PROSPERI

FAGNANI

COMMENTARIA

IN SECUNDUM LIBRUM

DECRETALIUM.

Fris Augustini Mattkovica Lucensis Ccti: Qod:

VENETIIS, M.DC.XCVII.

Apud Paulum Balleonium.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIIS.

RUBRICÆ,
ET CAPITULA
HUJUS SECUNDI LIBRI
DECRETALIUM.

de *Appellationibus, recuſationibus, & relationibus.* pag. 189

AD noſtram. 189
Conſtitutis, il ſecondo. 198
Cùm cauſam. 204
De Priore. 195
Paſtoralis. 201
Super eo. 190

de *Cauſa poſſeſſionis, & proprietatis.* 108

CUm Eccleſia, 108

de *Confirmatione utili, vel inutili.* 206

SI quis. 206

de *Feriis.* 88

CApellanus. 88
Conqueſtus. 90

de *Fide inſtrumentorum.* 161

G. Perpetuus. 161

de *Foro competenti.* 34

CUm contingat. 68
Ex parte. 73

Licèt. 62
Nullus. 42
Propoſuiſti. 78
Si Clericus. 51
Significaſti. 75
Si quis. 34
Verum. 59

de *Iudiciis.* 5

CÆterùm. 5
Cùm non ab homine. 8
Cùm veniſſent. 17
Decernimus. 5
Venerabilis. 30

de *Iureiurando.* 164

EGoN. 164
Veniens. 172

de *Litis conteſtatione.* 81

OLim. 81

de *Ordine cognitionum.* 98

INtelleximus. 98
Tuam. 101

de *Præſcriptionibus*. 174

Auditis. 174
Cùm olim. 177

de *Probationibus*. 124

Ex Epiſtolæ. 124
In præſentia. 131
Per tuas. 142
Poſt ceſſionem. 129
Sicut. 127

de *Reſtitutione ſpoliatorum*. 112

Conquerente. 112
Gravis. 112
Litteras. 123

de *Sententia, & re iudicata*. 181

Cum inter vos. 186
Cùm olim. 183
Non poteſt. 181

de *Teſtibus, & atteſtationibus*. 145

Conſtitutis, il primo. 152
In nomine Domini. 145
Intimavit. 149
Licet univerſis. 150
Non debet. 158
Præſentata. 153
Venerabili. 154

de *Teſtibus cogendis, vel non*. 158

Pervenit, il primo. 158

PROSPERI FAGNANI
COMMENTARIA
In Secundum Librum
D E C R E T A L I U M.

D E   J U D I C I I S.

Ex Synodo Eugenii Papæ.

C A P U T   II.

DEcernimus, ut laici Eccleſiaſtica tractare negotia non præſumant. Sed Epiſcopi, Abbates, Archiepiſcopi, & alii Eccleſiarum Prælati de negotiis Eccleſiaſticis (maximè de illis quæ ſpiritualia eſſe noſcuntur) laicorum judicio non diſponant: Nec propter eorum prohibitionem, Eccleſiaſticam dimittant juſtitiam exercere.

1 D*Ecernimus*. Laici negotia Eccleſiæ tractare non poſſunt. Bald. vel non debent, Butr. & Cardin. vel magis perfectè ſecundùm Aretinum: Laicus non intromittat ſe in negotiis Eccleſiaſticis, nec ejus judicio, nec præcepto debent Judices Eccleſiaſtici juſtitiam miniſtrare. Hoc dicit: & ſunt tres partes. Secunda ibi, *Sed Epiſcopi*. Tertia ibi, *Nec propter*.

Pro intelligentia hujus textus vide quod ſcripſi *in c. Cum contingit, num. 29. de arbitr.*

D E   J U D I C I I S.

Alexander III.

C A P U T   V.

CÆterùm quia in eos, quos ab Eccleſia tua conſtat poſſeſſiones tenere in feudum, occaſione ipſarum, excommunicationis ſeu interdicti ſententia promulgatur. Nos id diſtrictiùs inhibemus; Quamdiu parati fuerint ſuper his in tua præſentia juſtitiam exhibere.

S V M M A R I V M.

1 *VAſſallus paratus coram Domino reſpondere, coram alio ſuper feudo conveniri non debet.*

2 *Feudi cauſam inter vaſſallos cognoſcit ſolus Dominus quandiu poteſt, vel non negligit exhibere iuſtitiam, & num. 34.*

3 *Vaſſallus coram Domino feudi conveniendus eſt.*

Declaratur primò, ſive feudum proveniat ab Eccleſia, ſive à laico, num. 5.

Declaratur ſecundò, ſi quæſtio feudalis ſit inter duos vaſſallos confitentes rem eſſe feudalem, numer. 11.

Secus ſi quæſtio ſit ſuper dominio directo inter Dominum, & vaſſallum negantem feudum, num. 13.

Et quid ſi quæſtio ſit ſuper dominio utili, vel alio iure ad vaſſallum pertinente, num. 18.

Declaratur tertiò, niſi inter Dominum & vaſſallum, vel inter vaſſallos agatur perſonali actione, qua non ſit de iure feudali, n. 24.

Declaratur quartò, niſi quæſtio ſit inter vaſſallum, & alium non vaſſallum alterem, n. 25.

Declaratur quintò, ut habeat locum in iudicio petitorio, non autem poſſeſſorio, n. 26.

Niſi victoria poſſeſſorii adminiculetur proprietati, num. 28.

Declaratur ſextò, niſi contra Clericum vaſſallum agatur criminaliter, n. 29.

Declaratur ſeptimò, niſi Clericus vaſſallus fuerit ſpoliatus, num. 31.

Declaratur octavò, dummodò vaſſallus coram Domino feudi poſſit iuſtitiam conſequi; aliàs ſecus, n. 34.

4 Feudi Dominus habet iuriſdictionem ordinariam in vaſſallos reſpectu cauſæ concernentis feudum, & num.6.
6 Clericus habens feudum à Principe laico in quæſtione feudali, coram eo conveniendus eſt.
Idem in Eccleſia, n.8.
7 Feudi Dominus etiam laicus in cauſa feudali eſt iudex ordinarius Clerici.
9 Feudales iudices ſunt Dominus feudi, Pares Curiæ, & Arbitri, quilibet tamen in ſuo caſu: & in cauſa appellationis iuriſdictio non revertitur ad iſtos, ſed appellatur ad quem appellaretur à ſententia Ordinarii.
11 Feudi controverſia ſi ſit inter duos vaſſallos, cognitio ſpectat ad Dominum.
12 Licet Dominus alias iuriſdictionem non habeat.
13 Feudalis quæſtio coram Ordinario rei tractanda eſt, ſi Dominus dicat rem eſſe feudalem, & reus neget, & num.15.
14 Et ubi conſtiterit rem eſſe feudalem, cauſa rei remittitur ad Dominum.
15 Feudi Regalis quæſtio inter Regem; & Epiſcopum coram Metropolitano tractari debet, ſi Rex actor prætendat rem eſſe feudalem, & Epiſcopus neget.
16 Vaſſallus negans feudum ſi convincatur, eo ipſo cadit à iure feudi.
17 Niſi negaverit per ignorantiam, vel errorem iuris, vel facti.
18 Feudi controverſia inter Dominum, & vaſſallum ſuper dominio utili, vel alio iure ad vaſſallum ſpectante coram Paribus Curiæ terminari debet, & num.20.
Et quid ſi Dominus Pares Curiæ non habeat, n.22. & 23.
19 Pares Curiæ qui ſint, & unde dicantur.
21 Et à quo eligendi.
23 Iuriſdictio feudalis tamquam ſuperinducta, & præiudicans iuriſdictioni ordinariæ eſt reſtringenda.
24 Feudalis cauſa tractari debet coram Ordinario rei, ſi inter Dominum, & vaſſallum, vel inter duos vaſſallos agatur perſonali actione, quæ non ſit de iure feudali.
26 Feudalis quæſtio in poſſeſſorio ſive ſit inter Dominum, & vaſſallum, ſive inter duos vaſſallos, ſive inter vaſſallum, & non vaſſallum tractari debet coram Ordinario, non autem coram Domino feudi.
Et quid ſi victoria poſſeſſorii adminiculetur proprietati, num.28.
27 Poſſeſſorii quæſtio eſt facti, non iuris, nec tangit ſubſtantiam feudi.
29 Vaſſalli Clerici cauſa criminalis, vel civilis criminaliter intentata non cognoſcitur per Dominum feudi, ſed per Ordinarium ipſius Clerici.
30 Laicus nec directè, nec indirectè poteſt de crimine Clericorum cognoſcere.
31 Vaſſallus Clericus ſi fuerit ſpoliatus, non cognoſcit Dominus feudi, ſed Ordinarius.
Etiamſi dubium ſit de ſpoliatione, n.33.
32 Spoliator violentus Clerici eſt ſacrilegus.
Sacrilegii crimen eſt Eccleſiaſticum, ibid.
34 Iuriſdictionem à ſe excutit, qui eam denegat exhibere.

1 CÆterum. Vaſſallus paratus coram Domino reſpon-
dere, coram alio ſuper feudo conveniri non debet.
Hoc dicit Joan. Andr. Bald. Bellam. Ancharan. Imol. &
Joan. de Anan. vel ſic, cognitio feudi inter vaſſallos
principaliter ſpectat ad Dominum feudi. Anton. de
2 Butr. vel ſecundum Aretin. De cauſa feudi inter vaſſallos
cognoſcit ſolus Dominus, quandiu poteſt, vel non
negligit exhibere juſtitiam: vel aliter, & plenius. Vaſ-
ſallus coram Domino feudi conveniendus eſt, etiamſi
dominus feudi ſit Eccleſiaſtica perſona, dummodò ibi
actor poſſit ſuam juſtitiam conſequi, alias loci Ordina-
rius poſſit adiri: & ſecundùm hoc eſt caſus notabilis
Abb. Sicul. Felin. Dec. & Alexandr. de Nævo: &
tria facit, narrat, prohibet, & moderatur, ut hìc per
Joan. Andr.
Ex textu, & ex gloſſa, & ex dictis Innocentii nota 3
regulam cum quibuſdam declarationibus, ex quibus ha-
bebis intellectum Decretalis, & explicationem materiæ.
Regula eſt, vaſſallus coram Domino feudi convenien- 4
dus eſt. Abb. Antiqu. Cardin. Abb. Sicul. & ſequaces in
ſum. text. nam etſi regulariter Ordinarius ſit judex, l. Ne-
mo, C. de iuriſd. omn. Iudic. tamen fallit in feudis propter
ipſius rei feudalis naturam, id eſt privilegium, Bald. hìc
num.1. quia Dominus habet juriſdictionem ordinariam in
vaſſallos reſpectu cauſæ concernentis feudum, cùm ei tri-
buatur à lege, ut cap. Imperialem, §. Præterea ſi inter duos,
de prohibit. feud. alien. per Frider. in uſibus feudorum, & hìc,
& in cap. Verum, ubi Abb. num.5. infra de for. competen. Lex
autem confert juriſdictionem ordinariam, ut notat Innoc.
in cap. Cum ab Eccleſiarum, num.3. verſ. Et quia lex, ſuprà
de offic. Ord. ſecundùm Abb. hic in 1. notab. Felin. & Aretin.
in princ. inferentes ex hoc ad prorogationem juriſdictionis
feudalis de perſona ad perſonam.
Declara primò hanc regulam, ut locum habeat, ſive 5
feudum proveniat ab Eccleſia, ſive à laico, ut hìc per Ho-
ſtienſ. num.10. circa finem in ver. Prohibemus. Joan. Andr.
num.2. in ver. Eccleſia ſua, Bald. eodem num. Abb. Felinus,
& Alexand. de Nævo in ſummario text. & per eumdem
Abbatem in dicto cap. Verum num.12. Unde ſi duo vaſſalli
Archiepiſcopi Bononienſis litigarent ratione rerum exi-
ſtentium in Diœceſi Mutinenſi, & unus eorum alterum
impetret coram Mutinenſi Epiſcopo, licèt alias forus ipſius
Epiſcopi eſſet competens ratione rei ſitæ, tamen in cauſa
feudali reus non cogetur reſpondere, niſi coram Archiepi-
ſcopo Bononien. Domino feudi: & ita hìc format caſum 6
Bald. n.1. verſ. Caſus, & è converſo ſi Clericus habeat feu-
dum à Principe ſæculari, licèt in aliis cauſis conveniri non
poſſit niſi coram Ordinario Eccleſiaſtico, ut cap. Si quis
cum Clerico, 11. quæſt.1. & cap. Cùm ſit generale, infrà
de foro competen. tamen in quæſtione feudali tenebitur re-
ſpondere coram Domino feudi, ut ſunt jura clara in cap.
Verum, & in cap. Ex tranſmiſſa, eodem tit. & utrobique 7
tradunt unanimiter Doctores, & Innoc. in cap. Ex parte
B. num.3. eodem tit. nam hoc caſu Dominus feudi etiam
laicus dicitur judex ordinarius Clerici. Mar. Socin. in d.
cap. Ex tranſmiſſa, in 5. limit. Felin. in dict. cap. Verum,
num.3. verſ. Et tenent moderni. Curtius junior in tract.
de feudis in 7. part. reg.2. in quæſt. Jacobin. eodem tract. in
ver. Et dicti vaſſalli, num.3. ex communi Clar. §. Feu-
dum, quæſt.90. num.8. & idem juris eſt, ſi Eccleſia ſit feu- 8
dataria: nam & ipſa erit convenienda coram judice lai-
co Domino feudi, Baldus in l. Sed ſi hac, §. Si Liber-
tus in fin. ff. de in ius vocan. Pariſ. de Put. in tractatu
de reintegr. feud. cap.198. num.3. Felin. in cap. Eccleſia S.
Mariæ, num.6. circa medium de Conſtitut. Afflict. ſuper
conſtitutionem, Si quis Clericus num.5. Rubr. 66. de Cleric.
convenien. lib.1. Curtius jun. tract. de feud. part.1. in 2. quæſt.
princ. num.5. & alii apud Carol. de Graſſ. d. effect.1. num.719.
& quod dixi, coram Domino feudi, intellige, vel coram 9
ipſomet Domino in capite, vel coram Paribus curiæ, vel
coram Arbitris: nam hi tres ſunt judices feudales in cau-
ſa principali, quilibet tamen in ſuo caſu, ut hìc per Bal-
dum num.1. & patebit in ſequenti declaratione, ſed in
cauſa appellationis non revertitur juriſdictio ad iſtos, ſed
appellatur ad eum, ad quem appellaretur à ſententia judi-
cis ordinarii ſecundùm Baldum hic dict. num.1. poſt Innoc.
eodem num. verſ. Hoc ſalvo, ubi quod ſi Pares curiæ Eccle- 10
ſiam gravarent, poſſet Eccleſia appellare ad proximum ſu-
periorem, vel ad Papam, ut cap. Si quis noſtrum 2. quæſt.6.
& c. Romana, §. Debet, de appellat. lib.6.
Declara ſecundò, propoſitam regulam dummodò quæ- 11
ſtio feudalis ſit inter duos vaſſallos, quia ſcilicet uterque
ſe aſſerit vaſſallum, nec revocatur in dubium quominus res
ſit feudalis, ſed ſolùm controvertitur quis eorum ſit potior
in feudo; tunc enim quæſtio agitari, & terminari debet
coram Domino feudi, ut cap. Imperialem, §. Præterea ſi in-
ter duos, de prohibit. feud. alienat. per Frider. ubi ad literam
dicitur: Si inter duos vaſſallos de feudo ſit controverſia,
Domini ſit cognitio, & per eum controverſia terminetur,
& hìc notant gloſ. poſt medium, verſ. Si verò inter duos vaſ-
ſallos, Innocent. num.2. verſ. Si verò inter duos vaſſallos,
Hoſt. num.6. verſ. Si ergo inter duos vaſſallos, Bald. num.14.

Etiam

12 Etiam ſi Dominus ſit talis, ut aliàs juriſdictionem non ha-
beat, ut notat Vincentius *in cap. Novit, infrà eodem*, Jo.
Andr. *hic n.3. verſ. Etiam ſi aliàs*, Bald. *num.2. verſ. Secundo
oppono*, & Bellam. *n.4. col.2. ad finem, verſ. in quarto caſu*.
Et ita intelligas hoc cap. ſecundùm Bernardum, Bald. &
Abb. in figuratione caſus, Butr. & Aretin. *in Summario*
13 *textus*, & nullus diſcrepat. Verùm ſi quæſtio feudalis ſit in-
ter Dominum, & vaſſallum; tunc diſtinguitur ſecundùm
Bellam. *hic num.4. col.3. ad fin. verſ. Circa quintum caſum*:
Nam aut eſt dubium, ſeu quæſtio de jure, ſeu dominio di-
recto ad Dominum ſpectante, ut quia Actor aſſerit ſe Do-
minum feudi, & reus negat dicens rem eſſe allodialem; &
tunc coram loci Ordinario eſt agendum: non autem co-
ram illo, qui dicit ſe Dominum, quia aliàs eſſet judex in
cauſa propria, quod eſſe non debet, *ut l. Unica, C. Ne quis
in ſua cauſa*: nec quæſtio agitari debet hoc caſu coram Pa-
ribus Curiæ, quia qui negat Dominum, negat & Pares.
Facit textus *in l. Qui juriſdictioni, ff. de juriſdictione omn.
Iudic.* & quia negato dominio, cauſa deſinit eſſe feudalis,
nec debet eſſe in poteſtate Domini alterius ſubditum ſuæ
juriſdictioni ſubigere: & eo ipſo quod reus conventus ne-
14 gat rem eſſe feudalem, hæc quæſtio tamquam præjudicia-
lis prius terminanda eſt coram loci Ordinario, *argum. cap.
Tuam, infrà de Ordin. cognit. & §. Præjudiciales, Inſtitut. de
action.* qui ſi cognoverit, rem eſſe feudalem, cauſam remit-
tet ad Dominum feudi. Et ita in hoc primo membro de-
terminat Innoc. *hic n.2. circa finem, verſ. Et eodem modo*,
Hoſtienſ. *in princ. & num.6. verſ. Alii tamen dicunt*, Joan.
Andr. *num.2. & 4. verſ. Nam ſi reus*, Bellam. *num.4. col.4.*
15 *paſt medium, verſ. in ſecundo caſu, & paulo ſupra*, ubi ait cer-
tum eſſe, quòd ſi de feudo regali eſſet quæſtio cum Epiſco-
po, & tertio, Rex eſſet judex competens: Sed ſi eſſet quæ-
ſtio inter Regem, & Epiſcopum, & Epiſcopus negaret rem
eſſe feudalem, Rex actor conveniret Epiſcopum coram
Metropolitano, Butr. *num.9. col.3. in fin. verſ. Poteſt ſecundo
eſſe dubium*, Abb. *num.20. circa fin. verſ. Aut negatur*, & alii
communiter, Goffredus *in Summa tit. de foro compet. verſ.
Et nota*, Hoſt. *in Summa tit. de feud. §. fin. verſ. Et tamen
Goffredus*, Angel. *in l.1. in fin. C. Si à non compet. Iudic.* Bero.
conſ.82. num.1. & 2. lib.1.

16 Adverte tamen, quia negans feudum, ſi convincatur,
eo ipſo cadit à jure feudi, *arg. cap. Quo iure, 8. diſtin. l. final.
ff. de rei vendicat.* ſecundùm Innoc. *hic in fin. verſ. Et hoc
ipſo*; & eſt expreſſum *in cap. Si vaſſallus feudum in tit. Si
feudum controverſum fuerit, & in cap. Si fuerit in tit. de le-*
17 *gat.* Co trad. *in uſibus feud.* ſecundùm Hoſt. *hic num.1.* Joan.
Andr. *num.2.* Abb. *num.21.* & Bald. *num.6.* qui limitat, niſi
negaverit per ignorantiam, vel per errorem juris, vel facti,
quia tunc ei parcitur. Et ita debet intelligi, quod ſolemni-
ter notatur in Authen. *de tuen. & ſemiſſe, §. penult. in l. fin.
ff. de rei vendicat. & in §. Item mixta eſt actio contra eos, In-
ſtit. de action.* & hoc egregiè dicit text. *in cap. Vaſſallus feu-
dum, Si de feud. fuerit controverſ.* Ubicumque enim in
feudis fit mentio de amiſſione feudi, intelligitur culpa, &
convicto judiciario ordine, *ut in cap. Quicumque advoca-
tur, de pace tenend.* & cum hac limitatione concordat
18 Abb. *dict. num.21.* Aut inter Dominum, & vaſſallum non
eſt quæſtio ſuper jure, ſeu dominio directo feudi ſpectante
ad Dominum, quia vaſſallus non negat rem eſſe feuda-
lem, ſed ſolùm eſt quæſtio ſuper dominio utili, vel alio jure
ſpectante ad vaſſallum, ut quia inter Dominum, & vaſſal-
lum controvertitur utrum feudum ſit devolutum, & vaſ-
ſallus debeat illud perdere, vel retinere, ſeu habere; vel
utrùm debeat tributum, vel aliud ſimile. Et tunc ſi Do-
minus habet Pares Curiæ, hujuſmodi quæſtio coram illis
agi, ac terminari debet, *ut dict. cap. Imperialem, §. Præterea
ſi inter duos, in ſecundo reſponſo, de prohibit. feud. alienat.* &
de inveſtitura apud Pares Curiæ terminanda. Et de mili-
te vaſſallo, qui contumax eſt *cap.1.* Et ita intelligas gloſſ.
19 *hic verſ. Et nota ſuper hoc*, dum dicit in hoc caſu, in quo
vertitur in dubium, an vaſſallus debeat feudum habere,
vel non, cauſam eſſe terminandam per alios vaſſallos, ſci-
licet per Pares Curiæ: nam vaſſalli ejuſdem Domini Pa-
res Curiæ dicuntur, *ut d. §. Si inter duos*, & dicuntur Pa-
res à paritate feudorum, quia debent habere conſimilia
feuda, ſecundùm Innoc. *hic num.3. in fin.* Hoſt. *num.10.*
20 & Abb. *num.14. verſ. Qui autem dicantur Pares.* Et ita hic
firmat idem Innoc. *num.1.* dicens: *Si quæſtio feudi inter
Dominum vertitur, & vaſſallum confitentem rem, ad quam
agitur, eſſe feudalem ſcilicet ut de ea reddat tributum, vel
aliud ſimile, coram Paribus Curiæ agitur.* Et cùm eo con-
cordant Hoſt. *num.3. verſ. Sed & Dominus noſter ſcripſit
hic*, Jo. Andr. *num.3. verſ. Scripſit autem*, Bellam. *num.4.
col.3. ad fin. verſ. Circa quintum*, ubi etiam proſequitur 21
quomodo Pares Curiæ ſint eligendi, poſt Hoſt. *n.9. verſ. Sed
quos intelligimus Pares, & in Summa titulo de feud. §. finali,
verſ. Pares*, de quo etiam gloſ. *in d.l. Imperialem, §. Præterea
ſi inter duos, in ver. Per Pares Curiæ*, & Abb. *hic n.14.* Si verò 22
Dominus feudi Pares Curiæ non habeat, eligentur Arbitri
ad ſimilitudinem Judicis ſuſpecti, *cap. Cum ſpeciali, de appel-
lat. cap. Si Clericus adverſus, 11. quæſt.1.* ſecundùm Innoc.
hic num.3. verſ. Dominus autem, & vaſſallus, quod verùm
putant Hoſt. *num.9.* & Joan. Andr. *num.13.* quando Domi-
nus eſt actor; ſecus ſi vaſſallus, quia tunc aget coram Or-
dinario Domini, *arg. d.c. Si Clericus, 11. q.1.* Sed gloſſ. præ-
alleg. & Jacob. de Belviſ. *in d. §. Præterea inter duos*, dicunt
agendum coram Ordinario rei indiſtinctè. Et hanc opi-
nionem dicit eſſe veriorem Abb. *hic num.14. verſ. Quid au-
tem ſi non ſunt Pares Curiæ*: quia ex quo modus à lege in-
ductus ſervari non poteſt, debet res, & juriſdictio redire
ad naturam ſuam; Et quia hæc juriſdictio tamquam ſuper 23
inducta, & præjudicans juriſdictioni ordinariæ videtur eſſe
reſtringenda, ut in Clem. *fin. de offic. ordinar.* in gloſſ. *pe-
nult.* Idem firmat Aretin. *hic num.28.* dicens ita tenere
communiter Doctores, & hanc quæſtionem determinari
per textum, quem ipſe ſolus ponderat *in cap.1. circa me-
dium.* Si de inveſtit. fuer. contr. inter Dom. & Vaſſall. Facit
text. *in cap.1. circa med. de controverſ. feud. apud Pares ter-
minan.* ubi textus dicit, quod inter Dominum, & vaſſallos
cognoſcunt Pares, ſi Pares habeat. Ergo ſi Pares non ha-
beat, quæſtio remittitur ad diſpoſitionem juris communis,
ut per eum.

Declara tertiò, ſupradictam regulam niſi inter Domi- 24
num, & vaſſallum, vel inter vaſſallos agatur perſonali actio-
ne, quæ non ſit de jure feudali, licèt contra rem feudalem
agatur, puta pignoratitia, vel depoſiti, vel alia conſimili, quia
tunc non coram Domino feudi, ſed coram Ordinario rei
ſemper eſt agendum, ſecundùm Innoc. *num.2. verſ. Et
idem dico, & n.4.* Hoſt. *num.10. verſ. Quid ſi ante Dominum,
& vaſſallum.*

Declara quartò, niſi quæſtio ſit inter vaſſallum, & alium 25
non vaſſallum actorem, quia tunc Dominus non cognoſcit,
ne ſit judex in ſua cauſa, ſed Ordinarius vaſſalli, ut hic, *& in
d. cap. Imperialem, §. penult. de prohibit. feud. alienat. cap. Ex
tranſmiſſa, & cap. Verùm, infra de foro compet.* gloſ. *hic in
fin. verſ. Si vero inter vaſſallos*, Innoc. *num.2. circa medium,
verſ. Alii tamen dicunt*, Hoſt. *num.3. verſ. Et idem eſt ſi non
vaſſallus à vaſſallo, & num.6. verſ. Alii tamen dicunt*, Joan.
Andr. *n.3. col.2. in fin. verſ. Alii dicunt*, Bellam. *n.16. verſ.
Circa ſeptimum, in ſecundo membro*, ibi, *Aut alter eorum
negat: & probatur in cap. Unico, in tit. de controverſ. inter
vaſſall. & alium col.10. in uſib. feudor.*

Declara quintò, ut locum habeat ſi agatur judicio peti- 26
torio, ſecus ſi poſſeſſorio; quia tunc ſive ſit quæſtio inter
Dominum, & vaſſallum, ſive inter duos vaſſallos, ſive inter
vaſſallum, & non vaſſallum indiſtinctè cognoſcit Ordina-
rius rei, non autem Dominus feudi, *in cap. Ex parte, B. in-
frà de foro compet.* nam exceptio illa, quòd Regina eſſet feu-
dataria, & ideò agendum eſſet coram Domino feudi, locum
habet in petitorio tantùm, ut ibi dicitur circa finem in verſ.
Non obſtantibus exceptionibus aliis; quæ in petitorio po-
tiùs, quàm in poſſeſſorio, &c. & ibi notat gloſſ. ult. ſed ſi
agatur judicio poſſeſſorio, tunc cognitio non ſpectat ad
Dominum feudi, ſed ad Ordinarium, gloſſ. *hic ante me-
dium, verſ. Sed in iudicio poſſeſſorio*, Hoſt. *in fin.* Bald. *ante
num.1. verſ. Et quia cauſa feudi, & num.2. verſ. Tertio oppo-
no*, ratio eſt, quia quæſtio poſſeſſoria non eſt feudalis. Fa- 27
cit ad hoc Clem. *final. de iudic.* nam quæſtio nudæ poſſeſſio-
nis eſt quæſtio facti, & non juris, unde non tangit ſubſtan-
tiam feudi, ſed quamdam ſuperficialem, & materialem
poſſeſſionem, quæ non tangit jus Domini, ut inquit Bald.
hic d.n.2. in 3. oppoſit. verſ. Ex quo nota talem concluſionem.
Item cauſa feudi eſt in rem; cauſa poſſeſſionis eſt in perſo-
nam, ut idem ait ante *num.1.* Facit textus *in l. Naturali-
ter, §. Nihil commune, ff. de acquir. poſſeſſ.* Curt. Jun. *in tract.
de feud. part.7. num.23. quæſt.6.* ubi aſſerit hanc eſſe commu-
nem opinionem, & alii apud Carol. de Graſſ. *de effect. Cle-
ric. effect.1. num.732.*

28 Pro concordia ſic poteſt diſtingui; nam aut ratione poſſeſſionis propter dominium, vel injuriam illatam in ſua poſſeſſione vaſſallus agit ad injuriam, vel ad pœnam, vel ad intereſſe ſimpliciter, vel pro poſſeſſione, qua eſt ſpoliatus, vult agere criminaliter; ex tunc cognoſcit judex Ordinarius, & non feudi, quia hic non vertitur quæſtio feudi. Aut agitur poſſeſſorio, cujus victoria adminiculatur proprietati, veluti ſi peto mihi poſſeſſionem ablatam reſtitui, vel ſi peto te privari jure, quia propria auctoritate occupaſti rem à me poſſeſſam, vel ſi ago interdicto *uti poſſidetis*, petens pronunciari me eſſe poſſeſſorem, *hunc enim paratur magnum commodum judicio proprietatis, ut in §. Commodum, Inſtitut. de interdict. & l. Sicuti, §. Sed ſi quæratur, ff. Si ſervitus vendicet.* & in his caſibus cognitio pertinet ad Dominum, quia negari non poteſt, quin iſta quæſtio ſit de pertinentibus ad cauſam proprietatis, Bald. *in §. Inter Pares, num. 2. de leg.* Corrad. *in uſibus feudor.* quem ſequitur, & pluribus confirmat Aretin. *hic n. 23. verſ. Baldus autem dicens hanc eſſe veritatem.*

29 Declara ſextò, eamdem regulam ut reſpectu Clericorum
habeat locum ſi cauſa feudalis ſit merè civilis; ſecùs verò ſi
contra Clericum vaſſallum agatur ad amiſſionem feudi criminaliter, vel civiliter propter crimen, quia tunc non
poteſt de hoc cognoſcere Dominus feudi; ſed remittenda
eſt cognitio ad Prælatum, ipſius Clerici, etſi feudum ſit
paternum. Ita Innocent. *in cap. Verum num. 2. ad fin. verſ.*
30 *Licet dixerimus, infrà de foro compet.* & ratio eſt ſecun-
dùm eum *num. 3.* quia de crimine Clericum nec directè,
nec incidenter poteſt laicus cognoſcere, ſicut nec de legitimitate, *argum. cap. Ex tranſmiſſa, eodem tit.* & eſt ſimile *in cap. Tuam, infrà de Ordin. cognit. cap. Lator, Qui filii ſint legit. cap. Poſtulaſti de foro compet.* & cum Innocent. concordant *in d. cap. Verum*, Hoſtienſ. *num. 2. in fin. verſ. Licet autem*, Joan. Andr. *num. 4.* Bellam. *num. 7. in 5. quæſt.* Butr. *num. 11. col. 4. poſt medium, verſ. Si autem cauſa eſt criminalis*, Imola *num. 6.* Abb. *num. 17. verſ. Et procedunt hæc*, Alex. de Nævo *num. 15. & 16.* & reliqui omnes, Marian. Socin. *in cap. Ex tranſmiſſa num. 32. verſ. Hæc tamen concluſio, de foro compet.* Paris de Put. *in tract. de reintegrat. feud. c. 198. n. 4. & 8.* Aufret. *in tract. de poteſtate Judic. la. c. ſuper perſon. Eccleſiaſt. reg. 2. n. 2.*

Declara ſeptimò, ut non procedat in vaſſallo Clerico 31
ſpoliato, quia non cognoſcit Dominus feudi, ſed ſtatim
ſpoliator per judicem Eccleſiaſticum eſt cogendus reſtituere
Clerico quod rapuit, nam violentus eſt ſacrilegus, quod 32
crimen Eccleſiaſticum eſt, *cap. in canonibus, 16. quæſt. 1.* &
patet *in cap. Conqueſtus, infrà de foro compet.* etiam ſi ſit du- 33
bium de ſpoliatione, quia nihilominus cognoſcit Eccleſia,
arg. cap. De potentibus 23. q. 3. & cap. Relatum, ubi de hoc, de jurepatr. ſecundùm Innoc. *hic n. 2. verſ. Si autem fuerit Clericus ſpoliatus*, Hoſtienſ. *num. 4. & 5.* & Joan. Andr. *num. 3. eodem verſ.*

Declara ultimò, propoſitam regulam dummodo vaſſal- 34
lus coram Domino feudi poſſit juſtitiam conſequi, aliàs enim Ordinarius rei erit adeundus, ut hic patet in verſ. *Quamdiu parati fuerint*; & notant gloſſ. *in princ.* Abb. Aretin. & ſequaces, *in Summ. text.* & idem Abb. *n. 12.* Quamobrem ſi Dominus malitioſè differat procedere, tunc coram Ordinario agetur, Innoc. *hic in fin.* nam ut inquit Bald. *n. 2.* juriſdictionem a ſe excutit, qui eum denegat exhibere. Et idem eſt ſi Dominus feudi ſit negligens, quia Eccleſia juſtitiam facit, *cap. Ex tranſmiſſa, cap. Licèt, & cap. Ex tenore infrà de foro compet.* Hoſt. *hic num. 11.* Bald. *d. num. 2. verſ. Concedo*, quòd propter negligentiam redit juriſdictio ad Ordinarium, Imola *numer. 4.* & Abb. *dict. numer. 12.*

DE JUDICIIS.

Cæleſtinus III.

CAPUT X.

CUm non ab homine: & infrà. A nobis fuit ex parte tua quæſitum, utrùm liceat regi vel alicui ſæculari perſonæ judicare Clericos cujuſcumque ordinis, ſive in furto, ſive in homicidio, vel perjurio, ſeu quibuſcumque fuerint criminibus deprehenſi. Conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quòd ſi Clericus in quocumque ordine conſtitutus, in furto, vel homicidio, vel perjurio, ſeu alio crimine fuerit deprehenſus legitimè atque convictus, ab Eccleſiaſtico judice deponendus eſt. Qui, ſi depoſitus incorrigibilis fuerit, excommunicari debet, deinde contumacia creſcente anathematis mucrone feriri: poſtmodum verò ſi in profundum malorum veniens, contempſerit, cùm Eccleſia non habeat ultrà quid faciat, ne poſſit eſſe ultrà perditio plurimorum, per ſæcularem comprimendus eſt poteſtatem; ita quòd ei deputetur exilium, vel alia legitima pœna inferatur.

SUMMARIUM.

1 *Clericus depoſitus incorrigibilis per curiam ſæcularem comprimitur, & n. 35. & 29.*
2 *Eccleſia optat hominis ſalutem, & non interitum; Ideò gradatim emendando procedit, & non fulminat degradando.*
3 *Rex eſt ſæcularis perſona.*
4 *Reſponſio debet congruere interrogationi, & n. 29.*
5 *Alternativa quando ponitur inter genus, & ſpeciem ſtat reſtrictive, & exponitur pro id eſt.*
6 *Quando ſtatuit plura circa idem factum, ponitur pro conjuncta.*
7 *Laicis quantacumque, & qualicumque fulgeant dignitate, non licet clericos judicare.*
8 *Dignitas nulla ſæcularis Sacerdotio adæquatur.*
9 *Rex non ungitur chriſmate in capite, ſed oleo delinitur in brachio, ſive humero, vel in armo.*
10 *Epiſcopus chriſmate conſecratur in capite.*
11 *Clerici etiam primæ Tonſuræ non poſſunt a ſæculari poteſtate judicari.*
12 *Familia Epiſcopi gaudet privilegio fori.*
13 *Clericus etiam minorum Ordinum ratione delicti eſt deponendus.*
14 *Clericus pro furto, homicidio, vel perjurio deponi poteſt.*
15 *Depoſitus etiam pro crimine irregularitatem inducente non perdit ipſo jure privilegium fori.*
16 *Degradatus actualiter eſt ipſo facto nudatus omni privilegio Eccleſiaſtico, nec requiritur actualis traditio curiæ ſæculari, & n. 90. & 91.*
17 *Irregularis ex homicidio non eſt depoſitus ipſo jure, ſed deponendus.*
18 *Deprehenſus in fragranti crimine non poteſt ſtatim condemnari, niſi etiam ſit convictus, vel confeſſus.*
19 *Si tamen factum ſit notorium, ſtatim condemnari poteſt.*
20 *Clericus in crimine deprehenſus non poteſt capi à curia ſæculari, niſi authoritate Prælatorum.*
21 *Excommunicatio, & anathema an, & in quo differant, & num. 13.*
22 *Excommunicationis verbo maior excommunicatio intelligitur.*
23 *Depoſitio includit in ſe ſuſpenſionem.*

Ana-

24 *Anathematis ſolemnitas quæ ſit?*
25 *Clericus depoſitus, & incorrigibilis, an ſtatim efficiatur de foro ſæculari ante actualem degradationem, & traditionem, & num. ſeqq.*
Et quid ſi notoriè conſtet de incorrigibilitate, num. 27.
26 *Clericus etiam non depoſitus, qui tertiò monitus ingerit ſe enormitatibus, perdit ipſo iure privilegium Clericale.*
28 *Incorrigibilis an ſit Clericus, cognoſci debet per Iudicem Eccleſiaſticum.*
29 *Clericus depoſitus, & incorrigibilis ita demum comprimendus eſt per curiam ſæcularem, ſi Eccleſia de facto non habeat ultra quid faciat, & num. 97.*
Et quis dicatur incorrigibilis, ibid. & num. 33. & 34. & 96.
30 *Pœna canonica quæ ſint.*
31 *Exilis pœna eſt canonica.*
32 *Brachii ſæcularis auxilium Eccleſia poteſt implorare, & iudex laicus illud præſtare tenetur.*
34 *Clericus incorrigibilis, ut tradi poſſit curiæ ſæculari, qui gradus ſint ſervandi, quando pœna incipit à crimine.*
35 *Et quid ſi pœna incipiat à contumacia.*
36 *Clericus an pro crimine atrociſſimo, vel pro pluribus criminibus depoſitione dignis ſtatim ſit degradandus; & tradendus curiæ ſæculari, licet non ſit incorrigibilis, & num. ſeqq. uſque in fin.*
37 *Referuntur Authores, & fundamenta opinionis affirmativa, & num. 38. & ſeqq. uſque ad n. 65.*
Item Authores, & fundamenta opinionis negativa à n. 65. uſque ad num. 104.
Item Authores hoc relinquentes arbitrio Iudicis, numer. 104.
Et conſulto Romano Pontifice, num. 105.
38 *Intellectus cap.* 1. de homicidio, *& num. ſeqq. uſque ad num. 47.*
39 *Moriatur verbum in dubio intelligitur de morte naturali, & non de civili.*
40 *Lex, vel Canon habens plures intellectus allegari non poteſt ad deciſionem cauſarum.*
41 *Homicida proditorius non gaudet immunitate Eccleſiaſtica.*
42 *Depoſitio habetur inſtar mortis.*
43 *Moriatur verbum ad Eccleſiam relatum non intelligitur de morte corporali, ſed de ſpirituali.*
44 *Mors duplex.*
45 *Gladius ſpiritualis Eccleſiæ non eſt ad mortem, ſed ad medelam.*
46 *Eccleſia tradendo Clericum iudici ſæculari, debet efficaciter intercedere, ut citrà mortem ſententia moderetur.*
47 *Intellectus cap.* Novimus de verb. ſignificat.
48 *Degradatio Clerici, & traditio curiæ ſæculari ſit pro quolibet flagitio damnabili, & damnoſo, & num. ſeqq.*
Declaratur, num. 50.
49 Aliud *dictio eſt repetitiva ſimilium, & num. ſeqq.*
52 *Delicti ob frequentiam ſeverius aliquid ſtatuitur.*
53 *Lex pœnalis, & exorbitans non extenditur ex identitate, vel maioritate rationis, & num. 81. & 82.*
54 *Lex tribuens poteſtatem laico ſuper iuribus, & perſonis Eccleſiaſticis, etiam ex maioritate rationis non extenditur, & num. 82.*
55 *Flagitia quædam ſunt, quæ potiùs per iudices ſæculares, quàm per Eccleſiaſticos vindicantur.*
56 *Degradationis pœna, & traditionis curiæ ſæculari ſecundum Canones ſuccedit in omnibus delictis, pro quibus ſecundùm leges imponitur pœna mortis naturalis.*
Contrarium, num. 62.
57 *Pœnæ debent commenſurari delictis.*
58 *Et augentur ex delicti iteratione.*
59 *Iteratio peccati tranſit in conſuetudine peccandi.*
60 *Carceris perpetui pœna proportionatur pœnæ mortis naturalis.*
61 *Pœna minor eſt ſtatim mori, quamdiù affligi, & ſalutem non ſperare.*
63 *Adulterii pœna ſecundùm leges in laico eſt mors naturalis; ſecundùm canones in Clerico eſt depoſitio, & detruſio in Monaſterium.*
64 *Raptus pœna quæ ſit ſecundùm Leges, & Canones.*
66 *Clericorum exemptio à ſæculari poteſtate non tantùm Canonicis ſanctionibus, ſed etiam divina ordinatione fuit conſtituta, & num. 79.*
67 *Et Papa ſolus poteſt huiuſmodi exemptionem limitare, ſeu declarare.*
68 *Degradationis pœna imponitur tamen in caſibus in iure expreſſis, num. 79. id eſt*
69 *Hæreſis.*
70 *Falſificationis litterarum Apoſtolicarum.*
71 *Conſpirationis in proprium Epiſcopum.*
Incorrigibilitatis, num. 75.
Vitii nefandi, num. 76.
Miſſarum celebrationis, & auditionis Confeſſionis à non ordinato in Presbyterum, num. 77.
Falſificationis monetæ, num. 78.
72 *Aſſaſſinus abſque ulla depoſitione, vel ſententia ſtatim relinquitur curiæ ſæculari.*
73 *Nec requiritur ſolemnis degradatio.*
74 *Requiritur tamen declaratio iudicis Eccleſiaſtici.*
80 *Exceptio non excludit caſus ſimiles.*
81 *Ratio ubi eſt eadem, non dicitur extenſio, ſed comprehenſio.*
82 *Fallit.*
83 *Degradatio non fit extra caſus in iure expreſſos, etiam ex identitate, vel maioritate rationis, etiam ubi lex civilis imponit aliquam pœnam ex ſæviſſimis, & num. 90.*
84 *Monetam Principis falſantes de iure civili igne comburuntur.*
85 *In Gallia in aqua fervente ſuffocantur.*
86 *Aruſpices, & ſortilegi de iure Canonico deponuntur, & detruduntur in Monaſterium.*
87 *Et quid in laicis de iure civili.*
88 *Rebellantes Sedi Apoſtolicæ non traduntur curiæ ſæculari, niſi ſequuta incorrigibilitate.*
89 *Nefandi criminis rei ſecundùm Canones deponuntur, & in Monaſterium detruduntur.*
90 *Degradandus non exuitur privilegio fori antequam ab Epiſcopo fuerit actualiter degradatus, & traditus curiæ ſæculari, & num. 102.*
91 *Traditio curiæ ſæculari quomodo fieri intelligatur.*
93 Quæcunque, *dictio facit venire maiora expreſſis non obſtante verbo,* alia.
94 *Furtum cum ſacrilegio non punitur pœna degradationis.*
95 *Homicidia, vel furta iterata non ſufficiunt ad tradendum Clericum curiæ ſæculari non data incorrigibilitate, & num. ſeqq.*
96 *Incorrigibilis quis dicatur.*
98 *Clericus incorrigibilis non eſt tradendus curiæ ſæculari, niſi prius Eccleſia ſit experta omnes modos correctionis.*
99 *Duo ubi copulativè requiruntur, non ſufficit alterum adimpleri.*
100 *Intellectus cap.* Tuæ de pœnis.
101 *Latrocinium eſt delictum gravius, quàm furtum.*
103 *Intellectus cap.* Ut famæ de ſentent. excommunicat.
106 *Sacerdos Regularis apoſtata, qui decem furta qualificata commiſit, ex voto Congregationis à Sanctiſſimo deputatæ ad triremes in perpetuum tranſmiſſus fuit.*

C*Vm non ab homine*. Clericus depoſitus incorrigibilis per curiam ſæcularem comprimitur. Hoc dicit Abb. Antiq. Joan. Andr. Bald. Bellam. Butr. Cardin. Anchar. Imol. & Joan. de Anan. ſed communis hæc ſummatio non placet Abbati Siculo, quia videtur contra text. unde ipſe ſummat ſic: Clericus depoſitus incorrigibilis excommunicandus eſt, & ſucceſſivè anathematizandus, & ſi ſic non reſipuerit, per judicem ſæcularem comprimendus eſt. Hoc dicit: & concordat Barbat. Felin. Aretin. & Hyppol. Riminald. Sed dici poteſt Joan. Andr. & ſequaces habuiſſe bonum intellectum; dum enim dixerunt incorrigibilem eſſe comprimendum per curiam ſæcularem, intellexerunt de incorrigibili ſecundùm gradus hic præſcriptos, & ſic non ſtatim poſt depoſitionem, ſed poſt excommunicationem, & anathema, ut fuſiùs patebit infra *in ult. notab.* Itaque Eccleſia optat hominis ſalutem, & non interitum; 1 2

& ideò

& ideò gradatim emendando procedit, & non fulminat
degradando: & hoc ſecundùm Bald. intendit iſta Decreta-
lis. Communis diviſio ibi, *Conſultationi*.

3 Nota primò ibi, *Regi, vel alicui ſæculari perſonæ*, ar-
gumentum quod Rex non dicitur ſæcularis perſona, ut vi-
detur innuere particula disjunctiva, *vel*, ad text. *in cap. In-
ter cæteras ſuprà de reſcript. in l. Periculis, §. Argento, ff. de
aur. & arg. legat. & in l. Cùm quidam in princ. C. de verbor. ſi-
gnificat.* & pro hoc facit, quia Rex inungitur, *cap. Vnico, §.
4 Vnde in veteri ſuprà de Sacram. Vnct.* Oppoſitum tamen
firmant hìc Dec. *num.* 1. & 2. & Hippol. Riminal. *nu.* 3. *in* 3.
vol. repet. fol. 88. verè enim Reges ſunt laici, ut probat text.
in dict. §. Vnde in veteri, & ibi notat Abb. & ſatis probatur
hìc in illis verbis, *Per ſæcularem comprimendus eſt poteſta-
tem*; Cùm enim quæſtio proponatur de Rege, & ſæculari
perſona, ut reſponſum quæſtioni conveniat, arg. *§. Præterea
inſt. tit. de inutil. ſtipul.* dicendum eſt prædicta verba in deci-
ſione poſita Regem quoque comprehendere, & ita ipſum
5 veluti ſæcularem perſonam cenſeri. Et ad objectum reſ-
pondet Dec. alternativam hìc poni inter genus, & ſpe-
ciem: & malè ſecundùm Hippol. Rimin. *ubi ſuprà*, quia
verum non eſt illam alternativam, *vel*, hìc poni inter ge-
nus, & ſpeciem: nam dictio, *Rex*, ſpecialis eſt, non autem
genus, ſed rectè Dec. pro genere intellexit ſæcularem per-
ſonam, & pro ſpecie Regem; ex alio tamen capite Dec.
non videtur benè loqui, quia quando alternativa ponitur
inter genus, & ſpeciem, ſtat reſtrictivè, & exponitur pro,
ideſt, ut *l. Vbi pactum*, & ibi gloſſ. 2. & Bart. *C. de tranſact.
& l. 2.* & ibi etiam gloſſ. *in verb. vel pecudem, ff. ad l. Aquil.*
Quod hìc non benè adaptari poteſt, quia deciſio, ut ſæ-
cularis perſona non judicet Clericos, non reſtringitur ad
6 Reges; unde Riminald. *loco citato*, aliter ſolvit obje-
ctum, videlicet quod ubi alternativa ſtatuit plura circa
idem factum, ut in hoc caſu; tunc ponitur pro conjun-
cta, ut notat Bart. *in l. Si is qui ducenta, §. Vtrum in* 5.
7 *oppoſitione, ff. de rebus dub.* Ego verò exiſtimo alter-
nativam hìc ſtare propriè pro disjuncta, quia tex. non
dicit Regi, vel alicui ſæculari perſonæ, dictio autem,
alicui, oſtendit, ut nullus laicorum ſive ſit Rex, ſive
quæcunque alia perſona poſſit Clericos punire: & eſt ſi-
mile quod hìc ſubjicitur paulò infrà ibi, in furto, vel ho-
micidio, vel perjurio, ſeu aliquo crimine: nam dictio,
8 *aliquo*, habetur in alia compilatione. Et propterea ut be-
nè ex hac Decretali deducunt Abb. Dec. & Riminal. *in* 1.
notab. laicis quantumcumque, & qualicumque fulgeant
dignitate non licet Clericos judicare: & rationem red-
dunt, quia nulla Dignitas ſæcularis Sacerdotio adæqua-
tur, *cap. Duo ſunt* 96. *diſt. cap. Solitæ de maiorit. & obed.* &
9 ideò Rex oleo delinitur in brachio, ſive humero, vel in
armo: Epiſcopus verò cujus eſt Clericos diſcutere, & ju-
10 dicare, *cap. Si Imperator ead. diſt.* Chriſmate conſecratur
in capite, ut oſtendatur quanta ſit differentia inter aucto-
ritatem Sacerdotalem, & Regiam poteſtatem, ut legitur
in d. cap. Vnico, §. Vnde in veteri de Sacr. Vnction.

11 Secundò nota ibi, *cuiuſcunque Ordinis*. Clericos non
poſſe à ſæculari poteſtate judicari in quocunque ordine
ſint conſtituti. Et ſic etiamſi ſint prima tantum tonſura
initiati, per id quod legitur, & notatur *in cap. Cum con-
tingat ſuprà de ætat. & qualit.* & hìc notant Hoſt. *in princip.
in verb. Cuiuſcunque Ordinis, & num. 4. in fin. in verb. Et ab
Eccleſiaſtico*, Joan. Andr. *num. 1. in fin. in verb. Ordinis*, I-
12 mol. *in 1. notab.* & plerique alii, Quinimò *verb. Clericos*,
hìc ſumitur largè pro quacunque perſona Eccleſiaſtica,
quæ eodem privilegio gaudet, *cap. Si quis ſuadente* 17. *qu.* 4.
cap. Porro de ſentent. excommun. unde idem dicendum de
familia Epiſcopi, arg. *cap. fin. §. 1. in fin. ſuprà de offic. Archid.*
ſecundùm Hoſtien. *hic in princip. in verb. Clericos*, & Joan.
Andr. *num.* 2. ſed certè hæc concluſio licèt ſit in ſe vera,
tamen non benè probatur hic, quia verba illa, *qui ſi de-
poſitus*, non conveniunt niſi habenti Ordinem, ut ac-
curatè obſervat Abb. *hic in 2. not.* Nec obſtat text. *in cap.
Si quis Epiſcopus* 16. *qu.* 7. quem Andreas Barbatia dicit eſ-
ſe contra Abbatem. Quoniam verba illa, *omneſque qui il-
li communicant*, non referuntur ad verbum, *deponatur*,
cui non adaptantur, ſed ad verbum, *ſegregetur*, ut patet
in cap. Omnis electio, ibi, *& ſegregentur ab Eccleſia om-
nes, qui illi communicant* 63. *diſtin.*

13 Tertiò nota in eiſdem verbis, *cuiuſcunque Ordinis*. Ra-
tione delicti eſſe deponendum Clericum non modò in ſa-
cris conſtitutum, ſed etiamſi ſit inferioris gradus, ſecun-
dùm Hoſtien. *hic num.* 3. Cardin. *num.* 2. & Abb. *in 3. notab.*
facit ſecundùm eos *cap.* 2. & quod ibi notatur *infrà de Cler.
excomm. miniſtr.* Adde tu etiam in Clerico primæ tonſuræ
hoc apertiùs probari *in cap. Degradatio, de pœn. lib.* 6. indu-
cendo illud, ut ſcripſi *in dict. cap. Cùm contingat à num. 62. de
ætat. & qualit.* ibi etiam *num.* 64. adduxi Pontificale Roma-
num *in tit. de degradatione à prima tonſura*.

Quartò nota ibi, *ſive in furto, &c.* textum expreſſum, 14
quod pro furto, homicidio, vel perjurio poteſt Clericus
deponi, Abb. Antiq. *hic in verb. Periurio*, qui licet loqua-
tur de degradatione, tamen intelligi debet de degradatio-
ne verbali, juxta text. *in dict. cap. Degradatio in princip. de
pœn. lib.* 6. & concordant hic Hoſtien. *num.* 1. Joan. Andr.
num. 3. Butr. *eod. num.* Abb. Siculus *in 4. notab.* & alii com-
muniter.

Quintò nota ibi, *vel homicidio*; Clericum depoſitum 15
etiam pro crimine irregularitatem inducente, quale eſt
homicidium, non perdere ipſo jure privilegium fori, ſed
adhuc remanere ſub juriſdictione Eccleſiæ, *cap. Sacerdos
cum multis ſeqq.* 81. *diſt.* Butr. *hic num.* 13. Imol. *nu. 4. verſ.
Item nota quod licet Abb. in 5. notab.* & alii communiter; 16
ſecus etſi fuerit actualiter degradatus, quia ipſo facto nu-
datus eſt omni privilegio Eccleſiaſtico, ut *in d. cap. Degra-
datio de pœn. lib.* 6. Joan. Andr. *hic num.* 10. Abb. *ubi ſuprà*,
neque hoc caſu requiritur traditio curiæ ſæculari: & eſt
communis opinio, ut hìc teſtatur Alciat. *num.* 108. prout il-
lum refert Villalob. *in ſua Collect. comm. opinion. littera C. n.*
71. & Jul. Clar. *in pract. crimin. §. fin. qu. 3. verſ. Scias autem*:
nam traditio intelligitur fieri in actu ipſius degradationis,
juxta formam *cap. Novimus in fin. de verb. ſignific.* & ſic non
requiritur traditio manualis, ſed benè requiritur verbalis,
ut ibi dixi *num.* 5. & 6. poſt Joan. Andr. *num.* 3. & Abbatem
num. 7. & tangam infrà *num.* 91.

Sextò nota in eodem verb. *homicidio*, juncto verbo, *de- 17
ponendus eſt*. Clericum irregularem etiam ex homicidio
voluntario non eſſe depoſitum ipſo jure, ſed deponen-
dum, nec pro tali crimine eſſe actualiter degradandum,
niſi ſit incorrigibilis, ut hìc patet apertè ſecundùm Anton.
de Butr. *num.* 15. Imol. *num.* 5.

Septimò nota ibi, *fuerit deprehenſus legitimè, atque con- 18
victus*; ad deponendum Clericum non ſufficere, ut fue-
rit deprehenſus in crimine, niſi cùm hoc concurrat, ut ali-
ter de crimine convincatur, gloſſ. *in cap. Tua infrà de pœn.*
& hìc notant Abb. Antiq. *in verb. Atque convictus*, Goffred.
& Hoſtien. *num. 4. in eodem verb.* Dicens non ſufficere ſo-
lam deprehenſionem, niſi quoad infamiam inducendam,
ut *l. Palàm, §. Quæ in adulterio, ff. De ritu nupt.* Imò exigitur,
ut hoc confiteatur, vel inde convincatur, ut *in cap. Si quis
Diaconus* 50. *diſtin.* Joan. Andr. *hic num.* 4. Butr. *in 3. notab.*
& Imol. *num. 2. in fin.* ad hoc *leg. capite quinta, ff. de adulter.
& l. Quomodo, §. fin. ff. de ædilit. edict.*

Hoc tamen declara, niſi factum ſit notorium per evi- 19
dentiam facti, quia tunc deprehenſus in crimine ſtatim
condemnari poteſt. *l. Defenſores, Cod. de defenſ. civitat.* &
arg. *cap. ult. infrà de cohabit. Clericor. & mulier. & cap. De
manifeſt.* 2. *qu.* 1. & notat præcitata gloſſ. 1. *in cap. Tua, de
pœn.* de quo dic plenius, ut hìc per Imol. *num. 6. verſ. Et ſe-
cundùm hoc non eſt neceſſe*, & Abb. *num.* 19. exigitur tamen, 20
ut deprehenſio Clerici ſit legitima, ut hìc in gloſſ. 2. nec fiat
à miniſtris laicis; niſi auctoritate Prælatorum, ne ultra
ſe extendat violentia, quàm exegerit defenſio Clericorum,
cap. Et fama infrà de ſentent. excomm. aliàs eſſent excom-
municati, ut ibi, & firmat d. gloſſ. 1. *hic, & in d. c. Tua*,
quod latiùs proſequere, ut per Abb. *hic à num.* 10. & Are-
tin. *à num. 9. uſque ad num.* 19. maximè *num.* 15. ubi conclu-
dit.

Octavò nota ibi, *excommunicari debet, deinde contu- 21
macia creſcente anathematis mucrone feriri*. Aliud eſſe
excommunicationem, aliud anathema: excommunica-
tio enim hìc non ſumitur pro minori, ut voluerunt Gof-
fred. & Innoc. *in fin.* quia excommunicationis verbo ma- 22
jor excommunicatio intelligitur, *cap. Si quem infrà de ſen-
tent. excomm.* nec debet exponi pro ſuſpenſione, prout ex- 23
poſuit gloſſ. *hic in verb. Excommunicari*: nam quomodo
ſuſpendi poſſet jam depoſitus, cùm depoſitio includat in
ſe ſuſpenſionem? *cap. At ſi Clerici ſuprà eodem*, Abbas *hic
num.* 23. ſed debet intelligi de majori excommunicatione,
quæ fertur ſine ſolemnitate: Anathema verò de illa, quæ
fer-

fertur cum ſolemnitate, de qua *in cap. Debent* 11. *qu.* 3.
Ad hoc Clem. *Si quis ſuadente, verſ. Et quia, de pœn.* De
anathemate enim loquitur Apoſtolus ad *Galatas* 1. & ad
Corinth. ultim. & habetur *in §. fin.* 13. *qu.* 4. & dicunt Deri-
vatores anathema derivari ab *Ana*, quod eſt ſurſum, &
Thera, quæ eſt quædam figura ad formam litteræ E. cum
tractatu, quæ frontibus damnatorum imprimebatur. I-
taque anathema dicitur quaſi *anathera*, id eſt, ſuperna
24 maledictio, de qua *in cap. Guiliſarius* 23. *qu.* 4. ſolemnitas
autem talis anathematis eſt, quia hanc fulminat Epiſco-
pus cum duobus Presbyteris præſentibus, cum candelis
accenſis, quas debent in fine anathematizationis in
terram projicere, & pedibus conculcare, ut moris eſt
Romani Pontificis in publicatione Bullæ in die Cœnæ Do-
mini: & hanc differentiam inter excommunicationem,
& Anathema, rejectis aliorum expoſitionibus, conſti-
tuunt hic Abb. Antiq. *in verb. Excommunicari*, Ho-
ſtienſ. *num.* 6. *in eodem verb.* Joan. Andr. *num.* 6. *in
verb. Anathematis*, Butr. *num.* 32. Cardin. *num.* 3. *cir-
ca fin verſ. In gloſſ.* & Abb. *num.* 23. Quomodo autem
fiat abſolutio ab anathemate, vide *in cap. Cum aliquis*
11. *qu.* 3.

25 Nonò nota ibi, *poſtmodum verò ſi in profundum malo-
rum, &c.* Clericum depoſitum, etiamſi ſit incorrigibilis,
ſecundùm unum intellectum non eſſe ſub poteſtate ſæcula-
ri, nec perdere privilegium Clericale ante actualem tradi-
tionem, gloſſ. *ultim. hic*, Hoſtien. *num* 8. Butr. *num.* 7. *&* 17.
idque ſecurius eſſe dicit Henric. Boich. *num.* 8. *verſ. Sed
ſecurius*. Sed ſecundùm alium intellectum Clericus quan-
do eſt depoſitus, & incorrigibilis ſine alia degradatione,
& traditione ſtatim efficitur de foro ſæculari: & ita hic
eſt caſus ſingularis ſecundùm Cardinalem *num.* 2. *verſ. I-*
26 *tem ibi comprimendus*. Intellige ſecundùm intellectum,
quem ſequitur Joan. Andr. *num.* 10. *&* 11. rationem red-
dit à fortiori, quia ſi abſque depoſitione Clericus tertiò
monitus ingerens ſe enormitatibus perdit privilegium
Clericale, ut *cap. Contingit, il ſecondo, cap. In audientia, &
cap. Perpendimus infrà de ſentent. excommunic.* multò ma-
gis perdet jam depoſitus, qui tertiò monitus poſteà ſe non
27 correxit. Neque hic dicitur quod tradatur ſæculari pote-
ſtati, ſed quod ſæcularis poteſtas eum comprimit. Hoc
tamen intelligunt Cardin. *num.* 6. *verſ. Hoc tamen*, Imol.
eodem num. verſ. Et ſecundum hoc: quando de incorrigibi-
litate notoriè conſtat, ut quia incedit armatus, & ſpernit
monitiones Epiſcopi: tunc enim non eſt neceſſe, ut con-
vincatur ordine judiciario ſervato, cùm in notorio talis
probatio non requiratur, *cap. Ad noſtram, il terzo infrà
de invent. cap. Manifeſta, & cap. De manifeſta* 2. *quæſt.* 1.
28 alioquin ſi non conſtaret de incorrigibilitate, & judex lai-
cus eum comprehenderet, & Clericus negaret ſe eſſe
incorrigibilem, de hujuſmodi articulo an eſſet incorrigi-
bilis prius cognoſcendum eſſet per Judicem Eccleſiaſticum,
arg. *cap. Si judex laicus, de ſentent. excommunic. lib.* 6.

29 Decimò nota ibi, *Cum Eccleſia non habeat ultra quid
faciat*. Ita demum Clericum depoſitum incorrigibilem
eſſe comprimendum per Curiam ſæcularem, ſi Eccleſia
non habeat ultrà quid faciat, ſcilicet de facto, prout in-
telligunt Doctores, non autem de jure, quia certum eſt
30 Eccleſiam de jure ultra pœnas depoſitionis excommunica-
tionis, & anathematis, habere etiam alias pœnas, cùm
multę ſint, ut notat gloſſ. 2. *in cap. Ad reprimendam, de of-
fic. Ordin.* & Joan. Andr. *in cap. Pro humani num.* 4. *col.* 3.
circa finem in verb. Excommunicationis, de homicid. lib. 6.
& fuſiùs *in cap. Qualiter, & quando, il ſecondo num.* 18.
verſ. Secundum Canones autem infrà de accuſat. Poteſt enim
omnia bona temporalia confiſcare, ut ibi, *& in cap. Ex-
communicamus, §. Damnati infrà de hæret.* Item habet pœ-
nam verberum citra ſanguinis effuſionem, ut *cap. In Ar-
chiepiſcopatu, de raptor.* Item imprimit characterem etiam
in facie, licèt non ita profundè, ut ſanguis eliciatur, ſed
cutis ſuperficies deformetur in ſignum maleficii, ut *cap. Ad
audientiam*, juncta gloſſ. *ult. de crimin. falſ.* Item inducit
ſervitutem, *cap. Ita quorumdam de Iudæis*, ubi Chriſtiani
deferentes merces prohibitas ad Saracenos capientium
ſervi efficiuntur. Item poteſt diffidare Clericum cum om-
nibus bonis ſuis, ut à quocumque poſſit impunè offen-
di, ut in prælleg. *cap. Pro humani*. Item poteſt detrude-
re in Monaſterium ad tempus, vel in perpetuum, *c. De*
31 *lapſis* 16. *quæſt.* 6. *cap. Novimus, §.* 1. *de verbor. ſignificat.*
& in ſpecie habet pœnam exilii, ut *cap. Accuſatoribus* 3.
qu. 5. *cap. Probinum*, & ibi gloſſ. *fin.* 16. *quæſt.* 6. *cap. Accedens*
30. *diſtinct. cap.* 1. *de calumniator. cap. ult. de pœn.* idque
per omnes exilii ſpecies, de quibus notat gloſſ. in Extra-
vag. *Ad noſtri Ioannis XXII. in verb. Banniti, de privileg.*
Cùm ergo hic text. dicat Clericum incorrigibilem poſt
depoſitionem, excommunicationem, & anathema
eſſe comprimendum per ſæcularem poteſtatem, itaut ei
pœna exilii deputetur, eò quòd Eccleſia non habeat ultrà
quid faciat; & tamen Eccleſia poſſit eandem quoque
pœnam exilii infligere per omnes ejus ſpecies: utique co-
gimur fateri ea verba non eſſe intelligenda de jure, itaut
Eccleſia non habeat ultra quid faciat ex defectu pœnarum,
vel ex defectu poteſtatis, ſed de facto propter potentiam
iſtius criminoſi, qui ab Eccleſia corrigi, & comprimi non
poteſt; & ita hunc text. intelligit Abb. Antiq. *ante nu.* 1. *in
verb. Vltra quid faciat*, dicens hoc cap. intelligi de nobili-
bus, & potentibus, ad quorum correctionem non ſufficit
Epiſcopus, vel Prælatus. & cum eo concordant Jo. Andr.
num. 8. *in verb. Vltra*, Bald. *num.* 2. *in verb. Quid faciat*,
Bellam. *num.* 3. *in verb. Vltra*, Butr. *num.* 18. Cardin. *nu.* 5.
verſ. Secus ſi incorrigibilis, & Anchar. *num.* 6. *verſ. Adver-
te tamen*, ex quibus patet hanc eſſe communem lecturam
ad iſtum text. prout etiam teſtatur Abb. Siculus *num.* 24.
Nec refragatur, quod Eccleſia poſſit invocare Judicis 32
ſæcularis auxilium, iſque teneatur illud præſtare tanquam
Eccleſię miniſter, *cap. Adminiſtratores* 23. *quæſt.* 5. *cap.* 1.
de offic. Ordinar. cap. Petimus 11. *quæſt.* 1. Et eo invocato
poſſit Eccleſia imponere pœnam exilii, vel aliam canoni-
cam, ut *in cap. Vt fama, de ſentent. excommunic.* ubi Cle- 33
ricos incorrigibiles Eccleſiaſticus Judex detrudit in arctam
cuſtodiam. Quoniam ut benè reſpondet Abb. *hic num.* 25.
circa med. verſ. Et ad contrarium, fortè de facili capere
non poterat per familiam Poteſtatis fortaſsè ad hoc ſæpè,
ac ſæpiùs adhibitam; Unde Eccleſia non vult ampliùs ha-
bere curam ipſius, ſed dimittit eum Judici ſæculari, qui po-
terit habere majorem ſolertiam in capiendo eum, cùm a-
gnoverit illum eſſe de foro ſuo, vel fortè ut ſæpè de facto
contingit, iſte Clericus captus multoties capturam illuſit
effringendo carceres, & deteriora committendo; & ita Ec-
cleſia non potuit eum condignè caſtigare, cùm pęnam mor-
tis non habeat; Quare ipſum relinquit Curiæ ſæculari, quę
legitimam pœnam infligat. Et dic legitimam, id eſt à legi-
bus ſæcularibus impoſitam, & ſic mortis, vel mutilationis
membri, ſecundùm qualitatem delicti, ut hìc per Abb. An-
tiq. *in verb. Legitima*; & hunc dicit eſſe verum intellectum
Abb. Sicul. *ubi ſuprà*, quem etiam poſuit Archid. *in cap. Si
quis Sacerdotum nu.* 5. 6. *&* 7. 11. *qu.* 1. relatus à Bellam. *hic
n.* 3. *in verb. Vltra*, ubi ait tunc demum Clericum traden-
dum eſſe Curiæ ſæculari, id eſt permittendum eſſe; imò
præcipiendum Judici ſæculari, ut eum capiat, & coerceat,
ſi per Eccleſiam corrigi non poſſit propter illius potentiam,
vel malitiam, vel quia detentus utendo arte necromantiæ
illudit carcerem, & ibi in pace eſſe non vult. Et concor-
dat Cardin. *hic num.* 5. *circa med. verſ. Secus ſi incorrigibi-
lis*, dum ait Clericum eſſe incorrigibilem cùm non vult pę-
nitere, nec poteſt capi per Judicem Eccleſiaſticum, & tunc
eſſe coercendum per Judicem ſæcularem, cùm Eccleſia
non habet ultrà quid faciat. Et ex hoc intellectu notabili-
ter collige Clericum depoſitum, & incorrigibilem quam-
diu, ut vulgò dicitur, eſt in fortiis Curiæ Eccleſiaſticæ,
nullatenus eſſe tradendum Curiæ ſæculari, cùm Eccleſia
poſſit eum punire pęnis Canonicis, de quibus ſuprà. Quod
ſingulariter nota, quia multi in hoc decipiuntur.

Ultimò nota ex hoc textu, & memoriæ commenda 34
practicam procedendi contra Clericum criminoſum. Ser-
vandi ſunt enim quatuor gradus, ut hìc per Hoſt. *num.* 5.
& 9. *in verb. Poteſtatem*, Joan. Andr. *à num.* 6. *ad* 9. Bald.
num. 2. Imol. *num.* 3. & alios communiter. Conſtito enim
de delicto, ſi delictum eſt depoſitione dignum, Cleri-
cus deponitur. Et hic eſt primus gradus pœnæ infligen-
dæ: & ſi ſe corrigat, quia non iterat, nec continuat deli-
cta, & depoſitionem ſervat, & pœnam, & pœnitentiam
injunctam adimplet, non proceditur ulterius: ſed ſi ſit
incorrigibilis prædicta non ſervando, & ſimilia, vel dete-
riora crimina perpetrando, excommunicatur: & hic eſt
ſecundus gradus. Creſcente verò contumacia anathema-
tizatur: & hic eſt tertius gradus. Demum ſi non reſipue-
rit, quin potius in profundum malorum devenerit, ne ſit
per-

perditio plurimorum, ſcilicet per malum exemplum, vel etiam plurimos damnificando, mutilando, vel occidendo: Tunc demum cùm Eccleſia non habeat ultra quid faciat, non ex defectu pœnarum, vel poteſtatis, ſed quia propter illius potentiam de facto non poteſt eum comprimere, & coercere, relinquet eum comprimendum per ſæcularem poteſtatem: qui eſt quartus gradus pœnæ infligendæ, & eſt ſimile *in cap. Dictum* 81. *diſtinct. cap. Clericus* 3. *qu.* 4. *cap. Si quis Sacerdotum* 11. *qu.* 1. *cap. At ſi Clerici ſuprà eod.*

35 Cæterùm adverte, quia hęc procedendi forma locum habet quando pœna incipit à crimine, ſeu quando proceditur propter crimen: Tunc enim Clericus criminoſus primò deponitur, ſecundò excommunicatur, tertiò anathemarizatur, & quarto loco per Curiam ſæcularem comprimitur, ut dictum eſt. Secus verò ſi pœna incipiat à contumacia, quia tunc procedendum eſt ordine inverſo: nam primò, Clericus contumax ſuſpenditur, ſecundò excommunicatur, tertiò deponitur, quartò & ultimò traditur Curiæ ſæculari. Et hunc ordinem reſpiciunt jura pro, & contra hìc allegata, videlicet *cap. Forte* 23. *qu.* 4. *cap. Quorumdam* 23. *diſt. c. Honoratus* 74. *diſtinct. cap. Quoniam, §. fin. infrà ut lit. non conteſtat.* Et hic declarant gloſſ. *ultim.* Innocen. *num.* 1. Hoſtienſ. *nu.* 9. *verſ. Et hoc verum eſt quando pœna incipit à crimine, & num.* 11. *verſ. Vbi verò pœna incipit à contumacia*, Bald. *num.* 2. Henric. Boich. *in fine, verſ. Si pœna incipiat à contumacia*, Butr. *num.* 33. & reliqui omnes.

36 Expeditis notabilibus, venio ad celebrem quæſtionem, An Clericus non ſervatis gradibus pœnarum hìc præſcriptis ſtatim ſit degradandus, & tradendus Curiæ ſæculari quando commiſit crimen aliquod atrociſſimum, puta homicidium cum proditione, vel parricidium, vel homicidium cum latrocinio ſeu ſpoliatione, vel homicidium cum ſacrilegio, ut in eo, qui occidit Presbyterum, vel perſonam ſacram, vel aliud ſimile, propter quod de jure civili laico eſſet imponenda aliqua pœna ex atrociſſimis, verbi gratia pœna ignis, pœna diſcerptionis, quæ infligitur, cùm reus ſecatur in plura fruſta, & pœna traditionis ad beſtias, vel aliæ; de quibus in *l. Pœna parricidii, ff. ad leg. Pompe. de Parricid. in l. Sacrilegii, ff. ad leg. Iul. Peculia & in l. Capitalium per totam, ff. de pœn.* & quid ſi Clericus commiſerit plura homicidia, plures falſitates, vel plura latrocinia, ex quorum ſingulis eſſet depoſitione dignus?

37 Petrus de Ancharano *hic à num.* 10. *verſ. Et quia ſuper illa materia, uſque ad num.* 16. *verſ. Tertiò opponitur, & in repetitione cap. Ea quæ ſub num.* 22. *verſ. Decimononò quæro, de reg. iur. lib.* 6. *& in conſ.* 158. *ex narratis in facto à nu.* 5. in publica diſputatione, quam habuit Bononiæ, & Abb. Siculus, qui tunc erat illius Scholaris repetita diſputatione *in cap. At ſi Clerici à num.* 39. *uſque in fin. ſuprà eodem*; concluſerunt hunc text. qui pro homicidio, vel furto imponit tantùm pœnam depoſitionis, non autem degradationis, & traditionis Curiæ ſæculari, debere intelligi, & reſtringi ad homicidium, vel furtum non qualificatum, quod non tranſeat in aliam ſpeciem criminis graviorem. Item debere intelligi de uno homicidio, vel falſitate, vel furto, non autem de pluribus diu frequentatis, quorum unumquodque eſſet dignum depoſitione. His enim caſibus putarunt non vendicare ſibi locum hoc cap. *Nec communes theoricas DD.* Sed tales ſtatim eſſe per Epiſcopum degradandos, & tradendos Curiæ ſæculari, ut luant pœnam ultimi ſupplicii. Et hanc opinionem Ancharani, & Abbatis poſtea probarunt Joan. de Anan. *in cap.* 1. *num.* 5. *poſt med. verſ. Sed in foro contentioſo etiam ſecundum Canones infrà de iis qui fil. occider. & in cap.* 1. *num.* 4. *&* 5. *de homicid.* Felin. *in cap.* 1. *num.* 49. *ante med. verſ. Et quid etiam emergentia caſus, de Conſtitution. & in cap. Inquiſitionis n.* 5. *de accuſat.* Dec. *in dict. cap. At ſi Clerici num.* 251. *verſ. Poſtremò*, Abbas *uſque in fin.* qui licèt hanc opinionem non ſequatur; tamen concludit eam habere magnam æquitatem, ut delicta puniantur debita pœna, & ſe vidiſſe illam ſervari Florentiæ per unum Commiſſarium. Quam pariter Silveſt. Aldobrand. *in addit. ibi litt. E. verb. Enormi*, fatetur veriorem, ac latè tuentur Mantica *num.* 64. & Hippolyt. de Marſil. *in repetit. à num.* 336. *verſ. Et refert uſque ad num.* 342. *verſ. Mihi autem*, ubi dixit ſibi placere dicta Abbatis per jura, & rationes, quas ipſe adducit, *& in conſ.* 9. *num.* 17. Guilielm. de Benedict. *in cap. Raynutius part.* 3. *quæſtione de homicidio à num.* 40. *verſ. Item & per conſequens uſque in fin. de teſtam.* dicens eam communiorem *propè fin. dicti num.* 40. *verſ. Et per conſequens*, Alciat. *hìc à num.* 22. *ad* 26. qui non ſolùm putat hanc opinionem veriorem eſſe in puncto juris, ſed ampliùs inquit ſervari de facto in pluribus locis, Brunell. *in repet. dict. cap.* 1. *de homicid. par.* 5. *nu.* 6. *verſ. Ego ſequor, & in tractat. de Conciliis lib.* 9. *art.* 12. *nu.* 3. Alex. de Nævo *conſ.* 59. *num.* 21. *verſ. Ad hoc facit*, Andr. Barbat. ſibi contrarius *conſ.* 64. *num.* 8. *in fin. verſ. Sed iura, & num.* 9. *vol.* 1. Angel. *de malefic. verſ. Et ibi caput à ſpatulis amputetur, num.* 38. *verſ. Adde quod notat Abbas*, ſubdens ſe eam vidiſſe de facto ſervari Ferrariæ, & ibi Auguſtinus *nu.* 43. *verſ. Et in quantum*, dicens communem, & ita vidiſſe practicari Soccin. Sen. *de reg. iur. litt. C. reg.* 16. *verſ. Quinto fallit*, Boſſius *tit. de foro competen. num.* 135. *verſ. Et in certis aliis delictis qualificatis, & num.* 141. *verſ. Scias quod in qualificatis*, Tiraquell. *de pœn. temperand. cap.* 49. *n.* 36. *&* 37. Diaz. *in practic. criminal. canonica cap.* 90. *aliàs* 96. referens duos caſus, alterum Pariſiis 1530. in Sacerdote, qui animo deprædandi necaverat Rectorem cujuſdam Oppidi: alterum Hiſpali anno 1536. in quatuor Religioſis, qui Provincialem laqueo ſuffocatum in lecto interfecerant, Decian. *tractat. criminal. lib.* 6. *cap.* 28. *num.* 14. dicens communem, *& lib.* 9. *cap.* 16. *num.* 35. *verſ. Tamen fallit*, ubi loquitur de Clerico parricida, *& lib.* 7. *cap.* 38. *num.* 11. ubi de reo læſæ majeſtatis, Franch. *dec.* 571. Qui non ſolùm *num.* 4. *verſ. Profiſco*, refert Neapoli ſubiiſſe pœnam ultimi ſupplicii Clericum, qui furtum commiſerat in Monte Pietatis, cùm fuerit degradatus per Curiam Eccleſiaſticam, & traditus Curiæ ſæculari: ſed *num.* 1. teſtatur etiam pœna mortis animadverſum fuiſſe in Clericum in ſacris conſtitutum, qui unà cum aliis decem furibus ingreſſus cum armis domum honeſtæ mulieris ſitam in Suburbio ſancti Antonii, accepta ab eadem clave unius capſæ, illa & filiabus incluſis in quadam camera inferiori, ſubripuit ducatos ſeptingentos, & quædam mobilia: nam prævia conſultatione Sac. Congregationis Cardinalium negotiis Epiſcoporum propoſitæ degradatus fuit, & traditus magnæ Curiæ. Et ſequuntur plerique ex Junioribus. Et videtur ex mente Innocentii *hic in verb. Deponendus eſt*, dum ait: *Vbi Clericus deponitur pro crimine, ſufficit depoſitio, niſi enormitas criminis aliud inducat*, & Bald. *ante num.* 1. *verſ. Secus alternativè*, ubi ſimiliter limitat hunc text. Niſi enormitas cauſæ aliud inducat.

Pro hac opinione Anchar. & Abb. inducitur primò text. 38
in cap. 1. *de homicid.* ubi refertur illud *Exodi cap.* 21. *Si quis per induſtriam occiderit proximum ſuum & per inſidias, ab altari meo evelles eum ut moriatur.* Nam dicendo, *evelles eum ab altari*, oſtendit ſe intelligere de Clerico homicida per inſidias; & ſic qualificato, qui ſervit altari, non autem de laico, qui non ſervit, imò ſtare debet ab altari remotus, ut *cap.* 1. *de vit. & honeſt. Clericor.* nam privatio, ſicut eſt evellere, præſupponit habitum, *cap. Ad diſſolvendum de deſponſat. impuber. l. Decem, ff. de verbor. obligat.* Et evelli propriè dicitur quod eſt impreſſum, & infixum, ſicut eſt Clericus reſpectu ſervitii altaris, *c. Cùm ſecundum de præb.* Intelligit ergo, *evelles*, ſcilicet per depoſitionem, ſeu degradationem Judicis Eccleſiaſtici, itaut moriatur per executionem Judicis ſæcularis: Idcircò enim littera dicit, *moriatur*, in tertia perſona, quaſi non per Epiſcopum, qui evellit ab altari, cùm Eccleſia non proferat ſententiam ſanguinis, *cap. Sententiam, ne Cler. vel Monach.* ſed per alium pœna
mortis ſit imponenda, quia verbum, *moriatur*, in dubio in- 39
telligitur de morte naturali, & non civili, *in cap. Suſcepti, de reſcript. lib.* 6. *& in l. Ex ea parte, §. In inſulam, ff. de verbor. obligat.* Et aliæ expoſitiones ibi poſitæ per Jo. Andr. *num.* 1. *in verb. Moriatur*, videntur contra mentem legis Exodi, quæ homicidas ſimpliciter morte puniebat, & modò redacta eſt illa lex inter Eccleſiaſticas conſtitutiones ut ſervetur, non ut fruſtrà membranas occupet, *c. Si Romanorum* 19. *diſt.* Et eò magis hæc interpretatio videtur recipienda, quia concordat cum jure civili, ut in Auth. *Vt Clerici apud propr. Epiſcop. ante fin.* & in Auth. *Clericus, C. de Epiſcopis, & Cler.*

Cæterùm advertendum eſt *dict. cap.* 1. *de homicid.* habere 40
varios intellectus, ac proindè allegari non poſſe ad deciſionem cauſarum, ut notat Bart. *in l. In ambiguo num.* 2. *ff. de reb. dub.* Alexand. *l.* 1. *col.* 2. *ff. ſol. matrim.* Felin. *in cap.* 1. *circa fin. de Conſtitut.* præſertim ad limitandam Clericorum exemptionem ex iis, quæ dicam infrà *num.* 66. *&* 79.

Mul-

41 Multi enim intelligunt illum text. in laico, qui proditoriè
homicidium commiſit ; & hoc magis conſonat Scripturę
Sacræ , quæ ibi ponitur : & ſenſus eſt, ut ſi occidens con-
fugiat ad Eccleſiam, & teneat altare, debeat tamen inde
evelli, quia proditoriè occidit , nec gaudet immunitate ,
de qua *in cap. Inter alia , de Immunitat. Eccleſiaſt.* Verbum
enim, *evelles*, ibi ſignificat abſtractione facti, non autem
ſeparationem Clerici ligati Eccleſiæ . Et hunc intellectum
ponit ibi gloſſ. *in verb. Per inſidias* , & Hoſtienſ. *in princ.
in verb. Altari meo* , Alexan. *conſ. 145. Viſo themate n. 5.
lib. 7.* & Aretin. *hic num. 59.* & videtur hodie approba-
tus *in Conſtitutione 7.* Gregorii XIV. *de immunitat. Eccle-*
42 *ſiaſt.* ut dixi *in dicto cap. Inter alia num. 31. & 51.* Plerique
autem exponunt verbum , *moriatur* , ibi poſitum, id eſt,
deponatur, quod habetur inſtar mortis , §. *Quia ergo 2.
quæſt. 7.* Et hæc eſt communis ſententia, ut atteſtatur A-
43 retin. *dicto num. 59.* Quamvis enim verbum , *moriatur* ,
regulariter ſit intelligendum de morte naturali , tamen
hoc fallit, quando refertur ad Eccleſiam, quæ hanc pœ-
nam non infligit, cùm non habeat vindictam ſanguinis ,
44 ut dictum eſt. Et eſt ſimile *in cap. Per venerabilem rationi-
bus infrà qui fil. ſint legit.* ubi verba illa Deuteronomii, *de-
creto Iudicis morietur*, quæ in veteri teſtamento intellige-
bantur de morte naturali, in lege nova ab Eccleſia ſic expo-
nuntur , mori præcipitur, id eſt, per excommunicationis
ſententiam velut mortuus à communione fidelium ſepara-
ri : nam ut inquit Hoſt. *ibi num. 35.* duplex eſt mors, ſcili-
cet corporalis, quam exercet Judex ſæcularis cum gladio
materiali, per quem animadvertit in facinoroſos homines,
l. 3. ff. de iuriſdict. omn. iudic. cap. Ille gladium 24. qu. 4. id eſt,
fundendo ſanguinem, animam, quæ dat vitam corpori ,
extra corpus vertit, & ſic anima ſeparata à corpore rema-
net ipſum corpus mortuum. Alia eſt mors ſpiritualis, quam
exercet Princeps Eccleſiaſticus gladio ſpirituali, *c. Viſis 16.
qu. 2.* quo animadvertit in facinoroſos, ſcilicet expellendo,
& ſeparando gratiam Dei, quæ eſt vita, ſive ſpiritualis ani-
ma animæ humanæ. Et hac anima ſpirituali ab anima hu-
mana ſeparata, remanet anima humana mortua, ut *cap. Si
quis Presbyterorum , de reb. Eccl. non alien. cap. Corripian-
tur 24. qu. 3. cap. Si quis , de maior. & obed.* unde Auguſti-
nus *tom. 9. tract. 49. in Ioannem*. Eſt mors, *quam homines ti-
ment , ſcilicet ſeparatio animæ à corpore ; & eſt mors , quam
non timent , ſcilicet ſeparatio Dei ab anima , qui eſt vera vita
animarum* . Et de morte ſpirituali, ſcilicet depoſitionis ,
communiter intelligitur illa Decretalis *prima de homicid.* ut
45 prædixi . Et quamvis lex Exodi ibi poſita loqueretur de
morte naturali, tamen illud præceptum, cùm ſit judiciale,
fuit evacuatum per Adventum Chriſti, ut docet S. Thomas
in 1. 2. qu. 103. art. 4. & qu. 104. art. 3. & cùm ſit hodie re-
dacta inter Conſtitutiones Canonicas , non debet intelligi
ſecundùm rigorem, quo intelligebatur in lege veteri, ſed
ſecundùm manſuetudinem Eccleſiæ in lege Euangelica ,
quæ utitur gladio ſpirituali non ad mortem, ſed ad mede-
lam, *cap. Multi in princip. 2. qu. 1. cap. Audi 11. qu. 3. & cap.*
46 *Cùm medicinalis , de ſentent. excommun. lib. 6.* Nec ſatisfacit
ponderatio Ancharani , & Abbatis, quòd verbum , *mo-
riatur* , ibi ponatur in tertia perſona , ſcilicet per executio-
nem Judicis ſęcularis: quia Eccleſia dum tradit reum ſęcula-
ri poteſtati, non debet adjicere, ut moriatur : Imò debet ef-
ficaciter intercedere, ut citrà mortis periculum circa eum
ſententia moderetur, quæ ſunt verba tex. *in cap. Novimus ,
de verbor. ſignificat.* & hic notant Hoſt. *num. 8. in verb. Com-
primendus*, & Joan. Andr. *num. 9. in eodem verb.* Nec refraga-
tur text. *in c. Delatori 4. qu. ult.* quia intelligitur myſticè, ut
ibi notant Archid. & Turrecrem. & ſcripſi pleniùs *in d. c. 1.
num. 4. de homicid.*
47 Secundò igitur loco pro opinione Ancharani , & Abba-
tis inducitur tex. *in dicto cap. Novimus, de verbor. ſignificat.*
ubi Papa occaſione explicandi contenta in Canonibus an-
tiquis, & in ſuo Decreto contra falſarios promulgato ſu-
per forma degradationis, & traditionis faciendæ ſæculari
48 poteſtati, ſic ait, *Vt Clericus propter hoc , vel aliud flagi-
tium grave non ſolum damnabile , ſed damnoſum fuerit de-
gradatus , tanquam exutus privilegio Clericali ſæculari foro
per conſequentiam applicetur: nam ius alternativæ oſtendit re-
gulam degradationis , & traditionis Clerici facinoroſi non
eſſe reſtringendam ad ſolum crimen falſi , ſed generaliter in-
fligendam pro quolibet crimine gravi damnabili in ſe, & dam-
noſo quoad exemplum aliorum* . Nec ſatisfacit reſponſio A-
retin. *hic num. 59. verſ. Non obſtat text. in cap. Novimus* ,
& aliorum dicentium delictum grave , & damnoſum
intelligi , quando delinquens eſt incorrigibilis propter
ſcandalum , ſeu malum exemplum . Quoniam huic in-
terpretationi obſtat natura dictæ alternativæ : nam ſicut
qualitas incorrigibilitatis non requiritur in prima parte
alternativę pro crimine falſi, ita nec in altera ſuper alio fla-
gitio gravi, quia res dubia in una parte alternativæ decla-
ratur habito reſpectu ad poſitam in alia, ſecundùm Bart. *in
l. 1. num. 1.* & Soccin. ſen. *eod. num. 1. ff. de reb. dub.* Tum quia 49
dictio, *aliud*, oſtendit Summum Pontificem intellexiſſe de
ſimili gravi quidem, ſed citrà requiſitum incorrigibilitatis
ſicut in falſo, quia ponitur comparativè ad illud, ſecundùm
gloſſ. *in l. Si fugitivi in ver. Alia pœna , C. de ſerv. fugitiv.* &
Bald. *in l. fin. num. 1. C. de his qui non domin.* Et ita præallega-
tum *cap. Novimus* , intellexit Innoc. *ibi num. 1.* dum gene-
raliter ait, *Nota quod pro quolibet crimine, dummodo ſit dam-
nabile , & damnoſum , poteſt aliquis tradi Curiæ ſæculari* .
Sed ad textum *in dicto cap. Novimus*, ego reſpondeo ver- 50
ba illa , *vel aliud flagitium grave* , eſſe intelligenda de
criminibus, pro quibus eſt expreſſum in jure Clericum
eſſe degradandum, & tradendum Curiæ ſæculari : nam
cùm prima pars alternativæ loquatur de falſario litterarum
Apoſtolicarum, de quo eſt in jure expreſſum, ut debeat de-
gradari, *& cap. ut in cap. Ad falſariorum, de crim. falſ.* uti-
que dum text. dicit propter hoc , ſcilicet crimen falſi , &
poſteà ſubjungit, vel aliud flagitium grave ; debet intelligi
de alio flagitio ſimiliter in jure expreſſo, ponderando di-
ctionem, *aliud*, quæ eſt repetitiva ſimilium juxta præcita-
tam gloſſ. *in dict. l. Si fugitivi* . Inter caſus autem in jure
expreſſos non reperitur homicidium qualificatum, nec ho-
micidium , vel furtum iteratis juribus repetitum, ut latiùs
dicetur infrà *num. 68. & ſeqq. & num. 83.* Innocentius verò
in dicto cap. Novimus num. 1. non reſidet in illa opinio-
ne, quod pro quolibet crimine damnabili , & damnoſo
poſſit quis degradari, ſed ſubjungit, *vel aliter* , ut dici-
mus *in cap. Excommunicamus ſuprà de hæret.* ibi autem
num. 1. tenet pro tribus tantùm criminibus in jure expreſ-
ſis poſſe fieri degradationem, & traditionem Curiæ ſæcu-
lari . Et ita Innocen. potius allegari poteſt pro contraria
ſententia : & ſimiliter dum dicit hunc textum non pro-
cedere ſi enormitas criminis aliud inducat , allegat tex-
tum *in d. cap. Ad falſariorum* . Et ſic loquitur in caſibus
exceptis in jure.
Tertiò, pro eadem opinione Abb. *in d. cap. At ſi Clerici* 51
*num. 41. col. penult. ante med. ver. Allego etiam textum ſuprà
eodem*, inducit text. *in cap. Pro humani, de homicid. lib. 6.* u-
bi cùm Clerici mandantes , ſeu facientes hominem Chri-
ſtianum interfici per aſſaſſinium, & receptantes , defen-
dentes , ſeu occultantes aſſaſſinum, habeantur ab omni-
bus diffidati : ex hac perpetua diffidatione ex veriſimili
mente innuitur Eccleſiam nolle graviter delinquentes in
ſuo foro retinere, ſed juxta delicti qualitatem puniendos
dimittere Curiæ ſæculari.
Verùm ut reſpondet Aretin. *hic num. 59. circa fin.* ille 52
caſus ſpecialis habuit cauſam , & occaſionem à frequen-
tiſſimis cædibus, & magnis periculis, quæ imminebant :
propter illos aſſaſſinos ; unde in aliis delictis quantumcum-
que enormibus, non videtur militare eadem ratio : nam
propter delicti frequentiam aliquid ſeverius ſtatuitur, ut *l.
Aut facta in fin. ff. de pœn.* & nihilominus etiamſi vigeret 53
eadem ratio ; quia tamen lex iſta eſt pœnalis, & exorbitans,
non deberet fieri extenſio, text. eſt notabilis *in l. Sed ſcien-
dum, ff. ad l. Pompe. de Parricid.* & benè facit gloſſ. notab. in
Clem. *Vt ſic qui in verb. Eiſdem , de ætat. & qualit.* nec ob-
ſtat text. *in cap. De multa , de præbend.* quia dici poteſt ibi 54
fieri extenſionem propter favorem publicum Eccleſiarum :
vel dicas, licèt aliàs fieret extenſio, non tamen fieri poſſe ,
ubicumque poteſtas conceditur laico ſuper juribus , vel
perſonis ſpiritualibus, quia cùm hæc ſit odioſa, non exten-
ditur etiam per majoritatem rationis, ut *in cap. Tua , il pri-
mo infrà de decimis* , juncto *cap. Cùm in tua eod. tit.* ſecun-
dùm Aretin. *hic num. 60. & 61.*
Quartò, pro hac parte allegatur text. *in c. Sunt quædam* 55
23. *qu. 5.* ubi dicitur: ſunt quędam enormia flagitia, quæ po-
tius per mundi judices, quàm per Antiſtites , & Rectores
Eccleſiarum vindicantur : & in fine ſubjungitur, illos ma-
ximè conſtitutos eſſe propter latrones, homicidas, raptores,
& ut illos damnent, & alios ſuo timore compeſcant.

Sed ille textus non loquitur de Clericis, ſed de laicis, qui ut ibi dicitur, interficiunt Pontificem Apoſtolicum, Epiſcopum, Presbyterum, ſive Diaconum. Tales enim vindicantur à ſæcularibus poteſtatibus, licèt puniri poſſint etiam per Eccleſiam, cùm crimen ſacrilegii ſit mixti fori, ut notatur *in cap. Cùm ſit generale infrà de foro compet.* alioquin ſi textum de Clericis intelligeremus, & de omnibus delictis ibi expreſſis ſequeretur, ut Clerici pro quolibet homicidio, furto, vel raptu puniendi eſſent per Judicem ſæcularem, quod eſt de directo contra hoc cap. *& cap. Tua infrà de pœn.*

Quintò, Ad idem inducitur text. *in cap. At ſi Clerici in fine ſuprà eodem*, ibi, *Non debet quemlibet pro ſuis exceſſibus Judici tradere ſæculari*. Quæ verba innuunt, Epiſcopum poſſe hoc facere etiam non data incorrigibilitate, licèt facere non debeat indifferenter, & quandocumque, ſed tantummodò cùm delictum hoc exigit, vel ob ſui gravitatem, vel frequentationem, ſecundùm Abb. *ibid. col. penult. poſt medium, verſ. Item induco.*

Verùm hic intellectus deſumitur ex illis verbis, *non debet quemlibet*, exponendo *non quemlibet*, id eſt, *nullum*, ſed alii meliùs exponunt, *quemlibet*, id eſt, depoſitum: & hoc modo ille text. potius facit pro hac parte ſecundùm Aretin. *hic d. num. 61.*

56 Sextò & ultimò (quod eſt præcipuum fundamentum pro hac opinione) in hujuſmodi delictis atrociſſimis, quæ requirunt pœnam exceſſivam, non invenitur aliqua pœna Canonica, qua reus poſſit condignè puniri, ex theorica Innocentii *in cap. Qualiter & quando, il ſecondo nu. 6. verſ. Secundum Canones autem*, & ibi etiam Joan. Andr. *num. 18. eodem verſ. infrà de accuſat.* ubi æquiparando per modum regularum pœnas Canonicas legalibus pœnis tradunt regulam, quòd in omnibus delictis, in quibus per leges ſæculi imponitur pœna mortis naturalis, ſecundùm Canones ſuccedit pœna degradationis, & traditionis Curiæ ſæculari: ergo contra Clericum, qui homicidium qualificatum perpetravit, vel plura homicidia, falſitates, vel latrocinia, Eccleſia uti poterit hac pœna degradationis, & traditionis Curiæ ſæculari, quia non habent ultra quid faciat, ut hic dicitur, cùm ſecundùm Canones nunquam imponatur pœna mortis corporalis, *cap. Clericis, & c. Sententiam infrà, ne Clerici, vel Monach. cap. 1. & 2. 51. diſtin.* Cùm enim pro ſimplici homicidio, vel furto procedat ad depoſitionem, & detruſionem in Monaſterium, ut *hic, & in cap. Tuæ, de pœnis*, utique pro qualificato, vel iterato, cùm gravior pœna ei condigna non reperiatur inter Canones, recurrendum erit ad vindictam ſecundùm leges ſæculi mediante degradatione, & traditione judici ſæculari, ut pleniùs ratiocinatur Abb. ut ſuprà *num. 39. verſ. Item præmittendum cum duob. ſeqq.*

57 Et confirmatur, quia pœnę ita debent adæquari, & commenſurari delictis, ut quod ſceleratius eſt commiſſum, gravius vindicetur, *cap. Non afferamus 24. quæſt. 1. c. Quæſivit de his quæ ſiunt à maior. par. Cap. cap. fin. in fin. de exceſſ.*
58 *Prælat.* & ex iteratione delicti pœnæ augentur ſecundùm gloſſ. *in l. Quicumque in verb. Vel tertiò in fin. Cod. de ſerv. fugitiv. & in l. Servos in verb. Sæpiùs, Cod. ad leg. Iul. de vi publ. vel privat.* quia iteratio tranſit in conſuetudinem
59 peccandi, *l. 3. in fin. Cod. de Epiſcopal. audien.* At ſi homicidium, & furtum qualificatum, vel iteratum citrà incorrigibilitatem puniretur eadem pœna Canonica depoſitionis, ſeu detruſionis in Monaſterium, qua punitur ſimplex, & unicum, non ſervaretur juſtitia adæquationis: ergo pro illius obſervatione dicendum eſt in qualificato, ſeu iterato locum eſſe degradationi, & traditioni Curiæ ſæculari. Quod primo loco animadvertit Abb. *d. num. 39. verſ. Et prima*, & Anchar. *d. conſ. 158. num. 2.*

60 Cæterùm hoc fundamentum principale deſtruitur manifeſtè ex eo, quia pro atrociſſimis delictis, pro quibus ſecundùm leges imponenda eſſet pœna mortis, Eccleſia habet pœnam carceris perpetui, quæ proportionatur pœnæ mortis naturalis, ſaltem quando ſic detruſus debet ſuſtentari pàne & aqua: nam ut inquit Cardin. *hic num. 4. verſ. Oppono eo caſu*, quo Clericus detruditur in Monaſterium ad agendam perpetuam pœnitentiam, ut ſuſtentetur pane doloris, & aqua anguſtiæ, juxta text. *in c. Novimus, §. Pro illo vero falſario ſcelerato infrà de verbor. ſignificat.* hujuſmodi pœna eſt loco ultimi ſupplicii: ſic ergo
61 non eſt Clericus delinquens impunitus, imò acriùs affligitur, quia minor pœna, & ſalutem non eſt ſtatim mori, quamdiu affligi, & ſalutem non ſperare. Ita Cardin. cum quo concordat Aretin. *hic num. 53.* & facit text. *in cap. Nihil enim, il ſecondo de conſecrat. diſtin. 5.*

Nec adverſatur doctrina Innocentii *in dicto cap. Quali-* 62
ter & quando num. 6. verſ. Secundum Canones autem, de accuſat. quia non dicit id, ad quod Anchar. eum allegat: ejus enim verba hæc ſunt, *Secundum Canones autem nunquam imponitur pœna corporalis mortis, ſed eſt quædam, quæ quaſi ſimilis ei habetur, ſcilicet quia relinquitur ſæculari judici puniendus.* Allegat *cap. Ad falſariorum, de crimin. falſ.* & alia jura, in quibus expreſſum eſt Clericum eſſe comprimendum a ſæculari poteſtate; atque ita Innoc. non conſtituit illam regulam, quam ex eo elicit Anchar. quod in omnibus caſibus, in quibus lex civilis imponit pœnam mortis naturalis, ſecundùm Canones ſuccedat pœna degradationis, & traditionis Curiæ ſæculari: Hoc enim eſt manifeſtè falſum, quia lex civilis in multis caſibus pro magnis flagitiis imponit laico pœnam ultimi ſupplicii: & tamen lex Canonica non imponit pœnam degradationis actualis, nec traditionis Curiæ ſæculari, ut *in c.*
Tua infrà de pœnis. Et hic ponderat Aretin. *num. 61. verſ.* 63
Nec eſt verum quod ſemper Canon imponat pœnam Clerico, quæ poſſit proportionari pœnæ civili, quæ imponitur laico. Ideòque lex civilis pro adulterio imponit laico pœnam mortis corporalis, ut *in l. Quamvis, la ſeconda, Cod. de adult. de communi*, Alex. *conſ. 13. poſt num. 3. lib. 7.* & tamen Clericus pro adulterio ſecundùm Canones non degradatur, ſed deponitur, & in Monaſterium detruditur ad a-
gendam perpetuam pœnitentiam, *cap. Si quis Epiſcopus* 64
81. *diſtinct.* gloſſ. 1. *in cap. Lator 2. quæſt. 7. de communi*, Clarus *in §. Adulterium, verſ. Sed quæro*. Item pro raptu lex civilis imponit laico pœnam ultimi ſupplicii, *l. unic. C. de rapt. virgin.* & tamen lex Canonica non imponit Clerico pœnam actualis degradationis, nec traditionis Curiæ ſæculari, ſed depoſitionis, ut *cap. De puellis 36. qu. 2.* & notat Archid. *in cap. Lex illa in fin. 36. qu. 1.* & idem in raptu Monialis, ut *l. Si quis non dicam rapere, C. de Epiſcop. & Cleric.* juncto *cap. Nullus 36. qu. 2.* Quinimò in pluribus delictis atrociſſimis, pro quibus lex civilis imponit pœnam exceſſivam, ſecundùm Canones non fit degradatio, ut dicam infrà *num. 83. & ſeqq.*

Deſtructis igitur fundamentis opinionis Anchar. & 65
Abb. magis placet contraria opinio, quæ proculdubio validioribus fulcitur rationibus, & magnis eſt authoritatibus roborata: nam pro illa allegari poſſunt antiqui ferè omnes, qui tenuerunt non eſſe locum degradationi, nec traditioni Curiæ ſæculari, niſi in caſibus in jure expreſſis, de quibus dicam infrà *num. 68. & ſeqq.* eamque tuetur in ſpecie, & communem dicit Aretin. *hic à num. 51. ad 62.* Barbatia *in cap. At ſi Clerici à num. 120. uſque ad num. 158.* præſertim *num. 138. in fin. & ſeqq. ſuprà eodem*, & ibi etiam Dec. *num. 258. verſ. Alia tamen opinio*, dicens hanc veriorem de jure, Bero. *n. 181. & 182.* & Anton. Burgoſ. *nu. 106. verſ. Tu autem cum tribus ſeqq.* Arnold. Albaſ. *in repetit. cap. Quoniam qu. 11. à num. 37. uſque ad 75. de hæret. lib. 6.* Riminald. Jun. *conſ. 685. num. 30. & ſeqq. vol. 6.* Bertett. *conſ. 76. nu. 12.* Plaza *in Epitom. delict. lib. 1. cap. 21. n. 7. & 13. & cap. 22. num. 43.* Villalob. *commun. opinion. littera C. num. 83. & littera I. num. 8.* Bonacoſſ. *commun. opinion. crimin. lib. 1. in verb. Clerici ſi per inſidias, & alii recentiores*. Et eam tenuit apertè Hoſt. *in c. 1. n. 2. de homic.* ubi firmat Clericum pro homicidio ex inſidiis, ſeu cum proditione, etſi qualificato, de quo loquitur illud cap. *Ita demum eſſe tradendum Curiæ ſæculari*, ſi ſit incorrigibilis, & non aliàs juxta text. hic. Item Clericum pro homicidio depoſitum ſi poſteà committat alia homicidia, non tamen eſſe tradendum Curiæ ſæculari, niſi ſit incorrigibilis ſecundùm gradus hìc præſcriptos, ſenſit clarè Cardin. *hic num. 4. verſ. Oppono.*

Principale fundamentum hujus opinionis eſt, quia Ec- 66
cleſiaſtica libertas, & Clericorum exemptio à ſæculari poteſtate non tantum Canonicis ſanctionibus, ſed etiam divina ordinatione fuit conſtituta, *cap. Si Imperator*, & ibi gloſſ. *in verb. Et diſcuti*, Turrecrem. & Præpoſ. *num. 1. 96. diſt.* in Concil. Triden. *ſeſſ. 25. de reform. c. 20.* & ſcripſi pleniùs *in cap. Eccleſia Sanctæ Mariæ num. 10. & ſeqq. ſuprà de*
conſtitut. & eſt communis opinio, ut dixit Rota inferius ci- 67
tanda *n. 79.* ergo ſolus Papa poteſt hujuſmodi exemptionem limi-

limitare, ſeu declarare præſcribendo, in quibus caſibus
Clerici ſint per Eccleſiam degradandi, & comprimendi
per Curiam ſæcularem, quia cùm non puri hominis, ſed
veri Dei vice fungatur in terris, jus divinum non huma-
na, ſed divina potius auctoritate diſtinguit, ſeu declarat,
ut *in cap. Quanto ſuprà de translat. Epiſcop.* & plenè decla-
rant Hoſtienſ. *in ſumma de reſcript. §. Quas vires, verſ.
Poteſt autem, & ſeqq.* Joan. Andr. *in cap. Actus legitimi
num. 50. in fin. verſ. In contrarium allegatur in Evangelio;
de regul. iur. lib. 6.* Anchar. *conſ. 373. Revocatur in du-
bium, & conſ. 239. Parum dubitationis*, Præpoſitus *in c.
Latorem num. 17. 1. qu. 1.*
68 Certi autem ſunt caſus, in quibus Romani Pontifices
per Conſtitutiones ſuas, vel in corpore juris inſertas, vel
Extravagantes ordinaverunt Clericos eſſe degradandos,
69 & tradendos Curiæ ſæculari, quorum primus eſt in
crimine hæreſis *cap. Excommunicamus, §. damnati, & cap.
Ad abolendam, §. 1. de hæret. cap. 1. & cap. Super eo, eodem*
70 *tit. lib. 6.* Secundus eſt in crimine falſificationis litterarum
71 Apoſtolicarum, *cap. Ad falſariorum, de crim. falſ.* Tertius
in crimine inſidiarum, & conſpirationis contra proprium
Epiſcopum, *cap. Si quis Sacerdotum 11. qu. 1.* De quo dic
pleniùs, ut ſcripſi *in d. cap. Ad abolendam num. 44. de hæ-
retic.* Et pro his tribus criminibus dumtaxat de jure
communi Clericum poſſe degradari, & tradi Curiæ ſæcu-
lari, aliàs verò tuendum eſſe per Eccleſiam determinat In-
nocen. *in dicto cap. Excommunicamus num. 1.* gloſſa *in dict.
cap. Ad abolendam in ver. Relinquatur*: cùm qua concor-
dant ibi Hoſt. *num. 5. verſ. Ab hac regula excipiuntur caſus*,
Joan. Andr. *num. 5. verſ. In gloſſa tribus*, Henric. Boich. *nu.
21. verſ. Fallit*, ubi etiam Joannem, & Tancredum in
hanc ſententiam citat Butr. *num. 20. verſ. Fallit in tribus
caſibus*, Cardin. *num. 7.* & Abb. *num. 11. verſ. Sed fallit
primo*, Gloſſa *in d. c. Si quis Sacerdotum in ver. Mox depo-
ſitus 11. qu. 1.* ubi etiam Archid. *num. 1.* Turrecrem. *num. 5.
verſ. Ad ſecundam quæſtionem*, Gemin. *num. 4.* & Præpoſ.
num. 5. gloſſ. *in cap. Novimus in verb. Tradatur, de verbor. ſi-
gnificat.* & ibi etiam Innocen. *num. 1.* dum ſe remittit ad ea,
quæ dixit *in dict. cap. Excommunicamus*, Hoſtienſ. *num. 1. in
verb. Sæculari traditur Curiæ*, & Cardin. *num. 4.* & hìc no-
tat idem Hoſtienſ. *num. 11.* Ex quibus patet hanc eſſe unani-
mem Canoniſtarum ſententiam: & ita hanc eſſe commu-
nem theoricam Doctorum affirmat Gulielm. de Benedict.
*poſt tertiam partem repet. cap. Raynutius de teſtam. in quæſtio-
ne de homicid. num. 3. & ſeqq.* quem refert Foller. *in practic.
crimin. canonic. fol. 272. num. 23.* & Jul. Clar. *in praxi cri-
min. §. fin. quæſt. 36. verſ. Scias etiam*: in aliis autem crimini-
bus utcumque atrociſſimis ſufficit ſola depoſitio, nec de-
bet actualiter degradari, ſi paratus ſit ſe corrigere, ſed de-
bet detrudi in perpetuum carcerem, ut tenent omnes ſu-
pracitati, & hanc dicit eſse communem opinionem Boſſ. *in*
72 *tit. de foro competent. num. 136.* Quartus caſus eſt in Clerico
aſſaſſino, qui tanquam publicè diffidatus, abſque ulla
depoſitione, vel ſententia ipſo jure & facto relinquitur
Curiæ ſæculari, ut *in cap. Pro humani, de homicid. lib. 6.*
Unde tradendus eſt Curiæ ſæculari non expectata incorri-
gibilitate. Et eſt communis opinio, ut atteſtatur Guiliel.
de Benedict. *in dict. quæſt. de homicid.* quam poſuit poſt re-
petitionem *cap. Raynutius fol. 41. in fin.* & Clar. *dicta qu. 36.*
73 *verſ. Quæro etiam*. Neque in hoc crimine aſſaſſinii requi-
ritur ſolemnis degradatio, ut dicit Caſſan. *in conſuet. Bur-
gund. in tit. des ruſtiques rubr. 1. in verb. Si aucun, fol. 193.
in 2. fallent.* & alii apud Clar. *dict. qu. 36. verſ. Sed quæro*;
74 *Tu ſcis*, Franch. *deciſ. 571. num. 7.* requiritur tamen de-
claratio Judicis Eccleſiaſtici, qua pronuntiet ipſum eſſe
aſſaſſinum: & hæc eſt communis opinio, ut dicit Capyc.
75 *deciſ. 112. num. 2.* & alii apud eundem Clar. *loc. cit.* Quin-
tus caſus eſt in Clerico incorrigibili, qui ſervatis gradi-
bus pœnarum præſcriptis in hoc cap. Cùm Eccleſia non
habet ultra quid faciat, prævia degradatione traditur Cu-
riæ ſæculari ſecundùm unum intellectum, vel ſecundùm
alium per Curiam ſæcularem comprimitur, ut dixi ſuprà
76 *num. 23.* Sextus eſt in Presbyteris, & Clericis ſæculari-
bus, & regularibus crimen nefandum contra naturam
exercentibus: nam ex Conſtitutione 72. Pii V. incipien.
Horrendum illud ſcelus, in Bullar. tom. 2. pag. 269. omni
privilegio Clericali, omnique officio, dignitate, & benefi-
cio Eccleſiaſtico illius Canonis auctoritate privantur, ita
ut per judicem Eccleſiaſticum degradati poteſtati ſtatim ſæ-
culari tradantur, quæ de eis illud idem capiat ſupplicium,
quod in laicos hoc in exitio devolutos legitimis reperitur
ſanctionibus conſtitutum. Quod etiam de perpetranti-
bus hoc ſcelus idem Pontifex prius ſtatuerat in Conſtitu-
tione 5. incip. *Cùm primum, §. 11. eodem tom. pag. 180.* de
cujus Bullæ intellectu vide quod ſcripſi *in cap. Ad falſario-
rum in 5. not. infrà de crimine falſi*. Septimus & octavus eſt 77
in his, qui ad Ordinem Presbyteratus minimè promoti,
Miſſarum celebrationem reperti fuerint uſurpaſſe, vel ſa-
cramentalem confeſſionem audiviſſe. Ab Inquiſitoribus
enim, & locorum Ordinariis ab Ordinibus, ſi quos habue-
rint, degradati, ſtatim Curiæ ſæculari traduntur debitis
pœnis plectendi ex Bulla 81. Clementis VIII. incipien. *Etſi
aliàs, in Bullar. tom. 3. pag. 128.* Nonus & ultimus eſt in 78
perſonis Eccleſiaſticis tam ſæcularibus, quàm regularibus,
quæ in Provinciis, Regnis, Civitatibus, & Locis, in Ita-
lia dumtaxat exiſtentibus, aureas, vel argenteas monetas
tondent, fabricant, colorant, vel aliàs adulterant, aut
adulteratas ſcienter erogant, vel exponunt: nam prævia
degradatione Curiæ ſæculari puniendæ traduntur ex Con-
ſtitutione Urbani VIII. incipien. *In ſuprema edita Idibus
Novembris anno 1627.*
Cùm igitur regula ſtet pro exemptione Clericorum à ſæ- 79
culari poteſtate ante omnem humanam Conſtitutionem à
jure divino inductam, ut dicit præcitata gloſſa *in cap. Si
Imperator 96. diſt.* & Bald. in Auth. *Statuimus in princ. C.
de Epiſcopis, & Clericis*, & à prædicta regula certi tantùm
caſus reperiantur excepti, ut dictum eſt: utique in aliis non
exceptis firmatur regula in contrarium, ut non ſit locus
huic pœnæ degradationis, nec traditionis Curiæ ſæculari,
*leg. Quæſitum, §. Denique, ff. de fund. inſtruct. leg. Nam quod
liquidè, §. final. ff. de pœn. legat. cap. 2. de coniugat. lepróſ.* Et no-
tat Dyn. *in rubr. de regul. iur. lib. 6.* & ita in propriis terminis
ratiocinatur Rota *in Lucana iuriſpatronatus 4. Iunii 1607.*
coram Coccin. impreſſa poſt conſ. Proſp. Farinac. *dec. 241.*
ubi *num. 3.* dicit Clericos jure divino exemptos eſſe à juriſ-
dictione laicorum ex præcitata gloſſa, quam Doctores
communiter ſequuntur, & *num. 7.* firmat Epiſcopum non
poſſe devenire ad actualem degradationem Clerici, neque
eum tradere Curiæ ſæculari niſi in caſibus à jure Canoni-
co, & ex jure novo, ut ſuprà expreſſis, quos ſigillatim
commemorat, licèt mentionem non faciat de ultimo caſu
Clerici monetarii, quia tunc temporis nondum edita
fuerat Conſtitutio Urbani VIII.
Neque obſtat, quòd exceptio non excludat caſus ſimi- 80
les, imò ſimilia, & æquiparata exceptis cenſeantur ex-
ceptuata, ut notat gloſſa in *l. 1. in ver. Iudicati, C. de condit.
indebit.* & Abb. *in cap. Quoniam frequenter num. 6. verſ. Si
ergo eadem ratio, ut lit. non conteſtat.* Et quando in uno ca- 81
ſu eſt per omnia eadem ratio, non poſſit dici ampliatio,
vel extenſio, ſed excluſio, ſeu comprehenſio ſub eodem
caſu diſpoſito, ut in his terminis advertit Anchar. *hic nu.
13. verſ. Non obſtat ſi dicatur*, & poſt eum Franch. *deciſ.
370. num. 2.* Quoniam ut ex Aretin. dixi ſuprà *num. 53.* 82
hoc non procedit quando lex eſt ſimul pœnalis, & exorbi-
tans, quia tunc non proceditur de ſimilibus ad ſimilia ex
identitate, vel majoritate rationis. Item non procedit
quando agitur de limitanda exemptione Clericorum à ju-
riſdictione laicali, ut per eum.
Et quod non ſit deveniendum ad actualem Clerici de- 83
gradationem extra caſus in jure expreſſos, etiamſi in aliis
ſit eadem, vel major ratio, ſic oſtendo apertiſſimè. Nam 84
laici cudentes falſam monetam, committunt crimen
læſæ majeſtatis, & per leges civiles imponitur pœna exceſ-
ſiva, quia traduntur flammis exurendi, & eorum bona
publicantur, *leg. 2. C. de falſ. monet.* ſecundùm interpreta-
tionem, quam dicit eſſe communem Vivius *comm. opinion.
in verb. Monetam falſam Imperatoris*, Covarr. *Veterum col-
latio Numiſmatum, cap. 8. num. 3.* & in Gallia falſificantes 85
monetam Regis, in aqua fervente, ſive bulliente ſuffocan-
tur, ut refert Igne. *in reper. §. Non aliàs num. 597. ff. ad Sil-
lanian.* & Jul. Clar. *in prax. crimin. §. Falſum, verſ. Dixi
etiam*; & tamen Clerici monetarii ante dictam Bullam Ur-
bani VIII. non tradebantur Curiæ ſæculari, ut in Extravag.
unic. de crimin. fal. inter communes: cùm hoc eſſet ſpeciale
in falſariis litterarum Apoſtolicarum, ut *in dict. cap. Ad fal-
ſariorum, de crimin. falſ.* nec poſt Bullam traduntur niſi in
Italia. Similiter Clerici Idolorum cultores, Aruſpices, & 86
Sortilegi de jure Canonico deponuntur, & detruduntur in
Mo-

Monaſterium, ut *cap. Si quis Epiſcopus cum cap. ſeqq. uſque*
87 *in fin. 26. quæſt.* 5. Et tamen de jure civili laici concreman-
tur, & eorum bona publicantur, ſaltem in caſu *l. 3. C. De*
88 *maleſic. & mathemat.* Item Epiſcopi, & Clerici rebellantes
Sedi Apoſtolicæ non traduntur Curiæ ſæculari, niſi ſequu-
ta incorrigibilitate, *cap. De Liguribus 23. qu. 5.* & tamen
committunt crimen atrociſſimum læſæ majeſtatis in primo
capite, ut *l. 1. in princ.* & quod ibi notatur, *ff. ad leg. Iul. ma-
ieſt.* & in Clem. *Paſtoralis, de re iudicat.* Aretin. *hic nu.* 58.
& ſervatur ubique ut ſcindantur in fruſta, teſte Julio Claro
89 *in §. Læſa maieſtatis, verſ. Sed quæro quæ ſit pœna*. Et eo-
dem modo Clerici contra naturam incontinentes, ſecun-
dùm Canones non traduntur Curię ſæculari, ſed deponun-
tur, & in Monaſterium detruduntur, ut *cap. Clerici, de
exceſſ. Prælat.* licèt hoc crimen ſit atrociſſimum, & Bul-
la Pii V. reſtringitur ad exercentes, ut dictum eſt ſuprà
num. 76.
90 Ex quibus patet verum non eſſe, quod tradit Abb. *in cap.
At ſi Clerici num.* 41. *ſuprà eodem*, ubi ait poſſe circa hoc
dari novam doctrinam, quod ubicunque per leges imponi-
tur pro crimine atrociſſimo aliqua pœna ex ſæviſſimis, pu-
ta ut reus damnetur ad beſtias, vel igne comburatur, aut
in fruſta ſcindatur, contra Clericum talia committentem
poſſit judex laicus procedere ſuper tali crimine atrociſſi-
mo, & Epiſcopum in ſententia, & proceſſu prævenire,
& eo degradato legali pœna afficere: patet enim ex præ-
dictis etiam, ubi lex imponit aliquam ex prædictis pœnis
ſæviſſimis, & exceſſivis, nihilominus non eſſe locum
degradationis: & multò minus præventioni judicis lai-
ci, quia etiam in caſibus, in quibus expreſſum eſt in jure,
ut Clericus degradetur, nihilominus non efficitur de foro
ſæculari, niſi poſtquam degradatio fuerit celebrata ſæcula-
ri poteſtate præſente, ac pronuntiatum eidem cùm fue-
rit celebrata, ut in ſuum forum recipiat degradatum: &
91 ſic intelligitur tradi Curiæ ſæculari, ut eſt expreſsè *in cap.
Novimus, de verbor. ſignificat.* & ibi dixi *num.* 5. *&* 6. fa-
cit *cap. Degradatio in fin. de pœn. lib.* 6. Cavendum eſt igi-
tur ab hac nova Doctrina ſecundùm illud Apoſtoli 13. *ad
Hebræos 9. Doctrinis variis, & peregrinis nolite abduci*. Ad
hoc *cap. Qui neſciat* 11. *diſt.* & quod notat gloſſ. *ult. in cap.
Cum conſuetudinis ſuprà de conſuetudin.*
92 Secundò principaliter pro hac opinione inducitur mul-
tipliciter hoc cap. *Nam Papa hic fuit conſultus*, an Regibus
liceat Clericos judicare, ſive in furto, ſive in homicidio,
vel perjurio, ſeu quibuſcumque fuerint criminibus depre-
henſi: & quamvis in reſponſione ſimpliciter dicat pro fur-
to, vel homicidio, vel perjurio, ſeu alio crimine, tamen
illa dictio, *quibuſcumque*, cenſeri debet repetita, ut reſ-
ponſio congruat interrogationi, *l. Vt reſponſum, Cod. de
tranſaction. §. Præterea inſtitut. de inutil. ſtipul.* Et ita intel-
ligit hunc text. gloſſ. in figuratione caſus, dum dicit: Papa
reſpondet, quòd ſi Clericus in furto, vel alio quocunque
93 crimine deprehenſus fuerit, &c. Dictio autem, *quocunque*,
facit venire majora non obſtante verbo, *alio*, ad notata per
Aretin. *in l. Quicunque*, per illum text. *C. Qui admitt.* &
gloſſ. juncto text. *in cap. Si ſibi abſenti in verſ. Quicunque
alius, de præben. lib.* 6. & firmavit Rota coram Creſcentio
deciſ. 1. *aliàs* 32. *de privileg.*
94 Prætereà hic text. comprehendit homicidium, & furtum
ſub unica verborum ſtructura, & determinatione: ergo
debet utrumque caſum æqualiter determinare, *l. Iam hoc
iure, §. Si autem*, & ibi Bart. *num.* 1. *ff. de vulgar. & l. fin.
C. de ſentent. cum ſimilib.* Sed pro furto qualificato ſcilicet
rei ſacræ, & cum ſacrilegio, Canones non imponunt hanc
pœnam traditionis Curiæ ſæculari, ut *cap. fin. de furt.* ergo
nec pro homicidio cum ſacrilegio, vel alias qualificato.
95 Ulteriùs quod plura furta, vel plura homicidia non ſuf-
ficiant ad tradendum Clericum Curiæ ſæculari non data
incorrigibilitate ſecundùm gradus hic præſcriptos, proba-
tur hic evidenter: Nam dicit text. depoſitum pro homici-
dio, vel furto, ſeu perjurio non ſtatim eſſe comprimendum
per ſæcularem poteſtatem, ſed ſi ſit incorrigibilis, prius eſ-
ſe excommunicandum, & creſcente contumacia anathe-
96 matizandum. Dicitur autem incorrigibilis, qui ſimilia,
vel deteriora crimina committit, nec vult pœnitere, ſecun-
dùm Anton. de Butr. *hic n.* 22. Ergo iteratio delictorum non
ſufficit ad tradendum Curiæ ſæculari, niſi deveniat in pro-
fundum malorum, & ſic ſequatur ultima incorrigibilitas,
quæ ſuccedit poſt anathema. Tunc enim Eccleſia non ha-
bet ultra quid faciat, & ideò ne ille ſit perditio plurimorum,
relinquit eum ſæculari poteſtati puniendum. Quod benè
obſervat Hoſt. hìc prope *fin.* & Dec. *in d. c. At ſi Clerici num.*
258. *ſuprà eodem*, & latiùs dictum eſt ſuprà *in ult. notab.*
Ad hæc Clericus non eſt tradendus Curiæ ſæculari, niſi 97
quando Eccleſia non habet ultrà quid faciat, id eſt, quando
de facto propter illius potentiam non poteſt eum compri-
mere, ut oſtenſum eſt ſuprà *in 10. notab.* Ergo non debet at-
tendi ad effectum traditionis quale ſit delictum, quod Cle-
ricus commiſit, ſed an pro illo delicto poſſit per Eccleſiam
coerceri de facto; & conſequenter nec pro homicidio qua-
lificato, vel iterato erit locus huic pœnæ, quamdiu Eccleſia
de facto non impeditur pœnis Canonicis in eum animad-
vertere.
Sed eſto illa verba eſſent intelligenda de jure, & non de 98
facto: nihilominus ut benè conſiderat Aretin. *hic num.* 52.
quod hìc dicitur, non tantùm reſpicit pœnam criminis, ſed
etiam remedium corrigibilitatis, & converſionis; & in-
tendit Pontifex, ut quando Eccleſia eſt experta omnes mo-
dos converſionis, & non proſunt, tunc demum Clericus
comprimatur per ſæcularem poteſtatem. Quamvis ergo
contra Clericum, qui homicidium qualificatum, vel itera-
tum commiſit, Eccleſia non habeat ultrà quid faciat ad pu-
niendum, habet tamen ultrà quid faciat ad corrigendum:
& hoc ponderat tex. noſter, qui fortiſſimè facit contra opi-
nionem Ancharani, & ſequacium: Nam ut vides, Cleri-
cus non traditur Curiæ ſæculari, niſi his duobus concur-
rentibus, videlicet ut Eccleſia non habeat ultrà quid faciat,
& Clericus ſit incorrigibilis, quod perindè eſt ac dicere, ut
quoad pœnam, & quoad correctionem Eccleſia non habeat
ultrà quid faciat ad converſionem, maximè ſi Clericus ſit
paratus culpam fateri, & pœnitere, vel non neget ſe velle
pœnitentiam ſubire. Igitur cùm hęc duo copulativè requi- 99
rantur, non ſufficit alterum ad inducendum hunc effectum,
ut *l. Si hæredi plures, ff. de condit. inſtit.* & notatur *in c. 2. ſu-
prà de reſcript.*
Tertiò principaliter pro hac opinione eſt tex. *in c. Tuæ in-* 100
frà de pœn. ubi Pontifex requiſitus qualiter puniri debeant
Clerici in latrociniis, vel aliis magnis ſceleribus deprehenſi,
reſpondet eos à ſuis Ordinibus degradatos eſſe detruden-
dos in arcta Monaſteria ad pœnitentiam peragendam: nam 101
latrocinium eſt delictum gravius, quàm furtum, *c.* 1. *in fin. de
homicid.* unde ſecundùm Hoſt. *in d. c. Tuæ in prin.* & Jo. And.
n. 1. ille textus loquitur de iis, qui ſe immiſcent enormitati-
bus, juxta *c. Perpendimus, de ſent. excomm.* Et ſic loquitur de
furibus qualificatis, & non de ſimplicibus, qui tamen & ipſi
à ſuis Ordinibus ſunt deponendi, ut hìc patet, & degrada-
tio, de qua *in d. c. Tuæ*, intelligitur de verbali, ſcilicet depo-
ſitione, non de actuali, ſecundùm Jo. Andr. *ibi num.* 2. alias
non congruerent, quę ibi ſequuntur de pœna detruſionis in
Monaſterium: nam actualiter degradatus exuitur omni pri- 102
vilegio Clericali, & ſtatim efficitur de foro ſæculari, ut *cap.
Degradatio, de pœnis lib. 6. & cap. Novimus, de verbor. ſigni-
ficat.* & latiùs dictum eſt ſuprà *n. 16. 90. & 91.* Item verba il-
la, in latrociniis, vel aliis magnis ſceleribus, apta ſunt com-
prehendere etiam plura latrocinia, vel magna ſcelera: ergo
eſt ibi text. expreſſus, quòd pro furto etiam qualificato, vel
iterato Eccleſia non imponit pęnam actualis degradationis.
Quartò & ultimò, aliis omiſſis, ad idem eſt textus a- 103
pertus *in cap. Vt famæ infra, de ſentent. excommunicat.* ubi
deciditur, ut Clerici, qui graviter excedentes à Prælatis
ſuis in Monaſterium detruſi carcerem clauſtri effugiunt, &
prioribus ſe ſceleribus ſceleſtiùs immiſcent, ab iiſdem
Prælatis poſſint, ac debeant arctæ cuſtodiæ mancipari, ne
aliter ad ſimilia, vel deteriora labantur; nec Curia ſæcu-
laris poſſit illos capere niſi de mandato eorundem Prælato-
rum, quia tunc non ſua, ſed illorum authoritate id facere
videntur. Pondera illa verba, *graviter excedentes*, junctis
verbis, *prioribus ſceleribus*, quę oſtendunt hos Clericos gra-
via, ſeu magna ſcelera commiſiſſe; & ſic homicidia, vel
furta, & ſimilia, de quibus loquitur hoc *cap. & d. cap. Tuæ,
de pœnis*. Item pondera verba, *prioribus ſe ſceleribus ſcele-
ſtius immiſcentes*, necnon illa, *ad peiora*, quę demonſtrant eos
deinde iterata, & graviora ſcelera commiſiſſe: Et nihilomi-
nus à ſuis judicibus Eccleſiaſticis ſunt comprimendi, vel per
ſeipſos, vel ſi neceſſe fuerit, invocato brachii ſæcularis auxi-
lio. Ergo eſt ibi caſus expreſſus, quòd pro magnis ſceleri-
bus iteratis, & pro homicidio qualificato, vel iterato
Clericus non traditur Curię ſæculari non data incorrigibi-
litate.

litate. Ex quibus puto hanc opinionem veriſſimam,& non eſſe tutum ab ea recedere in judicando, vel conſulendo.

104 Porrò in hac opinionum contrarietate alii conſiderantes etiam ceſſante incorrigibilitate à Clericis perpetrari poſſe talia flagitia, quæ non valeant condignè puniri ſola depoſitione, vel detruſione in Monaſterium, cujus loco ſucceſſit tranſmiſſio ad triremes, nunc verò in ergaſtulum exiſtimarunt hoc relinquendum eſſe arbitrio judicis Eccleſiaſtici, qui juxta qualitatem facti, & perſonarum decernat, an delinquens ſit degradandus, & Curiæ ſæculari tradendus, necne: Inter quos Covarr. *pract. quæſt. lib. 2. qu. 20. num. 7.* ubi ait: *Nec tamen inficior poſſe contingere homicidium, aliudve crimen ita pernicioſum Reipublicæ inſpectis loci, temporis, & perſonarum qualitatibus, quod arbitrio diſcretorum judicum hanc traditionem juſtiſſimè patiatur*. Et ex illo idem repetunt Plaza *in Epitom. delict. lib. 1. cap. 21. n. 13. verſ. Nec me latet*, Didac. Perez *tom. 3. comm. in ordin. regul.* Caſtell. *lib. 8. tit. 4. l. 3. ſub verſ. Vtrum autem degradatus*, Clar. *in §. fin. d. quæſt. 36. verſ. Pariter etiam*, ubi poſtquam dixit opinionem Ancharani, & Abbatis ſervari in practica, ut ſcilicet propter homicidium proditorium, vel aliud enorme, & graviſſimum delictum Clericus degradatus tradatur Curiæ ſæculari non expectata incorrigibilitate, ſeque etiam vidiſſe aliquando ita obſervari: concludit in hujuſmodi caſibus enormibus hoc relinquendum eſſe arbitrio ipſius judicis Eccleſiaſtici degradantis, qui ſecundùm qualitatem facti, & perſonarum decernat, an ſit tradendus Curiæ ſæculari, vel non; ſubdit tamen in dubio non eſſe faciendam traditionem Clerici delinquentis, qui non eſt incorrigibilis, niſi natura rei, & circumſtantię criminis aliud ſuadeant: & idem dicunt Scaccia *de Judic. lib. 1. cap. 11. num. 66. verſ. Alii tamen ſunt, & 67.*
105 Farinac. *quæſt. 8. num. 81. verſ. Ego, & alii recentiores*. Addunt nonnulli hujuſmodi arbitrium non aliter explicandum eſſe, quàm conſulto prius Summo Pontifice, ſecundùm ea, quæ tradit Epiſcopus Scradenſis *in tract. de cenſur. & irregularit. tit. de depoſit. & degradat. cap. 14.* Qui pluribus exemplis oſtendit in multis mundi partibus ſæpiùs ſervatam fuiſſe dictam opinionem Ancharani, & Abbatis, accedente tamen Summi Pontificis authoritate, & non alias. Quod etiam admittit Greg. Lopez *in leg. Partit. Hiſpan. l. 61. verb. Homicidio tit. 6. par. 1.* & Farinac. *d. q. 8. n. 81. circa fin.* ibi, & tamen ſemper Pontifice conſulto, qui proptereà *conſ. 143. num. 1. in fin. vol. 2.* reſpondit, Presbyterum, qui occidit Præpoſitum Villæ Cerenaſchi, & bonis expoliavit, de jure potuiſſe etiam non expectata incorrigibilitate, prævia reali degradatione tradi Curiæ ſæculari, ſaltem Papa conſulto: & hoc ſimiliter tutiùs eſſe dixit Martinus del Rio *diſquiſit. magicar. lib. 5. ſect. 16. ſub verſ. Siquæras*.

Sed quidquid dicant iſti, cùm jura in hoc articulo ſint clara, non relinquitur locus arbitrio judicis, *c. de Cauſis ſuprà de offic. deleg.* & ideò tenendum quod primò dixi.

Et ita die 16. Novembris 1650. In Congregatione à San- 106
ctiſſimo ſpecialiter deputata actum fuit de cauſa cujuſdam Marii Capponetti Siculi ſolemniter profeſſi in Religione Fratrum Capuccinorum Sancti Franciſci, qui in eadem commiſerat furtum excedens ſummam ſcutorum centum, & loco triremium, ad quas damnatus fuerat, ſeptennium manſerat in carcere; ac deindè ad ſacerdotium promotus, habitu religionis temerè dimiſſo, apoſtatavit, & per annum extra Religionem vagatus in habitu Clericali, tandem Romæ anno Jubilæi patravit decem magna furta in Palatiis diverſorum Magnatum cum portarum, & ſcriniorum fractura, in quorum ultimo deprehenſus, & carceribus mancipatus omnia ſingillatim confeſſus fuit; & cùm dubitaretur, an proptereà eſſet degradandus, & tradendus Curię ſæculari, ut lueret pœnam ultimi ſupplicii, articulo de mandato Sanctiſſimi accuratè diſcuſſo, reſolutum fuit contra opinionem Ancharani, & Abbatis non eſſe locum huic pœnæ degradationis, nec traditionis Curiæ ſæculari, ſed tantùm detruſioni in perpetuum carcerem, vel ad triremes. Quam Congregationis ſententiam Sanctitas Sua ad ſe relatam approbavit. Et ita prædictus reus in effectu ad triremes in perpetuum fuit tranſmiſſus, &c.

DE JUDICIIS.

Innocentius III. Sancti Sergii, & Sancti Georgii Abbatibus.

CAPUT XII.

CUm veniſſent: & infrà. Cùm ſuper privilegiis Sedis Apoſtolicæ cauſa vertatur; Nolumus de ipſis per alios judicari.

SVMMARIVM.

1 *COncilii Tridentini decreta, an & quibus liceat interpretari, & num. 9. uſque in finem.*
Interpretationum quatuor ſunt ſpecies, Principis, Conſuetudinis, Judicis, & Magiſtrorum; & in quibus differant, ibid. & num. ſeqq.
2 *Interpretatio, quam Princeps facit non ut Legislator, ſed ut Magiſter, probabilis eſt, non neceſſaria.*
3 *Interpretatio translativa quæ ſit.*
4 *Interpretatio argumentalis, & extrinſeca propriè non ineſt legis.*
5 *Interpretatio impropria quotuplex ſit.*
6 *Interpretatio quid ſit.*
7 *Verba legis cùm exponimus, legem non interpretamur, ſed declaramus.*
8 *Interpretatio alia eſt litteralis, alia quæ in obſcuritate ſenſus, ſeu dubietate verborum conſiſtit.*
9 *Bulla Pii IV. circa prohibitionem interpretationis Concilii Tridentini refertur.*
10 *Bulla Pii IV. prohibens Tridentini Concilii interpretationem, de qua interpretationis ſpecie ſit intelligenda.*
11 *Concilii Tridentini Canones, & Decreta nemo poteſt per modum legis univerſalis interpretari, niſi ſolus Papa, & num. ſeqq.*
12 *Canones, & Leges interpretari is poteſt tantùm, qui poteſt condere.*
13 *Declaratio dubiorum emergentium ex decretis generalium Conciliorum à Sede Apoſtolica petenda eſt.*
Cognitio quæ tendit ad deſtructionem, vel confirmationem actus, debet ab eo procedere, qui poteſt actum celebrare, ibid. verſ. Quæ concluſio.
14 *Papa poteſt Concilium Tridentinum interpretari tam per ſeipſum, quàm per eos, quibus id munus ſpecialiter demandaverit.*
15 *Legatus non modò ſuam conſtitutionem, ſed etiam reſcriptum Papæ poteſt interpretari.*
16 *Interpretatio Papæ, vel habentis authoritatem ab ipſo habet vim generalis Conſtitutionis, etiamſi in aliquo ſpeciali caſu, ad conſultationem alicuius edita fuerit.*
17 *Congregationis Concilii declarationes ſigillo, & ſubſcriptione munita, etiamſi edita fuerint in aliquo ſpeciali caſu, faciunt ius quoad omnes, perinde ac ſi à Papa edita fuiſſent.*
18 *Congregatio Epiſcoporum, & Regularium non habet ius Tridentini Concilii decreta interpretandi, & num. ſeqq.*
Iuriſdictio Papæ reſervata non comprehenditur in conceſſione iuriſdictionis quantumcumque generali, ibidem.

19 *Interpretandi poteſtas cohæret perſonæ, & in alium non tranſit.*

20 *Legatus de Latere Tridentini Concilii decreta interpretari non poteſt abſque ſpeciali facultate.*

21 *Epiſcopi in ſuis decretis, & Conſtitutionibus, & Iudices in ſuis ſententiis, & interlocutionibus interpretari non poſſunt decreta Concilii Tridentini, & num. ſeqq. uſque ad num. 52.*

22 *Iudicibus, an & quomodo liceat iura interpretari, & num. ſeqq. uſque ad num. 25. & num. 38. uſque ad num. 44.*

23 *Epiſcopi prohibentur generalium Conciliorum dubia interpretari.*

24 *Intellectus* l.fin.C.de legib. l.2. §.Si quid verò, C. de veter. jur.enucl. & l.Non poſſunt, ff.de legib.

25 *Bulla Pii IV. dum prohibet ne quis audeat ſtatuere ſuper decretis Concilii Tridentini, intelligitur de ſtatutis declaratoriis, & num. ſeqq.*

26 *Epiſcopis tanquam executoribus Concilii Tridentini in ſua diœceſi licet pro huiuſmodi executione edicta proponere.*

27 *Reges efficere debent, ut cuſtodiantur leges, & præcepta Dei.*

28 *Prætextus, ſeu color quid ſit.*

29 *Verbum,* ſtatuere, *neceſſitatem inducit, & in materia declaratoria non importat, niſi interpretationem authoritativam.*

30 *Congregatio Concilii à Pio IV. ad Concilium Tridentinum non interpretandum, ſed exequendum aſſumpta, haſitavit an ab initio ei licuiſſet Concilium interpretari.*

31 *Rotæ Romanæ deciſiones ſunt Magiſtrales, & probabiles tantùm, licèt magnum habeant pondus authoritatis.*

32 *Rotæ Romanæ deciſiones prævalent communi opinioni.*

33 *Item faciunt ius in Curia adinſtar ſtyli, ſaltem ſi ſecundùm eas fuerit ſæpiùs iudicatum.*

34 *Rota Romana in ſuis deciſionibus non licet Tridentini Concilii decreta interpretari abſque ſpeciali facultate, & num. ſeqq.*

35 *Signatura Iuſtitiæ cùm in genere, & confusè petitur commiſſio cauſæ, debet in commiſſione addere clauſulam,* dummodò non agatur de interpretatione Decretorum Concilii Trident.

36 *Iudex delegatus in cauſa ſibi commiſſa fungitur vice Papæ, & eſt maior Ordinario.*

37 *Epiſcopis ſi in ſuis diœceſibus, & Iudicibus in cauſis pendentibus liceret Concilium Tridentinum interpretari, quæ incommoda ſequerentur.*

38 *Iudicem oportet Legum, & Canonum ſenſus, & mente ſcrutari, etiam poſthabita verborum proprietate, quod ſine interpretatione fieri non poteſt.*

39 *Iudex ſuper paucis tantum, quæ iuridica ſententia decidi non poſſunt, debet Principem conſulere.*

Declaratur, num. 51.

40 *Interpretationis prohibitio non afficit, ubi copia Principis haberi non poteſt.*

41 *Iudices ſuper dubiis litterarum Apoſtolicarum nullatenus poſſunt iudicare, ſeu pronunciare, ſed tantum cognoſcere incidenter.*

42 *Iudex de dubio arduo, & inexplicabili ſuper litteris Apoſtolicis etiam incidenter cognoſcere non poteſt, ſed debet Papam conſulere.*

43 *Interpretatio dubiorum ſuper litteris Apoſtolicis emergentium indiſtinctè petenda eſt à Papa ſi ſit præſens in loco.*

44 *Index cùm incidit dubium concernens interpretationem Concilii Tridentini, quomodo ſe gerere debeat in cognitione, & expeditione cauſæ.*

45 *Interpretationi locus non eſt, ubi verba ſunt clara.*

46 *Iudex cùm directè, & principaliter vertitur dubium ſuper intellectu alicuius decreti Concilii Tridentini, omnino abſtinere debet ab interpretatione.*

47 *Iudex etiam incidenter de dubiis ſuper decretis Concilii Tridentini cognoſcere non poteſt, ſi commodè pateat aditus ad Congregationem.*

48 *Iudices, qui ob locorum diſtantiam, vel aliud legitimum impedimentum nequeunt ad Congregationem Concilii recurrere poſſunt, ſi periculum ſit in mora, de dubiis non arduis decretorum Concilii incidenter cognoſcere, & ſuper negotio principali pronunciare.*

49 *Impedimentum iuſtitiæ publicæ honeſtatis, quod oritur ex matrimonio contra formam Concilii contracto per verba de præſenti, & non conſummato, non fuit à Concilio ſublatum, & durat uſque ad quartum gradum.*

50 *Epiſcopi & Iudices, etiamſi difficilis ſit receſſus ad Sedem Apoſtolicam, dubium arduum, & difficile ſuper decretis Concilii Tridentini etiam incidenter decidere non debent.*

51 *Iudex in dubiis decidendis quem ordinem ſervare teneatur.*

52 *Doctores, & Magiſtri prohibentur gloſſas, commentarios, adnotationes, & ſcholia ſuper decretis Concilii Tridentini typis mandare, atque impreſſa edere, & num. ſeqq. uſque ad num. 63.*

53 *Bulla Pii V. prohibens ne quis edat ullum genus interpretationis ſuper decretis Concilii Tridentini, includit etiam interpretationem probabilem, & num. ſeqq.*

54 *Iudices ſæculares minimè poſſunt leges Canonicas, & Conciliares interpretari.*

55 *Verba univerſalia includunt etiam ea, quæ aliàs in diſpoſitione generali non includerentur.*

56 *Canonum ſtatuta Principum Conſtitutionibus adiuvantur.*

57 *Iuriſperitus, qui edidit gloſſam impreſſam Hiſpano idiomate ſuper Concilio Tridentino, declaratur excommunicatus à S. Congregatione.*

58 *Remiſſiones Auguſtini Barboſæ Indici librorum prohibitorum adiecta ex ſententia S. Congregationis Concilii.*

59 *Legumlatores ferè omnes ſuarum legum interpretationem prohibuerunt.*

60 *Conſuetudo contra Conſtitutionem Apoſtolicam habentem decretum irritans, & infligens pœnam excommunicationis validè introduci non poteſt.*

61 *Septimi libri Decretalium compilatio ſub Gregorio XIII. inchoata, & ſub Clemente VIII. abſoluta, cur publicata non fuerit, & num. ſeqq.*

62 *Decretalium quot compilationes fuerint, & qui illarum gloſſatores.*

63 *Doctoribus, & Magiſtris non licet gloſſas, commentarios, adnotationes, aut ſcholia ſuper Decreto Concilii Tridentini manuſcripta evulgare, & num. ſeqq.*

Declaratur, num. 71. & 76.

64 *Verbum,* edere, *quid importet propriè.*

65 *Typographiæ uſus quo tempore incœpit.*

66 *Librorum impreſſio, & evulgatio etiam in materia pœnali pari paſſu ambulant.*

67 *Communis uſus loquendi prævalet verborum proprietati.*

68 *Declaratur.*

69 *Statutum imponens pœnam pro homicidio quocunque patrato, an comprehendat etiam homicidium caſuale, & ſine dolo.*

70 *Dictio,* quocunque modo, *extendit diſpoſitionem etiam ad impropria, & aliàs non comprehenſa in diſpoſitione generali.*

72 *Opera etiam manuſcripta conſueverunt allegari, licèt minus frequenter, quàm impreſſa, & cur, & num. ſeqq.*

73 *Vincentius profundiſſimæ ſcientiæ pater dictus à Ioanne Andrea.*

74 *Doctores antiqui mittebant ſibi invicem libros manuſcriptos propter illorum penuriam.*

75 *Rationis finalis reliquiæ ſatis ſunt ad ſuſtinendam diſpoſitionem.*

76 *Doctores, qui gloſſas, & commentarios manuſcriptos ſuper decretis Concilii Tridentini non evulgant, ſed ad uſum ſuum ſibi reſervant, non incidunt in pœnas Conſtitutionis Pii IV.*

77 *Gloſſa Cardinalis Antonii Caraſæ, & Epiſcopi Theani ſuper decretis Concilii Tridentini.*

78 *Congregationis Concilii Miniſtri, an includantur in Bulla Pii IV. de non interpretandis decretis Concilii Tridentini.*

79 *Ra-*

79 *Ratio expreſſa per gerundium cenſetur finalis.*

80 *Doctores, & Advocati, qui aliquod Tridentini Concilii decretum incidenter interpretantur, eamque interpretationem ſcriptam, aut impreſſam edunt, excuſantur à cenſuris Bullæ Pii IV.*

81 *Verba*, quocunque modo, *includunt omnem modum tam principalem, & directum, quàm incidentem.*

82 *Navarri conſilia multa contra declarationes Sac. Congregationis Concilii.*

83 *Bulla Pii IV. accepit interpretationem ex communi obſervantia, ut non comprehendat editiones interpretationum, quas faciunt obiter Magiſtri, & Doctores ſuper aliquo decreto Concilii Tridentini.*

84 *Verba univerſalia*, quocunque modo, *reſtringuntur ad ſubiectam materiam.*

85 *Verba obſcura propter eorum generalitatem ex obſervantia veniunt declaranda.*

86 *Conſtitutio tollens conſuetudinem, non tollit interpretativam.*

87 *Conſuetudo in legibus interpretandis primo loco ſpectanda eſt, deindè propria ſignificatio verborum.*

88 *Interpretatione prohibita, non cenſetur prohibita interpretatio, quæ fit obiter, & incidenter.*

89 *Magiſtri, & Lectores licitè poſſunt in ſcholis Tridentini Concilii decreta oretenus interpretari, & num. ſeqq. in fin.*

90 *Concilium Tridentinum in Græcam, Arabicam, Chaldæam, aliaſque exteras linguas verſum.*

91 *Litteralis expoſitio abſolutè neceſſaria eſt ad intelligentiam legum.*

92 *Doctores, & Magiſtri de iure communi facultatem habent Leges, & Canones interpretandi.*

93 *Interpretandi licentia, quæ in Doctoratu confertur quid operetur.*

94 *Bulla Pii IV. non ſuſtulit facultatem, quàm Doctores habent publicè interpretandi Concilium Tridentinum, & num. ſeqq. uſq. in fin.*

95 *Extenſio in pœnalibus non eſt facienda de caſu ad caſum.*

96 *Interpretatio legum naturaliter neceſſaria eſt, & ideo per Conſtitutionem, vel Statutum tolli non poteſt.*

97 *Statutum prohibens interpretationem, intelligitur de extrinſeca.*

98 *Argumentis frequenter, & collationibus latens veritas aperitur.*

99 *Concilii Tridentini decretum in cap. 2. ſeſſ. 25. de reform. expenditur.*

100 *Interpretatio Canonum ad dogmata pertinentium aliter fieri debet à lectoribus Theologiæ, atque à Profeſſoribus Iuris Pontificii.*

101 *Canonum diſciplina eſt Theologiæ ſubalternata.*

102 *Inducta ad maiorem confirmationem actus, non debent eius infirmationem operari.*

103 *Intellectus* l. Nemo Clericus, Cod. de Summ. Trinit. & Fide Cathol. *& cap.* 2. §. Inhibemus de hæretic. in 6.

Diſputare publicè, vel occultè de articulis Fidei, an liceat Clericis, vel laicis, ibid.

104 *Doctoribus, & Magiſtris an liceat interpretationes ſuper decretis Concilii ſcholaribus ſcribentibus publicè dictare.*

C*Um veniſſent*. De dubiis privilegiorum Apoſtolicæ Sedis ſolus Papa cognoſcit, & non inferior. Hoc dicit ſecundùm Ant. de Butr. & Abb. Vel ſecundùm Bald. & Cardin. De privilegiis Apoſtolicis non judicat alius à Papa. Vel ſic ſecundùm Aretin. Interpretatio privilegii pertinet ad conditorem, non ad alium. In hoc habes jura concordantia infrà *num.* 12. *& ſeqq.* Breve eſt, & non dividitur; & eſt pars Decretalis, quæ habetur ſuprà in *cap. Cùm veniſſent de in integr. reſtitut.* ſecundùm Goffred. Hoſt. & Jo. Andr. quod pleniùs explicat Abb. Antiq.

QUÆRO, An & quibus liceat Tridentini Concilii decreta interpretari.

Ad evidentiam præmittendum eſt primò reſpectu efficientis, ſeu interpretantis quatuor eſſe ſpecies interpretationum, quas recenſet gloſſa *in cap.* 1. *in ver. Interpretatus*: & ibi etiam Doct. *ſuprà de poſtul. Prælator.* Item gloſſ. *fin. in cap. Sicut*, §. *Ex his* 11. *qu.* 1. gloſſ. *in l. Si de interpretatione, ff. de legib. & in l. 1. in ver. Inſque, C. eod.*

Proſp. Fagnan. in II. Lib. Decretal.

1 Prima interpretationis ſpecies eſt generalis, neceſſaria, & in ſcriptis redigenda, ut Principis, *cap. Inter alia infrà de ſent. excomm. & cap. fin. de conceſs. præben. lib. 9. cum concord.* de quibus infra in prima concluſione, quam interpretationem appellat authoritativam Cardin. Jacob. *in tract. de Concil. cap.* 16.

Secunda ſpecies eſt generalis, & neceſſaria, ſed non in ſcriptis redigenda, ut conſuetudinis, *l. Minimè, ff. de legib. & d. l. Si de interpretatione.*

Tertia ſpecies eſt quidem neceſſaria, & in ſcriptis redigenda, ſed non generalis, ut Judicis, *l. Non poſſunt, & l. Nam ut ait, ff. de legib.* not. Innoc. *in d. c. 1. n. 6. in fin. de poſtul. Prælat.* & Silveſter *in ver. Opinio num. 2. verſ. Quia Iudex poteſt interpretari*. Et hæc interpretatio inter partes ſimiliter dici poteſt authoritativa, quia res judicata pro veritate habetur, *l. Ingenuum, ff. de ſtat. homin.* & judicium redditur in invitum, *l. Inter ſtipulantem*, §. 1. *ff. de verb. oblig.* Quamvis generalis dici non poſſit, quia jura litigatorum non egreditur, ut declarat Innoc. *in cap. Cùm ſpeciali nu. 4. in fin. de appellat.*

Quarta ſpecies interpretationis eſt, quæ nec generalis, nec in ſcriptis redigenda, nec neceſſaria eſt, ſed probabilis tantùm, quàm nonnulli doctrinalem appellant, ſicut eſt interpretatio Gloſſarum, & Magiſtrorum, *l. Unica, Cod. de Profeſ. qui in urb. Conſtantin. lib. 12. cum aliis*, de quibus infrà *in 6. concluſ. num.* 92. Quod habet locum etiam 2 ſi hanc interpretationem faciat Princeps, ſeu Legislator, ſed ut Magiſter, ſeu Doctor, ut de apparatu Innocentii IV. notat Joan. Andr. *in addit. ad Specul. in rubr. ne Sede vacan.* Felin. *in cap. 2. de reſcript.* Jaſ. *in l. 1. ff. ſi cert. pet.* & docet idemmet Innoc. *in cap. Per tuas, il ſeconde ſub num. 4. verſ. Si tu dicas de Simon.* & Navarr. *conſ.* 11. incip. *Quibus ſignis cognoſcitur.*

3 Præmittendum ſecundò reſpectu formæ, ſeu naturæ ipſius interpretationis ſecundum Cardin. *in cap. Cùm dilectus nu. 12. verſ. Octavò quæro de conſuet.* interpretationem duplicem eſſe, quædam enim eſt translativa, per quam ſcilicet unum idioma in aliud transfertur, juxta text. *in l. 1. in fin. ff. de verb. oblig.* Et ſic dicuntur Septuaginta interpretes S. Bibliæ. Et Hieronymus itidem dicitur interpres. Et hos etiam Mediatores appellamus, ut per Card. *ubi ſuprà.*

4 Quædam verò eſt interpretatio, quæ non fit per translationem unius idiomatis ad aliud, ſed circa idem idioma. Et hæc rurſus ſubdividitur: alia enim interpretatio eſt argumentalis, & extrinſeca, quæ propriè non ineſt legi, ut inquit Bald. *in cap. 1. num. 52. de Conſtit.* Et hanc dicit tripli- 5 cem eſſe Card. *loc. cit.* videlicet abrogativam, extenſivam, & reſtrictivam. Quę diviſio colligitur ex gloſſ. 2. *in l. 1. ff. de orig. iur.* dum dicit interpretationem largiùs poni pro correctione, pro arctatione, & prorogatione. Ad idem eſt gloſſ. *in l. 1. §. Qui operas in ver. Interpretatione, ff. ad Tertill.* & not. Paul. de Caſtr. *conſ.* 338. *Quia exceptiones, & num. 2. lib.* 1. dicens interpretationem ſumi poſſe etiam pro omnimoda correctione, & pro modificatione, quæ in argumento, vel diminutione conſiſtit. Nec diſſentit Bartol. *in leg. Gallus*, §. *Etiamſi, ff. de liber. & poſthum.* corruptè enim legitur ibi interpretationem quandoque ſumi pro declaratione; & legendum videtur pro correctione, cùm Bartolus ad hoc alleget text. in *dict.* §. *Qui operas*, qui loquitur de interpretatione illa, quæ dicitur correctio, ut ibi per gloſſ. *in ver. Interpretatio*, niſi largè, & impropriè ſecundum gloſſ. *præalleg. in d. l. 1. de orig. iur.* ſed potiùs correctio, vel modificatio, ut per Paul. de Caſtr. *d. conſ. 338. num. 2. lib.* 1. & de hac vide latè per Card. *in d. c. Cùm dilectus à nu. 14. uſque in fin. de conſuet.*

Alia verò interpretatio, ut idem Bald. ait *in d. c. 1. nu. 52. de Conſtit.* eſt ſubſtantialis & intrinſeca, & inſeparabilis à lege. Et hoc modo accipitur interpretatio propriè pro congrua verbi dubii declaratione, ſecundùm Paul. de Caſtr. *ubi ſuprà*: de qua ſcripſerunt Bartol. *in l. Omnes populi, in 3. quæſt. ſexta quæſtionis principalis, num. 56. ff. de iuſt. & iur.* Salyc. *in l. 2. in 1. C. de noxal. action.* Ludovic. Roman. *in repet. l. Si verò, §. De Viro, circa princip. ff. ſolu. matrim.* & Petr. de Anchar. *in repet. c. Canonum ſtatuta, in decimaquarta quæſtione principali de Conſtitut.*

6 Præmittenda eſt tertiò diffinitio interpretationis pro-

propriè ſumptæ , quæ ſecundùm Bald. *in proœm. Decretal.*
num. 95. eſt ſermonum difficilium , vel perplexorum expo-
ſitio , vel ſecundùm Sylveſt. *in ver. Interpretatio in princ.* eſt
unius verbi per aliud , vel unius ſententiæ per aliam decla-
7 ratio ; propterea tamen cùm verba legis exponimus, legem
non interpretamur , ſed declaramus , ut ſcripſi Bart. *in di-*
cta leg. Gallus , §. *Etiamſi num.* 1. *ff. de liber. & poſthum.* li-
cèt Interpretationis verbum ſæpè accipiatur pro decla-
ratione , ut *in leg.* 1. *ff. ſi cert. pet.* & alibi paſſim.

8 Præmittendum quartò interpretationem , ſeu declara-
tionem , ut proponitur , diffinitam iterùm ſubdividi ſe-
cundum Abb. *in cap. Super quæſtionum num.* 8. *verſ. Et dic*
clarius de offic. deleg. Alia enim eſt litteralis , per quam ſci-
licet verbum , vel verbi ſenſus , ſeu conſtructio , quaſi
grammaticaliter ad litteram exponitur , juxta text. *in cap.*
Exiit qui ſeminat , §. *Itaque ſub pœna , de verbor. ſignificat.*
lib. 6. *in l.* 1. §. *fin. ff. de verbor. obligat. & in l. Proſpexit* , *ff.*
Qui , & à quibus . Et hanc appellat Corium litteræ Oldrad.
conſ. 9. *Poſito ſine præjudicio num.* 4. *verſ. Præterea* . Item
verborum corticem , Clem. *un.* §. *Verum de jurejur.* Item
ſuperficiem , & ſermonum folia Hieron. *in Epiſt. ad Ga-*
lat. cap. 1. ut refertur *in cap. Marcion* 1. *quæſt.* 1. Item ver-
bum ex verbo Greg. *in cap. Propterea de verbor. ſignificat.*
Item interpretationem linguarum , ut cùm dicimus Eu-
chariſtia , id eſt , bona gratia , Abb. *loc. cit.* & groſſum
modum intelligendi Bald. *in l. Lege num.* 7. *Cod. de legit.*
hæred. Alia eſt interpretatio , ut inquit ibidem Abb. quæ
in obſcuritate ſenſus , ſeu dubietate verborum conſiſtit ,
quæ ſcilicet non nudam litteram , & verborum corticem
explicat , ſed verba , & ſenſum ſimul juxta text. *in d. leg.*
Nominis & rei , §. *Verbum ex legibus* , juncta gloſſ. *ff. de leg.*
aut certè ſenſum , ſeu intellectum , qui legi intrinſecè , &
eſſentialiter ineſt , ut *in cap. Intelligentia , de verbor. ſignif.*
in l. Contra legem , verſ. In fraudem , & in l. Scire leges , *ff.*
de legib. cum concord. de quibus per Oldrad. *loco citato* . Et
hanc Jura , & ſacri Canones appellant legis rationem ,
intellectum , ſententiam , mentem , animam , vim , robur,
ſpiritum , medullam , radicem , &c. ut in dict. Clem. 1. §.
Verum de jurejur. & in d. c. Marcion 1. *qu.* 1. *cum ſimil.* de
quibus ibi per gloſſ. *in ver. Sed in ſenſu* , Feder. de Sen. *con-*
ſil. 4. *Teſtator num.* 7. *verſ. Multum eſt*, & Abb. *conſ.* 75. *Pri-*
mo eſt videndum num. 6. *verſ. Nam mens legis lib.* 1.

9 Ultimò præmittenda ſunt verba Bullæ Concilii à Pio
IV. editæ 7. Kalend. Februarii 1564. incipien. *Benedictus*
Deus in fin. Concilii , quæ ſic ſe habent : *Ad vitandum*
præterea perverſionem , & confuſionem , quæ oriri poſſet ,
ſi unicuique liceret , prout ei liberet , in decreta Concilii
Commentarios , & interpretationes ſuas edere ; Apoſtoli-
ca authoritate inhibemus omnibus tam Eccleſiaſticis perſo-
nis cujuſcumque ſint ordinis , conditionis , & gradus , quàm
laicis , quocumque honore , ac poteſtate præditis ; Prælatis
quidem ſub interdicto ingreſſus Eccleſiæ ; aliis verò quicun-
que fuerint ſub excommunicationis latæ ſententiæ pœnis ,
ne quis ſine authoritate noſtra audeat ullos commentarios ,
gloſſas , annotationes , ſcholia , ullumve omnino interpreta-
tionis genus ſuper ipſius Concilii decretis quocunque modo
edere , aut quidquam quocunque nomine , etiam ſub prætex-
tu maioris corroborationis , aut executionis , aliove quæſi-
to colore ſtatuere . Si cui verò aliquid in eis obſcurius di-
ctum , & ſtatutum fuiſſe , eamque ob cauſam interpreta-
tione , aut deciſione aliqua egere viſum fuerit , aſcendat
ad locum , quem Dominus elegit , ad Sedem videlicet A-
poſtolicam omnium fidelium magiſtram , cujus authorita-
tem , etiam ipſa S. Synodus tam reverenter agnovit . Nos
enim difficultates , & controverſias , ſi quæ ex eis decretis
ortæ fuerint , nobis declarandas , & decidendas , quemad-
modum ipſa quoque S. Synodus decrevit , reſervamus .

10 His præcognitis , quidam opinati ſunt in Conſtitu-
tione Pii IV. non prohiberi niſi interpretationem gene-
ralem , & neceſſariam , ſeu authoritativam , quæ in
ſcriptis redigitur ; & ſic primæ ſpeciei , de qua in prin-
cipio primi ſuppoſiti *num.* 1. ut Salas *de legib. tractat.* 14.
quæſt. 97. *diſput.* 21. *ſect.* 11. *verſ. Neque obſtant prioris*
partis fundamenta , & verſ. Quantum ad primam , poſt
Henriqu. *lib.* 7. *de Indulg. cap.* 29. *num.* 4. Et Eman. Ro-
driq. *tom.* 1. *Regul. quæſt. in* 11. *quæſt. art.* 3. §. *Ad vitan-*
dum , ſed hæc ſententia eſt nimis laxa , & reddit Conſti-
tutionem Pii IV. prorſus inanem , & fruſtratoriam :
nam cùm interpretatio hæc authoritativa , & generalis
decretorum Conciliorum fieri non poſſit , niſi à Summo
Pontifice , ut patebit infrà in prima concluſione ; ineptè
Pius IV. illam tam diſtinctè prohibuiſſet omnibus tam Ec-
cleſiaſticis perſonis , quàm laicis . Et verba Bullæ uni-
verſalia , & prægnantia , & tam crebrò inculcata ,
violentam hanc reſtrictionem non patiuntur , ut ſimiliter
patebit infrà *in* 4. *concluſ. num.* 54. *verſ. Quanto expendenda*
ſunt verba .

Alii è converſo fortè religioſius , quàm par eſt , exiſtima-
runt Pium IV. interdixiſſe generaliter, & indiſtinctè quam-
cumque interpretationem etiam probabilem decretorum
Concilii Tridentini . Sed hæc opinio eſt nimis rigida, & fa-
cilè poteſt injicere laqueum conſcientiis ob Cenſuras in
prædicta Conſtitutione inflictas , eaſque patitur difficulta-
tes , quæ inferiùs ſubjiciuntur in quinta , & ſexta conclu-
ſione .

Quamobrem pro veritate ſtatuendæ ſunt concluſiones
infraſcriptæ .

Prima concluſio eſt , Decreta , & Canones Concilii 11
Tridentini nemo poteſt authoritativè , ac per modum legis
univerſalis interpretari , niſi Romanus Pontifex . Hęc con-
cluſio eſt manifeſta .

Primò , quia generaliter ille ſolus habet jus interpretan- 12
di Canones , qui habet poteſtatem condendi eos , quæ ſunt
verba tex. *in* §. *Ex his omnibus* 11. *qu.* 1. Et unde jus prodiit ,
interpretatio quoque debet procedere , *c. Inter alia infrà de*
ſent. excomm. c. Conſtitutionem eod. tit. in 6. *c. Cum veniſſent*
de judic. l. 1. *l. Leges Sacratiſſimæ , & l. fin. C. de leg.* ibi , *Si*
enim leges condere ſoli Imperatori conceſſum eſt , & leges in-
terpretari ſolo dignum Imperio eſſe oportet . Et infrà : *Quis le-*
gum ænigmata ſolvere , & omnibus aperire idoneus eſſe vide-
bitur , niſi is , cui ſoli Legiſlatorem eſſe conceſſum eſt ? Quę ju-
ra , ut vides , loquuntur taxativè , itaut excludant omnem
poteſtatem inferiorem à Principe . Et à gloſſ. & DD. com-
muniter intelliguntur de interpretatione primæ ſpeciei ,
quæ ſcilicet in ſcriptis redigitur ad differentiam juris non
ſcripti ; quæve generalis , & neceſſaria eſt , & facit jus quo-
ad omnes , juxta tex. *in cap. final. de Conſtitut.*

Deindè patet hæc concluſio , quia interpretatio genera- 13
lium Conciliorum , quæ per Romanæ Eccleſiæ authorita-
tem & fiunt , & robur accipiunt , *c.* 1. *& ſeqq.* 17. *diſt. c. Ideò*
2. *qu.* 6. *&* 22. *diſt. per tot. c. Significaſti de elect.* omninò perti-
net ad Summum Pontificem , *c. Nec licuit* 17. *diſt.* ibi , *Sed*
quoties aliqua de univerſali Synodo aliquibus dubitatio naſci-
tur , ad recipiendam de eo , quod non intelligunt rationem , ad
Apoſtolicam Sedem conveniant , c. Dilectus de conceſſ. præben.
in 6. & utrobique gloſſ. & DD. not. gloſſ. in Extravag. *Cum*
inter nonnullos in ver. Declaramus de verb. ſignific. Præpoſ. *in*
cap. Sicut num. 1. 15. *diſt.* Turrecrem. *in Summa de Eccleſia*
lib. 3. *cap.* 53. Card. Jacob. *de Conc. cap.* 10. Ideòque in Conſti-
tutione Sixti V. edita 11. Kalend. Februarii 1587. quæ in-
cipit, *Immenſa in* §. *Deum autem Patri* , ſuper Inſtitutione
Sac. Congregationis Concilii, dicitur ; Ad ſingularem tan-
tummodò Summi Pontificis authoritatem ſpectare , Gene-
ralia Concilia indicere , confirmare , interpretari .

Ac demum , quia in individuo ipſummet Concilium
Tridentinum *in decreto de recipiend. decret. Concil. ſeſſ.* 25.
de reformat. declarationem eorum , quæ in eodem Con-
cilio ſtatuta , ac diffinita fuerunt , remiſit ad Romanum
Pontificem . Et Pius V. in antedicta Conſtitutione de-
cretorum Concilii Tridentini interpretationem ſibi , ac
Sedi Apoſtolicæ ſpecialiter reſervavit , ac cæteris omni-
bus interdixit . Quæ concluſio maximè procedit quoad
interpretationem correctivam , ſeu modificativam , de
qua ſupra in ſecundo ſuppoſito *num.* 5. Explorati enim ju-
ris eſt inferiores à Summo Pontifice nequaquam poſſe
decreta univerſalium Conciliorum abrogare , vel modi-
ficare , *cap. Inferior* 21. *diſtinct. cap. Cum inferior , de ma-*
jorit. & obed. Clemen. *Ne Romani de elect.* & habetur ex-
preſſius in Extravagan. Joannis XXII. *Sancta Romana* , §.
Quædam autem de Relig. domib. ubi id notat gloſſ. *in ver.*
Concilii . Item gloſſ. *in cap. Cum dilectus in ver. In ætate* ,
& ibi etiam Abb. *col.* 5. *de elect.* gloſſ. *in cap. Nec licuit in*
ver. Particularem 17. *diſtin.* Felin. *in cap.* 1. *de ſponſal.* Na-
turalem rationem reddit hìc Petr. de Anchar. *in* 2. *notab.*
num. 1. quia cognitio , quæ tendit ad deſtructionem , vel
confirmationem actus , debet ab eo procedere , qui poteſt
actum celebrare , ut in regula , *Nihil tam naturale* , *ff.*
de regul. jur.

14 Secunda concluſio. Quemadmodum Romanus Ponti-
fex poteſt decreta Tridentini Concilii per ſeipſum autho-
ritativè interpretari, ita & per eos, quibus id munus in-
terpretandi ſpecialiter demandaverit, eorumque inter-
pretatio habebit legis authoritatem perinde, ac interpre-
tatio Papæ, *l. Non ambigitur, ff. de legib. l. 1. §. fin. ff. A quib.*
appell. non lic. §. Lex eſt inſtit. de iure natural. & l. Formam,
ff. de offic. Præfect. Prætor. Quæ jura ad hoc propoſitum ad-
ducit gloſſ. Magna *in l. 1. in fin. gloſſæ, verſ. Item contra, ff. de*
legib. Sed melior text. eſt *in l. 1. §. His itaque collectis*, juncto
§. Sed neque, Cod. de veter. iur. enuclean. ponderando eum ut
diximus *in cap. Quoniam num. 8. verſ. Ad idem eſt textus for-*
malis ſuprà de Conſtitut.

15 Si Legatus non modò ſuam Conſtitutionem, ut *in cap.*
Ex parte, il terzo de verbor. ſignific. Sed etiam reſcriptum
Papæ poteſt interpretari, *cap. 1. de poſtul. Prælat.* gloſſ. *in d.*
cap. Ex parte in ver. Interpretatione, & gloſſ. *fin. in cap. Sicut,*
§. Ex his omnibus 11. qu. 1. Et in Prætoriis ſtipulationibus ſi
ambiguus ſermo acciderit, Prætoris eſt interpretatio, *l. In*
Prætoriis, ff. de Prætor. ſtipul.

16 Porrò interpretatio, quàm facit Papa, vel generalem
authoritatem habens ab ipſo, habet vim generalis Con-
ſtitutionis, & facit jus quoad omnes, etiamſi non gene-
raliter, & per modum legis, ſed in aliquo ſpeciali caſu,
& ad conſultationem alicujus edita fuerit. Hìc eſt textus
in leg. fin. in princ. C. de leg. cujus hæc ſunt verba, *Si Impe-*
rialis Maieſtas cauſam cognitionaliter examinaverit; &
partibus cominus conſtitutis ſententiam dixerit, omnes om-
ninò iudices ſciant hanc eſſe legem non ſolum illi cauſæ pro
qua producta eſt, ſed & omnibus ſimilibus. Quem textum
ad hoc ponderat ibi Bald. *num. 1.* Ad idem eſt caſus *in cap.*
Ex multa de voto. Per quem textum ita tenet gloſſ. *in cap.*
Ex tua in ver. Conſultationem de fil. Presbyt. & Felin. qui
alios adducit *in cap. 1. num. 17. de Conſtit.*

17 Ex duabus concluſionibus, ut ſuprà firmatis infertur
primò, ut Sacra Congregatio Concilii poſſit decreta Tri-
dentini Concili ita interpretari, ut illius declarationes ſi-
gillo, & ſubſcriptione munitæ, etiamſi editæ fuerint
in aliquo particulari caſu habeant vim Conſtitutionis ge-
neralis, earumque ut ipſamet Congregatio declaravit,
eadem habenda ſit ratio, ac ſi à Papa editæ eſſent, cùm
authoritatem interpretandi Concilium habeat ex Conſti-
tutione Sixti V. proximè relata: quam propoſitionem la-
tiſſimè probavimus *in dict. cap. Quoniam ſuprà de Conſtitut.*
à num. 6. uſque ad num. 69.

18 Infertur ſecundò, ut Sacra Congregatio Epiſcoporum,
ac Regularium, quamvis habeat a Papa authoritatem reſ-
pondendi illorum conſultationibus, proindèque ejus reſ-
ponſa etiam in caſibus particularibus edita faciant in ſimi-
libus caſibus jus generale quoad omnes ad inſtar declara-
tionum Sacræ Congregationis Concilii, tamen facultatem
non habeat Tridentini Concilii decreta interpretandi:
Tum quia in generali commiſſione reſpondendi ad dubia
Epiſcoporum, & Regularium non comprehenditur fa-
cultas interpretandi Concilium, quæ ex Bulla Pii IV. eſt
Romano Pontifici ſpecialiter reſervata, *cap. 2. de pœnit. &*
remiſſ. in 6. cap. ult. de offic. Vicar. eod. lib. c. Nuper, verſ. Quia
tamen conditor Canonis, de ſentent. excomm. in antiq. Et in
ſpecie in conceſſione juriſdictionis quantumcumque gene-
rali non comprehendi juriſdictionem reſervatam Summo
Pontifici; eſt caſus *in c. Quod translationem*, & ibi gloſſ.
& DD. not. *de offic. leg.* Dec. *conſ. 197. In caſu inquiſitionis*
num. 1. Rota *deciſ. 119. Legatus, vel Nuncius in novis, &*
deciſ. 36. Nota Legatus in antiq. ubi propterea decidir in
conceſſione conferendi beneficia qualitercumque vacan-
tia facta Legato non venire beneficia Papæ reſervata.
Poteſtas autem interpretandi cohæret perſonæ, adeòut
non tranſeat in alium, ut inquit Innoc. *in cap. fin. de ſuc-*
ceſſ. ab inteſt. & notat gloſſ. *in l. Idem Pomponius in ver. Ap-*
pareat, ff. de rei vendic. Ideòque Greg. XIII. dixit nunquam
ſuę intentionis fuiſſe committere Epiſcoporum Congrega-
tioni ut de iis, quæ ad interpretationem Concilii pertine-
rent, aut de ipſis Congregationis Concilii decretis cogno-
ſceret. Illud autem ſe rectè meminiſſe ait Sanctitas Sua
commiſiſſe Congregationi Concilii ea omnia, quæ ad
Concilium interpretandum pertinent, ut eſt adnotatum
in libris publicis ejuſdem Congregationis Concilii *tom. 10.*
19 *fol. 557.* Tum quia, & multò clariùs in præallegata Bulla
Sixti V. incipien. *Immenſa in §. Et nos quidem ſuper Inſtitu-*
tione S. Congregationis Epiſcoporum; dum eidem Congre-
gationi facultas tribuitur Epiſcoporum, aliorumque Præ-
latorum, & Ordinariorum petitiones audiendi, eorum-
que conſultationibus reſpondendi; cauſas item, & Con-
troverſias inter Prælatos de juriſdictione; aliave de cauſa
exortas. Item inter Capitula, aut obtinentes dignitates,
ac inter quaſcunque ſingulares perſonas, & univerſita-
tes, aut locorum in temporalibus Dominos examinandi;
expreſſè interſeritur exceptio illa, *præter eas, quæ Triden-*
tini Concilii interpretationem exigunt. Et ſimiliter in ea-
dem Bulla in §. *Nec ſanè minus ſuper Inſtitutione S. Congre-*
gationis regularium. Diſertis verbis ſtatuitur, ut Cardi-
nales hujus Congregationis cùm inter Epiſcopos, & Re-
gulares dubitationes inciderint, quæ ſub decretorum Con-
cilii diſpoſitione, aut interpretatione comprehendantur,
eas ad eamdem Congregationem Concilii remittant. Et 20
ex hac ſecunda illatione ſatis clarè ſubinſertur, nec Lega-
tum de latere poſſe interpretari decreta Concilii Tridenti-
ni, cùm hæc facultas ſit Papæ ſpecialiter reſervata; ideò-
que non includatur in facultatibus legati quantumcum-
que generalibus, juxta text. *in dict. cap. Quod transla-*
tionem, de offic. leg. & prædictam deciſionem Rotæ 119.
in novis.

Tertia concluſio, Archiepiſcopis, & Epiſcopis, cæte- 21
riſque locorum Ordinariis in ſuis decretis, & Conſtitutio-
nibus tam in Conciliis Provincialibus, vel diœceſanis,
quàm extra. Item judicibus quibuſcunque in eorum ſen-
tentiis, & interlocutionibus prohibitum eſt Trident. Con-
cilii decreta interpretari.

Probatio autem hujus concluſionis ſi petenda eſſet à ju- 22
re communi, eſſet ſatis dubia; non enim conſtat apud om-
nes, an & quomodo liceat Ordinariis, & Judicibus jura
interpretari: nam *in cap. Nec licuit 16. diſt.* prohibetur E- 23
piſcopis generalium Conciliorum interpretatio, dum eis
præcipitur, ut quoties de univerſali Synodo dubitatio na-
ſcitur, pro deciſione conveniant ad Sedem Apoſtolicam.
Qui textus in Polycarpo citatur ex Gregorio, & in margi-
ne eſt additum: ad Epiſcopos Mauritaniæ. Item de judici-
bus loquuntur verba illa Deuteronomii *cap. 17. Si difficile*
& ambiguum apud te iudicium eſſe perſpexeris inter ſangui-
nem & ſanguinem, &c. & iudicium intra portas tuas videris
verba variari, &c. venies ad iudicem, qui fuerit illo tempore, id
eſt, *ad Papam*, ut exponit Innocentius III. *in c. Per venera-* 24
bilem, §. Rationibus, qui fil. ſint legit. Ad idem ſunt text. *in l.*
fin. Cod. de legib. ibi, *Et quare omnes ambiguitates iudi-*
cum, quas ex legibus oriri evenit aures accipiunt noſtræ, ſi
non a nobis interpretatio procedit, & in *l. 2. col. ult. Cod. de ve-*
ter. iur. enucl. ibi, *Si quid vero ambiguum viſum fuerit, hoc*
ad Imperiale culmen per Iudices referatur. Nec dicamus
ea jura procedere in interpretatione generali, quæ fa-
cit jus quoad omnes, quoniam id verum quidem eſt in ea
parte, in qua decidunt ſolùm Principem legis condito-
rem poſſe jura interpretari. At dum prohibent ne judi-
ces interpretentur leges, ſed Principem conſulant, in-
telligi non debent, niſi de interpretatione in cauſis par-
ticularibus. Indubitatum eſt enim judices, quorum
juriſdictio ad certos limites territorii, vel perſonarum
reſtricta eſt, nequaquam poſſe interpretationem face-
re per modum legis univerſalis, *leg. final. ff. de iuriſdict.*
omn. iudic. Et lex non fertur niſi in caſu dubio, *leg. La-*
beo, ff. de Carbonian. edicto: & in propoſ. not. hic Dec. *n. 1.*

Non obſtat textus *in l. Non poſſunt, ff. de legib.* quia ha-
bet locum quando dubium eſt ſuper negotio, non autem
ſuper verbis legis, ut ibi gloſſ. & DD. notant. Non enim
eodem loco haberi debet quæſtio facti, & quæſtio juris.
Quia ut dicitur *in l. Non ſtatim, ff. ad l. Flaviam de plagiar.*
cum incidit quęſtio facti non Principem conſultare de ea re
oportet, ſed quod veriſſimum in re præſenti cognoſcitur,
ſequi judicem oportet.

Non obſtat *l. Neque leges, & l. Nam ut ait Pedius, ff. eod.*
quia procedunt in interpretatione Juriſconſulti, ſeu Prin-
cipis, ut *in d. l. Neque leges*, declarat gloſſ. *in ver. Scribi*
poſſunt.

Non obſtat *cap. 1. de poſtul. Prælat.* quia habet locum in
Legato, qui mandatum Apoſtolicum interpretatur ex
commiſſione Papæ, ut notant DD. hìc.

Innocentius tamen in eodem *cap. 1. de poſtul. Prælat.*
in 6. in fin. ſimpliciter dicit quemlibet Judicem poſſe in cau-
ſa legem interpretari. Et idem Innocentius *in cap. Cùm ſpe-*

Proſp. Fagnan. in II. Lib. Decretal.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ciali ſub num. 4. de appellat. poſteaquam dixit inferioribus
Judicibus non licere jura condere, neque interpretari, nec
etiam inter jus ſcriptum, & æquitatem, cùm id ſolùm
Principibus liceat, fatetur tamen in cauſis, quas coram
ſe habent inferiores judices, benè poſſe quantum ad jus li-
tigatoris pertinet ſuper juribus, & interrogationibus etiam
inter jus, & æquitatem interpretari. Et dictum Innoc. ſe-
quitur ibi Joan. Andr. *col. 3. verſ. Quidam dicunt*, dicens in-
feriores Judices in cauſis, quas habent coram ſe, in præju-
dicium litigantis poſſe interpretari jus ſcriptum, & æqui-
tatem, ſed talem interpretationem jus non facere, niſi in-
ter partes, Anton. de Butr. *num. 11. verſ. Dicit tamen Inno-
centius*, & Petr. de Anchar. *in repet. Canonum ſtatuta ſub nu.
35. verſ. Et vide quod notat Ioan. Andr. de Conſtitutionib.*

Communiter tenetur judicem ſuper dubia legum, &
Canonum non poſſe directè, & principaliter judicare,
ſed tantùm poſſe cognoſcere indirectè, & incidenter, ita
ut ſuper illis non pronunciet, ſed ſuper negotio principali
dumtaxat, ut patebit infrà in hac ipſa concluſione *n. 41. &
ſeqq.* Et hoc intelligunt Innocentius, & Joan. Andr. ſu-
pracitati, dum dicunt judicem poſſe interpretare leges in
præjudicium litigatoris.

25 Cæterùm quicquid ſit de jure communi, quod per-
tinet ad decreta Concilii Tridentini has altercationes
omnes diremit Conſtitutio Pii IV. ad cujus veritatis evi-
dentiam, quia Eman. Rodriq. *tom. 1. Regular. quæſt. in 11.
quæſt. art. 3. §. Ad vitandum*, Henriq. *lib. 7. de Indulgent.
cap. 29. num. 4.* Et Salas *de legib. tract. 14. qu. 97. diſput. 21.
ſect. 11. verſ. Ad ſecundum reſpondet*, perperam opinati
ſunt Conſtitutionem Pii IV. non procedere quoad Judices
in tribunalibus; ſupponendum eſt dum Pius IV. *in 2. part. §.
Ad vitandum*, inhibet ne quis audeat ſuper decretis Con-
cilii Tridentini quidquam quocunque nomine etiam ſub
prætextu majoris corroborationis, aut executionis ſtatue-
re, verbum illud, *ſtatuere*, eſſe intelligendum de ſtatutis
declaratoriis tantùm. Patet tum ex clauſula, quæ imme-
diatè ſubſequitur ibi, *Si cui vero aliquid in eis obſcurius di-
ctum, & ſtatutum fuiſſe, eamque ob cauſam interpretatione,
aut deciſione aliqua egere viſum fuerit, aſcendat ad Sedem
Apoſtolicam*, nam adverſativa illa, *vero*, & ſingula ver-
ba hujus clauſulæ congruerent, niſi prius egiſſet de ſtatu-
tis declaratoriis; Tum ex ratione proœmiali ejuſdem §.
Vitandæ ſcilicet perverſionis, & confuſionis, quæ oriri
poſſet, ſi unicuique liceret in decreta Concilii interpreta-
tiones ſuas edere: quæ indicant ſe inferiùs agere nolle,
niſi de materia interpretationis. Ad Clem. 1. cum ibi not.
de offic. Ordin. Lap. *alleg. 101. In civitate num. 24. verſ. Cir-
ca ſecundum ſtatutum*. Tum denique, quia illud verbum,
ſtatuere, intelligi non poteſt de ſtatutis Correctoriis Con-
cilii; quia illis non conveniunt, imò adverſantur illa verba
Conſtitutionis *etiam ſub prætextu majoris corroborationis*.
26 Nec intelligi poteſt de ſtatutis, & edictis merè executo-
toriis: abſurdum enim eſſet, ut locorum Ordinariis non
liceret edicta proponere pro obſervatione, & executio-
ne Concilii. Cùm in eadem Conſtitutione Pii IV. *in §.
Mandamus*, diſtinctè eis præcipiatur, ut ejuſdem Conci-
lii decreta, & ſtatuta in Eccleſiis ſuis, civitatibus, & diœ-
ceſibus in judicio, & extra judicium diligenter obſervent,
& à ſubditis quiſque ſuis inviolabiliter faciant obſervari.
Contradictores, *&c.* Et propterea paſſim videmus in Sy-
nodis Provincialibus à S. Congregatione recognitis, &
emendatis, & in Synodis diœceſanis inſeri ſtatuta, & or-
dinationes pro executione decretorum Concilii Tridētini;
27 protſus tamen abſque ulla illorum interpretatione. Qui-
nimò in decreto *de recip. & obſerv. decret. Concil. ſeſſ. 25. de
reform.* admonentur etiam Principes omnes ad operam
ſuam ita præſtandam, ut quæ à S. Synodo decreta ſunt, ab
omnibus recipiantur, & obſerventur. Ad Reges enim
ſpectat, ut cuſtodiri faciant leges, & præcepta Dei, & Ec-
cleſiæ, ut Auguſtinus docet *epiſt. 48. 50. & 156.* Et fecerunt
pii Imperatores Conſtantinus, Theodoſius, Martianus, &
alii, ut obſervat Card. Bellarm. *tom. 1. lib. 1. de Concil. c. 20.*
& conſtat ex *l. Cunctos populos, C. de Summ. Trinit. & Fid.
Cathol. cum concord.*

Cùm igitur verbum, *ſtatuere*, poſitum in Conſtitutio-
ne Pii IV. nec referri poſſit ad ſtatuta correctoria, neque
ad executoria ſupereſt, ut referri debeat ad declaratoria,
itaut ſenſus Conſtitutionis ſit, ne ſub prætextu majoris
corroborationis, vel executionis quiſquam audeat ſuper
decretis Concilii quidquam ſtatuere, id eſt ſtatuendo de-
clarare, quod eſt authoritativè interpretari: nam prætex- 28
tus, ſeu color eſt ſimulatio quæſita ad faciendum id, quod
alia via prohibetur, *cap. Avaritiæ de elect. lib. 6. cap. Eos qui
de temp. ordin. l. Sub prætextu, C. de tranſact.* & not. in *l. Illi-
cita, ff. de offic. Præſid.*

Atque hoc pro conſtanti ſuppoſito, tertia hæc conclu- 29
ſio probatur primò, quia illud verbum, *ſtatuere*, nulla-
tenus referri poteſt ad interpretationem probabilem Juriſ-
peritorum, ſed ad neceſſariam, & authoritativam dumta-
xat, verbum enim, *ſtatuere*, neceſſitatem inducit, *cap.
In his de verb. ſignific.* gloſſ. in Extravag. *Execrabilis Ioan-
nis XXI. in ver. Statuimus*, & in materia declaratoria
non importat, niſi interpretationem authoritativam, ut
de verbo, *decernere*, quod idem eſt, ac ſtatuere, *l. 1. ff. Quod
quiſque iuris eſt text. in cap. Conſtitutionem*, ibi, *declarantes
decernimus, de ſentent. excomm. in 6. & in cap.* 1. & ibi Ge-
min. *in 2. not. de Clerico ægrot. eod. lib.* Rurſus illud verbum,
ſtatuere, referri non debet ad interpretationem authori-
tativam primæ ſpeciei, id eſt generalem, quæ facit jus quo-
ad omnes: hanc enim indubitatum eſt ſuper decretis con-
ciliaribus facere non poſſe, niſi ſolùm Papam, neque in
hoc erat opus prohibitione Pii IV. alioquin Conſtitutio
eſſet ſuper caſu indubitabili, quod eſſe non debet, *l. La-
beo, ff. de Carbon. edict.* Reliquum eſt igitur, ut referri
debeat ſolummodò ad interpretationem authoritativam,
quàm circumſcripta prohibitione facere potuiſſent Epiſco-
pi in ſuis diœceſibus, & Judices in cauſis in eorum tribu-
nali pendentibus.

Secundo loco idipſum probatur, quia interpretationem
probabilem quartæ ſpeciei jam Pius IV. prohibuerat in
prima parte illius, §. *Ad vitandum*, ut dicemus infrà in
quarta concluſione *num. 53. uſque ad* 63. Unde niſi poſtea
egiſſet de interpretatione neceſſaria, & ſpeciali; Secunda
pars illius §. abundaret, & eſſet omninò ſuperflua, quod
non eſſet dicendum, ut ibidem patebit.

Tertiò Sacra Congregatio Epiſcoporum, & Regula- 30
rium authoritatem non habet interpretandi Concilium,
ut oſtenſum eſt ſuprà in ſecunda concluſione, *verſ. Infertur
ſecundo num.* 18. *& ſeqq.* Quinimò in eadem Bulla Pii IV.
confirmationis Concilii, ibi, *ullumve omnino interpreta-
tionis genus*, propter ea verba fuit dubitatum a Sacra Con-
gregatione Concilii, An ex quo Pius IV. in erectione di-
ctæ Congregationis videtur tantùm deputaſſe eam ad exe-
cutionem decretorum Concilii, non autem ad interpreta-
tionem, & ampliùs ibi mandavit, ut ſi aliqua dubietas
emergeret, ad Sanctitatem ſuam referret. Et in hac Bul-
la hanc facultatem interpretandi etiam ſibi reſervavit: An
Congregatio ipſa inciderit in iſtam cenſuram decidendo
multos caſus propoſitos ad interpretationem Concilii per-
tinentes abſque eo, quod ullam relationem Sanctiſſimo
fecerit. Et cùm Congregatio hac de re conſuluiſſet
Pium V. Sanctitas Sua dixit ſe non credere Congregatio-
nem incidiſſe in hujuſmodi cenſuras, quoniam opinaba-
tur hanc prohibitionem eos tantùm comprehendere, qui
proprio auſu interpretari præſumpſiſſent, ut indicant illa
verba, *audeant interpretari*; tamen pro futuro dixit ſe
tribuere facultatem Congregationi, ut abſque alia dele-
gatione poſſet decidere caſus quos Congregatio tanquam
claros putaret decidendos; quos verò tanquam dubios
putaret referendos, Sanctitati Suæ referret, prout poſteà
fecit, ut diſertis verbis eſt adnotatum in libris publicis: S.
Congregationis manu Cardinalis Carafæ. Si igitur ſupre-
mis Urbis tribunalibus fas non eſt decreta ipſius Concilii
interpretari, idque ne ipſi quidem Congregationi Conci-
lii licuit ab initio, niſi quoad caſus, quos tanquam claros
putaſſet decidendos, pro quibus etiam opus fuit ſpeciali
Sanctiſſimi facultate, quantò minus id licebit Ordinariis,
& Judicibus inferioribus?

Quartò, quamvis Rotæ Romanæ deciſione ſint proba- 31
biles tantùm, ſeu Magiſtrales ſecundùm Gemin. *in c. Duo-
bus col. 5. num. 9.* & ibi etiam Franc. *num. 10. de reſcript. in 6.*
& fatentur quatuor inſignes Rotæ Auditores, nempè Fe-
lin. *in cap. Paſtoralis col. fin. num. 10. verſ. Et idem eſt de de-
ciſionibus Rotæ de fide inſtrum.* Præpoſ. *in cap. Neque 9. diſt.*
dicens deciſiones noſtræ non ſunt jura, & ideò poſſunt
reprobari, Bellam. *deciſ. 42. ſi in cauſa de lite conteſtata*,
Caſſad. *deciſ. 17. num. 7. de prabend.* magnum tamen
habent pondus authoritatis, ut per Chriſtophorum Ca-
ſtill.

32 ſtil. *conſ. 7. Viſis prius col. fin. num.* 20. *&* 21. Et prævalent
communi opinioni ſecundùm Imolam *in cap. 1. de lit. con-*
33 *teſt.* quidquid ibi contra ſcripſerit Barbat. *col.* 15. Quinimò
Joan. Franc. Pavinus ſimiliter Rotæ Auditor *in præludiis*
Extravagantis Ioan. XIII. col. 3. verſ. Deciſiones Rotæ affir-
mat eas facere jus in curia ad inſtar ſtyli, ſaltem ſi ſecun-
dùm eas fuerit ſæpiùs judicatum, cùm ad Rotam ſpectet
interpretari verba, & mentem Papæ in reſcriptis, & in hac
quaſi poſſeſſione exiſtat ſciente & patiente, imò volente,
& mandante Summo Pontifice, allegat *c. Sicut, de re iudic.*
& notata per Joan. Andr. poſt Hoſtien. *in cap. 1. de poſtul.*
Prælat. Extra Curiam verò dicit eas fidem facere ſicut re-
ſponſa Prudentum, & redarguit Gemin. & Petr. de An-
char. qui contra Rotam conſuluerunt. Quamobrem
34 Rotæ interpretatio in ſuis deciſionibus videtur authorita-
tiva, & conſequenter prohibita eſt quoad Concilium Tri-
dentinum in Conſtitutione Pii IV. Hinc Gregor. XIII. *die*
4. Aprilis 1581. dixit eſſe admonendam Rotam ſuper deci-
ſionibus, quas facit in materia Concilii. Et propterea *in*
cauſa Gadicen. adiunctorum die 14. *Februar.* 1582. Rota
dixit ſe tractaſſe de ordine Sanctiſſimi de intellectu duo-
rum decretorum Concilii Tridentini, ut habetur in im-
preſſis *deciſ.* 143. *part.* 1. *diverſ. & die* 21. *Iunii* 1602. In
Rota propoſitum fuit dubium ad eam tranſmiſſum à Sac.
Congregatione Concilii ſuper intellectu *c. 15. ſeſſ. 25.* ex or-
dine Sanctiſſimi, ut apud Seraph. *deciſ.* 1442. Et quod ma-
gis eſt in Calaguritan. & Calciaten. Juriſdictionis 27. *Maii*
1580. coram Bubalo, ſic legitur: Propoſui dubium an
Epiſcopus poſſit viſitare ſuas Cathedrales Eccleſias Cala-
guritan. & Calciaten. juxta decretum ſacroſancti Conci-
lii Tridentini *ſeſſ. 6. cap. 4. & ſeſſ. 25. cap. 6.* Pro cujus inter-
pretatione in hac cauſa ſufficiens facultas mihi attributa
erat vigore ſpecialis commiſſionis, ut in impreſſis *deciſ.*
328. *part. 2. diverſ.* Et ferè uſu receptum eſt, ut ſi quando
in Rotam incidat quæſtio concernens interpretationem
Concilii, & caſus ſit dubius, & à Sacra Congregatione
non deciſus, vel Rota ipſa Congregationem conſulat, vel
ſignificet partibus ut adeant Congregationem, à qua ubi
declarationem obtinuerint redeant cum ipſa ad Rotam,
quæ deinde procedit ad cauſæ expeditionem juxta deciſio-
nem Sac. Congregationis, ut in ſpecie colligitur *ex de-*
ciſione 482. *& deciſ.* 750. *part.* 1. *& deciſ.* 325. *part.* 2.
diverſ.
35 Quinimò idem Gregorius XIII. *die 7. Iunii* 1574. au-
dita Congregatione juſſit ſignificari Cardinali Aquavi-
væ, ut quando in ſupplicationibus non exprimitur arti-
culus certus juris, ſuper quo cognoſcendum eſt, ſed in ge-
nere, & confusè petitur commiſſio cauſæ, addatur ſem-
per hæc clauſula: *dummodo non agatur de interpretatione*
decretorum Concilii · ut idem Cardinalis Caraſa adnota-
vit. Habemus ergo expreſſam declarationem intentionis
Papæ nolentis ut Judices, quibus cauſæ committuntur, ſe
ullatenus immiſceant in interpretatione Concilii. Quod ſi
36 id non licet Judicibus delegatis à Sede Apoſtolica, longè
minus licebit Ordinariis, quia delegatus in cauſa ſibi, ut
præfertur, commiſſa fungitur vice Papæ, & eſt major Ordi-
nario, *cap. Sanè, de off. deleg.* gloſ. 2. *in c. Paſtoralis*, §. *Præ-*
tereà, de off. ordin.
37 Quintò, & ultimò ſi Epiſcopis, Ordinariis, Judicibus
Eccleſiaſticis liceret Concilium Tridentinum authoritati-
vè in eorum diœceſibus, vel in cauſis pendentibus inter-
pretari, reſervatio interpretationis, quam ſibi, & Sedi
Apoſtolicæ fecit Pius IV. redderetur omnino eluſoria:
nam quoties incideret quæſtio ſpectans ad intelligentiam
Concilii, ſatis eſſet ut partes adirent Epiſcopum, aut Judi-
cem cauſæ pro interpretatione obtinenda, nec oporteret
aſcendere ad locum, quem Dominus elegit, ut in Conſtitu-
tione Pii IV. præcipitur. Præterea inanis eſset inſtitutio S.
Congregationis Cardinalium Concilii Tridentini inter-
pretum, ſi quilibet Epiſcopus poſset interpretari Concilium
in ſua diœceſi: nemo enim ferè conſuevit S. Congregatio-
nem conſulere ea intentione, ut obtineat declarationem
per modum legis univerſalis, ſed tantùm ut ea uti poſſit in
aliquo ſuo particulari caſu, vel controverſia tunc penden-
te. Pro cujus declaratione ſi pateret aditus ad Judices, &
Ordinarios, quid opus eſset ad Sacram Congregationem
confugere? Præterea multoties contingeret ut unus Epi-
ſcopus interpretaretur Concilium uno modo, & alius alio;
unde ſequerentur graviſſima incommoda. Finge enim vi-
rum contraxiſse matrimonium in Parochia mulieris alte-
rius diœceſis, & Epiſcopum Ordinarium viri declaraſſe
matrimonium eſse nullum, veluti contractum in aliena
Parochia, vel coram Parocho contradicente: & è conver-
ſo Epiſcopum diœceſanum mulieris pronunciaſse matri-
monium validum, eo quòd ſola præſentia Parochi, viri, vel
mulieris ubique locorum ſufficiat ad validitatem matri-
monii, nec requiratur conſenſus; utique hæc mulier in ſua
Parochia habebitur pro legitima uxore, & in Parochia viri
habebitur pro concubina. Qui ſanè caſus atque alii conſi-
miles, qui frequenter acciderent propter naturalem homi-
num ad diſsentiendum facilitatem, ut Ulpianus *ait in l.*
Item ſi unus, §. *Principaliter*, *ff. de arbitr.* vix eſse poſsent
ſine ſcandalo. Sæpè etiam contingeret ut Epiſcoporum in-
terpretationes adverſarentur declarationibus S. Congrega-
tionis; atque ita undique oriretur perverſio illa, & confu-
ſio, quam Pius IV. ſua Conſtitutione vitare voluit. Quin
varietas interpretationum poſset accidere etiam circa Ca-
nones pertinentes ad dogmata, contra id quod habetur ad
Corinth. 1. *Idipſum dicatis omnes, & non ſint in vobis ſchiſ-*
mata, in c. Loquitur Dominus, & per totam, 24. *q.* 1. & in Extra-
vagan. Bonifacii VIII. *Unam Sanctam de maior. & obed.*
Sed prædictis objicies; Oportet Judicem ſcire leges & ſta- 38
tuta Canonum, cùm teneatur ad illorum præſcriptum ſen-
tentiam ferre, *cap. Iudices*, 3. *quæſt.* 7. *cap.* 1. *de Conſtitut.*
cum multis ſimilibus. Et de decretis Concilii Tridentini
patet ex eadem Conſtitutione Pii IV. Confirmationis ipſius
Concilii. Id autem ſine interpretatione fieri non poteſt,
quia ſcire leges non eſt verba earum tenere, ſed vim, ac
poteſtatem habere, *l. Scire leges*, *ff. de leg.* Quinimò ver-
ba legis, & Conſtitutionis offendere licèt ut mens ſervetur,
cap. Sedulo, 38. *diſt.* gloſ. in Extravag. *Quorumdam Ioan.*
XXII. in ver. Convertens, quia dum plerumque attendi-
tur verborum proprietas, veritatis ſenſus amittitur, *cap.*
Is autem, 22. *quæſt.* 2. Unde Hieronym. *in cap. Marcion*, 1.
quæſt. 1. *Nec putemus*, inquit, *in verbis Scripturarum eſſe*
Euangelium, ſed in ſenſu; non in ſuperficie, ſed in medulla;
non in ſermonum foliis, ſed in radice rationis. Hinc dici ſo-
let verba Scripturarum non eſse Judaicè intelligenda; *litte-*
ra enim occidit; ſpiritus autem vivificat, 2. *ad Corinth.* 3. Fe-
der. de Sen. *conſ.* 4. *num.* 7. *verſ. Multum eſt.* Ergo cùm le-
gum interpretatio abſolutè ſit neceſsaria, ut etiam pate-
bit infrà *in 6. & ultima concluſione num.* 96. Quomodo Or-
dinarii, ac Judices poterunt controverſias, & lites diri-
mere ad præſcriptum decretorum Concilii Tridentini, ſi
eis non liceat etiam poſthabita verborum proprietate illius
mentem, ac ſenſum ſcrutari, & partibus aperire, atque
uti interpretatione illa, quæ tantoperè ad legum intelli-
gentiam conducit, & veritatis manifeſtationem, ut in
Extravag. *Quia nonnumquam, de verbor. ſignif.* Præterea
Conſtantinus Imperator Plotiano reſcripſit *in l. 1. C. de re-*
lat. in Codice Theodoſiano: Super paucis, quæ iuridica ſen- 39
tentia decidi non poſſunt, noſtram debes conſulere Maieſta-
tem, ne occupationes noſtras interrumpas, cum litigatoribus
legitimum maneat arbitrium a ſententia provocandi. Et plu-
ra in hanc rem cumulat Briſon *lib. 3. de form. apa* .342. Et
ſanè vix ad praxim reduci poteſt, ut Ordinarii, ac Ju-
dices ſaltem ex remotioribus regionibus conſulant Sedem
Apoſtolicam ſuper omnibus dubiis emergentibus circa
intelligentiam Concilii. Et cùm cauſarum inſtantia ex
ejuſdem Concilii decreto *cap. 20. ſeſſ. 24.* ad annum, &
ex cauſa ad biennium reſtricta ſit, quomodo fieri po-
terit ut Judices in Indiis expectent reſponſum ab Urbe
in cauſis vertentibus coram eis? Hinc etſi legum inter- 40
pretatio etiam de jure communi Judicibus ſit interdicta;
tamen prohibitio hæc non afficit eos, ubi copia Principis
haberi non poteſt, gloſ. unic. & DD. *in l. Non poſſunt*, *ff.*
de legib.
Verùm ad hæc reſpondet gloſ. ſingularis *hic in ver. Iu-* 41
dicari, nam cùm hæc Decretalis diſponat ut ſolus Papa
cognoſcat de dubiis privilegiorum Apoſtolicæ Sedis, non
autem inferior; quærit gloſ. ſed numquid incidenter po-
teſt alius cognoſcere, quàm Papa? Videtur quòd ſic, *C. de*
Iud. l. Quoties, & de in integr. reſtit. cap. Cauſa in fin. Inſpi-
ciendum privilegium. Et ſi verba ſunt manifeſta, Judex
poteſt dicere, non obſtat privilegium, *arg. infr. de fid. In-*
ſtrum. cap. Accepimus. Deinde ſubdit gloſ. non obſtare *l.*
Quos prohibet, ff. de poſtul. cap. Exceptionem, in fin. de except.
& cap. Lator, qui fil. ſint legitimi, quia habent locum, cùm

verba obſcura ſunt, & ambigua; quia tunc ejus eſt inter-
pretari, cujus eſt condere; ubi vero aperta ſunt, & clara,
poteſt judex dicere, obſtat privilegium, non obſtat privile-
gium, arg. prædictæ Decretalis *accepimus*. Similiter Inno-
centius ibi in ver. *Iudicari*, dicit judicem poſſe cognoſce-
re incidenter, an privilegia juvent cauſam, & iis non ob-
ſtantibus judicare ſuper quæſtione ſibi propoſita, ita ta-
men, ut privilegii non faciat mentionem. Item dicit judi-
cem non poſſe judicare de privilegiis Sedis Apoſtolicæ
quando agitur de illorum interpretatione tantùm, ſcili-
cet cùm de ipſorum verbis dubitatur; & ſequitur toti-
dem verbis Hoſt. *num.* 1. Sed & Jo. Andr. *in ver. Privilegiis*,
affirmat judicem non poſſe de privilegiis cognoſcere,
cùm agitur de interpretatione dubiorum in eis contento-
rum, Anton. de Butr. *num.* 3. *Si verba*, inquit, *privilegii
ſint aperta, & clara, ita ut nulla ibi cadat dubitatio probabilis,
cognoſcit inferior, & dicere poteſt, obſtat, vel non obſtat, quia
hoc non eſt cognoſcere, aut examinare, ſeu interpretari,
cum talia cadant ſuper dubio. Si enim privilegium dicat*,
ſub protectione recipimus, *clarum eſt quod non inducit
exemptionem; & ſic poterit judicare. Secus ſi privilegii
verba ſunt dubia*. Et infrà: *Si vertitur dubium de privi-
legii intentu, ſi dubium non eſt probabile, quia apparet ca-
ſus apertus, vel tale dubium eſt per gloſſas communes, vel
communes opiniones decidibile, ſatis puto inferiorem de hoc
poſſe cognoſcere, ſicut videmus quotidie Iudices de talibus
judicare, quando incidenter venit. Secus ſi principaliter
ſuper hoc adeatur, quia tunc Papa eſt adeundus, ut dicit
hic Innocentius. At ſi ibi cadat probabilis dubitatio, quia
non poteſt per regulas bene decidi, ita quod omnino ſenſus
privilegii eſt obſcurus, & dubitatio ſit ſolùm circa verba
privilegii, tunc ſolus Papa interpretatur, maximè ſi quæ-
ritur de interpretatione generali, quæ omnibus præjudicet;
Inferior autem non, niſi fiat de mandato Papæ*. Hæc Bu-
trius. Henric. Boich. *poſt med. verſ. Aut quæri an alius*. Si-
militer dicit Inferiorem non poſſe principaliter, & dire-
ctè cognoſcere de privilegiis Papæ, ſi ſit dubium de in-
terpretatione dubiorum in eis contentorum, ſed indire-
ctè, & incidenter, ut ſi quæratur, an juvent cauſam,
de qua agitur, poſſe cognoſcere, & eis non obſtantibus
judicare ſuper cauſa principali pendente coram eo, ita ut
de privilegiis non facit mentionem; & ſic de incidenti co-
gnoſcat, & de principali pronunciet ſecundùm Innocen-
tium, & Hoſtienſem.

Habes ex prædictis ſecundùm communem Canoniſta-
rum ſententiam Inferiores à Summo Pontifice ſuper du-
biis litterarum Sedis Apoſtolicæ nullatenus poſſe judicare,
ſeu pronuntiare, ſed cognoſcere tantùm poſſe incidenter,
præterquam in duobus caſibus, in quibus etiam inciden-
42 ter de dubiis privilegii cognoſcere non poſſunt. Primus
eſt ſi dubium eſſet arduum, & inexplicabile, ut notat Abb.
in cap. 1. *in* 1. *notab. de Iuram. calumn.* & Dec. *hic num.* 20. Et
docuit Bart. *in l. Omnes populi in* 3. *quæſt.* 6. *quæſt. principalis*
43 *num.* 56. *verſ. Vbi vero ſtatutum, ff. de Iuſt. & Iur.* Secundus
eſt, cùm Papa eſt præſens in loco; quia tunc etiam in illis
caſibus, in quibus judex poteſt interpretari, recurrendum
eſt ad ipſum Apoſtolicum pro interpretatione. Ita poſt
Bald. *in l. Cùm de novo in fin. Cod. de legib.* declarat hic Felin.
num. 1.

44 Itaque applicando prædicta ad propoſitum noſtrum,
quoties in negotiis, & cauſis inſurgit quæſtio ſuper intelli-
gentia alicujus decreti Concilii Tridentini, ſi verba ſint
clara, Ordinarius & Judex procedat juxta illorum tenorem
ad expeditionem negotii, vel cauſæ; omninò autem ab-
ſtineat ab interpretatione, ut notat Bart. *in l. Cùm ab exe-
cutore in princip. col. penult. de appellat.* & alii apud Dec. *hic*
45 *num.* 19. Ubi enim verba ſunt clara, non eſt interpretationi
locus, *l. Ille, aut ille, §. Cùm in verbis, ff. de legat.* 3. *l. Conti-
nuus, §.* 1. *ff. de verb. obligat.*

46 Quòd ſi verba Concilii ſint dubia; tunc duo caſus ſunt
diſtinguendi. Primus eſt cùm directè, ac principaliter
vertitur quæſtio ſuper intellectu alicujus decreti Concilii.
Et hoc primo caſu oportet Ordinarios, & Judices omninò
abſtinere ab interpretatione tam in cognoſcendo, quàm in
pronunciando, & Sedem Apoſtolicam conſulere, & in
hoc jura, & DD. omnes conveniunt hìc, & paſſim alibi:
Neque verò tunc ſubeſt ullum inconveniens expectandi
reſponſum ab Urbe etiam ex longinquis partibus, cùm du-
bitatio non oriatur occaſione alicujus negotii, vel cauſæ
pendentis, quæ celerem expeditionem requirat, ſed princi-
paliter, & in genere quæratur de intelligentia Concilii pro
futuris caſibus. Et mos Epiſcoporum eſt de pluribus dubiis
ſacram Congregationem conſulere; præſertim occaſione
viſitationis liminum, ut illorum deciſione poſteà opportu-
nè uti poſſint pro Eccleſiarum ſuarum regimine; memini
inter alios Archiepiſcopum Goanum in Indiis Occidenta-
libus in Viſitatione liminum pro quarto decennio conſu-
luiſſe ſacram Congregationem ſuper dubiis fere ducentis,
& ſuper pleriſque reſponſum obtinuiſſe per litteras Sacræ
Congregationis.

Secundus caſus eſt cum occaſione alicujus negotii, vel 47
cauſæ pendentis, obiter, & indirectè incidit dubitatio ſu-
per aliquo Concilii decreto, & tunc ſi commodè pateat
aditus ad Sacram Congregationem; illa omnino eſt conſu-
lenda, & interim abſtinendum à deciſione ſecundùm do-
ctrinam Baldi, & Felini, quos retuli ſuprà *num.* 43. Sin au-
tem non ſit facilis aditus ad S. Congregationem ob loco-
rum diſtantiam, vel aliud legitimum impedimentum, &
periculum ſit in mora, tunc ſubdiſtinguendi ſunt alii duo
caſus. Primus eſt cùm dubium, de quo incidenter dubita- 48
tur, non eſt admodum difficile, & arduum, ſed ut ait Butr.
hic ſub num. 3. decidibile per communes gloſſas, vel com-
munes opiniones, & hoc caſu Judex poterit ſuper eo dubio
cognoſcere, & juxta intellectum, quem veriorem judi-
caverit, ſuper negotio principali ſententiam ferre: dum-
modò tamen ſuper intellectu Concilii non pronunciet, &
ſic cognoſcat ſuper incidenti, & pronunciet ſuper princi-
pali, ſecundùm Innoc. Hoſt. & Boich. ſupracitatos *nu.* 41.
Ut ſi quæſtio principalis ſit. An Matrimonium ſit vali-
dum, necne, & incidenter, & per modum exceptionis ob-
jiciatur nullitas ex eo quod celebratum fuerit coram Paro-
cho non Sacerdote, Judex poterit ſtante difficultate recur-
rendi ad Urbem pro declaratione cognoſcere, & examina-
re, An decretum Concilii *cap.* 1. *ſeſſ.* 24. *de reformat. ma-
trim.* qua parte ſtatuit, ut Matrimonium non aliter valeat,
quam ſi celebratum fuerit coram Parocho, vel alio Sacer-
dote de ipſius Parochi licentia, requirat neceſſario, ut
Parochus ſit Sacerdos; ſed poſt hujuſmodi cognitionem
non debebit pronunciare ſuper intellectu Concilii; decla-
rando decretum illud non requirere, ut Parochus ſit Sa-
cerdos; ſed ſimpliciter ſuper negotio principali decidendo
matrimonium eſſe validum. Similiter ſi pro validitate 49
matrimonii obiter incidat dubitatio, an decretum *cap.* 3.
ſeſſ. 24. *de reform. matrim.* dum publicæ honeſtatis impe-
dimentum ex ſponſalibus nullis prorſus tollit, ex validis
vero reſtringit ad primum gradum, vendicet ſibi locum
in impedimento publicæ honeſtatis, quod oritur ex ma-
trimonio contra formam Concilii Tridentini contracto
per verba de præſenti, & non conſummato; judex ſtante
difficultate recurſus poterit de hujuſmodi incidenti cogno-
ſcere, & pronunciare matrimonium eſſe nullum, ſed
non poterit in ſententia declarare decretum *d. cap.* 3. non
habere locum in matrimonio nulliter contracto; quia
hæc declaratio, quamvis in ſe vera ſit, & ad mentem S.
Congregationis, tamen ad judices inferiores non perti-
net, ſed tantùm ad Summum Pontificem, vel ad Car-
dinales Tridentini Concilii, Sanctitatis Suæ authoritate
interpretes.

Secundus verò caſus eſt, cùm dubium eſt arduum, & 50
difficile; & tunc etiamſi de eo incidenter agatur, & non
ſit facilis recurſus ad Sedem Apoſtolicam, nihilominus
oportet Epiſcopos, ac Judices abſtinere ab illius deciſio-
ne, & Sacram Congregationem conſulere; quia ut di-
ctum eſt ſuprà *n.* 42. etiam in illis caſibus, in quibus Judex
poteſt litteras Apoſtolicas interpretari; hoc tamen non
habet locum, ſi agatur de dubio arduo, & inexplicabili.
Et hoc conſilium dedit Judicibus Matth. Mattheſil. *in ſuo* 51
Opuſcul. elect. var. opin. ut ſcilicet ubi res eſt prorſus
ambigua, & omnia utrinque ſunt paria, omninò ab-
ſtineant à judicio, & Principem conſulant. Hæc etiam
eſt theorica gloſſæ unicę *in l. Non poſſunt, ff. de legib.* ubi do-
cet, Judicem in cauſis dubiis legum primò recurrere debe-
re ad interpretationem conſuetudinis; Secundò ad verbo-
rum propriam ſignificationem; Tertiò ad partem beni-
gniorem; Quartò ad ſimilia; Quintò quando omnia ſunt
dubia ad conditorem Legum, & Canonum. Et ſequuntur
in cap. 1. *de Conſtit.* Petr. de Anchar. *num.* 34. *verſ. Quædam
autem ſunt commiſſa*, & Abb. *num.* 14. Et in his ter-

minis

minis loquitur text. *in d. l. 2. Cod. de relat. in Codice Theodoſ.* in illis verbis, *Super paucis, quæ iuridica ſententia decidi non poſſunt, noſtram debes conſulere Maieſtatem*. Et in *cap. Per venerabilem, §. Rationibus, verſ. Si difficile, & ambiguum, qui fil. ſint legit.* Quæ omnia ſi procedunt de jure communi, multò magis vendicant ſibi locum in terminis Concilii, ſtante diſtricta prohibitione cujuſvis generis interpretationum, de qua in antedicta Conſtitutione Pii IV.

52 Quarta concluſio, Magiſtri & DD. prohibentur gloſſas, commentarios, adnotationes, & ſcholia ſuper decretis Concilii Tridentini typis mandare, atque impreſſa edere. Nec excuſantur à cenſuris, ex eo, quòd eorum interpretatio probabilis ſit, & non neceſſaria, ſeu authoritativa.

53 Pro cujus concluſionis evidentia obſervanda ſunt verba Conſtitutionis Pii IV. quæ *in §. Ad vitandum*, tres habet partes. In prima inhibet, ne quis audeat ullos commentarios, gloſſas, adnotationes, ſcholia, ullumve omninò interpretationis genus ſuper ipſius Concilii decretis quocumque modo edere. In ſecunda, quæ incipit ibi, *Aut quidquam*. Similiter inhibet, ne quis audeat ſuper iiſdem decretis quidquam quocunque nomine etiam ſub prætextu majoris corroborationis, aut executionis, aliove quæſito colore ſtatuere. In tertia, quæ incipit ibi, *Si cui vero*. Pius IV. interpretationem dubiorum ſuper decretis Concilii emergentium ſibi, ac Sedi Apoſtolicæ reſervat.

Quibus ſuppoſitis *in 1. par. eiuſdem* §. prohiberi editionem interpretationis probabilis Doctorum, ac Magiſtrorum, clarè probatur ex infraſcriptis.

Et primò, cùm *in 2. par. d.* §. prohibita ſit interpretatio neceſſaria, & authoritativa, ut probatum eſt ſupra in præcedenti concluſione *num. 25. verſ. Cæterum quidquid ſit*, ſi prima pars non includeret interpretationem probabilem, abundaret, & verba adeò prægnantia, & inculcata nihil operarentur. Et tamen in lege, vel conſtitutione nec ſyllaba debet eſſe ſuperflua, & ſine myſterio aliquid operandi, ut dicit gloſſ. *in l. 1. ff. Quod met. cau.* & Alex. *conſ. 52. circa hanc num. 22. lib. 4.* Etiam ad correctionem juris communis, Cravett. *conſ. 95. num. 5.*

Secundò in eadem prima parte prohibetur editio gloſſarum, & commentariorum: At hæc verba referri non poſſunt ad Principem, vel Judices, qui non edunt commentarios ad leges, vel conſtitutiones: ergo neceſſariò referri debent ad Juriſperitos, & Gloſſatores, quorum interpretatio probabilis eſt ſecundùm gloſſas initio citatas in *1. ſuppoſito ſub num. 1.*

Tertiò, Conſtitutio in prima parte ejuſdem §. *Ad vitandum*, prohibet ne quis edat quodcunque interpretationis genus ſuper decretis Concilii. Ergo comprehendit etiam interpretationem probabilem Magiſtrorum, quæ eſt una ex quatuor ſpeciebus interpretationum, ut conſtat ex dictis in eodem primo ſuppoſito; quia ſub prohibitione generis, verè & propriè includitur quælibet ejus ſpecies, *l. Semper in generalibus, ff. de reg. iur.* & notat Bald. *in l. 2. C. de iur. aur. annul.* ſicut in toto propriè, & pars continetur, *l. Si quis cum totum in princip.* & ibi Soc. *ff. de except. rei iudic.* notat Dec. *in reg. In toto in princip. ff. de reg. iur.*

Quartò, prohibitio editionis hujuſmodi fit in eo §. Pariformiter perſonis tam Eccleſiaſticis, quàm laicis. At certum eſt reſpectu laicorum prohibitionem non eſſe intelligendam de Interpretatione neceſſaria authoritativa, 54 ſed de probabili tantùm: Supervacaneum enim fuiſſet, & præter intentionem Pontificis in ea Conſtitutione prohibere judicibus laicis interpretationem authoritativam decretorum Concilii, cùm indubitati juris ſit, judices ſæculares non poſſe leges Canonicas, & Conciliares authoritativè interpretari gloſſ. 1. *in c. Ne licuit 18. diſtinct.* Hinc cùm Monaſterium Monialium quoſdam hæredes coram ſæculari conveniſſet, & ageretur de Interpretatione Concilii, Sacra Congregatio rem ad ſe perlatam, ad Sanctiſſimum retulit, qui dixit, ſcribendum Nuncio, ut ſciſcitetur à Judicibus ſæcularibus, de quo dubitent ſuper interpretatione Concilii, & Congregationem conſulant, illiſque ſuggerentibus, ſcribat dubitationem ad Congregationem. Ergo etiam reſpectu Eccleſiaſticorum ea prohibitio intelligenda eſt de interpretatione probabili. Quia una determinatio reſpiciens plura determinabilia, debet ea pariformiter determinare, *l. Iam hoc iure, §. fin. ff. de vulgar. cap. Maiores de Baptiſ. cum ſimil.* Et ea, quæ reguntur ab eodem verbo, eandem recipiunt qualitatem, Bart. & alii *in l. Talis ſcriptum, ff. de legat. 1.* DD. *in cap. Secundo requiris de appell.* Seraph. *deciſ. 559. num. 5.*

Quintò expendenda ſunt verba prohibitionis univerſalia, ac multoties repetita tam reſpectu perſonarum, quibus fit prohibitio, quam reſpectu interpretationis inhibitæ. Et quidem reſpectu perſonarum, ibi, *ſi unicuique liceret*, & ibi, *omnibus Eccleſiaſticis perſonis, cuiuſcunque ſint ordinis, &c. quàm laicis quocunque honore, &c.* Reſpectu verò Interpretationis, ibi, *ullumve omnino interpretationis genus, &c.* 55 Quæ quidem verba reſtringi non poſſunt ad judices tantùm, & ad ſolam interpretationem neceſſariam abſque eo, quòd vis manifeſta inferatur litteræ; cùm de natura verborum univerſalium ſit potius omnia includere, & comprehendere etiam ea, quæ aliàs in generali diſpoſitione non comprehenderentur, ut de dictione, *quodcunque*, eſt tex. *in c. Solitæ, verſ. Quodcunque ligaveris*, & ibi Abb. *in ult. notab. de maiorit. & obed. cum concord.* de quibus per Roman. *conſ. 31. Viſis his num. 2.* & notat gloſſ. *in cap. Paſtoralis in ver. Temporaliter de donat.* Dec. *in cap. Sedes col. penult. in fine de reſcript.* Seraph. *deciſ. 980. num. 8.* Et de verbis illis, *cuiuſcunque ſint conditionis, &c.* eſt text. *in cap. Quamvis*, & ibi notat Archid. *de off. Ordin. lib. 6.* & eò magis, quia hoc caſu verba non ſolùm ſunt univerſalia, ſed etiam geminata, & ſæpiùs inculcata, Cravett. *conſ. 294. Verba tranſact. num. 1. & ſeqq.*

Sextò ad hoc ponderandus eſt textus *in l. 1. §. Noſtram* 56 *autem conſummationem, Cod. de veter. iur. enucl.* nam quemadmodum Pius IV. ad vitandam perverſionem, & confuſionem inhibuit, ne quis ederet commentarios ſuper decretis Concilii Tridentini; ita & Juſtinianus ob eamdem rationem confuſionis inhibuit, ne ad ſuum Codicem applicarentur Commentarii, ſed prohibitio Juſtiniani habet locum præcipuè in interpretatione probabili Juriſperitorum, ut patet ibi, *nullis Iuriſperitis*, necnon ibi; *cùm per contrarias interpretationum ſententias totum penè ius conturbatum eſt*. Ergo idem dicendum de prohibitione Pii IV. quia verba Conſtitutionum ad intellectum juris communis ſunt referenda, *cap. Cum adeo, & cap. Cauſam quæ de reſcript.* Anchar. *conſ. 153. Pro fratribus nu. 3.* ſicut enim leges non dedignantur ſacros Canones imitari, ita & ſacrorum ſtatuta Canonum Principum Conſtitutionibus adjuvantur, *cap. Intelleximus*, & ibi gloſſ. & Joan. Andr. *in ver. Adiuvantur de novi oper. nuntiat.* nam Leges & Canones ex uno utero, vel fonte divino proceſſerunt, ut Bald. inquit *in conſ. ſchiſmatis poſito poſt rubr. C. de edict. D. Adrian. tollen. num. 3.* Ad hoc *cap. 1. de iuram. calumn.*

Septimò, & ultimò corroborantur prædicta ex obſer- 57 vantia ſubſecuta: nam cùm olim quidam Juriſperitus ediſſet gloſſam typis excuſam Hiſpano idiomate ad integrum corpus Concilii Tridentini, S. Congregatio declaravit eum incidiſſe in excommunicationem in Conſtitutione Pii IV. inflictam.

Et meo tempore, cùm in Sac. Congregatione examina- 58 tum eſſet, quid agendum de remiſſionibus, quas typis impreſſas edidit Auguſtinus Barboſa ad univerſa decreta Concilii Tridentini; quamvis propriè remiſſiones illæ Concilium non interpretentur, ſed ſimpliciter referant ſuo quemque loco Authores, qui ſingula decreta, interpretati ſunt; tamen cùm relatum ſit in referente, & negari non poſſit, quin hæc ſit implicita interpretatio ex aliorum ſententia, & ſpecies quædam adnotationum ad Concilii decreta: Sac. Congregatio die 27. Aprilis 1621. de mandato Gregorii XV. decrevit hujuſmodi remiſſiones Indici librorum prohibitorum eſſe adjiciendas, prout fuerunt adjectæ.

Atque ita non obſtat, quòd omnes ferè legumlatores 59 ſuarum legum interpretationem, & commentationem prohibuerint, Deuter. 4. *in princ. & cap. 5. in fin. l. 1. §. Noſtram autem conſummationem, & l. 2. §. Hoc autem prope finem, C. de veter. iur. enucl. l. 14. tit. 1. part. 1. l. 4. tit. 4. lib. 1. ordinamen.* & tamen contrarium poſteà obtinuerit.

Nam præterquam quod contra Conſtitutionem Pii IV. 60 quæ habet decretum irritans inficiens poſſeſſionem, & imponit ipſo facto pœnam excommunicationis, non poteſt validè introduci conſuetudo, quia contrafacientes ſtatim incidunt in pœnam, & in factum damnatum, *cap. Audivimus 24. quæſt. 1.* Hoſtien. *in cap. 1. num. 7. de treug. & pac.*

pac. Alphon. à Caſtro *de poteſtate legis pœnalis, lib. 2. cap. 12. poſt primam concluſionem*. Certè hoc caſu objectum tollitur ex facto; quia hujuſmodi conſuetudo applicandi Commentarios, & Gloſſas ad decreta Concilii Tridentini minimè viget. Nemo enim hactenus id attentare præſumpſit, præter unum Hiſpanum, qui propterea fuit denunciatus excommunicatus, & Authorem adnotationum, quæ Indici librorum prohibitorum adjectæ fuerunt, ut ſupra proximè dictum eſt.

61 Imò quod eſt memoria digniſſimum, cùm Gregorius XIII. commiſiſſet prius Flavio Urſino, Franciſco Alciato, & Antonio Carafæ, S. R. E. Cardinalibus, licentiam compilandi ſeptimum librum Decretalium, multique ipſe manu ſua exaraſſet, ac monuiſſet, ſed è vivis ereptus inchoatum opus dimiſiſſet: Sixtus V. ejus ſucceſſor eam curam impoſuit Dominico Cardinali Pinello anno 1587. eique collegas adjunxit Cardinales Aldobrandinum, Mattheium, Columnam; Ex quibus Cardinali Aldobrandino poſt obitum Sixti ad Pontificatum aſſumpto, & creatis Cardinalibus ex Prælatis ipſius Congregationis Lucio Saxo, Laurentio Blanchetto, & Pompejo Arrigonio; extremo anno 1593. factus eſt finis ea undequaque ſeligendi, & recognoſcendi, quæ inſerenda in Canonum corpus eſſent.

62 Magnoperè autem hæſitatum eſt, num in extrema hac compilatione inſeri deberent œcumenicorum Concil. Florent. ac Trid. Canones etiam ad dogmata pertinentes: & tandem optimis rationibus in eam itum eſt ſententiam, ut inſererentur, licèt Collectiones tam Gregorii IX. Bonifacii VIII. & Clementis V. quàm in antiquioribus Iſidori, Burchardi, Anſelmi, Photii, & aliorum pauciſſimis dogmatibus ſint reſperſæ. Itaque volumen Pontificia jura, & Conciliorum decreta trecentorum propè annorum in quinque libros diſpoſita, ſuis propriis diſtributa titulis, compendiaria quadam ſumma complectens, extremam manum accepit die 25. Julii anno 1598. ſed cùm typis jam excuſſum ſub nomine ſeptimi libri Decretalium Clementis VIII. propediem eſſet publicandum, gravis emerſit difficultas, quòd cùm decreta ferè omnia Concilii Tridentini in eo inſerta jam in corpus Juris Canonici redacta eſſent, negandum non erat, quin Juriſperitis liceret eis applicare gloſſas, & Commentarios: ita enim in præcedentibus compilationibus factum videmus: nam ut miſſas faciamus veteres Græcorum collectiones, quibus ſuas addiderunt interpretationes, non modò Alexius Ariſtenus, Joannes Zonaras, & Theodorus Balſamon, verùm etiam Joannes Scholaſticus, & Photius, ambo Conſtantinopolitani Antiſtites, & Matthæius Baſtens Monachus, Conſtantinuſque Harmenopolus, atque Arſenius. Apud Latinos prima Decretalium compilatio, quam tempore Alexandri III. ex decretis antiquorum Conciliorum, & Summorum Pontificum Conſtitutionibus à Gratiano omiſſis fecit Bernardus Præpoſitus Papienſis: mox Faventinus Epiſcopus, & Breviarium Extravagantium inſcripſit, licèt privato ejus nomine edita fuerit; Gloſſatores tamen habuit Vincentium, Alanum, Tancredum, Laurentium, & Rogerium. Similiter ad ſecundam privatam compilationem Gilberti, & Alani, quam ſuo nomine edidit Joannes Galenſis eorum diſcipulus, gloſſemata fecerunt idem Joannes, Hugo Ferrarienſis Epiſcopus, & Bernardus major Compoſtellanus. Quemadmodum & ad tertiam, quæ à Bernardo Archidiacono Compoſtellano propria authoritate Romæ confecta, & ideò Romana appellata; ac deinde omnium prima Liber Decretalium conſcripta fuit, gloſſas fecerunt idem Vincentius, Alanus, Rogerius, Jacobus, & omnium copioſiſſimè Tancredus, ut conſtat ex vetuſto Codice antiquarum compilationum ab Anagnia civitate in Bibliothecam Vaticanam delato, licet Jo. Andr. putaverit gloſſas ad hanc compilationem compoſuiſſe Paulum Hungarum. Quartæ itidem compilationi, cui addita fuerunt capita ſeptuaginta, & unum Generalis Concilii Lateranenſis paulò ante celebrati, gloſſæ fuerunt applicatæ, licèt de Authoribus variæ ſint opiniones. Alii enim illas tribuunt Joanni, alii Roberto, ſive Rogerio. Et prætermiſſa quinta, quam idem Tancredus compaginavit ex Conſtitutionibus Honorii III. Ad ſextam itidem compilationem, quam Gregorius IX. ex quinque compilationibus præcedentibus in quinque Libris Decretalium diſpoſuit opera ſcilicet Raymundi tunc ejus Capellani, & Pœnitentiarii, mox Tertii Ordinis Prædicatorum Magiſtri Generalis; gloſſas edidit Bernardus de Botono Parmenſis, & Canonicus Bononiæ. Sed & ad ſextum Librum Decretalium Bonifacii VIII. quæ ſeptima fuit compilatio, Jo. Andr. Bononienſis applicuit gloſſas, quæ in hoc prævaluerunt gloſſis Joan. Monachi Cardinalis; fuerunt enim concurrentes, ut idemmet Jo. Andr. teſtatur *in præfatione eius libri*. Ac demum ad compilationem Clementinarum Clementis V. a Joanne XXII. publicatam gloſſas confecit idem Joan Andr. Et ad Extravagantes, quæ unà cum Decretalibus Gregorii IX. Sexto, Clementinis corpus Juris Canonici conſtituunt, ut declaravit Gregor. XIII. in Conſtitutione, quæ incipit: Cùm pro munere Zenzelinus de Caſſanis, & Guilielmus de Monte Lauduno gloſſas applicaverunt, & Apoſtillas Joannes Franciſcus de Pavinis Rotæ Auditor, itidem veterum Canonum Expoſitores, Ruffinum; Silveſtrum, Jo. Hiſpanum, Joannem Faventinum, Goffredum, Melendum, Bartholomæum Brixien. Joannem de Deo, & alios quamplures recenſet Guilielmus Durand. *in proœm. Spec. num. 14.* & ibi fuſiùs Jo. Andr. *in additione incipien. B. Parm. littera M.*

Quod igitur ad veteres Canonum Collectiones factum eſt, nulla ratio ſuadebat cur non idem eſſet permittendum ad extremam hanc compilationem ſeptimi libri Decretalium. Id verò ex diametro adverſabatur Conſtitutioni Pii IV. prohibentis, ne ſuper decretis Concilii Tridentini edantur gloſſæ, & Commentarii, ullumve omnino interpretationis genus. Tanti autem hujuſmodi prohibitio habita fuit, ut hanc unam ob cauſam ſubſtiterit hujus voluminis publicatio miris elucubrata laboribus, ac vigiliis, & Præſulum, Gymnaſiorum, totiuſque Eccleſiæ vocibus efflagitata. Ita ut propterea nullus reſtet dubitandi locus, quin Conſtitutio Pii IV. interdicat etiam probabilem Gloſſatorum Interpretationem.

63 Sed hìc quæritur, an concluſio ut ſupra firmata procedat etiam in his, qui gloſſas, & commentarios ad univerſa Concilii decreta non typis excuſſos, ſed ſcriptis evulgant.

64 Et quidem cùm Pius IV. *in 1. part. d. §. Ad vitandum*, prohibeat, ne quis audeat ſuper decretis Concilii gloſſas, & commentarios edere; expendenda eſt propriè hujus verbi, *edere*, ſignificatio. Cùm enim gloſſæ ſuper decretis Concilii, nec ſcripto evulgari conſueverint, ideòque recurri non poſſit ad conſuetudinem interpretativam, ſecundùm ea, quæ dicentur infrà in ſequenti concluſione, *num. 83.* ſpectanda eſt primo loco propria verbi ſignificatio, juxta theoricam gloſſæ *in l. Non poſſunt, ff. de legib.* & Abb. *in cap. 1. n. 14. de Conſtitut.*

65 Inſpecta vero juris communis diſpoſitione, verbum *edere* referri non poſſe ad impreſſionem typographorum, qua nunc utimur, convincitur hoc uno argumento, quod typographiæ uſus, teſte Polydoro Virgilio *de Inventor. rer. lib. 2. cap. 7.* initium duxit Moguntiæ, anno ſalutis 1542. vel ut alii maluerunt, 1451. à Joanne Cuthembergo nobili Alemanno, qui etiam inventor fuit atramenti, quo ad hæc uſque tempora utuntur typographi; indeque poſt annos ſexdecim delatus eſt in Italiam, & primi libri Romæ typis excuſi, ut refert Volaterranus, fuerunt Auguſtinus de Civitate Dei, & divinæ Inſtitutiones Lactantii Firmiani.

Igitur ex juris veteris ſignificatione, edere, eſt copiam ſcribendi facere, vel dictare, ut alter ſcribendo excipiat, vel proferre ſcriptum ut legatur, *l. 1. in princ. & l. Si quis ex argentariis, §. Si initium, ff. de eden.* & ibi Budæus, & Simon Sipardus in Lexico Juris, in verbo *Edere*. Et ſecundùm hoc
prohibitio Pii IV. complectitur etiam eos, qui gloſſas manu- 66
ſcriptas evulgant. Prætereà in hunc ſenſum accipitur verbum *Edere*, etiam poſtquam libri cœperũt prælo committi, ut patet ex decreto Concilii Tridentini de *editione, & uſ. ſacr. libr. ſeſſ. 4.* nam rubrica ſimpliciter ibi inſcribitur, *De Editione librorum*. Et deinde in corpore S. Synodus quaſi explicans ſignificationem illius verbi, *Editione*, ſtatuit, ut qui ſcripto ſacræ Scripturæ libros communicant, vel evulgant, niſi antea examinati, probatique fuerint, eiſdem pœnis ſubjaceant, quibus impreſſores. Et probatio in fronte libri, vel ſcripti, vel impreſſi authenticè appareat. Ex quo contextu duo colliguntur. Primùm, editionis verbo contineri non ſolùm impreſſionem, verùm etiam evulgationem, ſeu communicationem in ſcriptis: & ſic nigrum declarat rubricam, ut per Alexan. *conſ. 13. Circa primum num. 8. verſ. Et ſicut per rubricam lib. 3.* Secundùm in

ma-

materia prohibitionis etiam pœnalis impreſſionem, & evulgationem hujuſmodi pari paſſu procedere. Atque ita non obſtat, quòd materia ſit pœnalis, & ſtrictè accipienda propter Cenſuras Conſtitutionis Pii IV. Etenim in materia etiam pœnali, & odioſa ſit lata interpretatio, quatenus patitur verborum proprietas, *l. Cum lege*, & ibi Aretin. *ff. de teſtamen.* cum aliis adductis per Cagnol. *in l. 1.*
67 *num. 41. C. Qui adm.* Quemadmodum nec obſtat, quòd ubi agitur de librorum editione, de impreſſis, & non de aliis ſit intelligendum, ex communi uſu loquendi, qui prævalet verborum proprietati, *l. Librorum*, §. *Quod autem Caſſius*, *ff. de leg. 3.* Anchar. *in repet. Canonum ſtatuta n. 64. in fin. de Conſtit.* cum vulgari uſui non ſolùm verba, ſed & mentem accommodare Legiſlatores ſemper in dubio præſumantur, Alciat. *præſumpt. 4.* Duenn. *reg. 56.* Covarr. *lib. 3. variar. reſol. cap. 5. num. 1.*

68 Ceſſat enim objectum tum ex decreto Concilii ſuperiùs ponderato; Tùm quia quod dicitur, communem uſum loquendi prævalere proprietati verborum, non habet locum in verbis legis, Bart. *in l. Ita vulneratus*, *verſ. Item nota, quod verba legis, ff. quod met. cau.* Tum quia Conſtitutio non loquitur nominatim de editione librorum, ſed gloſſarum, & cujuſuis generis interpretationis. Tum denique quia Pius IV. ibi non prohibet ſimpliciter, ne quis audeat edere, ſed adjectis verbis univerſalibus, *Quocumque modo, &c.* quæ extendunt diſpoſitionem ad editionem, quæ ſit in ſcriptis, etiam ſi hujuſmodi editio alias ſub ſimplici editionis verbo non comprehenderetur, ex ſingulari doctri-
69 na Salyc. *in l. 2. C. de noxal.* ubi determinat ſtatutum imponens pœnam pro homicidio quocumque modo patrato habere locum etiam in homicidio caſuali, & ſine dolo. Et eum ſequuntur Jaſ. *in l. 1. num. 19. & ſeq. & præſertim n. 25. ff. de legib.* Socin. Jun. *conſ. 113. num. 29. lib. 1.* Ruin. *conſ. 87. num. 8. lib. 2.* Alios citat Menoch. *de recuperand. poſſ. remed. 5. num. 63.* Et quidquid ſit de doctrina Salyceti, de qua plenè
70 per Cravettam *conſil. 294. num. 2.* certè propoſitio illa, quod dictio, *quocumque modo*, ſeu *quovis modo*, vel *quomodocumque*, extendat diſpoſitionem etiam ad impropria, & non comprehenſa in diſpoſitione generali, veriſſima eſt, ut ibi per Cravet. & eam pluribus exemplis confirmant Ruin. *conſ. 32. num. 5. & ſeqq. lib. 2.* Alex. *conſ. 95. num. 3. & ſeqq. lib. 7.* & fuſius Mandoſ. *ad Rom. 31. num. 2.*

71 Concludendo, aut quis Gloſſas, ſeu Commentarios ſuper decretis Concilii ſcripto ita aliis communicat, ſeu evulgat, ut ad omnium manus pervenire poſſint; & non videtur excuſandus à cenſuris Conſtitutionis Pii IV. Tum quia hoc caſu verificatur propria, & gemina illius verbi, *edere*, ſignificatio, ut patet ex dictis *num. 64. verſ. Igitur ex Iuris veteris:* tum quia in hujuſmodi evulgatione viget eadem ratio perverſionis, & confuſionis in Bulla conſideratæ, atque in impreſſione.

72 Nec refragatur, quòd libri impreſſi duntaxat conſueverint allegari, non autem manuſcripti, ut obſervat Salas *de legib. tractat. 14. quæſt. 97. diſput. 21. ſeſſ. 11. verſ. Nec obſtat ſi dictando.* Quandoquidem in prohibitione Pii IV. non conſideratur allegatio, ſive citatio Authorum, ſed editio, ſeu evulgatio Interpretationum.

Ac præterea verùm non eſt, libros non impreſſos non allegari; nam ante uſum impreſſionis Authores omnes allegabantur. Et etiam nunc allegamus multos, quos impreſſos non habemus, ut in ſpecie Vincentium, teſtimo-
73 nio Joan. Andr. *in proœm. Decretal.* profundiſſimæ ſcientiæ patrem, cujus gloſſa ſuper Decretalibus in inſignem Bibliothecam Franciſci Cardinalis Barberini nuper delata, ſperatur in publicam utilitatem propediem impreſſum iri. Item ex manuſcriptis nondum impreſſis hodie ſæpè numero allegamus Dynum ſuper Digeſto Veteri, Infort. & Digeſto Novo, Jacobum de Belvis, ſuper Digeſto Veteri, Raynerium de Forlivio ſuper Infort. Signorollum de Homodæis ſuper Cod. Angelum Aretinum ſuper Digeſto Novo, Baldum Novellum ſuper Infort. Paulum de Elcazaris ſuper Clement. & alios plures. Et ante impreſſionem ſolebat allegari Lapus Abbas S. Minati ſuper 6. lib. Decretal. cujus Gloſſam manuſcriptam noſtris temporibus commiſit prælo Dominicus Cardinalis Tuſchus, ut legitur in ejus Epiſtola in princip. operis. Idemque ſervabatur de volumine manuſcripto Conſiliorum Cardinalis Zabarellæ: quæ triginta annos latuerunt apud Felinum Sandæum Rotæ Auditorem, ejuſque ſtudio fuerunt excuſſa, ut ipſemet teſtatur ejuſdem voluminis initio. Ita etiam ſæpè adducimus Codices manuſcriptos Bibliothecæ Vaticanæ, & aliarum celebriorum Bibliothecarum.

Quòd verò id minus frequenter fiat, duplicem habet rationem. Altera eſt, quia Codices manuſcripti non ita facilè multiplicantur, ſicut impreſſi, ideòque propter li- 74
brorum penuriam antiqui Doctores nonnumquam mittebant libros, quos allegabant, ut patet ex Feder. de Sen. *conſil. 166. 255. & 265.* & Bald. *conſil. 122. Verba teſtamenti, circa princip. lib. 1.* ubi de lectura Odoffredi, *& conſ. 477. Punctus quæſtionis num. 6. in fin. & num. 7. lib. 4.* ubi ait, *Si mihi non credis, crede Iacobo de Belviſio, qui hoc dicit: & ſi vis illius diſputationem, mittam illam tibi, & crede etiam Bartolo hoc dicenti; ſcio tamen, quod tanta eſt ſapientia tua, quod non cures de iſtis Doctorellis.*

Altera ratio, cur opera manuſcripta minus frequenter allegentur, eſt, quia in manuſcriptis adhuc retinetur antiquus mos, ut non citentur niſi opera clariorum Scriptorum. Utinam idem mos ſervaretur etiam in impreſſis: mirum enim eſt, quàm parvo delectu hoc ſæculo allegentur Authores, quotquot typis fuerunt excuſſi etiam ad deciſionem cauſarum; quaſi imprimendi licentia æqualem infundat omnibus authoritatem.

Major verò, vel minor frequentia librorum, & ſic ma- 75
jor, vel minor ratio perverſionis, & confuſionis, diverſitatem diſpoſitionis hoc caſu non inducit. Imò ſatis eſt ad ſuſtinendam diſpoſitionem, ut remaneant Reliquiæ rationis finalis, *leg. Vnius*, §. *Servus*, *ff. de quæſt. leg. fin. ff. de decur. & leg. 2. & 3. ff. rer. amotar.* Bart. *in leg. 2. §. fin. §. de donat.* Et habetur magiſtraliter per Dynum *in regula*, *Decet*, & per Joan. Andr. *in Mercurial.*

Aut quis Gloſſas, & Commentarios ſuper decretis 76
Concilii ſcripto compoſitos ſibi reſervat ad uſum, & commoditatem ſuam duntaxat, & non videtur incidere in pœnas Conſtitutionis, quia nec illius ratio, nec verba huic caſui applicari poſſunt; non enim propriè dici poteſt ediſſe, qui nec typis mandavit, nec aliis communicavit.

Atque ita his non adverſantur duæ gloſſæ ſuper Concilio 77
Tridentino compoſitæ. Altera à Cardinali Antonio Caraſa, olim Præfecto Sacræ Congregationis Concilii; altera à Marincola Epiſcopo Theani, tum quia credendum eſt eos non compoſuiſſe hujuſmodi gloſſas, ut evulgarentur, & per manus omnium deferrentur; ſed ut aſſervarentur ad uſum ipſorum, vel ipſius S. Congregationis tum quia quatenus fuiſſet opus; veriſimile eſt eos id egiſſe ex ſpeciali licentia, & facultate. Tum denique, quia ipſi tamquam 78
Congregationis Miniſtri non videntur comprehenſi in prohibitione Pii IV. Neque enim in eis, qui veros & germanos ſenſus S. Synodi ex ipſius Congregationis oraculis perceperunt, viget ratio illa prohibitionis, vitandi ſcilicet perverſionem, & confuſionem, quæ oriri poſſet, ſi unicuique liceret prout liberet ſuper decretis Concilii interpretationes ſuas edere. Neque illis conveniunt illa verba: *Interpretationes ſuas, prout ei liberet*; neque illa: *proprio auſu*, quæ adhoc propoſitum olim ponderavit Pius V. ut dictum eſt *ſuprà num. 30.* Quin potiùs optandum eſſet, & ad mentem Conſtitutionis propiùs accederet, ut quæ ipſi hauſerunt ex propriis Sacræ Congregationis fontibus, cæteris quoque communicarent: inde enim præberetur occaſio rejiciendi interpretationes illas, quæ adverſus ſententiam S. Congregationis apud Scriptores aliquando irrepſerunt, ut dicam *infrà num. 82.*

Ratio autem illa Conſtitutionis cùm ſit expreſſa per illud 79
gerundium, *Ad evitandum*, cenſetur finalis, Bartol. in Extravag. *Ad reprimendum*, *verſ. Nec ex eorum abſentia num. 13. & num. 14. verſ. Et hoc apparet*, ac proinde ea ceſſante, ceſſet diſpoſitio, *cap. Etſi Chriſtus*, §. *Quadam*, & ibi gloſſ. *in ver. Ceſſat, de iureiur.* cum multis ſimilibus.

Quinta concluſio, Magiſtri, Doctores, & Advocati, 80
qui aliquod Tridentini Concilii decretum non principaliter & directè, ſed occaſione ſolutionis, ſeu dilucidationis alicujus quæſtionis, aut cauſæ expeditionis obiter & indirectè interpretantur, atque hujuſmodi interpretationes ſcriptas, ut typis excuſſas edunt, non incidunt in cenſuras, & pœnas Conſtitutionis Pii IV.

Hæc concluſio prima fronte videtur ſatis dubia. Primò, quia prohibitio Pii IV. includit etiam quartam ſpeciem interpretationis probabilis Magiſtrorum, ut oſtenſum eſt *ſuprà in 1. concluſ. à num. 53. ad num. 63.* Quod cùm ſit indu-

bita-

bitatum quoad gloſſas, & commentarios, qui non fiunt niſi à Doctoribus & Magiſtris : idem videtur dicendum quoad aliud quodcumque interpretationis genus ; quia in §. *Ad vitandum*, hæc omnia indifferenter prohibentur ſub eadem clauſula, & verborum ſtructura ; ideòque eodem jure cenſeri debent, ut patet ex dictis *num.53. verſ. quartò prohibitio editionis*. Nec videtur afferri poſſe ſufficiens ratio diverſitatis inter interpretationem neceſſariam judicum, & probabilem Juriſperitorum : imò magis digni excuſatione videntur Judices, qui neceſſitate expeditionis cauſæ quaſi coacti interpretantur Concilium, quàm Magiſtri, & Doctores, qui interpretationes edunt ex mera voluntate. Ex his quæ latè cumulat Felin. *in cap. Querelam, in gloſſ. in ver. Neceſſitate, de iureiur.* præſertim ad vitandam pœnam excommunicationis, *cap. Inter alia, de ſent. excommunicationis*. Sed judicibus non licet interpretationes ſuas edere ſuper decretis Concilii, ut patet ex dictis *à num.21. uſque ad 52*. Ergo nec Magiſtris.

Secundò, quia Bulla Pii IV. prohibet, ne quis ſuper decretis Concilii edat ullum omninò interpretationis genus. At negari non poteſt, quin Magiſtri & Doctores hoc caſu edant aliquod genus interpretationis ſuper decretis Concilii, licèt non ſuper univerſis, nec primò, & per ſe principaliter, ſed incidenter tantùm ponderando negativam univerſalem, *nec ullum omninò &c.* quæ omnia negat poſſibilia ; Rom. *conſ.199. Præſens in princ. num.2. verſ. Secundò quia*, cum multis congeſtis per Cravett. *conſ.481. in princ.* & excludit etiam ea, quæ ſub latiſſima vocabuli negativi ſignificatione continentur, Dec. *conſ.12. n.12. & ſeq. lib.1.*

81 Tertiò, quia Bulla prohibet non ſolùm, ne quis edat ullum interpretationis genus, ſed adjicit etiam verba, *quocumque modo, &c.* quæ includunt omnem modum, tam principalem, & directum, quàm incidentem, & indirectum, ut ſcripſit Gemin. *conſ.29. num.2. verſ. Item addit quovis modo, & num.3.* Plura cumulat Alex. *conſ.95. Requiſitus n.2. & ſeq. verſ. Præterea eſſet violare lib.7.*

Quartò, ratio expreſſa in Bulla. Ad vitandam perverſionem, & confuſionem, *&c.* æquè viget in Interpretationibus, quæ fiunt obiter, atque in his, quæ fiunt principaliter : utroque enim caſu decreta Concilii pervertuntur, quod etiam docuit experientia, & non multorum annorum ſpatio experti ſumus multos in errores graves fuiſſe
82 prolapſos ex pravis interpretationibus, quas hauſerunt ex libris impreſſis : videmus enim Navarrum, virum alioquin doctum, & pium, & verſatum in Curia ; ſæpè tamen conſuluiſſe in caſibus contingentibus, & Decreta Concilii expoſuiſſe contra declarationes Sacræ Congregationis, licèt ignoranter, & fortè rariùs, quàm alii, ut in calce plurium illius Conſiliorum eſt adnotatum, & præſertim *conſ.42. de tempor. ord. conſ.9. De iis, quæ vi met. cauſ. conſ.11. de iureiur. conſ.15. de Cleric. non reſid. conſ.20. de præb. conſ.81. de regul. conſ.6. & 14. de ſtat. Monach. conſ.9. de conſanguin. & affin.* & ſæpè alibi. Itaque cùm editioni harum interpretationum, quæ obiter fiunt, conveniant verba & mens Conſtitutionis Pii IV. illius quoque diſpoſitio convenire debet, *l. Hominis, & rei, §. Verbum ex legibus, ff. de verb. ſignific. l.4. §. Toties, ff. de damn. infect. cum vulg.*

Neque verò huic caſui applicari poſſunt rationes, quòd interpretatio legum ſit neceſſaria, & per legem, vel ſtatutum tolli non poſſit ; quòd Doctores poſſint, imò debeant Tridentini Concilii Canones & Decreta interpretari ; atque aliæ hujuſmodi, de quibus proximè in ſequenti concluſione. Siquidem illæ vigent in interpretatione : nulla enim neceſſitas, vel naturalis ratio impellit Magiſtros, & Doctores ad impreſſionem earum interpretationum, quas faciunt in Scholis, ſeu Academiis.

83 Sed in oppoſitum urget communis uſus & obſervantia, quæ dicitur optima legum interpres, *cap. Cum dilectus, de conſuet. l. Si de interpretatione, ff. de legib.* Et eſt ſecunda interpretationis ſpecies, *de qua ſupra in princip. primi ſuppoſiti num.1.* Plena enim ſunt volumina harum interpretationum Concilii Tridentini obiter factarum in operibus impreſſis tam Theologorum, quàm Juriſperitorum. Et durum videtur condemnare, aut cenſuris irretitos judicare tot pios, & religioſos viros, qui de materiis moralibus ſcripſerunt ; cùm præſertim hujuſmodi editiones non ſolùm proceſſerint ſcientibus, & patientibus Superioribus ; ſed aliquando iiſdem conſentientibus, & approbantibus : nam videmus multos ex hujuſmodi libris fuiſſe impreſſos in Urbe prævio examine, & approbatione Magiſtri Sacri Palatii Apoſtolici. Et in Sacra Congregatione ſæpiùs vidi obſervatum, ut in aliquo articulo allegata fuerit ſententia Navarri, Medinæ, vel alterius Scriptoris aliquod decretum Concilii Tridentini interpretantis, & Congregationem non ſolùm non redarguiſſe Authores, quòd auſi fuerint hujuſmodi interpretationes typis excuſſas edere, ſed illorum etiam ſententiæ adhæſiſſe, ita ut aliquando etiam de illorum authoritate mentionem fecerit in ipſiſmet deciſionibus, non quidem iis, quæ eduntur in forma authentica, ſed quæ in libris publicis ad uſum ipſius Congregationis aſſervantur. Et tamen ſi exiſtimaſſet hujuſmodi interpretationes inhiberi in Conſtitutione Pii IV. illas potiùs rejeciſſet unà cum earum authoribus tanquam excommunicatis ex facto notorio, & permanenti, ſicut fecit de Gloſſa edita Hiſpano idiomate, *ut dictum eſt ſuprà num.57.*

Quæ quidem obſervantia uſque adeò inolevit, ut propterea nonnulli ex recentioribus Theologis, & in ſpecie Salas *d. ſect.11. verſ. ad ſecundum reſpondet* ; non dubitaverit affirmare Bullam Pii IV. hac in parte aut non fuiſſe uſu receptam, aut per contrarium uſum fuiſſe abrogatam Papa ſciente, & tolerante.

Sed hæc aſſertio multiplices, & inextricabiles habet difficultates. Unde veriùs dicendum eſt, conſuetudinem hoc caſu non derogaſſe Conſtitutioni Pii IV. ſed tantùm interpretatam fuiſſe illa verba : *Ullumvè omninò interpretationis genus, ſuper decretis Concilii quocumque modo edere*, ut intelligantur de illa tantùm editione, quæ fit ſuper Corpus Concilii per modum Gloſſæ, aut Scholii, ſeu adnotationum, aut contigeret, ſi quis imprimeret Concilium cum adnotationibus in margine ad ſingula Decreta, aut commentarios eis applicaret, ſecundùm ea, quæ dicta ſunt *in quarta Concluſione num.52.* Ita enim intelligendo 84
non infertur vis litteræ ; quia verba univerſalia, *ullum omnino interpretationis genus*, retinent propriam naturam ; ita ut includant quamcumque formam interpretandi. Et ſimiliter verba : *quocumque modo*, retinent proprium ſignificatum, ita ut comprehendant quemcumque modum editionis, ſive fiat per evulgationem in ſcriptis, ſive per impreſſionem ; ſed tamen omnia reſtringuntur ad limites illorum verborum, ſuper decretis Concilii, & ad ſubjectam materiam, ut de hac ipſa dictione, *quocumque modo*, ſeu *quovis modo*, declarat Gemin. *conſ.29. num.3. in fin. verſ. Nec obſtant*, & Ang. *conſ.288. num.3. verſ. Hoc etiam coadiuvatur*. Cùm autem ea verba : *Super decretis Concilii*, 85
referri poſſint tam ad aliquot decreta diſtributivè, quàm collectivè ad univerſa, ſecundùm ea, quæ notantur in leg. *Qui filiabus, §.1. de leg.1.* & dubitari poſſit, an indefinita æquipollent univerſali, *ut in cap. In Geneſi*, cum ibi not. *de elect.* gloſſ. *in cap. Venerabili, in ver. vices de offic. Deleg.* & an pluralis locutio reſolvatur in ſingularitate, ſecundùm ea, quæ notantur *in cap. Omnis*, in gloſſ.1. *diſtinct.1.* & in Clem.1. *in gloſſ. in ver. Alios de renunciat.* benè potuerunt ea verba interpretationem accipere à conſuetudine, ut non includant interpretationem obiter factam extra Corpus Concilii. Verba enim obſcura propter eorum generalitatem ex obſervantia veniunt declaranda, Abb. *conſ.27. in fin. num.4. lib.2.* Seraph. *deciſ.964. num.4.* Bulla enim 86
Pii IV. eſto tollat conſuetudinem, non tamen tollit interpretativam, Decian. *conſ.24. num.28. lib.3.* Dec. *in cap. Cum M. num.7. de Conſtit.* Deinde quatenus huic interpre- 87
tationi repugnaret verborum proprietas ; tamen in legibus interpretandis primo loco recurrendum eſt ad conſuetudinem, deinde ad verborum propriam ſignificationem, ut dicit gloſſ. *unic. in leg. Non poſſunt, ff. de legibus*, eſt communis Doctorum theorica, *in cap.1. de Conſtitut.* ubi in ſpecie Anchar. *num.34. verſ. Quædam autem ſunt commiſſa*, & Abb. *num.14.* Matheſil. *in ſuo opuſc. elect. verior. opinion.* Silveſt. *in ver. Opinio num.2.* Non enim ex opinionibus ſingulorum, ſed ex communi uſu nomina exaudiri debent, *leg. Labeo, ff. de ſuppellect. legata*, unde magis ſtatur uſui, quàm ſignificationi vocis, *leg. Uxori in princip. ff. eod.* gloſſ. *in ver. Ultra duas dietas*, & Hoſtienſ. *num.10. in cap. Nonnulli*, & ibi dixi *num.18. ſupra de reſcriptis*.

Quæ quidem interpretatio hoc caſu eò rationabilior vi- 88
detur, quòd regulariter prohibita interpretatione, non cenſetur prohibita interpretatio, quæ fit obiter & incidenter,

ut

ut hic per gloſ. Innoc. Hoſt. Jo. Andr. Butr. & DD. de quo latiùs dictum eſt *ſuprà num.41. & ſeqq.*

Et per hæc ceſſat ratio ſuperiùs conſiderata *num.83.* quia quoad Judices non viget uſus, & obſervantia, ut in eorum ſententiis interpretentur verba Concilii Trident. Sicut viget quoad Magiſtros & Doctores in eorum diſputationibus, & conſiliis. Præterea non licet inferre ab interpretatione Judicis, quæ inducit parendi neceſſitatem, ad interpretationem Magiſtrorum, quæ tantùm probabilis eſt, ut in primo ſuppoſito. Ac demum in Judicibus vigent aliæ conſiderationes, de quibus ſuprà *à num.21. uſque ad num.52.*

89 Sexta, & ultima concluſio. Lectores, & Magiſtri licitè poſſunt in ſcholis Tridentini Concilii decreta oretenus interpretari. Et quidem quoad interpretationem tranſlativam, de qua ſupra *in ſecundo ſuppoſito num.3.* Hæc concluſio procedit abſque difficultate; quia interpretatio hujuſmodi ad Concilii intelligentiam omnino eſt neceſſaria ſaltem ru-
90 dibus, & illiteratis. Hinc jampridem curatum fuit, ut idem Concilium in Græcam, Arabicam, Chaldæam, aliaſque exteras linguas verteretur. Et in Conſtitutione Clementis VIII. *edita 31. Auguſti* 1595. ſuper aliquibus ritibus Græcorum pro Epiſcopis Latinis, in quorum diœceſibus Græci, vel Albanenſes Græco ritu viventes degunt, Ordinarii locorum jubentur curare, ut ipſius Concilii decretum de refor. matrim. vertatur in linguam Græcam vulgarem, & in locis, & Parochiis Græcorum, & Albanenſium evulgetur, & publicetur, *ut in Bullar. tom.3. pag.48.* Alioquin ſequeretur, ut cùm Epiſcopi in examine promovendorum ad ordines, & beneficia injungunt, ut Tridentini Concilii decreta materno idiomate exponantur. Et cùm Magiſtri Grammatices in ſcholis eadem decreta explicant, aut à Scholaribus explicari jubent alia lingua, juxta text. *in l.1.§. fin. ff. de verbor. oblig.* omnes in pœnas Conſtitutionis inciderent, quod abſurdum eſſet aſſerere.

Generaliter tamen, propoſito articulo de ordine Sanctiſſimi Domini Noſtri à Congregatione de propag. fide remiſſo, An tranſlationes Sac. Concilii Tridentini in alias linguas ſint permiſſæ, an potiùs comprehendantur in Conſtitutione fel. rec. Pii IV. prohibente illius interpretationes, & gloſſas *die 2. Iunii* 1629. S. Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum cenſuit tranſlationes ejuſdem Sacri Concilii Tridentini de lingua Latina in Gallicam, vel alias linguas eſſe prohibitas: ideòque ſignificandum Sacr. Congregationi Indicis, ut omninò prohibeat tranſlationes hujuſmodi factas, quæ abſque auctoritate hujus Sanctæ Sedis Apoſtolicæ impreſſæ ſint. Et eadem Sac. Congregatio Indicis illas prohibuit 5. *Novembris eiuſdem anni* 1629. ſpecialis tamen verſio alicujus decreti ſine impreſſione non videtur prohibita, ut ſuperiùs dictum eſt.

91 Et idem concludendum de interpretatione, ſeu declaratione litterali, de qua ſupra *in quarto ſuppoſito num.8.* nam hæc quoque declaratio, & expoſitio litteræ abſolutè neceſſaria eſt ad intelligentiam Concilii. Ideòque Pius IV. non eſt cenſendus hujuſmodi interpretationes, ſeu declarationes voluiſſe prohibere; quemadmodum nec Nicolaus IV. prohibuit, imò expreſsè præſervavit *in cap. Exiit qui ſeminat. §. Itaque ſub pœna, de verb. ſignif. lib.6.* ibi: *Super ipſa Conſtitutione non fiant, niſi forſan per quas verbum, vel verbi ſenſus, ſeu conſtructio, vel ipſa conſtructio quaſi grammaticaliter ad litteram, vel intelligibilius exponatur.*

92 Probatur, quia circumſcripta Principis reſervatione, ſeu prohibitione, Lectores & Magiſtri facultatem habent leges interpretandi, *cap.1. verſ. At vero,* & ibi gloſſ. *in verſ. Magiſtrorum de Decim. leg.1. ff. de orig. iur. leg. Si negotium:* ibi: *Ita accepi:* ubi gloſſ. exponit, id eſt, à Præceptoribus, *ff. de privil. cred. l.1.* & ibi gloſſ. *ff. ſi cert. pet.* & habetur *in proœm. Decret. Sexti*, & Clem. Propter eà enim publicæ Univerſitates fuerunt inſtitutæ, *leg. unic. C. de ſtudiis liberal. Vrb. Roman. lib.11. cap.2. de privil. in 6.* Ideòque inter alias qualitates, quas habere debent Lectores, jura recenſent interpretandi ſubtilitatem, *ut in l. unic. C. de Profeſſ. qui in Vrb. Conſtantin. lib.12.* & notat Abb. *in cap.1. n.5.*
93 *de Magiſtr.* Et mos eſt in publicis Univerſitatibus, ut in Doctoratu conferatur authoritas, ſeu licentia legendi, & interpretandi; quæ quidem licentia operatur, ut hæc poſſint publicè fieri, quod aliàs non liceret, ut dicit gloſ. *in §. Reſponſa Prudentum in ver. publicè, Inſtit. de iure natur.*

Hanc autem interpretandi facultatem non fuiſſe à 94
Pio IV. ſublatam, ex infraſcriptis ſuaderi poteſt. Et primò, quia *in 1. part. §. Ad vitandum,* inhibetur tantummodo interpretationis editio neceſſaria; & in ſecunda non interdicitur niſi interpretatio neceſſaria, & authoritativa, ut oſtenſum eſt *ſuprà in quinta concluſione num.25. & ſeqq.* At Magiſtri, & Lectores, qui Concilium in ſcholis oretenus interpretantur, neque id faciunt authoritativè, cùm nemo ſit adſtrictus ſtare verbis Magiſtri, *leg.2. C. de Profeſſ. lib.10.* gloſſ. *in leg.1. in ver. Inſque de legibus.* Nec interpretationes ſuas edunt. Ad hoc leg. *Lex Cornelia, §. Si quis librum, ff. de iniur.* & patet ex dictis *ſuprà in quarta concluſione, verſ. Sed & hic quæritur num.3. & ſeqq.* Ergo verba Conſtitutionis eos non comprehendunt, & conſequenter nec ejus diſpoſitio vulgata, *leg.4. §. Toties, ff. de damn. infect.* Quod enim quis verbo non expreſſit, mente non videtur cogitaſſe. Oldrad. *conſ.266. Quoad autem num.10.* Et 95
cùm verſemur in materia pœnali, & correctoria juris communis, ut mox dicemus, non eſt facienda extenſio de caſu ad caſum, *c. Pœna, de pœn. diſtinct. 1. cap. Statutum de elect. lib.6. c. Odia, cum concor.* de quibus ibi per gloſ. & Dyn. *de regul. iur. eod. lib.* Oldrad. *d. conſil.266.*

Secundò idipſum ſuaderi poteſt; quia legum interpreta- 96
tio naturaliter neceſſaria eſt, ut eſt tex. *in l.2. §. His legibus, ff. de orig. iur.* & ibi præter ordinarios adnotarunt Zaſ. & Cuiac. Sed illud, quod eſt naturaliter neceſſarium, per leges civiles tolli non poteſt, *§. Sed naturalia, Inſtit. de iur. natur.* & alioquin ex iſta generali prohibitione multæ ſequerentur abſurditates, ut ibi per eum. Et conſequenter per Conſtitutionem, ſeu ſtatutum tolli non poteſt, *arg. dict. §. Sed naturalia,* quod tenet expreſsè Bald. *in dict. §. His legibus, num.3.* & ſequuntur Cuiac. & Zaſ. ibidem, & Dec. *hic num.27.* inferens propterea ſtatutum prohibens, inter- 97
pretationem eſſe intelligendam de extrinſeca, & non de intrinſeca, ad quod allegat eundem Bald. *in leg.3. circa fin. C. de lib. præterit.*

Idem docuit Bart. *in leg. Omnes populi in ultima quæſtione ſexta quæſtionis principalis num.65. ff. de inſtit. & iur.* ubi dicit, ſtatutum prohibens Interpretationem, gloſſationem, vel extraneum intellectum ſtatutorum, nihil, aut modicum operari; nam per dicta verba ſolùm frivola interpretatio videtur remota, *l.1. §. fin. C. de veter. iur. enucl.* At juſta interpretatio benè debet, & poteſt fieri, *leg.1. C. de leg.* Item hujuſmodi interpretationes ſunt neceſſariæ naturaliter, *d. §. His legibus.*

Tertiò ad idem affertur textus in Extravag. *Quia nonnun-* 98
quam de verb. ſignif. ubi Conſtitutionem *cap. Exiit*, in qua Nicolaus IV. ſub certis pœnis interdixit, ne concordantiæ, ſeu contrarietates, ſeu adverſæ, vel diverſæ opiniones ab ipſius Conſtitutionibus Lectoribus, ſeu Expoſitoribus aliquatenus inducerentur, nec ſuper ea gloſſæ fierent, nec intellectus ipſius diſtorqueretur ad aliud, quàm littera ipſa ſonat, Joannes XXII. ea ratione ſuſpendit, quia argumentis frequenter & collationibus latens veritas aperitur, ac ſub eadem littera ſæpè latet multiplex intellectus; & quia difficilè eſt volentibus conſtitutionem prædictam perfectè legere & intelligere pœnas adjectas in Conſtitutione hujuſmodi devitare: Et propterea voluit per ſuſpenſionem dictæ prohibitionis viam veritatis aperire, & periculis, poſſent litteratæ perſonæ, & præcipuè ſcholaſticæ incurrere, ſalubriter obviare. Ergo ob eaſdem rationes Pius IV. præſumi non debet voluiſſe hanc interpretationem Lectoribus interdicere, & eò magis, quòd cenſuræ & pœnæ in ejus Conſtitutione inflictæ ſunt latæ ſententiæ; cùm tamen appoſitæ in Conſtitutione Nicolai IV. ſint comminatoriæ tantùm.

Quartò, & ultimò pro prædictis adducitur decretum 99
ipſiuſmet Concilii Tridentini *in cap.2. ſeſſ.25. de reformat. in §. Ad hæc,* ibi, *præcipitur ut omnes ii, ad quos Univerſitatum & ſtudiorum generalium cura pertinet, diligenter curent, ut ab iiſdem Univerſitatibus Canones, & Decreta Concilii integrè recipiantur, ad eorumque normam Magiſtri & Doctores ea, quæ Catholicæ fidei ſunt, doceant, & interpretentur, ſeque ad hoc inſtitutum initio cuiuslibet anni ſolemni iuramento obſtringant.* Et quamvis Concilium non dicat expreſsè, ut Magiſtri & Doctores interpretentur Canones & Decreta Concilii, ſed tantummodò ut interpretentur ea, quæ Catholicæ fidei ſunt, tamen cùm id jubeat fieri ad normam Canonum, & Decretorum S. Synodi,

ſub

100 ſub hoc præcepto videtur ſaltem implicitè contineri hujuſmodi interpretatio. Quæ tamen aliter fieri debet à Theologis, atque à Canoniſtis, ut olim perpendit Sac. Congregatio ſeptimi libri Decretalium ſub Clemente VIII. Nam juris Pontificii Profeſſoribus non proponuntur iſta dogmata, ut ea ſpeculativè, vel ex profeſſo in ſcholis legant, aut de illis tamquam de ſuis axiomatibus diſputent; quia cùm ex articulis fidei deducantur, ut talia ad Theologum pertinent. Juriſperitus verò debet ea ſcire, & præſupponere tamquam certa, & ex puriſſimis Sacræ Theologiæ fon-
101 tibus emanata, cùm Sacrorum Canonum diſciplina ſit ſubalternata ſacræ Theologiæ, & illam præſupponere debeat, ut Medicina præſupponit Philoſophiam naturalem, & Muſica Arithmeticam. Quapropter ſicut juris Canonici Profeſſor, qui in Gymnaſiis librum Decretalium legit, non interpretatur titulum de Summ. Trinit.& fid.Cathol.prout objectum eſt fidei, & principium à Theologo acceptum; ita cùm inciderit in materias de Juſtificatione, Prædeſtinatione, libero Arbitrio, & alias id genus in Canonibus S. Synodi diffinitas, non ſumet eas explicandas ſecundùm propria principia, ſed relinquet Theologis declarandas.

102 Hanc autem facultatem, ſeu potiùs obligationem, quam habent Sacræ Theologiæ, ac Juris Pontificii Lectores interpretandi, ut ſuprà Canones Concilii ad fidem pertinentes, abſurdum videtur ut Pius IV. voluerit eis adimere: eſt enim inveriſimile,& ab illius mente prorſus alienum, ut in ipſamet Conſtitutione, in qua omnia, & ſingula Oecumenici Concilii Decreta confirmavit, & ab omnibus ſuſcipienda, ac ſervanda eſſe decrevit, voluerit primus Concilium vulnerare, & decretum *dict. cap.2. ſeſſ. 25.* ſua Conſtitutione abrogare facit regula leg. *Legata inutiliter, ff. de adimen. legat.leg. Si iudex, ff. de minor.leg. Quod favore, C. de leg.* & quod not. Alex. *conſ.79. Circa primum num.8. verſ.Circa ſeptimum lib.*1. dum dixit, inducta ad majorem confirmationem non debere infirmationem operari.

103 Sed prædictis videtur obſtare textus *in l. Nemo Clericus, C. de Summa Trinit. & fid. Cathol.* ubi diſtrictè interdicitur, ne quis de fide Chriſtiana publicè turbis coadunatis & audientibus tractare conetur impoſterum. Et mox ſubnectitur ratio; quia & injuriam facit judicio Synodi, ſi quis ſemel judicata, ac rectè diſpoſita reſolvere, & publicè diſputare contenderit.

At reſpondetur, ibi non prohiberi niſi diſputationem illam, quæ publicè ſuſcipitur ad errores diſſeminandos, & excitandos tumultus, ut indicant illa verba: *turbis coadunatis;* & clariùs illa: *perfidiæ, & tumultus occaſionem requirens:* non autem illam, quæ fit gratia addiſcendi in ſcholis, vel ad errores confutandos, ut declarat ibi gloſſ. *in ver. Requirens*, Innoc. *in cap.2. de Summa Trinit. & fid. Cathol.* Et Franciſcus Penia *in Director.Inquiſit.part.1.ſchol.5.* & in effectu conſentit D. Thom. *in 2.2.q.10. art.7. ad 2.* dum dicit *d.l. Martiani Auguſti* per Canones confirmatam prohibere publicam diſputationem de fide, quæ procedit ex dubitatione fidei, non autem illam, quæ eſt ad fidei confirmationem.

Fortiùs obſtat textus *in cap.2. §. Inhibemus de hæret.lib.6.* ubi Alexander IV. prohibet, ne cuiquam laicæ perſonæ liceat publicè, vel privatim de fide Catholica diſputare; qui verò contra fecerit, excommunicationis laqueo innodetur.

Gloſſa in figuratione caſus, *& in ver. Laicæ perſonæ*, recenſet duas opiniones. Prima eſt eorum, qui pro laicis intelligunt illiteratos, juxta vulgare Gallicorum, qui hominem literatum appellant magnum Clericum: abſurdum enim videtur, ut Clericus ruralis diſputando de fide non incidat in hanc pœnam, & laicus Decretorum Doctor incidat; ut ibi per gloſſ. Unde Cajetanus *in 2. 2. d.quæſt.10. art.7.* dicit, ideò diſputare de fide laicis prohiberi, quoniam ut plurimùm ſunt illiterati, & leges de illis feruntur, quæ communiter contingere ſolent, *leg. Nam ad ea, ff. de legibus;* ſi tamen reperirentur laici literati, poſſent de fide diſputare. Sed hanc opinionem reprobat gloſſ. præalleg. & Franc. *num.*1. quia infert vim litteræ illius Decretalis. Et Albert. *in tract.de agnoſcen.aſſert.quæſt.13.num.5.& ſeqq.* tenet indiſtinctè laicos prohiberi de fide diſputare, non quia illiterati ſunt, ſed quia laici ſunt ad eum modum, quo laicis univerſis interdicitur prædicationis officium *in c. Cùm ex iniuncto, & in cap. Sicut, il ſecondo de hæret.* Et huic ſententiæ adhæret Penia *in direct. Inquiſit.part.1. Schol.23. col. 4. in fin. verſ. Sed illud eſt hìc inquirendum* ex rationibus per eum adductis, niſi quando diſputatio de fide ſuſciperetur honoris & exercitationis cauſa, ut ibi per eum *in 5.colum. verſ. Secundo poteſt,* poſt Cajetan. *d.art.7.* id enim laudabile eſt, ut ait ibidem D. Thomas, & Emeric. *in director.part.1. quæſt.10.*

Et quidquid ſit de aliis generibus diſputationum, certè quod pertinet ad propoſitum noſtrum, nulli prohibetur diſputatio illa, quæ fit ad majorem Scripturarum intelligentiam, gloſ. in Extravag.*Cùm inter nonnullos*, Joannis XXII. *in ver. Scripturæ de verbor. ſignific.* per text. in Can. *Satis evidenter 96. diſt.* nam ut legitur *in d. cap. Cùm ex iniuncto de hæret.* deſiderium intelligendi divinas Scripturas, & ſecundùm eas ſtudium adhortandi reprehendendum non eſt, ſed potiùs commendandum.

Ex quibus hæſitandum non videtur, quin Magiſtris & Lectoribus liceat decreta, & Canones Concilii Tridentini verbotenus interpretari.

Sed QUÆRES, An liceat eis dictare has interpreta- 104
tiones Scholaribus ſcribentibus. Reſpondeo, licere, ſi id fiat obiter pro explicatione alicujus difficultatis; quia hoc caſu nedùm dictatio, & evulgatio interpretationis, ſed ipſa quoque impreſſio permiſſa eſt, ut abundè oſtenſum eſt ſuprà in præcedenti concluſione, *num.*83. Secus verò ſi id fiat principaliter, & directè per modum gloſſæ, vel ſcholii, ſeu commentarii; quia cùm ex propria ſignificatione vocabuli, *edere*, ſit etiam dictare, ut alter ſcribendo excipiat, *l.1. §.Edere, §.de eden.* qui ejuſmodi gloſſas dictat, offendit verba, & mentem Conſtitutionis Pii IV. ut patet ex dictis in quarta Concluſ. *num.63.* Facit enim id, quod Conſtitutio prohibet, & ſententiam ejus circumvenit, *leg. Contra legem, ff. de legib.*

DE JUDICIIS.

Honorius III. Magiſtro Tancredo Canonico Bononienſi.

CAPUT XX.

VEnerabilis frater noſter Archiepiſcopus Ravennas propoſuit coram nobis, quòd, cùm deciſio cauſæ, quæ inter ipſum & communitatem Cerviæ, ſuper juriſdictione civitatis Cerviæ, & quibuſdam aliis articulis vertitur, ſit per ſubterfugia & cavillationes eorum per triennium prorogata, dicti Cervienſes, aſſerentes inſtantiam judicii per decurſum triennii periiſſe, reſpondere ſub tuo examine recuſaverunt: & infrà. Mandamus quatenus exceptione hujuſmodi non obſtante, in negotio ipſo procedas, juxta traditam tibi formam.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *INſtantia iudicii non perit per lapſum triennii de iure Canonico: Secus de iure Civili, & n. ſeq.*
Et quæ ſit ratio diverſitatis, n. 3. & ſeqq.
2 *Differentia ut inducatur inter ius Civile, & ius Canonicum, ſatis eſt ut in foro Canonico ius Civile non fuerit uſu receptum.*
3 *Sopitum perfectè non eſt quod reiterari, & recidivari poteſt.*
Litium brevitati magis conſulitur per Canones, quam per leges, & cur. ibid.
4 *Inſtantia perempta omnia acta pereunt, datur novus libellus, lis iterum conteſtatur, & omnia fiunt de novo, & num. 13.*
5 *Appellatio non datur ſecundùm leges niſi à diffinitiva, ſed ſecundùm Canones appellatur à quocumque gravamine.*
Et quid ex Concilio Tridentino, num. 12.
6 *Inſtantia non perit triennio ſecundùm Canones in cauſis tam ordinariis, quàm delegatis.*
Delegatus lapſu triennii non obſtante poteſt in cauſa procedere, ibid.
7 *Niſi Princeps delegans præfixiſſet inſtantiam triennio minorem.*
8 *Inſtantia in cauſa appellationis tam ſecundùm leges, quàm ſecundùm Canones perit lapſu unius anni, vel ex cauſa biennii.*
9 *Criminalium cauſarum inſtantia an de iure Canonico pereat per lapſum biennii, ſicut perit de iure Civili.*
10 *Inſtantia perit etiam de iure Canonico quando reus abſolvitur propter irreptum iudicium.*
11 *Cauſæ omnes ad forum Eccleſiaſticum quomodolibet pertinentes ex Concilio Tridentino infrà biennium terminari debent, quo elapſo liberum eſt partibus Iudices ſuperiores adire.*
13 *Tridentinum Concilium in quo diſcrepet à iure Civili in præfixione inſtantiæ, & num. ſeqq.*
Inſtantia de iure Civili perit biennio, ſed non perit iuriſdictio iudicis, ibid.
14 *Inſtantia ex Concilio Tridentino per lapſum biennii perit iudici, cuius iuriſdictio expirat, ſed non perit partibus, nec pereunt acta.*
15 *Cauſa tam civiles, quàm criminales ex Concilio Tridentino coram Ordinario infrà biennium ſunt terminanda.*
16 *Quod non procedit in Ordinario Commiſſario.*
17 *Et quid ſi cauſa Ordinario fuerit delegata ad iuriſdictionem excitandam.*
18 *Conſervatores Religionum an ex Concilio Tridentino teneantur infra biennium cauſas terminare.*
19 *Inſtantia ex Concilio Tridentino an currat cùm non ſtat per Iudicem, quo minus cauſa infrà biennium terminetur, ſed vel ob qualitatem cauſæ, vel ob partium cavillationes, & num. ſeqq. uſque in fin.*
20 *Inſtantia non currit ſi lis protrahatur ultra præfixum tempus ob cauſæ magnitudinem.*
21 *Iudex non impartitur officium ſuum niſi volenti, & petenti, & num. 26.*
22 *Inſtantia non currit cùm cauſa protrahitur partium cavillationibus.*
Contrarium, num. 27.
23 *Iudex debet litium brevitati ſtudere, & artibus litigatorum occurrere.*
24 *Sententia lata poſt inſtantiam peremptam nulla eſt.*
25 *Dictio*, omninò, *importat neceſſitatem præciſam.*

V*Enerabilis*. Legitur ſex modis, ut hìc per Abbatem *à num. 2. poſt medium, verſ. Oppono expediendo gloſſam*.
Et ideò ſummatur variè pro varietate lecturarum, ut per
1 Bero. *in princip.* Communiter tamen ſic ſummatur: Inſtan-
tia judicii non perit per lapſum triennii. Hoc dicit, Joann.
Andr. Bellam. Butr. Cardin. Anchar. Imol. Abb. Joan. de
Anan. Aretin. & Berous. Et ita ex textu collige differen-
tiam eſse quoad peremptionem inſtantiæ inter jus Civile,
& jus Canonicum: nam de jure Civili inſtantia judicii pe-
rit lapſu triennii poſt litem conteſtatam, *ut leg. Properan-
dum, C. de Iudiciis*, & tenent communiter Doctores, ut
atteſtatur Joannes Andreas *in Addit. ad Speculat. in titul.
de Iudic. Deleg. §. Reſtat in ver. Triennii littera D.* De jure
Canonico ſecus, ut probatur *in cap. final. de probat.* nam lis
illa fuit mota tempore Cęleſtini Papæ, ut ibi obſervat Ho-
ſtienſis *num. 1.* & tamen durabat tempore Gregorii Authoris
illius Decretalis, & conſequenter inſtantia per lapſum
triennii non perierat, cùm ab obitu Cęleſtini III. uſque ad
Gregorium IX. anni viginti novem interceſſiſſent; & ita
illum textum ad hoc ponderat Henric. Boich. *num. 3. in fin.
verſ. Quæ opinio*, Felin. *in princip.* Idem probatur *in cap. Tum
ex litteris, de in integrum reſtit.* nam, ut ibi notat gloſſa
ſecunda à tempore Eugenii quo lis fuit introducta, uſque
ad tempus Cęleſtini, effluxerant 45. anni. Ad idem indu-
citur textus *in cap. Cum olim, §. Iudices de privileg.* ubi fuit
facta condemnatio in expenſis factis per quadriennium,
quo duravit judicium, & ſic inſtantia ibi non perierat per
lapſum triennii. Ad quod etiam facit hoc cap. ubi Com-
munitas Cervienſis aſſerebat, inſtantiam judicii periiſſe
per lapſum triennii; & ideò recuſabat ſub Judicis examine
reſpondere: & nihilominus Papa, hujuſmodi exceptione
rejecta, mandat Judicibus, ut in negotio ad ulteriora
procedant; & ita innuit inſtantiam non periiſſe. Et quam- 2
vis neque hæc Decretalis, neque præallegata capitula per
modum novæ Conſtitutionis decernant inſtantiam durare
etiam lapſo triennio prout videbatur neceſſarium ad hoc,
ut induceretur differentia inter leges, & Canones, *ut cap.
1. de nov. oper. nunc.* & ibi notant Abb. Antiq. *num. 2.* Joan.
Andr. *num. 5.* & alii communiter, tamen ſatis eſt, ut jura
in caſibus contingentibus paſſim ſupponant, & admittant
inſtantiam cauſarum durare etiam poſt triennium, licèt ſu-
per hoc nullum jus reperiatur expreſsè conditum: id enim
potuit contingere, quia jus Civile, de quo in prædicta lege
Properandum, C. de iudicis, non fuit in foro Eccleſiaſtico
receptum moribus, ut clarè innuitur in juribus ſuperiùs
allegatis, *arg. cap. In iſtis, §. Leges, 4. diſtinct.* & conſiderat
Abbas *hic n. 6. circa finem verſ. Sed dubium eſt*. Tene igitur
concluſionem ſuperiùs firmatam, videlicet inſtantiam de
jure Canonico non perire per lapſum triennii, quam te-
net hìc gloſsa unica, & apertiùs gloſ. 1. *in cap. final. de dolo, &
contum.* quæ expreſsè dicit uſque ad triennium reſtringi lites
ſecundùm leges, ne immortales exiſtant, ſed ſecundùm jura
Canonica non finiri inſtantiam judicii elapſo triennio: &
cum illa gloſſa concordat ibi Hoſtienſis *n. 1.* dicens, ſecun-
dùm leges ſpatio triennii perire inſtantiam judicii, ſed ſecú-
dùm Canones lites eſse immortales, quia & invitis judici-
bus protelantur, Joan. Andr. *n. 11.* Bald. *num. 1.* Butr. *num. 15.
verſ. Gloſsa prima eſt clara*, & alii communiter, Gloſsa *in
cap. Anteriorum, §. Ad hæc in ver. Imperator ad fin. 2. quæſt. 6.*
Item gloſ. Juris civilis *in dicta leg. Properandum in princip.
in ver. Triennii in fin. C. de iudiciis*, & ibi Bart. *num. 1.* di-
cens, illam legem fuiſse correctam de jure Canonico, quia
inſtantia litis non perit triennio, & ideò eam non ſervari in
terris Eccleſiæ, ſed in terris Imperii duntaxat, Innocent. *in
cap. Conſuluit num. 2. in fin. verſ. Alio etiam modo, de offic.
Delegat.* licèt hic vacillaverit Speculat. *in titul. de Iud. De-
leg. §. Reſtat num. 10. verſ. Item ſi inſtantia, & verſ. Sed
ſecundùm Canones*. Et hìc firmant Hoſtienſ. *num. 3. verſ.
Sed non placent hæ ſolutiones*. Abb. Antiq. *num. 1. in fin.* di-
cens hanc opinionem eſse inter omnes probabiliorem: &
communiter DD. moderni, ut inquit Abb. Siculus *hic
num. 5.* Hanc etiam dicit eſse communem concluſionem Fe-
lin. *in princip.* Alex. *conſil. 23. Viſis ſcripturis num. 2. lib. 3.* Jaſ.
in d. leg. Properandum num. 27. & Roman. *conſ. 220. num. 11.*
Et quamvis ipſe putet communem opinionem eſſe falſam, 3
eò quòd nullibi reperiatur cautum de jure Canonico, ut
inſtantia cauſarum ſit perpetua; & Papa nihil magis cordi
habeat, quàm ut lites abbrevientur, *ut cap. Finem litibus,
de dolo, & contumac. & cap. Venerabilis de Appellat.* & idem
conetur hìc tueri Andreas Siculus adverſus id, quod con-
ſuluerat inter conſilia Alex. *conſ. 64. Circa præſentem num. 3.
verſ. Modo in propoſito lib. 4.* tamen hæc ratio parum ſtrin-
git, quia, ut inquit Bald. *in cap. fin. num. 1. de dolo, & con-
tum.* relatus a Felin. *hic num. 1.* quamvis imponendus ſit finis
litibus, ne immortales exiſtant, & hæc ſit ratio quare ſe-
cundùm leges pereat inſtantia, *ut in d. leg. Properandum*,
tamen ſecundùm Canones ideò non perit, quia eſſet potiùs
inſtantiam reiterare, quàm finem imponere litibus termi-
nalem: non enim eſt perfectè ſopitum quod iterari, & re-
cidivari poteſt, *ut l. Maritus, ff. Locati, & l. Quod ita ſer-
vatur, ff. de edilit. edic.* Et ideò, ut ſubdit Felin. per jus Ca-
no-

nonicum melius conſulitur immortalitati litium, quàm per leges, cùm per illas lites efficiantur prolixiores propter
4 tempus in reiterando conſumptum, ut per eum. Perempta enim inſtantia omnia acta pereunt, datur novus libellus, lis iterùm contextatur, & omnia fiunt de novo, *ut in d. leg. Properandum*, §.1. *&* §. *Plerumque*, & notat gloſſa 1. *hic in princ.* Innoc. *num.*1. & Abb. *num.*2. *in fin. verſ. Secunda lectura*, *& num.*8. *verſ. Venio nunc.* Speculat. *in tit. de Iudic. Deleg.* §. *Reſtat num.*10. *verſ. Sed numquid omnia acta*
5 *pereunt*? Adde quòd cùm ſecundùm leges regulariter non appelletur ante ſententiam diffinitivam, *leg. Ante ſententiæ tempus*, *C. Quor. appell. non reſcinden. & l. Si Clericus*, *C. de Epiſcop. aud.* diligentia Judicis benè poteſt infrà triennium cauſa finiri, cùm ejus juriſdictio per appellationem non impediatur, & nullus ipſo invito poſſit cauſam ultrà triennium protelare, *ut dicitur in dict. l. Properandum*, *in primo reſponſo*. Sed ſecundùm Canones poteſt à qualibet interlocutoria, & à quolibet gravamine appellari, & cauſa durare per annum, & quandoque per biennium, *cap. Super eo, il ſecondo de Appellat.* Unde quemadmodum ipſa vi Judice invito appellatur, ita & ipſo invito inſtantia prorogatur, quia propter frequentes appellationes non poteſt Judex infrà præſcriptum tempus cauſam terminare: quare ſecundùm leges perit inſtantia decurſu triennii, ſecundùm Canones non; & hanc rationem diverſitatis inter leges & Canones aſſignant hìc Petr. de Sampſone, & Abb. Antiquus *num.*2. *verſ. Sed quæ eſt ratio*, Hoſtien. *num.*3. *verſ. Et ſi quæras rationem*, Joan. And. *n.*8. *verſ. Sed quæ erit ratio*, Henric. Boich. *num.*4. Abb. Sicul. *num.*6. *in fin.* & plerique alii.

6 Procedit autem communis concluſio ſuperiùs firmata in cauſis tam Ordinariis, quàm Delegatis, in quibus ſecundùm Canones non perit inſtantia per lapſum triennii, ut in juribus ſupracitatis *num.*1. & in hoc textu, quem ſic ſummat Abbas Siculus: Lapſu triennii non obſtante poteſt delegatus in cauſa ſibi commiſſa procedere, & hìc tenet gloſſ. 1. & idem Abb. *num.*8. *verſ. Venio nunc ad ſecundam lecturam*, & Felin. *num.*3. licèt ſecus ſit ſecundùm leges, *ut in d. l. Properandum in princ. verſ. Sed omnes Iudices*, *C. de Iudic.* quæ promiſcuè loquitur de judicibus tam
7 ordinariis, quàm delegatis. Si tamen Princeps delegans præfixiſſet inſtantiam ipſi judici, & illa eſſet minor triennali, tunc benè periret Judici, licèt non partibus; & ideò ex eiſdem actis factis coram ipſo poſſet ea uſa illa expediri. Ita Bald. *in d. l. Properandum in princ. C. de Iudiciis*, & Felinus *hic num.*3.

8 Fallit primò, communis concluſio in cauſa appellationis, in qua tam ſecundùm Canones, quàm ſecundùm leges ex lapſu unius anni, vel ex cauſa biennii inſtantia finitur, & perit, & appellans cadit à cauſa, *ut cap. Cum ſit Romana infrà de appellat.* & in Auth. *Ei qui*, *C. de tempor. appellat. cum ſimilib.* Felin. *hic n.*1. *in fin. verſ. Fallit autem*, & Bero. *eodem num.* & dicetur infrà in proxima fallen.

9 Fallit ſecundò, in cauſis criminalibus, in quibus ſecundùm aliquos inſtantia judicii perit per lapſum biennii à tempore litis conteſtatæ tam de jure Civili, *ut l. 2. C. Vt infrà certum temp.* quàm de jure Canonico. Et in hac opinione fuit Henric. Boich. *num.*4. Et poteſt eſſe ratio, quia cùm *d. l.* 2. non reperiatur per jus Canonicum correcta, vel immutata, ſervari debet etiam in foro Canonico, *arg. cap.*1. cum ibi notat. *de nov. oper. nunciat. l. Præcipimus in fin. C. de Appellat. & l. Sancimus*, *C. de teſtam.* Sed certè contrarium probat hæc Decretalis, in qua Archiepiſcopus crimen ſacrilegii Civibus opponebat; & tamen nec per lapſum triennii inſtantia periit juxta communem intellectum, ut benè hic per Bero. *num.*2. Item ſi dicta ratio valeret, etiam lex *Properandum*, in foro Canonico ſervanda eſſet, cùm nullibi reperiatur expreſsè correcta per jus Canonicum, & tamen oppoſitum eſt verius, & communius, ut oſtenſum eſt ſuprà *num.*2. *&* 3.

10 Fallit tertiò, ubi reus abſolvitur propter irreptum judicium, *iuxta cap. Examinata*, cùm ibi traditis *ſupra eodem*, Felin. *hic num.*3. *verſ. Fallit ſecundo*.

11 Fallit quartò, notabiliter in omnibus cauſis ad forum Eccleſiaſticum quomodolibet pertinentibus, quæ in prima inſtantia ex jure noviſſimo Concilii Tridentini omninò infrà biennium ſunt terminandæ; ità ut poſt id ſpatium liberum ſit partibus, vel alteri illarum judices ſuperiores adire, qui cauſam in ſtatu, quo fuerit, aſſumere debent, & quàm primùm terminare, *ut ſeſſ.24. de reformat. cap.*20.
in princ. Quippè poſt Concilium Tridentinum ceſſat ratio 12
à Doctoribus conſiderata, cur ſecundùm Canones inſtantia judicii non pereat per lapſum triennii, videlicet quòd cùm liceat appellare ab interlocutoria, & quocumque gravamine, appellationum frequentia ſæpè ſæpiùs impedit judices, quò minùs poſſint infrà id ſpatium cauſas definire, quod non contingit de jure Civili, ſecundùm quod ante ſententiam diffinitivam non appellatur, ut dictum eſt ſuprà *num.*5. Etenim ex decretis Concilii in appellationibus recipiendis jus Canonicum exequatum eſt juri civili: nam S. Synodus advertens reos criminis plerumque ad evitandas pœnas, & ſubterfugienda judicia Epiſcoporum gravamina ſimulare, & appellationis diffugio judicis proceſſum impedire, *in cap.*1. *ſeſſ.*13. ſtatuit, ut in cauſis viſitationis, & correctionis, ſive habilitatis, & inhabilitatis, nec non criminalibus ab Epiſcopo, ſeu illius Vicario ante diffinitivam ſententiam ab interlocutoria, vel alio quocumque gravamine non appelletur, niſi gravamen hujuſmodi per diffinitivam ſententiam reparari, vel ab ipſa diffinitiva appellari non poſſit. Et poſteà hoc decretum extendendo ad cauſas omnes ad forum Eccleſiaſticum pertinentes, *in d. cap.*20. *verſ. Neque appellationes ſeſſ.*24. decrevit, ut appellationes per Superiores quoſcumque non recipiantur, niſi à diffinitiva, vel diffinitivæ vim habente, & cujus gravamen per appellationem à diffinitiva reparari nequeat. Quamobrem cùm appellationum diffugium jam nullum præſtet judicibus impedimentum, jure optimo ſancta Synodus cauſis expediendis biennium præfixit, ſicut jus civile ob eam cauſam præfixerat triennium, ut ſcripſi latiùs *in cap. Super eo il ſecondo num.*3. *&* 29.
*cum multis ſeqq. uſque ad num.*51. *infra de appellation.* In 13
hoc tamen diſcrepat Concilium à jure civili, quòd inſtantia judicii ſecundùm leges perit omninò per lapſum triennii, ſed non perit juriſdictio judicis, quia eſt perpetua, *ut dict. l. Properandum*, *C. de Iudic. l.* 2. *C. de Conſtitut. pecun. l. ult. C. de præſcript.* 30. *vel* 40. *annorum*, *l. Falſa*, *C. de diverſ. reſcript.* & hìc notat Innocentius *num.*1. Hoſtienſ. *num.*6. *circa finem*, *in ver. In negotio ipſo*, Joan. Andr. *num.* 5. & Abb. *num.*8. *verſ. Venio nunc ad ſecundam lecturam*. Et ideò iterantur acta, & omnia fiunt de novo; indeque provenit, ut lites fiant prolixiores, ut ex Bald. & Felin. ſuperius
oſtendimus *num.*3. At ex Concilio inſtantia perit 14
quidem judici, cujus juriſdictio expirat per lapſum biennii, *arg. l. Cum non eo die*, *C. Quando provocar. non eſt neceſſ.* & conſtat ex dictis *ſuprà num.*7. & ex notatis per Joan. Andr. *in addit. ad Speculat. in tit. de Iudic. Deleg.* §. *Reſtat*, *in magna addit. in ver. de Fano*, *littera K.* Sed non perit partibus; Imò liberum eſt eis, vel alteri illarum adire ſuperiores Judices, qui cauſam quàm primùm terminare debent, nec pereunt acta, cùm iidem judices ſuperiores debeant cauſam reaſſumere in ſtatu, in quo reperitur, ut diſertis verbis cavetur *in d. cap.*20. *in princip.* ubi etiam *in* §. *Præterea* diſponitur, *ut ſi quis ob lapſum biennii ad alium iudicem recurrerit*, *teneatur acta omnia coram primo iudice geſta ad iudicem ad quem expenſis ſuis transferre*. Et ſic acta ipſa non pereunt per lapſum biennii, ſicut pereunt de jure civili perempta inſtantia triennali. Et ceſſat illud inconveniens conſideratum à Baldo, quòd per reiterationem actorum coram eodem judice lites efficiantur recidivæ & immortales.

Complectitur autem decretum Concilii *in d. cap.*20. *ſeſſ.* 15
24. tam cauſas civiles, quàm criminales, cùm utatur verbis univerſalibus, & geminatis, ibi, *Cauſæ omnes ad forum eccleſiaſticum quomodolibet pertinentes*, ut ſæpiùs fuit reſolutum, & in hoc ſe conformavit cum jure civili, quod ſimiliter cauſis criminalibus terminandis præfixit biennium, *ut in l. ult. C. Si infrà certum tempus*, & ita æquavit cauſas civiles, & criminales, cùm tamen jus civile cauſis civilibus triennium, criminalibus biennium præfixerit, *ut in d. l. Properandum in princip. C. de iudic.*

Porrò cùm dubitatum eſſet in Sac. Congregatione, An 16
*cap.*20. *ſeſs.*24. diſponens cauſas in prima inſtantia coram locorum Ordinariis biennio terminandas, habeat locum
in Ordinario etiam Commiſſario: Sac. Congregatio cen- 17
ſuit non habere. Quid tamen ſi eſset cauſa, quæ aliàs jure ordinario potuiſſet cognoſci, & delegatio videatur tantùm facta cauſa excitandæ juriſdictionis. Sac. Congregatio nihil decidit.

Rurſus propoſito dubio an idem *cap.*20. *ſeſſ.*24. *in princ.* 18

lo-

locum habeat in Judicibus conſervatoribus Religionum, ut lapſo coram ipſo biennio liberum ſit partibus adire Judices ſuperiores: Sac. Congregatio diſſenſit: nam quatuor ex ſeptem Cardinalibus affirmarunt comprehendi, tres negarunt. Itaque res ad Sanctiſſimum delata eſt: Sanctiſſimus reſpondit, non comprehendi, cùm decretum ſit editum in favorem juriſdictionis ordinariæ.

19 Sed quæritur, *An cap.20. ſeſſ.24.* Concilii Tridentini diſponens cauſas à locorum Ordinariis intra biennium terminari debere, alioquin liberum ſit partibus, vel alteri illarum Judices ſuperiores adire, habeat locum, cùm non ſtetit per judicem, quò minus intra d. tempus cauſam definiret, ſed vel ob qualitatem cauſæ, vel partium cavillationes.

De jure civili cauſæ debent terminari intra tempus ſtatutum, *in l. Properandum, C. de judiciis:* ſed de jure Canonico cauſæ non habent inſtantiam limitatam, & poſſunt decidi quandocumque; *ut latè oſtenſum eſt ſuprà num. 1. & ſeqq.* Concilium Tridentinum occurrere volens immortalitati litium tempus decidendi cauſas intra biennium concluſit ſtatuere poſt illud tempus liberum eſſe partibus, vel alteri illorum judices ſuperiores adire, *ut in decreto d. cap. 20.* Cujus capitis diſpoſitio non videtur habere locum quoad primam partem dubii, nempè cùm cauſæ qualitas
20 impedimento fuit, ne intrà biennium decideretur. Ita clarè ſentit Abb. *hic num.10. & in conſ.16. In præſenti quæſtione num.2. lib.2.* Ubi vult, ut ſi lis protrahatur ultra terminum ſtatutum à jure communi, vel municipali non ob impedimentum alicujus, ſed ob cauſæ magnitudinem, poſſit etiam poſt terminum expediri, exemplificans in caſu, quo ſtatutum præfigit terminum duorum menſium ad lites finiendas, & Actor petit remiſſorias ad teſtes ultra mare examinandos cum dilatione longiori, quàm ſit terminus totius inſtantiæ. Idem tradit poſt Dynum, & Cynum Baldus *in l. Si cùm ipſe num.2.* motus eo textu juncta *l. Præcedenti, ff. de excuſ. tutor.* Jaſ. *in d. l. Properandum num.2. Cod. de Judic.* Maranta *in Praxi in verſ. Et omnia fiant durante inſtantia num.18.* Et ratio eſt, quam reddit Abbas *ubi ſuprà*, quia cùm non poſſit imputari partibus, vel Judici dilatio deciſionis cauſæ, terminus à Conſtitutione præfixus eſt intelligendus, ſi cauſa intra illum terminum potuerit expediri: ad hoc bonus textus *in l. final. in fin. C. de adult. in d.l. Si cùm ipſe juncta l. Præcedenti, ff. de excuſat. tutor.* facit text. *in l. Ita autem, ff. de adminiſtr. tutor.*

21 Dubitari magis poteſt de ſecunda parte dubii, cùm judex partium ſubterfugiis impedientibus intra biennium finem liti imponere nequivit, an ipſis partibus liberum ſit judices ſuperiores adire.

Pro ratione dubitandi primò adducitur, quòd judex non impartitur officium ſuum niſi volenti, & petenti, *l.4. §. Hoc autem judicium, ff. de damn. infect.* ubi Ripa *num.6.* dicit ſtatutum, mandans judici, ut litem finiat intra ſex menſes, eſſe intelligendum ſi fuerit petitum; unde cùm Judex à partibus non requiſitus, ut terminet cauſam, potuerit eam terminare, non eſt dicendus ſuæ juriſdictioni præjudicium feciſſe.

22 Secundò, quia cum ſubterfugiis, & cavillationibus partium cauſa in longum protrahitur, inſtantia non currit, ſenſit gloſſ.1. *hic.* Item gloſſ. *in l. Intra utiles, in ver. Intra ætatem, ff. de minoribus*, & fuit opinio Philippi, qui ita hoc cap. interpretatur, ut hìc referunt Jo. Andr. *num.7.* & Abb. *num.9.* In qua videtur etiam reſidere Innoc. *hic in fin.* cùm eam recitet ultimo loco.

23 Contrarium videtur eſſe verius: nam judex partium ſubterfugia, & dilationes reſtringere debet ut intra tempus à Concilio ſtatutum cauſa poſſit finem accipere. Innoc. *in cap. De cauſis in princ.* & ibi etiam Abb. *num.6. de off. deleg.* & idem Innoc. *in cap. In cauſis num.3. & 6. de appellat.* nullus enim tam audax invenitur, qui poſſit invito judice cauſam protelare, *d. leg. Properandum in fin. princ.*
Unde judex, qui hujuſmodi cavillationibus indul- 24
gendo, ſinit labi tempus inſtantiæ, eſt in culpa, & aſpernatur Concilium, *quod cap.10. ſeſſ.25. in fin.* ipſum judicem cohortatur, ut cauſis terminandis, quanta fieri poteſt brevitate, ſtudeant, & litigatorum artibus modis omnibus occurrere: meritò igitur adeundus eſt judex ſuperior, *arg. cap. Nullus de iure patr.*

Confirmantur prædicta, quia tempus à Concilio præ- 25
figitur inſtantiæ, non judici, cum loquatur in rem, in illis verbis, *cauſæ omnes, &c. omnino ſaltem infra biennium à die motæ litis terminentur*, ut hìc per Felin. *num.19.* & quamvis inſtantia non pereat partibus, perit tamen ipſi judici, ut ſuprà oſtendimus *num.14.* Ergo quidquid geritur à judice poſt inſtantiam ſibi peremptam, nullius eſt roboris, vel momenti, Abb. *d. conſ.16. num.7. poſt med. verſ. Non obſtant alia motiva lib.2.* & Felin. *hic num. 15. verſ. de ſententia lata poſt inſtantiam*, dicens poſt Paulum de Caſtro, in hoc Doctores omnes concordare. Quod multò magis apparet ex illa dictione, *omnino*, poſita *in d. cap.20.* ibi: *Atque omnino ſaltem biennium, &c.* quæ inducit neceſſitatem præciſam, *cap. Cùm ex eo*, ibi, *omnino adſtringi volumus:* cum ibi notatis per Archid. & Joann. Andr. *de elect. lib.6.* Alex. *conſ.88. In cauſa in princ. lib.4.* Dec. *conſ.582. Pro fundamento num.2.* Grammat. in terminis noſtris *vot.31. num.3. cum ſeqq.*

Non obſtant adducta in contrarium. Ad primum enim 26
reſpondetur: imò judicem cùm videt propè eſſe finem inſtantiæ, poſſe ex officio ſuo pervenire ad ſententiam, Bart. *in leg. Seius, & Agerius, ff. ad l. falcid. propè fin. verſ. Quæro an iſtud pactum.*

Ad ſecundùm reſpondetur ſi ſubterfugia partis in cauſa 27
ſint, ne cauſa decidatur, verius eſſe inſtantiam currere, licèt contra partem ſubterfugientem competat actio de dolo, *l. Arbitrio, §. Dolo, ff. de dolo*, Alex. *conſ.72. Videtur prima conſideratione num.16. lib.3.* dicens gloſſam, quæ hìc tenuit oppoſitum, à Doctoribus reprehendi, Abbas *hic num.9.* gloſs. & Bart. *d. §. Dolo*, ubi ait nec etiam competere reſtitutionem in integrum adverſus lapſum inſtantiæ: & Roman. ex communi *in conſ.220. Circa primum num.9.* alioquin eluderetur decretum Concilii, quod emanavit favore publicæ utilitatis, ſicut in terminis *l. Properandum*, conſiderat Abbas *ubi ſuprà*. Secundò reſpondetur quatenus verùm ſit inſtantiam ob partis cavillationem non currere, id tamen procedere in favorem partis, quæ non eſt in culpa, ut intelligunt Doctores in locis ſupra citatis. At nos loquimur reſpectu judicis, qui ſemper eſt in culpa non reſecando dilationes inutiles, ut dictum eſt, quo caſu parti nullum infertur præjudicium ſi ab eo ad ſuperiorem devolvitur juriſdictio, ut declarat Innoc. *in cap. de cauſis n.5. de offic. jud. deleg.* ubi etiam Abb. *num.6.*

Et ita propoſitò in Sacr. Congregatione Concilii ſupraſcripto dubio, videlicet, *An cap. 20. ſeſſ. 24.* quo cavetur, cauſas à locorum Ordinariis eſse intra biennium terminandas: alioquin poſt id ſpatium liberum eſse partibus, vel alteri illarum judices ſuperiores adire: habeat locum ſi non ſtetit per judicem quo minus intra dictum tempus cauſam definiret, ſed vel ob qualitatem cauſæ, vel partium cavillationes: Sacr. Congregatio cenſuit non habere locum; quando non ſtetit per judicem, ſed ob qualitatem cauſæ, quod ab ipſo judice docendum eſt; ſecus ſi per cavillationes & ſubterfugia partium.

DE FORO COMPETENTI.

Ex Concilio Chalcedonenſi.

CAPUT I.

Si quis Clericus adverſus Clericum negotium habeat, non deſerat proprium Epiſcopum, ſed prius apud ipſum actio ventiletur, vel conſilio ejuſdem apud alios, quos utraque pars voluerit, judicium obtinebunt.

SUMMARIUM.

Clericus coram ſuo Epiſcopo conveniri debet, & num.9.

2 *Negocii appellatione venit cauſa tam civilis, quam criminalis.*

3 *Actionis verbum quandoque refertur ad ſimplicem petitionem in iudicio factam.*

4 *Clericus non poteſt prorogare iuriſdictionem alterius iudicis etiam ordinarii abſque conſenſu Epiſcopi proprii, & n.7.*

5 *Concilium accipitur pro conſenſu quando exigitur ab eo, de cuius ſuperioritatis præiudicio agitur.*

6 *Et prolatum à iure importat neceſſitatem.*

7 *Iudex an dari debeat de partium conſenſu.*

8 *Et quid ſervet Curia.*

9 *Clericus an generaliter, & indiſtinctè coram proprio Epiſcopo ſit conveniendus, & n.ſeqq. uſque ad n.27.*

10 *Epiſcopus proprius quis dicatur quoad hoc ut Clericus coram ipſo conveniri debeat.*

Forus domicilii cum cæteris omnibus concurrit, ibid.

11 *Forum qualiter ſortiatur Clericus ratione beneficii.*

12 *in Foro originis propria, vel paterna Clericus conveniri poteſt, dummodo ibi ſit præſens, licet alibi domicilium habeat.*

13 *Forum an Clericus ſortiatur ratione Ordinis collati.*

14 *Prælatus inferior habens in loco iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, venit appellatione Epiſcopi proprii quoad hoc ut Clericus coram ipſo ſit conveniendus.*

15 *Clericus conveniendus eſt coram proprio Epiſcopo ſive conveniatur à Clerico ſive à laico.*

16 *Et in cauſis tam civilibus, quàm criminalibus.*

17 *Etiamſi ſit Clericus primæ tonſuræ, & n.19.*

18 *Vel ſuſpenſus, excommunicatus, interdictus, depoſitus, aut irregularis.*

19 *Clericus ut fori privilegio gaudeat, quæ requirantur ex Concilio Tridentino.*

20 *Clericus ſi habitum à ſe geſtari ſolitum aliqua occaſione ad breve tempus depoſuerit, non ideo fori privilegium amittit.*

21 *Habitus an ſit clericalis, iudex Eccleſiaſticus cognoſcit.*

Monitio non requiritur, ut Clericus carens qualitatibus à Concilio Tridentino requiſitis fori privilegium amittat, ibid.

22 *Clericus in minoribus habitum & tonſuram deferens, & Eccleſiæ inſerviens, licet ſine mandato Epiſcopi gaudet fori privilegio, & n.ſeqq.*

23 *Idem ſi inſerviat alteri Eccleſiæ, quàm cui Epiſcopus mandavit.*

24 *Clericus beneficio privatus ex Bulla Sixti V. eo quod habitum, & tonſuram non detulerit, fori privilegium non amittit ante latam à iudice Eccleſiaſtico declaratoriam ſuper facto, & num. ſequent.*

25 *Declaratoria facti ſemper requiritur quantumcumque lex imponat pœnam ipſo iure.*

26 *Clericus beneficiatus ſolitus incedere in habitu, & tonſura, licet aliquando talem geſtationem intermiſerit, non incidit in pœnam privationis beneficii ex Bulla Sixti V.*

27 *Clericus primæ Tonſuræ de Capella Sacerdotali inſtitutus an gaudeat privilegio fori; licet illius poſſeſſionem ob litem ſibi motam non acquiſierit, & num. ſeq. uſque ad num.46.*

28 *Ad beneficium Eccleſiaſticum conſtituendum quæ requirantur.*

29 *Beneficium nullius reditus obtinens non dicitur beneficium habere.*

30 *Beneficii ſola collatio, aut inſtitutio ius tribuit etiam ſine poſſeſſione.*

31 *Beneficia æquiparantur ultimis voluntatibus.*

32 *Beneficium vacat per obitum proviſi, licet ſolam ſupplicationem ſignatam habeat.*

33 *Verba cum effectu ſunt intelligenda.*

34 *Verbum*, habere, *quid importet, & num.37.*

35 *Epiſcopi Titulares, & Comites Palatini non dicuntur proprie tales, ſed abuſivè.*

Declaratur, num.39.

36 *Verba ſunt accipienda in potentiori ſignificatu.*

38 *Intitulatus plene non dicitur in beneficio, ſi alius percipit fructus.*

39 *Poſſeſſor beneficii habetur qui titulum obtinet quoad honorem, & miniſterium, licèt beneficium ab alio poſſideatur.*

40 *Clerici ante Concilium Tridentinum an deberent eſſe in Eccleſia intitulati, aut illius ſervitio adſcripti ad hoc ut fori privilegio gauderent, & n. ſeq. & n.60.*

41 *Milites olim non gaudebant privilegiis militaribus niſi in numeros eſſent relati.*

42 *Clericus Eccleſiæ deputatus, qui ad Sacrificium quotidianum non acceſſerit, pro Clerico non habetur ex Concilio Toletano.*

43 *Impetrans certo modo, qui litem infrà præſcriptum tempus non movit, tamquam beneficio privatus ex vi regulæ de annali non gaudet fori privilegio, & num.ſeq.*

44 *Beneficiati duo in eodem beneficio ſimul eſſe non poſſunt.*

45 *Clericus non beneficiatus ſolitus Eccleſiæ inſervire, & in habitu, & tonſura incedere, ſi noctu, vel interdiu in habitu laicali deprehendatur cum armis, an fori privilegio gaudeat, & num. ſeq. uſque ad num.59.*

46 *Clericus beneficiatus ex Concilio Tridentino fruitur fori privilegio, licet habitum & tonſuram non deferat.*

47 *Clerici cælibes de iure communi etiam non beneficiati ante monitionem gaudent privilegio fori, licet in habitu non incedant; Clerici coniugati ſecus.*

48 *Sed hæc differentia ſublata eſt à Concilio Tridentino.*

49 *Clericis non habentibus requiſita Concilii Tridentini non adimitur perpetuo privilegium fori, ſed ſuſpenditur ad tempus.*

50 *Animi iudicium ex perſeverantia diiudicatur.*

51 *Habitus Clericalis non prodeſt ei, qui antea publicè ſe gerebat pro laico.*

52 *Verba legis civiliter, & non amarè ſunt intelligenda.*

53 *Continuè habitare in civitate quis dicitur etiamſi tempore meſſium non permaneat.*

54 *Unitas orationis regulata ab eodem verbo operatur, ut æqualis ſit determinatio quoad omnes.*

55 *Religioſus, qui iocoſa levitate ad horam dimittit habitum, & alium aſſumit, non incidit in pœnam Apoſtaſiæ.*

56 *Clericus deferens ad breve tempus veſtes virgatas, & partitas non incidit in pœnam Clement.* Quoniam, de vita, & honeſtate cleric.

57 *Tempus delicti attenditur quoad pœnam imponendam, non quoad competentiam Iudicis.*

Index

58 *Iudex laicus retinens in carcere Clericum deprehenſum in habitu laicali an, & quando excuſetur à cenſuris.*

59 *Conſuetudo, qua Clerici habitum, vel tonſuram deferentes fori privilegio gaudent, licet beneficium non habeant, nec alicui Eccleſiæ inſerviant, an ſit obſervanda, & num ſeq. uſque ad num. 72.*

60 *Clerici incedentes in habitu, vel tonſura de iure communi gaudebant privilegio fori, licet Eccleſiæ non inſervirent.*

61 *Conſuetudo iuri communi conformis ſublata intelligitur eodem iure ſublato.*

62 *Conſuetudo cur fuerit ſublata à Concilio Tridentino* ſeſs. 23. cap. 6. *quoad Clericos coniugatos tantùm.*

63 *Conſuetudo quod Clerici coniugati gaudeant privilegio fori, licèt habitum & tonſuram non deferant an valeat de iure communi.*

64 *Conſuetudo diſponens idem, quod ius antiquum correctum, præſumitur rationabilis, & num. 68. & 73.*

65 *Conſuetudo contra Concilia generalia, non poteſt validè introduci, & num. ſeqq.*

66 *Concilia generalia cenſentur habere clauſulam derogatoriam ad ſequentes diſpoſitiones contrarias.*

67 *Et quid in Concilio Tridentino.*

69 *Conſtitutiones Papales cenſentur effectum ſortita cùm primùm ſunt promulgata.*

70 *Et quando cenſeantur abrogata per contrarium uſum.*

71 *Exceptio quod non fuerint uſu recepta, non admittitur.*

72 *Canonis privilegium an fuerit ademptum Clericis non habentibus qualitates, cap. 6. ſeſſ. 23. Concilii Tridentini, & num. ſeq. uſque in fin.*

73 *Fori privilegium quas ob cauſas à Concilio Tridentino fuerit limitatum.*

74 *Canonis privilegium facilius amittitur de iure communi, quam privilegium fori.*

75 *Clerici quamvis fori privilegio non gaudeant, tamen puniri poſſunt ab Epiſcopo præveniente, ſi pro Clericis adhuc publicè ſe gerant.*

1 SI *quis*. Clericus coram ſuo Epiſcopo conveniri debet. Hoc dicit. Et ponit duo dicta alternativè. Secundùm ibi, vel conſilio.

Nota primò ex textu Clericum eſſe conveniendum coram proprio Epiſcopo. Dicitur autem Epiſcopus proprius, vel ſuus, ut habent aliæ editiones, relatæ ab Antonio Auguſtino *in notis ad primam Collectionem Decretal. lib. 2. tit. 2. cap. 1.* tum ad excluſionem Epiſcopi alieni, qui non debet falcem mittere in alienam meſſem, *cap. Scriptum, 6. quæſt. 3. cap. 3. infrà de Paroch. & 9. quæſt. 2. per totam*: tum ad excluſionem Judicis ſæcularis, ut *cap. Inolita, & cap. Placuit 11. quæſt. 1. cap. prox. & cap. Si diligenti, infr. eod.* tum denique ad excluſionem inferioris Prælati: nam de jure communi Epiſcopus ſolus fundat intentionem ſuper juriſdictione ordinaria in tota diœceſi, *cap. Cùm Epiſcopus*, & ibi gloſſ. *in ver. Habere*, & Doctores notant. *de offic. Ordin. lib. 6. cum concord.* De quo tamen pleniùs dicam infrà in prima quæſtione, in qua explicabo in ſpecie quibus modis dicatur proprius Epiſcopus.

2 Secundò nota ibi, *negocium*, appellatione negocii venire cauſam, ſeu quæſtionem ſecundùm Innocent. & Abb. Antiq. *hic in princip.* Hoſtienſ. *in ver. Negocium*, & Joan. Andr. *num. 2.* Unde & differt à negotiatione, quia negotium in cauſis, negotiatio in commerciis dicitur, ut legitur in *cap. Forus, §. Negocium, infra de verbor. ſignific.* ſuus Codex habet, ſi quis Clericus cum Clerico cauſam habuerit, ut refert Anton. Auguſtin. *loco citato*.

3 Tertiò nota ibi, *actio ventiletur*, actionis nomen quandoque referri ad ſimplicem petitionem in judicio factam: nam ſecundùm Canones Clericus non tenetur actionem proponere, ſed ſatis eſt ut quoquomodo de ſua petitione in libello appareat, *cap. Dilecti, & cap. Examinata, ſupra de Iudic.* & hic per gloſſ. *in ver. Actio*, Hoſt. *in eod. verb.* & Butr. *num. 4.* Licèt ſecundùm Abb. *num. 3.* & Marian. Socin. *num. 2.* verbum, *actio*, ſtet propriè, quia textus non præcipit ut actio proponatur, ſed ut ventiletur, ſcilicet ipſum jus competens: nam actio eſt jus proſequendi in judicio quod ſibi debetur, *ut Inſtitut. de act. in princ.* & ideò dicimus ſine actione neminem experiri, *l. Si pupilli, §. Videamus, ff. de negot. geſt.* Sed magis placet prima expoſitio gloſſæ, quia illud jus non ventilatur in judicio ſub formalitate actionis, ſed tamquam ſimplex, & nuda petitio. Et quamvis ſine actione de jure Civili nemo experiatur, tamen de jure Canonico non eſt neceſſe ut hoc faciat per modum actionis, ut in juribus præallegatis. In prima compilatione Decretalium non habetur illud verbum, *actio*, ſed legitur, *accuſatio ventiletur*, ut refertur ab Antonio Auguſtino *in cap. 1. hoc tit.*

Quartò nota ibi, *vel Conſilio*, Clericum non poſſe 4
prorogare juriſdictionem alterius Judicis etiam ordinarii abſque conſenſu Epiſcopi proprii, & ita conſilium, hìc
accipitur pro conſenſu, ſeu licentia: nam ſolùm conſilium 5
non ſufficit, *cap. proximo, infrà eod. & cap. Romana, eod. tit. lib. 6.* ſecundùm gloſſ. tertiam, *hic* Hoſtienſ. *in princ. in ver. Vel conſilio*, Joan. Andr. *num. 3.* & Butr. *num. 2. & 3.* Qui inde infert conſilium accipi pro conſenſu ubi exigitur conſilium ab eo, de cujus ſuperioritatis præjudicio agitur: unde non ſufficit illud petere, & expectare, ſed oportet obtinere, ut notat gloſſ. & DD. *in cap. Si pro debilitate, de offic. deleg.* licèt aliàs ex proprietate vocabuli aliud ſit conſilium, & aliud conſenſus, *ut notatur in cap. Cùm olim ſupra de arbitr.* Sed hìc impropriatur conſilii verbum propter ſubjectam materiam, ſecundùm Hoſtien. *ubi ſupra*, & Abb.
num. 3. verſ. Nota ex gloſſ. Vel dic ſecundùm Petr. de An- 6
char. *in 3. notab.* conſilium includere conſenſum, & prolatum à jure importare neceſſitatem, ita ut Clericus neceſſariò teneatur illud ſequi, juxta materiam *l. 1. §. Si plures, ff. de exercit. act. & d. c. Cùm olim de arbitr.*

Ultimò nota ibi, *apud alios, quos utraque pars voluerit*: 7
ad hoc ut prorogari poſſit juriſdictio judicis non ſui præter licentiam proprii Epiſcopi requiri etiam conſenſum utriuſque partis: juſtum enim, & honeſtum eſt, ut judex communiter eligatur, *ut hic, & in cap. Placuit, 2. quæſt. 6.* Hoc declara primò, dummodo prorogatio fiat in judicem Eccleſiaſticum, *cap. Significaſti, infrà eod.* nam judicem laicum Clericus ſibi conſtituere non poteſt, etiamſi Epiſcopi, & adverſarii conſenſus accedat, nec prorogatio firmatur juramento, *cap. Si diligenti, infr. eod.* Sed ad hoc requiritur auctoritas Papæ, *cap. Mennam 2. quæſt. 5. & cap. Cùm devotiſſimam 12. quæſt. 2.* & tenent *in cap. prox. infrà eod.* Hoſtien. *num. 1. in ver. Pontificis*, Joan. Andr. *num. 3. in eod. ver.* & Butr. *num. 7.* Declara ſecundò, dummodo procedatur per viam prorogationis: ad hoc enim formalis delegatio non requiritur, ſecundùm Innoc. *in fin.* Secus ſi per viam delegationis, quia tunc non exigitur conſenſus partium, ſed Epiſcopus ſolus dat judices: & quod hìc dicitur, quos utraque pars voluerit, eſt de conſilio ne judex poſſit recuſari, ſed tamen commiſſio valet, etiam partibus non conſentientibus, dummodo fiat ſalvo jure recuſationis, & ita procedit textus *in cap. Super quæſtionum, §. Quem verò, & §. fin. de offic. deleg.* ut hìc declarat Joan. Andr. *in fin.* cum quo Butr. *num. 6.* & alii tranſeunt. Sed an hoc procedat poſt Concilium Tridentinum, plenè dicam *in cap. Signifi-*
caſti, infrà eodem. Declara tertiò dummodo utraque pars 8
ſit præſens; tunc enim ſecundùm conſuetudinem Curiæ fit convenientia judicum: & ſi concordent, dantur judices de communi conſenſu, *ut l. Obſervandum, ff. de Iudic.* Si diſcordent, quælibet pars nominat unum, & Curia dat tertium ex officio. Si verò altera pars ſit abſens, obtinet præſens judices ad voluntatem ſuam ſalvo jure recuſationis; & in hoc caſu poteſt intelligi textus *in cap. Cùm R. de offic. deleg.* ubi datur judex ad voluntatem unius partis. Et de hoc ſtylo Curiæ Romanæ atteſtantur *hic* gloſſ. *ult.* Joan. Andr. *in fin.* Butr. *d. num. 6.* Abb. *num. 4.* & Marian. Socin. *num. 2. verſ. In ea gloſſa.*

QUÆRO, An generaliter, & indiſtinctè Clericus ſit 9
coram ſuo Epiſcopo conveniendus.

Communis regula eſt Clericum conveniri debere coram proprio Epiſcopo, ut hìc eſt caſus ſecundùm omnes, concordat *cap. Si Clericus*, ibi, *ſuum Epiſcopum*: necnon ibi, *proprium Epiſcopum 11. quæſt. 1. cap. Si quis contra Clericum*. ibi, *Epiſcopum ipſius adeat infr. eod.* & in Auth. *Ut Cler. apud*
propr. Epiſc. collat. 6. cum ſimil. Et proprius Epiſcopus dicitur 10
primò, in cujus diœceſi Clericus conveniendus domicilium habet: forus enim domicilii dicitur verus, & naturalis forus,

rus, ut notatur *in cap. fin.* & ibi dixi *num.9.* poſt Innocent. Hoſt. & alios *infra eod.* & cum cæteris omnibus concurrit, ut eſt textus *in cap. Dilecti*, & ibi gloſſ. *in ver. Vbi domicilium infrà eod. l. Si fideicommiſſum*, §. *Sed & reſcriptum. ff.*
11 *de Iudic. cum ſimil.* Deinde dicitur Epiſcopus proprius, in cujus diœceſi Clericus beneficium obtinet Eccleſiaſticum, licet ſit alterius diœceſis, textus eſt *in cap. Cum nullus de tempor. ordin. lib.6.* Et quamvis loquatur reſpectu ordinis, tamen idem dicendum reſpectu juriſdictionis: nam qui poteſt ordinare, poteſt & judicare, *cap. Nullus Primas, 9. quæſt.2. & cap.3. de Paroch.* Adverte tamen, quia aut beneficium perſonalem reſidentiam non requirit; & tunc poteſt Clericus in loco beneficii conveniri quando agitur de illo beneficio tantùm, & non aliàs, *arg. cap. Sane infr. eod. l. fin. C. Vbi in rem. act. & cap. Dilectus, il ſecondo ſupra de reſcript.* Aut requirit perſonalem reſidentiam, & tunc cùm rector beneficii, ibi domicilium contrahat, *c. Poſtulaſti infra eod.* & notat Innocent. *in c. Ex ore de privileg.* Idem dicendum, quod ſuperiùs dictum eſt de Epiſcopo domicilii, ut ſcilicet ibi conveniri poſſit etiam de alibi geſtis, ſecundùm Abb. *hic num.6.* de quo vide plenè per Marian. Socin. *in cap. final. num.22. infra eodem.* Ad hoc Concilium Tridentinum *in cap.11. in fin. ſeſs.24.* ubi privilegia, quæ competunt reſidentibus in Curia Romana ratione Eugenianæ Conſtitutionis, aut familiaritatis Cardinalium, non ſuffragantur beneficia obtinentibus quo minus ratione dictorum beneficiorum Ordinarii Juriſdictioni ſubjecti permaneant; & ita ratione beneficii perſonalem reſidentiam non requirentis ſortitur quis forum Ordinarii, ubi beneficium obtinet, ratione illius beneficii dumtaxat non obſtantibus privile-
12 giis. Rurſus dicitur proprius Epiſcopus, in cujus diœceſi Clericus originem propriam, vel paternam, licèt alibi domicilium habeat, ut probatur *in d. c. Cum nullus de tempor. ordinat. lib.6.* inducendo illud, ut dixi numer. præcedenti, *& in l. Aſſumptio*, cum ibi notat. *ff. ad municipal. & in l. 1. & in l. Origine, C. de municipal. & origin. lib.10.* Quod tamen ita tempera, ut in loco originis ita demum poſſit conveniri ſi ibi ſit præſens, aliàs ſecus, ſecundum Abb. *hic n.6.* & notat Bart. *in d. l. Aſſumptio*, §.1. *n.2. verſ. quarto caſu*, pèr textum *in l. Hæres abſens, in 1. reſponſ. ff. de iudic. & in l. Relegatorum*, §. *Dubitatum eſt, ff. de interdict. & relegat.*
13 Præterea dici poteſt Epiſcopus proprius ratione ordinis collati, ut notat gloſs. *in d. l. Hæres abſens*, §. *Proinde in ver. Debebit, verſ. Item ratione ordinis*, & illam gloſs. dicit ſingularem Abb. *num.6.* Item poteſt dici proprius, qui tamen eam intelligit procedere quando Epiſcopus ordinavit nomine proprio; ſecus ſi ex commiſſione alterius, quia tunc ordinatio tribuitur illi cujus nomine fit, *arg. cap. Si Epiſcopus de præbend. lib.6.* Sed certè quando Epiſcopus ordinat nomine proprio, jam eſt Epiſcopus proprius ante ordinationem, cùm aliàs ordinare non poſſit, ut eſt textus *in d. c. Cum nullus, & 9. q.2. per totam:* ergo non apparet quomodo efficiatur proprius ratione ordinis collati. Fortè gloſſa habuit alium intellectum, videlicet ut ratione ordinis forum quis ſortiatur, quia laicus effectus Clericus mutat forum, ac genus fori, & efficitur de foro Eccleſiæ, *cap.1. 53. diſt. cap. Duo ſunt 12. quæſt.1.* Sed hoc non provenit propter ordinis characterem: nam & ordinatus ab alieno ſine licentia Epiſcopi proprii, licèt ſit ſuſpenſus, tamen eſt effectus de foro Eccleſiæ *cap.1. & ſeqq. de tempor. ordinat. lib.6.* Concilium Tridentinum *cap.8. ſeſs.23.* Demum ad effectum prædictum dicitur Epiſcopus proprius etiam ratione contractus initi, delicti commiſſi, aut rei ſitæ, *ut in d. cap. fin. infrà eod.* & generaliter omnibus aliis modis, quibus forum quis ſortitur, quos enumerat gloſſ. prælleg. *in d. §. Proinde*, & ibi Doctores, & latiſſimè Marian. Socin. *in eod. c. fin.* & ibi dixi
14 *n.28.* Epiſcopi autem appellatione in caſu hujus cap. venit etiam inferior Prælatus habens in loco juriſdictionem quaſi Epiſcopalem ex privilegio, vel conſuetudine, *cap. Cum contingat in fine*, & ibi Doctores, præſertim Abb. *n.18. infr. eod. c. Auditis, de præſcript.* & hoc non obſtante decreto Concilii Tridentini *ſeſs.24. cap.20. §. Ad hæc*, ut ſcripſi latiſſimè in *c. Accedentibus, à n.20. uſque in fin. de exceſs. Prælat.* Itaque ſecundùm has omnes acceptiones ſtat regula, ut Clericus coram proprio Epiſcopo conveniri debeat.

15 Extenditur primò hæc regula, ut locum habeat ſive Clericus conveniatur à clerico, ut hic, ſive à laico, *ut cap. Si quis contra Clericum infra eod.* actor enim ſequitur forum rei, *c. Experientiæ, 11. quæſt.1. cum ſimil.* ſecundùm Marian. Socin. *hic in 1. notab.* & tenent Hoſtienſ. Joan. Andr. Cardin. & alii, qui verba, *Si quis Clericus*, ſupplent, *vel laicus*.

Extenditur ſecundò ad cauſas tam civiles, quàm crimina- 16
les, *c. Inclita, 11. quæſt.1.* Audi. *Statuimus, C. de Epiſc. & Cler.* & in Authen. *Vt Cler. apud propr. Epiſc. coll. 6.* & probatur hìc in ver. *Negocium*, quod ab Innocentio & aliis exponitur pro *cauſa*, ſive *quæſtione*, ut dixi ſupra *in 2. notab.*

Extenditur tertiò etiam ad Clericum primæ tonſuræ, ut probatur *in c. Cum non ab homine, ſupra de iudic.* ibi, *in quocumque ordine conſtitutus, iuncto cap. Cum contingat, de ætat. & qualit. & in c. prox. infra eod.* ibi, *Clericum ullum*, & ibi dixi *in 2. notab.* poſt Hoſtienſ. Butr. & alios.

Extenditur quartò etiam ad Clericos conjugatos non bi- 17
gamos, habitum, & tonſuram deferentes, *cap. unico de Cler. coniug. lib.6.* Joan. Andr. *in cap. prox. num.2.* & ibi etiam Abb. *num.2. & 3. infrà eodem*, Henric. Boich. *in cap. Ex litteris num.18. de vita, & honeſt. Cleric.* Vitalin. in Clem. 1 *num.55. & 57. eod. tit.* de quo tamen hodie dic ut ſcripſi *in c. Propoſuiſti num.27. & 28. infrà eod.*

Extenditur quintò ad Clericum etiam ſuſpenſum, excom- 18
municatum, interdictum, vel depoſitum etiam pro crimine irregularitatem irrogante: nam ante actualem degradationem remanet ſub juriſdictione Epiſcopi, ut probant jura *in cap. Dictum 81. diſt. in c. Cum non ab homine*, & ibi Dec. *n.6. de iudic. & in c. Degradatio, de pœn. lib.6.* Marian. Socin. *in c. Ad abolendam num.21. de hæret.*

Extenditur ſextò ad omnes perſonas Eccleſiaſticas, & ad complures alios, qui ſunt de foro Eccleſiæ, licèt Clerici non ſint de quibus ſcripſi latiſſimè *in c. prox. infr. eod. à n.16. uſque in fin.* poſt Marian. Socin. *hic à num.4. uſque ad num.24.* qui fusè materiam explicat viginti quinque declarationibus.

Extenditur denique centum & ſex modis, quos uberrimè cumulant Moderni *in tract. de effect. Clericat. effect. primo à num.2. uſque ad num.668.*

Recepit tamen ſupradicta regula quamplures declaratio- 19
nes, ut dixi *in c. prox. num.3. infra eod.* inter quas illa eſt præcipua, & uſu forenſi admodum frequens, quàm juri communi adjecit Concilium Tridentinum *ſeſs.23. cap.6.* ubi ſtatuit, ut, *prima Tonſura initiatus, aut etiam in minoribus Ordinibus conſtitutus fori privilegio non gaudeat, niſi beneficium Eccleſiaſticum habeat, aut clericalem habitum, & tonſuram deferens alicui Eccleſiæ ex mandato Epiſcopi inſerviat, vel in Seminario Clericorum, aut in aliqua ſchola, vel univerſitate de licentia Epiſcopi quaſi in via ad maiores ordines ſuſcipiendos verſetur.* Hæc ibi, & S. Congregatio Cardinalium ejuſdem Concilii Interpretum declaravit, *ad hoc ut fori privilegio gaudeat, requiri, & ſufficere ea, quæ aliquo ex infraſcriptis capitibus ſigillatim ſunt adnotata. Vt obtineat beneficium Eccleſiaſticum, ut clericalem habitum, & tonſuram deferens in aliquo Seminario de licentia Epiſcopi degat, ut in habitu, & tonſura incedens in aliqua ſchola de licentia Epiſcopi verſetur, ut habitum & tonſuram geſtans in aliqua univerſitate de*
licentia Epiſcopi moretur. Si vero quæ in aliquo ex his capiti- 20
bus comprehenſa ſunt, in Clerico concurrant, ſed aliqua occaſione habitum à ſe geſtari ſolitum ad breve tempus depoſuerit, non ideo fori privilegium amittere. An verò habitus ſit clericalis, ad iudicis Eccleſiaſtici cognitionem pertinere. Quibus 21
autem caſibus Clericus ex Decreto Concilii fori privilegio non
gaudet nullam requiri monitionem ut illud amittat. Hacte- 22
nus S. Congregatio. Adverte tamen ad illa verba Concilii, *de mandato Epiſcopi, & de licentia Epiſcopi;* quia ex ipſius Congregationis ſententia non ſunt ſubſtantialia, ut in ſubjecta declaratione.

Joannes Cuperchinus Clericus Romanus, qui prima tonſura in urbe initiatus, quatuor Ordines minores Panormi cum dimiſſoriis Domini Cardinalis urbis Vicarii ſuſcepit, Romam reverſus, & in habitu clericali incedens ſtudiis incumbens frequentavit Collegium S. Thomæ, ubi Fratrem Donatum publicè Logicam tradentem quotidie audivit prout in fide, quæ datur ejuſdem Fratris Donati; & licèt nulli eſſet adſcriptus Eccleſiæ, tamen non deſtitit diebus præcipuè feſtivis, & aliis inſervire ſacrificio Miſſæ in Eccleſia S. Jacobi incurabilium, & alibi prout in fide Sacriſtæ, quæ ſimiliter datur. Mox ſororis infamia commotus, & ſtimulis incenſus honoris eam pluribus vulneribus confodit, & rem omnem ſine difficultate confeſſus eſt. Cùmque inter alia pro ipſius defenſione dicatur, cum uti Clericũ pro tali homicidio

non

non poſſe tradi curiæ ſæculari, nec affici ultimo ſupplicio; opponitur à fiſco eum non gaudere privilegio fori, quia neque beneficium habet, neque eſt adſcriptus Eccleſiæ, neque verſatur in ſcholis de licentia Epiſcopi, ut requirit Concilium Tridentinum *ſeſſ.22.cap.6.* unde quæritur quid juris. Die 20. Junii 1609. Sac. Congregatio Concilii perpendit ſecundùm ea, quæ proponuntur, in hoc caſu concurrere omnia requiſita, ut hic clericus gaudeat privilegio fori: eſt enim initiatus prima tonſura, incedebat in habitu, & tonſura clericali, & Eccleſiæ inſerviebat; imò etiam in ſchola verſabatur, quia publicam Dialectices lectionem in ædibus S. Mariæ ſuprà Minervam audiebat. Unus tamen ſupereſt ſcrupulus, quod nec ad inſerviendum, nec ad verſandum in ſchola ulla præceſſit licentia; nullumque mandatum Vicarii urbis, ut requirit Concilium, dum *cap.6.ſeſſ.23.* ſtatuit hujuſmodi clericum privilegio fori potiri ſi inſerviat Eccleſiæ de mandato Epiſcopi, vel in ſchola verſetur de Epiſcopi licentia: ſed hanc difficultatem ſuſtulerunt duæ antiquæ deciſiones Congregationis, quarum altera declaravit privilegio fori gaudere clericum minorum Ordinum in habitu, & tonſura incedentem, inſervientemque Eccleſiæ, tametſi abſ-
23 que ullo Epiſcopi mandato. Altera determinavit talem clericum inſervientem alteri Eccleſiæ quam ei, cui mandaverat Epiſcopus ut inſerviret, nihilominus gaudere privilegio fori, nimirùm quia qualitas mandati, vel licentiæ eſt levis, ſatiſque eſt concurrere quæ potiora ſunt, nempe tonſuram, delationem ipſius cum habitu clericali, ſervitium Eccleſiæ, vel commorationem in ſchola aliqua. Ita enim etiam ceſſante Epiſcopi mandato, vel licentia ſatisfit menti Concilii eò tendentis, ut ſolus Clericus, qui quaſi in via ad majores Ordines ſuſcipiendos verſabatur, nec cauſa effugiendi ſæculare forum vagus huc illuc diſcurrebat, ſed Eccleſiaſtico ſervitio inſiſtebat, fori privilegio ſe juvare poſſet, quæ qualitates in hoc clerico cum fine Concilii concurrunt, quamvis non afferatur mandatum, vel licentia Epiſcopi. Itaque pro certo habentes hunc clericum fori privilegio gaudere, Patres mandarunt Secretario, ut eorum nomine alloqueretur Gubernatorem urbis, ut ſuſpenderet in cauſa, donec res poſſet referri ad Sanctiſſimum.

24 Secundò QUÆRO, Poſita Conſtitutione ſan. mem. Sixti V. *de habitu, & tonſura Clericorum, &c.* quæ incipit, *Sacroſanctam*. An Clericus primæ Tonſuræ, vel minorum Ordinum obtinens beneficium Eccleſiaſticum, & habitum ac tonſuram nequaquam deferens tamquam propterea beneficio vigore dictæ Conſtitutionis ipſo facto privatus, intelligatur amiſiſſe fori privilegium, adeò ut etiam ante latam à judice Eccleſiaſtico declaratoriam ſuper facto, videlicet quòd tonſuram, & habitum clericalem non geſtaverit, fori privilegio minimè debeat gaudere.

25 Certum eſt privatum beneficio ipſo jure, & ſic per ſententiam juris, non poſſe amoveri à beneficio, quo privatus eſt, antequam crimen ſit probatum, & declaratum per ſententiam hominis: alioquin privatus poſſet agere ſpolio, ut pluribus probat Oldrad. *conſ.227. De toto themate, num.4. verſ. Secundo obiicit.* & Petr. de Anchar. *conſ.189. Tribus de cauſis num.3. & 4.* Quantumcumque enim lex imponat pœnam ipſo jure, ſemper tamen requiritur declaratoria judicis ſuper facto, priuſquam pœna ipſa poſſit executioni demandari: caſus eſt apertus *in cap. Cum ſecundum, §. Confiſcationis*, & ibi omnes notant, præſertim Gemin. & Franc. *de hæret. lib.6.* Jo. de Andr. poſt Archid. *in cap. Felicis num.2. de pœnis eod. lib.* Bald. *in cap.1. in fin. quibus mod. feud. amitt.* Calderin. *conſ.95. num.3. in fin. verſ. Eſt etiam iuſtum alias 1. de treug. & pac.* Rom. *conſ.211. Allegationes num.4. verſ. Secundo moveor.* & paſſim Doctores. Quamobrem *die 6. Octobris* 1612. in S. Congregatione Concilii, cui interfuerunt S. R. E. Cardinales S. Cæciliæ, de Monte, Plattus, Mantica, Arigonius, Millinus, & Lancellotus, propoſito ſupraſcripto dubio omnes abſque ulla diſcuſſione cenſuerunt hujuſmodi Clericum nullo pacto excludi à fori privilegio niſi poſt latam à judice Eccleſiaſtico declaratoriam ſuper facto, ſeu delicto, id eſt quòd habitum, & tonſuram clericalem minimè geſtaverit. Et
26 ſubinde orta dubitatione an Clericus beneficiatus non inſerviens alicui Eccleſiæ, qui habitum, & tonſuram geſtare conſuevit, licèt aliquoties hujuſmodi geſtationem intermiſerit, incidat in pœnam amiſſionis beneficii Conſtitutione Sixti V. ſan. mem. hac de re edita impoſitam, ita ut lata poſteà declaratoria ſuper facto, fori privilegio gaudere non debeat: omnes uno ore cenſuerunt reſpondendum, hujuſmodi Clericum habitum, & tonſuram geſtare ſolitum, tametſi aliquando talem geſtationem intermiſerit, nequaquam incidiſſe in pœnam privationis dicta Sixti V. Conſtitutione impoſitam, & ex conſequenti non amiſiſſe fori privilegium, ſed eo tamquam beneficiatum debere potiri ad præſcriptum Decreti ejuſdem Concilii *cap.6. ſeſſ.23.*

Tertiò QUÆRO, An Clericus primæ tonſuræ præ- 27
ſentatus à Patrono ad Capellam Sacerdotalem, & à Summo Pontifice vigore præſentationis inſtitutus gaudeat privilegio fori, licèt tertio in poſſeſſione Capellæ intruſo poſſeſſionem ejus, ſuper qua litem movit, & introduxit, acquirere non potuerit.

Cum Concilium Tridentinum *d. cap.6. ſeſſ.23.* addendo 28
juri antiquo ſtatuat, ut prima tonſura initiatus non gaudeat privilegio fori, niſi beneficium Eccleſiaſticum habeat, aut clericalem habitum, &c. atque ita alternativè requirat ut habeat ſaltem beneficium Eccleſiaſticum, *cap. Inter cæteras de reſcript.* Pro ſolutione quæſtionis ſupponendum eſt dictam capellam habere illa quatuor requiſita, ut conſtituat beneficium Eccleſiaſticum, quæ adnotavit Petrus de Anchar. *in cap. Beneficium n.2. de regul. in 6.* quem ſequutus fuit Dec. *in rubr. de reſcript. num.8.* Item ſupponendum 29
capellam, de qua agitur, eſſe alicujus redditus; cùm alias ſi nullius eſſet redditus, illam obtinens non eſſet judicandus beneficium habere, argum. *cap. Si quis obiecerit, 1. quæſt.3.* & notat Collectar. *in cap.2. in 2. col. de conceſſ. Præben. & in cap. De multa*, ubi etiam Abb. *de Præbend.* Sarnen. *in reg. de Annali quæſt.47. num.3.* & tenet Rota *deciſ.445. alias 26. tit. de Præben.* ibi, *reali commodo, in novis*. Licèt ex iis, quæ ſubnectentur inferiùs, in terminis Concilii quoad fori privilegium aliud videatur dicendum.

Atque his ſuppoſitis, non videtur ambigendum quin 30
hic Clericus ad effectum prædictum obtineat beneficium Eccleſiaſticum: ex ſola enim collatione, ſeu inſtitutione ſine alia traditione, vel adeptione poſſeſſionis jus in beneficio tribuitur, *cap. Si tibi abſenti de Præben. lib.6.* & notat gloſſ. in Extravag. Joann. XXII. *Execrabilis in §. Porro, in* 31
ver. Competat ius, beneficia enim æquiparantur ultimis voluntatibus, gloſſa *in cap.1. in ver. In ultimis voluntatibus de conceſſ. Præben. in 6.* & eſt textus *in cap. Authoritate eodem tit. & lib.* Sed in ultimis voluntatibus dominia, ac jura recta via, ipſoque jure ſine traditione aliqua transferuntur, *l. à Titio. in fin. ff. de furt. l. Si tibi homo, §. Cum ſervus, ff. de legat.1. l. ult. C. de Sacroſ. Eccleſ.* Jaſ. *in l.1. num.13. ff. de legat.1.* Ergo & in beneficiis Eccleſiaſticis. Ad quod facit textus *in cap. fin. §. Sane*, ubi etiam Gemin. hoc adnotavit, *de conceſſ. Præben. lib.6.* Quinimò uſque adeò dicitur bene- 32
ficium illius eſſe, qui ſolam collationem obtinuit, licèt alius poſſeſſionem occupet, ut beneficium dicatur vacare per obitum ipſius, & non poſſeſſoris, quamvis tantùm ſupplicationem ſignatam habuerit, ut decidit Rota *deciſ. ult. in antiq. ſub tit. de reſcript.* Collectar. *in cap. Conſtitutus, verſ. Sed quid de quæſtione de conceſſ. Præben.* & Sarnen. *ſuper regul. Cancell. de impetran. benefic. vacan. per obit. familiar. Cardin. quæſt.23.* & eſt caſus expreſſus *in dict. cap. Si tibi abſenti de Præbend. in 6.*

Sed objicies, verba illa Concilii, *niſi beneficium Eccle-* 33
ſiaſticum habeat, ſunt cum effectu intelligenda, *l.1. §. Hæc verba, ff. Quod quiſque iur.* ibi, *Cum effectu*, non verbotenus intelligenda, *& in cap. Relatum de Clericis non reſiden.* rebus enim, & non verbis jura ſunt impoſita, *cap. Commiſſa de elect. in 6.* Et ideò verbum, *habere*, proprium effe- 34
ctum habendi ſignificat, Bald. *in l. Data opera num.31. C. de iis, qui accuſ. non poſſ.* allegat textum *in l. Fideicommiſſa, §. Si filio, de legat.3.* Facit quod deeſſe videtur id, quod inutile eſt, *cap. Fraternitatis de frigid. & malefic.* Et in ſimili 35
dicetur de Epiſcopis Nullatenenſibus, ſeu Titularibus, & Comitibus Palatinis, qui non dicuntur propriè tales, ſed abuſivè tantùm, ut tradit Jaſ. *in l. Id quod num.25. de legat.1. poſt* Bald. in Auth. *Licentiam, C. de Epiſc. & Cleric.* ubi tenet illius Authenticæ diſpoſitionem non habere locum in Epiſcopis, qui habent Eccleſias apud Saracenos, quarum nullos capiunt fructus, qui enim re privatur, nec nomen habere meretur, gloſſ. *in cap. Corepiſcopi 18. diſtinct.* ut de Cardinalibus Eccleſiæ Ravennaten.

& Compoſtellanæ, dicit Cardin. poſt gloſſam in Clem. 2.
in princ. de celebrat. Miſſar. Abb. *in cap. Bonæ il primo num.* 3.
36 *col.* 2. *de poſtulat. Prælat.* Verba enim in potentiori ſignifi-
catu ſunt ſemper intelligenda, Abb. *in cap. Ex publico, de
Converſ. conjug.* Præpoſ. *in cap. Rurſus, in* 1. *notab. Qui Cler.
vel voven.*

37 Verùm hæc objectio tollitur, quia verbum, *habere*, dum
ſimpliciter profertur à jure, verificatur non ſolùm in eo,
qui plenum dominium rei habet, vel proprietatem nudam,
ſed etiam in eo, qui habet tenutam. Caſus eſt expreſſus *in
l. Stipulatio iſta*, §. *Hæc quoque verſ. Habere*, *ff. de verbo-
rum obligat.* & *in l. Habere*, *ff. de verborum ſignific.* & *in l. Id
apud ſe*, *eodem tit.* Id enim quis apud ſe habere videtur, de
quo actionem habet, habetur enim quod peti poteſt, *l. Qui
actionem*, *ff. de reg. iur.* dum enim jura tantùm ſimpliciter
de verbo, *habere*, loquuntur, ſufficit dicto modo, vel altero
38 ipſorum habere. Sed ubi requirunt ut plenè vel pacifice
quis habeat, tunc aliud eſt dicendum, ut eſt caſus *in cap.
Si tibi conceſſo de Præben. in* 6. ubi gloſſ. *in ver. Vacare*, in-
titulatus enim in beneficio plenè non habetur, ſi alius perci-
pit fructus beneficii, ut ibi per gloſſ. Idem procedit in ver-
bis *pacifice obtinere*, *vel poſſidere beneficium*, quia requiritur
actualis poſſeſſio majoris partis bonorum, vel liberum
exercitium animarum, vel alia, quæ notata ſunt in deciſio-
ne Rotæ *in novis n.* 3. *ſub tit. de conceſſ. Præben. in c. Gratia
de reſcript. in* 6. in Clem. *Gratia eodem tit.* & *in cap. Commiſſa
de elect. lib.* 6. ubi ſunt caſus diverſi congruentes ſupradictæ
interpretationi. Dum igitur Decretum Concilii *dict. cap.* 6.
ſeſſ. 23. ſimpliciter requirit ut habeat; ſatis eſt ut titulum ex
inſtitutione obtinuerit.

39 Nec verùm eſt Epiſcopos Eccleſiarum, quæ ſunt apud
Saracenos, abuſivè dici Epiſcopos, quia quamvis juriſdi-
ctionem actu non habeant tamquam Clero, & populo ca-
rentes, habent tamen habitu, *cap. Paſtoralis*, 7. *quæſt.* 1.
cap. 2. *ſeſſ.* 14. Concilii Tridentini, & verè ſunt Epiſcopi,
& pro talibus judicandi quoad honorem, & miniſterium,
textus eſt expreſſus *in cap. Si quis Epiſcopus ordinatus ad Pa-
rochiam* 92. *diſtinct.* ubi videtur caſus notabilis pro deciſio-
ne dubii propoſiti: & ad hoc ponderat illum textum accu-
ratè Cardinal. in Clem. *Vt hi*, §. *Illi verò*, *de ætat.* & *qua-
lit. poſt num.* 10. dicens pro poſſeſſore haberi eum, qui ob-
tinuit beneficium, licèt ab alio poſſideatur, quoad hono-
rem, & miniſterium, & dictum Baldi procedit non ex ra-
tione, quia non poſſidet, ſed quia fructus non percipit ab
Eccleſia, quam perceptionem requirit textus illius Au-
thenticæ, ut hodie dicimus de diſpoſitione *d. cap. Si tibi*;
unde ibi non requirebatur ſimplex habere, ſed plenum, ut
Eccleſia ſuccederet Epiſcopo.

40 Præterea quamvis *d. cap.* 6. *ſeſſ.* 23. reſtrinxerint privile-
gium, quòd habebant Clerici vel habitum, vel tonſuram
deferentes ad exemplum Clementis V. in Concilio Vien-
nenſi in clericis, qui ſordida officia publicè, ac perſonali-
ter exercent, ut in Clem. *Vnica de vita*, & *honeſtate Cleric.*
necnon Clementis VII. in quadam Extravaganti *edita anno*
1533. qua ademit fori privilegium Clericis non incedenti-
bus in habitu, nec tonſuram clericalem deferentibus, ut
ſcripſi *in cap. Ad audientiam il ſecondo num.* 122. *de reſcript.*
41 tamen conſiderandum eſt, Concilium dum ad fori privile-
gium requirit vel beneficium Eccleſiaſticum, hoc eſt inti-
tulationem, vel ſervitium Eccleſiæ, videri aliquo modo
conſentire cum juris antiqui diſpoſitione. Id enim eſt ad
inſtar armatæ militiæ. Quamvis enim quis deſcriptus
eſſet, & inter tyrones deputatus, & alia impleviſſet etiam
nota publica, & ſtigmate militiæ, quibus milites inſigniri
erant ſoliti ut dignoſcerentur, *l. Stigmata*, *C. de fabric.
lib.* 11. & alia præſtitiſſet, quæ notantur per gloſſ. *in l. pe-
nult. ff. ex quibus cauſ. maior.* tamen privilegio militari non
gaudebat, & præſertim exemptione ab ordinariis judici-
bus, niſi in numeros eſſet relatus, & aſſignatus ſub cer-
to jure, vexillo, & loco, à quo nuſquam recedere poterat
ſine commeatu: textus eſt *in l. Ex eo tempore*, *ff. de milit.
teſtam.* ibi, *in numeros relatus eſt*, & *in l. ſeq.* ibi, *in comi-
tatu Principum retentus*. Quando autem hæc relatio in nu-
meros facta intelligeretur, colligi poteſt ex textu *l.* 1. *cum
ſeqq. uſque in fin. C. de offic. magiſtr. milit.* Sic à ſimili frui non
debet Clericus privilegio quoad forum, quamvis per ordi-
nationem in cœleſti militia ſit adſcriptus, *cap. Cleros*, 21.
diſt. habeatque clericalem coronam, quæ eſt ejuſdem mi-
litiæ ſtigma, juxta notata per gloſſ. in Clem. *Quoniam*, §.
Idem in ver. Et tonſura, *de vita*, & *honeſtate Cleric.* niſi
etiam ſit relatus in numeros per aſſignationem beneficii,
quo redditur intitulatus illi Eccleſiæ, & cenſetur ſtipen-
dium habere, & ſub ſtipendio *propter officium enim datur
beneficium*, *cap. finali de reſcript. lib.* 6. & niſi militet,
vel referatur in numeros, ut quia Eccleſiæ ſervitio de-
putaretur, in qua ſerviat in Divinis, ad quod fuit ordina-
tus, & electus, ut ſcilicet militet Deo, cujus militiæ
fuit adſcriptus. De beneficiato, & de deputato curæ 42
Eccleſiæ, ut omittantur jura Imperialia, quæ habentur
in libro Authen. *in tit. Vt ſit determin. numer. Cleric.* & *in
tit. de Sanctiſſ. Epiſcop.* in quibus hæc eadem fuerunt or-
dinata: Reperi in Concilio Martini Papæ idem tunc
temporis ab Eccleſia obſervari. Ad quod videatur textus
in cap. fin. 92. *diſt.* & quæ ibi notat gloſſ. *in ver. Deputatus*;
illic enim habetur deputatio certæ Eccleſiæ per inſtitutio-
nem, ut de beneficio, & alio modo per aſſignationem
in numerum Clericorum deſervientium; & ſtatuitur, ut
qui non inſervit ad quotidianum pſallendi officium, de-
ponatur à Clero; & ſic per Concilium videtur aliquo
modo potiùs innovatum jus antiquum, quàm novum ſta-
tutum; licèt hunc, & alios ſimiles canones, qui à Gra-
tiano tribuuntur Concilio Martini Papæ, collectos fuiſſe
à Martino Bracharenſi ex Synodis ſub Honorio I. adnota-
vit Covarr. *in relect. cap.* 1. *num.* 1. *de teſtam.* Illud caput
habetur ex Concilio Toletano I. ſub Anaſtaſio Papa
anno Domini 400. *cap.* 5. in hæc verba: *Presbyter*, *vel
Diaconus*, *vel Subdiaconus*, *vel quilibet Eccleſiæ deputa-
tus clericus*, *ſi intra civitatem fuerit*, *vel in loco*, *in quo
Eccleſia eſt*, *aut caſtello*, *aut vico*, *aut villa*, & *ad Eccle-
ſiam ad Sacrificium quotidianum non acceſſerit*, *clericus
non habeatur*, *ſi caſtigatus per ſatisfactionem veniam ab
Epiſcopo noluerit promereri*, refertur à Burchardo *lib.* 2.
cap. 152. *Decret.* ab Ivo *part.* 6. *cap.* 243. & *Conciliorum
tom.* 1. *pag.* 597. *littera F.*

Rurſus objicies. Si ad fori privilegium ſufficeret ſolus 43
titulus beneficii abſque poſſeſſione, ſequeretur ut eſſet in
facultate cujuſque impetrare beneficium certo modo, &
tenere ut dicitur in manica ſupplicationem ſignatam ad
hoc ut tamquam intitulatus ſe tueretur adverſus juriſdi-
ctionem judicis ſæcularis, licèt Eccleſiæ non inſerviret;
quo nimis læderetur juſtitia, & eſſet contra mentem
Concilii.

Cæterùm ad hanc objectionem tollendam conſultò in
dubio ſuperiùs propoſito adjecta ſunt verba illa, *ſuper quo
litem movit*: nam alioquin ſi proviſus litem non inten-
taſſet intra præſcriptum tempus, poſſeſſor eſſet tutus regu- 44
la de annali, vel de triennali, & titulus proviſi redactus
eſſet ad non titulum, cùm duos in eadem re eodem tem-
pore in ſolidum jus habere leges non permittant, *l. Si ut
certo*, §. *Si duobus vehiculum*, *ff. Commod. l.* 3. §. *Ex contra-
rio*, & ibi Doctores, *ff. de acquir. poſſeſſ.* Bald. *in l. Non
ſolùm poſt medium verſ. Non obſtat*, *ff. ſol. matrim.* & duos
veros beneficiatos in eodem beneficio eſſe non poſſe pro-
bat text. *in cap. Dilecto verſ. Procurator tuus*, & *verſ. Vno
individuo iure vacante de Præben.* & ſcripſit Pariſ. *conſ.* 101.
Si quærimus num. 18. *verſ. Non obſtat*, & *conſil.* 117. *Si quæ-
rimus poſt num.* 31. *verſ. Vnde ſi ponamus*, & *num.* 33. *vol.* 4.
Quem refert, & ſequitur Mandoſa *in reg. de annal. quæſt.*
48. *num.* 7. *verſ. Et in terminis noſtris*. Quamobrem im-
petrans, qui litem infrà præſcriptum tempus contra poſſeſ-
ſorem non movit, cùm beneficio ſit ipſo jure privatus ex
vi regulæ, non poteſt amplius tamquam beneficiatus fori
privilegio gaudere.

Ad extremum propoſito dubio an Clericus primæ ton-
ſuræ proviſus de beneficio poſſit gaudere privilegio fori,
quamvis poſſeſſionem beneficii non habeat propter intru-
ſum, contra quem litem movit: S. Congregatio cenſuit
poſſe.

Quartò QUÆRO. Poſito Decreto Tridentini Conci- 45
lii *cap.* 6. *ſeſſ.* 23. An clericus non beneficiatus ſolitus tamen
Eccleſiæ inſervire, & in habitu, & tonſura incedere, ſi
noctu, vel interdiu in habitu laicali deprehendatur cum ar-
mis, gaudeat privilegio fori, nec ne.

Pro ſolutione quæſtionis præmittendum eſt primò ad 46
privilegium fori alterutrum ſufficere, id eſt ut clericus vel
beneficium Eccleſiaſticum habeat, vel habitum, & ton-
ſuram deferens alicui Eccleſiæ inſerviat, ut jam reſolvit S.
Congregatio. Siquidem conſulta an clericus beneficia-
tus,

tus, qui non deferens habitum, & tonſuram immiſcuit ſe enormitatibus, poſſit à judice laico puniri non præcedente monitione: reſpondit ex *cap.6. ſeſſ.23. Clericum beneficiatum frui privilegio fori, licèt clericalem habitum, & tonſuram non deferat, quia cap.6. dat privilegium alternativè vel beneficiatis, vel deferentibus habitum.* Hactenus verba declarationis: & idcirco in dubio adjecta ſunt illa verba, *non beneficiatus*: nam ſi Clericus beneficiatus eſſet, ex hoc ſolo fori privilegio gaudere quod ſpectat ad Concilii diſpoſitionem, & circumſcripta Bulla Sixti V. hac de re edita *anno* 1589. de qua dictum eſt ſupra in ſecunda quæſtione, unde fruſtrà dubitaretur an fori privilegium amiſiſſet ex eo, quòd ſine habitu clericali deprehenſus fuiſſet.

47 Præmittendum eſt ſecundò de jure veteri clericos in minoribus non conjugatos, & non beneficiatos, nec in habitu incedentes ante monitionem gaudere fori privilegio ſecundùm communem opinionem, de qua teſtatur Clar. *in §. fin. quæſt.36. verſ. Hæc autem*, licèt ſecùs ſtatutum eſſet clericis conjugatis *per cap. Vnicum de cler. conjug. lib.6.*
48 ubi ita tradunt Anchar. Franch. & alii. Hanc differentiam quoad hoc ſuſtulit Concilium *d. cap.16.* nam Clericus in minoribus non conjugatus, nec beneficiatus etiam ante monitionem, niſi deferens habitum, & tonſuram inſerviat Eccleſiæ, non gaudet privilegio fori, ut Sac. Congregatio declaravit.

49 Præmittendum tertiò, Concilium ita voluiſſe occurrere Epiſcoporum conniventiæ erga Clericos delinquentes, & Clericos incitare ad delationem habitus clericalis, ut tamen noluerit clericos plus æquo laicorum poteſtati ſubjicere: proindeque clericis non habentibus requiſita, fori privilegium non ademit perpetuò, ſed ſuſpendit ad tempus, ad ea, quæ de clerico conjugato tradunt Archid. Joan. Andr. Anchar. & Franc. *in dict. cap. Vnico*, quos ſequuta fuit Sac. Congregatio reſpondens clericum conjugatum, qui poſt dimiſſum habitum clericalem deliquit; quamvis pro eodem delicto in curia laicali citatus, & condemnatus fuerit; ſi deinde (modò non in fraudem) reaſumpto habitu, & tonſura Eccleſiæ deſerviat, non poſſe à judice laico pro eodem delicto perſonaliter diſtringi.

Ex his infertur, ut cùm verſemur in materia correctoria juris veteris, etiam inſpecta mente ipſius Concilii in favorem ordinis clericalis ſit pronunciandum, & inhærendum antiquorum Canonum diſpoſitioni, niſi quatenus expreſsè ſint correcti, *cap. Cum expediat, de elect. lib.6. cap. Eccleſia veſtra il ſecondo, eodem tit. l. Præcipimus in fin. C.*
50 *de appell. cum ſimil.* Quibus præmiſſis, ad dubium videtur reſpondendum, clericum, de quo agitur, gaudere fori privilegio ex infraſcriptis. Et primò quia animi judicium apparet ex perſeverantia; ideòque brevi reverſa uxor nec divertiſſe videtur, *l. Divortium, ff. de divort. l. Quidquid calore, ff. de reg. jur.* & non dicitur veniſſe qui non ſtetit, *cap. Si poſtquam*, & ibi gloſſ. *in ver. Mente, & c. Cupientes, §. Si per viginti*, ubi gloſſ. *in ver. Compareant, de elect. lib.6.* Item non videtur poſſeſſionem adeptus qui eam ſtatim amiſit, *l. Non videtur, ff. de acquiren. poſſeſſ.* gloſſ. *in cap. Quærenti, in ver. Ad integrum de offic. deleg.* nec dicitur verſum quod verſum non durat, *l. Si pro patre, §. Verſum, ff. de in rem verſo.* Sic qui habitum clericalem dimiſit illum ſtatim reaſſumpturus cenſebitur non dimiſiſſe, confert *cap. ad noſtram*, ibi, *ſtatim pœnituit quod habitum induiſſet*: & ibi gloſ. *de regul. cap. Conſtat.* & ibi etiam gloſſ. *in ver. Statim, 1. quæſt. 1.* & quod notat Abb. *conſ.69. Videtur num.2. lib.1.* Roman. *conſ.236. Vt præmiſſa num.4. verſ. Primo*, & eò magis, quia cùm verſemur in materia pœnali, & odioſa amiſſionis privilegii fori, factum non dicitur quod factum non durat, *cap. Nam & ego, de verborum ſignificat.* cum concord. de quibus ibi per gloſſ. *in ver. Quaſi numquam eſſet*, Abb. *d. conſ.69. num.1. col.1. verſ. Sed his non obſtantibus.* Animus autem reaſſumendi colligitur ex ipſa conſuetudine habitum jugiter deferendi, ex notatis per gloſſam *in cap.1. in ver. Non timore, ſuprà Quod met. cau.* & per Menoch. *lib.6. præſumpt.37. num.28.* facit textus *in §. Pavonum, Inſtitut. de rer. diviſ.* & mutatio voluntatis non præſumitur niſi probetur, *leg. Qui voluntatem, ff. de probat.*

51 Secundò habitus clericalis non prodeſt ei, qui paulò ante capturam publicè ſe gerebat pro laico, *cap. Si judex laicus*, ubi Doctores hoc notant *de ſentent. excommun. lib.6.* ergo multò minus habitus laicalis nocebit ei, qui anteà ſe gerebat pro clerico; cùm in primo caſu laicus agat de privilegio acquirendo; in ſecundo autem Clericus de privilegio jam quæſito non amittendo, ac proinde potior ſit cauſa Clerici, *l. fin. C. de jur. dot. l. ult. C. de Cod.* Federic. de Sen. *conſ.112. Amice cariſſime num.3. verſ. Sed quæritur*, & Roman. *conſ.179. Ampliſſime Doctor num.17.*

Tertiò verba legis intelligi debent civili modo, non amarè, 52
ut de continuo commenſali, continua reſidentia, vel continuo ſervitio reſpondit Calderin. *conſ.88. An ſit legatus aliàs 8. de offic. leg.* ubi allegat illud, *Numquam de manu tua exeat pſalterium, hoc eſt, horis congruis*, Card. poſt gloſ. in Clem. 1. *in 12. quæſt. de foro compet.* Ergo quod dicitur de habitus delatione, ſicut & de tonſura, non ita accipi debet, ut cùm primùm clericus ex quavis occaſione illum exuit, vel negligentia paſſus eſt creſcentes capillos tonſuram abſcondere, eo ipſo fori privilegium amiſerit: utrumque enim ſatis abſurdum videtur. Facit textus *in cap. Is qui, de ſepultur. lib.6.* & quod notat Imola *conſ.9. in fin.* ubi tenet privilegium conceſſum illis de comitatu, qui per decem annos continuè habitaverint in civitate, intelligi etiamſi habitantes civitatem tempore meſſium, & vindemiarum iverint in comitatum cum familia ad colligendos fructus; quia ex quo reverſi ſunt ad civitatem, dicuntur continuè habitaſſe. Et quod notat Bart. *in l.4. §. Prætor. ff. de damn.* 53
infec. ubi quod habitare quis dicitur in Civitate, licèt tres menſes ruri permaneat, & ſequitur Felin. *in cap. Quoniam num.2. de obed. offic.* cum ſimil. adductis per Apoſtill. ad Roman. *conſ.264. Vt is Nurſinus in ver. Requiruntur, verſ. Circa ſecundum.* Ad quod confert etiam Decretum Concilii Tridentini *cap.1. ſeſſ.23.* ibi, *qui aliquantiſper tantum abſunt, ex veterum Canonum ſententia non videntur abeſſe, quia ſtatim reverſuri ſunt.*

Quartò hæc verba Concilii *cap. 6. niſi habitum, & tonſuram* 54
deferens Eccleſia inſerviat, reſolvuntur, niſi habitum, & tonſuram deferat, & inſerviat: ſed ex defectu ſervitii uno, aut altero die Clericum intelligi ſuſpenſum à privilegio fori, nemo æquus judex dixerit. Ergo neque ex prima, aut altera brevi habitus dimiſſione, *ex reg. l. Jam hoc jure, §. Sed ſi*, & ibi Bart. *num.1. ff. de vulg. & pupill.* Unitas enim orationis de pluribus loquens regulata ab eodem verbo operatur, ut æqualis ſit determinatio quoad omnes, *l. Hæreditatem, & l. Quamvis, C. de impub. & aliis ſubſtitut.* Bonus textus *in l. fin. C. de ſentent. & interlocut. omn. jud.* & notat Bald. *in l. In teſtamento, C. de milit. teſtam.* Quod pluribus exemplis confirmat Florian. à S. Petro *conſ.14. num.9. & ſeq. per tot.*

Quintò, habitus regularis adeò eſt annexus oſſibus Monachorum, 55
ut in quocumque loco conſiſtentes, ſive in lecto quieſcentes, conſtanter eo uti debeant, *cap. Vidua, 20. quæſt.1. & cap. Sanctimonialis, 23. diſt.* adeò ut temerè dimittentes, ipſo facto excommunicentur, *in cap. Vt periculoſa, ne Cler. vel monach. lib.6.* & nihilominus religioſus, qui jocoſa levitate ad horam dimittit habitum ut currat, & lapidem projiciat, in excommunicationem non incidit, nec tamquam apoſtata amittit privilegia Ordinis ſecundùm Petrum de Palude. Cujus ſententiam dicit rationabile Silveſt. *in ver. Excommunicatio 9. num.5. verſ. Vigeſimaquarta*, ſubdens non cenſeri Religioſum dimittere habitum, ſi illum dimittat non doloſè, & cum aſſumptione alterius ad utendum eo, ſed ad horam voluptuoſè nullo alio aſſumpto; vel aſſumpto quidem, ſed ad ſolatium ex levitate jocoſa, non autem ad utendum. Et fuit opinio Zenzelini aſſerentis profeſſum non incidere in pœnas, ſi habitum dimittat cum aſſumptione alterius ad horam, non ad notabile tempus judicis, aut boni juris arbitrio limitandum, quia non dicitur quis aſſumpſiſſe, quod ſtatim eſt dimiſſurus: Ergo longè minùs ex dimiſſione habitus ad breve tempus incidere debet in pœnam amiſſionis privilegii fori clericus ſæcularis, qui non eſt adeò adſtrictus ad continuam, & numquam interruptam habitus delationem, ſicut regularis: & propterea idem Zenzelinus in Clem. *Quoniam de vita & honeſt. Cleric.* tenet clericum 56
ſæcularem, qui non continuè defert veſtem virgatam, vel partitam, nec proprii uſus cauſa, ſed ob feſtum Socii, qui uxorem duxit, vel militiam, aut doctoratum aſſumpſit, non incidere in pœnam illius Decretalis; quia talia rarò occurrunt, & jura coaptantur his, quæ ſæpè accidunt, *leg. Ex his, cum duabus ll. ſeqq. ff. de legibus*; & ſequitur Silveſt. *loco citato.* Ultimò, ſi aliter reſponderetur, conſequens

eſſet, ut Clericus in minoribus numquam ferè in cauſa criminali gauderet privilegio fori; quia commiſſurus delictum regulariter non incedit in habitu, atque ita Concilium ſtatuiſſet de caſu minùs frequenti contra jura proximè citata,

57 Non obſtat, quod regulariter attenditur tempus delicti, *l.1.ff. de pœn.* quia procedit quoad pœnam imponendam à ſuo judice, non quoad judicis competentiam, ut declarat Dyn. *in l. Idem Vlpianus, ff. de excuſ. tutor.* quem refert Joan. Andr. *in cap. Vnico n.19. verſ. Quanti dicunt de oblig. ad ratioc.*

Item non obſtat dictum Alex. *conſ.8. lib.1.* ex Bald. *in l. Affinitati, C. commun. de ſucceſs.* Quod attendi debeat tempus delicti ad cognoſcendum, ad quem forum ſpectat cognitio; quia negatur Clericum, de quo agitur, deprehenſum ſine habitu, fuiſſe etiam pro illo tempore extra juriſdictionem judicis eccleſiaſtici, ex prædictis. Deinde reſpondetur, hoc dictum procedere in favorem fori eccleſiaſtici, ut ſcilicet is, qui tempore commiſſi delicti reaſſumpſit habitum, licèt eumdem poſteà dimiſerit, non poſſit à judice laico condemnari pro eo delicto: & in his terminis loquitur Alex. poſt DD. ibidem citatos. Quod ſi acciperetur in alium ſenſum, adverſaretur deciſioni Sac. Congregationis in cauſa Nuſcana, *quam retuli in d.cap.Vnico n.73. de oblig.ad ratioc.* Sicut non obſtat, quod de Clerico conjugato videntur ſentire Doctores *in d.c.unic. de Cleric.conjug.lib.6.* tum quia non loquuntur in terminis illius, qui ſolitus eſt habitum deferre; tum quia de Clerico conjugato ad non conjugatum non infertur ad diminutionem privilegiorum, quæ fortiùs inhærent non conjugato; tum quia in judicio præjudiciali ſtatus attenditur tempus, quod eſt magis favorabile argum. §. *Sed & ſi quis inſtit. de ingen.* Ergo prævalebit conſuetudo deferendi habitum huic momento, quo deprehenſus eſt, attenta conſuetudine, circumſcripta alia conſideratione, quòd Clericorum gravitas nocturnis vagationibus inepta eſt, neque enim tunc viget ratio illa, ne Clerici urgentur inverecundè non agniti per habitum proprium, quam in Clericis Regularibus conſiderat textus *in d.cap. Vt periculoſa, Ne Cleric. vel Monach.lib.6.* ut per Silveſtr. *ubi ſuprà num.43. in fin.* ac magis dedecens eſt vagatio ipſa,

58 Cæterùm ſi talis Clericus noctu, aut interdiu ſine habitu repertus à judice ſæculari ignoranter comprehenſus, & in carcerem conjectus eſſet, excuſaretur judex ſecundùm terminos *cap.Si judex laicus de ſent. excommun. lib.6.* à ſententia excommunicationis; habitus enim facit præſumptionem, ut quis judicetur talis, qualem habitus, quem defert, demonſtrat, ut ibi, *& in l. Item apud, §. Si quis, ff. de injur.* Federic. de Senis *conſ.13. num.3. verſ. Talis namque:* & qualis actus apparet in ſui figura, talis præſumitur in ſui eſſentia, Paul. de Caſtro *conſ.261. Viſis, & conſideratis in princ. lib.2.* Ac propterea Clerici incedentes in habitu ſæculari præſumuntur laici, & offendens eos, & interficiens non eſt excommunicatus, quia ignorantia non ligat animam: ut inquit Hieronym. Tort. *conſ. ſuo poſt conſ.* Anton. de Butr. *num.20.* ubi plura ad hoc allegat, & præcipuè textum, quem dicit meliorem de mundo, *in l. Si ignorans, ff. Locati.* Atque ſi poſteà quam cognovit illum eſſe Clericum, vellet eum invitum retinere, aut recuſaret ad judicem eccleſiaſticum remittere ſub prætextu quòd talis Clericus gaudere non poſſet privilegio fori; non evitaret cenſuras *d. cap. Si judex laicus, & cap. Si quis ſuadente 17. quæſt.4.* Porrò an Clerici reperti cùm armis prohibitis ex forma proclamationum Principis ſæcularis poſſint à Judice laico puniri, & quomodo facienda ſit contra eos executio, quærit, & ſolvit Clar. *in §. fin. quæſt.36.* & Covarr. *Practicar. quæſt. quæſt.33. num.7. & Variar. reſol. lib.2. cap.20.* Sed in hoc dubio, de quo ad præſens non agitur, non videtur immorandum, cùm præſertim de eo ſatis dictum fuerit ſuprà *in cap. Eccleſia S. Mariæ, de Conſtit.*

59 Quintò QUÆRO, utrùm conſuetudo, ſecundùm quam Clerici habitum, vel tonſuram deferentes, fori privilegio gaudent, licèt beneficium eccleſiaſticum non habeant, nec alicui Eccleſiæ inſerviant, vel in Seminario clericorum, aut in aliqua Schola, vel Univerſitate de licentia Epiſcopi verſentur, *juxta cap.6. ſeſſ.23.* Concilii Tridentini, ſit necne obſervanda.

Nuper Sac. Congregatio Concilii declaravit, clericum conſtitutum in carceribus Curiæ Archiepiſcopalis Mediolanen. ſecundùm ea, quæ proponebantur, eò quòd qualitates à Concilio requiſitas non haberet, privilegio fori minimè gaudere. Sed cùm poſteà compertum eſſet in eadem facti ſpecie enunciari, ac ſupponi conſuetudinem Mediolani exiſtentem, ut Clerici non beneficiati hoc privilegio fruantur, etiamſi Eccleſiæ non inſerviant. Cujus tamen conſuetudinis Sac. Congregatio nullam habuit rationem; ideò iterùm quæſitum eſt, an prædicta conſuetudine ſuppoſita, dictus clericus fori privilegio gaudere debeat.

Hæc quæſtio poteſt referri tam ad conſuetudinem ante 60
Concilium introductam, quàm ad eam, quæ poſteà inolevit: Si referatur ad conſuetudinem introductam ante Concilium, veriùs videtur illam fuiſſe ſublatam Decreto *d. cap.6. ſeſſ.23.* nam cùm de jure communi Clerici habitum, vel tonſuram deferentes, gauderent privilegio fori, etiamſi alicui Eccleſiæ non inſervirent, *cap. Si judex laicus, de ſent. excommun. lib.6.* Cardin. poſt Joann. Andr. *in cap. Contingit, il ſecondo in 2. oppoſ. eodem tit.* Cepoll. *conſ.11. num.42.* Capra *concluſ.97. num.87. verſ. Aut incedit in habitu clericali.* Si quæ vigebat conſuetudo, ut Cle- 61
rici privilegio clericali gauderent, illa erat conformis diſpoſitioni juris communis. Ac propterea cùm Decretum *dict. cap.6.* jus commune ſuſtulerit, eodem modo ſuſtulit conſuetudinem illi conformem. Sic docet Joan. Andr. *in cap. Vnico num.2. in ver. Volumus de Cler. conjug. lib.6.* ubi probat conſuetudinem, ſecundùm quam Clerici conjugati gaudebant fori privilegio, etiamſi carerent qualitatibus ibi requiſitis, eſſe ſublatam per illam Decretalem, licèt ibi nulla fiat mentio conſuetudinis, eò quòd cùm de jure communi clericus gauderet privilegio fori abſque illis qualitatibus, conſuetudo conformis juri communi abrogatur ſublato jure communi, quo utentes non videntur voluiſſe novam conſuetudinem inducere: & opinionem Joan. Andr. ſequuntur ibi Anchar. Gemin. & alii, Fulgoſ. *conſil. 123. Præſuppoſitis num.2.* Silveſt. *in ver. Clericus primo in 7. quæſt. num.6.* Ratio eſt, quia ubi nova Conſtitutio ſuſtulit veterem legem, cenſetur etiam ſuſtuliſſe conſuetudinem tamquam ipſius legis effectum: non enim illa dicenda erat propriè conſuetudo, ſed legis obſervantia, quæ extinguitur per legis abrogationem, ut animadvertit Alex. *in l. De quibus in princip. ff. de legib.* & Roch. *de Conſuet. num.11.* nam, ut ait Joan. Andr. loco citato ſuper jure, non ſuper conſuetudine fundabantur actus præteriti; atque ita deficiebat animus conſuetudinis introducendæ. Quod alia etiam ratione probatur, quia ſi Concilium quoad clericos non conjugatos ſuſtuliſſet jus commune, ſed non illius obſervantiam, nihil feciſſet; ſuſtuliſſet enim jus, quod in uſu non erat, & quod tollere non oportebat, utpotè jam ſublatum ex non uſu. Atque hanc rationem uti evidentiſſimam ponit gloſſ. ſingularis *in cap.1. in ver. Facti, verſ. Item probo id evidentiſſima ratione de Conſtitut. lib.6.* & ſequuntur in materia, de qua agitur, ibidem Gemin. *col.1. in 2. oppoſ.* & Franc. *col.7. verſ. In eo gloſ.* ibi, eſſet abſurdum.

Neque obſtat huic concluſioni, quòd cùm Decretum 62
d. cap.6. ſuſtulerit conſuetudinem quoad Clericos conjugatos tantùm, ut innuunt illa verba, *quoad hoc;* videatur illam præſervaſſe quoad alios Clericos: nam ideò Concilium ſuſtulit conſuetudinem quoad Clericos conjugatos tantùm, quia illa erat contraria juri communi, nempe Conſtitutioni Bonifacii VIII. *in d. cap. Vnico, de Cler. conjug. lib.6.* Quamobrem dum Concilium ibi innovavit dictam Conſtitutionem, neceſſe fuit ut derogaret contrariæ conſuetudini, cùm alioquin per innovationem veteris legis non fuiſſet ſublata conſuetudo contraria, niſi eidem conſuetudini expreſsè derogatum fuiſſet, ſecundùm opinionem Joan. Monach. Joan. de Lign. & Prob. *in d.cap. unico.* At verò quoad Clericos non conjugatos non fuit opus derogare conſuetudini, quia cùm illa eſſet juri conformis, fuit ſufficienter ſublata per juris abrogationem, & hæc quoad conſuetudinem ante Concilium.

Quo verò ad conſuetudinem, quæ poſteà introducta 63
eſt, Roch. de Curte *in tract. de Statut. ſect.6. num.11.* in terminis *d. cap. unic.* putat valere conſuetudinem, quòd Clerici gaudeant privilegio clericali, etiamſi habitum, & tonſuram non deferant: & in hanc ſententiam citat Fulgoſ. *dicto conſil.123. in 1. dub.* idemque ſupponit Bartho- 64
lom. Thegeus *in tract. de crim. part.15. num. 19. inter*

tract.

*tract.comm.tom.*11.*par.*1. & idem Roch. *in tract. de conſue-
tud. num.* 207.aſſerit, conſuetudinem diſponentem idem ,
quod jus antiquum correctum, qualis eſt hæc , ſecundùm
quam Clerici habitum , & tonſuram deferentes gaudent
privilegio fori, licèt non inſerviant alicui Eccleſiæ, præſu-
mi rationabilem . Quod ipſum ſentit Gemin. *in cap. Ac-
cedens in fin.*50.*diſt.*

65 Sed his non obſtantibus , verius videtur propoſitam
conſuetudinem Eccleſiæ Mediolaneñ. non eſſe obſervan-
dam , quia contra Concilia generalia conſuetudo validè ,
ac legitimè introduci non poteſt , ut firmant Hoſtienſ. &
Joan. Andr. *in cap. Cum laicis prope fin. de rebus Eccleſ. non
alienan.* ubi per textum *in cap. Canones , & cap. Sicut ſancti
Evangelii* 15. *diſt.* aſſerunt Concilium generale eſſe obſer-
vandum, ſicuti Evangelium , ac propterea contra ipſum
non poſſe conſuetudinem validè introduci , & ſequitur
Bald. *in tit. de pace Conſtantiae col.* 4. §. *Imperialis clementia
in ver. Mos Romanorum ſub num.*22. *in fin.* Jaſ. *in l. De quibus
col.*13. *num.*54. *verſ. Addo quod eodem modo*, nihil valet con-
ſuetudo aliquid introducens contra Concilia generalia ,
ff. de legibus , Roch. *in eodem tract. de conſuetud. num.* 546.
66 *verſ. Secundo limita* . Movetur etiam, quia lex edita in
Concilio generali cenſetur habere clauſulam derogatoriam
ad ſequentes contrarias diſpoſitiones, *cap. Ex parte de Ca-
pell. Monach.* & tradit Archid. *in cap.*1. *in ver. Noſcatur, de
Conſtit.lib.*6. Bald. *in l. Humanum, C. de legibus*, Oldrad.*conſ.*
326. *& conſ.* 328. Gemin. *conſ.* 36. *num.* 2. latè Felin. *in cap.
Nonnulli num.*2. & ibi dixi *num.*21. *ſuprà de reſcript.*

67 Neque obſtat, quod Concilium Tridentinum non vi-
deatur habere hujuſmodi clauſulam derogatoriam , cùm
ſæpiùs S. Congregatio declaraverit non eſſe opus, ut Tri-
dentino Concilio ſpecialiter derogetur, ſed ſatis eſſe , ut
Pontifex ſtatuat contrarium ejus, quod Concilium diſpo-
nit : nam reſpondetur id procedere ſi Pontifex expreſsè
ſtatuat contra Concilium, non autem ſi ſimpliciter permit-
tat, vel tacitè conſentiat, ut in conſuetudine; non enim,
ut ait optimè Oldrad. *d. conſ.* 326. *ſub num.* 1. *Papa præſumi
poteſt nedum iuri publico , ſed quaſi divino cum ſolemnitate ,
videlicet in ſacris generalibus Conciliis promulgato ſub ta-
li taciturnitate voluiſſe derogare* . Hæc ille : & requiri
conſenſum expreſſum probat doctrina Franch. *in cap. Cum
de beneficio ſub num.*2.*verſ. Secundo quæro de præb.lib.*6. quam
ſequuta eſt Rota coram Cavalerio in cauſa Romana Con-
cordiæ S. Petri 12. Februarii 1610.

68 Rurſus non obſtat , quòd per hanc conſuetudinem re-
ducamur ad jus commune , & quòd ea ſit in favorem
fori Eccleſiaſtici : Nam verè juris communis diſpoſitionem
Concilium non ſuſtuliſſet, niſi cenſuiſſet hoc in majus Ec-
cleſiæ bonum , & Chriſtianæ Reipublicæ utilitatem re-
dundare, arg. *cap. Non debet , de conſang. & affinis.* nimi-
rum, ut Clerici Eccleſiæ promptius inſervirent, nec in-
certis vagarentur ſedibus , aut negotiis laicalibus ſe im-
miſcerent in opprobrium Ordinis Clericalis, arg. *cap. Ne-
minem, & cap. Sanctorum* 70. *diſt. & cap.* 16. *ſeſſ.* 23. ejuſ-
dem Concilii , & aliàs ob cauſas, de quibus infrà *num.* 73.
Ad hoc textus optimus *in cap. fin.* 92. *diſt.* & quod dixi ſu-
prà *in* 3. *qu.num.*41. *&* 42.

69 Non obſtat poſtremò, quòd afferunt Advocati pro dicto
Clerico, quòd non verſetur in conſuetudine, ſed in non
uſu , eò quod Concilium in parte , non fuerit Mediolani
receptum , & quod lex etiam lata in Concilio generali
non obliget, niſi recepta fuerit, ſecundùm Abb. *in c. Cum
olim , de Cleric.coniugat.* & in terminis Concilii Tridentini
extat *conſ.* Navarri *primum de Conſt.tut.* nam reſpondetur
Conſtitutiones Papæ præſertim latas in Concilio generali
cenſeri effectum ſortitas cùm primum ſunt promulgatæ, &
omnes ligare, *cap.*1. *de Conſtit.* gloſſ. magna *in proœm.Clem.*
& Card. *ibidem* . Nec poteſt controverti quominus Con-
cilium Tridentinum quoad omnes ſui partes receptum
fuerit Mediolani . Sed ſi quid ibi contra Concilium fa-
ctum eſt, potiùs dici poteſt conſuetudo contra Concilium ,
quàm non acceptatio Concilii . Ac præterea lex ita de-
mum deſinit per contrarium uſum obligare, ſi Pontifex
ſciat , & non contradicat, tunc enim videtur illi contra-
ventioni , & inobedientiæ acquieſcere, & mores contra-
rios approbare, gloſſ. *in cap. De libellis in fin.*20.*diſt.*& Abb.
in dict.cap. Cum olim num. 3. Felin.poſt alios *in cap.*1. *ſub n.*6.
verſ. Lex nova , de treug. & pac. ubi teſtatur de communi
opinione, Covarr. *variar. reſolut. lib.*2. *cap.*16. *num.*6. *verſ.*
Quinto ſunt , Put. *deciſ.*1. *in fin. lib.* 1. Quinimò nec ſufficit 70
tacitus conſenſus Papæ, ſed requiritur expreſsus , ſecun-
dùm Franc. *in cap. Cum de beneficio num.* 4. *de præbend. in* 6.
Caputaqu. *deciſ.*204. *num.* 2. *part.* 3. & Rota *in dicta Cauſa
Romana Concordia S. Petri* 12. *Februarii* 1610. De hac au-
tem ſcientia , & approbatione Pontificis minimè conſtat
in caſu præſenti . Verùm exceptio illa, quòd lex uſu rece- 71
pta non fuerit , cùm conſtitutiones Papæ non pendeant à
populi voluntate, ſed à poteſtate Summo Pontifici a Deo
attributa , nunquam debet admitti, ut determinat poſt
alios Cardin. *in proœm. Clemen.* §. *Univerſitati num.* 2. Ita-
que videtur reſpondendum propoſitam conſuetudinem ne-
quaquam eſſe obſervandam , & ita S. Congregatio reſ-
pondit.

Sextò QUÆRO , An Clericus non incedens in habi- 72
tu, & tonſura, vel alias non habens qualitates *cap.* 6. *ſeſſ.*
23. Concilii Tridentini ſicut amittit privilegium fori ex
dicto Concilii Decreto , ita etiam privilegium Canonis
amittere cenſeatur.

Noſtrum non eſt legem, vel canonem ultrà caſum
ſuum extendere, arg. *l. Si vero,* §. *De viro, ff. ſol. matrim.* Si
enim Concilium voluiſſet in caſu, *cap.* 6. *ſeſſ.* 23. compre-
hendere etiam privilegium Canonis ; ſicut ſtatuit de privi-
legio fori , ſtatuere potuiſſet de privilegio canonis, ut di-
citur in ſimili *in c. Ad audientiam de decim.* vel ſaltem com-
muni vocabulo de privilegio Clericali dixiſſet, juxta *cap. V-
nicum de Cleric.coniug.lib.*6. Quod igitur non eſt SS.Patrum
Decreto ſancitum, ſuperſtitioſis non eſt adinventionibus
præſumendum, *cap. Conſuluiſti* 2.*qu.*5. *& cap. Inter corpora-
lia , de translat.Epiſcop.*

Videtur etiam conſiderandum limitationem quoad fori 73
privilegium rationabilem eſſe , cùm propter querelas offi-
cialium ſæcularium,ad not. per Joan.Andr. *in d.cap.un.*tum
ut Clerici in officio contineantur, illorumque malitiis ob-
vietur, *cap. Ex parte , l.ultim. de privileg.* tum propter Epi-
ſcopos, qui meritò excluduntur ne poſſint repetere Cleri-
cos incertis ſedibus vagantes : nam cùm debuerint illos
alicujus Eccleſiæ ſervitio adſcribere, juxta *d. c.* 16. *ſeſſ.* 23.
patiuntur etiam habitu dimiſſo incedere ; tum denique ,
quia ex hoc quod foro ſæculari ſupponuntur Clerici, nulla
irrogatur injuria, neque Ordini Clericali, cùm authorita-
te canonum ſupponantur , neque ipſis perſonis, quæ jure
meritò juſtitiæ ſubjiciuntur . At privilegium canonis nul-
lius juriſdictionem lædit ; refrenat laicos ab injuriis infe-
rendis Clericis , quibus infenſi ſunt, gloſs. *in cap. Si quis
ſuadente* 17. *qu.* 4. Si illo privarentur, id contingeret inter-
dum abſque illorum culpa : nam etiamſi in habitu , &
tonſura incederent , honeſtamque vitam ducerent ; quia
tamen fortè alterius culpa , vel impedimento beneficia
non obtinerent , vel Eccleſiæ de mandato Epiſcopi non
inſervirent ; deſtituerentur privilegio Canonis in favorem
Cleri conceſſo , expoſiti non quidem judicum judiciis ,
ſed privatorum injuriis, ac violentiis.

Accedit quòd judex laicus procedens contra Clericum,
ſi modò violentia abſtineat de jure non eſt ipſo facto ex-
communicatus, textus eſt *in cap. prox.* & ibi dixi *num.* 13.
infrà eodem . Nec facit actum, qui reparari non poſſit ubi
cognoverit illum eſſe talem , qui judici Eccleſiaſtico re-
mitti debeat, juxta *cap. Si iudex laicus , de ſent. excommun.
lib.*6. At percutiens eum, quem ſcit, vel ſcire debet eſſe
Clericum , incidit ipſo facto in excommunicationem ; &
tamen ſi limitatio Concilii haberet locum in privilegio Ca-
nonis, pœna excommunicationis , etiamſi Clericus in
habitu , & tonſura apertè incedens percuſſus eſſet, non
cenſetur irrogata, niſi idem beneficium obtineret, vel Ec-
cleſiæ ut ſuprà inſerviret · quod latere facilè poteſt percu-
tientem, & interim injuriam percuſſo illatam non auſert
ultrò Canonica . Cùm igitur urgentes rationes adſint ,
cur privilegium fori limitari debuerit, privilegium cano-
nis minimè ; non eſt recedendum à verbis, & mente veri-
ſimili ipſius Concilii vulg. *l. Non aliter , ff. de legat.* 3.

Nec movere debet , quòd faciliùs privilegium Canonis 74
de jure amitteretur , quàm fori privilegium, *cap. Perpen-
dimus* , cum ibi notat. *de ſentent. excomm.* Quia ex hoc ipſo
dici poteſt particulariter providendum fuiſſe circa privile-
gium fori, & quo ad privilegium Canonis ſatis proviſum
anteà fuiſſe . Nec eſt omittendum communiter Doctores
in d.cap. Perpendimus , ex eo moveri , quod in textu ibi,
& in d.cap. Cùm non ab homine , fit mentio ſolùm de pri-
vi-

vilegio Canonis; unde inferunt non cenſeri idem diſpoſitum de privilegio fori.

Conſiderandum etiam de jure communi in multis caſibus Clericos ſupponi foro laicali, ut in caſu reconventionis, & aliis conſimilibus, in quibus non gaudent privilegio fori, ut ſcripſi *in cap. Proxime num. 3. infrà eodem*, & tamen gaudent privilegio Canonis. Ex quo apparet ad privationem privilegii fori non ſequi alterius privilegii privationem: & quidquid eſset de jure communi, cùm in lege nova ſpecialiter diſponatur, de uno privilegio ad aliud non eſt facienda illatio, præſertim in concluſionibus, ſeu limitationibus pœnalibus, *cap. Pœna, de pœnit. diſtin.* 1. *cum concord.* de quibus ibi per gloſs. *in ver. Non excedunt*.

75 Rurſus Clerici hoc caſu, quo ſupponuntur foro ſæculari, non videntur eximi omninò à foro ſpirituali, ſed ſolummodò tunc non gaudent illo privilegio; unde hinc licet tantummodò inferre, ut ipſi privilegium exemptionis allegare nequeant ad declinandam judicis ſæcularis juriſdictionem. Sed non licet inferre quin Epiſcopus non præventus poſſit illos judicare, ſi pro Clericis adhuc publicè ſe gerant: jam enim S. Congregatio conſulta, an Decretum Concilii *cap. 6. verſ. Is etiam ſeſſ.* 23. obſtet Epiſcopo, quominus jure ſuo animadvertere poſſit in delinquentem, qui alioquin ex eodem Decreto fori privilegio non gaudeat: reſpondit Clericos in minoribus Ordinibus conſtitutos, niſi beneficium Eccleſiaſticum habeant, aut Clericalem habitum, & tonſurãm deferentes Eccleſiæ deſerviant, vel in Seminario, aut aliqua ſchola, vel Univerſitate de licentia Epiſcopi verſentur juxta *cap. 6. ſeſſ.* 23. forum judicis laici declinare non poſſe, non tamen idem Decretum obſtare Epiſcopo quominus jure ſuo in hujuſmodi Clericos delinquentes, ſi Clerici adhuc permaneant, poſſit animadvertere.

Neque obſtat, quòd aliàs Concilium eluderetur: Epiſcopus enim hanc juriſdictionem ſibi ſemper vindicaret, & ſic per indirectum hujuſmodi Clerici gauderent fori privilegio, & quod in cauſa Maceraten. deciſum fuerit Clericum, qui non incedebat in habitu, & tonſura comprehenſum, & detentum in carceribus Curiæ ſæcularis non fore remittendum ad Epiſcopum, qui tanquam ſuum Clericum repetebat: nam reſpondetur eo caſu inter judicem Eccleſiaſticum, & ſæcularem eſſe locum præventioni, quemadmodum poſteà reſolvit S. Congregatio. Atque ita ſalvatur deciſio Maceraten. ubi reus reperiebatur in carcere, eratque præventa executio in perſonam, juxta deciſionem Rotæ 3. *de ſent. excomm. in nov.* ſalvatur juriſdictio Epiſcopi, qui ob culpam Clerici dimittentis habitum non amittit omninò jus in eum; Reipublicæ magis conſulitur, quia minus periculi eſt, ut delicta remaneant impunita; & fraus in fraudolenti caput retorquetur: neque enim tanquam laicus evitabit judicem Eccleſiaſticum, neque ut Clericus judicem laicum; nec diſpoſitio Concilii contradicit, quia emanavit in odium dimittentis habitum, non autem in odium Epiſcopi, & verba diriguntur ad ipſum Clericum, ut non gaudeat privilegio fori, non ad judicem Eccleſiaſticum, ut illum habeat tanquam exemptum, & alienum à ſua juriſdictione, neque mens, neque verba Concilii violantur. Ex quibus patet eo rationabilius Concilium ademiſſe Clericis tantummodò privilegium fori, quod eo ſublato nullum prejudicium infertur juriſdictioni Eccleſiæ prævenientis, & in eo militant rationes, quæ nullatenus conſiderari poſſunt in privilegio Canonis. Demùm hanc ſententiam olim probavit eadem S. Congregatio: nam propoſito dubio, an Clerici, qui Decreto Concilii *cap. 6. ſeſſ.* 23. privilegio fori privantur, intelligantur etiam privati privilegio Canonis: Die 16. Octobris 1582. Sac. Congregatio cenſuit non intelligi privatos.

DE FORO COMPETENTI.

Ex Concilio Pariſienſi.

CAPUT II.

NUllus judicum neque Presbyterum, neque Diaconum, aut Clericum ullum, aut minores Eccleſiæ, ſine permiſſu Pontificis, per ſe diſtringere, aut condemnare præſumat. Quod ſi fecerit, ab Eccleſia Dei, cui injuriam irrogare dignoſcitur, tandiu ſit ſequeſtratus, quouſque reatum ſuum cognoſcens, emendet.

SVMMARIVM.

1 *IVdex ſæcularis ſi Clericum per ſe diſtringit, aut condemnat, excommunicari debet.*
2 *Clerici res ſpirituales ſunt, & ante omnem humanam conſtitutionem exempti à iuriſdictione Imperatoris, & num.* 4.
3 *Clericus in quatuor caſibus hic expreſſis, & in aliis pluribus coram iudice ſæculari conveniri poteſt.*
5 *Minores, ſeu iuniores Eccleſiæ qui dicantur, & num.* 16. *& ſeqq.*
6 *Argumentum à contrario ſenſu, quamvis fortiſſimum in iure, tamen aliquando vacat, & num. ſeqq.*
7 *Iudex laicus non poteſt Clericum iudicare etiam ex delegatione Epiſcopi.*
8 *Iudex Eccleſiaſticus qui ſine permiſſu Epiſcopi diſtringit Clericum alterius iuriſdictionis, excommunicatus eſt.*
9 *Papa an poſſit generaliter concedere, ut iudex laicus Clericum diſtringat, vel condemnet.*
10 *Iudex laicus non prohibetur ex delegatione Epiſcopi cognoſcere cauſam Clerici merè civilem.*
11 *Iudices laici, qui Clericos coercent, aut iudicant, dicuntur Eccleſiæ Dei iniuriam irrogare.*
12 *Excommunicatus poteſt iterùm excommunicari, & num. ſeqq.*
13 *Iudex laicus, qui ſine perſonali diſtrictione Clericum condemnat, non eſt excommunicatus, licèt excommunicari debeat.*
14 *Hodie ſecus ex Bulla Cœnæ.*
15 *Excommunicatus non debet abſolvi, niſi prius de iniuria ſatisfaciat.*
16 *Fori privilegio quænam perſonæ præter Clericos gaudere debeant, latiſſime diſſeritur uſque in finem.*
17 *Servi Eccleſiarum ſunt de foro Eccleſiæ.*
18 *Si perpetuo Eccleſiæ ſervitio ſint adſtricti, ſecus ſi conductitii.*
19 *Diaconi ſelvatici quot in ſingulis Eccleſiis deputari poſſint, & quibus privilegiis fruantur ex Decreto iuſſu Gregor. XV. hac de re edito.*
20 *Famuli Clericorum an gaudeant privilegio fori, & num. ſeqq.*
21 *Familiæ appellatione qui contineantur.*
22 *Familiaris perpetuus habet privilegium perpetuum ſicut Dominus, temporalis autem nonniſi durante familiaritate.*
23 *Familia Epiſcopi exempta eſt à ſæculari iuriſdictione.*
24 *Intellectus* cap. fin. de offic. Archid.
25 *Concubina Clerici, an ipſius Clerici forum ſortiatur, & num. ſeqq. uſque ad num.* 33.
26 *Concubina Clerici dicitur committere ſacrilegium.*
27 *Sacrilegii crimen eſt mixti fori.*
28 *Statuta laicorum pœnalia contra concubinas Clericorum an valeant, & num.* 32.

29 *In-*

29 *Intellectus* cap. Eos 32. diſtinct.
30 *Forum privilegiati ſortitur non privilegiatus in cauſa individua.*
31 *Iudex laicus inſtituendo proceſſum contra mulierem ſuper delicto commiſſo cum tali Clerico incidit in excommunicationem Bullæ Cœnæ.*
33 *Vxor Clerici an gaudeat privilegio fori, & num. ſeqq. uſque ad num. 46.*
Quid in uxore Clerici in ſacris Ordinibus conſtituti, num. 37.
Quid in uxore Clerici minorum Ordinum, num. 39.
Et quid in cauſis civilibus, ibid. & num. 40.
Et quid in criminalibus, num. 41.
34 *Vxores coruſcant radiis maritorum, & ex eorum perſona forum ſortiuntur, & num. 42.*
35 *Coniugium non repugnat ſubſtantiæ Ordinis ſacri, & prohibitio inducta ex conſtitutione Eccleſiæ.*
36 *Fori privilegium conceſſum eſt Clerico propter characterem, qui extra perſonam non egreditur, & numer. 41.*
37 *Vxores Sacerdotum in Eccleſia Orientali gaudent privilegio fori etiam in civilibus.*
38 *Vxorem poteſt Clericus alere ex fructibus beneficii.*
43 *Vxores Clericorum maioribus privilegiis potiuntur, quàm uxores laicorum.*
44 *Privilegium competens uxori ex perſona viri expirat eo mortuo.*
45 *Canonis privilegium non extenditur ad uxores Clericorum, nec ad alias perſonas non Eccleſiaſticas fori privilegio gaudentes, & num. 58. & 61.*
46 *Ruſtici, & coloni Eccleſiæ, an & quibus caſibus ſint exempti à iuriſdictione ſæculari.*
47 *Emphyteutæ laici ſi contendant de dominio utili, quod habent ab Eccleſia, cauſa coram iudice Eccleſiaſtico agi debet.*
Conſuetudo dat iuriſdictionem, ibid. & num. 64.
48 *Oblati alicuius Religionis, an ſint de foro Eccleſiæ.*
49 *Religioſi omnes approbatam regulam profitentes, & eorum converſi, & Novitii fori privilegio gaudent, & num. 54.*
50 *Eremitæ an ſint perſonæ Eccleſiaſticæ, & exemptæ à ſæculari poteſtate, & num. ſeqq. uſque ad num. 65.*
51 *Eremitæ quamvis non abrenuntient propriis, tamen annexum habent votum continentiæ, nec debent eſſe acephali, & num. 53. & 59.*
52 *Non ſunt tamen vere Religioſi, niſi dent ſe alicui ex religionibus approbatis, & num. ſeqq.*
53 *Eremitæ ſunt ſicut locuſtæ ſine Rege.*
Declaratur, num. 63.
54 *Eremitarum quatuor ſunt ſpecies.*
55 *Eremitæ viventes in Congregatione, & habentes modum vivendi ab Epiſcopo approbatum, non prohibentur teſtari.*
56 *Beguinæ, & Canonicæ ſæculares ſunt ſub iuriſdictione Eccleſiæ, licet earum ſtatus non ſit approbatus, & num. 59.*
57 *Eremiticam vitam ducentes de Superiorum licentia in habitaculis eremi non includuntur in prohibitione de novis domibus non recipiendis.*
59 *Mulieres Canonicæ intrantes Monaſteria, in quibus Religio non eſt approbata gaudent privilegio Canonis ex ſententia Rotæ.*
60 *Concilium Conſtantinopolitanum de Eremitis comatis ad ſolitudines reiiciendis expenditur.*
61 *Eremitæ, & alii exiſtentes in ſtatu Pœnitentium, & habitantes in Oratoriis authoritate Prælati, dicuntur perſonæ Eccleſiaſticæ, & eorum caput eſt Chriſtus.*
62 *Eremitæ an gaudeant privilegio Canonis.*
65 *Tertiarii, ſeu fratres de Pœnitentia, & milites gaudentes, an ſint perſonæ Eccleſiaſticæ, & fori privilegio gaudeant, & num. ſeqq. uſque ad num. 72.*
66 *Tertiarii ex Concilio Lateranenſi non potiuntur privilegiis Ordinis, & exemptione ab Ordinario, niſi Collegialiter vivant, ſeu cum clauſtralibus habitent. Niſi aliter ſe habeat conſuetudo, num. 70.*
67 *Tertiariæ domi ſuæ, vel conſanguineorum habitantes nulla exemptione fruuntur., niſi emiſerint expreſſum votum caſtitatis, vel cœlibatus, & num. 69.*
Sed etſi id votum emiſerint, tamen ſervari debet conſuetudo, qua Ordinarius ius adminiſtrandi Sacramenta, vel aliam in eas iuriſdictionem acquiſivit, num. 69.
68 *Bulla Pii V. qua Tertiariæ ad clauſuram adſtringuntur, non comprehendit eas, quæ in ſuis, vel conſanguineorum domibus habitant.*
71 *Servientes militiis, Monaſteriis, Hoſpitalibus, vel Collegiis, an & quando fori privilegio gaudeant.*
72 *Hoſpitalarii, Leproſarii, & huiuſmodi, an ſint de foro Eccleſiæ, & num. ſeqq.*
73 *Templariorum Ordo extinctus à Clemente V. in Concilio Viennenſi.*
74 *Pœnitentes diſciplinati, & conſimiles, an ſint exempti à iuriſdictione ſæculari.*
75 *Ieſuatorum ſtatus fuit approbatus a Martino V. & hodie profitentur regulam S. Auguſtini, & gaudent privilegiis Mendicantium.*

NVllus. Judex ſæcularis ſi Clericum per ſe diſtringit, 1
aut condemnat, excommunicari debet. Hoc dicit: & duo facit. Primò prohibet. Secundò adjicit pœnam, ibi, *Quod ſi.*

Nota primò ex textu regulam univerſalem negativam, videlicet, Nullum judicem ſæcularem poſſe Clericum perſonaliter diſtringere, aut condemnare; unde complectitur hæc regula Judices, & Magiſtratus omnes, ac Principes etiam ſupremos, *cap. Si Imperator 96. diſtinct.* & arg. eorum, quæ notat Archid. *in cap. Nemo in princ. de elect. lib. 6.* & hodie eſt expreſſum in Bulla Cœnæ, ut patebit infrà *num.* 14. Clerici enim res ſpirituales ſunt, ex quo ex to- 2
to corpus, & animam deputaverunt, & dederunt ſe in ſervitium, & ſortem Chriſti, *cap. Cui portio 12. qu. 2.* & hac ratione exempti ſunt à juriſdictione Imperatoris; & ſic cujuſcunque Judicis ſæcularis, ut notat Innoc. *in cap. 2. de maior. & obed. & in cap. Significantibus de offic. delegat.* cujus dictum ſequitur Abb. *hic num.* 6. & Marianus Socin. *in cap. Proximo num. 3. ſuprà eodem*, plenè Alex. *conſ.* 8. incip. *Videtur ſuper primo dubio lib.* 1. plenè Domini de Rota *deciſ.*
10. *de conſuet. in antiq.* Fallit primò hæc regula in cauſa feu- 3
dali, *cap. Cæterùm ſuprà de iudic. cap. Verum, & c. Ex tranſmiſſa infrà eodem.* Secundò in cauſa civili reconventionis, *cap. Cuius in agendo 3. qu. 8.* & notatur *in cap. 1. & 2. infrà de mut. petit.* Tertiò in Clerico incorrigibili, ut *in cap. Cùm non ab homine ſuprà de iudic.* Quartò, cùm invocat Epiſcopus brachii ſæcularis auxilium, ut hìc: & hos quatuor caſus hìc ponunt Hoſtienſ. *num.* 2. Joan. Andr. *num.* 7. & plerique alii: complures alios caſus recenſet idem Hoſtienſ. *in Summ. de ſent. excommun. §. Quis poſſit excommunicare ſub §. Super illo autem, Canone.* Alios ponit gloſſ. *in cap. fin. in ver. De iure, de except. lib.* 6. Et caſus octodecim, in quibus Judex ſæcularis poteſt manus in perſonas Clericorum injicere ſine metu excommunicationis, enumerat Bernardus Laurentus *in tractatu hac de re edito inter tract. comm. tom. 14. pag.* 406. Et caſum unum, & viginti, in quibus judex laicus poteſt procedere contra perſonas Eccleſiaſticas in cauſis criminalibus, & triginta tres in cauſis civilibus latè proſequitur Stephanus Auſter. *in ſuo tract. de poteſt. ſæcular. ſuper perſon. Eccleſ. in 1. & 2. reg. eod. tom. 14. pag. 391. & ſeqq.* Triginta duas limitationes ad eamdem regulam ponit Marianus Socin. *in cap. Proxim. à num. 25. uſque in fin. ſuprà eodem.* Et ſexaginta ſeptem cumulant Moderni *in tract. de effect. Cler. effectu primo à num. 668. uſque ad num.* 1257. Inter quas omnium frequentiſſima eſt, quę habetur ex jure noviſſimo Concilii Tridentini *c. 6. ſeſſ.* 23. & plenè ſcripſi ſuprà *in cap. Proxim. à num. 19. uſque ad finem num.* 72.

Secundò nota ibi, *Clericum nullum*, etiam Clericum 4
prima tonſura initiatum gaudere fori privilegio, prout ex hac littera colligunt Hoſtienſ. Joan. Andr. ambo *in princip.* & Butr. *num. 5. verſ. Per litteram*, Dec. *in cap. Eccleſia S. Mariæ num. 21. & 22. de Conſtit.* Franc. March. *dec. 175. num. 1. lib. 1.* Covarr. *pract. quæſt. cap. 32. num.* 1. ubi teſtatur hanc opinionem eſſe communem, & latè comprobat Alexan. *d. conſ. 8. num. 1. lib.* 1. ubi pluribus reſpondit, Clericos etiam primæ tonſuræ ante omnem humanam Conſtitutionem eſſe exemptos à juriſdictione Imperatoris: concordat text. *in cap. 2. 11. qu.* 1. ubi dicitur: Clericum cujuſlibet Ordinis abſque Pontificis ſui permiſſu nullus præſumat

ad

ad ſæcularem Judicem attrahere, *& in cap. Cum non ab homine ſuprà de judic.* ibi, *in quocunque Ordine conſtitutus*, juncto *cap. Cum contingat, de ætat. & qualit.* Hodie hoc eſt expreſſum in præallegat. Decr. Concil. Trident. *cap. 6. ſeſs.* 23. Unde Epiſcopus poſt collatam tonſuram dicit Clerico ordinato, *Hodie de foro Eccleſiæ factus es, & privilegia Clericalia ſortitus es*, ut in Pontificali Romano *in titul. de Cleric. facien.* & ſcripſi plenius in prædicta Decret. *Cum contingat num.* 128.

5 Tertiò nota ibi, *minores Eccleſiæ*, præter Clericos extare alias perſonas illis minores, quæ fori privilegio gaudent, Petr. de Anchar. *in 1. notab.* exemplificat hanc litteram in Clericis primæ tonſuræ, ſed non benè; quia tales jam erant comprehenſi in verbis univerſalibus immediatè præcedentibus ibi, *Clericum ullum*; nam Clericorum appellatione certum eſt venire etiam Clericos prima tonſura initiatos, ut *cap. Cleros 21. diſt. & cap. Duo ſunt 12. qu. 1.* & notat gloſſ. in Clem. 2. *in ver. Clericus de vita, & honeſt. Cleric.* Unde qui veniant appellatione minorum, de quibus loquitur hæc littera, latiſſimè dicam infrà *in 1. quæſt. à num.* 16.

6 Quartò nota ibi, *ſine permiſſu Pontificis*, juncta gloſ. 3. aliquando vacare argumentum à contrario ſenſu: nam ex eo, quòd ſine permiſſu Epiſcopi judex laicus non poſſit Clericum coercere, & judicare, ut hic dicitur; non licet
7 arguere; ergo id poteſt Epiſcopo permittente. Certum eſt namque, judicem ſæcularem non poſſe Clericum judicare etiam ex delegatione Epiſcopi, ut *cap. Significaſti*, cum ibi not. infra, & hìc notant gloſſ. præalleg. Hoſtienſ. *num. 1. in ver. Pontificis*, & Joan. Andr. *num. 3. in eodem ver. Niſi in certis caſibus*; ut notatur *in cap. Ut famæ, §. Laici de ſentent. excommun. & in cap. Cum non ab homine de judic.* Unde Innoc. & Hoſt. ambo *in ver. Sine permiſſu Epiſcopi*, ſupplent adverbium, *maximè*: & quamvis argumentum a contrario ſenſu ſit fortiſſimum in jure, ut *l. 1. §. Hujus rei, ff. de offic. ejus*, cui mandata eſt juriſdictio: tamen non procedit in hoc ſpeciali caſu; quia hujus argumenti contrarium reperitur in jure ſtatutum, nempè in *dict. cap. Significaſti*, & eſt ſimile *in cap. Quos conſtiterit 1. qu. 1. cum ſuis concordantiis*: & quod notatur *in cap. Si qui à ſimoniacis in ult. gloſſ. eadem cauſa, & quæſtione*, & declarat Joan. Andr. *in cap. Publicato num. 18. ſuprà de elect.*
8 Qui tamen primus intellectus locum habet, ſi exponamus litteram ibi, *nullus judicum*, id eſt ſæcularium, prout exponit gloſſ. 1. & Abb. Antiq. *in princip.* Verùm ſi exponamus eadem verba, *Nullus Judicum*, id eſt ſæcularium, vel etiam Eccleſiaſticorum extraneorum, juxta ſecundam expoſitionem Innocentii, & Hoſtienſis; argumentum à contrario ſenſu non vacat reſpectu Eccleſiaſticorum; quia in illos poteſt prorogari juriſdictio de Epiſcopi conſenſu, ut patet in prædicta Decretali; *Significaſti*. Sed Epiſcopo non conſentiente judex Eccleſiaſticus Clericos alienos judicare non poteſt, *cap. Scriptum 6. quæſt. 3. cap. 3. infra de Paroch. & 9. qu. 3. per totam*: & juxta hunc ſecundùm intellectum etiam judex Eccleſiaſticus diſtringens, aut condemnans Clericos juriſdictionis alterius, eſt excommunicatus, vel ipſo facto ſi perſonaliter diſtringit, vel debet excommunicari ſi ſimpliciter condemnat. Quod eſt ſingulare, & notatu dignum ſecundùm Marianum Socin,
9 *num. 6. verſ. Ex quo ſingulariter nota*, & Felin. *in princ.* Vel tertiò, ut ſalvetur argumentum à contrario ſenſu, & verba illa, *ſine permiſſu Pontificis*, non ſunt ſupervacua, exponi poteſt verbum, *Pontificis*, id eſt Papæ, qui ſolus poteſt concedere, ut judex laicus Clericum diſtringat, vel condemnet, *cap. Mennam 2. qu. 5. cap. Cum devotiſſimam 12. qu. 2.* etiam generaliter, ut notatur *in cap. Contingit ſuprà de arbitr.* & hìc tenet Hoſtienſ. *num. 1. in ver. Pontificis*, Joan. Andr. *num. 3. in eodem ver.* & Butr. *num. 7.* Quod tamen intellige, ut declarat Cardinalis *in cap. Perpendimus in 7. oppoſit. de ſent. excommun.* ubi probat Summum Pontificem non poſſe tollere Clericorum exemptionem à ſæculari poteſtate quoad omnes Clericos, & quoad omnes cauſas in univerſum, licèt poſſit quoad aliquos Clericos, & quoad aliquas cauſas; & hanc puto fuiſſe mentem Hoſtienſ. & Joan. Andr. dum dixerunt Papam id poſſe generaliter, id eſt, concedendo ex cauſa uni Principi laico poteſtatem judicandi de Clericis certi loci, vel territorii. Quam declarationem Cardinalis ſequuntur & ut ſuprà interpretantur Felin. *in cap. 2. col. 1. de majorit. & obed.* Steph. Aufret. *in Clem. 1. de offic. Ordin. ſeu in tract. de poteſtate ſæculari ſuper perſon. Eccleſiaſt. in 1. reg. num. 1. in 1. fall.* & Covarr. *pract. quæſtion. cap. 31. num. 4.* latè Moderni *de effect. Clericat. effect. 1. num. 19. & ſeqq.* Vel quartò ſalvando idem argumentum intellige illa verba, *ſine permiſſu Pontificis*, reſpectu minorum, ſeu juniorum Eccleſiæ, qui Clerici non ſunt: hi enim poſſunt judicem ſæcularem adire de Epiſcopi conſenſu, ſecundùm Joan. Andr. *num. 4. in ver. Condemnare*, & Butr. *nu. 7.* Quod ego intelligo ſi verbum, *minores*, accipiatur pro ſervientibus Eccleſiæ; ſecus ſi pro Monachis, quia tales etiam de conſenſu Superiorum privilegiis Ordinis renunciare non poſſunt, aut alterius judicis juriſdictionem prorogare, ut ſcripſi latiſſimè in *cap. Quod ſuper his de major. & obed.* Vel denique intellige 10 verbum, *condemnare*, in cauſa merè civili, quam judex laicus non prohibetur cognoſcere, ac diffinire ex delegatione Epiſcopi, ſecundum ea, quæ notantur *in cap. Bene quidem 96. diſt. & in cap. Decernimus ſuprà tit. prox.* & hìc tradunt Joan. Andr. *num. 6.* In gloſs. hic vacat. & Butr. *n. 7. in fin.*

Quintò nota ibi, *Injuriam*. Judices ſæculares, qui 11 Clericos coercent, aut judicant, Eccleſiæ Dei injuriam irrogare: Injuria enim Clericorum ad Chriſtum pertinet, cujus legatione funguntur, *cap. Accuſatio, il primo in fin. 2. qu. 6.* Joan. Andr. *hic num.* 5. Imola *in primo notab.* Abb. Marianus Socin. & Alex. de Nævo omnes in 2. *notab.*

Sextò nota ibi, *ſequeſtratus ſit*, excommunicatum poſ- 12 ſe iterùm excommunicari, ſecundùm Abb. *num.* 3. nam judex laicus Clericum diſtringens eſt ipſo jure excommunicatus, *cap. Si quis ſuadente 17. qu. 4.* & tamen hìc jubetur excommunicari: hoc enim important illa verba, *à communione Eccleſiæ ſequeſtratus ſit*, quæ non ſunt latæ ſententiæ, ſed ferendæ, ſecundùm gloſs. *fin.* & eſt communis 13 intellectus Joan. Andr. & DD. in ſumma hujus textus. Sed certè, ut advertit Marianus Socin. dictum Abbatis non probatur hìc; quia verba illa, *ſequeſtratus ſit*, licèt reſpectu judicis perſonaliter diſtringentis importent excommunicationem ipſo jure; tamen ſecus eſt reſpectu condemnantis, qui non eſt ipſo jure excommunicatus, ſed excommunicandus, niſi in caſu *cap. Quoniam de immunit. Eccleſ. lib. 6.* Nec eſt novum in jure, aut inconveniens, ut unum, & idem verbum ad diverſa relatum ratione diverſæ ſubjectæ materiæ diverſimodè capiatur, ut eſt gloſs. notab. *in cap. Capitulum ſanctæ Crucis in ver. Relaxetis ſuprà de reſerv.* & gloſs. *fin. in cap. Si Papa, de privileg. lib. 6.* dixi *in cap. Recolentes infra de ſtat. Monachorum*, dictum tamen Abb. eſt in ſe verum, ut patet *in cap. Engeltruda 3. q. 4.* ubi hoc tenet plena gloſs. *in ver. Anathemate*, & ſimilis gloſs. *in cap. Ita quorundam in ver. Crebra, & ſolemnis infrà de Judæis*. Quid autem operetur ſecunda excommu- 14 nicatio, & quos habeat effectus, declarant gloſsæ præallegatæ. Verùm hodie ſublata eſt hæc differentia inter diſtringentes perſonaliter, & condemnantes per ſententiam: utroque enim caſu judices ſæculares procedentes contra perſonas Eccleſiaſticas excommunicantur in Bulla, quæ in die Cœnæ Domini legi conſuevit, ut patet in Bulla Gregorii XIII. *Conſueverunt in Bullar. tom. 2. pag.* 464. & in Bulla Pauli V. *Paſtoralis tom. 3. pag.* 251. Idque tam in cauſis civilibus, quàm criminalibus: nam in civilibus §. XV. fertur excommunicatio in hæc verba, *Quive ex eorum prætenſo officio, vel ad inſtantiam partis, aut aliorum quorumcumque perſonas Eccleſiaſticas, Capitula, Conventus, Collegia Eccleſiarum quarumcumque coram ſe ad ſuum tribunal, audientiam, cancellariam, conſilium, vel parlamentum præter Juris Canonici diſpoſitionem trahunt, vel trahi faciunt, vel procurant directè, vel indirectè quovis quæſito colore.* Hoc caput paucis immutatis habetur etiam in Bulla Pauli III. *Conſueverunt*, §. 11. *in Bullar. tom. 1. pag.* 630. ſed non legitur in Bullis præcedentibus Urbani V. & Julii II. quæ habentur *eodem tomo pag. 219. & 441.* In criminalibus verò fertur excommunicatio his verbis, *Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & quoſcunque Magiſtratus, & Judices, Notarios, Scribas, Executores, Subexecutores quomodolibet ſe interponentes in cauſis capitalibus, ſeu criminalibus contra perſonas Eccleſiaſticas illas proceſſando, banniendo, capiendo, ſeu ſententias contra illas proferendo, vel exequendo ſine ſpeciali, ſpecifica, & expreſſa hujus Sanctæ Sedis Apoſtolicæ licentia, quique ejuſmodi licentiam ad perſonas, & caſus non expreſſos ex-*

ten-

tendunt, vel alias illa perperam abutuntur, etiamſi talia committentes fuerint, Conſiliarii, Senatores, Præſidentes, Cancellarii, aut quovis alio nomine nuncupati, ut in prædictis Bullis Gregorii XIII. & Pauli V. §. 19.

15 Ultimò nota ibi, *emendet*, excommunicatum non eſſe abſolvendum niſi prius de injuria ſatisfaciat, ut hìc, & in *cap. Ex parte, il primo, & in cap. Cum olim, de verbor. ſignific.* de quo dic latè, ut per Marian. Socin. *in cap. Venerabilis in 25. articulo principali, de ſent. excomm.*

16 QUÆRO, cùm textus dicat exemptos eſſe à judicibus ſæcularibus non tantùm Presbyteros, Diaconos, & Clericos, ſed etiam minores Eccleſiæ; qui ſint iſti, qui Clerici non ſunt, & tamen de juriſdictione Eccleſiæ exiſtunt, & fori privilegio gaudent. Præmitto hunc textum legi multipliciter: nam littera in præſenti habet *minores Eccleſiæ*, alia littera habet *iuniores Eccleſiæ*, ut apud Buchar. ſeu *Eccleſiæ iuniores*, ut *in cap. 2. 11. qu. 1.* quod olim habebatur pro palea. Unus ex veteribus Gratiani libris habet *minores Eccleſiæ cultores*, & alter *iuniores Eccleſiæ cultores*, ut refert Anton. Auguſtinus *in notis ad primam Collect. Decretal. lib. 2. tit. 2. cap. 3.*

Quibus præmiſſis inveſtigandum eſt qui veniant appellatione iſtorum, qui non poſſunt diſtringi à judice ſæculari.

17 Et primò gloſsa hìc *in ver. Minores*, exemplificat textum in ſcholaribus, ſeu ſervientibus Eccleſiæ ad ejus obſequium deputatis, qui eodem privilegio gaudere debent, arg. *cap. Eccleſiarum ſervos 11. qu. 2. cap. fin. §. Petiit*, ubi de hoc, *ſuprà de offic. Archid. & cap. Cùm contingat infrà eod.* Et inquantum gloſſa dixit de ſcholaribus, fortè habuit reſpectum ad nonnullas Eccleſias, maximè in Alemania, ubi ſunt ſcholares ſervientes Eccleſiæ, & addiſcentes, ut Clerici, prout hìc obſervant Cardin. *num. 2.* Abb. *num. 5.* Marian. Socin. & Alexand. de Nævo uterque *num. 6.* & idem Socin. ſuprà *in cap. proximo num. 8.* Facit *cap. 1. infrà de celebr. Miſsar.* Itaque Eccleſiarum ſervi ſunt de foro Eccleſiæ, & gaudent privilegio exemptionis à poteſtate ſæculari, ſecundùm intellectum gloſſæ, quem hìc ſequuntur Hoſt. *num. 1.* Butr. *num. 6.* Cardin. & Anchar. ambo *n. 2.* Abb. *n. 5.* & alii communiter, Specul. *in tit. de compet. juriſdict. §. 1. verſ. Vigeſimus ſeptimus*, Marian. Socin. *loco proximè citato*. Idem ſentit Vincent. dum exemplificat textum in janitoribus Eccleſiæ, & videtur intelligere de illis minoribus, qui Eccleſiæ obſequio ſunt ſub cuſtodia Seniorum, ut adveniente ætate promoveantur ad Ordines, dum allegat *cap. Omnis ætas 12. qu. 1.* & Vincentium ſequuntur hìc Joan. Andr. *num. 2.* Butr. *num. 6.* & Abb. *num. 5.*

18 Verùm hanc concluſionem notabiliter declarat Archid. *in c. 2. 11. qu. 1.* & poſt eum Feder. de Sen. *conſ. 111.* incipien. *Quæſtio talis eſt n. 10.* ut procedat in his, qui ſervitio Eccleſiæ perpetuò ſunt adſtricti, ſeu in familia perpetua Eccleſiarum, ita intelligentes jura *in dict. cap. Eccleſiarum ſervos, in cap. Indicatum 86. diſtin. & in l. 2. C. de Epiſcop. & Cleric.* non autem in ſervis conductitiis; quia licèt incedant in habitu Clericali, & inſerviant Eccleſiæ in celebratione Miſsarum, & aliis Divinis Officiis; tamen cùm non ſint Clerici, non gaudent privilegio fori. Et hæc videtur fuiſse mens gloſsæ ſecundæ hìc dum dicit, Deputatos Eccleſiæ, & facit text. in Clem. 2. *de decim. in c. Per exceptionem in ver. Perpetuo oblati, de privil. lib. 6.* Et hanc declarationem probant hìc Collectar. *num. 5.* Cardin. *num. 2. verſ. Dic idem de non converſis*, Abb. *num. 5.* Marian. Socin. *in cap. Proximo num. 8. ſuprà eodem*, & Stephan. Aufrer. *in tract. de*
19 *poteſt. ſecular. ſuper perſon. Eccleſ. in 2. reg. num. 36.* Hodie in iſtis ſervientibus, qui in Regno Neapolitano appellantur Diaconi ſelvatici, ſervari debet Decretum tenoris infraſcripti, videlicet [Sacra Cardinalium Congregatio negotiis Regni Neapolitani Præpoſitorum certior reddita in nonnullis ejuſdem Regni Diœceſibus Diaconos, quos vocant Selvaticos in maximum numerum citra Eccleſiarum neceſſitatem, aut utilitatem excreviſse, volens eorumdem exemptionis cauſam declarare, & fraudibus quibuſcunque occurrere de SS. D. N. Gregorii XV. mandato vivæ vocis oraculo deſuper habito, Diaconos Selvaticos hujuſmodi, pro Eccleſiarum, & Epiſcoporum ſervitio retineri, vel in locum quoquomodo deficientium aſsumi poſſe in Cathedralibus, ſeu ſuperioribus Eccleſiis ad ſummum quatuor, & Collegiatis, vel Parochialibus duos; in aliis verò Eccleſiis, in quibus Divina celebrantur, ſi Epiſcopo videbitur, unum: quos quidem Epiſcopi prorſus gratis, & tales, qui omninò per ſeipſos, non autem per interpoſitam perſonam ſervitium debitum præſtent, nec ullo modo criminoſos, aut malæ conditionis, & famæ eligere debeant; alias & hi nullo gaudeant privilegio, & eligentes judicium Sedis Apoſtolicæ ſeverum experientur: eos vero privilegio Canonis non gaudere; fori autem privilegio in criminalibus omninò, in civilibus quoad corporis diſtrictionem tantùm, & immunitate ab oneribus perſonalibus, non autem durante ſervitio frui debere? Sed ſi alicubi majoribus utantur privilegiis, & immunitatibus ex legitima conſuetudine, cujus cognitionem, & declarationem in caſu controverſiæ eadem Sac. Congregatio ſibi reſervat, illam debere attendi; cognitionem verò aliorum præmiſsorum ad Ordinarios pertinere, hoc præſenti Decreto ſtatuit, præcepit, & declaravit. Romæ 10. Kal. Julii 1623.]

Secundò gaudent fori privilegio ſervi, ſeu famuli Cle- 20
ricorum, in quibus ponit exemplum Hoſt. *hìc num. 1.* & tenet gloſs. 1. *in cap. Clericum, verſ. Idem dico de ſervientibus, & mancipiis Clericorum 11. qu. 1.* Item gloſs. 1. *in cap. Eos, verſ. Ad hoc poteſt dici quod cum ſit de familia Sacerdotis, eſt de foro Eccleſiæ 32. diſt.* & gloſs. *in c. Generaliter, §. Iuxta in ver. Mancipia 16. qu. 1.* Gemin. *in cap. unico de Cleric. coniug. lib. 6. & in dict. cap. Eos*, Abb. *conſ. 53.* incip. *Quidam*, Andr. *num. 3. lib. 1.* ſed ibi tantùm recitat opiniones, & nihil firmat. Sed pro hac parte in facti contingentia conſuluit Calcan. *conſ. 71. ubi poſt num. 3.* dicit hanc eſse concluſionem ſecundùm omnes, ut famuli Clericorum laici gaudeant ipſorum privilegio, quoad fori declinationem. Hanc etiam eſse communem opinionem Legiſtarum teſtatur hìc Alex. de Nævo *num. 9.* Pro qua inducuntur primo textus *in l. 1. & 2. Cod. de Epiſcop. & Cleric.* ubi famuli Clericorum in rebus ſuis collectari non poſsunt. Ergo ſi res ſunt exemptæ, fortiùs perſonæ, quibus res accedunt, *cap. Præcipimus 12. qu. 2.* Cardin. in Clem. 1. *num. 9. verſ. Item ad hoc de præben.* Sed illa jura intelliguntur de mancipiis, ut in *d. l. 1.* & ſic de perpetuis ſecundùm Felin. *hìc num. 1.* Secundò inducitur *cap. final. §. Petiit de offic. Archid.* ubi non dicitur eſſe ſpeciale in Epiſcopo, ut ejus familia ſit de foro Eccleſiæ; nec ulla ratio ſpecialitatis apparet. At reſpondetur textus loqui in Epiſcopo, & cum materia ſit ſtricta, ad alios extendi non debet: multa enim conceduntur Epiſcopo propter dignitatis prærogativam, quæ non aliis, *cap. fin. de re iudic. lib. 6. & cap. Quia periculoſum, de ſent. excommun. eod. lib. cum ſimil.* Tertiò gloſſæ præallegatæ inducunt *cap. Indicatum 86. diſt. & cap. Eccleſiarum ſervos 12. qu. 2.* Sed illa jura intelliguntur de ſervis Eccleſiarum perpetuis, non autem de temporalibus, & mercede conductis, ſecundùm Archid. & Feder. de Sen. ut dixi ſuprà *num. 18.* Vel aliter reſponde, ut notat gloſſ. *in d. cap. Indicatum in ver. Inter eos*. Quartò Clericorum Concubinæ illorum forum ſortiuntur, gloſſ. 1. *in cap. Eos 32. diſtin.* Ergo multò magis famuli, qui cum Clerico non delinquunt. Sed nego aſſumptum, ut dicam infrà *num. 29.* Tantùm enim ſubſunt Epiſcopo, ut ab ipſo puniantur, ut dicit textus ibi, ſed non privativè ad judices ſæculares. Quintò bona patrimonialia Clericorum gaudent privilegio fori, *cap. Eccleſia Sanctæ Mariæ ſuprà de Conſtitut.* Ergo fortiùs famulantes: Sed ſimiliter negari poteſt aſſumptum, ut per Butr. *in cap. Si diligenti num. 18. de præſcript.* & Felin. *hìc nu. 1. verſ. Tertiò bona Clericorum*. Contrariam opinionem in ſervis Clericorum mercede conductis probant Archid. & Feder. de Sen. *locis ſupracitatis num. 18.* & idem Archid. *in d. cap. Eccleſiarum ſervos nu. 1. 12. qu. 2.* Et eam amplectitur hìc Abb. *num. 6.* Alex. de Nævo *num. 11.* & Felin. *d. num. 1.* dicens opinionem Abb. eſſe tutiorem. Idem dicit Steph. Aufrer. *ſupracitatus num. 18.* qui etiam teſtatur eadem de facto ſervari, & ſecundùm eam fuiſſe pluries judicatum in Senatu Taurinenſi, teſtatur Theſaur. *deciſ. 22. verſ. Verùm in Vrbe*, & communem dicunt Capyc. *deciſ. 12. num. 2. in fin.* & Julius Clar. *in praxi criminali lib. 5. §. fin. qu. 35. verſ. Quæro numquid familiares*. Pro hac parte inducitur *cap. penult. verſ. Non ſic autem, de privileg. lib. 6.* ubi privilegium datum Conventui non prodeſt familiaribus. Item inducitur *c. Per exemptionem eod. tit. & lib.* ubi oblati, quamvis eorum vita habeat aliquid ſpiritualitatis; tamen non ſunt exempti à poteſtate ſæculari, niſi habeant qualitatem per-
petuitatis. Ergo multò minus exempti erunt famuli tem- 21
po-

porales, & pretio conducti nihil ſpiritualitatis habentes :
21 facit quod notat Innoc. *in cap. Cum olim in princ. de arbitr.*
ubi intelligit illum textum in familia perpetua, & religio-
ſa; licèt alias nomine familiæ non ſolùm ſervi proprii, ſed
etiam alieni, necnon liberti, qui in ſervitio, & miniſte-
rio ſunt, ſicut etiam mercenarii, & ſimiles continean-
tur, ut *l. 1. §. Familia, ff. de publican. & vectigal. l. 1. §. Fa-*
22 *miliæ, ff. de vi, & vi armat.* ſecundùm Innocen. ibi, & Hoſt.
num. 1. Item facit quod notat Bald. *in l. 1. num. 5. Cod. de Epi-*
ſcop. & Cleric. ubi quod familiaris perpetuus habet privile-
gium perpetuum ſicut Dominus, temporalis autem non-
niſi durante familiaritate. In hac varietate Albericus de
Roſat. *l. 1. C. de Epiſcop. & Cleric.* conciliando opiniones di-
cit primam procedere in his, qui Clericis ſerviunt merce-
de dietim pro aliquo parvo tempore, & hos affirmat non
gaudere fori privilegio : Secundum verò in his, qui ſer-
viunt ad annum, vel ad longiùs tempus, & hoc placet
Marian. Socin. *ſuprà in cap. Prox. num.* 21. qui ita intelligit
dictum Baldi de familiari temporali, ut ſcilicet ita demum
durante familiaritate gaudet privilegio Domini, ſi ſit con-
ductus ad annum, vel ad longiùs tempus; non autem
ſi dietim ſerviat. Sequitur Decianus *in tract. crimin. par. 1.*
lib. 4. cap. 9. num. 47. Sed certè hæc diſtinctio eſt potius ima-
ginaria, quam vera : nullibi enim reperitur jure cau-
tum, ut familia debeat ſaltem eſſe annalis ad hoc, ut gau-
deat privilegio Domini. Quin potius jura videntur requi-
rere qualitatem perpetuitatis, ut *in dict. cap. Per exemptio-*
nem. Et Concilium Tridentinum voluit familiares eſſe
triennales in caſu ſpeciali *cap. 9. ſeſſ.* 23. Unde non diſceſſe-
rim ab opinione Archidiaconi, quæ communior, & ve-
rior videtur, & ubique ſervatur in praxi. Et eſt ratio
diverſitatis inter mancipia, ſeu ſervos proprios ipſius Cle-
rici, & famulos conductitios, ſecundùm Alex. de Nevo
hic num. 11. *verſ. Etſi dicis*; quia quando eſt ſervus pro-
prius, & perpetuus ipſius Clerici, quicquid acquirit, ipſi
Clerico acquirit, ſicut ſervus ipſius Clerici. Unde po-
tius dicitur conveniri ipſe Clericus, ad quem commodum,
vel incommodum pertinet, *l. 1. §. In propria, ff. Quando ap-*
pellan. ſit, & cap. Biduum, ver. In propria 2. qu. 6. ſecus in ſer-
vo conductitio; quia non eſt ipſius Clerici, nec illi acqui-
rit. Quod tamen limitabis, niſi aliàs Dominus non poſ-
ſet commodè uti ſuo privilegio, niſi includeretur famulus;
quia tunc etiam mercede conductus includeretur, *cap. pe-*
nult. §. Cum conceditur, de privileg. lib. 6. Ita Felin. *hic num.* 2.
verſ. Tene iſtam concluſionem, Joan. Anton. de Nigr. *in Ex-*
travag. un. num. 9. verſ. Adverte, de vit. & honeſt. Cleric. Me-
noch. alios adducens *de arbitr. Iudic. centur. 6. caſu 562. n.* 11.
23 Tertiò gaudet fori privilegio familia Epiſcopi, ut eſt
textus *in cap. fin. §. Petiit ſuprà de offic. Archid.* ubi hoc te-
nent omnes, & de communi opinione teſtantur Abbas
hic nu. 6. Joan. de Monte Sperello *inter conſ. Calcan. conſ.* 72.
quod eſt ſubſcriptio præcedentis conſilii, Capyc. *deciſ.* 12.
num. 1. Theſaur. *deciſ. Pedemont. 22. num.* 6. Boſſ. *in tit. de foro*
compet. poſt num. 127. & Clar. *in d. §. fin. qu. 15. verſ. Ab hac ta-*
men concluſione. Quam etiam ſervat Curia, ut ſcripſi *in*
cap. Eccleſia Sanctæ Mariæ à num. 43. *ſuprà de Conſtitutio-*
nibus, & in familia Epiſcopi intelligi poſſunt gloſſæ præal-
legat. in caſu præcedenti *num.* 20. ſecundùm Felin. *hic n.* 1.
in fin. Et quamvis Alex. de Nævo *hic num.* 9. dicat com-
munem opinionem veram non videri in puncto juris, quia
text. *in d. cap. fin.* loquitur de conſuetudine, quæ ibi alle-
gabatur præſcripta : tamen judicio meo fallitur in intelle-
ctu illius Decretalis : nam ille Archidiaconus Senoneñ.
quamvis allegaret conſuetudinem eſſe, ut omnes de ditio-
ne Senoneñ. convenirentur prius coram ſe, quàm coram
Officiali Archiepiſcopi; tamen ab hac regula excipiebat
cauſas Archiepiſcopi, & familiæ ſuæ : atque ita text. fun-
dat ſe ſuper conſuetudine reſpectu juriſdictionis dumtaxat,
quam Archidiaconus præſcripſerat : ſed non fundat ſe
ſuper conſuetudine in exceptione familiarium Archiepi-
ſcopi, qui conveniebantur coram illius Officiali; quin
potius admittit eos remanſiſſe ſub juriſdictione Archiepi-
ſcopi ex juris communis diſpoſitione, cùm contra eos ni-
hil præſcripſiſſet Archidiaconus, ut *cap. Cum olim de præ-*
ſcript. unde à communi opinione non eſt recedendum.
De familiaribus Papæ, & Cardinalium dic, ut ſcripſi *in c.*
Ex parte, il ſecondo à num. 2. uſque in fin. infrà de privil.
25 Quartò forum Clericorum ſortiuntur Clericorum con-
cubinæ, ut innuit text. *in cap. Eos 32. diſt.* ubi indulgetur
licentia Principibus ſæcularibus, ut niſi Clerici ſe corre-
xerint, illorum concubinas mancipent ſervituti, ubi
gloſſ. 1. tenet uxorem non legitimam, ſeu concubinam
Sacerdotis eſſe de foro Eccleſiæ; tum quia eſt de illius fa-
milia, tum quia delinquit in perſona Eccleſiæ, & ratio-
ne delicti efficitur quis de foro alterius, *cap. Placuit 6. q.* 3.
Idem tenent ibi Archid. & Gemin. præſertim in concubi-
na Clerici in ſacris conſtituti, prout loquitur ille textus :
& ſequuntur Abb. *in cap. 2. de cohabitatione Clericorum, &*
Mulier. & in cap. Cum ſit generale infrà eod. Roman. *in ſin-*
gular. 665. num. 2. in ver. Concubina, Joan. de Plat. *in l. 1. Cod.*
de Mulier. & in quo loco lib. 10. Alii verò dicunt concubi- 26
nam Clerici committere ſacrilegium, *cap. Qui Chriſto, & c.*
Virginibus 27. qu. 1. & notat Hoſtienſ. *in Summ. de cohabitat.*
Cleric. & Mulier. §. Quam pœnam, Henr. Boich. & Abb. *in*
cap. 2. eod. tit. & idem Abb. *in cap. Ut Clericorum, de vit. &*
honeſt. Clericor. Crimen autem ſacrilegii eſt mixti fori; un- 27
de contra concubinas Clericorum poteſt procedere tam Iu-
dex Eccleſiaſticus, ut *cap. Quiſquis 17. qu. 4. & cap. Cum ſit*
generale infrà eodem, quam judex ſæcularis; & ita in
crimine ſacrilegii concludunt omnes, ut teſtatur Man-
tica *conſ. 266. num.* 8. Unde Petr. de Anchar. *in cap. Ea quæ in*
24. qu. de reg. iur. lib. 6. & in conſ. ſuo 197. verſ. Super ſecundo
dubio, firmat Principem ſæcularem poſſe facere ſtatuta
pœnalia contra prædictas concubinas Clericorum manife-
ſtas, & notorias; nec tunc ſecundùm eum honeſtas Ec-
cleſiæ maculatur, ſed potius defenſatur, & ſacri Canones
meliùs cuſtodiuntur; licèt contra occultas putet non poſſe
judicem laicum ex officio procedere, ne detegat crimen
Clericorum. Ad hoc quod ait Conſtantinus *in cap. In ſcri-*
pturis 96. diſtin. & opinionem Ancharani ſequuntur Joan.
de Anan. *in rubr. de adulter. col. ult.* Felin. *in d. c. Cum ſit gene-*
rale num. 14. infrà eodem. Eamque dicit fovere maximam
æquitatem Stephan. Aufret. *in tract. de poteſt. ſecular. ſuper*
perſon. Eccleſ. in 2. reg. num. 34. in fin. inter tract. comm. tom. 14.
pag. 396. Itaque contra concubinas Clericorum, cùm cri-
men hoc ſit commune inter judicem Eccleſiaſticum, & ſæ-
cularem, erit locus præventioni, prout concludit Marian.
Socin. *in cap. Proximo num. 21. verſ. Et prædicta ſuprà eod.* &
in *d. cap. Cum ſit generale*, Felin. & Aufr. *loc. cit.*
Conclude veritatem. Aut quæritur quis judex poſſit 29
procedere contra concubinam pro crimine commiſſo cum
perſona ipſius Clerici, & poteſt procedere ſolus judex Ec-
cleſiaſticus : & in hoc caſu intelligo textum *in d. cap. Eos*
32. diſtin. Tribuit enim facultatem Principibus laicis coer-
cendi concubinas pro ipſo delicto concubinatus cum Cle-
ricis perpetrato, ubi Clerici ſunt incorrigibiles : & hoc in-
tendit gloſſ. 1. dum dicit : Non legitimam propterea Cle-
rici forum ſortiri, quia delinquit in perſona Eccleſiæ. Et 30
ita procedat prima opinio Archid. & ſequacium. Ratio
eſt, quia cùm cauſa concubinatus ſit individua inter con-
cubinam, & Clericum, non poteſt contra ipſam inſtitui
proceſſus, quin tangatur perſona ipſius Clerici, quæ
exempta eſt à ſæculari poteſtate. Unde ratione individui-
tatis cauſæ concubina forum Clerici ſortitur; quia ſi non
privilegiatus in materia individua concurrat cum privile-
giato, illius privilegio utitur, *l. Si communem, ff. Quem-*
admodum ſervitus amittatur, & c. Per tuas de arbitr. quam
regulam conſtituit gloſſ. *in cap. unic. in ver. Eccleſiaſticus, de*
iurepatron. lib. 6. & pluribus confirmant Alexan. *conſ. 122. nu.*
16. & ſeqq. lib. 4. & Jaſ. *in l. Si emancipati à nu. 5. C. de collat.*
Unde cùm cauſa eſt communis inter Clericum, & laicum,
propter adjunctionem Clerici agi debet coram Eccleſiaſti-
co, ut decidit Bart. *in l. Præcipimus, §. eodem obſervando*
num. 2. per illum textum, *C. de appellat. & in l. Solet ad fin.*
ff. de alim. legat. & in d. l. Si communem, ſequitur Petr. de
Anchar. *in cap. Romana num. 7. de appellat. lib.* 6. Alex. *ubi ſu-*
prà, & Jaſ. *in d. l. Si emancipati num.* 13. Quamobrem ſi ju- 31
dex ſæcularis inſtitueret proceſſum contra mulierem in
cauſa fornicationis cum Clerico perpetratæ individuando
perſonam ipſius Clerici, eo ipſo incideret in excommu-
nicationem, quæ in Bulla Cœnæ fertur in judices, qui ſe
interponunt in cauſis criminalibus contra perſonas Ec-
cleſiaſticas eas proceſſando, ut dictum eſt ſuprà *num.* 14.
Et ex his valdè dubito de doctrina Ancharani in *dict. conſ.* 32
197. nam cùm concubinæ Clericorum pro delictis cum eis
commiſſis non ſortiantur forum ſæcularem, ut oſtenſum
eſt ſuprà, conſequenter nec ligantur ſtatutis illius fori; quia
forum ſortiri, & ſtatutis ligari à pari procedunt, *cap. fin.*
de

de conſt. lib.6. Archid. *in cap. Quæ contra num. 9. 8. diſt.* Specul. *in tit de conſt. §. 1.* Butr. *in rubr. de conſuetud. nu.7.* & Decius *in cap. Decernimus num.197. de iudic.* Prætterquam quod cederet in ignominiam, & infamiam Ordinis Clericalis, ut in Edictis, & Legibus publicis Principum ſæcularium notarentur, licèt obiter, & per indirectum, crimina Clericorum, arg. *cap. In ſcripturis 96. diſt.*

Aut quæritur quis ſit judex competens contra concubinas Clericorum in delictis per eas commiſsis cum laicis, vel in cauſis civilibus ipſarum, & hoc caſu ſi delicta non ſint Eccleſiaſtica, vel mixti fori ſecundùm ea, quę notantur *in cap. Cùm ſit generale infrà eod* ſolus judex laicus eſt competens: Non enim hoc caſu concubinæ gaudent privilegio fori; quia non debent ex earum delicto commodum reportare, ut finaliter concludit Marian. Socin. ſuprà *in cap. Proxim. num. 22. in fin.* Unde nec relevat, quod ſint de familia Clerici, ut dicit gloſs. *in d. cap. Eos*, quoniam hæc familiaritas prodeſse non debet cùm ſit turpis, & à jure damnata, *cap. 1. & per tot. infrà de cohabitat. Cleric. & Mulier.* Illud eſt indubitatum, videlicet contra concubinas etiam laicorum non obſtante præventione judicis ſæcularis, ſolùm Epiſcopum poſse procedere ad pœnam excommunicationis ex decreto Concilii Tridentini *cap.8. ſeſs.24. de reform. matrim.* ut ſcripſi plenè *in cap. Pernicioſam à num. 18. ſupra de offic. Ordinarii.*

33 Quintò fori privilegio gaudent uxores Clericorum, ſecundum unam opinionem, quam tenet gloſs. 1. *in c. Eos 32. diſt.* & gloſs. 1. *in cap. Clericum 11. qu. 1.* Joan. de Imol. & Gemin. *in cap. un. de Cleric. coniug. lib.6.* Abb. *hic num.6. verſ. Quid de uxore Clerici*, Marian. Socin. *in cap. Proxim. n.20. ſuprà eod.* Angelus *in ver. Excommunicatio 7. §. 8.* & hanc eſse communem opinionem fatetur hìc Alexan. de Nævo *num. 21.* Pro qua allegatur primò textus *in l.2. C. de Epiſcop. & Cleric.* ubi uxor, & filius Clerici gaudent illius privilegio. Licèt ille textus non loquatur de privilegio fori, ſed
34 immunitatis à collectis, & impoſitionibus laicalibus. Secundò allegantur jura, quæ dicunt uxorem ſortiri forum ex perſona viri, ut *l. fin. §. Item reſcripſerunt*, & ibi Bart. *ff. ad municipal. l. Cum quædam puella, ff. de iuriſdict. omn. Iudic. l. Exigere, ff. de indic. & l. fin. C. de Incol. lib.10.* Demùm allegatur text. *in l. Fœmina, ff. de Senator.* ubi uxores coruſcant radiis maritorum, & eorum dignitate, & privilegio gau-
35 dent. Et procedit hæc opinio ſive matrimonium fuerit contractum ante Clericatum, prout loquitur textus in *d. l. 2.* & ibi notat gloſs. *in ver. Coniugia*, ſive contractum fuerit poſt Clericatum, ſecundùm Abb. *hic num.7. verſ. Et licet loquatur*: nam conjugium non repugnat ſubſtantiæ Ordinis etiam ſacri, ſed prohibitio inducta eſt ex conſtitutione Eccleſiæ, ut notatur *in cap. Cùm olim infrà de Cleric. coniugat. in cap. Quæ ad perpetuam 25. qu. 1.* & per Innocen. *in cap. Placet, de converſ. coniug.* Non obſtat quod uxor non habeat characterem Ordinis, quoniam plures alii gaudent fori privilegio, quibus tamen character non eſt impreſsus, ut patet in Monialibus, & Converſis, *c. de Monialibus, cap. Non dubium, & cap. Parochianos infrà de ſentent. excomm.* in familia Epiſcopi, & conſimilibus.

36 Contrarium tenet Joan. Andr. *in dict. cap. unic. num. 3. de Cleric. coniug. lib.6.* ubi dicit nunquam fuiſse uſu receptum, ut uxor Clerici gaudeat privilegio Canonis, & fori: abſurdum enim eſset ut fœmina, quæ in civilibus eſt fori ſæcularis, in criminalibus à ſæculari judice puniri non poſſet. Nec obſtat ſecundùm eum, quod hoc contingat in Clerico conjugato, qui in criminalibus gaudet privilegio fori, & non in civilibus, ut in *d. c. un.* quia hoc operatur character, qui perſonam Clerici non egreditur. Idem tenet ibi Joan. de ſancto Georgio; & quamvis refellat rationem Joan. Andr. dicens hoc privilegium non eſse conceſsum characteri Ordinis Clericalis, cum & Converſi non habentes Ordinem, & Moniales eodem privilegio gaudeant, *d. cap. Non dubium, cap. De Monialibus, & c. Parochianos, de ſentent. excommun. & cap. Religioſo in 2. reſpon. eod. tit. lib. 6.* Verè tamen Joan. Andr. non negat quin perſonæ Eccleſiaſticæ carentes Ordine gaudeant privilegio fori, & Canonis. Sed tamen aſſerit hoc privilegium in Clerico deſcendere à charactere Clericali, cùm ei competat ratione Ordinis. Unde malè reprehenditur à Joan. de ſancto Georgio, & Abbate *hic num.8.* Eamdem opinionem ſequitur, & veriorem putat Alex. de Nævo *hic num. 21.* cum qua etiam tranſit Butr. *num. 6. verſ. Gaudet etiam uxor Clerici*; eam que ſervari de facto teſtatur Stephanus Aufrer. *in tract. de poteſt. ſæcular. ſuper perſon. Eccleſiaſt. in 2. reg. num. 35.*

His in utramque partem adductis, pro ſolutione quæ- 37
ſtionis videntur mihi ſtatuendæ concluſiones infraſcriptæ.

Prima concluſio eſt. Uxor Clerici in ſacris Ordinibus conſtituti in omnibus ſortitur forum ex perſona mariti. Hanc concluſionem ſequuntur omnes ſupracitati *num. 33.* & eſt communis opinio, ut teſtatur hìc Alex. de Nævo *nu. 22.* Et quamvis ſubdat contrarium tenere Joan. Andr. & cum eo tranſire Anton. de Butr. tamen in hoc videtur falli; quia Butrius *loco citato*, loquitur ſimpliciter de uxore Clerici, & Joan. Andr. ſi ſedulò expendatur, potius tenet uxorem Sacerdotis gaudere fori privilegio, conſiderat enim illud inconveniens, quod uxor Clerici, quæ in civilibus eſt fori ſæcularis, in criminalibus ſit fori Eccleſiaſtici. Quæ ratio viget tantummodò in uxore Clerici in minoribus conſtituti, qui cùm gaudeat privilegio fori in criminalibus tantùm, & non in civilibus, ut *in d. cap. unic. de Cler. coniug. lib.6.* ſi uxor ſortiretur illius forum, eodem modo gauderet in criminalibus, & non in civilibus, quod eſset abſurdum ſecundùm Joan. Andr. ſed hæc ratio non viget in uxore Clerici in ſacris, quia is gaudet privilegio fori tam in civilibus, quàm in criminalibus. Unde ceſſat inconveniens, quod uxor eſset duplicis fori, quia erit tantùm de foro Eccleſiæ. Poteſt autem hìc caſus dupliciter contingere. Primò ſcilicet in Eccleſia Orientali, quia Clerici in minoribus contrahunt, & in majoribus utuntur matrimonio jam contracto, ut *cap. Cùm olim de Cleric. coniug.* Unde uxores Græcorum gaudent privilegio fori, etiam in civilibus ſecundùm Joan. de Imol. *hic num.3. verſ. Et per hoc videtur*, & Stephan. Aufrer. *in d. tract. de poteſt. ſæcular. in 2. reg. num. 35. verſ. Uxores verò Clericorum in ſacris.*
Secundò hìc caſus poteſt contingere in Eccleſia Occidenta- 38
li in conjugato, qui ad ſacros Ordines promovetur uxore conſentiente, & continentiam vovente, juxta textum *in cap. Coniugatus cum ibi notatis, de converſ. coniugat.* nam & illarum cura non eſt negligenda: imò Clericus de fructibus beneficii ſui poteſt uxorem alere, ſicut Apoſtoli faciebant, ut *in cap. Omnino 31. diſt.* ubi bonus textus cum gloſs. *& in cap. 1. de cohabit. Cleric. & Mulier.* ſecundùm Abb. *hic num. 9.* & idem eſt ſi Maritus Religionem profiteatur uxore in ſæculo remanente, & caſtitatem promittente, *cap. Cùm ſis, & cap. Sanè de converſ. coniug.* ſecundùm Marian. Socin. ſuprà *in cap. Proxim. num.20.*

Secunda concluſio: Uxor Clerici in minoribus Ordi- 39
nibus conſtituti, qui in habitu, & tonſura non incedit, vel inſervit Eccleſiæ, nec in civilibus, nec in criminalibus gaudet fori privilegio: nam cùm talis Clericus hoc privilegio non gaudeat, ut *in d. c. un.* juncto Decreto Concilii Tridentini *cap. 6. ſeſſ. 2.* longè minus gaudere debet illius uxor, quæ non ex perſona propria, ſed ex perſona mariti ſortitur forum: & hoc eſse indubitatum affirmat Jo. Andr. *in d. cap. un. num. 3.* Abb. *num.7. verſ. Primo caſu*, & Alexan. de Nævo *num. 16.*

Tertia concluſio. Uxor Clerici in minoribus etiam 40
deferentis habitum, & tonſuram Clericalem, & inſervientis Eccleſiæ ad præſcriptum *d. c. 6.* non gaudet privilegio fori in civilibus: ubi non agitur de perſonali diſtrictione: nam cùm tali privilegio non gaudeat Clericus illius maritus, ut eſt text. *in d. cap. un.* & ex ſententia S. Congregationis Concilii dixi *in c. Propoſuiſti num. 28. infrà eod.* conſequenter nec illius uxor gaudere debet, ex Theorica Joan. Andr. de qua in præcedenti concluſione.

Quarta concluſio. Uxor Clerici in minoribus inceden- 41
tis in habitu, & tonſura Clericali, & inſervientis Eccleſiæ gaudet privilegio fori in criminalibus etiam civiliter intentatis, & hoc ſecundùm unam opinionem, quæ communis eſt, ut patet ex dictis ſuprà *num. 33.* & mihi videtur etiam de jure verior: nam & ſi Alex. de Nævo *hic nu. 18.* affirmet contrarium poſſe defendi probabiliter, & magnam vim faciat in eo, quod privilegium fori in Clerico deſcendat à charactere Clericali, cùm ſit de jure Divino, *cap. Si Imperator 96. diſt.* qui quidem character cum inhæreat perſonæ ipſius Clerici, ad alios extendi non poteſt: hoc tamen parum videtur urgere, quia privilegium fori in uxore non provenit ab extenſione characteris, ſed ex
eo, quia uxor ſortitur forum mariti. Dicit enim Impe- 42
rator *in l. fin. C. de Incol. lib.10.* Mulieres honore maritorum eri-

erigimus, & genere nobilitamus, & forum ex eorum
43 perſona ſtatuimus, & dictum eſt ſuprà *num.* 34. Quod ſi
hoc procedit indifferenter in Uxoribus ſæcularium viro-
rum, longè magis obtinere debet in Uxoribus Clerico-
rum, quę majoribus privilegiis decorantur, quàm uxo-
res aliorum, ut patet *in l.* 1. *& 2. C. de Epiſcop. & Cler.*
& conſiderat Abb. *hic num.* 7. Neque enim ex eo, quod
maritus ſit clericus, uxor illius debet eſſe deterioris condi-
tionis; imò melioris, ut *d. l.* 2. ne alioquin dignitas mari-
ti in dedecus uxoris retorqueatur contra textum *in d. l. fin.*
& l. Fœmina, ff. de Senator. Item ſi eſt ita in uxoribus mili-
tum armatæ militiæ, ut forum viri ſortiantur *d. l. fin. C. de*
Incol. lib. 10. cur non idem dicendum ſit in uxoribus Cleri-
corum, qui ſunt milites cœleſtis militiæ, *cap. Chriſtianis*
11. *qu.* 1. *cap. Nullus Epiſcoporum* 53. *diſt. & cap. Degrada-*
tio, ibi, *Cœleſtis militia milites, de pœn. lib.* 6. Et huic fun-
damento, quod mihi videtur irrefragabile, non reſpon-
44 dent Alex. de Nævo, & alii ſequaces alterius opinionis. In
oppoſitum tamen ſtat authoritas Joan. Andr. & communis
obſervantia. Sed tenendo ſupradictam opinionem, eam
limitabis, ut procedat quandiu vivit Clericus conjugatus;
ſecus poſtquam obierit, ut hic per eundem Alex. de Næ-
vo *num.* 22. Porrò Sac. Congregatio Cardinalium Concilii
Tridentini Interpretum noluit decidere hunc articulum,
fortè quia ad interpretationem Concilii non pertinet. Nam
conſulta ab Epiſcopo Nuſcano, an uxor conjugati Clerici
gaudeat privilegio fori, prout ejus maritus: Reſpondit non
eſſe Congregationis id decidere, ſed quæſtionem eſſe
ſolvendam ex diſpoſitione juris communis..

45 De privilegio Canonis, cùm ſit annexum clericali cha-
racteri, nuſquam fuit uſu receptum, ut extendatur ad uxo-
res, ſecundùm Joan. Andr. *in d. cap. un. num.* 3. quem ibi
ſequuntur Geminianus, Franc. & alii communiter Card.
in Clem. *Per litteras in* 12. *qu. de præben.* & Alex. de Nævo
hic num. 21.

46 Sextò, Ruſtici Eccleſiæ gaudent fori privilegio, ſecun-
dùm Hoſtienſ. *in Summ. hoc tit.* §. 2. *verſ. Ex præmiſſis*, qui
ad hoc allegat *cap. Indicatum* 86. *diſt. cap. Eccleſiarum ſervos*
12. *qu.* 1. *l.* 2. *C. de Epiſc. & Clericis, & l. Si quis, C. Ubi cauſ. Fi-*
ſcal. Verùm hoc procedit in duobus caſibus, quos notat
gloſſ. 1. *in d. cap. Indicatum*, & Joan. Andr. *hic n.* 6. *in gloſſ.* 2.
Primus eſt cum Eccleſia ex privilegio Imperatoris habet ju-
riſdictionem ſuper eos, arg. *cap. Si duobus de appell.* Secun-
dus eſt, quando ruſtici habent generalem bonorum admi-
niſtrationem ab Eccleſia, arg. *cap. Ei qui*, §. *Nulli quoque*
2. *qu.* 6. Tertium caſum addit Speculator *in tit. de compet. Iu-*
dic. §. 1. *verſ. Vigeſimoſeptimo*, & Collectar. *hic num.* 5.
videlicet quando conveniuntur ſuper re, quam tenent ab
47 Eccleſia. Quod locum habet etiamſi duo emphyteutæ lai-
ci contendant inter ſe de dominio utili, quod habent ab Ec-
cleſia: nam cauſa agi debet coram judice Eccleſiaſtico, ut
pluribus decidunt Domini de Rota *deciſ.* 42. *par.* 6. *recent.*
Sed his caſibus exceptis ruſtici Eccleſiæ generaliter in foro
ſæculari conveniuntur ſecundùm gloſſ. & Joan. Andr. *ubi*
ſuprà, & ſequuntur hic Butr. *num.* 6. Alexand. de Nævo
num. 13. & Marian. Socin. *in cap. Prox. ſuprà eod. in* 5. *de-*
claratione num. 8. qui prædictis addit quartum caſum, vi-
delicet ſi extaret conſuetudo, ut convenirentur in foro Ec-
cleſiæ. Conſuetudo enim dat juriſdictionem, *l. Viros, C.*
de diverſ. offic. lib. 12. *cap. Cum contingat infrà eodem*, & ibi
latiùs Doctores.

48 Septimò, gaudent privilegio fori Oblati alicujus Reli-
gionis, in quibus exemplificant hìc verbum, *Minores*,
Innocen. Joan. Andr. & alii. Sed de his dic, ut ſcripſi la-
tiſſimè *in cap. Ut privilegia à num.* 1. *uſque in fin. infrà de*
privileg.

49 Octavò, eodem privilegio gaudent Monachi, & Con-
verſi, ut *cap. A Subdiacono* 93. *diſt. cap. Inolita* 11. *qu.* 1. *cap.*
Parochianos, *& cap. Cum illorum infrà de ſentent. excomm.*
& in his exponunt hanc litteram in *ver. Minores*, Hoſtienſ.
Joan. Andr. & Butr. *num.* 6. & idem dicendum de Moniali-
bus, ut *d. cap. De Monialibus eod. tit.* Et de Religioſis om-
nibus approbatam regulam profitentibus tradit Marian.
Socin. *in cap. Prox. ſuprà eod. in* 7. *declarat. num.* 10.

Nonò, hoc privilegio gaudent Novitii, arg. *cap. Reli-*
gioſo, §. *Quamvis, de ſentent. excommun. lib.* 6. quamvis enim
cum effectu non ſint Religioſi, ſunt tamen perſonæ Eccle-
ſiaſticæ, gaudent privilegio Canonis, ut ibi dicitur, &
ſunt de foro Eccleſiæ, ut per Cardin. in Clem. 2. *nu.* 9. *verſ.*
Item Novitius de præben. & ſcripſi poſt Hoſt. & alios *in cap.*
Statuimus num. 45. *infra de regular.*

Decimò, Eremitæ quoque dicuntur hoc privilegio gau- 50
dere, ut notat gloſſ. *ult. in cap. Nulla ratione* 93. *diſtinct.* &
gloſſ. *in cap. Qui verè, in ver. Verò* 16. *qu.* 1. ubi dicunt Ere-
mitas ſubeſſe Epiſcopo, in cujus territorio degunt. Idem 51
voluit Innoc. *in cap. Cum Monaſterium nu.* 1. *ſuprà de elect.*
ubi concludit Eremitas, quamvis poſſint habere proprium,
quia non abrenunciant; tamen eſſe perſonas Eccleſiaſti-
cas, & debere continentiam promittere, & ſervare,
cap. Scripſit, §. *Ecce* 27. *qu.* 2. & cum eo tranſeunt ibi Ho-
ſtien. *num.* 3. & Joan. Andr. *num.* 12. Idem tenet Archid. *in*
d. cap. Qui verè num. 3. 16. *qu.* 1. *& in cap.* 1. *num.* 1. *in ver. E-*
remiticam, de exceſſ. Prælat. lib. 6. ubi aſſerit Eremitas,
quamvis non renuncient propriis, tamen habere annexum
votum continentiæ, gaudere privilegiis Clericorum, &
ſubeſſe Epiſcopo, in cujus territorio conſiſtunt; quia non
debent eſſe acephali, *d. c. Nulla ratione* 93. *diſt.* Licèt ſub- 52
dat eos non eſſe verè Religioſos, niſi dent ſe alicui ex Re-
ligionibus approbatis, ſecundùm ea, quæ notantur *in cap.*
De Viduis 27. *quæſt.* 2. ſequitur Abb. *in d. cap. Cum Mona-*
ſterium num. 2. *de elect.* & Butr. *hic num.* 6. qui ſimpliciter ait
tales gaudere fori privilegio; & hanc partem conatur hìc
tueri, & veriorem putat Alex. de Nævo *num.* 27. ubi con-
cludit Eremitas eſſe perſonas Eccleſiaſticas, & gaudere fo-
ri privilegio. Movetur primò per text. *in cap. Item cum*
Ioannes Baptiſta 2. *qu.* 7. ubi ſanctus Joannes Baptiſta dici-
tur vitam Eremiticam duxiſſe; Ergo talis non eſt vita
laicalis, ſed Eccleſiaſtica, ad idem §. *Ecce* 27. *qu.* 2. ubi
ſanctus Macarius, & ſanctus Alexius poſt contracta ſpon-
ſalia de præſenti elegerunt vitam Eremiticam, ut Deo ſer-
virent, & ſic ſuas ſponſas reliquerunt. Ergo ſequitur ſe-
cundùm eum, ut non ſit vita ſæcularis, ſed Eccleſiaſtica,
facit *d. cap. Qui verè* 16. *qu.* 1. ubi vita Eremitica laudatur.
Deindè movetur per textum *in cap. Duo ſunt* 12. *qu.* 1. ubi
textus ponderat perſonas Eccleſiaſticas eſſe, ne dum Cle-
ricos, ſed etiam perſonas Deo devotas, quæ ſunt deditæ
orationi, & contemplationi, quæ ab omni ſtrepitu tem-
poralium debent ceſſare. Sed Eremitæ ſunt tales. Ergo
ſunt perſonæ Eccleſiaſticæ. Idem firmat Felin. *hic num.* 5.
verſ. Eremitæ ſunt de foro Eccleſiæ, ubi alios adducit, &
allegat textum, quem dicit eſſe novum *in cap. fin.* §. *Item*
vitas Patrum 15. *diſt.* ubi textus dicit: Vitam Eremita-
rum cum honore ſuſcipimus, & quamvis reſtringatur ad
vitas, quas ſcripſit Hieronymus: tamen ut inquit Felin.
hoc verum quoad hoc, ut illi dicantur ſancti; ſed non
reſtat quin ille text. probet vitam illorum religioſam eſſe.
Unde ab Eccleſia invocantur Sancti Monachi, & Eremi-
tæ. Demùm hanc dicit eſſe communem concluſionem,
& ſequendam favore animæ, Aretin. *in hic nu.* 9. & Boer.
in tract. de ſtat. & vit. Eremit. num. 13. & 14.

Contrariam opinionem amplectuntur Laud. & Joan. de
Lignano in Clem. 2. *de præbend.* Quia tales ex utero matris
exierunt laici, nec poſteà ſupervenit aliquis actus, eri-
piens eos à juriſdictione Imperatoris, qualis eſt Ordinis
receptio, & çonverſio ad aliquam ex Religionibus appro-
batis, ut *in cap. Si quis ſuadente* 17. *qu.* 4. *in cap. fin. de relig.*
domib. & in cap. Non dubium, de ſentent. excomm. Idem 53
firmat Abb. *hic num.* 10. ubi ait primam opinionem æquio-
rem eſſe, ſed hanc poſteriorem eſſe veriorem de jure;
quia Eremitæ non habent certam regulam, ſed vivunt ſo-
la voluntate, & ſunt ſicut locuſtæ ſine rege, ſecundùm
Guiliel. Naſonem, & notat gloſſ. *in d. cap. Qui verè in verb.*
verò 16. *qu.* 1. Et dictum Innocentii quod teneantur conti-
nentiam promittere, non probatur jure, ut idem Abb.
affirmat *in d. cap. Cum Monaſterium num.* 2. & ſequitur Ma-
rian. Socin. *in cap. Proxim. num.* 11. *ſuprà eod.* ubi dicit hanc
opinionem ſibi magis placere, eamque tenere Guil. de
Monte Lauduno in d. Clem. 2. & in Clem. *Cum ex eo, de*
ſentent. excommun. quia propriè loquendo iſti non ſunt per-
ſonæ Eccleſiaſticę: non enim ſunt Clerici, & hoc clarum,
nec ſunt religioſi alicujus religionis approbatæ, nec Con-
verſi, nec Oblati. Facit *c. Duo ſunt* 12. *qu.* 2. ſed ſunt me-
ri laici, & recedunt ad libitum, nec deputati reperiuntur
ad aliquem Eccleſiaſticum pium uſum authoritate Eccleſiæ,
vel alicujus Prælati, & allegat Petr. de Anchar. idem te-
nentem in d. Clem. 2. *de præben. & in repet. cap. Ea quæ* q. 7.
de reg. iur. lib. 6. qui utrobique refert ita conſuluiſſe Joan. de
Calder. habetur ejus *conſ. in tit. de Iudic. conſ.* 7. quod incipit,
An

An fratr. s de Pœnitentia. Et hanc opinionem dicit eſſe de jure veriorem, quæ etiam ſervaretur in practica, Stephanus Aufrer. *in tract. de poteſt. ſæcular. ſuper perſon. Eccleſ. in 2. reg. num.* 37. ubi etiam refert ita judicatum fuiſſe in Curia Parlamenti in quoddam Eremita, qui propter egregia furta, & rapinas, ultimò fuit affectus ſupplicio; licèt ipſe quoque ſubdat primam opinionem eſſe æquiorem ſavore Religionis, pro qua in dubio eſt judicandum, *l. Sunt perſona, ff. de Religioſ. & ſumptib. funer.*

Ego verò in hoc articulo conciliando opiniones exiſtimo diſtingnendas eſſe quatuor ſpecies Eremitarum.

54 Quidam enim ſunt Eremitæ, qui emittunt tria vota ſubſtantialia in aliqua ex religionibus approbatis, quales ſunt Eremitæ Camaldulenſes, Montis Coronæ, Montis Senarii, & conſimiles, & hos eorumque novitios indubitatum eſt gaudere non tantùm privilegio fori Eccleſiaſtici, id eſt exemptionis à ſæculari poteſtate, cùm ſint verè, & propriè Religioſi, ut *cap. 1. in fin. de exceſſ. Prælat. lib. 6.* ſecundùm unum intellectum, *& cap. Privilegium*, ibi, *In cellis ad Monaſterium ſpectantibus, de verbor. ſignific. eodem lib.* & hìc notat Felin. *n. 6. verſ. Et adverte.* Et de religioſis omnibus, & novitiis dictum eſt ſuprà *n. 49.* Sed etiam privilegio exemptionis à juriſdictione Epiſcopi, etiam ratione delicti perpetrati, contractus initi, vel rei ſitæ extra locum exemptum, ut ſcripſi latiſſimè *in c. Tuarum infrà de privil.* & hoc planum.

55 Quidam ſunt Eremitæ viventes in Congregatione, & habentes modum vivendi ab Epiſcopo approbatum: & tales licèt non ſint verè, & propriè Religioſi, quia non profitentur aliquam ex religionibus approbatis; ideòque nec teſtari prohibeantur ſecundùm Archid. *in cap. unic. num. 1. in verb. Eremiticam, de exceſſ. Prælator. lib. 6.* Abb. *in rubric. de teſtam. num. 6.* Præpoſit. *in cap. Nulli dubium num. 21. 12. quæſt.* Alber. in Auth. *Ingreſſi num.* 32. *Cod. de Sa-*
56 *croſanct. Eccleſ.* Navarr. *comment. 2. nu. 44. de regular.* Exiſtimo tamen eſſe perſonas Eccleſiaſticas, & ſubeſſe juriſdictioni Epiſcopi diœceſani. Moveor primò per text. in *cap. Indemnitatibus, §. penul. de elect. lib. 6.* ubi patet, mulieres viventes in Congregatione, licèt non renuncient propriis, nec profeſſionem faciant; nihilominus inſtar Monialium eſſe ſub juriſdictione Eccleſiæ; & tamen illarum ſtatus, ſeu regula non approbatur, ut ibi dicitur. Idemque patet de Beguinis in Extravag. *Ratio*, Joan. XXII. *de religioſ. domib.* Et in mulieribus, quæ vulgò dicuntur Canonicæ ſæculares, ut eſt text. in Clem. 2. §. *Illas quoque mulieres, de ſtat. Monachor.* unde illas eſſe conveniendas coram Judice Eccleſiaſtico tenent Domini de Rota *deciſ. 8. de in repatr. in antiq.* quam ſequitur Felin. *in cap. Dilecta num. 2. de ma-*
57 *ior. & obed.* Idem Butr. *hic num. 6.* Ergo idem dicendum de Eremitis collegialiter viventibus. Moveor ſecundò per text. *in d. cap. 1. de exceſs. Prælator. lib. 6.* ubi à prohibitione Mendicantibus facta de novis domibus non recipiendis excipiuntur ducentes vitam Eremiticam in cellis, ſeu habitaculis Eremi de majorum ſuorum licentia. Quæ exceptio eſſet inepta, niſi Eremitæ ſaltem largè eſſent Religioſi, *l. Nam quod liquidè, §. penultim. ff. de penu legat.* Moveor tertiò exemplo virorum Tertiariorum, qui ſi collegialiter vivant, gaudent privilegio exemptionis, ut dicam infrà *n. 6.* Moveor quartò, quia in his Eremitis viventibus in communi authoritate Prælati non militant rationes, & inconvenientia, quæ conſiderantur ab authoribus contrariæ ſententiæ, & de his intelligo gloſſ. in *l. 2. in verb. Non poſſunt, ff. de in ius vocan.* quæ exemplificat illum textum in Monachis, & Eremitis, id eſt, collegialiter viventibus.
58 Et de his etiam videtur intelligenda authoritas Innocentii *in d. cap. Cum Monaſterium num. 1. de elect.* dum dicit hos teneri continentiam ſervare, & promittere, & ſubeſſe Epiſcopo diœceſano per §. *Ecce 27. qu. 2.* Demùm hoc videtur ex mente D. Thomæ *in 4. ſent. diſt. 27. in expoſitione littera*, ubi ſic ait, *Eremitæ etiam, quamvis obedientiam non promittant, tamen votum continentiæ habent annexum, & ex mora ſecundùm determinatum tempus eorum votum ſolemnizatur*, & in 2. 2. *quæſt. 186. art. 5. ad 3.* docet eos non
59 excuſari ab obedientia Epiſcopi. Et expreſsè hoc tenet Silveſt. *in ver. Eremita quæſt. 1. num. 2. & in verb. Eccleſia 1. dicto 6. num. 6.* ubi concludit hos Eremitas gaudere privilegio non ſolùm fori, ſed etiam Canonis: & contraria dicit procedere in vagis, & profugis, nulli Superiori, vel regulę adſtrictis: nam ut ipſe ait, ſi laicum viventem in turba prædicta diſtrictio facit gaudere hoc privilegio, cur non Eremitas vacantes Deo penitùs in ſolitudine? & eum refert, & ſequitur Navarr. *in Manual. cap. 27. num. 79. & alii recentiores*. Facit quod dicunt Domini de Rota *dec. 1. de regul. in antiq.* Ubi contra opinionem Joan. Andr. *in cap. Dilecta, de maiorit. & obed.* tenet mulieres aliàs canonicè intrantes Monaſteria, in quibus Religio non eſt approbata, quandiu ſunt in Eccleſia, vel divino ſervitio, vel habeant habitum religioſum, potiri debere privilegio immunitatis, ut illas percutiens ligetur ſententia Canonis; quia cùm de præſenti religioſè vivant, cenſentur perſonæ Eccleſiaſticæ, & gaudere debent hoc privilegio ſicut Clerici ſimplices aliquo voto non ligati, & hoc tenet Rota; de quo tamen vide, quæ dicta ſunt ſuprà *num. 19. & num. 45.* & quod dicam infrà *num. 61.* & de talibus Eremitis intelligo authoritatem ſextæ Synodi Conſtantinopolitanæ *can. 42. Concil. tom. 3. pag. 242.* cujus DD. noſtri mentionem non faciunt: ibi enim ſic legitur, *Eos qui dicuntur Eremitæ, qui quidem nigris veſtibus induti, & capite comati urbes obeunt, & cum viris ſæcularibus, ac mulieribus verſantur, & propriæ profeſſioni faciunt iniuriam; Statuimus ſi elegerint quidem tonſis comis reliquorum Monachorum amictum ſuſcipere, eos in Monaſterio conſtitui, & inter fratres referri. Quod ſi hoc non elegerint, ex Vrbibus expelli, & ſolitudines habitare, ex quibus ſibi etiam denominationes confinxere*. Hæc ibi. Quæ verba non 60
obſcurè inſinuant, hos Eremitas, quamvis non ſint propriè Religioſi, tamen profiteri aliquem vivendi modum ab Eccleſia permiſſum, & eſſe perſonas Eccleſiaſticas: aliàs enim ſi eſſent profeſſionis merè laicalis, Concilium non improbaret, ut verſarentur cum viris ſæcularibus in injuriam profeſſionis, argum. *c. In nona 16. qu. 7. & c. Cùm cauſam, de elect. cum ſimil.* neque in eos ſtatueret, niſi eſſent de foro Eccleſiæ, quia forum ſortiri, & ſtatutis ligari à pari procedunt, *cap. 2. de conſtitut. lib. 6.* Butr. *in rubr. de conſuet. num. 7.* nec merè laicos diſtringit Concilium citra materiam peccati, ut notat Innoc. *in cap. Correctam num. 3. verſ. Nec ſunt iſtæ perſonæ de foro Eccleſiæ de regul.* & DD. *in cap. Novit, de Iudic.*

Quidam verò ſunt Eremitæ, qui quamvis nec ſint pro- 61
feſſi alicujus Religionis, nec vivant in communi, tamen ſunt authoritate Epiſcopi deputati ſervitio alicujus Eccleſiæ, vel Oratorii, & de Epiſcopi manibus ſuſcipiunt habitum Eremiticum, & ſub illius obedientia vivunt, prout multos vidi in ſtatu Eccleſiaſtico, & alibi, & in his ſequor opinionem Cardinalis in Clem. *Per litteras num. 9. verſ. Verius tamen dic de præb.* ubi dicit Eremitas, dummodò authoritate Prælati habentis poteſtatem, ut Epiſcopi ſint deputati ad aliquem uſum perpetuum Eccleſiaſticum, vel pium, cenſeri perſonas Eccleſiaſticas, & privilegio Eccleſiaſtico gaudere: allegat Clemen. 1. *de decim. & cap. Per exemptionem, de privileg. lib. 6.* Et ita ex facto conſuluit Anton. de Butr. *conſ. 19. num. 19. verſ. Vnde ex hoc ſatis*. Ubi concludit Eremitas, & alios exiſtentes in ſtatu pœnitentium, & habitantes in Oratoriis etiam privatis, eſſe ſuppoſitos Epiſcopo, & haberi pro Eccleſiaſticis perſonis, & gaudere privilegio fori Eccleſiaſtici, quia eorum caput eſt Chriſtus; & ideò ſuperiorem non habent niſi Papam, Epiſcopum, & Parochum: & eſt ex mente Abbatis, Martian. Socin. & aliorum, quos citavi ſuprà *num. 53.* Subdit 62
tamen Cardinalis loco proximè citato, tales non gaudere privilegio, *cap. Si quis ſuadente*; quia locum habet in percutiente Clericum, vel Monachum, ut ibi dicitur, & ſic non in aliis, niſi quatenus invenimus jure expreſſum, ſicut exprimitur de Converſis *in cap. Non dubium, & c. Parochianos, de ſentent. excomm.* quia & ipſi ſunt Religioſi, & de Novitiis in Religione, qui interim Religioſi cenſentur, ut *cap. Religioſo, §. Quamvis eod. tit. lib. 6.* ſed extra caſus expreſſos in jure non eſt locus, *dict. cap. Si quis ſuadente*, ſecundùm eum, quod etiam tenent Joan. Andr. Alex. de Nævo: & alii ſupracitati *num. 45.* & Martian. Socin. *in cap. Proxim. num. 12. verſ. Et hoc caſu ſuprà eod.* De hoc tamen privilegio Canonis vide quod dixi ſuprà proximè in Eremitis viventibus in communi *num. 59.* & de Diaconis Selvaticis *num. 19.* & de uxoribus Clericorum *num. 45.*

Quidam denique ſunt Eremitæ, qui non ſunt deputati 63
Eccleſiæ ſervitio authoritate alicujus Prælati Eccleſiaſtici, ſed voluntariè ſuſcipiunt, & ad ſui libitum deferunt habitum Eremiticum, & in his Doctores videntur convenire, ut non ſint perſonæ Eccleſiaſticæ, nec ullo modo gau-

deant privilegio Clericali : ita Cardinal. in dict. Clemen. *Per litteras num. 9. in fin. verſ. Si vero a nemine eſt facta talis deputatio* : nam, ut ipſe ait : abſonum foret ut cenſerentur Eccleſiaſticæ perſonæ, cùm ſint meri laici, & recedant ad ſui libitum, & ad nullum uſum Eccleſiaſticum, vel pium authoritate Eccleſiæ, id eſt, Prælati authoritatem habentis, ſint deputati : & dicit in hoc ultimo caſu procedere opinionem Lauduni : & in his verificatur illius dictum, quòd ſint ſicut locuſtæ ſine Rege. Prætereà abſurdum eſſe, ut tales pro ſola voluntate poſſent ſe eximere à jurisdictione Imperatoris, ut conſiderat Abb. *hic nu.* 10.
64 & Marian. Socin. *in cap. Prox. num.* 11. *ſuprà eodem*, & Stephan. Aufret. *in dict. tract. de poteſtat. ſæcular. &c. in 2. reg. num.* 37. Facit optimè ſecundum eos *cap. Duo ſunt genera* 12. *qu.* 1. Verumtamen ſi vigeret conſuetudo, ut Eremitæ hujuſmodi potirentur privilegio fori, talis conſuetudo eſſet utique obſervanda ſecundùm Marian. Socin. *d. num.* 11. *in fin. verſ. Sed retenta*, conferunt quæ dixi ſuprà *num.* 47. & quæ dicam infrà *num.* 70.

65 Undecimò, ſunt perſonæ Eccleſiaſticæ, & gaudent privilegio fori Fratres, & Sorores de Pœnitentia, ſeu Tertii Ordinis, & Milites S. Mariæ, qui dicuntur Fratres Gaudentes, ſecundùm Bart. *in l.* 1. *in fin. ff. de pœn.* & fuſiùs in *l. Semper*, §. *fin. num.* 1. *ff. de iur. immunit.* ubi dicit ita conſuluiſſe multos Advocatos de Curia, & in ſpecie Guidon. Archid. Bononienſem, & Dynum, quorum tamen conſilia ſolùm loquebantur in Fratribus Gaudentibus, ſed idem dicendum eſſet in Fratribus de Pœnitentia, ſeu Tertii Ordinis, & conſentiunt hìc Butr. *num.* 6. & Alexan. de Nævo *num.* 31. Paulus in Clem. *Cum eo, de ſentent. excommunicat.* dicens ita conſuluiſſe Joan. de Lignano. Idem firmant Butr. *in cap. unic. num.* 13. *verſ. Hoc putat Bartolus, de obligat. ad ratioc.* Marian. Socin. *in cap. Prox. num.* 12. *verſ. Ego vero pro concordia ſuprà eod.* dummodo habitum, & modum vivendi ſine fraude aſſumant, & authoritate Superioris, & Angel. *in ver. Excommunic.* 7. §. 8. Et hanc opinionem dicunt eſſe tutiorem, æquiorem, & favorabiliorem Marian. Socin. *in d. cap. Prox. num.* 12. *verſ. Et hanc opinionem*, Alex. de Nævo *hic num.* 31. *in fin.* & Stephanus Aufret. *in dict. tract. de poteſt. ſæcular. in 2. reg. num.* 39. Pro qua facit gloſſ. 3. in d. Clem. *Cum ex eo*, ubi refert ejuſmodi Ordinem fuiſſe approbatum per Nicolaum Papam. Quod patet ex Conſtitutione Nicolai IV. quæ incipit, *Supra montem* : & habetur in Bullar. *tom.* 1. *pag.* 126. & per illam gloſſam dicit ſe ita pronuntiaſſe, Cardinalis *in cap. Si diligenti infrà eodem*; refert etiam Aufretius *loco citato*, hodie hoc eſſe deciſum in Extravag. Sixti IV. quæ incipit, *Sancta Romana*, ubi recitatur, multos ſolemniſſimos Doctores ita conſuluiſſe, item teſtatur ſic obſervari in Civitate Tholoſana.

Contrarium, id eſt, Fratres Tertii Ordinis non eſſe de foro Eccleſiæ pluribus conſuluit Joan. Calderinus *conſ.* 7. *de foro compet.* quod incipit, *Quæſitum eſt à me, an Fratres de Pœnitentia*, Feder. de Sen. *conſ.* 150. incipien. *Cum aliqui boni viri in princip.* Cardin. *conſ.* 13. *In Civitate in fin.* Abb. *conſ.* 31. *Ad claram deciſionem per totum lib.* 1. & idem Abb. *hic num.* 11. *verſ. Item pro iſtis Fratribus* : quia tales licèt habeant modum vivendi à Sede Apoſtolica approbatum; non tamen ſunt verè Religioſi, cùm non profiteantur tria ſubſtantialia Regulæ, nec ſunt Clerici, nec uxores dimittunt. Idem tenent Guil. de Monte Laud. & Petrus de Anchar. in dict. Clement. *Cum ex eo num.* 6. *de ſentent. excommunicat.* & ibi etiam Cardin. & pleniùs in Clem. *Per litteras in* 12. *quæſt. de preben.* Bald. *in leg. Placet num.* 13. *Cod. de Sacroſanct. Eccleſ.* Et hanc partem profitentur eſſe veriorem Abbas, Marian. Socin. Alex. de Nævo, & Aufretius *locis citatis*, quia ſi rectè conſideretur illorum ſtatus, magis ad laicalem, quàm ad Eccleſiaſticam vitam accedunt : nam cùm tria ſint cujuslibet approbatæ Religionis ſubſtantialia, videlicet caſtitas, paupertas, & obedientia, *cap. Cum ad Monaſterium infrà de ſtatu Monachorum*, ipſi nec continentiam ſervant, cùm uxores habeant; nec paupertatem, cùm proprium poſſideant; nec etiam poſſunt omnimodam ſervare obedientiam, quia cùm ſint conjugati, non habent integram ſui corporis poteſtatem, ut *in cap. Non debet infrà de conſanguin. & affinit.* & ibi eis objicitur : Quòd non benè concordat cithara cum pſalterio, hoc eſt, vita activa malè concordat cum contemplativa, ut dicit tex. *in cap. Diverſis, de Cleric. coniugat.* Quare cùm ipſi magis accedant ad ſtatum laicalem, quàm ad Eccleſiaſticum, debent cenſeri laici; quia mixtum debet judicari ſecundùm illud ſimplex, in quo magis incaleſcit, ut *leg. Quæritur, ff. de ſtat. homin. & cap. Si teſtes*, §. *Hermaphroditus* 4. *quæſt.* 3. Benè facit text. *in cap. Duo ſunt* 12. *quæſt.* 1. & ita ſervatur Peruſii, ubi Fratres Tertii Ordinis ſolvunt collectas, & conveniuntur coram judice ſæculari, ut de ſuo tempore teſtatur Bart. *in dict. leg. Semper, ff. de Iur. immunit.*

66 Hodie tam ingens controverſia inter Primarios utriuſq; juris Interpretes ſopita eſt ex Concilio Lateranenſi noviſſimo *ſeſſ.* 11. *in fin. Concilior. tom.* 4. *par.* 2. *pag.* 123. & Conſtitutione Leonis X. ut in decreto S. Congregationis Concilii tenoris infraſcripti, videlicet : *Sacra Congregatio cenſuit Tertiarios, Mantellatos, Corrigiatos, aliosque ſimiles ita demum Ordinis, cuius tertia regula habitum aſſumpſerunt, privilegiis potiri, & ab Ordinarii iuriſdi-*
67 *ctione exemptos eſſe, ſi viri collegialiter vivant, ſeu cum clauſtralibus habitent : & mulieres virginalem, ſeu cœlibem, aut caſtam vidualem expreſſo voto, & ſub dicto habitu vitam traduxerint*; quemadmodum cavetur Conſtitutione Concilii Lateranenſis ſub Leone X. quæ habetur *ſeſſ.* 11. *in fin.* Hoc autem voto Mulierum alia duo, ſcilicet paupertatis, & obedientiæ nequaquam includi : Quinimò hujuſmodi mulieres, ſi vitam virginalem, aut cœlibem ſimpliciter, expreſsèque voverint etiam in conſanguineorum, & affinium ſuorum, aut propriis domibus, vel ſeorſim habitantes ſupradictis privilegiis Ordinis, cujus regulæ habitum deferunt; exemptioneque ab Ordinarii juriſdictione frui debere, quemadmodum idem Leo
68 poſteà declaravit die prima Martii 1518. Conſtitutionem autem ſan. mem. Pii V. qua Sorores Tertii Ordinis ad perpetuam clauſuram obſtringuntur, utpotè loquentem de his, quæ in communi, & in Congregatione vivunt, ad ſupradictas Sorores in conſanguineorum, vel propriis domibus habitantes, votumque unicum expreſſum virginalis, aut cœlibis, vel caſtæ vidualis vitæ emittentes, de quibus cavetur in dicto Concilio Lateranenſi, nihil pertinere; & propterea quoad illas dictam Conſtitutionem, nec Concilium Lateranenſe correxiſse, aut immutaſse, nec quicquam novi juris induxiſse. Et aliàs cenſuit Tertiarias domi ſuæ, vel ſuorum conſanguineorum habitantes, & habitum Religionis geſtantes nulla exemptione potiri, niſi emiſerint expreſſum votum caſtitatis, vel cœlibatus juxta Decretum
69 Concilii Lateranenſis ſub Leone X. *ſeſs.* 11. Cæterùm etiamſi id votum emiſerint, ſi tamen Ordinarii, vel Parochi jus illi adminiſtrandi Sacramenta etiam tempore Paſchalis, vel aliàs in eis juriſdictionem acquiſierint; non poſſe ipſas de cætero adverſus Ordinarios, vel Parochos exemptione uti, ſed obſervandam eſſe conſuetudinem. Circa hoc vide quod ſcripſi *in cap. Omnis utriuſque num.* 64. *infrà de pœnit. & remiſs.*

70 Ampliùs cùm oblatus fuiſſet Sac. Congregationi ſupplex libellus ſequentis tenoris, videlicet : *Baro Terræ Aprocinæ Lecerinæ Diœceſis habet nonnullos vaſſallos Tertiarios nuncupatos Religionis Sancti Franciſci : uxoratos tamen, & extra clauſtra uti alios ſæculares in propriis ædibus, & de ſuis artificiis viventes, qui à iuriſdictione Oratoris ſe fore exemptos, nec ad ſervitia Baronalia, & ad onera univerſitatis ſuſtinenda compelli poſſe prætendunt; ſupplicat igitur Baro præfatus Sac. Congregationi, ut dignetur declarare, & reſcribere loci Ordinario prædictos Tertiarios laicos taliter viventes non debere gaudere privilegio fori Eccleſiaſtici, ſed illos poſſe per Oratorem, eiuſque Officiales ad ſervitia prædicta, & univerſitatis onera ſuſtinenda compelli, Sac. Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum reſpondit, huiuſmodi viros Tertiarios in Congregatione non viventes privilegiis Ordinis, cuius habitum geſtant, non potiri, quemadmodum diſertè cavetur decreto Generalis Concilii Lateranenſis. Sed ſi ex conſuetudine aliquid iuris in hoc acquiſierint, conſuetudinem eſſe ſervandam.*

71 Duodecimò, gaudent privilegio fori Eccleſiaſtici ſervientes, ſeu quocunque alio titulo addicti Militiis, ſeu Monaſteriis, Hoſpitalibus, vel Collegiis Eccleſiaſticis, dummodo tamen tria copulativè concurrant. Primum eſt, ut ſupradictis locis, aut militiis actu ſerviant. Secundum, ut intra eorum ſepta, ac domos reſideant. Tertium, ut ſub eorum obedientia vivant, ut expreſsè ſtatuitur Decreto Concilii Tridentini *cap.* 11. *verſ. Exceptis ſeſs.* 24.

& in

& in ſpecie deſervientibus Militiæ S. Joan. Hieroſolymitani cautum eſt Conſtitutione Gregorii XIII. quæ incip. *Circumſpecta in Bullar. tom.2. pag.* 448. Facit *cap.* 11. *ſeſs.* 25. *de regular.* ibi, *præter eas*, quæ ſunt de illorum Monaſteriorum, ſeu locorum familia perſonæ.

72 Decimotertiò, olim controvertebatur, an eſsent de foro Eccleſiæ Rectores piorum locorum, videlicet Hoſpitala-
73 rii, Leproſarii, & hujuſmodi. Et quidem de Templariis nullum dubium, quia profitebantur regulam S. Auguſtini, ut notat Petr. de Anchar. in Clem. *Cum ex eo num.* 6. *verſ. Non obſtat de ſentent. excomm.* Sed hic Ordo fuit extinctus à Clemen. V. in Concilio Viennenſi, ut patet *tom.* 3. *Concilior. par.* 2. *pag.* 776. & idem dicendum de Hoſpitalariis S. Joan. Hieroſolymitani, ut notat gloſs. 1. *in c. Mulier.* 25. *diſt.* & Felin. *hic num.* 8. De Hoſpitalariis S. Spiritus in Saxia, B. Joannis de Deo, & conſimilibus tria vota ſubſtantialia emittentibus. Sed de aliis Hoſpitalariis, qui utuntur conjugio, nec renuntiant proprio, & aliquod ſignum deferunt in veſte, puta Crucem, vel quid ſimile, olim non levis erat controverſia: nam Joan. de Lignano, & Guiliel. de Monte Laud. in Clem. *Per litteras de præbendis*, tenuerunt tales non gaudere privilegio fori Eccleſiaſtici, neque in perſona, neque in bonis, niſi pro bonis, quę Hoſpitali obtuliſsent, quia tales non ſunt Clerici, nec Converſi alicujus approbatæ Religionis, de quibus *in cap. Duo ſunt genera* 12. *quæſt.* 1. ſequitur ſimpliciter Petr. de Anchar. *in repet. cap. Ea qua* 15. *quæſt. de reg. iur. lib.*6. & in d. Clem. *Cum ex eo num.* 6. & ita obſervari de conſuetudine teſtatur Stephan. Aufr. *in tract. de poteſt. ſæcular. ſuper perſon. Eccleſ. in* 2. *reg. num.* 38. Verùm Hoſtienſ. *in Summa de regul.* §. 1. *verſ. Quid de ruſticis*, videtur diſtinguere, an ædificaverint Hoſpitalia propria authoritate, & non gaudeant aliquo privilegio; an verò authoritate Epiſcopi, & tunc gaudeant, quia videntur Religioſæ perſonæ. Similem diſtinctionem facit Cardinalis in dict. Clem. *Per litteras in* 12. *qu. num.* 9. *de præbend.* videlicet, aut Hoſpitalarii ſunt perpetuò deputati ad aliquem Eccleſiaſticum, vel pium uſum authoritate Epiſcopi, & tunc gaudeant fori privilegio; aliàs ſecus: Hoſtienſis tamen videtur poſteà limitare, & reſtringere ſuam concluſionem; dummodò in manibus Epiſcopi promiſerint caſtè vivere, & uxore mortua aliam non ducere: & hæc opinio placet Abbati *hic num.* 11. & Marian. Socin. *in cap. Prox. num.* 19. *ſuprà eod.* quaſi tunc videantur Converſi, ſed iſtis non concurrentibus ſequuntur primam opinionem Joan. de Lignano, & Laudini. Hodie ſi Rectores Hoſpitalium reſideant intra illorum domos, hæc quæſtio parum videtur habere difficultatis propter Decretum Concilii Tridentini *cap.* 11. *ſeſſ.* 24. nam ſi actu inſervientes Hoſpitalibus, qui intra illorum ſepta, & ſub eorum obedientia vivunt, privilegio exemptionis potiuntur, ut ibi cavetur, & fuſiùs dictum eſt ſuprà *num.* 72. Fortiùs potiri debent eorumdem Hoſpitalium Rectores. Si verò degant extra ſepta, tunc teneri poteſt diſtinctio Cardinalis, niſi conſuetudo ſit in contrarium.

Præter ſupraſcriptos ſunt & alii, de quibus controverti- 74
tur, an ſint de foro Eccleſiæ, & exempti à juriſdictione Judicis ſæcularis, & in ſpecie ambigitur de Pœnitentibus, qui ſcilicet ob aliquod crimen à Judice Eccleſiaſtico damnati ſunt ad agendam ſolemnem, vel publicam pœnitentiam, per text. *in cap. Alud* 11. *quæſt.* 1. qui duplicatur *in cap. Alud, de pœnitent. diſtinct.* 1. & de his conſule Marian. Socin. *in cap. Proximo ſuprà eodem in* 10. *declaratione num.* 13. & Covarr. latè de hoc articulo differentem *Pract. quæſt. cap.* 34. *à nu.* 3. Communis opinio videtur eſse, ut tales ſint ſub protectione Eccleſiæ tanquam miſerabiles perſonæ, ſed non ſint exempti à ſæculari poteſtate. Similiter dubitari ſolet de Diſciplinatis, ſeu ſocietatibus diſciplinatorum. Et de his vide eumdem Marianum Socin. *loc. cit. in* 12. *declaratione num.* 15. & Alexan. de Nævo *hic num.* 36. poſt Bart. *in l. Sub prætextu, C. de Sacroſanct. Eccleſ.*

A nonnullis idem controvertitur de Jeſuatis, an ſcilicet 75
ſint perſonæ Eccleſiaſticæ, & de foro Eccleſię, ut per Abbat. *num.* 11. *verſ. Et ex his concludo*, Alex. de Nævo *n.* 33. & alios hic, & Marian. Socin. *ubi ſuprà in* 11. *declaratione n.* 14. Sed malè, quia illorum ſtatus fuit approbatus à Martino V. & tunc conveniri non poterant, niſi coram Papa, vel ejus Delegatis, aut Ordinariis locorum, ut in ejus Conſtitutione, quæ incip. *Piæ poſtulatio voluntatis in Bullar. tom.* 1. *pag.* 262. Sed poſteà obtinuerunt à Julio II. facultatem emittendi tria vota ſubſtantialia, & ſolemniter profitendi regulam S. Auguſtini. Unde hodie ſunt verè, & propriè Religioſi, & gaudent privilegiis Ordinum Mendicantium, ut patet in Bulla Clementis VII. incipien. *Sacra eodem tom.* 1. *pag.* 604. & in alia Pii V. *Romanus Pontifex tom.* 2. *pag.* 245.

DE FORO COMPETENTI.

Alexander III.

CAPUT V.

SI Clericus laicum de rebus ſuis vel Eccleſiæ impetierit, & laicus res ipſas non Eccleſiæ aut Clerici, ſed ſuas proprias aſſeverat: debet de rigore juris ad forenſem judicem trahi: Cùm actor forum rei ſequi debeat. Licèt in pleriſque partibus aliter de conſuetudine habeatur.

SUMMARIUM.

1 *LAicus, an & quando pro rebus Eccleſiæ, vel Clerici conveniri poſſit coram Iudice Eccleſiaſtico.*

2 *Litis conteſtatio, an & quando inducatur per negationem rei conventi.*

3 *Negatio facit rem dubiam.*

4 *Si ſit veriſimilis, aliàs ſecus.*

5 *Notorium non inficitur ex ſola negatione, & num. ſeqq.*

6 *Clericus pro poſſeſſione præbendæ, poteſt Laicum convenire coram Iudice Eccleſiaſtico.*

7 *Qualitatem non ſufficit in libello allegare ad fundandam Iudicis iuriſdictionem, ſi probabiliter negetur, & num. ſeqq.*

Declaratur, num. 10. *&* 15.

8 *Iudex, ubi negatur qualitas iuriſdictionem tribuens, poteſt de qualitate illa ſummariè cognoſcere, ut videat, an ſua ſit iuriſdictio, & num.* 10.

Declaratur, num. 15.

9 *Opinio Bartoli, & Iacobi de Arena, quod ſufficiat ſola allegatio qualitatis tribuentis iuriſdictionem, etiamſi negetur ab adverſario, refellitur.*

10 *Negatio qualitatis, in qua iuriſdictio fundatur, non excludit funditus iuriſdictionem, ſed tamen impedit proceſsum ſuper principali, donec iudex de qualitate illa ſummariè cognoverit.*

Declaratur, num. 16.

11 *Iudex, cuius iuriſdictio negatur, cognoſcere poteſt, an ſua ſit iuriſdictio.*

12 *Res ſi negetur feudalis, de hoc ante omnia cognoſci debet.*

13 *Iudex debet prius cognoſcere, an quis contraxerit, vel deliquerit in ſuo territorio, ſi hoc negetur ad eius iuriſdictionem declinandam.*

14 *Conſervator, ſi offenſa negetur notoria, debet ſuper hoc prius probationes recipere ad ſuam iuriſdictionem fundandam.*

15 *Negatio qualitatis iuriſdictionem tribuentis quid operetur.*

16 *Iuriſdictio ſi fundetur ſuper ſola dubietate qualitatis iuriſdictionem tribuentis, negatio qualitatis nihil operatur, ſed ſatis eſt illam in libello allegare.*

Proſp. Fagnan. in II. Lib. Decretal.

17 *Vt ſi negetur Clericatus, vel contractus uſurarius, aut matrimonialis.*

18 *Iudex Eccleſiaſticus cognoſcit, ſi laicus neget raptum, vel invaſum in bonis Eccleſia.*

19 *Clericus ſi alleget oppreſſionem, vel fraudem, aut contractum minus legitimum, vel ſpolium, & laicus neget, procedit Iudex Eccleſiaſticus.*

20 *Actor ſequitur forum rei.*

21 *Clericus agens contra laicum, poteſt & debet litigare coram iudice ſaculari, & poteſt ab eo condemnari in expenſis.*

22 *Regulares convenire debent Laicum coram Iudice ſaculari, non autem coram ſuis Conſervatoribus, niſi hoc habeant ex indulto Sedis Apoſtolica.*

23 *Accuſator in criminalibus forum rei ſequi debet.*

24 *Reus, ſi vigore ſua exceptionis agat praveniendo actorem, vel imploret officium Iudicis, ſequi debet forum actoris.*

25 *Laicus pro rebus Clerici, vel Eccleſia, ſi id non neget, conveniri poteſt coram Iudice Eccleſiaſtico.*

26 *Laici detinentes res Eccleſia, vel Clerici, dicuntur quaſi ſacrilegi, & malefactores Eccleſiarum.*

27 *Clericus agens rei vendicatione pro rebus ſuis, vel Eccleſia, poteſt convenire laicum in foro Eccleſiaſtico, etiam ceſſante allegatione ſacrilegii.*

28 *Et quid ſi agatur actione perſonali, ut ex legato, vel locato.*

29 *Actio ex locato, quamvis non ſit in rem ſcripta, tamen propter concurſum realis trahitur ad eius naturam.*

30 *Clericus in cauſa mere civili poteſt convenire laicum coram Iudice Eccleſiaſtico, ſi ita ſe habeat conſuetudo.*

31 *Conſuetudo in ordine iudiciorum poteſt diſponere contra ius commune.*

32 *Conſuetudo trahendi Laicos ad forum Eccleſiaſticum, ex qua cauſa fuerit introducta.*

33 *Clerico ex ſtylo Curia indiſtinctè dantur littera contra laicum ſuper quacunque quaſtione, ſive Iudices ſaculares ſint negligentes, ſive non.*

34 *Et Laico opponenti declinatoriam fori, & appellanti non dantur littera in cauſa appellationis.*

35 *Nec Iudex ſacularis poteſt inhibere laico, ne reſpondeat coram Eccleſiaſtico.*

36 *Religioſi Societatis Ieſu, & eorum familiares Clerici obtinuerunt litteras Conſervatorias in omnibus cauſis ſive actores, ſive rei forent.*

37 *Laico contra Laicum Papa non concedit litteras, niſi in certis caſibus.*

38 *Regularibus an liceat in eorum cauſis civilibus petere Iudices, vel Conſervatores à Magiſtratu ſaculari.*

39 *Conſtitutio Clementis VIII. de Conſervatoribus, an ſit innovanda, & cum quibus additionibus, & clauſulis.*

40 *Iudices in cauſis civilibus, ut deputari poſſint Regularibus à magiſtratu ſaculari, qua debeant concurrere, & num. 45.*

41 *Regularium obiecta ad Conſtitutionem Clementis VIII. de Conſervatoribus.*

42 *Conſervatores an poſſint vices ſuas alteri committere.*

43 *Conſtitutio de Conſervatoribus compilatur in Sacra Congregatione Concilii.*

44 *Regulares agentes contra Laicum, an & quando teneantur ſequi forum iudicis laici.*

45 *Regulares quibus concurrentibus poſſint petere iudices in ſuis cauſis civilibus à Magiſtratu ſaculari.*

46 *Vniverſitates generales, an ſint comprehendenda in Bulla de Conſervatoribus.*

47 *Conſervatores Regularium, an poſſint procedere per cenſuras contra Ordinarium.*

48 *Et an poſſint exercere iuriſdictionem extra locum in quo ſunt deputati.*

49 *Poſt Bullam de Conſervatoribus, an ſint iterùm eligendi.*

50 *Et eorum mutatio qualiter ſit permittenda.*

51 *Regulares, Conſervatoribus ab officio ſuſpenſis, coram quo conveniri debeant.*

52 *Epiſcopi, & eorum Vicarii an poſſint eligi in Conſervatores Regularium.*

53 *Conſtitutio Clementis VIII. de Conſervatoribus, an ſit contra Concilium Tridentinum.*

54 *Regularia loca in quibus cenſeantur excepta à Concilio Tridentino in materia Conſervatorum.*

55 *Conſervatores Regularium, an debeant eſſe iudices Synodales.*

56 *Canonici Cathedralium de iure communi non poſſunt eligi in Conſervatores, ſecus poſt Conſtitutionem de Conſervatoribus.*

57 *Conſervatores, ubi non extant iudices Synodales, quomodo eligendi, & num. 59.*

58 *Matrimonia ubi non extant Parochi, qualiter ſint contrahenda.*

S*I Clericus*. Laicus, à quo Clericus, vel Eccleſia rem vendicat, debet coram ſuo judice laico conveniri. Sic ſummatur ſecundùm Joan. Andr. & DD. communiter, ſed ſecundùm Abbat. cui ſubſcribunt Alexand. de Nævo, & Felin. hoc intendit. Super re Eccleſiæ, vel Clerici poteſt Laicus coram Eccleſiaſtico judice conveniri, ſed ſi probabiliter rem neget eſſe Clerici, vel Eccleſiæ, ad juriſdictionem Eccleſiaſticam declinandam convenitur coram ſuo judice. Ponit dictum, rationem dicti, & contrariam localem conſuetudinem, & partes patent.

Nota primò, Laicum conveniri poſſe coram judice 1
Eccleſiaſtico, ubi agitur de rebus Eccleſiæ, vel Clerici, & pondera quatuor caſus, quos in hoc decidit hæc Decretalis ſecundum Antonium de Butr. *num.* 1. Imol. *num.* 2. & Alexand. de Nævo *num.* 1.

Primus eſt, quando Clericus agit ſuper re propria, vel Eccleſiaſtica, & conſtat rem eſſe Eccleſiæ, vel propriam ipſius Clerici, & cognoſcit judex Eccleſiaſticus. Et colligitur hìc primus caſus ex hac Decretali; quia ſi judex Eccleſiaſticus cognoſcit, quando laicus non negat rem eſſe Clerici, vel Eccleſiæ, à fortiori cognoſcere debet, quando de hoc conſtat: & hoc tenet Innocen. *hìc in princ.* Secundus caſus eſt, quando Laicus non negat rem eſſe Eccleſiæ, vel Clerici, ſed prætendit ſe aliter non teneri reſtituere: & eodem modo cognoſcit judex Eccleſiaſticus, & hìc caſus deciditur hìc à contrario ſenſu: nam ſi judex ſæcularis cognoſcit, quando Laicus negat rem eſſe Clerici, vel Eccleſiæ, ut hìc deciditur: ergo a contrario, ſi id non neget, juriſdictio ad judicem Eccleſiaſticum pertinebit. Tertius caſus eſt primo oppoſitus, quando conſtat rem non eſſe Eccleſiæ, vel Clerici; & tunc cognoſcit judex ſæcularis, & habet locum regula: Actor ſequitur forum rei. Et hìc caſus deciditur in hoc Capitulo ex majoritate rationis, & à fortiori: nam ſi juriſdictio eſt judicis laici, quando dubium eſt, an res ſit Eccleſiæ, vel Clerici, multò magis idem erit dicendum, quando apparet rem non eſse Eccleſiaſticam, aut propriam ipſius Clerici. Quartus denique caſus eſt, quando dubium eſt, an res ſit Eccleſiæ, vel Clerici, & Laicus conventus aſseverat rem eſse ſuam: & adhuc cognoſcit judex ſæcularis. Et hìc eſt propriè caſus hujus Decretalis. Quod tamen intellige, ut dicam infrà *in* 3. *notab. verſ. Tertia principalis opinio num.* 10. *& num.* 15. Item intellige hoc verum, dummodò lai- 2
cus, qui negat rem eſse Clerici, vel Eccleſiæ coram judice Eccleſiaſtico proteſtetur, ſe per hoc non intendere in ejus juriſdictionem conſentire, nec litem conteſtari, ut *in cap. Inter Monaſterium infrà de ſentent. & re iudicat.* aliàs enim ſi Laicus reſpondendo exciperet res petitas à Clerico non eſse Eccleſiæ, ſed ſuas, & hoc ſine proteſtatione, facta eſset litis conteſtatio, & oporteret eum coram Eccleſiaſtico judice reſpondere, *cap. Inſinuante ſuprà de offic. deleg.* ſecundùm Petrum de Sampſone, & Abbat. Antiq. *hìc in ver. Aſſeveret*, vel certè, & meliùs, ut hìc dicebat Goffred. Laicus aſseverabat res eſse ſuas ad fori excluſionem, non ad judicii ordinationem. Et idem dixerunt Petr. & Abb. proximè citati, & poſt eos Hoſtienſ. *num.* 1. *in ver. Aſſeveret*, Joan. Andr. *num.* 2. *in eodem ver.* Butr. *n.* 5. Alex. de Nævo *num.* 9. & Abb. Siculus, qui proptereà in Summa hujus textus cautè appoſuit verba illa, *Ad iuriſdictionem Eccleſiaſticam declinandam*. Unde notabiliter concluditur, per negationem non induci litis conteſtationem, quando negatio concernit non ſolùm negotium principale, ſed etiam juriſdictionem, & competentiâ judicis,

ut

ut poſt Petr. de Anchar. hìc notat Joan. de Anan. *nu-
mer. 4.*

3 Secundò nota, ex negatione rem fieri dubiam, *cap. Pi-
ſanis cum ibi not. de reſtitut. ſpoliat. l. 3. Cod. Quibus ad
libert. proclam. non lic.* not. gloſſ. *in cap. Veniens de renuntiat.*
gloſſa magna *in cap. 1. de offic. deleg. lib. 6. & gloſſ. 4. in l.
Plures, C. de fid. inſtrum.* Hoſtienſ. *hic num. 1. in verb. Non
Eccleſia*, Joan. Andr. *num. 2. in eod. verb.* Abb. *num. 4.* &
Felin. *num. 1.* Et colligitur ex hac Decretali, quia dum de-
cidit cognitionem ad judicem ſæcularem ſpectare, ſi lai-
cus neget rem eſſe Eccleſię, vel Clerici: ſatis innuit ex hu-
juſmodi negatione rem dubiam reddi: aliàs enim, ſi cer-
tum eſſet, rem eſſe Eccleſiæ, vel Clerici, non cognoſce-
ret Judex ſæcularis, ſed Eccleſiaſticus, ut dictum eſt ſuprà
4 *in 1. notab. num. 1.* Quod tamen intellige, dummodò ne-
gatio ſit veriſimilis, ſeu probabilis, ut per Abbat. *d. n. 4.*
5 & Felin. qui alios citat *num. 1. verſ. Quinto fallit*. Secus
ſi notorium eſſet, rem eſse Clerici, vel Eccleſiæ, quia
tunc non prodeſſet laico talis negatio, quin teneretur in
foro Eccleſiaſtico reſpondere, ut dicunt hìc Anton. de
Butrio in examinatione materiæ, Abbas *num. 4.* & Ale-
6 xand. de Nævo *num. 5.* inferentes propterea, ut ſi petatur
poſseſſio Præbendæ, quia non poteſt eſse non notorium
in loco, quin poſseſſiones ſint præbendales, hujuſmodi
negatio non ſufficit ex notatis per Innocen. *in cap. Venera-
bili de cenſib. & in cap. Tua de cohabit. Clericorum, & in c.
Novit de Iudic. in fin.* Et generaliter notorium non infici
per negationem, probat textus *in cap. Super eo, de teſtib.
cogen.* quem ad hoc ibi notat Abb. *& in d. cap. Tua*, ubi
ſimiliter Abb. *in princ.* gloſſ. & Bart. *in l. Poſt rem, ff. de
tranſaction.* Felin. *hic num. 1. verſ. Fallit primo*.

7 Tertiò nota, quòd quando in libello proponitur certa
qualitas, in qua conſiſtit fundamentum juriſdictionis,
putà quòd res ſint Clerici, vel Eccleſiæ, non ſufficit ad
fundandam juriſdictionem ſola allegatio illius qualitatis, ſi
probabiliter negetur, ut per Butr. *hic num. 3.* Imò quod
plus eſt ſecundùm Abbat. *num. 6.* & Alexand. de Nævo
num. 8. in ultimo notab. non ſufficit ſola allegatio ſequu-
ta negatione, etiamſi illa qualitas veniat poſteà proban-
da, & examinanda ad merita cauſæ, ut hìc clarè proba-
tur; nam ad merita cauſæ, & ad effectum ferendi ſen-
tentiam venit hoc examinandum, an res petita ſit Eccle-
ſię, vel Clerici. Et tamen hoc non ſufficit ad fundandam
juriſdictionem Eccleſiaſtici, ſi hęc negetur. Quod eſt con-
tra Bart. *in l. 2. ff. Si quis in ius voc.*

8 Sed huic Theoricæ videtur obſtare, quòd ubi negatur
qualitas, vel cauſa juriſdictionem tribuens, poteſt judex
ad fundandam ſuam juriſdictionem de cauſa illa, vel qua-
litate cognoſcere, ut videat, an ſua ſit juriſdictio, ut pro-
batur *in cap. Super litteris de reſcript. & in cap. Cum perſo-
na, de privileg. lib. 6.* & not. *in leg. Si quis ex aliena, ff. de
Iudic. & in d. leg. 2. ff. Si quis in ius voc.*

9 Pro ſolutione DD. multùm ſe torquent, & in ſpecie
Anton. de Butr. materiam latiſſimè examinat à *num. 5.* ſed
ut dicit Abb. *num. 9.* procedit ſtylo intricato, & obſcu-
ro. Tu dic clariùs. In hoc articulo ſunt tres principales
opiniones. Prima opinio eſt, ut ſufficiat ſola allegatio il-
lius qualitatis, ſeu cauſæ deferentis juriſdictionem, licèt
illa vera non ſit, dummodò de hoc non conſtet, quia id,
quod exprimitur in libello, habetur pro vero ad fundan-
dam juriſdictionem. Ad quod facit *l. Cum quadam puella
in fin. ff. de iuriſdict. omn. iudic.* & hæc fuit aperta opinio
Bart. *in dict. leg. 2. ff. Si quis in ius voc. non ier.* ubi decidit,
ut ſi quis citatus in alieno territorio neget ſe ibi contraxiſ-
ſe, vel deliquiſſe, non propterea excludatur juriſdictio ju-
dicis, ne ſit opus, ut de hoc ſummariè cognoſcatur. Idem-
que ſenſit Guido de Suza in Auth. *Qua in Provincia, Cod.
Vbi de crimin. agi oporteat*, ubi dicit ſufficere allegare
commiſsum fuiſſe crimen in certo loco ad fundandam
juriſdictionem judicis loci abſque eo, quod aliter probe-
tur, vel cognoſcatur. Quòd ſi poſteà apparuerit in pro-
ceſſu cauſæ delictum non fuiſſe inibi commiſsum, proceſ-
ſus non valebit, ut *C. Si à non competen. Iudic. per tot.*

Secunda principalis opinio fuit Jacobi de Arena, quam
ponit Lapus *ſua allegat.* 58. incip. *Prælatus*; dicit enim
ſufficere, ut cauſa, vel qualitas juriſdictionem tribuens,
allegetur, & poſteà probetur. Et adverſarius, ſi illam
neget, gravatur onere probandi, quia ex productione li-
belli fundata eſt intentio, ut *d. l. Cum quadam puella in fin.*

Verùm hæ duæ opiniones apertè pugnant cum hac Decre-
tali, ubi non fundatur juriſdictio judicis Eccleſiaſtici ex
ſola allegatione, quòd res ſit Clerici, vel Eccleſiæ, ſi ad-
verſarius hoc neget, nec negans aggravatur onere proban-
di ſuam exceptionem qualitatis negativam.

Præterea hoc modo eſset in facultate actoris allegan-
do cauſam, vel qualitatem concludentem juriſdictionem,
ſubjicere reum juriſdictioni judicis non ſui, vel eum
aggravare onere probandi defectum qualitatis, ſeu cauſæ
juriſdictionem concludentis, quod eſset abſurdum. Un-
de meritò hujuſmodi opiniones hìc refellunt Butr. *num. 5.
verſ. Non placet mihi opinio*, & Abb. *num. 9. verſ. Vnde
iſtæ opiniones non placent*, & communiter DD. & con-
trarium ſcripſit idemmet Bart. *in leg. Præſcriptiones, Cod.
Si contra ius, vel util. publ.* ubi tenet de hac qualitate de-
bere prius ſummariè cognoſci. Et ad text. *in l. Cum qua-
dam puella in fin. de iuriſdict. omn. iudic.* reſponde, ut per
Butr. & Abb. *loc. cit.*

Tertia igitur principalis opinio eſt, ut ſola negatio non 10
excludat funditus juriſdictionem Judicis, ſed tantùm
impediat proceſsum ſuper principali, adeòut non tenea-
tur reus reſpondere ad libellum, niſi prius ſummariè co-
gnoſcatur de illa qualitate juriſdictionem tribuente, pu-
tà quòd res ſit Clerici, vel Eccleſiæ ſecundùm terminos
hujus Decretalis. Hæc tertia opinio originaliter fuit Goſ-
fredi, quam hìc poſt multa ſequuntur Butr. & Abb. *loc.
cit.* & idem Butr. Imol. & Gemin. *in dicto cap. Super litteris
de reſcript.* & alii citati à Felin. *hic num. 2. in 2. limitatione*;
ubi dicit hanc eſse communem opinionem, pro qua 11
optimè faciunt jura, quæ generaliter dicunt, judicem,
cujus juriſdictio negatur, cognoſcere poſse, an ſua ſit juriſ-
dictio, ut in *dicto cap. Super litteris cum aliis ſupra allegat.*
Quemadmodum res ſi negetur eſse feudalis, de hoc pri- 12
mò cognoſci debet, an ſit feudalis ſecundùm Innocen-
tium *in cap. Cæterum ſuprà eodem*. Item ſi quis alienæ ju- 13
riſdictionis citatus compareat, & dicat ſe non contraxiſ-
ſe, vel non deliquiſse in loco, vel territorio, ubi citatur,
debet ante omnia diſcuti ſummariè, an ibi contraxerit,
vel deliquerit ſine præjudicio principalis quæſtionis; &
ſi conſtiterit ipſum inibi contraxiſse, vel deliquiſse, pro-
cedetur poſteà in principali, ut dicunt Innocen. *in cap. Su-
per litteris*, Archid. & Joan. Andr. *in cap. Romana, §. Con-
trahentes, eodem tit. lib. 6.* Joan. Caldet. *in d. c. 1. de ra-
ptor.* & Cyn. *in leg. Præſcript. Cod. Si contra ius, vel util.
public.* Et eſt communis opinio, ut teſtatur Marian. Socin.
*in cap. fin. poſt num. 9. verſ. Circa decimumquartum infra eo-
dem*, & Jul. Clar. *in praxi, §. fin. qu. 38. num. 12. verſ. Vl-
terius quæro*. Et eodem modo, ſi coram Conſervatore A- 14
poſtolicæ Sedis, qui poteſt tantum cognoſcere de manife-
ſtis injuriis, ut *in cap. 1. & in cap. fin. de offic. deleg. lib. 6.*
negetur offenſa notoria; probationes recipiet Conſerva-
tor, an factum ſit notorium, ut ſic videat, an ſua ſit juriſ-
dictio, ut dicit gloſs. *in dicto cap. 1. in ver. Conſervatores,
verſ. Sed quid ſi negetur*. Et idem voluit Archid. *in cap. Ro-
mana, §. Notoria, de cenſibus lib. 6.* Ibi enim decidit text.
Archiepiſcopum in viſitatione Provinciæ poſse punire no-
toria crimina ſubditorum ſuorum Suffraganeorum.
Quærit Archid. quid ſi crimina negentur notoria: & re-
ſolvit Archiepiſcopum poſse de hoc ſummariè cognoſcere
ad juriſdictionem ſuam fundandam per jura generalia ſu-
prà allegata. Ita ergo dicendum in propoſito; unde quod 15
deciditur in hac Decretali, ut Judex ſæcularis cognoſcat
rem eſse Clerici, vel Eccleſiæ, intelligi debet procede-
re, niſi Clericus, qui allegat qualitatem juriſdictionem
tribuentem, offerat ſe illam probaturum; tunc enim judex
Eccleſiaſticus ſummariè cognoſcet de qualitate illa, ut vi-
deat, an ſua ſit juriſdictio. Et ſi conſtiterit rem eſse Eccle-
ſiæ, vel Clerici, procedet ſuper principali; ſin minus, re-
mittet partes ad judicem ſæcularem. Et ita denegatio qua-
litatis juriſdictionem deferentis, cùm de ea notoriè non
conſtat, hoc tantùm operatur, ut laicus interim non tenea-
tur in foro Eccleſiaſtico reſpondere, donec judex Eccleſia-
ſticus qualitatem illam ſummatim examinaverit, & pro-
nuntiaverit ſuam eſse juriſdictionem. Et ita intellige
hunc textum ſecundùm communem, & veriorem opi-
nionem.

Declara modò hanc concluſionem, ut procedat, ſi juriſ- 16
dictio fundetur ſuper vera exiſtentia qualitatis; tunc enim
negatio impedit proceſsum in principali, donec judex

cognoverit, an ſua ſit juriſdictio : ſecus ſi juriſdictio fun-
detur ſuper ſola dubietate qualitatis juriſdictionem tri-
buentis; quia tunc negatio nihil operatur, ſed ſufficit qua-
litatem illam in libello allegare, ſecundùm diſtinctionem
Anton. de Butr. *hic ſub num. 6. verſ. Dic quod ſi qualitas alle-
gatur*, & Abbat. *ſub num. 12. verſ. Aut enim fundatur iuriſ-
dictio*, Roman. *conſ.* 208. incip. *Hæc impetratio in fin.* exem-
17 plum ſi negetur Clericatus, vel res ſpiritualis, ut *in cap. Si
iudex laicus, de ſentent. excommunicat. lib.* 6. Covarr. *de
communi practicarum quæſtionum cap.* 33. *num.* 1. vel con-
tractus eſſe uſurarius, *& in cap. Illo vos de pignor. & in cap.
Ad noſtram, de empt. & vendit.* aut contractus matrimo-
nii, ut *in cap. Tuam, de ordin. cognit. cap. Lator, & c. Cau-
ſam, il ſecondo qui fil. ſint legitim. cap. In Canonibus* 16. q. 1.
Concil. Trident. *ſeſſ.* 24. *de Sacramen. matrim. can. ultim.*
In his enim caſibus, & aliis conſimilibus. In quibus ſo-
la dubietas fundat juriſdictionem Judicis Eccleſiaſtici, ne-
gatio qualitatis nihil prodeſt laico, quominus ſtatim te-
18 neatur in foro Eccleſiæ reſpondere. Et idem in caſu ſacri-
legii ſecundùm Butr. & Abb. *in 2. membro principali*: & ita
procedit, quod not. Vincentius *in cap. Conqueſtus infrà eo-
dem*: nam ſecundùm eum ſi laicus neget raptum, vel in-
vaſum in bonis Eccleſiæ, Judex Eccleſiaſticus cognoſcet,
donec conſtet ſuam non eſſe juriſdictionem; & tunc con-
demnabit Clericum in expenſis, & remittet ad judicem
19 ſuum, *cap. Ut debitus, & cap. Cùm ſpeciali, de appellat.* Et
ſic etiam procedit, quod not. Innocentius *in cap. Cùm ſit in-
frà eodem*; nam ut ipſe dicit, Clericus agens contra lai-
cum coram Judice Eccleſiaſtico ſuper oppreſſione, vel frau-
de, vel illicito contractu, in quibus caſibus in dubio fun-
datur juriſdictio Judicis Eccleſiaſtici, ut ibi not. debet in
petitione mentionem facere de oppreſſione, vel fraude,
aut minus legitimo contractu, & ſuper illa cauſa fundare
ſuam intentionem, etſi pars adverſa neget, nihilominus
procedetur in cauſa principali. Et ſi non probaverit frau-
dem, vel illicitum contractum, abſolvetur reus ex illa
cauſa, ſed iterùm poterit agere ex alia, ut leg. *Et an ea-
dem, ff. de except. rei iudic.* Quod ipſum ſentit idem Inno-
centius *in cap. Cæterùm ſuprà tit. prox.* quando Clericus di-
cit ſe ſpoliatum, & laicus negat, ut ſi eſt dubium, cogno-
ſcat judex etiam de principali, ſequitur Lapus *allegat.* 58.
Prælatus num. 4. verſ. In contrarium, & num. 5. Ita etiam
circa immunitatem Eccleſiæ, ſi dubitetur, an ſit locus re-
miſſioni, necne, ad judicem Eccleſiaſticum ſpectat cogni-
tio, ut deciditur noviſſimè in Conſtitutione Gregorii XIV.
quæ incipit, *Cùm aliàs nonnulli edita 9. Kalen. Iunii* 1591.
quidquid ante Bullam dixerit Julius Clar. *in §. fin. qu.* 32.
num. 20. In his planè caſibus negatio rei non proficit,
quia ſola dubietas fundat juriſdictionem Eccleſiaſtici.

20 Quartò nota regulam generalem, quòd actor ſequi-
tur forum rei, ut hìc, *& in cap. Cùm ſit generale infrà eo-
dem, & in l. ultim. C. Ubi in rem actio cum multis concordan.*
21 de quibus hìc per gloſſ. *in ver. Actor.* Et conſequenter Cle-
ricus cùm agit contra laicum, poteſt & debet litigare co-
ram judice ſæculari, ut eſt text. hìc, & judex laicus hoc
caſu poterit condemnare Clericum in expenſis, ſi in cauſa
ſuccubuerit, vel contumax fuerit, ſecundùm Petrum de
Anchar. *num. 2. in 2. notab.*

22 Et procedit hæc regula etiam in Regularibus, qui ſi
agant contra laicum, tenetur eum convenire coram ju-
dice ſæculari, non autem coram ſuis Conſervatoribus,
*cap. 1. & cap. fin. verſ. Ut autem Conſervatores, de offic. de-
leg. lib.* 6. niſi hoc habeant ex ſpeciali Indulto Sedis Apoſto-
licæ, ſicuti habent Religioſi Societatis JESU, per Con-
ſervatoriam, quam ſuper hoc impetrarunt à Pio V. 8.
Kalend. Iunii, Pontif. anno 3. ut in litteris expeditis in for-
ma, *Rationi congruit*, à Gregorio XIII. in Conſtitutio-
ne, quæ incipit, *Æquum reputantes it idem 8. Kalend. Iu-
nii* 1572. *in Bullar. pag. 361. tom.* 2. Quæ tamen litteræ ho-
die redactæ ſunt ad formam Conſtitutionis Gregorii XV.
23 de Conſervatoribus, ut inferiùs patebit. Item procedit
regula ſupradicta non ſolùm in civilibus cauſis, ſed etiam
in criminalibus, ut *in leg. In criminali, C. de iuriſdict. omn.
Iudic.* ubi dicitur: In criminali negotio rei forum accuſa-
tor, ſequatur gloſſ. *hic in ver. Actor.* dum allegat illum text.
& Joan. Andr. *num. 5. in gloſſ.* 1.

24 Rurſus procedit eadem regula, etiam ſi reus, cui com-
petit exceptio vigore ſuæ exceptionis agat præveniendo A-
ctorem, vel imploret officium Judicis, ut notat Bart. *in
l. Societatem, §. Arbitrorum, ff. Pro Socio*, Federic. de Sen.
conſ. 237. factum tale eſt. Quidam nomine Thomeus in *fin.*
Joan. de Anan. *hic num.* 1. Roman. *conſ. 412. pro habenda in
princ.*

Quintò nota limitationem ejuſdem regulę, ut non 25
procedat, quando Clericus agit contra Laicum pro rebus
Eccleſiæ, vel ſuis, ideſt patrimonialibus, ſeu peculiari-
bus ipſius Clerici, ut *infrà de pecul. Cler. per tot.* ſecundùm
Hoſtienſ. Joan. Andr. & Bellam. *hic omnes in princ. in ver.
Suis*: nam ſi Laicus id non neget, trahi poteſt à Clerico
agente ad judicem Eccleſiaſticum, ut hìc deciditur ſecun-
dùm omnes. Rationem hujus limitationis aſſignat Abb. 26
hic in 1. not. num. 2. quia ex mala detentione, quæ in du-
bio præſumitur, cùm res ſit Eccleſiæ, arg. *cap. Nulli, &
cap. Qui abſtulerit 12. qu. 2. & cap. Epiſcopi*, cum ibi not.
per Innocen. *de rebus Eccleſiæ non alienan.* cauſatur quod-
dam ſacrilegium, cujus ratione etiam Eccleſia ſibi vendi-
cat juriſdictionem, *cap. Cùm ſit, & cap. Conqueſtus infrà eo-
dem cum ſimilib.* Item poſſunt tales dici malè actores Eccle-
ſiarum ex injuſta detentione iſtarum rerum; & ideò eſt
in optione actoris, coram quo judice velit illos conveni-
re, ut in *d. cap. Cùm ſit*. Similiter detentores rerum ip-
ſius Clerici, idcircò conveniri poſſunt in foro Eccleſia-
ſtico, quia quaſi ſacrilegi ſunt cenſendi. Ad quod Abbas 27
allegat, quod notat Innocen. in *cap. Cæterùm ſuprà de Iud.*
ubi dicit Clericum ſpoliatum convenire poſſe ſuum ſpolia-
torem coram judice Eccleſiaſtico, quia ſacrilegium eſt
quoddam crimen Eccleſiaſticum, *cap. In Canonibus 16.
quæſt.* 1. & ita ſecundùm Abbatem laicus in caſu hujus
cap. non trahitur ad judicem Eccleſiaſticum præcisè ratio-
ne veri ſacrilegii, ſed quaſi ſacrilegii, & læſionis, quæ
infertur Eccleſiæ ex injuſta detentione rerum Eccleſiaſti-
carum. Et idem concludit *ſub num. 12. in fin. verſ. Ideo
puto*, & ſequitur totidem verbis Alexand. de Nævo *n.* 2.
& Felin. *num. 4. verſ. Secunda concluſio*, ubi ſimiliter te-
net etiam ceſſante allegatione ſacrilegii poſſe Laicum à Cle-
rico agente rei vendicatione pro re propria, vel Eccleſiæ
coram Epiſcopo conveniri.

Quinimò procedit hæc concluſio qualitercunque agatur 28
de rebus Eccleſię, vel Clerici, etiam ſi agatur actione
perſonali, ut ex locato, vel legato, ut tenet Innocen. *hic
in princ.* ait enim, ſi conſtat rem eſſe Eccleſiæ, etiamſi lai-
cus poſſideat, coram judice Eccleſiaſtico agi debet, putà ſi
agatur ex locato, vel legato, & ſimilibus. Et ſic ſecun-
dùm eum laicus trahi poteſt ad judicem Eccleſiaſticum non
ſolùm, quando agitur rei vendicatione, ſed etiamſi agatur
alia actione perſonali occaſione rei Eccleſiaſticæ: ſecus ſi
ageretur actione perſonali, & non de re Eccleſiaſtica,
quia tunc ſæcularis cognoſceret. Et ita poteſt intelligi In-
nocen. in *cap. Cùm ſit generale infrà eod.* ubi videtur contra-
riari dicto ſuo hìc, prout expreſsè declarat illum Abb. *nu.
12. verſ. Ideò puta*, & ita etiam illum intelligit Card. *nu.* 4.
ubi ſalvando Innocen. ab impugnationibus Hoſtienſ. &
Joan. Andr. dicit illius dictum procedere in actione loca-
ti, quam intentat Clericus contra Laicum de rebus Eccle-
ſiæ, vel Clerici, & Laicus id fatetur; tunc enim actio lo-
cati licèt perſonalis, tamen quia in rem ſcripta, id eſt, ad
rem intentatur, quia revera eſt merè perſonalis, ut hìc per
Imol. quoad ſortiendum forum cenſetur realis, *cap. Ex
infrà eodem*. Cùm autem igitur reali de re Eccleſiæ, co-
gnoſcit Eccleſiaſticus, ut clarè hìc probatur. In legato au-
tem minor ſubeſt difficultas, quia pro eo competit etiam
rei vendicatio, ut *leg. 1. Cod. comm. de leg.* & ſic ſi non
negatur legatum, poteſt agi coram Eccleſiaſtico. Ita 29
Cardin. ſubdens, ſe ita in facto conſuluiſſe poſt longas al-
tercationes, & ſequitur Felin. *hic n. 4. verſ. Amplia etiam*,
ubi dicit, quando Laicus fatetur rem eſſe Eccleſiæ, concur-
rere rei vendicationem cum illa actione perſonali, adeòut
actio ex legato, quamvis non ſit in rem ſcripta, tamen
propter concurſum realis trahatur ad ejus naturam, ut in
l. Qui fundum, §. Si tu ex parte, ff. ad l. Falcidiam, & ibi
Dyn. & Bart. & hoc ſecundùm Felin. intendit Cardin. dum
requirit, ut agatur nedum ad mercedem, ſed etiam ad rem:
nam ſi ad mercedem tantùm ageretur, actio eſſet merè per-
ſonalis, & laicus conveniendus eſſet in ſuo foro, juxta re-
gulam hujus Decretalis.

Sextò nota aliam limitationem ejuſdem regulæ, quæ 30
habetur *hic in fin.* videlicet, quando obtinet conſuetudo,
ut reus ſequatur forum actoris, & laicus in cauſa merè
ci-

31 civili per judicem Eccleſiaſticum judicetur. Et ſic nota
conſuetudinem poſſe in ordinem judiciorum diſponere
contra jus commune: de quo *in c. Cùm contingat infrà eod.*
Et notat hic Joan. de Anan. *num.* 3. *verſ. Nota iſtam regu-
lam*. Quæ quidem conſuetudo, ut hic dicitur, pleriſque
in partibus obtinuit, ut Pariſus, *cap. Quod Clericis infrà*
32 *eod.* ſecundùm Joan. Andr. *hic num.*4. *in verb. Partibus*. Et
cauſa introductionis ſecundùm gloſſ. *fin.* hic fuit negli-
gentia judicum ſæcularium in adminiſtranda Clericis juſti-
tia, ut in juribus citatis in gloſſ. ſequitur Abbas *nu.* 7. *verſ.
Vnde habuit ortum hæc conſuetudo*, ſuadit tamen notabili-
33 ter gloſſ. præællegata, ſive judices ſæculares ſint negligen-
tes, ſive non, Papam concedere quotidie litteras Cleri-
co contra Laicum ſuper quacunque quæſtione. Et patet
*in c. fin. ſuprà de alien. Iud. mut. cauſ. fact. & in c. Conſtitutus,
de reſtit. in integr.* ſecundùm Hoſtienſ. qui ſimiliter dicit
Papam concedere litteras Clerico contra Laicum tota die:
Romana enim Eccleſia in conceſſione litterarum contra
Laicum præſcripſit hanc conſuetudinem, ut dicit Bel-
lam. *hic num.*2. *verſ. Et nedum Romana Eccleſia*. Et ita in-
diſtinctè ſervari ex generali ſtylo Curiæ, teſtatur Abb.
num. 7. *verſ. Dicit tamen unum notabile verbum*, de quo
34 ſtylo meminit etiam Butr. *num.* 12. Idem not. Archid. *in
cap. Indicatum* 89. *diſt.* ubi refert ſe vidiſſe hoc de facto in
quadam cauſa: additque notabiliter hoc adeò verum
eſſe, ut ſi reus exciperet cauſam eſſe prius tractandam
in ſuo foro, & appellaret, non darentur litteræ in cauſa
appellationis, ut dicit ſe expertum. Et huic ſtylo ſuffra-
gatur *cap. fin. de Iudic.* ſecundùm Abb. & idem not. Spe-
cul. *in tit. de competen. Iudic. §. Regulariter in princip.* & cla-
riùs *in verſ.* 30. *& verſ. ſeqq.* qui ſimiliter ampliat hoc pro-
cedere, etiamſi judex ſæcularis, & laicus conventus ſe
paratos offerrent ad exhibendam juſtitiam: nam per hoc
35 non impediretur juriſdictio delegati Papæ, nec poteſt
hoc caſu judex ſæcularis inhibere laico, ne reſpondeat
coram Eccleſiaſtico, ut ibi notatur. Idemque tradit Ho-
ſtienſ. *in Summ. huius titul. §.* 2. *verſ. Ex præmiſſis*, & ſe-
quitur Abb. *hic d. num.* 7. & Felin. *num.* 1. *verſ. Dixeram
olim*.

36 Quinimò Papa non ſolùm dat litteras Clerico in par-
ticulari contra laicum per modum reſcripti, ſed aliquan-
do etiam concedit litteras in genere per modum privilegii
perpetui, ut patet in litteris Pii V. quarum ſuperiùs me-
minimus *num.* 22. in quibus dantur Conſervatores, & Ju-
dices ordinarii Societati Jeſu, & eorum familiaribus Cle-
ricis in quibuſcunque cauſis tam civilibus, quàm crimi-
nalibus, ac mixtis etiam in eis, in quibus actores, vel
37 conventi rei forent. Quid in cauſa feudali? vide hìc per
Abb. *num.*7. *verſ. Hoc commune dictum limito*: Laico autem
contra laicum, Papa non concedit litteras, niſi in caſibus
notat. *in cap. Cum ſit, cap. Licet, & cap. Ex tenore infrà
eod.* ſecundùm Abb. *eod. num.* 7. *verſ. Et nota benè hanc
gloſſ.* de quo Hoſtienſ. *hic in fin. in verb. De conſuetudine,
verſ. Et numquid laico*, remittit adnot. *in cap. Innotuit de
arbitr.*

38 QUÆRO, An regularibus liceat in eorum cauſis civi-
libus petere Judices, vel Conſervatores à Magiſtratu ſæ-
culari, & an expediat innovare Conſtitutionem Clemen.
VIII. de Conſervatoribus, & cum quibus additionibus,
& clauſulis.

Huic quæſtioni cauſam præbuit Senatus N. qui nuper
cœpit deputare Regularibus Conſervatores in omnibus
cauſis tam activè, quàm paſſivè. Hoc autem habet diffi-
cultates infraſcriptas, & Primo, Magiſtratus ſæcularis
dat hujuſmodi Conſervatores, qui nonniſi à Sede Apo-
ſtolica concedi conſueverunt, *cap.* 1. *& cap. fin. de offic. de-
leg. lib.* 6. Secundò, Senatores laici inhibent Ordinario Ec-
cleſiaſtico, ne in cauſis Regularium ad ejus forum perti-
nentibus procedat, contra *cap. Seculares iudices de foro
comp. lib.*6. *cap. Si quis, cap. Omnes, & cap. Solitæ ſuprà de
maior. & obedien. & cap. Monachi infrà de ſentent. excomm.*
unde crebra oriuntur diſſidia, & contentiones inter Ordi-
narium Eccleſiaſticum, & Judices ſæculares.

Tertiò, Regulares confugiunt ad Judices laicos contra
Bullam Cœnæ.

Quartò, præbetur illis occaſio vagandi in Curiis, &
Tribunalibus ſæcularibus, contra *cap. Sed nec procuratio-
nes, ne Cleric. vel Monach. cum concord.*

Quintò, dantur Conſervatores ſive regulares, ſint
actores, ſive rei; cùm tamen neque ex juris communis diſ-
poſitione, ut *in d. cap.* 1. *& fin.* nec in vim generalium privi-
legiorum eis liceat alios convenire coram ſuis Conſerva-
toribus.

Sextò, Conſervatores à laicis deputati procedunt etiam
in cauſis ſpiritualibus, contra *cap. Decernimus de Iudic. &
cap. fin. de for. compet. lib.*6. Et inter perſonas Eccleſiaſticas,
contra *cap. Nullus iudicum ſuprà eod.*

Ac denique aliis omiſſis actus omnes coram dictis Con-
ſervatoribus geſti ex defectu juriſdictionis ſunt nulli, *d. c.
fin. in fin. de off. deleg. lib.*6.

Quamobrem ut huic malo occurratur, antequam 39
latiùs ſerpat, propoſui deliberandum in Sac. Congrega-
tione Concilii, An expediat innovare Conſtitutionem,
ſeu decretum Clem. VIII. editum 19. Martii 1591. quo
prius revocantur, atque irritæ declarantur, & ſubre-
ptitiæ quæcunque Judicum, ſeu Conſervatorum deputa-
tiones, qui qualitates non habent requiſitas, & deſcriptas
in Conſtitutione Bonifacii VIII. quæ incipit, *Statutum*.
Quique etiam in Conciliis provincialibus, aut diœceſa-
nis, juxta decretum Concilii Tridentini electi, & deſi-
gnati non ſunt; præterquam quoad negotia jam cœpta,
vel quoad ea, in quibus hujuſmodi deputationes ſuum ſunt
ſortitæ effectum: Ac deinde ſtatuitur, ut deinceps dictæ lit-
teræ conſervatoriæ non aliis dirigantur, quàm habentibus
qualitates ſupraſcriptas, alioquin nullius ſint roboris, vel
momenti.

Rurſus deliberandum, an expediat addere Conſtitutio-
ni Clementis, ſequentia Capita.

Primùm, ut Regulares, qui litteras Conſervatorias ali-
ter, quàm juxta formam ſuperiùs præſcriptam impetrant,
vel Conſervatores deputant, ipſo facto cenſeantur priva-
ti voce activa, & paſſiva, & eorum conventus careant
Conſervatores ad tempus à Sac. Congregatione præſcriben-
dum, itaut interea coram locorum Ordinariis conve-
niantur.

Secundò, ut infrà menſem à die intimationis Religiones
omnes in Italia debeant ſibi eligere Conſervatores ſecun-
dùm formam ſuperiùs propoſitam; alioquin elapſo menſe,
conveniri poſſint coram Ordinariis juxta decretum Gre-
gorii XIII. hac de re editum.

Tertiò, ut Conſervator ſemel legitimè deputatus infrà
quinquennium mutari, ſeu amoveri non poſſit, ut etiam
ſtatuitur in eodem decreto Gregorii. Hìc conſiderandum,
an excipiendæ ſint mutationes, ſeu remotiones Conſerva-
torum, quæ fiunt ex rationabili cauſa diuturnæ abſentiæ,
infirmitatis, & ſimilium: & coram quo Regulares de hu-
juſmodi impedimentis docere debeant.

Quartò, ut Regulares poſſint quidem, ac debeant con-
veniri coram ſuis Conſervatoribus, ſed non poſſint alios
convenire; atque ita, ut Conſervatores juriſdictionem
non habeant, niſi in cauſis, in quibus Regulares ſunt
rei.

Quintò, ut Conſervator, qui ſuos limites exceſſerit,
ſit per annum ab officio ſuſpenſus, & pars, quæ hoc fieri
procuraverit, excommunicationem incurrat, ſicuti diſer-
tis verbis ſtatuitur *in dict. cap. fin. verſ. Vt autem Conſerva-
tores, de offic. deleg. lib.*6.

Sextò, quia Regulares actores tenentur ſequi forum
rei, & ſi reus ſit laicus, coguntur coram judice laico litem
agere, ut hìc: non videtur incongruum, ut in cauſis acti-
vis petant à Senatu judicem non ſuſpectum; ideòque deli-
berandum videtur, An expediat in eadem Conſtitutione
præſervare Regularibus jus petendi in dictis cauſis judices
cum infraſcriptis conditionibus, & non aliàs.

Prima Conditio, ut hæc judices deputatio fieri non poſ- 40
ſit à ſæculari Magiſtratu, niſi cùm Regularis agit contra
laicum, juxta textum hìc; non autem ubi agit contra per-
ſonam Eccleſiaſticam, aut aliàs exemptam à ſæculari juriſ-
dictione, *cap. Clericis de Iudic. & cap. Si diligenti infrà eo-
dem*.

Secunda Conditio, ut cauſa, pro qua judex deputatur,
non ſit ſpiritualis, ſed talis, in qua laicus ſit judex compe-
tens, ut *in cap. Cùm ſit generale infrà eodem*.

Tertia, ut deputatio non fiat ad univerſitatem cauſa-
rum, quia hac generali deputatione Regulares abuti
poſſent etiam in cauſis ſpiritualibus, vel in quibus ipſi aut
non agerent, ſed convenirentur, aut certè agerent con-
tra perſonam Eccleſiaſticam, vel exemptam. Vel ſaltem ſi

ſit eis permittenda impetratio judicis, etiam ad univerſitatem cauſarum, videtur addenda declaratio, dummodò tamen Regulares non ſint rei, neque agant contra perſonam Eccleſiaſticam, neque cauſa alioqui ſit ſpiritualis.

Ultima Conditio, ut judex ſic deputandus, non conſervator, ſed Judex ſimpliciter appellari debeat.

14 Plura fuerunt alias oppoſita a Regularibus eidem Conſtitutioni Clementis VIII.

Primò, quòd eſſet regula Cancellariæ, & ideò expiraſſet per mortem Pontificis.

Secundò, quòd numquam fuiſſet uſu recepta.

Tertiò, quòd non ſuſtulerit contrariam Regularium conſuetudinem.

Quartò, quòd fuerit abrogata ex confirmationibus privilegiorum, quas poſt illam Regulares à Sede Apoſtolica obtinuerunt.

Quintò, quòd verba illa Conſtitutionis, *Quique etiam in Conciliis electi, & deſignati non ſunt*, eſſent intelligenda disjunctivè, non autem copulativè.

Sextò, quòd non haberet locum, niſi in Conſervatoribus deputatis ad præſcriptum juris communis, non autem iis, quos eligunt ſibi Regulares in vim privilegiorum.

Septimò, quòd multa contineat abſurda, & in ſpecie quòd nec Epiſcopi, nec Cardinales poſſint eligi in Conſervatores, cùm ipſi non eligantur, aut deſignentur in Synodis.

Ultimò, quòd ſit nimis oneroſa Regularibus, cùm in Synodis non deſignentur, niſi ab Epiſcopis dependentes, qui propterea Regularium privilegia vix conſervabunt.

Prima oppoſitio tollitur condendo Conſtitutionem perpetuam.

Secunda innovando Conſtitutionem Clementis VIII.

Tertia derogando contrariæ Conſuetudini.

Quarta derogando contrariis privilegiis.

Quinta declarando illa verba eſſe intelligenda copulativè, cùm verè alio modo intelligi non poſſint.

Sexta declarando Conſtitutionem habere locum in Conſervatoribus electis, ſeu eligendis tam ex præſcripto juris communis, quàm in vim privilegiorum, cùm revera alio modo vix poſſit intelligi.

Septima excipiendo nominatim Epiſcopos, vel illis majores ſicuti ſunt excepti in decreto Concilii *cap.* 10. *ſeſſ.* 25. ibi, *ut præter Ordinarios locorum*. Ad quod quidem decretum dicta Conſtitutio habet relationem.

Ultima oppoſitio non videtur obſtare, quia ita lex ſcripta eſt, & expedit ut conſervatores tanquam legales, & idonei ſint ab univerſa Synodo approbati.

42 Rurſus quia præter abuſus jam expreſſos dicitur irrepſiſſe etiam alius, ut quamvis Regulares initio Conſervatorem deputaverint cum qualitatibus requiſitis; tamen Conſervatores ſic deputati alios ſubdelegent iiſdem qualitatibus carentes; deliberandum an expediat addere hanc ſubdelegationem fieri non poſſe, niſi etiam ſubdelegati habeant qualitates expreſſas in Conſtitutione, ne fiat fraus Conſtitutioni; Quemadmodum S. Congregatio aliàs conſulta, an judices deſignati in Synodo, ſi aliquo impedimento cauſas terminare non poſſunt, teneantur eas ſubdelegare perſonis itidem in Synodo deputatis: reſpondit non poſſe ſubdelegare aliis, quàm deſignatis in Synodo. Verùm quia *in dicto cap. fin.* Conſervatores prohibentur vices ſuas committere exceptis citationibus, & ſententiarum denuntiationibus; Si ſtatuatur eos non poſſe ſubdelegare niſi cum qualitatibus præſcriptis: facilè hinc elicient indiſtinctè licere ſibi ſubdelegare. Unde cogitandum quibus verbis hæc clauſula concipi debeat.

Cùm de his poſteà actum eſſet cum SS. D. N. Gregorio XV. placuit Sanctitati Suæ, ut Conſtitutio in S. Congregatione compilaretur. Ideòque injunctum eſt mihi, ut minutam conficerem, ac per manus tranſmitterem.

43 Quæ pertinent ad Conſtitutionem edendam de Conſervatoribus.

44 Cùm Regulares actores teneantur ſequi forum rei, ac ſi reus ſit laicus cogantur, circumſcripta conſuetudine coram ſæculari judice litem agere, juxta text. hìc in quadam Provincia obſervatum eſt, ut petant eo caſu judicem non ſuſpectum à ſæculari Magiſtratu. Quæ quidem deputatio etſi hoc modo ſit utilis Religionibus, nec repugnet ſacris Canonibus, tamen Senatus N. hinc ſumpta occaſione cœpit ab aliquot annis deputare Regularibus Conſervatores; in qua quidem deputatione multipliciter excedit limites ſuæ juriſdictionis: & aliis omiſſis quamvis judices deputandi pro Regularibus in caſibus a jure permiſſis juriſdictionem non habeant, niſi cùm Regulares agunt contra laicum, è contra verò Conſervatorum juriſdictio non extendatur niſi ad cauſas, in quibus Regulares ſunt rei; Magiſtratus tamen utraque poteſtate ſibi vendicata, deputat Regularibus Conſervatores in omnibus
cauſis tam activis, quàm paſſivis. Deindè quamvis, ut 45
dictum eſt, liceat magiſtratui laico deputare Regularibus judices quoties ipſi conveniunt laicum; id tamen intelligitur in cauſis profanis tantùm, non autem in Eccleſiaſticis, in quibus ſive Regularis conveniatur, ſive conveniat laicum, ſolus Eccleſiaſticus eſt judex competens, *cap. Decernimus ſuprà de Judic. & cap. fin. de for. compet. lib.6.* Et idem eſt cùm lis agitur inter perſonas Eccleſiaſticas, *cap. Nullus judicum ſuprà eodem*. Et tamen Magiſtratus conſuevit deputare Regularibus hos judices ad univerſitatem cauſarum, & poſteà judices ſic deputati cognoſcunt etiam cauſas ſpirituales, & inter perſonas Eccleſiaſticas. Quinimò ſæpiùs auſerunt inhibere Ordinario Eccleſiaſtico, ut conſtitit ex pluribus inhibitionibus exhibitis. Hinc autem plura oriuntur inconvenientia, quæ alias conſiderata fuerunt in Sac. Congregatione: ut patet ex dictis ſuprà *n.* 38. Quibus videtur opportunè occurri poſſe per minutam Conſtitutionis de Conſervatoribus per manus delatam: nam cùm gravibus pœnis ordinetur, ut Regulares infrà duos menſes eligant Conſervatores, qui non modò ſint in Eccleſiaſtica dignitate Conſtituti, vel habeant qualitates Conſtitutionis Bonifacii VIII. quæ incipit, *Statutum*. Sed etiam, ut ſint judices Synodales, neve ſemel electum poſſint infrà quinquennium amovere aut alium ſubſtituere: Hinc certè adimitur omnis facultas petendi Conſervatores à ſæcularibus magiſtratibus.

Præterea, quæ in eadem minuta per manus tranſmiſſa explicantur, videtur adhuc deliberandum de infraſcriptis.

Primò, an expediat præſervare Regularibus facultatem, quam habent petendi judices à magiſtratu ſæculari in caſu, in quo ipſi ſunt actores, & agunt contra laicum in cauſis profanis: An verò hæc facultas ſit relinquenda juris communis diſpoſitioni. Quod ſi placeat illam præſervare, erit expreſsè declarandum ejuſmodi judices deputari non poſſe, niſi tribus concurrentibus. Primò ut Regulares ſint actores, non autem rei. Deindè ut agant contra laicum, non autem contra Clericum, vel aliàs exemptum à ſæculari juriſdictione: ultimò ut cauſa, in qua judex deputatur, non ſit ſpiritualis, ſed talis, in qua laicus aliàs ſit judex competens.

Secundò, cùm univerſitates generales ampliſſimis 46
gaudeant privilegiis, nec tamen in iis vigeant fortaſſe abuſus, qui vigent in Conſervatoribus Regularium: deliberandum erit, an de illis ſit facienda mentio in hac Conſtitutione, ſicuti ſit in Conſtitutione Clementis VIII. An verò potius Univerſitates ſint ſilentio prætereundæ, aut excipiendæ quemadmodum illas excipit Tridentinum Concilium *cap.5. in fin. ſeſſ.14.*

Tertiò, tametſi Conſervatores de jure facultatem ha- 47
beant procedendi per cenſuras Eccleſiaſticas etiam contra Ordinarios, ut *cap.2. de off.deleg. lib.6.* & nonnulli Regulares ſpecialibus ſuper hoc Sedis Apoſtolicæ privilegiis ſint muniti, ut Religioſi Societatis Jeſu ex Conſtitutione 1. Gregorii XIII. *Æquum reputamus*, §. 3. *in Bull. tom.* 2. *pag.* 361. tamen quia in his coactionibus, & pœnis Pontificali dignitati plurimum deferendum eſt, *cap. Sanè il ſecondo, & cap. Paſtoralis eodem tit. & cap. Quia periculoſum, de ſent. excomm.lib.6.* & ſervandus ordo præſcriptus *in d.c.2.* Ipſi verò Conſervatores hujus facultatis habenas ſæpè ſæpiùs eò uſque laxarunt, ut Epiſcopos ſtatim excommunicare ſint auſi: deliberandum an ſit eis prohibendum ne ſimilia deinceps moliantur. Satiùs erit, ut loco hujus prohibitionis ponatur remedium arbitrorum, qui ex Concilio *in d. c.* 5. *ſeſſ.* 14. jubentur eligi quoties contentio aliqua inter Conſervatores, & Ordinarios exorta fuerit, & interea ſuperſedeatur in cauſa.

Quartò, Accidit ſæpè, ut Conſervatores in una diœceſi 48
depu-

deputati ad aliam evocentur ad cognoſcendas Regularium cauſas: unde maxima confuſio, & plura incommoda oriri ſolent. Quamobrem videtur hac quoque in parte innovanda Conſtitutio Bonifacii VIII. relata *in cap.fin. de off.deleg.lib.6.* qua ſtatutum eſt, ut Conſervatores intra civitates, ſeu diœceſes, in quibus fuerunt deputati, contra quoſcumque procedere, aut aliquis ultra unam dietam a fine diœceſum eorumdem trahere non præſumant.

49 Quintò, Quia in hac Conſtitutione revocantur omnes deputationes Conſervatorum, qui non habent qualitates requiſitas *in cap. Statutum*, quique Judices Synodales non ſunt: ne detur occaſio diſputandi, an Conſervatores hactenus deputati habeant dictas qualitates, necne: Conſiderandum an expediat abſolutè revocare omnes, & quaſcumque Conſervatorum deputationes, & ſtatuere ut infra præſcriptum terminum rurſus eligantur cum qualitatibus ſuperiùs expreſſis: Anve è re ſit nominatim dictas qualitates exprimere.

50 Sextò, Examinandum, An cùm in hac Conſtitutione Regulares prohibeantur infra quinquennium mutare Conſervatorem ſemel electum, an è re ſit addere clauſulam, *niſi ex cauſa a Sede Apoſtolica, aut à locorum Ordinariis, prout ipſis Regularibus libuerit approbanda.*

51 Septimò, In Conſtitutione ſtatuitur, ut Conſervatores, qui ſuos limites exceſſerint, ſint per annum ab officio ſuſpenſi. Deliberandum in hoc caſu, in quo Regulares fortè nihil peccant, an expediat ſtatuere, ut ipſi coram locorum Ordinariis conveniantur: an verò hic caſus ſit relinquendus diſpoſitioni juris communis, ac privilegiorum Regularium.

52 Ultimò, cùm Epiſcopi, illorumque Vicarii generales, atque horum Superiores non ſint Judices Synodales, & tamen abſurdum videatur, ut non poſſint eligi in Conſervatores: conſiderandum eſt, an de illis expreſſa mentio facienda ſit ad omnem dubitationem ſubmovendam.

Porrò pro publicatione Conſtitutionis adhuc duo puncta ſupereſſunt examinanda.

Primum eſt an Conſtitutio Clementis ſit contra Tridentinum Concilium.

Secundùm An expediat illam innovare in ea parte in qua decernit, ut Conſervatores præter alias qualitates debeant eſſe Judices Synodales.

53 Quoad primum Conſtitutio ſtatuit, ut non modò Conſervatores habeant qualitates requiſitas, & deſcriptas in Conſtitutione Bonifacii VIII. quæ incipit *Statutum*; ſed etiam in Conciliis Provincialibus, aut Diœceſanis, juxta decretum Concilii Tridentini electi, & deſignati ſint. Putarunt quidam hoc loco Conſtitutionem ſupponere in Concilio Tridentino ſtatutum eſſe, ut Conſervatores eligantur, & deſignentur in Synodis, dum jubet, ut Conſervatores debeant in Synodis eligi, & deputari, juxta decretum Concilii: dicuntque Conſtitutionem hac in parte continere manifeſtum errorem, quia Concilium nullibi ſtatuit, ut Conſervatores eligi debeant in Synodis provincialibus, aut diœceſanis.

Sed certè alius eſt ſenſus Conſtitutionis: nam dum præcipit Conſervatores habere hanc qualitatem, ut ſint deſignati in Synodis juxta decretum Concilii: ubique Conſtitutio intellexit tantùm de illo Concilii decreto, quod loquitur de Judicibus Synodalibus, *ideſt de cap. 10. ſeſſ. 25.* Nam Pontifex animadvertens aliquos minus idoneos ſæpè in Conſervatores deputari, ut patet ex proœmio Conſtitutionis, atque huic malo facilè occurri poſſe, ſi nullus deputari poſſit Conſervator niſi etiam ſit Judex Synodalis: ideò ſtatuit, ut Conſervatores non modò habere debeant qualitates *cap. Statutum*: ſed etiam eſſe electi, & deſignati in Synodis, juxta decretum Concilii, id eſt eſſe debeant ex Judicibus, quos Concilium præcipit in Synodis deſignari. Atque hic intellectus ſatis apertè colligitur, tum quia Conſtitutio exorditur iiſdem verbis, quibus exorditur Concilium *d.cap.10.* ubi de Judicibus, non de Conſervatoribus loquitur: Tum quia ſtatuit, ut Conſervatores habeant qualitates *d.cap.Statutum*, quod ſimiliter non loquitur de Conſervatoribus, ſed de Judicibus. Atqui ita Conſtitutio nullum continet errorem.

54 Alii cenſent ideò Conſtitutionem Clementis eſſe contra Concilium, quia in decreto *cap. 5. ſeſſ. 14.* quod de Conſervatoribus loquitur, præſervantur Regularia loca his verbis: *Vniverſitates autem generales, & regularia loca &c. in præſenti Canone minime comprehenſa, ſed exempta omnino ſint, & eſſe cenſeantur.*

Sed advertendum eſt decretum *d.cap. quatuor præſtare.* Primò enim ſtatuit ut litteræ conſervatoriæ nulli ſuffragentur, quominus in criminalibus, & mixtis cauſis coram Ordinario conveniatur. Et quoad hoc ſicuti Concilium præſervat Regulares, ita & Conſtitutio per manus delata, per quam Regulares conveniri poſſunt coram ſuis Conſervatoribus, non autem coram Ordinariis.

Secundò Concilium ſtatuit, ut in civilibus actores non poſſint alium trahere coram Conſervatoribus: & in hoc quamvis poſteà excipiat Regularia loca: non tamen ſequitur, Regulares ſunt excepti à Concilio: ergo poſſunt alios trahere coram ſuis Conſervatoribus; ſed ſolum ſequitur; ſunt excepti à Concilio: ergo remanent in diſpoſitione juris communis, & privilegiorum Apoſtolicorum. At neque ex juris diſpoſitione, neque ex privilegiis Regulares, exceptis Jeſuitis, poſſunt alios coram Conſervatoribus convenire: ergo dum hoc ipſum ſtatuitur in nova Conſtitutione, certè non ſolum nihil contra Concilium ſtatuitur, ſed neque contra jus commune, aut Sedis Apoſtolicæ privilegia. Tertiò ſtatuitur Concilium, ne quis litterarum Conſervatoriarum beneficio ultra quinquennium gaudere poſſit. Circa quod nihil decernitur in præſenti Conſtitutione. Quartò denique ſtatuit, ne liceat Conſervatoribus Judicibus habere Tribunal erectum. De quo ſimiliter nihil cavetur in Conſtitutione. Unde ſequitur, ut præſens Conſtitutio in nihilo pugnet cum decretis Concilii.

Quoad ſecundam experientia docuit tot ſcandala, & 55
Controverſias, quæ in dies naſcuntur inter Conſervatores, & Ordinarios, ut plurimum procedere ex Conſervatorum imperitia. Unde ſicut valdè expedit, ut Conſervatores ſint habiles, & idonei ad ejuſmodi munus obeundum, ita etiam videtur valdè expedire; ut ſint ex Judicibus Synodalibus; In Synodo enim conſuerunt in Judices deputari quotquot magis idonei reperiuntur ad cauſas cognoſcendas. Unde qui ſupereſſunt abſurdum videtur, ut in Conſervatores eligantur. Atque ita non obſtat quod Regularium facultas reſtringatur: Imò etiam potiùs videtur aliqua ex parte ampliari: nam de jure communi Canonici 56
Cathedralium non poſſunt eſſe Conſervatores, *cap.fin.* ubi not.gloſ. *in verb. Conſervator, de off. deleg. lib.6.* At poſſunt eſſe Judices ad præſcriptum *d.cap. Statutum de reſcript. eod. lib. ut ibi ſtatuitur.* Cùm autem in multis Diœceſibus non in univerſum, niſi duæ, aut tres dignitates, at multò plures Canonici, qui poſſunt in Judices Synodales deputari: utique per hanc Conſtitutionem, quæ tribuit facultatem eligendi Conſervatores, dummodo habeant qualitates *d. cap. Statutum*, & ſint Judices Synodales, potiùs videtur extendi, quàm reſtringi Regularium facultas; & quatenus etiam reſtringeretur; reſtringeretur tamen ad perſonas habiles, & inhabiles excluderentur. Et quamvis in multis Synodis pauci admodum judices deſignentur, id tamen accidit, quia alicubi pauci ſunt, qui habeant qualitates *d. cap. Statutum*, quique alioquin apti ſint ad hoc officium exercendum; unde quamvis pauci deputentur, expedit tamen potiùs ex his paucis Conſervatorem eligere, quàm ex aliis non idoneis. Quod ſi Regulares id recto judicio conſiderarent, nihil damni, imò multum utilitatis ex hac Conſtitutione ſibi futurum cognoſcerent, cùm plurimum obſit Religionibus eſſe ſub tutela imperitorum, ac rudium Conſervatorum.

Denique ſtatuere, ut Conſervatores debeant eſſe Judices Synodales, non eſt legem novam condere, ſed jam conditæ inhærere; Iam enim ſic ſtatuit Clem. VIII. in prædicta Conſtitutione. Quod ſi velimus ſtatuere, ut Conſervatores debeant ſolùm habere qualitates *d. cap. Statutum*, ſive *d.cap.fin.* utique erit opus expreſsè derogare dictæ Conſtitutioni Clem. VIII. Quod quidem erit abſurdum, quia inconvenientia, quæ nuper irrepſerunt, quæque alibi in dies oriuntur, juſtum eſt, ut præbeant potius cauſam reſtringendi hanc materiam Conſervatorum, quàm dilatandi, ſicuti dilatabitur, ſi Conſtitutio Clementis reducatur ad terminos Conſtitutionis Bonifacii.

Neque obſtat quod nonnumquam Clem. VIII. diſpenſaverit, ut Conſervatores poſſent eligi, licèt non fuerint deputati in Synodo: nam non ſequitur ut propterea Conſtitutio ipſa ſit penitus abroganda, cùm ſit valdè utilis, nec difficilis obſervatu; opportunum tamen erit ſi in Conſtitutione

tione promulganda Ordinarii locorum admoveantur, ut procurent in Synodis deſignari quamplures poterunt ex habentibus qualitates *d. cap. Statutum*, atque alias ad id idoneos, ut latiùs pateat facultas eligendi Conſervatores.

57 Poſtremò deliberandum eſſet quid agendum ubi non extant Judices Synodales, vel quia mortui ſunt, vel quia Concilia non celebrantur. Licèt in hoc veriùs videatur Regulares non eſſe obnoxios eo caſu ad eligendos Conſervatores ex judicibus Synodalibus, ſed poſse obſervare diſpoſitionem Conſtitutionis Bonifacii *in d. cap. fin. de offic. deleg. lib. 6.* ita ut Conſervatores vel eſse debeant in dignitate eccleſiaſtica conſtituti, vel perſonatum habentes; quia nulla eſt obligatio obſervandi formam, quæ ſit impoſſibi-
58 lis obſervatu, ſicut in ſimili obligatus eligere de gremio certi Monaſterii, vel Eccleſiæ, poteſt eligere aliunde, ſi nullus ibi reperiatur cum qualitatibus requiſitis, *cap. Abbate in fin.* & ibi gloſſ. *in verb. Perſona idonea*, & gloſ. *fin. verſ. Sed pone*, quod nullus reperiatur idoneus, *de verb. ſignific. cap. In nomine Domini*, & ibi etiam gloſ. *in verb. Reperiatur 23. diſtin.* Hinc Sac. Congregatio Concilii cum in quadam Diœceſi non eſset niſi unicus Doctor rudis, & imperitus, declaravit poſse deputari in Vicarium Capituli Sede Vacante etiam non Doctores, vel Licentiatum in Jure Canonico, non obſtante Concilii decreto *in cap. 15. ſeſſ. 24.* ſic etiam in partibus infidelium, ubi ejecto ab Infidelibus Parocho ſervari non poteſt forma in matrimoniis contrahendis ab eodem Concilio præſcripta *in cap. 1. ſeſſ. 24. de reform. matrim.* Sanctiſſimus audita relatione Congregationis dixit, ſi alius Parochus, vel Sacerdos Catholicus in propinquo loco ſit, coram ipſo, & teſtibus contrahatur. Quod ſi id commodè fieri nequeat, contrahatur coram teſtibus, & ſi fieri poterit etiam coram Notario; Factis tamen prius utroque caſu denuntiationibus, & aliis ſervatis ex Concilio ſervandis. Ita ergo dicendum in propoſito.

Tandem ſingulis articulis maturè perpenſis, atque à Sanctiſſimo approbatis, edita fuit à Sanctitate Sua Conſtitutio tenoris infraſcripti videlicet.

SAnctiſſimus in Chriſto pater & D. N. D. Gregorius divina Providentia Papa XV. Ex certis rationalibus cauſis animum ſuum moventibus, & de voto Ven. Fratrum ſuorum S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, partim fel. recor. Clem. Papa VIII. prædeceſſoris ſui veſtigiis inhærendo revocavit, ac nullas & invalidas decrevit omnes, & quaſcumque Iudicum Conſervatorum electiones, nominationes, ſeu deputationes tam in vim litterarum conſervatoriarum iuxta formam in Quinterno Cancellariæ deſcriptam, quàm in vim quorumcumque privilegiorum perpetuo vel ad tempus nondum elapſum Apoſtolica authoritate conceſſorum, ſeu alias quocumque iure vel titulo hactenus factas pro quibuſcumque Conventibus, Capitulis, Militiis, etiam Sancti Ioannis Hieroſolymitani, Congregationibus, Collegiis, Ordinibus, Monaſteriis, Hoſpitalibus, aut aliis quibusvis piis tam ſæcularibus, quàm cuiuſvis Ordinis etiam Mendicantium, ſeu Inſtituti, vel Societatis regularibus locis quantumvis exemptis etiam de neceſſitate exprimendis, ſeu illorum perſonis cuiuſvis qualitatis, ſeu conditionis exiſtant. In futurum vero Sanctitas Sua hac generali, & perpetuo valitura Conſtitutione ſtatuit, & decrevit, ut Iudices Conſervatores huiuſmodi ſive ſint principales, ſive ſubrogati eligi, nominari, aut deputari non poſſint, niſi non ſolum habeant qualitates requiſitas, & deſcriptas in Conſtitutione ſimilis rec. Bonifacii Papæ VIII. etiam Prædeceſſoris ſui, quæ incipit, ſtatutum: ita ut vel dignitate eccleſiaſtica præditi, vel perſonatus obtinentes, vel Eccleſiarum Cathedralium Canonici exiſtant; ſed etiam in Conciliis provincialibus, aut diœceſanis iuxta decretum Concilii prædicti Iudices electi, ſeu deſignati ſint. Quodque deinceps littera conſervatoria per Sedem Apoſtolicam concedenda ſupraſcriptis tantùm dirigantur, etſi quæ littera aliter expedientur, illa, ac deputationes huiuſmodi omniaque exinde ſequenda nullius ſint roboris, vel momenti. Et nihilominus qui ſecus, quàm iuxta formam ſuperius præſcriptam Conſervatores huiuſmodi cum effectu eligere, nominare, ſeu deputare, aut electis, nominatis, ſeu deputatis uti auſi fuerint, Regulares quidem voce activa, & paſſiva ſint ipſo iure privati, adeo ut habilitationem à nemine præterquam a Romano Pontifice conſequi valeant; reliqui vero aliis pœnis arbitrio Sanctitatis ſive coerceantur, & prædictorum omnium conventus, monaſteria, ac loca huiuſmodi, eorumque perſonæ, & bona careant Conſervatore ad annum, ita ut illorum cauſæ interea coram locorum Ordinariis dumtaxat cognoſci, ac diffiniri debeant. Cæterum ut latius pateat Conſervatorum huiuſmodi deligendorum facultas Sanctitas ſua admonitos voluit omnes locorum Ordinarios, ut in Synodis provincialibus, aut diœceſanis quam plures perſonas ex habentibus qualitates in prædicta Conſtitutione eiuſdem Bonifacii Prædeceſſoris contentas, alioquin ad id aptas deſignari procurent, etſi aliquem interim ex deſignatis mori contigerit, ſubſtituat Ordinarius loci cum conſilio Capituli alium in eius locum uſque ad futuram provincialem, aut diœceſanam Synodum. Inſuper Sanctitas ſua inhærendo hac in parte decreto ſimilis rec. Gregorii Papæ XIII. etiam Prædeceſſoris ſui ſtatuit, & ordinavit, ut Regulares, ac perſonæ huiuſmodi in Italia infra duos, extra Italiam vero infrà ſex menſes à die publicationis in Vrbe præſentis Conſtitutionis inchoandos debeant ſibi eligere, ſeu aſſumere Conſervatores iuxta formam ſuperius propoſitam, eiuſque electionis, ſeu aſſumptionis documentum infrà tempus huiuſmodi penes acta Curiæ Ordinariorum exhibere, & dimittere teneantur; alioquin eo termino elapſo quamdiu Conſervatores ſecundum formam præſentis Conſtitutionis non elegerint, coram eiſdem Ordinariis conveniantur quodque Conſervatores huiuſmodi ſemel legitimè deputati niſi ex legitima cauſa a Sede Apoſtolica, aut locorum Ordinariis, prout iiſdem Regularibus, & aliis ſupradictis libuerit approbanda durante quinquennio à die deputationis amoveri, aut mutari nullatenus poſſint aut valeant. Ad hæc ſtatuit Sanctitas ſua, ut coram ipſis Conſervatoribus regulares, ac perſonæ ſupraſcriptæ conveniri quidem, aut trahi debeant, ſed alios conveniri, aut trahere non poſſint, ita ut memorati Conſervatores in cauſis, in quibus Regulares, & alii actores fuerint nullam prorſus iuriſdictionem habeant, ſed in iis tantum, in quibus rei exſtiterint neque extra civitates ſeu diœceſes in quibus fuerint deputati contra quoſcumque procedere præſumant. Si qua vero inter Iudices Conſervatores huiuſmodi, & locorum Ordinarios controverſia ſuper competentia Iuriſdictionis orta fuerit, nequaquam in cauſa procedatur, donec per arbitros in forma iuris electos ſuper iuriſdictionis competentia fuerit iudicatum. Quod ſi quis Conſervatores, ſive in hac parte ſive alias quomodolibet ſuos limites exceſſerint, per annum ab officio Conſervatoris huiuſmodi ſuſpenſi ſint, & pars, quæ hoc fieri procuraverit, ſententiam excommunicationis incurrat iuxta formam alterius Conſtitutionis eiuſdem Bonifacii prædeceſſoris, quæ incipit, Hac conſtitutione, quam Sanctitas Sua in his omnibus, quæ præſenti Conſtitutioni non adverſantur, innovavit, & innovat. Per hoc tamen non intendit Sanctitas Sua prohibere quominus Regulares, & alii ſupradicti in caſibus a iure permiſſis petant iudicem non ſuſpectum à Principibus ſeu Magiſtratibus ſæcularibus, dum tamen hæc tria copulativè concurrant, videlicet, ut Regulares, & alii prædicti ſint actores, non autem rei, utque agant contra laicum, non autem contra eccleſiaſticum, vel alias à iuriſdictione ſæculari exemptum, atque ut cauſa, in qua iudex deputatur, fuerit prophana, non autem eccleſiaſtica, & in ea iuxta ſacrorum Canonum diſpoſitionem laicus ut præfertur eligendus iudex competens exiſtat. Quæ omnia, & ſingula in præſenti Conſtitutione contenta Sanctitas Sua voluit inviolabiliter obſervari, decernens ſic in eis, cæteriſque omnibus præmiſſis per quoſcumque, &c. etiam ſacri Palatii Apoſtolici Auditores, &c. necnon S. R. E. Cardinales ſublata, &c. iudicari, &c. necnon irritum, & inane, &c. non obſtantibus Conſtitutionibus, & Ordinationibus Apoſtolicis, ac litteris Conſervatoriis, quas omnes ad formam præſentis Conſtitutionis reduxit in favorem quorumcumque Ordinum tam Mendicantium, quàm non Mendicantium, Militiarum etiam S. Ioannis Hieroſolymitani, Congregationum, Societatum, aut cuiuſvis alterius Inſtituti etiam neceſſario exprimendi, Collegiorum, Capitulorum, Eccleſiarum, Monaſteriorum, ac Piorum quorumcumque tam ſæcularium, quam Regularium locorum, necnon illorum etiam iuramento confirmatione Apoſtolica, vel quavis firmitate alia roboratis ſtatutis, & conſuetudinibus etiam immemorabilibus, privilegiis, quoque etiam ex cauſa, & titulo oneroſo, indultis, & litteris Apoſtolicis, etiam mari magno, ſeu Bulla aurea, aut aliàs nuncupatis ſub quibuſcumque tenoribus, & formis, ac cum quibuſvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliiſque efficacioribus, & inſolitis clauſulis, necnon irritantibus etiam motu proprio, & ex certa ſcientia, ac de Apoſtolica

pote-

poteſtatis plenitudine, aut aliàs quomodolibet etiam per viam communicationis ſeu extenſionis conceſſis, & iteratis vicibus approbatis, & innovatis etiamſi pro illorum ſufficienti derogatione de illis eorumque tenoribus, & formis ſpecialis, & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clauſulas generales idem importantes mentio, ſeu quævis alia expreſſio habenda, aut aliqua alia exquiſita forma ſervanda eſſet, tenores huiuſmodi, ac ſi de verbo ad verbum nihil penitus omiſſo, & forma in illis tradita obſervata inſerti forent, præſentibus pro expreſſis habens, quibus quoad ea, quæ præſentibus adverſantur, illis aliàs in ſuo robore permanſuris, hac vice dumtaxat ſpecialiter, & expreſsè derogavit cæteriſque contrariis quibuſcumque. Cæterum ut præſens Conſtitutio facilius omnibus innoteſcat, Sanctitas Sua voluit, & mandavit, ut non ſolum in Cancellaria Apoſtolica, ſed etiam ad Valvas Baſilicæ Principis Apoſtolorum de Vrbe & in Acie Campi Floræ publicetur, illiuſque exempla in iiſdem locis affixa dimittantur, ac in quinterno Cancellariæ inter Conſtitutiones perpetuas deſcribatur, & annotetur. Placet, Publicetur, & deſcribatur A.

Lecta, & publicata fuit ſupradicta Conſtitutio in Cancellaria Apoſtolica ab altero ex RR. à P. DD. maioris Præſidentiæ Abbreviatoribus die 20. menſis Septembris anno Incarnationis Dominicæ 1621. Pontificatus vero prælibati Sanctiſſimi D. N. D. Gregorii Papæ XV. anno primo.

Et poſtmodum die, & anno ſupradictis in quinterno eiuſdem Cancellariæ inter alias Conſtitutiones Apoſtolicas deſcripta, & annotata fuit.

Nicolaus Orſinus Procuſtos.

In Dei nomine Amen. Anno à nativitate D. N. Ieſu Chriſti 1621. indictione quarta, die vero 20. Septembris Pontificatus Sanctiſſimi in Chriſto P. D. N. D. Gregorii divina Providentia Papæ XV. Pontificatus ſui anno primo retroſcripta Conſtitutio Apoſtolica affixa, ac publicata fuit in valvis Baſilicæ Principis Apoſtolorum de Vrbe, & in acie Campi Floræ per me Auguſtinũ Braccherium Apoſtolicum Curſorem.

Octavius Spada Magiſt. Curſorum.

Poſt editam Conſtitutionem emanavit in ſacra Congregatione declaratio infraſcripti tenoris videlicet. 59

Illuſtriſſimi, & Reverendiſſimi DD.

GRegorius Papa XV. fel. recor. in ſua Conſtitutione de Conſervatoribus ſtatuit, & decrevit, ut in futurum à Regularibus eligi non poſſint in Conſervatores niſi Iudices in Conciliis Provincialibus, ſeu diœceſanis deſignatis ſub pœnis & cenſuris in dicta Conſtitutione contentis.

Quibus ſtantibus Patres Societatis Ieſu, qui in Indiis, & aliis locis degunt, in quibus Archiepiſcopi, ſeu Epiſcopi Synodum congregare non curant, vel ſi congregant, Iudices Synodales non eligunt, ſupplicant humiliter DD. VV. Illuſtriſſimis ut dignentur declarare, ſi in tali caſu poſſint uti privilegiis à ſancta Sede Apoſtolica ante dictam Conſtitutionem conceſſis.

Die 17. Auguſti 1626. Sacra Congregatio Illuſtr. Cardinalium Concil. Trident. interpretum cenſuit Epiſcopos quamprimum diœceſanam Synodum omnino celebrare teneri, & interim in civitatibus & diœceſibus, in quibus nulli Iudices extant in Concilio provinciali aut diœceſano deſignati, licere Regularibus ſervata in reliquis forma Conſtitutionis fel. recor. Gregorii XV. hac de re edita, Conſervatores nominare, habentes qualitates à iure requiſitas. Quorum tamen Conſervatorum facultas eo ipſo expiret, cum primum huiuſmodi Synodus celebrata in eaque iudices deſignati extiterint.

DE FORO COMPETENTI.

Idem Alexander III.

CAPUT VII.

VErùm quoniam de quibuſdam feudis, adverſus Præpoſitum quæſtio mota fuit: Statuimus, ut ex quo Epiſcopus fuerit in Eccleſia conſecratus, de feudis ipſis, ſub ſuo judicio cognoſcatur, ſi ad Eccleſiaſticam cognitionem pertineant; alioquin imperiali beneplacito, ſicut juſtum fuerit, relinquatur.

S V M M A R I V M.

1 *FEudi Dominus ſive eccleſiaſticus, ſive ſecularis cauſam feudalem cognoſcit etiamſi vaſſalli ſint Clerici, & n. 10. & 12.*

2 *Et ſi plures prætendantur Domini, non poteſt unus cognoſcere, maximè alio abſente.*

3 *Clericus poteſt eſſe vaſſallus nedum Eccleſiæ, ſed etiam laici ratione feudi obtenti.*

4 *Capitulum Sede vacante non ſuccedit in iuriſdictione Epiſcopi competente ratione feudi, niſi feudum eſſet commune Epiſcopo, & Capitulo, num. 8.*

5 *Succedit in his, quæ competunt de iure communi, non autem in his, quæ competunt de iure ſpeciali, niſi hæc communiter ſpectent tam ad Epiſcopum, quam ad Capitulum, num. 7.*

6 *Poteſtas devolvitur ab Epiſcopo ad Capitulum in iis, quæ ad Epiſcopum pertinent proprio iure, ſecus vero ſi ex quodam iure accidentali, puta, iure devoluto propter negligentiam Clericorum.*

9 *Cap.* Unicum, Ne Sede vacante, lib. 6. *locum habet non modo in collatione beneficiorum, ſed etiam in aliis, quæ ſpectant communiter ad Epiſcopum, & Capitulum.*

10 *Feudi Dominus, licèt ſecularis, iuriſdictionem habet in vaſſallos ſuos, etiam ſi ſint Clerici.*

11 *Præpoſiti quandoque ſunt mere laici.*

12 *Baroniæ ſi concedantur in feudum, de his Dominus feudi etiam laicus quantumcumque vilis, & ruſticus cognoſcit inter vaſſallos etiam Clericos.*

Secus ſi donentur Eccleſiæ ſimpliciter, num. 16.

13 *Feudi Dominus eſt iudex ordinarius in cauſis feudalibus.*

14 *Et quamvis ſit laicus, poteſt ſententiam exequi etiam contra Clericum vaſſallum ſine metu excommunicationis.*

Dummodo tamen in perſonam Clerici manus non iniiciat, num. 15.

15 *Executio ſententiæ feudalis per Laicum contra Clericum reſiſtentem fieri poteſt realiter, non perſonaliter.*

16 *Baronia ſi donentur Eccleſiæ ſimpliciter, Princeps donator laicus nullam habet in Eccleſiam iuriſdictionem.*

17 *Et Eccleſia in nullo tenetur donatori, nec etiam ad munera, quæ prius habebat Baronia.*

18 *Sed tantùm ad munera, quæ donator ſibi retinuit in donatione, dummodo ſint honeſta.*

19 *Donans ſimpliciter, omnia iura ſibi competentia conceſſiſſe videtur.*

20 *Res Eccleſiæ donata Sanctum eſt Sanctorum Domino, nec ſubeſt niſi auctoritati iudicis eccleſiaſtici, & in ea ſacrilegium committitur.*

21 *Fiſcus Regius Ducatus Mediolani nihil poteſt prætendere, nec Magiſtratus extraordinarius ullam iuriſdictionem ſibi vendicare in bonis à Ioanne Galeatio donatis Monaſterio Carthuſiæ Papien. & num. ſeqq. uſque in finem.*

22 *Carthuſia Papien. habet dominium, non nudam admi-*

ni-

niſtrationem bonorum ſibi donatorum à Io. Galeatio Duce Mediolani, cum onere tamen distribuendi in pauperes annuos florenos decem mille auri, & n. ſeqq.

23 *Et eorum augmentum ſpectat ad Carthuſiam, non ad pauperes, vel quoſcumque alios.*

24 *Feudalis quæſtio eo ipſo, quod reus negat rem eſſe feudalem, coram Ordinario ipſius rei terminanda eſt.*

25 *Cauſa ſemel effecta Curialis numquam exibit de Curia niſi Papa illam deleget, vel ad Ordinarium remittat.*

26 *Delegatus à Papa ſi eſt mortuus, Ordinarius ſe intromittere non poteſt.*

27 *Delegatus à Papa etiam ſi nulliter procedat, cauſa revertitur ad Delegantem.*

28 *Cauſæ civiles, & criminales ad Eccleſiam Cathedralem ſpectantes ratione dominii, quod habet in bonis ab ea in feudum conceſſis; an comprehendantur decreto Concilii Tridentini* cap.20. ſeſs.24. *& n. ſeqq. uſque in fin.*

29 *Feudum an ſit eccleſiaſticum, vel ſæculare, attenditur prima cauſa conceſſionis feudalis.*

30 Quomodolibet *dictio quid importet, & n.32.*

31 *Iuriſdictio cumulativa Epiſcopi, & inferioris, pertinet ad utrumque in prima inſtantia, & eſt locus præventioni.*

1 V*Erum.* Dominus feudi ſive eccleſiaſticus ſit, ſive
ſæcularis cauſam feudalem cognoſcit. Sic ſummat
Joan. Andr. Bellam. Butr. & communiter DD. ſed ſecundùm Abb. Marian. Socin. & Felin. magis evacuando ſubſtantiam Cap. & clarificando litteram hoc intendit. Per
Dominum feudi ſæcularem, ſive Eccleſiaſticum quæſtio feu-
2 dalis terminari debet, etiam ſi vaſſalli ſint Clerici. Et ſi
plures prætendantur Domini, non poteſt unus cognoſcere, maximè alio abſente, an feudum ad ſe pertineat. Primò ponitur factum. Secundò determinatio in certum caſum, ibi, *ſtatuimus.* Tertiò in alium caſum, ibi, *alioquin.*

3 Nota primò ibi, *adverſus Præpoſitum,* ſecundùm unum
intellectum, ſecundùm quem iſte Præpoſitus erat Clericus, & erat Præpoſitus cujuſdam Eccleſiæ Cathedralis, ut voluit Hoſt. *hic num.5. in ver. Præpoſitum,* quod Clericus poteſt eſſe vaſſallus nedum Eccleſiæ, ſed etiam laici ratione feudi obtenti, ad quod facit *cap. Solita, ſupra de maior. & obedient.* Abb. *hic n.2.* & Marian. Socin. *in 1. notab.*

4 Secundò nota ibi, *Ex quo Epiſcopus fuerit in Eccleſia conſecratus.* Capitulum Sede vacante non ſuccedere in juriſdictione Epiſcopo competente ratione feudi, ut hìc notat Bernard. poſt caſum. Quòd ſingulariter menti commenda ad limitationem eorum quæ habentur *in cap. Cum olim, & cap. His quæ, ſupra de maior. & obedient.* nam ut dicunt Hoſtienſ. *hic n.5. in ver. Epiſcopus,* & Joan. Andr. *num.9.* licèt Capitulum ſuccedat in juriſdictione generaliter, ut in dictis juribus, non tamen ſuccedit in juriſdictione feudali, ne Epiſcopus vaſſallum habeat, quem habere
5 nollet, ſicut nec in beneficiorum collatione, *ut cap. Illa, infra, Ne Sede vacan.* & ſic jura præallegata locum habent in his omnibus quæ competunt Epiſcopo de jure communi, non autem in his, quæ competunt ei de jure ſpeciali,
6 ut hìc per Abb. *num.9.* Et facit ſecundùm eum, quod notat
Innoc. *in cap. Cum in cunctis num.7. ſupra de elect.* ubi dicit poteſtatem devolvi ab Epiſcopo ad Capitulum in iis tantùm, quæ ad Epiſcopum pertinent proprio jure, ſecus verò ſi ex quodam jure accidentali, puta jure devoluto propter negligentiam Clericorum; quia tunc non ad Capitulum, ſed ad proximum Superiorem devolvitur hæc poteſtas, *arg. cap. Ne pro defectu de elect.* & ſecundùm Innoc. ratio diverſitatis eſt, quia in his, quæ ad eos pertinent proprio jure, major eſt inter ipſos conjunctio, quàm in aliis, quæ aliunde obveniunt, *arg. cap. Requiſiſti, §. Secus, infra de teſtam.* & eum ſequitur Joan. Andr. *in cap. Quamquam n.1. verſ. Item devolutis de elect. lib.6.* Et idem notat Archid. *in*
7 *cap.1. num.3. ne Sede vacante, eod. lib.* Cæterùm hæc non
procedunt quando ea, quæ competunt Epiſcopo de jure ſpeciali, ſpectant communiter tam ad Epiſcopum, quàm
8 ad Capitulum. Unde ſi feudum non eſſet de menſa ſolius
Prælati, ſed eſſet commune Epiſcopo, & Capitulo, tunc Capitulum cognoſceret Sede vacante, *cap. Vnico, Ne Sede vacante lib.6.* ſecundùm Joan. Andr. *hic d. num.6. verſ. Puto*
tamen quod ſi feudum eſſet commune, Abb. *num.8. & 9. verſ.* 9
Et nota ex dictis, qui ex hoc notabiliter deducit, ut diſpoſitio *d. cap. unici, Ne Sede vacante lib.6.* non ſit ſpecialis in collatione beneficiorum, ſed locum habeat etiam in aliis ſpectantibus pariter ad Epiſcopum, & Capitulum, quod ſemper nota.

Tertiò nota ibi, *Imperiali beneplacito, ſicut juſtum fue-* 10
rit, relinquatur. Dominum feudi licèt ſæcularem habere in vaſſallos ſuos ratione feudi juriſdictionem ordinariam, etiamſi vaſſalli ſint Clerici, ut hìc per Abbatem, *n.5.* quod clarè probat hæc Decretalis intelligendo quòd iſte Præpoſitus erat Clericus, & habebat dignitatem Præpoſituræ in quadam Cathedrali, *ut in cap.1. ſupra de ætate, & quali-*
tate, juxta intellectum Hoſt. *hic num.5.* Contrarium ta- 11
men tenet Archid. *in cap.1. in 2. col. poſt medium in ver. Condemnari, de Cleric. conjug. lib.6.* ubi ſequutus opinionem Hugonis mordicùs defendit laicum feudi Dominum non eſſe judicem competentem in quæſtione feudali contra Clericum vaſſallum, & contrariis reſpondet, & intelligit Præpoſitum, *de quo loquitur hoc cap.* fuiſſe merè laicum, ut quandoque contingit in quibuſdam locis, ut eſt Januæ, ubi vocatur Abbas, & eſt purus laicus; & poteſt etiam figurari exemplum in Præpoſitis Florentinis, qui aſſumuntur ex eorum Prioribus, qui ſimiliter ſunt puri laici. Idem ſentiunt Goffred. *in cap.1. infra, Ne Sede vacante,* & Abb. Antiquus *hic in princip.* dum dicunt hunc Præpoſitum fuiſſe Officialem Eccleſiæ, & vaſſallum, non tamen Clericum. Sed intellectus Hoſtienſ. eſt communior, ut inquit Cardin. *hic num.1. in 1. oppoſitione,* & Butr. *num.11. verſ. Hoſtienſis tenet primum,* quem etiam dicunt eſſe magis notabilem, & communiter approbari Imol. *num.2.* & Mar. Soc. *in 1.*
notab. Itaque, ut dicit Innoc. *hic num.2.* Si Principatus, 12
vel Comitatus, vel Caſtellania, vel alia hujuſmodi concedantur in feudum, de his Dominus feudi etiam laicus, quantumcumque vilis, & ruſticus cognoſcit inter vaſſal-
los, etiam Clericos, cùm ſit judex ordinarius in cauſis feu- 13
dalibus, per legem Federici, *ut in c. Imperialem de prohib. feud. alienat.* per Federic. *in uſibus feudor.* Quinimò ſecun-
dùm Innoc. *hic in princip.* Laicus poteſt etiam contra Cle- 14
ricos vaſſallos ſuam ſententiam exequi, nec propterea incidit in excommunicationem, ſi eos reſiſtentes compellat, *arg. cap. Olim, el primo infra de reſtitut. ſpoliat.* Sed ut inquit
Joan. Andr. *hic num.1.* hoc dictum Innoc. communiter 15
non approbatur, quod in perſonam Clerici juriſdictionem habeat privatus, vel ruſticus, qui in cauſis feudalibus juriſdictionem habet, ut ſine pœna excommunicationis, poſſit manus mittere in Clericum contra Regulam Canonis, *Si quis ſuadente, 17. quæſt.4.* & pro opinione Joan. Andr. *facit quod can. Si quis ſuadente,* non interpretatur per leges feudorum, ſed per alios canones, ut inquit Martinus de Selva *hic* relatus à Bellam. *n.2. in 1. quæſt.* ſubdens quod ita tenebatur communiter per omnes lectores. Similiter Abb. *hic num.24.* dicit ſe tenere opinionem Joan. Andr. tamquam tutiorem, & veriorem, ut non poſſit laicus exequi vim inferendo in perſonam, ſed ſicut cognitio de crimine fit per judicem eccleſiaſticum, ita & compulſio. Et eodem modo Felin. *num.5.* dicit veriorem eſſe opinionem, quod in executione ſententiæ feudalis Clericus violentari nequeat. Verum tamen ſecundùm Anton. de Butr. *hic num.11. col.5. poſt principium,* ſalvari poteſt dictum Innocentii, ut Laicus poſſit quidem Clericos vaſſallos repellere, non tamen tangendo perſonam, ſed terrendo armis, vel colonos tenentes pro eis repellendo à poſſeſſione feudi, quia per hoc non venit contra Canonem, *Si quis ſuadente,* quaſi Innocentius velit, ut laicus poſſit contra Clericum vaſſallum facere executionem realem, ſed non perſonalem. Pro qua diſtinctione vide, quod ſcripſi *in cap. Vnico num.65. & 71. ſupra de obligat. ad ratiocin.* vel aliter diſtingue ut hìc per Bellam. *in 1. quæſt.* cum quo concordat Petr. de Anchar. *num.7.*

Sed quid ſi Baroniæ prædictæ, id eſt Principatus, Co- 16
mitatus, Caſtellania, & alia hujuſmodi à Principe concedantur Eccleſiæ non in feudum, ſed ſimpliciter, numquid Princeps donator Laicus, & temporalis habebit juriſdictionem in Eccleſiam ratione bonorum ſic donatorum?
Innoc. *hic num.2.* ſentit non habere. Sic enim ait. *Si Ba-* 17
roniæ prædictæ non concedantur in feudum, ſed ſimpliciter, tunc Eccleſia in nullo tenetur donatori, nec etiam de aliis
mu-

muneribus, quæ priùs habebat Baronia, allegat *cap. Cum*
18 *dilectis, infra de donat. Ad hoc cap. Paſtoralis, eod. tit. &*
cap. 1. de cenſib. Subdit tamen, quod ſi in donatione Baro-
niæ donator aliqua munera retinuit, illa præſtabuntur
dummodo ſint honeſta, *ut notatur in cap. Non minus, in-*
19 *fra de immunit. eccleſiaſt.* Sed donando ſimpliciter, omnia
jura ipſum tangentia conceſſiſſe, & remiſiſſe videtur. *Et*
20 *paulo infra in verſ. Sed nos contra credimus.* Cùm, inquit,
rerum iſtarum dominium ſit Eccleſiæ quæſitum, Sanctum
Sanctorum eſt Domino, & ideo non ſubeſt, niſi auctori-
tati judicis eccleſiaſtici, quia ſacrilegium in eis committi-
tur, *cap. Nulli liceat, & cap. ſeq. 12. quæſt. 2. & notatur in*
cap. Cum ſit generale infra eodem, & cum Innoc. concor-
dant hic Hoſt. *num. 1. circa fin. verſ. ſin autem dicta Baronia*,
Joan. Andr. *num. 3.* Collectar. *eod. num.* Butr. *num. 11. in fin.*
verſ. Hæc omnia procedunt num. 25. circa medium, verſ. Sed
nunc quæro, & Bellam. *num. 6. in 3. quæſt.* dicens hæc eſſe
perpetuò menti commendanda; quia valdè faciunt pro
Eccleſiis, & contra Dominos temporales, videlicet quod
ſi dicit Rex, Eccleſia ſita eſt in Regno meo cum tota tem-
poralitate ipſius, & dotata in totum à primogenitoribus,
& prædeceſſoribus meis, igitur à me ipſo tenet ſuam tem-
poralitatem in feudum, aut ratione illius tenetur mihi Epi-
ſcopus fidelitatis juramentum præſtare: munera, ſeu one-
ra hujuſmodi in primæva donatione, ſeu donatione non
intelliguntur in dubio fuiſſe comprehenſa, ut patet ex di-
ctis, & probatur ſecundùm eum *in cap. Romana, §. debet*
de appellat. lib. 6.

21 Et ex prædictis infertur, ut Regius Ducalis fiſcus Me-
diolani nihil poſſit prætendere in bonis immobilibus, quæ
Joan. Galeatius Vicecomes Dux primus Mediolani, Co-
mes virtutum appellatus, donavit Priori, & Conventui
Domus B. Mariæ Gratiarum propè, & extra muros Civi-
tatis Papiæ Ordinis Carthuſienſis cum hoc, ut ex eorum
fructibus idem Prior, & Monachi conſtituerent Monaſte-
rium, & Eccleſiam ejuſdem Ordinis, & hoc peracto tene-
rentur quotannis florenorum decem millia auri pauperi-
bus egenis laicis diſtribuere; non enim dedit hujuſmodi
bona in feudum, ſed donavit ſimpliciter, ut patet ex ver-
bis donationis ibi, *Inter vivos prædictus Dominus Ioan. Ga-*
leatius fecit, & facit puram, meram, ſimplicem, & irrevo-
cabilem donationem, &c. Et propterea Magiſtratus Regio-
rum Ducatus redditurum extraordinariorum ſtatus Medio-
lani per diffinitivam ſententiam in contradictorio judicio
latam anno 1569. declaravit bona, ut præfertur donata,
pertinere, & ſpectare jure dominii ad præfatum Monaſte-
rium virtute hujuſmodi donationis cum onere tamen
expenſarum, & erogationis faciendæ ſingulis annis, prout
in ipſa donatione continetur, nullumque jus fiſco Regio
Ducali competere in & ſuper præfatis bonis, nec ad ea;
proindeque ipſum Monaſterium eſſe abſolvendum à petitis
per præfatum fiſcum, eique fiſco perpetuum ſilentium im-
ponendum: & poſt triginta circiter annos re iterùm ad
eundem Magiſtratum delata, emanavit decretum, Non
eſſe manum apponendam, quia agitur de re judicata. Et
22 ſubinde ſub Pio V. & Gregorio XIII. à Cardinalibus Bobba,
Alciato, & Aquaviva judicibus delegatis emanavit ſenten-
tiam, qua diffinitum fuit, dominium, & proprietatem
23 omnium, & quorumcumque bonorum hujuſmodi, ac
omne, & quodcumque commodum, & incommodum ex
illorum augmento, vel diminutione ad dictum Priorem,
& Conventum, non autem ad pauperes, vel quoſcumque
alios legitimè ſpectare, atque ipſis Priori, & Conventui
adjudicanda fore, & eſſe, quotannis ſummam dictorum
decem millium florenorum auri in uſus pauperum impen-
dere. Quæ quidem ſententia ab eodem Gregorio XIII. ex
certa ſcientia, & cum inſertione tenoris fuit confirmata
ſub die 10. *Auguſti* 1574. Manifeſtum eſt igitur in bonis
ſimpliciter, ut ſupra donatis, non autem in ſeudum con-
ceſſis Regium Ducalem fiſcum non poſſe aliquod jus præ-
tendere, nec Magiſtratum extraordinarium in eis ullam
ſibi juriſdictionem vendicare ex præallegata theorica Inno-
centii communiter recepta.

24 Præterea etſi ageretur de quæſtione feudali, tamen cùm
controverſia ſit ſuper jure, ſeu dominio directo ad Domi-
num ſpectante, & actor aſſerat ſe Dominum feudi; reus
autem neget contendens rem eſſe allodialem, actor ſequi
debet forum rei, nec poteſt cognoſcere is, qui dicit ſe Do-
minum, ne aliàs ſit judex in cauſa propria, *ut cap. ne quis*
in ſua cauſa in rubro, & nigro. Et eo ipſo quod reus con-
ventus negat rem eſſe feudalem, hæc quæſtio tamquam
præjudicialis priùs terminanda eſt coram loci Ordinario,
arg. cap. Tuam, infra de ordin. cognit. & §. Præiudiciales In-
ſtitut. de action. & firmat notabiliter Innocentius *in cap. Cæ-*
terum num. 2. circa finem verſ. Et eodem modo ſupra de iudi-
ciis. Cùm quo concordant ibi Hoſtien. *in princ. & num. 6.*
verſ. Alii tamen dicunt, Joan. Andr. *num. 2. & num. 4. verſ.*
Nam ſi reus, Bellam. *num. 4. col. 4. poſt medium, verſ. In ſe-*
cundo caſu, Abb. *num. 20. circa finem, verſ. Aut negatur*,
& communiter omnes, ut ibi dixi in ſecunda declaratione,
num. 13.

Quibus demum accedit, quod cùm hæc cauſa effecta ſit 25
Curialis, & Cardinalitia, & in ea Pius V. & Gregor. XIII.
per delegationem, & confirmationem ſententiæ manus
appoſuerint, & diverſa reſcripta ſub Paolo V. & Urba-
no VIII. emanaverint, etiam inſtantibus Miniſtris Regiis
ſola Curia cognoſcit, & ligatæ ſunt manus quorumcum-
que inferiorum, *cap. Vt noſtrum de appellat.* & notat
Bald. *in l. Si ut proponis, la prima num. 12. Cod. quomodo*,
& quando judex, ubi quærit: ſi Papa delegavit cau- 26
ſam, & delegatus eſt mortuus, utrum Ordinarius poſſit
ſe intromittere: & reſpondet non poſſe, ſed ſolum
Papam, licèt delegatio ſit conſumpta allegat Archid. *in §.*
His ita 34. quæſt. 2. in Apoſtilla, quæ incipit, *Adde*, ibi,
Et ſic nota, quod cauſa, quæ ſemel eſt in Curia Romana num-
quam exibit, niſi Princeps deleget, vel cauſam remittat ad
Ordinarium. Quod ſecundùm eum eſt notatu dignum: &
ad hoc facit illa lex, *& cap. Paſtoralis, §. Præterea, ſupra*
de offic. Ordinar. Sequitur Decius *conſ. 699. Accepi reveren-*
ter, num. 13. & Covarr. *Practicar. quæſt. 9. num. 5. verſ. Pri-*
mum ſane, & ita ſe habet ſtylus Curiæ, ut notat Dec. *d.*
conſ. 699. num. 3. verſ. Et iſta concluſio, ubi allegat Rotam
deciſ. 10. de dolo, & contum. in antiq. Quinimò etiamſi ju- 27
dices delegati nulliter procederent, nihilominus cauſa re-
verteretur ad Papam delegantem, & indignum eſſet, ut
reverteretur ad inferiores, ex quo Papa appoſuit manus:
nam flumina ad locum unde exeunt, revertuntur. Quæ
ſunt formalia verba Innocentii, *in cap. Inter dilectos num. 4.*
verſ. Sed nobis videtur contra de exceſſ. Prælat. cum quo
concordant ibi Doctores, Roman. *conſ. 335. Circa primum*
num. 6. Dec. *d. conſ. 699. num. 13.* & ita reſolutum in Con-
gregatione à Sanctiſſimo ſpecialiter deputata die 14.
Martii 1650.

Ex facto quæſitum eſt, an cauſæ civiles, & criminales 28
ad Eccleſiam Cathedralem ſpectantes ratione directi do-
minii, quod habet in bonis ab ea in feudum conceſſis,
comprehendantur decreto Concilii, *cap. 20. ſeſſ. 24.* adeò
ut in prima inſtantia cognitio hujuſmodi non ſit per Nun-
tios, vel Legatos de latere ab Epiſcopo avocanda.

Ex parte Epiſcopi Sarſinatenſis fuit aliàs propoſitum ſu-
praſcriptum dubium in Sacra Congregatione Concilii;
quod tamen minimè fuit reſolutum ex eo, quod de aliqui-
bus in facto dubitaretur, quæ nunc ex infraſcriptis decla-
rata, & patefacta eſſe exiſtimantur: nam anno 1016. Cor-
radus Imperator, & anno 1116. Federic. II. donarunt li-
berè, ſeu in dotem pleno jure conceſſerunt Eccleſiæ Sarſi-
naten. nonnulla Caſtra cum omnibus pertinentiis ſuis, ac
mero, & mixto imperio, nullaque penitus ſibi ipſis reſer-
vata in eis juriſdictione. Unde Epiſcopi Eccleſiæ Sarſina-
tenſ. ab eodem tempore citra in dictis Caſtris, & in perſo-
nas ſibi ſubditas ſemper exercuerunt jura meri, & mixti
Imperii, prout nunc etiam exercent in aliquibus eorum-
dem, inquirendo, condemnando, confiſcando, abſol-
vendo, & ſimilia faciendo, quæ ab aliis Principibus non
recognoſcentibus Superiorem fieri conſueverunt. Ex his
autem Caſtris per dictos Imperatores, ut ſuprà eidem Eccle-
ſiæ conceſſis, Epiſcopi pro tempore aliqua poſtmodum à
menſa Epiſcopali alienarunt in feudum concedendo, quæ
nunc etiam reperiuntur infeudata, in quorum directum
dominium feudatarii eadem caſtra retinentes recognoſcunt
Epiſcopum Sarſinatenſ. ac ei debitum Canonem perſol-
vunt. Verùm in cæteris juriſdictionalibus, & in his, quæ
concernunt adminiſtrationem ſubditorum, minimè pa-
tiuntur Epiſcopum prædictum ſe intromittere: quo fit,
ut cauſas appellationis, recurſus, ſive querelæ per ſubdi-
tos ad ipſum Epiſcopum tamquam ad Dominum directum
interpoſitæ, ad eundem deferri minimè permittant.
Nec de moleſtiis, & gravaminibus per ipſos feudatarios

ſub-

ſubditis inferri ſolitis, Epiſcopum ipſum cognoſcere volunt, cùm tamen ad eum jure feudi talis cognitio ſpectet ſecundum ea, quæ ſuperiùs dicta ſunt. Sed ad evitandam ipſius Epiſcopi juriſdictionem, & cenſuram feudatarii prædicti ſtatim atque cognoſcunt ſuos ſubditos ad Epiſcopum reclamaſſe, habent recurſum ad Legatum, ſeu Præſidem pro tempore ipſius Provinciæ, obtinentſque dicto Epiſcopo cauſas dictorum ſubditorum ad ipſum legitimè devolutas, ſive per eos coram ipſo legitimè introductas avocari, & ſimul inhiberi, ne cognitionem hujuſmodi cauſarum proſequatur, eaſque coram dicto Legato introducunt. In quibus Epiſcopus ipſe ſentit ſe gravatum, prætendens dictas cauſas à ſe minimè avocandas ſtante decreto Concilii *ſeſſ.24. cap.20.* Sed in prima inſtantia coram ſe cognoſcendas, & terminandas, quaſi cauſæ hujuſmodi ad forum Eccleſiaſticum pertineant, atque Eccleſiaſticæ dici poſſe videntur; ex quo ratione feudi Eccleſiaſtici Epiſcopus 29 earumdem aſſequitur cognitionem; quod Epiſcopus nititur ſuadere ex infraſcriptis.

Primò, quia feuda, de quibus agitur, & quæ tenet Eccleſia Sarſinatenſ. ſunt Eccleſiaſtica, ut ex dictis conſtat: & hic notat Abb. *num.25. & 26.* ubi ad cognoſcendum an feudum, in quo ſe intromittit Eccleſia, ſit Eccleſiaſticum, vel ſæculare, dicit attendendam eſſe primam cauſam conceſſionis feudi; ſi enim Eccleſia teneat aliquid in feudum ab aliquo Principe ſæculari, tale feudum dicitur ſæculare, & ſi ipſa Eccleſia hujuſmodi feudum concedat alteri, non per hoc ille dicetur vaſſallus Eccleſiaſticus, ſed ſæcularis, & juriſdictio, quam habet Eccleſia in ipſum, vel in ſubditos ipſius vaſſalli, non dicitur Eccleſiaſtica, ſed ſæcularis, quia tunc cognoſcit non tamquam Epiſcopus, ſed tamquam Dominus feudi: ſi autem feudum, quod ab Eccleſia in alium etiam laicum translatum eſt, originaliter & primò ab ipſa Eccleſia proceſſerit, nec ipſa Eccleſia de eodem feudo alium recognoſcat Superiorem: quod facilè contingere poteſt, ut ſcilicet Eccleſia habeat quæ concedere poſſit in feudum continentia etiam juriſdictionem, & in quibus nullum alium recognoſcat Superiorem, puta ſi Baroniæ, vel aliæ res ſimiles fuerint vel pro dote, vel ſimpliciter, & non in feudum conceſſæ Eccleſiis ab aliquibus ſæcularibus, quæ in totum uti patrimonium Eccleſiaſticum judicantur, & in nullo tenetur Eccleſia donatori: & hæc ſi concedat Eccleſia in feudum, tale feudum dicitur Eccleſiaſticum, & juriſdictio per omnia erit cenſenda Eccleſiaſtica, ut latiùs per eum. Et hoc caſu ſi appellandum ſit, appellatur ad Superiorem Eccleſiaſticum, *cap. Romana*, §. *Debet de appellat.lib.6.*

Cùm igitur feuda, quæ habet Eccleſia Sarſinatenſ. originaliter ab ipſa proceſſerint, & in eis nullum alium recognoſcat Superiorem, ex quo ſunt bona, quæ ſibi liberè in dotem fuerant aſſignata, nec in aliquo donatori reſpondebat: ſequitur ut Eccleſiaſtica omninò ſint judicanda. Si igitur Eccleſiaſtica ſunt, & cauſæ, de quibus agitur, quæ nomine ipſorum veniunt cognoſcendæ, ſunt, & dici debent Eccleſiaſticæ *ad text. in cap. Si annum de jud. lib.6.* & tamquam Eccleſiaſticæ ad forum Eccleſiaſticum pertinere dici poſſunt, *cap.Decernimus de judic.* Ergo diſpoſitio Concilii de talibus cauſis loquentis in prædictis etiam ſibi locum vendicabit.

30 Et confirmantur prædicta ponderando dictionem illam, *quomodolibet*, poſitam in decreto Concilii, quæ univerſalis eſt gloſſ. *in cap. Indemnitatibus*, §.1.*in ver. Quomodolibet de elect. lib.6.* Gemin. *conſ.115. ſuper dubio num.6.* & comprehendit omnes modos tam directos, quàm indirectos, Gloſſ. in Clem.2. *in ver. Quomodolibet de ſent. excommunicat.* & ſive pertineant de jure communi, ſive de jure ſpeciali, Rota *d.614. num.2. part.2. rec.*

Pro ſolutione quæſtionis videtur ſic diſtinguendum: nam aut quæſtio eſt cum inveſtito ab Eccleſia, aut cum altero Ordinario: ſi cum inveſtito, Eccleſia eſt judex com- 31 petens in concernentibus feudum ad tradita *in leg. Imperialem de prohibit. feudi alien.* per Frederic. *in uſibus feud.* ſin autem infeudata eſſet etiam juriſdictio in loco, illa cenſebitur conceſſa cumulativè, ita ut ſit locus præventioni, *ut in cap. Paſtoralis de offic. Ordin.*

Et in ſimilibus terminis quando Epiſcopo competit juriſdictio cumulativè cum inferiori, Sac. Congregatio neutrum excluſit à prima inſtantia, quamvis deciſio expreſſa ſuper hoc non emanaverit. Cæterùm cùm dubium proponatur de cauſa feudali, etſi Epiſcopus ſit judex competens in prima inſtantia, eo quòd feudum ſit Eccleſiaſticum ſecundùm ea, quæ ſuperiùs dicta ſunt: Epiſcopus tamen illam non cognoſcit tamquam loci Ordinarius, ſed tamquam Dominus feudi; ac proinde non videtur eſſe locus decreto Concilii *in d.cap.20.* quod mandat, ut cauſæ ad forum Eccleſiaſticum pertinentes coram Ordinariis locorum cognoſcantur, & terminentur, ut ex infrà dicendis patebit. Si quæſtio eſt cum altero Ordinario, veluti ſi caſtra infeudata ſint in diœceſi aliena, puto juriſdictionem competem Eccleſiæ ratione ſui dominii directi non præjudicare locorum Ordinariis in aliis cauſis Eccleſiaſticis ſive civilibus, ſive criminalibus, præterquam in iis, quæ concernunt feudum, & ſecundùm leges feudales terminandæ ſunt. Nec ſuffragatur Eccleſiæ dominæ feudi decretum Concilii, tum quia loquitur de cauſis ex ſui natura ſpectantibus ad forum Eccleſiaſticum, cujuſmodi ſunt cauſæ ſpirituales, vel quaſi ſpirituales, ut declarat Covar. *pract. quæſt.cap.35. num.2.* Marant. *4. part. diſput.13.* tum quia forus Eccleſiaſticus à foro feudali longè diſtat. Unde ſicut Eccleſiaſticus ratione feudi cognoſcit contra laicum; ita laicus contra Clericum feudatarium in quæſtione feudali, ut oſtenſum eſt *ſuprà num.10.* Tum quia verba potiùs accipienda ſunt ſimpliciter, quàm ſecundùm quid, Bart. *in l. Hoc legatum*, *ff. de legat.3.* Ergo textus *in cap.20.* loquens de Ordinariis locorum non eſt intelligendus de habentibus juriſdictionem ordinariam ratione feudi, quæ appellatur ſpecialis, & eſt reſtricta ad certas cauſas, maximè cùm ſit ſuperinducta, & quatenus præjudicat Ordinariis, reſtringenda ad gloſ. in Clem. *ultim. in ver. Nolumus de offic. Ordin.* Quare hic caſus velut omiſſus relinquitur diſpoſitioni juris communis, & legum conſuetudinumque feudalium.

Non obſtat ponderatio dictionis, *quomodolibet*: nam etſi univerſalis ſit, tamen reſtringitur ad ſubjectam materiam, & diſtribuit illos modos, quibus cauſæ ad forum Eccleſiaſticum pertinere dicuntur, quales non ſunt hæ de quibus agitur ad textum *in l. Si uno in princ. ff. locat.* cum ſimilibus, ut per Alex. *in conſ.35. Viſo proceſſu num.10. & 11. lib.4.*

Itaque ad propoſitum dubium videtur abſolutè reſpondendum cauſas civiles, & criminales ad Eccleſiam Cathedralem ſpectantes ratione directi dominii, quod habet in bonis ab ea in feudum conceſſis, non comprehendi in decreto *dict. cap.20. ſeſſ.24.* Concilii Tridentini, & ita Sac. Congregatio cenſuit.

DE FORO COMPETENTI.

Gregorius IX.

CAPUT XX.

Licèt ratione delicti, ſeu contractus, aut domicilii, ſive rei de qua contra poſſeſſorem cauſa movetur, quibus forum regulariter quis ſortitur, Epiſcopus veſter apud Sedem Apoſtolicam conventus non fuerit. Quia tamen omnium Eccleſiarum mater eſt eadem & magiſtra, ritè compelli potuit, ut ibi ſuis adverſariis reſponderet: niſi pro alia juſta & neceſſaria cauſa veniſſet, quam ſi tunc allegaſſet, jus revocandi domum ſalvum fuiſſet eidem.

S V M-

S V M M A R I V M.

1 *CLerico in Curia Romana convento non competit declinatoria fori, competit tamen ſibi ex cauſa ius revocandi domum.*

2 *Forum quis ſortitur in cuius territorio delinquit, licet aliàs ei ſubiectus non ſit.*

3 *Locus an attendatur ubi delictum eſt inchoatum, an ubi eſt conſummatum quoad effectum ſortiendi forum.*

4 *Iudex delicti an poſſit citare extra territorium, & num.15.*

5 *Forum quis ſortitur in loco, ubi contrahit, vel fingitur contraxiſſe.*

6 *Forum ut quis ſortiatur ratione contractus quæ requirantur, & num.15. & ſeq.*

7 *Contrahens cum tranſeunte quando poſſit eum convenire in loco celebrati contractus.*

9 *Forus domicilii dicitur proprius, & naturalis forus.*

10 *Diœceſis appellatione in dubio comprehenditur diœceſis domicilii.*

11 *Subiectus propriè non dicitur qui ſubeſt poteſtati delegatæ.*

12 *Ordinarius domicilii poteſt procedere contra ſubditum, licet abſentem, & eum citare tam quoad effectus rem concernentes, quàm perſonam.*

13 *Citationis executio non eſt actus iudicialis, ideò poteſt per nuntium exerceri, etiam extra territorium.*

14 *Ordinarius domicilii poteſt contra abſentem procedere etiam ad ſententiam excommunicationis.*

15 *Ordinarius delicti, vel contractus non poteſt procedere contra abſentem quoad effectus perſonam concernentes; poteſt tamen procedere contra bona, ſi in ſuo territorio reperiantur, & num. ſeqq.*

16 *Citatus extra territorium ab Ordinario delicti non dicitur contumax, cùm non teneatur comparere.*

17 *Iudex contractus non poteſt abſentem directè de debito condemnare, niſi reus eſſet præventus, vel ibi aliquando comparuiſſet.*

18 *Iudex contractus poteſt contrahentes citare extra locum, & diœceſim contractus.*

19 *Citatio iudicis contractus non conſtituit abſentem in contumacia, quoad hoc ut poſſit excommunicari, vel mulctari, ſed tantùm quoad hoc, ut poſſit miſſionem pati.*

21 *Forum quis ſortitur ubi res litigioſa ſive illius poſſeſſio ſita eſt, ſive res ſint mobiles, ſive immobiles.*

22 *Romæ quilibet Clericus, aut etiam laicus in cauſis ad forum Eccleſiæ ſpectantibus conveniri poteſt, licet aliàs ibi ſpecialiter forum non ſortiatur.*

23 *Papa eſt Iudex Ordinarius ſingulorum.*

24 *Ius revocandi domum quid ſit, & an reverſus teneatur cavere de iudicio ſiſti. & quid obſervet Rota.*

25 *Clericus an poſſit in Curia Romana conveniri in prima inſtantia, non obſtante decreto Concilii Tridentini* in cap.20. ſeſs.24. *& num. ſeq. uſquè in fin.*

27 *Vagabundi, qui certum domicilium, vel habitationem non habent, ſortiuntur forum ubi reperiuntur.*

28 *Forum ſortiendi quinquaginta duo modi numerantur à Speculatore.*

29 *Papa non ſolum eſt Epiſcopus univerſalis Eccleſiæ, ſed etiam Archiepiſcopus Vrbis Romæ, & Romanæ Eccleſiæ Epiſcopus.*

30 *Cauſæ, quæ ſecundùm Canonicas ſanctiones in Curia ſunt tractandæ, & ab Ordinariis cognoſci non poſſunt in prima inſtantia, quæ ſint, & num. ſeq. uſque in fin.*

31 *Cauſæ beneficiorum reſervatorum ſunt cognoſcendæ apud Sedem, & ſunt de exceptis à Concilio, ſive emergant principaliter, & directè, ſive incidenter.*

32 *Reſervato aliquo caſu Papæ, cenſetur etiam reſervata illius cognitio.*

33 *Cauſæ executivæ vigore obligationis Cameralis, aut litterarum Apoſtolicarum non ſunt de comprehenſis à Concilio* in cap.20. ſeſs.24.

34 *Cauſa in prima inſtantia eſt cognoſcenda in Curia ubi Papa providit de beneficio uti reſervato, vel aliàs, & Ordinarius providit ut de ſpectante ad ſuam collationem.*

35 *Concilium Tridentinum* in cap.20. ſeſs.24. *nihil imminuit Sedis Apoſtolicæ authoritatem in cauſis cognoſcendis.*

36 *Cauſæ ad Curiam devolutæ ſemper ſunt exceptæ decreto* cap.20. verſ. Ab his excipiuntur, ſeſs.24.

37 *Cauſæ ad Curiam devolutæ quæ dicantur.*

38 *Cauſa de conſenſu Epiſcopi non poteſt in prima inſtantia in Curiam introduci, niſi partes etiam conſentiant.*

39 *Declaratur.*

40 *Curialis ſi conveniatur in partibus coram loci Ordinario, an poſſit opponere declinatoriam, & petere ut cauſa ad Curiam remittatur, & n. ſeq. uſque in fin.*
Quid de iure communi, n.41.
Et quid vigore Eugenianæ, n.43.

41 *Actor habet electionem conveniendi reum plures iudices habentem ſub quo maluerit iudice.*

42 *In foro domicilii, vel originis, aut contractus, vel delicti an, & quomodo Clericus abſens conveniri poſſit.*

43 *Eugeniana Conſtitutio eximens Curiales ab Ordinariorum iuriſdictione comprehendit tam laicos, quàm Clericos.*

44 *Eſt favorabilis, & pro tutela Curialium.*

45 *Suffragatur reſidentibus in Curia Romana, non autem venientibus ad eam pro aliquo momentaneo negotio.*
Et requiritur reſidentia ſaltem per annum.

46 *Non tuetur Curiales, qui recedunt à Curia animo non redeundi, vel diu extra Curiam morantur.*

47 *Locum non habet ſi Curialis ſit actor, ſed tantùm ſi ſit reus.*
Clericus in Curia reſidens non poteſt reum abſentem ad Curiam trahere, ſed illius forum ſequi debet, ibidem.

48 *Eugeniana non iuvat Curialem, qui intentat remedium* l. diffamari, niſi poſſideat.

49 *Item non iuvat obtinentes beneficia extra Curiam quin ratione illorum beneficiorum conveniri poſſint coram loci Ordinario.*
Et quid in Referendariis, ibid.
Item non tuetur Parochos non reſidentes.

51 *Eugeniana non tuetur Curialem quin poſſit conveniri in partibus vigore* l. Unicæ, C. quando Imper. inter pupill. & vid.

52 *Conſtitutio tollens privilegia non tollit clauſa in corpore iuris.*

53 *Eugenianæ beneficio non gaudet Curialis non opponens in partibus declinatoriam fori ante litem conteſtatam.*

54 *Procurator Curialis litem conteſtando in partibus coram loci Ordinario cenſetur illius iuriſdictionem prorogare, & excludit principalem à beneficio Eugenianæ.*

55 *Decreto irritanti à partibus renunciari non poteſt niſi tantùm privatam reſpiciat utilitatem.*

L*icèt*. Clerico in Curia Romana convento non compe- 1
tit declinatoria fori; poſset tamen ſibi competere jus
revocandi domum. Vel ſic. Quiſque Clericus poteſt in
Curia Romana conveniri, licèt aliàs ſpecificè forum ibi
non ſortiatur; habet tamen ex cauſa jus revocandi domum.
Hoc dicit. Dividitur in duas partes. Primò ponit quatuor
modos ſortiendi forum. Secundò addit quintum cum modificatione, ibi: *Quia tamen*.

Nota primò ex hac Decretali quatuor modos ſpeciales 2
ſortiendi forum. Primus eſt ratione delicti: nam in cujus
territorio quis delinquit, ejus juriſdictioni ſubjicitur, licèt aliàs ei ſubjectus non ſit, *cap. 1. de raptor. cap. Placuit, 7. quæſt. 3. cap. Poſtulaſti ſuprà eodem*, Auth. *Qua in provincia, C. ubi de crim. ag. opor. cum concord.* de quibus hìc per
gloſ. 1. & Hoſtienſ. *num.* 1. An autem inſpiciatur locus, ubi 3
delictum eſt inchoatum, an verò locus ubi eſt conſummatum, Joan. Andr. *in cap. In obſcuris de reg. iur. lib. 6. in Mercur.* tenetur utrobique cenſeri commiſsum delictum; & ideò utrumque judicem poſse procedere: & hanc dicit eſse communem ſententiam Aret. *hìc num.* 7. Tu diſtingue ut per eumdem Aret. cujus concluſiones reaſsumit Felin. *n.* 13.

&

& ſeq. & vide quod ſuper hoc ſcripſi *in cap. Tuarum num.7.*
& ſeq. infrà de privil. & an judex delicti poſſit citare extra
territorium, vide Angel. *in ſua diſp. incip. Bononien.num.4.*
ubi relatis, & confutatis quinque opinionibus pro regula
exiſtentem extra territorium citantis nec materialiter, nec
verbaliter citari poſſe: & eam limitat ſex modis, quos hìc
proſequitur Felin. *num.1. verſ. Tu vero ſequere Angelum.*

5 Secundò modus ſortiendi forum eſt ratione contractus,
ut ſi quis in alieno territorio per ſe, vel per alium contra-
hat, vel fingatur contraxiſſe ratione deſtinatæ ſolutionis:
nam ibi poteſt convenire, & accipitur hìc contractus non
ſtrictè prout eſſe dicitur ultrò citròque obligatorius, ut em-
ptio, venditio, Societas, juxta text. *in l. Labeo, ff. de verb.*
ſignif. Sed latiſſimè pro omni materia obligationem pro-
ducente, etiamſi obligatio naſcatur ex parte unius tantùm,
ut in leg. Heres abſens, & in l. Omnem obligationem, ff. de
Iudic. ſecundùm gloſ. *hic in verſ. Ratione contractus*, Ho-
ſtienſ.*num.4.*Butr.*num.*11. & Abb. *num.*29.

6 Adverte tamen, ſecundùm Cynum *in leg.Si poſtquam, C.*
de evictionibus, quia non omnis contrahens poteſt conve-
niri in loco contractus, *ut notatur in cap. Romana, §. Con-*
trahentes circa princip.hoc tit.lib.6. ſed ita demum ſi habeat
ibi officinam, vel tabernam ſecundùm Archid. & Joan.
Andr. vel niſi veniſſet ſpecialiter pro illo contractu, ut no-
tat Hoſtienſ. *in cap. quod Clericis ſuprà eodem.* Secus ſi ve-
niſſet ut mercator, advena, ſeu viator confeſtim diſceſſu-
rus, *d.l.Heres abſens, ff.de Iudic.*

7 Abſurdum eſt enim, ut quotquot locis quis navigans, vel
iter faciens delatus eſt, tot locis ſe defendat, ut ibi dicitur
in §.Proinde, & declarat *hic* Butr. *num.*13. & Collectar.
*num.*4. Itaque contrahens cum tranſeunte, non poteſt ibi
eum convenire, niſi in duobus caſibus. Primus eſt, quan-
do contrahens ignorabat illum eſſe advenam, ſeu viató-
rem, puta non erat cum calcaribus, ſeu indumentis viato-
ris, ſed indutus ut alius civis: is ſibi enim imputet, qui ſe
viatorem non declaravit.

8 Secundus eſt, quando implementum contractus debet
ſtatim fieri in loco, ubi contrahitur: ut ſi emas equum
à viatore, ut ſtatim tradat non habita fide de tradendo. Ita
poſt Bart. *in d. l.Heres abſens*, & Cyn. *in l.1. C.Vbi de poſ-*
ſeſs. agi oport. declarat hic Butr. *num.*115. *verſ. Hæc dicit*
vera Bartol.

9 Tertius modus ſortiendi forum eſt ratione domicilii,
*cap. Ex parte ſuprà eodem, l.Cives, C. de Incol. lib.*10. cum
aliis adductis hìc per Innoc. *num.1. in ver. domicilii*, & hic
propriè dicitur eſſe verus, & naturalis forus, Innoc.*num.*3.
Butr.*num.*16. & Felin. *num.*23.

10 Hinc appellatione alicujus diœceſis in dubio compre-
henditur diœceſis domicilii, ut notat Compoſtell. *in cap.*
Nonnulli in 4. gloſſa de reſcript. & Specul. *in tit. de citat.* §.
1. *circa princip.* & ſic dicit Joan. Andr. ſe diſputaſſe *in cap.*
*Statutum in gloſ.*5. quæ incipit: *Dicebamus ad fin. de Re-*
ſcript. in 6. Hinc etiam appellatione ſubjecti in dubio ve-
nit ſubjectus ratione domicilii, *gloſ. in cap. Nuper in ver.*
Abſolutio, de ſent.excomm. & gloſ. in Clem.1. *in ver.Sub-*
ditos de foro compet. quam ibi omnes ſequuntur.

Et de diœceſi dicitur tantùm qui eſt ſubditus ratione do-
micilii, Archid. *in cap. Cùm nullus in verſ. Parochiæ de tem-*
11 *por. ordinat.in 6.* Subjectus etiam propriè non dicitur, qui
ſubeſt poteſtati delegatæ, ut dicit gloſ. *in cap. Pervenit 7.*
*quæſt.*1. quia tales ſubmiſſiones ſunt ſecundùm quid, &
non ſimpliciter, & naturaliter, ſed per accidens; unde
12 ſolus forus domicilii eſt verus, & ordinarius forus, ita ut
propterea ſecundùm communem opinionem, de qua te-
ſtatur Abbas *num.*41. Ordinarius domicilii non ſolùm
poſſit procedere contra ſubditum ſi ſit præſens, qui quo
caſu poteſt in eum exercere omnimodam juriſdictionem,
ut in Clement. *Paſtoralis de re iudic. & in cap. Cùm contin-*
gat ſuprà de offic. Ordin. cap.1. & cap. Cùm Epiſcopus eodem
tit.lib.6. & l. Congruit de offic. Præſid. cum ſimil. & eum
convenire tam pro contractibus alibi geſtis, & re alibi ſita,
quàm pro delictis alibi perpetratis, *ut in cap. Dilecti, cum*
ibi notatis ſuprà eodem, & in d. cap. Cùm contingat, & ibi
plenè per Abbatem: Sed etiam ſi ſit abſens: nam poteſt ci-
tari per judicem domicilii quoad omnes effectus, ſcilicet
ut procedat contra eum vel ad miſſionem in poſſeſſionem,
vel ad condemnationem ſi ſtatus cauſæ patiatur: quia
ubicumque ſit, ejus ſubditus remanet, & citatio decerni-
tur in proprio territorio ipſius judicis, licèt nuntius exe-
quatur extra territorium: nam illa executio non eſt actus 13
judicialis; & ideò poteſt exerceri extra territorium, *ut no-*
tatur in cap. Novit de offic. leg. & in cap.Romana, §. Contra-
hentes de foro compet. lib.6. & tenent Hoſtienſ. & Joan. Andr.
in cap.7. de raptor.

Quinimò poteſt Ordinarius domicilii contra abſentem 14
procedere etiam ad ſententiam excommunicationis, ut
contra Paul. de Leaz. & Calder. tenet hìc Joan. de Lign. &
Feder. de Sen. *conſ.*16. quorum opinio communis eſt, ut
ſimiliter teſtatur Abb. *num.42. verſ.Ioan.de Lignano*, hic in-
diſtinctè tenet contrarium.

At ſecus eſt in Ordinario ratione delicti, vel contractus; 15
quia ita demum poteſt procedere contra delinquentem, vel
contrahentem eos excommunicando, & mittendo in poſ-
ſeſſionem, ſi ſint præſentes in loco; ſin autem abſentes
ſint, contra perſonam procedere non poterit, ſed tantùm
contra res mittendo in poſſeſſionem earumdem rerum, ſi
reperiantur in loco delicti, vel contractus, ut determinat
Innoc. *hic in princip. in ver. Contractus*, & Hoſtienſ. *num.*3.
ubi reddunt rationem cur ſubditus abſens non poſſit ex- 16
communicari, quia ſcilicet non poteſt dici contumax,
cùm citatus extra territorium non teneatur comparere.
Idem tenet Ant. de Butr. *num.6.* ubi concludit, delinquen-
tem, ſi ſit præſens in territorio ubi deliquit, eſſe ſubjectum
quoad omnes effectus, & perſonam, & bona ibi exiſtentia
concernentes; ſi verò ſit extra territorium, eſſe ſubjectum
tantummodo quoad poteſtatem diſtringendi bona ſita in
territorio judicis perpetrati delicti, *ut notatur in cap.Poſtu-*
laſti ſupra eod. Et idem in contractibus concludit *num.*15.
dicens, ita demum aliquem ſortiri forum ratione contra-
ctus, ſi ibi inveniatur quoad effectus perſonam concernen-
tes. Ideòque ſi Ordinarius vellet eum excommunicare,
non poſſet eum quoad hunc finem in contumaciam conſti-
tuere. Et idem putat ſi vellet eum de debito directè con- 17
demnare, niſi eſſet præventus, ut dicit Innoc. *in cap.Præ-*
terea de dilation. vel niſi ibi aliquando comparuiſſet, *ut ait*
gloſ. in l. Si quis Romæ, ff.de Iudic. & ſubdit ſe hoc in facto
habuiſſe.

Quoad effectus, aut res concernentes benè poſſet cita-
ri, & in contumaciam conſtitui, & miſſionem pati, dum-
modo tamen res ſint in loco initi contractus, ut dictum eſt
ſupra in delictis.

Idem tenet hìc Collectar. *num.*5. dicens, judicem contra- 18
ctus poſſe contrahentes citare extra locum, & diœceſim
contractus, quia citare eſt juriſdictionis voluntariæ, *cap.*
Præterea de dilation. Et ea quæ ſunt voluntariæ juriſdictio-
nis, judex poteſt extra territorium exercere, *ut notatur in*
cap.Novit de offic. legati. Verumtamen hujuſmodi citatio 19
non eſt efficax ad conſtituendum citatum in contumacia ſi
non compareat quoad hoc, ut judex citans ad excommu-
nicationem, mulctam, vel aliam pœnam poſſit contra
eum procedere, ſed miſſionem facere poterit, ut expreſſè
habetur *in d.§. Contrahentes*, ubi hoc tenet Joan. Andr. ſe-
cundùm eum.

Quartus modus ſpecialis ſortiendi forum eſt ratione rei: 20
nam ubi res eſt litigioſa, aut illius poſſeſſio ſita eſt, ut hìc
dicitur, ibi quis poteſt conveniri, *ut C. vbi in rem actio*
per tot. cap. Sanè, & cap.Ex parte ſupra eod. ſive res ſit mo-
bilis, ſive immobilis, *leg. quod legatur, ff. de Iudic.* ſecun-
dùm Innoc. *hic num.2. in ver. Rei*, & Hoſt. *in eodem ver.*
*num.*5.

Quæ autem requirantur ad hoc, ut altero ex prædictis
quatuor modis quis forum ſortiatur, ſingillatim explicant
Butr. & Abb. exponendo per ordinem quatuor gloſſas hìc
poſitas.

Secundò nota præter quatuor modos ſpeciales, de quibus 21
ſuprà, alium modum generalem ſortiendi forum, videli-
cet ratione Communis Patriæ, vel communis Superioris:
Roma enim communis eſt Patria, *l. Roma, ff. ad munici-*
pal. & ideò in Romana Curia quilibet Clericus, vel Lai-
cus conveniri poteſt, licèt ibi non delinquat, vel contra-
hat, aut aliàs ſortiatur forum, ut hìc: Clericus quidem
indiſtinctè; Laicus verò in cauſis, pro quibus coram Papa
conveniri poteſt ſecundùm Anton. de Butr. *num.*3. id eſt,
in cauſis ad forum Eccleſiaſticum quomodolibet ſpectanti-
bus, de quibus notatur *in Summ.11. quæſt.3.* & cenſetur Cu-
ria Romana ubicumque eſt Papa, ut per Butr. *num.2. in 2.*
notab. Ad hoc quod dixi *in cap. Ego N. num.31. de iur.*
iur. nam ut inquit gloſſa *fin. hic* cùm Papa ſit judex ordina- 22

rius

rius ſingulorum, nulli fas eſt illius forum declinare, *cap. Cuncta per mundum 9. quæſt. 3.* Conventus tamen habet jus revocandi domum, ſi ob aliam cauſam illic inde liberatus acceſſerit, ut hic, & quidem ex cauſa neceſſaria, vel probabili, & quaſi neceſſaria, ut poſt Innocentium conclu-
23 dunt Hoſtienſ. *num. 12.* & Butr. *num. 25. verſ. Stet regula*, Adde Rotam *deciſ. 2. de for. compet. in antiq.* ubi reſolvit, venientes ad Romanam Curiam ex cauſa voluntaria non habere jus revocandi domum; ſecus ſi ſit cauſa neceſſaria, & quæ de facili expediri non poſſit: poteſt enim excipere; Domine non veni ad hoc paratus; remittatis me ad domum; deliberabo, ut formaliter explicant Hoſtienſ. *in fin.* Joan. Andr. *num. 7. in ver. Domum*, ſubdunt tamen: ſed parum prodeſt, quia quod differtur, non aufertur; tenetur enim cavere ſaltem de judicio ſiſti, & ad diem ſibi aſſignatam reverti, *l. 2. §. Sed ſi dubitetur, ff. de Iudic.* Sed in hoc Innoc. *num. 3.* poſt multa determinat contrarium, *Nobis*, inquit, *plus placet quod nunquam debet dare cautionem, quod poſt reverſionem ſuam revertetur ad Curiam ibi cauſam acturus, ſed quod coram ſuo iudice ordinario reſpondebit*, *leg. 2. §. Legatis, ff. de iudic.* & ibi plenè habetur de hoc privilegio revocandi Domum. Cæterùm tamen adverte ad id, quod in propoſito dicunt Domini de Rota *deciſ. 829. alias ult. in tit. de foro compet. in antiqu.* cujus hæc ſunt verba: *Nota quod illi, qui ſunt in Curia Romana pro Republica, habent ius revocandi domum, c. t. de for. comp. c. fin. de dilat. cap. Cauſam: tamen communiter obſervatur, quod tales non habent ius revocandi domum, ideo coguntur ibidem reſpondere ſuis adverſariis, poſtquam ſunt præſentes in Curia. Ita obſervat Rota.* Vide Compoſtell. *in cap. Statutum de reſcript. lib. 6.* Hæc ibi.

24 QUÆRO, An diſpoſitio hujus Decretalis, qua deciditur ut Clericis in Romana Curia competat declinatoria fori, fuerit ſublata decreto Concil. Trident. *cap. 20. ſeſſ. 24.* quo ſtatuitur, ut cauſæ omnes ad forum Eccleſiaſticum quomodolibet pertinentes, etiamſi beneficiales ſint, in prima inſtantia coram Ordinariis locorum duntaxat cognoſcantur, & terminentur.

25 Videtur reſpondendum non fuiſſe ſublatam: nam ſub illis verbis Concilii: *coram Ordinariis locorum, &c.* non ſolùm comprehenditur Ordinarius loci domicilii, verùm etiam Ordinarius cujuſque loci, ubi quis ex juris præſcripto forum ſortitur ſive id contingat ratione originis, vel beneficii, *cap. Cùm nullus de tempor. ordin. lib. 6.* ſive ratione delicti, contractus, ac rei litigioſæ, *cap. 1. de privileg. eodem lib.* ſive aliis modis, de quibus *in l. 2. ff. de Iudic.* Et conſequenter comprehenditur etiam Ordinarius loci Romanæ Curiæ, cùm in ea Clerici forum ſortiantur, & Papa ſit Ordinarius ſingulorum, ut dicit hic gloſ. *fin.* & proprius Ordinarius eorum, qui in Curia præſentes ſunt juxta textum noſtrum. Hoc enim indicant verba illa Concilii: *Ad forum Eccleſiaſticum quomodolibet pertinentibus*, quibus inſinuatur, illum ad hunc effectum eſſe loci Ordinarium, ad cujus forum quomodolibet ſpectat cauſæ cognitio.

Et eò magis quòd Concilium *in dicto cap. 20.* dum præcipit cauſas in prima inſtantia cognoſci coram Ordinariis locorum, concordat cum jure communi, *ut in cap. 1. in cap. Inolita, & cap. placuit, 11. quæſt. cap. 1. & cap. Si diligenti ſupra eodem.* Ergo ſicut de jure communi Clericus in prima inſtantia conveniri poteſt in Curia Romana, ut in hoc textu, cui non præjudicatur per jura præallegata, quæ præcipiunt Clericos conveniri coram Epiſcopo; eodem modo conveniri poterit poſt Concilium, quod recipit interpretationem paſſivam à jure communi, *l. 2. C. de noxalib.* gloſ. Bart. & DD. *in l. Sciendum, ff. Qui ſatiſd. cogan.*

Quòd ſi diceremus Concilium ſuſtuliſſe alios modos ſortiendi forum, innumera ſequerentur abſurda: nam ratione delicti Epiſcopus non poſſet procedere contra eos, qui in ſua diœceſi domicilium non habent, & ſic extra locum domicilii crimina ubique committerentur impunè, nec liceret Epiſcopo illa ulciſci ad præſcriptum *cap. 1. & cap. Licet, ſupra de offic. Ordin. & cap. 1. infra de raptor. cum*
26 *multis ſimil.* Item vagabundi, qui certum domicilium, vel habitationem non habent, gloſ. & Bartol. *in l. 4. §. Prætor, ff. de damn. infec.* nullibi pro delicto, aut contractu poſſent conveniri contra ea, quæ notantur *in l. Hæres abſens*, ubi Bart. *num. 5. ff. de Iudic.* In his enim habet locum illud. Ubi te invenero, ibi te judicabo, gloſ. *in l. 1. in ver. Reperiuntur, C. Ubi de crimin. agi oport.* Et ſummatim univerſa juriſdictio Eccleſiaſtica confunderetur: nam præter 27
modos expreſſos in hac Decretali quamplures alii ſunt modi ſortiendi forum, quod innuit adverbium illud, *regulariter*, in textu poſitum, & multos enumerant hic Hoſtienſ. *num. 3.* & Joan. Andr. *num. 2.* videlicet ratione originis, manumiſſionis, adoptionis, militiæ, & dignitatis, matrimonii, privilegii, curſus temporis, tranſlationis, extremæ voluntatis, conditionis, compromiſſi, recuſationis, appellationis, delegationis cauſæ, majoritatis, conſenſus, ſive prorogationis, vel negligentiæ judicis, reconventionis, quæſtionis feudalis, & vagationis. Et hos per ordinem proſequitur idem Hoſt. *in Summ. de for. compet. §. 2.* & quinquaginta duos recenſet Specul. *in tit. de compet. Iud. §. 1.*

Quæ igitur multis ſunt excogitata laboribus, & vigiliis, ſancta Synodus cenſeri non debet unico verbo ſubvertere voluiſſe, dicit text. *in cap. Eccleſia veſtra il ſecondo, ſupra de elect.* Et certè ſi quis delinqueret, aut contraheret Romæ, Concilium non obſtaret, quin in Curia poſſet conveniri; idque non alia cauſa, niſi quia ratione delicti, vel contractus ibi forum ſortiretur, alioquin Papa eſſet deterioris conditionis in Urbe, quàm ſint reliqui Ordinarii in ſuis Civitatibus; quod eſſe non debet, *cap. Cum dilectus de Cleric. non reſiden.* Nam Romanus Pontifex non ſolùm eſt 28
Epiſcopus, & Caput Univerſalis Eccleſiæ, *cap. Suſpectos*, juncta ſuprascriptione, 3. *quæſt. 5.* Concilium Florentinum in definitione, quæ habetur poſt *ſeſſ. 25. verſ. Item diffinimus ſanctam Apoſtolicam Sedem*; ſed dicitur etiam Urbis Romæ Archiepiſcopus, *cap. Statuimus in tit. 4. diſtinct. cap. 2. Similiter in tit. 5. quæſt. 4. leg. Victor, C. de Summa Trinit.* & Archiepiſcopus magnæ Romæ appellatur *in cap. In tantum 21. diſtinct.* ibi *Sanctiſſimum, & Beatiſſimum Archiepiſcopum magnæ Romæ Leonem*, & Romanæ Eccleſiæ Epiſcopus, *in cap. Si quis Epiſcopus accuſatus 2. quæſt. 6.* prout hæc notantur per Archid. & Joan. Andr. *in rubr. de conſtit. lib. 6.* & Gemin. *conſ. 93. Videtur primo num. 1.* Sicut ergo Concilium non reſiſtit, quin potiùs aſſiſtit modo ſpeciali ſortiendi forum in Curia ratione delicti, vel contractus; eodem modo dicendum eſt aſſiſtere generali modo ibi ſortiendi forum ratione patriæ communis, cùm utroque caſu quis dicatur conveniri coram Ordinario loci, & in cauſis ad illius forum pertinentibus; nec ulla ſufficiens ratio diverſitatis afferri poſſit. Atque ita hic caſus comprehenditur in regula, de qua in principio *dicto cap. 20. ſeſſ. 24.* Et hanc ſententiam non obſcurè videtur olim probaſſe Sacra Congregatio ejuſdem Concilii interpres: nam generaliter conſulta, An decretum *cap. 20. ſeſſ. 24.* ſuſtulerit modos legitimos, quibus aliquis ex juris communis diſpoſitione, præſertim ratione celebrati contractus forum ſortitur, reſpondit non ſuſtuliſſe.

Sed quatenus non includeretur ſub regula, includeretur 29
tamen ſub illius exceptione, quæ habetur paulò infrà ibi: *ab his excipiantur cauſæ, quæ iuxta Canonicas Sanctiones apud Sedem Apoſtolicam ſunt tractandæ*; neque enim dubitandum eſt, quin ſub hujuſmodi exceptione comprehendantur etiam cauſæ Clericorum, qui in Romana Curia conveniuntur, quippe quæ ſecundùm diſpoſitionem hujus Canonis in ipſa Curia tractari debent.

Quod inde manifeſtius apparet, quod olim infraſcripta dubia excitata fuerunt ſuper *d. cap. 20. ſeſſ. 24.*

Primò, quæ cauſæ intelligantur exceptæ in illis verbis: *Canonicas Sanctiones*, ut de illis Ordinarii cognoſcere non poſſint.

Secundò, an cauſæ beneficiorum reſervatorum in Corpore Juris, vel per extravagantes, vel per regulas Cancellariæ, aut aliis modis ſint tractandæ tantùm apud Sedem Apoſtolicam, an aliquæ tantùm, & quæ illæ ſint.

Tertiò, an reſervato aliquo caſu Papæ, intelligatur etiam reſervata Papæ cognitio illius cauſæ ad effectum, ut non poſſit cognoſcere alius.

Quartò, an materia, quæ in litteris Apoſtolicis continetur, ſit executiva, & an coram Ordinario de ea agi debeat.

Quintò, ubi Papa providit de beneficio, vel quia dicatur præveniſſe, vel tamquam devoluto, vel reſervato, & Ordinarius providit tamquam de ſpectante ad collationem ſuam, coram quo debeat in prima inſtantia cauſa cognoſci. Et quid ſi pars ob id alleget Ordinarium ſuſpectum.

Hæc dubia non fuerunt ſoluta à S. Congregatione Concilii; ſed tamen illis reſponderunt plures celebres Juriſcon-

ſulti, & Rotæ Auditores ex authoritate Sanctiſſimi ab eadem Congregatione conſulti, & inter hos.

Aldobrandinus Rotæ Auditor, qui poſteà Clemens VIII. reſpondit ad primum pro Canonicis Sanctionibus intelligendum eſſe univerſum Jus Canonicum, Statuta Conciliorum, Decreta, & Conſtitutiones Pontificum conſuetudine, aut Concilio non abrogatas. Cauſas autem juxta Canonicas Sanctiones apud Sedem Apoſtolicam tractandas enumerari per gloſſ. *in cap. Quod translationem de offic. leg.* Tales etiam eſſe cauſas exemptorum per textum *in cap. Cupientes de elect. in 6.* exceptis tamen caſibus, in quibus Concilium Tridentinum dedit Ordinariis juriſdictionem in exemptos: Tractandas item apud Sedem Apoſtolicam eas cauſas, in quibus utraque pars conſentit, & vult in Curia litigare, *cap. Dilecti de foro compet.*

Ad ſecundùm reſpondit dividendo dubium in duas partes. Primò enim dixit conſiderandum, an reſervationes operentur, ut nedum beneficia, vel eorum proviſio, ſed etiam cauſæ cognitio ſuper proviſione beneficii reſervati principaliter, & directè emergens ſit reſervata. Secundo, quatenus reſervata ſit, an cauſæ hujuſmodi ſint de exceptis in decreto, ſive hujuſmodi beneficiorum reſervationes ſint
30 clanſæ in Corpore Juris, ſive per extravagantes, ſive per regulas. Ad primam partem reſpondit, cauſæ cognitionem eſſe Pontifici reſervatam, nec in ea Ordinarium ſe intromittere poſſe, *per l. Neratius, ff. de reg. iur.* Joan. Andr. Anton. de Butr. & Anchar. *in cap. Inter dilect. de exceſſ. Prælator.* Ad ſecundam reſpondit, ſive cauſæ emergant principaliter, & directè ſuper proviſione beneficii reſervati, ſive incidenter, eſſe de exceptis, *d. cap.* 20. ut notatur *in cap. Ordinarii de offic. Ordin. in 6.* Nec obſtare, quòd reſervatio ſit ex regulis Cancellariæ: quia illæ quoque ſunt Conſtitutiones generales, ſicut etiam edicta Prætorum erant annalia, & tamen jus generale conſtituebant.

31 Ad tertium reſpondit, reſervato caſu cenſeri etiam reſervatam illius cauſæ cognitionem *per c. Ordinarii de offic. Ordin. in 6.* & licèt Concilium *cap. 5. ſeſſ. 22.* videatur dediſſe poteſtatem Ordinariis cognoſcendi de ſubreptione diſpenſationis Apoſtolicæ, tamen datur uti Delegatis Sedis Apoſtolicæ, & ſummariè, & extrajudicialiter tantùm, nec extenditur ad diſpenſationes motu proprio conceſſas.

32 Ad quartum reſpondit Decretum *dict. cap. 20. ſeſſ. 24.* non habere locum in cauſis executivis vigore obligationum in forma Cameræ, aut litterarum Apoſtolicarum per textum *in cap. Dilecti de foro competent.* in his enim partes in Curia reſpondere permittuntur. Quo verò ad executionem litterarum Apoſtolicarum in quibus dantur executores, Ordinarius ſe intromittere non poteſt etiam executioni auxilium præſtando, Bald. *in cap. 1. §. Si facta in fine,* ſi de feudo, controverſia fuerit inter Dominum, & Dec. *in cap. Super eo col. penult.* & ibi Felin. *col. fin. verſ. Quæro tertio de præſumpt.*

33 Ad quintum reſpondit, cauſam debere cognoſci à Sede Apoſtolica, cùm Ordinarius non poſſit eſſe judex ſuæ collationis, *c. à collatione de appellat. in 6.* & multò magis cùm Ordinarius recuſatur; & licèt tunc cauſa poſſet tractari coram Metropolitano, ſi ad eum appellaretur; id tamen eſt extra terminos Concilii, quod nihil providit ubi Ordinarius loci eſt impeditus cognoſcere per recuſationem; illa enim verba, *locorum ordinariis*, intelliguntur de Epiſcopis, non de Metropolitanis, qui non dicuntur Ordinarii diœceſum ſuorum Suffraganeorum, Card. *in cap. Paſtoralis col. 2. de off. Ordin.*

34 Vantius Epiſcopus Urbevetanus non reſpondit ad ſingula dubitationum capita, ſed generaliter hoc modo: Ex decreto Tridentini Concilii nihil imminutam eſſe authoritatem Sedis Apoſtolicæ; ideòque omnes cauſæ, quæ à principio diſpoſitione ſacrorum Canonum, & legum ante dictum decretum poterant apud Sedem cognoſci, poſſunt
35 & hodie decreto ipſo non obſtante. Ideòque præcipuè conſiderandum, an cauſa ſit ad Curiam legitimè devoluta: ubi enim legitimè devoluta ſit, ſemper eſt excepta de-
36 creto Concilii. Ponit exemplum in cauſis beneficialibus, & ſpiritualibus, quæ ſi ad inſtantiam unius partis etiam à principio committantur in Curia, dicuntur legitimè devolutæ ex propria natura cauſæ, & non remittuntur ad partes *cap. primo, c. Quamvis, cap. Cupientes de elect. in 6.* Quod clariùs procederet ſi beneficium eſſet affectum, vel reſervatum, vel ſi eſſet collatum ex donatione Apoſtolica, & de hujuſmodi gratia, & titulo eſſet aliquo modo cognoſcendum, *cap. Ordinarii, §. Si vero de offic. Ordin. in 6.* Itemque ſi utraque pars conſentiat, cauſa diceretur ad Curiam legitimè devoluta, Biſignett. *deciſ. 18. à gravamine*, & ſufficit tacitus conſenſus, Rota *deciſ. 243.*

Vel ſi ambæ partes in Curia præſentes eſſent, quo caſu altera petente cauſam in Curia committi, non poſſet dubitari de legitima devolutione, ut per textum in leg. *Roma. ff. ad municip.* concludit Rota *deciſ. 19. & 21. in tit. de appellat.* Vel ſi cauſa committeretur ex ſpeciali mandato Papæ, Rota *deciſ. 169.* Quæ haberent etiam locum in cauſis prophanis. Itaque in dicto decreto *cap. 20.* intelliguntur exceptæ non ſolùm cauſæ majores, de quibus *in cap. Maiores de Baptiſ. & cap. 1. de translat. & cap. Quod translationem*, ubi gloſſ. *de off. Legati*, ſed etiam cognitio omnium aliarum, quæ ad Sedem Apoſtolicam ſpectabant præſertim ratione oppreſſionis, & gravaminum.

Ut ſi quis haberet ſuum Ordinarium ſuſpectum, *c. 1. in fin. de off. Leg.*

Vel eſſet cauſa pupillorum, & viduarum oppreſſionem timentium, *l. Unica, C. quando Imper. inter pupill. & vid.*

Vel ſi ob qualitatem cauſæ oppreſſio timeretur, vel quia eſſet executiva, vel non appellabilis, vel poſſeſſoria vigore Ægidianæ.

Item aliquando ratione perſonarum cauſa ad Curiam devolvitur, & virorum illuſtrium optimè de Republica, & Principe meritorum, *l. Senatores, C. de incolis lib. 10.*

Item ratione loci ob ejus præeminentiam, & cauſæ puta ratiocinii adminiſtrationis geſtæ, *l. 1. & 2. C. Ubi de ratiocin.* Vel ſi eſſet quæſtio ſuper hæreditate, vel fideicommiſſo, aut poſſeſſione aliquarum rerum, quarum major pars eſſet in Urbe, *tit. ubi de hæred. ubi de poſſeſſ. ubi de fideicom.*

Item ſi ratione contractus, delicti, vel quaſi aliquis ſorum in urbe ſortiatur.

Ex his conſtat diſpoſitionem hujus Decretalis non fuiſſe ſublatam decreto *d. cap. 20. ſeſſ. 24.* & quamvis prædicti de hoc textu in ſpecie non meminerint, videtur tamen eò reſpexiſſe Vantius, dum dixit: *vel ſi ambæ partes in Curia præſentes eſſent*, & allegat text. *in l. Roma, ff. ad municip.* quem textum ſimiliter citat gloſſ. *finalis hic.*

Non obſtat, quòd S. Congregatio declaraverit de conſen- 37
ſu Epiſcopi non poſſe cauſam in prima inſtantia in Curia introduci, niſi partes etiam conſenſerint. Siquidem hæc 38
declaratio vendicat ſibi locum, ſi partes ſint extra Curiam, ſecùs autem ſi in Curia ſint præſentes; quia tunc nec rei conventi, nec Epiſcopi conſenſus exigitur. Non rei conventi, quia invitus compellitur ibi reſpondere, nec poteſt opponere declinatoriam fori, ut eſt textus hìc. Non Epiſcopi, quia cùm reus conventus ſortiatur generaliter forum in Curia; nullum infertur præjudicium juriſdictioni ordinariæ, ſicut non infertur præjudicium ſi ratione commiſſi delicti, vel contractus initi, aut rei ſitæ in Curia ibi in prima inſtantia conveniretur; his enim caſibus dicitur cauſa cognoſci coram Ordinario loci, ut ex dictis conſtat.

Secundò QUÆRO, quid in caſu converſo, an ſcilicet 39
Clericus reſidens in Romana Curia, ſi conveniatur partibus coram loci Ordinario, poſſit opponere declinatoriam fori, & petere ut cauſa ad Curiam remittatur.

De jure communi clarum eſt, Clericum, quamvis reſi- 40
deat Romæ, tamen conveniri poſſe etiam in partibus coram Ordinario loci: quia cùm utrobique forum ſortiatur, eſt in optione actoris eum convenire in quo maluerit foro, ut determinant Gloſſat. *in l. fin. C. ubi in rem act. & in c. Dilect. ſuprà eodem per text. in leg. 2. verſ. Planè ſi perfecta, ff. de iudic. & in cap. Cum ſit generale ſuprà eod.* & ſequuntur communiter Canoniſtæ, ut teſtatur Roman. *conſ. 412. Pro habenda ſubſtantia num. 3.*

Et quidem coram Ordinario domicilii conveniri poteſt 41
indiſtinctè, licèt ſit abſens etiam pro contractibus alibi geſtis, vel delictis alibi perpetratis; ut hic per Marian. Socin. *num. 45.* Et eſt communis opinio, ut dixi ſuprà *num. 32.* Sed in foro originis conveniri non poterit, ſi præſens ibi non reperiatur, ut leg. *Heres abſens in 1. reſp. ff. de iudic. leg. Relegatorum, §. Dubitatum eſt, ff. de interdict. & releg.* & notat Bart. *in leg. Aſſumptio, §. 1. num. 2. verſ. Quarto caſu, ff. ad municip.* & Abb. *in cap. 1. n. 6. ſuprà eod.* Similiter quamdiu Clericus moratur in Urbe, conveniri non poteſt coram Ordinario delicti commiſſi, vel contractus initi quoad effectus perſonam concernentes,

ſed

ſed tantùm ratione bonorum, ſi in ejus territorio reperian-
tur, ſecundùm Innoc. *hic in princ. in ver. Contractus*, &
Hoſt. *num.* 3. & fuſiùs dictum eſt *ſuprà num.* 15.
42 Hæc obtinent, ut prædixi, de jure communi. Sed hodie
in his ſervari debet Conſtitutio, quæ Eugeniana appellatur,
videlicet *cap. Divina de privileg.* in Extravagan. *Commun.*
qua inhibetur locorum Ordinariis, ne contra ſuos ſubditos
ad Romanam Curiam euntes pro ſuis cauſis, vel negotiis
proſequendis, & in ea durante negotiorum, & cauſarum
hujuſmodi proſecutione moram trahentes, & recedentes
ab eadem procedere, aut cenſuras, vel quamvis aliam ſen-
tentiam promulgare, nec illos beneficiis privare præſumant.
Quod ſi fecerint, ſit irritum, & inane. Quare Clerici mo-
rantes in Curia hodie conveniri non poſſunt coram Ordi-
nariis locorum, quemadmodum poterant de jure commu-
ni: neque enim ambigendum eſt, quin hoc indultum com-
prehendat nedum Curiales laicos, ſed etiam Clericos, cùm
pœna illa privationis beneficiorum non cadat niſi in Cleri-
43 cum, *cap. 2. de Inſtit. cum ſimil.* & Conſtitutio Eugeniana
ſit favorabilis, & pro tutela Curialium, ut dixit Rota *de-
ciſ. 194. num. 4. lib. 2. part. 3. diverſ.* Recipit tamen Conſtitu-
tio hujuſmodi declarationes infraſcriptas.
44 Et primò declaratur procedere in his tantùm qui Romæ
pro ſuis negotiis, & cauſis expediendis morantur, & ſic in
eis, qui in Romana Curia ſunt reſidentes, prout verba hu-
jus conſtitutionis intellexit Tridentina Synodus *in cap. 11.
in fin. ſeſſ. 24.* ibi, *privilegia reſidentibus in Romana Curia vi-
gore Eugenianæ Conſtitutionis, &c.* & in hac latitudine hoc
loco accipiendum eſt nomen Curialis, ut per Mandoſ. *ſuper
regul. Cancell. reg. 5. quæſt. 3. num. 2.* & Modernos *de re bene-
fic. lib. 2. quæſt. 32. num. 166.* licèt aliàs Curiales diverſi-
modè accipiantur, ut legitur, & notatur *in cap. Præſenti de
præb. lib. 6.* Oldrad. *conſ. 211. ad propoſitum n. 5.* plenè Albert.
in Dictionar. in ver. Curiales, & Mandoſ. *dict. regula 5. quæſt.
1. & ſeqq.* Eos igitur, qui ad Curiam veniunt pro aliquo mo-
mentaneo negotio, puta pro inhibitione obtinenda, & ſta-
tim recedunt, non tuetur conſtitutio, arg. *l. Heres abſens*,
§. Proinde ff. de Iudic. & leg. *Plerique ff. de ritu nupt.* nam bre-
vi reverſurus nec divertiſſe videtur, leg. 3. *in fin. ff. de divort.*
nec dicitur veniſſe qui non ſtetit, *c. Si quis autem 18. diſtinct.
cap. Certum eſt 11. qu. 3. cap. Si poſtquam*, & ibi gloſſ. *in ver.
Mente de elect. lib. 6. cum ſimil.* Quinimò Auditor Cameræ
45 non concedit monitoria, ſeu inhibitiones in vim conſtitu-
tionis Eugenianæ ad favorem Curialium, niſi pro illis, qui
ſaltem per annum in curia continuò reſidentiam fecerint,
ut in Conſtitutione 71. Pauli V. incipien. *Univerſi agri. §. 4. n.
16. in Bullar. tom. 3. pag. 266.* quod ipſum prius ordinaverat
Pius IV. *in Conſtitut. 56. Inter multiplices, §. 24. tom. 2. pag. 76.*
& eodem modo excluduntur à beneficio Conſtitutionis
Curiales, qui recedunt à curia animo amplius non rede-
undi, vel extra curiam diu moram traxerunt. Et ita fuit re-
ſolutum in ſignatura Sanctiſſimi 18. *Martii* 1598. in caſu
R. P. D. Centurioni Archiepiſcopi Januen. qui cùm eſſet
Cameræ Apoſtolicæ Clericus, petebat cauſam de partibus ad
curiam avocari vigore Eugenianæ, & nihil obtinere potuit,
quia cùm in ſua Eccleſia reſideret, beneficio dictæ conſti-
tutionis non gaudebat, ut teſtatur Marcheſ. *de commiſſ. par.
2. in tit. de Commiſſ. ſuper Eugen. num. 15. 16. & 25.*
46 Declaratur ſecundò eadem Conſtitutio ut locum habeat
dummodo Curialis ſit reus: nam ſi eſſet actor, illius bene-
ficio uti non poſſet, ſed teneretur ſequi forum rei, juxta reg.
*l. Iuris ordinem, C. de Iuriſdict. omn. Iudic. l. fin. C. Ubi in rem.
act. c. Si quiſquam 11. quæſt. 1. & cap. Cum ſit generale ſuprà eo-
dem cum concord.* Ergo Eugeniana locum habet paſſivè tan-
tùm, prout loquitur, id eſt cùm Curialis extra curiam tra-
hitur, non autem activè, id eſt, cùm alium vult ad curiam
7 trahere, prout decidunt Domini de Rota *deciſ. 716. part. 4.
diverſ.* ubi etiam reſolvunt non intrare Eugenianam
quando Curialis intentat remedium, leg. *Diffamari, C. de
ingen. & manumiſſ.* niſi poſſideat, quia licèt eo caſu ſit reus,
tamen remedium illud non competit ei, qui non poſſidet,
ut notat Bald. *in l. 3. n. 2. ff. qui bon. ced. poſſ.* Boer. *deciſ. 255.
num. 10.* Ant. Gabriel. *Commun. concluſ. in tit. de action. con-
cluſ. 6. num. 38.* Quod benè nota, quia quotidie occurrit in
practica in his commiſſionibus, & monitoriis, quæ impe-
trantur ſuper jactationibus.
48 Declaratur tertio, ut non procedat ſi lis ſit ſuper benefi-
cio, quod Curialis habet in partibus: hoc enim caſu pri-
vilegium Eugenianæ non ſuffragatur, utpotè ſublatum à
Concilio Tridentino *ſeſſ. 24. cap. 11. in fin.* his verbis, *Quæ
vero privilegia reſidentibus in Curia Romana vigore Euge-
nianæ Conſtitutionis, aut familiaritatis Cardinalium com-
petere ſolent, ea in iis, qui beneficia Eccleſiaſtica obtinent,
ratione prædictorum beneficiorum minimè intelligantur, ſed
Ordinarii iuriſdictioni ſubiecti permaneant, non obſtantibus
quibuſcumque inhibitionibus.* Hæc ibi. An autem ſtante
hoc decreto Referendarii ratione beneficiorum, quæ obti-
nent extra Curiam, Ordinariorum juriſdictioni ſubjecti
exiſtant, ſcripſi plenè *in c. Ex parte el 2. n. 39. infra de privil.*
Declaratur quartò, ut non procedat quoad Parochos 49
non reſidentes, de quibus ſpecialiter cautum reperitur à
Concilio Tridentino *ſeſſ. 23. cap. 1. in fine*, ut ſi per edictum
citati etiam non perſonaliter contumaces fuerint, liberum
ſit Ordinariis per cenſuras Eccleſiaſticas, & ſequeſtratio-
nem, & ſubtractionem fructuum, aliaque juris remedia
etiam uſque ad privationem compellere: nec executio hu-
juſmodi quolibet privilegio, licentia, familiaritate, exem-
ptione etiam ratione cujuſcumque beneficii, &c. appella-
tione, aut inhibitione etiam in Romana Curia, vel vigore
Eugenianæ Conſtitutionis ſuſpendi poſſit.
Declaratur quintò, ut ſimiliter non procedat ſi cauſa, ſu- 50
per qua Curialis in partibus convenitur, ſit cum pupillo,
aut vidua, vel alia miſerabili perſona; tunc enim Curialis
conveniri poteſt extra curiam in vim privilegii, *leg. Unica,
C. quando Imper. inter pupill. & vid.* Quod quidem privile- 51
gium non fuit ſublatum per Conſtitutionem Eugenianam,
quæ licèt tollat privilegia, non tamen tollit clauſa in corpo-
re Juris, Auth. *Quæ in Provinc. in ver. Illic.* & ibi Bart. *in
2. oppoſ. num. 2.* & Bald. *num. 7. verſ. Tertia ſolutio, C. ubi de
crimin. ag. oport.* latè Felin. *in cap. Sicut Romana num. 12. de
reſcript.* & in terminis hujus Conſtitutionis Marcheſan. *in
prealleg. titul. de commiſſ. ſuper Eugenian. num. 25.*
Declaratur ſextò, ut vendicet ſibi locum dummodo Cu- 52
rialis in partibus conventus uti velit beneficio Eugenianæ,
& opponat declinatoriam fori ante litem conteſtatam;
alioquin ſibi præjudicium infert *cap. Paſtoralis, infra de
except. & c. Inter Monaſterium de re iudic.* Marian. Socin. *hic
num. 6.* Rota *deciſ. 12. de except. in antiq. & deciſ. 1. eod. tit. in
novis*: cùm enim citatus compareat, & reſpondeat coram 53
eo, quem ſcit non eſſe ſuum judicem competentem ex hoc
intelligitur illius juriſdictionem prorogare, ut probat gloſſ.
notab. juncto textu *in l. 1. in ver. Inchoata, C. ubi de crimin.
ag. oport.* & tradit Marian. Socin. *in c. Significaſti in 6. art.
principali num. 37. ſuprà eod.* Quod extenditur, ut locum ha-
beat etiamſi Procurator in partibus conſentiat in juriſdi-
ctionem judicis non ſui: nam cùm Procurator principalem
repræſentet, & illius conſenſus cenſeatur quodammodo
conſenſus Domini, *l. Oſſa, §. Ei qui, ff. de relig. & ſumpt.
funer.* gloſſ. *ultima, in l. Si Procurator la ſeconda, ff. de doli
mal. except.* excludit conſtituentem à beneficio Eugenianæ,
& in hoc voto fuiſſe communiter votantes in ſignatura te-
ſtatur Marcheſan. *ubi ſupra num. 21.* Non obſtat quod Extra- 54
vagans Eugenii IV. habeat decretum irritans, cum clauſu-
la ſublata, cui partes renuntiare non poſſunt, *cap. Dilecto in
fin. verſ. Niſi fortè, infra de præben.* & tradit Felin. plura cu-
mulans *in cap. Cùm acceſſiſſent n. 7. de Conſtit.* Nam reſpon-
detur hoc non procedere ſi decretum irritans reſpiciat tan-
tùm privatam utilitatem, quia tunc ſicut poteſt quis ſuo
privilegio renunciare, ita & decreto irritanti tamquam ac-
ceſſorio, ut declarat Aretin. *in l. Duobus, §. Etiam col. 2. verſ.
Baldus tamen, ff. de vulg. & pupill.* & expreſſius Cardin. in
Clem. 1. *in 18. quæſt. de elect.* Caſſad. *deciſ. 2. de decret.* & Sar-
nen. *in reg. de triennali q. 49. n. 11.* Nec mirum, quia etſi de-
cretum irritans inducat formam, tamen etiam formæ re-
nuntiari poteſt quatenus privatam reſpicit utilitatem, *c. fin.
§. His autem*, ubi Abb. *in 2. notab. de offic. deleg.* Creſcen. *deciſ.
79. aliàs 3. de privil. & deciſ. 1. de præſcr.* & ſcripſi plenè *in d.
cap. Cum acceſſiſſent num. 22. & ſeq.* poſt Decium *ibi num. 22.*
Adde Rotam *deciſ. 21. incip. Nota primus, & ſecundus in data
de conceſſ. præb. in antiq.* quæ dicit clauſulam decreti habere
implicitam conditionem, ſi pars uti velit: & hoc ſervat Cu-
ria, ut teſtatur Joan. Andr. *in gl. ordin. in cap. Statutum, §.
Cum verò in ver. Non committatur de reſcr. lib. 6.* Hic ta-
men articulus eſt admodum controverſus, ut patet ex con-
geſtis in utramque partem ab Ant. Gabriel. *commun. concluſ.
in tit. de clauſul. concl. 3. à num. 18.* Sed quod ſpectat ad rem
præſentem, ſatis eſt Signaturam tenere per conſenſum in
juriſdictionem cenſeri renunciatum beneficio Eugenianæ.

DE FORO COMPETENTI.

Innocentius III. Belvaceñ. Epiſcopo.

CAPUT XIII.

CUm contingat interdum : & infrà . Inſuper poſtulaſti , an cùm aliqui clerici deputati ſervitio capituli Belvaceñ. aut aliorum clericorum tuæ diœceſis , ſuper exceſſibus impetuntur, ſint cogendi coram te, vel potiùs coram illis, quibus ſerviunt, querelantibus reſpondere, cùm illi ſibi juriſdictionem hujuſmodi vendicare contendant , licèt illos excommunicare non valeant , vel aliàs etiam coercere . Super quo taliter reſpondemus , quòd ad te (utpote ordinarium) de talibus debent conquerentes habere recurſum : maximè ſi ſuper his impetuntur , quæ in tua noſcuntur diœceſi commiſiſſe . Niſi fortè hi, quibus delinquentes ipſi deſerviunt , ex indulgentia, vel conſuetudine ſpeciali, juriſdictionem hujuſmodi valeant ſibi vendicare.

S V M M A R I V M.

1 *CLerici ſuper exceſſibus coram Epiſcopo ſuo conveniri debent, non coram illis, quibus ſerviunt; niſi conſuetudo, vel privilegium aliud inducat.*
2 *Conſuetudo, & privilegium æquiparantur.*
3 *Conſuetudo ſicut privilegium dat iuriſdictionem, territorium aſſignat, & iura territorii ampliat, & num.26.*
4 *Conſuetudine acquiri poteſt quidquid poteſt acquiri privilegio.*
5 *Præſertim ſi conſuetudo ſit immemorabilis.* *Declaratur*, *num.8. & 11.*
6 *Conſuetudo immemorabilis habet vim tituli, ſeu privilegii.*
7 *Etiam in his, quæ ſunt Principi reſervata.*
8 *Poſſeſſio temporis, cuius initii non eſt memoria, non habet vim tituli, niſi adſit capacitas in poſſidente, & num. ſeqq.*
9 *Laicus cognoſcere poteſt cauſas criminales Clericorum, & abſolvere ab excommunicatione ex commiſſione Papæ, non autem ex conſuetudine etiam immemorabili.*
10 *Conſuetudinem non valere in his, quæ per privilegium conceduntur, quomodo ſit intelligendum.*
11 *Conſuetudo à iure improbata etiamſi immemorabilis ſit, vim privilegii non habet. Niſi data fama privilegii, ibid.*
12 *Conſuetudo tribuere poteſt ordinariam iuriſdictionem etiam privatæ perſonæ.*
13 *Si ſit approbata Superioris authoritate, aliàs ſecus.*
14 *Conſuetudo non poteſt tribuere privatæ perſonæ facultatem deponendi Clericos.*
15 *Degradatio debetur ordini Epiſcopali.*
16 *Conſuetudo an poſſit tribuere ſimplici Clerico facultatem excommunicandi.*
17 *Excommunicandi poteſtas eſt iuriſdictionis.*
18 *Merum Imperium an ſit præſcriptibile.*
19 *Servientes circumſcripta conſuetudine, vel privilegio non ſunt ſub iuriſdictione illorum, quibus ſerviunt.*
20 *Domini iuriſdictionem habent ſuper familiam ſuam ſicut magiſter ſuper diſcipulos, pater in filium, & maritus in uxorem, & num. ſeq.*
21 *Marito an, & quomodo liceat uxorem verberare, aut in vinculis detinere.*
22 *Iudex an poſſit cognoſcere de delicto ſuæ familiæ.*
23 *Epiſcopus ſolus de iure communi eſt Ordinarius, & habet Imperium in tota diœceſi.*
24 *Prælatus Eccleſiæ dicitur ſolus Epiſcopus.*
25 *Prælati inferiores de iure communi territorium non habent, nec dicuntur Ordinarii locorum.*
26 *Et quid ex conſuetudine, vel præſcriptione.*
27 *Abbates multi referuntur habentes territorium, & iuriſdictionem ordinariam excluſis Epiſcopis.*
28 *Præpoſitus Piſcienſis concurſus Parochialium inſtituit, & cauſas matrimoniales cognoſcit, cùm ſit nullius diœceſis.*
29 *Abbatia Caſtri Durantis an ſit nullius diœceſis, & num. ſeq. uſque in fin.*
30 *Abbati Caſtri Durantis an ſit committenda executio litterarum Apoſtolicarum, & num. ſeq.*
31 *Prælatus inferior an, & quando poſſit concurſus Parochialium inſtituere, & num.38.*
32 *Locus nullius neque de diœceſi, locus verò exemptus eſt in diœceſi, licèt non ſit de diœceſi.*
33 *Exemptionis privilegium eximit à ſubiectione, non à ſituatione, & denominatione.*
34 *Subiectio Sedi Apoſtolicæ non importat ſtatum nullius diœceſis, ſed exemptionem.*
35 *Territorium proprium habere idem eſt atque extra diœceſim exiſtere.*
36 *Verba geminata, ac prægnantia important omnimodam ſeparationem territorii.*
37 *Iuriſdictio quaſi Epiſcopalis omnimoda privativè ad Epiſcopum conſtituit inferiorem veluti in propria diœceſi.*
39 *Exemptio quotuplex ſit, & quando eximat à diœceſi.*
40 *Dictio*, etiam, *eſt ampliativa, & implicativa præcedentium.*
41 *Privilegii novatio non præſumitur, niſi de ea expreſsè caveatur.*
42 *Abbatia Caſtri Durantis hodie Urbana eſt Epiſcopalis.*
43 *Abbates, Priores, Præpoſiti, & Archipresbyteri nullius Diœceſis, quibus litteræ Apoſtolicæ à Dataria, & Cancellaria diriguntur, qui ſint.*

CVm contingat. Clerici ſuper exceſſibus coram Epiſco- 1
po ſuo conveniri debent, non coram illis, quibus
ſerviunt, niſi conſuetudo, vel privilegium aliud inducat.
Hoc dicit: communis diviſio, conſultatio, & reſponſio.
Secunda ibi, *Super quo*.

Nota primò in verſ. *Niſi*, duas cauſas, ſive modos 2
acquirendi juriſdictionem, videlicet conſuetudinem, &
privilegium. Ad idem *cap. Novit*, ibi, *niſi fortè iuri
communi per ſpeciale privilegium, vel contrariam conſuetu-
dinem, &c. de Iudic. cap. Duo ſimul de offic. Ordin. cap. Acce-
dentibus de Privileg.* & ſic nota conſuetudinem, & pri- 3
vilegium æquiparari prout hic notant Hoſtienſ. *num.4.* &
Bald. *conſ.49. In facto Abbatis libro* 1. ubi dicit tam con-
ſuetudinem, quàm privilegium dare juriſdictionem, & ter-
ritorium aſſignare, & jura territorii ampliare: & hanc eſſe
regulam, ut acquiri poſſit conſuetudine quidquid poteſt
acquiri privilegio, firmat Cardinal. poſt Lap. in Clemen. 2. 4
in penult. col. de relig. domib. Bart. *in proœmio Digeſtorum*, §.
fin. & Felin. hic poſt Abb. *num. 2. verſ. Secundo in quantum
D. Abbas*. Quod maximè procedit ſi conſuetudo ſit lon- 5
giſſima, ſeu immemorabilis, ut per eumdem Bald. *in c.* 1.
col. 1. *in titul. quæ ſint regalia*, Oldrad. *conſ.172. Quia omnes
num.*1. ubi ait privilegium, & conſuetudinem tanti tem-
poris, cujus contrarii memoria non exiſtit, paribus paſſi-
bus ambulare; & ideò quod poteſt per privilegium conce-
di, poſſe & tali conſuetudine introduci, *ut l.1. §. ult. ff. de
aqu. pluv. arcen. l. in eum, §. Item varus, & l. Hoc iure, §.
Ductus aquæ, ff. de aqua quotid. & æſtiva, & l. ult. C. de
fund. rei privatæ lib.* 10. ejuſmodi enim conſuetudo
habet vim tituli, ſeu privilegii, ut ex text. *in cap.
Super quibuſdam, §. Præterea*, & ibi notat gloſſ. *in ver.*

Non

Non extat in princ. & Hoſtienſ. *in verſ. Nota diligenter, de verb. ſignific.* Abb. *in cap. Cum nobis num.4. de præſcript.* Franc. *in cap.1. in 2. notab. de conſuet. lib.6.* & alii copioſè relati ab Antonio Gabrieli *commun. concluſ. lib.5. de præſcri-
7 ption. concluſ.1. num.1.* etiam in his quæ ſunt Principi reſervata, ut probatur *in dict. §. Præterea*, & notat gloſſ. *in cap. Innovamus in ver. Regum de cenſib.* Bart. *in l. Quo minus in 2. quæſt. verſ. Item habet licite, ff. de flum.* Abb. *in d. cap. Cùm nobis*, & alii apud Gabriel. *ubi ſupra num.3.*

8 Verùm hæc concluſio declaratur procedere, dummodo adſit capacitas in exercente, ſeu poſſidente; alioquin multa competere poſſunt ex privilegio Apoſtolico, quæ tamen acquiri non poſſunt conſuetudine, vel præſcriptione, *c. Quanto*, ubi Innocent. Hoſtienſ. *& omnes notant. de conſue-
9 tudine*, etiam in his quæ ſunt juriſdictionis; unde videmus ex cóceſſione Papæ merum Laicum poſſe cognoſcere cauſas criminales Clericorum, ſecundùm communem opinionem, de qua teſtatur Clar. *in praxi criminali, §. fin. quæſt.41. n.6. verſ. Sed quid dicendum*, & tamen hanc cognitionem ſibi vendicare non poteſt ex quavis conſuetudine, vel præſcritione, *cap. Si Imperator, & per totam 96. diſt. cap. Ad noſtram de conſuet. cum concordan.* Similiter ex conceſſione Apoſtolica laicus poteſt abſolvere ab excommunicatione, gloſſ. in Extravag. *Suſcepti*, Joannis XXII. *in ver. Vel perſonis de elect.* & tamen id non poteſt in vim conſuetudinis, aut præſcriptionis utcumque vetuſtiſſimæ, *cap. Decernimus*, cum ibi not. *de Iudic.* nam, ut inquit Joan. And. *in cap.2. de præb. lib.6.* quamtumcumque longo tempore laicus exercuerit actum ſpiritualem, numquam tamen illum poteſt præſcribere: nam poſſeſſio temporis, cujus initii non eſt memoria, habet vim tituli quando datur capacitas in exercente, aliàs non. Et eum ſequitur Abb. *in d. cap. Quanto num.2. de conſuet.* dicens ita notabiliter eſſe limitandam regulam *cap.1. de præſcript. lib.6. & l. Hoc iure, §. Ductus aquæ, ff. de aqua quotid. & æſtiva.* Idem dixit *in d. cap.2.* Joan. Monach. *col.1. verſ. Item tempus*, Cardin. *conſ.57. num.3.* Pariſ. *in cap. Cùm nobis num.5. & ſeq. de præſcript.* Balb. *in tract. de præſcript. in 1. parte, quintæ partis principalis in 7. quæſt. n.53.* Gabriel. *poſt alios in dict. concluſ.1. de præſcript. num.16.* Et in
10 his procedere poteſt contraria regula, quam *ex cap. Contra morem* 100. *diſtinct.* deſumit Federic. de Sen. *conſil.277. Factum ex quo, col. fin. verſ. Præterea in iis quæ per privilegium conceduntur, non valet conſuetudo.* Vel certè hæc regula procedit quando lege diſponente aliquid acquiri non poteſt niſi privilegio tantùm, ut declarat Felin. *hic num.2.
11 verſ. Primo fallit.* Rurſus declaratur procedere ſupradicta concluſio, niſi conſuetudo ſit à jure reprobata; quia tunc non habet vim privilegii, *cap. Cùm inſtantia, de Cenſib.* licèt ſit immemorabilis, ut ibi dicit Joan. Andr. *ſuper ver. Longiſſimo*, Abb. *in cap. Cum ex officii, in ver. Aliquo modo de præſcript.* Puteus *deciſ.466. num.4. lib.2.* Covarr. *poſt alios variar. reſolution. lib.3. cap.13. num.5.* niſi data fama privilegii, ut hic per Felin. *num.5. in tertia fallentia*: in quo tamen hodie ſervanda eſt Conſtitutio Urbana, ut plenè ſcripſi *in cap.1. ſupra de conſuetudin.*

12 Secundò nota *in ver. Hi quibus*, conſuetudinem tribuere poſſe ordinariam juriſdictionem etiam privatæ perſonæ: quod alibi ita expreſsè non legitur, ut dicunt Hoſtienſ. *num 3.* Joan. Andr. *num.10.* Imola *num.6.* & Abb. *num.5.* Archid. *in cap. Conqueſtus in fin. 9. quæſt.3.* ubi allegat hunc textum, & dicit ſe non vidiſſe ſimilem. Idem tenet gloſſ. *in cap. Romana in ver. Conſuetudine de appellat. in 6.* Bart. *in l.1. §. Denique, ff. de aqua pluv. arcen.* & alii hic relati à Felin. *num.2.* Aliam enim jura loquuntur vel in Abbatibus, vel in Archidiaconis, aut aliis Prælatis, ſive Capitulis, ſeu Collegiis, vel aliquam tenentibus adminiſtrationem, *ut patet in d. cap. Conqueſtus 9. quæſt.3. in cap. Dilecti de Arbitr. & in cap. Novit,
13 in primo reſponſo de Iudic.* Quæ tamen concluſio procedit ſi conſuetudo ſit approbata: Superioris authoritate aliàs non valet, quia multa per patientiam tolerantur, &c. *c. Cùm iam dudum de præb.* ſecundùm Vincent. & Joan. Andr. *n.6.* Petr. de Anchar. *eod. num.6.* & alios communiter, licet Bellam. *num.3.* dicat ſufficere approbationem tacitam per ſcientiam veram, & non fictam; quia conſuetudo expreſſam approbationem non requirit; ſatis enim eſt ut ſit rationabilis, & legitimè præſcripta, *cap. Cùm tanto de conſuet.*

14 Rurſus procedit ſupradicta concluſio in modica juriſdictione: non enim conſuetudo poſſet tribuere poteſtatem privatæ perſonæ deponendi Clericos, *argum. cap. Tranſmiſſam de elect. & cap. Quanto de conſuet.* ſecundum Innocent. & Hoſtien. *num.2.* & Joan. Andr. *num.10. verſ. Et quod hic & ibi dicitur*: ejus enim eſt deponere, cujus eſt ordinare *cap. Nullus Primas, 9. quæſt.2. cap.3. de Paroch.* Hoſt.
ubi ſupra, præſertim ſi depoſitio ſit realis, ut degradatio, 15
ſecundùm Collectar. *hic num.3.* quia hæc debetur Ordini Epiſcopali, *ut notatur in c. Cùm non ab homine ſupra tit. prox.* & per Hoſt. *in cap. Dilecto, & cap. Irrefragabili de offic. Ordinar.*

An autem privatæ perſonæ, id eſt, ſimplici Clerico di- 16
gnitatem, perſonatum, officium, vel aliud beneficium Eccleſiaſticum non habenti conſuetudo poſſit tribuere facultatem excommunicandi, Doctores non conveniunt: nam Hoſtienſ. *num.3. verſ. Sed numquid*, & Joan. Andr. *num.10. in eod. verſ.* cenſent id non poſſe per conſuetudinem introduci, *arg. cap. Cum ſatis de offic. Archid.* Secus in Prælatis *cap. Dudum de elect.* Idem tenet Archidiac. *in cap.1. de offic. Ordin. in 6.* Anton. de Butr. *hic num.18.* & Abb. *n.16.* Sed contrarium tenet Innocent. *in cap. Olim, il tertio num. 1. de reſtit. ſpoliator.* & cum eo conſentit ibi Hoſtienſ. & Cardinal. *hic num.8.* cujus opinionem dicit eſse veriorem
Collectar. *num.2. verſ. Numquid conſuetudo.* Hoc etiam di- 17
cit eſse verius Imola *num.6.* quia poteſtas excommunicandi eſt juriſdictionalis, *cap. Tranſmiſſam, & cap. Dudum de elect.* Et ſicut Epiſcopus poteſt ſimplici Clerico hanc facultatem expreſsè delegare, ita poteſt tacitè per patientiam transferre, ſecundùm Innocent. & hanc partem tenent Domini de Rota *in ſua concluſ.409.* ut refert hìc Butr. *d. num.18.* Sed Henricus Boich, relatus hic à Bellam. *num.9.* conciliando opiniones ſic diſtinguit. Aut quæritur, utrum conſuetudo poſſit dare privatæ perſonæ poteſtatem excommunicandi abſque alia juriſdictione Eccleſiaſtica ad excommunicationem præambula, puta, citandi, monendi, in contumacia ponendi, juxta text. *in cap. Sacro, & cap. Statuimus de ſent. excommun. c. Conſtitutionem eod. tit. lib.6. & c. Indigne* 12. *quæſt.1.* & concludit non poſse, quia eſset conſuetudo irrationabilis, *arg. cap. fin. de conſuet.* & ita intelligit Hoſtien. *hic.* Aut quæritur an conſuetudo poſſit tribuere poteſtatem excommunicandi unà cum alia juriſdictione præambula; & concludit poſse, ut hìc, & ita intelligit doctrinam Innocentii, & Hoſtienſis *in d. cap. Olim*, & quod notat Bernard. & Hoſtien. *in d. cap. Cùm ſit generale ſupra eodem.* Et pro hac diſtinctione videtur caſus *in cap. Super eo de præbend. in 6. iuncto cap. Quærenti infra de verbor. ſignific.* & ita etiam in materia interdicti expreſsè diſtinguit Innocent. *in d. c.2. de his quæ fiunt a maior. par. Capit.* in gloſs.2. & ibi poſt eum Hoſt.

Cæterùm hæc diſtinctio videtur poſse admitti, dummodo tam juriſdictio præambula, quàm poteſtas excommunicandi habeat aliquod fundamentum officii aut beneficii Eccleſiaſtici, cui poſſit inniti; alioquin ſecundùm Martin. de Selva, quem refert hic Bellam. *n.9. verſ. Martinus de Selva*, numquam privatæ perſonæ nomine ſuæ privatæ perſonæ poteſt conſuetudo dare juriſdictionem Eccleſiaſticam, quia illa non poteſt competere ſine alia prælatione. Dicit tamen ad hoc ſufficere titulum cujuslibet beneficii, ſi quod habet. Et hanc opinionem credit eſse veram Bellamer. quia juriſdictio Eccleſiaſtica eſt quoddam ſpirituale, vel ſaltem Eccleſiaſticum, quod non poteſt niſi beneficio Eccleſiaſtico adhærere, arg. eorum quæ leguntur, & notantur in Clem. *Per litteras de præb. & in cap. Cauſam quæ de præſcript.* Nec ſecundùm eum obſtat hæc Decretalis, *& d. c. Super eo de præb. in 6.* imò probant hanc partem, quia loquuntur de juriſdictione Eccleſiaſtica Canonis, ſeu præbendis Canonicalibus adhærente, quæ quidem Canoniæ, ſeu præbendæ Canonicales revera beneficia dici debent, *c. in noſtra ſupra de reſcript. & c. penult. inf. de verbor. ſignific.* Similiter non obſtat *l.1. & ult. C. de emancip. liber.* quia loquuntur in Duumviris publicam adminiſtrationem habentibus, cui publicæ adminiſtrationi benè adhærere poteſt juriſdictio. Nec adverſatur authoritas Innocenti *in d. c. Olim il terzo de reſtit. ſpoliat.* Ait enim, *Quilibet Clericus poteſt poſſidere, & præſcribere ius excommunicandi, dummodo ſit perſona, in quâ hoc ius cadere poſſit*, & allegat *cap.2. de his quæ fiunt à maior. par. Capit. & cap. Cùm ab Eccleſiarum Prælatis de offic. ordin.* & ſic videtur ſenſiſſe non de ſimplici Clerico, ſed de Clerico prælationem habente, ut benè obſervat Abb. *hic num.16.* Idque apertius declarat idemmet Innocentius *in*

*d. cap.2.num.*1. dum dicit non poſſe conſuetudine induci ut Canonicus interdicat vel excommunicet homines Eccleſiæ, niſi ſuper eos habeat aliquam prælationem, quia quomodo poterit eos ligare qui non ſint ſubditi ejus? & in hoc reſidet etiam Butrius *hic num.*18. dum concludit Clericum non poſſe hanc poteſtatem acquirere ex conſuetudine, niſi ſaltem habeat aliquam præeminentiam, per quam ſubjectos habeat.

18 An autem merum imperium, ſeu poteſtas judicandi, & puniendi crimina poſſit conſuetudine acquiri, Joan. Andr. *hic num.*4. recitat opiniones & remittit, Cardin. *num.*2. tenet merum imperium eſſe præſcriptibile, dicens de hoc eſſe caſum ſingularem hìc quod latius proſequitur *num.*4. ubi reſpondet objectis Jacobi de Arena qui ſenſerat merum imperium acquiri non poſſe per præſcriptionem etiam immemorabilem. Idem poſt multa concludit Anchar. *num.* 12. *&* 13. & Abb. *num.*10. & fuit opinio Petri, & Cyn. *in l.*1. *ff. de aqua pluv. arcen.* Quam dicit eſſe communem, Imola *hic num.*8.

19 Tertiò nota mercenarios, & ſervientes circumſcripta conſuetudine, vel privilegio non eſſe ſub juriſdictione illorum, quibus ſerviunt: nam etſi Domini habeant in eos aliquam coercitionem, non tamen in figura judicii, ut notatur *in cap. Sicut* 7. *quæſt.*1. *& in l. Reſpiciendum*, §. *pe-*
20 *nult. ff. de pæn.* & tradit hìc Joan. de Anan. *num.*5. Unde, ut dicebat Hoſtien. *num.*6. poſt gloſſ. *fin.* Dominus poteſt habere juriſdictionem ſuper familiam ſuam, ſicut magiſter ſuper diſcipulos, *ut in proœmio Digeſtorum*, §. *penult.* & in
21 Authen. *Habita*, *C. ne filius pro patre, ſicut pater ſuper filium ſuum*, §. *Tria, circa fin.*3. *quæſt.*7. *cap. non oſculatur* 5. *quæſt.* 5. Sicut maritus in uxorem, *cap. Sicut* 7. *quæſt.*1. *& cap. Placuit* 32. *quæſt.*2. Sed à verberibus abſtineat, *l. Conſenſu*, §. 1. *C. de repud.* Archid. *in d. cap. Sicut*, niſi ex magna cauſa, ut in exemplo *cap. Quemadmodum de iureiur.* vel niſi verbera eſſent levia; & ita intellige textum in Authen. *Sed hodie*, & Authen. *Sed novo*, *C. de repud. & d. l. Conſenſu*, ſecundùm Felin. *hic num.*7. & de pœna verberantis ſine cauſa vide in Authen. *Vt liceat matr. & au.* §. *Si quis autem*, *l. ult. C. de regul.* & gloſſ. *in dict. cap. Placuit in ver. Poteſtatem*, & de his omnibus vide textum *in cap. Qui peccat, verſ. Nam quotidie videmus*, ibi ordinatiſſima poteſtate, 23. *quæſt.* 4. & an pater filium, & maritus uxorem poſſit in vinculis detinere, vide gloſſ. Archid. & DD. *in d. cap. Placuit*,
22 Bart. *in l. Ex facto la grande*, *in fin. ff. de hæred. inſtit.* & Felin. *hic num.*8. & an pater percutiens filium Clericum incidat in *can. Si quis ſuadente*, Bartol. Brixien *in quæſt. ſua veneriali* 87. quæ incipit, *Quæritur an pater percutiens in tit. de ſentent. excommun. gloſſ. ultim.* & DD. *in cap. Cum voluntate, eod. tit. & in cap. Indecorum*, & ibi dixi *num.* 47. *&* 48. *ſupra de ætat. & qual.* Et an Dominus poſſit cognoſcere de delicto ſuæ familiæ vide Legiſtas *in l. Senatus, ff. de offic. Præſid. & in l. Si quis forte*, §. *Si quis*, *ff. de pœnis*, *& in l.*1. §. *Familia*, *ff. de publica*, & Felin. *in cap. Cauſam quæ*, *ſupra de offic. deleg.* ubi ponit regulam cum quinque fallentiis.

23 Ultimò nota de jure communi ſolum Epiſcopum eſſe Ordinarium, & ſolùm habere imperium in tota diœceſi, *cap. Si quis Epiſcopus*, & ibi gloſſ. 1. 2. *quæſt.*7. *cap. Sanè ſupra eod. cap.*1. & ibi dixi *in ultimo notab. de offic. Ordinar. cap.*1. *de treug. & pace*, *& cap.*1. *de raptor. cap. A nobis de ſent. excomm. cap. Omnes baſilicæ*, 16. *quæſt.*7. & notant hìc Innocent. *num.*1. *verſ. Epiſcopus autem habet forum*, Hoſtienſ. *in ver. Non valeant*, Joan. Andr. *num.*4. Butr. *num.*7. Imola *num.*2. Collectar. *in princ.* Bellam. *num.*2. Abb. *num.*4.
24 Unde ſanctus Thomas *in* 4. *diſtinct.*20. *art.*4. *quæſt.*1. *Solus Epiſcopus*, inquit, *propriè Prælatus Eccleſiæ dicitur, & ideo ipſe ſolus quaſi Sponſus annulum Eccleſiæ recipit; & ideo ſolus ipſe habet plenam poteſtatem in diſpenſatione Sacramentorum, & iuriſdictionem in foro cauſarum quaſi perſona publica.* Extra diœceſim verò Epiſcopus juriſdictionem contentioſam exercere non poteſt, niſi in caſu Clem.
25 *Quamvis de foro compet.* Inferiores autem Prælati de jure communi territorium non habent, ut hìc per Hoſt. *num.*1. *verſ. Mihi videtur*, & Joan. Andr. *num.*4. *verſ. Videtur quod de iure communi.*

26 Unde decretum Concilii Tridentini *cap.*20. *ſeſs.*24. quo cauſæ omnes ad forum Eccleſiaſticum pertinentes in prima inſtantia jubentur cognoſci coram Ordinariis locorum, S. Congregatio declaravit non intelligi de inferioribus Prælatis, qui ſubſunt Epiſcopo, veluti Archipresbytero, vel Prælato Eccleſiæ Collegiatæ ita ut iſtis inferioribus, qui etiam in eorum plebe Ordinarii dici poſſunt, hujuſmodi cognitio privativè ad Epiſcopum etiam in prima inſtantia pertineat; quia etiamſi habeant juriſdictionem ordinariam in perſonis de Collegio, *cap. Cum ab Eccleſiarum*, ubi gloſſ. & Abb. *num.*1. *de offic. Ordin.* non tamen poſſunt appellari Ordinarii locorum, cùm nullus citra Epiſcopum habeat territorium in diœceſi, Abb. *ubi ſupra num.*10.

Quinimò ſecundùm Hoſtien. & Joann. Andr. *ubi ſupra*, nec conſuetudo poſſet operari, ut in eadem civitate eſſent in ſolidum duo capita quaſi monſtrum, *cap. Quanto, & cap. Quoniam*, *ſupra de offic. Ordinar.* Sed in hoc contrarium videtur ſentire Innocent. hìc, & tenent expreſsè Archid. *in cap. Cum Epiſcopus, col.*1. *in ver. Per alium*, & ibi etiam Jo. Andr. *de offic. Ordinar. lib.*6. Quorum opinio eſt verior, *ut ſcripſi plenè in cap. Nullus num.*22. *infra de Paroch.* fatentur 27
tamen Hoſtienſ. & Joann. Andr. eſſe aliquos Abbates habentes certam terram limitatam juriſdictioni ſuæ ſubjectam alio Epiſcopo carentem ſicut eſt Abbas Caſſinenſis, & quidam alii, quod ſecundùm eos fulciri poteſt ex aliquo privilegio Apoſtolico ſpeciali, & tales dici poſſunt habere territorium, ſive forum, *l. Pupillus*, §. *Territorium*, *ff. de verbor. ſignific.* & notatur *in cap. Cum ex officii, & cap. Veniens de præſcript.* ſubdit Joan. Andr. Caſſinenſem hodie Epiſcopalem, *quod verum erat tunc temporis*, & de aliis quatuor remittit ad Conſtitutionem Benedicti XII. *Bona de Monachis Nigris ante fin.* & ſunt Monaſterium Sublacenſe, & Farſenſe in Provincia Romana, Sancti Vincentii de Vulterano in partibus Apuliæ, & Monaſterium ſancti Laurentii Veteris in partibus Gallicanis, de quibus meminit idem Joan. Andr. in Specul. *in rubr. de privil. verſ. Et ſciendum*, & Butr. *hic num.*11. *verſ. Fatetur quod ſunt aliqui Abbates*, & hos ſolemus appellare Abbates nullius diœceſis, cujuſmodi ſunt etiam Abbas Nonantulanus, de quo per Calderin. *conſil.*528. *aliàs* 13. *de privil.* Abbas Cluniacenſis, de quo plenè Oldrad. *conſil.*204. *Prima quæſtio*, cujus etiam meminit expreſsè Concilium Tridentinum *cap.* 11. *verſ. Excepto Monaſterio Cluniacenſi cum ſuis limitibus ſeſſ.*25. *de regular.*

Adhæc Leo X. Præpoſituram Piſciæ Lucen. Diœceſis, 28
& Præpoſitum pro tempore exiſtentem, ac omnes Canonicos, & Clericos ejuſdem oppidi ſub protectione B. Petri, & Apoſtolicæ Sedis immediatè ſuſcepit, & ab Epiſcopo Lucenſi, ejuſque tota juriſdictione, ſuperioritate, correctione, viſitatione, penitus exemit, ita ut etiam ratione delicti, aut contractus Epiſcopus Lucenſis nullam juriſdictionem in eos, eorumque bona haberet, & ipſi Præpoſito ordinariam juriſdictionem, ſuperioritatem, correctionem, viſitationem in omnes perſonas Eccleſiaſticas dicti oppidi in civilibus, & criminalibus & mixtis conceſſit, prout Epiſcopus Lucenſis conſueverat habere, utque à ſententiis Præpoſiti ad Romanum Pontificem dumtaxat appellari poſſit, Clem. VII. & Paulus III. ſupradicta omnia confirmarunt, & in ſuis litteris Apoſtolicis uſi ſunt verbis, *Præpoſito Eccleſiæ de Piſcia Sedi Apoſtolicæ immediatè ſubiectæ nullius diœceſis.* His ſic ſtantibus quæſitum eſt, an Præpoſitus vacante Parochiali in diſtrictu ſuæ Præpoſituræ poſſit edicta proponere, & eos qui concurrerint, jubere per ſuos deputatos examinari, & alia facere, quæ Concilium Tridentinum *ſeſſ.*24. *cap.* 18. conceſſit Epiſcopis; & an ei poſſint committi diſpenſationes matrimoniales ſuorum ſubditorum *ex cap.*5. *ſeſs.*22. *& cap.*20. *ſeſs.*24. Sac. Congregatio Concilii inclinavit ut ſatis ſufficienter ſit probatus ſtatus iſte nullius ex Bullis prædictis. Dixit tamen nihil decidendum niſi audito Epiſcopo Lucenſi, cujus intereſt. Item ex verbis exemptionis apparere Eccleſiam hanc eſse ſubjectam Præpoſito etiam quoad legem diœceſanam: & cùm citato Epiſcopo multa hinc inde deducta fuiſsent, tandem Sac. Congregatio *die* 23. *Iulii* 1579. cenſuit dicendum Præpoſito, ut oſtendat Synodos ante Concilium factas. Si autem nihil aliud deducatur, Congregatio cenſuit Præpoſito competere examen in Parochialibus prout Concilium dedit Epiſcopo *ſeſſ.*24. *cap.*18. Idem de cauſis matrimonialibus, quia conſtat omnem juriſdictionem ordinariam datam Præpoſito, eſse nullius, habere jus congregandi Synodum diœceſanam, & congregaſse etiam poſt Concilium. Quam Congregationis ſententiam Sanctiſſimus ad ſe relatam approbavit. De præpoſitura

Pra-

Prati ſcripſi latè *in cap. Cum ab Eccleſiarum à num.* 13. *uſque in fin. de offic. Ordin.* De Abbatia S. Mariæ de Balneo item latè *in cap. Cum dilectus, à num.* 19. *infra de relig. domib.* & de Abbatia ſancti Joannis in Venere *in c. Nullus de Paroch.* ubi ego pleniſſimè de hujuſmodi locis nullius diœceſis.

29 QUÆRO, An Abbatia Caſtri Durantis nullius diœceſis exiſtat?

Cùm Sacr. Congregatio annis ſuperioribus declaraſset Abbati Caſtri Durantis eſse committendas diſpenſationes matrimoniales, literas in forma Significavit, aliaque hujuſmodi quoad ejus ſubditos, ſi modò ipſe juriſdictionem quaſi Epiſcopalem, & proprium territorium haberet; hac deciſione S. D. N. Paulo V. exhibita ex parte Abbatis fuerunt productæ ſcripturæ probantes in eo concurrere ſupradicta requiſita juriſdictionis quaſi Epiſcopalis, & territorii, petitumque fuit ut per litteras in forma Brevis decerneretur præcisè ut de cætero ipſi tales expeditiones committerentur. Sanctitas ſua reſpondit hujuſmodi requiſita eſse priùs ab ipſo probanda coram S. Congregatione ab eaque obtinendum decretum, quod eſsent probata.

30 Ad dicta duo requiſita juſtificanda Abbas exhibuit ſententiam Rotalem, in qua ipſi uti juriſdictionem quaſi Epiſcopalem, juſque congregandi Synodum habenti, ac proprium territorium, adjudicantur concurſus parochialium. Unica quidem fuit ſententia, ſed cauſa commiſsa fuit in Rota omni, & quacumque appellatione remota, ſententiaque habuit effectum.

Quamobrem Sac. Congregatio die 13. Julii 1606. inſpecta ſententia lata in Rota pro Abbate adverſus Archiepiſcopum Urbini, in qua Abbati tanquam nullius diœceſis exiſtenti, ac proprium territorium, ac juriſdictionem quaſi Epiſcopalem habenti, adjudicantur concurſus parochia-
31 lium in ejus territorio vacantium; itemque perpenſa præcedente commiſſione cum clauſula *appellatione remota*, atque atteſtatione effectus dictæ ſententiæ, & quaſi poſseſſionis Abbatis cenſuit ſatis, ſuperque conſtare Abbatem quaſi Epiſcopalem juriſdictionem, & proprium territorium habere, ac propterea ſupradictas litteras illi eſse committendas, ſuper quo quidem decreto fuerunt poſteà expeditæ litteræ S. D. N. in forma Brevis.

Verùm tamen Archiepiſcopus contendit adhuc Abbatiam prædictam eſse in ſtatu ſimplicis exemptionis, non autem nullius diœceſis ex duplici capite.

Primò, quia Rota pronunciavit Abbatis territorium eſse exemptum à juriſdictione Archiepiſcopi Urbinaten. ac proinde non eſse in ſtatu nullius, quia implicat contradictionem eſse nullius diœceſis, & eſse exemptum, ut dixit Rota *diverſ. deciſ.* 207. *num.* 2. *part.* 2. Addo Joan. Andr. *ad Specul.*
32 *titul. de privileg. verſ. Aliqui verò*. Etenim locus nullius nec eſt in diœceſi, nec de diœceſi; at locus exemptus licèt non ſit de diœceſi, eſt tamen in diœceſi, *cap. Cùm Epiſcopus*, Gemin. *in* 3. *not.* & Franch. *in* 2. *de offic. Ordin. lib.* 6. gloſſ. in Clemen. *Frequens in ver. Primi anni*, ubi etiam Vitalin. *num.* 127. *de exceſs. Prælat.* Card. in Clem. 2. §. *Simili num.* 4. *de privil.* ubi etiam Lap. Abb. *num.* 2. Anchar. *in princip.* Imol. *num.* 2. *& num.* 12. *in fin.* atque alii omnes de privil. Feder. de Sen. *conſ.* 2. *num.* 4. *verſ. Quod autem*, *&* *num.* 7. Felin. *in cap. Grave col.* 1. *num.* 5. *& ſeq. de offic. Ordin.* Atque hoc ipſum diſcrimen conſtituit Concilium *cap.* 9. *ſeſſ.* 24. dum ea, quæ ſub Paulo III. & Pio IV. priùs ſtatuta fuerant de viſitatione Eccleſiarum exemptarum, extendit etiam ad Eccleſias ſæculares nullius diœceſis, & numquam de diverſis loquitur etiam *cap.* 10. *ſeſſ.* 25. ibi, *etiamſi nullius diœceſis vel exempta*, *& in cap.* 18. *ejuſdem ſeſſ.* §. *Et quia ad Collegii*, ibi, *etiamſi exempta*, *etiamſi nullius diœceſis*.

33 Ratio eſt quia privilegium exemptionis ſolùm eximit à ſubjectione, non autem à ſituatione, & denominatione. Vital. in d. Clem. 2. *de privil. num.* 14. & Franch. *in cap.* 2. §. *Statuto verſ. Sed adverte de conſtit. in* 6.

Deinde quatenus ex ſententia Rotali fuerit diffinitum Abbatem eſse in ſtatu nullius diœceſis, contendit tamen Archiepiſcopus illam ſibi non obſtare, uti notoriè injuſtum, quia ſententia fundat ſe in privilegio exemptionis Bonifacii IX. cùm tamen illud privilegium fuerit revocatum à Martino V. ut ex Bulla revocationis exhibita. Et quamvis poſteà idem Martinus ad inſtantiam Cardinalis Lucidi tunc prædictæ Eccleſiæ Commendatarii dictã ſuam revocationem ad ſuum beneplacitum ſuſpenderit: dicta tamen ſuſpenſio, ut Archiepiſcopus prætendit, non fuit ſimplex, ita ut per eam Abbatia fuerit abſolutè redacta ad terminos privilegii Bonifacii IX. qui exemptionem conceſſit; ſed Papa proceſſit per viam novæ diſpoſitionis, ſuſpendendo priùs ad ſuum beneplacitum revocationem privilegii Bonifacii, Deindè novam diſpoſitionem adjiciendo in hæc verba. *Volentes, & etiam ordinantes, quod hujuſmodi noſtra ſuſpenſione durante, Cardinalis, Conventus, Monaſterium, Univerſitates, Clerus, & alii ſupradicti, Nobis & Romanæ Eccleſiæ dumtaxat ſint ſubjecti; & ad Epiſcopalia jura eidem Epiſcopo & Capitulo perſolvenda, aut alia mera ſubeunda minimè teneantur.* Verba enim illa, *Volentes & ordinantes*, important novam diſpoſitionem, *gloſ. in cap. fin. in verb. Reſpondemus de verb. ſignif. in* 6. Dec. *in cap. Ex ratione n.* 8. *de appell.*

Itaque Martinus non ſuſpendit ſimpliciter, ſed præſcripſit quid eſset obſervandum durante ſuſpenſione, videlicet ut Abbatia non teneretur ad onera Epiſcopalia, & eſset im- 34
mediatè ſubjecta Sedi Apoſtolicæ, quæ quidem verba non ſtatum nullius, ſed ſimplicem, ac nudam exemptionem important, *cap. ſi Papa de privil. in* 6. Joan. Andr. *in Addit. ad Specul. in tit. de privil. num.* 5. *ver. prædictis*, Felin. *in cap. Grave num.* 2. *de off. Ordin.*

Quare petit Archiepiſcopus, ut declaretur Abbatiam non eſse nullius diœceſis, ſed ſimpliciter exemptam, vel ut petatur votum Rotæ ſuper hoc articulo an ſit in ſtatu nullius, præſertim quia ut conſtat ex deciſionibus Rotalibus, non modo in Rota numquam fuit actum de his difficultatibus, an Martinus in dicta ſuſpenſione revocationis tradiderit novam formam, vel an Abbatia eſset nullius diœceſis; ſed Archiepiſcopus numquam fuit auditus à Rota in judicio petitorio; in ultima enim deciſione Seraphini, quæ in hac cauſa emanavit, fuit reſolutum, ut cauſa diſcuteretur in petitorio, *& deciſio edita fuit* 2. *Maii* 1601. ut in impreſſis deciſionibus. Et poſtea nulla alia facta diſcuſſione, aut deciſione edita die 9. Julii ejuſdem anni lata fuit ſententia in petitorio judicio.

Cæterùm his non obſtantibus non videtur recedendum à deciſis: nam Rota ſatis clarè pronunciavit Abbatem eſſe in ſtatu nullius, non quidem per hæc verba (nullius diœceſis) ſed per alia æquipollentia, atque idem importantia.

Id autem liquidò conſtat. Primò quia ſententia Rotalis 35
definit Abbatem habere proprium territorium, quod nihil aliud eſt, quàm eſſe extra diœceſim; ſiquidem repugnant habere territorium, & eſse in diœceſis, ut in terminis reſolvit Rota coram Attrebatenſi *in cauſa Conſtantienſ. juriſdictionis* 8. *Maii* 1611. quæ habetur impreſſa in recentior. *deciſ.* 324. *part.* 1. Ideòque quotieſcumque Abbates, vel alii inferiores Prælati habent territorium ſeparatum, illud dicitur eſſe nullius diœceſis; ita ut nec in diœceſi, nec de diœceſi alterius cenſeri poſſit, ſed ſit proprium territorium, reſpectu cujus ipſi quoque diœceſani vocantur, gloſſ. in Clemen. 1. §. *Volumus in verb. Diœceſanis*, & ibi notat Cardinalis *in* 4. *quæſt. num.* 2. Vital. *num.* 4. Imol. *num.* 38. & Abbas *num.* 15. *de for. compet.* Idem enim important hoc caſu territorium, & diœceſis *cap. Si quis Abbas* 18. *quæſt.* 2. *& cap.* 2. *de conſtit. lib.* 6. Vital. in Clemen. 2. §. *Sanè num.* 44. *de elect.* Archid. *in cap. Cùm Epiſcopus in verbo non exempto, de off. Ordin. in* 6.

Et confirmatur, quia Rota non pronunciavit ſimpliciter Abbatem habere territorium, ſed addidit territorium abſolutum, exemptum, ac penitus liberatum ab omni dominio, jure, actione, atque omnimoda juriſdictione, poteſtate, & lege diœceſana Archiepiſcopi Urbinaten.
Quæ quidem verba ſic geminata, ac prægnantia abſolutam 36
territorii ſeparationem, ac dimembrationem important, Rota *diverſ. deciſ.* 526. *num.* 4. *part.* 1. Caputaq. *deciſ.* 297. *num.* 3. *part.* 1. Quod fuſiùs proſequitur Anton. de Butr. *in conſ.* 19. *Quia hic agitur num.* 3. *& ſeq. verſ.* 2. *ſola verba conceſſionis*. Innoc. Joan. Andr. & DD. *in cap. Paſtoralis de donat.* De juſtitia verò ſententiæ Rotalis in hac parte clariſſimè conſtat, quia iiſdem ferè verbis utitur, ac privilegium Bonif. IX. ut ibi: *Monaſterium, necnon Caſtra, diſtrictus, & territoria prædicta, &c. ab omni dominio, jure, actione, & omnimoda juriſdictione, & poteſtate, ac etiam lege diœceſana Epiſcopi Urbinaten. abſolvimus, eximimus, ac perpetuo liberamus.*

Secundò in ſententia Rotali diffinitur competere Abbati 37
excluſo Archiepiſcopo omnimodam, & Epiſcopalem

juriſdictionem. Quibus quidem verbis conſtituitur Abbas in proprio territorio, itaut veniat appellatione diœceſani, gloſ. in d. Clemen. 1. *in ver. Diœceſani de foro compet.* gloſſ. *pragm. ſanct. tit. de annis, &c. verſ. in diœceſi pag.* 117. Abbas *in cap. Sicut unire de exceſſ. Prælat.* & in Clement. *Diœceſani de vit. & honeſt. Cleric.* ubi reconcilians gloſſ. ibi, & in d. Clem. 1. quæ ſibi oppoſitæ videbantur, oſtendit appellatione diœceſanorum etiam in materia nova, & præjudiciali venire inferiores habentes Epiſcopalem juriſdictionem excluſis Epiſcopis. Cùm enim privilegium ſit tale, ut nedum eximat, ſed etiam tribuat juriſdictionem; territorium dicitur effectum veluti propria diœceſis Abbatis, Joan. And. *in cap. Nimis circa med. de iureiur.* Anchar. *in cap. Poſtulaſti ſub num. 4. de foro compet.* Rota *dict. deciſ.* 207. *part. 2. in fin.* Et in hoc quoque ſententia Rotæ eſt conformis privilegio Bonifacii, qui primò liberavit Abbatem cum territorio, & ſubditis ab omni juriſdictione, &c. Epiſcopi Urbinaten. ac deindè ſubdit, *Cæterum volumus, ſtatuimus, & ordinamus, ut Clerus, Populus, &c. quemadmodum Epiſcopo, & Capitulo de cætero Abbati in ſpiritualibus, & temporalibus obedire teneantur, & ſint ordinario iure ſubiecti*, & infrà: *Omnimoda iuriſdictio quemadmodum ad Epiſcopum, & Capitulum pertinebat, ad Abbatem pertineat, & pertinere debeat*, præſertim, quia non ſolùm Abbas, verum etiam illius ſubditi à Rota pronuntiantur liberi, ac penitus abſoluti à juriſdictione Epiſcopi, quo caſu Abbas dicitur habere proprium territorium, & diœceſim, ut in ſpecie concludit Gemin. poſt Joan. de S. Georg. *in cap. 2. col. 4. verſ. Quæro an inferiores Prælati habeant territorium*, atque ibi etiam Anch. *ſub num. 10. verſ. Si vero per privilegium de Conſtit. in 6.* & ſequuntur DD. hic. In quo etiam conſtat de juſtitia ejuſdem ſententiæ, quæ omninò convenit cum privilegio, ut ex illis verbis, *Monaſterium &c. Territorium, &c. cum clero, populo, omnibuſque perſonis tam eccleſiaſticis, quàm ſæcularibus utriuſque ſexus ab omni dominio, iure, actione, &c. Epiſcopi Vrbinaten. perpetuo liberamus.*

38 Poſtremò, aliis omiſſis hoc ipſum concludenter probatur, quia cùm Abbas conſuluiſſet Sac. Congregationem Concilii, an ſibi liceret inſtituere concurſus parochialium in ſuo territorio vacantium: Congregatio reſpondit ita demum hoc jus competere inferiori Prælato, ſi habeat omnimodam juriſdictionem Epiſcopalem, nec alicui ſubdatur, & ſit immediatè ſubjectus Sedi Apoſtolicæ, nullius diœceſis, proprium habeat territorium, habeatque jus congregandi Synodum, & legitime conſtet illam congregaſſe, &c. Unde Abbas pro his qualitatibus juſtificandis adivit Rotam, quæ poſteà inter cætera pronunciavit jus inſtituendi concurſus pertinere ad Abbatem in ſuo territorio; ſententiaque ipſa in rem judicatam tranſivit. Quamobrem apertè convincitur ex ſententia Rotali, Abbatem eſſe in ſtatu nullius diœceſis; aliàs enim non verificata hujuſmodi qualitate nullius diœceſis minimè potuiſſent ipſi Abbati adjudicari concurſus, cùm ex ſententia Sacr. Congregationis id jus non competat inferiori hanc qualitatem non habenti.

39 Non obſtat, quòd Rota pronuntiaverit, Abbatem eſſe exemptum, & quòd ſtatus exemptionis ſit incompatibilis cum ſtatu nullius diœceſis, *ex d. deciſ.* 207. nam reſpondetur, exemptionem eſſe in duplici differentia; alia enim eſt ſimplex, & ordinaria, & hæc non eximit à diœceſi; ideòque eſt incompatibilis cum ſtatu nullius, & de hac loquitur Rota *d. deciſ.* 207. Alia eſt exemptio plena, & abſoluta, qualis eſt iſta Abbatiæ Caſtri Durantis, & hæc eximit à diœceſi, & conſtituit exemptum in proprio territorio; ita in puncto diſtinguit, & declarat Abb. in d. Clem. *Diœceſani de vita, & honeſt. Cleric.* Gemin. & Anchar. ſupra relati *in d. cap. 2. de Conſtit. in 6.* atque eademmet Rota *d. deciſ. 207. in fin.*

Quarum ſpecierum exemptionis meminit etiam Achil. *deciſ. 360. & ſeq. quæ eſt 14. & 15. de priuileg.* Put. *deciſ* 115. *lib.* 3. Angel. Sylv. & Tabien. *in ver. Exemptio in princ.*

Rurſus non obſtat, quòd Martinus V. in Bulla prædictæ ſuſpenſionis tradiderit novam exemptionis formam ipſa ſuſpenſione revocationis durante: nam primò reſpondetur id repugnare tum verbis Bullæ, tum menti ipſius Pontificis. Verbis quidem, quia Papa ibi duo facit, primò abſolutè ſuſpendit revocationem, per quam quidem ſuſpenſionem non eſt ambigendum Abbati fuiſſe reſtitutam priorem exemptionem ex privilegio Bonifacii competentem. Deinde non per modum limitationis, ſed additionis, & augmenti ſuperaddit, *Volentes, & etiam ordinantes, ut dicta ſuſpenſione durante Abbatia non teneatur ad onera Epiſcopalia, & ſit immediate ſubiecta Sedi Apoſtolicæ*, quibus verbis patet, Summum Pontificem non tantùm reſtituiſſe Abbati primum privilegium, ſed etiam addidiſſe exemptionem ab oneribus Epiſcopalibus, cùm particula illa, *etiam*, ſit ampliativa, ſeu implicativa præcedentium, *l. Conventicu-* 40
lam, ubi not. C. de Epiſcopis, & Cler. Bart. *in l. Sunt quoque n. 4. ff. de hær. inſtit.* eſſet enim omnino contra juriſdictionis naturam, ut per illam orationem, *volentes, & etiam ordinantes*, reſtringeretur diſpoſitio, quæ ex vi verborum ampliari deberet, & contra regulam *l. legata inutiliter, ff. de adim. leg. l. Titiæ, §. fin. de manum. teſtam. & l. Quod favore,*
C. de leg. cum concord. præſertim quia novatio privilegii non 41
præſumitur, niſi de illa expreſſè caveatur, Anchar. *conſ.* 161. *n.* 5. & latiùs Menoch. *conſ. 202. n. 13. & ſeq.* etiamſi poſterior conceſſio magis, vel minus contineat, quàm prima, Menoch. *ibid. n.* 14. Mant. *de tacit. & ambig. convent. lib. 17. tit. 1. n.* 18. Et etiam hujuſmodi intellectus contra mentem Martini, ſiquidem eſt omninò inveriſimile, ut inſtante Cardinali Lucido pro reſtitutione privilegii ampliſſimi, eò quòd illius revocatio redundaret in maximum Abbatiæ detrimentum; Papa, qui in ſpecie aſſerit ſe ad hæc moveri tum aliis de cauſis, tum ob dicti Cardinalis benemerita, non concedat deinde niſi nudam, & puriſſimam exemptionem abſque ulla juriſdictione etiam civili ſine beneficiorum collatione, atque aliis pluribus, quæ in priori privilegio continebantur. Quod etiam pugnat cum obſervantia immediatè ſubſecuta: nam Abbates fuerunt ſemper in pacifica poſſeſſione ſaltem cognoſcendi cauſas civiles, & criminales, beneficia conferendi, &c. ut probatur inter cætera ex ſententia Rotæ, qua diffinitur privilegium Bonifacii eſſe obſervatum, atque obſervandum.

Neque obſtat, quòd alias dicta verba *volentes, &c.* eſſent ſuperflua, eò quòd cùm Abbatia eſſet jam ſubjecta Sedi Apoſtolicæ, ſupervacaneum fuiſſet illam rurſus ſubjicere. Nam reſpondetur id vel factum eſſe ad abundantiorem cautelam, vel quia cùm in privilegio Bonifacii nulla fieret expreſſa mentio de exemptione Abbatis ab oneribus Epiſcopalibus, ſuperfluum non fuit eumdem claris verbis eximere, & quoad hoc immediatè ſubjicere Sedi Apoſtolicæ. Vel demum quia cùm in privilegio Bonifacii ſubjiciantur Sedi Apoſtolicæ Monaſterium, atque illius perſonæ; poterat dubitari, an per hæc verba Clerus quoque, & populus cenſerentur ſubjecti per ea, quæ habentur *in cap. Per exemptionem de privileg. in 6.* Quæ difficultas fuit ſublata per Bullam revocationis Martini V. in qua non modò Monaſterium, verùm etiam populus, & Clerus ſpeciatim Sedi Apoſtolicæ ſubjiciuntur; ac proinde verba illa *Volentes, & etiam ordinantes*, retinent propriam naturam etiam quoad hoc, ut novam diſpoſitionem inducant, juxta gloſ. *in d. cap. fin. in ver. Reſpondemus de verbor. ſignific. in 6.* atque alios ſuperiùs citatos.

Poſtremò quidquid ſit de meritis cauſæ, pro Abbate ſtat 42
res judicata, quæ omnem tollit difficultatem. Sed hæc dicta ſint ut etiam liqueat de non jure Archiepiſcopi. Ex quibus videtur reſponden. Abbatiam eſſe verè in ſtatu nullius Diœceſis. Et ita S. Congregatio reſpondit, ut dixi *in cap. Nullus num. 20. & ſeq. infra de Paroch.* Hodie Eccleſia hæc Caſtri Durantis eſt Epiſcopalis ſub titulo Urbaneæ: nam SS.D.N. Urbanus VIII. die 18. Februarii 1636. in Conſiſtorio Eccleſiam S. Angeli in Vado ad Metaurum, quæ nobis patria dilectiſſima eſt, & dictam Eccleſiam Caſtri Durantis in cathedrales æquè principaliter unitas, & utrumque oppidum in civitatem erexit.

Porrò Abbates, Priores, Præpoſiti, & Archipresbyteri, 43
quibus hodie diſpenſationes, & alia reſcripta Apoſtolica à Dataria, & Cancellaria dirigûtur, ſunt infraſcripti, videlicet.

Abbas Montis Caſſinenſis, Ordinis S. Benedicti nullius Diœceſis Provinciæ Capuan.

Abbas Monaſterii S. Mariæ Farfen. Ordinis S. Benedicti nullius Diœceſis in diſtrictu Urbis.

Abbas Monaſterii S. Silveſtri Terræ Nonantulæ Ordinis S. Benedicti nullius Diœceſis Provinciæ Ravennaten.

Abbas Monaſterii Sanctorum Vincentii, & Anaſtaſii ad Aquas Salvias Ciſtercienſ. Ordinis Trium Fontium nuncupatus propè & extra mœnia urbis nullius diœceſis.

Abbas Monaſterii S. Salvatoris majoris nuncupatus Ordinis S. Benedicti in diſtrictu Urbis nullius diœceſis.

Abbas Monaſterii Montis Virginis Ordinis S. Benedicti nullius diœceſis Provinciæ Beneventan.

Abbas Monaſterii Sanctiſſimæ Trinitatis Caveñ. Ordinis S. Benedicti nullius diœceſis Provinciæ Capuan.

Abbas Monaſterii S. Chriſtophori Terræ Caſtri Durantis Ordinis S. Benedicti nullius diœceſis Provinciæ Urbinateñ. Hodie eſt Cathedralis, ut prædixi.

Abbas Monaſterii S. Mariæ Oppid. Pinaroli Ordinis S. Benedicti nullius diœceſis Provinciæ Taurineñ.

Abbas ſæcularis, & Collegiatæ Eccleſiæ S. Petri Oppidi de Lerma nullius diœceſis Provinciæ Burgeñ.

Abbas Monaſterii S. Mariæ de Cadoſſa nullius diœceſis Provinciæ Salernitañ.

Abbas Monaſterii S. Michaelis de Cuizano nullius diœceſis Provinciæ Tarraconeñ. S. Benedicti, ſeu alterius Ord.

Abbas Monaſterii de Salagon nullius diœceſis Provinciæ Compoſtellan. Ordinis S. Benedicti.

Abbas Monaſterii SS. Trinitatis, Ordinis S. Benedicti nullius diœceſis Provinciæ Reghieñ. hoc Monaſterium fuit unitum Collegio Græcorum de Urbe, & hodie huic litterę Apoſtolicæ non committuntur.

Prior Monaſterii per Priorem gubernari ſoliti S. Laurentii prope Padulam Carthuſieñ. Ordinis nullius diœceſis Provinciæ Salernitañ.

Prior Prioratus S. Jacobi de Spatha nullius diœceſis Provinciæ Compoſtellañ.

Prior Prioratus S. Benedicti Militiæ, & Villæ de Alcantara nullius diœceſis Provinciæ Compoſtellañ. cui ex indulto Urbani VIII. tantùm committuntur matrimoniales, non autem beneficiales.

Prior Prioratus de Veles nullius diœceſis Provinciæ Toletañ.

Prior Prioratus de Magazela militiæ de Alcantara nullius diœceſis Provinciæ Compoſtellañ.

Præpoſitus Eccleſiæ S. Mariæ Terræ Piſciæ nullius diœceſis Provinciæ Florentiñ.

Præpoſitus Eccleſiæ Beatæ Mariæ Terræ Attini nullius diœceſis Provinciæ Theatiñ.

Præpoſitus ſæcularis Eccleſiæ S. Deodati Oppidi ejuſdem S. Deodati nullius diœceſis Provinciæ Trevereñ.

Archipresbyter ſæcularis, & Collegiatæ Eccleſiæ Sancti Petri Oppidi Aggeriñ. nullius dięceſis Provincię Taraconeñ.

In commiſſionibus tamen, quæ diriguntur Abbatibus, Prioribus, Præpoſitis, & Archipresbyteris ſupradictis non admittitur ſupplicatio, niſi fuerit concepta his verbis, videlicet: *Supplicant igitur humiliter S. V. Oratores prædicti, quatenus Abbati Monaſterii N. Ordinis ſancti N. nullius diœceſis Provinciæ N. particulare, ac ſeparatum territorium, ac juriſdictionem quaſi Epiſcopalem in dicto loco exercenti, etiam ſi de illis perſonis non ſit, quibus ſimiles cauſæ per Sedem Apoſtolicam committi conſueverunt, committere, & mandare, ut cum eiſdem Oratoribus diſpenſet*. Et poſtmodum eadem verba repetuntur in diſpoſitiva litterarum: exceptis tamen Abbatibus Caſſinenſi, & Farfenſi, quibus fiunt commiſſiones abſque prædicta clauſula, & adjicitur, *ſive ejus Vicario*, quòd tamen non fit cum aliis. Abbas verò Sublaceñ. non repetitur adnotatus inter alios, & illi non conſueverunt committi niſi matrimoniales, &c.

[Sed quia hodie nonnulli deficiunt, & aliqui ſunt, quibus diſpenſationes Matrimoniales non committuntur, ideò hìc inſeritur alia notula nuper habita ab officialibus Datariæ, videlicet.

Abbati Monaſterii Montis Caſſinenſis Ordinis S. Benedicti nullius diœceſis Provinciæ Capuanæ, ſive ejus Vicario in ſpiritualibus generali.

Abbati ſæcularis, & Collegiatæ Eccleſiæ S. Martini Oppidi ejuſdem S. Martini nullius diœceſis in diſtrictu Urbis, ſive ejus Vicario in ſpiritualibus generali.

Abbati Monaſterii S. Mariæ Farfeñ. Ordinis S. Benedicti nullius diœceſis in diſtrictu Urbis, ſive ejus Vicario in ſpiritualibus generali.

Abbati Monaſterii S. Salvatoris Majoris Ordinis S. Benedicti nullius diœceſis in diſtrictu Urbis, ſive ejus Vicario in ſpiritualibus generali.

Abbati Monaſterii Sanctiſſimæ Trinitatis Caveñ. Ordinis S. Benedicti nullius diœceſis Provinciæ Salernitanæ.

Abbati Monaſterii S. Scholaſticæ Sublacenſis Ordinis S. Benedicti nullius diœceſis in diſtrictu Urbis.

Abbati Monaſterii Montis Virginis Ordinis Sancti Benedicti nullius diœceſis Provinciæ Beneventanæ.

Abbati Monaſterii S. Silveſtri terræ Nonantulæ Ordinis S. Benedicti nullius diœceſis Provinciæ Ravennateñ.

Abbati Monaſterii ſanctorum Vincentii, & Anaſtaſii ad aquas Salvias Ordinis Ciſtercienſis trium Fontium nuncupati, nullius diœceſis Provinciæ Seneñ.

Abbati Monaſterii S. Mariæ Oppidi Pinaroli Ordinis S. Benedicti nullius diœceſis Provinciæ Taurineñ.

Abbati ſæcularis, & Collegiatæ S. Petri Oppidi de Lerma nullius diœceſis Provinciæ Burgeñ.

Abbati Majori nuncupato ſæcularis, & Collegiatæ Eccleſiæ S. Mariæ Majoris ad Nives Urbis Romæ, nuncupato Oppidi de Olivares, nullius diœceſis Provinciæ Hiſpaleñ.

Priori Monaſterii per Priorem gubernari ſoliti SS. Stephani, & Brunonis de Nemore nuncupati, Carthuſianorum Ordinis nullius diœceſis Provinciæ Regineñ. Caſalium videlicet, Serræ, Spatulæ, Bijungi, Montauri, Gaſparivæ tantùm.

Priori Monaſterii per Priorem gubernari ſoliti S. Laurentii prope Padulam, Carthuſianorum Ordinis Abbati S. Mariæ de Cadoſſa, nullius diœceſis Provinciæ Salernitanæ.

Priori Prioratus de Magazela Militiæ de Alcantara nullius diœceſis Provinciæ Compoſtell.

Priori Prioratus de Veles nullius diœceſis Provinciæ Toletanæ.

Priori Prioratus S. Jacobi de Spata nullius diœceſis Provinciæ Compoſtellanæ.

Præpoſito ſæcularis, & Collegiatæ Eccleſiæ B. Mariæ Terræ Piſciæ, nullius diœceſis Provinciæ Florentinæ.

Præpoſito ſæcularis, & Eccleſiæ B. Mariæ Terræ Attini, nullius diœceſis Provinciæ Theatinæ.

Officiali Archiepiſcopi Tarraconenſis in Inſula Ericæ, à Civitate Tarraconenſi 200. milliaribus, & ultrà diſtan. Officiali Archiepiſcopi in dicta Inſula ritè deputato, etiamſi de illis, &c.

Vicario Monaſterii Abbatiæ nuncupatæ Sancti Martini Capituli Canonicorum Baſilicæ S. Petri de Urbe, nullius diœceſis Provinciæ Theatinæ.]

DE FORO COMPETENTI.

Honorius III. Archiepiſcopo, Decano, & Archidiacono Turonen.

CAPUT XV.

Ex parte B. quondam Angliæ Reginæ fuit propoſitum, quòd cùm nobilem virum G. detentorem caſtri Segrey, ratione dotalitii pertinentis ad ipſam, quo per eum, vel ejus complices contra juſtitiam fuerat ſpoliata, auctoritate bonæ memoriæ Joannis Papæ prædeceſsoris noſtri coram vobis traxiſſet in cauſam: Dictus nobilis excipiendo propoſuit, quòd litteræ Apoſtolicæ non valebant, pro eo quòd caſtrum Guargiæ, ubi eſt ejus domicilium principale, conſiſtit in diœceſi Rodoñ. quę ultra duas dietas à Turonis eſt remota. Verùm replicatum fuit ex parte Reginæ, quòd idem nobilis Turonis ſatis poterat conveniri, cùm non ſolùm in Rodoñ. diœceſi, ſed etiam in Andegavenſi diœceſi exiſtat,

eò

eò quòd & caſtra, & redditus plures habet in ipſâ: & caſtrum, de quo quæſtio vertitur, in eadem eſt diœceſi, quæ à Turoñ. nequaquam ultra duodecim leucas diſtat. Idem quoque adjecit, quòd cùm dicta Regina jus ſuum coram domino feudi proſequi debuiſſet, litteræ Apoſtolicæ non valebant, cùm non faciebant mentionem, quòd dominus feudi fuerit requiſitus, & ipſe in exhibenda juſtitia extiterit negligens, vel remiſſus: ſubjiciens quòd eædem litteræ, falſitate expreſſa fuerant impetratæ, eò quòd ſuggeſtum fuerat caſtrum illud ad eamdem Reginam ratione dotalitii pertinere, cùm nec ab initio, nec durante matrimonio, à viro ſibi fuerat in donationem propter nuptias aſſignatum. Ad hoc autem fuit ex parte ipſius Reginæ reſponſum, quòd vidua ſpoliata, irrequiſito feudi domino, ſpoliatorem ſeu detentorem rei, coram Eccleſiaſtico judice poterat convenire, cujus intereſt viduas defenſare: & infrà. Mandamus quatenus ſi vobis conſtiterit dictum nobilem, terram & manſionem habere in Andegavenſi diœceſi, in qua interdum conſuevit commorari, & ipſam diœceſim ultra duas à Turoñ. non diſtare dietas, & in eadem litigioſam rem eſſe, non obſtantibus exceptionibus aliis, quæ in petitorio potius quàm in poſſeſſorio, (quod Regina contra eumdem nobilem intentabat) locum habere videntur, in ipſo negotio juxta priorum continentiam litterarum, ratione prævia procedatis.

S V M M A R I V M.

1 *Miſerabilis perſona poteſt laicum interdicto* Unde *vi, coram iudice Eccleſiaſtico convenire, etiamſi res ſubtracta dicatur feudalis.*

2 *Miſerabiles perſonæ habent electionem fori, & poſſunt convenire adverſarios ſuos etiam in Curia Principis.*

3 *Papa licèt ſit Ordinarius ſingulorum, tamen cauſas ab Ordinariis non avocat ſine iuſta, & rationabili cauſa.*

Et per reſcriptum manu propria ſignatum, num. 6. & 8.

4 *Deus regit infima per inferiores Angelos, media per ſuperiores, ſuprema per ſeipſum.*

5 *Papa explet minima per Plebanos, & alios inferiores, media per Epiſcopos, & ſuprema per ſeipſum.*

7 *Cauſa miſerabilis perſonæ, quæ iuxta Canonicas ſanctiones tractari debet in Curia, ut validè committatur, an requirat ſubſcriptionem Papæ, & num. ſeqq. uſque in finem.*

8 *Tridentinum Concilium ſeſs. 24. cap. 20. expenditur.*

Papæ ſubſcriptio in cauſis avocandis ab Ordinariis in prima inſtantia quando requiratur, ibid. & n. ſeqq.

10 *Pupilli cauſa, maximè ſuppoſita perhorreſcentia, apud Principem tractari debet.*

11 *Cauſa, in qua agitur de interpretatione litterarum Apoſtolicarum, apud Sedem eſt cognoſcenda.*

12 *Signaturæ iuſtitiæ commiſſio ſufficit in cauſis, quæ in Curia tractari debent.*

1 E*X parte*. Miſerabilis perſona poteſt laicum interdicto
Vnde vi, coram judice Eccleſiaſtico convenire. Hoc
dicit, ſecundùm Joan. Andr. & omnes. Addit Abbas Siculus, etiamſi res ſubtracta dicatur feudalis.

2 Nota primò ex hac Decretali miſerabilem perſonam,
qualis erat hæc Vidua Regina Angliæ, poſſe convenire
laicum in foro Eccleſiæ, etiamſi Judex Eccleſiaſticus aliàs
in cauſa illa non ſit judex competens. Concordat textus *in
cap. Significantibus*, inducendo illum, ut ibi dixi *num. 43.
& 62. & 85. ſuprà de offic. Delegat. & in cap. Super quibuſdam in fin.* ibi, *Item viduis, pupillis, orphanis, & perſonis miſerabilibus tenearis in iudicio Eccleſiaſtico reſpondere
infrà de verb. ſignificat.* habent enim tales electionem fori,
& poſſunt adverſarios ſuos convenire etiam in Curia Principis, præſertim ſi illorum potentiam perhorreſcant, ut
eſt textus celebris *in leg. Vnica*, & ibi ſcribentes omnes,
C. Quando Imperat. inter pupill. & viduam, & ſcripſi latiſſimè *in dict. cap. Significantibus*. Et hæc eſt una ex cauſis, quæ juxta Canonicas ſanctiones in curia ſunt tractandæ ad præſcriptum Concilii Tridentini *cap. 20. verſ. Ab his
excipiantur cauſæ ſeſs. 24.* Quemadmodum reſpondit Sebaſtianus Vantius Epiſcopus Urbevetanus, qui unà cum graviſſimis Juriſconſultis, & Rotæ Auditoribus à Sac. Congregatione Concilii de mandato ſan. mem. Gregor. XIII.
hac de re fuit conſultus, ut dixi *in cap. Licet, il ſecondo à
3 num. 3. maximè num. 35. infrà eodem*. Nam regulariter non
ſolet Papa ſe immiſcere in cauſis ad Ordinarios pertinentibus: quamquam enim ſit Ordinarius ſingulorum, nec
ulli fas ſit illius forum declinare, *cap. Cuncta per mundum
9. qu. 3.* gloſſ. *ult. in dict. cap. Licet infrà eod. & in cap. Cum
nullus in ver. In eadem, de tempor. ordinat. lib. 6.* Cùm Papæ
juriſdictio non reſtringatur ad limites alicujus territorii, ut
poſt Innocen. *in cap. 1. num. 2.* & Butr. *ibi num. 31. ſuprà de
offic. Delegat.* Dicit Marianus Socin. *in conſ. 237. Difficultatem num. 1. col. 2.* tamen cauſas ab Ordinariis locorum ad ſe
non avocat ſine juſta, & rationabili cauſa, *cap. Per principalem 9. qu. 3.* Idque jure optimo: nam, ut inquit Beatus
Dionyſius *de Eccleſiaſtica Hierarchia c. 6. Noſtra Hierarchia à Deo traditis Ordinibus ſanctè diſpoſita ſanctis, & cæleſtibus Hierarchiis conformis eſt*, & notat Hoſtienſ. *in c.
Cum contingat num. 6. de ætat. & qualit.* Et Eccleſia militans exemplata eſt divinitùs à triumphante, ut dicit gloſſ.
in Clem. *fin. in ver. Eccleſia de hæreticis*. Unde quemad- 4
modum Deus optimus maximus regit infima per inferiores
Angelos, media per ſuperiores, & ſuprema per ſeipſum,
ut docet S. Thomas; ita Romanus Pontifex, qui non 5
puri hominis, ſed veri Dei vicem gerit in terris, *c. Quanto
de translat. Epiſcop.* & à quo tanquam à fonte omnis per
Eccleſiam juriſdictio diffunditur, *cap. Loquitur Dominus
24. qu. 1. c. 1. 22. diſt.* Minima explet per Archidiaconos, Plebanos, & alios inferiores, *cap. 1. & cap. Ad hæc de offic. Archid. cap. 1. & cap. fin.* & ibi gloſſ. *in ver. Sua, de offic. Archipresbyt. cum ſimilibus*. Media per Epiſcopos, qui ſunt vocati ab Eccleſia Romana in partem ſolicitudinis, non in
plenitudinem poteſtatis, *cap. Qui ſe ſcit, & cap. Decreto 2.
qu. 6.* dixi *in cap. Perniciosum num. 31. ſuprà de offic. Ordinar.*
Majora per ſeipſum, ut *cap. Nec licuit 17. diſtinct. cap. Maiores de Baptiſmo, c. 1. de translat. Epiſcop. cum concordantibus*. Unde à Tridentina Synodo providè cautum eſt, ut 6
cauſæ omnes ad forum Eccleſiaſticum quomodolibet pertinentes coram Ordinariis locorum in prima inſtantia cognoſcantur, & terminentur; & ſi quas Romanus Pontifex ex urgenti, rationabilique cauſa duxerit committendas, aut avocandas, id fiat per ſpeciale reſcriptum ſignaturæ Sanctitatis manu ſubſcribendum, ut in Decreto *cap. 20.
ſeſs. 24.* de quo plura ſcripſi *in cap. Licet à num. 30. uſque in finem, & in cap. Significaſti num. 31. infrà eodem*.

Hic QUÆRO, An requiratur ſubſcriptio Papę ad hoc, 7
ut cauſa miſerabilis perſonæ, quæ juxta Canonicas ſanctiones tractari debet in Curia, validè committetur.

Cùm Ludovica de Corduba eſset in poſseſſione hæredi- 8
tatis paternæ, Gondiſalvus de Cardena objecit illi, quod
illegitima eſset, ac propterea incapax hæreditatis, non
obſtante quòd ejus parentes obtinuiſent à Clemente VIII.
diſpenſationem ad contrahendum matrimonium, ſed quia
quæſtio nativitatis ad ſacrorum Canonum pręſcriptum coram Judice Eccleſiaſtico dumtaxat tractanda erat juxta
Conſtitutionem Alexandri III. relatam *in cap. Lator, qui filii ſint legitimi*. Ludovica minor ætate perhorreſcens in
partibus litigare cum adverſario potenti, obtinuit à Signatura Juſtitiæ, ut cauſa in Rota committeretur: cui quidem commiſſioni adverſarius oppoſuit, quòd non fuerit
ſubſcripta manu Papæ, quemadmodum præſcribitur Decreto Concilii Tridentini *cap. 20. ſeſs. 24.* in cauſis, quas in
prima inſtantia Summus Pontifex ab Ordinariis avocandas
judicaverit, atque hoc prætextu cauſam ad Concilium
Regium deferendam curavit.

Itaque conſulitur Sacra Congregatio, an ejuſmodi commiſſioni objici poſſit vitium nullitatis, propterea quod manu ſanctiſſimi ſubſcripta non fuerit.

Videtur reſpondendum negativè: nam Decretum 9
d. cap. 20. primò ſtatuit, ut cauſæ ad forum Eccleſiaſticum

per-

pertinentes coram Ordinariis locorum in prima inſtantia cognoſcantur, & terminentur : deinde excipit duo genera cauſarum his verbis : *Ab his excipienda cauſe, quæ juxta Canonicas ſanctiones apud Sedem Apoſtolicam ſunt tractandæ, vel quas ex urgenti, rationabilique cauſa iudicaverit Summus Romanus Pontifex per ſpeciale reſcriptum ſignatura Sanctitatis ſuæ manu propria ſubſcribendum committere, & avocare*. Atque ita ſubſcriptio Papæ non requiritur, niſi in ſecundo caſu. Præſens autem cauſa ſecundùm ea, quæ proponuntur, apud Sedem tractari debet : atque ita eſt in primo caſu duobus fundamentis.

10 Primò, quia cauſa pupilli, maximè ſuppoſita perhorreſcentia, apud Principem cognoſcenda eſt, vulgata *l. unica, verſ. Quod ſi pupilli, C. Quando Imperator inter pupillos*, ubi in ſpecie Baldus *num. 2. cap. Regum* 22. *q.* 5. Ideòque uſus inolevit, ut cauſæ hujuſmodi in Rota committantur, ut apud Caputaqu. *deciſ. 1. num. 3. de iureiuran.* & Put. *deciſ.* 34. *lib.* 3.

Secundò, quia cùm agatur de interpretatione litterarum 11
Apoſtolicarum, quibus Clemens VIII. diſpenſavit inter patrem, & matrem Oratricis, ut legitur in commiſſione, cauſa apud Sedem tractari debet, ut eſt textus in *cap. Cum veniſſent, de iudiciis*. Sac. Congregatio autem aliàs animadvertit manum Papæ requiri, ubi avocatur cauſa, quæ non debet in Curia tractari : at verò in iis, quæ in Curia tractari debent, qualis eſt præſens cauſa, dixit ſufficere ſignaturam Juſtitiæ; ideòque à ſe eſſe, ut cùm cauſæ à ſignatura Juſtitiæ in Curia committuntur, in litteris generaliter exprimatur cauſam eſſe talem, quæ juxta Canonicas ſanctiones in Curia tractari debeat; idque juſſit ſignificari Præfecto ſignaturæ Juſtitiæ, quod fuit diligenter obſervatum in commiſſione, de qua agitur.

DE FORO COMPETENTI.

Gregorius IX. Abbati Trecen.

CAPUT XVIII.

SIgnificaſti nobis, quòd P. Clericus ad petitionem C. mercatoris, ſe tuæ juriſdictioni ſubjecit, ſi in termino nunc elapſo de pecunia mutuata non ſatisfeciſſet eidem : & infrà. Inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quòd licèt privatorum conſenſus, eum qui juriſdictioni præeſſe dignoſcitur, ſuum poſſit judicem conſtituere : Clerici tamen in judicem non ſuum, (niſi fortè ſit perſona Eccleſiaſtica, & Epiſcopi diœceſani voluntas accedat) conſentire non poſſunt.

SVMMARIVM.

1 *CLericus ſine diœceſani licentia non poteſt ſe ſubmittere iuriſdictioni non ſui iudicis.*
2 *Abbas an habeat iuriſdictionem Ordinariam de iure communi, quæ prorogari poſſit etiam per Clericos ſæculares, & num. ſeqq. uſque ad num.* 11.
3 Juriſdictionis, *verbum intelligitur de ordinaria.*
4 *Dominium in dubio intelligitur de directo, non de utili.*
5 *Prorogatio cadit ſuper ſimili ſpecie iuriſdictionis, quæ prorogatur.*
6 *Prorogatio iuriſdictionis poteſt fieri etiam in cauſis ſpiritualibus, ſi iudex alias poſſit de illis cognoſcere.*
7 *Prorogari non poteſt de perſona ad perſonam iuriſdictio limitata.*
Declaratur, num. 9. *& num.* 14.
8 *Iuriſdictio eius, qui præeſt Collegio, eſt prorogabilis.*
10 *Prorogari poteſt iuriſdictio ordinaria competens alicui de conſuetudine, vel alio iure ſpeciali.*
11 *Prorogatio iuriſdictionis, ut fieri poſſit à Clerico, quæ requirantur, & num. ſeqq. uſque ad num.* 18.
12 *Prorogatio iuriſdictionis iudicis non ſui, an inducatur ex tacito conſenſu partium.*
13 *Laicus poteſt prorogare iuriſdictionem iudicis alieni etiam ſine conſenſu iudicis proprii : Clericus autem non poteſt, & cur, & num.* 37.
14 *Prorogatio iuriſdictionis fieri non poteſt, niſi in iudicem ordinarium.*
15 *Iuriſdictio delegata non eſt prorogabilis de perſona ad perſonam, ſed benè de re ad rem.*
16 *Prorogare non poteſt Clericus iuriſdictionem iudicis laici etiam de diœceſani conſenſu.*
17 *Niſi in cauſis merè civilibus.*
18 *Prorogatio iuriſdictionis, & delegatio in quibus differant, & num. ſeqq. uſque ad num.* 23.
19 *Epiſcopus non poteſt Clericum invitum ſubmittere iuriſdictioni alterius Epiſcopi, & num.* 30.
20 *In prorogantibus iuriſdictionem iudicis præſentis, & acceptantis non eſt locus pœnitentiæ.*
21 *Appellatur à ſententia iudicis ex prorogatione iuriſdictionis ad illius ſuperiorem.*
22 *Intellectus* l. Epiſcopale, C. de Epiſc. audien.
23 *Auditor Cameræ an poſſit cognoſcere, & terminare in prima inſtantia cauſam criminalem Clerici Epiſcopo ſubiecti de ipſius Epiſcopi conſenſu, & num. ſeqq. uſque in fin.*
24 *Prorogatio iuriſdictionis poteſt fieri etiam in criminalibus, ubi proceditur per viam accuſationis, & n.* 32.
25 *Et quid ſi procedatur per viam inquiſitionis.*
Ad prorogationem iuriſdictionis ſufficit conſenſus illius, de cuius præiudicio agitur, ibid.
26 *Iuriſdictio à Concilio Tridentino Ordinariis tributa in prima inſtantia, cenſetur aliis adempta.*
27 *Iuriſdictio acquiritur devolutione, delegatione, & prorogatione.*
28 *Devolutio iuriſdictionis in prima inſtantia non fit ad Legatos, & alios quoſcumque vigore facultatum, niſi Epiſcopo prius requiſito, & negligente, & n.* 33.
29 *Epiſcopus non poteſt cauſam committere extra diœceſim, niſi & litigantes conſentiant, & num.* 31.
31 *Cauſæ etiam criminales ad forum Eccleſiaſticum pertinentes in prima inſtantia cognoſci debent coram Ordinario loci, & non coram alio, niſi de ipſius Ordinarii, & partium conſenſu.*
33 *Legati, & Nuntii poſſunt procedere in prima inſtantia Epiſcopo requiſito, & negligente, non autem conſentiente.*
34 *Negligentiam debet præcedere monitio, ut ſit locus devolutionis.*
35 *Et an debeat eſſe trina, vel ſufficiat unica.*
36 *Archiepiſcopus poteſt cognoſcere cauſas ſubditorum ſuffraganei in prima inſtantia negligente, non autem conſentiente Epiſcopo.*
37 *Laicus in cauſa ſpirituali, an poſſit prorogare iuriſdictionem iudicis non ſui.*

SIgnificaſti. Clericus ſine diœceſani licentia non poteſt ſe 1
ſubmittere juriſdictioni non ſui judicis, vel pleniùs.
Quamvis laicus poſſit juriſdictionem non ſui judicis prorogare; Clerici tamen non poſſunt, niſi prorogatio fiat de diœceſani conſenſu, & in judicem Eccleſiaſticum. Hoc dicit. Communis diviſio. Secunda ibi, *Inquiſitioni*.

Nota primò ibi, *ſe tuæ iuriſdictioni ſubiecit*; juncta ſu- 2
praſcriptione, Abbatem habere juriſdictionem ordinariam in foro contentioſo, quæ poteſt prorogari etiam per Clericos
ſæculares. Nam verbum, *iuriſdictionis*, hìc poſitum 3
de ordinaria intelligitur, aliàs non eſſet prorogabilis, ut
l. 1. ff. de iudic. ibi, *Qui tribunali præeſt, vel alias iuriſdi-*
ctionem habet, ſcilicet ordinariam. Et eſt ſimile in domi- 4
nio,

nio, quod in dubio intelligitur de directo, non de utili, ut *l. 1. ff. Si ager vectigali*, & tenet Bart. *conſ.* 243. *Fuit quidam num. 1. circa medium, verſ. Nam ubi de dominio lib. 1.* & Cardin. *hic in 1. not.* ſic etiam excommunicatio ſimpliciter lata intelligitur de majori, ut *cap. Si quem infrà de ſent. excommunic.* Vocabula enim in potiori ſignificatu ſunt accipienda, ut *Inſt. de iur. nat. §. Sed ius quidem civile in fin.* Verùm Hoſtienſ. intelligit hunc Abbatem habuiſſe juriſdictionem ordinariam de conſuetudine, cùm inferior de jure communi non habeat contentioſam, *cap. Quanto de offic. Ordin.* & cum eo tranſeunt hìc Joan. Andr. *num. 1.* & Butr. *in 1. not.* & eſt verior, & magis communis opinio, ut dixi *in d. cap. His quæ num. 36. ſuprà de maiorit. & obed.* Atque ita Hoſt. videtur ſentire ſecluſa conſuetudine juriſdictionem Abbatis non eſſe prorogabilem, quod aper-
5 tiùs firmat Petr. de Anchar. *num. 1.* ea ratione, quia licèt Abbas habeat juriſdictionem ſuper Monachos quoad correctionem; tamen quoad extraneas perſonas, & de cauſa, quæ non cadit ſub eadem ſpecie, & qualitate juriſdictionis, non videtur poſſe cognoſcere per modum juriſdictionis prorogatæ; quia prorogatio propriè cadit ſub ſimili ſpecie juriſdictionis, quæ prorogatur, & non quoad aliam diſſimilem, ut notatur in *l. 1. C. de iuriſdict. omn. iudic.* & per Cyn. *in l. Teſtamenta in princip. C. De teſtam.* ubi argumento illius legis dicit illam demùm juriſdictionem poſſe in alium judicem prorogari, quàm ille judex habet in ſuos ſubditos; & ideò ſi quis eſſet deputatus tantùm ad maleficia, non poſſet quis illius juriſdictionem prorogare ad cauſas civiles, & ſic de ſimilibus. Idem notat Bart. in *l. Inter convenientes num. 1. ff. Ad municipal.* dicens prorogationem fieri debere in his, quæ ſunt ejuſdem ſpeciei; ideòque juriſdictionem in cauſis pecuniariis prorogari non poſſe ad cauſas meri, vel mixti Imperii: & hanc eſſe communem concluſionem teſtatur Abb. *in cap. P. & G.*
6 *num. 15. verſ. Venio ad ſextam, de offic. deleg.* & ſequitur Rota apud Cardin. Seraph. *deciſ.* 436. *num.* 3. Et quamvis prorogatio fieri poſſit etiam de cauſis ſpiritualibus; oportet tamen, ut judex ſit talis, qui aliàs poſſit de illis cognoſcere, ut notat Innoc. *in cap. De cauſis num. 3. & 4. de offic.*
7 *deleg.* Facit quod notat Cynus *in l. 1. num. 2. verſ. Præterea eſt alia ratio, Cod. de iuriſdict. omn. iudic.* ubi dicit juriſdictionem limitatam, nec de jure civili, nec de jure Canonico poſſe prorogari de perſona ad perſonam. Contrariam opinionem ſuſtinet Abb. *hic in 1. notab.* ubi dicit intellectum Hoſtienſ. eſſe divinativum, quia textus nullibi facit mentionem de conſuetudine; ideòque potius probat concluſionem, ut Abbas habeat juriſdictionem de jure communi, & ſic prorogabilem per Clericos ſæculares: & meritò quia Abbas præeſt Collegio, & habet in ſuos Monachos juriſdictionem ordinariam in cauſis tam civilibus, quam criminalibus, non tantùm per viam correctionis, ſed etiam in forma judicii, præterquam ſi agatur de actuali degradatione, ſecundùm opinionem, quam latiſſimè tuetur Joan. de Lignano in Clem. *Ne in agro, de ſtatu Monachor.* & idem Abb. *in cap. Cùm contingat ſuprà eodem n. 21. & ſeqq.* præſertim *num. 29. verſ. Et in iſtis ego diſtinguo.* Quæ opinio hodie videtur ferè indubitabilis, quia Regulares nec ratione delicti commiſſi, nec contractus initi, nec rei ſitæ in territorio Epiſcopi ſortiuntur forum illius, ut plenè probavi *in cap. Tuarum infrà de privileg. à n. 10. uſque in fin.* & præſertim *à num. 32. uſque ad num. 45.* ubi hoc deduxi ex compluribus Tridentini Concilii Decretis. Quamobrem cùm tota juriſdictio ordinaria ſit penes Abbates, & Prælatos Regulares in ſuos ſubditos, non videtur ambigendum quominus illa ſit prorogabilis etiam ad Clericos
8 ſæculares, ut hic. Atque ita non obſtat, quòd ſecundùm Anchar. & alios præcitatos prorogatio non cadat, niſi ſuper ſimili ſpecie juriſdictionis. Quoniam reſpondetur juriſdictionem Abbatis eſſe conſimilem, cùm ſit ordinaria, & contentioſa, ut prædixi. Et quamvis ſit reſtricta ad Monachos, & Converſos ſui Monaſterii: tamen hoc non impedit, quin per viam prorogationis extendi poſſit ad Clericos ſibi non ſubditos, qui illius juriſdictioni ſe ſubmittunt de conſenſu Epiſcopi diœceſani, ut hìc patet, & *in l. 1. ibi, iudicandi poteſtatem inter certas habeat perſonas, Cod. de iuriſdict. omn. iudic.* & notat gloſſ. & Bart. *in l. 1. num. 8. ff. de iudic.* ubi per illam *l. Secundum unam lecturam*, dicunt juriſdictionem ejus, qui præeſt Collegio, eſſe prorogabilem: & ſequitur hìc Abb. *num. 2.* & Marian. So-
cin. *num. 23.* Nec adverſatur authoritas Cyni *in d. l. 1. num. 2.* 9
Cod. de iuriſdict. omn. iudic. quia loquitur in juriſdictione delegata, quæ non eſt prorogabilis ad alias perſonas, *c. P. & G. ſuprà de offic. delegat.* & latiùs dicam infrà *num. 14.*

Concluſio tamen Hoſtienſis, quòd juriſdictio ordinaria 10
competens alicui de conſuetudine, vel alio jure ſpeciali prorogari poſſit, eſt in ſe vera, licèt non probetur hic: nam jura, quæ loquuntur de prorogatione, non diſtinguunt, an juriſdictio competat de jure communi, vel de jure ſpeciali, ſed ſimpliciter requirunt, ut ille, de cujus prorogatione agitur, juriſdictionem habeat, ut *in l. 1. ff. de iudic. & hic.* Neque hanc concluſionem impugnat Abb. ut per Marian. Socin. *num. 23.*

Secundò nota ex textu quatuor requiſita ad hoc, ut Cle- 11
ricus poſſit prorogare juriſdictionem alterius judicis. Primò enim requiritur, ut prorogatio fiat de utriuſque partis conſenſu, prout hìc facta fuit à Clerico ad petitionem mercatoris, qui pecuniam illi mutuaverat. Concordat textus in *cap. 1.* in illis verbis, *Quos utraque pars voluerit ſuprà eodem*, & ibi dixi *in ult. notab.* Fallit in caſu, ut dicam 12
infrà *num. 25.* Non tamen requiritur conſenſus expreſſus, ſed ſufficit tacitus, ut tenet Bart. *in l. 1. in fin. ff. de iudic.* ubi allegat Innocentium *in cap. Cùm veniſſent num. 8. in verb. Inhibitione, de in integr. reſtitut.* qui tamen non firmat. Idem notat Decius *in cap. Paſtoralis num. 11. de exceptionibus*, quos refert, & ſequitur Rota apud Cardin. Seraphin. *dicta deciſ.* 439. *num.* 3. Et eſt communis opinio, quàm latè proſequitur, & ab objectis tuetur Marian. Socin. *hic in 6. princ. articulo num. 37.* Adverte tamen, quia ex ſola patientia procedendi tacitus conſenſus non inducitur, nec prorogatur juriſdictio, ſed exigitur actus poſitivus. Textus eſt *in cap. Ad petitionem infrà de accuſat.* imò nec comparitio cum taciturnitate inducit prorogationem judicis non ſui, ut tenet Joan. Andr. *in reg. Scienti, de reg. iur. lib. 6. in Mercurial.* Secus ſi citatus compareat, & reſpondeat; quia cùm ſciat eum non eſſe ſuum judicem competentem, ex hoc videtur in ipſum conſentire, & illius juriſdictonem prorogare, ut probat gloſſ. *ſing.* junctò tex. *in l. 1. In ver. Inchoatæ, C. ubi de crim. agi oport.* & declarat Marianus Socin. *loco citato.*

Secundò requiritur, ut prorogatio fiat de diœceſani 13
conſenſu, vel licentia, ut patet ex hac littera ibi, *& Epiſcopi diœceſani voluntas accedat.* Neque hoc eſt jus novum, ſed antiquum, ut in Auth. *Vt Clerici apud propr. Epiſcop. §. Si verò Eccleſiaſticum col. 6.* In Auth. *de ſanctiſs. Epiſcop. §. Iconomos col. 9. & in l. Epiſcopali, C. de Epiſcopal. audien. & in c. Non liceat 3. qu. 6.* ſecundùm Hoſtienſ. *hic n. 2. in ver. Epiſcopi diœceſani.* Et in hoc ſigna differentiam inter Laicos, & Clericos: nam Laici poſſunt prorogare juriſdictionem judicis alieni abſque conſenſu judicis proprii, ut patet ex textu ibi, *privatorum conſenſus eum, qui iuriſdictioni præeſſe dignoſcitur, ſuum poſſit iudicem conſtituere, & in l. 1. & in l. Privatorum, Cod. de iuriſdict. omnium iudic.* hìc allegat in gloſſa 1. Sed an hoc ſit verum, indiſtinctè notat Bart. *in l. 1. §. Et poſt operis, ff. de nov. oper. nunc.* Petrus de Anchar. *in cap. 1. num. 3. ſuprà eodem*, & Felin. *hic num. 1. 2. & 3.* ad quos recurre. In Clericis verò exigitur diœceſani conſenſus, ut prædixi. Et eſt ratio differentiæ ſecundùm Hoſtienſ. *num. 3.* quia Clericus eſt magis adſtrictus ad obediendum, quàm Laicus. Et quia ſpiritualis juriſdictio dignior, & fortior, ſeu firmior eſt, quàm temporalis, *cap. Inter corporalia, de tranſlat. Epiſcop.* De quibus tamen rationibus vide Felinum *hic poſt princip. verſ. Ratione differentiæ.* Sufficit autem ſimplex conſenſus Epiſcopi; nam formalis delegatio non exigitur, ut notat Innocen. *in cap. 1. in fine ſuprà eodem.*

Tertiò requiritur, ut prorogatio fiat in eùm, qui 14
aliàs juriſdictioni præeſt: nam in privatum prorogatio fieri non poteſt, ut patet in textu ibi, *qui iuriſdictioni præeſſe dignoſcitur, & in l. 1. ff. de Iudiciis, & in l. 1. C. de iuriſdict. omnium iudic.* & dic juriſdictioni, id eſt ordinariæ: nam 15
juriſdictio delegata ad alias perſonas non eſt prorogabilis, ut *cap. P. & G. de offic. deleg.* & notant hìc Abb. Antiq. *n. 1. in verb. Iuriſdictioni*, & Hoſt. *num. 2.* cum quibus cæteris tranſeunt, & Cynus *in d. l. 1. num. 2. Cod. de iuriſdict. omnium iudic.* Licèt ſecus ſit in prorogatione, quæ fit de re ad rem ſecundùm communem concluſionem, de qua teſtatur Cardin. Seraph. *deciſ.* 439. *num.* 1.

Quartò requiritur, ut prorogatio fiat in judicem Eccle- 16
ſia-

ſiaſticum, ut patet ibi, *Niſi fortè ſit perſona Eccleſiaſtica*: nam in judicem laicum clerici conſentire, aut illius juriſdictionem prorogare nequeunt, etiamſi diœceſani conſenſus, & proprium juramentum intercedat, ut eſt textus *in cap. Si diligenti ſupra eodem*, & notat gloſſ. 2. hic
17 communiter approbatur, niſi fortè in cauſis merè civilibus, ut notat gloſſ. 2. *in cap. Decernimus ſuprà de iudic.* & dixi *in cap. Nullus num.* 10. *ſuprà eodem*. Alia requiſita ad prorogationem recenſent hìc Hoſt. *num.* 2. Joan. Andr. *num.* 8. & pleniùs Marianus Socin. *in* 3. *principali articulo à num.* 37.
18 QUÆRO, quę ſint differentiæ inter prorogationem juriſdictionis, & delegationem.

Reſpondeo eſſe multas, Differunt enim primò, quia prorogatio fit à partibus, ut hìc, & in *cap.* 1. *ſuprà eodem*, *& l.* 1. *C. de iuriſdict. omn. iudic.* Delegatio verò, ſeu commiſſio fit ab eo, qui jus dicit, ſeu juriſdictioni præeſt, ut *l.* 1. *& l.* 3. *ff. de iuriſdict. omn. iudic. cum ſimil.* ſive ſit Princeps, ſive Ordinarius, ſive Delegatus, cum diſtinctione tamen, quam ponit Hoſt. *in ſumma de offic. Deleg.* §. *Quis delegare poſſit*. Differunt ſecundò, quia prorogatio non confert juriſdictionem non habenti, ſed prorogat, ſeu extendit juriſdictionem judicis non ſui ad perſonas prorogantes, quæ illi ſe voluntariè ſubjiciunt, ut patet in textu ibi, *qui iuriſdictioni praeſſe dignoſcitur*, & notat Abbas Antiq. *hic in ver. Iudicem*, & Abb. Siculus *in cap. Cauſam quæ n.* 2. *de ſent. & re iudic.* Delegatio verò confert juriſdictionem etiam non habenti, ut *cap. Præterea ſuprà de offic. Deleg. & cap. Statutum, de reſcript. lib.* 6. & hinc reſultat tertia differentia, quia prorogatio in privatum fieri non poteſt, ut dictum eſt ſuprà in tertio requiſito *num.* 14. Delegatio ſecus, ut in juribus proximè citatis. Differunt quartò, quia prorogatio non poteſt fieri niſi utraque pars conſentiat, ut dixi ſuprà in primo requiſito ad prorogationem *num.* 11. At commiſſio, ſeu delegatio non exigit conſenſum partium, ſed Epiſcopus ſolus dat judices, ut *cap. Super quæſtionum*, §. *Quem verò*, *&* §. *fin. de offic. delegat.* & quod dicitur *in c.* 1. *ſuprà eodem*, ibi, *quos utraque pars voluerit*, vel intelligitur de prorogatione, vel ſi intelligatur de commiſſione, eſt de conſilio ne judex datus poſſit recuſari, ſed tamen commiſſio valet etiam partibus non conſentientibus, dummodò fiat ſalvo jure recuſationis, ut ibi dixi in ultimo notabili, poſt Joan. Andr. *in fin.* & Butr. *num.* 6. ubi etiam po-
19 ſui conſuetudinem Romanæ Curiæ. Et hanc differentiam ponit hìc Hoſtienſ. *num.* 2. *in ver. Voluntas*, ubi ait, Epiſcopum me invito poſſe cauſam meam delegare perſonæ Eccleſiaſticæ non ſuſpectæ, ut *cap. Si quis contra ſuprà eodem*, *& cap. Cum ſpeciali infrà de appellat.* ſed me invitum non poſſe ſubmittere juriſdictioni alicujus Ordinarii; ſicut nec ego ſine voluntate ſua poſſum in alium Ordinarium conſentire, ut patet hìc. Et paulò infrà dicit regulare eſſe, ut Prælatus non poſſit ſubditum ſuum ſubmittere alii invitum, nec ſubditus ſe ſubmittere Prælato invito, allegat *cap. Cum non liceat de præſcript. & l.* 1. *C. de novat.* &
20 ſequitur Joan. Andr. *num.* 11. & hinc oritur quintò differentia, quia quando aliqui prorogant juriſdictionem judicis non ſui præſentis, & acceptantis, non habet locum pœnitentia, neque hoc caſu eſt locus, *l. Si convenerit, ff. de iuriſd. omn. iudic.* ut *in c. Primo ſup. de iudic.* ſecundùm unam lecturam, quam ibi tenet Ant. de Butr. & eſt gloſſ. Ordin. *in l.* 1. *in* 1. *gloſſ. ff. de iudic.* Et hanc regulam ponunt Guil. de Cuneo, & Bald. *in l.* 1. *C. eod. tit.* Unde eo caſu judex, nec poteſt à partibus recuſari, ex quo in eum præſentem, & acceptantem conſenſerunt, niſi nova cauſa ſuperveniat, arg. *c. Inſinuante, de offic. delegat.* ſed judex datus ſine conſenſu partium benè poteſt recuſari, *cap. Poſtremo, & cap. Super quæſtionum*, §. *fin. eodem tit.* & ſentiunt *in cap.* 1. *ſuprà eodem*, Joan. Andr. *in fin.* & Butr. *num.* 6. dum conſulunt, ut judex detur ab E-
21 piſcopo de partium conſenſu ad hoc ne poſſit recuſari. Differunt ſextò, quia à ſententia judicis ex prorogatione juriſdictionis appellatur ad ſuperiorem ejus, qui judicavit,
22 *l.* 1. *C. Vbi, & apud quem*. Nec obſtat textus *in l. Epiſcopale*, *C. de Epiſcopali audien.* ubi non appellatur à ſententia judicis ex prorogatione, quia ibi eſt ſpeciale in Epiſcopo, cujus juriſdictio à laicis prorogatur, ſecundùm intellectum valdè notabilem, quem ponit Abb. *in d. c. Cauſam quæ n.* 2. *verſ. Adverte tamen, ne decipiaris*, & Felin. *num.* 1. *de ſent. & re iudic.* Sed à delegato appellatur ad ipſum delegantem, *d. c. Super quæſtionum, & l. Papinianus, C. de appell.* & notat Calder. *conſ.* 114. *alias* 8. *eodem tit.* quam differentiam conſtituit hìc Joan. Andr. *num.* 10. *in fin.* dicens: Aliud eſt delegare, aliud juriſdictionem prorogare. Unde in delegata appellatur ad delegantem, in ordinaria prorogata ad Superiorem. Differunt ſeptimò, quia prorogatio à Clericis fieri non poteſt in judicem laicum, etiam de conſenſu Epiſcopi, ut hìc eſt textus *in cap. Si diligenti ſuprà eodem*. Sed delegatio à Papa fieri poteſt etiam in laicum, *cap. Mennam* 2. *qu.* 5. *gloſſ.* 2. *in cap. Decernimus ſuprà de iudic.* licèt non ab Epiſcopo, ut hìc in gloſſ. 2. & dixi *in cap. Nullus num.* 9. *ſuprà eod.* poſt Hoſtienſ. *ibi num.* 1. *in ver. Pontificis*, & Jo. Andr. *num.* 3. *in eod. ver.* niſi in cauſis merè civilibus, ut ibi ſubjunxi *num.* 10.

Secundò QUÆRO, An obſtet Decretum Concilii *cap.* 20. *ſeſſ.* 24. quominus cauſa criminalis contra Clericum Epiſcopo ſubditum poſſit in prima inſtantia de Epiſcopi conſenſu ab Auditore Cameræ cognoſci, & terminari. 23

Videtur diſtinguendum. Aut reus conſenſit; & tunc nulla ſubeſt difficultas, quin Concilio obſtante poſſit hujuſmodi cauſa ab Auditore Cameræ cognoſci: Certum eſt enim Clericum de diœceſani conſenſu poſſe Judicis Eccleſiaſtici non ſui juriſdictionem prorogare, ut hìc eſt caſus ſecundùm Joan. Andr. & omnes in ſumma hujus textus: & concordant jura ſupracitata *num.* 13. Quę prorogatio cadit 24
etiam in criminalibus, ut *in l.* 1. & ibi gloſſ. *in ver. Inchoata*, & DD. notant maximè Paul. de Caſtro, *C. ubi de crim. agi oport.* & tenet Butr. *in l.* 1. *num.* 9. *ff. de iudic.* ubi dicit hanc eſſe veritatem, & Marian. Socin. *hic in* 5. *art. principal. qu.* 19. *num.* 36. & eſt communis Doctorum ſententia teſte Aretino *in cap. Ad petitionem num.* 15. *infrà de accuſat.* Id quod abſque dubio locum habet, quando proceditur per viam libelli accuſationis. Et in hoc conveniunt omnes. Quando autem proceditur per viam inquiſitionis 25
formatæ, multi tenent non eſſe locum prorogationi; quia prorogatio fieri debet de conſenſu utriuſque partis, ut dictum eſt ſuprà *num.* 11. In judicio autem inquiſitionis utraque pars non conſentit: & hoc videtur tenere Innocentius *in cap. Ad petitionem num.* 1. & firmant Bald. *in d. l.* 1. *ad fin. C. ubi de crimin. agi oport.* Alexand. *conſ.* 216. *Ponderatis his num.* 16. *lib.* 6. Sed contrarium concludit Aretinus *in c.* 1. *ſuprà de iudic.* ea ratione, quia ubi agitur de unius præjudicio, ſufficit conſenſus illius, ut *l. Neſennius, ff. de negot. geſt.* Idem tenet Salyc. *in d. l.* 1. quos refert, & ſequitur Felin. *in cap. P. & G. num.* 9. *ſuprà de offic. Delegat.* quod ſatis placet. Aut reus non conſentit; & tunc quæſtio eſt dubi- 26
tabilis, in qua tamen videtur reſpondendum Concilium obſtare, & cauſam ab Auditore Cameræ non poſſe cognoſci. Cùm enim hoc caſu Auditor Cameræ non ſit judex competens; quia Concilium tribuit Ordinariis cognitionem cauſarum primæ inſtantiæ privativè ad alios, cùm loquatur per dictionem taxativam ibi, *coram locorum Ordinariis dumtaxat, &c.* quæ adimit cæteris juriſdictionem, Angel. *in l.* 1. *C. Vbi, & apud quem*, Felinus *in cap. Paſtoralis num.* 2. *in tertia limitatione, de offic. Ordinar.* apertè conſtat 27
ipſum Auditorem Cameræ, qui jure proprio hanc juriſdictionem non habet, non poſſe cognoſcere, niſi per devolutionem, per delegationem, aut per prorogationem juriſdictionis, quorum nullum in hoc caſu poteſt habere locum. Non devolutio, quia illa requirit formam à Conci- 28
lio præſcriptam *d. c.* 20. *in* §. *Legati quoque*, ſcilicet ut Epiſcopus ſit requiſitus, & neglexerit procedere, quod in dubio non ſupponitur. Non delegatio, tum quia hìc non 29
probatur interveniſſe, tum quia Epiſcopus non poteſt extra propriam diœceſim cauſas committere, niſi & litigantium conſenſus accedat, ut notat gloſſ. 2. *& penult. in cap. Vt litigantes, de offic. Ordinar. lib.* 6. quam ibi ſequuntur Butr. *num.* 4. Anchar. *num.* 1. & alii communiter, Vant. *de nullitate in tit. de nullit. ſent. ex defectu iuriſdict. delegatæ nu.* 95. dixi *in cap. Nonnulli num.* 3. *ſuprà de reſcript.* quod maximè procedit poſt Concilium Tridentinum, ut mox ſubjiciam. Non poterit & hoc caſu habere locum prorogatio; 30
quia quemadmodum Clericus ſubditus Epiſcopi non poteſt ſine ejus conſenſu prorogare juriſdictionem judicis Eccleſiaſtici non ſui; ita nec Epiſcopus poteſt Clericum ſubditum ſuum invitum ſubjicere in aliqua cauſa juriſdictioni alterius judicis Eccleſiaſtici, niſi ſubditus conſentiat, ut *in cap.* 1. *ſuprà eodem, & hìc*, ubi ſic firmat Hoſtienſ. *num.* 2. *in ver. Voluntas*, cum quo Joan. Andr. *num.* 11. Henr. Boich. Butr. Cardin. & alii tranſeunt, latè Marianus Socin. *in tertio*

tio principali articulo in 7.qu.num.41. & abundè oſtenſum eſt
ſuprà *num.* 11. ubi numerantur requiſita , quæ conjunctim
concurrere debent , ut validè prorogetur juriſdictio judi-
cis incompetentis in cauſa Clerici , inter quæ eſt conſenſus
31 partium, & Epiſcopi Diœceſani . Hoc autem præcipuè
vendicant ſibi locum poſt Decretum Concilii Tridentini *in
d.cap.20. ſeſſ.24.* de cauſis in prima inſtantia diffiniendis co-
ram locorum Ordinariis, quod fuit editum non tantùm
in favorem eorumdem Ordinariorum , ſed etiam litigan-
tium, qui ut à laboribus , & expenſis ſubleventur, extra
proprias Civitates, & Diœceſes trahi non debent inviti ,
arg. *d. c.Vt litigantes , de offic.Ordin.lib.6. & cap.Statutum ,
§.Nullo quoque , de reſcript. eodem lib.* Quamobrem huic fa-
vori non poteſt ſolus Epiſcopus renunciare cauſam in pri-
ma inſtantia extra Diœceſim committendo , quia benefi-
cio in favorem duorum indulto unus renunciare non po-
teſt , altero invito, ſed requiritur utriuſque conſenſus ,
textus eſt *in cap. Ad Apoſtolicam infra de regular.* ubi hanc
theoricam tradit gloſſ. *in ver. Monaſterii* , Hoſt. *num. 4. in
fin. verſ.Sed & ex hoc , & num.* 8. Butr. *num.*3. & Abbas *nu.*
10. Facit regula *l. Sabinus , ff. commun. dividun.* Unde jure
optimo declaravit S. Congregatio Cardinalium ejuſdem
Concilii Interpretum in terminis *d. cap.*20. non ſufficere
conſenſum ſolius Ordinarii , ſed requiri etiam conſenſum
partium , ut cauſa ad Ordinarium ſpectans in prima inſtan-
32 tia coram alio judice extra Diœceſim cognoſci poſſit . Et
quamvis hæc deciſio ſit edita in cauſa civili ; tamen obti-
nere debet etiam in cauſa criminali ; tum quia Decretum
illud loquitur de cauſis omnibus ad forum Eccleſiaſticum
quomodocumque pertinentibus ; & ſic etiam de crimina-
libus , ut ſæpiùs fuit reſolutum ; tum quia in criminalibus
eo magis neceſſarius debet eſſe conſenſus , quo gravior eſt
cauſa criminalis , quàm civilis, & majus præjudicium ex
criminali , quàm ex civili generari poteſt, ut notatur *in l.
fin. C. de Ordin. cognit.* Tum denique, quia authoritates id
probantes ſuperiùs relatæ generaliter , & indiſtinctè lo-
quuntur , & de cauſis etiam criminalibus probatur *in
cap. 1. ſuprà eodem* , ponderando verbum illud , *negotium* ,
cujus appellatione venit cauſa tam civilis, quàm crimina-
lis, ut ibi notant Innocent. & Abb. Antiq. *in princ.* Hoſt.
in ver. Negocium , & Joan. Andr. *num.* 2. cùm præſertim
in prima compilatione Decretalium non habeatur verbum,
actio, ſed *accuſatio* , ut refertur ab Antonio Auguſtino *in
cap.* 1. *hoc tit.* & de prorogatione etiam in cauſis criminali-
bus tenet expreſsè Archid. poſt Hugon. *in cap. Non liceat
num.*2.3. *qu.*7.

33 Non obſtat , quòd Concilium *d. cap.* 20. voluerit Lega-
tos, & Nuncios poſſe procedere contra Clericum , Epiſco-
po requiſito, eoque negligente ; paria autem eſſe videan-
tur, vel Epiſcopum requiſitum negligere , vel conſentire,
ut alius cognoſcat : Reſpondetur enim Concilium id ſta-
tuiſſe in caſu negligentiæ tantùm , à qua non rectè infer-
34 tur ad caſum conſenſus Epiſcopi . Primò, quia ut intret
devolutio , negligentiam debet præcedere monitio, & re-
quiſitio, tum ex verbis Concilii, tum ex diſpoſitione
juris communis, *cap. Irrefragabili , §. Exceſſus ſuprà de of-
fic. Ordin. cap.1. de ſupplen. neglig. Prælator. & cap.1. eodem
tit. lib.* 6. ubi DD. quæ requiſitio cùm excitet Epiſcopum
ad officium ſuum obeundum, meritò ſi Epiſcopus negli-
gat , in pœnam delicti habet locum devolutio, ut notat
Franch. & alii *in d. cap. 1. de ſupplen. negligent. Prælator. li-
bro* 6. Quæ ratio non cadit in Epiſcopo conſentiente, qui
non delinquit , ideò tunc non habet locum abdicatio ju-
riſdictionis , niſi accedat ſubditi conſenſus , ut de jure
requiritur . Secundò , quia negligentia requirit tempus ad 35
effectum devolutionis , eamque de jure communi debet
præcedere trina monitio , ut in juribus proximè citatis ,
vel ſaltem unica monitio ſufficit, ſi ſtatim poſteà Epiſcopus
deneget , ſe velle procedere,ut per Franch. *in d. cap. 1. lib.*6.
Ideòque non poteſt inferri ad ſimplicem conſenſum , qui
cùm momento ab Epiſcopo præſtari poſſit , non tantùm
debet operari, quantum negligentia in abdicanda juriſdi-
ctione ab Ordinario , & trahendo reum coram alio judi-
ce . Tertiò ab eo caſu negligentiæ non poſſe inferri ad ca- 36
ſum conſenſus Epiſcopi , inde apertè colligitur , quòd etiam
de jure communi Metropolitanus, qui alias non erat ju-
dex competens inter ſubditos ſuffraganei in prima inſtan-
tia, ut notatur *in cap. Paſtoralis , de offic. Ordin.* in caſu
negligentiæ Epiſcopi vigore devolutionis cauſas inter ejus
ſubditos cognoſcere poterat, ut per Felin. *in d. cap. Paſto-
ralis num.* 6. ubi ait univerſum orbem ita tenere , DD. in
d.cap. 1. de ſupplen.negligent. Prælat. lib. 6. & tamen non po-
terat Archiepiſcopus cognoſcere cauſam in prima inſtantia
inter eoſdem ſubditos ex ſolo conſenſu Epiſcopi, niſi etiam
ſubditi conſenſiſſent , ut hìc patet , & in *cap.* 1. *ſuprà eodem
cum concord.* Quartò retorquetur id, quod adducitur de
negligentia : nam ſicut Concilium expreſſit , ut liceat Le-
gatis , & Nuntiis cognoſcere Epiſcopo negligente , ita
expreſſiſſet , ut cognoſcere poſſet eo conſentiente ſi voluiſ-
ſet : quod cùm non fecerit , cenſetur noluiſſe immutare
diſpoſitionem juris communis , arg. *cap. Ad audientiam , de
decim. & cap. Inter corporalia , verſ. Vnde ſi circa translatio-
nem ſuprà de translat. Epiſcop. & l. unic. §. Sin autem ad defi-
cientis , C. de caducit. tollen.*

Prædicta optimè procedunt in Clerico, de quo conce- 37
ptum eſt dubium , ſed ſi ageremus de Laico in cauſa ſpiri-
tuali ad forum Epiſcopi ſpectante , quæ non eſt noſtra
quæſtio , gravior eſſet difficultas. Et ſi enim Hoſt. *hic n.* 3.
ſentiat Laicum in cauſa ſpirituali non poſſe prorogare juriſ-
dictionem judicis non ſui , tamen contrarium ſentiunt In-
nocent. *in cap. De cauſis , de offic. deleg.* Abb. *hic num.* 15.
Natt. poſt Anton. de Butr. & alios *in conſ.*413. *num.*6. Ideò-
que in hoc caſu ceſſat difficultas prohibitæ prorogationis
juriſdictionis ſupra conſiderata . Et quamvis in terminis
Concilii fortè aliud dicendum videatur cum *d. cap.* 20. lo-
quatur de cauſis omnibus ad forum Eccleſiaſticum quomo-
dolibet pertinentibus ; Id tamen dubium in præſentia
omittimus , cùm de eo non quæratur .

DE FORO COMPETENTI.

Idem Gregorius IX.

CAPUT XIX.

PRopoſuiſti nobis , quòd quidam ſubditus tuus ad petitionem cujuſdam adverſarii ſui , à te legitimè citatus ad cauſam , quia poſtmodum juriſdictionis alterius eſſe cœpit , tuum intendit judicium declinare . Porrò tuæ prudentiæ dubium eſſe non credimus, quòd is in prædicta cauſa jus revocandi forum non habet , quaſi ab altero jam præventus.

S V M M A R I V M.

1 *CLericus ad cauſam , ſi poſtea mutat forum , in cauſa illa coram primo iudice reſpondere tenetur , & num. 25.*
2 *Citatio ut ſit legitima , fieri debet ad inſtantiam partis.*
3 *Niſi iudex procedat ex officio.*
4 *Citatio debet fieri à iudice , ſeu de illius commiſſione , aliàs non valet.*
5 *Citationis commiſſio eſt decretum interloquutorium.*
6 *Citatio realis requirit ſpecialem iudicis commiſſionem , ſed in perſonali ſufficit generalis.*
7 *Citatio nulla ex defectu commiſſionis validatur per comparitionem partis de hoc defectu non excipientis.*
8 *Per citationem fruſtratoriam non præuenitur , nec perpetuatur iuriſdictio.*

9 *Ci-*

9 *Citatio ut ſit legitima, non eſt neceſſe, ut fiat tribus edictis, ſed ſufficit unum peremptorium.*
10 *Citatio quotuplex ſit, qui judices poſſint citare, & quot modis, remiſſive.*
11 *Forum mutans ante citationem eximitur à juriſdictione primi judicis, ſecus ſi non fiat mutatio, ſed accumulatio.*
12 *Juriſdictio perpetuatur per ſimplicem citationem judicis, ſive Ordinarii, ſive Delegati.*
13 *Citatio eſt principium, & fundamentum judicii.*
14 *Citatio reſpectu contumacis habetur pro circumducta.*
15 *Et quid ſi contumax velit purgare moram ſolutis expenſis, & dato fidejuſſore de judicio ſiſti.*
16 *Forus domicilii eſt mutabilis.*
17 *Et quid in foro contractus.*
Et quid in foro originis, num. 21. & ſeqq.
18 *Debitor ſi in loco ſui domicilii mecum contraxerit, & poſteà etiam ante citationem alio domicilium transtulerit, potero eum convenire in loco contractus.*
19 *Et an potero eum convenire in loco domicilii, quod habebat tempore contractus celebrati extra locum domicilii.*
20 *Intellectus* l. 2. ff. de juriſdict. omnium judic.
21 *Civitas aratrum paſſa deſinit eſſe civitas.*
23 *Uxor ſortitur forum viri, & in loco originis amplius conveniri non poteſt.*
24 *Clericus poteſt conveniri in loco originis, vel ubi contraxit ante Clericatum, ſed non coram primo judice.*
25 *Fori mutatio poſt citationem, in quibus caſibus non eximat à juriſdictione primi judicis.*
26 *Clericus, qui citatus coram Epiſcopo, poſteà de illius conſenſu ad aliam diœceſim ſe tranſtulit, tenetur coram primo judice cauſam proſequi.*
27 *Clericus conjugatus non incedens in habitu, & tonſura conveniri non poteſt coram judice Eccleſiaſtico, niſi ratione præventionis.*
28 *Clericus conjugatus habens requiſita Conſtitutionis Bonifacii VIII. & Concilii Tridentini an gaudeat privilegio fori in civilibus.*
29 *Exemptionis privilegium eximit univerſaliter à juriſdictione judicis ordinarii: Niſi privilegium ſit præventum per actum citationis.*
30 *Privilegium ſuperveniens ante actum conſummatum in futurum operatur effectum ſuum.*
Declaratur, num. 32.

1 PRopoſuiſti. Si citatus ad cauſam poſteà mutat forum, in cauſa illa coram primo judice reſpondere tenetur. Hoc dicit. Secundùm Joannem Andr. Bellam. Butr. Cardin. & Anchar. vel meliùs ſecundùm Abb. Marian. Socin. & Felin. Legitimè citatus tenetur coram judice citante cauſam proſequi, non obſtante quòd poſt citationem mutaverit forum. Concordat *l. Si quis poſteà*, unde hæc Decretalis ſumpta eſt, *ff. de judic.* Communis diviſio, Conſultatio, & reſponſio. Secunda ibi, *Porro.*

2 Nota primò ex principio textus duo ſubſtantialia requiſita citationis. Alterum eſt, ut fiat ad inſtantiam partis, ut innuunt illa verba, *ad petitionem cujuſdam adverſarii ſui.* Concordat textus *in l. Properandum, §. Et ſi quidem, Cod. de judic.* & hic notant Butr. *num. 2.* & Anchar. *in 1. notab.* Abb. *num. 3.* Marianus Socin. *num. 2.* & idem Butr. *in cap. 1. in 3. notab. ſuprà de judic.* Bart. *in l. Ad peremptorium num. 1. ff. eo-*
3 *dem*, Aretin. *conſ. 36. Caſus talis eſt in fine.* Quod tamen declara ſecundùm Abb. & Socin. ut vendicet ſibi locum, quando judex procedit ad utilitatem privatam: quo caſu non valet citatio, niſi fiat ad petitionem partis, ut notatur *in c. 1. de judic.* & per Bart. *in l. 4. §. Hoc autem judicium n. 2. ff. de damn. infect.* Secus autem ſi procedat ex officio, quia tunc judex ſuſtinet locum partis, ut notatur *in cap. Qualiter, & quando, de accuſat. & in cap. Ad noſtram, de jurejur.*
4 & per Bart. *ubi ſuprà.* Alterum requiſitum eſt, ut citatio fiat à judice, ſeu de illius commiſſione, ut innuit littera ibi, *a te*, aliàs non valet, ut eſt textus *in l. Neminem*, ubi Cyn. Bart. & alii notant, *Cod. de exhibend. reis, & in §. Quadrupli*, ibi, *juſſu magiſtratus*, & ibi Jaſon. poſt alios *Inſtit. de action.* Roman. *conſ. 497. Dubitatur num. 8. verſ. Ego dico*,
5 Abb. *hic num. 4.* Et eſt ratio, quia commiſſio citationis eſt decretum quoddam interloquutorium, ut *l. Omnes, §. Præterea, C. de Epiſcop. & Cleric.* & tradit Bald. *conſ. 63. Solùm de ſubſcriptione num. 2. verſ. Præterea nuncius lib. 5.* Lanfranc. de Oriano *in cap. Quoniam contra in ver. Citationes de probat.* Marianus Socin. *in tract. de citat. art. 11. in fin.* Vide
tamen Paul. de Caſtro *conſ. 254. Super primo dubio col. 1. verſ. Primum quia lib. 2.* ubi ait textum *in d. l. Neminem*, loqui de citatione reali, quæ fit per capturam perſonæ, quæ requirit ſpecialem commiſſionem ſecundùm unum intellectum gloſſæ ibidem, & Baldi. Sed perſonali, ſeu reali citatione, & in cauſa civili, ubi agitur de commodo pecuniario partis, quando citationes fiunt per nuncios conſuetos Curiæ, non eſt de more, vel de conſuetudine, ut de alia expreſſa commiſſione judicis appareat, quia cenſentur habere generalem commiſſionem de citando quemcunque pars requirens voluerit: allegat Joan. Andr. hoc dicentem *in d. c. Quoniam contra in ver. Citationes.* Unde ſufficit, ut in actis reperiantur commiſſiones factæ per judicem ſecundùm Joan. Andr. ibidem. Et quamvis hanc diſtinctionem impugnet Roman. *dicto conſ. 497. num. 8. verſ. Ego dico*, ubi tenet in omni citatione requiri commiſſionem judicis ſpecialem per *l. Cum Clericis, §. Memorati autem*, ibi, *ſententiarum tuarum authoritate pulſantur, & d. l. Omnes, §. Præterea, C. de Epiſcop. & Cleric.* tamen reſpondetur in verbali citatione ſufficere commiſſionem generalem, ut ſervatur ubique ſecundùm eos, de quo dic pleniùs, ut per Marianum Socin. *de citat. art. 11.* Quidquid tamen ſit, citatio aliàs nulla ex defectu commiſſionis validatur per comparitionem partis de hoc defectu non excipientis, *l. 1. §. Sed ſi Prætor*, juncta gloſſa *in ver. Sententia, verſ. Vel dici poteſt quod citatio prima non tenuit, ff. de fer.* & notat Ripa *in c. 1. num. 90. verſ. Limita tertio, de judic.* 6

Secundò nota ibi, *legitimè*, per fruſtrativam citatio- 8
nem non præveniri, nec perpetuari juriſdictionem, prout à contrario ſenſu ex hac littera colligit Archid. *in cap. Non ita num. 1. 2. qu. 6.* & Federic. de Sen. *conſ. 97.* incipien. *Quoniam num. 2.* & Joan. Andr. *hic num. 3.* Ad idem *cap. Bona, il ſecondo in fin. ſuprà de elect.* & ſequuntur hic Collectar. *nu. 3.* Bellam. *in 1. notab.* Butr. *num. 11.* Cardin. & Anchar. uterquè in 2. *notab.* Abb. *num. 6.* & Marianus Socin. *num. 4.* Non 9
tamen intelligas ad hoc, ut citatio ſit legitima, requiri ut fiat tribus edictis, vel uno peremptorio; ſufficit enim unica citatio, ſecundùm Guilielmum Naſon. quem refert, & ſequitur Archid. *loco citato*, & Joan. Andr. *eodem nu. 3. verſ. Nec intelligas*, & concordat quod ipſe adnotavit poſt Joan. & Vincent. *in c. Licet ſuper prima gloſſ. de offic. Deleg.* Idem tenet gloſſ. in Clem. 1. *in ver. Citationis, de judic.* Federic. de Sen. *ubi ſuprà*, & conſentiunt Butr. *num. 11. verſ. Dicit tamen*, Cardin. & Anchar. *ubi ſuprà.* Et quamvis contrarium teneat Petrus de Sampſone, tamen primum ſequuntur communiter moderni, ut de ſuo tempore teſtantur Abb. *num. 9.* & Marianus Socin. *num. 18.* An autem citatio va- 10
leat ſine termini præfixione, & qualis eſſe debeat ad hoc, ut ſit legitima, vide hic per Collect. *num. 4. & ſeqq.* & Bellam. *in 3. qu. num. 9.* Item quotuplex ſit citatio, qui judices poſſint citare, & quot modis, ponit hic magiſtraliter Henric. Boich. *in princ.* ad quem recurras.

Tertiò nota ibi, *Citatus*, argumentum optimum, quod 11
per mutationem fori ante citationem, & cauſam initiatam eximitur quis à juriſdictione primi judicis. Secus ſi fiat fori accumulatio, non ſubtractio ſecundùm Jo. Andr. *hic num. 3. in ver. Alterius*, & Bellam. *num. 1. in eodem ver.* Aliud enim eſt fori adjectio, aliud mutatio, *l. Senatores, C. de Senator.* Secundùm Henricum Boich. *ad fin.* Procedit ergo textus in fori mutatione, quæ ſcilicet fit privativè, & per viam ſubtractionis, ut in laico ad Clericatum aſſumpto, qui per Clericatum eximitur, & ſubtrahitur à quacumque juriſdictione judicis ſæcularis, *cap. Imperator 96. diſt. cap. 1. & 2. & cap. Si diligenti ſuprà eodem cum ſimil.* niſi fraudulenter, puta crimine perpetrato procuraſſet ſe Clericum fieri, ut pœnam evitaret. De quo per Archid. *in cap. 2. 11. qu. 1.* & Collectar. *hic in princ.* Sed an hoc ſit verum, latiùs dicam *in cap. unico in 3. quæſtione ſuprà, de obligat. ad ratiocin.*

Quartò nota in eodem *ver. Citatus*, juncto fine textus, 12
per ſimplicem actum citationis cauſam dici præventam, & perpetuari juriſdictionem judicis citantis. Quod procedit ſive citatio emanaverit ad inſtantiam rei, ſive actoris, ut ſint ejuſdem conditionis actor, & reus, *cap. 2. de mut. petit. & cap. Diſpendia, de reſcript. lib. 6.* ſecundùm Card. *hic num. 3.*

num. 3. Item procedit tam in judice ordinario, ut hic, *& l.*
Si quis poſteà, ff. de iudic. quàm in delegato, ut *cap. Gratum,*
& cap. Licet ſuprà de offic. deleg. & cap. fin. de offic. leg. & hic
tenet gloſſ. *unica*, cum qua Feder. de Senis *d. conſ.* 97. *nu.* 3.
13 Joan. Andr. *hic num.* 6. & alii tranſeunt. Ratio eſt, quia
ubi cœptum eſt ſemel judicium, ibi finem accipere debet,
l. Vbi cœptum, ff. de iudic. & cùm citatio, ſeu vocatio in
jus ſit fundamentum judicii, & principium omnium actio-
num inſtituendarum, *§. ult. in princ. Inſtit. de pœn. temer. litig.*
qui eam præoccupavit, totam cauſam, & juriſdictionem
præoccupaſſe, ac prævenisse videtur, ut hic; principium
enim eſt potiſſima pars cujuſque rei, *l. 1. ff. de orig. iur.* & a
primordio tituli poſterior formatur eventus, *l. Vnica, C. de*
impo̱nen. lucrat. deſcript. lib. 10. de qua vide plenè per Henri-
cum Boich. *in cap. Dudum, il primo de elect.* Item per cita-
tionem negotium non dicitur ampliùs integrum, *cap. Ca-*
pitulum ſanctæ Crucis ſuprà de reſcript. Re autem non inte-
gra non admittitur variatio, *cap. Publicato, & cap. Cum in-*
ter, de elect. cap. Si compromiſſarius, eodem tit. lib. 6. cap. In lit-
teris, de offic. deleg. & l. Iudex, ff. de re iudic. reg. Mutare, de
regul. iur. lib. 6. cap. Si tibi abſenti, de præbend. eodem lib. &
14 Clem. *Cum illuſio, de renunt.* Fallit ſupradicta concluſio ſi
reus fuerit contumax, quia tunc non poterit allegare præ-
ventionem invito actore; & ita hunc textum limitant
Butr. & Abb. *in cap. Ex tenore ſupra, de reſcript.* & notat
Bart. *in l. Quamvis num. 8. ff. de damno infect.* Et eſt ratio ſe-
cundùm eum, quia reſpectu contumacis citatio habetur
15 pro circumducta, ut *l. Et poſt edictum, ff. de iudic.* Quæ limi-
tatio vendicat ſibi locum, etiamſi contumax ad primam ci-
tationem velit purgare moram ſolutis expenſis, & dato fi-
dejuſſore de judicio ſiſti; quia hoc non prodeſt actore non
conſentiente, dummodò tamen jus actoris ſit factum de-
teriùs; & hoc modo contrarias opiniones conciliat hîc Fe-
lin. *num. 2. verſ. Limita iſtum textum.*
16 Quintò nota ibi, *iuriſdictionis alterius eſſe cœpit*, forum
eſſe mutabilem. Sed dubitatur, an hoc ſit verum in omni
foro. Et quidem in foro domicilii procedit de plano, quia
liberum eſt cuilibet ſibi domicilium mutare, *cap. fin.* & ibi
notat gloſſa in figuratione caſus, *infrà de Paroch. l. Domici-*
lium, & l. Nihil eſt, ff. ad municipal. cum ſimil. & in hoc con-
17 veniunt omnes. At verò ſecus dicendum eſt in foro con-
tractus, quia ille forus eſt immutabilis ſaltem hoc reſpe-
ctu, quòd nequit non factum eſſe quod factum eſt, ut *l. In*
bello, §. Facta, ff. de captiv. & poſt limin. reverſ. & eſt caſus
apertiſſimus in *l. 2. ff. de iuriſdict. omnium iudic.* per quem
textum ita tenet Bart. *in l. penult. num. 1. ff. eodem*, & ante
eum hoc voluit Specul. *in tit. de competen. iudic. adit. §. 1. verſ.*
18 *Quid ſi debitor ſub verſ. Quadrageſimo ad fin.* & ideò ſi de-
bitor in loco ſui domicilii mecum contraxerit, & poſteà
alio domicilium tranſtulerit, etiam ante citationem potero
eum convenire in loco contractus, quia per mutationem
fori domicilii non ſequitur mutatio fori contractus, ut con-
cludit ibi Specul. Quod Butr. *hic num.* 12. dicit eſſe mirabi-
le ad limitationem hujus Decretalis: & ſequitur Abb. *n.* 8.
& Felin. *num.* 1. Pro quo etiam facit ratio naturalis: nam ſi
debitor mecum contraxiſſet alibi, quàm in loco domici-
lii, non eſſet dubium, quin poſſem illum convenire in loco
contractus, & in loco domicilii, ut *in cap. Dilecti ſuprà*
eodem, & l. 2. Ergo fortiùs potero eum convenire quando
contraxit in loco ſui domicilii; tunc enim concurrunt duo
vincula; Et quamvis unum deſierit per domicilii transla-
tionem, non tamen deſinit aliud, id eſt forus contractus,
& ſic ſaltem virtute alterius potero eum convenire, arg. *§.*
19 *Affinitatis inſtit. de nupt.* Sed majus dubium eſt in caſu ſe-
quenti. Titius habens domicilium Peruſii contraxit me-
cum Venetiis, & ſic extra locum ſui domicilii, quo tem-
pore certum eſt, quòd poteram eum convenire utrobique,
id eſt tam in loco contractus, quàm domicilii, ut proxi-
20 mè concluſum eſt. Sed pone, quod poſteà ante citationem
domicilium tranſtulerit Mediolanum; numquid potero il-
lum convenire Peruſii, ubi domicilium habebat tempore
contractus, Bart. *in d. l. 2. in princ.* tenet affirmativè; &
ponderat illam legem, quæ loquitur de domicilio, quod
reus habet, vel habuit tempore contractus, & eum ſe-
quitur Imola *hic num.* 5. ſed contra Bartolum tenent Butr.
num. 12. Abb. *num. 8. verſ. Quinimo plus dicit*, Bart. Aretin.
num. 5. & 6. Felin. *num.* 2. & Marianus Socin. *in cap. Licèt in*
10. *artic. princ. infra eodem*. Moventur omnes per hanc
Decretalem à contrario ſenſu; alias enim nimis reſtringe-
retur, cùm loquatur indefinitè per illa verba, *alterius iu-*
riſdictionis eſſe cœpit. Nec obſtat textus *in d. l.* 2. quia dum
loquitur de domicilio, quod reus habuit tempore contra-
ctus, intelligi debet de contractu ibidem celebrato. Ne-
que hic intellectus, ut dicit Imola, eſt divinativus. Quia
ut reſpondet Aretin. non eſt inconveniens, ut indefinita
illius legis determinetur per hoc capitulum; & ita illa
lex loquitur in caſu Specul. de quo ſuprà *num.* 8. prout illam
intelligunt ibi Cyn. Salyc. Angel. & Paul. de Caſtro: & hęc
videtur fuiſſe mens Bartoli, licèt loquatur nimis genera-
liter. Tantùm enim dicit reum poſſe conveniri in loco,
ubi habebat domicilium tempore contractus, licèt domici-
lium mutaverit, nec addidit etiamſi ibi non contraxerit,
ſed alibi, prout illi imponit Imola: unde illius dictum,
quamvis generale reſtringi debet ad caſum contractus initi
in loco domicilii, ſicut reſtringitur generalitas illius legis;
& ita teneas, alioquin ſequeretur, ut reus non poſſet con-
veniri ubi contraxit, cùm littera ibi tantùm faciat men-
tionem de domicilio præſenti, & de illo, quod habebat
tempore contractus; cùm tamen forus contractus ſit prin-
cipalior reſpectu conventionis. Item hoc eſſet reo admo-
dum grave, quia conveniri poſſet in triplici foro, videli-
cet ubi contraxit, ubi nunc habet domicilium, & ubi do-
micilium habuit tempore contractus. Ac demum propte-
reà in præcedenti caſu Speculatoris reus conveniri poteſt in
loco domicilii, ubi contraxit, quia ibi ſortiebatur dupli-
cem forum, & ad remotionem unius non ſequitur remo-
tio alterius, ut prædixi. Sed in hoc poſteriori caſu in loco
domicilii non habet niſi unicum forum, cùm contractus
non fuerit inibi celebratus; unde tranſlato domicilio nul-
lus forus ibi remanet, & conſequenter ampliùs ibi conve-
niri non poteſt, niſi præceſſerit citatio juxta textum hîc.
Forus itidem originis immutabilis eſt, ut *l. penult. & fin. C.* 21
de municip. & originar. lib. 10. l. Filii, §. ult. ff. ad municipal. l.
Domicilium, ff. eod. & l. Senatores, & ibi gloſſ. *ff. de Sena-*
tor. Fallit ſi civitas paſſa ſit aratrum, ut Carthago, quia 22
deſinit eſſe civitas, ut *leg. Si uſusfructus civitati, ff. Quem-*
admodum uſusfruct. amitt. Item fallit in muliere, quæ ma- 23
trimonium contrahit: nam ſortitur forum viri, & in fo-
ro originis ampliùs conveniri non poteſt, ut *l. fin. §. Item re-*
ſcripſerunt: & ibi Bart. *ff. ad municipal.* niſi in foro origi-
nis cauſa ſit præventa, ut *l. Cum quædam puella, ff. de iuriſd.*
omnium iudic. & hîc notant Butr. *num.* 12. Abb. & Marian.
Socin. ambo *num.* 7. Et ex his conclude hanc Decretalem
habere locum dumtaxat in ſubdito ratione domicilii, qui
deſinit eſſe ſubditus, & efficitur de juriſdictione alterius
per tranſlationem domicilii; non autem in ſubdito ratio-
ne contractus, vel ratione originis propriæ, vel paternæ.
Quod tamen limitant Doctores, niſi præter mutationem 24
fori contingat etiam mutatio ſtatus perſonæ, ut in laico
effecto Clerico, quia tunc coram primo judice contractus,
vel originis conveniri non poteſt. Ita Jacob. Butrig. *in leg.*
Quiſquis, la ſeconda, C. de Epiſcop. & Cleric. per illum tex-
tum cùm ibi notatis, ubi nulla alia ratione Princeps laicus
prohibetur fieri Clericus poſt finitum officium ante reddi-
tam adminiſtrationem, niſi quia poſt Clericatum coram
judice Eccleſiaſtico eſſet conveniendus, & ſequitur Fe-
lin. poſt alios *hic nu.* 1. Sed hæc non eſt propriè limitatio ad
regulam ſuperiùs propoſitam; quia per mutationem ſta-
tus non mutatur forus, ſed mutatur judex: nam laicus
Bononienſis effectus Clericus poterit conveniri Bononię ſi-
cut prius, ſed non poterit ampliùs conveniri ſub judice
laico; & ſic habebit declinatoriam judicis, ſed non fori.
Ita ſingulariter declarat Bald. in Auth. *Qua in Provincia*
num. 6. verſ. Quinto oppono, C. Vbi de crim. ag. oport. dicens
hoc eſſe valdè notabile.
Ultimò nota ex textu mutationem fori poſt citationem 25
non obſtare, quominus citatus teneatur coram primo ju-
dice cauſam proſequi, ut hîc deciditur: & poteſt multi-
pliciter poni caſus ſecundùm Hoſtienſem *in princip.* Joan.
Andr. *num.* 2. Collectar. *in princip.* Bellam. *num.* 1. Butr. *n.* 7.
Abb. *num.* 13. & latiſſimè proſequitur Marianus Socin. *in*
decimoquinto articulo principali à num. 45. Primò enim ca-
ſus formari poteſt in laico, qui conventus, & citatus co-
ram judice ſæculari poſteà factus eſt Clericus: non enim
in cauſa illa poteſt declinare forum judicis laici, quemad-
modum poſſet ſi cauſa in foro laico per citationem non

effet

eſſet præventa, ut *cap. 1. & 2. & cap. Si diligenti ſuprà eodem*. Sed an hoc ſit verum, & an vendicet ſibi locum in cauſis tam civilibus, quam criminalibus, & tam reſpectu executionis realis, quàm perſonalis, plenè examino *in cap. Vnico in 4. queſtione à num. 41. uſque ad num. 77. ſuprà de*
26 *obligat. ad ratiocin.* Secundò poteſt poni caſus in Clerico, qui citatus coram Epiſcopo poſteà de illius conſenſu ad aliam diœceſim, vel Eccleſiam ſe tranſtulit, ut *cap. Admonet ſupra de renunciat.* Quod intellige quando erat ſubditus ratione domicilii, vel beneficii, ſecus ſi ratione originis, cùm ille forus ſit immutabilis, ut dixi ſupra
27 *num. 21.* & declarat Abb. *hic num. 13. verſ. Secundò*. Tertiò ponitur caſus in Clerico in Minoribus Ordinibus conſtituto, qui poſt citationem judicis Eccleſiaſtici uxorem duxit: nam ſi habitum, & tonſuram non deferat, perdit privilegium fori tam in civilibus, quàm in criminalibus, ut *in cap. Vnico de Cleric. conjug. lib. 6.* unde coram Eccleſiaſtico conveniri poteſt ratione præventionis dumtaxat, ut hic. Secus ſi incedat in habitu, & tonſura, quia tunc etiam ceſſante præventione conveniendus erit coram Eccleſiaſtico, ut *in d. cap. Vnico*, dummodò tamen hodie alicujus Eccleſiæ ſervitio, vel miniſterio ab Epiſcopo deputatus eidem Eccleſiæ ſerviat, vel miniſtret, ut ſtatuitur Decreto Concilii Tridentini *in cap. 6. verſ. In Clericis verò conjugatis ſeſſ. 23.* In civitatibus autem conveniendus erit coram Eccleſiaſtico ratione præventionis tantùm, juxta textum hic, ut per Abb. *num. 13. verſ. Tertiò*, ſed ceſſante præventione judex laicus in civilibus poterit cognoſcere, & pronunciare, dummodò tamen abſtineat ab omni perſonali diſtrictione, ut latiſſimè conſuluit Lap. *al-*
28 *legat.* 118. incipien. *Quæritur non leviter*; De communi Covarr. *Pract. quæſt. cap. 31. num. 7.* Quod procedit etiamſi talis Clericus habeat requiſita Concilii Tridentini, ut jam pridem cenſuit Sac. Congregatio ejuſdem Concilii interpres: nam propoſito dubio in cauſa Andrieñ. An Clericus conjugatus habens qualitates requiſitas tam Conſtitutione Bonifacii VIII. quæ incipit, *Clerici qui cum unicis*, quàm Decreto Tridentini Concilii *cap. 6. ſeſſ. 23.* gaudeat privilegio fori etiam in civilibus: Die 13. Februarii 1610. S. Congregatio, cui interfuerunt S. R. E. Cardinalis Camerineñ. de Monte, Aquaviva, Plattus, Mantica, Nazareth, & Millinus nemine diſcrepante cenſuit hujuſmodi Clericum conjugatum non gaudere privilegio fori in civilibus, ubi de crimine non agitur. Cæterùm Clericum talem non poſſe ob hujuſmodi cauſas civiles perſonaliter diſtringi, aut in carcerem conjici: nam etſi Lapi allegatio, cui communiter adhæſerunt Domini, in ſubtiliori diſputatione aliquid poſſet habere difficultatis: tutius tamen putarunt à recepta Doctorum ſententia in hac materia non recedere; quia tamen in nonnullis locis fertur vigere conſuetudo, qua Clerici hujuſmodi etiam aliquibus qualitatibus requiſitis carentes gaudeant privilegio fori tam in civilibus, quàm in criminalibus; nihil viſum eſt decernendum, aut edendum, niſi prius ſpeciali diſputatione deliberetur, an hujuſmodi conſuetudo favens Clericis conjugatis magis, quàm Conſtitutio Bonifacii, & Concilium Tridentinum ſit valida, & obſervanda.

In caſibus ergo ſupradictis, & aliis conſimilibus legitimè citatus coram primo judice non poterit illius juriſdictionem declinare, ex eo quòd poſtea alterius fori eſſe cœperit: & ita hìc eſt caſus ſecundùm omnes.

Oppono. Exemptionis privilegium eximit univerſali- 29
ter à juriſdictione judicis ordinarii, *cap. Frater noſter*, & ibi gloſſ. *in ver. Aliquid 16. quæſt. 1. & cap. Cum capella infra de privileg.* Item privilegium ſuperveniens tollit vinculum obligationis jam contractæ, *cap. Ex antiquis, c. Fraternitatem, & cap. Si ſervus 54. diſtinct.* Ergo multò magis extinguere debet actum non conſummatum, ſed tantummodò initiatum per citationem: ſi enim ſolvit jam contractum, fortiùs impedit contrahendum, *l. Vranius*,
ff. de fidejuſſor. Præterea quando actus non eſt momenta- 30
neus, ſed habet tractum ſucceſſivum, privilegium ante actum conſummatum ſuperveniens pro futuro tempore operatur effectum ſuum, ut *leg. Fiſcus, ff. de iure fiſc. l. Cum quid, §. Fiſcus, ff. de uſur. & l. Ea qua, C. de reſtit. in integr.*

Solutio. Per actum citationis privilegium eſt præ- 31
ventum, & propterea non ſuffragatur, ut *l. Tutor, ff. de excuſ. tutor.* ſecundùm Hoſtienſ. *hic num. 2.* Joan. Andr. *num. 4.* Bellam. *in 4. notab.* & Butr. *num. 20.* Vel ſecundum Anchar. *ſub num. 5.* contraria locum habent in re, ſive diviſibili, ut alia conſideratio habeatur pro tempore præterito, & alia pro futuro. Hìc autem agitur de actu indiviſibili, quia inſtantia judicii non debet dividi, ſed ibi finem accipere ubi initium habuit, *l. Vbi cœptum, ff. de iudic.* & Authen. *Qui ſemel, C. quomod. & quand. iud.* & eſt ratio, quia in judicio quaſi contrahitur, ut *l. 3. §. Idem ſcribit, ff. de pecul.* unde ſicut ex contractu verò non poteſt alter ex contrahentibus reſilire altero invito, ut *l. Sicut, C. de action. & oblig.* ita nec ab illo quaſi contractu per citationem initiato poteſt citatus ſe ſubtrahere per mutationem fori, ut hic. Generaliter autem an privilegium, vel jus ſuperveniens liberet quem ab onere, anve proſit quoad obligationes contractas, vel jura in judicio deducta, diſtingue ut hìc plenè per eundem Anchar. *num. 5. verſ. Et tamen latius.*

DE LITIS CONTESTATIONE.

Gregorius IX. Abbati S. Joannis in Vineis.

CAPUT I.

OLim inter Epiſcopum Novienſem ex parte una & Capitulum Eccleſiæ ſancti Quintini ex altera, ſuper quibuſdam injuriis, & excommunicationum ſententiis, & quibuſdam aliis articulis orta materia quæſtionis: & infrà. Judices factis quibuſdam poſitionibus & reſponſionibus ad eaſdem: auditis etiam quæ partes voluerunt proponere coram eis: cauſam eamdem ad examen Apoſtolicum remiſerunt. Procuratoribus igitur partium propter hoc in noſtra præſentia conſtitutis, quamvis poſitiones & reſponſiones hincinde ſuper pluribus articulis factæ fuerint coram judicibus memoratis: quia tamen litis conteſtationem non invenimus eſſe factam, cùm non per poſitiones, & reſponſiones ad eas, ſed per petitionem in jure propoſitam, & reſponſionem ſecuram litis conteſtatio fiat: proceſſum ipſorum, de fratrum noſtrorum conſilio, irritum duximus nuntiandum.

S V M M A R I V M.

1 *VNiverſitas, vel Collegium non poteſt excommunicari.*
2 *Excommunicatio lata in Capitulum, an teneat.*
3 *Litis conteſtatio fit per petitionem in iure propoſitam, & per reſponſionem ſequutam.*
4 *Litis conteſtatio quid ſit; Latè diſcutitur uſque ad num. 44.*
Proſp. Fagnan. in II. Lib. Decretal.
5 *Litis conteſtatio eſt fundamentum iudicii, & litis exordium.*
6 *Lis mota non dicitur ante litis conteſtationem.*
7 *Inſtantia cauſarum ante litis conteſtationem non currit.*
8 *Principium eſt potiſſima pars cuiuſque rei.*
9 *Litis conteſtatio eſt lapis angularis iudicii.*
10 *Proceſſus ſine litis conteſtatione eſt irritus.*

11 *Sententia lite non conteſtata eſt ipſo iure nulla.*
12 *Nec eſt exequenda, etiamſi lapſa ſint fatalia.*
13 *Litis conteſtatio non inducitur per narrationem factam in libello ſine petitione, & concluſione.*
14 *Nec per productionem actorum, ſi nulla appareat petitio,*
15 *Iudicium petitione omiſſa eſt nullum.*
16 *Actor admitti non debet ad litigandum, niſi libello in ſcriptis porrecto, & num. ſeqq.*
17 *Litis conteſtatio non fit extra iudicium.*
18 *Libellum non ſufficit tranſmittere ad domum rei, niſi petitio poſteà in iudicio reiiciatur.*
19 *Arbitraria redacta ſunt ad inſtar iudiciorum.*
20 *Litis conteſtatio fit coram arbitris iuris; & habet omnes effectus conteſtationis vera, vel interpretativa.*
21 *Secus coram arbitratore.*
22 *Petitio ſola litis conteſtationem non inducit, niſi ſequatur reſponſio rei.*
23 *Litis conteſtatio non oritur, niſi reſponſio rei ſit relativa ad libellum.*
24 *Et ſufficit reſponſio iuris;*
25 *Actio quid ſit.*
26 *Litis conteſtatio an fiat ſi reus neget narrata, prout narrantur eſſe vera.*
27 *Et quid ſi productis iuribus, & parte citata rei procurator alleget generalia contra.*
28 *Et quid ſi reus reſpondeat, tu mentiris.*
Legibus, & non convitiis certandum eſt, ibid.
29 *Exhæredatio valet, licèt fiat verbis contumelioſis, & turpibus.*
30 *Litis conteſtatio an inducatur per confeſſionem rei.*
31 *Sententia diffinitiva non fertur ſi reus confiteatur ante oblatum libellum, ſed fit ei præceptum, ut ſolvat infrà certum tempus.*
32 *Confeſſio facta animo declinandi iuriſdictionem, non inducit conteſtationem litis.*
33 *Secus ſi animo litigandi poſt oblatum libellum.*
34 *Litis conteſtatio mirabilis ex Hoſtienſi.*
35 *Confeſſio rei in figura iudicii, an in dubio litis conteſtationem inducat.*
36 *Litis conteſtatio fit per reſponſionem datam ad libellum partim confitendo, & partim negando.*
37 *Litis conteſtatio fit per reſponſionem rei datam ad libellum etiam actore abſente, & ex intervallo, nec verba ſunt neceſſaria.*
38 *Et quid ſi actor poſt reſponſionem rei non compareat, nec proſequatur.*
39 *Litis conteſtatio dependet ab animo rei.*
40 *Nec inducitur, niſi reſponſio fiat propoſito litigandi, & num. ſeqq.*
41 *Conteſtari quid ſit.*
42 *Conteſtandi animus præſumitur, ubi verba conteſtationi ſunt apta, niſi contrarium appareat per proteſtationem.*
43 *Verbo non præſumitur quis exprimere, quod mente non cogitavit.*
44 *Litis conteſtatio non inducitur per poſitiones, & reſponſiones datas ad eas, & num. ſeqq.*
45 *Ponens nihil petit, ſed factum narrat.*
46 *Sententia debet eſſe conformis non poſitioni, ſed petitioni.*
47 *Poſitiones fieri poſſunt etiam ante litis conteſtationem.*
48 *Litis conteſtatio an fiat per generalem poſitionem, & reſponſionem rei.*
49 *Poſitiones cur in iudiciis introducta, & num. 90.*
50 *Poſitio generalis unquam inducit conteſtationem litis, niſi petitionem habeat admixtam.*
51 *Articuli concluſivi ſunt loco libelli, & per reſponſionem datam ad illos oritur litis conteſtatio.*
52 *Poſitionis diffinitio, quæ ſit de illius ſubſtantia latè diſcutitur in fin.*
53 *Diffinitio non eſt bona ſi conveniat aliis à diffinito.*
54 *Poſitiones in cauſa fieri poſſunt tam per actorem, quàm per reum, & num. 89.*
55 *Diffinitio authoris ponitur, & per partes explicatur, uſque in fin.*
56 *Poſitiones in quo differant ab interrogatoriis.*
57 *Ponens, omnia quæ ponit, diſpoſitivè intelligitur confiteri.*
58 *Actor ſicut per reſponſionem rei, ita & reus per poſitionem actoris relevatur ab onere probandi.*
59 *Iudicium non debet claudicare, & num. ſeqq.*
60 *Interrogatoriis principale negotium tangentibus non cogitur pars reſpondere, niſi dentur diſpoſitivè medio iuramento per modum poſitionum.*
61 *Si tamen reſpondeat, & confiteatur, ſibi præiudicat.*
62 *Poſitio debet eſſe affirmativa, & non negativa, & num. ſeqq.*
63 *Negativa regulariter non eſt probabilis.*
64 *Poſitio negativa nihil ponit, ſed removet.*
65 *Nec dicitur poſitio, ſed interrogatio, niſi quatenus habeat implicitam affirmativam.*
66 *Carentia, & non exiſtentia, an & in quo differant.*
67 *Negativa in ſubiecto ſemper eſt probabilis.*
68 *Poſitioni negativa, an & quando ſit reſpondendum.*
69 *Quid ſi negativa ſit coarctata.*
70 *Et quid ſi poſitio negativa non coarctata ſit de facto, contra quem ponitur.*
71 *Nihil eſt in probatione, quod prius non ſit in natura.*
72 *Poſitioni negativa non coarctata de facto alterius, an debeat reſponderi.*
Et quid ſi ſit mixta de facto partim proprio, & partim alieno, num. 74.
73 *Raynerius Iacobi Butrigarii Pædagogus, & tranſcriba.*
75 *Poſitiones negativæ ſi æquitas ſuadeat, hodie admitti poſſunt, etiamſi alias probari non poſſint, quàm per confeſſionem partis.*
76 *Poſitioni duplici, vel multiplex factum continenti non eſt reſpondendum, niſi dividatur, vel declaretur.*
77 *Poſitionem multiplicem negans, an videatur ſingula negare.*
78 *Poſitioni generali, obſcura, incerta, implicita, æquivoca, captioſa, vel alternativa reſponderi non debet.*
79 *Poſitio iuris, id eſt, de caſu legis, vel gloſſa non admittitur.*
80 *Fallit in iure conſuetudinario, vel municipali.*
81 *Poſitio omnino impertinens non debet admitti.*
82 *Poſitio pertinens quæ dicatur.*
83 *Poſitioni de qua dubitatur num ſit pertinens, an & quomodo ſit reſpondendum.*
84 *Poſitiones non ſunt in criminalibus, nec recuſans reſpondere habetur pro confeſſo.*
85 *Poſitioni criminoſa, an & quando ſit reſpondendum.*
86 *Poſitiones medio iuramento ſunt iudici in ſcriptis offerendæ.*
87 *Poſitionibus, an & quando reſponderi poſſit per Procuratorem, vel cum præſentia Advocati.*
88 *Reus ſuper poſitionibus à quo ſit interrogandus.*
90 *Poſitiones in quo differant ab articulis.*
91 *Articulus quid ſit.*
92 *Teſtes ſuper articulis debent deponere de ſcientia per ſenſus corporeos, non autem de credulitate.*
93 *Poſitionibus an reſponderi poſſit per verbum* credit, *vel* non credit.
94 *Et an huiuſmodi reſponſio cenſeatur de credulitate, an de veritate.*
95 *Et quid ad effectum, ut incurratur periurium.*
96 *Advocatus qui docuit clientulum falſum reſpondere, tenetur parti damna reſarcire.*
97 *Advocatorum prava ſuggeſtio in poſitionibus negandis.*

O*Lim*. Non per poſitiones, & reſponſiones, ſed per petitionem in iure propoſitam, & reſponſionem ſequutam fit litis conteſtatio, qua omiſſa, nullus eſt proceſſus. Hoc dicit. Dividitur in duas partes. Primò ponit proceſſum judicum, & ipſorum relationem. Secundò ipſum proceſſum decernit irritum, & rationem reddit. Secunda ibi, *Procuratoribus*.

Nota

1 Nota primò ex principio textus, ibi, *excommunicationum*
ſententiis. Capitulum, & ſic Univerſitatem poſſe excom-
municari: nam ut patet in compilatione antiqua, & re-
citat hìc Joan. Andr. & Abb. ambo *num.* 2. Capitulum ſan-
cti Quintini irrogaverat injurias Epiſcopo Novienſi, &
Epiſcopus propter ejuſmodi injurias illud excommunica-
vit; & ita olim excommunicabatur Capitulum ſecundùm
eos, & Butr. *num. 6. in ſecunda oppoſitione*. Sed hodie in
Univerſitatem, vel Collegium ferri non poteſt ſententia
excommunicationis, ſed in ſingulos tantùm de Univer-
ſitate, vel Collegio, quos culpabiles eſſe conſtiterit, ut eſt
expreſſum *in cap. Romana*, §. *In Univerſitatem*, *de ſentent.*
excommun. lib. 6. & fortè olim hoc fiebat de facto potius,
quam de jure, nec contrarium probat hæc littera, quia ſim-
2 pliciter narrat factum. Subdit tamen Butr. quod ſi Capitu-
lum etiam hodie excommunicetur, tenet ſententia: & fuit
opinio Bernardi, quam tamen reprobant Hoſtienſ. Archid.
Joan. Monach. & Joan. Andr. ut notatur *in d.* §. *In univer-*
ſitatem, in gloſſ. *in ver. Penitus*, & Marian. Socin. *in c. Mu-*
lieres in 2. qu. num. 15. *infrà de ſent. excomm.* Pro quo facit
littera *d.* §. *In Univerſitatem*, ibi, *penitus prohibemus*. De
hac materia ſcripſi plenè *in cap. Reſponſo*, *eodem tit.*

3 Secundò nota litis conteſtationem fieri per petitionem in
jure propoſitam, & reſponſionem ſubſequutam. Idem
habetur *in cap. Dudum*, *il ſecondo*, *verſ. Licèt autem ſuprà*
4 *de elect.* Nam ut diffinit gloſſa hic, litis conteſtatio eſt
negotii principalis hinc inde apud judicem facta narratio,
& ſubſequuta reſponſio: & fuit diffinitio Bulgari, Azo-
nis, & Tancredi, quam ſequuti fuerunt ferè antiqui om-
nes uſque ad Hoſtienſem, ut ipſemet teſtatur *hic num.* 1. &
Marian. Socin. *ſuprà in rubr. eodem num.* Verùm Hoſtienſ.
hic, *& in Summa hoc tit.* §. 1. dicit hanc deſcriptionem de-
ſtrui; quia per poſitiones quoque apud judicem narratur
principale negotium hinc inde, & tamen per eas litis con-
teſtatio non inducitur, ut hìc patet. Prætereà abundant il-
la verba, & ſubſequuta reſponſio; quia implicitè contine-
tur ſub dictione illa, *hinc inde*. Unde Hoſtienſ. ponit aliam
deſcriptionem, videlicet litis conteſtatio eſt fundamentum
judicii per petitionem in jure propoſitam, & congruam
reſponſionem ſequutam animo conteſtandi litem factam,
quo omiſſo ſi in figuram judicii procedatur, vexantur
inanibus laboribus, & ſumptibus litigantes: & ſequun-
tur hìc Joan. Andr. Butr. Cardin. Imol. Joan. de Anan.
& omnes DD. teſte Mariano Socino *ubi ſuprà*. Quæ ta-
men diffinitio, ſeu deſcriptio peccat in eo, quod deſcribit
conteſtationem litis per animum conteſtandi litem, &
adhuc ignoratur quid ſit litis conteſtatio, & ſic diffinit
idem per idem: quo vitio etiam laborat deſcriptio pro-
lixior, quam ponit Marian. Socin. *loco citato*. Ac prætc-
reà omninò extrinſecum, & accidentale eſt, ut omiſſa
litis conteſtatione, litigantes vexentur inanibus laboribus,
& expenſis. Ac demum ſi litis conteſtatio eſt fundamentum
judicii, neceſſariò hinc ſequitur, ut eo omiſſo proceſſus ſit
nullus; & conſequenter ſupervacaneum fuit addere illa
5 verba, *quo omiſſo*, *&c.* Unde ſatis fuiſſet ſic deſcribere,
videlicet, litis conteſtatio eſt fundamentum judicii per peti-
tionem in jure propoſitam, & congruam reſponſionem ſe-
quutam animo litigandi.

6 Et primò dictum eſt fundamentum, quia litis conteſta-
tio eſt litis exordium, & principium cauſæ, ut legitur, &
notatur *in cap. Super quæſtionum*, §. *Intentionis ſupra de offic.*
deleg. itaut anteà non dicatur lis mota, *cap. Ex parte*, *il* 2. *in*
fine, *de verb. ſignific.* Bald. *conſ.* 150. *Caſus actualiter num.* 2.
verſ. Ex quo apparet lib. 2. nec dicatur, quis petere velle, ut
7 *l. Amplius*, *ff. Rem rat. haber.* & ſic litis conteſtatio dat prin-
cipium inſtantiæ, ut curtat Roman. *conſ.* 174. *Ampliſſimè*
Doctor num. 4. *&* 5. Alex. *conſ.* 247. *Viſis num.* 10. *verſ. Non*
obſtat lib. 6. Quod nota pro intelligentia Concilii Tridenti-
8 ni *in cap. Cauſa omnes* 20. *ſeſſ.* 24. Cujuſque autem rei potiſ-
9 ſima pars eſt principium, *l.* 1. *ff. de orig. jur.* Unde litis con-
teſtatio non ſolùm eſt de proceſſu, ſed lapis angularis ju-
dicii, & ejus fundamentum, ut in Auth. *de litig.* §. *Om-*
nem, & fuit dictum Baldi *hic num.* 2. *& in cap. Dudum*,
il 2. *num.* 20. *ſuprà de elect.* Oldrad. *conſ.* 12. *Quæſtio eſt pri-*
10 *ma in princip.* Sicut autem materiali ædificio ruina immi-
net fundamento omiſſo, & ſimiliter ſpirituali, *cap. Cum*
Paulus 1. *qu.* 1. *c. fin.* 48 *diſt. c. Veniens infrà de Presbyt. non*
baptiz. ſic & ædificio judiciorum, ſecundùm Hoſtienſ.
Unde non mirum ſi Papa *hic*, *& in dict. cap. Dudum*, §. *Li-*

cèt autem, pronunciet proceſſum irritum ex eo, quod li-
tis conteſtationem non invenerit eſſe factam. Itaque 11
ſententia lata lite non conteſtata eſt ipſo jure nulla, cùm
litis conteſtatio ſit de ſubſtantia judicii, *l. Prolatam*, & ibi
Bart. *Cod. de ſent.* Bald. *conſ.* 362. *Quamquam ſuper num.* 3. *in*
fine, *verſ. Sed dicendum eſt lib.* 3. adeòut etiamſi dicatur 12
tranſiviſſe in rem judicatam, eò quòd fatalia ſint deſerta:
nihilominus non ſit exequenda, ſi ex proceſſu appareat
litem non fuiſſe conteſtatam, Bald. *conſ.* 225. *In cauſa ver-*
tente in princip. lib. 5.

Secundò dictum eſt per petitionem, quia ſine illa non 13
fit litis conteſtatio, ut *hic*, *& in d. cap. Dudum*, unde ſi in
libello fieret ſola narratio abſque petitione, & concluſione,
tunc per reſponſionem non intelligeretur litis conteſtatio
facta, ut per Rotam *deciſ.* 12. *alias* 2. *in tit. de lit. conteſt.*
in novis num. 3. & Butr. hic poſt Hoſtienſ. *num.* 13. adeòut 14
neque ex productione actorum verè, vel interpretativè li-
tis conteſtatio oriri poſſit, ſi nulla præceſſerit petitio, ut
decidit Rota apud Cardin. Seraph. *deciſ.* 698. *num.* 8. & pe- 15
titione omiſſa judicium eſt nullum, Raphael. Cuman.
conſ. 86. *Quamvis de iure num.* 3. *uſque in finem*. Stat er-
go regula, ut per reſponſionem ad libellum narrantem
non inducatur litis conteſtatio, ut hìc per Butr. *d. num.* 13.
verſ. Remanet ergo regula. Fallit primò coram Papa, ut
ſervat Curia. Secundò fallit in cauſis electionum, in qui-
bus non exigitur litis conteſtatio. Tertiò fallit in aliis
cauſis ſpiritualibus. Quartò fallit, quando inter Reli-
gioſos agitur. Quintò fallit ſecundùm aliquos in libel-
lo in poſſeſſorio, ut latiùs per Butrium ſuprà; & Abb.
num. 20.

Tertiò dictum eſt, *propoſitam*, id eſt in ſcriptis porre- 16
ctam, quia actor admitti non debet ad litigandum, niſi li-
bello in ſcriptis porrecto, ut *in cap.* 1. *de libel. oblat.* & ali-
ter non fit litis conteſtatio, Hoſtienſ. *hic num.* 1. *verſ. Et be-*
nè dixi per petitionem, & alii communiter; licèt Butr. *hic*
num. 27. dicat litis conteſtationem fieri poſſe etiam ſine
ſcriptis, allegat *cap. Relatum*, *de offic. Deleg. l.* 1. *ff. eòdem.* &
Specul. *de lit. conteſt.* §. 1. *verſ. Sed nunquid num.* 23. ubi te-
net litis conteſtationem fieri etiam ad interrogationem par-
tis: fatetur tamen Butr. exigi libellum. Sed hæc non
compatiuntur, ut litis conteſtatio exigat libellum, & fieri
poſſit ſine ſcriptis.

Quartò dictum eſt, *in iure*, quia extra judicium non 17
fit litis conteſtatio, §. *Offeratur* 3. *qu.* 3. *cap.* 1. *ſuprà tit. pro-*
ximo, *& l. volut*, *ff. de interrogat. action.* alioquin ut Ho-
ſtienſ. inquit, quandocumque ruſticus peteret aliquid ab
alio extra judicium, diceremus litis conteſtationem fieri
ruſtico à quo petitur hoc negante, quod eſſet ridiculum.
Itaque oportet libellum in judicio porrigere, ut *in d. c.* 1. *de* 18
libell. oblat. & in Authen. *Offeratur*, & ibi notat gloſſ. 1. &
Cyn. *in fine quæſt. Cod. de lit. conteſt.* Nec ſufficit libellum
tranſmittere ad domum rei, niſi petitio poſteà in judicio
rejiceretur, ut poſt Abb. notat hic Marian. Socin. *in o-*
ctavo principali articulo num. 52. Et quia arbitria re- 19
dacta ſunt ad inſtar judiciorum, *l.* 1. *ff. de arbitr.* gloſſa
in rubr. infrà eodem tit. & in cap. Cum dilectus in ver. Niſi
de his: idcircò coram arbitris juris fit litis conteſtatio, 20
& ex ea reſultant omnes juris effectus, qui ex vera, vel
interpretativa litis conteſtatione oriuntur, ut per Specul.
de lit. conteſt. §. *Nunc tangamus num.* 2. Oldrad. *conſ.* 176.
Factum tale eſt in 1. *quæſt. num.* 1. Bart. *in l. Cum anteà n.* 7.
& ibi etiam Bald. *num.* 11. *Cod. de arbitr.* & reſolvit Ro-
ta coram Cardinali Seraphino *deciſ.* 697. *num.* 3. licèt ſe- 21
cus ſit coram arbitratore, ut ibi per Rotam, & Oldrad.
ubi ſuprà. Et per hoc ſalvari poteſt diffinitio Hoſtienſis ab
impugnationibus Mariani Socini, qui ſupra in rubrica
dicit ejus diffinitionem eſſe defectivam, & non converti-
bilem cum ſuo diffinito, ad *leg. Omnis diffinitio*, *ff. de regul.*
iur. juncta *l.* 1. *ff. de dolo*. Imò enim verba illa, *in iure*, ve-
rificari poſſunt tam in conteſtatione litis, quæ fit coram
Judice, quàm in ea, quę fit coram arbitris juris, ut præ-
diximus.

Quintò dictum eſt, *reſponſionem*, quia ſola petitio, & 22
libelli oblatio non inducit conteſtationem litis, niſi ſe-
quatur reſponſio rei, ut probat textus noſter, *& cap. Du-*
dum, §. *Licèt autem de elect.*

Sextò addita eſt particula, *congruam*, quia non ſuffi- 23
cit qualiſcunque reſponſio, ſed oportet ut ſit relativa ad li-
bellum, ut notat Bald. *in cap. Dudum*, *il ſecondo num.* 19.

ſuprà de elect. non enim ſufficeret, ſi reus diceret, Volo li-
tigare cum adverſario, & non contradiceret petitioni, ar-
gum. *l. Rem non novam, C. de Iudic.* quia neſciretur, an con-
fiteretur, vel negaret petita, ut hìc tenet Innocen. *n. 3. verſ.*
24 *Sed tamen*. Et dicitur congrua reſponſio etiam de jure,
ut ſi petam à te fundum, quem promiſiſti, vel vendidiſti;
& tu reſpondeas, non competit tibi actio, vel tibi de
25 jure non debetur fundus, quem tu petis: nam cùm actio
ſit jus petendi in judicio, quod ſibi debetur, id eſt de jure,
Inſtitut. de action. in princ. eadem ratione, & defenſio, ſive
reſponſio rei legitima eſt: Quod petis tibi de jure non de-
betur, ſecundùm Innocent. *hìc num. 2.* Hoſtienſ. *num. 5.*
26 *verſ. Hoc autem notandum*, & alios communiter. Simili-
ter congrua eſt reſponſio ſi reus dicit, Nego narrata, prout
narrantur eſſe vera; quia videtur reſponſum ſuper toto; &
ideò facta eſt litis conteſtatio, ut notatur *in l. 1. ff. quar. rer.
act. non datur, & in cap. Cùm ad Sedem, de reſtit. ſpoliat.* Et
tenet Cyn. *in l. 1. in 4. qu. C. de lit. conteſt.* Bald. *in d. cap. Du-
dum num.* 18. Raphael Fulgoſ. *conſ.* 138. *in quæſtione in princ.
& conſ.* 160. Joannes, & Gorus *num. 4.* & ita communiter te-
neri teſtatur hìc Joan. de Imola *num. 10.*

Tutius tamen eſt reſpondere, nego narrata, prout nar-
rantur, & petita prout petuntur eſſe vera, ſecundùm Bald.
27 *loco citato*, & ita ſervant cauti Procuratores. Unde litis
conteſtationem induci, quando parte citata, & productis
juribus Procurator ex adverſo allegat generalia contra,
tenet Aretin. *conſ. 30. num. 10. verſ. Quinimò*, & dixit Rota
coram Cardin. Seraph. *deciſ. 920. num. 2.*

28 Quinimò fit etiam litis conteſtatio ſi reus reſpondendo
dicat, tu mentiris, vel quid ſimile, ut tenet Guliel. de Cun. *in
l. unic. C. eod.* nam etſi legibus, & non conviciis certandum
ſit, ut *l. Quiſquis, C. de poſtul.* & quod calore iracundiæ dici-
tur, pro non dicto habeatur, *cap. Ex litteris infrà de di-
vort. & l. Quod calore, ff. de regul. iur.* tamen ejuſmodi ver-
ba utcumque opprobrioſa conveniunt naturæ negotii, de
quo agitur, exemplo exhæreditationis, quæ valet etiamſi
29 fiat verbis contumelioſis, & turpibus, ut *l. 1. in princip. ff.
de liber. & poſthum.* Cæterùm hoc intellige, dummodò
reus prædicta verba proferat in reſponſione ad libellum,
& in tali reſponſione perſiſtat. Si verò animo non reſpon-
dendi, & potiùs calore iracundiæ; inſpiciendum eſt tem-
pus, & geſta, & alia quæ conſiderari ſolent ad judicandum
de animo, ut *leg. Dolum, Cod. de dolo, & cap. 2. de renunc.
lib. 6.* & ita opinionem Guliel. declarat Abbas *hìc in 5. quæſt.
num. 28.* cujus declaratio placet Mariano Socino *num. 85.*
& mihi.

30 Generaliter autem congrua dicitur reſponſio ad litem
conteſtandam, ſive negando, ſive confitendo, ut dicit
gloſſa hìc, & ita non ſolùm per negationem, ſed etiam
per confeſſionem fit litis conteſtatio, & per talem confeſ-
ſionem reus condemnatur, *leg. Iulianus, ff. de confeſſ.* & te-
net gloſſa *in cap. Dudum in ver. Reſponſionem ſuprà de elect.*
Bald. *in l. Si reus, ff. de Procurat.* Cardin. in Clement. *Sæpè
in 26. qu. de verbor. ſignific.* & eſt communis opinio, ut hìc
31 teſtatur Joan. de Anan. *num. 6.* & Felin. *num. 5.* Sed tu di-
ſtingue: nam aut reus confitetur ante libelli oblationem,
aut poſt: Si ante, non fit litis conteſtatio, cùm ad illius
ſubſtantiam requiratur, ut præcedat petitio in ſcriptis, ſeu
libellus, ut oſtenſum eſt ſuprà *num. 16. & ſeqq.* Ita Specul. *de
lit. conteſt. §. Nunc dicamus, verſ. Sed ſi reus non neget num.*
11. Unde hoc caſu non fertur diffinitiva, ſed judex præ-
cipit reo, ut ſolvat infrà certum tempus, ut *l. Ait Prætor,
§. Permittitur, ff. de minor. & l. Si debitori, ff. de Iudic.* Et
hujuſmodi præceptum, cùm non fiat in figura judicii, non
appellatur ſententia, ſed ſimpliciter præceptum, ut no-
tat gloſſa ſingularis *in leg. Cùm non ſolùm in §. Neceſſitate
in ver. Imponenda circa med. verſ. Poteſt diſtingui, de bon.
quæ liber.* gloſſ. *in dict. cap. Dudum in ver. Reſponſionem.*
Quod dicit eſſe menti tenendum Bald. *hìc num. 4. verſ.*
32 *Aut eſt dubium*. Si verò reus confitetur poſt libelli obla-
tionem, & ſic in figura judicii, tunc ſubdiſtingue tres
caſus; Primus eſt, quando confitetur quia non vult liti-
gare, & ſic animo declinandi judicium; & manifeſtum
eſt non fieri litis conteſtationem, ut *d. l. Si debitori, ff. de
Iudic. leg. Si reus, ff. de Procurator. & l. Si domus, §. Qui
confitetur, ff. de legat. 1.* & tenent gloſſ. prælleg. Bald. *in
leg. Vnica, Cod. de litis conteſt.* & Felin. *hìc num. 5.* & eſt
ratio, quia ſine animo litigandi non fit litis conteſtatio, ut
dicam infrà in explicatione ultimi membri diffinitionis.
Dicit enim lex, per narrationem propoſitam, & contra-
dictionem objectam fit litis conteſtatio, *leg. Rem non no-
vam, §. Patroni, C. de iudic.* Qui autem confitetur ſine
animo conteſtandi litem non contradicit, ſed potius con-
ſentit actori. Secundus eſt, quando reus poſt oblatum 33
libellum confitetur, ſed tamen intendit litigare, quia ſua
intereſt in cauſa procedere: & abſque dubio fit litis conte-
ſtatio, *l. At qui natura, §. Cùm me abſente, ff. de negot. geſt.* &
ita procedit textus in prælleg. *l. Iulianus, ff. de confeſſ.* ubi
contra reum confitentem fertur diffinitiva, ut per gloſſ. *in d.
c. Dudum in ver. Reſponſionem, de elect.* notabile exemplum 34
ponit hìc Hoſtienſ. *num. 14.* ubi cùm Lugduni in quadam
cauſa libellus ineptè formatus fuiſſet, conſuluit ut reus
reſponderet, confiteor propoſita in libello, ſicut propo-
nuntur; & dico petitionem fieri non debere; & ita per
confeſſionem animo litigandi, quia ſua intereat in cau-
ſa procedere, fuit facta litis conteſtatio: & ſuadet Ho-
ſtienſ. omnes fuerunt ſtupefacti, quando audierunt talem
modum conteſtandi litem. Tertius denique caſus eſt, quan- 35
do reus confitetur, & eſt dubium, an hoc fecerit animo pro-
cedendi in cauſa, necne: & Bald. *in dict. l. Vnica*, tenet hoc
tertio caſu litis conteſtationem fieri per talem confeſſio-
nem in figura judicii emanatam: & idem tenet *hìc n. 4.*
ubi dicit in dubio fieri conteſtationem, ſi reus confitea-
tur oblato libello, & per eum recepto, & datis induciis
deliberatoriis. Sed in hoc contrarium tenet Imola *in l. Si
dominus, §. Qui confitetur, ff. de legat. primo*, ubi dicit
ſervandam eſſe mentem confitentis, ſi de illa conſtet, ſed
ſi non conſtet, non fieri litis conteſtationem alleg. gloſſ.
l. Proinde, §. 1. ad l. Aquil. & in §. Suſcepto, in Authen. *de
exhiben. reis, & in d. cap. Dudum*, & hoc ipſum tenet Imo-
la *hìc*, cujus opinio verior videtur: in dubio enim reus
non eſt credendus confiteri animo litigandi, niſi fortè ul-
tra confeſſionem in aliquo contradicat, ut in exemplo Ho-
ſtienſis, vel ſi dicat, fateor narrata, ſed nondum venit dies
obligationis: & hoc ſequitur Felin. *hìc num. 5.* & eſt 36
ex mente Rotæ *deciſ. 6. num. 1. de lit. conteſt. aliàs* 354.
quæ incipit, *Si dato libello in nov.* ubi decidit litis conteſta-
tionem induci per reſponſionem factam ad libellum partem
ipſius confitendo, & partem negando. An autem con-
grua ſit reſponſio ad litis conteſtationem inducendam ſi
reus dicat, credo me non debere, vel debere; vel ſi dicat
nec ſcio, nec credo, vel non præſumo, vel dubito, vide
hìc per Marian. Socin. *in 8. qu. princ. num. 77. & ſeqq.*

Septimò ſequitur in diffinitione verbum illud, *ſequu-* 37
tam; quia non requiritur, ut reſponſio rei fiat parte præ-
ſente, & incontinenti poſt oblatum libellum, ſed fieri po-
teſt etiam parte abſente, & ex intervallo, ut tenent Domi-
ni de Rota *in præalleg. deciſ. 6. de lit. conteſt.* ubi formaliter
dicunt ſic: *Si dato libello per actorem compellitur reus ad
reſpondendum libello, & reus reſpondeat confitendo partem,
& partem negando, licèt tempore huiuſmodi reſponſionis
rei actor nihil dixerit, vel etiam præſens non fuerit; di-
cebant Domini omnes litis conteſtationem fore factam ex
utraque parte, quæ fit per narrationem, & petitionem in
iure ex parte actoris propoſitam, & reſponſionem rei ſe-
quutam, ut in cap. Vnico de lit. conteſt. in cap. Dudum,
de elect. & in cap. Prout, de dolo, & contumac. At in
caſu propoſito datus erat libellus pro parte actoris, in quo
continebatur narratio facti, & petitio, in quibus ipſe
ſemper perſiſtebat, atque fiebat directa reſponſio per reum
confitendo, & negando, quod ſufficit per iura antedicta:
ergo, &c. Dubium enim facit, quia litis conteſtatio ni-
hil eſt aliud, quàm ſimul teſtatio, ſive mentis declara-
tio volentium litigare; ergo videbatur quod ſimul, & eo-
dem tempore deberent concurrere petitio actoris, & rei
reſponſio, ut in leg. Conſenſu, ff. de action. & obligat. Ad
quod reſpondebatur quod dato libello actoris ſemper conſta-
re videtur de animo ſuo litigandi, maximè inſtando, ut
reus compelleretur ad reſpondendum; & ſic perſiſtendo in
ſua petitione haberet animum litigandi, quod ſufficit. Reſ-
pondendo ergo huic petitioni ſtatim fuit litis conteſtatio fa-
cta etiam ſimultaneè propter concurrentiam animorum, &
per hoc fuit ſalvatus unus magnus proceſſus habitus in par-
tibus in quadam cauſa Hiſpalenſi.* Hactenus verba deci-
ſionis, ex quibus tria eliciuntur contra opinionem Bar-
toli, & Baldi *in l. Vnica, C. eod.* & Hoſtienſ. *hìc num. 12.
in ver. Sed per petitionem*. Primum eſt litis conteſta-
tionem fieri poſſe etiam abſente parte, ex quo actor li-

bellum

bellum obtulit, & perſiſtit in ſua petitione; Secundùm eſt litis conteſtationem non vitiari ex temporis intervallo inter oblationem libelli, & reſponſionem. Tertium eſt verba non eſſe neceſſaria ad inducendam litis conteſtationem, ſed ſufficere ut porrigatur libellus continens narrationem, & petitionem, & ſequatur reſponſio: & huic opinioni adhærent hìc Butr. *num.* 12. Cardin. *num.* 4. Abb. *num.* 7. & Felin. *num.* 4. approbantes Rotæ deciſionem, quæ ut dicit Imola *n.* 13. *verſ. Et ſic dicunt Domini de Rota*, ſervaretur in practica propter illorum authoritatem: licèt ſubdat, ſi non eſſet eorum authoritas, quia communis opinio eſt in oppoſitum, difficilè eſſet obtinere; & ſecundùm Rotæ deciſionem teſtatur Abbas quaſi ſemper ſe vi-
38 diſſe practicari Parmæ, ubi legit ſex annos continuos. Et quamvis Marian. Socin. videatur recedere ab opinione Rotę, quando actor poſt reſponſionem rei non comparet, nec proſequitur: tamen de illius dicto dubitat hìc Felin. *eodem num.* 4. & meritò, quia cùm actor libellum obtulerit, & perſtiterit in ſua petitione uſque ad reſponſionem rei, & ſic cenſeatur perduraſſe in eadem voluntate, & propoſito litigandi, argum. *cap. Maiores de baptiſ.* & conſequenter jam fuerit facta litis conteſtatio: actus ſubſequentes nihil operantur. In perſeverantia enim voluntatis magis ſpectatur initium, quàm factum poſteà ſubſequutum, ut plenè notavi *in cap. Significatum num.* 32. *&* 33. *infrà de Regular.*
39 Octavò, & ultimò ſequitur in diffinitione animo litigandi, quia litis conteſtatio dependet ab animo rei, ut in Authen. *de exhiben. reis*, §. *Illud*, & dixit Rota *deciſ.* 2. quæ incipit, *Si pars num.* 4. *de lit. conteſt. alias* 12. *in nov.*
40 Unde litis conteſtatio non oritur, niſi reſponſio rei fiat animo procedendi in cauſa, & ea intentione, & propo-
41 ſito, ut dicit gloſſa *hic verſ. Quod eſt ita intelligendum*, & Innocent. *num.* 1. nam conteſtari ſecundùm eum *num.* 3. nihil eſt aliud, niſi teſtari, quia vult cum adverſario litigare. Requiritur ergo, ut animo litigandi petitioni adverſari contradicat, ut *leg. Rem non novam*, *Cod. de iudic.* Unde ſi reſponſio, vel negatio fiat ad juriſdictionem judicis declinandam, exindè non fit litis conteſtatio, ut eſt textus notab. in *cap. Si Clericus*, & ibi dixi poſt Gof-
42 fred. Abb. Antiq. Hoſtienſ. & alios *ſuprà de foro compet.* In dubio tamen ubi verba ſunt apta conteſtationi, præſumitur animus conteſtandi, niſi contrarium appareat per proteſtationem, ut notabiliter hìc dicit Innocent. *num.* 1. *verſ. Sed ubi ſunt apta*, & Hoſt. *num.* 1. *verſ. Et benè dixi animo conteſtandi*, *& num.* 2. *verſ. Cùm nec poſitiones*. Aliàs verò non præmiſſa verbali proteſtatione, ſola intentio non ſufficeret ſecundum eos: & ita reperio fuiſſe deciſum in Rota *in præalleg. deciſ.* 2. *de litis conteſt. in novis*: ubi fuit dubitatum, ſi reus reſpondendo libello neget narrata, prout narrantur, & dicat petitionem fieri non debere; ſi non addat, & dicat animo litem conteſtandi, an per hujuſmodi reſponſionem fuerit lis conteſtata: & fuit determinatum, & concluſum affirmativè per *dict. leg. Rem non novam*, *Cod. de indic. & per leg.* 2. *Cod. de iuram. calumn.* & per hoc *cap. Dudum*, *il ſecondo de elect.* & notata per Specul. *in tit. de litis conteſt.* §. 1. *verſ. Quod ſi proponuntur*, ubi decidit pro hac parte. Nec mirum, quia prædicta jura loquuntur ſimpliciter, & talem animi expreſ-
43 ſionem non requirunt; nec præſumitur quis verbo exprimere, quod mente non cogitavit, *l. In ambiguo*, *ff. de ſuppel. legal. & cap. In obſcuris*, *de regul. iur. lib.* 6. alioquin, ut ſubjicit Rota, ſimili ratione in contractibus, in ultimis voluntatibus, privilegiis, & reſcriptis non valeret, quod fieret, niſi adderetur hujuſmodi animi expreſſio, quod eſſet abſurdum. Pro qua concluſione faciunt ea, quæ leguntur, & notantur *in c. Intelligentia*, *& c. Præterea*, *de verbor. ſignifi*.
44 Tertiò nota per poſitiones, & reſponſiones ad eas non induci litis conteſtationem. Idem habetur *in d. c. Dudum*, §. *Licet autem ſuprà de elect.* Prima ratio eſt ſecundùm Innocent. *hic num.* 1. *in ver. Non per poſitiones*, Hoſt. *num.* 2. *in eodem verb.* Butr. *num.* 8. & Marian. Socin. *n.* 62. quia
45 in poſitionibus non fit aliqua petitio, quæ eſt neceſſaria ad litem conteſtandam: nam qui ponit, nihil petit, ſed factum narrat, ut Bald. inquit *in dict. cap. Dudum num.* 16.
46 gloſſ. *hic*, & Butr. *num.* 8. *verſ. Probat ulterius*. Sententia autem debet eſſe conformis non poſitioni, ſed petitioni, *cap. Licèt Heli*, *de Simon.* Clemen. *Sæpe*, §. *Verùm*, *de verbor. ſignificat.* At quomodo poſſet ferri ſententia abſolutionis à petitione, vel condemnatione ad petita, ſi nihil eſſet petitum; cùm hoc nec fieri poſſit etiam, ubi eſſet aliquid petitum, ſed ineptè, ut *in cap. Examinata ſuprà de iudic.* Secunda ratio eſt ſecundùm eos, quia licet ponas aliquod factum, vel dictum; propter hoc tamen non teſtaris, vel non conteſtaris te velle litigare: ergo lis conteſtata dici non poteſt inſpecta verbi ſignificatione, à qua niſi aliud appareat non eſt recedendum, *leg. Non aliter*,
ff. de legat. 3. Tertia denique ratio eſt, quia poſitiones fie- 47
ri poſſunt etiam ante litis conteſtationem, ut hic, *& l.* 1. *ff. de interrogat. action.* ſecundùm Innocent. *num.* 1. *in fine*, & Bart. *in leg. Vbicunque num.* 18. *ff. Eodem*. Nam quandocunque fieri poſſunt probationes, ut notat gloſſa magna *in cap.* 1. *verſ. Sed dic*, *quod quandocunque*, *de confeſs. lib.* 6. Contingit autem aliquando, ut etiam ante litis conteſtationem opponantur exceptiones, ſuper quibus facienda ſit probatio, ad cujus relevationem fiant poſitiones, puta ſi excipiatur quod actor ſit excommunicatus, & ſit à limine judicii repellendus, ut declarat gloſſa præallegata; & conſequenter per reſponſionem ad poſitiones non conteſtatur lis, quia non probat hoc eſſe, &c. *leg. Neque natales*, *Cod. de probat. cap. Inter corporalia*, *de transl. Prælat.* ut per Butr. *hic num.* 8. *verſ. Probat ulterius*.
Concluſionem ut ſupra firmatam declarat hìc notabi- 48
liter Hoſtienſ. *num.* 12. *verſ. Quid ergo*, ut habeat locum tantummodò in poſitionibus ſingularibus, in quibus dicit procedere hanc decretalem ponderando litteram ibi, *quibuſdam poſitionibus*, quaſi dicat, de ſingularibus, & pluribus loquor. Secus verò in poſitione generali, ut ſi dicatur, Pono quod omnia, quæ continentur in libello, ſunt vera; & reus generaliter reſpondeat confitendo omnia, vel negando. Ex hoc enim putat Hoſtienſ. litem eſſe conteſtatam, argum. *leg. Si is qui ducenta*, §. *Vtrum in fin. ff. de reb. dub.* ubi habetur, *Si quis ita interroget, eorum quæ tibi obiiciuntur feciſti, ille neget: hoc exprimit, eorum quid quæ obiiciuntur non feci, id eſt, nihil eorum feci*. Hæc ibi: quaſi dicat, ſufficit ut omnia negentur. Ita Hoſtienſ. cujus verba recitat hìc Joan. Andr. & eandem opinionem tenet Bart. *in leg. Vnica*, *Cod. eodem*, quia ſicut in præliis corporalibus inter famulum, & famulum non appellatur prælium, ſed badalutum, ſed quando tota maſſa, & totus exercitus utrinque invicem confluit, tunc dicitur prælium; ita hìc per hujuſmodi poſitiones particulares, & reſponſiones non inducitur litis conteſtatio, quæ tamen inducitur per narrationem negotii univerſalis, & reſponſionem ſequutam; & ſic loquitur text. *in l. Vnica*.

Sed oppoſitum ſentit hìc gloſſa noſtra in fine, quæ dicit litis conteſtationem non induci per poſitiones, & reſponſiones, licèt petitio fuerit oblata: & opinionem gloſſæ de rigore juris dicit veriorem Joan. de Imola *num.* 6. quàm etiam dicit ſimpliciter ſequendam Abb. *num.* 6. *verſ. Ego vero puto*, ut ſcilicet nunquam inducatur litis conteſtatio per poſitiones, & reſponſiones, ſive fiant generales, ſi-
ve particulares, dummodò ſint veræ poſitiones. Funda- 49
mentum hujus opinionis eſt, quia poſitiones in cauſis uſus longævus admiſit ad faciliorem litium exitum, ut per confeſſionem adverſarii pars relevaretur ab onere probandi, ut dicit textus in Clemen. *Sæpè*, §. *Verùm*, *de verbor. ſignificat.* Non ergo fiunt ad finem petitionis; & cùm verba ſint aſſertiva, ſeu enunciativa, effectum petitionis operari non debent, argum. *cap. Significavit infrà de appellat.* fatetur tamen Abbas conteſtationem fieri, ſi in libello actor narret factum in libello contentum, & reus reſpondeat; & ita intelligit textum, & Bartolum *in d. leg. Vnica*, & ita etiam dicit poſſe procedere contrariam opinionem Hoſtienſis, dum loquitur de poſitione generali. Secus ſi eam faceret per modum poſitionis petendo interrogari partem de veritate juramento præmiſſo; quia tunc intendit probare, & relevare ſe ab onere probandi, non autem petere. Non obſtat textus noſter, dum dicit per poſitiones, & ſic loquitur in plurali. Quoniam ut obſervat Joan. de Imola habuit reſpectum ad communiter accidentia, argum. *leg. Nam ad ea*, *ff. de legib.* quia communiter plures, & diſtinctæ fiunt poſitiones. Præteteà quamvis in principio loquatur de quibuſdam poſitionibus, tamen ibi narrat factum, prout contigit, & habet reſpectum ad cauſam, ſed in deciſione ſecundùm Abb. non ſe refert ad poſitiones particulares, ſed generaliter dicit, non per poſitiones,

& reſponſiones ad eas ſit litis conteſtatio, ſed per petitio-
nem in jure propoſitam, & reſponſionem ſequutam: &
idem repetit textus *in cap. Dudum*, §. *Licet autem ſuprà de*
50 *elect.* Non eſt igitur poſſibile, ut poſitio etiam generalis
conteſtationem litis inducat, niſi admixtam habeat petitio-
nem; cùm de ſubſtantia conteſtationis ſit petitio, & con-
grua ad petitionem reſponſio, ut latius oſtenſum eſt ſuprà
num. 13. & in hoc tandem reſidet Marian. Socin. *hic num.* 62.
verſ. Et ex prædictis arbitror concludendum, & Joan. de
Anan. *num.* 8. qui dicit opinionem Hoſtienſis, communiter
non teneri per Doctores modernos in *l.* 2. §. *Sed ſi unus*, *ff.*
de vi bonor. raptor. & in cap. Relatum, *il ſecondo de teſtam.* &
51 ſequitur Felin. *num.* 3. qui etiam allegat Rotam *deciſ.* 18. *de*
teſtib. in antiquis, dicentem per reſponſionem factam ad ar-
ticulos concluſivos induci conteſtationem litis, quia tales
articuli ſunt loco libelli.

QUÆRO quid ſit poſitio?

52 Gloſſa magna, & magiſtra *in cap.* 1. *de confeſſ. lib.* 6. plu-
res recenſet diffinitiones, Goffredus diffinit ſic: Poſitio
eſt dictum loco interrogationis poſitivum, Vincentius di-
cit: Poſitio eſt aſſertio alicujus dicti, vel facti, ut ad ipſum
reſpondeamus, Bartol. *in l. Cum & Iudices*, §. *Quod obſerva-*
ri num. 20. *C. de iureiur.* Poſitio eſt alicujus particularis rei
ad cauſam pertinentis aſſertio, Bald. *in cap. Dudum*, *il ſe-*
condo num. 13. *ſuprà de elect.* Poſitio, inquit, eſt oratio,
53 ſive propoſitio aliquid eſſe, vel non eſſe enuncians. Sed
hæ diffinitiones, aut non exprimunt ſufficienter naturam
poſitionum, aut ſunt nimis generales, & non converti-
biles, prout hæc Baldi, quæ convenit etiam orationi Do-
minicali, & cuilibet propoſitioni, quæ ut generaliter dif-
finit Ariſtot. *lib.* 1. *Priorum cap.* 1. eſt oratio affirmativa, vel
negativa alicujus de aliquo. Alii ut refert Archid. *in dict.*
cap. 1. *num.* 1. *de confeſſ. lib.* 6. ſic deſcribunt: Poſitio eſt
brevis verborum formula mentem ponentis continens ad
veritatem eliciendam concepta: & hanc videtur appro-
bare gloſſa præallegata. Sed laborat eodem vitio, quo
præcedentes; & convenit etiam articulis, qui continent
mentem proponentis ad veritatem per teſtes eliciendam;
& ſic non eſt bona, cùm conveniat aliis à diffinito, ut no-
tat gloſſ. & DD. *in rubr. ſuprà de Summa Trinit. & Fide*
54 *Cathol.* Similiter Archid. *in dict. cap.* 1. ponit ſuam diffini-
tionem, videlicet: Poſitio eſt aſſertio alicujus facti, ſi per
reſponſionem ad ipſam pertinentem obligetur reus, & a-
ctor à probandi onere relevetur. Verùm cùm poſitio etiam
fiat per reum, incautè expreſſit de reo, & actore in de-
ſcriptione, ut advertit gloſſa 1. *in cap.* 1. Ac prætereà ad
ſubſtantiam poſitionis non ſpectat, ut reſponſio ſit perti-
nens, vel impertinens. Magis placet diffinitio quam po-
nit, & per partes explicat Joan. Monach. *in d. cap.* 1. *num.* 1.
videlicet: Poſitio eſt narratio facti nondum probati ad ex-
perientis intentum directè, vel indirectè ſpectantis, quod
intenditur probari per reſponſionem adverſantis.

55 Vel dic, Poſitio eſt ſimplex aſſertio facti ad cauſam per-
tinentis medio juramento in ſcriptis exhibita ad hoc, ut
per reſponſionem adverſarii ad interrogationem judicis
pars relevetur ab onere probandi.

56 Primò dixi, *aſſertio*, quia poſitiones fiunt per aſſertio-
nem, ut hìc, *& in d. cap. Dudum*, *il ſecondo*, §. *Licet autem*
de elect. & notat Joan. Monach. *in d. cap.* 1. *num.* 1. *de con-*
feſſ. lib. 6. & patet ex diffinitionibus ſuperiùs relatis, & ſe-
cundùm gloſſ. 1. *in fine in dict. cap.* 1. & Franch. *ibi num.* 5.
& 10. & Paul. de Caſtro *conſ.* 71. *Clariſſime num.* 4. *verſ. Ve-*
nio ad merita lib. 3. Poſitiones hoc differunt ab interroga-
57 toriis, in quibus interrogans nihil confitetur, vel affirmat,
ut *ff. de interrogat. action. per totum*. Ponens autem diſpo-
ſitivè omnia quæ ponit, intelligitur confiteri, ut *in cap. ult.*
& ibi Joan. Monach. & omnes notant, *de iureiuran. lib.* 6.
Archid. *in dict. cap.* 1. *num.* 1. *verſ. Et nota quod quilibet po-*
nens, Lap. *alleg.* 120. *num.* 1. *in fin. verſ. In eo enim*, Alexan.
58 *conſ.* 92. *Viſo & opportunè in princip. lib.* 5. Idque rationabili-
ter ſancitum eſt: nam ſicut vult actor relevari per reſpon-
ſionem, & confeſſionem rei; ita viceverſa conſentaneum
eſt, ut actor interrogans diſpoſitivè loquatur, ut ſic reus
pariformiter relevetur per confeſſionem actoris, arg. *cap.*
59 *Non licet*, *de regul. iur. lib.* 6. In judiciis enim inæqualitas
reprobatur, & parilitas approbatur, *cap. Cùm inter Prio-*
rem, §. 1. & ibi notatur *infra de except. cap.* 2. §. 1. *ſupra tit.*
prox. Hoſtienſ. *in cap. ult. num.* 2. *infrà de Cleric. pugnan. in*
duel. & ideò ut dicit Archid. *in cap.* 1. *num.* 1. *de confeſſ. lib.* 6.
is qui ponit, certum ponere debet, *leg. Si in rem*, *ff. de rei*
vendicat. argum. *cap. De muliere*, *de ſponſal. & cap. De ſi-*
moniaca, *de Simon. eodem lib.* cùm & certum velit reſ-
ponſum, ut utatur eodem jure, quo vult alium uti, *l.* 1. *ff.*
Quod quiſque iur. cap. Cùm omnes, *de Conſt. cap. Ponderet*
50. *diſtinct. cap. Decreto* 2. *quæſt.* 6. Et ſic poteſt pars petere,
ut interrogationes dentur diſpoſitivè per modum poſitio-
num, & aliter non cogitur reſpondere. Ita Franc. *in dict.* 60
cap. 1. *num.* 5. & Rota *deciſ.* 31. incip. *Voluerunt*, *& or-*
dinaverunt, *alias* 3. *de ſequeſtr. poſſeſſ. & fruct. in novis*, u-
bi decidit partem non cogi reſpondere interrogatoriis
principale negotium tangentibus, niſi dentur diſpoſiti-
vè medio juramento, & in ſcriptis per modum poſitio-
num, ut articulorum, & ſubjicit rationem ſuperiùs ex-
preſſam, videlicet quia interrogans nihil, ſed ponens diſ-
poſitivè omnia quæ poſuit, confitetur ut *cap.* 1. *&* 2. cum
ibi notatis, *de confeſſ. lib.* 6. ergo ut non claudicet judi-
cium, dignum & juſtum eſt, ut ſicut actor interrogan-
do per rei confeſſionem vult relevari, ita & reus per
actoris interrogationem diſpoſitivè datam relevetur, ut
ſervetur in judicio æqualitas. Idem tenet gloſſ. 1. *in cap.*
Iudicantem 30. *quæſt. ult.* & Prob. *in addit. ad Monac. in*
dict. cap. 1. *num.* 3. Si tamen reus ad interrogationem 61
non diſpoſitivam reſponderet, & confiteretur, ſibi præju-
dicium inferret, ut notat Bernard. *in cap. Cùm cauſam in-*
fra de iuram. calum. & Rota *in præallegat. deciſ. num.* 1. *verſ.*
Hoc autem.

Prætereà dixi, *aſſertio*, quia poſitio debet eſſe affirma- 62
tiva, & non negativa. Rationem reddit gloſſa *in cap.* 1. *in*
ver. Negativas, *de confeſſ. lib.* 6. quia poſitio in locum pro-
bationis venit, Clem. *Sæpè*, §. *Et quia*, *de verbor. ſignific.* Il-
lud ergo in poſitione debet admitti, quod admitteretur in
probatione, ut notat Goffred. *in cap. Dudum*, *il ſecondo de*
elect. Sed negativa regulariter non eſt probabilis, ut nota- 63
tur *in cap. Accuſator* 6. *qu. ult. & in cap. Bonæ*, *il primo*, §.
Contra vero ſuprà de elect. Ergo nec eſt ponibilis. Item ne- 64
gativa poſitio non ponit, ſed removet, ut per gloſſam
ubi ſuprà, & Bald. *conſ.* 340. *Statuto Papiæ in fine*, *verſ.*
Dico etiam lib. 1. ubi dicit poſitionem debere eſſe affirma-
tivam, quia poſitio negativa nihil ponit; unde niſi qua- 65
tenus negativa habeat implicitam affirmativam, non
dicitur poſitio, ſed potiùs interrogatio. Et ſecundùm
Joannem Monach. *in eodem cap.* 1. dicit carentiam, & ſic
non exiſtentiam; & non entis non ſunt ſpecies, nec diffe-
rentiæ ſecundùm Philoſophum. Sed hoc dictum Joan. Mo- 66
nach. impugnat Bald. *in dict. c. Dudum num.* 50. ubi oſten-
dit differentiam inter carentiam, & non exiſtentiam; quia
non exiſtentia non requirit aliquod beneficium, nec ſubje-
ctum; ſed carentia ſic: verbi gratia, iſte caret oculis, &
ideò debet reſponderi, quia negativa in ſubjecto ſemper
eſt probabilis. Facit quod notatur *in leg.* 1. §. 1. *ff. de itin.* 67
actuq. priv. & leg. Si in aliqua, *ff. de offic. Proconſul.* Sed 68
tu diſtingue ex mente Joan. Andr. *in dict. cap.* 1. *de confeſs.*
lib. 6. & ejuſdem Baldi *in dict. cap. Dudum num.* 48. Aut ne-
gativa eſt probabilis per alia genera probationum, aut non.
Primò caſu debet reſponderi, ut *l. Optimam*, *Cod. de contra-*
hen. & committen. ſtipulat. & leg. Iuriſgentium, §. *Quod fe-*
rè, *ff. de Pact.* unde cùm negativa coarctata loco, & tem- 69
pore ſit probabilis: ergo omni poſitioni coarctatæ reſpon-
deri debet. Et hoc pro regula conſtituit Bald. *ubi ſuprà*.
Aut negativa non eſt coarctata, & tunc ſubdiſtingue. Aut 70
enim ſit de facto ejus, contra quem ponitur, putà pono
quod non numeraſti: & debet reſponderi, ut *leg. Marcel-*
lus, *ff. rer. amot.* & in Authen. *de Hered. & Falcid.* §. *Si*
vero abſunt, Bellam. *conſ.* 33. *num.* 31. *verſ. Secundo quia*:
nam quamvis non ſit probabilis per teſtes; eò quòd de 71
non ente non ſit ſcientia, & nihil ſit in probatione quod
non ſit in natura; tamen probari poteſt per confeſſionem
partis; & magis in hoc fuit ſuccurrendum ponenti, cùm
non ſit niſi una ſpecies probationis, arg. *cap. ult. infra de*
teſtibus, *c.* 2. *& c. Ad noſtra*, *de probat.* & declarat gloſſ. in
dict. cap. 1. *in ver. Non poſſunt*. Aut ſit de facto alterius, & 72
non debet reſponderi: Facit *l. Quidam*, *ff. de donat & leg.*
In contractibus, *C. de non numer. pecun.* ſecundùm Bald. di- 73
centem hoc tenere Jacob. Butrigar. & Raynerium ejus Pæ-
dagogum, qui eſt tranſcriba ejus. Quòd ſi poſitio ſit mix- 74
ta partim facti proprii, & partim facti alieni, ſimiliter reſ-
ponderi non debet, niſi explicetur. Et quamvis fortè nega-
ri poſſet totum, tamen tutiùs eſt propter periculum animæ,
ut

ut ſpecificè reſpondeatur ad illam partem, quæ concernit factum proprium, ut per Bellam. *in præcit. conſ.* 33. *num.* 33.
75 Sed hodie ſervari debet diſpoſitio *dict. cap.* 1. *de confeſſ. lib.* 6. ubi ſtatuitur, ut Judices admittere poſſint poſitiones negativas, etiamſi aliàs probari non poſſint, quàm per confeſſionem adverſarii, ſi æquitate ſuadente viderint expedire. Itaque poſitiones negativas juris rigor repellit, ſed æquitas admittit, ut ibi notat gloſſa *in ver. Negativas*.
76 Secundò in diffinitione dixi, *ſimplex*, nam poſitio non debet eſſe duplex, puta pono Teſtatorem feciſſe teſtamentum, & legaſſe mihi decem. Hæ namque ſunt duæ poſitiones ſub una, & eſt poſſibile, ut fecerit teſtamentum, & tamen non legaverit; & ideò debet dividi: aliàs ejuſmodi poſitioni non eſt reſpondendum, ut Bald. *in d. cap. Dudum, il ſecondo num.* 52. *de elect.* & Ægid. Bellam. *conſ.* 33. *num.* 33. ubi dicit poſitioni multiplex factum continenti non eſſe reſpondendum, donec declaretur: & declarat gloſſ. in
77 *cap.* 2. *in ver. Abſque rationabili cauſa, de confeſſ. lib.* 6. Si tamen adverſarius neget ſimpliciter, non videtur ſingula negare, ſed totum univerſum: nam non tenetur reſpondens dividere, ſi ponens non diviſit ſecundùm Bald. *ubi ſu-*
78 *prà num.* 53. & notatur *in cap. Præſentium, de teſtib. lib.* 6. & in idem recidit, ſi poſitiones ſint generales, obſcuræ, & incertæ, Oldrad. *conſ.* 263. *Dominus Ægid. num.* 5. Planè Bart. *conſ.* 193. *Commune Lucignani num.* 3. *verſ. Super tertio lib.* 1. Idemque dicendum ſi ſint implicitæ, æquivocæ, captioſæ, vel alternativæ, ut in gloſſ. prælleg. *in d. c.* 2. de quibus tamen dic, ut plenè per Bald. in prædicta Decretali, *Dudum num.* 54. *& ſeqq.*
79 Tertiò dixi, *facti*, quia non admittitur poſitio juris, id eſt, de caſu legis ſecundùm Jacobum Butrigarium *in l. Unica, C. eodem*, & idem de caſu gloſſæ, ſi deſit textus; quia non eſt in poteſtate reſpondentis dubia juris interpretari, ut Bald. inquit *in dict. cap. Dudum num.* 55. Nam quæ ſunt juris communis, nec ſunt probabilia, nec probanda, quia jus certum eſt, & per contrariam poſitionem, vel confeſſionem alterari non poteſt, *leg. Ornamentorum*, ibi, *nec errorem hæredis ius mutaſſe reſpondi*, *ff. de aur. & argen. legato*, Signorol. de Homodeis *conſ.* 165. *num.* 3. Unde ſi ponam minorem decimumquartum annis teſtari poſſe, & tu reſpondeas, *credo*, talis reſponſio eſt nulla, & non præjudicat, ut notat Bart. *in leg.* 2. *n.* 13. *ff. de confeſſ.* facit ſecundùm cum *leg. In confeſſionibus*, *ff. de interrogat. action.* & quod not. *Cod. Eodem leg.* 1. ibi, niſi jus, vel natura repugnet.
80 Verumtamen ſuper jure conſuetudinario valet poſitio, & confeſſio, ut per Bart. Bald. & Signorol. *locis citatis*. Item valet ſuper jure municipali, vel aliqua Extravaganti, ut per Bart. *in dict. leg. Ornamentorum num.* 3. *ff. de aur. & argent. legato*.
81 Quartò dixi, *pertinentis*, quia poſitio non debet eſſe impertinens, ut notat Joan. Monach. *in cap.* 1. *num.* 2. *de confeſſ. lib.* 6. gloſſ. *in cap.* 2. *in ver. Abſque rationabili cauſa, eodem tit. & lib.* & Bart. *in leg. Ubicunque num.* 13. *ff. de interrogat. action.* Intellige, ſi ſit impertinens omninò, puta quod Rex eſt in Francia, ut exemplificat Bald. *in dict. cap. Dudum num.* 13. *de elect.* & Petr. de Anchar. *in dict. cap.* 1. *num.* 4. vel: Peto à te centum ex cauſa mutui, & pono quòd Rex Parthorum vivit ſecundùm exemplum Bartoli *loco citato*. Vel ſi agens interdicto, *unde vi*, faciat petitionem de proprietate, *leg. Momentanea, C. Qui legit. perſon.* Bald. *in dict. cap. Dudum num.* 47. Sed ſi non eſt omninò impertinens, debet reſponderi, ut tenent Jacob. de Arena, Cyn. & omnes *in leg.* 2. §. *Quod obſervari, Cod. de*
82 *iureiuran.* teſte Bald. *ubi ſuprà*. Dicitur autem pertinens quælibet poſitio, quæ cauſæ adaptari poteſt, ſive ad cauſam faciat directè, ſive indirectè ſecundùm Joan. Monach. *in dict. cap.* 1. *n.* 2. *de confeſſ. lib.* 6. & ibi Prob. *num.* 4. & Bald. *in leg. Si duo*, §. *Item Iulianus, verſ. Ultimò nota, ff. de iureiur.* Item pertinens dicitur poſitio omnis, quæ venit in auxilium cauſæ ejus, qui ponit: & hanc regulam ponit Bald. *in d. c. Dudum eodem num.* 47. *verſ. Et nota iſtam regulam*: & eſt ex mente gloſſæ primæ *in dict. cap.* 1. *de confeſſ. lib.* 6. *in verſ. Scias autem*. Item poſitiones, quæ aliquod adminiculum conferunt, pertinentes dicuntur, ut notat Bartol. *in dict. leg. Ubicunque nu.* 13. *ff. de interrogat. action.* Bald. *in l. Ad probationem, la prima, Cod. de probat.* & ſufficit ut qualitercumque adminiculentur etiam ex levi præſumptione,

Proſp. Fagnan. in II. Lib. Decretal.

ut idem dixit *in cap. Licèt cauſam num.* 33. *Ex prædictis apparet de probat. allegat.* Jacobum Butrigarium *in l. Incerta, C. de interdictis*; & ſequitur Philip. Prob. ad Monach. *in dict. cap.* 1. *num.* 5. *de confeſſ. in* 6. Sed ſi ſtatim apparet impertinens, non debet reſponderi ſecundùm Bald. *in cap. Dudum* 83
num. 47. Sin autem ſit dubium, & altiorem requirat indaginem, reſponderi debet, ſalvo jure impertinentium, & non admittendarum poſitionum, & notat gloſſa Bernardi *in cap. Cùm contingat in ver. Nihilominus ſuprà de offic. Deleg.*
Quintò dixi, *ad cauſam*, id eſt, civilem, quia in crimi- 84
nalibus non fiunt poſitiones, Archid. *in cap. Ex pœnitentibus num.* 6. 50. *diſtinct.* etiamſi extent judicia ad torturam: non enim fiunt poſitiones, ſed reus per judicem interrogatur, Baldus *conſ.* 326. *Acturus petitione, verſ. Si verò reſpondeat lib.* 2. & ideò in criminalibus recuſans poſitionibus reſpondere, non habetur pro confeſſo, Mynſinger. *reſponſ.* 21. *num.* 10. Capyc. *deciſ.* 60. *num.* 2. nam poſitioni crimi- 85
noſæ regulariter non eſt reſpondendum, *cap. Quis aliquando*, §. *Item illud*, ibi, *non tibi dico ut te prodas in publicum, neque te apud alios accuſes, de pœnitent. diſtinct.* 2. gloſſ. *in cap.* 2. *in ver. Abſque rationabili, de confeſſ. lib.* 6. Jaſon poſt alios *in leg. Tranſactione finita in ult. notab. Cod. de tranſact.* non enim objiciens crimen relevari debet ab onere probandi, ut plenè per Bald. *in leg.* 2. §. *Quod obſervari num.* 23. *verſ. Item non tenetur, C. de iureiuran.* Circa quod multùm inſiſtit Innocen. *in dict. cap. Dudum ſuprà de elect.* & Abb. *in cap.* 2. *de confeſſ.* Vide Gregor. Nattam in Clem. *Sæpe*, §. *Et quia, verſ. Et gloſſa prima col.* 7. *de verbor. ſignif.* ubi ponit regulam negativam, & limitat octo modis.
Sextò dixi, *medio iuramento*, propter ea, quæ habentur 86
in cap. Præſentium, de teſtib. lib. 6. ibi, *Recepto iuramento de veritate dicenda iniungas dictis Abbati, & Priori, ut tam ponendo, quàm reſpondendo dicant veritatem*, & ideò ponens contraria, perjurus eſt, *cap. Cùm in poſitionibus, de iureiur. eod. lib.*
Septimò dixi, *in ſcriptis exhibita*, quia poſitiones ſunt in ſcriptis offerendæ judici, ut videat, an ſint impertinentes, impoſſibiles, captioſæ, &c. ut dicit gloſſa magna *in c.* 1. *verſ. Et exhiberi debent in actis*, ut in d. Clem. *Sæpe*, §. *Verum, de verbor. ſignific.*
Octavò dixi, *per reſponſionem adverſarii*, quia ad poſitio- 87
nes pars reſpondere debet, non autem Advocatus, *d. cap.* 1. ibi, *per confeſſionem adverſarii*, & d. Clem. *Sæpè*, & §. *Et quia*, ibi, *propter partium confeſſiones*, & notat gloſſa prima *in d. cap.* 1. *ante medium, verſ. Ad poſitiones autem reſpondere debet pars*. Quinimò, ut ſubjicit gloſſa, ſolent cauti judices tunc reſpondentes Advocatos expellere. Quod tamen intellige verum, ſi ponens petat, ut per ipſum adverſarium reſpondeatur, ut Praxis obſervat: alioquin poſitionibus reſponderi poteſt tam per ſeipſum, quàm per Procuratorem, ut eſt textus in *cap.* 2. ibi, *reus, vel Procurator ipſius, de confeſſ. lib.* 6. & tradit Bald. *conſ.* 222. *Statuto cavetur lib.* 1. Mulier tamen, & ruſticus reſpondere debent poſitionibus cum præſentia Advocati, vel Procuratoris, ut per Joſeph. Ludov. *deciſ. Peruſin.* 81.
Nonò dixi, *ad interrogationem iudicis*, quia judex, non 88
pars debet aliam partem interrogare ſuper poſitionibus: textus eſt in *d. c.* 2. ibi, *interrogatus, iuſſuſque à iudice reſpondere*, ubi gloſſ. *in ver. Iuſſuſque*, & Franc. *num.* 6. In Curia ſervatur, ut Notarius interroget ex commiſſione judicis: & vide Surdum *conſ.* 360. *num.* 29.
Decimò dixi, *pars*, non autem actor, quia poſitiones 89
fieri poſſunt tam ab actore, quàm à reo, dict. Clem. *Sæpè*, §. *Et quia, de verbor. ſignificat. & dict. cap.* 1. ubi gloſſa magna *poſt princip. verſ. Cùm poſitio etiam fiat per reum*: & dixi *ſuprà in tertio notab. verſ. Tertia denique ratio num.* 47. *&* 54.
Ultimò dixi, *relevetur ab onere probandi*, quia ad hoc po- 90
ſitiones uſus longævus admiſit, ut dicitur *in dict.* §. *Et quia*, & ſic differunt ab articulis ſecundùm Joannem Andr. *in cap. Præſentium, de teſtib. lib.* 6. & Bald. *in cap. Dudum, il ſecondo num.* 46. *de elect.* quia poſitio fit ad hoc, ut ponens per confeſſionem partis ab onere probandi relevetur, *leg. Eum qui in primo reſpon. ff. de iureiurand. & dict. cap.* 1. *de confeſſ. lib.* 6. & notat Bartol. *in leg. Ubicunque num.* 17. *ff. de interrogat. action.* Articulus verò fit ubicunque eſt neceſſaria probatio. Dicitur enim articulus pars intentionis continens id, quod actor probare intendit, ut in-

F 4 quit

quit gloſſ. *in dict. cap. Præſentium in ver. Articulus*: & hinc
92 reſultat alia differentia : nam teſtis ſuper articulis debet
deponere de ſcientia per ſenſus corporeos , non autem
de credulitate , ut *l. Qui teſtamento , §. fin. ff. de teſtament. & l. prima in fine. ff. de his, quæ in teſtamento delen.* Bart. *in leg. Quid tamen, §. Si arbiter num. 3. ff. de arbitr.* & notat Card. *in cap. Cùm cauſam num. 3. & 4. infra de iuram. calumn.*
93 At verò pars reſpondere poteſt poſitionibus per verbum *credit* , vel *non credit* , ut per Card. *ubi ſupra* , Franch. *in cap. 1. num. 9. de confeſſ. in 6.* & ibi etiam Prob. ad Monac. *num. 10.* Et quamvis gloſſa magna *in dict. cap. 1. circa finem , verſ. Ad illas poſtmodum* , dicat ad poſitiones reſponderi de veritate , vel credulitate habita diſtinctione , an de veritate , vel calumnia ſit juratum , ut *in cap. 2. de teſtibus lib. 6.* & Bald. *in dict. cap. Dudum num. 11.* dicat in facto proprio reſpondendum eſſe poſitionibus per *Scio* , id eſt , veritatis verbum , ut *leg. Marcellus, ff. rer. amotar. & leg. Res , ff. de crimin. expil. hered. in alienis* , per *credo* , vel *non credo* , *cap. Cùm ad Sedem infrà de reſtit. Spoliat.* tamen in practica communiter ſervatur , ut indiſtinctè admittatur reſponſio per verbum *credit* , vel *non credit* , ut hìc per Abbatem *num. 20. verſ. Qui in poſitionibus* : hodie ſufficiens eſt talis modus , & Marian. Socin. *num. 84. eodem verſ. Et reſponderi ſolet* , credit ut ponitur , vel non credit , ut ponitur ,
94 Alexand. *conſ. 13. Ex iis quæ in princip. lib. 1.* Adverte tamen , quia hæc differentia eſt nominis tantum : nam reſponſio , quę fit poſitionibus de credulitate , habetur pro veritate in præjudicium reſpondentis , de quo habes gloſſam in *cap. Ex litteris infrà de iureiuran. in ver. Veritate* , ibi , *Quia æquè præiudicat confeſſio de credulitate , ſicut de veritate* . Quam gloſſam ad hoc reputat ſingularem Cardin. & Prob. *locis citatis* , Bart. de Belenzinis *in rubric. de probat.* & Philip. Franc. *in cap. 1. ſuprà de iudic.* Idem tenet Feder. de Senis *conſ. 23. Titius electus in fine , verſ. Secundò fateor* , Bald. *conſ. 225. Quæſtio eſt de terra in fine lib. 1.* Riminald. *conſ. 203. Viſo proceſſu in princip. lib. 2.* Dec. *conſ. 647. Requiſitus num. 6.* & Corneus *conſ. 305. Circa primum nu. 5. lib. 3.*

Cæterùm hoc intellige verum quantum ad hoc , ut po- 95
nens relevetur ab onere probandi , non autem quoad hoc ,
ut incurratur perjurium ex tali reſponſione , ſicut ex reſponſione de veritate , neque quoad alios effectus , ut notabiliter declarat Calder. *conſ. 152. aliàs 4. de confeſſ.* & conſentit Bald. *conſ. 299. Proponitur lib. 5.* ubi firmat non poſſe inquiri de falſo eum , qui falſum dixit per juramentum calumniæ reſpondens poſitionibus . Ego verò de hoc valdè dubito , quia cùm hodie communiter non fiat reſponſio , niſi per verbum *credit* , vel *non credit* ; ſicut ponens falſum incidit in perjurium , ita & reſpondens , ut ſic in judicio ſervetur æqualitas ſecundùm ea , quæ dixi *ſuprà num. 59.* Ad hoc *c. fin. de iureiur. lib. 6.* ubi tam ponens , quàm reſpondens contraria poſt juramentum in cauſa præſtitum perjurus dicitur , nec diſtinguitur , an reſponſio ſit de
credulitate , vel veritate . Hinc gloſſ. 1. *in dict. cap. 1. de* 96
confeſſ. lib. 6. verſ. Scire tamen debes , poſteàquam docuit Advocatum , qui docet falſum reſpondere , teneri adverſario illius damna reſarcire , quæ inde pertulit , ut *Sæpè 50. diſtinct. cap. ult. de iniur. leg. Qui occidit , §. ult. ff.*
ad leg. Aquil. ſubdit immediatè ; ſolent Advocati dicere 97
clientulis , ſi hoc confitearis , cauſam perdes ; nec dicunt , ſi negaveris , animam perdes , *cap. Matthæus in fin. de ſimon.*

D E F E R I I S.

Clemens III. aliàs Cæleſtinus.

C A P U T IV.

CApellanus tuus , frater Epiſcope , coram nobis ex parte tua propoſuit , quòd cùm ſtatuta Canonica declarent , nuptias tribus ſeptimanis ante feſtum Nativitatis beati Joannis Baptiſtæ minimè celebrari debere : quidam hebdomadas illas , abſque interpellatione continuandas intelligunt. Alii verò inter feſtum & ipſas volentes facere intervallum , illud tamen dicunt ob reverentiam feſtivitatis Pentecoſtes fuiſſe ſtatutum : quæ in ſeptimanis iſtis ſolet intervenire quandoque : & ſic à tribus diebus Rogationum ante Aſcenſionem Domini inchoantes , uſque ad octavum diem poſt Pentecoſten (illis hebdomadis computatis) illo tantùm ſpatio temporis celebrari nuptias non permittunt , earum celebrationem ab inde nullatenus inhibentes . Quia ergo conſulti fuimus , utra iſtarum opinionum potior videatur: nobis & fratribus noſtris apparuit , quòd licèt ea ſit Romanæ Eccleſiæ conſuetudo , ut quocumque tempore matrimonium contrahatur , conſenſu interveniente legitimo de præſenti : quia tamen à Septuageſima uſque ad ſeptem dies poſt Pentecoſten celebrari nuptiæ non ſinuntur ; & poſteà etiam tribus ſeptimanis , vel pluribus ante feſtivitatem ſancti Joannis , ſine differentia celebrantur : poſterior ſententia meliori & ſubtiliori nititur ratione ; & ſive ſecundùm Canones à Septuageſima uſque poſt octavas Paſchæ: ſive juxta conſuetudinem Eccleſiæ Romanæ uſque poſt ſeptem dies feſti Pentecoſtes (quod caret octavis) nuptiæ ſuſpendantur ; in Dominica quæ ſequitur , & deinceps poſſunt licitè celebrari.

S V M M A R I V M.

1 *DEclaratio dubii ardui, & difficilis circa intelligentiam Canonis à Sede Apoſtolica petenda eſt.*
2 *Matrimonium coram Parocho ſine celebri ſolemnitate contrahi poteſt etiam temporibus ab Eccleſia interdictis, & num. 11.*
3 *Opinio melioribus rationibus fulcita eligenda eſt in concurſu opinionum , etiamſi oppoſita ſit communior.*
4 *Nuptiarum ſolemnitates , quibus temporibus iure veteri prohibentur.*
5 *Et quibus iure noviſſimo Conc. Triden.*
6 *Nuptiarum benedictiones fieri non poſſint temporibus ab Eccleſia interdictis , & eſt culpa mortalis huic præcepto contravenire.*
7 *Item prohibentur his temporibus nuptialia convivia, & num. 11.*
8 *Item traductio uxoris ad domum viri , etiamſi fiat privatim , ac ſine ſolemnitate , num. 10.*
Item carnalis copula , num. 11.
9 *Nuptiarum ſolemnitates cur certis temporibus ſint prohibita.*
12 *Toletani Concilii decretum prohibens carnalem commixtionem , & alias nuptiarum ſolemnitates temporibus ab Eccleſia interdictis , refertur.*

C*Apellanus*. Tres ſeptimanæ , quibus Canon prohibet fieri nuptias ante feſtum S. Jo. Baptiſtæ , non continuantur feſto, ſed intelligitur de ſeptimana Aſcenſionis cum duabus ſequentibus . Hoc dicit ſecundùm Jo. Andr. & omnes . Communis diviſio . Secunda ibi , *Quia igitur* .

Nota primò ibi . *Conſulti fuimus , utra iſtarum opinionum* 1
potior videatur : quotieſcumque ardua difficultas emergit circa intelligentiam Canonis , & utrinque ſunt opiniones , ad Sedem Apoſtolicam pro declaratione eſſe recurrendum.

dum. Concordat *cap. Per venerabilem*, §. *Rationibus infrà qui fil. ſint legit.* ubi dicitur: *Si difficile, & ambiguum apud te indicium eſſe perſpexeris, & judicium inter portas judicis variari, venies ad Sacerdotes Levitici generis, & ad judicem, qui fuerit illo tempore, qui judicabunt tibi judicii veritatem, & facies quæcumque dixerint qui præſunt loco, quem elegerit Dominus*, id eſt, Sedem Apoſtolicam, ut ibi exponitur, ad idem text. *in l. ult. C. de leg.* & adde quod in propoſito ſcripſi *in cap. Cum veniſſent num. 22. & 42. ſupra de judic.*

2 Secundò nota ibi, *quocumque tempore contrahatur*, matrimonium ipſum legitimo interveniente conſenſu, ac ſine celebri ſolemnitate licitè contrahi poſſe etiam temporibus ab Eccleſia interdictis: nam verb. *Contrahatur*, hic poſitum exponitur ab Innocent. id eſt, contrahi liceat. Et quamvis nonnulli ex Antiquis contradixerint; tamen hæc eſt communis opinio, quam ſequitur hic Tancredus, & Hoſtienſ. *ſub num. 2. in ver. Contrahatur*, Joan. Andr. *num. 3. & 4.* Bald. *in fin.* Butr. *num. 9.* & Abb. *num. 2. & 4.* dicens, ſic tranſire hic omnes Doctores, & probatur irrefragabiliter in hac Decretali, dum dicit eſſe conſuetudinem Eccleſiæ Romanæ, ut matrimonium quocumque tempore contrahatur conſenſu interveniente legitimo de præſenti, ſed nuptiarum ſolemnia certis temporibus prohiberi: unde patet non eſſe audiendos Modernos Collectores *hic num. 3.* aſſerentes matrimonium temporibus prohibitis poſſe contrahi, ſcilicet validè, ſed tamen contrahentes mortaliter peccare; abſit enim ut Romana Eccleſia, à cujus regulis nemini licèt deviare, approbet conſuetudinem pravam, & nutritivam peccati, *cap. Quis neſciat 11. diſtinct.* Unde hanc ſententiam meritò approbavit S. Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, ut infrà dicam *in fin.*

3 Tertiò nota ibi, *poſterior ſententia meliori nititur ratione*, in diverſitate opinionum, quarum una ſit probabilis, & altera probabilior, ſequendam eſſe probabiliorem, ſeu melioribus rationibus fulcitam, ut hic per Abbatem *n. 3.* inferentem ex hoc, ut non ſit habenda ratio perſonæ illam opinionem foventis, nec multitudinis Doctorum, qui illam ſequuntur, cùm ſæpè unius forſan, & deterioris ſententia poſſit multos & majores in aliqua parte ſuperare, ut dicit textus ad hoc notabilis *in l. 1. §. Sed neque, C. de veter. jur. enuclean.* & hoc ſervat Rota, quæ in concurſu opinionum non tam movetur ex numero Doctorum, quàm ex rationum momentis, ut dicitur *in deciſ. 17. num. 4. part. 7. recent.* Quòd ſi opiniones in utramque partem ſint æquè probabiles, minime licèt utramlibet ſequi, ut dixerunt multi ex recentioribus, ſed omnino eligenda eſt tutior etiam in foro conſcientiæ, ut validiſſimis rationibus & authoritatibus probavi *in cap. Ne innitaris, ſuprà de conſtit.* ubi reperies hanc materiam electionis probabilium opinionum pleniſſime examinatam.

4 Ultimò nota in verſ. *Quia tamen*, & ſigna tempora, in quibus jure veteri inſpecto ſolemnitates nuptiarum interdicuntur, de quibus hic, *& in cap. Non oportet 1. & 2. & in cap. Non licet, & in cap. Nec uxorem 33. quæſt. 4.* videlicet ab Adventu Domini, id eſt, à prima Dominica in Adventu, ſecundùm Hoſtienſem *hic in principio*, uſque ad Epiphaniam, a Septuageſima uſque ad octavam Paſchatis, & à diebus Rogationum uſque ad octavam Pentecoſtes.

5 Dixi, jure veteri inſpecto, quia jus noviſſimum Concilii Tridentini *in cap. 10. ſeſſ. 24. de reformat. matrim.* hæc tempora Feriarum ex parte temperavit præcipiens, ut ab Adventu Domini uſque in diem Epiphaniæ, & à Feria quarta Cinerum uſque in octavam Paſchatis incluſivè antiquæ ſolemnium nuptiarum prohibitiones diligenter ab omnibus obſerventur; in aliis verò temporibus nuptias ſolemniter celebrari permittit. Ex quibus verbis ſublatæ ſunt veterum Doctorum altercationes, numquid octava Epiphaniæ, & ultima dies octavarum in prohibitione includantur, ut videre eſt apud Hoſtienſ. *hic in princ.* & Silveſter. *in ver. Matrimonium 7. quæſt. 2.* nam Concilium dum dixit uſque in diem Epiphaniæ, utique excluſit octavam: & dum ſubjunxit, incluſivè, tam ipſam diem Epiphaniæ, quàm diem octavæ Paſchatis comprehendit; quia illud verbum, *incluſivè*, ad utrumque tempus eſt referendum, cùm nulla ſubſit ratio diverſitatis, *arg. l. 1. de liber. præter. & l. fin. ff. de reb. dub.*

Sed QUÆRITUR, quæ ſint ſolemnitates nuptiarũ, quæ prædictis Feriarum temporibus ab Eccleſia interdicuntur.

Conveniunt omnes, his temporibus prohibitas eſſe nuptiarum benedictiones, de quibus habetur *in cap. Aliter 30. quæſt. 5.* ibi, *Sacerdotaliter, ut mos eſt, cum precibus & oblationibus à Sacerdote benedicetur.* Et in Concilio Tridentino *cap. 1.* ibi: *Benedictionem in templo ſuſcipiendam, ſeſſ. 24. de reformat. matrim.* adeo ut ſit culpa lethalis huic præcepto contravenire, ut cenſent Petr. de Palude *in 4. ſent. diſt. 32. quæſt. 1. art. 4. num. 20.* Joan. Friburg. *in Summ. Confeſſor. lib. 4. tit. 17. quæſt. 1.* S. Anton. *in 3. part. tit. 1. cap. 17. poſt princ.* Silveſt. *in ver. Matrimonium 7. quæſt. 2. in primo dicto*, Navarr. *in Manual. cap. 22. n. 71.* 6

Similiter nuptialia convivia his temporibus Feriarum prohiberi ſatis conſtat *ex cap. Ne uxorem*, ibi, *Nec convivia facere 33. quæſt. 4.* & hic notant Abb. Antiqu. *num. 1. in ver. Nuptia*, & Abb. Sicul. *n. 4. verſ. Quod nuptialia convivia*, gloſ. *ult. in cap. Non licet 33. q. 4.* ibi, non debent celebrari, ut fiant ibi convivia, & interſint hiſtriones, & mimi, & gloſ. *in cap. Vir cum propria*, §. *Hinc etiam*, ibi, ſed prohibentur nuptialia convivia, *ead. cauſ. & quæſt.* 7

Sed & traductionem uxoris ad domum viri his temporibus eſſe interdictam, ſatis liquet ex *dicto c. nec uxorem*: nam verba illa, *nec uxorem ducere*, communiter exponuntur, id eſt, traducere, ut per Abbatem *hic num. 4. verſ. Et primò* 9
adduco, ibi, *ducere*, ideſt ad domum, & Silveſt. *in ver. Matrimonium ſeptimò ſub n. 2. verſ. Dubitatur ſecundo.* Rationem reddit D. Thomas *in 4. ſent. diſt. 32. quæſt. 1. art. 5. quæſt. 4.* *Quia quando nova ſponſa traducuntur, animus conjugum magis ex ipſa novitate ad curam carnalium occupatur, & ideo in nuptiis conſueverunt ſignà multa lætitia diſſoluta oſtendi, & propter hoc illis temporibus, in quibus homines præcipue debent ſe ad ſpiritualia elevare, prohibitum eſt nuptias celebrare.* 8

In hoc tamen eſt diſcrepantia inter Doctores, quia nonnulli arbitrantur ſolam traductionem, quæ fit cum ſolemnitate, eſſe interdictam. Et hujus ſententiæ ſunt Goffredus *in Summa, tit. de matr. contr. contra interdict. Eccleſ. num. 2.* Tancred. & poſt eum Hoſt. *hic num. 2. in fin. & in ſumm. in d. tit. de matr. contra interdict. Eccleſ. num. 3.* Angel. *in Summ. in ver. matrimonium tertio impedimento 2. ad fin.* & alii, quos noviſſimè refert, & ſequitur Sanchez, aſſerens hanc opinionem eſſe veriorem *in tract. de matr. tom. 2. lib. 7. diſput. 7. num. 16. verſ. ſecunda ſententia.* 10

Sed quidquid dicant iſti, tenendum eſt quamcumque traductionem uxoris ad domum viri ſuprascriptis temporibus eſſe prohibitam; tum quia text. *in d. cap. Nec uxorem 33. quæſt. 4.* ſimpliciter dicit uxorem ducere; atque ita interdicitur ibi non tantùm ſolemnitas, ſed etiam traductio; tum quia etiam ceſſantibus conviviis, & aliis ſolemnitatibus, militat ratio D. Thomæ, quòd ex ipſa novitate traductionis animus circa carnalia, & voluptuoſa occupetur. Tum denique quia cùm feriarum tempore prohibita ſit copula carnalis, ut inferiùs patebit, eſt etiam prohibita traductio privata, per quam ad carnalem copulam pervenitur, ad gloſ. *un. in fin.* & Joan. Andr. *in princip. in cap. Cum quid prohibetur de regul. jur. lib. 6.* Sicut prohibito matrimonio, cenſentur etiam prohibita ſponſalia, per quæ pervenitur ad illud, *ut l. Oratio, ff. de ſponſal.* & prohibita copula prohibetur etiam cohabitatio, *cap. diffinimus*, & ibi bona gloſ. *in ver. Intercepit 18. quæſt. 2.* Quamobrem traductionem eſſe prohibitam ſimpliciter & indiſtinctè tenet gloſ. *in cap. Vir cum propria*, §. *Hinc etiam ad fin. 33. quæſt. 4.* & hic firmat Cardin. *circa finem*, & Abb. *num. 4.* & cenſuit S. Congregatio Concilii, ut inferius patebit *in fin.* Sed & Provinciale Concilium Mediolanen. quintum *in rubr. Quæ ad matrimonium pertinent*, §. *Ne quis tom. 4. Concilior. par. 2. pag. 544. col. 1.* ſub pœna interdicti ab ingreſſu Eccleſiæ ipſo facto incurrenda ſtatuit, ne quis ſtatis temporibus, quibus nuptiarum ſolemnitates celebrari interdictum eſt, domum ſponſam traducat, aut nuptialia convivia celebret, aliave ejus generis vetita agat. Et in ſpecie prohibitam eſſe traductionem etiam privatam, & non ſolemnem, tradit expreſsè Silveſter *in ver. Matrimonium 7. quæſt. 2. poſt quintum dictum, verſ. dubitatur ſecundo*, & Summa Roſella *in ver. Impedimentum, Impedimento 17. in princ.* & alii Recent. quos citat Sanch. *d. diſp. 7. num. 14.* & ante eos Cardin. *hic num. 2.*

Similiter quoad copulam carnalem, tametſi Sanch. *in præalleg. diſp. 7. num. 23.* exiſtimaverit temporibus ab Eccleſia ſtatutis nullatenus prohibitum eſſe matrimonium conſummare, 11

mare, idemque ante ipſum ſenſerint Navarr. *in Manuali cap.22. num.71.* Petr. de Soto *lect.14. de matrim.§. Huic proximum eſt*, Cardin. Bellarm. *lib.1. de matrim. cap.31. ad fin. §. In altero*, & quidam alii ex recentioribus à Sanchez citati: tamen illorum rationes ſunt valdè infirmæ, & ratio D. Thomæ ſuperius conſiderata, ne ſtatis temporibus animus conjugum circa carnalia & voluptuoſa occupetur, potiſſimum viget in conſummatione matrimonii: nam ut legitur Eccleſ.3. *Tempus amplexandi, & tempus longe fieri ab amplexibus:* quare contra prædictos ſtat communis Canoniſtarum ferè omnium ſententia: nam gloſ. *hic in ver. Quocumque tempore. Et ita*, inquit, *quolibet tempore poteſt matrimonium contrahi, ſed nuptiarum ſolemnitas tantum his diebus, ne carnaliter coniungantur, prohibetur.* Petr. de Sampſ. & poſt eum Abbas Antiq. *n.1. ver. Nuptiæ*, exponit, id eſt, ſolemnitates; ut convivia, haſtiludia, & hujuſmodi, & etiam quoad conſummationem carnalem ſuſpendi debent matrimonia; unde ſi quis vellet illo tempore matrimonium conſummare, alter poteſt excipere contra illum. Joan. Andr. *num.4.* exponit verb. *celebrari*, id eſt, cum ſolemnitate, & celebritate contrahi, vel celebris traductio, vel conſummatio fieri: & refert, & approbat dictum Petri, & Abbatis. Bald. *in fin. Nota*, inquit, *in iſto capite, quod in iſtis feriis benè poſſunt contrahi matrimonia quantum ad ſubſtantiam conſenſus, ſed quantum ad copulam carnalem non.* Butr. *num.9.* quærit quid prohibetur circa matrimonium tempore feriarum, & ſolvit his verbis: *Dic quod matrimonii contractus non prohibetur, ſed nuptialis ſolemnitas, & copula actus, & ſic prohibetur ſolemnitas nuptiarum contrahendarum, & copula, vel conſummatio.* Et paulò infrà ſimiliter probat dictum Petri, & Abbatis Antiq. Cardinalis *num.2. Quæro*, inquit, *in eo, quod dicit: & prohibentur nuptiæ, quomodo hoc intelligitur? Quidam intelligunt de ſolemnitate: tu intellige de conſummatione matrimonii, & ſic etiam viduæ, quæ ducuntur ſine ſolemnitate, non poſſunt hoc tempore duci, multi tamen non obſervant.* Anchar. *nu.3. Nota*, inquit, *quod matrimonium omni tempore celebratum tenet; ad tempus tamen ſuſpenditur carnalis copula, & feſtivitates, ut in iuribus allegatis in gloſ.* Imol. *num.1.* nota quòd certa ſunt tempora feriata, in quibus non debent nuptiæ celebrari, id eſt, cum ſolemnitate, & celebritate contrahi, ſeu celebris traductio, vel conſummatio fieri, & ſic non prohibetur, quod ſolo conſenſu omni tempore non poſſint contrahi matrimonia, vel ſponſalia de futuro, ut hìc expreſsè dicitur, & totidem verbis idem dicit Joan. de Anan. *num.2.* Abbas Siculus *num.4.* relatis aliorum opinionibus ſic ait: *Ego puto, quod matrimonium ſine celebri ſolemnitate licitè poſſit omni tempore contrahi, quia in contrahendo nulla reperitur cauſa prohibitionis, cum non fiant convivia, nec exerceatur commercium carnale; ſed tantum intervenit conſenſus de præſenti, in quo nullum reperitur peccatum, imò eſt Sacramentum, ut in cap. Debitum de bigam.* Et infra expreſsè dicit, etiam carnis commiſtionem prohiberi his temporibus feriatis. Idem firmat gloſ. *un. in c. Vir cum propria, §. Hinc etiam 33. quæſt.4.* Raymun. *in Summa in tit. de impedim. Feriar. in princ.* Hoſtienſ. *in Summ. in tit. de matrim. contr. contra interdict. Eccleſ. num.3. poſt princip.* Hentic. Boic. *in cap. fin. num.3. de frigid. & malefic.* Stephan. de Gaeta *in repet. cap. ad limina 30. quæſt.1. §.4. num.549. in fin.* Ex quibus patet, hanc eſſe unanimem Canoniſtarum ſententiam, quam etiam tenuerunt ex Theologis Petr. de Palude *in 4. ſentent. diſtinct.32. quæſt.1. art.4. num.20.* Card. Cajet. *in Summa in ver. Matrimonium c. ult. §. in publico autem loco*, S. Anton. *in 3. part. tit.1. cap.17. in fin.* Silveſt. *in in ver. Matrim.7. quæſt.2. poſt dictum 5. dubio 3.* & alii relati à Sanch. *d. diſput.7. num.21.* eamque probavit Sac. Congregatio Concilii: nam propoſito dubio, an matrimonium coram Parocho quocumque tempore contrahi poſſit? Sac. Congregatio cenſuit poſſe contrahi quocumque tempore matrimonium; ſed temporibus comprehenſis *in c.10. ſeſſ. 24. de reform. matrim.* nuptiarum ſolemnitates, traductiones ad domum, & carnalem copulam prohiberi.

Quibus demum accedit authoritas Concilii Toletani ce- 12
lebrati anno Domini 1473. Sub Sixto IV. *in tit. Quod nõ fiant nuptiæ, nec carnales commixtiones, nec ſolemnitates tempore à iure vetito, tomo 4. Concilior, part.1. pag.748. vol.1.* Cujus hæc ſunt verba: *Cum ſecundùm legitimas Sanctiones non ſit dubium eos in legem committere, qui verba legis amplexi contra eius nituntur voluntatem; & quia tempore, quo ſacrorum Canonum decretis nuptiarum celebratio interdicitur, & carnalis copula prohibetur, nonnullos laicos nubere, & carnaliter commiſceri, ac proinde convivia publica, ſtrepitus, & choreas facere, parentes quoque, & amicos invitare, & cum hiſtrionibus, & ioculatoribus ſolemniter nuptias celebrare, & ad Eccleſias ſic incedere plerumque contingit: Nos contendentes, quod ſacrorum Canonum intentio fuit non tam Eccleſiæ ſolemnitates, & nuptiales benedictiones, quàm carnales commixtiones prohibere: conſuetudinem huiuſmodi divellere cupientes, ſacro approbante Concilio, commixtiones prædictas, ſtrepitus, choreas, ioculationes, & alias ſolemnitates, ac convivia temporibus, quibus ſolemnia Eccleſiæ interdicuntur, & ceſſant, nuptiales benedictiones fieri de cætero prohibemus, ſtatuentes, ut qui contra huiuſmodi noſtræ conſtitutionis tenorem nupſerit, ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrat. Et nihilominus Clerici, qui præfatis nubentibus Miſſas dixerint, decem florenorum pæna puniantur.*

D E F E R I I S.

Gregorius IX.

C A P U T V.

Conqueſtus eſt nobis & infrà. Quamvis non protogari, ſed expediri deceat: quæſtiones; debet tamen judicialis ſtrepitus diebus conquieſcere feriatis, qui ob reverentiam Dei noſcuntur eſſe ſtatuti; ſcilicet Natalis Domini, ſancti Stephani, Joannis Evangeliſtæ, Innocentium ſancti Silveſtri, Circumciſionis, Epiphaniæ, ſeptem diebus Dominicæ Paſſionis, Reſurrectionis cum ſeptem ſequentibus, Aſcenſionis, Pentecoſtes cum duobus qui ſequuntur, Nativitatis Joannis Baptiſtæ, feſtivitatum omnium Virginis glorioſæ, duodecim Apoſtolorum, & præcipuè Petri & Pauli, beati Laurentii, dedicationis beati Michaelis, ſolemnitatis omnium Sanctorum, ac diebus Dominicis, cæteriſque ſolemnitatibus, quas ſinguli Epiſcopi in ſuis diœceſibus cum clero, & populo duxerint ſolemniter venerandas; quibus utique ſolemnibus feriis (niſi neceſſitas urgeat, vel pietas ſuadeat) uſque adeò convenit ab hujuſmodi abſtinere, ut conſentientibus etiam partibus nec proceſſus habitus teneat, nec ſententia, quam contingit diebus hujuſmodi promulgari. Licèt diebus feriatis, qui gratia vindemiarum vel meſſium ob neceſſitates hominum indulgentur, procedi valeat, ſi de partium proceſſerit voluntate.

S V M M A R I V M.

1 *FEriis introductis ob honorem Dei, & Sanctorum, niſi ob neceſſitatem, vel pietatem, iudicium exerceri non poteſt etiam de conſenſu partium, & num.3.*

2 *Feriis favore hominum introductis poſſunt partes renuntiare.*

4 *Feriæ Sanctorum ſunt principaliter introductæ ob reverentiam Dei.*

5 *Iudex non debet in cauſis procedere, nec etiam citare ad diem feriatam.*

6 *Citatus in die feriata comparere poteſt.*

7 *Feriis introductis in honorem Dei partes renuntiare non poſſunt.*

8 *Feriis repentinis nequeunt partes renuntiare.*

9 *Feriis meſſium, & vindemiarum partes renuntiare poſſunt etiam tacite.*

10 *Arbiter tenetur ſervare ferias ſolemnes.*

11 *Feriis in honorem Dei, partes compromittendo tamquam in arbitrium, renuntiare non poſſunt.*
Secus ſi tamquam in arbitratorem, ibid. & n.20.

12 *Sententia lata, & proceſſus habitus in die feriata non tenent.*

13 *Feriatis diebus iudicium exerceri poteſt, ſi ſubſit neceſſitas, tam circa temporalia, quam circa ſpiritualia.*

14 *Feriatis diebus agi poſſunt cauſæ miſerabilium perſonarum, & num.16.*

15 *Item cauſæ ſpirituales electionum, decimarum, uſurarum, inquiſitionum, & matrimoniales.*

17 *Decretum ſuper alienatione rerum minoris in die feriata interponi non poteſt.*

18 *Feſtis diebus licet dare operam rebus ad vitam neceſſariis, & tempore perituris.*

19 *Feriatis diebus expediri poſſunt quæ pertinent ad pacem, vel concordiam, & pacta, & tranſactiones fieri.*

20 *Compromiſſum tamquam in arbitratorem fieri poteſt in diebus feriatis.*

21 *Appellatio interponi poteſt quolibet die feriato, ſed eam proſequi non licet.*

22 *Executio ſententiæ an fieri poſſit tempore feriato.*

23 *Feſti dies de præcepto qui ſint hodie ex Conſtitutione Vrbani VIII.*

24 *Feriati dies quoad iudicialia qui ſint, & num.25. & 26.*

26 *Feſti dies de præcepto ſunt etiam feriati quoad iudicialia, ſed non è converſo.*

27 *Feſtos dies ſolus Papa in Eccleſia univerſali poteſt indicere, & ſinguli Epiſcopi in ſuis diœceſibus, & num. ſeq. & 58.*

28 *Dominici diei obſervatio ſuccedit obſervantiæ Sabbathi non ex præcepto legis, ſed ex Conſtitutione Eccleſiæ, & conſuetudine populi Chriſtiani.*

29 *Papa ſolus habet poteſtatis plenitudinem, & Eccleſiæ principatum.*

30 *Epiſcopi non poſſunt ferias indicere in die alicuius Sancti ab Eccleſia non canonizati.*

31 *Epiſcopus an poſſit diem feſtum indicere ſine populo, & num.ſeq.*

32 *Epiſcopus in his, in quibus vertitur intereſſe laicorum non poteſt ſtatuere ſine illorum conſenſu, vel ſaltem debent eſſe præſentes.*

33 *Feſtos dies ſolus, populus, ſeu laicalis poteſtas indicere non poteſt, etiam quoad iudicialia.*

34 *Populus an poſſit ſtatuta facere ſine authoritate Superioris.*

35 *Feriarum ſpecies quot ſint, & à quibus indicantur, & num.ſeq.*

36 *Feriæ ruſticæ ſuffragantur etiam non occupatis in meſſibus, & vindemiis, ſi à iudice ſint indictæ.*

37 *Citatio an fieri poſſit in die non feriata ad feriatam.*

38 Uſque, *dictio ponitur excluſive.*

39 *Citatio an poſſit fieri in die feriata ad diem non feriatam.*

40 *Principium eſt ponderandum etiam in iudiciis.*

41 *Actus habitus tempore, aut loco inhabili valet, ſi illius effectus conferatur in tempus, aut locum habilem.*
Declaratur, num.47.

42 *Citationis triplex eſt actus.*

43 *Mandatum de citando an fieri poſſit in die feriata ad diem non feriatam, & num.46. & 49.*

44 *Executio mandati de citando an die feriata fieri poſſit, & num.46. & 53.*

45 *Proceſſus ex citatione inchoandus fieri non poteſt die feriata.*

48 *Citatio eſt de proceſſu, & fundamentum iudicii.*

50 *Citationis commiſſio eſt actus extraiudicialis non requirens cauſæ cognitionem.*

51 *Et fieri poteſt etiam in territorio alieno.*

52 *Mandatum de citando in die feriata fieri non poteſt à iudice pro tribunali ſedente.*

53 *Bonarum mentium eſt lites execrari.*

54 *Citatio conturbat mentem citati, & plerumque eum provocat ad iracundiam.*

55 *Citationis executio eſt de iudiciali proceſſu.*

56 *Subſtantialia actus ubi interveniunt, actum ipſum intervenire neceſſe eſt.*

57 *Princeps laicus an ſtatuere poſſit, ut dies alicuius Sancti ab Eccleſia canonizati à ſuis ſubditis ſervetur, ac ſi eſſet dies feſtus ex præcepto Eccleſiæ & n.ſeqq. uſq. in fin.*

60 *Iuriſdictio ſpiritualis, & temporalis à Deo ſunt diſtinctæ.*

61 *Feſtorum dierum indictio eſt actus ſpiritualis, & pertinens ad Paſtores Eccleſiæ.*

62 *Feriæ repentinæ à Principe indictæ non ſunt ſervandæ in foro Canonico.*

63 *Conſecrationes ſpectant ad Præſules Eccleſiæ.*

64 *Feſtorum dierum indictio eſt quædam conſecratio temporis.*

65 *Feriis in honorem Dei, & Sanctorum Princeps laicus derogare non poteſt.*

66 *Conſtantini lex de obſervatione diei Veneris in honorem Dominicæ Paſſionis non fuit recepta ab Eccleſia.*

67 *Statuto civitatis poſſe introduci ferias in honorem Dei, quo ſenſu ſit accipiendum.*

68 *Conſuetudo non poteſt inducere ferias in honorem Dei, niſi interveniat conſenſus Epiſcopi, & Cleri.*

70 *Feſtum ſi princeps, vel civitas ſtatuat ſub certa pœna colendum, tranſgreſſores culpam non incurrunt, ſed pœna exigi poteſt.*

71 *Contrarium.*

72 *Statutum ubi eſt nullum ex defectu poteſtatis, adiectio pœnæ non tenet.*

73 *Statutum laicale poteſt pœnam infligere violantibus dies feſtos ab Eccleſia inſtitutos.*

74 *Principum Catholicorum eſt in adiutorium Eccleſiæ ſacrarum Conſtitutionum præcepta tueri.*

75 *Princeps laicus non poteſt ſtatuere, ut eius ſubditi in die alicuius Sancti ab operibus ſervilibus abſtineant.*

76 *Feriæ repentinæ quæ ſint, & quas ob cauſas à Principe indicantur.*

77 *Ad Religionem pertinet cultum Deo exhibere.*

78 *Dictio,* ſicut, *importat omnimodam ſimilitudinem.*

79 *Formalitas celebrationis feſti in quibus conſiſtat.*

80 *Declaratio Apoſtolica nullitatis litterarum Senatus Mediolani, & Edicti Gubernatoris ſtatus Mediolanen. ſuper obſervatione feſtivitatis S. Dominici in dicto ſtatu.*

COnqueſtus. Feriis introductis ob honorem Dei, & 1
Sanctorum, niſi ob neceſſitatem, vel pietatem, iudicium exerceri non poteſt etiam de conſenſu partium. Poſſunt tamen partes renuntiare feriis favore hominum in- 2
troductis. Hoc dicit ſecundùm Jo. Andr. cui ſubſcribunt Bellam. Bald. Butr. Cardin. Anchar. Imol. Abb. & Joan. de Anan. Diviſio patet 2. ibi: *Licet*.

Nota primo ex text. principalem regulam, quod in feriis 3
ſtatutis ob reverentiam Dei judicium exerceri non poteſt, ut hic, *& in l. Omnes dies, & in l. fin. C. eodem*, & notant omnes in ſumm. textus.

Ampliatur primò hæc regula, ut locum habeat etiam in 4
feriis Sanctorum: nam & iſtæ ſunt principaliter introductæ ob reverentiam Dei, ut hìc notat gloſ. 2. Hoſt. *num. 4. verſ. Et nota quod feria*, & Abb. *in primo notab.* & clarè pro-

probatur in text. nam primò generaliter loquitur de diebus
feriatis, qui ob reverentiam Dei noſcuntur eſſe ſtatuti: &
mox explicando qui ſint illi dies per dictionem *ſcilicet*, quæ
ſtat declarativè, ut notat Fulg. *conſ.*147. *Viſa quadam ſup-
plicatione num.*2. enumerat etiam ferias Sanctorum. Et eſt
ratio, quia Dominum veneramur in Sanctis ejus, ut in
Clem.1.*de reliq.& venerat.Sanct.*Ad hoc Conc.Trid.*ſeſſ.*25.
de innovat.& vener.& reliq. Sanct.

5 Ampliatur ſecundò, ut habeat locum non tantùm in fe-
riis ſolemnibus ad honorem Dei dedicatis, ſed etiam in
aliis feriis, ut hic declarant Innoc. *num.*1. Hoſt. & Joan.
Andr. *num.*2. Unde judex non debet in cauſis procedere;
nec etiam ad illam diem citare, *ut l.*1.*ff.de feriis*, tamen pru-
denter faciet ſi ſic dicat: compareas tali die coram nobis,
ut ex tunc in tali cauſa procedamus: nam etſi die feriata
non poſſit judicialiter procedi, pars tamen citata compare-
6 re poteſt ſecundum Innocent. *ubi ſupra*. An autem citatio
fieri poſſit in die non feriata ad diem feriatam, vel è con-
verſo, plenè examinabitur *infr.in* 2.*&* 3. *quæſt.*

7 Ampliatur tertiò, ut nec de partium conſenſu judicium
exerceri poſſit in diebus feriatis in honorem Dei: nam ta-
libus feriis partes renuntiare non poſſunt, ut hic dicitur
expreſsè. Ratio eſt, quia non in favorem partium, ſed in
8 Dei honorem introductæ ſunt: ergo, &c. *ut cap.Si diligen-
ti de foro compet.& l.Si unus*, §. *in Sum.ff.de pact.* ſecundum
Abb.*hic num.*9. Et idem dicendum de feriis repentinis, quia
cùm non fuerint indictæ in favorem partium, ſed ob reve-
rentiam, vel honorem Principis, nequeunt partes illis re-
nuntiare, *l.Omnes dies propè finem*, *C.eod.* Et tenet Spe-
cul. *in tit. de feriis*, §.*fin.poſt principium*, & gloſ. in Clem.
Sæpè in verb. Ob neceſſitatem, *de verb. ſignif.* & Abb. *hic
9 num.*11 Secus autem eſt in feriis ruſticis inductis propter
hominum utilitatem, vel neceſſitatem tempore meſſium,
& vindemiarum: nam his benè poſſunt partes renuntiare,
ut hic in fin.& in l. 1.*ff.eod.* & hic notat gloſ.2. Abb. antiqu.
Joan. Andr. Bald. & omnes *in ſumm. text.* & Abb. Siculus
*d.num.*11. Quinimò his ultimis renuntiari poteſt etiam ta-
citè, & renuntiatum intelligitur eo ipſo, quod citatus com-
paret, & non opponit exceptionem feriarum, ut eſt ex-
preſſum *in d.l.*1.*ff.eod.* & tenent Federicus de Senis *conſ.*11.
*Quæritur n.*11. *verſ.Præterea iſte Iacobus*, Jaſ. *in d. leg.*1.*in
princ.* & Alex. *conſ.*213.*Viſo, & opportunè num.*3. *verſ. Nec
poteſt dici lib.*2.

10 Ampliatur quartò, etiam in arbitro, quia procedit ad
inſtar judicis, & tenetur ſervare ferias ſolemnes, *d.l.Omnes
11 dies*, *C.eod.* Unde partes compromittendo in aliquem tam-
quam in arbitrum, feriis renuntiare non poſſunt, ut tenet
Specul. *in tit. de arbitr.*§.*fin. verſ. in forma*. Et Joan. Andr.
*hic num.*20. *in fin.* & Abb. *num.*10. & hoc in vero arbitro;
ſecus autem in arbitratore, ut dicam infra *in* 3. *fallent.*

12 Ampliatur quintò, ut in tantùm abſtinendum ſit à judi-
cio in diebus feriatis, ut ſententia, & proceſſus habitus non
teneat, ut de ſententia patet in *leg.*1.*ff. eodem*, & de ſen-
tentia, & proceſſu dicitur expreſsè *hic in fin.* unde cùm
myſterio Joan. Andr. & ſequentes ſummando textum dixe-
runt, judicium in diebus feriatis exerceri non poteſt, nam
verbum *poteſt* præcedente negatione, præciſam neceſſita-
tem importat, & privat potentia, adeò ut reddat actum de
jure impoſſibilem, ut notat gloſ. *in cap.*1.*in verb.Non poteſt
de regul. iur. lib.*6. Bald. *in l.*1. *num.* 62. *C. qui admitti*, &
Jaſ. *in l. Non dubium num.*60. *C. de legib.*

13 Fallit primò ſupradicta regula ſi ſubſit neceſſitas, ut in
text. ibi: *niſi neceſſitas urgeat*, veluti ſi res ſit tempore peri-
tura, *ut cap. Licet ſupra eod.l.*2.*&* 3.*ff. de feriis*, *& l.*1.*ff. de
damn. infect.*ſecundum gloſ. *hic in verb. Neceſſitas*, & Inno-
cent. *num.*1. *in fin.in eod.verb.* Vel dic, neceſſitas, ſecundum
Hoſtienſ. *num.*5. & Joan.Andr. *num.*22. puta circa collectio-
nem fructuum, vel imminentem aquarum inundationem,
l.Omnes iudices, *C. eod.tit.* & circa quæſtiones, & punitio-
nes latronum, *ut l. Provinciarum*, *C. eod.* ubi patet inſi-
gnem latronem etiam in die Paſchatis poſſe ad ferreas
mitti, quia, ut ibi dicitur, in hoc ſummi Numinis facilli-
mè ſperatur venia, per quod multorum ſalus, & incolumi-
tas procuratur. Et generaliter ubicumque in mora vertitur
imminens periculum animarum, quæ ſunt omnibus tem-
poralibus præponendæ, *cap.Præcipimus* 12.*quæſt.*2.*& l.San-
cimus*, *C. de Sacroſ. Eccleſ.* Atque ita hic intelligitur ne-
ceſſitas ſive ſit circa temporalia, ſive ſpiritualia, ut per
Abb. *num.*14. *verſ. Et quod dixi ſupra*, de quo dic plenius
ut per Turrecrem. *in cap.*1.*num.*5. *verſ.Verùm notandum*,
*& num.*6.*&* 7. *de conſecr. diſt.*3. poſt B. Thom. *in* 2.2. *quæſt.*
122.*art.*4.

Fallit ſecundò, ſi ſuadeat pietas, ut patet in text. ibi: 14
vel pietas ſuadeat. Exemplificat gloſ. *in verb.Pietas*, in
cauſa miſerabilium perſonarum: nam in operibus miſeri-
cordiæ dierum diſtinctio non eſt habenda, *arg. cap.Vti-
nam* 56. *diſtinct. & cap. Numquam de conſecr. diſt.*3. quia
ſumma eſt ratio, quæ pro Religione facit, *l. Sunt perſonæ*,
ff. de religioſ. & ſumpt. funer. Item exemplificant Innocent. 15
*num.*2. Hoſt. *num.*7. & Joan. Andr. *num.*22. in cauſis ſpiri-
tualibus electionum, inquiſitionum, & hujuſmodi, quæ
his diebus exerceri poſſunt, cùm pietas, & neceſſitas hoc
ſuadeat, *arg.cap.Placita* 15. *quæſt.*4. & in eo, quod legi-
tur, & notatur *in cap. Oblatæ*, §.*penult. de appell.* & con-
ferunt notata per Joan. Andr. *in cap.Bona il ſecondo in princ.
de elect.* & tenet Specul. *in tit. de feriis*, §.2. *verſ. Quid de
cauſis, & in duobus verſic. ſequen.* ubi tractatur de cauſis
uſurarum, & decimarum, de quibus dic hodie ut habetur
in Clem. *Diſpendioſam de iudic.* & in Clem. *Sæpè*, *de verb.
ſignificat.* Et de cauſis matrimonialibus notat gloſ. *in ſum-
ma* 15. *quæſt.*4. Et in eo, quod ſupra dixi de miſerabili-
bus perſonis, pone exemplum in pupillis, ut eis tutores den-
tur, & alimenta decernantur, & in aliis, quæ celeritatem
deſiderant, & ex puro officio decernuntur, prout patent
exempla *in l.*2.*&* 3.*ff.eod.* & notat præcitata gloſ.*in ſumma*
15.*quæſt.*4. Decretum tamen ſuper alienatione rerum mi- 17
noris interponi non poteſt, ut tenet Specul. *in tit.de feriis*,
§.2. *in fin.* & ibi Joan. Andr. *in additionibus*, & idem Joan.
Andr. *hic num.*2. *in fin.* & Abb. *num.*15. Et has duas exce- 18
ptiones neceſſitatis, & pietatis aliàs complexa eſt S. Con-
gregatio Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum
dum cenſuit, feſtis diebus licere dare operam rebus ad vi-
tam neceſſariis, ac tempore perituris, præſertim tempore
vindemiarum, & meſſium, ac recollectionis fructuum,
vel ubi neceſſitas urgeat & ſuadeat pietas ad Ordinarii cu-
juſque judicium, & cenſuram.

Fallit tertiò in his, quæ pertinent ad pacem, vel con- 19
cordiam, quæ quolibet die feriato poſſunt expediri, *ut l.fin.
C. eod. & cap. Decrevit*, ibi: *niſi de concordia, & pacifica-
tione* 22. *quæſt.*5. & tradit gloſ. *in ſumma* 15. *quæſt.*4. unde &
pacta, & tranſactiones fieri poſſunt, ut habetur *in d.l.fin.* &
hic notat gloſ.2. *in fin.* Hoſt. *num.*2. *in verb. Conquieſcere*,
Joan. Andr. *eod.num.* Abb. *num.*14. *in* 3.*Fallen.* & alii com-
muniter. Et idem dicendum in compromiſſo tamquam in 20
arbitratorem, quia talis eſt quidam amicabilis compoſitor,
& mediator pacis; & iſta non prohibentur fieri die feriata,
ut *cap.*1.*ſup.eod. & l. fin.C. de feriis*. Et tenet Specul. *in tit.
de arbitr.*§.*fin. verſ. in forma*, Bart. *in l. Si feriatis num.*2.
ff.de arbitr. Joan. Andr. *hic num.*20.& Abb. *num.*10. & facit
ſecundum eum, quod notat Innoc. *in cap. Quinta vallis*,
de iureiur.

Fallit quartò, in appellatione interponenda: nam quo- 21
libet die feriato poteſt quis appellare, ſed non proſequi ap-
pellationem, *ut l.*1. *C. eod.* & ibi notat Bart. & ſcribentes
gloſ.2. & Abb.*num.*13. *verſ. Fallit primo*.

Fallit quintò in executione ſententiæ, quæ fieri poteſt 22
etiam tempore feriato ob neceſſitatem hominum, licèt non
tempore feriato in honorem Dei, ut hìc per Abb. *num.*13.
quod tamen non eſt verum indiſtinctè; unde ad hoc vide
pulchram diſtinctionem Joan. Andr. *in additionibus ad Spe-
cul. in tit. de libelli except.* §. *Nunc dicendum verſ.*30. *alias*
35. quam ad literam recitat, & proſequitur idem Abb. *in
cap.fin. num.*20. *ſupra de iudic.* & ibi etiam vide *num.*17. an
libelli oblatio fieri poſſit judici, vel parti in diebus feriatis.
Quod etiam tangitur in gloſ. *in ſumma* 15.*q.*4.

Secundò nota in verſ. *Scilicet*, qui ſint dies feriati ob re- 23
verentiam Dei quoad effectum, ut judicium exerceri non
poſſit: nam quoad præceptum Eccleſiæ hodie ſtabimus
Conſtitutioni ſan.mem. Urbani VIII. *edita idibus Septem-
bris* 1642. incipien. *Vniverſa*, in qua præter dies Domini-
cos, & alias feſtivitates enumeratas in hoc capitulo fir-
mantur eſſe de præcepto, & nominatim exprimuntur qua-
tuor feſtivitates B. Virginis, id eſt Purificationis, Annun-
tiationis, Aſſumptionis, & Nativitatis, quæ in hoc cap.
Implicitè continentur ſub illis verbis, *Feſtivitatum omnium
Virginis glorioſæ*. Et adduntur infraſcriptæ, ſcilicet Cor-
poris Chriſti, quæ ſolemnizatur feria quinta poſt octavam
Pentecoſtes, ut in Clem.2. *Si Dominum de reliq. & venerat.
Sanct.*

Sanct. Inventionis S. Crucis, de qua nulla fit mentio hic,
ſed in cap. Crucis de conſecr. diſt. 3. S. Joſephi, & S. Annæ,
atque unius ex principalioribus Patronis in quocumque
regno, ſive Provincia, & alterius pariter principalioris in
quacumque civitate, oppido, vel pago, ubi hos Patronos
haberi, & venerari contigerit. Ad reliquorum verò dierum
obſervantiam, quos hucuſque, ſive in univerſa Eccleſia,
ſive in quavis natione, aut Regno, Provincia, diœceſi,
aut loco quomodocumque, ſive ex præcepto, ſive ex con-
ſuetudine, ſive ex devotione Chriſti fideles tamquam feſti-
vos celebrarunt, nequaquam ex præcepto ipſos teneri de-
cernitur, & declaratur. Sed paulò poſt adjicitur clauſula
infraſcripta: *Non intendimus tamen per hanc noſtram Con-
ſtitutionem dies feriatos circa judicialia in aliquo immutare,
quos ad hunc effectum relinquimus in eiſdem ſtatu, & termi-*
24 *nis, in quibus erant ante ejuſdem promulgationem.* Itaque
quoad judicialia ſervabitur hæc Decretalis, in qua dies fe-
riati eſſe dicuntur infraſcripti dumtaxat, videlicet Natalis
Domini, S. Stephani, S. Joan. Euangeliſtæ, SS. Innocent.
S. Sylveſtri, Circumciſionis, Epiphaniæ, ſeptem dies Do-
minicæ paſſionis, Reſurrectionis cum ſeptem ſequentibus,
Aſcenſionis, Pentecoſtes cum duobus, qui ſequuntur, Na-
tivitatis S. Jo. Baptiſtæ, feſtivitatum omnium Virginis Glo-
rioſæ, id eſt Annuntiationis in vere, Aſſumptionis in æſta-
te, Nativitatis in autumno & Purificationis in hieme, quæ
ut inquit Hoſt. *hic num.* 5. ſunt ad modum lapidum pretio-
ſorum, & coronæ in anni circulo collocatæ: duodecim
Apoſtolorum, & præcipuè Petri, & Pauli, B. Laurentii,
Dedicationis B. Michaelis, ſolemnitatis omnium Sancto-
rum, dies Dominici, aliarumque ſolemnitatum, quæ in-
dicuntur à ſingulis Epiſcopis cum Clero, & populo. Ex
25 quibus patet latiùs patere ferias judiciales, quam dies feſtos
ex præcepto: nam inter ferias judiciales hic enumerantur
ſeptem dies Dominicæ Paſſionis, & ſeptem dies poſt Re-
ſurrectionem; & tamen in Bulla Urbani VIII. poſt Reſur-
rectionem non exprimuntur niſi duo ſequentes, & de die-
bus Paſſionis Domini nulla fit mentio; feriis tamen judi-
cialibus hic ſtatutis addendi ſunt ſex dies expreſſi in prædi-
cta Bulla, videlicet Corporis Chriſti, Inventionis S. Cru-
cis, S. Joſephi, S. Annæ, & duorum ex principalibus Pa-
tronis; quia cùm dies iſti ſint hodie in præcepto, abſque
dubio ſunt feriati, etiam quoad judicialia; præſervatio enim
Urbani in eadem Bulla importat ſolùm, ut dies qui erant
feriati quoad judicialia ante illius promulgationem ſimili-
ter remaneant feriati, ſed non importat, ut dies, qui fir-
mantur eſſe in præcepto, non debeant eſſe feriati etiam
quoad judicialia, quia repugnat, ut dies feſtus ſit ſanctifi-
candus ex præcepto Eccleſiæ, & in illo exerceri poſſint ſtre-
pitus judiciales, cùm ratio formalis ſanctificationis feſti
conſiſtat in vacando rebus divinis, & in ceſſatione operum,
ut declarat S. Thom. *in 2. 2. quæſt. 122. art. 4. ad* 3. inter quæ
opera recenſentur etiam actus judiciales, qui impediunt ap-
plicationem hominum ad Divina, *ut hic, & in cap. 1. cum
duob. ſeqq. 15. quæſt. 4. & in l. fin. C. eod.* Unde omnes dies feſti
de præcepto ſunt feriati, etiam quoad judicialia, ſed non
convertitur, quia non omnes dies feriati quoad judicialia
ſunt feſti ex præcepto Eccleſiæ. Habes igitur ex prædictis
qui dies ſint venerandi ex præcepto, & in quibus ſit ferian-
26 dum à litibus. Nec obſtat text. *in cap. 2. 15. quæſt. 4.* ubi di-
citur feriandum eſſe a ſeptem diebus præcedentibus Nativi-
tatem Domini uſque ad octavas Epiphaniæ, & à Quinqua-
geſima uſque ad octavas Paſchæ, & à ſeptem diebus ante
nativitatem B. Joan. Baptiſtæ. Quoniam ut reſpondit Hoſt.
hic num. 4. in verb. Natalis, ſtandum eſt huic Decretali, quia
illud de conſuetudine non ſervatur. Et concordant Joan.
Andr. *num.* 4. & alii poſt eum, & Specul. *in tit. de feriis in* 1.
col. Tres autem dies Rogationum, qui dicuntur eſſe feriati
in cap. 1. de conſecr. diſt. 3. addendi ſunt huic Decretali ſecun-
dum Hoſt. *num. 4. in fin.* licèt hoc non ſervet Curia, ut inquit
Specul. *ubi ſup.* & Joan. Andr. *hic num.* 5.
27 Tertiò nota ibi, *quas ſinguli Epiſcopi*, juncto præceden-
ti verſiculo ſcilicet, ſolùm Papam in Eccleſia univerſali, &
quemlibet Epiſcopum in ſua diœceſi poſſe dies feſtos indi-
28 cere. De Papa eſt manifeſtum, quia omnes feſtivitates hic
expreſſæ ſunt de jure poſitivo, & ex ſtatuto Eccleſiæ, etiam
quoad dies Dominicos: nam etſi præceptum de ſanctifica-
tione Sabbathi fuerit traditum in Decalogo, tamen ut in-
quit S. Thom. *in 2. 2. d. quæſt. 122. art. 4. ad* 4. obſervantia
diei Dominicæ in nova Lege ſuccedit obſervantiæ Sabbathi
non ex vi præcepti legis, ſed ex Conſtitutione Eccleſiæ, &
conſuetudine Populi Chriſtiani. Et ſequitur Turrecrem. *in* 29
cap. 1. num. 9. de conſecr. diſt. 3. ſicut ergo ſolus Papa Condi-
tor Canonum in tota Eccleſia poteſt ferias ſolemnes indice-
re ob reverentiam Dei, prout fecit in hoc, *& in d. cap. 1. de
conſecr. diſt.* 3. & in Clem. 1. *de reliq. & vener. Sanctor.* quia
ipſe ſolus habet poteſtatis plenitudinem, & Eccleſiæ Prin-
cipatum, *cap. Cuncta per mundum 9. quæſt. 3. cap. Propoſuit
de conceſſ. præbend.* Butr. *hic num.* 19. ita ſinguli Epiſcopi hoc
poſſunt in ſua tantùm diœceſi, ut hìc eſt expreſſum, *& in
d. cap.* 1. ibi, *in ſuis Epiſcopatibus*, & ibi, *non generaliter de
conſecr. diſt.* 3. cùm ſint vocati in partem ſolicitudinis, non
in plenitudinem poteſtatis, *c. Qui ſe ſcit, & c. Decreto 2.
quæſt.* 6. Et hoc intelligas de Sanctis ab Eccleſia canoniza- 30
tis: nam etſi Vincentius opinatus fuerit Epiſcopum poſſe
in ſua diœceſi Sanctum canonizare per iſtum textum, ta-
men Doctores communiter eum reprehendunt, & ejus opi-
nio reprobatur *in cap. 1. de reliq. & venerat. Sanct.* ubi Ale-
xander III. de quodam, qui colebatur ab aliquibus cùm non
eſſet colendus, ſic ait: *Illum ergo non præſumatis de cætero
colere, cùm etiamſi per eum miracula fierent, non liceret vo-
bis ipſum pro Sancto abſque authoritate Romanæ Eccleſiæ ve-
nerari:* de quo dic latiùs, ut ſcripſi *in cap. Perniencioſam n.
57. ſupra de offic. Ordin.* Itaque omnis feſtivitas Sancti ab
Eccleſia Canonizati, quam Epiſcopus in ſua diœceſi cum
Clero, & populo ſtatuit eſſe ſolemniter venerandam, eo ipſo
ferias indicit, ita ut ab omni actu judiciali in illa die ſit ab-
ſtinendum, ut hic per Butr. *in 3. not.* Sed numquid Epiſco- 31
pus poſſit diem feſtum indicere ſine populo, Abb. *hic n.* 4.
tenet non poſſe, quia non ſine myſterio hic dicitur cum po-
pulo, prout etiam dicitur *in cap. 1. de conſecrat. diſt.* 3. ibi:
*Et illæ feſtivitates, quas ſinguli Epiſcopi in ſuis Epiſcopati-
bus cum populo collaudaverint.* Nam licèt Epiſcopus in ſpe- 32
ctantibus ad Epiſcopalem juriſdictionem poſſit cum Capi-
tulo facere ſtatuta, *ut in cap. Ut animarum de conſtit. lib.* 6.
tamen in aliis, in quibus vertitur intereſſe aliorum, non
poteſt ſtatuere ſine illorum conſenſu, vel ſaltem debent eſſe
præſentes, ut notat Innoc. *in cap. Veſtra de locat. & in cap.
fin. de offic. Deleg.* Et hanc partem tenet Archid. *in d. cap.* 1.
num. 9. Fatetur tamen Abb. quod ubi populus non habet le-
gitimam cauſam contradicendi, non obſtat contradictio,
ut in ſimili notat Archid. *in d. cap. Ut animarum, facit cap. 1.
de his, quæ fiunt à maiori parte Capituli*, veluti ſi Epiſcopus
vellet indicere ferias in die alicujus Sancti, qui traxit ori-
ginem de illo loco, vel quid ſimile, ad quod facit *cap. 1. 65.
diſt.* Sed Anton. de Butr. dicit ſe idem tenuiſſe olim per iſtam
literam, ſed poſteà mutavit ſententiam, dicens ſolùm Epi-
ſcopum cum Clero, ſeu Capitulo hoc poſſe, quia in his,
quæ tendunt in favorem animæ, quilibet eſt Epiſcopo ſub-
jectus, *cap. Cum ſit de for. compet. cap. Novit de iudic. & cap.
Per venerabilem, qui fil. ſint legit.* & cum eo tranſit Joan.
de Imol. *num. 1. verſ. Item nota quod feſtivitates.* Et pro hac
parte optimè facit Conc. Trid. *ſeſſ. 25. cap.* 12. ubi ſtatuitur,
ut ab exemptis omnibus etiam Regularibus ſerventur dies
feſti, quos in diœceſi ſua ſervandos Epiſcopus præceperit;
nec ibi ulla fit mentio de populo.
Quartò nota ibi, *& populo:* ſolùm populum non poſſe 33
dies feſtos indicere, cùm text. copulativè loquatur de Epi-
ſcopo cum Clero, & populo, *l. Titia teſtatores, §. Nihil
diſtat. ff. de legat.* 1. Et ex hoc notabiliter deduco poteſtatem
indicendi ferias ſolemnes in honorem Dei, & Sanctorum
nequaquam eſſe apud Principes ſæculares, etiam quantum
ad hoc, ut judicia tunc temporis exerceri non debeant, quod
efficaciter probat hæc Decretalis: nam in principio ſtatui-
tur, ut in diebus feriatis, qui ob reverentiam Dei noſcun-
tur eſſe ſtatuti, debeat omnis ſtrepitus judicialis conquie-
ſcere; & mox dies illi nominatim exprimuntur, & inter
hos generaliter recenſentur ſolemnitates, quas Epiſcopus
cum Clero, & populo duxerit ſolemniter venerandas. Igi-
tur ſolus populus non poteſt ſtatuere certos dies, in quibus
ob reverentiam Dei ſit ceſſandum ab actibus judicialibus,
& conſequenter nec Principes laici hoc poſſunt: nam
Princeps non alia utitur poteſtate niſi illa, quam ab initio
populus in eum tranſtulit, *ut l. 1. §. Sed & hoc ſtudioſum, C.
de veter. iur. enucleand.* At populus non tranſtulit in Prin-
cipem hanc poteſtatem indicendi ferias judiciales in hono-
rem Dei, cùm illam non haberet, ut hìc eſt expreſſum,
quia nemo poteſt plus juris transferre in alium, quàm ipſe
habeat, *ut leg. Nemo plus iuris, ff. de regul. iur. & cap. Nemo*
po-

poteſt eod.tit. lib.6. & nemo dat quod non habet, *cap. quod autem de iur. Patron. l.Traditio, ff. de acquir.rer.dom.* cum
34 ſuis concordant. Præterea quamvis omnis poteſtas à populo in Principem translata ſit, *ut in d. §. Sed & hoc ſtudioſum:* tamen illud verbum *translata*, exponitur ibi à gloſſ. id eſt conceſſa, & concordat gloſſ. 1. *in l. Non ambigitur, ff. de leg.* item gloſſ. *penult. in l. fin.C.eod.* & ſic populus retinuit ſibi poteſtatem jus condendi; unde hodie poteſt ſibi facere ſtatuta, *ut l. Omnes populi, ff. de iuſt. & iur. l. Antiochenſium, C. de privil. credit. l. fin. C. de decret. ab Ord. facien. l. Prohibere, §. Plane, C. quod vi, aut clam. l. Si ſervi noſtri, C. de noxalibus, & cap. 1. de conſtit. lib.6.* etiam ſine authoritate Superioris ſaltem in ſpectantibus ad ordinationem negotiorum, & judiciorum, & ad cauſarum deciſionem civilem, & in aliis, quæ jus Superioris non tangunt, nec ſunt illi reſervata, ut concludit Bald. *in d.l.Omnes populi num.14. verſ. Sed puto verum*, articulo in utramque partem egregiè diſcuſſo à *num.14. uſque ad num.21.* nec diſcrepat Bart. ibi, *num.2. & 3.* nihilominus non obſtante hac facultate condendi ſtatuta, non poteſt populus facere hoc ſtatutum, ut aliquis dies ſit feriatus in honorem Dei, ut hìc patet: ergo nec Princeps hoc poteſt, quia proportionabiliter eadem eſt poteſtas utriuſque, & ſicut Princeps conſtituit jus commune generaliter quoad omnes, *ut l.fin.C. de legib.* ita quilibet populus conſtituit ſibi jus proprium, *ut in d.leg. Omnes populi*, ibi, *partim ſuo proprio*, id eſt non generali, ſed municipali; ut ibi declarat gloſ. *penult.* Bart. *num.2.* & communiter ſcribentes; ſed de hoc articulo an Princeps laicus habeat poteſtatem indicandi has ferias in honorem Dei, & Sanctorum, plenè dicam infrà *in 4.quæſt.*

35 Expeditis notabilibus venio ad gloſ. & quia in text. fit mentio de duplici tantùm ſpecie feriarum: QUÆRO quæ ſint hujuſmodi feriæ, & an ſint aliæ præter illas, & à quo indicantur, gloſ.2. hoc proſequitur *in princ.* Sed tu dic clarius ſecundum Specul. *hoc tit. in princ.*& Henr.Boich. *in hoc cap.num.1.* & Abb.*num.8.* feriarum tres eſſe ſpecies: quædam enim ſunt feriæ ſolemnes, & introductæ ob reverentiam Dei, de quibus actum eſt ſupra, & tales cum ſint indictæ à Papa per Canonem, non oportet ut ſpecialiter indicantur ab homine, *l. Sed & ſi per Prætorem, §. Si feriis,*
36 *ff. ex quib. cau.maior.* quædam ſunt feriæ publicæ, ſive ruſticæ, ſeu indictæ, quæ alicubi etiam appellantur ſolemnes, ut ſunt illæ, quæ ſtatuuntur meſſium, ſeu vindemiarum gratia ob neceſſitatem hominum; & tales non ſunt determinatæ à Lege, vel Canone; & ideò illarum indictio judicibus relinquitur, ut eas indicant bis in anno ſecundùm qualitatem, & conſuetudinem cujuſque loci, nam citius ſit recollectio in locis calidis, quàm frigidis, *ut leg. Præſides, ff. eod.* & notat hìc præcitata gloſ. *pro hoc l. Si in aliam, ff.de offic.Proconſul.* unde non ſequitur; de jure aliquis colligit fructus tempore meſſium, vel vindemiarum: ergo non debet in jus vocari, quia ad hoc, ut in jus vocari non debeat, neceſse eſt ut priùs feriæ à judice inducantur ſecundum Henrich. *ubi ſupra;* & iſtæ quamvis ſint introductæ propter occupatos, tamen poſtquam ſunt indictæ, relevant omnes etiam milites, & alios, qui in meſſibus, & vindemiis non occupantur, ut concludit gloſ. *in leg.1. in verb. Occupati, ff. de feriis*, & ſequitur Alexan.*conſ.2.Viſis dubitationibus num.4. verſ.Pro hoc etiam facit lib.2.* & de iſtis duabus ſpeciebus agitur hìc. Quædam verò ſunt feriæ repentinæ, quas Princeps indicit vel propter palmam, ut quia hoſtes ſubjugavit, vel quia uxorem duxit, vel quia filius ei natus eſt, *ut in d.l. Sed & ſi per Prætorem, §. Si feriæ, ff. ex quib. cauſ. maior. & in l.1. C. de feriis*, & dicuntur repentinæ, quia ſunt incertæ; imò extra ordinem repentè, & ſubitò indicuntur: & iſtæ indici non poſſunt niſi à ſolo Principe, *ut l. A nullo, C. eod.* & tangam infrà *in 4. quæſt. num.76.* & de his tribus ſpeciebus feriarum, vide gloſ. in Clem. *Sæpe in verb. Ob neceſſitatem de verb.ſignif.*& Hoſt. *in ſum. eod.tit. in §. qualiter diſtinguantur*, & adde quod dixi ſupra *in 1. notab.in 3. ampliat.*

37 Secundò QUÆRO, an citatio fieri poſſit in die non feriata ad diem feriatam, Innoc. *hic num.1.in verb. Conquieſcere*, ponit duas opiniones, prima opinio diſtinguit ſic: aut error in aſſignatione termini exprimitur, veluti ſi dicatur. Ad comparendum coram nobis in tali cauſa tibi diem Dominicum aſſignamus. Et citatus nec in die Dominico, nec in ſequenti comparere tenetur. Aut error non exprimitur in citatione, quamvis tacitè inſit, ut quia dicatur: decima die venias reſponſurus, & decima dies incidat in diem Dominicum. Et tunc citatus non tenetur in die Dominico comparere, ſed benè in die ſequenti: ratio eſt, quia duo videntur mandata, id eſt ut ad diem compareat, & ut compareat, *l. Celſus, ff. de arbitr.* quamvis ergo habeat excuſationem in die ſolemni; tamen in ſequenti die excuſationem non habet, & datio termini tenet. Et idem dicendum eſt ſi per 20. dies durarent dies feriati, quia in proxima ſequenti die tenetur comparere citatus.

Secunda opinio, cui magis adhæret Innocent. *ubi ſupra verſ. Item melius eſt*, quod etiam in primo membro diſtinctionis teneat aſſignatio termini, ita ut quamvis in citatione expreſsè dicatur; Compareas in die Dominico, nihilominus citatus teneatur comparere in die ſequenti non feriata; nam & hic ſicut in ſecundo membro duo videntur mandata; ergo & idem juris eſt eadem ratione ſecundum Innoc. unde & feſtum B. Lucæ aſſignatur per Papam ad comparendum, *c.Cùm ex litteris, §. fin. ſup.de reſtit. in integr.* & initium Quadrageſimæ, & feſtum Nativitatis Domini, *cap. Expoſuit primo reſpon.& §.fin. ſupr.de dilat.* & Dominica, in qua cantatur, Ego ſum Paſtor bonus, *cap.Cùm dilecti, §.fin.infr.de dol.& contum.*

Quid dicendum? Tu teneas primam opinionem indiſtinctè, quam tenuit Petr. de Bellap. *in l.Dies feſtos, C. de feriis*, & Hoſt. *hic num.3.* concludens citatum ad diem Dominicum, vel alium ſolemnem non teneri comparere;
Secus verò ſi judex dicat: Mandamus tibi, ut uſque ad 38
diem Dominicum compareas coram nobis; tunc enim tenet termini aſſignatio, & illud, *uſque*, intelligitur excluſivè, & ſic intelligas jura proximè allegata, & ſi quæ reperias ſimilia ſecundum Hoſt. Idem tenet Specul. *in tit. de citat.num.13.* ubi eodem modo reſpondet ad præcitata dicens; in illis non fieri citationem ad diem feſtum, ſed ut uſque ad feſtum compareat citatus, *& uſque*, ibi ponitur excluſivè, & exponitur, id eſt citra, & ibi dicit hoc eſſe verius: nec putat referre an exprimatur patenter error in citatione, ut quia dicatur, compareas die Dominico, an non exprimatur, ut quia dicatur compareas decima, vel vigeſima die, & in die illa feſtum occurrat: nam neutro caſu citatus teneretur comparere ſecundum eum, & concordat hìc Joan. Andr. *num.2. poſt med. verſ. Tu verò*, dicens pro opinione Hoſtienſis facere, *l.2. in fin.ff. Si quis in ius vocat.* & ſubdit eamdem opinionem tenuiſſe Riccardum de Senis Cardinalem, ut refert Cynus *in l. Dies feſtos in 2. quæſt.C. de feriis*. Quod ſcilicet ubi ponitur verbum *uſque*, citatus qualiber die infrà terminum venire poterit; ſed quando citatur, ut tali die feriata compareat, priùs venire nec poteſt nec debet, & illa die venire non tenetur; & ſic neceſſaria eſt nova citatio. Sequitur Bellam. *in 1.quæſt.* nam relatis antiquorum opinionibus, tandem *num.3. in fin. verſ. Quid dicendum*, concludit his verbis, *Breviter opinionem Hoſt. & Petri, quaſi omnes Canoniſtæ, & Legiſtæ videntur approbare, & idcircò conſulo, quod ab ea in iudiciis non recedas*. Et hanc opinionem dicit tenendam eſſe tamquam veriſſimam Abb. *num.22.* quam etiam dicit veram, & approbat Bald. *in d.l. Dies feſtos num.6.* Nec obſtat ratio in contrarium adducta per Innoc. quod duo videantur mandata. Quoniam, ut reſpondet hic Jo.Calder.*in addition.* & poſt eum Bellam. *ſub num.2. verſ. Sed ratio*, vendicat ſibi locum, ubi citatio, vel mandatum tenuit à principio; undè licèt caſus ſuperveniens illud ſuſpendat, non tamen ex toto relaxat: at hìc fuit nullus à principio ſecundùm eos. Neque obſtat text. *in d.l. Celſus, ff. de arbitr.* quæ dicit duo eſſe præcepta, unum ſolvendi, & aliud in tempus ſolvendi. Quia non veniunt ibi ex eadem cauſa: nam primum præceptum naſcitur ex obligatione, ſecundùm naſcitur ex tempore, quod datur judicatis; ſed hoc eſt unum indiviſibile præceptum, quod non poteſt pro parte valere, & pro parte non valere, *ut l. In hoc iudicio, ff. fam.erciſc.* ſecundum Bald.

Tertiò QUÆRO, quid in caſu converſo, an citatio 39
fieri poſſit in die feriata ad diem non feriatam. Ad partem negativam inducitur primo text. *in l. Dies feſtos, C. eod.* ubi dicitur: *Præconis horrida vox ſileſcat*, ergo talis citatio eſt contra legem, & ſic non valet, *cap.2. de teſtib. cogen. & l. Non dubium, C. de legib.* quæ eſt canonizata *in cap. Imperiali 15. quæſt.2.* Secundò quia mandatum de citando eſt quædam ſententia comminatoria, *l. Præſenti, C. de his, qui ad Eccleſ. confug.* ergo ſi fiat die feriata, non debet valere, *ut l.1. ff. de feriis*. Quod ſi teneas non eſſe ſententiam, ſed

de

de proceſſu juxta textum *in cap. Quoniam de probation.* ad-
huc idem dicendum, quia & proceſſus tali die habitus nul-
40 lius eſt momenti, ut hic eſt expreſſum in fin. Tertiò, quia
principium eſt ponderandum, *l. Si minor, ff. de ſerv. ex-
portan.* etiam in judiciis, *l. 3. §. Scio, ff. de minor.* ergo ci-
tatio in die feriata ad diem non feriatam non valet, cum
initium ſit vitioſum.

41 Ad contrarium arguitur, quia quamvis mandatum de
citando fiat tempore prohibito, tamen effectus confertur
in tempus conceſſum, *l. Si cum uxori, & l. ſeq. in fin. ff. de
donat. inter vir. & uxor* Præterea idem eſt judicium de
tempore, quod de loco, *ut l. Vnum, ff. ſi cert. petat.* ſed va-
let actus habitus loco non habili, ſi effectus ipſius confera-
tur in locum habilem, *l. fin. ff. de offic. Præf. Vrb. & l. Omnes,
§. Si vero apparitor, C. de Epiſc. & Cler.* ergo ſimiliter va-
let citatio facta tempore inhabili, ſi illius effectus confera-
tur in tempus habile. In hac controverſia dicit Joan. Andr.
hic num. 3. circa med. verſ. Dicunt quidam, communius te-
neri primam opinionem, quod citatio non valeat, eſſe de
jure veram. Sed illi derogat conſuetudo, quia de facto non
ſervatur, ut dicit Jacobus de Arena, relatus à Joan. Andr.
unde hæc conſuetudo citandi in die feriata ad diem non fe-
riatam minimè mutanda, *ut l. Minimè, ff. de legib.* & pro-
pterea Dynus, qui tenuerat primam opinionem *in l. 1. §.
Item renunciatio, ff. de nov. oper. nunciat.* poſteà ſe retracta-
vit, ut refert Joan. Andr. *ubi ſupr.* Et retenta hac ſecunda
opinione, cui ſuffragatur conſuetudo, non obſtant contra-
42 ria, quoniam ut notabiliter reſpondet Joan. Andr. *num. 3.
circa fin. verſ. Ad contraria in citatione triplex eſt actus*.
Primus eſt præceptum, ſeu mandatum de citando. Secun-
dus executio præcepti, id eſt citationis actus. Tertius eſt
43 proceſſus ex citatione inchoatus. Primus, qui non requirit
cauſæ cognitionem, die feriato fieri poteſt, *l. Actus, C. eod.*
nec obſtat text. *in l. A procedente, ff. de dilation.* quia intel-
ligitur cùm pars dicit dilationem non dandam, adeò ut ſu-
44 per hoc oporteat interloqui. Secundus actus id eſt executio
præcepti eiſdem rationibus tempore feriato fieri poteſt, ad-
hoc *l. Miles, §. Sexaginta, ff. de Adulter.* Præſertim ſe-
cundùm lecturam, quæ habet libellum in citatione tranſ-
45 mitti. Tertius, id eſt proceſſus inchoandus ex citatione
fieri non poteſt in die feriato. Nec obſtat, quod ſecundùm
Petrum de Bellap. olim citabatur quis ad comparendum,
vel ſatisdandum, *ut ff. In jus vocat.* ut eant in rubro, & in
nigro, *& l. Si verò, §. Qui pro rei, ff. qui ſatiſd. cogn.* per
quam citationem ſic veniendo, & fidejuſſores quærendo,
avertebatur quis ab his, quorum cauſa inductæ ſunt feriæ,
quem reſpectum habuit *d. l. Dies feſtos*. Etenim ut reſpon-
det Joan. Andr. hodie ſolùm citatur ut veniat: Tale igitur
præceptum utique fieri poterit in die feriato.

Sed tu adverte ad hanc tripartitam diſtinctionem Joan.
Andr. nam etſi quod ſpectat ad tertium actum proceſſus ex
citatione inchoati conveniant omnes, ut fieri non poſſit in
die feriato, quia verè, & propriè eſt actus judicialis, & ideò
46 inhibitus in hoc cap. & in juribus concordantibus: tamen
quoad alios duos actus Doctores magnoperè confligantur,
nam contra Joan. Andr. tenet hic Joan. Cal'er. relatus à
Bellam. *ſub num. 7. col. 5. poſt princ. verſ. Joan. Calderinus*, ubi
concludit nec præceptum, ſeu interlocutoriam ad compa-
rendum, nec illius executionem fieri poſſe in die feriato.
Idem Archid. *in cap. Placita num. 2. 15 quæſt. 4.* Speculat. *in
tit. de citat. §. 1. verſ. Item excipitur, & ſeq.* & ſequuntur hic
Butr. Cardin. & communiter moderni, ut dicit Abb. *num.
47 20. verſ. Sed moderni*. Et idem diſputando tenuit Jacob.
Butrig. ut refert Bart. *in l. 1. §. Nunciatio, ff. de nov. oper.
nunciat.* quia lex prohibens citationem non habuit ſolùm
reſpectum ad effectum, ſed etiam ad principium: unde
quandoque prohibetur actus reſpectu effectus, & tunc ſa-
tis eſt, ut conferatur in tempus conceſſum, & ſic loquitur
text. *in d. l. Si cum uxori, & in l. ſeq. in fin. ff. de donat. inter
vir. & uxor. & in cap. de Vxore, infr. de ſepult.* Quandoque
prohibetur non ſolum effectus, ſed etiam ipſe actus: &
tunc non ſufficit effectum conferri in tempus permiſſum,
quia cùm actus ſic geſtus in tempore inhibito, non eſt ſa-
tisfactum juri, *arg. cap. fin. de reſtit. ſpoliat. & l. Fulcinius
poſt princip. patet in d. l. Dies feſtos*. Præterea ſecundùm
Abb. *dict. num. 20. circa med.* quamvis citatio non arctet ad
comparendum tunc, tamen arctat pro tunc, & afficit ci-
tatum, & quodammodo eum provocat ad iram, & aliqua-
liter abſtrahitur à contemplatione Dei. Et idem dicit in ju-
dice, quia cum debeat vacare Divinis, non debet facere
præceptum de citando: nam etſi non exigatur cognitio in-
ter partes, tamen intra ſe debet adhibere, aliqualem co-
gnitionem in ſtatuendo terminum. Item negari non po- 48
teſt, quin citatio ſit de proceſſu, & fundamentum judicii,
ut in d. c. Quoniam contra de prob. Et per hæc concludit Abb.
poſt alios nullum ex dictis tribus actibus fieri poſſe in die
feriata. Facit *cap. 1. ſupr. eod. ſecundum eum*, Bart. tamen
in d. §. Nuntiatio, & Butr. hìc, limitant hoc in feriis intro-
ductis in honorem Dei, ſecus verò in aliis introductis in
favorem hominum, quia tunc citatio ſolùm prohibetur re-
ſpectu exercitii, & ſic reſpectu finis citationis; non enim
dicitur ut non citetur, ſed ut non compellatur venire, *l. 1.
de feriis*. Et quamvis Bart. ſubjungat, quod ſi quis velit
ſervare opinionem Dini, poterit dicere prædictam l. loqui
ſpecificè in diebus Dominicis, & ideò ſecus in aliis, & idem
dixerit Calder. hic: tamen non perſiſtunt, imò putant ve-
rius eſſe quod dictum eſt ſupra.

Quid dicendum? ego quoad primum actum præcepti, 49
ſive mandati, ſeu commiſſionis de citando adhæreo opinio-
ni Joan. Andr. quæ habet citationem valere quam dicit eſſe
communem, quia motiva contraria benè tolluntur, & quia
non refert quo tempore, vel loco fiat actus, dummodo tra-
hatur ad locum, vel tempus congruum. Et huic opinioni
communi putat ſtandum eſſe Bellam. *hic num. 10. verſ. Quid
dicendum*, ut ſcilicet præceptum de citando fieri poſſit etiam
die feriata in honorem Dei, ſubdens ſe eam ſervaſſe, ac ſer-
vare vidiſſe per Dominos Coadjutores ſuos, dum eſſet Rotæ 50
Auditor, præcipuè quia commiſſio citationis eſt actus om-
ninò extrajudicialis nullam requirens cauſæ cognitionem
judicialem; & ſic per ſe conſideratus non eſt contentioſæ,
ſed voluntariæ juriſdictionis, talia autem fiunt etiam his
diebus feriatis in honorem Dei, ut legitur, & notatur *in
l. Actus, C. eodem*. Præterea ſicut tempore inhabili utpotè 51
feriato, ita loco inhabili, id eſt extra territorium prohibe-
tur quis ſuam juriſdictionem exercere, *ut l. fin. ff. de Iur. omn.
Iud. & cap. Vt animarum, de conſtit. lib. 6.* & tamen extra
territorium proprium, & in territorio alieno quis poteſt
facere commiſſionem, per quam in ſuo territorio ſuam pro-
priam juriſdictionem poſſit exercere, ut in Authen. *de Colla-
tor. §. Antequam vero Provinciam, arg. l. 4. §. fin. ff. de offic.
Proconſul. & notatur in cap. Novit. de offic. Legat.* prout, ibi,
ſcripſit Bellam. poſt Innoc. *in 5. oppoſit.* Si igitur commiſſio
totius juriſdictionis poteſt fieri in die feriato: ergo & com-
miſſio de citando, *arg. l. Quæ de tota, ff. de rei vendic.* non
enim diceres commiſſionem univerſitatis cauſarum vel to-
tius unius cauſæ ſcriptam, & datam tempore feriato pro-
pter hoc eſſe nullam; Nec ulla ſubeſt ratio, quare magis
debeas dicere nullam eſſe commiſſionem unius articuli,
quàm totius cauſæ. Quæ ratio multum urget, & alia mo-
tiva pro hac parte adducit Bellam. *d. n. 10. verſ. Si vero decer-
nuntur*: & reſpondet rationibus Joan. Calder.

Fallit tamen hæc concluſio in duobus caſibus, in quibus 52
nec præceptum, ſive decretum ſeu commiſſio de citando in
die feriata fieri poteſt, ſecundum Bellam. *d. n. 10. verſ. Quid
dicendum*. Primus eſt in citationibus, quæ non poſſunt fieri
niſi à judice pro tribunali ſedente, & judicialiter proceden-
te, de quibus loquitur text. *in l. A procedente, C. de dila-
tion.* & quæ ſint illæ proſequitur, idem Bellam. *in cap. Præ-
terea in 6. quæſt. eod. tit.* nam indubitatum eſt hæc fieri non
poſſe in die feriato, quia ſunt de proceſſu judiciali, qui in-
hibetur tam per legem, quàm per Canonem. Secundus
caſus eſt in citationibus, quæ licèt fieri poſſint à judice
etiam pro tribunali non ſedente, tamen aliquando judicia-
liter decernuntur: nam iſtæ ſi judicialiter fiant in die feria-
ta etiam ad diem non feriatam, non valent, ea ratione,
quia proceſſus judiciales inhibentur iis diebus; & hoc ſimi-
liter dicit eſſe ſatis clarum Bellam. *loc. cit.* Et in his duobus
caſibus poteſt intelligi, & ſalvari opinio Joan. Calder. Sed
extra illos non recedas ab opinione Joan. Andr. quod com-
miſſio de citando decerni poſſit etiam in die feriata in ho-
norem Dei. Et hæc de primo actu.

Quò verò ad ſecundùm, id eſt executionem citationis, 53
quam facit commiſſarius, ſeu Nuncius admonendo citan-
dum de comparendo ad certam diem, mihi magis placet
opinio Joan. Calder. & Abb. contra Joan. Andr. quod ſci-
licet talis actus in die feriata ad non feriatam fieri non
poſſit; quia nimis retraheret citatum à devotione: cùm
enim ſit bonarum mentium lites execrari, *l. Item ſi res, ff.*

54 de alienat. iudic. mutan. cau. fact. conturbatur per citationem mens citati, & inter ſe inquietatur, & abducitur in ſolicitudinem deliberandi, & cogitandi ſuper cauſa citationis factæ, & plerumque provocatur ad iracundiam adverſus eum, qui citationem impetravit; & ita ex mente cadit ſub prohibitione operis ſervilis, de quo in cap.1. & in cap. Licet ſup. eod. Si enim probetur finis, & terminus, prohibetur etiam principium, & via perveniendi ad illum, ut l. Oratio, ff. de Sponſal. & hoc de executione verbali. In reali autem, quæ fieret per manus appoſitionem, ſeu capturam perſonæ, fortius urget ratio ſupra conſiderata. Prætereà, proceſſus judicialis in die feriata habitus eſt ipſo jure nullus, ut hic in fin. & dictum eſt ſupra in 1. notab.
55 in 5. ampliat. Negari autem non poteſt, quin talis citationis executio ſit de judiciali proceſſus: nam hic interveniunt ſubſtantialia proceſſus, videlicet judex, ſeu commiſſarius ipſius judicis, & inſtantia partis, quæ citationem procuravit, & pars alia, quæ citatur, & mandatum judicis, & illius executio ad unius partis inſtantiam directam in aliam
56 partem, cap. Forus, §. Omni de verb. ſignificat. Ergo cenſeri debet in actu hujus citationis judicialem proceſſum interveniſſe: quia ubi reperiuntur omnia ſubſtantialia actus, etiam actum ipſum reperiri neceſſe eſt, ut l. Naturali, §. Si quæratur, ff. de confirmat. tut. Neque obſtat, quod non fiat à judice ſedente pro tribunali. Quia talis non eſt actus requirens cauſæ cognitionem, eſt tamen judicialis, & judicialiter agitatus. Hujuſmodi autem actus benè fiunt ſine tribunali, ut notatur in d.l. A procedente, ſecundum Bellam. qui poſt multa videtur reſidere in hac opinione. Et quamvis ſub num.14. fateatur communiter ſervari contrarium præſertim apud Sedem Apoſtolicam, ubi Auditores Palatii citant per Curſores in quibuſcumque feſtivitatibus quamtumcumque magnis, videlicet ad dies non feriatos, non quod mandent expreſsè ſic fieri, ſed quia ita Curſores faciunt, nec contra hoc admitteretur impugnatio, ſubdens ita etiam ſervare extra Curiam Romanam apparitores communiter omnium aliarum Curiarum. Et hanc opinionem etiam de jure poſſe probabiliter ſuſtineri: tamen quidquid ſit de temporibus Bellameræ, hodiè hoc non ſervat Rota. Imò deciſ.365. num.1. part.3. recent. tenuit citationem non valere, quia fuit executioni demandata die Dominico, quod fieri non potuit, cùm dies eſſet feriatus in honorem Dei, quidquid ſit in feriatis ob neceſſitates hominum: Allegat Guidop. conſ.36. per tot. Vant. qui de communi teſtatur in tract. de nullitatibus in tit. de nullit. ex defectu citationis n.46. Bald. deciſ.159. & Rotam in cauſa Bononien. liberationis à fideiuſſione 9. Februarii 1607. coram Attrebaten. quæ habetur impreſſa poſt conſil. Proſp. Farinac. lib.2. deciſ.233. & alios quamplures ex Recentioribus pro hac parte cumulant moderni Collectores hic n.2.

57 Quartò, & ultimò ex facto quæſitum eſt, an Princeps laicus ſtatuere poſſit, ut dies alicujus Sancti ab Eccleſia Canonizati à ſuis ſubditis ſervetur ac ſi eſſet dies feſtus ex præcepto Eccleſiæ.

Emerſit hæc diſceptatio occaſione Edicti à D. Marchione de Catazena Gubernatore Mediolani inconſultò Archiepiſcopo publicati die 30. Junii 1653. in quo præcepit obſervari feſtum S. Dominici die 4. Auguſti cujuſque anni in toto illo ſtatu de cujus Edicti ſubſiſtentia à S. D. N. Innocentio juſſus dicere pro veritate quid ſentirem, reſpondi ut infra.

58 Dies feſtos ob reverentiam Dei, & Sanctorum ſolùm Beatiſſimum Romanum Pontificem poſſe inſtituere in Eccleſia univerſali, & ſingulos Epiſcopos in ſuis diœceſibus ſatis conſtat ex Canone Concilii Lugdunenſis relato in cap. 1. de conſec. diſtinct.3. & ex Decretali Gregorii IX. in hoc cap. Conqueſtus de feriis, ubi Papa enumeratis feſtivitatibus, quibus venerationem exhiberi jubet in toto orbe Chriſtiano, immediatè ſubjungit: cæteriſque ſolemnitatibus, quas ſinguli Epiſcopi in ſuis diœceſibus cum Clero, & populo duxerint ſolemniter venerandas. Et innuitur à Concilio Tri-
59 dentino ſeſſ.25. de Regular. cap.12. ibi: Dies etiam feſti; quos in diœceſi ſua ſervandos idem Epiſcopus præceperit. Reges ergo, & Principes ſæculares, civitates, & populi nullam habent poteſtatem indicendi aliquem diem feſtum in honorem Dei, vel Sanctorum, niſi ex authoritate Papæ, vel Epiſcopi diœceſani. Et ita per hunc textum firmant Bellam. poſt Martianum de Selva hic quæſt.4. verſ. Sed adhuc quæritur, ubi in individuo loquitur de feſto S. Dominici, & Ant. de Butr. num.3. Abb. in c. Quoniam num.2. eod. tit. S. Antonin. in 2. part. tit.9. cap.3. verſ. Feriæ verò ſolemnes. Silveſt. in verb. Dominica num.2. Armilla in verb. Feriæ num.2. Tabiena in eod. verb. num.1. poſt med. verſ. Feriæ verò ſolemnes, & paſſim recentiores Theologi, præſertim Hiſpani, ut Suarez de Religione tom.1. lib.2. de diebus feſtis cap.12. dicens rem eſſe claram, & communem Azor. Inſtitut. moral. part.2. lib.1. cap.26. quæſt.5. Thomas Sanchez conſil. moral. lib.5. cap.2. num.7. Caſtro Palao p.2. tract. de obſer. feſtor. diſput. unica punct.2. à num.7. & alii plures.

Sumitur hæc concluſio ex illo communi principio, quod 60 idem mediator Dei, & hominum homo Chriſtus Jeſus ſic actibus propriis, & dignitatibus diſtinctis officia, ac juriſdictiones diſcrevit, ut temporalia ſæcularibus poteſtatibus, ſpiritualia verò ſolis Pontificibus voluerit eſſe ſubjecta, cap. Cùm ad verum, & cap. ſi Imperator 96. diſt. & habetur 10. diſt. per tot. & in c. Solitæ de maior. & obed. & magiſtraliter per Joan. Andr. poſt Hoſt. in cap. Per venerabilem col.6. in verb. Plenitudine poteſtatis, qui filii ſint legitimi, Oldrad. conſ.83. An Epiſcopus per eot. Actus autem indicendi, & 61 præcipiendi dies feſtos, & cultui Divino dicatos propriè ſpiritualis eſt, & ad pietatem, ac Religionem pertinens, Clem. unica de Reliq. & Vener. Sanct. & patet ex Conc. Trident. ſeſſ.25. de delect. ciborum, ieiuniis, & diebus feſtis verſ. Vel etiam quæ faciunt ad pietatem. Igitur ejuſmodi actus indicendi dies feſtos ſpectat ad Paſtores Eccleſiæ, cùm id primò, & principaliter ordinetur ad Divinum cultum, & animarum profectum, cap. Placita 15. quæſt.4. cap.1. & cap. Licèt ſupra eod. l. fin. C. eod. & declarat Abb. in hoc cap. In primo notab. & conſequenter non poteſt legalis auctoritas in his ſe ullatenus immiſcere, cùm laicis de rebus ſpiritualibus ſtatuendi nulla ſit attributa poteſtas, quos obſequendi manet neceſſitas, non auctoritas imperandi, cap. Cùm laicis de reb. Eccleſ. non alien. cap. Bene quidem 96. diſt. c. Eccleſia S. Mariæ de conſt. per quem textum Collectarius hic num. 7. in fin. tenet ferias repentinas à Principe indictas non 62 eſſe obſervandas in foro Canonico. Et eum ſequitur Bellam. num.19. in 6. quæſt. principali circa finem, verſ. Item quæritur de feriis repentinis. Prætereà idem eſt judicium de tempo- 63 re, quod de loco, l. Unum, ff. Si cert. petat. ſed conſecratio, & dedicatio loci ad cultum Divinum ſpectat ſolùm ad Præſules Eccleſiæ, non autem ad ſæculi poteſtates, cap. Placuit 1. quæſt.2. cap. Nemo de conſecr. diſt.1. §. Sacræ res, & ibi gloſ. in verb. Pontifices Inſtitut. de rer. diviſ. ergo & conſecratio temporis. Indictio enim feſtivitatum in honorem 64 Dei nihil eſt aliud, quam quædam conſecratio, per quam dies illi efficiuntur ſacri, & Divinis obſequiis dedicantur, cap. Placita 15. quæſt.4. cap.1. & cap. Licèt ſup. eod. l. Omnes dies verſ. Sacros, C. eod. tit. Unde gloſ.1. in c.1. de conſecr. diſt.3. dicit Gratianum inter Sacramenta inſerere tractatum de ſolemnitate dierum feſtorum, quia inter Sacramenta habentur, cùm repræſentent paſſiones eorum Martyrum, propter quos fiunt. Ad hoc cap. Baptizandi, ibi, Pentecoſtes venerabile Sacramentum, de conſecr. diſt.4. quo argumento de loco ad tempus in hac materia utitur hic Jo. Andr. num. 3. circa med. verſ. Idem iudicium, & Bellam. num. 10. poſt med. verſ. Et facit pro parte iſta. Præ- 65 tereà Princeps laicus non poteſt dies feſtos in honorem Dei, vel Sanctorum introductos tollere, nec ſubditos ſuos abſolvere ab obligatione illos ſervandi, ut latiſſimè probat Signorolus de Homodeis in conſ.245. incipien. In quæſtione vertenti, maximè col.2. circa med. verſ. Item non obſtat quod dicitur. Subdens ridiculum eſſe contrarium aſſerere: ergo nec poteſt novos dies feſtos in honorem Dei introducere, & ſubditos obligatione illos ſervandi ligare, quia par eſt jus ligandi, atque ſolvendi, cap. Verbum de pœnit. diſt.1. Ad idem cap.1. de regul. iur. l. Nemo qui condemnare, ff. eod. l. Qui condemnare, ff. de re iud. & l.3. §. Conditio, ff. de adimen. legat. & l. Solet, §. Sicut, ff. de offic. Proconſul.

Et quamvis Imperatores aliquando in his videantur ex- 66 ceſſiſſe limites Imperialis poteſtatis, & in ſpecie Conſtantinus legem tulerit, ut die Veneris omnes à judiciis, & aliis negotiis vacarent, precibus, & obteſtationibus Deum colerent; ut referunt Euſebius, & Jexomenus, & ex illis Baronius ad annum Chriſti 321. Attamen res illa non fuit recepta ab Eccleſia, & nulla fuit ex defectu poteſtatis, ſecundum theoricam Joan. Andr. cap. Non minus num.14. de immun. Eccleſ. quam ibi ſequuntur Butr. num.10. & Abb. Calder. conſ.2. num.3. verſ. Reperio de cenſib. Et ſcripſi plenius

niùs *in d. cap. Eccleſia S. Maria, à num.* 17. *de conſtit.* Aliæ
autem leges Imperiales, quæ habentur *C. de feriis*, non
inducunt novas ferias in honorem Dei, ſed jam ab Eccleſia
indictas obſervari præcipiunt, *ut l.* 2. *& 3. l. Omnes dies, &
l. Dies feſtos, C. eod.* quod non effugit poteſtatem Catholico-
rum Principum, *ut c. Si in adiutorium*, 10. *diſtinct.* & fuſiùs
dicam infra *n.* 73. *verſ. Unde poteſt quidem ſtatutum laicale*.
67 Auctoritas verò Baldi *in hoc cap. n* 3. dicentis valere ſtatu-
tum, quod diebus Veneris ſint feriæ propter commemora-
tionem Dominicæ Paſſionis: intelligi debet de ſtatuto edi-
to cum conſenſu Epiſcopi, & Cleri, prout etiam debent in-
telligi Legiſtæ, qui ſcripſerunt, ſtatuto Civitatis poſſe intro-
duci ferias in honorem Dei, ut idem Bald. *in l. Quadra-
ginta n.* 1. *C. de feriis*, Alex. *in l. Præſides n.* 2. *ff. eod. & in conſ.*
13. *n.* 3. *lib.* 5. & Decius *in l. Milites n.* 18. *de teſtam. Militar.*
68 Alias enim ſi intelligeretur de ſtatuto edito à civitate, ſeu
populo ſine Epiſcopo, & Clero, utique loqueretur contra
hanc Decretalem, ubi patet ſolùm populum ſine Epiſcopo,
& Clero nequaquam poſſe indicere ferias ſolemnes in ho-
norem Dei, & Sanctorum, etiam quantum ad hoc, ut in
illis diebus à ſtrepitu judiciali, & actionibus forenſibus ſit
abſtinendum, ut per Bellam. *hic in* 4. *quæſt. verſ. Sed adhuc
quæritur*, & pleniùs deduxi ſupra *in* 4. *notab. à num.* 33. In
69 quem ſenſum accipi etiam debet gloſ. additionalis *in l. Si fe-
riatis, ff. de feriis*, dum dixit per ſtatuta, & conſuetudines
locorum poſſe ferias indici, & indictas tolli ea ratione, quia
Decretalis dicit etiam in feriis ad honorem Dei ſervari con-
ſuetudines, & ſtatuta locorum, *ut in c. Capellanus, ſup. hoc
tit.* Etenim Decretalis illa loquitur de ſtatutis Canonicis, &
ab Eccleſia approbatis, & de conſuetudine non tantùm lai-
corum, ſed etiam Eccleſiaſticorum. Quam differentiam
conſtituit Abb. *in cap.* 1. *num.* 9. *de Sponſalibus*, ubi ait ſta-
tutum laicorum in caſu illo eſſe nullum, quia materia non
pertinet ad ipſos, ſed ſecus in conſuetudine, quia in ea in-
tervenit conſenſus Epiſcopi, & totius Cleri, de quo ſcripſi
plenius *in c.* 1. *num.* 15. *de cogn. ſpiritual.*
70 Nec prædictis obſtat, quod Sanctus Antoninus *in* 2. *part.
tit.* 9. *c.* 3. §. 1. & Silveſt. *in verb. Dominica n.* 2. dixerint, ſi Do-
minus, vel Civitas ſtatuant feſtum ſub certa pœna colen-
dum, culpam quidem violatores non incurrere, quia ad eos
non pertinet feſta præcipere, ſed tamen pœnam exigi poſſe.
71 Quoniam nec Canonem, nec rationem ullam allegant, eoſ-
que refellunt Suarez, & Caſtro Palao ſupracitati, ea ratio-
ne, quia eorum dicta implicant repugnantiam, ut ſcilicet
Princeps ſæcularis non poſſit legem ferre ſuper inſtitutione
feſti obligando ad culpam, & tamen poſſit à tranſgreſſori-
bus pœnam exigere; quia ubi nulla eſt culpa, ibi nulla po-
teſt eſſe pœna, *l. Sancimus, C. de pœnis, cum ſimilibus*. Sed
72 tu dic clarius, ubi ſtatutum eſt nullum ex defectu poteſtatis,
eo quod diſponat in materia ſpirituali, & ad Divinum cul-
tum ſpectante adjectionem pœnæ non valere, ut diſputan-
do concludit Joan. Andr. *in c. Statutum il primo, poſt princip.
in verb. Compellendas de Hæreticis lib.* 6. Cum quo concor-
dant ibi Petr. de Anchar. *n.* 3. *verſ. ultimo*, Genun. *col.* 1. *poſt
med. verſ. Sed pone quod ſtatutum civitatis*, & Philippus
Francus *n.* 3. Abb. *conſ.* 12. *Ut clarè materia n.* 2. *lib.* 1. & alii
copioſè congeſti à Felino *in c.* 1. *n.* 13. *de Sponſal.* Facit text.
in c. Gemma eod. tit. ubi adjectio pœnæ non valet contra li-
bertatem matrimonii. Item facit text. *in l.* 1. *C. de his, quæ
pœnæ nomine*, ubi pœna adjecta contra leges non tenet, nec
73 committitur ſi contra fiat. Unde poteſt quidem ſtatutum
laicale pœnam infligere violantibus dies feſtos ab Eccleſia
inſtitutos, cum hoc ſit mixti fori ut declaravit ſan. mem.
Pius V. *in Conſtitutione* 5. *incipien. Cum primum*, §. 7. *in Bul-
lar. tom.* 2. *pag.* 180. Prohibitus enim ſtatuere in aliqua ma-
teria propter defectum poteſtatis, poteſt nihilominus in
illa ſtatuere fortificando jus commune cum adjectione
pœnæ, ut voluit gloſ. ſingularis in Clem. *Ne Romani in
princ. in verb. Tolli de elect.* Felin. poſt alios *in d. c.* 1. *n.* 13. *poſt*
74 *med. verſ. Et prohibitus de Sponſal.* Quinimò officium Ca-
tholicorum Principum eſt in adjutorium Eccleſiæ ſacrarum
Conſtitutionum præcepta tueri, & in illarum violatores
animadvertere, *c. Si in adiutorium* 10. *diſt.* & ad id graviſ-
ſimis verbis admonentur à S. Trid. Synodo *in cap.* 20. *ſeſſ.*
25. *de reform.* At novum præceptum de die feſto ſervando
ſtatuere, & tranſgreſſoribus pœnam imponere, non eſt
ſæcularis poteſtatis, ſed Eccleſiaſticæ tantum, ut in juribus
initio citatis; alioquin eſſet in facultate laicorum promul-
gare leges iniquas, & libertati Eccleſiæ adverſantes, eaſque
per indirectum metu pœnæ in uſum, & obſervantiam in-
ducere, quod paſſim exaggerant Doctores *in cap.* 1. *de Spon-
ſal. & in d. cap. Statutum de Hæreticis lib.* 6. *& in d. c. Eccle-
ſia de Conſt.* ubi Felin. latiſſimè *n.* 99. *q.* 16.
Similiter non obſtat, quòd aliqui moderni ut Sayr. *in* 75
Clavi Regia, lib. 3. *cap.* 3. *num.* 17. §. *Quinta propoſitio*, &
Molpheſ. *in Summa Theologica part.* 1. *tract.* 11. *cap.* 27.
num. 39. opinentur Principes laicos, licèt præcipere non
poſſint, ut aliquis dies feſtus colatur Miſſæ auditione,
poſſe tamen ſtatuere, ut ſubditi in illa die ab operibus ſer-
vilibus abſtineant, quaſi hoc ſpectet ad regimen politicum.
Etenim hanc opinionem jure optimo reprobant Suarez, &
Caſtro Palao ſuperiùs relati: quia etſi ceſſatio ab operibus
mechanicis ſi fiat ob aliquem finem politicum, ſit actio
merè ſæcularis, tamen ſecus eſt ſi indicatur in ordine ad
cultum Dei, & Sanctorum ejus, quia tunc eſt materia
Religionis, circa quam laica poteſtas ſtatuendi facultatem
non habet ſecundùm eos. Itaque ad internoſcendam quali-
tatem legis præcipientis ceſſationem ab operibus, ſervilibus
inſpiciendus eſt finis principalis, in quem ordinatur, *cap.
Quoniam* 10. *diſt.* nam ſi finis ſit mere politicus, & civilis,
lex dijudicabitur de materia temporali, & ſpectante ad po-
teſtatem laicalem. Unde videmus Principem laicum poſſe 76
ferias repentinas indicere ob publicam gratulationem, pu-
ta ob diem Natalis ſui, vel Filii ſui, vel ſuæ coronationis,
vel quia uxorem duxit, vel ob rem proſperè geſtam, veluti
propter gaudium victoriæ ab inimicis habitæ, *ut l. Sed etſi,
§. Si feriæ, ff. ex quib. cauſ. maior. in integr. reſtit. l. Dies feſtos*,
ibi, *etſi in noſtrum ortum, & l. A nullo*, ubi Bald. & Scri-
bentes, *C. de feriis*, & dixi ſupra *in* 1. *quæſt. n.* 36. *verſ. Quæ-
dam verò ſunt feriæ:* ſin autem finis, in quem ordinatur
lex præcipiens ceſſationem ab operibus ſervilibus ſit cultus
Dei, tunc lex judicabitur de materia ſpirituali, & ſpectan-
te ad Religionem: nam, ut inquit S. Thom. *in* 2. 2. *quæſt.* 122.
art. 4. *in corp.* Ad Religionem pertinet cultum Deo exhibe- 77
re: finis autem ceſſationis ab operibus in feſtivitate alicu-
jus Sancti ſit principaliter ob cultum, & reverentiam Dei,
ut hic notat Abb. *in* 1. *notab.* quia Deum veneramur in San-
ctis ejus, Clem. *Si Dominus de Reliq. & vener. Sanctor. cap.
Glorioſus eſt Deus in Sanctis eius, eod. tit. lib.* 6. & dixi ſupr.
in 1. *notab. in prima ampliat.* & conſequenter non ſpectat ad
poteſtatem laicalem indicere ceſſationem ab operibus in fe-
ſtivitate alicujus Sancti. Quæ concluſio clarè etiam dedu- 78
citur ex hac Decretali: nam hic nulla fit mentio de Miſſæ
auditione, ſed ſimpliciter ſtatuuntur feriæ in feſtivitati-
bus Sanctorum hic enumeratis, & indicitur ceſſatio ab
omni opere, ſeu ſtrepitu judiciali; & tamen hujuſmodi
ceſſatio indici non poteſt à civitate, vel populo, ſed requi-
ritur authoritas, & conſenſus Epiſcopi, & Cleri,
ut fuſius oſtenſum eſt ſuprà *in* 4. *notab.* Hæc igitur ſpe-
cialia ſunt, & extra ſphæram poteſtatis laicalis. Et ſanè
ſi Principes ſæculares poſſent novos dies feſtos ſtatuere
indicendo ceſſationem ab operibus mechanicis, cur iti-
dem non poſſent nova jejunia inſtituere, publicas pro-
ceſſiones ordinare, funeribus defunctorum leges præfi-
nire, & alia ſimilia facere, quæ certiſſimi juris eſt ad
ſolam Eccleſiam pertinere, *cap. Rogationes de conſecr. di-
ſtinct.* 3. *& c. Ieiunia diſt.* 5. *cap. ult. de reb. Eccleſ. non alien.*
cum multis ſimilibus.
Cæterùm in caſu, de quo agitur, ceſſat omnis ambigui-
tas, quia literæ Regiæ in Edicto Gubernatoris de verbo ad
verbum inſertæ nullam pœnam imponunt, nec jubent ſub-
ditos in die S. Dominici ceſſare ab operibus ſervilibus, ſed
ſimpliciter præcipiunt, *que ſu fieſta ſe guarde, y ſolenize*.
Quinimò adjiciunt: *como las demas que hay de guardar en
eſte mi eſtado.* Quæ verba clarè demonſtrant literas voluiſſe
idipſum ſtatuere de feſto S. Dominici, quod ex præcepto
Eccleſiæ in illo ſtatu ſervari debet in aliis feſtivitatibus.
Quinimò id apertius exprimunt paulò infrà dum dicunt:
*En virtud de la quates mi voluntad guarden, y hagan guar-
dar la fieſta del dicho Sancto, como ſi fuera de precepto de la
Ygleſia.* Quæ clauſula evidenter oſtendit literas voluiſſe ſta-
tuere, ut dies S. Dominici eſſet ſolemnis, & feſtivus ex præ-
cepto Regio ad eum prorſus modum, quo aliæ feſtivitates
ſunt ſolemnes ex præcepto Eccleſiæ, cùm dictio illa, *como*, im-
portet omnimodam ſimilitudinem, *l. Si quis obrepſerit, ff. De
falſis, c. Olim de verb. ſignific. & cap. In Eccleſia de preben.
lib.* 6. Et quamvis in eiſdem literis dicatur: *y aſſi dareis à los
tribunales del para la execution deſte deſpacho la orden ne-*

ceſſaria: hinc tamen non licèt inferre, ut voluerint imponere tribunalibus ſolam obligationem feriandi à ſtrepitu judiciorum & negotii forenſibus, ſed potius ut eadem tribunalia mandarent executioni illud idem, quod ſupra diſertis verbis præceperant, nempe *que ſu fieſta ſe guarde y ſolemnize como las demas*: nam clauſulæ executivæ non alterant, nec limitant diſpoſitionem, ut eſt caſus in Clem. 1. *de preb.* Socin. ſenior. *conſ.* 281. *in fin. lib.* 2. Felin. *in cap. Licet n.* 7. *de offic. Ordin.*

Sed quatenus ſubeſſet aliqua dubitatio in literis Regis, illam tamen prorſus ſuſtulit Gubernator Mediolani in ſuo Edicto: nam ſive explicans mentem literarum, ſive excedens limites ſuæ facultatis, non ſolum injungit vaſſalli, ut ceſſent die 4. Auguſti ab operibus ſervilibus, ſed amplius addit. *Feſteggiando detta giornata con ogn'altra dimoſtratione di ſpirito, e devotione Chriſtiana. Quo etiam reſpiciunt litera Regia in exordio*, ibi: *ſiendo tanta la devocion, que todos mis Reynos, y Eſtados deven tener, y tienen à S. Domingo in Soriano.* Præcepit ergo formaliter quod præcipit Eccleſia in diebus feſtis, nimirum ut populus ab operibus ſervilibus ſe abſtineat, ac vacet cultui Divino, in quibus duobus conſiſtit formalitas celebrationis feſti, *cap.* 1. *& c. Licet de feriis, c. Nullus, & c. Placita* 15. *qu.* 4. *c. Rogationes de conſecr. diſt.* 3. & declarat S. Thom. *in* 2. 2. *q.* 122. *art.* 4. *ad* 3. dicens: *In obſervantia Sabbathi duo ſunt conſideranda, quorum unum eſt ſicut finis, & hoc eſt ut homo vacet rebus Divinis, quod ſignificatur in hoc, quod dicit*, Memento ut diem Sabbathi ſanctifices, *illa enim dicuntur ſanctificari in lege, quæ Divino cultui applicantur. Aliud autem eſt ceſſatio operum, quæ ſignificatur cum ſubditur, ſeptima die Domini Dei tui non facies omne opus.* Hæc Divus Thomas. Edictum igitur utrumque præcipiendo ſcilicet ceſſationem operum, & exercitium Divinorum utique poſuit falcem in meſſem alienam, & libertatem eccleſiaſticam violavit, *c. Decernimus, de iudic. c.* 1. *de immun. Eccl. lib.* 6. cum ſuis concordantiis.

Quæ omnia multò magis vendicant ſibi locum poſt Bullam ſan. mem. Urbani VIII. *Vniverſa*, quæ declarat ſolos dies feſtos in ea numeratos eſſe de præcepto, ſublatis contrariis ſtatutis, & conſuetudinibus etiam immemorabilibus. Et ne dies feſtos à locorum Ordinariis nimia aliquorum facilitate, aut populorum importunitate deinceps iterum multiplicari contingat, eoſdem Ordinarios ſerio admonet, ut ad eccleſiaſticam ubique ſervandam æqualitatem de cætero perpetuis futuris temporibus ab indictione ſub præcepto novorum feſtorum ſtudeant abſtinere. Quæ ſanè proviſio parum prodeſſet, ſi poteſtati laicali fas eſſet novos dies feſtos ſtatuere: nam populi quod ab Ordinariis impetrare non poſſent, à Principe ſæculari importunis precibus extorquerent, contra regulam, *l. Scire, §. Si mater, ff. de tutor. & curat. & l. ult. C. ſi manc.* ita ven. & Conſtitutio fieret ludibrio, contra id, quod habetur *in l. ult. §. fin. C. de Bonis, quæ liber. & in c. Commiſſa, de elect. lib.* 6.

Sequitur Declaratio Apoſtolica.

INNOCENTIUS PAPA X. Ad futuram rei memo- 80
riam. Cum nuper ad notitiam noſtram, non ſine gravi animi noſtri moleſtia pervenerit quod dilecti filii Senatus Mediolani per literas circulares datas die 20. Junii proximè præteriti, & dilectus filius nobilis vir modernus Gubernator ſtatus Mediolani per Edictum publicum publicatum die 30. ejuſdem menſis Junii mandaverint obſervari diem feſtum S. Dominici die 4. menſis Auguſti cujuſlibet anni in toto illo ſtatu, præcipientes ut populi, & ſubditi illius ſtatus abſtineant ab operibus ſervilibus, & artifices tabernas & apothecas clauſas teneant, prout ſervatur cæteris diebus feſtis ex præcepto; & ulterius in Edicto prædicto exprimatur feſtivitatem eſſe celebrandam cum omni devotione ac pietate Chriſtiana: Nos, quibus univerſalis Eccleſiæ Regimen à Domino commiſſum eſt, conſiderantes quam perniciosum authoritati eccleſiaſticæ id eſſe poſſit, cùm Principes laici, quos in rebus Eccleſiæ obſequendi potius manet neceſſitas, quàm authoritas imperandi, non habeant facultatem imperandi dies feſtos in honorem Sanctorum, de venerabilium Fratrum noſtrorum S. R. E. Cardinalium ſacris Ritibus Præpoſitorum, quibus hoc negotium diſcutiendum commiſimus, conſilio prædictas literas, & Edictum emanata authoritate laicali ſuper obſervatione prædictæ feſtivitatis S. Dominici fuiſſe, & eſſe omnino nulla, nulliuſque roboris, & momenti, nec aliquo modo ſervanda Apoſtolica authoritate tenore præſentium declaramus. Sicque & non aliter in præmiſſis per quoſcumque judices ordinarios, & delegatos, etiam cauſarum Palatii Apoſtolici Auditores ac ejuſdem S. R. E. Cardinales etiam de latere legatos, & quoſvis alios quacumque authoritate fungentes, ſublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate, & authoritate, judicari, & definiri debere; ac irritum, & inane ſi ſecus ſuper his à quoquam quavis authoritate ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari decernimus. In contrarium facientibus, &c. Non obſtantibus quibuſcumque. Dat. Romæ apud Sanctam Mariam Majorem ſub Annulo Piſcatoris die 6. Octobris 1653. Pontificatus noſtri anno decimo.

DE ORDINE COGNITIONUM.

Clemens III. Alatrino Epiſcopo.

CAPUT I.

INtelleximus quòd, cùm quædam mulier peteret quemdam in virum, teſtes ad ſuæ intentionis aſſertionem induxit: per quos pars viri futurum ſibi præjudicium metuens, exceptionem conſanguinitatis objecit, ex qua intendit petitionem mulieris elidi: & infrà. Inquiſitioni tuæ taliter duximus reſpondendum, quòd cùm exceptione probata, quæſtio principalis perimatur, ante eſt cognoſcendum de ipſa, quàm ad diffinitionis articulum procedatur, quo facto, virum ab impetitione mulieris (prout expoſcit ratio juris) abſolvas.

SVMMARIVM.

1 *IVdex ante ſententiam de peremptoria exceptione cognoſcit. Sufficit tamen ut ſuper principali pronunciet.*
2 *Exceptio conſanguinitatis admittitur contra mulierem petentem aliquem in maritum.*
3 *Si agat iudicio petitorio: ſecus ſi poſſeſſorio reintegranda.*
4 *Et quid ſi maritus offerat probationes in continenti paratas.*
5 *Exceptionem peremptoriam non expedit reo proponere ante fundatam intentionem actoris, & n.* 13.
6 *Exceptio peremptoria eſt quæ perimit petitionem actoris, & num. ſeq.*
7 *Exceptio dicitur actionis excluſio.*
8 *Exceptio omnis peremptoria debet diſcuti antequam diffiniatur negotium principale.*
9 *Lite tamen prius conteſtata, & n.* 34.
10 *Niſi ſit exceptio litis finita.*
Vel ſit notoria, n. 11.
Aut contineatur in inſtrumento; vel reus offerat ſeſe illam in continenti probaturum, n. 12.
11 *Iudex non debet permittere, ut factum, cui notoria obſtat exceptio, in iudicium deducatur.*
14 *Exceptio peremptoria, etiamſi veniat cognoſcenda coram diverſo iudice, debet diſcuti ante diffinitionem articuli principalis, & n.* 31.
15 *Præiudiciales quæſtiones debent diſcuti antequam ſuper principali negotio lis fuerit conteſtata.*

Exce-

16 *Exceptiones dilatoriæ regulariter ſunt proponendæ ante litis ingreſſum.*
17 *Excommunicationis exceptio quamvis ſit dilatoria, tamen proponi poteſt quandocunque etiam poſt ſententiam.*
18 *Exceptio dilatoria ſolutionis proponi debet ante litem conteſtatam, non tamen prius quàm actor fundaverit intentionem ſuam.*
19 *Exceptio dilatoria, quæ incipit competere, aut venit ad notitiam rei poſt litem conteſtatam, tunc proponi poteſt.*
20 *Exceptio, quæ limites exceptionis excedit, non perimit quæſtionem principalem, ſed ſunt duæ petitiones viciſſim tractandæ, & terminandæ.*
21 *Iudex an, & quando ſuper incidenti debeat pronunciare, & n.23.uſq. ad n.32.*
22 *Quæſtio incidens an, & quo differat ab emergenti.*
23 *Pronunciandum eſt ſuper emergenti.*
24 *Secus ſuper incidenti regulariter.*
Fallit primo ſi incidens proponatur in vim dilatoriæ ad impediendum proceſſum, n.26.
Fallit ſecundo ſi incidens debeat cognoſci coram alio iudice, n.27. & 31.
25 *Iudex pronunciando ſuper principali, cenſetur tacitè pronunciare ſuper incidenti.*
28 *Pronunciandum eſt indiſtinctè ſuper incidenti, vel emergenti, quando ſine tali pronunciatione proceſſus cauſa principalis expediri non poteſt.*
29 *Aliàs non tenetur iudex pronunciare.*
30 *Poteſt tamen ſi vult, nec ob id proceſſus redditur nullus.*
31 *Niſi incidens, vel emergens ventilari debeat coram alio iudice.*
32 *Præiudiciales quæſtiones quæ dicantur, & nu. ſeqq. uſque in fin.*
33 *Præiudicialis quæſtio an, & in quo differat à peremptoria, & num.35.*
34 *Exceptiones peremptoriæ quamvis proponi debeant ante litis conteſtationem, tamen non probantur niſi lite conteſtata.*
35 *Præiudicialis quæſtio dicitur diverſis reſpectibus.*
36 *Exceptio illegitimitatis an ſit præiudicialis, vel peremptoria.*

1 I*Ntelleximus*. Judex ante ſententiam de peremptoria exceptione cognoſcit: ſufficit tamen ut ſuper principali pronunciet. Hoc dicit ſecundùm Abb. Antiq. Joan.
2 Andr. Calderin. Bald. & omnes. Vel ſpecialius ſecundùm Abb. Siculum. Contra mulierem vendicantem aliquem in maritum admittitur exceptio conſanguinitatis, quæ priùs diſcutienda eſt, quam ſuper matrimonio pronuncietur; & ſufficit ſuper ipſo principali pronunciare: communis diviſio. Conſultatio, & reſponſio. Secunda ibi *Inquiſitioni*.
3 Nota primò ibi, *peteres quemdam in virum*, Mulieri agenti judicio petitorio ad vendicationem mariti obſtare exceptionem conſanguinitatis: nam iſta mulier petebat ſibi virum adjudicari; & ſic petitorium intentabat: ſecus tamen eſſet ſi intentaſſet remedium poſſeſſorium reintegrandæ, petendo ſibi virum reſtitui, quia tunc conſanguinitatis exceptio non admitteretur ad retardandam reſtitutionem, ut in Decretali Lucii III. ex conqueſtione, infra de reſtit. ſpoliat. quam cum textu noſtro ita conciliat Innocentius III. *in cap. Litteras, verſ. Quamvis preſcriptum Lucii Papæ, eod. tit.* ad idem *c. Accedens, ſupra ut lit. non conteſtat. c. Cauſam de offic. delegat.* & ita hic poſt Alan. & Goffred. diſtinguit Innocentius *in princip.* exponens ver. *Peteres*, ſcilicet intentans petitorium, ſecus ſi poſſeſſorium: & ſequuntur Abb. Antiq. *num.2.* Hoſt. *in princ.* Joan. Andr. *n.2.*
4 Calder. *eod.n.* Abb. Siculus *in 2.not.* & reliqui omnes. Quod tamen intellige, niſi conjux offerat probationes conſanguinitatis in continenti paratas; quia tunc recepto ab ipſo prius juramento de malitia, denegabitur reſtitutio quoad thorum, licèt non quoad reliqua, ut deciditur in prædicta Decretali, *Litteras*, ubi eſt caſus, ſecundùm Joan. Andr. & omnes: & adde quod legitur, & notatur *in cap. Inquiſitioni, infra de ſentent. excomm.*
5 Secundò nota ſecundùm Ant. de Butr. *n.4.* & Imol. *num.2.* utilem cautelam ex parte rei, ut ſcilicet non proponat exceptionem peremptoriam priuſquam actor ſuam intentionem fundaverit, prout iſte vir non objecit exceptionem conſanguinitatis, niſi poſtquam mulier teſtes induxit ad ſuam intentionem fundandam, *ut in princ. littera*. Idque ob eam rationem, ne reus, aliàs opponendo fruſtrà ſe gravet, ſi fortè actor ſuam intentionem non probet. De quo *in l. Si quidem, C. de except. & in cap. De teſtibus, infra de teſtib.* Poteſt tamen ſi velit ſtatim oblata petitione actoris opponere, ſed incautè agit, ut ait Butr. *d.num.4.* Imò fortius eſt, quia fortaſſe actor non probabit, ſecundùm Abb. *num.8. verſ. Aut vult proponere*.
Tertio nota ibi: *quæſtio principalis perimatur*, exceptio- 6
nem peremptoriam eſſe, quæ perimit, & elidit petitionem, ſeu actionem actoris. Concordat, §. *Perpetuæ, Inſtit. de except. & l.3. ff. eod. §. Exceptio 3. quaſt.6.* & hic notant Hoſt. *num.1. in ver. Elidi*, Calder. *n.4.* Butr. *num.5.* Imol. *n.3.* Abb. *in 4. notab.* Cardin. in Clem. *ult. in 3. quaſt. num.2. de*
appellat. Et propterea exceptio dicitur actionis excluſio, *l.* 7
1. ff. de except. cap.2. infra eod. & cap. A nobis, infra de except. Petr. de Anchar. *conſil.6. Viſo themate num.4. verſ. Ex quo patet*, & Abb. *ubi ſupra*. Quod tamen intellige ſecundùm Calder. & Butr. poſtquam exceptio fuerit probata, ut innuit littera hujus textus ibi, *quo facto*, ideſt plenè probata exceptione, ut exponunt Hoſtienſ. & Jo. Andr. ambo *num.3. in ver. Quo facto*. Ad idem *l.2. ff. de except. & cap. Ad aures, infra de præſcript.*
Deſcendo ad gloſſam magnam, quæ reputatur valdè difficilis, & divido materiam in duos principales articulos. Primus eſt quo ordine ſit proponenda, ſeu diſcutienda exceptio peremptoria. Secundus an, & quando ſuper exceptione incidenti, vel emergenti ſit pronuntiandum.
Quo ad primum hæc ſit concluſio, quod exceptio perem- 8
ptoria debet diſcuti antequam diffiniatur negotium principale, quæ concluſio probatur clarè in hac Decretali, ubi deciditur prius eſſe cognoſcendum de exceptione conſanguinitatis quàm ad diffinitionis articulum procedatur, & ita hic eſt caſus apertus, ſecundùm Abb. Antiq. Joan. Andr. Calder. Bald. & omnes *ſupra in ſummario*. Rationem decidendi reddunt Calder. & Abb. Siculus *in 4. notab. verſ. Antequam attingam*; nempe quia fundata intentione actoris, venit reus condemnandus, niſi aliter ſe defendat: debet enim judex judicare ſecundùm merita cauſæ, quæ partium aſſertione panduntur, *ut l. final. C. Si per vim*, vel alio modo, *& c. Tum ex litteris, ſupra de in integr. reſtit.* quare ut appareat an reus ſit abſolvendus, vel condemnandus, debet priùs diſcuti illius exceptio. Brevius rationem reddit gloſſa Bernardi hic in figuratione caſus, dicens eſſe prius cognoſcendum de exceptione peremptoria ante ſententiam oppoſita, quia ex illa apparebit qualiter debeat formari ſententia.
Ampliatur primò ſupradicta concluſio, ut locum habeat non modo in exceptione peremptoria conſanguinitatis, quæ opponitur mulieri vendicanti aliquem in virum, & de qua loquitur hoc capitulum, ut dictum eſt ſupra *num.2. & 3.* Sed generaliter in omni alia exceptione peremptoria, cujuſmodi eſt exceptio doli mali, quod metus cauſa, pacti perpetui de non petendo, & conſimiles, de quibus *in §.*
Perpetuæ, Inſtit. de except. & in l. 3. ff. eodem. De omni- 9
bus enim eſt cognoſcendum antequam pronuntietur ſuper articulo principali, *l. Si quidem, C. de exception. l. Emptor, C. de long. tempor. præſcript. cap. Super hoc, ſupra de renunc.* ſecundum Hoſtienſ. *hic num.1.*
Quod tamen fallit in exceptione litis finitæ, quæ propo- 10
ni poteſt etiam ante litis conteſtationem, *ut in cap.1. & 2.*
de lit. conteſt. lib.6. & hic notat Abb. *num.8.* Item fallit ſe- 11
cundùm eum in exceptione notoria: non enim judex debet permittere ut factum, cui notoria obſtat exceptio, deducatur in judicium *cap. Quoniam ſupra de fil. Presbyter.* & poſt Archid. notat Joan Andr. *in d. cap. 1. de lit. conteſt.*
lib.6. Fallit tertiò, ſi exceptio contineatur in inſtrumento, 12
vel reus excipiens offerat ſe illam in continenti probaturum, ut notat Joan. Andr. *in addit. ad Specul. in tit. de except. §. Dicto verſ. Sed an reus*, & notatur *in cap. Super litteris de reſcript.* His enim caſibus reus poteſt excipere etiam ante litis ingreſſum, ſecundùm Abb. *d. num.8.* An
autem exceptiones peremptoriæ proponi, & diſcuti poſ- 13
ſint, aut debeant ante fundatam intentionem actoris, diſtingue ut hic plenè per Abb. *n.6. & ſeqq.*
Ampliatur ſecundò, principalis concluſio ſuperiùs firma- 14
ta, ut locum habeat etiamſi exceptio peremptoria veniat

diſcutienda coram diverſo judice , veluti ſi petenti hæredi-
tatem in foro ſæculari objiciatur, quod ſit illegitimus : nam
hujuſmodi exceptio terminari debet coram judice eccleſia-
ſtico antequam judex laicus procedat in cauſa hæreditatis :
hic eſt text. *in cap. Tuam , infra eod.* ubi eſt caſus ſecundùm
lecturam gloſſæ, quàm ibi dicunt eſſe communem Jo.Andr.
*num.*4. & Butr. *num.*17. *verſ. Advertendum* . Ad idem text.
in cap. Later, infr. Qui filii ſint legitimi, ubi ſimiliter eſt caſus.

15 Ampliatur tertio , ut procedat in qualibet præjudiciali ,
quæ cognoſcenda eſt antequam lis ſuper principali quæſtio-
ne fuerit conteſtata , *l.*1. *& per tot. C. de ordin. cogn.* & hìc
notant. Hoſt. *n.*1. *in ver. Perimatur* , & Calder. *in* 1. *notab.*
quod habet locum ſive civilis præjudicet civili , ſive crimi-
nalis criminali , ſive è converſo , ut in exemplis , quæ
recenſentur *in §. Aliquando* 11. *quæſt.*3. & per gloſſam *in*
d. cap. Tuam, in ver. Dependentem infr. eod. quam ibi omnes
ſequuntur , & per Calderin. *hic in* 3. *quæſt. num.*19. de
quibus præjudicialibus plenius dicam inſtà *in ult. quæſtio-*
*ne num.*32.

16 Ampliatur quartò , ut vendicet ſibi locum etiam in
exceptionibus dilatoriis , quæ regulariter proponendæ , &
probandæ ſunt ante litis ingreſſum . Et ſi cauſa ſit talis , in
qua conteſtatio non requiratur , proponi debent ante illum
actum , qui ſolet fieri poſt litem conteſtatam , *ut in c. Inter*
monaſterium , infr. de re iudic. cap. Cum cauſam de appellat.
l. ult. C. de except. & l. Ut demum, C. de Procurat. Unde
poſt litem conteſtatam , aut etiam poſt terminum ſtatutum
ad dilatorias proponendas, proponi non poſſunt , *cap. Paſto-*
ralis , infr. de except.

17 Hoc tamen fallit primò in exceptione excommunicatio-
nis , quæ proponi poteſt quandocumque, & ante litem con-
teſtatam , & poſt ſententiam , *ut c. Exceptionem, de except.*
cap. ad probandum, de re indic. & eſt ſpeciale ut in exceptio-
ne excommunicationis propter periculum animæ , ut dici-
18 tur in prædicta Decretali *exceptionem* . Fallit ſecundò in
dilatoria ſolutionis , quæ licèt ante litem conteſtatam pro-
poni debeat , non tamen priùs quàm actor fundaverit in-
tentionem ſuam , *ut leg. Exceptionem* ; & ibi gloſ. *un. C.*
de probat. & cap. Si quis Epiſcoporum , §. Exceptio , juncta
19 gloſſa *prima* 3. *quæſt.*6. Fallit tertio , ſi exceptio dilatoria in-
cipiat competere poſt litem conteſtatam , *ut cap. Inſinuante*
*ſupra de offic. Deleg. & l.*2. *C. de Conſort. eiuſd. lit.* Vel ſi de
novo perveniat ad notitiam partis , *cap. In noſtra , de Pro-*
curat. & cap. Paſtoralis de except. Supraſcriptam diſtinctio-
nem inter exceptiones peremptorias , & dilatorias poſue-
runt tres gloſſæ magiſtræ , quarum una habetur originaliter
in d. §. Exceptio in ver. Exceptio 3. *quæſt.*6. *altera in d. cap.*
Exceptionem in ver. Dilatoriis de except. tertia in d. l. Exce-
ptionem, quæ eſt gloſ. *un.* & ſequitur Abbas *hic n.*6.

20 Nunc limita principalem concluſionem , ut locum non
habeat ſi excipiens excedat limites exceptionis, eò quòd non
tantùm excipiat, ſed etiam petat, ſeu reconveniat actorem :
tunc enim exceptio non elidit principalem quæſtionem , ſed
cum ea concurrit , & ſunt duæ mutuæ petitiones , quæ pro-
pterea ſunt viciſſim tractandæ , & terminandæ , *ut cap. Pru-*
dentiam, ſuprà de mut. petit. & c. Cùm dilectus, §. Nos autem
infra eod. & notabiliter declarat hic Hoſt. *n.*1.

21 Aggredior nunc ſecundùm articulum principalem , vide-
licet an , & quando ſuper incidenti ſit pronuntiandum . Ad
22 evidentiam præmittendum quæ ſit exceptio, ſeu quæſtio in-
cidens , & quæ emergens . Circa quod omiſſis expoſitio-
nibus gloſſæ , dari ſolent à Doctoribus tres regulæ , quas
hic proſequitur Abbas *num.*12.

Prima regula eſt , quòd omnis exceptio peremptoria di-
catur incidens pen. prod. quaſi incidat , & perimat nego-
tium principale . Emergens verò dicitur omnis dilatoria .
Unde Abb. Antiq. *hic num.*2. ponit verſum .

Incidens perimit , emergens quæſtio differt .

Et hoc communiter tenent Doctores , ut hic teſtatur Bel-
lam. *in* 2. *quæſtione circa finem* . Secunda regula eſt , quòd
exceptio habens vetuſtiorem cauſam in judicio , id eſt, quæ
ante judicium eſt orta , dicatur incidens , qualis eſt exceptio
conſanguinitatis , & pacti de non petendo, quæ ortum ha-
bent ante litem inchoatam . Emergens verò dicitur , quæ
oritur poſt judicium cœptum , quaſi tunc emergat . Et hæc
regula quaſi coincidit cum præcedenti , licèt neutra ſit ad-
modum perfecta , ut per Abbatem *dict. num.*12. Unde
ipſi magis placet tertia regula , videlicet , quòd omnis exce-
ptio concernens ipſum factum principale , ſeu quæ oppona-
tur ad ipſum factum, dicatur incidens ; quia perimit ipſum
factum principale . Exceptio verò concernens proceſſum
dicitur emergens , quia in veritate tunc incipit competere
reſpectu objecti , ſive ſit peremptoria , ut exceptio litis
finitæ , ſive non , quia ex quo opponitur ad proceſſum , di-
citur emergens . Et cùm hac tertia regula ferè concordat
alia , quam hic ponunt Henric. Boich. *n.*9. & Bellam. *in* 2.
quæſtione circa finem , nempè quod incidens eſt omnis quæ-
ſtio intus cadens , quæ cauſam principalem , ſeu negotium
principale reſpicit in ſe , ut pactum de non petendo, & con-
ſimiles . Emergens eſt, quæ non concernit ipſum principa-
le negotium , ſed reſpicit judicium , ſeu proceſſum , & or-
dinem litis , ut ſi judici , vel parti agenti opponatur excom-
municatio , vel ſi judici, vel teſti opponatur infamia , *leg.*1.
& 2. C. de Ordin. cognit. cap. Seiſcitatus de reſcript. Vel ſi
opponatur contra Procuratorem , quòd non ſit , vel eſſe
non poſſit Procurator , *l. Militem* , *C. de Procurat.* vel
contra judicem , quòd non ſit competens in cauſa rei , vel
quòd non poſſit eſſe judex in cauſa ſpirituali , de qua co-
gnoſcere nititur , quia ſæcularis , ſeu laicus , *ut cap. Decer-*
nimus de Iudic. hæc enim omnia , & ſimilia tangunt pro-
ceſſum judicii, quia etiamſi vera ſint, nihilominus jus prin-
cipale remanet integrum inter actorem , & reum .

His præcognitis , gloſſa noſtra ponit tres opiniones . Pri- 23
ma negat pronuntiandum eſſe ſuper incidenti . Secunda
affirmat . Tertia diſtinguit . Tu verò dicas in hoc articu-
lo dari à Doctoribus duas principales theoricas, quæ ambæ
ſunt in ſe veræ . Et quamvis differant in modo explicandi ,
tamen in rei veritate , & quoad juris effectum non diſcre-
pant . Prima theorica diſtinguit inter quæſtiones emergen-
tes , & incidentes . In emergentibus dic breviter eſſe pro-
nuntiandum , *ut leg. Liberis in fin. C. de liber. cauſ. leg. A*
procedente , C. de dilat. leg. Quoniam , Alexandrum , C. ad
l. Iul. de adulter. Et eſt ratio , quia non poteſt in cauſa prin-
cipali aliter procedi , ut patet in exemplis ſuprà proximè
allatis . Et in hoc conſentiunt omnes . In incidentibus 24
verò regulariter non eſt pronuntiandum , ut hic probatur
in fine , quia textus dicit : Ante eſt cognoſcendum de ipſa ,
ſcilicet quæſtione incidenti , & non dicit pronuntiandum .
Idem probatur expreſſius in *l.*1. *C. de ordin. Iudic.* ubi dici-
tur pertinere ad officium judicis , qui de hæreditate cogno-
ſcit univerſam incidentem quæſtionem , quæ in judicium
devocatur , examinare , quoniam non de ea , ſed de hæredi-
tate pronuntiat . Et eſt ratio , quia judex pronuntiando ſu- 25
per principali , ſatis cenſetur tacitè pronuntiare ſuper inci-
denti . Exemplum patet in exceptione conſanguinitatis , de
qua loquitur hoc capitulum : nam ſi judex pronuntiet ma-
ritum eſſe adjudicandum mulieri eum vendicanti , utique
tacitè pronuntiat exceptionem conſanguinitatis non obſta-
re . Et idem in caſu converſo , & in hoc caſu procedit opi-
nio Bulgari , de qua hìc in principio gloſſæ , & dicit Joan.
de Imol. *num.*6. *verſ. Sed an ſit neceſſe* , communiter teneri
ut non ſit neceſſe pronuntiare expreſsè ſuper incidenti , ſed
ſatis ſit ut pronuntietur tacitè pronuntiando ſuper princi-
pali . De communi etiam teſtatur Abbas *num.*11. *verſ. Et*
iſtæ duæ ſolutiones . Fallit primò hæc regula in exceptioni- 26
bus , quæ reſpiciunt & tangunt non modò negotium prin-
cipale, ſed etiam ipſum proceſſum , ut in exceptione rei ju-
dicatæ , tranſactionis , & juriſjurandi . In his enim neceſ-
ſariò eſt pronuntiandum quando proponuntur per modum
emergentis , & ad effectum impediendi proceſſum ad ulte-
riora , quia non poteſt aliter ſuper principali procedi . Et ſic
intellige *c. Exceptionis peremptoriæ de lit. conteſt. lib.*6. Se-
cus ſi proponantur per modum incidentis ad effectum obti-
nendi victoriam ſuper principali negotio , quia tunc ſu-
per eis non eſt pronuntiandum , ſed ſufficit pronuntiare
ſuper principali, ut dictum eſt ſuprà de incidenti . Et ſic in-
tellige ſecundùm opinionem Mar. & Petr. Doctorum ju-
ris civilis, quorum hìc meminit gloſſa noſtra , quam tenue-
runt etiam Vincentius, & Laurentius hic . Fallit ſecundò , 27
ubi quæſtio incidens debet ventilari coram alio judice , quàm
coram judice cognoſcente de negotio principali: ut ſi peten-
ti hæreditatem in foro ſæculari opponatur, quòd ſit illegiti-
mus ; oportet enim ut ſuper incidenti pronuntiet judex Ec-
cleſiaſticus antequam judex laicus procedat in cauſa princi-
pali , *ut cap. Tuam infra eod.* & fuſiùs dictum eſt *ſupra in* 2.
*ampliat. num.*14. Hæc in effectu eſt diſtinctio gloſſæ hic, cum
qua concordat Archid. *in §. Spatium* 3. *quæſt.*3. & hic dicit
eſſe veram Henric. Boich. *n.*10. *& ſub n.*12. *verſ. Et licet* .

28 Secunda principalis theorica eſt Hoſtienſis *hic nu.4. verſ.*
Brevius expedias, quæ licèt quoad juris effectum coincidat
cum prima, tamen eſt compendioſior, clarior, & facilior,
videlicet: Aut eſt talis quæſtio, vel exceptio, vel incidens, vel
emergens, cujus pronuntiatione dilata, proceſſus principa-
lis quæſtionis expediri non poteſt, eò quòd ſit præjudicialis
cognitioni negotii principalis, ut veluti quia agente de hæ-
reditate opponitur ſervitus; vel quæritur, an actor ſit ex-
communicatus, vel infamis, nec ne, *ut cap. Quærendum*,
& ibi Archid.2. q.7. & tunc de illa prius eſt cognoſcendum,
& pronuntiandum, *ut l. A procedente, C. de dilat. l.2. C. de*
29 *ordin. cognit. l. Liberis, §. fin. ff. de prævaricator.* Aut eſt talis
quæſtio, cujus pronuntiatione dilata proceſſus principalis
30 quæſtionis poteſt nihilominus expediri; nempè quia non
eſt præjudicialis cognitioni negotii principalis: & tunc
quamvis judex ſi velit, ſuper illa poſſit expreſsè pronuntia-
re, nec per hoc annulletur proceſſus, *ut cap. Super eo, il*
primo in fin. infr. de appellat. tamen non tenetur de neceſſi-
tate, ſed ſatis eſt ut pronuntiet tacitè pronuntiando ſuper
31 principali, ut hìc patet; niſi talis quæſtio incidens vel emer-
gens ſit ventilanda coram alio judice, quàm judice negotii
principalis, quia tunc ſuper illa neceſſariò eſt pronuntian-
dum, *d. cap. Tuam, infra eod. & c. Lator, Qui fil. ſint legi-*
timi, & ſecundùm hanc theoricam nullum jus contradicit,
& aliæ diſtinctiones potiùs ad ſubtilitatem, quàm ad utili-
tatem traditæ ſunt ab Antiquis ſecundùm Hoſt. *hic in fin.*
cum quo concordant Joan. Andr. *nu.8. verſ. Breviter dicas*,
Calder. *num.16. verſ. Hoſtienſis hic*, Henr. Boich. *n.12. verſ.*
Et licèt iſta diſtinctio, Butr. *circa finem, verſ. Concluſio ergo ſit*,
Abb. *n.11. verſ. Sed conclude clarius*, & alii communiter, &
idem Hoſt. *in Summa hujus tituli, verſ. Brevius*, Guil. de
Monte Laudun. in Clem. *fin. de appell.* & nullus diſcrepat.
32 Quæro pro complemento materiæ, quæ dicantur quæ-
ſtiones præjudiciales.
33 Goffredus hìc conſtituebat differentiam inter præjudicia-
les, & peremptorias: nam præjudiciales dicuntur, in qui-
bus quæritur de conditione perſonæ, videlicet utrum quis
ſit liber, vel ſervus, ingenuus, vel libertinus, filius, vel extra-
neus, *§. Præjudiciales, Inſtit. de action. l.1. & 2. C. de ordin.*
cognit. Ergo idem cùm quæritur, an actor ſit excommuni-
catus, vel non, *cap. Exceptionem, infra de except.* infamis,
vel bonæ famæ, *c. Quærendum 2. quæſt.7.* & in hoc differunt
à peremptoriis, quia præjudiciales proponuntur, & proban-
tur ante litis conteſtationem, *l. Quoniam Alexandrum, Cod.*
de adulter. licèt quædam proponantur etiam poſt ſenten-
tiam, *ut l. Non idcirco, §. Cum poſtea, ff. de judic. c. ad pro-*
bandum infrà de re judic. & cap. Pia Mater de except. lib.6.
Peremptoriæ verò quamvis proponantur ante litis conte- 34
ſtationem, numquam tamen probantur, niſi lite demum
conteſtata, *l. Si quidem, C. de except. l. Emptor, C. de præſcrip.*
long. temp. nec locum habent poſt ſententiam *cap. Inter de re*
judic. niſi cauſaliter, *c.2. infra de purgat. vulgar.* & cùm hac
diſtinctione Goffredi tranſit hìc Hoſt. *num.2. & 3.* Sed ple- 35
niùs diſtinguit Joan. Andr. *in c. Tuam n.6. verſ. Ego dico, infr.*
eodem: nam ſecundum eum præjudicialis quæſtio dicitur
diverſis reſpectibus. Primò ſcilicet quoad intentionem
actoris, cui præjudicat, & eam perimit: & hoc modo præ-
judicialis eſt omnis peremptoria: hæc tamen præjudicat ſo-
lum in diffinitione: nam ea probata imponitur ſilentium
ipſi actori; ſed non præjudicat proceſſui, ut hic, niſi in
caſibus, de quibus *in c.1. de lit. conteſt. lib.6.* deinde dicitur
quæſtio præjudicialis reſpectu proceſſus, ſcilicet quia primi-
tùs tractanda: & de his loquitur gloſ. *in d. cap. Tuam, in*
ver. Dependentem. Et hoc modo dici poteſt præjudicialis
omnis emergens, de qua priùs debet cognoſci, & pronuntia-
ri, ut de dilatoriis dictum eſt *ſupra n.16.* Rurſus hoc modo
præjudicialis eſt interdum actio, *ut in c. ult. infr. eod.* Tertiò
dicitur quæſtio præjudicialis quoad eligentem alteram de
duabus, quæ ſibi competere poterant: nam per hoc infert
ſibi præjudicium in reliqua, *c. Ut quis duas, infra de elect. &*
c. un. de poſtul. lib.6. De hoc *in l. Quod in hæredem, §. Eligere,*
ff. de tribus. action. Et hoc modo aliquando etiam exceptio eſt
præjudicialis ipſi excipienti, licèt regulariter contra, *ut cap.*
Nullus pluribus, de regul. jur. lib.6. ubi de hoc in gloſ. *un.* & per
Jo. Andr. *n.3.* Quartò dicitur præjudicialis quæſtio reſpectu 36
judicis, vel ejus juriſdictionis; & de hac loquitur text. *in d. c.*
Tuam, & in c. Lator, inf. qui filii ſint leg. nam quæſtio nativi-
tatis præjudicat judici laico, ne ipſam cognoſcat: Item ne
in principali procedat, donec quæſtio natalium per judicem
Eccleſiaſticum fuerit diffinita: quæ tamen ſi incideret coram
judice Eccleſiaſtico, veluti ſi exciperetur contra electum, vel
præſentatum, confirmandum, vel conſecrandum, benedicen-
dum, vel ordinandum, quòd eſſet illegitimè natus: tunc eſſet
verè peremptoria, & eo caſu verum eſſet dictum Innocentii
in d. c. Tuam, ad fin. verſ. Vel dic hanc dilationem, quia nec
præjudicat proceſſui, nec juriſdictioni, ſed ſolùm probata in-
fert præjudicium actori in ſua petitione, quàm perimit. Et
hanc diſtinctionem Jo. Andreæ in effectu ſequuntur *in d. c.*
Tuam, infra eod. Henric. Boich. *n.1.* Bellam. *n.11.* Butr. *eod.*
Card. *n.4.* & Abb. *n.6.* nec ab his diſcrepat Calder. *hic in 3. qu.*
n.19. Cujus diſtinctio prolixior eſt, ſed ſatis clara; & eam
ſequitur Anchar. *in d. c. Tuam, n.9.*

DE ORDINE COGNITIONUM.

Honorius III. Ludovico Regi Francorum.

CAPUT III.

TUam non credimus latere prudentiam, cauſam natalium Reginæ Cypri ad examen noſtrum (utpotè quæ ad forum Eccleſiaſticum pertinet) eſſe delatam: & infrà. Quia verò antequam natalium cauſa terminata eſſet, dependentem ex illa ſucceſſionis cauſam incipere nihil aliud eſſet, quàm diverſis proceſſibus intricare negotium, & confuſione quadam judicii ordinem perturbare: ſi fortè ab ipſa Regina fueris ſuper hoc requiſitus, donec jam dicta cauſa natalium Apoſtolico judicio finem acceperit, patienter expectes.

SUMMARIUM.

1 *CAuſa natalium pendente coram judice Eccleſiaſtico quæſtio hæreditatis per ſæcularem judicem inchoari non debet, & num.6.*
2 *Judicium incipit à litis conteſtatione.*
3 *Exceptio illegitimitatis eſt peremptoria, & ſuſpenſiva juriſdictionis judicis laici.*
4 *Et litis conteſtationem non inducit.*
5 *Litis conteſtatio non inducitur per exceptionem excommunicationis.*
6 *Hæreditatem petenti obſtat exceptio nativitatis, quæ debet prius coram Eccleſiaſtico judice terminari.*
7 *Cauſa natalium ad Eccleſiam pertinet tam principaliter, quàm incidenter, & per viam exceptionis.*
Proſp. Fagnan. in II. Lib. Decretal.
8 *Etiamſi de illa agatur poſt obitum parentum.*
9 *Judex laicus de quæſtione ſpirituali, nec principaliter, nec incidenter poteſt cognoſcere, & n. ſeq. & n.25.*
Etiam de jure civili, num.26.
10 *Judex hæreditatis cognoſcit incidenter de cauſa ſtatus, licèt de illa principaliter cognoſcere non poſſit.*
11 *Cauſa natalium eſt ſpiritualis, & matrimonialis.*
12 *Præjudicialis quæſtio ſi incidat in cauſa aliqua, ſuperſedendum eſt in principali, donec præjudicialis terminetur.*
13 *Sive incidat civilis, quæ præjudicet civili.*
14 *Sive incidat civilis, quæ præjudicet criminali, & è converſo.*
15 *Sive incidat criminalis, quæ præjudicet criminali.*
16 *Judex laicus, coram quo incidit quæſtio natalium,*

cur debeat ſuperſedere in cauſa hereditatis.
Quaſtio natalium an ſit praiudicialis cauſa hereditatis, ibid.
17 *Cauſa hereditatis prout dependet à quaſtione legitimitatis, non pertinet ad iudicem Eccleſiaſticum.*
18 *Niſi coram Papa, vel coram Epiſcopo habente iuriſdictionem temporalem in loco, quaſtio legitimitatis, & hereditatis ſimul proponatur, & n.32.*
19 *Cauſa principalis, & incidens ubi ſunt tractanda coram diverſis iudicibus, pendentia incidentis ſuſpendit iuriſdictionem in principali, & n.22.*
20 *Iudex Eccleſiaſticus, coram quo pendet quaſtio incidens praiudicialis, poteſt inhibere iudici laico, ne interim procedat aut proceſſum inchoet ſuper principali.*
21 *Et inhibitio fieri poteſt ſine cauſa cognitione.*
23 *Et an proceſſus ante inhibitionem ſit nullus, parte non opponente, vel appellante.*
24 *Iuriſdictio iudicis an & quando ex incidentia cauſa prorogetur ad aliam ſpeciem iuriſdictionis, & num. ſeq.*
25 *Quid ſi ſpecies ſit omnino diverſa natura, & altioris gradus.*
Et quid ſi ſit talis ex accidenti ratione perſona, n.34.
Et quid ſi ſpecies non ſit ſeparata natura, nec altioris, ſed inferioris gradus, n.30.
27 *Iudex, qui merum & mixtum imperium non habet rationе incidentia, vel prorogationis non poteſt de his cognoſcere, qua ſunt meri vel mixti imperii.*
28 *Iudex laicus non poteſt etiam incidenter cognoſcere de exceptione excommunicationis, ſimonia, vel intruſionis.*
Et quid in periuro, n.29.
31 *Iudex Eccleſiaſticus poteſt de quaſtione temporali cognoſcere incidenter, vel per reconventionem.*
32 *Iuriſdictio in temporalibus habitu eſt penes Eccleſiam.*
33 *Iudex laicus an poſſit cognoſcere de cauſa Eccleſiaſtica per viam reconventionis, & n.ſeqq.*
35 *Conſuetudo, ut iudex laicus ſit competens in cauſa civili reconventionis contra Clericum, ſervanda eſt, cùm articulus ſit dubitabilis, & num.59.*
36 *Iudex laicus an poſſit incidenter cognoſcere de cauſa legitimitatis, ſi controverſia non in iure, ſed in facto conſiſtat, & num. ſeqq. uſque in finem.*
37 *Vſurarum quaſtio an pertineat ad iudicem laicum ſi ſit conventio ſuper facto, & non ſuper iure, & n. ſeq. & n.55.*
39 *Decimarum cauſa ſi ſit quaſtio ſuper iure decimandi, ſpectat ad forum Eccleſia tantum: ſecus ſi ſuper facto.*
40 *Vxor ſi petatur ut uxor, nec dubitetur de viribus matrimonii, cauſa tractari poteſt coram iudice ſaculari.*
Declaratur, num.62.
41 *Authores pro opinione negativa expenduntur, & n.ſeqq. uſque ad n.44. & n.61.*
Cauſa natalium, ſi ſit contentio an quis ſit filius huius, vel alterius, tractari poteſt coram iudice laico, coram quo incidit: ſecus ſi ſit contentio an matrimonium ſit contractum, ibid. & n.ſeqq.
42 *Libellus in cauſa legitimitatis qualiter formetur.*
43 *Iudex laicus, coram quo aliquis accuſatur de adulterio, ſi opponatur quod matrimonium non ſit contractum, debet hunc articulum ad Epiſcopum remittere.*
44 *Legitimati per ſubſequent non ſuccedunt in feudo, ad quod vocantur nati, & procreati ex legitimo matrimonio.*
45 *Intellectus* c. Si judex laicus, de ſent. excom. lib.6. *& n.ſeq. & n.52. & ſeqq.*
Quaſtio facti an matrimonium fuerit contractum non minus eſt ſpiritualis, & de foro Eccleſia, quam ſit quaſtio facti, an quis fuerit ordinatus, ibidem & num.52.
46 *In ſpiritualibus iudex ſacularis eſt competens ſi cadant in laicum active, & quaſtio ſit ſuper facto alias ſecus, ſecundum diſtinctionem Ancharani.*
Sed contra, n.49. & ſeqq. uſque ad n.61.
47 *Iuriſpatronatus quaſtio, ſive ſit iuris, ſive facti, ad iudicem laicum non pertinet.*
48 *Hereſis crimen eſt mere Eccleſiaſticum etiamſi ſit quaſtio ſuper facto, & n.50.*
49 *Iudex laicus etiam incidenter non poteſt cognoſcere de quaſtione facti an quis ſit ſimoniacus, intruſus, vel baptizatus, & num.51.*
53 *Iudex laicus nec incidenter poteſt cognoſcere de quaſtione facti an captus inceſſerit in habitu, & tonſura.*
54 *Facti quaſtio habet complicationem, & mixturam inſeparabilem cum quaſtione iuris.*
56 *Poſitiones ſuper matrimonio an fieri poſſint coram iudice ſaculari.*
57 *Confeſſio etiam ſpontanea coram iudice incompetenti non valet.*
58 *Conſenſus partium, vel conſuetudo non removet incapacitatem iudicis laici in ſpiritualibus.*
59 *Conſuetudo in articulo dubitabili propter varietatem opinionum declarat iudicis competentiam.*
60 *Terminus à Papa, vel alio Superiore iudice Eccleſiaſtico eſt praſi endus, infra quem natalium quaſtionem proſequatur, & de hereditate nullatenus ſe intromittat.*
61 *Authores pro opinione affirmativa expenduntur.*

T*Vam*. Continet materiam profundam, & legitur du- 1
pliciter.
Primò, ſcilicet intelligendo quæſtionem natalium fuiſſe
motam principaliter coram Papa, eaque pendente fuiſſe pe-
titam hæreditatem coram judice ſæculari. Et huic lecturæ
ſuffragatur littera ibi, *Succeſſionis cauſam incipere*, nec non
ibi, *Si forte ab ipſa Regina fueris ſuper hoc requiſitus*. Qui-
bus verbis Pontifex clarè ſupponit cauſam hæreditatis co-
ram Rege Franciæ, nondum fuiſſe inchoatam; & nihil-
ominus quæſtio natalium ad examen Papæ jam fuerat dela-
ta, ut dicitur in principio textus, & juxta hanc lecturam
hoc intendit ſecundùm Joan. Andr. & alios poſt eum. Pen-
dente cauſa natalium coram Eccleſiaſtico judice quæſtio
hæreditatis per ſæcularem judicem inchoari non debet.
Secundò, legitur intelligendo prius hìc fuiſſe petitam hæ-
reditatem coram judice laico, & exceptum fuiſſe de illegiti-
mitate, prout intellexit gloſſa. Et eſt communis lectura,
ut teſtantur hìc Joan. Andr. *num.4.* & Butr. *num.17. verſ.*
Advertendum, & hoc modo verbum, *Incipere*, exponitur,
id eſt, inceptam proſequi: & verba, *Super hoc requiſitus*,
exponuntur, id eſt, pro cauſæ proſecutione. Sed quia hæc 2
expoſitio vim infert litteræ, ſuſtinendo communem lectu-
ram, poteſt dici, judicium incipere à litis conteſtatione, quæ
dicitur litis exordium, & principium cauſæ, ut legitur, &
not. in cap. Super quæſtionum, §. *Intentionis*, *ſupra de offic.*
Delegat. ita ut antea non dicatur lis mota, *cap. Ex parte*,
il ſecondo, *in fin. de verbor. ſignificat.* & notat Bald. *conſ.* 150.
Caſus actualiter, *num.2. verſ. Ex quo apparet lib.2.* Hoc au- 3
tem caſu quamvis Regina Cypri primò petiiſſet hæredita-
tem coram Rege Franciæ, tamen cùm illius adverſarius
illicò oppoſuerit exceptionem illegitimitatis, quæ perem-
ptoria eſt, *cap.1. ſupra eod.* & ſuſpenſiva juriſdictionis judi-
cis laici, ut hìc, *& in cap. Lator infra*, *qui filii ſint legit.* Uti-
que per hoc litem non fuit conteſtatus, ut eſt text. *in cap.2.* 4
& ibi gloſ. *penult.* & communiter omnes *de lit. conteſt. lib.6.*
cùm non habuerit animum litigandi coram Rege, quin po-
tiùs illius juriſdictionem declinandi, ut notat gloſ. *unic. verſ.*
Quod eſt intelligendum, *in c.1. ſup. de lit. conteſtat.* ubi etiam
Innoc. *n.1.* & ibi dixi *n.39.* Unde in ſimili ſi contra agentem 5
in foro ſæculari reus excipiat, quod ſit excommunicatus, per
hoc litem non conteſtatur, nec judex ſæcularis poteſt de hu-
juſmodi exceptione cognoſcere, ſed debet remittere ad Ec-
cleſiaſticum, ſecundùm opinionem Vincentii, & commu-
nem, ut dicam *infr. n.28.* Idem ergo dicendum in propoſito. 6
Et hoc ſenſu verbum, *incipere*, retinet propriam ſignificatio-
nem, & ſalvatur communis lectura, ſecundùm quam textus
hoc dicit: Petenti hæreditatem obſtat exceptio nativitatis,
quæ debet primitus coram Eccleſiaſtico judice terminari.
Quidquid tamen ſit, quod pertinet ad juris effectum, uter-
que intellectus eſt in ſe verus, quia ſive quæſtio nativitatis
prius moveatur coram judice Eccleſiaſtico, ſive incidat co-
ram judice ſæculari, ſolus Eccleſiaſticus cognoſcit, ut eſt ca-
ſus apertus *in d.c. Lator infra*, *Qui filii ſint legit.* & hìc decla-
rat. Cardin. *n.3. verſ. Quantum tamen*.

Nota

7 Nota primò ibi, *Ad forum Eccleſiaſticum*, cauſam Na-
talium ad Eccleſiam pertinere, non ſolùm ſi de illa princi-
paliter agatur, ſed etiam ſi incidenter, & per viam exce-
ptionis, ut hìc eſt caſus ſecundùm communem lecturam,
concordat *d.cap.Lator infr. Qui filii ſint legitimi:* ubi ſimi-
liter eſt caſus; & hìc notant gloſ.1. *& fin.* Innoc. *in princip.*
Abb. Antiq. *num.*4. Hoſt. *num.*1. *&* 3. *verſ. ſic patet.* Joan.
Andr. *num.*2. Anchar. *in* 1. *not.* Abb. Siculus *num.*3. & reliqui
omnes, & ita communiter concludi atteſtatur Ripa *in cap.*
8 *Decernimus num.*17. *ſupra de Iudic.* Quod procedit non
modò ſi de quæſtione nativitatis agatur in vita, ſed etiam
poſt obitum parentum, quia ſolus Eccleſiaſticus cognoſcit,
*ut cap.*1.2. *&* 3. *c. Pervenit, c. Per tuas infra, Qui filii ſint le-
git.* ſecundùm Innoc. *ubi ſupra*, Hoſt. *num.*3. & Joan. Andr.
*num.*2. *circa finem*.

Rationem principalis concluſionis reddit Innocentius
*hìc num.*1. *verſ. Sed hoc poteſt eſſe*, quia ſcriptum eſt, *quos
Deus coniunxit, homo non ſeparet*, Matth. 19. *cap. Quos Deus*
33. *quæſt.*2. *cap. Inter corporalia ſupra de translat. Epiſcop.*
Ergo ſimiliter inter eos non fuiſſe matrimonium, non ho-
mo, ſed is ſolus, qui vices Dei gerit in terris, poteſt ju-
dicare, *dict. cap. Inter corporalia*, vel cui ipſe commiſerit,
ſcilicet Epiſcopus, ſecundùm Abb. Antiq. *hìc num.*4. Ho-
ſtienſ. *num.*2. *verſ. Secunda eſt*, Joan. Andr. *num.*1. Butr. *n.*15.
Abb. Siculum *num.*3.

9 Vel dic generalem rationem eſſe, quia de quæſtione
ſpirituali judex laicus ob ejus incapacitatem nec principali-
ter, nec incidenter, nec per reconventionem poteſt cogno-
ſcere, *cap. Decernimus, & cap. Quanto, ſupra de Iudic. dict.
c. Lator, & cap. Cauſam* 1. *&* 2. *infra, Qui filii ſint legit.* &
notant hìc gloſ. *ult.* Innoc. *nu.*1. *verſ. Vel dic generaliter*, Hoſt.
*num.*2. *verſ. Tertia eſt, & num.*7. *in ver. Apoſtolico iudicio*,
Abb. Antiq. *in fin.* Joan. Andr. *num.*1. *in fin.* Abb. Sicul. *n.*3.
verſ. Vel ſecundùm Innocentium, & reliqui omnes, Ripa *in d.
c. Decernimus, n.*17. ubi de communi.

10 Atque ita non obſtat textus *in l. quoties, C. de iudiciis, &
in leg.*1. *C. de ordin. Iudic.* ubi Judex hæreditatis cognoſcit
incidenter de cauſa ſtatus, licèt de illa principaliter cogno-
ſcere non poſſit, nam in quæſtione ſpirituali diverſa eſt ra-
tio propter incapacitatem judicis laici, ut in juribus præ-
allegatis: & eſt ex mente Abbatis Antiq. *d. num.*4. & decla-
rat Bald. *num.*2. nam ſecundùm eum hìc cauſæ erant diverſi
fori, incompatibiles, & derogatoriæ, quia judex ſæcularis
non eſt capax cognoſcendi de cauſis Eccleſiaſticis: ibi au-
tem erat capax, quod fuſiùs explicat idem Baldus *in l. Quo-
ties num.*1. *verſ. contra legem noſtram, & num.*2. *C. de iudic.*
Explorati autem juris eſt cauſam natalium eſſe ſpiritualem,
ſeu matrimonialem, quia pendet ex matrimonio, quod eſt
unum ex ſeptem legis Euangelicæ Sacramentis à Chriſto
Domino inſtitutum, & gratiam conferens, Concil. Trid.
*ſeſſ.*24. *de Sacram. matrim. can.*1. Unde ad Vicarium ipſius
inſtituentis, vel ab eo deputatum pertinet illius cognitio,
11 ut hìc per Abbatem *num.*3. *verſ. Item matrimonium*, & per
Hoſt. *in cap.*1. *num.*4. *infra ut Cler. vel Monach.* adeò ut ſi
quis dixerit cauſas matrimoniales non ſpectare ad judices
Eccleſiaſticos, anathema ſit, *d. ſeſſ.*24. *can. ult.*

12 Secundò nota ibi, *dependentem ex illa ſucceſſionis cauſam*,
quòd ſi quæſtio præjudicialis incidat in cauſa aliqua, ſuper-
ſedendum eſt in cauſa principali, donec ipſa præjudicialis
quæſtio terminetur, *arg.* §. *Praeiudiciales, Inſtit. de act.* Et
eſt ratio, quia probata quæſtione præjudiciali, cauſa prin-
cipalis illicò eſt perempta, *c.*1. *ſupra eod.* & hìc notat gloſ.2.
Innocent. *num.*1. *verſ. Poteſt ergo dici*, Hoſtienſ. *num.*2. *&* 5.
in ver. Perturbare.

13 Quod verum eſt ſive incidat quæſtio civilis, quæ ſit præ-
judicialis civili, veluti ſi petenti hæreditatem objiciatur,
quòd non ſit legitimus: nam de legitimitate priùs eſt co-
gnoſcendum, *ut hìc, & in cap. Lator, infra qui filii ſint le-
git.* quia ſi ſuccumbat in quæſtione legitimitatis, non ha-
bebit locum hæreditatis petitio, cùm illegitimus non poſſit
hæres eſſe, *cap.*2. *cap. Quod nobis, cap. Referente, & cap. Ex
tenore, eodem tit.* Abb. Antiq. *hìc num.*2. ſive incidat quæ-
14 ſtio civilis, quæ præjudicet criminali, ut ſi ei, qui gerit ſe
pro libero, & de aliquo crimine accuſatur, moveatur quæ-
ſtio ſtatus, *ut cap. Prius eſt*, §. *Aliquando*, 3. *quæſt.*11. & nota-
tur *in cap.*1. *ſupra eodem*. Sive incidat quæſtio criminalis,
quæ ſit præjudicialis civili, veluti ſi petens hæreditatem ex
teſtamento accuſetur quòd teſtatorem compulerit ut eum
15 hæredem inſtitueret, *ut l.*1. *C. Si quis aliq. teſt. probib.* Sive
demum incidat quæſtio criminalis, quæ præjudicet crimi-
nali, veluti ſi ſervus Dominum ſuum de capitali crimine
accuſaverit: non enim audiri debet, ſed decapitari ante li-
tem conteſtatam, *ut in d.* §. *Si aliquando*. His enim caſibus
cognoſcendum eſt prius de quæſtione incidenti, ut hìc in
gloſ. *in ver. Dependentem*, & per Hoſt. *n.*5. *in verſ. Perturbare*,
& Joan. Andr. *n.*10. & de his conſule Speculat. *in tit. de in-
cid. quæſt.*

Tertiò nota ibi, *Iudicii ordinem perturbare*, & ſigna ra- 16
tionem, cur judex laicus, coram quo incidit quæſtio nativi-
tatis, debeat ſuperſedere in cauſa hæreditatis, quouſque le-
gitimitatis quæſtio fuerit terminata: hoc enim non prove-
nit ex eo, quòd quæſtio natalium ſit præjudicialis petitioni
hæreditatis, ſecundùm Innoc. *hic ad fin. verſ. Vel dic hanc
dilationem*, ſed quæſtio hæreditatis differtur, quia cauſa
matrimonialis non poteſt agi, niſi coram judice Eccleſiaſti-
co. Et forſan judex ſæcularis non patietur, ut quæſtio hæ-
reditatis coram alio, quàm coram ſe examinetur. Ergo ne-
ceſſe eſt, ut hæreditatis quæſtio differatur; alioquin cùm
iſtæ duæ quæſtiones invicem ſe contingant, ſi ſimul & eo-
dem tempore agerentur coram diverſis judicibus, accidere
poſſet, ut diverſi judices circa eamdem perſonam & hæredi-
tatem diverſas ſeu contrarias ferrent ſententias, Eccleſiaſti-
co ſcilicet ipſam illegitimam pronuntiante, & ſæculari hæ-
reditatem eidem tamquam legitimæ adjudicante, & ſic ſe-
queretur abſurditas, & contrarietas intolerabilis, ſecundùm
Innocentium, cum quo tranſit hìc Hoſt. *n.*3. *verſ. Et eſt
ratio*, & Abb. *n.*6. *verſ. Ex quo enim quæſtio*. Cæterùm an ali-
quo reſpectu quæſtio nativitatis dici poſſit præjudicialis
cauſæ hæreditatis, plenè ſcripſi *in c.*1. *ſup. eod. in ult. quæſtione*.

Quartò nota ibi, *Super hoc fueris requiſitus*, cauſam hæ- 17
reditatis inter laicos, prout deſcendit à quæſtione legitimi-
tatis, non ſpectare ad judicem Eccleſiaſticum, ſed ad Regem
in ſuo Regno; & ſic ad judicem ſæcularem, quando prin-
cipalis intentatur ſeparatim à quæſtione legitimitatis prin-
cipaliter intentata, ut hìc per Butr. *in* 2. *&* 3. *not.* & eſt ca-
ſus *in cap. Cauſam il ſecondo infrà, Qui filii ſint legit.* Tu dic
idem ſecundùm Imol. *num.*4. Si quæſtio legitimitatis inci-
dat in cauſa hæreditatis principaliter intentata coram judi-
ce ſæculari, ut eſt textus *in d. cap. Lator eodem tit. & hìc*,
ſecundùm intellectum gloſſ. & communem. Secus autem 18
eſt ſi coram Papa, vel coram Epiſcopo habente juriſdictio-
nem temporalem in loco proponatur ſimul quæſtio na-
talium, & hæreditatis, quia poterit de utraque cogno-
ſcere, ſecundùm Innocentium *hìc circa finem*, Hoſtienſ.
*num.*3. *verſ. Si ergo*, Joan. Andr. *num.*5. *verſ. Si autem
coram Papa*, Collectar. *num.*2. Butr. *num.*17. *verſ. Ideò
ſi quæſtio*, & Abb. *num.*6. *verſ. Unde cum hìc*, & idem
Joan. Andr. *in cap. Lator ſuper gloſ. fin. infra, Qui filii ſint
legit.* licèt Vincent. contra.

Quintò nota ibi, *Apoſtolico iudicio finem acceperit*, juxta 19
communem lecturam gloſſ. quòd ubi quæſtio incidens, &
principalis veniunt tractandæ coram diverſis judicibus;
tunc pendentia incidens ipſo jure ſuſpendit juriſdictionem
ſuper principali, ut hìc per Butr. *in* 4. *notab.* & eſt ex men-
te Hoſt. *num.*3. *in fin.* qui exponit ver. *Delatam*, ſcilicet
eo ipſo, quod quæſtio nativitatis propoſita fuit coram
Rege, & ita eſt caſus, in quo aliter quàm per appellatio-
nem ſuſpenditur juriſdictio, & eſt caſus ſpecialis, in quo
prius pronuntiatur ſuper incidenti, quàm ſuper principa-
li, licèt regulariter contra, *ut in cap.*1. *ſupra eodem, & l.*1.
C. de ordin. iudic. Sed illud quando coram eodem Judice
ambæ tractantur, ſecundùm Imol. *hìc num.*4. Item eſt ca-
ſus in quo peremptoria exceptio vel replicatio, etiam poſt li-
tem conteſtatam propoſita, habet effectum dilatorium, ut
per Butr. *ubi ſuprà*, & vide gloſſam primam *in cap. Exce-
ptionem, infra de except.*

Ultimò nota ibi, *patienter expectes*. Judicem Eccleſia- 20
ſticum, coram quo pendet quæſtio incidens ex ſui natura
præjudicialis, poſſe inhibere judici laico, ne interim pro-
cedat, vel proceſſum inchoet ſuper principali, *ut hìc*. Et
quamvis regulariter non mittatur inhibitoria, niſi cauſa
cognita, ut in Auth. *in med. lit. non fieri ſac. form.* §. 1. *cap.
Non ſolum, & cap. Romana de appellat. lib.*6. Et hujuſmodi
recurſus ad judices Eccleſiaſticos multoties fiant ad intri-
candos proceſſus, & eludendam juriſdictionem judicis
laici, ut per Feder. de Senis *conſ.*93. *Factum quod propo-
nitur num.*6. *in fin.* tamen hoc caſu inhiberi poterit ſine
cauſæ cognitione, ut hìc innuitur, *& in dict. cap. Lator*,

qui filii ſint legit. & firmat Lap. *alleg.*60. quæ incipit, *Viſis*
22 *litteris num.*7. & Butr. *hic num.*9. Hæc enim eſt potiùs quædam declaratio, quàm inhibitio; quia juriſdictio judicis ſæcularis ſuper principali propter incidentiam quæſtionis natalium, ſeu alterius præjudicialis eſt ipſo jure ſuſpenſa, ut dictum eſt *ſuprà in 5. not.* etiam ante ullam inhibitionem judicis Eccleſiaſtici, quia ſufficit inhibitio juris, ut per Feder. de Senis *conſ.*98. *Nicolutius num.*3. *verſ. Præterea, & num.*5. *verſ. Concludendum*, & Butr. *hic num.*12. *verſ. Et*
23 *hæc inhibitio:* & eſt ex mente Innocentii *in cap. Cum M. num.*10. *ſuprà de Conſtit.* nam ſecundùm eum quando cauſa eſt coram diverſis judicibus, quorum unus eſt inferior, alter ſuperior, ipſo jure abſque oppoſitione, vel inhibitione revocata eſt juriſdictio inferioris, *cap. Licet de offic. legat. cap. Quamvis* 3. *quæſt.*6. De quo tamen dic latiùs, ut hic per Butr. *num.*12. *verſ. Hæc videntur*, & Abb. *num.*11. ubi plenè videas, an proceſſus abſque inhibitoria ſit nullus parte non opponente, vel appellante.

24 In gloſſa ultima QUÆRO generaliter, an incidentia cauſæ proroget juriſdictionem judicis ad aliam ſpeciem juriſdictionis, ita ut judex quamvis non poſſit de illa principaliter cognoſcere, poſſit tamen incidenter, vel per viam reconventionis.

25 Doctores ſolvunt quæſtionem diſtinguendo: nam aut quæritur, an ex incidentia cauſæ prorogetur juriſdictio ad ſpeciem omninò diverſam, & ſeparatæ naturæ, & altioris gradus: & dicendum eſt non prorogari; unde judex laicus de cauſa ex ſui natura ſpirituali puta matrimonii, electionis, aut conſimilis, aut ſpirituali annexa, ut juriſpatronatus, nec incidenter, nec per reconventionem poteſt cognoſcere; & ita ad hanc ſpeciem non fit prorogatio, prout hic tenent gloſ. *final.* Innoc. *in princip.* Hoſtienſ. *num.*3. *verſ. Sic patet*, Butr. *num.*17. *verſ. Dic quod ſi quæris*, & communiter Canoniſtæ, ut Abbas teſtatur *num.*9. & probatur irrefragabiliter in hac Decretali juxta communem intellectum *in cap. Lator infrà qui filii ſint legit. & in cap. Si iudex laicus,*
26 *de ſentent. excommunicat. lib.*6. & idem tenet Bart. *in leg. Quoties num.*1. *C. de iudic.* dicens, hoc procedere etiam de jure civili, *per leg. Omni in novatione, C. de ſacroſ. Eccleſ.* quod etiam dixerunt Hoſtienſ. *hic num.*7. *verſ. Et hoc eſt ve-*
27 *rum*, & Abb. *n.*9. *verſ. Et quod ſuprà dixi.* Quo fit ut judex, qui merum, & mixtum imperium non habet, ſed ſimplicem juriſdictionem, non poſſit ratione prorogationis, ſeu incidentiæ de his cognoſcere, quæ ſunt meri, vel mixti imperii, ut notat gloſ. *un. in leg. Inter convenientes, ff. ad municipalem*, Butr. *hic num.*17. *verſ. Ideò non prorogatur*, & Abb. *dict. num.*9. *verſ. Sicut dicimus in prorogatione.* Hinc
28 etiam fit, ut ſi agenti in foro ſæculari objiciatur, quòd ſit excommunicatus, non poſſit judex laicus de hoc incidenti excommunicationis cognoſcere, ſed debeat remittere ad Eccleſiaſticum: ita Vincentius hic, qui idem dicit ſi objiciatur, quòd ſit ſimoniacus, intruſus, vel perjurus. Et ſequuntur Hoſt. *num.*7. *verſ. Quid ergo obiicitur*, Joan. Andr. *num.*10. *verſ. Dixit etiam*, & Abbas *num.*9. *verſ. Ex quo etiam infertur*, quidquid contra ſcripſerit
29 Bart. *in leg. Titia num.*5. *ff. ſolut. matr.* licèt quod dictum eſt de perjurio, Joan. Andr. non credat verum, & remittit ad ea, quæ ipſe notat *in cap. fin. de foro compet. lib.*6. *ſuper ult. gloſ.* de quo vide pleniſſimè Petr. de Anchar. *in cap. Ea quæ in* 3. *quæſt. de reg. iur. lib.*6.

30 Aut quæritur an ex incidentia cauſæ prorogetur juriſdictio judicis ad ſpeciem non omnino diverſam, ſed alterius naturæ, ſaltem quoad habitum, nec altioris, ſed inferioris gradus: & ad illam ſpeciem prorogatur juriſdictio:
31 Ideòque ſi quæſtio temporalis incidat coram judice Eccleſiaſtico, vel per reconventionem, utique poterit de illa
32 Eccleſiaſticus cognoſcere; quia juriſdictio Eccleſiaſtica ſuperior eſt temporalis, & quia habitu in temporalibus juriſdictio eſt penes Eccleſiam, *cap. Cauſam qui filii ſint legit. cap. Novit de iudic.* ac proinde cauſa temporalis incidenter, circumſcripta cauſa ſanguinis, poteſt tractari coram Eccleſiaſtico, ut hic per Butr. *n.*17. *verſ. ad diverſam autem ſpeciem*, Abb. *num.*9. *verſ. Secus autem in his*, & tenent Innocentius, Hoſtienſis, & Joan. Andr. ſuprà cita-
33 ti *num.*18. Supraſcriptam theoricam poſuit Vincentius hic, qui diſtinxit inter cauſas, quæ in ſui natura ſunt Eccleſiaſticæ, ſeu de foro Eccleſiæ, ut ſpirituales, matrimoniales, & conſimiles; & inter eas, quæ ſolùm ex accidenti, & ratione perſonarum poſſidentium ſpectant ad judicem Eccleſiaſticum, ut eſt cauſa poſſeſſionum Clericorum. Primæ nec incidenter, nec per reconventionem tractari poſſunt coram judice laico: Secundæ verò poſſunt, ut per eum, cujus diſtinctionem ſimpliciter ſequuntur hìc Joan. Andr. *num.*10. *verſ. Dixit Vincentius*, & Butr. *dict. num.*17. *verſ. Quandoque incidit;* ſentit ergo Vincentius ratione incidentiæ, vel per reconventionem cauſas Clericorum, quæ non ſunt ſpirituales, vel quaſi tractari poſſe coram judice ſæculari.

Verùm Abbas *dict. num.*9. *verſ. Et quod dicit*, appro- 34
bat quidem ſententiam Vincentii quoad incidentiam cauſæ; ideòque ſi Clericus civiliter agat contra laicum in foro ſæculari, & reus opponat, quòd Clericus actor ſit filius ſuus, & ſit cauſa, in qua pater non poteſt à filio conveniri; utique de hoc incidenti judex laicus poterit cognoſcere, quia nihil obſtat ſecundùm eum. Sed quoad reconventionem ſecus putat, quia illa eſt ſecunda conventio, & ſuper illa principaliter pronuntiatur; unde remittit ad ea, quæ ſcripſit *in cap. At ſi Clerici de iudic. ubi à num.*21. *verſ. Reſtat ergo*, recitat opiniones, & in utramque partem diſputat articulum, an in cauſa merè civili procedat reconventio Clerici coram judice ſæculari: & poſt prolixam examinationem concludit pro parte negativa.

Cæterùm contrariam opinionem ſequuntur gloſſæ, & 35
magis communiter Doctores, quæ etiam ſervatur de conſuetudine, ut teſtatur Joan. Andr. *in d. cap. at ſi Clerici*, & cùm articulus ſit valdè dubitabilis propter varietatem opinionum, hujuſmodi conſuetudo attendenda eſt, ut idemmet Abbas fatetur *ibid. num.*25. *verſ. Sed ego*, vide tu noviſſimè Carol. de Graſſ. *in ſuo tract. de effect. Clericat. effect.*1. *num.*745. ubi pro regula firmat Clericum poſſe reconveniri coram judice laico, & plurimis relatis teſtatur eam eſſe veriorem & magis communem eamque ſex modis ampliat, & octodecim limitat.

Ulterius QUÆRO, an judex laicus poſſit incidenter 36
cognoſcere de cauſa legitimitatis, ſi controverſia non in jure, ſed in facto conſiſtat.

In hoc articulo duæ ſunt Doctorum opiniones. Prima eſt eorum, qui putant judicem laicum eſſe competentem in incidenti legitimitatis, quando non agitur de quæſtione aliqua juris, puta an matrimonium ſit validum, ſed tantummodo de quæſtione facti, videlicet an matrimonium fuerit contractum, necne. Et hujus ſententiæ primò fuit Bart. *in l.*2. *num.*4. *ff. de iuriſd. omn. iudic.* ubi ait, quæſtionem illam, an fuerit matrimonium inter patrem, & matrem alicujus, eſſe ſuper facto, nec eſſe cauſam ſpiritualem; & propterea illam poſſe expediri per judicem ſæcularem: ſecus ſi ſit quæſtio juris, puta quia poſito facto pro conſtanti, eſt quæſtio, an inter eos potuerit eſſe matrimonium; quia hæc quæſtio ſpiritualis eſt, nec de illa poteſt judex laicus ſe intromittere; & ita intelligit *hoc cap. & cap. Lator infra, qui fil. ſint legit.* Idipſum voluit idem Bart. *in l. Quoties num.*1. *verſ. Tamen conſuevi, C. de iudic.* ubi dixit, an quis deſponſaverit talem, necne eſſe quæſtionem facti, quæ nihil habet ſpiritualitatis; & ideò ſpectat ad cognitionem judicis ſæcularis. Sed ſi eſſet contentio, an inter eos potuerit eſſe matrimonium, vel an ſint aliqua verba quæ
matrimonium inducerent; hoc ſpirituale eſt: & ita lo- 37
quuntur præallegata cap. ſecundùm eum. Et idem dixit de uſuris: nam ſi ſit contentio ſuper facto, puta, quia creditor dicit ſe numeraſſe totam ſummam in inſtrumento comprehenſam: debitor dicit ſe non recepiſſe, niſi dimidiam, & aliam dimidiam fuiſſe adjectam in fraudem uſurarum: iſta quæſtio eſt facti, in qua nihil eſt ſpiritualitatis: ſed ſi partes confitentur pactum, & ſolum dubitatur, an contractus ex tali pacto deſcendens ſit uſurarius, hoc ſpirituale eſt, & ſpectat ad judicium Eccleſiæ, ut in Clem.1. *de uſur.* licèt ibi hoc non dicatur, ſed ponatur exemplum, quando controvertitur, an ſit ſolutum, vel non, ut quia debitor dicit ſe ſolviſſe, vel ſatisfactum eſſe de fructibus pignoris; de hoc enim cognoſcit laicus, ut obſervat Cardin. *hic num.*5. *verſ. Simile dicitur de contractu uſurario:* & ante eum Feder. de Sen. *conſ.*96. *Appareat quædam lex num.*2. Hanc Bartoli opinionem ſequitur hìc Anton. de Butr. *num.*17. *verſ. Hæc vera*, dicens, judicem laicum de cauſa ſpirituali non poſſe incidenter cognoſcere; & cauſam dici ſpiritualem, quæ ſpiritualiter agitatur, ut quia de jure ſpirituali controvertitur; ſecus verò ſi de puro facto

facto ſpiritualitati accidenti, veluti ſi petenti hæreditatem opponatur, quod non ſit filius legitimus talis, & ſolùm dubitetur, an matrimonium contractum fuerit de facto:
38 nam de hoc poterint cognoſcere judex ſæcularis, exemplo contractus uſuratii: nam ſi ſit quæſtio facti, videlicet an talis ſic contraxerit, necne quæſtionem decidit judex ſæcularis, ſed ſtante facto ſi vertatur in dubium, an contractus ſit uſurarius, vel non, cognitio ad Eccleſiaſticum pertinet, ut notat Paul. de Eleaz. in Clem. 1. *de uſur.* Et idem Butr. *in cap. Cum ſit generale, de foro compet.* & ibi etiam Marian. Socin. alios adducens *num.* 19. *verſ. Secunda principalis opinio*. Ergo ſimiliter ſi ſit controverſia, an fuerit matrimonium ad deciſionem articuli non ſpiritualis, nec à ſpirituali deſcendentis, & ex cujus deciſione nihil infertur ad matrimonii ſubſtantiam, veluti ſi objiciatur, quod talis non fuerit in poteſtate, quia inter illum, & illam nunquam fuit matrimonium: judex laicus poterit cognoſcere ad finem hoc decidendi, ſecundùm eum. Eamdem opinionem pluribus comprobat, & ab objectis tuetur Petrus de Anchar. *in repet. cap. Ea quæ in 4. qu. de regul. jur. lib.* 6. & ſequuntur Gemio. *conſ.65. Pro declaratione num.*4. Felin. *in cap. Cum ſit generale num.* 1. *verſ. In quibus collige hoc generaliter ſupra de foro compet.* Steph. Aufrer. *in tract. de poteſt. ſæcular. ſuper Eccleſ. reg.* 4. *Fallen.*8. Ripa *in c. Decernimus num.* 17. *de iudic.* Alexand. alios citans in *leg. Titia num.*6. *& 7. ff. ſolut. matrim.* ubi teſtatur hanc eſſe communem, & veram opinionem, & ibi Barboſ. *num.* 36. Jaſon *in leg. Quoties num.* 6. *Cod. de iudic.* ubi etiam ait, illas ſequi communiter Canoniſtas in hoc *cap. Tuam*, licèt ipſe dubitet. De communi etiam teſtantur Covarr. *in epit. de Sponſal. cap.* 8. §. 12. *num.* 3. Villal. *in comm. opin. ver. Iudex ſæcularis n.* 107. *& ſeqq.* & alii apud Farinac. *de inquiſit. qu.*8. *num.*25. Alios complures referunt Menoch. *in tract. de recuper. remed.*15. *num.* 338. & noviſſimè Carol. de Graſſ. *in tractat. de effect. Cleric. effect.* 1. *num.* 403. & Sanch. *de matrim. tom.* 1. *lib.* 3. *diſput.* 54. *num.* 4. qui ampliùs putat, & non benè judicem laicum poſſe cognoſcere, an matrimonium ſit clandeſtinum, quaſi hæc ſit quæſtio facti, & non juris.

39 Et eſt ſimile in cauſa decimarum: nam ſi Rector petit decimas à laico, & laicus excipit, quod non tenetur ſolvere, quia privilegiatus eſt à Papa, vel quia tenetur ſolvere Matrici Eccleſiæ, & non Capellæ, vel allegat compoſitionem factam authoritate Superioris, vel quia petitur decima de talibus rebus, de quibus laicus negat decimas deberi; & ſic eſt quæſtio de jure ſolvendi: In his, & ſimilibus caſibus quæſtio ad forum Eccleſiæ eſt referenda: ſin autem non ſit quæſtio de jure decimandi, veluti ſi Rector agat contra prædonem frumenti, vel emptorem, quia frumentum non erat decimatum; & ſic tranſivit cum onere ſuo, ut *in cap. Paſtoralis de decimis*: hoc caſu dubium non eſt quin judex ſæcularis contra laicum poſſeſſorem poſſit cognoſcere. Et idem dicendum ſi Rector petat res ſacras ad Eccleſiam pertinentes ſibi ſubtractas, vel ab aliquo detentas, vel ſi Rector petat laicum compelli ad ſolutionem decimæ ſubtractæ, vel ad illius æſtimationem ab eo, qui tenetur ſolvere decimam; & ſic ſola compulſio poſtulatur, quæ in facto conſiſtit. His enim caſibus benè poteſt Rector Eccleſiæ adire judicem ſæcularem. Ita ex facto reſpondit Feder. de Sen. *conſ.* 245. incip. *Domino Andrea per tot. maxime num.* 3. *verſ. Sine præiudicio*. Et idem dixit *conſ.* 96. *Apparet quædam lex num.* 3. *verſ. Sic dicam*: quem
40 refert, & ſequitur Anchar. *hic num.* 13. Facit quod notat Joan. Andr. *in addit. ad Speculat. in tit. Qui filii ſint legit. ver. Præiudicialem littera I.* ubi quod ſi petatur uxor, ut uxor, & non dubitatur de viribus matrimonii, hæc cauſa tractari poterit coram judice ſæculari, prout eum ſic refert Butr. *num.*20. *verſ. Per hoc dicit*: Quinimò Bart. *in d. l. Titia num.* 5. *ff. ſolut. matrim.* ampliùs videtur voluiſſe, ut etiamſi dubitetur de ſubſtantia matrimonii, hoc eſt, an legitimæ ſint nuptiæ ad effectum legitimitatis filii, cùm non deciditur quæſtio matrimonialis, nec aliqua ex illa deſcendens, quæ ſit ſpiritualis, ſed omninò ab illa ſeparata, poterit judex ſæcularis cognoſcere; aliàs ſequeretur, ut nec poſſet cognoſcere de excommunicatione, ſacrilegio, aut hæreſi ſi opponeretur, ſecundùm eum. Sed certè dictum Bartoli non admitterent Canoniſtæ, ut inquit Butr. *n.* 20. *verſ. Sed plus ſentire*, & de exceptione excommunicationis ſatis dictum eſt ſupra *num.* 28. Et longè minus admitterent quod ait Cynus *in l. Si contra, & l. Si vicinis, Cod. de nupt. in leg. Cum ancillis, C. de inceſt. nupt. & in l. fin. Cod. de inter matr.* videlicet quæſtionem legitimitatis ſpectare ad judicem ſæcularem in quantum agitur in finem hæreditatis temporalis. In hoc enim Cyn. malè loquitur, & contra Canones, ut hìc per Butrium *d. num.* 20. *verſ. Licet Cynus.*

Contrariam opinionem arbitror eſſe communem, ac 41
de jure veriorem. Quod ſit communis patet, quia illam ſequitur primò hìc juris Canonici illuminator Joan. Andr. *num.* 9. ubi ait, *Quæſtionem nativitatis ad iudicem Eccleſiaſticum pertinere, cum aliqua incidit dubitatio circa matrimonium, an fuerit legitimum, an non. Si vero nulla de hoc dubitatio defertur, ut ſi petenti hæreditatem coram iudice ſæculari poſſeſſor opponat, quod non ſit filius illius, cuius hæreditatem petit, ſed alterius, & ſic dubitatur de facto, an ſcilicet iſtius, vel illius ſit filius, tractabitur hæc nativitatis quæſtio coram iudice, coram quo incidit l.* 2. *Cod. de ordinar. Iudic.* Hæc Joan. Andr. qui ut vides clarè diſtinguit, an quæſtio facti implicet ſolam dubitationem filiationis, an ſcilicet actor ſit filius iſtius, vel alterius: & tunc judex laicus cognoſcet, an verò implicet dubitationem circa matrimonium; & tunc non ſolùm ſi dubitatio ſit circa jus, videlicet an matrimonium ſit legitimum, ſed etiam ſi ſit circa factum, id eſt, an matrimonium de facto fuerit celebratum, cognoſcat ſolus judex Eccleſiaſticus: allegat Goffredum idem dicentem, & ſubdit, idem tenet Hoſtienſis *hic qui num.* 7. eodem modo diſtinguit quæſtionem facti circa legitimitatem, ſeu matrimonium a quæſtione facti circa filiationem, itaut in ſecundo caſu tantùm cognitio ſit judicis ſæcularis: eodem modo loquitur Archid. *in cap. Benè quidem num.* 8. 96. *diſt.* dicens judicem laicum non poſſe de cauſa matrimoniali etiam incidenter cognoſcere, quando ſuper quæſtione natalium aliqua incidit quæſtio, ſeu dubitatio circa matrimonium: Secus ſi dubitetur de facto, an quis ſit filius hujus, vel alterius, & ſimiliter allegat Goffredum, neque ab hac diſtinctione diſſentit Federic. de Sen. *conſ.* 96. incipien. *Apparet num.* 3. *verſ. Sed dicebat Ioan. Andr.* Quam etiam amplectitur Cardin. *hic in gloſſ. ult. num.* 5. dicens, cognitionem natalium ad judicem Eccleſiaſticum, filiationis verò ad laicum pertinere, & apertiùs Bellam. *num.* 31. *in oppoſit.* ubi ait: Cùm quæritur, an de quæſtione nativitatis poſſit cognoſcere judex ſæcularis, diſtinguere habes, quia aut incidit quæſtio circa matrimonium, an fuerit legitimum, vel non; & tunc indubitatum eſt, quod ſolus Eccleſiaſticus judex de hoc cognoſceret, & judicabit. Aut nulla de facto dubitatio defertur de hoc, ſed de filiatione, id eſt, an petens hæreditatem ſit filius iſtius, vel alterius; & tunc coram judice ſæculari hæc nativitatis quæſtio tractabitur, coram quo incidit. Et ſequitur hic Petrus de Anchar. *num.* 12. *verſ. Propter hoc Bart.* ubi contra Bart. videtur tenere opinionem Baldi magiſtri ſui, licèt ſubdat, quod ſtante conſuetudine, ſecundùm quam fiunt quotidiè probationes ſuper matrimonio coram judice laico, poteſt etiam de jure defendi, ut valeant non tanquam probationes factæ in judicio, ſed tanquam probationes factæ extra judicium ad indaginem veritatis, & pro informatione judicis. Similiter Imol. *hic num.* 7. *verſ. Sed adverte*, aſſerit Joan. Andr. tenere contra Bart. & Butr. nam vult, ut qualitercunque ſit quæſtio de matrimonio, & ſic ſit quæſtio, an ſit contractum, necne iſta quæſtio ſit tractanda coram judice Eccleſiaſtico, per iſtum textum, & ſubdit quod idem videtur voluiſſe Bald. *in l. Omni*, *Cod. de Sacroſanct. Eccleſ.* Et propterea hæc opinio ſervaretur in practica. Rurſus verba Joan. Andr. recitat, & ſequitur Abb. *hic num.* 10. Hoc etiam eſt ex mente Innocentii *hic n.* 1. *verſ. Sed hoc poteſt eſſe*, dum ait, inter aliquos non fuiſſe matrimonium, non hominem, ſed ſolùm Dei Vicarium poſſe judicare: Verba enim illa non fuiſſe matrimonium, magis reſpiciunt dubium facti, quàm juris.

Similiter paulò infrà docet in cauſa legitimatis coram 42
judice Eccleſiaſtico ſic poſſe formare libellum, videlicet, Cùm pater meus non fuerit maritus talis Dominæ, de quo genuit talem, peto ut judicetis eam non legitimam. Pondera illa verba, *Cum pater meus non fuerit maritus*, quæ itidem non jus, ſed factum ipſum reſpiciunt. Et nihilominus Innocentius cenſet hunc articulum eſſe tractandum coram judice Eccleſiaſtico. Idipſum eſt ex mente Speculatoris *in tit. de Reconventione*, §. 2. *num.* 2. ubi ait judicem laicum, nec incidenter poſſe cognoſcere de cauſa matrimonia-

niali, quando contentioſè agitur, an aliqua ſit uxor, vel non, & partes hoc volunt probare, ſed cauſam eſſe ad Epiſcopum remittendam. Et ſubdit idem tenere Vincentium *in cap. Tua, il primo de decim.* Et hanc declarationem Speculatoris ſequitur Bald. *hic num.* 1. allegari etiam poſſunt pro hâc ſententia Calder. & Anchar. ut dicam infrà *num.* 55. eamque ex profeſſo tuetur Decius *in d. cap. Decernimus à num.* 188. *de Iudic.* licèt Alexan. aſſertionem ſequutus, perperam crediderit contrariam eſſe communem.

Ex quibus ni fallor, evidenter apparet hanc eſſe opinionem Canoniſtarum ferè omnium, & hallucinatum fuiſſe Jaſonem in *d. l. Quoties num.* 7. *C. de Iudic.* dum dixit contrariam opinionem ſequi communiter Canoniſtas in hoc *cap. Tuam*: nam verè illam hic nemo ſequitur, niſi ſolus Anton. de Butr. ut clarè oſtenſum eſt ſuprà *num.* 2. & patebit infrà *num.* 61. De Legiſtis verò quamvis parum ſit curandum, cùm hæc ſit meſſis Canoniſtarum: tamen contra Bart. tenet Baldus *in l. Quoties num.* 3. *Cod. de Iudic.* ubi concludit ſive quæſtio ſit facti, ſive juris, cùm ſit Eccleſiaſtica non pertinere ad judicem ſęcularem illius diſceptationem, vel judicium etiam incidenter. Et loquitur tam in quæſtione natalium, quàm uſurarum, & infrà
43 *num.* 5. format hanc quæſtionem. Pone quis accuſatur de adulterio coram judice ſæculari; oportet probare matrimonium: coram quo judice hujuſmodi probatio ſit facienda? allegat Bart. dicentem hanc probationem fieri debere coram judice ſæculari; quia hęc eſt mera facti inquiſitio, quæ ad eum pertinet: alioquin paucæ lites eſſent, quas judex laicus poſſet per ſe expedire, quod eſſet abſurdum. Sed tandem Bald. concludit oppoſitum, quia cùm iſta cauſa incidens ſit cauſa ſpiritualis, & pertineat ad diverſum forum: de jure Canonico articulus iſte neceſſariò eſt probandus coram Epiſcopo ſecundùm regulas Canoniſtarum. Idem firmant Raphael Cuman. Imol. & Dec. *in d. l. Titia, ff. ſolut. matrim.* & ibi etiam Roman. ubi generaliter ait, omnem cauſam ſpiritualem ſive incidat quæſtio facti, ſive juris pertinere ad judicem Eccleſiaſticum. In eamdem ſententiam, id eſt, judicem laicum non poſſe cognoſcere de cauſa matrimoniali, etiamſi incidat quæſtio facti, magis propendet Covarr. *in 4. Decretal. in 2. par. cap.* 8. *§. fin. num.* 3. & eam tenet, & latè defendit Bolognet. *in leg.* 2. *num.* 42. *&* 43. *& ſeqq. ff. de iuriſdict. omnium Iudic.*

Quod autem hæc opinio ſicut eſt communis, ita etiam ſit de jure verior, probatur primò in hac Decretali, ubi cauſa natalium dicitur ſimpliciter ad forum Eccleſiæ pertinere, nec diſtinguitur, an ſit quæſtio juris, vel facti.

Nec urget conſideratio Ancharani *in cap. Ea quæ in* 4. *qu. verſ. Eodem modo ut credo, de reg. iur. lib.* 6. & Barboſ. *in leg. Titia num.* 36. *ff. ſolut. matrim.* videlicet quod hic textus loquatur in Regina Cypri, quam non eſt veriſimile natam fuiſſe ex perſonis, de quibus dubitaretur, an de facto contraxiſſent matrimonium, quod inter Regem, & Reginam non poterat eſſe niſi notorium, ſed ſolùm an fuiſſet legitimum, fortè propter impedimentum, quod inter parentes poterat eſſe occultum; & ſic vertebatur quæſtio juris, non facti.

Quoniam hoc eſt divinare, & fortè communiter credebatur inter parentes Reginæ matrimonium interceſſiſſe; & ita in Regno de hoc non erat dubium, ſed tamen adverſarius contendebat de tempore nativitatis Reginæ inter eos non fuiſſe matrimonium, puta quia poſt illius nativitatem pater deſponſavit uxorem ſecretò, ut ejus famæ
44 eſſet conſultum, neve fieret commotio in Regno. Et fortaſsè ſucceſſio in Comitatu Campaniæ requirebat, ut filii eſſent nati, & concepti ex legitimo matrimonio, quo caſu non admittuntur legitimati per ſubſequens, quia vitium eſt in radice, ſecundùm opinionem, quam ſequitur Rota, ut apud Cardin. Seraph. *deciſ.* 1300. *in fin. & in cauſa Parmen. Status* 26. *Martii* 1618. coram Cardinali Saerato. Et ſic potuit eſſe quæſtio facti, non juris: & alii etiam caſus potuerunt contingere, quos ſatis eſt fuiſſe poſſibiles, ut textus ſit generaliter intelligendus.

Secundò, pro hac opinione pondero textum *in cap. Per tuas infrà, qui filii ſint legit.* ubi non controvertebatur, an matrimonium eſſet validum, necne, ſed an fuiſſet contractum; & ideò receptis teſtibus judex comprobavit matrimonium fuiſſe contractum in Capella S. Sergii, & ſic erat quæſtio facti incidenter objecta ad effectum ſucceſſionis: & tamen cauſa à judice laico fuit remiſſa ad Eccleſiaſticum, ut ibi notat gloſſ. *in ver. Commiſſum.*

Tertiò, pro hac parte validiſſimè ſtringit textus optimus 45
in cap. Si iudex laicus, de ſentent. excommun. lib. 6. ubi ſolùm erat quæſtio in facto, videlicet an deprehenſus in crimine eſſet Clericus, necne, & ſic an fuiſſet ordinatus: & tamen de hac quæſtione facti non cognoſcit judex laicus etiam incidenter, ut ibi deciditur. Ergo idem dicendum in quæſtione facti, an matrimonium fuerit contractum, vel non: non enim eſt minus ſpiritualis, & de foro Eccleſiæ cauſa matrimonii, quàm ſit cauſa Ordinis, cùm utrumque ſit Sacramentum novæ Legis à Chriſto Domino inſtitutum, & gratiam conferens, ut dixi ſuprà *num* 10. Unde ſicut quæſtio facti, an quis fuerit ordinatus, eſt Eccleſiaſtica, & ſpiritualis, ut deciditur *in dict. cap. Si iudex*: ita & quæſtio facti, an matrimonium fuerit contractum. Et hac ratione, quem eſſe excommunicatum, hæreticum, vel ſimoniacum, ſunt quæſtiones facti; & tamen de illis judex laicus, nec incidenter cognoſcit, quia ſpirituales ſunt ſecundùm Vincentium, & alios ſupracitatos *num.* 28.

Verùm Anchar. *in d. cap. Ea quæ num.* 10. *circa finem*, 46
verſ. Ad hoc dico, de regul. iur. lib. 6. ut evaderet deciſionem *dict. cap. Si iudex laicus*, excogitavit ſubtilem diſtinctionem, dicens ſpiritualia dupliciter conſiderari. Quædam enim ſunt ſpiritualia, quæ nullo modo cadunt in laicum activè, ut eligere, Ordines conferre, excommunicare, Eccleſias poſſidere, & ſimilia: & de his etiamſi ſit quæſtio ſuper facto, nec incidenter cognoſcit judex laicus. Et in his terminis procedit textus *in dict. cap. Si iudex*, & alia exempla ſuperiùs adducta; quia nec in ſuis ſubjectis illa cadunt quoad omnem effectum activè. Quædam verò ſunt ſpiritualia, quę cadunt in laicos etiam activè, ut matrimonia contrahere, liberos procreare, & hujuſmodi. Et in his ſi ſit quæſtio ſuper facto, laicus videtur judex competens, quoniam ejus rei ſui ſubditi ſunt capaces; & propterea de juramento, & uſura, quæ ſunt in uſu laicorum, ſi ſit quæſtio facti, judex laicus poteſt cognoſcere, ut idem Anchar. firmavit *in d. cap. Ea quæ in* 2. *&* 3. *quæ-*
ſtione. Quædam denique non ſunt ſpiritualia, ſed ſpiritua- 47
libus annexa, ut juſpatronatus; & hæc quamvis activè cadant in laicum, tamen quia id eis conceditur ex gratia; idcircò de hac gratia illius judex, ſcilicet Eccleſiaſticus, cognoſcit. Confirmat Anchar. ſuam diſtinctionem ex participatione in punitione criminum, quam habet judex ſæcularis cum Eccleſiaſtico; nam licet ſint crimina Eccleſiaſtica, tamen Eccleſia habet judicem laicum pro competente, ut *in cap. Cum ſit generale, de foro compet.* Cùm enim cadant in laicum activè, meritò judex laicus poteſt in eum
animadvertere. Fallit ſecundùm eum in crimine hæreſis, 48
quia eſt merè Eccleſiaſticum, ut dicitur *in cap. Vt inquiſitionis, §. Prohibemus, de hæretic. lib.* 6. Hæc igitur eſt ejus concluſio, quod ſpiritualia, vel ſpiritualibus annexa, quę per viros Eccleſiaſticos conferuntur, & miniſtrantur, & de quibus ipſi tantummodò ſunt capaces activè, & paſſivè, ſunt de foro Eccleſiæ pręcisè etiam incidenter mota: in illis verò ſpiritualibus, de quibus activè laici participant, ut ſunt matrimonia, juramenta, crimina, & conſimilia judex laicus eſt competens, cùm eſt quæſtio ſuper facto: quam diſtinctionem ſequuntur Arnold. Albertin. *in tractat. de agnoſc. aſſert. Cathol. qu.* 25. *num.* 34. Farinac. *de inquiſit. qu.* 8. *num.* 20. & Carol. de Graſſ. *de effect. Cleric. effect.* 1. *nu.* 403. ubi alios allegat.

Sed certè hæc diſtinctio videtur magis ſubtilis, quàm 49
vera: non enim ſubſiſtit ſecundum membrum, quod in ſpiritualibus, quæ cadunt in laicum activè, judex ſæcularis ſit competens, cùm eſt quæſtio ſuper facto: nam de inſtantia, de ſimonia, quæ proculdubio cadit in laicum activè, *cap. Reperiuntur* 1. *qu.* 1. *cap. Cum eſſent infrà de ſimonia*, & tamen de quæſtione facti, an laicus ſit ſimoniacus, judex ſæcularis non cognoſcit etiam incidenter, ſecundùm opinionem Vincentii, quam ſequuntur omnes, ut dictum eſt ſuprà *num.* 28. Similiter de quæſtione facti etiam incidenter mota, an quis ſit intruſus, judex laicus non poteſt cognoſcere, ut dixerunt idem Vincentius, & alii ſupracitati *eodem num.* 28. & tamen intruſio cadit in laicum activè, ſicut in Eccleſiaſticum, *cap. Si quis ex Epi-*
ſcopis 79. *diſtin. cum ſimil.* De crimine autem hęreſis hoc fa- 50
tetur Anchar. quia nec ſuper facto judex ſæcularis eſt competens, & eſt text. *in cap. Secundùm Apoſtolum, de hæret. lib.* 6.

lib. 6. Nec relevat replicatio, quod ſimonia, & hæreſis ſint crimina merè Eccleſiaſtica, ut ex præalleg. §. *Prohibemus*: nam ergo dico, & cauſa matrimonii eſt merè Eccleſiaſtica, ut fusè oſtenſum eſt ſupra *in* 1. *notab.* Ergo ex eo, quod matrimonium cadat in laicum activè, non ſequitur, ut judex ſæcularis poſſit cognoſcere, cùm incidit quæſtio facti; ſicut non ſequitur; Simonia, & hæreſis cadunt in laicum activè; ergo in illis ſuper facto judex ſæ-

51 cularis eſt competens. Quid plura? Baptiſmus abſque dubio cadit in laicum activè, quia laicus etiam Paganus, & Judæus validè baptizat. *cap. Romanus, de conſecr. diſtinct.* 4. *cum concord.* & tamen judex laicus non auderet cognoſcere de quæſtione facti, an quis fuerit baptizatus, necne, arg. *cap. ult. in fin.* cum ibi notatis *infrà de Presbyt. non baptiz.* & *cap. Si quis per ignorantiam* 1. *qu.* 1. Ergo non idem in matrimonio, quod eſt Sacramentum magnum, *cap. Debitum de bigam.* Concil. Trident. *ſeſſ.* 23. *de Sacram. matrim. cap.* 1. & quamvis ſit contractus civilis, tamen poſteà quam fuit à Domino elevatus in Sacramentum, prorſus evaſit omnem poteſtatem ſæcularem, ut plenè ſcripſi *in cap.* 1. *nu.* 21. *infra de cognat. ſpirit.*

52 Ex his patet non eſſe faciendam vim, an materia cadat in laicum activè, vel paſſivè, ſed tantummodò an res, circa quam incidit quæſtio facti, ſit ſpiritualis, quia tunc nec de ipſa quæſtione facti judex laicus poteſt cognoſcere. Et hoc apertè innuit littera *d. cap. Si iudex, de ſentent. excommunic. lib.* 6. nam dum decidit judicem laicum non poſſe cognoſcere de quæſtione facti, an quis fuerit ordinatus, eam reddit rationem, quia eſt de re Eccleſiaſtica, & ſpirituali, de qua, ut ibi ait gloſſ. *in ver. Spiritualis*, judex laicus nec principaliter, nec incidenter poteſt cognoſcere: & allegat in ſpecie textum noſtrum, non obſcurè ſentiens hæc duo capitula à pari procedere, itant ſicut laicus non poteſt incidenter cognoſcere, de quæſtione facti, an Ordo fuerit collatus, ut *in d. cap. Si iudex*, ita nec de quæſtione facti, an matrimonium fuerit contractum, ut hìc.

53 Et ſtringitur argumentum, quia textus *in d. cap. Si iudex*, locum habet non tantùm ſuper quæſtione facti, an quis ſit Clericus, ſed etiam ſuper quæſtione, an captus inceſſerit in habitu, & tonſura, & ſit remittendus ad judicem Eccleſiaſticum, quæ minus videtur habere ſpiritualitatis annexum: & nihilominus de hac quæſtione facti non cognoſcit, niſi judex Eccleſiaſticus, ut ex communi ſententia latè probat Covarr. *pract. quæſt. cap.* 33. *num.* 1. & alias cenſuit Saç. Congregatio Cardin. Trident. Concilii Interpretum. Ergo multò magis debet cognoſcere judex Eccleſiaſticus de quæſtione facti, in qua immediatè agitur de ipſo matrimonii Sacramento, ſcilicet an fuerit contractum.

54 Rationem hujus concluſionis aſſignat Decius *in cap. Decernimus num.* 188. *verſ. Sed contra communem ſupra de iudic.* nempè quia ex facto jus oritur, *leg. Si ex plagiis*, §. *ult. ff. ad leg. Aquil* Unde quæſtio juris à quæſtione facti videtur ſeparari non poſſe; Ad facti enim quæſtionem ſequitur quæſtio juris, & quæſtio facti neceſſariò habet mixturam, & complicationem inſeparabilem cum juris quæſtione, ut Fulgoſ. tradit *conſ.* 133. incip. *In quæſtione circa finem*. Et ratione connexitatis, & mixturæ hoc totum eſt deferendum ad Judicem Eccleſiaſticum, tanquam digniotem, *cap. Quanto ſupra de iudic. & in ſimil.* notat Bart. *in l. Præcipimus*, §. *Eodem obſervando num.* 1. *Cod. de appell.* Rurſus quæſtio facti ad quæſtionem juris ordinatur. Unde de illa idem, quod de quæſtione juris eſt judicandum, ut idem Bart. tradit in ſimili *in l. Solent num.* 14. *ff. de alim. & cibar. legat.* Non obſtat reſponſio Jaſonis *in l. Quoties nu.* 7. *C. de iud. c.* quam dicit veriſſimam Ripa *in dict. cap. Decernimus num.* 17. videlicet quod licet ex facto oriatur jus, non tamen oritur jus ſpirituale, de quo contenditur: & quamvis cauſa facti ſpiritualis ſit, tamen de cauſa facti non diſceptatur, ſed de ipſo facto; & hinc apparet quæſtionem facti eſſe ſeparabilem à quæſtione juris, licèt quæſtio juris à facto ſeparari non poſſit. Id, inquam non obſtat, quia à contrarium convincitur ex *dict. c. Si iudex laicus, de ſentent. excommun. lib.* 6. ubi quæſtio facti, an quis ſit Clericus dicitur eſſe de re Eccleſiaſtica, & ſpirituali; & propterea ad judicem Eccleſiaſticum pertinere; & tamen ibi non diſceptatur de cauſa facti, ſcilicet de Ordine ipſo, ſed ſolùm de facto, id eſt, an Ordo fuerit collatus. Ergo quando cauſa facti eſt ſpiritualis, etiam factum ipſum propter connexitatem reputatur ſpirituale, & ſpectat ad forum Eccleſiæ.

55 Rurſus non obſtat, quod in cauſa uſurarum judex laicus ſit competens cùm incidit quæſtio ſuper facto, ut in contrariis: nam reſpondetur primo hanc eſſe arduam quæſtionem, in qua ſunt variæ Doctorum ſententiæ, quas examinat Marian. Socin. *in cap. Cum ſit generale à nu.* 19. *verſ. In ea gloſſa*, ibi, *uſurarum ſuprà de foro compet.* & nihil concludit, ſed cogitandum relinquit: & tres principales opiniones proſequitur ibi Felin. *num.* 1. Sed eſto verior ſit illa opinio, quod judex laicus poſſit procedere ubi quæſtio facti eſt omninò abſtracta à quæſtione juris, quam dicit communem, & ſequitur Abb. *in dict. cap. Cum ſit generale n.* 17. Tunc dico non licere arguere à cauſa uſurarum ad cauſam matrimonii, ſeu legitimitatis: quia cauſa uſurarum à pleriſque dicitur eſſe mixti fori, ſicuti perjurii, ſacrilegii, & adulterii: & propterea in prædictis criminibus judex laicus eſt competens non ſolùm incidenter, ſed etiam principaliter, & eſt locus præventioni, ut notant omnes *in d. cap. Cum ſit generale*, & ſcripſi plenè *in cap.* 1. *num.* 39. *infrà de adulter.* At cauſa matrimonii, ſeu legitimitatis eſt merè Eccleſiaſtica, & de foro Eccleſiæ, & de illa nec principaliter, nec incidenter judex laicus poteſt cognoſcere, ut eſt textus rotundus hìc, & in *cap. Lator*, & *cap. Cauſam*, *il ſeconde infrà qui filii ſint legitim.* & abundè oſtenſum eſt ſuprà *in* 1. *not. & num.* 45. Ergo non eſt ſimile. Et pro hac differentia adduco in terminis Calder. *in conſ.* 3. *An cauſa uſurarum, de iudic.* ibi enim concludit judicem laicum poſſe incidenter cognoſcere de crimine uſurarum, ſi quæſtio ſit ſuper facto, & non ſuper jure, quia cauſa uſurarum non eſt merè ſpiritualis, ſed mixta, ſicut ſacrilegium: & ſub *num.* 1. conſtituit differentiam inter cauſam uſurarum, & quæſtionem legitimitatis, cujus cognitionem dicit includere cauſam ſpiritualem, quæ eſt judici laico prohibita: & allegat hoc *cap. cum concord.* & eodem modo loquitur Petr. de Anchar. *conſ.* 236. *Inhærendo argumento num.* 2. *verſ. Sed quod etiam.*

56 Rurſus non obſtat, quod ſi hæc opinio vera eſſet, non poſſet ſalvari communis practica, quę habet, ut ſuper matrimonio quotidie fiant poſitiones coram judice ſæculari, quod talis, & talis fuerunt maritus, & uxor, & quod talis eſt eorum filius legitimus, ut atteſtatur Anchar. *in d. c. Ea quæ in* 4. *quæſt. verſ. Et ſi hæc opinio, de regul. iur. lib.* 6. Eſſent enim ipſo jure nullę, quia coram quo judice non tenet probatio, non tenet coram eodem facta confeſſio, *cap. At ſi Clerici de iudic.* 57 Nec tollit obicem reſponſio Baldi *in d. l. Quoties num.* 4. *de indic.* quod ſi pars ſpontè reſpondeat, & fateatur matrimonium coram judice laico, tenet confeſſio. Sed ſi potius velit remitti ad Epiſcopum, non cogitur reſpondere, ex notatis per Innocen. *in cap. Per inquiſitionem, de elect. & in cap. Piſanis, de reſtit. ſpoliat.* ubi quod valet confeſſio, licèt proceſſus ſit inordinatus, & per Specul. *in tit. de reconvent.* §. 2. *num.* 2. ubi quod textus noſter habet locum, quando proceditur per viam diſceptationis, ſecus ſi nulla ſit contentio, vel diſceptatio. 58 Quoniam ut replicant Anchar. *in d. qu.* 4. *verſ. Poſtremò dixi*, & Dec. *in d. c. Decernimus num.* 186. *de indic.* cùm laicus ſit incapax ſpiritualium, *cap. Quanto eod. tit. cap. Sacroſancta de elect.* prædicta confeſſio utcumque ſpontanea non valet, quia conſenſus partium in his nihil operatur, nec poteſt incapacitatem judicis removere, *cap. Si diligenti de foro compet.* Et dictum Speculat. non videtur probabile ſecundùm eos, nec conſuetudo in his ſpiritualibus quicquam operatur ſtante incapacitate judicis laici, *cap. Maſſana*, & *dict. cap. Sacroſancta, de elect.* 59 Sed huic objectioni ego reſpondeo communem practicam hoc caſu ſalvari poſſe in vim conſuetudinis, quia negari non poteſt quin principalis quæſtio utrum judex laicus poſſit recipere probationes ſuper facto, an matrimonium ſit contractum, reddatur valdè dubitabilis ex tantorum Doctorum opinionibus argumento eorum, quæ notat gloſſ. *in cap.* 1. *in ver. Probabilior, de poſtul. Prælat. lib.* 6. & gloſſ. 1. *in l. Regula, ff. de iur. & facti ignoran.* Ergo conſuetudo attendenda eſt, cum ſit optima legum Interpres, *cap. Cum dilectus, de conſuet. l. Si de interpretatione ff. de legib.* Ad quod allego Abb. *in cap. At ſi Clerici n.* 25. *verſ. Sed ego de iudic.* ubi quamvis teneat judicem non eſſe competentem in cauſa civili reconventionis contra Clericum: tamen concludit valere contrariam conſuetudinem, cùm ille articulus ſit valdè controverſus, ut tetigi ſuprà *num.* 35.

Item

Item jura, quæ tollunt conſuetudinem, non videntur tollere interpretativam, ut dixi *in cap. 1. num. 35. & 36. ſuprà de conſuetud.*

Nec prędictis obſtat conſideratio Bartol. & Anchar. quod ſi hæc Decretalis intelligeretur etiam in quæſtione facti, paucæ lites eſſent, quas judex ſæcularis poſſet per ſe expedire, & ſequeretur correctio multarum legum, quæ tractant de patria poteſtate, vel de ejus effectu, ut ſunt tractatus de exiſtentia ſui hæredis, de liberis exhibendis, & educandis, de liberis agnoſcendis, item tractatus de acquiſitione uſusfructus in bonis filii, & ipſorum adminiſtratione: omnes enim hujuſmodi cauſæ, in quibus revocaretur in dubium matrimonium, à quo cauſatur patria poteſtas, ex quo deſcendunt prædicti, & alii infiniti effectus, eſſent de foro Eccleſiæ, & ſic per hunc modum indirectum infinitæ cauſæ laicorum deducerentur ad Eccleſiaſticum forum, & per conſequens tota juriſdictio ſæcularis abſorberetur: quod eſſet valdè abſonum. Quoniam ut formaliter reſpondet Bald. *in d. l. Quoties num. 5. verſ. Aliàs niſi ſic, Cod. de iudic.* cum iſta cauſa incidens ſit cauſa ſpiritualis, & pertineat ad diverſum forum de jure Canonico, articulus iſte neceſſariò eſt probandus coram Epi-
60 ſcopo, ſecundùm regulas Canoniſtarum. Nec propterea ſequuntur abſurda, quæ Anchar. conſiderat: nam ut inquit Innocen. *hic circa medium*, certus præfigetur terminus à Papa, vel alio Superiore, infrà quem judex Eccleſiaſticus natalium quæſtionem proſequatur, & de hæreditate nullatenus ſe intromittat, ſed Regi dimittat: & probatur clarè *in cap. Lator qui filii ſint legit.* atque ita in nihilo abſorbetur juriſdictio ſæcularis, ſed ſolùm ad modicum tempus ſuſpenditur.

Ex contrario autem multò plures ſequerentur abſurditates: nam plerumque oportet coram judice laico diſceptari de quæſtionibus, an ad matrimonium probandum requiratur vera probatio per deſponſationem in facie Eccleſiæ: an verò ſufficiat præſumpta, & in ſpecie an probetur per annuli ſubarrationem, vel per inſtrumentum dotis; item an probetur per famam vicinię, vel per confeſſionem, & tractatum conjugum; & quid ſi fama opponatur confeſſioni, & tractatui, vel è converſo; item an probetur ex copula ſubſequuta poſt ſponſalia, vel ex oſculis, amplexibus, & muneribus; anve ex traductione mulieris ad domum viri poſt ſponſalia de futuro; anve teſtes ſuper his recipiendi debeant eſſe omni exceptione majores. Hujuſmodi enim articuli non reſpiciunt quæſtionem juris, an matrimonium ſit validum, ſed quæſtionem facti, an matrimonium fuerit contractum; & ideò ſi de his teſtes deponerent, utique oporteret judicem laicum cognoſcere, an inde reſultaret matrimonii probatio: & tamen nemo ſani capitis non videt, quàm ſit abſurdum, & hæ, & conſimiles quæſtiones diſcutiantur, & terminentur in foro ſęculari.

Poſtremò non obſtant Authores citati pro contraria ſen- 61
tentia: nam de authoritate Bart. alioquin graviſſimæ non multùm eſt curandum, cùm hæc materia ſit decidenda ſecundùm regulas Canoniſtarum: & nihilominus illi opponitur Baldus, & alii complures Juriſtæ citati *num.* 43. Ex Canoniſtis verò Joan. Andr. ad Speculat. ſupracitatus *n.* 40. debuiſſet potius allegari pro hac ſententia: nam declarans dictum Goffredi, quod ſi uxor ſui controverſiam facit marito illam repetenti, locum habeat officium judicis etiam ſæcularis, dicit hoc eſſe intelligendum, ubi matrimonium ſit contractum, officium judicis ſæcularis locum non habet, Gemin. quamvis videatur ſentire pro opinione contraria; tamen innititur authoritati Goffredi, & Jo. Andr. qui clarè dicunt oppoſitum ejus, ad quod per eum allegantur Felinus diſputat quæſtionem de uſura, & inde infert ad matrimonium abſque ulla articuli diſcuſſione, & tamen caſus non ſunt ſimiles, ut oſtenſum eſt ſuprà *num.* 55. Marian. Socin. ſimiliter non loquitur de quæſtione facti ſuper matrimonio, ſed ſuper uſura. Et ita etiam loquuntur Authores citati ab Alexand. & Menoch. & præcipuè Abb. *in cap. Poſt miſerabilem in 1. notab. de uſur. & in cap. Cùm ſit generale num. 17. de foro compet.* Covarr. potuiſſet aptiùs allegari pro hac ſententia, quia tandem concludit conſultius fore, ut pars, cujus intereſt, petat à judice Eccleſiaſtico, ut ſibi aſſumat cognitionem, an matrimonium ſit contractum, & judici laico inhibeat, quod etiam conſuluit Gerardus *ſing. 96.* Anchar. verò hic videtur voluiſſe contrarium ejus, quod voluit *in d. cap. Ea quæ*, ibi enim tenuit coram judice laico poſſe fieri probationes ſuper matrimonio etiam, quando contentioſè agitur, an matrimonium ſit contractum; & reprobat dictum Speculatoris, qui dicebat judicem laicum non poſſe cognoſcere de cauſa matrimoniali, quando contentioſè agitur, an aliqua ſit uxor, vel non; ſed ſolùm quando nulla eſt contradictio, vel diſceptatio: hìc verò tenuit hujuſmodi probationes tantùm valere uti factas extrajudicialiter. Itaque ex Commentatoribus ſolus Anton. de Butr. ex profeſſo amplectitur opinionem contrariam, cui ego oppono Goffredum, Hoſtienſ. Joan. Andr. & reliquos Canoniſtas ferè omnes. Ex quibus patet, non eſſe tutum in practica ab hac opinione diſcedere.

DE CAUSA POSSESSIONIS ET PROPRIETATIS.

Innocentius III. Archiepiſcopo, & Canonicis Sutrinis.

CAPUT III.

CUm Eccleſia Sutrina Paſtore vacaret, vos convenientes in unum, & (ſicut moris eſt) Spiritus ſancti gratia invocata, Paſtorem unanimiter elegiſtis: petentes ipſius electionem à Sede Apoſtolica confirmari. Verùm Clerici Conventualium Eccleſiarum civitatis ejuſdem, conſequenter ſuam depoſuere querelam: quòd cùm in Epiſcoporum electionibus, ipſi ac prædeceſſores eorum conſueverint intereſſe, vos eis renitentibus & excluſis, ad electionem procedere præſumpſiſtis: quam ob hoc non confirmari, ſed infirmari potiùs poſtulabant. Partibus igitur apud Sedem Apoſtolicam conſtitutis, in auditorum præſentia teſtes utrinque producti fuerunt: & eorum depoſitionibus publicatis, pars Canonicorum per teſtes à ſe productos intentionem ſuam; quòd ad eos tantùm ſpectaret electio; ſufficienter dicebant eſſe probatam: Parte Clericorum nihilominus aſſerente, quòd per dicta teſtium, quos produxerant, & ipſi aſſertionem ſuam (quòd electioni Pontificum intereſſe deberent) pleniùs probaviſſent; per quæ conſtare dicebant, eos electionibus trium Epiſcoporum, (qui Eccleſiæ Sutrinæ ultimò & immediatè præfuerant) cum Canonicis Cathedralis Eccleſiæ affuiſſe, vocemque habuiſſe cum aliis eligendi. Nos igitur (quoniam deprehendimus teſtes veſtros in perhibendis teſtimoniis varios extitiſſe: atque adverſus fidem atteſtationis ſuæ coram auditoribus vacillaſſe; & quòd negativam quodammodò aſtruere ſatagebant, probare volentes jus electionis ita ad vos ſpectare, quòd ad adverſarios minimè pertineret: Per teſtes verò partis adverſæ fuit ſufficienter oſtenſum, quòd in trium Epiſcoporum electionibus, de quibus præmiſſum eſt, Clerici præſentes affuerint, & vocem habuerint eligendi) præmiſſam electionem factam eis contradicentibus & excluſis, decrevimus irritandam, Clericos ſæpedictos in eam quaſi poſſeſſionem

(quam

(quam ante controverſiam motam habuerant) reducentes. Verùm quoniam in quæſtione prædicta, quidquid juris utraque pars in electione habebat, deductum in judicium videbatur, cùm jure civili ſit cautum, id venire in judicium, non ſolùm de quo actum eſt, ut veniret; ſed id non venire de quo nominatim actum eſt, ne veniret: & ſecundùm ſtatuta Canonica electiones Epiſcoporum, ad Cathedralium Eccleſiarum Clericos regulariter pertinere noſcantur, niſi alibi ſecus obtinear de conſuetudine ſpeciali: nec ex eo quod Clerici antedicti, ſe inter eligentes Sutrinos Epiſcopos probaverunt tertio extitiſſe, jus eligendi propter brevitatem temporis uſque ad præſcriptionem legitimam non producti, ſibi adquirere potuerunt: & actore non probante, qui convenitur, & ſi nihil præſtiterit, obtinebit: ab eorum impetitione ſuper electionibus faciendis vos duximus abſolvendos, ſæpedictis Eccleſiarum Clericis ſuper hoc perpetuum ſilentium imponentes.

S V M M A R I V M.

1 *POſſeſſorio, & petitorio ſi ſpoliatus ſimul agat & poſſeſſionem, & ſpoliationem probet, ſed non dominium obtinet in poſſeſſorio, ſed ſuccumbit in petitorio.*
2 *Spiritus ſancti invocatio non eſt de ſubſtantia electionis, nec de iure, ſed ex laudabili conſuetudine introducta.*
3 *Miſſa non eſt de forma electionis Papæ.*
4 *Solemnitatis levis omiſſio actum non vitiat.*
5 *Hymni* Te Deum laudamus *decantatio non eſt de ſubſtantia electionis.*
6 *Inventarium non vitiatur ex omiſſione ſigni Crucis.*
7 *Vnanimiter fieri dicitur, quod fit nemine diſcrepante.*
8 *Concorditer fieri non dicitur ſi vel unus contradicat.*
9 *Conventualis Eccleſia ex proprietate vocabuli dici poteſt Collegiata tam ſæcularis, quàm regularis, & n. 11.*
10 *Et quid ex communi uſu loquendi.*
11 *Conventus dicitur Religioſorum, Capitulum ſæcularium.*
12 *Petitorium, & poſſeſſorium per quæ verba cenſeatur cumulatum in eodem libello, & num. ſeqq.*
13 *Conſuetudinem intentans videtur utrumque cumulare.*
14 *Petitorium, & poſſeſſorium, an & quibus caſibus poſſit ſimul intentari.*
15 *Probatio plena per contrariam pleniorem conquaſſatur.*
16 *Probatio probationem non excludit, niſi publicatis atteſtationibus.*
17 *Probans ſemiplenè, alio nihil probante, dicitur plus probare, ſed non plenius.*
18 *Iuramentum in ſupplementum defertur ſemiplenè probanti.*
19 *Niſi adverſarius habeat iuris aſſiſtentiam, aut iurare velit ſe non debere.*
20 *Teſtium fidei detrahitur ſi ſunt varii, ſi vacillant, ſi ſatagunt probare negativam.*
21 *Negativa quid, quotuplex, qualiter coarctetur, & quibus modis probari poſſit, remiſſivè.*
22 *Beneplacitum Apoſtolicum non interceſſiſſe probatur ex regiſtris, in quibus non reperitur deſcriptum.*
23 *Ius eligendi Epiſcopum unà cum Canonicis Eccleſiæ Cathedralis poteſt præſcribi à Clericis inferiorum Eccleſiarum etiam ſine titulo.*
24 *Præſcriptio cumulativa iuris inſtituendi, an requirat titulum, & num. ſeqq. uſque in fin.*
25 *in Præſcriptione iuris eligendi titulus non requiritur, ſi ſit cumulativa, ſecus ſi privativa, & num. ſeqq.*
26 *in Præſcriptionibus contra ius titulus eſt neceſſarius.*
27 *Præſcriptio cumulativa non eſt contra ius, ſi actus ſint ſimultanei, alias ſecus.*
28 *Inſtitutionum tres ſunt ſpecies.*
29 *Inſtitutio corporalis pertinet ad Archidiaconum de iure communi.*
30 *Inſtitutio authorizabilis non poteſt fieri ab Archidiacono.*
31 *Nec præſcribitur ſine titulo, aut immemorabili.*
32 *Inſtitutio collativa, quamvis ſpectet ad Epiſcopum, tamen Canones non reſiſtunt quin competat inferiori.*
33 *Præſcriptio non habens vehementem iuris reſiſtentiam, titulum non requirit.*
34 *Mala fides non præſumitur in eo, qui poſſidet iure non reſiſtente.*
35 *Centenaria poſſeſſio titulum non requirit.*
36 *Et quoad hoc æquiparatur immemorabili.*
37 *Mala fides ſuperveniens non interrumpit præſcriptionem iam completam.*
38 *In præſcriptione iuris inſtituendi ſcientia, & patientia Epiſcopi eſt loco tituli.*
39 *Error iuris dubii dat iuſtam cauſam præſcribendi, & æquipollet errori facti.*
40 *Enunciativa antiquiſſima probant famam, quæ eſt loco tituli.*

C*Vm Eccleſia Sutrina.* Si ſpoliatus poſſeſſorio, & 1
petitorio ſimul agens, poſſeſſionem, & ſpoliatio-
nem probet, ſed non dominium, obtinet in poſſeſſorio,
ſed ſuccumbit in petitorio: hoc dicit ſecundùm Jo. Andr.
cui ſubſcribunt omnes, & eſt Decretalis fertiliſſima habens
materiam ſubtilem, & quotidianam, ut ait Ripa in princ.
Dividitur in duas partes principales: In prima ponitur facti,
& proceſſus narratio: In ſecunda diſtinctio ibi, *nos
igitur*. Prima pars ſubdividitur in quinque, & ſecunda in
duas, ut per Joan. Andr.
Nota primò, ibi, *ut moris eſt*, invocationem Spiritus 2
ſancti, quæ ſecundùm Joan. Andr. *hic in princ.* fit per de-
cantationem Hymni, *Veni Creator*, vel Miſſæ de ſancto
Spiritu, non eſſe de ſubſtantia electionis, nec de jure,
ſed ex laudabili conſuetudine introductam. Ad hoc *cap.
Quia propter ſupra de elect.* & hic firmant Abb. & Ripa
uterque *in 1. notab.* Neque obſtat, quod in Conſtitutione 3
Gregorii XV. quæ incipit, *Æterni Patris Filius*, *in §. Ma-
tura itaque*, cautum ſit electionem Romani Pontificis fieri
aliter non poſſe, quàm in Conclavi, & eo clauſo, & poſt
celebratum in eo prima die ſolitum Miſſæ ſacrificium
(ſcilicet de Spiritu Sancto) & illa verba, fieri aliter non
poſſe, inducant formam, ſecundum Felinum *in cap. Dile-
cta num. 6. verſ. Septimum ſignum, de reſcript.* Dec. *conſ.* 528.
num. 11. Parif. *conſ. 19. num. 20. lib. 2.* & actum contrarium
ipſo jure inficiant, ut notat Bart. *in l. fin. num. 7. ff. de fer.* Ja-
ſon *in l. Non dubium num. 60. C. de legib.* cùm præſertim cele-
bratio Miſſæ ſub unica determinatione cumuletur cum
clauſura Conclavis, quę proculdubio eſt ſubſtantialis, ad
leg. Iam hoc iure, §. Sed ſi, & ibi Bart. *num. 1. ff. de vulg. & pu-
pill.* Id, inquam, non obſtat, quia *in §. Quod ſi electio*, ubi
perſtringitur forma ſubſtantialis electionis cum decreto ir-
ritanti, non reperiuntur illa verba, *poſt celebratum Miſſæ ſa-
crificium*, quod clarè demonſtrat hanc ſolemnitatem ad
electionis validitatem non pertinere. Quare de hoc defe-
ctu ſicut excipi non poteſt contra electionem inferiorum,
ita nec contra electionem Papæ. Ad hoc *cap. Licet de vi-
tanda*, & quod ibi dixi *in 3. notabili ſuprà de elect.*
Ratio ſupraſcriptæ deciſionis eſt, quia hæc levis ſolem- 4
nitas, cujus omiſſio actum non vitiat, *l. 1. §. fin. ff. de ventr.
inſpic.* Aym. *conſ. 182. Videtur num. 17. verſ. Similiter omiſ-
ſio.* Unde in ſimili, quamvis in publicatione electionis de- 5
cantari ſoleat Hymnus Ambroſii, & Auguſtini, ſcilicet *Te
Deum laudamus*; tamen ſi omittatur, non vitiatur ele-
ctio, Specul. *in tit. de elect. §. 1. verſ. Conſequenter num.* 35.
Bertachin. *in tract. de Epiſcop. qu. 9. lib.* 3. Similiter quamvis 6
in inventario præmittendum ſit ſignum Crucis, hæc ta-
men ſolemnitas levis eſt, cujus defectus inventarium non
inficit, Bart. & alii poſt eum *in l. fin. §. 1. num. 3. verſ. Hæc eſt
forma, C. de iur. deliber.* & eodem modo etſi in inſtrumento
præmittenda ſit invocatio nominis Domini, ut notat gloſ-
ſa 1. *in l. Generali, C. de Tabular. lib.* 10. & in Auth. *Vt præ-
pon. nomen Imper. in verb. Authore*, tamen omiſſa non invali-
dat inſtrumentum, ſecundum Bart. *in l. Si quis ex argenta-
riis, §. Si vitium num. 7. ff. de edend.* & Ripa *hic in 1. notab.*
Sed an hoc ultimum ſit verum, & an procedat ex conſue-
tudine,

tudine, plenè notavi *in cap. In nomine Domini in 1. notabili*
num.7. infrà de teſtibus.
7 Secundò nota ibi, *unanimiter elegiſtis*, hoc verbum,
unanimiter, innuere actum fuiſſe celebratum nemine di-
ſcrepante. Quod apertiùs probatur *in cap. Bone, il ſecon-*
do, & in cap. Etſi unanimiter ſuprà de poſtul. Prelat. & ſen-
tit hic Innocen. dum ait commendabile eſſe, ut fiat unani-
miter, ut *in cap. Innotuit, de elect.* licèt raròſic fiat, *c. Nec*
novum 8. *qu.* 1. Et quamvis Anton. de Butr. *in cap. Ad aures*
in 3. notab. ſuprà quod met. cau. ex eo textu deducat unani-
miter factum dici poſſe, quod factum eſt à majori parte
Capituli, ſeu Collegii aliquibus contradicentibus: tamen
revera ex illa Decretali colligitur oppoſitum: nam ibi non
dicitur ſimpliciter electionem fuiſſe unanimiter celebra-
tam, ſed unanimiter uno excepto. Quæ exceptio fruſtrà
fuiſſet adjecta, ſi verbum, *unanimiter*, verificaretur in
majori parte Collegii, ut benè ibi per Imolam *in 1. notab.*
& Abb. *num.* 1. Tene igitur idem importare aliquid fieri u-
nanimiter, ac nemine diſſentiente, prout hic firmant
Abb. Barbat. & Ripa *in 2. notab.* Felin. *in cap. Non poteſt n.8.*
verſ. Idem de verbo unanimiter, de re iudic. & conſentit
Bald. *in l.fin. in 1. col. de impub. & in l.unic. §. His ita in 1.col.*
C. de caduc. tollen. dum ait hanc dictionem, *unanimiter*, ſeu
unà, eſſe valdè conjunctivam, & importare ſummam con-
8 junctionem, & unitatem. Eodem modo concorditer ali-
quid fieri non dicitur, ſi vel unus contradicat, ut notat
gloſſ. in Clem. *Ne Romani in ver. Concorditer, de elect. & in*
cap. Cupientes, in eodem ver. eodem tit. lib.6. De quo tamen
vide ad ſaturitatem Felinum contraria jura conciliantem
in d. c. Non poteſt num. 8. & hæc nota pro ſcholaribus, qui
in Collegio dicuntur unanimiter, ſeu concorditer appro-
bati, ſecundùm Abb.
9 Tertiò nota ibi, *Clerici Conventualium Eccleſiarum*;
Collegiatas Eccleſias ſæculares poſſe appellari Conventua-
les; & ſic verbum *Conventus*, congruit non tantùm Col-
legio Religioſorum, ſed etiam Clericorum ſæcularium,
ut hìc per Abb. *in 3. notab.* & Ripa *num.* 4. Ad quod facit
etymologia vocabuli: dicitur enim Conventus à conve-
niendo, ut *cap.* 1. 15. *diſtin.* Item facit text. in Clem. *Vt h*,
ibi Collegiatis ſæcularibus, vel regularibus Eccleſiis, *de æ-*
tat. & qualit. & Concil. Trident. *cap. 4. in princip. ſeſſ.* 22.
10 Subdit tamen Abbas hoc procedere de jure; & ex pro-
prietate vocabuli. Secus de communi uſu loquendi, quo
Eccleſiæ Religioſorum tantùm appellantur Conventuales.
Quod ipſum aſſeruit idem Abbas *in cap. Edoceri in ultimo*
11 *notab. de reſcript.* & ſequitur Ripa, *ubi ſuprà*. Et adde Ar-
chid. *in cap. Quia ſæpe nu. 2. de elect. lib. 6.* ubi ait Conven-
tum dici Religioſorum, & Capitulum ſæcularium: hæc
enim duo ponuntur, ut diverſa in Clem. 1. *de magiſtr.* li-
cèt quandoque ponantur promiſcuè, ut ibi notat Cardin.
in 2. notab. Non obſtat quod Gemin. *conſ.* 131. incip. *Quo-*
niam beneficia num. 4. decidat Conſtitutionem Papæ diſpo-
nentem Prioratus Conventuales vacare, ſi electi non fue-
rint infrà ſex menſes promoti ad Ordines requiſitos, non
comprehendere Eccleſias Collegiatas ſæculares, eò quòd
appellatione Eccleſiarum Conventualium de proprietate
ſermonis non continentur Eccleſiæ Clericorum ſæcula-
rium: Etenim ut reſpondet Ripa, deciſio Gemin. eſt ve-
ra, quia verba illius Conſtitutionis ſunt intelligenda ſe-
cundum communem uſum loquendi; ſed ejus ratio falſa
eſt per prædicta. Hic tamen uſus non eſt ubique unifor-
mis. Unde in Cathedrali Eccleſia S. Angeli in Vado Col-
legium Spiritus Sancti, quod eſt Clericorum ſæcularium,
ex communi uſu loquendi appellatur Conventus: & adde
quod notarunt per Joan. Andr. & Calder. *in cap. Capitulum*
ſuprà de reſcript.
12 Quartò nota ibi, *poſtulabant*, petitorium, & poſſeſſo-
rium reintegrandæ cenſeri in eodem libello cumulatum
per hæc verba, *cum conſueverimus electioni intereſſe, peti-*
mus electionem nobis abſentibus factam caſſari: ſecundùm
Innocen. *hìc in princ.* cui Butr. *num.* 10. & cæteri adſtipu-
13 lantur. Rationem reddit Bald. *num.* 3. quia conſuetudo
eſt tam juris, quàm facti; & ideò qui intentat conſuetu-
dinem videtur ſimul intentare petitorium, & poſſeſſo-
rium. Generaliter autem, quibus verbis utrumque judi-
cium cenſeatur cumulatum in eodem libello, plenè hic pro-
14 ſequitur Innocentius, & reliqui poſt eum. Hæc tamen
procedunt in poſſeſſorio reintegrandæ, ſeu recuperandæ,
quod ut hìc patet, in eodem libello cumulari poteſt cum
petitorio, ſicut & poſſeſſorium adipiſcendæ, ut notant om-
nes *in l. Naturaliter, §. Nihil commune*, ubi in ſpecie Ripa
num. 142. *ff. de acquir. poſſeſſ.* Menoch. *de adipiſcend. remed.* 2.
num. 161. & pleniùs *remed. 4. qu. 64. à num.* 510. Verùm an
hæc cumulatio cum petitorio fieri poſſit in poſſeſſorio reti-
nendæ, ardua, & perdifficilis eſt quæſtio, de qua conſule
eumdem Menoch. *de retinend. remed. 3. qu.66. à num.* 511. u-
bi novem caſus diſtinguit, & materiam latiſſimè proſe-
quitur.
Quintò nota ibi, *plenius probaviſſent*, probationem 15
plenam per contrariam pleniorem vinci, & conquaſſari.
Ad idem *l. Ob earum, §. Si teſtes, ff. de teſtib.* Bart. *in leg. Si*
duo num.4. ff. Vti poſſid. text. *in cap. Licèt cauſam*, & ibi gloſſ.
& Doctores *infrà de probat.* Surd. *conſ.* 135. *num.* 94. *lib.* 1.
Rota *deciſ.366. num.4. par.5. recentior.* Alias tamen probatio 16
probationem non excludit, Ægid. *deciſ.624. num.2.* Caſſad.
deciſ. 2. de dilat. Rota *deciſ. 585. num. 5. par. 4. diverſ.* niſi
publicatis atteſtationibus, ut in Clem. *Secunda de teſtib.*
Addit Bald. *hìc num.6.* quod ille, qui ſemiplenè probat, alio 17
nihil probante, dicitur plus probare, non tamen pleniùs;
& ideò in defectum probationis deferendum eſt Sacramen-
tum ſemiplenè probanti, juxta textum *in l. Bonæ fidei, C.*
de rebus credit. Præterquam in duobus caſibus. Primus eſt 18
cùm adverſarius habet pro ſe juris diſpoſitionem, ſeu aſſi-
ſtentiam: Secundus cùm adverſarius vult jurare: cùm 19
enim ambo ſint ejuſdem authoritatis, & uterque pariter
ſciat veritatem, ſi reus offert ſe paratum jurare ſe non de-
bere, non debet deferri juramentum actori. Secus ſi non
vult jurare. Hæc eſt gloſſ. *unic. in ver. in l. Maritus, in ver.*
Abſente, ff. de quæſt. ſecundùm Bald. qui tamen ſubdit eam
gloſſam de facto non ſervari. De materia hujus juramen-
ti ſuppletorii, ſeu neceſſarii, conſule Bart. & Doctores *in*
l. Admonendi, ff. de iureiur. & Maſcardum plura cumulan-
tem *de probat. concluſ.954. vol.* 2.
Sextò nota in ver. *Nos igitur*, tria quæ detrahunt fidei 20
teſtium, videlicet ſi ſint varii, ſi vacillant, ſi ſatagunt pro-
bare negativam. Quid ſit variare, & quid vacillare,
notatur *in cap. Præterea de teſtibus cogen.* & per Bart. *in leg.*
Eos, ff. de falſ. & Felin. *in cap. Cum in tua, de teſtibus*. Et 21
de negativa vide quod notatur *in c. Bona, il ſecondo de elect.*
& latiſſimè hìc per Ripam *à num.* 70. ubi primò præmittit
quid ſit negativa, quot ſunt illius ſpecies, & qualiter coar-
ctetur. Deindè ponit regulam quod negativa ſit improba-
bilis per rerum naturam, eamque dupliciter ampliat. De-
mum *à num.* 79. proſequitur octo modos probandi negati-
vam: & quoad quartum videlicet per regiſtrum, vide 22
Conſtitutionem Urbani VIII. ſuper præſervatione jurium
Sedis Apoſtolicæ, & inferiorum Eccleſiarum, quæ incipit,
Romanus Pontifex, editam die 5. Iunii 1641. poſt princip. ubi
dicitur, *Confirmationes, approbationes, & beneplacita Pa-*
pæ, præſertim ubi agitur de præiudicio perpetuo ſemper con-
ſueviſſe in ſcriptis expediri, præcipue per litteras Apoſtoli-
cas, ſive ſub plumbo, ſive in forma Brevis ſub annulo Pi-
ſcatoris; ideò ſi in regiſtris Apoſtolicis, quæ fideliter cuſto-
diuntur, non reperiuntur deſcripta, vel regiſtrata, vel non
exhibentur originalia litterarum Apoſtolicarum, aut tran-
ſumpta, iuxta formam alterius Conſtitutionis eiuſdem Pon-
tificis edita die prima Iunii 1635. inde deducitur Romanos
Pontifices huiuſmodi confirmationes, approbationes, aut be-
neplacita nunquam conceſſiſſe. Hæc ibi. Quamobrem
quod aſſerunt Doctores, & millies reſolvit Rota ex cur-
ſu triginta annorum cum obſervantia ſubſequuta præſumi
beneplacitum Apoſtolicum, hodie ceſſat, quia hanc præ-
ſumptionem ſuſtulit Urbana Conſtitutio in his, quæ ſunt
Eccleſiis, aut perſonis Eccleſiaſticis præjudicialia. Proba-
tur enim negativa eo ipſo, quòd beneplacita hujuſmodi in
reſcriptis Apoſtolicis non reperiuntur deſcripta, ut ſcripſi
pleniùs *in cap. 1. num.46. & ſeqq. ſuprà de conſuet.*
In gloſſa in ver. *Temporis brevitatem*, nota Clericos in- 23
feriores nomine ſuarum Eccleſiarum poſſe præſcribere jus
eligendi Epiſcopum unà cum Canonicis Eccleſiæ Cathe-
dralis, ad quos pertinet de jure communi, & in hac præ-
ſcriptione titulum non requiri. Sed an hoc ſit verum, ple-
nè examinabitur in quæſtione ſequenti.
Ex facto quæſitum eſt utrum in præſcriptione cumulati- 24
va juris inſtituendi requiratur titulus, necne.
Inter Epiſcopum Burgi S. Donnini, & Præpoſitum
Buxeti jam S. Congregatio cenſuit Præpoſitum præſcripſiſſe
jus inſtituendi cumulativè cum Epiſcopo ad Canonicatus,
be-

beneficia, & Eccleſias in litteris Eugenii IV. deſignatas, ſi modò verè de jurepatronatus exiſtant, ad præſcriptum Concilii Tridentini *cap. 9. ſeſſ. 25.* ut plenè ſcripſi *in c. Auditis à num. 2. uſque in fin. infrà de præſcript.* Et quamvis ante diffinitionem hujus cauſæ actum eſſet de ſingulis requiſitis ad præſcriptionem inducendam; quia tamen ex parte Epiſcopi opponebatur Præpoſitum non habuiſſe titulum coloratum ad quatuor Canonicatus, & duo beneficia ſuæ Præpoſituræ: vocatis partibus in contradictorio concordatum eſt in dubio, An in præſcriptione hujuſmodi requiratur titulus, ac ſi requiratur, an de eo conſtet. Quod Sacra Congregatio proximè habita juſſit, ut proponeretur in ſequenti, rejecta oppoſitione Epiſcopi, quod prius cognoſcendum eſſet in Rota, an conſtaret de jurepatronatus.

25 Quoad primam partem dubii Doctores conciliantes hanc Decretalem, quæ in præſcriptione juris eligendi titulum non requirit, cùm Conſtitutione Bonifacii VIII. *in*
26 *cap. 1. de præſcript. lib. 6.* ubi in præſcriptionibus contra jus dicitur neceſſarius titulus, qui poſſeſſori juſtam cauſam tribuat præſcribendi, cenſent in terminis hujus Decretalis non fuiſſe neceſſarium titulum, quia agebatur de præſcriptione juris eligendi cumulativè cum Canonicis, ad quos electio de jure pertinebat: quæ quidem præſcriptio non eſt contra, ſed præter, vel ſecundùm jus commune, quia non privat Capitulum jure eligendi, ſed alium adjungit, qui unà cum Capitulo eligat; Conſtitutio autem Bonifacii expreſsè loquitur de præſcriptionibus contra jus. Atque ita advertit Joan. Andr. *hic propè fin. num. 22.* in hæc verba: Dic quòd præſcribere contra Canonicos ne eligant eſt contra jus commune, & ibi neceſſarius eſt titulus, ſed præſcribere quod cùm ipſis eligant iſtud eſt præter jus, vel ſecundùm jus 63. *diſt. cap. Obeuntibus*; & ideò talis præſcriptio procedit ſine titulo, quę opinio Joan. Andr. placuit etiam Anchar. *hic num.* 28. & Ripæ *num.* 122. qui eam tuetur ab objectis Abbatis, & ſequitur Felin. *in cap. Si diligenti num. 5. ad fin. de præſcript.* ibi, quia non poſſidebatur jus eligendi ad excluſionem Capituli; illud enim eſſet contra jus, ſed erat præſcriptum, ut fieret electio ſimul ab extraneis, & Capitulo; & idem Joan. Andr. *in cap. Ad decimas num. 4. ad fin.* & ibi etiam Franc. *num. 6. in fin.* & Gemin. *col. 4. verſ. Vel ſecundo, de reſtitut. ſpoliator. lib. 6.* Quocirca hanc opinionem quòd præſcribere contra eum, qui habet intentionem fundatam de jure communi, ita demum egeat titulo, ſi privativè præſcribat, non ſi cumulativè, dicit videri magis communem, & tenendam Bald. *de præſcript. par. 1. 2. part. principalis qu. 8. num. 4. in fin. & num. 5.* & eum ſequuta eſt Rota Caputaq. *part. 3. deciſ. 306. num. 8. & in cauſa Placentina voti 20. Novembris 1602. coram Penia*. Ex his contendit Præpoſitus ſuam præſcriptionem procedere abſque titulo, quia non privat Ordinarium facultate inſtituendi, cùm ſit tantùm cumulativa, ut jam cenſuit S. Congregatio.

27 Verùm hoc primum Præpoſiti fundamentum non videtur tutum; quia ita demum cumulativa præſcriptio dicitur præter, vel ſecundùm jus commune, ſi concurrat in eodem actu ſimultaneo, puta ut extraneus interſit electioni una cum Collegio, ad quod ſpectat eligendi facultas; atque in his terminis procedit hoc capitulum, & doctrinæ ſuperiùs relatæ. Secus autem ſi cumulativa ſit talis, ut unus faciat actum ſeorſim ab alio, & ſit locus præventioni, ut in caſu Præpoſiti. Ratio differentiæ eſt, quia in primo caſu jus commune non prohibet, imò approbat, & commendat, ut plures interſint electioni, quo maturius, & prudentius perficiatur, ut *cap. Obeuntibus 63. diſt.* Quem citat Joan. Andr. & *cap. Prudentiam*, ibi, *Cùm ſicut Canones atteſtantur integrum ſit judicium, quod plurimorum ſententiis confirmatur, de offic. deleg.* Quod citat Anchar. loco ſuprà citato. Hæc autem ratio minimè viget cùm unus eligit, aut inſtituit ſeorſim ab alio, quia actus inſtitutionis tunc non abſolvitur judicio utriuſque; quinimò facultas inſtituendi pro illa vice abdicatur ab Epiſcopo in totum, & transfunditur in inferiorem prævenientem, in quo non eſt tanta præſumptio prudentiæ, & maturitatis. Unde præſcriptio hoc caſu tanquam contraria juri communi non videtur procedere abſque titulo, per reg. *d. cap. 1. de præſcript. lib. 6.*

Neque obſtat dicta deciſio Caputaq. ubi deciditur titulum non eſſe neceſſarium, quando beneficiatus non intendit excludere Rectorem, & perceptorem decimarum in totum, ſed vult tantùm concurrere. Quia ibi non agebatur de perceptione decimarum per vices, itaut ſemel illas perciperet beneficiatus, ſemel Rector Parochialis, ſed uterque concurrebat in eodem actu individuo perceptionis decimarum: hoc autem caſu ſi Prępoſitus præveniat in inſtitutione, non fit locus concurſui, ſed Epiſcopus quieſcit, & nihil agit pro ea vice, atque ita deciſio Caputaq. potiùs confirmat hanc diſtinctionem.

Verumtamen ex aliis capitibus non videtur neceſſarius 28
titulus in præſcriptione, de qua nunc eſt quæſtio. Quod ut clariùs appareat, oportet primò diſtinguere tres inſtitutionum ſpecies à ſacris Canonibus conſtitutas. Prima 29
ſpecies eſt inſtitutionis corporalis, hoc eſt immiſſionis in poſſeſſionem: & hæc competit Archidiacono de jure communi abſque ulla præſcriptione, ut eſt textus ad litteram *in cap. Ad hæc, de offic. Archid.* ibi, *Inſtitutio corporalis tam ſuper beneficiis, quàm etiam dignitatibus ad ipſum* (hoc eſt ad Archidiaconum) *debeat pertinere*, & tradit Abb. *in cap. Cùm veniſſent num. 10. & ſeqq. de inſtit.*

Secunda ſpecies eſt inſtitutionis authorizabilis, id eſt 30
approbationis ad curam animarum: & hanc jura prohibent, ac vehementer reſiſtunt fieri poſſe ab Archidiacono, ut *in cap. Cùm ſatis*, ubi notatur de offic. Archid. ob quam juris reſiſtentiam hæc inſtitutio, vel nullo modo præſcribitur, vel certè requirit, aut quadragenariam, cùm titulo, 31
aut immemorabilem, ex traditis per Bellam. *conſ. 10. Factum eſt tale num. 5. cum pluribus ſeqq.* & aliàs *col. 3. circa medium, verſ. Secundo requiritur, & col. 17. in princ. verſ. Circa quintum*, Aym. *conſ. 134. Scripſi aliàs num. 14.* & ſequitur Rota *diverſ. par. 1. deciſ. 803. num. 3. & 4.* & hanc Præpoſitus conſenſit fieri debere ab Epiſcopo.

Tertia ſpecies media inter corporalem, & authorizabilem inſtitutionem, eſt quam vocant collativam, de qua 32
nunc controvertitur, & hæc quamvis de jure ſpectet ad Epiſcopum tantùm, *cap. Cùm ex iniuncto in fin. de hæret. lib. 6.* Canones tamen non reſiſtunt quominus competat ex conſuetudine Archidiacono. Quinimò huic conſuetudini aſſiſtunt, ut probatur *in cap. In plebibus 63. diſt. in cap. Super eo*, juncta gloſſ. *in ver. Archidiaconus, de offic. deleg. c. Ad hæc*, cùm gloſſa *in ver. Conſuetudines, de exceſſ. Prælat. in cap. fin.* ubi etiam gloſſa *in ver. Archid.* gloſſ. & Doctores *in dicto cap. Cùm veniſſent*. Unde fit, ut hæc inſtitutio abſque 33
titulo poſſit præſcribi, quia quotieſcunque præſcriptio non habet vehementem juris reſiſtentiam, non requirit titulum, *cap. Placuit, §. Poteſt 16. qu. 3. cap. De quarta*, ubi DD. *cap. Si diligenti*, ubi gloſſa in *ver. Inſtitutio*, & Felin. poſt alios *n. 6. verſ. Eſt verum de præſcript.* Dec. *conſ. 134. Viſo puncto ſub n. 41. verſ. Et ad hoc facit*, dicens deciſionem *c. 1. de præſcript. lib. 6.* procedere ubi fortiter jus commune reſiſtit præſcribenti, Covarr. *variar. reſolut. lib. 1. cap. 17. num. 7.* & decidit Rota *in dicta cauſa Placentina coram Penia*. Ratio eſt, quia 34
titulus non requiritur in præſcriptione, niſi ad excludendam malę fidei poſſeſſionem; & mala fides non præſumitur in eo, qui poſſidet jure non improbante, aut reſſiſtente, Innocen. & Bald. *in cap. Per tuas, de teſtibus*.

Alterum caput quod juſtificat hanc præſcriptionem, eſt 35
quia Prępoſitus inſtituit ab anno 1481. uſq; ad annum 1601. atque nititur centenaria poſſeſſione, quæ titulum non requirit, Afflict. *deciſ. 324. num. 6.* & cenſuit Rota apud Seraphin. *deciſ. 707. nu. 2.* & Gabriel *commun. concl. de præſcript. concl. 1. num. 71. & 73.* ubi aliis pluribus relatis dicit hanc o- 36
pinionem communiter approbari: quoad hoc enim immemorabilis, & centenaria poſſeſſio ęquiparantur, Gemin. *in dict. cap. 1. col. 4. verſ. Sed quærit Lap.* & ibi etiam Anchar. *col. fin. verſ. Quærit etiam circa hoc, de præſcript. lib. 6.* Gabr. & Seraph. *locis citatis*.

Neque his obſtat laudum anno 1565. latum ab Ormanetto inter Epiſcopum Cremonæ, & Præpoſitum Buxeti, quod decernuntur irrita acta omnia utrinque producta: nam uti jam reſpondit S. Congregatio in alia propoſitione hujus cauſæ dictum laudum, quod pertinet ad inſtitutionem, effectum non habuit, quia utraque pars perrexit inſtituere, ut prius conſueverat. Ac prætereà non ſuſtulit jus Præpoſito acquiſitum per præſcriptionem annorum ſupra octuaginta. Nam nec mala fides ſuperveniens interrum- 37
pit pręſcriptionem jam abſolutam, gloſſ. communiter approbata *in cap. Vigilanti in ver. Noverit, de præſcript.* & ſcripſi pleniùs *in cap. Si quis num. 50. de regular.* Atque ex his videtur

tur reſpondendum Præpoſiti præſcriptionem non requirere titulum.

38 Sed quatenus titulus eſſet neceſſarius, quod pertinet ad ſecundam partem dubii, de eo tamen videtur conſtare ſufficienter: nam cùm Propoſiti inſtituerint ſpatio longiſſimi temporis ſcientibus, & patientibus Epiſcopis Cremonenſibus, ex quorum conceſſione acquiri poterat jus inſtituendi per ea, quæ notantur per Lambert. *de iurepatron. lib.1. par.1.qu.9. num. 69. & lib.2. par. 3. qu.1. art.10.* Sola hæc patientia præbuit eis juſtam cauſam, ac titulum ſufficientem ad præſcribendum, ut hìc tradit gloſſa *in ver. Brevitatem temporis*, Butr. *col. penult. verſ. Vbi ergo patientia*, Cardin. *in 1. oppoſit.* Imola *num.23. verſ.Secundo modo*, Archid. *in cap. Quia cognovimus 10. qu.3.* Gemin. *in dicto cap.1. in fin. de præſcript. lib. 6.* Felin. *in dicto cap. Si diligenti nu. 6. verſ. Secunda reſtrictio*, & in terminis inſtitutioni præſuppoſita Epiſcopi ſcientia admitti, ac verum cenſet Ægid. *d.conſ.10. col.10. verſ.De quarta autem quæſtione, & col. 13. verſ. Quoad ſecundam difficultatem*.

Scientia autem, & patientia Epiſcoporum ſatis juſtificatur non ſolùm ex annuis viſitationibus, ex actibus multiplicatis, ac temporis diuturnitate, verùm etiam ex actibus poſitivis, ut fuit ſatis dictum in alia poſitione hujus cauſæ. Qui quidem actus poſitivi in materia hujus præſcriptionis magis; & enixius operantur, quàm ſola taciturnitas, *cap. Ex ore, de his quæ fiunt à maior. par. Cap.* & tradit Abb. *hic num. 5.* Ac prætereà cùm Præpoſitus ex privilegio Eugenii IV. habeat jus deſtituendi cum juriſdictione, hinc potuit probabiliter putare fuiſſe ſibi conceſſum jus inſtituendi, quod eſt minus. Ita enim infert in puncto Abb. *in cap. Si quis contra Clericum num.33. & in cap. Cum contingat num.32. in fin.* ubi etiam Anton. de Butr. *col.5. n.12. verſ. Niſi forte de foro compet.* Lambert. *de iurepatron. 14. art. 1. quæſtionis principalis 3. par. 2. lib.* Et quamvis illatio hujuſmodi forte non ſit juridica, præbuit tamen Præpoſitis bonam fidem, ac juſtam cauſam præſcribendi; quia error juris dubii dat titulum ſufficientem ad præſcribendum, & 39
æquipollet errori facti, Curt. Sen. *conſ.71. Princeps defunctus num.14.* Alexand. *conſ.214. Ponderatis col. 2. lib. 6.* Joan. de Imola *conſ.98. in quæſtione num.15.* Quinimò Felin. *in cap. De quarta num.27. de præſcript.* ubi docet titulum erroneum juris dubii ignorantii ſufficere ad præſcriptionem *n. 28.* exemplificat in eo, qui habuit à perito malum conſilium, & citat Angel. *in l. Si lege, §. Scire, ff. de petit. hered.*

Præbuerunt etiam Præpoſitis juſtum titulum antiquiſ- 40
ſimæ enunciativæ, quia probant famam, quæ eſt loco tituli, Caputaqu. *deciſ. 356.* incip. *Titulum ad præſcribendum ius inſtituendi*, Rota *deciſ. 91. num. 2. par. 1. & deciſ. 290. num. 11. par. 5. recent.* & fuit deciſum in cauſa Tiraſonen. juris præſentandi 16. Octobris 1592. coram Blanchetto, & in Eugubina S. Petri de Vigneto 21. Maji 1590. coram Bubalo.

DE RESTITUTIONE SPOLIATORUM.

Alexander III. Cantuarien. Archiepiſcopo.

C A P U T VII.

CONquerente nobis R. Clerico accepimus, quòd ipſum Eccleſia de VVerfort ſine judicio ſpoliaſti. Quia verò jam non decet honeſtatem tuam, Clericos tuæ juriſdictionis, ſine manifeſta cauſa & rationabili, ſuis beneficiis ſpoliare, quibus teneris paterna proviſione conſulere: Mandamus, quatenus, ſi eſt ita, prædicto Clerico præfatam Eccleſiam cum redditibus inde perceptis reſtituas: & in pace eam poſſidere permittas. Reſtitutione autem facta, ſi quid adverſus eum ſuper præſcripta Eccleſia proponere volueris: coram Exoñ. Epiſcopo delegato à nobis, per te vel per ſufficientem reſponſalem tuum, cum eodem R. ordine judiciario poteris experiri.

S V M M A R I V M.

1 *SPoliatus etiam à iudice iuris ordine prætermiſſo ante omnia reſtituitur.*
2 *Clericus, ut beneficio ſuo privari poſſit, tria requiruntur.*

1 COnquerente. Spoliatus etiam à judice juris ordine prætermiſſo ante omnia reſtituitur. Hoc dicit ſecundùm Joan. Andr. & omnes.

2 Nota ex textu tria requiſita ſecundùm Abbatem *num. 2.* ad hoc ut Clericus beneficio ſuo licitè privari poſſit. Primò enim requiritur cauſa rationabilis. Secundò, ut cauſa hujuſmodi ſit manifeſta. Et hæc duo requiſita habentur in textu ibi, *Non decet honeſtatem tuam, Clericos tuæ iuriſdictionis, ſine manifeſta cauſa & rationabili ſuis beneficiis ſpoliare.* Et expone ver. *Manifeſta*, id eſt notoria, ut *cap. Nos in quemquam 2. qu. 1. & ver. Rationabili expone*, id eſt gravi: nam pro levi cauſa non debet quis privari beneficio ſuo, *cap. Inventum 15. qu. ult.* Tertiò requiritur, ut privatio fiat in judicio, ſeu juris ordine ſervato: & hoc vult textus ibi, *Sine iudicio ſpoliaſti*. Nam ut inquit Hoſtienſis in *cap. Licet Heli num. 5. infrà de ſimonia*. Hìc nullus ordo fuit ſervatus, ſed Epiſcopus non citatum, non confeſſum, non convictum, nec aliqua præmiſſa inquiſitione iſtum Clericum voluntate capitanea beneficio ſpoliavit; Et ideò quia ex hoc meritò reddidit ſe ſuſpectum, datur ei judex. Et idem dicunt ibi Joan. Andr. *num.7. poſt med. verſ. Nec obſtat*, Butr. *num.13. in fin.* Anchar. *num. 7. verſ. Non obſtat*, & reliqui omnes. An autem hæc vendicent ſibi locum in Papa, ita ut ſine juſta cauſa, & juris ordine non ſervato poſſit Clericum ſuo beneficio, vel officio privare, ſcripſi latiſſimè *in cap. Conſultationibus à num. 24. uſque ad num. 83. infrà de Clericis ægrotant.*

DE RESTITUTIONE SPOLIATORUM.

Cæleſtinus III.

C A P U T XI.

GRavis ad nos querela: & infrà. Mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit de præmiſſis: prædictum Archidiaconum, ablata prænominati Monaſterii Fratribus cum integritate reſtituere, damna plenariè reſarcire, & de illatis injuriis competenter ſatisfacere compellatis, proviſuri, ut non tantùm fructus à novo & violento poſſeſſore perceptos, ſed quos (ſi eis poſſidere fuiſſet licitum) poſſeſſores veteres percepiſſent, reddi faciatis eiſdem.

S V M-

SUMMARIUM.

1 *Violentus rem cum fructibus etiam, qui percipi potuiſſent reſtituere, damna reſarcire, & de iniuriis ſatisfacere compellitur, & num. 7. cum quatuor ſeqq.*

2 *Fructus intelliguntur deductis impenſis, quæ quærendorum, colligendorum, conſervandorumque eorum gratia fiunt.*

3 *Impenſas pro quærendis, colligendis, & conſervandis fructibus deducit etiam prædo.*

4 *Et nullus caſus intervenire poteſt, qui hoc genus deductionis impediat ſi impenſæ ſint neceſſariæ, & n. 5.*

Fallit tamen in Decimis prædialibus, n. 6.

5 *Redditus, proventus, & obventiones lucrum ſignificant.*

6 *Decimæ prædiales ſolvi debent ſine ulla deductione ſeminis, & aliorum ſumptuum, qui fiunt in agricultura.*

7 *Interdictum recuperandæ ad quos ſe extendat.*

8 *Spoliato facienda eſt integerrima reſtitutio etiam quoad locum, in quo res poſita erat.*

9 *Item reſarcienda ſunt damna illata in ſpoliatione.*

10 *Item de illatis iniuriis competenter ſatisfaciendum.*

11 *Item reſtituendi ſunt fructus etiam qui percipi potuiſſent.*

12 *Spoliato non ſatisfit de iniuriis, niſi de iis ſpecialiter agatur, ſed reſtitutio fructuum, & reſartio damnorum veniunt etiamſi non fuerint petita.*

13 *In fructibus perceptis ante motam litem regulariter non fit condemnatio, niſi expreſsè petantur in libello, & num. 15.*

14 *Fallit quando agitur de vi expulſiva, aut compulſiva, vel petitione hæreditatis.*

16 *Fructus quando acceſſorie petuntur in libello, ſi in eis non fiat condemnatio, non poteſt de eis amplius agi, nec ſuper omiſſo ſententia ferri.*

17 *Secus ſi petantur principaliter, & iure actionis.*

18 *Fructus alii ſunt naturales, alii induſtriales, alii civiles.*

19 *Fructus naturales qui ſint.*

20 *Fructus induſtriales qui.*

21 *Fructus an iudicari debeant naturales, vel induſtriales, relinquitur arbitrio iudicis.*

22 *Et quomodo huiuſmodi arbitrium ſit regulandum.*

23 *Oliva, & oleum ſunt fructus induſtriales.*

24 *Fructus omnes, qui ſeminantur, induſtriales ſunt.*

25 *Fœnum, & palea fructus induſtriales dicuntur.*

26 *Item lana, & lac.*

27 *Item aucupia, venationes, & piſcationes.*

28 *Item lapidicina, & cretefodina.*

29 *Item cervisia.*

30 *Paſcua ſunt fructus naturales, niſi falce ſecentur.*

31 *Fructus civiles qui dicantur, & num. ſeqq.*

32 *Penſiones domorum, uſura, vectura navium, mercedes iumentorum, & operæ ſervorum dicuntur fructus civiles, & num. ſeqq.*

34 *Penſiones domorum, quo ſenſu ab aliquibus vocentur fructus induſtriales.*

35 *Fructus civiles magis accedunt naturalibus, quàm induſtrialibus.*

36 *Penſiones Eccleſiaſticæ abſque dubio inter fructus civiles computantur.*

37 *Poſseſsor malæ fidei dicitur verè, & iuris præſumptione.*

38 *Poſſeſſor malæ fidei verè dicitur qui poſſidet rem, quam pro certo ſcit eſſe alienam, & num. 108.*

39 *Item is, qui pro certo ſcit rem non eſſe ſuam.*

40 *Poſſeſſor malæ fidei iuris præſumptione dicitur ille, cum quo ſupra re, ſeu dominio rei lis fuit conteſtata, & num. 108. & latius num. 110. & 111.*

41 *Poſseſſor malæ fidei, an quis efficiatur per ſolam denuntiationem.*

42 *Poſſeſſor bonæ fidei dicitur, qui ignorat ſe alienum poſſidere, & cogitationem dominii poſſidet.*

43 *Item qui credit tradentem eſſe Dominum.*

44 *Poſſeſſorum bonæ, vel malæ fidei multiplex diviſio.*

45 *Poſſeſſor bonæ fidei ſemper ſine titulo facit fructus induſtriales ſuos, & naturales in quantum eos conſumpſit: ſed naturales extantes nunquam facit ſuos.*

46 *Si vero habuit titulum, fructus omnes facit ſuos etiam naturales non conſumptos.*

47 *Conſumptio in fructibus naturalibus idem operatur, quod induſtria, & cultura in induſtrialibus, & num. 62.*

48 *Mutuum per conſumptionem reconciliatur, etiamſi quis cauſam habeat à fure, & prædone.*

49 *Poſseſsor bonæ fidei etiam ſine titulo ſuos facit fructus civiles, quos diligentia ſua percepit, & ei ſolvens liberatur, & num. 63.*

50 *Si vero ex diligentia alterius facit quidem ſuos, ſed ei ſolvens non liberatur, niſi habuerit iuſtam cauſam ſolvendi, & num. 63.*

51 *Poſseſsor bonæ fidei tenetur reſtituere fructus, quos non fecit ſuos, ſi extans eo modo, quo tenetur rem ipſam reſtituere, & ſic rei vendicatione.*

52 *Si verè ſunt conſumpti, & ex eis factus eſt locupletior, tenetur illis reſtituere condictione ſine cauſa, vel condictione generali, & num. ſeqq.*

53 *Rei vendicatio non datur contra Dominum, ſed ipſi Domino, & num. 56.*

54 *Poſseſsor bonæ fidei, an in dubio ex fructibus naturalibus conſumptis præſumatur factus locupletior.*

55 *Poſseſsor bonæ fidei, in quibus caſibus facit fructus ſuos, nihilominus ſi extant, tenetur illos reſtituere officio iudicis, & num. 56.*

56 *Officio iudicis ex æquitate ſuccurritur, ubi actio deeſt.*

57 *Poſseſsor bonæ fidei poſt conſumptionem fructuum, quos ſuos fecerat, etiam induſtriales, & civiles, ſeu illorum æſtimationem reſtituere tenetur condictione ſine cauſa, quatenus ex illis factus eſt locupletior, & n. ſeqq. ſed vide num. 60.*

58 *Condictio ſine cauſa datur ex æquitate contra eum, qui factus eſt locupletior non modo ex re mea, ſed etiam ex re mihi debita.*

59 *Locupletior factus, quando quis dicatur.*

61 *Poſseſsor malæ fidei etiam non violentus, ſive habeat titulum, ſive non, fructus etiam induſtriales non facit ſuos.*

62 *Fallit ſi ſint conſumpti.*

63 *Et quid in fructibus civilibus.*

64 *Poſseſsor malæ fidei ſine titulo tenetur de fructibus perceptis, & qui percipi potuiſsent.*

65 *Et percepti ſi extant, peti poſsunt rei vendicatione, ſi ſunt conſumpti, condictione ſine cauſa, vel iniuſta, aut rei vendicatione utili, & num. ſeqq.*

Item condictione furtiva, num. 67.

66 *Rei vendicatio utilis datur adverſus eum, qui dolo deſiit poſſidere.*

67 *Poſseſsor malæ fidei ſine titulo fructus conſumendo dicitur furtum committere, non autem percipiendo, & num. 69. 88. & 133.*

68 *Contra furem omnis actio degenerat.*

70 *Poſseſsor malæ fidei ſine titulo de fructibus percipiendis convenitur officio iudicis.*

71 *Poſseſsor malæ fidei cum titulo tenetur de fructibus perceptis, non autem de percipiendis.*

72 *Fallit in quatuor caſibus, in quibus etiam de percipiendis tenetur.*

73 *Item fallit in eo, qui ſtudioſè patitur fructus maturos corrumpi.*

74 *Item in eo, qui malâ fide poſſidet rem minoris.*

75 *Item fallit generaliter cum titulus eſt à iure reprobatus.*

Titulus reprobatus à iure habetur pro non titulo, ibid.

76 *Diſtributiones quotidianas perceptas, & quas percipere potuiſset, an malæ fidei poſseſsor reſtituere teneatur, & num. ſeqq. uſque ad num. 97.*

77 *Diſtributiones quotidianæ non computantur inter fructus, nec fructus dicuntur, & num. ſeqq. & num. 83.*

Contrarium, num. 83.

Declaratur, num. 84.

78 *Diſtributiones quotidianæ nihil commune habent cum corpore beneficii, ſed dantur in recompenſam ſervitii.*

79 Quandoque manualia, quandoque victualia appellantur.

80 Dantur pro opere divino, & tanquam merces laboris.

Declaratur, num. 87. 89. & 91.

81 Salarium debetur etiam exercenti miniſterium alteri demandatum, ſi in tali miniſterio non ſit electa induſtria perſona, ſed tantùm effectus operæ, num. 39.

82 Diſtributiones quotidianæ pleniùs acquiruntur, quàm fructus Præbendæ, & ideo Clericus de eis teſtari poteſt.

83 Diſtributiones quotidianas, quas malæ fidei poſſeſſor percipit Divinis intereſſendo, tenetur reſtituere, etiamſi ex parte impediti nulla præceſſerit proteſtatio, & num. 95.

Et quid in percipiendis, num. 99.

84 Diſtributiones quotidianæ non computantur in valore fructuum.

85 Sed tamen ſub fructibus comprehenduntur.

86 Condemnatio in beneficialibus ex ſtylo Rotæ non fit, niſi cum fructibus perceptis, & ſub fructibus ſemper comprehenduntur diſtributiones quotidianæ.

87 Diſtributiones quotidianæ perceptæ ſine titulo, vel cum titulo reprobato, & ſine iuris fomento reſtituendæ ſunt.

88 Et eas percipiens cum titulo reprobato committit furtum, vel rapinam.

89 Non debentur in ſervientibus, niſi ſint canonicè inſtituti.

90 Dæmonium non ſufficit eiicere per pœnitentiam in oratione, & ieiunio, niſi reſtituantur fructus iniuſtè percepti.

91 Servitium, & labor non attenditur à iure, niſi in habentibus legitimum ingreſſum in caſibus, locis, & temporibus permiſſis.

92 Mercedem prætendere non poteſt gerens negotia mea me invito, nec expenſas repetit, licet geſſerit.

94 Diſtributiones quotidianas, quas malæ fidei poſſeſſor Divinis intereſſendo percipere potuiſſet, non tenetur reſtituere, niſi præceſſerit proteſtatio ſpoliati, & num. ſeqq.

96 Fallit in caſibus, remiſſivè.

97 Poſſeſſor, qui ab initio fuit bonæ fidei, & poſteà effectus eſt malæ fidei, an faciat fructus ſuos, & numer. ſeqq.

Quid ſi mala fides ſuperveniat cum mutatione perſonarum, num. 98.

Et quid ſi in eadem perſona, num. 100.

98 Hæres habens malam fidem, cum defunctus haberet bonam, fructus ſuos non facit.

99 Mala fides ſuperveniens cum perſonarum mutatione impedit fructuum acquiſitionem.

100 Mala fides tam præſumpta, quàm vera ſuperveniens ſine perſonarum mutatione, non impedit acquiſitionem fructuum, & num. ſeqq.

Et quid operetur huiuſmodi acquiſitio, num. 113.

Contrarium, num. 106.

101 Quoad fructuum acquiſitionem ſolum initium ſpectandum eſt.

Contrarium, num. 106.

102 Intellectus l. Qui ſcit, §. Bonæ fidei, ff. de uſur. & numer. 127.

103 Intellectus l. Bonæ fidei, ff. de acquiren. rerum dominio, & num. 109.

104 Mala fides ſuperveniens de iure Canonico, an impediat fructuum acquiſitionem.

105 Argumentum ab acquiſitione ad uſucapionem non valet, & multi poſſunt acquirere, qui non poſſunt uſucapere, & num. 134.

106 Fructuum quoad acquiſitionem ſpectanda ſunt ſingula temporis momenta bonæ, vel malæ fidei.

107 Intellectus l. Qui bona fide, ff. de acquir. rerum domin.

108 Mala fides præſumpta oritur poſt litis conteſtationem, mala fides vera poſt rem iudicatam, ſeu fundum evictum.

110 Poſſeſſor bonæ fidei tenetur reſtituere fructus etiam induſtriales, & conſumptos à die motæ litis, & num. ſeqq.

111 Poſſeſſores bonæ fidei poſt litem motam incipiunt malæ fidei poſſeſſores eſſe, & quaſi prædones tenentur.

112 Et hæc eſt præſumptio iuris, & de iure adeò, ut quantumvis iuſtam cauſam litigandi habuerint, à fructuum reſtitutione non excuſentur.

114 Et tenentur reſtituere non tantum perceptos, ſed etiam qui percipi potuerunt à die motæ litis.

115 Quod procedit ſi titulum non habeant.

116 Niſi occupaverint rem lite pendente.

117 Diſtributiones quotidianas non tantùm perceptas, ſed etiam quas percipere potuiſſet, bonæ fidei poſſeſſor tenetur reſtituere à die controverſiæ motæ.

118 Sed quoad eas, quæ percipi potuiſſent, neceſſaria eſt proteſtatio.

119 Poſſeſſor bonæ fidei ante litem motam non ſolet condemnari à Rota ad reſtitutionem fructuum.

Niſi adhuc extent, vel ex conſumptis factus ſit locupletior, num. 122.

120 Neque ad hoc requiritur bona fides poſitivè, ſed ſufficit abeſſe malam fidem.

121 Poſſeſſor, qui ante litem motam fuit in mala fide, condemnatur ad reſtitutionem fructuum à die occupationis, ſeu intruſionis.

122 Poſſeſſor bonæ fidei, an teneatur reſtituere fructus extantes, vel conſumptos, ex quibus factus eſt locupletior, aut eorum æſtimationem etiam ante motam litem.

123 Fructus, qui petuntur non acceſſoriè, ſed principaliter tanquam ſors, & capitale, reſtituendi ſunt à bonæ fidei poſſeſſore etiam ante motam litem, & numer. 127.

124 Manutentio ex ſtylo Rotæ datur pro terminis penſionum decurſis etiam ante motam litem, quando ad illos principaliter agitur.

125 Legata annua debentur decurſa non modò ante motam litem, ſed etiam ante apertas tabulas, & ſtatim à die obitus teſtatoris.

Etiamſi legata fuerint legatario ignota.

127 Alimenta, & annuæ præſtationes, quæ ſortem principalem conſtituunt, debentur etiam decurſa ante petitionem, & interpellationem.

128 Poſſeſſor, qui ab initio fuit malæ fidei, & poſteà effectus eſt bonæ fidei, an faciat fructus ſuos, & num. ſeqq. uſque ad num. 142.

129 Quid ſi bona fides ſupervenerit cum perſonarum mutatione.

Et quid ſi ſuperveniat ſine mutatione perſonarum, num. 140.

130 Bona fides hæredis, qui ſucceſſit defuncto malam fidem habenti, non prodeſt quoad fructuum acquiſitionem.

131 Hæres ſuccedit etiam in vitium, & malam fidem defuncti, & num. ſeqq.

132 Hæres poſt litem conteſtatam tenetur de fructibus perceptis, & percipiendis.

133 Fructus percipiens cum mala fide dicitur furtum committere, & illos uſucapere non poteſt.

134 Vſucapere qui non poteſt, longè minus poteſt acquirere.

135 Succeſſor ſingularis non ſuccedit in vitium eius, à quo cauſam habet, & bona fides ſuperveniens prodeſt ei quoad fructuum acquiſitionem.

136 Prælatus non dicitur ſucceſſor univerſalis ſui prædeceſſoris, nec eius perſonam repræſentat.

137 Et mala fides prædeceſſoris non impedit, quin ſucceſſor habens bonam fidem faciat fructus ſuos.

138 Prælatus quamvis ſuccedat in univerſum ius Prælaturæ, non tamen ſuccedit in ius prædeceſſoris, nec ab eo cauſam habet, ſed à ſuperiore ipſum inſtituente.

139 Prælatus ſucceſſor poteſt bona fide præſcribere, licèt prædeceſſor habuerit malam fidem.

140 Bona fides ſuperveniens in eadem perſona cum legitima cauſa putandi ſe bonæ fidei poſſeſſorem prodeſt quoad acquiſitionem fructuum; ſecus ſi ſuperveniat abſque legitima cauſa, & num. 141.

141 Poſſeſſor malæ fidei ab initio, qui poſteà ex ſola cogitatio-

*tatione putat ſe habere bonam fidem, non facit fru-
ctus ſuos.*
142 *Poſſidendi cauſam nemo poteſt ſibi mutare ſine juſta, &
legitima cauſa ſuperveniente.*

1 G*Ravis*. Violentus rem cum fructibus etiam, qui per-
cipi potuiſſent reſtituere, damna reſarcire, & de
injuriis ſatisfacere compellitur. Hoc dicit Joan. Andr.
Bald. Bellam. Butr. Anchar. Imol. Abb. Joan. de Anan. &
Bero. Prima pars deciſè ponit querelam, ſuper qua ſecun-
da dat judicem ibi, *mandamus*, cui quatuor tantùm man-
dat, quæ per ſe patent Joan. Andr.
2 Nota primò ibi, *Poſſeſſores veteres percepiſſent*. Fru-
ctus intelligi qui ſuperſunt deductis expenſis, quæ quæren-
dorum, cogendorum, conſervandorumque eorum gratia
3 fiunt, quod locum habet etiam in malę fidei poſſeſſoribus,
& ſi prædones ſint, *l. Si à Patre, §. Fructus, & leg. Planè
in fin. ff. de petit. hered. & l. 1. Cod. de fruct. & lit. expenſ.*
4 Imò nullus caſus intervenire poteſt, qui hoc genus dedu-
ctionis impediat, dicit text. *in l. Fundus qui dotis in fine pri-
mi reſponſi, ff. famil. Erciſcund. l. Fructus*, juncta gloſſa in
ver. Impenſa, ff. ſolut. matrim. & hìc notant gloſſ. 3. *in prin.*
Hoſtienſ. *num.* 2. *in ver. Percepiſſent*, Joan. Andr. *num.* 6.
5 & Joan. de Anan. *num.* 7. Nam redditus, proventus, &
obventiones lucrum ſignificant; & ideò dicuntur deductis
expenſis, *l. Fundi Trebatiani, ff. de uſufr. legat.* Bald. *hic n.* 1.
verſ. Et ideo nota, ſcilicet neceſſariis, ut *l. Fructus, ff. de
operis ſervor. l. Quod in fructus, ff. de uſur. l. Qui mutuam,
§. finali, ff. Mandati*, Gloſſ. Hoſtienſ. & Joan. Andr. *loco
citato*. Et idem Bald. *in l. Si quis ſciens nu.* 11. *verſ. Quæ-
ro hic quidam poſſidet, Cod. de rei vendicat.* Paul. de Caſtr.
in l. Certum num. 1. *C. eodem*, Covarr. *in Reg. Peccatum 2. par.
§. 6. num. 4.*
6 Hoc tamen fallit in decimis prædialibus, quæ ſolvi de-
bent ex integris fructibus ſine ulla deductione ſeminis, &
aliorum ſumptuum, qui fiunt in agricultura, ut *cap. Tua
nobis infra, de decimis*, dicta gloſſa 3. *hic*. Et ſpeciale
in decimis eſt ſecundùm Bald. *hic num.* 1. *in fin.* Secus
enim in aliis caſibus, ut *l. Si neceſſarias, §. final. ff. de pi-
gnor. action.*
7 Secundò nota ex text. *Latitudinem interdicti recuperan-
dæ*, quia in eo venit primò integerrima rei invaſæ reſtitu-
8 tio, ut patet ibi, *Cum omni integritate*, adeò ut reſtitutio fa-
cienda ſit etiam quoad locum, ut notat Archid. *in cap. Mi-
nor num.* 2. 17. *quæſt.* 4. id eſt, ut reponatur in loco, in quo
erat tempore ſpoliationis: ad quod allegatur textus in
cap. Reintegranda 3. quæſt. 1. Reintegranda ſunt omnia ex-
poliatis, & in eo loco unde abſceſſerunt, funditus revocan-
da: ubi gloſſa *in ver. In eo loco*: dicit etiam ultra mare;
9 & omnia ſunt revocanda ſumptibus ſpoliatoris. Secun-
dò in ea venit plenaria reſartio damnorum illatorum in
10 ſpoliatione, ut ibi, *damna plenariè reſarcire*. Tertiò ve-
nit competens ſatisfactio injuriarum, ut ibi, *& de illatis
11 injuriis competenter ſatisfacere*. Quartò venit reſtitutio
fructuum non modò perceptorum à violento poſſeſſore,
ſed etiam eorum, qui ab antiquo poſſeſſore percipi potuiſ-
ſent, ut in verſ. *Proviſuri*. Et hìc notant Butr. *n.* 2. Imo-
la *n.* 1. & 2. & Abb. *in* 1. *notab.* Bero. *num.* 1. & *ſeqq.* Joan.
Andr. & omnes *in ſummario text.*
12 Adverte tamen, quia ſatisfactio pro illatis injuriis non
venit, niſi de ea ſpecialiter agatur. Sed reliqua, id eſt
reſtitutio rei, reſartio damnorum, & reſtitutio fructuum,
veniunt etiam ſi petita non fuerint, *cap. Querelam, de
elect.* junct. *princip. cum fin.* Et hìc ſentit gloſſ. 2. & aper-
tè tradit Innocent. *num.* 2. *in ver. Compellatis*, & Abbas
13 *eodem num. verſ. Et licet omnia prædicta*, & in fructibus
perceptis ante motam litem, quamvis regulariter non poſ-
ſit fieri condemnatio, niſi expreſsè petantur in libello, ut
*l. Item ſciendum, ff. de ædilit. edict. l. Partium, ff. de Vſu-
14 ris*: tamen hoc fallit quando agitur de vi expulſiva, ut
interdicto, *Vnde vi*, vel Conſtitutione, *Si quis in tantam*,
& idem ſi agatur de vi compulſiva, *Vt quod metus cauſa*;
tunc enim venit omnis cauſa, etiamſi non petatur, *l. 3. §.
Rectiſſimè, & l. Idem eſt, §. ultimo, & l. Si plures, ff. de vi, &
vi armat. l. Si quis in tantam, Cod. Vnde vi, l. Sed & partus,
ff. Qui met. cauſ. & cap. 1. ſuprà eodem tit.* Ruſus idem eſt ſi
agatur petitione hæreditatis, in qua ſimiliter omnia ve-
niunt ratione univerſitatis, *l. Item videndum eſt, §. fin. & l.
Non tantùm, & l. Item veniunt, §. Fructus, & per tot. ff. de pe-
tit. hæredit.* & hìc tenent Innoc. *num.* 1. *verſ. Sed licèt*, Ho-
ſtienſ. *in princip. in ver. Et damna, verſ. Et hoc verum eſt*,
Joan. Andr. *num.* 2. *eodem verſ.* Bald. *num.* 11. Bellam.
num. 1. & 2. & Bero. *num.* 50. *in fin. verſ. Tertia ſit conclu-
ſio, & num.* 51.
In aliis verò caſibus ſecundùm Innoc. *d. num.* 1. *verſ. &* 15
not. Si in libello non petantur ea, quæ veniunt acceſſoriè,
ut fructus, damna, & intereſſe, vel etiamſi petantur, ſed ni-
hilominus ſententia feratur ſuper principali non habita 16
mentione acceſſoriorum, de cætero de eis agi non poteſt,
nec poteſt ferri ſententia ſuper omiſſo, *l. 4. C. de poſſeſſ. l.
Eos in bona, Cod. de Vſur. l. Qui per colluſionem, §. fin. ff. de act.
empt. l. Certum, ff. de eo quod cert. loc.* Sin autem plura petan- 17
tur non quaſi acceſſoria, ſed quaſi principalia, & jure
actionis; tunc ſecus eſt, ut in præallegat. *l. Centum*, & cum
Innocentio concordant Hoſt. *num.* 1. *verſ. Dicitur*, Joan.
Andr. *num.* 3. Butr. *num.* 14. Bellam. *num.* 3. *verſ. Pone ergo*,
& alii communiter.
In gloſſa tertia inquirendum eſt, An & quos fructus te- 18
neatur reſtituere poſſeſſor, qui convincitur injuſtè poſſide-
re. Ad evidentiam præmittendum eſt primò fructus eſſe
in triplici differentia: alii enim ſunt naturales: alii indu-
ſtriales: alii civiles, ut diſtinguunt Bartol. *in leg. Et ex di-
verſo num.* 1. *ff. de rei vendicat.* & communiter Doctores.
Licèt gloſſa ponat tantùm duas ſpecies. Naturales ſunt, 19
quos natura ſpontè ſua ſine ulla, vel modica hominis indu-
ſtria producit, ut poma, ficus, & ſimilia, *l. Fructus percipien-
do, ff. de uſur. l. Bonæ fidei, ff. de acquiren. rerum domin.* gloſſ.
& omnes hic, Menoch. plures cumulans, *de arbitr. caſ.* 210.
num. 2. Et ſecundùm Bald. *hic num.* 9. *verſ. Tunc autem*,
fructus naturales ſunt, in quibus percipiendis non requi-
ritur cura, & cultura ſolemnis, licèt in aliquibus requira-
tur aliqua modica, & perfunctoria cura, & modica ex-
penſa, de qua non eſt curandum. Item ſecundùm eum
num. 10. Fructus naturales ſunt, quando apparatus naturæ
præcedit apparatum hominis, ut fructus arborum; nam
poma in Divina Scriptura dicuntur, *Fructus qui ſpontè na-
ſcuntur*, Geneſ. *cap.* 1. id eſt ſine vi, & ſciſſura aratri, &
abſque arte, & agricultura, quia totum, vel quaſi totum
ſola natura perficit; ideò dicuntur fructus naturales à
prædominio. Induſtriales ſunt, in quibus plurimum 20
verſatur hominum induſtria, *d. leg. Fructus, ff. de uſur.* ut
frumentum, vinum, & hujuſmodi, quæ per ſolam indu-
ſtriam accommodantur uſibus hominum, *l. Si fundi, ff. de
rei vendic.* & generaliter ut inquit Cyn. *in leg. Certum n.* 1.
C. eod. Cùm circa omnes fructus colligendos operetur natu-
ra, & induſtria hominis; in ſegetibus, & vineis major
verſatur induſtria, quàm in primis; & ideò nos vocamus
ſegetes fructus induſtriales, & uvas, quia in his exigitur
multa induſtria, ut colere terram, ſeminare, ſarculare, mun-
dare, potare, ligare, herbam ſuccidere, & hujuſmodi, quæ
ſunt artis, facere. Poma verò, & pira, & his ſimilia voca-
mus fructus naturales, ibi enim non oportet, niſi vermes
removere, & fructus colligere. De his autem fructibus,
quinam propriè dicantur naturales, vel induſtriales, non
poteſt dari certa doctrina: Sed hoc relinquitur arbitrio ju- 21
dicis, ut communiter dicunt Legiſtæ *in leg. Certum*, u-
bi in ſpecie Cynus *num.* 2. *verſ. Poſſet tamen de aliquibus, Cod.
de rei vendicat. & in l. Et ex diverſo*, ubi Bartol. *num.* 2. *ff.
eod.* Abb. *hic nu.* 3. *verſ. Et de illis fructibus*, & Bero. *n.* 9.
verſ. Nonnulli, Soccin. Sen. *conſ.* 251. *Quoniam in præſenti
num.* 24. *verſ. Supereſt poſtremo lib.* 2. Covarr. *lib.* 1. *va-
riar. reſolut. cap.* 3. *num.* 16. Menoch. *de arbitrar. d. caſ.*
210. *num.* 20. Quod quidem arbitrium præcedens judex ita 22
regulabit, ut induſtriales reputet, in quibus magis verſa-
tur hominum induſtria, & labor, quàm natura: & è con-
verſo naturales, in quibus magis operatur natura, quàm
induſtria, argum. *leg. Quæritur, ff. de ſtat. homin. cap. Sæ-
teſtes, §. Hermaphroditus 4. quæſt.* 3. & tenent Doctores 23
præallegati: unde oliva, ſeu oleum inter fructus induſtria-
les recenſentur, quia per ſolam induſtriam accommodan-
tur uſibus hominum, ut *l. Si eus, & ſi fundi, ff. de rei ven-
dicat.* & notat Bart. *in dict. l. Et ex diverſo num.* 2. Bald. *hic
num.* 10. *verſ. Excipio vites, & olivas*, Abb. *num.* 3. *verſ. Du-
bitatur enim*, & Bero. *num.* 10. Item omnes fructus, qui ſe- 24
minantur, ſunt induſtriales, quia cultus hominis magnus
præcedit opus naturæ, ut Bald. inquit *dicto nu.* 10. *verſ. Por-
rò*. Et ſimiliter fœnum, & palea, in quo percipiendo 25
fit magna expenſa, inter fructus induſtriales compu-

tantur propter grandem operam, quæ requiritur, ſecundum
26 cum. Et idem dicendum de lana, & lacte propter emun-
gentis, & tondentis operam, quia non ſunt in tudi uſu,
ſed terminantur inter aliquod miniſterium, ut idem
ait *dicto num.* 10. *verſ. Item lac, & lana*. Et notat gloſſa
*in §. Si quis à non Domino in ver. Curam, Inſtit. de rerum
diviſ.* Bart. *in d. l. Et ex diverſe num. 2. ff. de rei vendicat.* &
27 Abb. *hic num. 3. verſ. De lana, & lacte*. Sed & aucupia, ve-
28 nationes, & piſcationes. Item lapidicinæ, & cretofodinę in
fructibus induſtrialibus computantur; quoniam etſi ex
corpore rei ſint, tamen in his comparandis magis verſatur
hominis induſtria, quàm natura, ut hìc per Bero. *num.* 16.
29 & de ſimilibus *num.* 11. *& ſeqq.* Rurſus ſi ex pomis fit cervi-
ſia, initium habet naturæ, ſed ex induſtria perficitur, &
id, quod deficit naturæ, ars ſupplendo facit artificiale,
quod in ſua ruditate eſt naturale; & ideò cerviſiam inter
fructus induſtriales computat Bald. *eodem num.* 10. *verſ. I-*
30 *tem ſi ex pomis*. Sed paſcua poni inter fructus naturales,
niſi falce ſecentur, & in horrea reponantur, ut in *verſ. Pa-
ſcua autem*, & concordat Bero. *hic num.* 2. facit text. *in l. Si
uſufructuarius meſſem, ff. Quibus modis uſufr. amitt.* ubi pa-
rificantur fœnum cæſum, ſpica inciſa, uva adempta, & oli-
va excuſſa.
31 Civiles dicuntur, qui non principaliter naſcuntur ex re,
ſed ex proviſione hominis, hoc eſt propter uſum rei jure
32 civili percipiuntur, ut ſunt penſiones domorum, uſuræ,
vecturæ navium, mercedes jumentorum, operæ ſervo-
rum, & aliæ hujuſmodi obventiones, ut probatur *in leg.
Domum, C. de rei vendicat. & in l. Si navis, ff. eod.* juncta *l.
Vſura, ff. de verbor. ſignific. & l. Vſura, ff. de uſur.* Abb. *hic
33 num. 3. verſ. Sed dic clarius*. Et quamvis Menoch. *de arbitr.
d. caſ.* 210. *num.* 29. exiſtimet hanc denominationem fru-
ctuum civilium commentitiam eſſe, nec ullo jure probari
contra ea, quæ ſcripſerat in tractatu *de recuperan. poſſeſſ.
remed.* 15. *qu.* 40. *num.* 577. tamen verè dici poſſunt fructus
civiles, ſeu legales, quia ſunt à jure introducti, & inventi,
ideòque non dicuntur fructus ſimpliciter, ſed ut legitur *in
d. l. Vſura*, vicem fructuum obtinent, *& in l. Prædiorum,
ff. de uſur.* penſiones pro fructibus accipiuntur. Unde non
ſunt fructus propriè, ſed fictè, & ſic legis miniſterio adin-
venti, quia lex eſt illa, quæ fingit, non autem natura, *l. Si
fortè, ff. de Caſtrenſ. pecul.* Et ideò acceſſiones civiles vocan-
tur per gloſſam *in d. l. Si navis in ver. Percipitur, ff. de rei ven-
dicat. & in d. l. Vſura in gloſſa finali, ff. de verbor. ſignificat.* ut
34 benè hìc per Bero. *num. 9. verſ. Fructus civiles ſunt*. Nec re-
fert, quòd aliqui recenſeant penſiones domus inter fructus
induſtriales, ut Bald. *in leg. Si traditio in fin. Cod. de act. empt.*
ubi eos induſtrioſiſſimos appellat, & alii, quos refert Ro-
ta in Romana pecuniaria 29. Aprilis 1598. coram Blancher-
to, & 20. Junii 1594. coram Penia. Quoniam idcircò
eos ſic appellant, quia proveniunt ex proviſione hominis,
id eſt ex præcedente contractu locationis, vel alterius
obligationis; verè tamen natura illos non producit, nec
ſola hominis induſtria, ſed magis legalis auctoritas, nec
talis induſtria verſatur circa laborem, & culturam, quæ
tribuit titulum pro fructibus irrevocabiliter acquirendis,
à qua ſpeciem, & denominationem ſumunt fructus in-
duſtriales. Unde Bald. & alii, qui hos fructus nuncupa-
runt induſtriales, impropriè ſunt locuti, ut poſt Guttier.
de Tutel. cap. 23. *num.* 5. *Adverſit.* Rota *deciſ. 3. n. 56. part. 7.*
35 *recent.* Licèt fateamur fructus civiles magis accedere na-
turalibus, quàm induſtrialibus, ut tradunt Alexan. *conſ.*
144. *Circa primum num. 7. lib. 5. & conſ. 181. In cauſa,
& lite num. 6. lib.* 2. ubi quod ſunt ad ſimilitudinem natura-
36 lium, Rota *d. dec. 3. num.* 41. Et quicquid ſit in penſioni-
bus domorum, certè in penſionibus Eccleſiaſticis res eſt
extra dubium, quia in his nec conſiderari poteſt induſtria,
quæ perpenditur in locandis domibus, & conſtituendis
cenſibus; & ex qua deſumitur, ut affictus, & fructus ci-
viles dicantur induſtriales, cùm penſiones Eccleſiaſticæ nul-
la hominis induſtria, ſeu miniſterio percipiantur, ſed ex
ſolo titulo reſervationis Apoſtolicæ, ut per Rotam *dicta de-
ciſ. 3. num.* 58.
37 Præmittendum ſecundò malæ fidei poſſeſſorem dici ve-
rè, & juris præſumptione.
38 Malæ fidei poſſeſſor verè is dicitur, qui rem poſſidet,
quam pro certo ſcit eſſe alienam, & ad alium pertinere,
cap. Si virgo 34. quæſt. 2. cap. finali, & ibi Doct. *de præſcript.*
Innocent. & Abb. *in cap. Vigilanti eodem titul.* Joan. Andr.
in regul. poſſeſſor. de regul. jur. lib. 6. Bald. *in Authen. ad hæc, de
Vſur.* Abbas *hic num.* 15. & Bero. *num.* 17. & ad hanc ſpe- 39
ciem refertur etiam is, qui ſcit rem pro certo non eſſe
ſuam; quoniam ſcire debuit eſſe alienam; & ideò verè di-
ci poteſt malæ fidei poſſeſſor, ut *l. final. C. Vnde vi*, ubi oc-
cupans poſſeſſionem vacantem tenetur eam Domino reſti-
tuere, ſicut prædo, & fur, *cap. Si quid inveniſti*, ubi Auguſt.
Si quid inveniſti, & non reddidiſti, rapuiſti, & cap. Multi,
ubi dicitur peccatum eſſe ſimile rapinæ ſi quis inventa non
reddat, 14. *qu.* 5. Bero. *ubi ſuprà, verſ. Item dicitur*.
Malæ fidei poſſeſſor juris præſumptione is dicitur, 40
cum quo ſuper re, ſeu dominio rei lis fuit conteſtata, *leg.
Sed & ſi lege, §. Si ante litem, ff. de petit. heredit. l. Nemo
ambigit, C. de acquirenda poſſeſſione, l. 2. C. de fructibus, &
litis expenſis*, Abb. *hic num. 15. verſ. Quidam eſt malæ fidei
poſſeſſor juris præſumptione*, Bero. *num. 17. in fin.* & latiùs di-
cam infrà in 3. *membro principali num.* 108.
An autem per ſolam denunciationem de re aliena factam 41
poſſeſſor conſtituatur in mala fide, vide hìc per Imolam *n.* 9.
Abb. *num.* 16. & Bero. *nu.* 20. benè diſtinguentes inter eum,
qui habet titulum, & eum qui non habet.
Econtra verò bonæ fidei poſſeſſor dicitur, qui ignorat 42
ſe alienum poſſidere, ſed cogitatione dominii poſſidet *d.
cap. Si virgo 34. quæſt.* 2. ubi eſt text. Bart. *in l. Apud antiquos
in 2. notab.* & ibi etiam Bald. *num. 6. C. de furtis*, Abbas *hic
num.* 15. & Bero. *num.* 19. Item qui credit tradentem eſſe 43
Dominum, bonæ fidei poſſeſſor dicitur, Bart. *in l. Si exiſti-
mans, ubi eſt caſus, ff. pro ſoluto*, Bero. *ubi ſuprà*.
His ita conſtitutis de quatuor principaliter eſt inquiren- 44
dum, prout diſtinguunt Bart. *in l. Et ex diverſo num. 6. & 9.
ff. de rei vendicat.* Butr. *hic num.* 11. Abb. *num. 3. in fin. verſ.
His præmiſſis*, & Bero. *num. 16. verſ. Pro clariori*.
Primum eſt de bonæ fidei poſſeſſore, qui ſemper fuit in
bona fide, an faciat fructus ſuos, & quos reſtituere tenea-
tur. Secundum de malæ fidei poſſeſſore, qui ſemper fuit
in mala fide. Tertium de poſſeſſore, qui ab initio fuit in
bona fide, & ex poſt facto factus eſt malæ fidei. Quar-
tum de eo, qui ab initio fuit malæ fidei, deindè factus eſt
bonæ fidei. Rurſus quidam poſſident cum titulo putati-
vo, quidam ſine titulo. Item quidam cum violentia,
quidam ſine violentia, & de his omnibus eſt viden-
dum.
Circa primum membrum principale ex dictis Abbatis 45
num. 4. colliguntur concluſiones infraſcriptæ.
Prima concluſio eſt: Poſſeſſor bonæ fidei ſemper ſine
titulo facit fructus induſtriales ſuos, & naturales inquan-
tum eos conſumpſit, ſed naturales extantes, & non con-
ſumptos nunquam facit ſuos, ut *l. Fructus percipiendo, ff.
de uſur.* & vult gloſſa *ult. hic, & in d. l. Et ex diverſo in ver.
Habendam, ff. de rei vendicat. & in §. Si quis à non Domino
in ver. Fructus, Inſtitut. de rerum diviſ.* Innocent. *in cap. In
litteris num. 4. verſ. Vel etiam ſi eſſet bonæ fidei poſſeſſor ſu-
prà eod.* Butr. *hic num.* 12. Abb. *d. num.* 4. & Bero. *num.* 23. Si 46
verò habuit titulum, tunc fructus omnes facit ſuos etiam
naturales non conſumptos: & ita intelligi debet text. *in l.
Bonæ fidei, ff. de acquiren. rerum domin.* Et hoc placuit Ol-
drad. & Jacob. de Arena, quos refert, & ſequitur Bart. *in
d. l. Et ex diverſo num. 1. ff. de rei vendicat.* Butr. *hic num.*
12. Anchar. *num.* 9. Imola *num.* 12. Bero. *num. 23. & ſeqq.*
Felin. *in cap. De quarta num. 30. de præſcript.* Albet. de Ro-
ſate *in d. l. Fructus percipiendo num.* 1. Fulgoſ. *in leg. Fructus
non modo num. 9. ff. de rei vendicat.* Imola *in l. Neſennius, §.
Fundum num. 3. ff. eodem*, Igneus *in l. 3. §. Si conditioni à nu.
35. uſque ad 40. ff. ad Sillan.* Afflict. *deciſ. 240. num.* 1. & ſe-
quuntur communiter hodie moderni, ut Abbas hìc teſta-
tur *num. 4. verſ. Si verò habuit titulum*, licèt gloſſa *ult. hic*,
& antiquiores communiter dixerint bonæ fidei poſſeſſo-
rem fructus naturales nunquam ſuos facere, ſed teneri re-
ſtituere univerſos, ſive extantes, ſive conſumptos per tex-
tum *in d. l. Fructus percipiendo, ff. de uſur.* & ad textum *in
dict. l. Bonæ fidei*, conabantur reſpondere, ſed non benè.
Quod eſſet intelligendus de fructibus induſtrialibus, quod
non procedit, quia obſtat littera illius textus ibi: Non
tantùm eos, qui diligentia, & opera ejus provenerunt, ſed
etiam omnes: & ſic etiam naturales, quos natura ipſa
producit ſine ulla hominis induſtria, & cultura, ut dictum
eſt ſuprà in evidentialibus *num.* 19. quod latiùs proſequitur
hìc Bero. *à num.* 26.
Nec obſtat *dicta leg. Fructus percipiendo*, quia intelligi
de-

debet de fructibus naturalibus extantibus, quos bonæ fidei
poſſeſſor etiam cum titulo non facit ſuos, non autem de
47 conſumptis. Ratio eſt, quia quod operatur induſtria, & cul-
tura in fructibus induſtrialibus, ut *in d.l.Fructus, & in d. l.*
Bonæ fidei cum ſimilib. hoc operatur conſumptio in natura-
48 libus, arg. *l.Nam etſi fur. l.Si à furioſo in fin. l. Si ergo, l. Si*
filius, & l.Non omnis, §.Pupillus, ff. Si cert.pet. ubi per con-
ſumptionem mutuum reconciliatur; & id quod meum effe-
ctum non erat, poſt conſumptionem meum efficitur, quam-
vis haberem cauſam à malæ fidei poſſeſſore, ac etiam à fure,
& à prædone, *l. Quæſitum in fin. ff. de acquir. poſſeſſ.* ut benè
hìc per Bero. *num.* 23.
49 Secunda concluſio eſt: Bonæ fidei poſſeſſor etiam ſine ti-
tulo ſuos facit fructus civiles, quos facto, proviſione, ſeu di-
ligentia ſua percepit, eò quòd ipſe laboravit, & ei ſolvens
liberatur, ut *in l.Si Vrbana, ff.de condict.indebit.* Et ita à for-
tiori per illum textum voluit Innoc. *in d. c.In litteris nu.3.in*
fine, verſ. Niſi fortè ſuprà eodem, Bart. *in d. l. Et ex diverſo*
num. 5. Nam ſi malæ fidei poſſeſſor tales fructus civiles facit
ſuos, licèt revocabiliter, quia tandem tenetur illos reſtitue-
re: ergo multò magis bonæ fidei poſſeſſor etiam ſine titulo;
& ſequuntur Butr. *num.* 12. Anchar. *num.* 5. & Bero. *num.* 23.
verſ.Secunda ſit concluſio.
50 Tertia concluſio eſt: Poſſeſſor bonæ fidei facit etiam ſuos
fructus civiles, quos diligentia, & opera, vel contractu alte-
rius percipit propter bonam fidem, ſed ei ſolvens non libe-
ratur, niſi habuerit juſtam cauſam ſolvendi, ut diſtinguen-
do declarat Bart. *in d.l.Si Vrbana num.4. ff.de condit. indebit.*
& poſt eum Abbas *hic n.5.verſ. Aut bonæ fidei poſſeſſor*, & la-
tè Bero. *num.24.verſ.Tertia ſit concluſio*, Angel. *in §.Si quis à*
non Domino n.4. Inſtit.de rerum diviſ. Menoch. *de recuperan.*
poſſeſſ.remed. 15.*n.*624. ſimilis diſtinctio fit in malę fidei poſ-
ſeſſorem, ut patebit infrà *num.* 63. & de penſionibus Eccle-
ſiaſticis vide quod infrà dicam *num.* 123.
51 Hactenus dictum eſt, an & quando bonæ fidei poſſeſſores
faciant fructus ſuos: nunc inquirendum, an & quando te-
neantur illos reſtituere, & qua actione: & ex dictis Abbas
hic num. 6. facio infraſcriptas concluſiones.
Prima ſit concluſio: In illis caſibus, in quibus bonæ fidei
poſſeſſor non facit fructus ſuos (quod regulariter contingit
in naturalibus) ſi tales fructus extent, & non ſint conſum-
pti, illos reſtituere tenetur eo modo, quo rem ipſam, ſeu
capitale, & conſequenter rei vendicatione, gloſſ. magna
in princ. Inſtit.de offic. iudic. Et ita poteſt intelligi text. *in leg.*
52 *Cum in rem, ff.de rei vendic.* Si verò tales fructus non extent,
quia conſumpti ſint, non dolo malo, ſed bona fide, quoniam
præſupponimus poſſeſſorem ſemper eſſe bonæ fidei: tunc
vendicari non poſſunt ex quo non extant in rerum natura,
& poſſeſſor conſumptione effectus fuit Dominus ſecundùm
53 ea, quæ dicta ſunt ſuprà *num.46. & 47.* & rei vendicatio non
datur contra Dominum, ſed ipſi Domino, ut *d. l. In rem, &*
l.unic. C.de alien.iudic.mutan.cauſ. facta. Verùm ſi poſſeſſor
ex hujuſmodi fructibus conſumptis factus ſit locupletior,
tunc contra eum ex æquitate agi poterit, *l.Si me, & Titium,*
ff. Si cert. pet. videlicet ad æſtimationem catenus, quatenus
locupletior factus ſit, condictione ſine cauſa: Vel meliùs
fortè certi conditione generali, *l.Certi condictio*, cum ibi no-
tat. *ff. Si cert. petat.* juncta *d.l.Si me, & Titium*, Abbas *hic*
num.6. & Bero. *num.29. verſ.Prima ſit.*
54 In dubio autem bonæ fidei poſſeſſor, qui fructus natura-
les conſumpſit, non præſumitur ex illis factus locupletior,
ut voluit Angel. *in l.In inſulam, §.Factus num.1. ff.ſolut.ma-*
trim. & in conſ.160. Domina Catharina in fine, & conſ.123.
ſuper primo puncto nu. 2. in fine, Alexan. *in l. Mulier, §. Cum*
proponatur in fine, ff. Ad Tabell. cum quibus videtur tranſi-
re Bero. *hic num.* 30. licèt contrariam tenuerit idem Angel.
in l. Vtrum num. 4. poſt gloſſam 1: ibi, *ff. de petit. hered.* Tu
vide Menoch. *de præſumptione tom.2. lib.6. præſumpt.27.n.6.*
ubi plures citat pro utraque ſententia: & primam dicit ſa-
tis apertè probari *in l.In Pupillo, ff.de ſolut.* quam etiam pro-
bat aliis pluribus relatis Thomas Sanchez *ſuper Decalogo*
tom.1.lib.2.cap.23. num.37.38. & 39.
55 Secunda ſit concluſio, quod in illis caſibus, in quibus
bonæ fidei poſſeſſor facit fructus ſuos, non tamen facit il-
los ſuos irrevocabiliter, quia ſi extant, & non ſunt con-
ſumpti, tandem tenetur eos reſtituere, ut *l.Certum*, ibi bo-
næ fidei verò extantes, *C. de rei vendicat. & §.Si quis à non*
Domino, Inſtit. de rerum diviſ. ibi ſi poſteà Dominus ſuper-
venerit, & fundum vendicet, de fructibus ab eo conſum-

Proſp. Fagnan. in II. Lib. Decretal.

ptis agere non poteſt. Ergo à contrario ſenſu poteſt de
non conſumptis. Ad idem text. *in l.Bonæ fidei, ff.de acquir.*
rerum domin. ibi ſuos interim facit, quia quoad fructus
attinet, loco Domini penè eſt: & cum myſterio dixit, lo-
co Domini penè eſt, ut innueret eum non effici perfectè,
& irrevocabiliter Dominum. Item dixit, ſuos interim
facit, id eſt, ut notat ibi gloſſa *in ver. Interim, il ſecondo*,
donec durat bona fides, ad ſignificandum dominium
hoc eſſe revocabile. Et quamvis illos extantes non tenea- 55
tur reſtituere per viam actionis, putà per rei vendicatio-
nem, quæ hoc caſu competere non poteſt, ut proximè di-
ctum eſt *num.* 53. nihilominus ad illorum reſtitutionem co-
gi poteſt per officium judicis ex quadam æquitate: nam
cùm ex re mea bonæ fidei poſſeſſor factus ſit locupletior, &
fructus extantes ex re mea penes ſe habeat, æquitas poſtu-
lat, ut illos mihi reſtituat; & ideò cùm actio mihi non
competat, ſuccurritur per officium judicis, quod implo-
ranti eſt impertiendum, quoties judici æquum videbi-
tur, argum. *d. l. Si me, & Titium*, juncto *cap.2. de offic. iu-*
dic. & text. *in l. 4. §. Hoc autem iudicium*, cum ibi notatis,
ff.de dam. infect. l.1. ff.de iuriſdict. omnium iudic. dixi *in cap.*
Quoniam à num.34.uſque ad num.38.infrà de decim. & ita
determinat Innocent. *in cap. In litteris num.1. verſ.Si autem*
ſuprà eodem, nam poſteaquam firmavit bonæ fidei poſſeſ-
ſorem facere fructus induſtriales ſuos ſive habeat jus, ſi-
ve non per jura ibi allegata: poſteà ſubdit, quòd ſi ali-
quid de fructu remanſerit penes ipſum, poſtquam conſti-
terit, quòd proprietas ad alium pertinet, officio judicis id
reſtituendum eſt, *l.Certum, §.Bonæ, C.de rei vendicat.* quod
etiam repetit *num. 4. verſ.Vel etiamſi eſſet.* Idem tenet
Bartol. *in d.l.Et ex diverſo num.1. ff.de rei vendicat.* Bald. *in*
l.2. num. 6. verſ. Sed quid ſi fructus extent, C. de fruct. & lit.
expenſ. ubi quod bonæ fidei poſſeſſor tenetur ad fructus ex-
tantes, etiamſi ſint commixti cum aliis ejuſdem ſpeciei,
putà frumentum cum frumento, argum. *l.In nave, ff.locat.*
Idque vel conditione ſine cauſa, vel officio judicis merce-
nario, *l. 4. §. Poſt litem, ff. finium regundor.* & hìc firmant
Butr. *num. 12. verſ. Si autem quæritur*, Abb. *num.* 4. Et eſt
communis opinio, ut atteſtatur Bero. *d. num.* 30. *verſ. Poſ-*
ſet tamen opinio; licèt ipſe ſentiat hoc caſu fructus poſſe
condici certa condictione generali; & ideò non compete-
te officium judicis, quod eſt remedium extraordinarium,
niſi in caſu, ut ibi per eum.
Tertia ſit concluſio, quòd bonæ fidei poſſeſſor poſt con- 57
ſumptionem fructuum, quos ſuos fecerat etiam induſtria-
les, & civiles, ſeu illorum æſtimationem reſtituere tene-
tur, quatenus ex illis factus eſt locupletior, *l.Item veniunt,*
§. Præter hæc ibi. Eos autem, qui juſtas cauſas habuiſſent,
quare bona ad ſe pertinere exiſtimaſſent, uſque eo dum-
taxat, quo locupletiores ex ea re facti eſſent, condem-
nandos eſſe, *ff. de petit. hæredit. l. Sed ſi lege, §. Idem ſi rem*
diſtraxerit, leg. Si rem, & pretium, & l. ſeqq. ff. Eodem, &
l. Nam hoc natura, ff. de condit. indebit. & ad illorum reſti-
tutionem tenetur, & conveniri poteſt condictione ſine
cauſa, quia illa actio, ſeu condictio, quę datur ex æquita- 58
te, datur non ſolùm adverſus eum, qui factus eſt locuple-
tior ex re mea, ſed etiam contra eum, qui locupletior
factus eſt ex re mihi debita: quæque nondum mea erat,
ut colligitur ex *l. Si eum ſervum*: & ex *d. l. Si me, & Ti-*
tium, ibi, *non quia pecuniam tibi credidi; ſed quia pecunia*
mea ad te pervenit, eam mihi a te reddi bonum, & æquum eſt,
ff. Si cert. petat. maximè juncta gloſſa in ver. *Pecunia mea*,
quæ exponit mea, id eſt mihi debita. Quæ concluſio eſt
Innocentii *in cap. In litteris num. 1. verſ. Sed & ſi electio*
ſuprà eodem. Item Bart. *in d. l. Et ex diverſo num. 6. & 7.*
ff. de rei vendicat. Anton. de Butr. *hic num. 12. col. 3. circa*
med. verſ. Bartolus dicit: & Abb. *num. 6. verſ. Bartolus in*
d. l. Et ex diverſo, ubi ſequitur hanc opinionem tanquam
æquiſſimam, Soccin. Sen. *conſil.* 251. *Quoniam num.* 25.
lib. 2.
Locupletior autem dicitur, quando occaſione rei ſic 59
conſumptę patrimonium ſuum eſt aliquo modo auctum, ut
quia ſumptus non fecit, quos alioquin ex ſuo patrimonio
facturus fuiſſet, vel aliquid lucratus eſt illius rei occa-
ſione: ſecus ſi propterea lautius vixit, aut ſplendidius,
quàm aliàs victurus eſſet, ut *leg. Sed & ſi lege, §. Quod au-*
tem quis ex hæreditate, ff. de petit. hæred. & leg. Item ſer-
vandum, ff. de legat. 2. ibi non enim abſumitur, quod in
corpore patrimonii retinetur, qua de re plura congerit Th.

Sanchez *ſuper Decalog. tom. 1. lib. 2. cap. 23. à num. 7. uſque ad num. 16.*

60 Sed tu adverte, quia propoſita concluſio ex mente Bart. Bott. & Abb. non eſt communis, ſed ſingularis ipſorum: nam gloſſ. & DD. communiter tenent bonæ fidei poſſeſſorem in tantùm facere fructus induſtriales ſuos, ut ſi ab illo ſint conſumpti, quamvis ex eis factus ſit locupletior, tamen nullo modo teneatur illos reſtituere; quoniam etſi extantes reſtituere debeat, ut dictum eſt ſupra in alia concluſione *num.* 55. tamen poſtquam conſumpti ſunt, ad illorum reſtitutionem nullo caſu adſtringitur, quia illos ex cultura, diligentia, & labore irrevocabiliter lucratus fuit, §. *Si quis à non Domino, inſtit. de rer. diviſ.* & ita tenere communiter DD. affirmat Bero. *hic num.* 33. *verſ. Et ne erres*; quibus adde Rotam in Romana fructuum Portarum 20. Novembris 1585. coram Gipſio, in qua dinumeratis Doctoribus pro utraque ſententia, ſequuta fuit ſententiam Accurſii, & Azonis *in d. l. Et ex diverſo, ff. de rei vendicat.* contra ſententiam Bartoli, hoc eſt bonæ fidei poſſeſſorem etiam factum locupletiorem, non teneri reſtituere fructus, quando agitur in judicio particulari, ſed ſolùm ubi agitur in judicio univerſali, veluti petitione hæreditatis. Poſteà tamen Rota in Mediolanen. Penſionis 19. Januarii 1635. coram Merlino, quæ habetur in impreſſis *dec. 3. n. 48. par. 7. recent.* ponderavit quod in præallegata deciſione Gipſii aſſeritur non fuiſſe diſcuſſum, ſed inter Dominos multum controverſum, an illa opinio eſſet verior, & ſolummodò concluſum, illam eſſe communiorem, ſed hodie numerando recentiores Doctores, qui poſt deciſionem ſcripſerunt, fortaſſe illa non eſſet communis. Et tenendo opinionem Bartoli, non obſtat ratio conſumptionis exadverſo conſiderata: quoniam fructus non dicuntur conſumpti, ex quo in corpore patrimonii retinentur, ut dicitur *in dicta l. Ita ſervandum, ff. de legat. 2.* & declarat Bald. *in l. Ubi adhuc, ad fin. verſ. Item per gloſſ. C. de iure dotium*. Nec refert, quòd ille text. & alia jura ſuperiùs in concluſione allegata loquantur in petitione hæreditatis, & ſic in judicio univerſali. Quoniam in hoc nulla conſtituenda eſt differentia, ut optimè deducit Bero. *hic num.* 31. quem per te videas. Et pro hac opinione ferè innumeros tam Juriſperitos, quàm Theologos cumulat Thomas Sanchez *ſuper Decalog. tom. 1. lib. 2. cap. 23. num. 47. & 77.*

61 Circa ſecundùm membrum principale de malæ fidei poſſeſſore, qui ſemper fuit in mala fide, an faciat fructus ſuos, vel illos reſtituere teneatur, & quo remedio; Licèt gloſſ. *ult.* hìc breviter ſe expediat, dicens eum teneri ad reſtitutionem fructuum omnium, qui probantur ad eum perveniſſe tam ante, quàm poſt litem conteſtatam, ſed non ad eos, qui percipi potuerunt, niſi ſit violentus: tamen hæc gloſſa communiter non tenetur, ut dicit Abbas *hic num.* 7. Unde ex ejus dictis conſtituendæ ſunt ſequentes concluſiones.

Prima ſit concluſio, quòd malæ fidei poſſeſſor ſive ſit violentus, ſive non, & ſive poſſideat ſine titulo, ſive cum titulo, fructus etiam induſtriales non facit ſuos: nam mala fides hoc operatur, textus eſt *in l. Qui ſcit*, ibi, *Si totum fundum alienum, qui ſciens poſſideat, nulla ex parte fructus ſuos faciet, quoquomodo ſati fuerint, ff. de uſur. & leg. Fructus, la prima, ff. de rei vendicat.* Ad idem text. *in leg. Domum, l. Si fundum, & l. Certum, C. Eodem titulo*, ubi fructus vendicantur. Ergo non ſunt malæ fidei poſſeſſoris, & in hoc nullum eſt dubium, ut inquit Bero. *hic num.* 34.

62 Hoc tamen intelligas, niſi fructus ſive naturales, ſive induſtriales à malæ fidei poſſeſſore eſſent conſumpti, quia conſumptione ſuos faceret. Quod enim operatur tranſlatio dominii ab initio, idem operatur conſumptio rei ex poſt facto, *l. Si filius familiàs cum ſimilibus, ff. Si certum petatur*: & ita eſt de mente Bartoli *in dict. leg. Et ex diverſo num. 11. ff. de rei vendicat.* Abb. *hic num.* 7. & Bero. *dict. num. 34. verſ. Hoc tamen intelligas*, dum dicunt contra malæ fidei poſſeſſores ad fructus conſumptos agi condictione ſine cauſa, quæ præſupponit dominium ex parte rei conventi, §. *Sic itaque, inſtit. de action.* & hoc de fructibus naturalibus, & induſtrialibus.

63 In civilibus verò diſtinguendum eſt, ut legitur, & notatur *in l. Si Urbana, ff. de condit. indebit.* nam quandoque malæ fidei poſſeſſor hos fructus recipit ex contractu inito cum ſeipſo, quandoque ex contractu inito cum Domino. In primo caſu ſolvens liberatur, ſed recipiens tenetur. Secundo verò caſu ſolvens non liberatur, niſi habuerit probabilem cauſam ipſi ſolvendi; putà quia injuſtè fuit electus, vel confirmatus per Superiorem, & putabatur confirmatio legitima, cum non eſſet ſecundum Innocentium *in cap. In litteris num. 3. in fin. verſ. Niſi forte ſuprà eodem*, Abb. *hic num.* 8. & Bero. *num. 34. verſ. Fructus verò civiles*. Similis diſtinctio in bonæ fidei poſſeſſore facta fuit ſuprà *num. 49. & num. 50. in 2. & 3. concluſione*.

Nunc videndum, an malæ fidei poſſeſſor fructus, quos fecit ſuos, reſtituere teneatur, & quo remedio: & in hoc ſimiliter conſtituendæ ſunt concluſiones infraſcriptæ. 64

Prima concluſio: malæ fidei poſſeſſor ſine titulo tenetur de fructibus, quos percepit, & qui percipi potuiſſent, & ſic de perceptis, & percipiendis, ut hìc probatur, licèt hæc littera loquatur de violento. Ad idem ſunt jura clara *in leg. Domum*, ibi, *Præſes Provinciæ compenſationibus, quas percipit, aut percipere poterat, & omnis cauſa damni dati, reſtituere iubebit, Cod. de rei vendicat. in l. Fructus, & in l. Si navis, ff. eod.* & firmat gloſſ. *in cap. Non liceat Papæ in ver. Et cum fructus 12. quæſt. 2.* Item gloſſa *in leg. Et ex diverſo in ver. Non habendam, ff. de rei vendicat.* Abbas *hic num. 7. verſ. Diſtinguendum eſt, & num.* 13. Jaſon *in leg. Apud Iulianum, §. Fructus, ff. de legat. 1.* & ſequitur Rota apud Put. *deciſ. 383. num. 5. & deciſ. 1170. num. 1. par. 3. diverſ.* ubi quod intruſus in beneficio teneatur reſtituere etiam fructus, quos percipere potuiſſet, ſicut violentus. Et idem ſervat quando ſpoliator non habet juſtam cauſam, quare ſpoliavit, ut *in deciſ. ult. de reſtitut. ſpoliat. in antiq.* Put. *ubi ſuprà*.

65 Quo verò ad remedia, quæ dantur adverſus malæ fidei poſſeſſorem ad reſtitutionem fructuum. Diſtinguendum eſt: nam aut quæritur de fructibus perceptis, aut de percipiendis. Si de perceptis, refert an adhuc extent, vel ſint conſumpti. Si extent, peti poſſunt rei vendicatione; Si ſunt conſumpti, condictione ſine cauſa, vel injuſta, ut eſt caſus *in l. Mala fide, Cod. de condict. ex lege, & in l. Adverſus*, ibi, *Sed extantes quidem vendicari, conſumptos verò condici poſſe proculdubio eſt, Cod. de crimin. expilat. hæredit.* 66 Item de conſumptis agi poteſt rei vendicatione perindè, ac ſi extarent, quia ex quo erat malæ fidei poſſeſſor, & ſic ſciebat, ſeu ſcire debebat, illos fructus non eſſe ſuos, utique eos conſumendo dicitur dolo deſiiſſe poſſidere; & ideò rei vendicatione illos reſtituere tenetur, ut *in l. Qui dolo, & in l. Parem, ff. de regul. iur.* nam pro poſſeſſione dolus eſt, ut dicitur *in d. l. Qui dolo*, ubi gloſs. unica exemplificat in convento rei vendicatione, vel petitione hæreditatis. Adverte tamen, quia hoc caſu propter dolum, & malam fidem datur rei vendicatio utilis, non directa, arg. *l. Electio, §. Si is quam, ff. de noxal.* & declarat gloſs. *in d. l. Mala fide, & l. Qui dolo*, & Bero. *hic num. 34. verſ. Item de conſumptis*.

67 Rurſus contra malæ fidei poſſeſſorem ad conſumptos agi poteſt etiam condictione furtiva tanquam contra furem, quia fur dicitur rem alienam ſcienter contrectando, *l. 1. ff. de furt.* juncta *l. In rem, §. final. ff. de condict. furt.* quia contra furem omnis actio degenerat, ut §. *Sic itaque*, 68 *Inſtit. de action.* Bero. *ubi ſuprà, verſ. Item contra*. 69 Quinimò malæ fidei poſſeſſor fructus percipiendo, non facit furtum, ſed conſumendo facit furtum, & tenetur furti, ut eſt caſus *in d. l. Mala fide*, & ibi Salicet. *in ſummario, Cod. de condict. ex lege*.

70 De fructibus autem percipiendis, qui nunquam fuerunt in rerum natura, malæ fidei poſſeſſor ſine titulo convenitur officio judicis, ut §. *Illorum, Inſtit. de offic. Iudic.* Gloſs. Bald. Salicet. & Paul. de Caſtro *in l. Domum, C. de rei vendic.* Abb. *hic n. 7. verſ. De percipiendis autem*, & Bero. *d. n. 34. eod. verſ.* Rota *dec. 1170. nu. 3. par. 3. diverſ.* Nam rei vendicatio non datur, quia nihil extat, ut ſupra, nec condictio ſine cauſa, quia nihil ad eum pervenit, arg. *d. l. Si eum ſervum, & l. Me & Titium, ff. ſi cert. petat.*

71 Secunda concluſio. Malæ fidei poſſeſſor cum titulo tenetur de omnibus fructibus perceptis, ſed non de percipiendis, quia titulus eum excuſat, ut *l. Si fundum, C. de rei vendicat.* ibi, *Fructus quos cum mala fide percepiſſe fueris probatum aditus Præſes Provinciæ reſtituere iubebit*, ubi gloſſa *ult.* & Bart. *num.* 3. ideò dicit, *percepiſſe*, quia de percipiendis non tenetur propter titulum, quem habet. Idem tenet gloſſa *in l. Sed & partus in ver. Potuit, ff. de eo quod met. cauſ. & in leg. Si navis, §. final. in verb. Generaliter in*

l. Fru-

l. Fructus non modò in ver. Potuerunt, *& in l. Et ex diverſo in ver. Non habendam*, *ff. de rer. vendicat.* Item gloſſa in *cap. Non liceat Papæ*, *il primo in fine* 12. *quæſt.* 2. Speculat. *in tit. de fructibus*, *& intereſſe*, §. *Scias igitur num.* 3. & 4. Bart. *in d. l. Fructus non modò num.* 1. *in* 1. *oppoſ.* Bald. *in d. leg. Si fundum num.* 2. *in* 5. *notab. & in* 5. *oppoſit.* & ibi etiam Angel. *num.* 3. Hoſtienſ. *in cap. Cùm cauſam*, *ad finem ſuprà de offic. Judicis Delegat.* ubi etiam Joan. Andr. *num.* 8. & Abb. *num.* 5. & hic tenent gloſſa *ult.* Hoſtienſ. *num. ult.* Butr. *num.* 1. Cardin. *num.* 1. *ad fin.* Anchar. *num.* 12. Imol. *num.* 5. & Abb. *num.* 7. Ex quibus conſtat hanc eſſe communem opinionem: licèt Cynus *in dict. leg. Certum num.* 3. *in fin.* Paul. de Caſtro *in d. l. Si fundus num.* 3. *Cod. de rei vendicat.* & alii nonnulli opinati fuerint malæ fidei poſſeſſorem tenere indiſtinctè ad reſtitutionem fructuum, qui percipi potuerunt, ſive titulum habeat, ſive non. Sed non benè; quia jura per eos allegata loquuntur apertè in malæ fidei poſſeſſore, qui titulo caret.

72 Fallit tamen ſupradicta concluſio in quatuor caſibus, in quibus malæ fidei poſſeſſor cum titulo etiam de percipiendis tenetur, quos ponit gloſſ. *ult. in d. l. Si fundum*, *C. de rei vendicat.* & Abb. *hic num.* 7. *ante medium*, *verſ. Et communiter excipiuntur quatuor caſus*. Primus eſt in eo, qui in fraudem creditoris emit, *l. Ait Prætor*, §. *Per hanc*, *ff. de his, quæ in fraud. credit.* Secundus in eo, qui ſciens emit contra legis interdicta, *l. Quemadmodum*, *Cod. de Agricol. & cenſit. lib.* 11. Tertius in eo, qui emit à fiſco non ſolemniter vendente, *l.* 1. *C. de fid. inſtrum. & iur. Haſtæ lib.* 10. *l. Videamus*, §. *Item*, *ff. de Vſur.* Quartus in emente per metum, *d. l. Sed & partus*, *ff. Quod met. cauſ.* Et quamvis Ultramontani teneant oppoſitum, tamen gloſſa præallegata communiter tenetur, ut inquit Bart. *in d. l. Et ex diverſo n.* 11. *ff. de rei vendicat.* ad-

73 dit gloſſ. & quintum caſum, videlicet in eo, qui ſtudioſè patitur fructus maturos corrumpi, & conſentir gloſſ. Jo. Andr. *in cap. Non liceat Papæ*, *in ver. Et cum fructibus*, ibi, vel qui

74 culpa ſua non ſunt percepti 12. *qu.* 2. Sextum addit Bero. *hic num.* 34. *verſ. Fallit tamen*, videlicet in eo, qui mala fide poſſidet rem minoris etiam cum titulo; de quo eſt gloſſ. *in l. Patri pro filio*, §. *Item ex diverſo in ver. Fructibus*, *ff. de minor.* per illum tex. juncto §. *Præcedenti*, quam gloſſam ad hoc pro ſingulari allegat Romanus *in ſingulari* 542. Quibus addo Creſcentium *deciſ.* 8. *de cauſ. poſſeſſ. & propriet.*

75 Cæterùm quatuor primi caſus excepti reducuntur omnes ad unum, videlicet quando titulus eſt infectus, & à jure reprobatus, tunc enim habetur pro non titulo; ac proinde malæ fidei poſſeſſor non excuſatur à reſtitutione fructuum, qui percipi poterant, ut declarant Hoſtienſ. *in cap. Cùm cauſa*, *ad fin. ſuprà de offic. Deleg.* poſt eum Joan. Andr. *ibid. num.* 8. & Abb. *num.* 9. & idem Abbas *hic nu.* 7. Fulgoſ. *conſ.* 190. *Viſis toto proceſſu num.* 4. *verſ. Ad ſecundum autem*, *& conſ.* 136. *Quia ex facto num.* 2. *verſ. Ad ſecundum*, & ita reduci omnes ad hunc caſum advertunt Faber *in d. l. Certum*, *C. de rei vendicat.* & Joan. Garz. *in tract. de expenſ. cap.* 23. *num.* 43.

76 Sed numquid malæ fidei poſſeſſor teneatur reſtituere diſtributiones quotidianas; quas reſidendo, & divinis in-

77 tereſſendo percepit, quaſve percipere potuiſſet. Non videtur, quia diſtributiones quotidianæ non computantur inter fructus, nec fructus dicuntur, *cap. Licèt*, *verſ. Nolumus autem*, *ut diſtributiones quotidianæ infrà de præben. & in cap. de Cleric. non reſiden. lib.* 6. *& in cap. final. de conceſſ. præben. eodem libro*, & in Extravag. *Cùm nonnullæ*, *la prima*, *verſ. Præterea de præben.* pleniſſimè Oldrad. *conſil.* 118. *Ex virtute gratiæ*, Joan. Andr. *in Rubrica de conceſſ. præben.* qui tranſtulit integrum conſilium Oldradi, auctore tacito, Felin. *in cap. Ad aures num.* 14. *de reſcript.* & cenſuit Rota in quam plurimis deciſionibus, quas cumulat Gonzalez *ad reg.* 8. *Cancellariæ in proœm.* §. 7. *num.* 154. & addentes *ad deciſ.* 576. *num.* 1. *part.* 4. *tomo* 3. *recent.*

78 Et meritò, quia diſtributiones nihil commune habent cum corpore beneficii, ſed dantur ratione ſervitii, & in recompenſam ſolicitudinis divinorum officiorum, *d. c. unico*,

79 *de Cler. non reſid. lib.* 6. & quandoque Manualia, quandoq; Victualia appellant, ut ibidem, *& in c. De cætero eod. tit. in hac compilat. & d. c. Licet infrà de præb.* Felin. *in c. Cù olim in prin.*

80 *de rei vendic.* Item debentur pro opere diurno, & ratione laboris impenſi in vinea Domini, & dantur tanquam merces, Pariſ. *conſil.* 33. *num.* 3. *vol.* 4. Gigas poſt alios *conſil.* 144. *numer.* 6. *&* 13. Rota *deciſ.* 309. *num.* 16. *&* 17. *part.* 7. *recent.* Buratt. *deciſ.* 193. *num.* 18. *dignus eſt autem operarius mercede ſua*, 1. ad Timoth. 5. *cap. Quicumque* 12. *quæſt.* 2. nec denario fraudari debent in vinea Domini operantes, *cap. final. De magiſtris*. Item *os bovis ligari non debet triturantis*. Deuteron. 25. *cap. Eccleſias*, *verſ. Item non alligabis* 13. *quæſt.* 1. *cap. Extirpandæ*, *de præbend.* Et qui ad onus eligitur, repelli non debet à mercede, *cap. Cùm ſecundùm*, *de præbend. & cap. Charitatem* 12. *quæſt.* 2. Hoc juſtum namque eſt, ut illi conſequantur ſtipendium, qui pro tempore ſuum commodare reperiuntur obſequium, *& c. Eccleſiaſticis eadem cauſa*, *& quæſt. & cap. Clerici* 1. *qu.* 2. *Nemo enim militat ſtipendiis ſuis*, 1. ad Corinth. 9. *c. Ex his* 12. *quæſt.* 1. *& cap. Cùm ex officii*, *de præſcript.* Qui- 81
nimò non videtur quis fraudandus mercede laboris, etiamſi de facto officium occupaverit, ut probat text. *in l. Titio*, *ff. ad municipal. & de Incol.* ubi exercens miniſterium alteri demandatum ſub certo ſalario, poteſt ac debet ſalarium illud conſequi. Facit tex. *in l.* 1. *in* 1. *reſponſo*, *ff. Si menſor. falſ. mod. dixer. & in l. Cum duobus*, §. *Si coeundo*, ibi, *Pretium enim operæ eſt*, *ff. Pro ſocio*, cum aliis in puncto allegat. per Franc. Vivium *in Silva commun. opin. in ver. Diſtributio opin.* 594. *num.* 5. *verſ. Quod datur pro ſervitio*.

Potiſſimum autem hæc vendicant ſibi locum in iis di- 82
ſtributionibus quotidianis, quia cùm in ipſis acquirendis magis ſit elaborandum, inde eſt, ut pleniùs acquirantur, quàm fructus præbendæ, adeòut Clericus, quamvis de fructibus beneficii teſtari nequeat: tamen cum diſtributionum ſit abſolutus Dominus, de illis benè teſtari poſſit, ut poſt Guilielm. in Extravag. *Suſcepti*, Joan. XXII. firmat Gemin. *in cap. unico*, §. *Qui verò num.* 3. *in* 3. *notab.* & ibi etiam Franc. *num.* 4. *de Clericis non reſidentibus lib.* 6. Ludovic. Bologn. in addit. ad Joan. de Anan. *conſ.* 87. *ſub num.* 5.

Sed his non obſtantibus Rota ſæpiſſimè reſolvit malæ 83
fidei poſſeſſorem teneri, & condemnandum eſſe ad reſtitutionem quotidianarum diſtributionum, quas inſerviendo, & divinis intereſſendo percepit, etiamſi ex parte impediti nulla præceſſerit proteſtatio, Caſſador. *deciſ.* 6. *num.* 3. *de præbend.* Puteus *deciſ.* 383. *num.* 7. *lib.* 1. Rota *deciſ.* 618. *num.* 1. *part.* 1. *& deciſ.* 1170. *part.* 3. *diverſ.* Coccin. *deciſ.* 21. *num.* 3. *&* 4. & ſequuntur Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. in proœm.* §. 7. *num.* 161. *verſ. Quartò limitata*, & Gratian. *diſcept. forenſ. cap.* 591. *num.* 4. Idque jure optimo, ne ex facto, & culpa ſua malæ fidei poſſeſſor locupletetur cum aliena jactura, ut per Put. *dict. deciſ.* 383. *num.* 8. & Coccin. *dict. deciſ.* 21. *num.* 2. Et quia licet 84
in valore fructuum non computentur diſtributiones quotidianæ, Rota *deciſ.* 33. *num.* 2. *de ſentent. & re iudicat. & deciſ.* 39. *num.* 1. *de præbend. in antiq.* (in quibus terminis loquitur Oldrad. Joan. Andr. & Felin. *in locis ſupracitatis*,) tamen hujuſmodi diſtributiones comprehen- 85
duntur ſub fructibus. Aliud enim eſt dicere, quod diſtributiones quotidianæ comprehenduntur ſub valore fructuum, & non comprehenduntur, & aliud, quod ſint de fructibus, & ſunt: quia tales diſtributiones quotidianę dantur reſidentibus Canonicis, etſi Canonicus eſſet impeditus, haberet illos. Ratio ergo poſtulat, & æquitas ſuggerit, ut ſub nomine fructuum comprehendantur, quæ ſunt formalia verba Mohedani *dec.* 6. *n.* 2. *&* 3. *de præben.* & ſequitur Rota *dec.* 1170. *n.* 2. *par.* 3. *diverſ.* Et propterea condemna- 86
tus ad reſtituendos fructus Canonicatus, & præbendæ, cenſetur etiam condemnatus ad reſtituendas diſtributiones quotidianas, ut reſolvit ibi Mohed. dicens *num.* 1. hunc eſſe communem ſtylum, & practicam Rotæ, ut in cauſis Beneficialibus ſuper Beneficiis Capitularibus non fiat alia condemnatio, niſi cum fructibus perceptis, & ſub verbo, *fructibus*, ſemper comprehendantur diſtributiones quotidianæ: & apud Put. *dict. dec.* 383. *nu.* 5. *&* 6. *lib.* 1. *& dict. dec.* 618. *par.* 1. *diverſ.* Gonzal. & Gratian. *loc. cit.*

Nec obſtat, quod diſtributiones quotidianæ ſint merce- 87
des ſervitii, & laboris diurni. Quoniam ut diſertis verbis reſpondet Caſſador. *dict. deciſ.* 6. *nu.* 1. *de præbend.* ſi Canonicus non eſſet Canonicus, aut non reputaretur pro Canonico, proculdubio eos non habuiſſet; quia tanquam tali cum ſtallo in Choro, & loco in Capitulo conceſſæ fuerunt. Unde quas abſque titulo perceperat, tenebatur reſtituere. Idem ergo ſi cum titulo reprobato, & ſine juris fomento, quia hæc paria ſunt, *l. Nulla*, *ff. de Author. Tutor.*

cap. Tua, de Cleric. non reſid. Facit etiam *cap. Conſtitutus, de Procur.* ubi non eſt differentia, quod non ſit conſtitutus Procurator, vel quod minus ſufficienter conſtituatur. Et ita
88 Abbas ibi colligit. Pro hoc facit, quia negari non poteſt, quin rem alienam contrectaverit furtum committendo, vel rapinam, ut dicitur *in cap. Dudum, il ſecondo de elect.*
89 Sciebat namque, aut ſcire debuit (cùm juris ignorantia non relevet, *l. Leges, C. de legib.*) quod non erant ſuæ, nec ei debitæ diſtributiones, niſi eſſet inſtitutus, *reg. 1. de regul. iur. libro 6.* & quod vitioſè percipiebat, quod Canon prohibet, *cap. unico de eo qui mitt. in poſſeſſ. cauſ. rei ſerv. eodem libro.* Quodque ad alium ſpectabant, *l. Cum querebatur, C. Vnde vi*, & neceſſe habebat injuſtè habita
90 reſtituere. Quoniam non ſufficit hujuſmodi dæmonium agendo pœnitentiam in ſola oratione, & jejunio ejicere,
91 ut inquit Hoſtienſ. *in d. cap. Dudum num. 17.* & illud de ſervitio perſonali non excludit, quin in caſu *d. cap. unici, de Cler. non reſiden. lib. 6.* cogatur ad reſtitutionem diſtributionum, quarum dominium non acquiſivit, nec ſuas fecit. Et idem eſſe debet in omni caſu malæ perceptionis, non conſiderato quod ſervivit, & laboravit, & quod os bovis triturantis ligari non debuit, *cap. Extirpandæ poſt princip. de preb.* quia labor attenditur à jure in habentibus legitimum ingreſſum, & reſidentibus in caſibus, locis, & temporibus permiſſis non in prohibitis; aliàs præſtaret peccandi occaſionem contra *dict. cap. unicum de eo qui mitt. in poſſeſſ.*
92 *& l. 2. cum ſimil. C. de indict. viduit. ſollen.* Hactenus verba Caſſadori in prædicta deciſ. Quibus adde quod gerens negotia mea me invito, mercedem prætendere non poteſt, quia nec expenſos repetit, licèt utiliter geſſerit, *l. fin. Cod. de negot. geſt.* facit text. *in l. Qui aliena, §. Libertos, & in leg. Ex duobus, ff. Eodem.*

93 Non obſtat text. *in dict. leg. Titio, ff. ad municipal. & de Incol.* quia loquitur in præſentatore, ſeu intimatore cujuſdam ſupplicationis, & ſic in nudo miniſterio facti in quo nulla erat electa induſtria perſonæ, ſed effectus operæ, prout illum textum declarat Bald. *in cap. Ex parte, il ſecondo num. 15. de reſcr.* Hæc de diſtributionibus perceptis.

94 Quo verò ad percipiendas, tametſi Rota ſemel, atque iterùm cenſuerit malæ fidei poſſeſſorem teneri reſtituere etiam diſtributiones quotidianas, quas divinis intereſſendo percipere potuiſſet etiam nulla præcedente proteſtatione, ut refert Caſſador. in præalleg. *deciſ. 6. num. 3. de prabend.* Poſteà tamen cenſuit ſpoliatum proteſtari debere, quod ſpoliator aut reſideat, & divinis interſit, aut poſſeſſionem dimittat. Et hanc conſuetudinem Rota alias inſtar veterum Prætorum edicta interpretantium optima ratione decrevit, arg. *l. Ius autem, ff. de iuſt. & iur.* & introduxit ad effectum, ut quis teneatur ad diſtributiones quotidianas, quas percipere potuiſſet, ut de iis proteſtatio fieret, ut
95 patet *in deciſ. 1170. num. 5. part. 3. diverſ.* Et hunc uſum poſteà ſemper retinuit, videlicet, ut quoad diſtributiones perceptas nulla requiratur proteſtatio, ſed tantùm quoad illas, quæ percipi potuiſſent, ut clarè diſtinxit *in dec. 618. num. 1. part. 1. diverſ.* & apud Put. *dicta dec. 383. lib. 1.* & Coccin. *d. dec. 21.* & ſequitur Gonzal. *ſuper reg. 88. in proœm. §. 7. num. 161. verſ. Quartò limita.* Et pro his competit officium judicis, ut dicitur *in dicta deciſ. 1170. num. 2.* & de percipiendis intelligi debet *deciſ. 262. num. 3. & deciſ. 283. num. 1. par. 2. recent.* Et quamvis in caſu Mohed. *dict. deciſ. 6.* ageretur de diſtributionibus perceptis, tamen ibi potius admiſit proteſtationem non fuiſſe neceſſariam, dum *num. 3.* formaliter dixit: maximè quia iſte præſentans litteras proteſtatus eſt, quod ſi non admitteretur, &c. nam dictio, *maxime*, oſtendit idem juris eſſe ſi proteſtatus non fuiſſet, ad *leg. 1. §. Vel maximè, ff. de collat. bonor. & leg. Scire etiam oportet, §. Sed etſi maximè, ff. de excuſat. Tutor.*

96 Alios caſus, in quibus non requiritur dicta proteſtatio recenſent addentes ad Buratt. *dec. 694. num. 11. & 12.* poſt Gonzal. *§. 7. num. 160. & 161. in 4. & 5. limit.*

97 Circa tertium membrum principale, videlicet quando quis à principio fuit bonæ fidei poſſeſſor, & ex poſt facto,
98 effectus eſt malæ fidei, Abb. *hic num. 9.* diſtinguit ſic: Aut ſupervenit mala fides cum perſonarum mutatione, ut quia hæres habet malam fidem cùm defunctus haberet bo-
99 nam; & tunc hęres propter ſuam malam fidem fructus ſuos non facit, hæc enim mala fides ſuperveniens cum mutatione perſonarum impedit fructuum acquiſitionem in eo, qui ſciens cœpit rem alienam poſſidere, ut *leg. Hæres eius in princip. ff. de uſucap. & l. Quæritur, ff. de acquir. rer. domin.* & tradit Bart. *in d. l. Et ex diverſo num. 9. ff. de rei vendicat.* & hic notant Bellam. *num. 18.* Butr. *num. 12. ad finem*, Imol. *nu. 7.* Abb. *d. num. 9.* & Bero. *num. 35.* Menoch. *de recup. poſſeſſ. remed. 16. num. 615.* & nullus diſcrepat.

Aut mala fides ſupervenit abſque perſonarum muta- 100
tione: & tunc Doctores non conveniunt. Quidam enim arbitrantur eum, qui incœpit bona fide poſſidere, indiſtinctè facere fructus ſuos, ſive ſuperveniat mala fides vera, ut quia emit rem ab eo, quem dominum reputabat, & poſteà ſcivit eum non eſſe dominum, ſecundùm ea, quæ dicta ſunt ſuprà *in 2. evidentiali nu. 36.* ſive ſuperveniat mala fides præſumpta, quæ inducitur per litis conteſtationem, juxta dicta in eodem evidentiali *num. 4.* Et hujus ſententiæ ſunt gloſſ. *in l. Qui ſcit in ver. Percipiendos, ff. de uſuris.* Item gloſſa *in leg. Bonæ fidei in ver. Poſſideat, ff. de acquir. rer. domin.* & ita communiter tenere gloſſam juris civilis teſtatur Abb. *hic num. 9. verſ. Quandoque mala fides ſupervenit.* Pro qua etiam allegari poſſunt authores, qui 101
ſimpliciter aſſerunt quoad fructuum acquiſitionem ſolùm initium eſſe ſpectandum, inter quos numerantur gloſ. *in d. l. Et ex diverſo in princ. in ver. Non habendam, ad fin. ff. de rei vendicat.* Angel. *ibidem num. 4. verſ. Primum eſt*, Speculator *tit. de fruct. & intereſſe, §. Scias igitur num. 3. in princ.* Bald. *in dict. leg. Qui ſcit, §. Bonæ fidei num. 1.* Imol. *in l. Neſennius, §. Fundum num. 3.* & ibi etiam Alex. *num. 5. in fin. & num. 7.* & Jaſ. *num. 3. ff. de re indic.* Idem Imol. *hic num. 7.* & Anchar. *num. 11.* Angel. *in §. Si quis a non domino num. 4.* & ibi Joan. Faber *num. 1. & ult. inſtit. de rer. diviſ.*

Fundatur hæc opinio *in dict. leg. Qui ſcit, §. Bonæ fidei*, 102
ff. de uſur. ubi text. dicit, *Bonæ fidei emptor ſcivit, & antequam fructus perciperet, cognovit fundum eſſe alienum: an perceptione ſuos fructus faciat, quæritur? Reſpondi: bonæ fidei emptor quoad fructus percipiendos intelligi debet quoad uſque fundus evictus fuerit*, qui textus videtur apertè loqui non tantùm de mala fide præſumpta, quæ inducitur per litis conteſtationem, ut innuunt verba illa, *evictus non fuerit*, ſed etiam de mala fide vera, ut patet ibi, *cognovit fundum eſſe alienum.* Et hoc poſito ille textus videtur ir- 103
refragabilis. Ad idem tex. *in l. Bonæ fidei, ff. de acquir. rer. domin.* qui licèt loquatur de mala fide præſumpta per litis conteſtationem; tamen idem intelligit de vera, ut ibi, *Deinde cognovero alienam eſſe.*

Et quamvis Abbas *hic dict. num. 9.* dicat ſupradictam 104
opinionem procedere de jure civili tantum. Sed de jure Canonico fortè dici poſſe, à tempore malæ fidei ſupervenientis poſſeſſorem non facere fructus ſuos, per *cap. final. de præſcript.* & per regulam *Poſſeſſor malæ fidei, ff. de reg. iur. lib. 6.* Tamen hæc jura loquuntur in præſcriptione, in 105
qua longè diverſa eſt ratio, quia per eam acquiritur dominium irrevocabiliter, quod abhorret jus Canonicum ubi adeſt mala fides. At in caſu hujus quæſtionis poſſeſſor à die ſupervenientis malæ fidei non acquirit fructus irrevocabiliter, quia tenetur illos reſtituere, ſecundùm omnes, ut dicam infrà *num. 110.* meritò de hoc acquiſitione momentanea, & ſine affectu jus Canonicum non curat. Nec valet argumentum ab acquiſitione ad uſucapionem, ſeu præſcriptionem, quia multi poſſunt acquirere, qui tamen non poſſunt uſucapere, ſeu præſcribere, ut *in d. l. Bonæ fidei, §. In contrarium, ff. de acquir. rer. domin.* & accuratè obſervat Bero. *hic num. 37.*

Alii verò, & fortè meliùs, tenent quoad fructuum ac- 106
quiſitionem ſpectanda eſſe ſingula temporis momenta; adeò ut circa fructus perceptos, & conſumptos tempore bonę fidei judicandum ſit eodem modo, quo de poſſeſſore bonæ fidei: Circa perceptos verò, & conſumptos tempore malæ fidei, ſicut de poſſeſſore malæ fidei. Et hanc opinionem tenuerunt plerique ex recentioribus, & in ſpecie Petr. Loriotus *in leg. Fructus col. penult. ff. de reg. iur.* Enguinar Baro *in §. Si quis a non Domino, Inſtit. de rer. diviſ.* Joan. Cop. *de fructibus lib. 2. tit. 4. cap. 5.* Covarr. *variar. reſolut. lib. 1. cap. 3. num. 7. verſ. In his tamen*, quos refert, & ſequitur Menoch. *de recuperan. poſſeſſ. remed. 19. num. 592. & 612.* & fuſiùs *conſ. 595. n. 11. & ſeqq.* Joan. Garcia *de expenſ. cap. 23. num. 13.* Petr. Navarr. *de reſtit. lib. 3. c. 4. in nova edit. par. 3. dubio 1. num. 144.* Molina *tom. 2. de iuſt. & iur. diſputat. 569. col. 4. verſ. Quando aliquid, & tom. 3. par. 2. diſput. 725. n. 1. & 2.* & alii nonnulli, quos citat, & ſequitur Sanch. *ſuper*

De-

Decalog. tom. 1. lib. 2. cap. 23. num. 152. & eſt ex mente Rotæ
deciſ. 4. num. 1. de reſt. ſpoliat, in novis. ubi dicit bonæ fidei
poſſeſſorem condemnandum eſſe ad reſtitutionem fru-
ctuum perceptorum à die motæ litis, quia tunc incipit ha-
bere malam fidem, nec facit fructus ſuos; Sed ſi ab initio
habuit malam fidem ad reſtitutionem perceptorum à die
occupationis, ſeu intruſionis. Et illam deciſionem ſequitur
Caputaq. *deciſ. 27. ſeu 1. part. 2.* & clarè eandem opinionem
probavit *deciſ. 3. num. 23. verſ. Secunda afferebatur limitatio
part. 7. recent.* ubi etiam allegat Peregr. *de fideicomm. art. 49.
num. 130. & ſeqq.* & Facchin. *controverſ. Foren. cap. 59. lib. 1.*
ubi conciliat leges de quarum concordia deſperare dixerant
Enguinar. Baro, & Covarru. *locis citatis:* Pro quorum
ſententia ſunt jura clara *in cap. Si virgo 34. quæſt. 1.* ibi:
*Tamdiu quiſque bona fidei poſſeſſor rectiſſime dicitur, quam-
diu ſe poſſidere ignorat alienum; cùm vero ſciverit, nec ab
aliena poſſeſſione receſſerit, tunc mala fidei poſſeſſor perhi-
bebitur, & in l. Qui bona fide, ff. de acquir. rer. domin.* ibi,
Tamdiu acquirit & quandiu bona fide ſervit. Cæterùm ſi
cœperit ſcire eum alienum eſſe, vel liberum, videamus an
ea acquirat. Quæſtio in eo eſt, utrum initium ſpectemus,
an ſingula momenta? & magis eſt, ut ſingula momenta
ſpectemus.

107 Sed difficultas eſt in concordandis juribus *in dicta l. Qui
ſcit, ff. de Vſur. cum dicta l. Qui bona fide*, proximè citata,
quæ adeò invicem pugnare videntur, ut quidam exiſtima-
verint nullatenus conciliari poſſe affirmantes paſſim Juris
conſultos ob varia judicia contraria reſpondiſſe lapſu me-
moriæ eorum, qui tot Juriſconſultorum reſponſa in
Epitomen reduxerunt, ut dicunt Enguinar. Baro *dicto
§. Si quis à non Domino, Inſtit. de rer. diviſ.* Covarr.
dicto cap. 3. n. 5. verſ. Id vero quod Iulianus, & Menochius
varias reſolutiones reprobans dicto *remed. 15. num. 614.*
Placet tamen conciliatio, quam ponit, & prolixè decla-
rat Joan. Garcia *de expenſ. d. cap. 23. num. 16. cum tribus ſeqq.*
quem ſequitur Pichar. *in dict. §. Si quis à non Domino num. 8.*
& Sanchez *d. cap. 73. num. 153.* videlicet ut textus *in dicta
l. Qui ſcit*, in illis verbis: *cognovit fundum eſſe alienum:*
non loquatur de cognitione vera, ſed de præſumpta; & ju-
diciali, ut innuunt verba illa, *evictus non fuerit*. Unde
dum textus decidit malam fidem non induci ex eo, quod
poſſeſſor cognoſcat fundum eſſe alienum, ſenſus eſt ut non
ex eo, quod cognoſcat fundum in judicio peti tamquam
alienum, & ſibi litem fuiſſe conteſtatam, conſtituatur in
vera mala fide, ſed tunc demum cùm fundus ille fuerit evi-
ctus. Nec eſt novum in jure, ut poſſeſſor bonæ fidei poſt
litis conteſtationem dicatur cognoſcere, ſeu ſcire rem eſſe
alienam, *ut patet in l. 2.* ibi, *Ex eo tempore, ex quo re in
iudicium deducta ſcientia mala fidei poſſeſſionis accipit, C. de
fructibus, & lit. expenſ. & l. Sed & ſi lege, §. Si ante litem,*
ibi, *cœpit enim ſcire rem ad ſe non pertinentem poſſidere ſe
is, qui interpellatur, ff. de petit. hæredit. cum ſimil.* text. verò
in dicta l. qui bona fide, ff. de acquiren. rer. domin. loquatur de
vera cognitione quæ verè malam fidem inducit, cùm ibi de
108 judicio, & lite nulla fiat mentio. Et ex hoc intellectu colli-
ge malam fidem præſumptam eo, qui prius erat bonæ fidei
poſſeſſor, oriri poſt rem in judicium deductam, ſeu litem
conteſtatam. Quod latius explicabimus infrà *n. 110.* Sed
malam fidem veram non oriri niſi poſt rem in judicio evi-
ctam per ſententiam, ſeu rem judicatam. Quod nota ad
declarationem eorum, quæ ſunt dicta ſupra in ſecundo
evidentiali, *n. 37. & ſeqq.*

109 Non obſtat text. *in d. l. Bona fidei, ff. de acquir. rer. domin.*
quia in illis verbis, puto verendum, ne non ſit bonæ fidei
poſſeſſor, non loquitur ponendo, ſed opponendo, ut in-
telligunt gloſſæ, & Abb. *hic num. 9.*

110 Sed quidquid ſit de veritate harum opinionum, conclu-
ſio eſt in jure certiſſima, & ab auctoribus utriuſque ſenten-
tiæ concorditer recepta, quod bonæ fidei poſſeſſor tenetur,
& cogi debet reſtituere fructus induſtriales, qui ad eum
pervenerint à die motæ litis, & non modo extantes, de
quibus nulla eſt dubitatio, ſed etiam conſumptos. Conſtat
ex l. Certum, C. de rei vendicat. ubi dicitur, *Certum eſt
malæ fidei poſſeſſores omnes fructus ſolere cum ipſa re præſtare;
bonæ fidei vero extantes; poſt litis conteſtationem univerſos,
& ex leg. 1. §. Poſt litem, C. de petit. hæredit. & ex l. 5.* juncta
111 gloſſa *in ver. Edita, ff. de interdict.* Rationem aſſignat text.
in l. Sed & ſi lege, §. Si ante litem, ff. de petit. hæredit. ibi,
*Quoniam poſt litem conteſtatam omnes incipiunt malæ fidei
poſſeſſores eſſe: quinimò poſt controverſiam motam quamquam
enim litis conteſtata mentio fiat in Senatu conſulto, tamen
& poſt motam controverſiam omnes poſſeſſores pares fiunt, &
quaſi prædones tenentur, & hoc iure hodie utimur; Cœpit enim
ſcire rem ad ſe non pertinentem poſſidere ſe is, qui interpella-
tur, & in l. Nemo ambigit, C. de acquiren. poſſeſſ.* ibi, *Inter-
pellatione vero, & controverſia progreſſa non poſſe eum intelli-
gi poſſeſſorem, qui licèt poſſeſſionem corpore teneat, tamen ex
interpoſita conteſtatione, & cauſa in iudicium deducta ſu-
per iure poſſeſſionis vacillet, ac dubitet, & in l. 2.* ibi: *Ex
eo tempore, ex quo re in iudicium deducta, ſcientiam malæ
fidei poſſeſſionis accepit, C. de fruct. & lit. expenſ.* & tenent
in præcitatis juribus gloſſ. & communiter ſcribentes. Et 112
hæc eſt præſumptio juris, & de jure, adeò ut quantumvis
juſtam cauſam quis litigandi habuerit, à mala fide,] & fru-
ctuum reſtitutione non excuſetur, ut probant jura prælle-
gata, & notat Bero *hic num. 27. in fin.* Quare hunc ſtylum
condemnandi bonæ fidei poſſeſſores ad reſtituendos fructus
etiam conſumptos à die motæ litis, quia tunc incipiunt ha-
bere malam fidem, & excitantur ad inquirendum de juri-
bus ſuæ poſſeſſionis, indifferenter ſervat Curia Romana,
& univerſa Orbis Tribunalia, Rota *deciſ. 4. num. 1. de reſtit.
ſpoliat. in noviſſ.* ubi dicit hoc eſſe veriſſimum, & ſervari
in Palatio, Caſſador. *deciſ. 1. de cauſ. poſſeſſ. & propriet.*
Joan. Paul. *deciſ. 36. & 120.* Caputaq. *deciſ. 27. ſeu 1. part. 2.*
Seraph. *deciſ. 835. num. 1.* Gregor. XV. *deciſ. 74. num. 1.* Caval.
deciſ. 409. num. 5. Rota *deciſ. 3. num. 1. part. 7. recent. & in
Mediolanen. Fructuum 26. Maii* 1589. coram Cardinali
Platto apud Marcheſ. *de Commiſſ. part. 1. fol. 206.* & aliàs
paſſim. Quem ſtylum retineri etiam à Conſilio Neapoli-
tano teſtatur Afflict. *deciſ. 46. num. 2.* & à Rota Bononien.
Benintend. *deciſ. 20. per totam*, Cabal. *conſ. 163. num. 32.* Nec
non in Regia audientia Cataloniæ Peguer. *deciſ. 178.* &
Cancer. *var. reſolut. part. 2. cap. 16. num. 67.* & de aliis Tri-
bunalibus atteſtatur Surdus *conſil. 293. num. 8. & conſ. 514.
num. 5.* Fachin. *conſ. 50. num. 3. lib. 3.* quos refert, & ſequi-
tur Rota *d. deciſ. 3. num. 1. part. 7. recent.*

Sed dices; Quid prodeſt ut poſſeſſor malæ fidei præſum- 113
ptus efficiatur Dominus fructuum, ſi nihilominus tenetur
eos reſtituere? Reſpondet Paulus de Caſtro *in l. Si fundum
num. 3. verſ. Et ſi dicatur, C. de rei vendicat.* quia poteſt
eos alienare, & emptor non poterit ſuper eis moleſtari ab
ipſo, qui eſt Dominus rei ut notatur per Joan. Andr. *in cap.
Conſultationibus de iurepatr.*

Procedit autem concluſio ut ſupra firmata non tantùm 114
in fructibus perceptis, ſed etiam in iis, qui percipi potue-
runt; nam omnes veniunt reſtituendi à die motæ litis, ut eſt
text. *in l. 2. C. de fruct. & lit. expenſ.* ibi: *Nec tantùm fru-
ctuum præſtationem eorum, quos ipſe percipere potuiſſet, non
quos redegiſſe conſtat, exſolvat eo tempore, ex quo re in iu-
dicium deducta ſcientiam malæ fidei poſſeſſionis accepit*, &
ibi notat gloſſ. *in ver. Accepit*, dicens: *Nota, quod poſt li-
tem conteſtatam efficitur aliquis malæ fidei poſſeſſor quoad
hoc, ut teneatur de fructibus perceptis, & percipiendis.* Item
gloſſ. *magna in l. Et ex diverſo ante fin. verſ. Si verò ſit malæ
fidei, ff. de rei vendicat.* Rota poſt alios *deciſ. 1170. num. 1.
part. 3. diverſ.* Hoc tamen videtur intelligendum ſi ſit ſine 115
titulo: nam ſi titulum habeat, poſt litem conteſtatam te-
netur tantùm de perceptis, non autem de percipiendis, quia
ab his titulus eum excuſat, ut declarat præcitata gloſſ. *ad
fin. verſ. Si vero cum titulo*, & patet ex dictis ſuprà *num. 71.*
Nam ſi malæ fidei poſſeſſor verus cum titulo non tenetur 116
de percipiendis, ut ibi dixi, longè minus tenetur malæ fidei
poſſeſſor præſumptus per litis conteſtationem, niſi tamen
occupaverit beneficium lite pendente, ut per Rotam *deciſ. 5.
de reſtit. ſpoliat. in novis.*

Rurſus procedit prædicta concluſio non tantùm in fru- 117
ctibus, ſed etiam in diſtributionibus quotidianis: nam
bonæ fidei poſſeſſor à tempore controverſiæ motæ tenetur
reſtituere non ſolùm perceptas, ſed etiam quas percipere
potuiſſet, & ita bis judicavit Rota teſte Caſſador. *deciſ. 6.
num. 3. de præben.* quem ſequitur Rota in præallegata *deciſ.
1170. num. 1. in fin. part. 3. diverſ.* Licèt quoad percipiendas 118
neceſſaria ſit proteſtatio, ut ibi reſolvit Rota *num. 5.* & con-
ſtat ex dictis ſuprà *num. 49.*

Demum procedit eadem concluſio poſt litem motam 119
dumtaxat: ante motam litem Rota non conſuevit regula-
riter condemnare poſſeſſorem fructuum, ut dicunt deci-
ſiones ſupra citatæ *num. 112.* Et ad hoc non requiritur bona 120
fides

fides poſitiva, neque titulus verus, ſed ſufficit abeſſe ma-
lam fidem, & titulum putativum, vel etiam nullum adeſſe
l. Sed & ſi lege, §. *Scire*, & ibi DD. communiter, *ff. de pe-*
tit. hæredit. & præſertim Bart. *num.* 4. Bald. *num.* 1. Caſtr. *n.* 7.
Curt. Sen. *conſil.* 71. *num.* 14. Socin. Jun. *conſ.* 67. *num.* 60. *lib.* 1.
& alii, quos ſequitur Rota *d. deciſ.* 3. *num.* 4. *part.* 7. *recent.*
121 Dixi *regulariter*, quia fallit hæc regula in ſex caſibus, in
quibus ſit condemnatio ad fructus perceptos ante motam
litem.
Primò enim fallit in eo, qui fuit in mala fide ante litem
motam, ut quia ſe intruſit in beneficio, tunc enim con-
demnatur ad reſtitutionem fructuum perceptorum à die
occupationis, ſeu intruſionis, Rota *deciſ.* 7. *de reſtit. ſpo-*
liat. in novis, Caputaq. *dicta deciſ.* 27. *part.* 2. *& præcitata*
deciſ. 3. *num.* 23. *verſ. Secunda afferebatur limitatio part.* 7.
recent.
122 Secundò fallit, quando fructus percepti à bonæ fidei poſ-
ſeſſore ante motam litem adhuc extant, aut ſi ſunt conſum-
pti, ex iis tamen poſſeſſor factus eſt locupletior; tunc enim
ſunt reſtituendi, vel eorum æſtimatio, ut aliis relatis fir-
mat Rota in prædicta *deciſ.* 3. *num.* 38. *part.* 7. *recent.* Sed hæc
limitatio non tranſit ſine difficultate, & opinio magis com-
munis gloſſarum, & antiquorum eſt in oppoſitum, ut dixi
ſuprà *num.* 60.
123 Tertiò fallit, quando fructus petuntur non tamquam
acceſſorii ad aliquam rem principaliter in judicium dedu-
ctam, in quibus terminis loquuntur deciſiones prælle-
gatæ, ſed agitur ad ipſos fructus tamquam ſortem principa-
lem, & capitale de per ſe, ut in penſionibus, & annuis
præſtationibus: tunc enim ſit condemnatio ad fructus per-
ceptos à die occupationis, ſeu ſpolii, ut perpetuò Rota in
terminis penſionum, & annuarum præſtationum diſtinxit,
& in ſpecie coram Cardinali Paleotto *in deciſ.* 689. *part.* 3.
diverſ. & coram Cardinali Platto *in dicta Mediolanen. fru-*
ctuum 26. *Maii* 1589. apud Marcheſ. *de Commiſſ. part.* 2.
fol. 206. & coram Gypſio in Cæſaraugustana penſionis
15. *Maii* 1580. *quæ eſt deciſion.* 176. *num.* 6. *part.* 4. *diverſ.* &
coram Cardinali Seraph. *deciſ.* 1168. *num.* 3. & coram Cardi-
nali Sacrato *in Calagurritana liquidationis* 4. *Maii* 1611.
apud eumdem Mandoſ. *part.* 1. *fol.* 988. *num.* 2. *ad fin. & in*
124 *recent. deciſ.* 317. *n.* 13. *part.* 1. & coram Burat. *deciſ.* 289. *n.* 11.
ubi atteſtatur de ſtylo Rotæ dari manutentionem pro ter-
minis decurſis etiam ante motam litem quando ad illos
principaliter agitur, juxta præallegatam *deciſ.* 5. Paleotti,
& Seraphini, & coram S. D. N. Innocentio X. *in Toletana*
penſionis 26. *Februarii* 1618. & noviſſimè coram Merlino *in*
Mediolanen. penſionis die 6. *Iunii* 1633. Et in eadem 19. *Ia-*
nuarii 1635. quæ eſt *d. deciſ.* 3. *à num.* 6. *uſque ad num.* 23.
part. 7. *recent.* ubi aliæ concordantes allegantur, & tenet
Gig. *de penſ. quæſt.* 47. *num.* 8.
Ratio eſt, quia cum ipſæmet penſiones judicio poſſeſſo-
rio petantur, non poteſt dici facta plenaria reſtitutio juxta
propoſitam actionem, niſi ſolvantur omnes in præteritum
ſubtractæ, ut declarat Innoc. *in cap. Querelam num.* 3. *verſ.*
Et nota de elect. & Rota *in d. Mediolanen. fructuum* coram
Platto. Et quemadmodum ſi petatur fundus, & ad illius
reſtitutionem reus condemnetur, totus eſt reſtituendus,
alioquin non diceretur reſtitutum totum, & integrum ca-
pitale: ita dicendum in penſionibus, annuis legatis, & red-
ditibus, quia non tamquam fructus acceſſoriè ad fundum,
vel ſubjectum diſtinctum, ſed principaliter tamquam ſors
petuntur, & debentur non ex mora, aut ex cauſa malæ
fidei, ſed jure dominii, vel actionis, *ut in dicta deciſ.* 3.
125 *num.* 7. *part.* 7. *recent.* Et in ſpecie in legatis annuis quod de-
beantur decurſa nedum ante motam litem, ſed etiam ante
apertas tabulas, & aditam hæreditatem, ſtatimque à die
mortis teſtatoris legantis, eſt text. apertus *in l. Nec ſemel*
in princ. verſ. Idem Celſus, *& verſ. ſeq.* & ibi gloſſ. *in ver.*
Omnium, *ff. Quando dies legati cedat*: quem ad hoc pon-
126 derat Rota *in ead. deciſ.* 3. *num.* 8. Quinimò hoc locum ha-
bet etiamſi hujuſmodi legatum ipſi Legatario ignotum fue-
rit: nam adhuc debentur termini omnes decurſi, ut reſpon-
dit Bald. *conſ.* 235. *Bartholomeus legavit per totum libro* 1.
Bimius *conſ.* 230. *num.* 51. *lib.* 2. & per illum textum fuit ju-
dicatum in Conſilio Neapolitano, teſte Vincentio de
127 Franchis *deciſ.* 634. Et generaliter in omnibus fructibus, qui
conſiderantur de per ſe, & principaliter, ut alimenta, &
annuæ præſtationes, quæ ſortem, & capitale conſtituunt,
non autem ſunt acceſſiones alterius ſortis, neque producti
ab alio capitali diſtincto, quod debeantur etiam decurſi an-
te petitionem, & interpellationem, deducitur *ex l. Libertis*,
§. *Manumiſſis*, *ff. de alim. & cibar. legat.* & ibi notat Bart.
in 6. *oppoſ. num.* 2. ubi rationem aſſignat; quia non tam-
quam uſura, ſed tamquam ſors conſiderantur; & ſequun-
tur Franch. *dict. deciſ.* 634. *ad fin.* Socin. Sen. *conſ.* 41. *in præ-*
ſenti conſultatione num. 8. *lib.* 4. & alii allegati *in d. deciſ.* 3.
num. 12. *part.* 7. *recent.*
Circa quartum, & ultimum membrum principale, vi- 128
delicet quando quis à principio fuit malæ fidei, ſed ex poſt 129
facto fuit effectus bonæ fidei, duo caſus ſunt diſtinguendi
ſecundùm Abb. *hic num.* 10. ut in mala fide diſtinctum eſt
ſupra *num.* 98.
Primus caſus eſt, cùm ſupervenit bona fides cum perſo- 130
narum mutatione. Et hoc caſu ſubdiſtinguendum eſt:
nam aut perſonæ hujuſmodi in univerſum jus ſuccedunt,
& perſonam, cui ſuccedunt repræſentant, prout contingit
quando defunctus fuit malæ fidei, & ei ſucceſſit hæres,
qui rei alienæ ſcientiam non habuit, ſed credidit defun-
ctum eſſe Dominum: & tunc dicta bona fides non prodeſt 131
hæredi ad fructuum acquiſitionem; quoniam cùm ſucce-
dat jus omne defuncti, & in omnibus ejus perſonam re-
præſentet, ut in Auth. *de intreiur. à morien. præſtit.* ſequitur,
ut ſuccedat quoque in vitium, ac malam fidem defuncti,
quæ propterea ſibi etiam nocet, ut eſt tex. *in l.* 2. *C. de fruct. &*
lit. expenſ. poſteaquam ſtatuit poſſeſſorem poſt litem conte- 132
ſtatam teneri de fructibus perceptis, & percipiendis, imme-
diatè ſubjungit, *hæredis quoque ſuccedentis in vitium par ha-*
benda fortuna eſt, *& in l. Cum hæres*, *ff. de diverſ. & tempor.*
præſcrips. ubi Papinianus ait: *Cum hæres in Ius omne defun-*
cti ſuccedit, ignoratione ſua defuncti vitia non excludit, & in-
fra: nec enim defendetur, cùm exordium rei bonæ fidei ratio
non tueatur: & in terminis noſtris voluit gloſſ. *in l. Sequi-*
tur, §. *Fructus in ver. Non fuerint*, *ff. de uſucap.* reddens ratio-
nem, quia hæres vitiorum, & culpæ defuncti eſt ſucceſſor, *l.*
Si ergo, §. *Sed hæres*, *ff. de publician. in rē action. & dict. l. Cum*
hæres. Et quia defunctus, qui erat malæ fidei, fructus per- 133
cipiendo commiſit furtum, cùm rem alienam contractave-
rit invito, ſeu ignorante Domino; ac proindè nec ipſe,
nec illius hæres illos uſucapere ullatenus poteſt, *ut l. Sequi-*
tur, §. *Quod autem*, quod ſi non poteſt uſucapere, ergo 134
longè minus acquirere, *ut d. l. Bonæ fidei*, §. *In contrarium*,
ff. de acquir. rer. domin. Idem firmat Bart. *in l. Et ex diver-*
ſo in princ. num. 12. *ff. de rei vendicat.* Abb. *in d. num.* 10. &
Bero. *num.* 38. Ruin. *conſ.* 50. *Super themate num.* 12. *vol.* 5.
Socinus *regul.* 250. *malæ fidei poſſeſſor ſi quis à principio fue-*
rit in 3. *fallentia*, Afflictus *deciſ.* 240. *num.* 10. ubi refert,
quemdam hæredem à Conſilio Neapolitano condemnatum
fuiſſe ad reſtitutionem fructuum ad exonerandam con-
ſcientiam defuncti. Socin. Jun. *conſ.* 182. *Anno præterito*
num. 28. 29. *&* 30. *vol.* 2. Menoch. *de recuper. poſſeſſ. remed.*
15. *num.* 617. quidquid in oppoſitum levibus rationibus ſcri-
pſerit Joan. Copus *in tract. de fruct. lib.* 2. *titul.* 4. *cap.* 3.
in fine.
Aut perſonæ, quæ in jus alterius ſuccedunt, non re- 135
præſentant in omnibus perſonam, à qua cauſam habue-
runt, nec ab ea habent cauſam univerſalem, ſed parti-
cularem, ſeu ſingularem, ut ſi quis à malæ fidei poſſeſſore
emerit, aut dono acceperit non bona fide: & tunc talis
bona fides in ſucceſſore ſuperveniens prodeſt ad fructuum
acquiſitionem, nec inſpiciendum eſt exordium perſonæ,
à qua cauſam habuit, quia in illius vitium non ſuccedit, ut
colligitur ex *dict. l. Si ergo*, §. *Partus*, *ff. de publicia in rem*
action. ubi text. conſtituit differentiam inter ſucceſſorem
ſingularem, & univerſalem: & ibi hoc tenuit gloſſ. *in ver.*
Sed hæres, Abb. *hic num.* 10. *verſ. Et idem dicis in alio*, &
Bero. *d. num.* 38. *verſ. Et ex prædictis*, Menoch. *ubi ſupra*
num. 120.
Et ex prædictis infertur, ut quod dictum eſt de hærede, 136
qui ſuccedit in vitium authoris, minimè locum habent in
ſucceſſione Prælaturæ, quia ſucceſſor Prælatus non dicitur
ſucceſſor univerſalis ſui prædeceſſoris, nec illius perſonam
repræſentat, *ut cap. final. Ne Prælati vices ſuas*, cum ibi 137
not. & ideò quamvis prædeceſſor fuerit in mala fide, &
fructus acquirere non potuerit; tamen Prælatus ſucceſſor,
qui eſt in bona fide, fructus ſuos facit, quia licèt in Præla- 138
tura, ſeu in illius jure univerſaliter ſuccedat, non tamen
ſuccedit in jus ipſius Prælati prædeceſſoris; quoniam jus
ſuum non cauſat, neque conſequitur à defuncto, ſed à
Su-

Superiore ipſum inſtituente : ideòque inſtituens, & conferens dignitatem & Prælaturam Eccleſiaſticam dicitur illi donare, & ab eo tamquam à donatore dicitur jus provenire, *ut cap. Relatum*, cum ibi notatis, *& cap. Inter cætera*
139 *de preben.* Et ideò ſucceſsor in Prælatura poteſt præſcribere, & bonam fidem habere, & conſequenter fructus acquirere, quamvis prædeceſsor hoc non potuerit, & malam fidem habuerit : quare mala fides prædeceſsoris Prælati non nocebit ſucceſsori, qui in vitium, & culpam prædeceſsoris ſuccedere non dicitur, *ut not. in cap. de quarta de preſcript. & in cap. Cura de inrepatr. in fine gloſſa magna : & habetur in cap. Si diligenti de preſcript.* & per Dyn. *in cap. Poſſeſſor de reg. iur. lib. 6.* & ſequuntur hic Abb. *dict. num.* 10. *verſ. Secus puto in Prælat.*, & Bero. *num.* 39.

140 Secundus caſus eſt, quando bona fides ſupervenit ſine mutatione perſonarum : & hoc caſu ſimiliter ſubdiſtingue : nam quandoque ſupervenit ex juſta, & legitima cauſa putandi ſe bonæ fidei poſseſsorem ; & tunc bona fides ſuperveniens prodeſt ad acquiſitionem fructuum, nec ſpectandum eſt initium poſseſſionis malæ fidei, ſed bonæ fidei ſupervenientis ex juſta, & legitima cauſa : nam à tempore ſupervenientis bonæ fidei poſseſsor incipit acquirere fructus poſteà perceptos, non autem antea perceptos tempore poſseſſionis malæ fidei. Quandoque verò nulla supervenit 141
juſta cauſa, ſed poſseſsor ſola cogitatione exiſtimavit eſse bonæ fidei ; & tunc talis ſimplex cogitatio bonæ fidei nihil operatur, nec efficit, ut quoad juris effectus poſseſsor dicatur eſse bonæ fidei, quia ſine juſta & legitima cauſa ſuperveniente nemo poteſt mutare ſibi cauſam poſſidendi, *l. Non ſolum, §. 1. ff. de uſucap. l. Cum nemo, cum ibi not. C. de acquir. poſſeſſ. & l. 3. §. Illud, ff. eod. l. Sed tantum ex iuſta cauſa, & legitimo titulo*, & ideò poteſt incipere illud uſucapere, quod priùs non poterat propter malam fidem, quam habebat, ut in præcitatis juribus, & in hac diſtinctione reſident hic Abbas *num.* 10. *verſ. Quandoque ſupervenit*, & Bero. *num.* 40. *verſ. Secunda ſit concluſio, & n.* 41. & eſt ex mente Bart. *in d. l. Sequitur, §. Fructus circa medium, ff. de uſucap.* Et ex his expedita ſunt quatuor membra ſuperiùs propoſita.

DE RESTITUTIONE SPOLIATORUM.

Innocentius III. Bituricen. Archidiacono.

CAPUT XIII.

Litteras tuas recepimus, quòd cùm quædam matrimonialis cauſa (Bituricenſi Archiepiſcopo in remotis agente) in tua præſentia tractaretur, Gulielma mulier ſeparari à B. viro ſuo inſtantiſſimè poſtulabat, cui ſe quarto gradu conſanguinitatis proponebat eſſe conjunctam : & infrà : Vir autem ſibi uxorem poſtulabat reſtitui, quæ ab eo ſua temeritate divertit : & infrà. Reſcripto petebas Apoſtolico edoceri ; utrùm quando aliquis conſanguinitatis gradus objicitur, in quo ſedes Apoſtolica diſpenſare non poteſt, nec etiam conſuevit, & probationes promptæ ſint & paratæ, indulgenda reſtitutio ſit an neganda : & infrà. Sanè circa ſolutionem propoſitæ quæſtionis, diverſæ ſunt ſententiæ diverſorum : aliis aſſerentibus reſtitutionem faciendam : aliis ſentientibus in contrarium : nonnullis viam mediam eligentibus, ac dicentibus, eam faciendam interdum ; quandoque penitus denegandam. Primi per decretalem Epiſtolam Lucii Papæ juvari videntur, arguentis quoſdam judices delegatos, qui reſtitutionem viri, qui ſine judicio Eccleſiæ uxorem dimiſerat, & ei conſanguinitatem poſtmodum opponebat, ſpoliatæ ac repetenti conjugem denegabant : & mandantis ſibi prius reſtitui taliter ſpoliatam, & poſteà de matrimoniali cauſa cognoſci. Horum autem aſſertionem inceſtus videtur periculum oppugnare : ſed ipſi timorem inceſtus inanem eſſe reſpondent : cùm etiam beneficio reſtitutionis obtento, qui conſanguinitatis habet notitiam, nec exigere debitum contra conſcientiam, nec ſolvere teneatur ; quoniam ſi ſecus egerit, ædificat ad gehennam, ſicut nec conſanguinitatis conſcius, ſuper cujus conjugio quæſtio non movetur. Secunda verò aſſertio per oraculum Clementis Papæ fulcitur, à quo cùm fuiſſet quæſitum, utrùm muliere quadam quemdam in virum petente, qui ut eam repelleret, exceptionem conſanguinitatis objecit, prius eſſet de impedimento conſanguinitatis agendum, quàm ſuper matrimonio ſententia proferretur : ſic inquiſitioni factæ reſpondit, quòd cum exceptione probata, principalis quæſtio perimatur, prius eſt cognoſcendum de ipſa, quàm ad diffinitionis articulum procedatur, cùm etiam in multis caſibus reſtitutio differatur ſecundùm Canonicas ſanctiones. Opinioni autem ultimæ videtur non incongruè adaptari, ut in gradibus conſanguinitatis divina lege prohibitis, reſtitutioni aditus præcludatur ; ſed conſtitutione interdictis, humana reſtitutio locum habeat cum effectu, cùm in illis diſpenſari non poſſit, & in iſtis valeat diſpenſari, ſicut beatus Gregorius, & multi alii diſpenſarunt : unde non peccat, qui in hoc articulo ad mandatum Eccleſiæ, reddit debitum conjugale. Nos autem ad præſens nullam de prædictis ſententiis reprobamus, nec cuiquam earum aliquod præjudicium ex noſtra reſponſione volumus generari ; quamvis præſcriptum Lucii Papæ mandatum ad poſſeſſorium, reſponſum verò Clementis ad petitorium referatur. Porrò cùm mulier, quæ conſanguinitatis habet notitiam, præſertim in gradibus, quos lex divina prohibuit, non poſſit hujuſmodi viro ſine mortali peccato carnaliter commiſceri ; quoniam omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt : & quidquid fit contra conſcientiam, ædificat ad gehennam : fruſtra in tali caſu adjudicaretur reſtitutio ſpoliato, cùm illa contra Deum non debeat in hoc judici obedire, ſed potiùs excommunicationem humiliter ſuſtinere : ſicque difficultas occurreret quaſi perplexa : quia propter ſententiam oporteret eam reddere debitum, & propter conſcientiam reddere non deberet : unde contingeret eos graviter impediri, & utrique laqueus pararetur ; cùm inter ſe carnaliter conjungi non poſſent ; nec alter alteri matrimonialiter copulari. Propterea melius videtur, quod cùm opponitur conſanguinitas (præſertim in gradibus divina lege prohibitis) & probationes offeruntur incontinenti paratæ, in cæteris adjudicanda ſit reſtitutio : ſed ad majorem cautelam juramento recepto, quòd talis objectio malitioſè non fiat, ſola quoad commixtionem carnalem (maximè ſi fama conſentit) eſt reſtitutio differenda, donec auditis probationibus & diſcuſſis, cauſa ſine diffugio terminetur, cùm utrique ſit melius taliter expediri, quàm manere taliter impeditos. Quòd ſi non habeat probationes incontinen-

tinenti paratas, ſed dilationes expectat longiores (quia præſumitur contra eam, quæ ſine judicio Eccleſiæ, ſua tantùm temeritate receſſit à viro) ad reſtitutionem plenariam Eccleſiaſtica debet cenſura compelli; quam tamen ipſa tori negando conſortium debet humiliter tolerare, donec probationes offerat præparatas: & tunc abſolutione petita, ſecundùm formam Eccleſiæ, abſolvetur: ſed antequam fiat ei mandatum ſub debito juramenti, receptis probationibus procedatur, quemadmodum eſt præmiſſum. Si verò tanta ſit viri ſævitia, ut mulieri trepidanti, non poſſit ſufficiens ſecuritas provideri: non ſolùm non debet illi reſtitui, ſed ab eo potiùs amoveri: alioquin ſufficienti (ſi fieri poteſt) ſecuritate proviſa, profectò videtur conjux ante cauſæ cognitionem reſtituenda marito.

L*iteras*. Si contra petentem reſtitutionem conjugis opponatur conſanguinitas in gradu prohibito, & offerantur probationes paratæ, recepto ab opponente juramento de malitia, negabitur reſtitutio quoad torum, & fiet quoad reliqua. Si verò probationes promptæ non ſint, fiet plena reſtitutio, niſi ſit magna viri ſævitia. Hoc dicit ſecundùm Joan. Andr. & omnes; & ſunt duæ partes principales. Prima ponit thema, & conſultationem. Secunda reſpondet, ibi, *Sane*, & hæc ſubdividitur, ut per eum.

Pro intellectu hujus Decretalis vide quod ſcripſi *in cap. Ne innitaris num. 399. & ſeq. ſuprà de conſtitut.*

DE PROBATIONIBUS.

Gregorius Tancredo Regi Vinceſtriæ.

CAPUT I.

EX epiſtolæ verbis: & infrà. Tua excellentia poſtulavit ut Imperatori ſcriberem, quatenus pacta in chartophylacio requireret, quæ dudum inter Juſtinianum Principem & prædeceſſores tuos fuerunt emiſſa, ut ex his colligeret, quid tibi ſervare deberet. Sed ad hoc faciendum vehementer obſtitit, quia nulli dicendum eſt; ea quæ contra te ſunt, apud temetipſum debes documenta requirere, in mediumque proferre.

SUMMARIUM.

1 R*Eus actori ſua propria inſtrumenta edere non tenetur.*
2 *Imperator in cauſa cum ſuo ſubdito in temporalibus ſubeſt Papæ tantùm, non autem inferiori; in ſpiritualibus vero ſubeſt etiam Epiſcopo ſuo.*
3 *Pacta inita à Principe cum ſubdito ſervanda ſunt etiam per ſucceſſorem.*
4 *Reges multi ſunt, qui Superiorem in temporalibus non recognoſcunt.*
5 *Species extracta de genere non perimit genus.*
6 *Obſequiorum neceſſitas ſubiectionem arguit.*
7 *Princeps legem facit tamquam Princeps; contractum vero tamquam privatus, & num. 23.*
8 *Contractus etſi ab initio ſint voluntatis, tamen poſt factum etiam cum Principe ſunt neceſſitatis, & n. 23.*
9 *Camera an poſſit redimere officia, & loca montium pro pretio, quo in prima erectione vendita fuerunt, vel potius pro pretio ultimarum venditionum, & num. ſeq. uſque in fin.*
10 *Pactum de redimendo in Bullis erectionis officiorum non apponitur expreſsè, ſed ſupponitur redimendi facultas.*
11 *Emptor in redemptione officii recuperare debet nedum pretium, ſed etiam pretii acceſſionem.*
12 *Pretii acceſſio eſt eiuſdem naturæ cum principali.*
13 *Eccleſia, & pupillus tenentur in eo, in quo facti ſunt locupletiores.*
14 *Clauſula*, rebus ſic ſtantibus, *ſemper in contractibus ſubintelligitur.*
15 *Idem in privilegiis.*
16 *Pretium inſpicitur de tempore venditionis, non autem promiſſionis de vendendo.*
17 *Loca montium ceſſante pacto de redimendo, an poſſint per Cameram redimi, & n. ſeq. uſque in fin.*
18 *Privilegium conceſſum ex cauſa oneroſa non poteſt per Principem revocari.*
19 *Privilegia Auditoribus Rotæ conceſſa in remunerationem laborum ſunt irrevocabilia.*
20 *Contractus à Principe initus etiam cum ſubditis irrevocabilis eſt.*
21 *Quod maximè procedit in Principe Eccleſiaſtico.*
22 *Deus quoque ex ſua promiſſione obligatur.*
23 *Imperator, vel Papa nec de plenitudine poteſtatis poſſunt contravenire contractui.*
24 *Idem in ſucceſſore.*
25 *Nihil eſt quod lumine clariore præfulgeat, quàm recta fides in Principe.*
26 *Princeps ſi poſſet liberè contractum à ſe initum infringere, careret hominum commercio in contrahendo.*
27 *Pœna maxima eſt inter homines eſſe, & hominum carere commercio.*
28 *Contractus omnes, qui à Principe celebrantur, habent naturam bonæ fidei.*
29 *Princeps debet habere unum calamum, & unam linguam, & eſſe immobilis ſicut lapis angularis, & polus in cœlo.*
30 *Princeps etſi ſolutus ſit legibus, tamen à naturali ratione & æquitate, quæ contractibus ineſt, non eſt ſolutus.*
31 *Papa contrahendo obligatur iure naturali, à quo ſurgit æquitas obligationis.*
32 *Contractus ratione conſenſus ſunt de iure naturali, cui etiam Princeps ſubiicitur.*
33 *Regalium conceſſio non valet in præiudicium Succeſſoris, niſi ſint ſolita concedi per Principem.*
34 *Princeps ex iuſta, & rationabili cauſa reſpiciente publicam utilitatem poteſt contractum reſcindere; & cauſa præſumitur in Principe.*
35 *Declaratur procedere ſi publica utilitas aliàs haberi non poſſit, quam ſi auferatur tertio ius quæſitum ex contractu.*

E*X epiſtolæ*. Reus actoris ſua propria inſtrumenta 1
edere non tenetur. Hoc dicit: Dividitur in duas partes. In prima petitio. In ſecunda ipſius repulſio, ibi, *ſed ad hoc*.

Nota primò ex text. in cauſa inter Imperatorem & ſub- 2
ditum ejus, Papam eſse judicem, & non inferiorem, quia Imperator alium non recognoſcit. Quòd eſt verùm in temporalibus ſecundùm Butr. & Imol. hic. Sed in ſpiritualibus ſubeſt etiam Epiſcopo ſuo, *cap. Novit, ſuprà de Iudic. cap. Epiſcopi 11. quæſt. 3.*

Secundò nota ibi, Inter Juſtinianum Principem, & Præ- 3
deceſſores ſuos pacta inita per Imperatorem cum ſubdito ſervanda eſse etiam per Succeſsores, prout hunc textum ad hoc allegat Cyn. *in leg. Digna vox, C. de legibus*, & notant hìc Joan. Andr. Butr. Card. Felin. Dec. & alii communiter.

Sed

4 Sed communis intellectus videtur obſtare, quòd non appa-
ret Regem Tancredum fuiſſe ſubditum Imperatoris ; &
multi ſunt Reges non recognoſcentes Imperatorem, ut de
Rege Francorum eſt textus *in cap. Per venerabilem*, ibi,
*Cum Rex Superiorem in temporalibus minimè recognoſcat,
infrà, qui filii ſint legitimi*. Et quamvis gloſ. verbum illud,
recognoſcat, intelligat de facto, & non de jure ; tamen con-
tra eam tenet ibi Innoc. *num.3. in ver. Recognoſcat*, & Hoſt.
num.6. Vincent. & Joan. de Deo *in c. Etſi neceſſe, de donat.*
Specul. *in tit. de appellat. §. Nunc tractemus*. Et de Rege
Hiſpaniæ tradit gloſ. *penult. in c. Hadrianus 63. diſtinct.* di-
cens Hiſpaniæ Reges non ſubeſſe Imperio, quia Regnum
ab hoſtium faucibus ſuo ſanguine eruerunt, Oldrad. *conſ.
69. Conſuevit num.9.*

At reſpondetur, cùm Imperator de jure in temporalibus
ſit Dominus totius mundi, *l. Deprecatio, ff. ad l. Rhod. de
iact.* Regem Vinceſtriæ, de quo textus loquitur, cenſeri
ſubditum Imperatoris, quamdiu non apparet de exemptio-
ne, ut obſervat Bart. *in cap.1. col.13.* & poſt eum Dec. *ibi*
5 *num.21. de Conſtit.* facit quod nota Bellam. *conſ.42. Domi-
nus Hugo num.8.9. & 10.* ubi ait, Imperatorem non deſinere
eſſe univerſalem ex eo, quòd Rex Franciæ, & alii Reges
eum non recognoſcant, quia ſpecies extracta de genere
non perimit genus. De quo tamen vide plenè per Oldrad.
*conſil.69. incip. Conſuevit dubitari an omnes Reges & Princi-
pes debeant de iure ſubeſſe Imperatori per tot.* Adde hanc ſub-
6 jectionem Regis inſinuari hic in textu, quia ſecundùm ex-
poſitionem gloſſ. & DD. in pactis initis cum Juſtiniano
Principe continebantur quædam obſequia Imperatori exhi-
benda à Prædeceſſoribus Regis, & ab ipſo : obſequiorum
autem neceſſitas ſubjectionem arguit, *cap. Eccleſia S. Ma-
riæ in princip. de Conſtit.* Præterea ſecundùm Dec. *loc. citato*,
etſi non conſtaret de ſubjectione Regis ; tamen ratio natu-
ralis conſenſus, ob quam Princeps tenetur ad obſervantiam
contractus, æquè militat ſi contractus celebretur cum ſub-
dito, ac ſi cum alio.

Deinde contra communem intellectum videtur obſtare,
quòd cùm Princeps ſit ſolutus legibus, *leg. Princeps, ff. de leg.
Digna vox, C. eodem*, non videtur obſtrictus ad obſervan-
tiam contractus, cùm potentius ſit jus ſtatuti, quàm pacti,
Bart. *in l. Alia, §. Eleganter, ff. ſolut. matr.*

7 Cæterùm reſponderi poteſt, militare diverſam rationem,
quia legem facit tamquam Princeps, cui ſoli talis facultas
competit, *l. fin. C. de legib.* Sed contractum facit tamquam
privatus, quia utitur jure communi, & non conſideratur
ut Princeps, ut per Dec. *hic n.16. & in d.c. 1. n.22. de Conſtit.*
Item Deus ſubjecit Imperatori leges, & non contractus,
ut Bald. inquit *in c. 1. de natura feudi*. Item ſine injuria be-
neficium ſua proviſione quæſitum alicui tolli non poteſt,
licèt ſecus ſit in proviſione legali : Hinc dicitur, lex non
tuum, ſed ſuum tibi denegat auxilium, *ut not. in l. Aſſiduis,
C. qui potior. in pign. habeant.* Ita Anchar. *conſ.2. ut tactum
eſt num.4.* Stante igitur rationis diverſitate non procedit
hoc caſu argumentum de lege ad contractum, *ut not. in l.
Non impoſſibile, ff. de pactis.*

8 Stat igitur concluſio, quòd Princeps obligatur ex con-
tractu inito etiam cum ſibi ſubjectis : nam etſi ab initio
contractus ſint voluntatis, tamen poſt factum etiam in
Principe ſunt neceſſitatis, ut ait Chriſtophor. Caſtilion.
conſil.8. in facto n.21.

9 His expeditis, QUÆRO, poſitis Bullis Officiorum, &
Montium vacabilium, in quibus adeſt pactum de redimen-
do : & poſito quòd tamdem Officia, & loca Montium ſæ-
piùs vacantia per obitum, aut alio modo à Camera Apoſto-
lica majori pretio, quàm in primæva erectione vendita fue-
rint. An vigore dicti primi pacti poſſit Camera Apoſtolica
redimere officia, & loca Montium prædicta pro illo pre-
tio, quo in prima erectione vendita fuerunt, vel potiùs pro
pretio ultimarum venditionum.

Secundò poſita erectione Montium tam vacabilium,
quàm non vacabilium ſuper redditus Cameræ Apoſtolicæ:
& quòd in illorum erectionem non adſit aliquod pactum
de redimendo, vel de non redimendo: An loca Montium
prædicta redimi poſſint à Camera Apoſtolica.

10 In prima difficultate ſupponitur in Bullis erectionis Offi-
ciorum, & Montium adeſſe pactum de redimendo, ſuper
quo puto animadvertendum, in prædictis Bullis hoc ex-
preſsè non legi, ſed tantùm hoc colligi ex ea parte, ubi Ca-
mera obligat bona ſua pro cautela & ſecuritate emptoris ;
& inter alias obligationes exprimitur, ut in eventum revo-
cationis, ſeu alterationis officii, ſeu extinctionis Montium
teneatur ad reſtitutionem pretii ; & ſic potiùs in illis ſuppo-
nitur extinctio facto Principis, ſeu alio modo, quàm diſpo-
natur ut poſſint redimi, ex vulgari regula, quod verba,
quæ ſupponunt, regulariter non diſponunt, *l. Ex facto la
prima, ff. de hered. inſtit.* Clem. 1. *de prab.* Rota *deciſ.23. de
Proc. in antiq.* Præſertim quia hæc pretii reſtitutio eſt poſita
ad favorem emptoris, & pro ejus cautione in eventum
evictionis. Et ideò non debet in ejus odium retorqueri, ut
ex eo, quod promittatur reſtitutio pretii in eventum evi-
ctionis, ſeu redemptionis, cenſeatur data facultas evincen-
di contra mentem contrahentium, *l. Non omnis, ff. ſi cert.
pet. l. quod favori, Cod. de leg. cap. Quod ob gratiam de reg.
iur. lib.6.*

Deveniendo ad primum dubium, videtur dicendum re-
demptionem fieri debere pro pretio, quo hujuſmodi officia,
& loca Montium fuerunt ultimo loco vendita per Came-
ram, non autem pro pretio, de quo in prima erectione ;
quia cùm hujuſmodi officia, & loca Montium per obitum
illa obtinentium, aut alio modo reverſa fuerint ad Came-
ram, & deinde revendita majori pretio, ſi primum tantùm
pretium reſtitueretur, emptor eſſet in damno, quia non
conſequeretur pretium à ſe ſolutum Cameræ Apoſtolicæ,
& Camera locupletaretur cum alterius jactura, quorum
neutrum fieri debet ; nam quòd emptor indemnis eſſe de- 11
beat, & ſic recuperare nedum primum, & principale
pretium, ſed etiam hanc pretii acceſſionem, ſeu augmen-
tum, probat text. *in leg. debet, ff. de adil. edic.* ubi facta re-
dhibitione venditor tenetur reſtituere emptori non ſolùm
pecuniam, quam dedit, ſed etiam ſi quid acceſſionis no-
mine ſolverit. Facit text. *in leg. in tantum, ff. de liberal. cauſ.*
ubi is, qui ſe paſſus erat venundari, ſi in libertatem pro-
clamet, tenetur non ſolùm pretium, ſed etiam quod pretio
acceſſit, reſtituere. Et ratio eſt, quia hujuſmodi acceſſio, 12
ſeu augmentum pretii eſt ejuſdem naturæ, & eodem jure
regitur cum primo. Cui additur *l. Etiam*, & ibi Bald. *de
iure dot.* Tiraquell. qui alios allegat *de retractat. Lignag. §. 1.
in gloſ.18. num.50. cum ſeq.* Quòd autem Camera non de-
beat locupletari cum aliena jactura, probatur *ex cap. Locu-
pletari de regul. iur. lib.6.* not. Innocent. & DD. *in cap. Quia
plerique de immunit. Eccleſiarum*. Et quia Eccleſia tenetur 13
in eo, in quo eſt facta locupletior, gloſ. & Bart. in Authent.
Quæ res, C. de Sacroſanct. Eccleſ. Abb. *in cap. Si quis Presby-
terorum, in fin. de rebus Eccleſ. non alienand.* prout in ſimili
videmus de pupillo, cui Eccleſia aſſimilatur, *l. Orphano-
trophos, C. de Epiſc. & Cleric.* Qui ſi velit recuperare rem
venditam abſque tutoris authoritate, tenetur reſtituere
pretium etiam quatenus eſt factus locupletior, *l. fin. Cod. de
Uſucapion. l. 1. ff. de author. tutor.* Dec. *conſil.282. n.4.* qui plu-
ra congerit.

Neque obſtat, quòd emens ultimo loco à Camera pro ma-
jori pretio potuerit cogitare hujuſmodi officia, & Montes
redimi poſſe pro pretio ſtatuto in Bulla erectionis : Et ideò
imputet ſibi ſi majori pretio emit. Quia potius ſtantibus ſu-
pradictis veriſimilius eſt eum cogitaſſe ſe recuperaturum à
Camera pretium nedum in ipſa erectione, ſed etiam ulti-
mo loco ſolutum *d. l. Debet, & l. In tantum*. Idque non
obſtante pacto, de quo in Bulla erectionis : quia intelligi-
tur rebus ſic ſtantibus ; & ſic dummodo poſteà ad manus
Cameræ non pervenerit majus pretium, quàm fuerit in
prima erectione ſtatutum : Semper enim in contractibus 14
ſubintelligitur clauſula, *rebus ſic ſtantibus, l. Quæro, §. In-
ter locatorem, ff. de locat. l. Cum quis in princip. ff. de ſolut.*
Quòd procedit in qualibet materia, & etiam in privilegiis, 15
c. Suggeſtum de decim. latè Jaſ. *in l. Quod ſervus, ff. de cond.
ob cauſ.*

Et hæc faciliùs procederent, ſi in pacto de redimendo 16
non eſſet expreſſum certum pretium, quia hoc caſu non
intelligeretur de eodem pretio, ſed de juſto ac legitimo in-
ſpecto tempore retrovenditionis, quia, ut inquit Bald. *in l.
1. col. penult. verſ. Idem nota, C. Communia de legat.* pre-
tium inſpicitur de tempore venditionis, non autem promiſ-
ſionis de vendendo. Et faciunt notata per Bart. *in l. Titius,
la prima num.4. ff. de action. empti*, videlicet pretium inſpi-
ci de tempore, quo fuit facta venditio. Et in terminis re-
trovenditionis ex pacto tradit gloſſ. *in l. 1. in ver. Non alius* ;
& ibi Salic. *num.6. C. quan. lic. ab empt. diſcedere*. Anton.
de Burgos *in cap. Ad noſtram n.45. de empt. & vendit.* Gozad.

in

in leg. 2. quaſt. 17. num. 131. & Cagn. n. 41. in 8. not. & in alia
repet. num. 93. C. de pactis interempt. & vendit. Tiraquell. de
retract. convent. §. 1. Gloſs. 3, num. 2.
[Additur hoc nuper in praxi ſervatum fuiſſe à Sanctiſſimo
D. N. Alexandro VII. in Bulla extinctionis, & ſuppreſ-
ſionis Montium Vacabilium, quinto Id. Martii, Pontifica-
tus anno primo, ut in particula, quæ ſequitur.
*In hoc etiam ſatagentes creditores Montium extincto-
rum pietatis, ac munificentia noſtra agnoſcere experimentum,
dum pro locis extinctis, ex quibus Camera Noſtra initio
illorum erectionis ſcuta centum in ſingula loca recepit, & ali-
quorum iudicio, ac etiam exemplo ſanctæ mem. Pii V. qui pro
Locis Montis Iulii centum ſcuta dumtaxat eius edicto iuſſit
reſtitui, non niſi ad eiuſdem recepta quantitatis reſtitutionem
fortaſſis teneremur: nihilominus illa plus ferè dimidio æſti-
mata libentiſſime refundimus.*]
17 Quantùm ad ſecundam difficultatem, ceſſante pacto de
redimendo, loca Montium non videntur poſſe per Came-
ram redimi, ſive verſemur in privilegio, ſive in contractu:
18 nam privilegium ſi ſit conceſſum ex cauſa oneroſa, & ſic
mediante ſolutione magnæ quantitatis pecuniarum non
poſſe per Principem revocari, tradit Bald. in leg. Qui ſe Pa-
tris num. 34. C. Vnde liber. Alex. conſ. ult. num. 18. lib. 4. Socin.
conſ. 87. num. 12. lib. 3. Gabr. concluſ. 7. de iure quæſit. non tol-
len. num. 5. Berous hic num. 16. & 17. Quia cenſetur hoc ca-
ſu orta mutua obligatio ex conſenſu utriuſque partis, quæ
altera invita, & renuente tolli non poteſt, Bart. in leg. Quod
ſemel, ff. de decret. ab Ordin. facien. & in leg. Omnes populi,
in 3. quaſt. principali de iuſt. & iur. Felin. in cap. Cùm olim
19 col. 3. de re iudic. Facit quod ſcripſit Rom. conſil. 436. Quod
indultum num. 14. in fin. verſ. Septima principalis, ubi ex facto
conſuluit privilegia Auditoribus Rotæ conceſſa in remu-
nerationem laborum, quos jugiter patiuntur pro Reipubli-
cæ utilitate, eſſe irrevocabilia, quia tranſeunt in contra-
ctum. Cujus dictum ſequitur Rebuff. ſuper concord. in præ-
fat. ad rub. de collation. ante fin. verſ. Item quando privile-
gium. Idemque generaliter de privilegiis conceſſis propter
benemerita, reſpondit Oldrad. conſil. 266. In Chriſti nomine
num. 7. verſ. Præterea.
[Advertitur hoc non procedere ſecundùm opinionem
Azorii, & aliorum plurium, qui tenent Montes ex ſui na-
tura eſſe redimibiles inſtar Cenſuum ex Bulla Pii V. hoc
enim poſito, Camera redimendo non violat contractum,
nec ulli facit injuriam, ſed jure ſuo utitur.]
Contractum verò cum Principe initum etiam cum ſub-
20 ditis eſſe irrevocabilem, probat textus hic. Et eſt commu-
nis opinio, ut teſtatur Jaſ. conſ. 1. in princip. lib. 1. & patet ex
dictis ſuprà in 2. notab.
Quòd præcipuè habet locum in Principe Eccleſiaſtico
21 quia Eccleſia eſt cultrix Juſtitiæ, quæ quidquam injuſtum
non patitur in ſe, vel alium fieri, ut cap. 1. §. Sed diverſum
de alienat. feud. Ita Rom. conſ. 352. Quæritur n. 16. verſ. Et
hoc maximè. Et multò magis procedit in Summo Pontifi-
ce, ut dicit hic Bero. n. 29.
22 Quinimò etiam Deus obligaretur ex promiſſione, ut ver-
bis Baldi utar in l. 1. in princip. ff. de pact. ubi Magiſtrum ſen-
23 tentiarum refert ita dicentem. Quòd adeò verum eſt, ut
nec etiam de plenitudine poteſtatis poſſit Imperator, vel
Papa contravenire contractui, ut idem Bald. not. in cap. 1.
§. Ad hoc col. 5. ff. de pac. iuram. firman. Paul. de Caſtr. in leg.
Digna vox, C. de legibus, Soc. conſ. 86. num. 14. lib. 4. ubi
allegat eundem Paulum de Caſtr. in leg. fin. C. de tranſaction.
Dec. in cap. 1. n. 20. de conſtit. Unde Gemin. conſ. 74. Atten-
tis in princip. ait: non obſtare ſi dicatur, Papa eſt Princeps
habens ſupremam poteſtatem: ergo ſibi eſt poſſibile tale vitium
tollere, cap. Cuncta per mundum, & cap. Per Principalem,
9. quaſt. 3. cum ſimil. quia illud non procedit in contractibus, vel
pactis geſtis per Principem etiam cum ſibi ſubiectis, quia ta-
lia per Principem ſunt ſervanda. Hæc Gemin. ſubdens de
hoc eſſe textum hic. Idem ex facto reſpondit latè Card. Za-
barell. conſ. 147. Dominus noſter Papa, dicens: Licet Papa
dicatur habere Summam poteſtatem in tantum quòd contra-
ctum nullum validare poteſt, tamen procedit quatenus conſi-
deratur Papa tanquam Summus Pontifex; ſed quando con-
trahit, tunc conſideratur tanquam privatus, & tenetur ob-
ſervare, allegat textum hic. Et infrà: Non ſubeſt ergo ho-
neſtas ſi contravenire velit, cùm de vero non poſſit. Imo ſicut
in private contractus à principio eſt voluntatis, ex poſt facto
eſt neceſſitatis, leg. Sicut, C. de action. & obligat. Ita & in
Principe à paritate rationis. Hæc Card. qui latiùs ibi pro-
ſequitur, & loquitur de plenitudine poteſtatis, ut patet in
Bulla Bonifacii ab eo relata in themate, quemadmodum
etiam loquuntur in cap. 1. de conſtit. Abb. num. 7. verſ. Et
idem dicit, & Dec. num. 20. verſ. Et iſta limitatio.
Et idem juris eſt in ſucceſſore: nam nec ipſe poteſt reſilire 24
à contractu per prædeceſſorem inito, ut initio diximus etiam
de plenitudine poteſtatis, ut ſcripſit Paul. de Caſtr. in l. Digna
vox, C. de legib. cum aliis allegatis per Gabriel. concluſ. 5. de
iure quaſ. non tollen. num. 18. Nec audiendi ſunt, qui dicunt
Principem id poſſe etiam ſine cauſa de poteſtatis plenitudi-
ne, ſed tamen graviter peccare, ut hic per Bero. num. 22.
Quoniam ad peccatum non ſe extendit potentia Principis,
imò nec potentia Dei. S. Thom. in 1. part. quaſt. 25. art. 3. ad
2. latè Cardin. conſ. 142. Punctus quaſtionis num. 2. verſ. Sed
his litteris non obſtantibus, & ſcripſi pleniùs in cap. Conſul-
tationibus n. 46. 50. & 77. de Cler. ægrot.
Propoſitæ autem aſſertionis multiplex ratio affertur à 25
Doctoribus.
Primam ponit Anchar. conſ. 2. Vt tactum eſt num. 3. quia
nihil eſt quod lumine clariore præfulgeat, quàm recta fides
in Principe. Epiſt. Inter claras, C. de Summ. Trinit. & fid.
Cathol. Unde dicit Bald. conſ. 24. Ius Abbatialis dignitatis
num. 1. lib. 2. fides contractus, & à Papa, & à Cæſare ſerva-
ri debet, imò & Deus arctat ſeipſum ex lege promiſſionis;
& non ſervare fidem contractus eſt mentiri, l. Dolus, ff.
mandati. Abominabile autem eſt mendacium, & ſtellio-
natus in ore Vicarii Jeſu Chriſti, & horribile; & ideò te-
netur promiſſa ſervare.
Secundam rationem ex abſurdo adducit Cardin. d. conſ.
147. num. 91. verſ. Præterea hoc eſſet graviter. Quia ex eò
quòd Princeps deciperet illos, qui cum illo contraxerunt,
ſcandalizarentur Catholici, quod Papa non intendit, cap.
Nihil de præſcrip.
Tertia ratio, quæ ex præcedente conſequitur, affertur à 26
Baldo in l. Princeps in fin. ff. de legibus, & Rom. conſ. 352.
Quæritur primo num. 24. Quia ſi eſſet in ſola Principis vo-
luntate contractum, quem cum ſubdito facit, infringere,
nullus veriſimiliter contraheret cum ipſo; & ſic hominum
commercio careret in contrahendo: eſſet autem abſur-
dum, ut qui Princeps eſt omnium, careret commercio ho-
minum. Et ſumitur hæc ratio ex textu ad propoſitum no-
tabili in l. Quod ſi minor, §. Non ſemper, ff. de minor. Inter 27
majores enim pœnas revocatur inter homines eſſe, & ho-
minum carere commercio, leg. Hi qu. ad Sanctam, C. de
Apoſt. Quæ ratio indicat hoc in favorem Principis introdu- 28
ctum eſſe. Sed tamen ob utilitatem privatorum potiùs vi-
detur principaliter conſtitutum, ne cum ipſorum jactura
decipiantur. Et ideò omnes contractus, qui fiunt à Prin-
cipe, habent naturam contractus bonæ fidei, ut inquit
Bald. in cap. 1. §. Si quis vero in princ. de pace Conſtan.
Quartam rationem ponit idem Bald. conſ. 327. Prædic. 29
num. 4. lib. 1. quia Princeps debet habere unum calamum,
& unam linguam, & non plures linguas, quia ſcriptum eſt:
Quæ procedunt de labiis meis, non faciam irrita. Et ideò
debet eſſe immobilis ſicut lapis angularis, & ſicut polus in
cœlo.
Quinta ratio eſt ejuſdem Baldi in l. Ex imperfecto, ad fin. 30
C. de teſtam. & Decii hic num. 3. quia in contractibus æqua-
litas requiritur; & ideò Princeps jure communi utitur d. l.
Ex imperfecto. Et quamvis Princeps lege poſitiva ſit ſolu-
tus, tamen ut formaliter inquit Bald. in l. Si aquam num. 45.
verſ. Hoc facit ad propoſitum noſtrum, C. de ſervit. & aqua.
Lege poſitiva Princeps obligatur à dictamine rationis; quia
eſt animal rationale; ideò ea non eſt Princeps ſolutus.
Nulla enim authoritas neque Principis, neque Senatus po-
teſt facere, quod Princeps non ſit animal rationale morta-
le, nec eum abſolvere à dictamine rectè rationis, l. 2. ff. de
uſusfruct. ear. rer.
Ultima & potiſſima ratio in hac materia eſt, quam ad- 31
ducit Card. in d. conſ. 147 num. 7. Abb. in d. cap. 1. n. 7. de Con-
ſtitut. & Doctores communiter hic, quia Papa contrahen-
do obligatur jure naturali, à quo ſurgit æquitas obligatio-
nis, l. 1. ff. de pact. Quod autem habet ſubſiſtentiam, de
jure naturali à Principe tolli non poteſt, l. fin. C. Si contra
ius, vel util. publ. & not. Innocent. in cap. Quæ in Eccleſia-
rum de conſtitut. Ad idem quod tradit Barbat. in d. cap. 1. col.
13. & Dec. num. 21. de conſtitut. dum dicunt Principem
obligari ex contractu ratione conſenſus, qui eſt de jure na-
tura-

turali, cui etiam Imperator, & Papa ſubjiciuntur, Clem. *Paſtoralis de re iudic.* Et in idem recidit quod ait Rolan. à Valle *conſ.66. num.4. lib.2.* Contractus eſſe de jure gentium, quod eſt immutabile, & non poteſt tolli per Principes.

33 Nec applicatur quod in præjudicium ſucceſſoris non valeat conceſſio facta de Regalibus, Bald. *in tit. de pace Conſtitut. in ver. Amplius conſueverunt:* quia prætet id, quòd non verſamur in Regalibus, quæ in ſignum dominii, & ratione juriſdictionis competunt, de quibus loquutur Bald. & alii, qui ipſum ſequuntur. Hæc concluſio non procedit in regalibus, quæ ſolita ſunt concedi per Principem. Claud. de Seiſel. *in tit. qui feud. dare poſſ. col.3.* præſertim ubi non inducitur notabilis diminutio Principatus, ut poſt alios tradit Gabr. *d. concluſ.5. num.8.*

34 Neque obſtat ſi dicatur ſaltem ex juſta, & rationabili cauſa reſpiciente publicam utilitatem Princeps poteſt reſcindere contractum, Aym. *conſ.5. num.4.* Quia ex juſta cauſa poteſt dominium rerum auferre uni, & dare alteri. *leg. Bene à Zenone:* & ibi Bald. *C. de quadrienn. præſcript. l. Lucius, ff. de evict.* Innocent. *in dict. cap. Quia plerique n.5. de immunit. Eccleſ. & in cap. Debitores de iureiur.* Unde ſicuti poteſt ex cauſa tollere jus quæſitum; ita & contractum reſcindere, quæ cauſa benè præſumitur in ſupremo Principe. Ita Alexan. *conſ.1. num.11. & 12. verſ. Venio ad ſecundum lib.2.*

35 Id, inquam, non obſtat, quia intelligitur quando aliàs publica utilitas haberi non poſſet, niſi auferetur tertio jus quæſitum ex contractu, ut poſt Hoſtienſem, & alios declarat Gabriel *d. concluſ.2. n.4. de iure quæſit. non tollen.* quod non verificatur hoc caſu, ubi agitur de privato intereſſe Ærarii ipſius Principis, & nulla adeſt cauſa, quæ Principem cogat ad redimenda loca Montium in præjudicium eorum, qui bona fide cum Principe contraxerunt. Unde aliud dicendum eſſet, ſi verè hujuſmodi ratio vigeret per ſupradicta. Quæ tamen correctioni ac judicio S.D.N. Papæ in omnibus, & per omnia ſubmitto.

D E P R O B A T I O N I B U S.

Alexander III.

C A P U T II.

Sicut conſuetudo laudabilis: & infrà. Sanè quoniam apud vos conſuetum eſſe didicimus, ut cùm aliquis intentionem ſuam fundaverit inſtrumentis aut teſtibus, ei ſacramentum nihilominus deferatur, quod ſi ſubire noluerit, fides probationibus non habetur. Nos (cùm tunc demum ad hujuſmodi ſit ſuffragium recurrendum, cùm aliæ legitimæ probationes deeſſe noſcuntur) talem conſuetudiuem reprobamus.

S V M M A R I V M.

1 *Conſuetudo non valet ultra probationem plenam exigens iuramentum, & num.8.*
2 *Intentionem ſuam fundare quis dicitur, quando plenè probat id quod intendit, vel quando habet pro ſe iuris aſſiſtentiam.*
3 *Teſtes, & inſtrumenta eandem vim habent ad plenam probationem faciendam.*
4 *Probatio per ſcripturam in quibus caſibus requiratur.*
5 *Iuramentum ſuppletorium tunc demum eſt deferendum cùm aliæ probationes deficiunt, dummodo tamen ſaltem ſemiplenè ſit probatum.*
6 *Et habito reſpectu ad legalitatem perſonæ, & quantitatem cauſæ, & n. ſeq.*
7 *Iuramentum in ſupplementum, ut deferri poſſit, quæ requiſita debeant concurrere, & in quibus caſibus non ſit deferendum.*
8 *Conſuetudo exigens iuramentum ultra plenam probationem adverſatur iuri naturali, ſcripto, & divino.*
9 *Conſuetudo invalidans plenam probationem, aut eam reſtringens non valet.*
10 *Pactum iuratum de conficiendo inventario rerum reſtituendarum ſoluto matrimonio an impediat probationem per teſtes, & n. ſeq.*
11 *Pactum ut probatio rerum reſtituendarum ſoluto matrimonio aliter fieri non poſſit, quàm per inventarium, an firmetur iuramento, & num.16. & ſeq. uſque in fin.*
12 *Inventarii conficiendi obligatio non impedit, quin rei veritas aliunde probari poſſit.*
13 *Scriptura ex eo quod de illa conficienda partes paciſcantur, non efficitur de ſubſtantia actus.*
14 *Probationum renuntiatio non præſumitur, niſi probetur.*
15 *Pactum & rerum traditio aliàs quàm per inventarium probari non poſſit, eſt nullum, & n.18.*
16 *Et an firmetur iuramento, & num.18. & num. ſeqq. uſque in fin.*
19 *Iuramentum non debet eſſe vinculum iniquitatis.*
20 *Item contra bonos mores non eſt obligatorium.*
21 *Nec de re vetita ob publicam utilitatem.*
22 *Iuramentum contra publicam utilitatem ſecundariò, non autem principaliter valet.*
23 *Pactum ut non liceat probare niſi per ſcripturam, eſt contra bonos mores.*
24 *Iudex officio poteſt recipere teſtes non obſtante partium iuramento, quod veritas aliter probari non poſſit, quàm per ſcripturam.*
25 *Iuramentum de teſtibus non inducendis non obſtat, quin produci poſſint exuberantis fidei, & authoritatis.*
26 *Probatio per quinque teſtes æquipollet probationi inſtrumentali.*
27 *Veriſimilitudo in probationibus præcipuè ſpectanda eſt.*

1 Sicut. Actor qui plenè probavit, non debet compelli jurare. Joan. Adr. Bald. & Anchar. Subaudi etiamſi hoc habeat conſuetudo, ut in textu Bellam. Cardin. & Aretin. Vel ſic, & formalius non valet conſuetudo ultra probationem plenam exigens juramenta. Hoc dicit Butr. Abb. Aretin. & Decius. Addunt Abbas & Felin. ſine cauſa rationabili. Sed hoc non colligitur ex textu. Dividitur in duas partes. Prima narrat conſuetudinem, quam ſecundò improbat ibi, *nos cum.*

2 Nota primò ibi, *Intentionem ſuam fundaverit*, quòd aliquis dicitur intentionem ſuam fundare, cùm plenè probat id, quod intendit, ſecundùm Abb. *hic in 1. notab.* Aliàs dicitur quis fundare ſuam intentionem, quando habet pro ſe juris communis aſſiſtentiam, ut legitur, & notatur *in cap. cum perſona de privileg. lib.6.* & ſcripſi plenè *in cap. Nullus a num.27. infrà de Paroch.*

3 Secundò nota ibi, *Inſtrumentis, aut teſtibus*. Eamdem vim ad fundandam intentionem, & plenam probationem faciendam obtinere teſtes, & inſtrumenta, *cap. Cum Ioannes, §. Porrò, infrà de fid. inſtrument.* ibi eamdem vim obtineant inſtrumentum, fides, & depoſitiones teſtium, *cap. Tua de Cleric. Peregrin. l. In exercendis, C. de fide Inſtrum.* Hoſtienſ. *hic n.1. in verb. Inſtrumentis, aut teſtibus.* Fallit in caſibus, in quibus lex non confidit de teſtibus, & requirit ſcripturam quos enumerat gloſ. *in cap.1. de cenſibus lib.6. in verb. in ſcriptis*, ad quem quotidie recurritur, Speculat. *in tit. de Inſtrum. edition. §. Reſtat, verſ. Sed ſi alil.* Alex. *conſ. 107. Videretur à num.3. lib.7.* plenè Guidopap. *deciſ.582. Reperitur inſtrumentum publicum num.3.* Et his adde Concil. Trident. *ſeſſ.25. cap.9.* ibi, authenticis ſcripturis probetur.

Tet-

5 Tertiò nota ibi, *Cùm aliæ legitimæ probationes deeſſe noſcuntur*. Tunc demum eſſe recurrendum ad ſuffragium juramenti ſuppletoru, cùm aliæ legitimæ probationes deficiunt, *ut hic, & in leg. In bona fidei, C. de rebus credit. & in leg. Admonendi, ff. de iureiurand. cum concordantib.* de quibus hic in gloſ. 1. dummodo tamen ſaltem ſemiplenè ſit probatum; alias enim non defertur hoc juramentum in ſupplementum, *cap. Ex inſinuatione*, & ibi gloſ. *in ver. Clerici de Procurator.* Et hic notant Innocent. *in fin.* Hoſtienſ. *num. 2. in fin. verſ. Tertio*, ubi ſemiplenè probatum eſt, *& num. 3.* Joan. Andr. *num. 3. eodem verſ.* Bellam. *num. 8.* & reliqui omnes, Bald. *in d. leg. Admonendi num. 57.* Et ibi etiam Jaſon *in prima lectura num. 75. & n. 118. & in repet. n. 259.* ubi enim actor nihil probat, abſolvendus eſt reus, *l. fin. C. de rei vendicat.* etiam ſi nihil præſtiterit, *ut c. unico, §. 1. in princip. infra, ut Eccleſiaſtic. benefic.* Si actor plenè probat, reus condemnandus eſt, *cap. Ex literis, verſ. Quibus etiam in fin. & cap. In præſentia infra eodem, cap. Gravis, & cap. Accepta de reſtitut. ſpoliat.* Reſtat igitur, ut tunc ſolùm ſit recurrendum ad remedium ſubſidiarium juramenti, cùm ſemiplenè probatum eſt, ut hic, *& in dict. cap. Ex inſinuatione, & cap. fin. ſuprà quod metus cauſa*, ſecundùm Hoſtienſem, & reliquos poſt eum; habito tamen reſpectu ad qualitatem perſona- 6 rum, & quantitatem cauſæ, *l. Si quando, C. Unde vi, cap. ultim. de iureiur. l. Legitimos, ff. de legitim. tutor.* gloſ. 1 *hic in fin.* Ad hoc enim, ut tale juramentum deferatur, debent concurrere legalitas perſonæ, parvitas cauſæ, ſeu præjudicii, & aliæ qualitates, quas latè enumerant Cyn. *in d. l. in bonæ fidei, C. de reb. credit.* Joan. Andr. & Canoniſtæ *in d. cap. ultim.* Socin. Sen. *conſil. 136. Præſtantiſſime Doctor, à n. 5.* 7 *lib. 1.* Et quinque requiſita recenſet Menoch. *de arbitr. Iudic. caſ. 190. per tot.* & viginti ſeptem caſus, in quibus non eſt locus delationi hujus juramenti ſuppletorii cumulat Seraphin. *de privileg. iuramen. privileg. 33.* & Moderni Collect. *hic à num. 17. uſque in finem.*

8 Ultimò nota ibi: *talem conſuetudinem reprobamus*, non valere conſuetudinem, ſecundùm quam actor, qui intentionem ſuam plenè probavit, nihilominus compellitur præſtare juramentum, eòque renuente illud ſubire, ejus probationibus fides non adhibetur, ut hic eſt caſus ad litteram ſecundùm omnes. Ratio eſt multiplex ſecundùm Doctores. Prima eſt, quia eſt contra naturalem rationem, quæ non admittit ſuperflua.

Secunda ratio, quia eſt contra ordinem judiciorum, & adverſatur juri ſcripto, *cap. 1. de conſuetudin. l. 2. C. Quæ ſit longa conſuetudo cap. 1. & cap. Conſuetudinis 11. diſtinct. cum concordant.* de quibus hic in gloſ. 2. *ad hoc cap. 2. de Capel. Monach. lib. 6.* Tertia ratio eſt, quia ex quo à principio ſemel juratum eſt de calumnia, ſeu de veritate dicenda, ſaltem in cauſa civili, non fuit amplius curandum, ut in Authent. *hoc Sacramentum, C. de iuram. calumn. & §. 2.* in Authent. *De his qui ingrediun. ad appellat.* & hanc rationem ponit hic Bernard. in gloſ. 2. ſed eam meritò impugnant Bellam. *num. 2. in fin. verſ. Aliam rationem*, & fuſiùs Dec. *n. 2. & 3.* Quarta ratio eſt, quia cùm auctor plenè probaverit intentionem ſuam inſtrumentis, aut teſtibus juramentum eſt ſuperfluum, & temerarium; unde conſuetudo, quæ cogit eum temerè, & ſine cauſa jurare, eſt peccati nutritiva, & contra jus divinum, *cap. Etſi Chriſtus de iureiurando*; & ideò valet *cap. fin. de conſuetud.* Ad hoc bonus textus in caſu converſo *in cap. Ad noſtram infrà eodem*, & has rationes excepta tertia adducunt hic Abb. Antiq. *in verb. Conſuetudinem*, Hoſtienſ. *num. 4. circa finem in ver. Reprobamus*, Joan. Andr. *eodem n.* Collect. *in princip.* Bald. *n. 2.* Bellam. *eodem n.* & reliqui omnes. Et pondera, quia cùm textus dicat, *reprobamus*, ex hoc infertur, ut talis conſuetudo non valeat, etiam ſi ſit ſupra hominum memoriam, quia ubi Canon non ſimpliciter derogat conſuetudini, ſed eam damnat, & reprobat, tunc cenſetur ſublata etiam immemorabilis, ut poſt Felin. *in cap. Cum ex officii, n. 13. de præſcript.* Aretin. *in l. Cum ſtipulatus ſim a Proculo col. 3. ff. de verb. Obligat.* & alios plures declarat Covarr. *var. reſol. lib. 3. cap. 13. n. 5. verſ. Adnotandum tamen erit.* Quamquam enim immemorabilis habeat vim tituli, ſeu privilegii, *ut l. Hoc iure, §. Ductus Aquæ, ff. de aqua quotidian. & æſtiva*, hoc tamen fallit quando eſt à jure reprobata, ut notat Philipp. Franc. *in cap. 1. in 2. notab. ver. Imo tradit.* Hoſtienſ. *de conſuet. lib. 6.* Put. *deciſ. 466. num. 4. lib. 2.* & Felin. *loc. citato.* Item cùm hæc conſuetudo ſit contra jus naturale, & divinum, ut dictum eſt, nullo unquam tempore poteſt præſcribi, *cap. Flagitia, 30. quæſt. 7. dict. cap. fin. cum ibi notat. de conſuetud.* & adde quod in propoſito ſcripſi latiſſimè *in cap. Cum eſſet, à num. 113. infrà de teſtam.*

9 Quemadmodum autem non valet conſuetudo, quæ invalidat plenam probationem, vel plenæ probationi aliquid detrahit, aut eam reſtringit, ut dicunt Doctores ſecundùm Anton. de Butr. *hic in 1. notab. num. 2.* & Aretin. *num. 5. per text. in d. cap. Ad noſtram infrà eod.* ubi talis conſuetudo appellatur peſtis contraria omni juri: Ita nec valet pactum, quo quis probationibus renuntiat, vel eas reſtringit ad certam ſpeciem, ut per eundem Butr. *n. 8.* Tu verò an hujuſmodi pactum ſit validum, & an firmetur juramento, dic pleniùs ut in quæſtione ſequenti.

10 QUÆRO, an pactum juratum, ut de auro, argento, & margaritis à viro uxori donatis, ac ſoluto matrimonio reſtituendis inventarium conficiatur, obſtet quominus res ejuſmodi per teſtes probari poſſint.

11 Anve pactum, ut rerum reſtituendarum probatio aliter, quàm per inventarium fieri non valeat, roboretur juramento Matrimoniales pactiones initæ inter Sereniſſimum 12 Ducem, & ejus uxorem nullam continent renuntiationem probationis teſtium, nec certam probandi formulam præſcribunt, ſed eis dumtaxat cavetur, ut rerum ſoluto matrimonio reſtituendarum inventarium conficiatur. Fruſtra igitur in hac cauſa attinguntur quæſtiones, an liceat probationibus renuntiare, anve obſervanda ſit obligatio, qua quis ſe ad certum probandi modum alligavit. Nam cùm ſolam habeamus conventionem de inventario conficiendo, etſi partes compelli potuerint ad illius confectionem, non tamen ex eo quod conficere prætermiſerint, perimitur ſubſtantia obligationis, aut impediuntur contrahentes aliunde, quàm inventario rei veritatem legitimè probare, ex notat. per Salicet. *in l. Contractus, col. 2. C. de fide Inſtrument.* ubi vult, ut ſi res nullo jure ſcripturam requirat, par- 13 tes de ea conficienda paciſcentes videantur proſpexiſſe probationibus, non contractui, cujus ſubſtantia à Scriptura non pendet. Decius, qui Scalicet. refert, & ſequitur *in rubrica de conſuetudin. num. 6. & 7.* Paul. de Caſtro *conſ. 52. Tria ſunt num. 1. & 2. in 2. vol.* Aretin. *conſil. 159. in 1. dub. num. 8. cum ſeqq.* Dec. ex communi *in conſil. 240. num. 3.* Decian. *conſ. 64. n. 26. vol. 3.* Hæc igitur quæ ad probandam hujuſmodi pacti validitatem congeſta ſunt tunc aliquid ponderis habere poſſent quando probationibus teſtium eſſet renuntiatum, aut conventum, ut alio modo, quàm per inventarium rerum donandarum traditio probari non poſſet. Quæ renuntiatio cùm in contractu matrimoniali 14 non legatur, noſtrum non eſt eam ſubintelligere, niſi probetur, Bald. *in l. 1. num. 2. C. de edict. Div. Adrian. toll.* Decius *in l. 1. in ultim. lectura n. 58. C. Qui admitti.* Neque ad rem pertinet, quod partes de confectione inventarii agentes, uſæ ſint verbis inducentibus neceſſitatem, ibi: *Se n'habbiano da far inventarii.* Ea enim neceſſitas reſpicit ſolam confectionem inventarii, & non probandi modum, de quo partes nihil prorſus convenerunt, quemadmodum expreſſiſſent ſi voluiſſent, *ad l. unicam, §. Sin autem ad deficientes, C. de caduc. tol.* Verùm eſto partes conveniſſent, 15 ut ſolo inventario, non autem teſtibus rerum traditio probari poſſet, ex abundanti dicimus id pactum irritum, & nullum uno ore paſſim à Doctoribus pronuntiari, Specul. *in tit. de Probationib. §. Videndum reſtat, n. 4.* poſt Hugon. & Azzon. gloſ. *in §. Præterea in verb. Senatus*, Auth. *ut ſint probib. matrim.* Hoſt. *in Summa de renuntiat. §. Quæ poſſunt col. penult. verſ. Quid de pacto*, Roman. *in l. Tale pactum in fine, ff. de pactis*, ubi Ang. & Caſtr. *num. 5.* Butr. Imol. & Abbas *in cap. Si diligenti de foro competen.* Bart. *in authen. Iubemus*, ubi Angel. & Caſtr. *num. 3. C. de Iudic.* Imol. & Aretin. hic, Jaſ. *d. Authen. Iubemus num. 5.* ubi Jacob. de Beluiſo, & Angel. in hanc ſententiam adducit Roman. *ſing. 204.* Cæpol. qui alios citat *conſ. 251.* Marſil. *in rubr. de probat. num. 33.* Imol. ex communi *in dict. cap. Si diligenti, de foro compet.*

16 Neque obſtat quòd hujuſmodi pactum firmatum fuerit à juramento, quod partes præſtiterunt ex Fulgoſ. *conſil. 208.* Alexan. Imol. & Seraphin.

Primò enim reſpondetur hanc limitationem minus eſſe attendendam cum adverſetur receptiſſimæ Doctorum opinioni ſuperius citatorum quorum aut nullus, aut certè pauciſſimi hanc limitationem annectunt. Alex. *conſil. 102.*

vol.

*vol.*5. in meo Codice eſt prætermiſſum, eo quod repetitum eſſet *conſ.*22. *vol.*1. quo loco de hujuſmodi pacto nullum verbum. Seraphin.*autem de privileg.iurament.privileg.*140. in hac opinione vacillat, & cogitandum relinquit.

17 Quin etiam Seraphinus agnoſcit hujus limitationis difficultatem, quam ſatis diluere numquam viſus eſt, & ex qua deſumere nobis licèt aliam reſponſionem, nempe hujuſmodi limitationem ex diametro pugnare cùm communi opinione Doctorum, negantium id pactum eſſe validum. Multiplices enim rationes in idem tendentes reddunt, videlicet quod hujuſmodi pactum ſit à bonis moribus alienum, indicatque iniquitatem, ut quis cum aliena jactura debeat locupletari, *l.*4.*de condict.indebit.* quod anguſtet probandi facultatem, *l. quoniam*, *C. de hæretic.* Quod ſit contra jus publicum, quo uſus teſtium tamquam neceſſarius laudatur, & recipitur *l.*1.*ff. de teſtib.* Id autem publicum jus privatorum pactionibus nequeat immutari, *l.Jus publicum*, *ff. de pactis*. Quibus de cauſis non temerè Hoſtienſ. aſſeruit in loco ſuperiùs citato id pactum eſſe contra legem, & communem utilitatem, & mortale peccatum inducere.

18 Quæ planè rationes ubique in hac materia à Doctoribus inculcatæ hujus pacti vires uſque adeò proſternunt, ut nec etiam juramento confirmetur, non ſolùm ſi omnes ſimul,

19 ſed etiam quamlibet ſingillatim perpendamus: nam ſi id pactum eſt iniquum, illis vires non adjicit juramentum, quod non debet eſſe vinculum iniquitatis, *cap. Quanto de iureiur.* & à veritate, judicio, & juſtitia disjungi non debet,

20 *cap.Animadvertendum* 22.*quæſt.*2. Si autem quod plerique aſſeruerunt, inter quos Specul. poſt alios *in tit. de probat.* §. *fin.num.*6. *in fin.* non congruit cùm bonis moribus, non eſt

21 utique obligatorium contra bonos mores præſtitum juramentum, *cap. Non eſt obligatorium de regul. iur.lib.*6. Quod ſi lædit publicam utilitatem, quod omnes fatentur, ob id quoque non dubii juris eſt non valere juramentum præſtitum de re vetita ex cauſa publicæ utilitatis, *c. Si diligenti, de foro competent.cum ſimil.*

22 Neque obſtat quod in hac prohibitione cenſetur publica utilitas ſecundario, non autem principaliter, ideòque juramento contractus confirmetur, ut per Bart. *in l. Si quis pro eo num.*7. *&* 8. *ff. de fideiuſſ.* Nam præterquamquod hæc ſola ratio publicæ utilitatis non affertur à Doctoribus, ſed aliæ etiam ſupra relatæ, quæ ſufficiunt, ut contractus non poſſit juramento validari, jure etiam affirmari poteſt in uſu teſtium verſari publicam utilitatem principaliter, non ſecundariò, cum Reipublicæ principaliter intereſt rei veritatem patere, ne quis defectu probationum, quod ſibi debetur, amittat, idque alius apud ſe per dolum retineat, ſed jus ſuum unuſquiſque conſequatur, quod eſt præcipuum juris præceptum, *ad l. Juris præcepta*, *ff. de iuſt.& iur.* *cum ſimilib.* conſtat igitur opinionem Doctorum de hujus pacti nullitate ex vi rationum, quas adducunt, includere etiam caſum interpoſiti juramenti, & ex conſequenti limitationem prædictam nec veram eſſe, nec receptam.

Accedit quòd hujus limitationis auctor ab omnibus adducitur Specul. *de titul. de probat.* §. *fin. num.*6. qui tametſi priùs diſertis verbis id affirmaverit, videtur tamen poſteà maturius ab ea ſententia recedere, vel certè ſibi non conſtat, dum rationem reddit præcedenti dicto contrariam. Subdit enim pactum, quod non liceat probare niſi per publicum inſtrumentum, eſſe contra bonos mores. Quæ ratio admiſſa neceſſariò efficit, ut non roboretur juramento, cujus nulla eſt vis ad validum actum bonis moribus adverſum, *d.cap.Non eſt obligatorium.* 23

Verùm etſi id juramentum eſſet omninò ſervandum, nec juranti liceret uti alio probationis genere, adhuc tamen ſuggerent æquitate, quæ veritatem obrui non patitur, in promptu ſunt efficacia remedia, quibus conſulatur indemnitati repetentis res ſuas: nam quamvis obſtante juramento non poſſit alios teſtes producere, non tamen præcluſa eſt judici via, quominus ex officio ſuo teſtes recipiat: quod animadvertit Specul. *loc. ſupracit. num.*6. Bero. *conſ.*100. 24 *num.*15. *vol.*3. quem cum aliis citatum ſequitur, & comprobat Roland. *conſ.*88.*num.*13.*vol.*1. Felin. *hic num.*20. *poſt med. verſ. Conſulvit tamen*, poſt Joan. Andr. Lap. Imol. & Gemin.

Præterea ſi ob efficaciam juramenti prohiberetur uſus teſtium, nihil tamen obſtaret prohibitio, quominus producerentur teſtes exuberantis fidei, & auctoritatis, ut per Felin. *hic num.*14. *verſ. quarto intellige*, poſt Anton. de Butr. quæ limitatio quamvis fortè nonnihil dubitationis habere poſſet in foro ſæculari, eſt indubitata in foro Eccleſiaſtico, cujus eſt præcipuè æquitatem, ac veritatem præ oculis habere, & peccato occurrere, ut tradit Felin. ubi ſupra. 25

Tandem ubi Sereniſſimus Dux velit quinque teſtibus rerum traditionem probare, ex pacto etiam valido, quo ſe ad ſolam probationem inſtrumentalem aſtrinxit, numquam excluditur quominus quinque teſtibus veritatem probet: nam probatio per quinque teſtes æquipollet probationi inſtrumentali, ut per text. *in l. Teſtium*, *C. de teſtib.* tradiderunt Cyn. *in l. Optimum*, *C. de contrah.& committen. ſtipulat.* Abb. *hic propè fin.* ubi & alii Marſilien. *in rubric.de probat. n.*53. 26

Ad hanc autem probationem admittendam eo promptior debet eſſe judex, quo magis eſt veriſimile uxori à viro, & à viri patre, conſanguineis ac ſubditis ea donata eſſe, quæ utriuſque ſummam nobilitatem, ac dignitatem decebant, *arg. cap. Etſi quæſtiones*, cum gloſſ. *in verb. Dandis muneribus infra de ſimonia.* Veriſimilitudo autem quantæ ſit potentiæ in probationibus clamant paſſim DD. quos cumulant Menoch. *de arbitr. iudic. lib.*2. *centur.*1. *caſu* 85. 27

DE PROBATIONIBUS.

Innocentius III. Archidiacono Pariſieñ.

CAPUT VII.

POſt ceſſionem: & infrà. Cùm igitur per literas judicis ordinarii (quibus ſtandum eſt, donec probetur contrarium) nobis conſtiterit, quòd V. excommunicatus erat, cùm procurationis officium aſſumpſit. Ipſum tamquam procuratorem non duximus admittendum.

SVMMARIVM.

1 *Literæ Ordinarii probant quem excommunicatum niſi contrarium doceatur.*

2 *Excommunicatus ſi quis probetur per literas Ordinarii, niſi poſteà abſolutus oſtendatur, à procuratione iudiciali repellitur.*

3 *Ordinarii appellatione venit non ſolùm Epiſcopus, qui eſt generalis, & maior Ordinarius, ſed etiam quilibet inferior, & ſpecialis Ordinarius.*

*Quod procedit ſi materia etiam inferiori Ordinario ſit adaptabilis, num.*6.

*Item procedit in Ordinario conſtituto à iure, non autem in conſtituto ex accidenti à Capitulo, vel à Papa, n.*10.

4 *Iuriſdictio ordinaria ad ſui eſſentiam non requirit territorium.*

5 *Ordinarius dicitur qui iure ſuo, vel Principis beneficio univerſaliter iuriſdictionem exercere poteſt, & num.*12.

6 *Ordinarius accipitur ſecundum ſubiectam materiam.*

7 *Ordinarius reſpectu collationis intelligitur etiam iis, qui tantùm habet poteſtatem conferendi, licèt aliàs non habeat ordinariam iuriſdictionem.*

8 *Litera non tamen Epiſcopi, ſed etiam inferioris Ordinarii probant ſicut publicum inſtrumentum.*

9 *Sigillum Epiſcopi ex conſuetudine generali totius Orbis reputatur authenticum in ſpectantibus ad officium ſuum.*

11 *Ordinarius de quo in literis Clem. VIII. ſuppreſſionis Canonicorum Regularium in Principatu Cathaloniæ non intelligitur Archipresbyter, ſed Epiſcopus.*

1 POſt ceſſionem. Per literas Ordinarii probatur quis excommunicatus niſi contrarium doceatur. Hoc dicit, ſecundum Joan. Andr. & communiter Doctores. Vel aliter ſecundùm Abb. ſi per literas Ordinarii probatur
2 quis excommunicatus à procuratione repellitur, vel ſecundum intellectum, qui verior videtur, & de plano procedit: ſi per literas Ordinarii probatur, quod ſemel quis excommunicatus fuerit, niſi poſtmodum abſolutus oſtendatur, tamquam excommunicatus à procuratione judiciali repellitur. Hoc dicit Philip. Dec. dividitur compendioſè in duas partes. In prima ponit repulſionis cauſam. In ſecunda repulſionem, ibi, *Ipſum*: & continet prolixam, & ſubtilem materiam, & fuit ſolenniter repetitum à Joan. Calder. *tom.3. Repetent. fol.*184.

3 In textu ibi, *Iudicis ordinarii*, nota appellatione Ordinarii non ſolùm comprehendi Epiſcopum, qui generalis eſt, & major Ordinarius, *cap.1. de offic. Ordinar. cap. Cum Epiſcopus eod. tit. lib.6.* Sed etiam quemlibet alium inferiorem, & ſpecialem Ordinarium, ut eſt textus *in cap. Ordinarii*, juncta gloſ. *in ver. Locorum de off. Ordin. lib.6.* Quod Abb. Felin. & Decius *hic in 1. notab.* dicunt eſſe notandum pro ſtatutis. Ad idem eſt gloſſ. *in c. Quamquam in ver. Loci Ordinario de uſur. lib.6.* Item gloſ. in Clem. 1. *in ver. Locorum Ordinariis de teſtam.* de quo plenè per Archid. *in c. Licet Canon. num.6. in ver. Ordinarius de elect. lib.6. Facit cap. Cum ab Eccleſiarum de offic. Ordin.* & ratio eſt clara, ſecundùm Aretin. *hic num.1.* quia ad eſſentiam ordinariæ juriſdictionis non requiritur territorium, ut notatur *in cap.*
4 *Cum contingat ſupra de foro compet.* & ſubtiliter declarat Bald. *in l.1. §. in initio num.7. ff. de off. Præfecti Vrbis.* Item
5 confirmatur hoc ex etymologia, & alluſione vocabuli: nam Ordinarius dicitur qui habet ordinariam juriſdictionem. Unde hoc nomen convenit cuilibet eam juriſdictionem habenti, ut inquit Abbas *in cap. Cum olim num.1. in 4. not. de præſcrip.*

6 Procedit tamen concluſio ut ſupra firmata, quin materia, de qua agitur, etiam his inferioribus eſt adaptabilis, ut notat Geminian. *in d. cap. Ordinarii col.1. poſt medium verſ. Nota iſtam gloſſam de offic. Ordin. lib.6.* & ita Ordina-
7 rius accipitur ſecundùm ſubjectam materiam, ut hic per Decium *num.7.* qui ex hoc deducit, ut ſi reſpectu collationis facta ſit mentio de Ordinario, de illo quoque intelligatur, qui tantùm habet poteſtatem conferendi, licèt aliàs non habeat ordinariam juriſdictionem gloſ. in Clem. 1. *in ver. Ordinarium, ut lite pendente*, & ibi Imol. *num.28. & 29.* & Cardin. *in 14. quæſt.* poſt Antiquos, quos ipſe refert, facit
8 text. *in cap. Si ſoli Ordinario de conceſſ. preb. lib.6.* Hinc etiam deducitur, ut cùm materia, de qua tractatur in hoc cap. ſit adaptabilis etiam Ordinariis inferioribus, non ſolùm literæ generalis, & majoris Ordinarii, id eſt Epiſcopi fidem faciant ſicut publicum inſtrumentum, *c. Cura 1 q.4. cap.1. ſupra de*
9 *treug. & pac.* cum multis concordant. de quibus hic per Hoſt. *num.1.* & decidunt Domini de Rota *deciſ.1. de probat. in novis*, ubi dicunt ex generali conſuetudine totius Orbis, quam etiam ſervat Palatium, Sigillum Epiſcopi reputari authenticum in his, quæ ſpectant ad officium ſuum; ſed etiam literas cujuslibet Ordinarii inferioris: & ita hìc ſentiunt communiter Doctores, ut dicit Abb. *num.1.*

10 Rurſus procedit prædicta concluſio in Ordinariis conſtitutis à jure, non autem in aliis, qui ex aliquo accidenti conſtituuntur à Capitulo, vel à Papa, ita videtur limitare Lapus Abb. S. Miniati inter conſilia Federici de Senis *conſ.291. incipien. Domine mi*, & Paulus de Caſtro *in conſ.312. incip. Quoniam*, quos ſequitur Decius *hic num.7. verſ. Et ad iſta conferrunt.*

11 Porrò fel. record. Clem. VIII. ſuppreſſit olim ordinem Canonicorum Regularium S. Auguſtini in Principatu Cathaloniæ, illiuſque Monaſteria, & loca ad ſæcularitatem reduxit, & Ordinariis locorum ſubjecit. Inter cætera autem Monaſterium S. Joannis de Vas Abbatiſſarum Vicen. diœceſis in Sæcularem, & Collegiatam Eccleſiam erexit, & in ea Archipresbyteratum, qui eſſet dignitas principalis, & nonnullos Canonicatus inſtituit, ipſamque Eccleſiam, Dignitates, & Canonicatus, aliaque beneficia, & miniſtros ſuo Ordinario ſubjectos eſſe voluit, & collationem prædictorum Canonicatuum voluit pertinere ad Archipresbyterum pro tempore exiſtentem. In vim cujus diſpoſitionis tametſi Archipresbyter, Canonici, & Beneficiati dictæ Eccleſiæ ſubjectionem, & obedientiam juraverint Epiſcopo tunc exiſtenti, ipſeque omnimodam juriſdictionem in Eccleſiam & illius Capitulum, & perſonas nemine contradicente dicatur exercuiſſe ſpatio ſeptem, vel octo annorum; poſteà tamen Joannes Coli ex Beneficiato Eccleſiæ Archipresbyter factus ab obedientia deſcivit unà cum aliquot Canonicis, qui ſimul officialem Epiſcopi viſitare volentem oppido prohibuerunt, mortemque ei minati ſunt ſi viſitationem exercere vellet: ipſum deinde Epiſcopum ingreſſu Eccleſiæ, in qua armati cum ſicariis ſe incluſerant, interdixerunt militaribus tormentis per rimas objectis, & plura indigna in Epiſcopi contumeliam perpetrarunt. Unde Epiſcopus Eccleſia interdicta uſque excommunicatis diſceſſit. Epiſcopo vita functa ſucceſſores propter periculum viſitationem aggredi non ſunt auſi. Præſens verò Epiſcopus volens munus ſuum adimplere, ſupplicavit Sanctiſſimo ut declararet verbum illud, *Ordinario*, poſitum in literis Clementis, non debere intelligi de Archipresbytero, ſed de ipſo Epiſcopo; prout in ſimili fecit idem Clemens in literis ſæculatizationis alterius Eccleſiæ Barchinonenſis diœceſis; declaravit enim, dum voluit Canonicos eſſe ſubjectos Ordinario, ſe non intellexiſſe de Priore ejuſdem Eccleſiæ, ſed Epiſcopo tantùm. Sanctiſſimus rejecit libellum ad Congregationem Concilii, & Archipresbyter, & Canonici juſſu Congregationis in partibus citati, nihil unquam oppoſuerunt.

In cauſa hæc fuerunt ponderata. Archipresbyter iſte 12
non venit appellatione Ordinarii, cùm juriſdictionem ordinariam non habeat, textus juncta gloſ. 2. *in cap. Ordinarii de offic. Ordin. lib.6.* nam Ordinarius dicitur, qui jure ſuo, vel Principis beneficio univerſaliter juriſdictionem exercere poteſt, *l. More*, & ibi gloſ. 2. & communiter ſcribentes, *ff. de juriſdict. omnium iudic.* Specul. *in titul. de offic. Ordin. in princ.* Card. poſt Paulum de Eleazariis in Clem. *Attendentes in 5. not. de ſtatu Monach.* & conſtat ex dictis ſupra *num.3. & 5.* Prætereà in literis Apoſtolicis pluribus in locis contradiſtinguitur Archipresbyter ab Ordinario: Ergo dum Pontifex loquutus eſt diſcretivè de Ordinario, non intellexit de Archipresbytero, ad text. in Clem. *Exivi col.4. §. Cum autem natura termini de ver. ſignif.* Item in iiſdem literis Dignitates, & Canonicatus dictæ Eccleſiæ ſubjiciuntur ſuo Ordinario; cùm autem in dicta Eccleſia nulla alia ſit dignitas, quàm Archipresbyteratus, ſi Archipresbyter eſſet Ordinarius, Papa ſubjiciendo dignitates Ordinario, ſubjeciſſet Archipresbyterum ſibimet Archipresbytero, quod eſt abſurdum, *arg. cap. Debitum de Baptiſm.* cum ſuis concordant. de quibus ibi in gloſſ. *prima.* Ac demum mentem ſuam in ſimili caſu Barchinonen. ſatis apertè declaravit Clem. VIII. ut in literis exhibitis. Itaque videtur è re eſſe, ut S. D. N. per literas in forma Brevis declaret, dum Clement. VIII. voluit prædictam Eccleſiam Sancti Joannis, ejuſque dignitates, Canonicatus, beneficia, ac Miniſtros ſuo Ordinario eſſe ſubjectos, illius intentionis non fuiſſe illos ullatenus ſubjicere Archipresbytero, ſed tantùm Epiſcopo Vicenſi ad inſtar alterius declarationis ab eodem Clem. editæ in ſimili caſu Epiſcopi Barchinonen. & ita fuit reſolutum.

Sed numquid appellatione Ordinarii, de quo loquitur Concilium Tridentinum *c.1. verſ. Quod ſi aliquando ſeſſ.24. de reformat. matrim.* quoad facultatem remittendi denunriationes, veniat Prælatus inferior? Dic ut ſcripſi *in cap. Cum inhibitio n.6. & 9. infra de Clandeſt. deſponſat.* ubi de Scholaſtico Salamantino.

DE

DE PROBATIONIBUS.

Idem Innocentius III. Abbati, & Conventui Caſſen.

CAPUT VIII.

IN præſentia G. ſancti Hadriani diaconi Cardinalis G. & B. fratres, veſtro ſyndico conſtituto coram ipſo, fecere proponi: quòd cùm quondam A. frater ipſorum conderet teſtamentum, M. filium ſuum ſibi hæredem inſtituit: & præcepit, ut ſi abſque liberis decederet, ad eos bona devolverentur ipſius: unde illa quæ de bonis ipſius veſtrum Monaſterium detinebat, ſibi reſtitui poſtulabant: & petebant vos ſuper hoc à ſua moleſtatione compeſci. Verùm ſyndicus ipſe propoſuit ex adverſo, quòd prædictus M. Monaſterio veſtro obtulit ſe & ſua: unde univerſa quæ habuerat, erant ad Monaſterium devoluta: quare univerſa, quæ ipſi de bonis ejus invaſerant, reſtitui Monaſterio veſtro petebat, & ſuper cæteris ſilentium illis imponi. Ad hæc autem pars altera replicavit, quòd dictus M. oblationis ſuæ tempore fuerat minor annis, & quòd voti facti pœnitens, quod fervore infirmitatis fecerat, poſt convaleſcentiam revocavit: & infrà. Unde cùm ſine liberis deceſſiſſet, ex teſtamento patris ad ipſos erat ejus hæreditas devoluta. Verùm ſyndicus reſpondere curavit, quòd licèt dictus M. de Monaſterio fuiſſet egreſſus, eidem poſtmodum ſe [& ſua] obtulit humiliter & devotè: & quòd nec contra oblationem ſuam veniret, juramento firmavit. Quare cùm conſtet quòd idem M. bis Monaſterio veſtro contulit ſe & ſua, nec ex adverſo probetur, quòd utriuſque oblationis tempore fuerit minor annis, probationem veſtram hujuſmodi exceptionis probatio non elidit: cùm & ſi primæ oblationis tempore fuerit minor annis; ſecundæ tamen potuit major extitiſſe. Præthereà cùm verbum illud, *minor annis*, duobus potuerit modis intelligi, cùm & qui minor eſt quatuordecim annis, & qui vigintiquinque dici ſoleat minor annis; intentioni veſtræ verbum dubium non nocebat, cùm infra vigintiquinque annos teneret donatio juramento firmata. Sed & ſi teneret quod factum fuerat à dicto A. quia tamen intelligendum non erat ſine hærede decedere, qui Monaſterium ſibi hæredem inſtituit, hoc Monaſterio non nocebat: & infrà. Dilectus filius H. ſancti Euſtachii Cardinalis attendens, quòd ſyndicus veſter intentionem ſuam plenè fundaſſet, & quòd nihil fuiſſet ex adverſo ſufficienter probatum, cùm & ſi oſtenſum eſſet per teſtes, quòd M. ſuæ oblationis tempore fuerit minor annis: verumtamen primæ vel ſecundæ oblationis tempore minor fuerit, & quotannis minor, non fuiſſet expreſſum, de mandato noſtro ſententiam protulit: & prædictis G. & B. ſilentium imponens ſuper his, quæ à Monaſterio poſtulabant, eos ad reſtitutionem illorum, quæ de bonis prædicti M. propria temeritate invaſerant, condemnavit. Nos igitur ſententiam ipſam auctoritate Apoſtolica confirmamus.

SUMMARIUM.

1 *PRobatio dubia, ſeu æquivoca non relevat probantem, & n.14.*

2 *Monaſterium facit deficere conditionem, ſi hæres deceſſerit ſine filiis.*

3 *Probatio æquivoca quæ dicatur, & n.14.*

4 *Teſtandi facultate, poteſt quis ſe privare offerendo ſe, & bona ſua loco Religioſo.*

5 *Offerens ſimpliciter ſe, & ſua Eccleſiæ Regulari cenſetur obtuliſſe etiam futura.*

6 *Donatio omnium bonorum præſentium, & futurorum facta Eccleſiæ valida eſt.*

7 *Offerens ſe, & ſua Religioni ſine ingreſſu non dicitur mortuus mundo, imò poteſt matrimonium contrahere.*

8 *Offerens ſe Religioni ſimpliciter non renuntiat propriis, niſi profeſſionem emittat.*

9 *Oblationem perſonæ, & bonorum poteſt Monaſterium recipere etiam iuramento firmatam.*

10 *Novitius poteſt licitè exhortari, ut bona ſua donet Monaſterio.*

11 *Et quid poſt Concilium Tridentinum.*

12 *Minor annis vigintiquinque profitendo Religionem, alienat bona ſua etiam ſine curatore, & decreto iudicis.*

13 *Novitius in ſua profeſſione poteſt præcipere, ut aliquid ex bonis ſuis expendatur maximè in pios uſus, aut ne quid alienetur.*

15 *Probatio debet concludere per neceſſe, & non per poſſibile.*

16 *Probatio non concludens non valet.*

17 *Probatio per veriſimilitudines non ſufficit ubi clara probatio requiritur.*

18 *Fallit in ſex caſibus, remiſſivè.*

19 *Monaſterium ingrediens, & profeſſionem emittens fingitur non ſolùm decedre cum hærede, ſed etiam cum liberis.*

20 *Monaſterium habetur loco filii. Procedit in caſibus in iure expreſſis; aliàs ſecus, n.23.*

21 *Subſtitutio expirat ſi filius gravatus reſtituere partem hæreditatis Patruo ſi ſine liberis decedat, Monaſterium ingrediatur.*

22 *Teſtamentum, in quo Monaſterium non fuit inſtitutum ſaltem in legitima, an rumpatur, ſi teſtator fiat Monachus.*

23 *Fictio locum non habet, niſi in caſibus in iure expreſſis.*

24 *Subſtitutio facta filio ſine liberis decedenti evaneſcit, ſi filius profeſſionom emittat Regularem, & hæreditas applicatur Monaſterio.*

25 *Secus ſi decedat ante profeſſionem, vel infra tempus probationis exeat.*

26 *Et an hoc procedat ſive ſubſtitutio ſit fideicommiſſaria, ſive directa.*

27 *Et quid ſi ſubſtituti ſint fratres teſtatoris.*

28 *Et quid ſi teſtatoris filii ſint.*

29 *Subſtitutio facta ſub conditione, ſi deceſſerit ſine filiis ex ſe, vel ex ſuo corpore natis, an evaneſcat, ſi gravatus fiat Monachus.*

30 *Subſtitutio facta ſub conditione ſi ſine liberis deceſſerit, an expiret ſi gravatus fiat Clericus Eccleſiæ ſæcularis.*

31 *Et quid ſi ſubſtitutus ſit locus Religioſus, vel Eccleſia ſæcularis, aut alius locus pius.*

32 *Et quid ſi conditio illa fuerit appoſita in contractu gratuito, vel oneroſo, aut in ſtatuto.*

33 *Et quid ſi relata fuerit in perſonam ipſius teſtatoris.*

34 *Et quid ſi gravatus ingrediatur Monaſterium in fraudem ſubſtituti.*

35 *Et quomodo huiuſmodi fraus probetur.*

36 *Monaſterium Mendicantium non facit deficere conditionem ſi hæres ſine filiis deceſſerit.*

Et quid poſt Concilium Tridentinum, n.67. & 117.

38 *Mendicantes an ſint capaces acquiſitionis bonorum immobilium in communi, & num. ſeqq. uſque ad num.69.*

39 *Fratres Minores ſunt incapaces hæreditariæ ſucceſſionis, etiam in communi,*
40 *Sunt fundati in arctiſſima paupertate ſupra omnes Mendicantes,*
41 *Frater Minor ſi hæres inſtituatur, perinde eſt, ac ſi mortuus inſtitutus fuiſſet.*
42 *Teſtamentum, in quo Fratres Minores ſunt inſtituti, non valet, niſi adſit cohæres, & hæreditas defertur venientibus ab inteſtato,*
43 *Fratres non ſunt capaces fideicommiſſi univerſalis.*
44 *Nec iure legati habere poſſunt hæreditatem.*
Nec legata particularia iure inſtitutionis, ibid.
45 *Fratres Minores ſi hæredes inſtituantur ea lege, ut vendant, & pretium convertant in ſuas neceſſitates, inſtitutio non valet.*
46 *Idem ſi inſtituantur ea lege ut pretium erogent in conſtructionem Eccleſiæ.*
47 *Fratres Minores non excludunt ſubſtitutum ſub conditione ſi deceſſerit ſine liberis.*
48 *Et bona profitentis Religionem Fratrum Minorum ſi de illis antea non diſpoſuerit, deferuntur venientibus ab inteſtato.*
49 *Novitius in Religione Fratrum Minorum poteſt de bonis ſuis liberè diſponere.*
50 *Servata tamen forma à Concilio Tridentino præſcripta ſi diſpoſuerit inter vivos; Secus ſi in ultima voluntate.*
51 *Inſtitutus ab ingrediente Religionem Fratrum Minorum, ſtatim ſequuta illius profeſſione, poteſt capere hæreditatem, etiam non expectata morte naturali.*
52 *Fratres Minores ſunt capaces legati rei immobilis, vel annui redditus ad effectum vendendi, & convertendi pretium in eorum neceſſitates.*
53 *Dummodo pretium ſit moderatum.*
54 *Et legatum fiat ſub modo licito, vel ſimpliciter.*
55 *Infirmariæ Fratrum Minorum an validè fieri poſſit legatum annui redditus, & n. ſeqq. uſque ad n. 65.*
56 *Fratribus Minoribus conceditur recurſus pro pecunia ad amicos ſpirituales pro neceſſitatibus Infirmorum, & Fratribus induendis dumtaxat.*
57 *Fratribus Minoribus legari non poteſt annuus redditus pro alimentis.*
58 *Alimentis legatis veniunt non ſolùm cibaria, habitatio, & veſtitus, ſed etiam medicina, ſalarium Medici, Stratum, & omnia ad victum neceſſaria.*
59 *Fratribus Minoribus annuos redditus habere non licet.*
60 *Niſi pro divino cultu.*
61 *Ioannis de Anania reſponſum circa legatum uſusfructus factum infirmariæ Fratrum Minorum refellitur, & num. ſeqq.*
62 *Fratrum Minorum Eccleſiæ relinquere idem eſt, quod relinquere ipſis Fratribus.*
63 *Legatum uſusfructus factum infirmariæ Fratrum Minorum eſt in fraudem paupertatis.*
64 *Fraus omnis eſt prohibita de iure naturali.*
65 *Mendicantes, exceptis Minoribus, de iure poſſunt acquirere bona immobilia in communi etiam per viam inſtitutionis non ut retineant, ſed ut vendant, & ſe alant.*
Et quid ex Concilio Tridentino, n. 67. & n. 117.
66 *Societas Ieſu eſt capax poſſeſſionum etiam per viam inſtitutionis ut vendat, & pretium eroget in ſuas neceſſitates, & alios pios uſus.*
68 *Mendicantes exceptis Capuccinis, & Minoribus de Obſervantia ex Concilio Tridentino poſſunt in communi bona immobilia poſſidere.*
Et excludunt ſubſtitutum ad inſtar non Mendicantium.
Monaſterium an ſuccedat in feudo, remiſſivè, ibid.
69 *Frater Minor tranſiens ad Tertium Ordinem Sancti Franciſci an recuperet ius ſuccedendi in bonis ſibi ex teſtamento, vel ab inteſtato poſt tranſlationem delatis, & n. ſeqq. uſque ad n. 81.*
70 *Monachus factus Epiſcopus ſuccedit in hæreditate ſibi poſt aſſumptionem delata eamque acquirit Eccleſiæ ſuæ.*
71 *Non deſinit eſſe Monachus, nec abſolvitur à ſubſtantialibus regulæ.*
72 *Regularis ad alium ordinem tranſlatus nihil habet commune cum primo.*
73 *Et deſinit eſſe filius primi Monaſterii.*
74 *Et regulatur ſecundum inſtituta Ordinis, ad quem transfertur.*
75 *Regularis ſua culpa tranſlatus à Religione incapaci ad capacem, non recuperat ius ſuccedendi.*
76 *Regularis tranſlatus ad Religionem capacem non ſuccedit in hæreditate ſibi delata ante tranſlationem, atque agnita per venientes ab inteſtato.*
77 *Et quid ſi nondum agnita.*
78 *Fratres Minores S. Franciſci de Obſervantia tranſeuntes ad Conventuales ſunt incapaces ſucceſſionis.*
79 *Fratres Conventuales qui ſint.*
80 *Fratres Tertii Ordinis S. Franciſci ſunt capaces bonorum immobilium in communi ex inſtituto, Fratres Conventuales ex privilegio, ibid. & n. ſeq.*
81 *Societas Ieſu, eiuſque domus, collegia, & perſonæ aut verè, & propriè ſint Ordinis Mendicantium, & n. ſeqq. uſque in fin.*
82 *Quid in profeſſis quatuor votorum.*
Et quid in Coadiutoribus formatis, n. 85.
Et quid in Scholaſticis, num. 86. & ſeqq. uſque in fin.
83 *Societas Ieſu fundata eſt in arctiſſima paupertate.*
84 *Ceſſit iuri ſuo in domibus profeſſis, & renuntiavit conceſſioni Concilii Tridentini.*
86 *Societas Ieſu ex primævo inſtituto poteſt habere collegia habentia redditus ſtudentium uſibus applicandos.*
87 *Mendicantes qui ſint, & n. 112.*
88 *Habent pro dote mendicitatem.*
89 *Habere propriè, quis dicitur iure dominii.*
90 *Societatis Ieſu Scholaſtici poſt votum paupertatis retinere poſſunt dominium bonorum ſuorum conſcio, & approbante Superiore.*
Declaratur, n. 118.
91 *Religio una non poteſt eſſe diverſorum Ordinum, & num. ſeqq.*
92 *Societatis Ieſu corpus conſtat ex Profeſſis, Coadiutoribus, & Scholaſticis.*
93 *Mendicantes Ordines à non mendicantibus differunt ſpecie.*
94 *Mendicantes ad vitam activam, Monachi verò ad contemplativam ſunt inſtituti.*
95 *Univerſitas eſt illius naturæ, cuius eſt maior illius pars.*
96 *Univerſitas, in qua ſunt plures laici, quàm Clerici, cenſetur laicalis, & è converſo.*
97 *Univerſitas mixta aſſumit naturam à potentiori, ſeu digniori.*
98 *Membra ſunt illius naturæ, cuius eſt caput.*
99 *Mendicantibus non licet ad non Mendicantes tranſire, ut ibi officia, & adminiſtrationes aſſumant.*
100 *Religionum diverſitas ſumitur ex fine, ad quem ordinantur.*
101 *Novitii, quia tendunt ad profeſſionem, dicuntur religioſi, licèt non ſint tales cum effectu.*
102 *Mendicantium Ordinem, Monaſteriorum, vel Collegiorum nomine intelliguntur illorum perſonæ, non autem ædificia, vel Univerſitas prout eſt perſona ficta.*
103 *Univerſitas nihil aliud eſt, niſi homines, qui ibi ſunt.*
104 *Actus, & paſſiones, quæ in facto conſiſtunt, ſunt ſingulorum, non autem Collegii, vel Univerſitatis.*
105 *Collegium aſſumit naturam à perſonis, ex quibus componitur.*
106 *Bulla Pii V. declarans Societatem Ieſu eſſe Mendicantem expenditur, & num. ſeqq. uſque ad numer. 112.*
107 *Conſtitutio trahitur ad præterita ſi ſit declaratoria, non autem ſi ſit novi iuris, ſeu privilegii inductiva.*
108 *Societas una non debet diverſo iure cenſeri.*
109 *Religioſis quæ adhærent, Religioſa ſunt.*
110 *Relatio fit ad præcedentia cum ſuis qualitatibus.*
111 *Cauſa finalis in proœmio expreſſa regulat totam diſpoſitionem.*
112 *Intellectus* cap. unic. de Relig. domib. lib. 6.
113 *Regula non dicitur reſpectu alicuius membri, ſeu partis integralis, ſed reſpectu totius corporis Religionis.*
114 *Religio poteſt eſſe mendicans ex regula, licèt aliquod eius membrum non mendicet.*

Men-

115 *Mendicantium ſtatui, & eſſentia non repugnat bona immobilia in communi poſſidere.*
116 *Mendicantes ſunt qui ex fundatione ſue Regula non habent redditus, licèt de facto, vel ex privilegio non mendicent.*
118 *Societatis Ieſu Scholaſtici quamvis habeant dominium bonorum ſuorum, tamen ſunt verè Religioſi eorumque vota ſimplicia ſunt ſubſtantialia, & in dubium hoc revocantes ſunt ipſo iure excommunicati.*

1 I*N præſentia*. Dubia probatio non relevat probantem.
Hoc dicit, ſecundùm Joan. Andr. Bald. Bellam. Butr.
Card. Anchar. & Imol. vel plenius ſecundùm Aretin. &
2 Felin. Monaſterium facit deficere conditionem, ſi hæres
3 deceſſerit ſine filiis: & qui debet probare de uno actu, vel
tempore limitato, ſi probet tale quid, quod poſſit convenire illi actui, vel tempori, & etiam alteri, æquivocè probat, & ideò ſuccumbit. Dividitur in tres partes principales. In prima ponitur proceſſus factus coram judice Delegato. In ſecunda ibi, *Delectus, ſententia iudicis*. In tertia ibi, *Nos igitur*. Confirmatio Apoſtolica, & prima ſubdividitur in quatuor, ut hìc per Joan. Andream, & alios.
4 Nota primò ibi, *Monaſterio veſtro obtulit ſe & ſua*: caſum ſingularem, in quo quis in vita poteſt ſe privare facultate teſtandi, videlicet offerendo ſe, & omnia bona ſua loco
5 Religioſo, ſecundùm Abb. *hic num.*2. & Dec. *num.*26. Offerens enim ſimpliciter ſe, & ſua Eccleſiæ Regulari, cenſetur obtuliſſe bona etiam futura, ut hìc per Butr. *in fin.* alioquin ſi offerret præſentia tantùm, vel aliquid ſibi reſervaret etiam quoad uſumfructum, oblatio non eſſet plena, nec offerens potiretur privilegiis Monaſterii, cui ſe obtulit, ut probavi latiſſimè *in cap. Vt privilegia, infra de privileg.* ubi plenè videas de hujuſmodi oblatis. Unde ex oblatione ſimpliciter facta adimit ſibi omninò facultatem teſtandi, & tamen valet oblatio, ut hìc: quod eſt valdè notabile ad limitationem, *l. Stipulatio hoc modo concepta, ff. de ver. oblig.*
Ex hoc infert ſingulariter Bart. *in l. final. num.*13. *C. de pact.*
6 Ut valeat donatio facta Eccleſiæ omnium bonorum præſentium, & futurorum, & conſequenter favore Eccleſiæ poſſit quis ſe privare facultate teſtandi, quamvis Religionem non intret; quia quemadmodum poteſt favore Eccleſiæ dare ſe, & omnia bona ſua, ita & ſua ſine ſe. Sed Abb. *hic in* 5. *notab.* mordet dictum Bartoli; quia cùm quis offert etiam ſe, per ingreſſum Monaſterii fingitur mortuus, *ut c. Placuit* 16. *queſt.* 1. *& l. Deo nobis, C. de Epiſc. & Cler.* Unde nil mirum ſi poteſt donare omnia bona ſua præſentia, & futura, quia etiamſi expreſsè non donaret, tamen tranſirent in Monaſterium ſi aliter de illis non diſponeret, *cap. Quia ingredientibus, & cap. Si qua mulier, & §. Nunc autem* 19. *queſt. ult.* & Auth. *Ingreſſi, C. de ſacroſ. Eccleſiis*. Hæc autem ratio ceſſat quando offerens non intrat in Monaſterium. Tu verò non recedas ab opinione Bartoli, quæ eſt valdè pia, & Eccleſiæ favorabilis, ut ipſemet Abbas fatetur, & eam ſequuntur idem Abbas *in cap. fin. in* 1. *not. de ſucceſſ. ab inteſt. & in conſ.* 102. *Circa perſonarum num.* 2. *part.* 2. Mar. Socin. *in tract. oblat. in* 10. *libell. in* 1. *queſt.* & eſt ex mente gloſſæ *penult. in cap. Vt lex continentiæ* 27. *queſt.* 1. eamque communem eſſe atteſtantur Purpurat. *in d. l. final. num.*242. ubi etiam Cagnol. *num.*203. Covarr. *in rubr. de teſtament. in* 2. *part. num.*5. *in fin.* Duen. *in reg.*219. *in* 1. *limitat.* Clar. *in §. Donatio queſt.*20. *verſ. Vlterius quæro*, Pariſ. *hic num.*21. & Dec. *num.*26. qui licèt multa in utramque partem adducat diſputationis gratia, præſertim circa intellectum, *l. Iubemus nulli, §.*1. *C. de ſacroſ. Eccleſ.* *tamen num.*29. *verſ. Et ex prædictis fatetur* in practica à communi opinione recedendum non eſſe, præcipuè cùm agatur de favore Eccleſiæ, ad text. *in l. Sunt perſonæ, ff.*
7 *de Religioſ. & ſumpt. funer.* Et quamvis non reſpondeat ad motivum Abbatis, tamen reſponderi poteſt, validitatem donationis, per quam quis ſe privat facultate teſtandi offerendo ſe & ſua Monaſterio, nullatenus fundari in ea ratione, quod ſit mortuus mundo: quandoquidem poteſt quis donare ſe, & ſua loco Religioſo abſque eo, quod fiat Monachus, *ut cap. Cùm, & plantare, §.* 1. *& cap. Vt privilegia de privileg. & cap. Per exemptionem, eod. tit. lib.*6. & idemmet Abb. fatetur *hic in* 4. *not.* & Dec. *num.*21. Quo caſu oblatus non dicitur mortuus mundo, imò poteſt eſſe conjugatus, & matrimonium contrahere etiam poſt oblationem, Calder. *conſ. ult. de regular.* Card. *conſ.*21. Bald. *conſ.*240. *in* 5. *volum.* Imol. *in Clem.* 1.
*num.*10. *de decim.* Nec verum eſt bona tranſire in Monaſte- 8
rium quando quis ſimpliciter offert ſe abſque ulla bonorum mentione: imò enim talis oblatus non renuntiat propriis, niſi profeſſionem emittat regularem, & ita intelligi debet gloſ. *in d. cap. Vt lex continentiæ* 27. *quæſt.* 1. ut ibi declarat Archid. & poſt eum Calder. *d. conſult. ultim. num.* 1. *verſ. Et quod dictum eſt per gloſ.* Et ita eo caſu bona non veniunt in conſequentiam perſonæ, ut inquit Bald. *loco citato*: & adde quod ſcripſi *in d. cap. Vt privilegia num.*14. 29. *de privil.*
Secundò nota ibi, *Nec contra oblationem ſuam venire 9*
iuramento firmavit. Monaſterium poſſe recipere oblationem perſonæ, & bonorum etiam juramento firmatam, nec inde oriri ſiniſtram aliquam ſuſpicionem, quod ingredientem ad oblationem, & juramentum induxerit propter bona temporalia, ut hìc per Abb. *n.*2. *verſ. Nota quem licitè obla-*
tionem ſuam, & Dec. *in octavo notab.* non enim ex hoc ingre- 10
diens dicitur deceptus; quinimò ad hoc poteſt licitè exhortari, *ut c. Perlatum* 19. *quæſt.* 3. Nec obſtat *c. Conſtituit* 20. *q.* 3. Quoniam ille text. loquitur in puella ad mortem ægrotante, quæ per circumventionem ſeducta fuit ad profeſſionem emittendam, ut infra attingam *n.*36. Unde gloſ. *in præalleg. c. Perlatum*, dicit mulierem illam ſe, & ſua Monaſterio contuliſſe per exhortationem Epiſcopi, non autem illectam.
Tu verò adverte, quia ſi oblatio, ſeu donatio bonorum 11
fiat ante ingreſſum Monaſterii, id eſt ante ſuſceptionem habitus regularis indiſtinctè vendicant ſibi locum deciſio hujus textus. Sed ſi fiat poſt habitum ſuſceptum, hodie diſtinguendum eſt: nam aut oblatio fit cum effectu, id eſt cum traditione rei oblatæ: & fieri non poteſt quia S. Tridentina Synodus *in cap.*16. *verſ. Sed neque ſeſſ.*25. *de regular.* prohibet ſub pœna anathematis, ne aliquid ex bonis ingredientis infrà annum probationis Monaſterio tribuatur, excepto victu, & veſtitu. Aut oblatio, ſeu donatio fit ſimpliciter ſine ulla traditione: & tunc poteſt quidem fieri, ſed cùm licentia Ordinarii, & intra duos menſes proximos ante profeſſionem, aliàs non valet, etiamſi ſit jurejurando vallata, ut habetur *in eod. cap.*16. *in princ.* quod latius proſequor *in cap. Statuimus infr. de regul.* ubi plenè videas.
Tertiò nota ibi, *minor annis*. Minorem annis viginti 12
quinque ingrediendo Monaſterium alienare bona ſua etiam ſine curatore, & decreto judicis, ut hìc habetur expreſsè, ſecundùm Innoc. *num.*5. Joan. Andr. *n.*15. & Abb. *num.*10. ſecus autem eſſet ſi in Monaſterium non intraret, *ut l. Siquidem, & l. Si prædium, C. de præd. minor. ſine decr. non alien. & quaſi per tot.* etiamſi vellet alienare in alias pias cauſas *arg. l.* 2. *§. Voto, ff. de pollicit.* ſecundùm Innoc. & alios
prææallegatos. Poteſt autem in ſua obligatione, ſeu profeſ- 13
ſione præcipere ut aliquid ex bonis, quæ ſecum defert, expendatur maximè in pios uſus; aut ne quid ex bonis hujuſmodi alienetur, & implenda erit illius voluntas, ſecundùm Innoc. *hìc num.*5. *verſ. Si autem in ſua obligatione*, cum quo alii tranſeunt: dummodo tamen in his ſervetur forma à Concilio Tridentino præſcripta *in cap.*16. *ſeſſ.*25. *de regular.* ut tetigi ſuprà *num.*11.
Quartò nota ibi, *ſecunda tamen potuit maior extitiſſe*. 14
Probationem dubiam, ſeu æquivocam non relevare, ut eſt caſus in hac Decretali, quæ ad hoc quotidie allegatur. Cardin. *hìc num.*1. Rot. *deciſ.*380. *n.*10. *part.* 5. *recent.* hic enim fuit probatum æquivocè ob variam temporis, ſeu ætatis ſignificationem, quia minor dupliciter dici poteſt, ſcilicet minor annis 14. & minor annis 25. ut in text. *& in l.*
final. C. ſi min. ſe maior. dixer. neque actor. Probavit præciſè 15
de minore annis 14. tempore ingreſſus. Probatio autem debet concludere per neceſſe, & non per poſſibile, ut Bald. inquit *in l. Ad probationem, la ſeconda num.*1. *C. de probat.* quia non probat hoc eſſe quod ab hoc contingit abeſſe, *l. Neque natales, C. eod. tit. & l. Non hoc, C. unde legitim.*
Meritò probatio non concludens non valet, ut hìc per De- 16
cium *num.*58. *& num.*62. *& ſeq.* ubi hanc regulam pluri-
bus exornat. Nec ſufficit probare per quaſdam veriſimili- 17
tudines, ubi clara probatio requiritur, ut ait Bald. *in l. Interpoſitas, in ult. not. C. de tranſact.* & poſt eum Decius *dict.*
*n.*62. Quæ tamen concluſio fallit in ſex caſibus, quos hìc 18
proſequitur Felin. *à n.*15.
Quintò nota ibi, *Intelligendum non eſt ſine hærede decede-* 19
re eum qui ingreſſus eſt Monaſterium & factus eſt Monachus,

fingi non ſolùm decedere cum hærede, ſed etiam cum liberis, ut hic firmat Innoc. num.8. Joan. Andr. num.22. &
20 Imol. num.12. verſ. Nota quod monaſterium, dicens hunc textum eſſe ad hoc valdè ſingularem, qui non habetur alibi, & probat propoſitam concluſionem, quia verbum hæres, hic accipitur pro liberis; alioquin per ingreſſum Monaſterii non eſſet purificata illa conditio, ſi ſine liberis deceſſerit. Unde patet verum non eſſe quod ait Bart. in Auth. Ingreſſi, & in Auth. Si qua mulier, C. de ſacroſ. Eccleſ. & in Auth. Niſi rogati, C. ad Trebellian. videlicet non probari aliquo jure, ut Monaſterium habeatur loco filiorum, vel liberorum: Imò enim id probatur in hoc cap. ut bene per Imol. & idem expreſsè tenet Speculat. in tit. de locat. §. Nunc aliqua verſ.153. & ſeq. Bald. in cap.1. in princip. ff. de milit. vaſſal. qui bellic. arm. depoſ. & ipſemet Bart. in l. Hæredibus, §.1. num.4. ff. ad Trebell. & hanc dicit eſſe veram opinionem Lap. allegat.129. aliàs 130. incip. Factum ſuper quo num.19. verſ. Et ſi dicatur quod ſtatutum. Et communem, & in judicii ſequendam Corn. conſ.18. Circa
21 hanc conſultationem num.17. volum.4. Quo fit, ut teſtator ſi dixerit, Volo ut filius meus det partem hæreditatis patruus, ſi decedat ſine liberis, filio Monaſterium ingrediente ſatisfactum ſit conditioni, quare nil petent patrui, cùm Monaſterium habeatur loco filiorum. Ita notabiliter Innoc. hic d. num.8. cum quo Hoſt. num.20. in ver. Inſtituit. Joan. Andr. d. num.27. Bald. num.5. Butr. num.60. & alii tranſeunt.

22 Hinc etiam fit, ut quaſi agnatione poſthumi rumpatur teſtamentum, in quo teſtator, qui poſteà factus eſt Monachus, non inſtituit Monaſterium, ſaltem in legitima, argumento hujus textus, & in Auth. de Sanctiſ. Epiſc. §. Sed & hoc præſenti, & leg. Filio, ff. de inuſt. rupt. & irrit. teſtam. ſecundum Innoc. hic num.7. Feder. de Sen. conſ.165. Gloſſæ referunt, verſ. Rogo excuſatum, Bald. conſ.9. Mulier fecit lib.5. & eſt communis opinio, ut teſtatur Jaſ. in d. Auth. Si qua mulier num.17. C. de ſacroſ. Eccleſ. in hoc tamen contrarium tenuit Bartol. ibi num.8. cujus opinionem communem dicit Ripa in l. Si unquam quæſt.35. num.94. C. de revocat. donat. & magis communem, veriorem, & æquiorem, cùm faveat teſtamento, Clar. in §. Teſtamentum qu. 28. n.5. verſ. Aut vero in fin.

23 Cæterùm adverte, quia hic ſpeciale eſt favore Religionis, ut Monaſterium habeatur loco filii, cum alias requirantur filii naturales, nec ſufficiant legitimi tantùm, l. Si ita quis in fin. ff. de legat.2. ſecundùm Joan. Andr. hic n.27. verſ. Et eſt ſpeciale. Quare potiùs conſtituenda eſt regula in oppoſitum, videlicet Monaſterium non haberi loco filii, niſi in caſibus in jure expreſſis, ut declarat Bald. in d. Auth. Si qua mulier in princ. C. de ſacroſ. Eccleſ. nam cùm hæc ſit quædam fictio, locum non habet, niſi in caſibus expreſſis, ut ſimili notat gloſ. in cap. Placuit il ſecondo in ver. Mortuus 16. quæſt.1. & in cap. ſuſceptum in ver. Non morte de reſcript. lib.6. dicens mortem civilem æquiparari naturali in caſibus expreſſis dumtaxat, & ſequitur hic Felin. num.42. verſ. Sed iſtis, & ſimilibus, & Rot. deciſ.92. num.11. part.2. diverſ. Aliàs verò, ut verbis Baldi utar, in l. Filium num.5. ff. de his qui ſunt ſui, vel alien. iur. fatuitas eſt dicere, quod Monaſterium habeatur loco filii: & ſanè hic ſequeretur, ut Monachus haberet Monaſterium in ſua poteſtate: ac proinde quidquid acquireret Monaſterium acquireret Monacho. Item ut plures eſſe poſſent patres unius filii, & plures aliæ abſurditates ſequerentur, quas cumulat Felin. dict. num.42.

24 Ultimò nota ibi, Qui Monaſterium ſibi heredem inſtituit. Subſtitutionem factam filio, ſi ſine liberis deceſſerit, evaneſcere ſi filius Monaſterium ingrediatur, & hæreditatem Monaſterio applicari, ut hic eſt caſus, & notat gloſ. ult. Innoc. num.8. Hoſt. num.20. in ver. Inſtituit, Joan. Andr. num.27. Abb. num.36. & idem Abb. Aretin. & Felin. in ſummario textus, & reliqui omnes, Bart. Bald. Angel. Salicet. & Legiſtæ in Auth. Niſi rogati, C. Ad Trebell. in Authen. Si qua mulier, & Auth. Ingreſſi, C. de Sacroſ. Eccleſ. Quod intellige dummodo Inſtitutus ingrediatur Monaſterium ita ut teneat Monachatus, ut hic in gloſ. ultim. Nam ubi fit mentio de ingreſſu, intelligitur cum effectu, ut per Felin.
25 n.32. Unde ſi decederet ante profeſſionem Regularem, ſubſtitutio non evaneſceret, ſecundùm Vincent. & idem ſi intraret, & infrà tempus probationis exiret, c. Statuimus de regular. ſecundùm Abb. Antiq. quos hic refert, & ſequitur Joan. Andr. n.36. & conſentiunt Bald. n.15. Butr. n.61. Cardin. col.2. Henric. Boich. num.20. Abb. num.44. Felin. nu.32. & Dec. num.200.

Ampliatur primò, concluſio ſuperiùs firmata, ut locum 26
habeat ſive ſubſtitutio fuerit fideicommiſſaria, ſive directa, ut ſentit gloſſ. ultim. hic illis verbis: Ingreſſus Monaſterium fingitur habere heredem cum rogatus eſt reſtituere privato (ecce ſubſtitutio fideicommiſſaria) vel cum ei privatus eſt ſubſtitutus (ecce ſubſtitutio directa) & apertius hoc tenet Abb. in princ. qui dupliciter ſummat textum: primò ſcilicet intelligendo illum in ſubſtitutione fideicommiſſaria; deinde in ſubſtitutione directa; dicens utrumque intellectum eſſe in ſe verum, licèt ſubdat veriorem eſſe intellectum, ut ſubſtitutio hic fuerit fideicommiſſaria propter illud verb. devolverentur, ut eſt text. apertus ſecundùm eum in l. Heredibus, §.1. ff. ad Trebell. ſed Butr. & alii dicunt ſubſtitutionem fuiſſe Compendioſam; quia verb. Devolverentur eſt verb. Commune, ut concludit Bart. in l.2. in fin. ff. de alimen. & cibar. legat. & in l. Centurio, col. ult. verſ. Septimo dubitatur, ff. de vulg. & pupill. & Gemin. in cap. Si pater in princip. in gloſ. in ver. Filia de teſtam. lib.6. & alii, quos hic ſequitur Dec. num.1. & ad text. quem Abbas adducit, reſponde ut hic per Bero. num.3. Adverte tamen, quia quod Abb. dicit de ſubſtitutione directa, verificari non poteſt in pupillari, quia illa locum habet tantummodo ſi hæres in pupillari ætate deceſſerit, l. In pupillari, ff. de vulgar. & pupill. In pupillari autem ætate non poteſt filius Monaſterium ingredi cum effectu, cap. Significatum de regular. Ergo fruſtra quæritur, an per ingreſſum Monaſterii excludatur ſubſtitutus. Sed nec vulgaris videtur extingui per ingreſſum Religionis; quia cùm præſupponat filium non eſſe hæredem, vel quia non poſſit, ad text. in l. Cum proponas, C. de hered. inſtituen. & not. per Bart. in l.1. ff. de vulgar. & pupillar. nihil eſt quod poſſit acquiri Monaſterio ad præjudicium ſubſtituti, cùm per ingreſſum Religionis illa tantùm Monaſterio acquirantur, quæ tempore ingreſſus erant propria ipſius ingredientis, cap. Quia ingredientibus cum ſeq. 19. quæſt. ult. Auth. Ingreſſi, Cod. de ſacroſ. Eccleſ. de quo tamen dic, ut per Bero. hic num.1. verſ. Sed rectius conſiderando.

Ampliatur ſecundò ſupradicta Concluſio, ut locum ha- 27
beat etiamſi fuerint ſubſtituti fratres teſtatoris: nam nihilominus Monaſterium eos excludit, ſecundùm Innocen. &
alios ſupracitatos num.21. Secus autem ſi ſubſtituti ſint te- 28
ſtatoris filii, quia ſuccedunt excluſo Monaſterio: nam ut inquit Bald. num.10. in fin. Favor liberorum ſubſtitutorum eſt naturalis, favor autem Monaſterii eſt civilis, & minor favor reſpectu majoris eſt odium, l. Si apud minorem, ff. de minor. Ergo prævalet filiorum ſubſtitutorum favor. Idem voluit Bart. in Authen. Ingreſſi in 2. lectura num.55. Cod. de Sacroſ. Eccleſ. & conſulendo idem Bald. conſ.196. In hac quæſtione per tot. volum.1. ubi in fin. dicit ita fuiſſe judicatum, Raphael Fulgoſ. conſ.53. Quoniam ſuperius in fin. Alex. conſ.121. Viſo themate ſuprascripto numer.11. verſ. in hanc partem volum.2. Ripa in l. Ex facto, §. Si quis rogatus il primo num.41. ff. ad Trebell. & Bero. num.458. & 492.

Ampliatur tertiò eadem concluſio, ut vendicet ſibi locum 29
etiamſi conditio ſubſtitutioni adjecta fuerit per verba naturalitatem importantia, puta ſi deceſſerit ſine filiis ex ſe, vel ex ſuo corpore natis; adhuc enim ſi rogatus reſtituere profiteatur Religionem, ſuccedit Monaſterium excluſo ſubſtituto, ut ex facto per quinque fundamenta conſuluit Bart. in ſuo conſil.1. incip. Parmenſis per totum, & fuit opinio antiquiſſimorum Doctorum Pſaragor. & Riccardi Maluntæ, quos refert, & ſequitur Dyn. in l. Si ita quis, §. final. ff. de legat.2. Cyn. in Authen. Niſi rogati n.2. & Fulgoſ. num.3. & 4. & firmant hic Bald. num.9. in fin. Butr. num.26. Abb. num.48. Aretin. à num. 68. uſque ad num.72. Felin. num.36. Decius n.232. Pariſ. à num.136. uſque ad num.144. Ferret. num.104. Bero. n.486. Et hæc opinio fortè ſervaretur in practica, quia in diverſitate opinionum conſuevit aſſumi illa, quæ favet Religioni, Per l. Sunt perſonæ, ff. de Religioſ. & ſumpt. funer. ut inquit Imol. hic n.59.

Verùm contra Monaſterium in favorem ſubſtituti tenuerunt ex Canoniſtis, Hoſt. in cap. Raynaldus num.20. & 21. & ibi etiam Joan. Andr. num.10. & Cardin. in fin. princ. infra de teſtam. & in hoc cap. Henric. Boich. num.24. Bellamer. num.41. Barbat. à num.72. & Mant. num.61. & ex Le-

guſtis Jacob. de Beluiſ. in Authen. *de Sanctiſſ. Epiſcop.* §. *Sed & hoc præſenti*, Bald. *in l. final. in princ. num.* 1. *&* 2. *C. de Epiſcop. & Cler.* & ibi etiam Fulgoſ. *in princ.* Salicet. in Auth. *Niſi rogati in fin. C. ad Trebel.* & ibi etiam Bald. *n.* 10. dicens hanc opinionem eſſe multùm æquam, quod etiam dixit Imola *in l. Lucius, l. ultima n.* 5. *ff. de hæred. inſtituen.*

Sanè hæc conſultatio eſt ſatis dubia, adeò ut Petr. de Anchar. *hic num.* 41. poſt prolixam diſputationem concludat his verbis, *Inter opiniones tantorum Patrum, & Modernorum teneas quidquid placet*. Et Anthores plurimos uſque ad ſatietatem pro utraque ſententia cumulat noviſſimè Thom. Sanch. *ſuper Decalog. tom.* 2. *lib.* 7. *cap.* 16. *num.* 51. *verſ. Octavo*, dicit tamen Joan. de Imol. *in d. l. Si ita quis*, §. *Is cui in fin. ff. de legat.* 2. hanc ſecundam opinionem eſſe veriorem attento jure canonico, & ſervandam in terris Eccleſiæ: oppoſitam verò attento jure civili, & ſervandam in terris Imperii.

30 Ampliatur quartò eadem concluſio, ut procedat etiamſi rogatus reſtituere fiat Clericus Eccleſiæ ſæcularis: nam ſubſtitutio evaneſcit, dummodo tamen duo copulativè concurrant, nempè ut perpetuò ibi maneat, & relicta eroget in pios uſus: ſic probat textus in Auth. *de Sanctiſſ. Epiſcop.* §. *Sed & hoc præſenti col.* 9. Unde deſumpa eſt Authen. *Niſi rogati, C. ad Trebel.* & tenent hìc gloſ. *ult.* Innoc. *num.* 8. *verſ. Si autem fiat Clericus*, Hoſt. *num.* 19. Bellamer. *num.* 31. Dec. *num.* 200. Pariſ. *num.* 117. & Bero. *num.* 498. Speculat. *in tit. de ſtat. Monachor.* §. *ult. q.* 15. *n.* 20.

31 Nunc limita primò propoſitam concluſionem, niſi filius rogatus ſit reſtituere loco Religioſo, vel Eccleſiæ ſæculari, aut alteri pio loco, vel relicta expendere in pios uſus. His enim caſibus per ingreſſum Monaſterii non expirat ſubſtitutio facta in defectum liberorum; quia privilegiatus non utitur privilegio contra æquè privilegiatum, *ut in d.* §. *Sed & hoc præſenti*, & hìc firmant gloſſ. *ultim.* Innoc. *n.* 8. Hoſt. *num.* 19. Bellam. *num.* 29. *& n. ult.* Butr. *n.* 60. Cardin. *col.* 4. *verſ. In gloſſa finali*, Anchar. *n.* 19. Imol. *n.* 17. Abb. *n.* 36. Felin. *n.* 29. & Dec. *n.* 192. Speculat. *in tit. de ſtat. Monachor.* §. 1. *n.* 19. *&* 20. *quæſt.* 15. Bartol. & communiter Legiſtæ, in d. Auth. *Niſi rogati, C. ad Trebel.*

32 Limita ſecundò eamdem concluſionem, ut procedat dummodo ea conditio apponatur in ultimis voluntatibus, vel in contractibus gratuitis, prout loquitur text. *in d.* §. *Sed & hoc præſenti*, ut advertit Bald. *hic num.* 18. *in fin.* Secus verò in contractibus onerofis, quia tunc conditio illa per profeſſionem regularem non evaneſcit, ut hic per Anchar. *n. penult.* Barbat. *n.* 71. Afflict. *deciſ.* 83. *n.* 13. & idem ſi eadem conditio apponatur in ſtatutis, ut decidunt Domini de Rota *deciſ.* 92. *n.* 11. *& ſeq. part.* 2. *diverſ.*

33 Limita tertiò, niſi conditio relata ſit in perſonam ipſius teſtatoris, puta quia dixit ſi ſine liberis deceſſero, ſubſtituo Titium: tunc enim & ſi teſtator Religionem profiteatur, non tamen expirat ſuſtitutio, nec intrat diſpoſitio hujus *cap. ut originaliter voluit*, Martin. de Selva Epiſcopus Pampilonen. quem hìc refert, & ſequitur Joan. Andr. *n.* 37. & conſentiunt Butr. *n.* 62. Cardin. *col.* 4. Anchar. *num.* 29. Abb. *num.* 46. & Decius *num.* 214.

34 Limita quartò, niſi rogatus intret Monaſterium in fraudem ſubſtituti, quia tunc conditio non evaneſcit cum fraus, & dolus, &c. ut hìc tenent Abb. Antiq. *n. ult.* dicens ita tenere Petr. de Sampſon. Magiſtrum ſuum, Joan. Andr. *n.* 36. Bald. *num.* 31. Henric. Boich. *n.* 21. Bellam. *num.* 32. *&* 40. Butr. *num.* 61. Abb. *n.* 46. Felin. *num.* 36. Dec. *nu.* 204. & Bero.

35 *n.* 500. Fraus autem probabitur ſi gravatus comminatus fuerit ſubſtituto ſe ingreſſurum Religionem, ut eum excludat à fideicommiſſo, ſecundùm Abb. Antiquum, & Joan. Andr. *locis citatis*. Et quamvis hanc conjecturam refellant Petr. de Bellaper. in Auth. *Niſi rogati quæſt. penult. C. ad Trebell.* & Dec. *hic num.* 209. tamen eam admittunt Henric. Bellam. Butr. Abb. & Felin. ſupracitati, & alii plures, quos cumulat Sanchez *ſuper Decalog. tom.* 2. *lib.* 7. *cap.* 16. *num.* 60.

36 Sed numquid fraus præſumatur ex hoc ſolo, quod rogatus reſtituere, profeſſionem emiſerit in articulo mortis, gravis controverſia eſt, quam S. Congregatio Concilii noluit decidere, ſed ad judicem cauſæ rejecit. Tu dic ut ſcripſi *in c. Sicut nobis, à num.* 30. *uſque in finem de regular.* & adde Felinum *hic n.* 34. & quæ in utramque partem congerit Sanchez *d. cap.* 16. *n.* 58.

37 Limita quintò valdè notabiliter ſupraſcriptam concluſionem omiſſis pluribus aliis limitationibus, quas proſequitur Sanch. *dict. cap.* 16. ut non procedat ſi rogatus reſtituere ingrediatur Monaſterium Ordinis Mendicantium; quia cùm bona immobilia eis poſſidere non liceat, *cap. Nimis prava infr. de exceſſib. Prælat. cap. un.* §. *Confirmatos de Relig. domib. lib.* 6. utique ſubſtitutum non excludunt, nec habet locum hoc cap. ut hic tenent Scribentes, *Deciſ. Pedemont.* 126. *num.* 27. & ita tenere Doctores communiter affirmat Bern. Land. *in addit.* ad Bart. *d. conſ.* 1.

Verùm an hæc limitatio locum habeat poſt Concilium Tridentinum pleniùs dicam *infrà num.* 67. *& n.* 117.

QUÆRO, an Fratres Mendicantes ſint capaces acquiſitionis bonorum immobilium in communi. 38

Tametſi in hac materia Doctores hic multa ſcribant; in hoc tamen videntur convenire, ut conſtituenda ſit differentia inter Fratres Minores S. Franciſci, & reliquos Mendicantes, & ſecundùm hoc ponunt duas concluſiones communes, quas poſt Imol. & Abbat. proſequitur Felin. *à num.* 50.

Prima concluſio eſt Fratres Minores ſunt protſus incapa- 39
ces hæreditariæ ſucceſſionis etiam in communi, text. eſt
in Clem. *Exivi*, §. *Cupientes de verb ſignific.* Federic. de
Sen. *conſil.* 26. *Caſus talis eſt. Quidam ingreſſus in princ.*
Sunt enim fundati in arctiſſima paupertate ſupra omnes 40
Mendicantes, ut fusè deducit Bartol. *in tract. Minorit. lib.* 1.
diſt. 1. *cap.* 1. *per tot.* Petr. de Anchar. in d. Clement. *Exivi,*
n. 1. Calder. *conſ.* 46. *incipien. An bona ingreſſi Ordinem poſt*
med. verſ. Præterea de hoc de teſtam. Et ſucceſſiones ex ſui
natura indifferenter ad pecuniam, & etiam ad alia mobilia,
& immobilia ſe extendunt, quæ ex Regula ſunt eis prohibita, *ut in d.* §. *Cupientes*. Unde, ut ait Bald. *in l.*
Eam quam num. 18. *C. de fideicomm.* Frater Minor eſt inca- 41
pax emolumenti, & tituli, & ſi inſtituatur, perinde
eſt, ac ſi homo mortuus inſtitutus fuiſſet: cujus dictum
refert, & ſequitur Felin. *d. num.* 50. Et ita nullum eſt 42
teſtamentum, in quo fratres Minores ſunt hæredes inſtituti, niſi adſit cohæres, & hæreditas defertur venientibus ab inteſtato, *l. Si in metallum, ff. de his, quæ pro non ſcriptis habentur, l.* 1. *C. de hæred. inſtituen. l. Neque enim, ff. de teſtam. militar.* & firmat Bart. *in d. tract. Minorit. lib.* 1. *diſt.* 1. *cap.* 2. Petr. de Anchar. in d. Clem. *Exivi, num.* 2. *verſ. Revertor ad primum*.

Et quemadmodum jure inſtitutionis capere non poſſunt, 43
ita nec jure fideicommiſſi univerſalis ſecundùm Bart. *in eod. tract. lib.* 1. *diſt.* 2. *cap.* 2.

Sed neque jure legati habere poſſunt hæreditatem, ut per 44
Bart. *d. lib.* 1. *diſt.* 3. *cap.* 1. Imò nec legata particularia jure inſtitutionis, ut idem tradit *d. diſt.* 3. *cap.* 2.

Quod adeò verùm eſt, ut nec valeat inſtitutio facta de 45
Fratribus Minoribus ad effectum æſtimationis, ſcilicet ut vendant, & pretium convertant in ſuas neceſſitates. Et eſt magis communis opinio, ut pluribus relatis teſtatur Anton. Gabriel. *comm. concluſ.* 1. *n.* 1.

Quinimò ſi teſtator dixerit, Inſtituo hæredes fratres 46
Minores cum hoc, ut bona hæreditaria per executores nominatos vendantur, & pretium erogetur in reparationem Eccleſiæ, conſtructionem Capellæ, & ſacram ſupellectilem; & quatenus hæredis inſtitutio non valeat ex aliqua cauſa in corpore juris clauſa, tunc jure legati lego: talis inſtitutio non valet, ut latiſſimè probavi *in cap. Nimis prava, à num.* 20. *uſque ad num.* 46. *infrà de exceſſ. Prælator.*

Quamobrem Fratres Minores non excludunt ſubſtitu- 47
tum ſub conditione, ſi gravatus deceſſerit ſine liberis, nec in eis locum habet iſte textus, ut ſcripſit Bald. *in l. Cum acutiſſimi num.* 16. *C. de fideicomm.* Abb. *conſ.* 27. *Pro clara col.* 2. *in princ. lib.* 2. Felin. *hic num.* 50. & communiter DD. Vivius *commun. opinion. concluſ.* 839. ubi plures refert, & de communi teſtatur.

Quo verò ad bona ingredientis Religionem Fratrum 48
Minorum, quamvis ſint tres opiniones, quas hìc recenſet Innoc. *num.* 6. tamen communis opinio eſt hujuſmodi bona deferre venientibus ab inteſtato: perinde ac ſi profeſſus eſſet mortuus, ſi de illis ante profeſſionem non diſpoſuerit. Et ita tenuerunt hìc Imol. *col. penultim. verſ. Quid autem ſi quis ingrediatur*, Abb. *num.* 62. Felin. *num.* 50. Feder. *d. conſ.* 26. *num.* 1. dicens hanc opinionem eſſe veriorem, *& num.* 3. Bart. *eod. tract. Minor. lib.* 4. *diſt.* 2. *cap.* 1. Bald. in Auth. *Ingreſſi num.* 46. *C. de Sacroſ. Eccleſ.* & de communi teſtatur

Abb. *conſ.27.Pro clara, & luculenta num.2. verſ. Quadam,*
& ſecunda Religio, part.2. Roman. *conſ.296. Circa declara-*
tionem num.1. verſ. Secunda vero opinio eſt communis; & alii,
quos citat Gabriel. *d.concluſ.1. de hared. inſtituen. num.6.*
49 Sed ſi ante profeſſionem de bonis ſuis, diſpoſitionem
fecerit; hujuſmodi diſpoſitio rata, & firma eſſe debet, cum
in Regula B. Franciſci cautum ſit, ut liceat ingredienti-
bus, & ſit liberum facere de bonis ſuis ſecundùm quod
Dominus ſpiraverit, quod etiam habetur in d. Clem. *Exi-*
vi, §. Dubitaverunt, de ver. ſignific. & notat Bart. *d. l.4.*
50 *diſt.2. c.1. num.4.* Dummodo tamen ſervetur forma à Con-
cilio Tridentino præſcripta *in cap.16. ſeſſ.25. de Regular.* Et
hoc ſi diſpoſitionem fecerit inter vivos; ſecus in ultima vo-
luntate; quia decretum *d. cap.16.* locum non habet in te-
ſtamentis, & aliis ultimis voluntatibus, ut declaravit Sac.
Congregatio ejuſdem Concilii Interpres.
51 Et hæredes inſtituti in teſtamento profitentis ſtatim ca-
piens illius hæreditatem etiam non expectata morte natu-
rali, ut Bart. concludit *d. diſt.2.cap.2.*
52 Porrò concluſio ſuperiùs firmata, & illius declarationes
vendicant ſibi locum in hæreditate, vel fideicommiſſo uni-
verſali dumtaxat, non autem in legatis, ſeu relictis parti-
cularibus: nam etſi Fratres Minores etiam in communi
ſint incapaces legati bonorum immobilium, & conſequen-
ter etiam annui redditus, qui inter immobilia computan-
tur, ut eſt textus in Clement. *Exivi, §.Cumque annui red-*
ditus de ver. ſignif. quem dicit rotundum, & clarum,
Abb. *conſ.63. Vt veritas, poſt princ. verſ. Præterea part.2.*
tamen ſunt capaces ad effectum vendendi, & pretium
convertendi in ſuas neceſſitates, aut in uſum Fabricæ,
53 vel Sacriſtiæ; dummodo tamen pretium non ſit exceſſi-
vum, ita ut potiùs theſaurizatum, quàm pro neceſſitati-
bus imminentibus receptum, ut inquit Bart. *in eod. tractat.*
Minoritar. lib.1. diſtinct.2. cap.2. num.16. & ſeq. Jaſ. *in l.*
54 *Apud Iulianum, §. Conſtat num.41.ff. de legat.1.* Et dum-
modo legatum fiat ſub modo licito, aut etiam ſimpliciter,
quia ſub modo licito, factum intelligitur, ut probatur ex-
preſsè *in cap. Exiit, §. Præterea de ver. ſignific. lib.6.* & te-
net gloſ. in d. Clem. *Exivi col.5. in ver. Proinde verſ. Si*
autem modus, eod. tit. & ibi etiam Anchar. *num.13. verſ.*
Quandoque Fratribus relinquitur, Bart. in Authen. *Excipi-*
tur, C. de bon. quæ liber. & in d. tract. Minoritar. lib.2. di-
ſtinct.2. cap.1. num.9. & diſtinct.4. cap.1. num.19. Abb. *d.*
conſ.63. num.8. part.2. Rot. coram Burat. *deciſ.245.num.18.*
Et alias cenſuit Sac. Congregatio Concilii ut dixi *in cap.*
Nimis prava num.50. de exceſſ. Prælator. ubi etiam ple-
nè videas, quorum legatorum ſint capaces Fratres Mi-
nores tam de familia, quàm ex reformatione, *à num.46.*
uſque ad num.61.
55 Sed hic incidit pulchra dubitatio, An valeat legatum
annui redditus factum valetudinario, ſeu infirmariæ Fra-
trum Minorum S. Franciſci.
56 Videtur reſpondendum non valere, quia pro neceſſitati-
bus infirmorum Regula permittit tantùm ut Fratres recur-
rant ad amicos ſpirituales pro eleemoſynis manualibus, ut
patet *in cap. Exii, §. Nec quidquam verſ. In alio quoque Ca-*
pitulo de ver. ſignific.lib.6. ubi ſic legitur, *Miniſtri, & Cu-*
ſtodes pro neceſſitatibus infirmorum, & aliis Fratribus indu-
endis per amicos ſpirituales ſolicitam curam gerant ſecun-
dum loca, & tempora; & frigidas regiones. Et in Clem.
Exivi, §. Porrò cum dictus Sanctus eodem tit. ibi: *Recur-*
ſus ad amicos ſpirituales pro pecunia in duobus caſibus tan-
tum ſecundum Regulam conceditur, videlicet pro neceſſita-
tibus infirmorum, & Fratribus induendis. Hæc autem pro-
viſio fuiſſet inanis, & fruſtratoria, ſi pro uſu infirmorum,
liceret Fratribus habere annuos redditus.
Præterea hæ duæ neceſſitates, videlicet pro infirmis, &
pro fratribus induendis in Regula æquiparantur, ut in locis
proximè citatis. Sed pro fratribus induendis certum eſt
non licere illis obtinere annuos redditus, *d. cap. Exiit, §.*
Porrò, & fatentur omnes. Ergo nec pro neceſſitatibus in-
firmorum, *cap. Translato de Conſtitut. & cap.2.de translat.*
Epiſcop.cum ſimil.
57 Ad hæc legatum annuum Fratribus Minoribus relictum
pro alimentis non valet, ſecundùm Bart. *in l. Servo alieno*
in princip. & ibi etiam Imol. *ff. de legat.1.* Feder.de Sen. *conſ.*
12. Fratres num 7. verſ. Quod non ſit capax, Duenn. *regul.*
381. in 1.limit. num.1. verſ. Quod eſt verum niſi annuum,
58 Anton.Gabriel. *lib.4. tit. de legat. concluſ. 1. num.27.* Ergo
nec valet legatum annuum pro medicis, & medicinis, &
ſic pro uſu infirmariæ; quia legatis alimentis veniunt non
ſolùm cibaria, habitatio, & veſtitus *ut in l. Legatis, ff.*
de alimen. legat. Sed medicinæ, ſalarium medici, ſtratum,
& omnia ad victum neceſſaria, *l. Sicut impendia, ff. de*
uſufr. l. Verbo victus, ff. de ver. ſignific. Bart. *in l. Si cum*
dotem, §. Sin autem num.9. ff. ſolut. matrim. Iaſ. *poſt alios*
in l. Cum ii, §. Qui tranſigit, ff. de tranſact. Riminald. Jun.
conſ.132. num.11. lib.2.
Et confirmatur, quia ſi regula non permittit, ut Fra-
tres Minores pro neceſſitate victus habeât redditus annuos,
quia in certa mendicitas debet eis victum tribuere, ut dicit
textus *in cap. unic. §.1. de Religioſ. domib. lib.6.* & tradit Fe-
der. de Sen. *ubi ſupra,* & Abb. *conſ.63. Vt veritas num.2.*
lib.2. longè minus cenſetur permittere, ut habeant reddi-
tus annuos pro medicinis, & medicis, quorum non eſt
adeò præciſa neceſſitas ſicut victus, ſine quo vivere non
poſſumus, *d.l. Verbo victus, & l. final. ff. de alim. pupill.*
præſtan. Et in propoſito notat Bald. in Auth. *Ingreſſi num.42.*
C. de ſacroſ. Eccleſ.
Accedit quod in d. Clem. *Exivi, §. Cùmque annui reddi-* 59
tus de ver. ſignif. Pro generali regula firmatur, ut cùm
annuos redditus obtinere paupertati, & mendicitati repu-
gnet, prædictis fratribus redditus quoſcumque, ſicut & poſ-
ſeſſiones, vel earum etiam uſum (*cum eis non reperiatur*
conceſſus) recipere, vel habere, conditione conſiderata
ipſorum, non liceat, quæ ſunt formalia verba illius text.
Qui ergo dicit eos poſſe habere annuos redditus pro uſu in-
firmorum, probare debet, quia ſtandum eſt regulæ quandiù
non probatur exceptio, *l. Ab ea parte, ff. de probat.* Gloſ. 1. *in*
fin. in c. Inter hæc 32. quæſt.1. Et cùm edictum ſit prohibito-
rium, omnes annui redditus cenſentur fratribus prohibiti,
niſi appareant conceſſi, ut probant illa verba textus, cùm eis
non reperiatur conceſſus, & notat Abb. *d. conſ.63. in princ.*
Quæ tamen exceptio, ſeu conceſſio, nec probatur, nec pro- 60
bari poteſt; quin potiùs conſtat de oppoſito tum ex ſuperiùs
deductis; tum quia à memorata prohibitione obtinendi red-
ditus quoſcumque excipitur tantummodo caſus pro Divino
cultu, ut ſi relinquatur annuatim frumentum pro hoſtiis,
vel vinum pro ſacrificio, aut pecunia pro luminibus, & ſi-
milibus, ut per Feder.de Sen. *d.conſ.12.n.4.* Bald. in d. Auth.
Ingreſſi num.59. Abb. poſt Bart. & Joan. de Lignan. *d.conſ.63.*
num.4. verſ. Secundò principaliter, Rota *deciſ.365. num.9.*
part.5. diverſ. Ratio eſt ſecundùm omnes, quia per hujuſ-
modi legata fratrum Mendicitas non relevatur. Ergo hæc
exceptio firmat regulam in contrarium in omnibus aliis ca-
ſibus, in quibus relevatur eorum mendicitas, ut per Abb.
loco citato, & conſequenter relictum annuum pro uſu infir-
morum non tenet.
Denique ſi liceret Minoritis pro uſu infirmariæ obtinere
annuos redditus, hinc eſſet aperta via excludendi prorſus
eorum mendicitatem: nam cùm redditus annui inter im-
mobilia cenſeantur à jure, ut dicitur *in d. §. Cùmque annui*
redditus: prætextu infirmorum poſſent non ſolùm cenſus,
& loca montium, ſed etiam poſſeſſiones, & eorum fructus,
imò & pingues hæreditates acquirere, cùm tamen ut legitur
in d. Clem. *Exivi, in §. Rurſus.* Vir Sanctus tam in exem-
plis, quàm verbis regulæ oſtenderit ſe velle, ut fratres ſui, &
filii Divinæ providentiæ innitentes, ſuos in Deum jacerent
cogitatus, qui volucres cœli paſcit, quæ non congregant in
horrea, nec ſeminant, vel metunt. Unde videmus nec fra-
tres Capuccinos, qui Regulam fratrum Minorum in ſua
puritate ſervant, nec fratres ſtrictioris obſervantiæ unquam
habuiſſe redditus annuos etiam ad uſum infirmariæ.
Quamobrem non valere legatum annuum factum infir-
mariæ fratrum Minorum tenet in puncto Joan. de Lignan.
in d.Clem. *Exivi,* relatus à Joan. de Anan. *conſ.30.* & ex
Recent. Sanchez *in Decalog. lib.7. cap.26. num.47. verſ.*
Nec credo verum, licèt ſupraſcriptas rationes non
ponderet.
Nec refert, quod idem Joan. de Anania *d. conſ.30.* 61
incipien. Viſa petitione num.3. verſ. Circa tertium, relatus
ſimpliciter à Rodriq. *quæſt. Regular. tom.2. quæſt.126. art.4.*
conſuluerit valere legatum uſusfructus factum infirmariis
Fratrum Minorum, quoniam movetur potiſſimum duo-
bus fundamentis.
Primum eſt, quia dictum legatum non fuit factum Fra-
tribus, ſed loco, juxt. text. *in l. Annua, §. Attia, ff. de ann. legat.*
De jure autem cuilibet Religioſo loco legari poteſt, *l.1. C. de*
ſa-

ſacroſ. Eccleſ. cum concordant. de quibus per eum, neque
hoc jus fuit ſublatum per d. Clem. *Exivi* , quæ ſecundùm
eum ſi legatur , & perlegatur à capite uſque ad finem ,
nullam facit mentionem quando relinquitur loco, ſed ſo-
lùm quando fratribus, allegat. Bart. *in tractat. Minoritar.*
lib. 1. *diſt.* 4. ubi tenet poſſe relinqui Eccleſiæ fratrum Mi-
norum , licèt non poſſit relinqui fratribus, & legatum
acquiri Eccleſiæ Romanæ, de cujus proprietate ſunt Ec-
cleſiæ fratrum Minorum, ut d. Clem. *Exivi*, §. *Loca verò*.
62 Verùm hoc primum fundamentum deridet, & dicit eſſe
omninò falſum, Bald. in Authen. *Ingreſſi num.* 55. *Cod. de ſa-*
croſ. Eccleſ. nam aut ſumitur Eccleſia materialiter pro ædi-
ficio ; & hoc modo Eccleſia non eſt ſufficiens medium ad
acquirendum Eccleſiæ Romanę civili acquiſitione , quia
eſt quid inſenſatum, quod nec capere, nec velle poteſt, ſi-
cut ſi dicerem, lego fundo Titii, non propterea acquirere-
tur Titio, niſi eſſet jus prædiale, quod ineſſet rei, *l. Pecoris,*
ff. de ſervit. ruſticor. prædior. l. Ut pomum, ff. de ſervit. Aut po-
nitur Eccleſia formaliter, & ſignificative, *l. Mortuo, ff. de fi-*
dejuſſor. & tunc cùm ſignificet quid abſtractum à genere ,
id eſt ipſam ſpeciem, hoc eſt Collegium fratrum Mino-
rum, quia Eccleſia, & Collegium idem ſunt , ut idem
Bald. dixit *in Rubr. Cod. de ſacroſ. Eccleſ.* ſequitur ut non
poſſit acquiri mediante organo , & organum ſit inhabile,
acquiſitio impeditur, *l.* 1. §. *Cæterum, ff. de acquiren. poſſeſſ.*
l. Quæcunque gerimus, ff. de action. & obligat. l. Tria prædia,
ff. de ſervit. ruſticor. prædior. & quod notatur in Clem. *Reli-*
gioſus, de Procur. & maximè quia impedimentum Regulæ
videtur eſſe de jure naturali, & Divino . Itaque in his ,
quæ requirunt medium, ceſſante medio, ceſſat acquiſitio,
& inanimata non quærunt, niſi ſit acquiſitio; quæ proce-
dat immediatè propter rem ipſam, ut ſervitus, *leg. Qui fun-*
dum, ff. Quemadm. ſervit. amit.
Præterea Bald. ad confundendum, ut ipſe ait , Bartoli
errorem, ſubjicit alias duas rationes . Prima ratio eſt ex
parte voluntatis teſtantis ; quia relinquere Eccleſiæ Ro-
manæ, non eſt relinquere pauperibus, ſicut teſtator intel-
lexit, *l. Non dubium* , *Cod. de teſtam.* Unde opinio Bartoli
eſt contra mentem teſtantis . Secunda ratio eſt , quia
Joannes XXII. in Extravag. *Ad conditorem*, §. *fin. de verbor.*
ſignific. renunciavit omni acquiſitioni dominii per dictos
fratres faciendæ Eccleſiæ Romanæ . Ergo eodem modo re-
nunciavit acquiſitioni faciendæ per Eccleſiam fratrum ,
cùm inter fratres, & Eccleſiam ſit quædam conjunctio in-
ſeparabilis . Et ita contra Bartolum dicit ſe in facto con-
ſuluiſſe: ejus conſilium habetur *in* 4. *volum. conſil.* 416. *Vi-*
ſa ſubſtitutione , ubi in fine concludit his verbis, *Ridicu-*
lum eſt dicere , *Non poteſt relinqui fratribus* , *ſed poteſt re-*
linqui Eccleſiæ , ut dicit Bartolus; *hoc enim quid aliud eſt* ,
niſi verba ſacra cavillari , *& mentem juris lacerare* . *Un-*
de poteſt ſibi dici ; *littera ſua occidit* ; *ſpiritus autem vivifi-*
cat . Hæc Bald. cujus opinionem ſequitur , & pluribus
confirmat ejus diſcipulus Petr. de Anchar. in dict. Clemen.
Exivi col. 3. *num.* 5. *verſ. Sed quæro, An idem ſit*, Angel. in
Auth. *de Eccleſ. tit.* §. *Si quis autem, il ſecondo*, & Barbat.
in cap. Nos quidem col. final. de teſtam.
Quid plura ? Idemmet Bart. poſteà re accuratiùs per-
penſa ſe retractavit *in l.* 1. *num.* 5. *C. de conduct. & Procurat.*
Dom. Auguſt. lib. 11. ubi ait : ſi legatum relinquitur Eccleſiæ
S. Franciſci , illud legatum eſt nullum, ſicut ſi relinquere-
tur fratribus de S. Franciſco, licèt tenuerim contrarium in
libello Minoritarum , & movetur per gloſſ. ibi, quæ expo-
nit domum, id eſt illos de domo.
Quæ rationes à fortiori procedunt in legato facto infir-
mariæ . In Eccleſia enim poteſt conſiderari ratio Divini
cultus , ut pro ſolvenda opinione Bartoli obſervat Abbas
d. conſ. 63. *num.* 4. *verſ. Hoc etiam ſentit Bartolus lib.* 2. quæ
tamen ratio in legato facto infirmariæ conſiderari non po-
teſt . Unde idem eſt in effectu legare infirmariæ , ac lega-
re fratribus infirmis. Neque enim teſtator accepit infirma-
riam pro ædificio , ſed pro fratribus, eoſque principaliter
contemplatus eſt, ut in propriis terminis dicit Joan. de
Lignan. in dict. Clem. *Exivi* . Idque vel invitus fatetur ip-
ſemet Joan. de Anan. *d. conſ.* 3. *num.* 7. ibi . Ergo in caſu no-
ſtro aſſignabuntur fructus dictarum poſſeſſionum infirma-
riæ S. Franciſci, & ſi ibi erunt infirmi , qui eis indigeant,
ſubveniet eis juxta votum defuncti, ſed fratres infirmi non
ſunt capaces, ut oſtenſum eſt ſupra . Ergo nec infirmaria :
& quemadmodùm ſervus, qui regitur à Domino , non eſt
capax eorum, quorum Dominus non eſt capax, *l. Non mi-*
nus, ff. de hæredit. inſtit. l. Si mihi, & tibi, §. fin. de leg. 1. ita ea-
dem ratione locus , qui regitur per fratres, non debet eſſe
capax eorum, quorum fratres non ſunt capaces, ut per Pe-
trus de Anchar. *ubi ſuprà*.
Secundum fundamentum Joan. de Anan. eſt , quia per 63
legatum uſusfructus factum infirmariæ non fit fraus dict.
Clem. *Exivi* , quæ ſolùm prohibet relinqui fratribus Mi-
noribus ad hoc, ut vivant ſine proprio , & in paupertate ,
quod non tollitur ſi relinquitur pro neceſſitatibus infirmo-
rum . Sed hoc quoque fundamentum eſt falſum, quia Re-
gula præcipit, ut fratribus infirmis provideatur ex mendi-
citate , & quæſtu quotidiano, ut probatum eſt ſupra : &
per annuos redditus relevatur eorum mendicitas ; unde
meliùs Joan. de Lign. *ubi ſuprà dicit*, legatum factum infir-
mariæ fratrum Minorum eſſe in fraudem paupertatis: & ut
Bald. inquit in d. Auth. *Ingreſſi num.* 57. hinc eſſet aperta via
fraudibus , & fieret fraus de homine ad nomen , ut in
Authen. *de nupt.* §. *Optimè*, *l. Si per impreſſionem, ff. Quod*
met. cauſ. omnis autem fraus eſt prohibita de jure naturali ; 64
& quidquid ratione fraudis prohibetur, tanquam jus natu-
rale de ſimilibus ad ſimilia extenditur, *l.* 1. *& l. ult. ff. Si quid*
in fraud. patr. l. Cùm hi, §. *Si cum lex*, *de tranſact.*
Secunda concluſio . Reliqui Mendicantes ſunt capaces 65
acquiſitionis bonorum immobilium in communi, non qui-
dem ut poſſideant, aut ſibi perpetuò retineant, ſed ut ven-
dant ; & pretium convertant in ſuas neceſſitates : hoc
enim non repugnat mendicitati, nec Religioſæ paupertati,
ut tenet gloſſa ordinaria, & ſolemnis *in cap.* 1. *in ver. Do-*
mum, de Religioſ. domib. lib. 6. quam ſequuntur communi-
ter Juriſtæ *in l. Julianus*, §. *Conſtat de legat.* 2. & Canoniſtę
hìc, præſertim Felin. *num.* 51. *& in cap. Filius, de teſtam.*
prout de communi teſtantur Hieronym. Gabriel. *conſil.* 28.
num. 3. *lib.* 1. Navarr. *in Comment.* 2. *de regular. num.* 50. *verſ.*
Si autem aliorum , & Menoch. *conſil.* 1014. *num.* 14. quam
etiam ſequuta eſt Rota apud Put. *deciſ.* 279. *lib.* 1. & Buratt.
deciſ. 245. *num.* 3. ubi allegantur aliæ deciſiones concordan-
tes . Imò illam gloſſam de conſuetudine obſervari affir-
mant Bald. *conſ.* 232. *col.* 2. *verſ. Nec obſtant verba lib.* 2. Ra-
phael. Cuman. *conſ.* 169. *col.* 2. *verſ. His tamen non obſtanti-*
bus, Dec. *conſ.* 550. *num.* 5. *verſ. Et concluſio ſupradicta*, Put.
& Buratt. *locis citatis* . Et quamvis illa gloſſa loquatur in
legatis, tamen idem eſſe in inſtitutione, ut ſcilicet valeat
ad effectum vendendi, & pretium erogandi in eorum ne-
ceſſitates , tenet Guidopap. *deciſ.* 327. Nicol. de Ubald. *in*
tractat. ſucceſſion. ab inteſt. Clericor. num. 5. ubi teſtatur de
communi, prout etiam atteſtatur Decius *hic num.* 70. &
alii apud Gabr. *de hæred. inſtituen. concluſ.* 1. *num.* 11. licèt Ra-
phael Cuman. *conſ.* 132. *& d. conſ.* 169. dicat hoc procedere
potius de conſuetudine, quàm de jure.
Sed tu adverte , quia hæc concluſio hodie locum habet 66
tantummodò in domibus profeſſis Societatis Jeſu, quæ li-
cèt ſint Mendicantes ex Regula , & renunciaverint con-
ceſſioni Concilii Tridentini *in cap.* 3. *ſeſſ.* 25. *de Regular.* ut
dicam in *ult. qu. num.* 82. *& num.* 84. tamen ſunt capaces ac-
quiſitionis poſſeſſionum , & annuorum reddituum, non
modo per viam legati, ſed etiam per viam inſtitutionis u-
niverſalis, non quidem ad effectum retinendi, ſed ſolùm
vendendi , & pretium erogandi in ſuas neceſſitates , &
alios pios uſus, ut in terminis reſolvit Rota coram Buratt.
in præallegat. *deciſ.* 245. *per totam*, ubi articulum plenè, &
accuratè examinat, & reſpondet objectis.
Verùm quoad alios Mendicantes, exceptis Capuccinis, 67
& Minoribus de Obſervantia S. Franciſci, prædicta con-
cluſio hodie non procedit ; quia S. Synodus conceſſit Mo-
naſteriis omnibus Mendicantium tàm virorum , quàm
mulierum , quibus ex Conſtitutionibus erat prohibitum ,
aut ex privilegio non erat conceſſum bona immobilia poſ-
ſidere, ut deinceps bona hujuſmodi poſſidere valeant , ut
in cap. 3. *ſeſſ.* 25. *de Regular.* Unde cùm jam ſint capaces bo- 68
norum immobilium in communi etiam ad effectum poſſi-
dendi, & ſibi perpetuò retinendi ; proculdubio excludunt
ſubſtitutum, ſicut alii non Mendicantes, ad præſcriptum
hujus Decretalis, prout firmant Navarr. *Comment.* 2. *de*
Regular. num. 54. & Sanchez *in Decalog. tom.* 2. *lib.* 7. *cap.*
16. *num.* 13. An autem ejuſmodi Monaſteria ſuccedant in
bonis feudalibus , examinavi latiſſimè *in cap. Quæ in Ec-*
cleſiarum ſuprà de Conſtitut. in quæſt. An Regularis ex Or-
dine Fratrum Prędicatorum ad Epiſcopatum aſſumptis ſuc-
cedat

cedat in feudo apertè poſtquam fuit conſecratus Epiſcopus
*à num.57.uſque ad num.*108.
69 Ulterius QUÆRO, An Regularis ex indulto Apoſto-
licò à Religione Fratrum Minorum de Obſervantia ad ter-
tium Ordinem S. Franciſci ex legitima cauſa translatus re-
cuperet jus ſuccedendi in bonis ſibi ex teſtamento, vel ab
inteſtato poſt translationem delatis.
70 Videtur reſpondendum recuperare hujuſmodi jus ſucce-
dendi, ac ſecundo Monaſterio acquirere ad inſtar Monachi
ad Epiſcopatum aſſumpti, qui ſuccedit in hæreditate ſibi
poſt aſſumptionem delata, eamque acquirit Eccleſia ad
quam fuit promotus, ut eſt textus in *cap. Statutum* 18. *q.* 1.
cujus hæc ſunt verba, *Monachus, quem Canonica electio à
jugo Regulæ Monaſticæ Profeſſionis abſolvit, & ſacra or-
dinatio de Monacho Epiſcopum facit, velut legitimus hæres
paternam ſibi hæreditatem poſtea iure vendicandi poteſtatem
habeat*. Hæc ibi. Nam quamvis Monachus factus Epi-
ſcopus non deſinat eſſe Monachus, nec abſolvatur à ſub-
ſtantialibus Regulæ; ideòque nec proprium habere poſſit,
*cap. Cum ad Monaſterium in fin. de ſtat. Monach. & cap. De
Monachis* 16. *qu.* 1. gloſſ. *in cap. Quorumdam in ver. Mendi-
cantium, de elect. lib.6. & in d. cap. Statutum in ver. Legiti-
mus*, & docet S. Thom. *in* 2. 2. *qu.*88. *art.* 11. *ad* 4. tamen ut
alia Eccleſia acquirat ex perſona illius, ad ſubſtantialia Re-
ligionis non pertinet. Ideòque Gloſſ. Archid. Turrecr. &
alii DD. exponentes verba illa, *paternam ſibi hæreditatem
poſtea iure vendicandi poteſtatem habeat*, verbum illud, *ſibi*,
interpretatur, id eſt, Eccleſiæ ſuæ.
Et cùm Archiepiſcopus Goanus, cujus conſultationes
ſan. mem. Paulus V. ad S. Congregationem Concilii reje-
cit, inter alia quæſiviſſet, An ſpolia Epiſcopi Regula-
ris morientis ab inteſtato pertinerent ad Cameram
Apoſtolicam, an ad ſucceſſorem beneficii. Et Cardina-
lis Serra teſtatus eſſet Cameram Apoſtolicam ibi quoad
ſpolia nihil prætendere: Sac. Congregatio reſpondit bona
poſt conſecrationem acquiſita ad propriam Eccleſiam per-
tinere, per *d. c. Statutum*, & doctrinam Navarr. *de reddit.
Eccleſ. qu.* 1. *in* 9. *admonitione num.* 1. *& ſeqq.*
71 Quamobrem ſicut Regularis ad dignitatem ſæcularem
translatus licèt ex ſe ſit incapax ſucceſſionis, acquirit Ec-
cleſiæ ſuæ hæreditatem ſibi delatam poſt translationem:
eodem modo translatus ad Religionem, quę bonorum ſit
capax in communi, acquirit ſecundæ Religioni, & per
text. *in d. c. Statutum*, Fratres Minores S. Franciſci de
Obſervantia translatos ad Religionem bonorum capacem
fieri habiles ad ſucceſſionem bonorum, quæ ſibi poſt trans-
lationem deferuntur, itaut acquirant ſecundo Monaſte-
rio, tradit in puncto Bart. *in tract. Minorit. lib.* 4. *diſtin.* 2.
cap. 3. ubi refert ſic prius determinaſſe Franciſcum de Aſſiſ-
ſio Decretorum Doctorem: ſequuntur Nicol. de Ubald. *in
tractat. de ſucceſſ. ab inteſt. Clericor. par.* 1. *num.* 3. *verſ. Et idem
ſi eſſet translatus ad Monaſterium capax*, Jaſ. *in l. Ex facto*,
§. final. ſub num. 10. *verſ. Adde etiam quod Bart. ff. de vulg.*
72 Summa Angel. *in ver. Religio num.* 28. Redoan. *de ſpol. Cle-
ricor. qu.*8. *num.* 22. & DD. hìc maximè Felin. *num.* 50. *verſ.
Et adde quod ſi Frater Minor*. Ratio eſt, quia Regularis ad
alium Ordinem translatus nihil habet commune cum pri-
ma Religione, ut ſtatuitur decreto Chalcedonen. Conc.
cap. 10. in hæc verba, *Si quis iam translatus eſt ab alia Ec-
cleſia in aliam, nihil habet commune cum priore Eccleſia*, re-
73 fertur *in cap. Si quis iam* 21. *qu.* 2. ad idem text. *in cap. Ne pro
cuiuslibet* 16. *qu.* 1. Ideòque deſinit eſſe filius prioris Mona-
ſterii, ut dixit gloſſ. Joan. Andr. *in d. c. Statutum in ver. Reſti-
74 tuat in fin.* & regulatur in omnibus ſecundùm Inſtituta Re-
ligionis, ad quam transfertur, *cap. Recolentes, de ſtatu Mo-
nachor.* ſecundùm Navarr. *de Regular. conſ.* 61. *num.* 5. *& conſ.*
64. *per tot.*
75 Quæ tamen concluſio duas recipit declarationes. Pri-
ma eſt, dummodò Regularis ad laxiorem translatus fuerit
ob cauſam infirmitatis, debilitatis, complexionis, vel
aliam ſimilem: ideòque in dubio appoſita ſunt verba illa,
ex legitima cauſa, aliàs enim ſi ob demerita fuerit transla-
tus, jus ſuccedendi non recuperat, ſecundùm Bart. *dict.
tract. Minorit. diſtin.* 3. *cap.* 3. *in fine*. Quia, inquit, illa ab-
ſolutio magis eſt ad pœnam, quam ad prǽmium, & con-
ſentiunt Jaſ. & Angel. *locis citatis*.
76 Secunda declaratio eſt, dummodò hæreditas eidem Re-
gulari deferatur poſt tranſitum ad laxiorem, id eſt, poſt
profeſſionem in ſecunda Religione emiſſam, cùm anteà non
dicatur canonicè translatus, *cap. Cum ſingula, §. final. de præ-
ben. lib.*6. Navarr. *conſ.* 61. *Quidam Abbas num.* 2. *de Regular.*
Hæreditas enim ante hujuſmodi tranſitum delata, ſiqui-
dem fuerit agnita per conſanguineos, non acquiritur per
Regularem poſteà translatum, cùm jam ſit aliis acquiſita,
ut decidit Bart. *ubi ſuprà cap.* 2. Bald. *in l. Si alienum, §. In ex-
traneis num.* 7. *verſ. Secundò facit, ff. de hæredib. inſtituen.* Fe-
deric. de Sen. *conſ.* 26. Felin. *hìc num.* 50. *verſ. Et adde quod ſi
Frater Minor*, & Pariſ. *num.* 185. Sin autem hęreditas fue- 77
rit quidem delata ad eumdem Regularem ante translatio-
nem, ſed addita non fuerit pervenientes ab inteſtato; tunc
quamvis ex perſona illius ſecundùm Monaſterium poſſit
adire, ut per Feder. *dict. conſ.* 26. *per tot.* tamen hæc quęſtio
eſt magis dubitabilis, ut patet ex traditis ibi per Feder. Ni-
col. de Ubald. *loco citato*, & Bero. *hìc num.* 550. Ideòque in
propoſita quæſtione conſultò addita ſunt verba illa, *In bo-
nis ſibi poſt translationem delatis, &c.*
Non obſtant duæ Conſtitutiones Alexan. VI. quæ red- 78
dunt incapaces ſucceſſionis Regulares tranſeuntes ad Reli-
gionem capacem bonorum in communi: nam ambæ ſunt
reſtrictæ ad Fratres Minores de Obſervantia tranſeuntes ad
Ordinem Minorum Conventualium; atque in hunc ſen-
ſum referuntur à Redoan. *d. quæſt.*8. *num.* 38. & à Roder. *de
Regular. tom.* 2. *qu.*128. *art.* 1. *verſ. Advertendum tamen*, &
ab his, qui privilegia Mendicantium in compendium re-
degerunt *in ver. Hæreditas, verſ. Alexander VI.* Quod non
eſt hoc caſu, quia Fratres Tertii Ordinis non ſunt Con-
ventuales Minorum de Obſervantia; ideòque hujus caſus
ſolutio, tanquam non comprehenſi in Bulla, petenda eſt
ex diſpoſitione juris communis, ut notat gloſſ. *in cap. Conſti-
tutionem in ver. Prorogamus in fin. de Regular. lib.*6. Oldrad.
conſ. 22. *num.* 14.
Præſertim quia Conſtitutiones Alexandri ſpecialem ha-
bent rationem in ſuo caſu, id eſt, facilitatem, & frequen-
tiam tranſitus Minorum de Obſervantia ad Conventuales
ejuſdem Ordinis, quam ut compeſceret Alexander, inter-
dixit tranſeuntibus ſucceſſionem in bonis ad eos quomo-
documque delatis; atque ita Conſtitutiones ad hunc ca-
ſum non ſunt extendendæ, ſive verba, ſive rationem illa-
rum conſideremus ad gloſſ. mag. *in fin.* in Clem. 1. *de ſent.
excommun.*
Quibus tandem accedit, quòd Conventuales dicuntur 79
Fratres, qui ab antiqua ſua perfectione, & Regulæ Obſer-
vantia declinantes, à Sede Apoſtolica impetrarunt facul-
tatem bona immobilia in communi poſſidendi, ut patet ex
prima parte Chronicarum Ordinis Minorum, & refert Fra-
ter Ludovicus Miran. *in Manual. Prælat. tom.* 1. *qu.* 12. *art.* 1.
Fratres autem Tertii Ordinis ſunt capaces bonorum im- 80
mobilium in communi ex Regulæ inſtituto. Unde etiam
ex hoc capite potuit moveri Alexander Pontifex ad prohi-
bendam ſucceſſionem Regularibus translatis ad Conven-
tuales tantùm, qui ex vi Regulæ non poſſent ſuccedere,
non autem translatis ad alias Religiones, quarum inſtitu-
ta non prohibent ſucceſſionem. Et ita reſolutum.
Ultimò QUÆRO, An Societas Jeſu, ejuſque domus, 81
collegia, & perſonæ ſint verè, & propriè Ordinis Mendi-
cantium?
Extra controverſiam eſt, Societatem profeſſam, & il- 82
lius domus, ex ſui natura, non autem ex indulto, ſeu pri-
vilegio eſſe Mendicantes. Quandoquidem ex Regula fun- 83
damentali ad litteram inſerta *in Conſtitutione Pauli III.* 25.
incipien. *Regimini*, §. 10. & paulò uberiùs repetita *in Conſti-
tutione* 9. *Iulii III.* quæ incipit, *Expoſcit*, §. 11. cautum eſt,
ut infrà, videlicet: Sic voveant ſinguli, & univerſi perpe-
tuam paupertatem, ut non ſolùm privatim, ſed neque
etiam communiter poſſint profeſſi, vel ulla eorum domus,
aut Eccleſia ad aliquos proventus, redditus, poſſeſſiones,
ſed nec ad ulla bona ſtabilia, præter ea, quæ opportuna
erunt ad uſum proprium, & habitationem, retinenda
jus aliquod civile acquirere, rebus ſibi ex charitate dona-
tis ad neceſſarium vitæ uſum contenti, *& in Conſtitutioni-
bus Societatis par.*6. *cap.* 2. *num.* 2. ampliùs additur, ut in
domibus, vel Eccleſiis redditus nulli, ne Sacriſtiæ quidem,
aut fabricæ applicati haberi poſſint, ſed neque ulla alia ra-
tione, ſed in ſolo Deo fiducia conſtituatur. Quæ verba
convincunt Societatem ipſam in arctiſſima paupertate
fundatam eſſe. Id quod affirmat Menoch. *conſ.* 1014. *n.* 15.
Hieronym. Gabr. *conſ.* 28. *num.* 1. *&* 2. *lib.* 1. *& complures
alii ex recentioribus*. Et quamvis Societas profeſſa omni-
mo-

modam babeat adminiſtrationem redditnum Collegiorum: tamen cùm illos in proprios uſus convertere nequeat, ut diſponitur in formulis primævi inſtituti, ut ſuprà inſerti in præcitatis Conſtitutionibus Pauli III. & Julii III. ortobique in §. 11. adeò ut nec Præpoſitus Generalis poſſit ſuper hoc diſpenſare, ut *in Conſtitut. Societatis par. 4. cap. 2. num. 5.* hujuſmodi ſuperintendentia, & adminiſtratio mendicitatem oon excludit, ut in hac ſpecie obſervat Hieronymus Gabr. *d. conſ. 28. num. 2. verſ. Nec repugnat*. Quare cum Societas profeſſa ex regula redditibus careat, eique victum præbere ſoleat incerta mendicitas: hæſitari non poteſt, quin verè & naturaliter illi conveniat diffinitio Mendicantium, quæ habetur *in cap. unic. §. Confirmatos, de relig. domib. lib. 6.* ut infrà latiùs explicabitur, & conſequenter hac in parte Declaratoria Pii V. de qua infrà *in 6. fundamento*, in alium ſenſum detorqueri non poteſt, ut ex pluribus de-
84 ducit Rota coram Buratto *deciſ. 245. num. 1. & ſeqq.* cùm præſertim eadem Societas adhuc in puritate regulæ perſeveret, quippè quæ in Domibus Profeſſorum, vel eorum Eccleſiis ceſſit juri ſuo, & reounciavit conceſſioni Concilii Tridentini, *de qua in cap. 3. ſeſſ. 25. de regular.* ot ex Patribus Societatis referunt Molin. *de iuſt. & iur. tract. 2. diſp. 139. col. 2.* & Thom. Sanch. *in Decalog. tom. 2. lib. 6. cap. 18. num. 11.*

85 Idemque per omnia dicendum eſt de Coadjutoribus formatis. Tum quia ut diſponitur *in Conſtitutionibus Societatis par. 6. cap. 2. num. 4.* Coadjutores quamdiu in Domibus erunt, quæ ex eleemoſynis vivunt, & ipſi eodem modo vivent: unde & illis propriè convenit Meodicantium diffinitio, de qua *in d. §. Confirmatos*. Tum quia Declaratoria Pii V. hos quoque Coadjutores complectitur.

86 Itaque punctus concertationis reſtringitur ad Collegia, & Scholaſticos in eis degentes. Ratio dubitandi eſt, quia ex primævo Inſtituto, ut præfertur, inſerto in præcitatis Bullis Pauli §. 11. & Julii §. 10. Societas poteſt habere in Univerſitatibus Collegium, ſeu Collegia habentia redditus, cenſus, ſeu poſſeſſiones uſibus, & neceſſitatibus
87 Studentium applicandas. Ergo Collegium, & Studentes non ſunt Meodicantes, quia ut diffinitur *in d. cap. unic. §. Confirmatos, de relig. domib. lib. 6.* Mendicantes ſunt, quibus ad congruam ſuſtentationem redditus, aut poſſeſſiones habere profeſſio, ſive regula quælibet interdicunt, ſed per quæſtum publicum tribuere victum ſolet incerta mendicitas, & notat gloſſ. 2. *in cap. unic. de exceſſ. Prelat. lib. 6. & in cap. Quorundam in ver. Mendicantium, de elect. eodem libro*, & Doctores paſſim. Vel certè dicuntur Mendicantes, qui ex Regula, vel Conſtitutionibus non poſſunt habere proprium etiam in communi, ſecundùm Calderin. *conſ. 17. de Regular.* & eſt eſpreſſum in Conſtitutione II. Bonifacii
88 VIII. inferiùs adducenda. Habent enim pro dote mendicitatem, ut inquit Gemin. *conſ. 40. num. 7. verſ. Hoc idem probat*. Cùm igitur Collegiis, & eorum Scholaſticis non competat diffinitio Mendicantium, utique nec diffinitum, §. 1. 27. qu. 2. Calder. *dicto conſ. 17.* ubi hoc argumento conſuluit Ordinem Servorum non eſſe ex Mendicantibus.

Nec tollit obicem, quòd omnimoda gubernatio, & ſuperintendentia ſuper dicta Collegia ſit penes Præpoſitum, vel Societatem. Quoniam hoc non impedit, quin dominium redditnum, & poſſeſſionum remaneat penes Collegia, cùm totum, & iotegrum inſumere debeant in Scholarium neceſſitates, & nihil prorſus in uſus proprios convertere valeant, ut in prædictis Conſtitutionibus, *d. §. 10. & 11.* Atque ita Præpoſitus Generalis eſt nudus, & ſimplex miniſter, non dominus, ad text. *in l. Si quis Titio*, & ibi Bald. *num. 2. & 3.* & Doctores, *ff. de leg. 2.* Menoch. *conſ. 66. num. 16. verſ. Secundo*. Exemplo tutoris, qui bonorum pupillarium omnimodam babet adminiſtrationem, dominio tamen penes pupillum remanente, ut *l. Obligari, ff. de author. tutor. cum multis ſimilibus*. Ideòque in litteris Pii IV. incipien. *Exponi nobis*, Domus Probationis, & Collegia Societatis dicuntur habere, vel poſſe habere bona ſtabilia juxta regularia illius inſtituta; habere enim propriè quis
89 dicitur jure dominii, *l. Habere, ff. de verbor. ſignificat. c. Nolo, §. Nulli liceat in Societate noſtra, & cap. Non dicatis 12. qu. 1.* Buratt. *dict. dec. 245. num. 7.*

90 Et augetur difficultas, quia Scholaſtici in Societate nedum ſunt capaces bonorum in communi, ſed etiam in particulari: nam ut habetur in Conſtitutionibus Societatis *par. 6. cap. 2. num. 11. in declarat. litt. H.* poſt votum paupertatis poſſunt retinere dominium bonorum ſuorum conſcio, & approbante Superiore; quod videtur repugnare non ſolùm mendicitati, ſed etiam paupertati religioſæ, ot *in dict. §. Nulli liceat*, & expreſſiùs *in cap. Cum ad Monaſterium, §. Nec æſtimet Abbas, de ſtat. Monachorum*.

Cæterùm etſi præmiſſa primo intuitu valdè urgere vi- 91
deantur, exiſtimo tamen pro veritate omninò tenendum eſſe, Collegia, & Scholaſticos eſſe verè, & propriè Ordinis Meodicantium ex fundamentis infraſcriptis. Et primò, una & eadem religio non poteſt ſimul eſſe diverſorum Ordinum, Clem. 1. & ibi Cardin. *num. 10. verſ. Et pro hoc ratio, de elect. cap. Recolentes, §. Cæterum, de ſtatu Monachor.* alioquin Religio non eſſet una, ſed multiplex, *cap. Loquitur Dominus 24. qu. 1.* ſed Scholaſtici unà cum Coadjutoribus 92
formatis, & ſolemniter profeſſis ſunt una, & eadem Religio, & Societas, ut patet in ejus Conſtitutionibus *par. 1. cap. 1. nu. 1.* obi ſic legitur, *Scholaſtici approbati etiam modo quodam interiore, quàm admiſſi ad probationem, in corpus Societatis cooptantur, & ibi in declarationibus litt. A. Societatis nomen dicitur continere cum Profeſſis, & Coadiutoribus formatis etiam Scholaſticos approbatos*, & immediatè ſubjungitur, *ex his enim tribus partibus Societatis corpus conſtat*. Ergo Scholaſtici non poſſunt eſſe alterius Ordinis, quam ſint Coadjutores formati, & Profeſſi, de quibus non cootrovertitur, quin ſint Ordinis Mendicantium.

Et confirmatur, quia Ordines Mendicantes à non 93
Mendicantibus differunt ſpecie, Clem. *Ut profeſſores*, & ibi gloſſ. in *ver. Quoslibet, de regular. cap. unic. in princip.* ibi, *diverſorum Ordinum, præcipuè Mendicantium, de relig. domib. lib. 6.* gloſſ. *in cap. Conſtitutionem, in ver. Religionibus, de Regular. eodem lib.* & admittunt ſcribentes omnes hìc, *Mendicantes enim ad vitam activam, Monaſtici verò, & non Mendicantes ad vitam contemplativam ſunt inſtituti*;
& Religionum diverſitas ſumitur ex fine ad quem ordinan- 94
tur, ot docet S. Thomas *in 2. 2. qu. 188. art. 1. & 2.* & Jo. Andr. *in cap. Sane num. 4. de regular.* Ergo fieri non poteſt ot una, & eadem Religio, & Societas conſtet ex Ordinibus Mendicaotium, & non Mendicantium, eſſet enim corpus ex diverſis naturis, & monſtruoſum inſtar Chimeræ, & Hippocentauri, quæ licèt ſint ſimilia entibus, tamen non ſunt entia, ut ait Bald. *conſ. 9. in fin. num. 8. verſ. Et ad clariorem lib. 1.* Nec talis dici poſſet Societas, ſed potius diſſocietas, cùm rationi repugnat, ut homines diſparis profeſſionis, vel ordinis ſimul ſocientur, ut legitur in dicta Clem. 1. *de elect.* Et quamvis in Societate quidam mendicent, ut Profeſſi, & Coadjutores; quidam verò ſtudiis vacantes actu non mendicent; hinc tamen difformitas Ordinis non inducitur: nam ſicut in corpore humano eſt membrorum varietas per diverſa officia, quia non omnia membra eundem actum habent, & tamen idem eſt corpus, ot *cap. Singula 89. diſt.* ita in corpore Societatis, quamvis diverſa ſint Scholaſticorum, & Profeſſorum miniſteria, unum tamen eſt corpus, una Societas mendicans, & unus Ordo, ad quod facit optimè *d. c. Loquitur 34. qu. 1.* & Extravag. *Unam ſanctam, de maior. & obed.* & probatur clariſſimè in Conſtitutione II. Bonifacii VIII. quam infrà adducemus in reſponſione ad objecta.

Secundò, ad dignoſcendum cujus naturæ ſit Univerſi- 95
tas, vel Societas, inſpici debet natura majoris partis; i-
deòque Collegium, in quo ſimul ſunt Clerici, & Laici, ſi 96
major pars ſit laicorum, cenſetur laicale, & è converſo, quia major pars trahit ad ſe totum, *l. Quod maior, ff. ad municipal.* & tenent Bart. *in l. fin. nu. 15. ff. de Colleg. illicit.* Abb. *in cap. Ex litteris num. 3. de Conſtit.* Covarr. *pract. qu. cap. 36. num. 5. verſ. Tertio*. Similiter Univerſitas mixta aſſumit 97
naturam à potentiori, ſeu digniori, *cap. Quod in dubiis, de Conſecr. Eccleſ. vel Altar.* Abb. per illum textum *in cap. De iure in 1. notab. verſ. Item ex hoc, de iurepatr.* Unde videmus Collegium, quod mixtum eſt Doctorum Juris Canonici, & Juris Civilis, judicari Collegium Canoniſtarum, ut per Abbat. *loco proximè citato*, & Lambert. *in tractat. de iurepatr. lib. 1. par. 2. in 4. qu. art. 3. num. 2.* Sed in Univerſitate Societatis Jeſo duæ ex tribus partibus, proculdubio ſunt Mendicantes, nempè Profeſſi, & Coadjutores formati, ut ſuperiùs oſtenſum eſt. Item hæ duæ tertiæ partes ſunt abſque dubio potentiores, & digniores, quia Scholaſtici ſunt tertiæ claſſis, Coadjutores ſecundæ, Profeſſi primæ, ut patet in ejus Conſtitutionibus, *cap. 1. exam. num. 7.*

& Pro-

& Profeſſi ſunt in Societate præcipui, & ipſi tantùm habent votum activum, & paſſivum in electione Præpoſiti Generalis, ut *par. 5. cap. 1. litt. A.* Ergo tota hæc Univerſitas, & Societas cum ſuis Profeſſis, Coadjutoribus, & Scholaſticis cenſetur Ordinis Mendicantium, cùm præſertim hoc caſu ſit etiam favorabilius, ut major, & dignior pars trahat, & non trahatur, Put. *deciſ. 157. lib. 3.*

98 Tertiò, Caput Societatis, id eſt, Præpoſitus Generalis, eſt verè, & non fictè Mendicans, ut explicitè declaravit Pius V. in Conſtitutione, de qua infrà in *6. fundamento*, in illis verbis: *Illam ſcilicet Societatem, & illius Præpoſitum, &c. verè, & non ficte Mendicantes fuiſſe, eſſe, & fore.* Ergo non ſolùm Profeſſi, & Coadjutores, ſed etiam Capiti ſubjecti ſunt naturaliter Mendicantes, quia membra ſunt illius naturæ, cujus eſt caput, *l. Cum in diverſis, ff. de relig. & ſumpt. funer. c. Cum liceat, de præſcr.* Cagnol. *in proœm. Digeſtorum num. 22.* & in terminis Gabr. *d. conſ. 28. n. 7. & 8. lib. 1.* Alioquin Præpoſitus Generalis non eſſet caput Ordinis, ſed caput Ordinum, & Scholaſtici, & Profeſſi cum Coadjutoribus eſſent duo corpora ſub uno capite, quaſi monſtrum, *l. Extrav. Unam ſanctam, verſ. Igitur, de maior. & obed. cap. Quoniam, de offic. ordin.*

99 Quartò, ſi Collegia Societatis eſſent Ordinis non Mendicantium, non liceret Profeſſis, & Coadjutoribus ad illa tranſire, ut ibi officia, & adminiſtrationes aſſumerent: Hoc enim eſſet contra Concilium Viennenſe in Clem. 1. *de Regular.* cui in Conſtitutionibus Societatis non reperitur derogatum, prout requiritur, *cap. Ex parte, de Capell. Monach.* Oldrad. *conſ. 326. num. 1.* Sed conſequens eſt falſum, quia ut habetur *par. 4. earundem Conſtitutionum cap. 2. nu. 1. Declarat. litt. F.* & Coadjutores, & Profeſſi poſſunt tranſire ad Collegia, ut ibi ſint Adminiſtratores, Concionatores, Lectores, Confeſſarii, Viſitatores, & ſimiles. Ergo & antecedens.

100 Quintò, religioſi non ſortiuntur naturam, & denominationem ex medio, ſed ex fine ad quem tendunt, ut per D. Thomam *in 2. 2. qu. 288. art. 1. in corpore*, Joan. Andr. *in d. cap. Sane num. 4. de regul.* Cardin. in Clem. 1. *num. 13. de elect.*

101 Ideòque Novitii, licèt non ſint Monachi, aut Regulares cum effectu, cùm adhuc ſæculo non renunciaverint, tamen quia tendunt ad profeſſionem, appellantur religioſi, *cap. Religioſo, §. Quamvis autem, de ſent. excommun. lib. 6.* Cardin. in d. Clem. 1. *num. 2. & 5.* Rebuff. *in Prax. tit. de diſpenſat. cum regul. num. 23.* & patet ex notatis per Hoſtienſ. *in cap. Statuimus num. 4. verſ. Nec obſtat, de regul.* & per gloſſam magnam *in cap. Beneficium poſt mea. verſ. Item talis, eodem tit. lib. 6.* ubi ait: Novitios eſſe religioſos licèt revocabiliter: Scholaſtici autem Societatis non ſunt in Collegiis, ut ibi perpetuò maneant, ſed tanquam in via ad Societatem profeſſam. Collegia enim inſtituta ſunt, ut ſint Seminarium Societatis, ut dicitur in præallegata Bulla Julii III. §. 10. Idcircò enim admittuntur, ut poſtquam docti evaſerint, in Societatem ingredi, & Profeſſi, vel Coadjutores eſſe valeant. Ideòque elapſo tempore probationis emittunt tria vota ſimplicia, paupertatis, caſtitatis, & obedientiæ cum promiſſione ingrediendi Societatem, vel ut Coadjutores, vel ut Profeſſi, quemadmodum expreſsè diſponitur in Conſtitutionibus Societatis *c. 1. exam. num. 10.* Igitur Scholaſtici, quamvis in Collegiis habeant redditus in communi, tamen cùm ſint ibi quaſi in via, & in fieri, ut inquit Suarez *de Relig. tom. 4. lib. 1. cap. 2. n. 17.* meritò ab ipſa Societate Profeſſa, & Mendicante, ad quam tendunt, naturam & denominationem aſſumunt: facit text. *in leg. Si is qui quadraginta, §. Quædam*, ibi, *propriam formam, quæ ex conſummatione contingit, ff. ad leg. Falcid. & in leg. Stipulatio, §. Opus, ff. de oper. novi nunciat.*

102 Sed objicies, argumenta ſuperiùs propoſita concludunt quidem Scholaſticos eſſe Mendicantes, ſed non Collegia, quæ redditibus abundant. At reſpondetur hanc diſtinctionem ineptam eſſe, quia dum Canones, Concilia, & Conſtitutiones Apoſtolicæ loquuntur de Religionibus, Ordinibus, Societatibus, Eccleſiis, Monaſteriis, Domibus, & Collegiis Mendicantium, non accipiunt hæc nomina materialiter pro ædificiis; hoc enim modo non ſunt materia capax ſumendi victum ex mendicitate, quia ſunt quid inſenſatum, quod quidem nec capere, nec velle poteſt, ut formaliter ait Bald. in Authen. *Ingreſſi num. 55. C. de ſacroſanct. Eccleſ.* & Anchar. in Clem. *Ex vi num. 6. verſ. Præterea*, aut tu ſumis Eccleſiam pro ædificio, *de verbor. ſignific.* Rurſus non accipiunt hæc nomina, prout ſunt unum, non ſimpliciter, ſed aggregativè, quo ſenſu Collegium dicitur quaſi in unum collectum, & eſt Societas Collegarum, in uno honore poſitorum, quia hoc modo ſunt perſona ficta, ſeu repræſentata, *l. Mortuo, ff. de fidejuſſor.* non autem perſona vera, quæ eſt creaturæ rationalis individua ſubſtantia, ut egregiè declarant Jo. Monach. & Joan. Andr. *in cap. Romana num. 9. de ſent. excomm. lib. 6.* ac proindè Religiones, Societates, & Collegia ſic accepta cum ſint quid abſtractum, & præſcindens à ſingularibus hominibus, propriè dici non poſſunt Mendicantia; quia illis non convenit Mendicantium diffinitio, de qua *in d. cap. unic. §. Confirmatos, de relig. domib. lib. 6.* Impoſſibile enim eſt, ut ad neceſſariam ſuſtentationem victum ſumant ex incerta mendicitate tanquam res inanimatæ, ut notat Archid. *in d. cap. Romana num. 5. verſ. In univerſitatem*, Oldrad. *conſ. 65. in fin. verſ. Punitur pœnis*, Federic. de Sen. *conſ. 15. num. 6. verſ. Eodem modo*, Turrecrem. *in cap. In criminalibus num. 1. 5. qu. 3.* & ſi hoc modo acciperentur, nulla religio eſſet Mendicans in Eccleſia Dei. Igitur Canones, & Concilia, & Bullæ ne- 103
ceſſario uſurpant ſupraſcripta nomina pro perſonis ipſis, & quæ inſimul Ordinem, vel Societatem, aut Collegium conſtituunt, gloſſ. *in l. Sicut, §. fin. in ver Non debetur, verſ. Quia Univerſitas nihil aliud eſt, niſi ſinguli homines, qui ibi ſunt, ff. Quod cuiuſque univerſ. nom.* Anchar. *conſ. 158. Ex narratis num. 12. verſ. Ita è converſo*, Bart. in his terminis *in leg. 1. nu. 4. & 5. C. de conduct. & Procur. lib. 11.* nam ipſis tan- 104
tùm poteſt ad ſuſtentationem præbere victum incerta mendicitas ad præſcriptum *d. §. Confirmatos*. Cùm actus, & paſſiones, quę in facto conſiſtunt, ſint ſingulorum, non autem Collegii, vel Univerſitatis, ut in his terminis dixerunt Gemin. & Præpoſ. *in cap. Sicut vir 7. qu. 1.* relati à Philippo Probo *in addit. ad Monach. in d. cap. Romana num. 5. verſ. Ut veniamus, de ſentent. excommunicat. lib. 6.* & Silveſter *in ver. Excommunicatio 1. num. 10.* Ideòque jura, ut plurimum non dicunt Ordinem Mendicantem, ſed Ordinem Mendicantium, ſcilicet perſonarum Mendicantium, prout loquitur text. *in cap. Conſtitutionem*, ibi, *ad aliorum Mendicantium Ordines, de regul. lib. 6.* Concilium Viennenſe in Clem. 1. ibi, *Ad non Mendicantium Ordinem, de elect.* & Concilium Tridentinum *in cap. ult. ſeſſ. 25. de regul.* ibi, *cuiuſcunque Ordinis Mendicantium, vel non Mendicantium.*

Præterea etiamſi Collegii nomen ſumatur ex univerſo, 105
& aggregativè, prout eſt collectio plurium, tamen aſſumit naturam à perſonis, ex quibus componitur. Unde ſi Collegiales ſunt Mendicantes, neceſſe eſt ut Collegium ſit Mendicans, ut optimè per Innoc. *in cap. Dilecta num. 9. de exceſſ. Prælat.* & Dec. *in cap. Ex litteris num. 20 & 21. de Conſtit.*

Ac demum cùm Collegia Societatis ſint regularia, oportet ut ſint alicujus Regulæ, vel Ordinis; & cùm ſint pars integralis, & membra Societatis utcunque divitiis affluant, neceſſe eſt ut ſint illius Ordinis, cujus eſt Societas: alioquin daretur una Religio, & unus Ordo diverſorum Ordinum, quod implicat contradictionem, & aliæ ſequerentur abſurditates, de quibus in præcedentibus fundamentis. Hinc cùm quidam Epiſcopus, & Capitulum conquererentur apud Sac. Congregationem Concilii, quòd Moniales Ordinis Mendicantium nollent vigore ſuorum privilegiorum ſolvere decimas, quas anteà ſolvere ſolebant, & capitulum pro ſe allegaret dictas Moniales eſſe divites, multaque bona poſſidere. In libris publicis S. Congregationis reperitur ſic adnotatum. Sanctiſſimus non movetur iſtis divitiis. Satis eſt ut ſint Ordinis Mendicantium.

Sextò, principaliter hanc controverſiam, ni fallor, apert- 106
tè diremit Pius V. *in Conſtitution. 131.* incipien. *Dum indefeſſæ*. Quod ut evidentiùs appareat, ante omnia obſervandum eſt eam Conſtitutionem eſſe declaratoriam. Quod patet, tum quia utitur verbo, *Declaramus*, quod æqualiter determinat omnia præcedentia, ex reg. *l. Iam hoc iure, §. Sed ſi*, & ibi Bart. *num. 1. ff. de vulgar.* Et quamvis adjiciat etiam verbum, *Sancimus*, nihilominus hoc ideò facit, quia licèt ſit declaratio, tamen eſt Conſtitutio; unde perindè eſt, ac ſi dixiſſet, declarando ſancimus, ut penè per Gemin. *conſ. 72. num. 1. verſ. Contrarium*. Tum quia Conſtitutio dicit Societatem, & illius perſonas verè, & non fictè Mendicantes fuiſſe, eſſe, & fore: ſi enim ante Bullam fuerunt verè Mendicantes: Ergo Bulla non eſt novi juris, ſeu privilegii inductiva, quia ſic non reſpiceret præ-

107 præteritum, *cap.ult.de Conſtit.l.Leges, la ſeconda, C.de legib.* ſed eſt juris præexiſtentis declarativa, de cujus natura eſt, ut retrotrahatur ad principium actus declarati, ut in Auth. *De fil.ante dotal.inſtrum.nat.* §.1. Dec.*in d.cap.ult.de Conſtit. num.*44. Rot.*deciſ.*17.*num.*32. *par.*4.*recent.* Declaratio enim novum jus non inducit, ſed quod prius latebat, manifeſtat, *l.Hæredes palam,* §. *Quod vero, &* §.*Sed etſi notam, ff.de teſtam.* plenè Philipp. Prob.*ad Monach.in cap.Volentes num.*1. *de privileg. lib.* 6. exemplo ejus, qui excutit ſpicas, qui novam ſpeciem non facit, ſed eam, quæ eſt, detegit, text. *in l. Adeo,*§.*Cùm quis, de acquir.rer.domin.* Fulgoſ.*conſ.*157.*in fin. verſ. Ad ſecundam.*

Hoc poſito, Conſtitutio Pii V. tria facit. Primò aſſerit Societatem eſſe Mendicantem, quippè quæ ex ejus inſtituto, & Conſtitutionibus Apoſtolica authoritate confirmatis, bona ſtabilia poſſidere nequit, ſed incertis eleemoſynis, fideliumque largitionibus, & ſubventionibus vivit. Secundò dicit id poſſe aliquando in controverſiam deduci ex eo, quod dicta Societas Collegia habeat ſecum adjuncta. Tertiò ad hujuſmodi ambiguitatem amputandam in §. 2. declarat per hæc formalia verba: *Illam*, id eſt, *Societatem*, & illius Præpoſitum, ac ſingulas perſonas Societatis hujuſmodi verè, & non fictè Mendicantes fuiſſe, eſſe, & fore, &c. declaramus.

108 Quibus ita ſe habentibus oſtenditur apertiſſimè non tantùm Profeſſos, & Coadjutores, ſed etiam Scholaſticos ex Bulla fuiſſe declaratos verè, & naturaliter Mendicantes. Primum enim cùm Pontifex hoc expreſsè declaraverit de Societate ipſa; utique hoc idem implicitè declaravit etiam de Scholaſticis; quia cùm ipſi ſint pars integralis ipſius, & unà cum Profeſſis, & Coadjutoribus unum corpus Societatis conſtituant, ut oſtenſum eſt ſuprà in primo fundamento: una, & eadem Societas non debet diverſo jure cenſeri, *cap. Cognovimus* 12. *qu.*2. *cap. Cùm in tua, de decim.* Gabr. *d. conſ.* 28. *num.* 8. *lib.* 1. Separatis enim partibus, ex quibus Univerſitas Societatis conſtat, Univerſitas Societatis intelligi non poteſt, dicit textus *in leg. Eum qui, ff. de uſucap.*

109 Et eò magis, quia Collegia in Conſtitutione dicuntur adjuncta Societati. Ergo ſortiuntur naturam, & inſtituta Societatis, cui adjuncta ſunt, ut eſt textus clarus *in cap. Recolentes*, §. *Cæterùm*, ibi, *in Societatem Ordinis aſſumpta, de ſtatu Monachor.* & quæ religioſis adhærent, religioſa ſunt, *l.Religioſis, ff. de rei vendicat.* per quem textum Hoſtienſ.ſupracitatus *in* 5.*fundamento num.*101. firmavit etiam Novitios eſſe Religioſos.

Prætereà Pontifex non modò Societatem, ſed etiam ſingulas illius perſonas declaravit eſſe Mendicantes. Hæc autem verba includunt etiam Scholaſticos, cùm negari non poſſit, quin & ipſi ſint perſonæ Societatis, ut ſimiliter patet ex dictis ſuprà *in primo, & ſecundo fundamento*. Præſertim ponderando illud univerſale diſtributivum, *ſingulas*, quod ex ſui natura ita includit omnes, ut ne unus quidem cenſeatur excluſus, *cap.In cauſis*, & ibi Joan. Andr. *num.* 5. *de elect.*

110 Ad hæc Conſtitutio *in fin.* §. 1. loquitur de Societate, prout habet adjuncta ſecum Collegia. Ergo dum poſteà in §. 2. declarat illam eſſe Mendicantem, ſub relativo, *illam*, intelligitur repetiiſſe nomen Societatis ſimiliter, prout habet Collegia adjuncta, ad text. *in l.* 1. *Pluribus in princ. ff.de verbor.obligat.* Rota *deciſ.*687.*verſ.Et hoc denotat relativum illud par.*2.*recent.*

Et eodem modo ſequentia verba, perſonas Societatis hujuſmodi referri debent ad Societatem eo modo, quo de ipſa ſuperiùs facta fuit mentio, cùm dictio, *huiuſmodi*, ſit relativa præcedentium cum ſuis qualitatibus, Bart. *in l. Si quis ſervum,* §.*fin. num.*1.*ff.de leg.*2. Alexan. *conſ.*141.*n.*1. *verſ. Ponderandum lib.* 2. ſed ſuperiùs facta fuit mentio Societatis habentis adjuncta Collegia. Ergo verba illa, *perſonas Societatis huiuſmodi*, intelligi debent de perſonis Societatis itidem habentis adjuncta Collegia, & ſic etiam de Scholaſticis, prout arguit Suarez *de relig.lib.*4.*cap.*4.*num.* 11. *verſ.Imò quod.*

111 Ac demum Pius V. præmiſit ſuæ intentionis eſſe amputare ambiguitatem, quæ oriri potuiſſet ex eo, quòd Societas Collegia habeat ſecum adjuncta. Hanc autem ambiguitatem planè non ſuſtuliſſet, niſi declaraſſet Societatem univerſam, & ſic etiam Collegia, & Studentes eſſe Mendicantes. Ergo cenſeri debet ſic declaraſſe, cùm hæc fuerit illius mens, & cauſa finalis in proœm. Conſtitutionis expreſſa, quæ regulat totam diſpoſitionem, *l.*1. *ff.de orig. iur. & l.fin.de hæred.inſtitut.* Bart.*in leg.Cum ii num.*4.*ff. de tranſact.*

Non obſtat ſi dicatur, Conſtitutio Pii V. in §. 2. ubi declarat Societatem eſſe Mendicantem, de Collegiis nullam fecit mentionem, ſed de Præpoſito, & perſonis dumtaxat. Poſteà verò in §.*ſeq.* ubi declaravit Societatem potiri exemptionibus, ac privilegiis Mendicantium, meminit etiam de Collegiis: unde ex hac diſtinctione argui poteſt, ut in prima parte noluerit Collegia comprehendere: nam ſi voluiſſet, expreſſiſſet, ſicut expreſſit *in* 2. *arg. l.unic.* §.*Sin autem ad deficientes, Cod.de caduc.tollen.cum ſimil.*

Id, inquam, non obſtat; nam præter alias ponderationes conſidero Pontificem in prima parte de domibus, & Collegiis non meminiſſe, quia ibi declaravit quinam ſint Mendicantes: hoc autem convenit perſonis tantùm, quibus præbet victum incerta mendicitas, non autem domibus, & Collegiis, quia domus ſunt quid materiale, & inſenſatum, & Collegia non ſunt perſona vera, ſed ficta, ſeu repræſentata, ut fusè oſtenſum eſt ſuprà *in* 5.*fundamento, verſ. Sed obiicies*. At verò *in* 2.*parte*, ubi declaravit Societatem comprehendi in diſpoſitionibus, & privilegiis aliorum Mendicantium; ideò expreſſit etiam domus, & Collegia, quia diſpoſitiones, & privilegia hujuſmodi conveniunt etiam rebus, ut patet in privilegiis realibus, *cap.*1. 2. *& per tot.* 25. *qu.*2. Alexan. *conſ.*85. *nu.* 1. *lib.*1. Unde ex hac diſtinctione non licet arguere, ut Collegia non ſint Ordinis Mendicantium. Quod ex eo etiam convincitur manifeſtè, quia eadem diſtinctio fit in domibus, de quibus conſtitutio meminit in ſecunda parte, & non in prima; tamen certum eſt domus hujuſmodi eſſe Mendicantes, ut conſtat ex dictis *ſuprà in princip.* Ergo ſicut argumentum à ſeparatis hoc caſu non procedit in domibus, ita nec in Collegiis, cùm æqualis debeat eſſe determinatio, *d. l. Iam hoc iure, ff. de vulgar.*

Quare etiam Collegia, & Scholaſticos Societatis Jeſu eſſe Mendicantes jure optimo cenſuerunt non modò Authores, & Patres ipſius Societatis, ut Suarez *loco ſupracitato*, & Thom.Sanch. *ſuper Decalog.tom.*2. *lib.*6.*cap.*7. *num.* 117. *circa med. verſ. Et non ad ſolos profeſſos*, dicens, ita Pium V. declaraſſe: Sed etiam Authores extra Societatem, ut Hieronym. Gabr. *in præcitato conſ.*28. *nu.* 8. *& ſeqq. lib.* 1. Menoch. *dict. conſ.* 1014. *num.* 14. Rodriq. *in Summ. Hiſpan.par.*4. *cap.* 113. *num.* 1. *poſt med.* & plures alii recentiores.

Ex prædictis patet ſolutio ad objecta: nam etſi Colle- 112
gia habeant redditus, & poſſeſſiones pro neceſſitatibus ſtudentium; hinc tamen non ſequitur, ut non ſint Ordinis Mendicantium, ut ex dictis conſtat præcipuè in primo, & ſecundo fundamento. Nec adverſatur text. *in cap. unic.* §. *Confirmatos, de relig.domib. lib.*6. in quo vis tanta conſtituitur, quin potius in oppoſitum retorquetur: nam textus diffinit, Mendicantes eſſe, quibus habere redditus, vel
poſſeſſiones regula interdicit. Regula autem non dicitur 113
reſpectu alicujus membri, ſeu partis integralis, ſed reſpectu totius corporis Religionis: non enim dicitur Regula hujus, vel illius Conventus, ſed dicitur Regula Prædicatorum, & Regula Minorum, ut *in cap. Exiit*, §. *Regula,*
*& vita Minorum, de verborum ſignific.lib.*6. & conſequenter 114
licèt aliquod membrum habeat redditus, non tamen proptereà dicitur Ordinis non Mendicantis, ſi Ordo ipſe ex Regula ſit Mendicans, ut per Gabr. *dict. conſ.* 28. *num.* 4. *& ſeqq.lib.*1. Qui intellectus deſumitur evidenter ex Conſtitutione II. Bonifacii VIII. quæ incipit, *Ad conſequendam gloriam*, *in Bullar. tom.* 1. *pag.* 140. ubi Bonifacius in §. 3. *Illos Ordines*, inquit, *intelligi volumus in paupertate fundatos, qui ex Regula, vel Conſtitutionibus ſuis extra ſepta Eccleſiarum, Monaſteriorum ſuorum, vel officinam eorum, & clauſuram ipſorum nullas debent poſſeſſiones habere. Quòd ſi aliquis de Ordinibus ipſis poſſeſſiones in aliquibus membris ſuis habere, in aliis vero non habere noſcatur, eum quoad ordinationem, & inhibitionem huiuſmodi prædictis Ordinibus in paupertate fundatis annumerari volumus*. Hæc ibi. Ecce igitur etiam membra, quæ habent poſſeſſiones, adnumerari inter Mendicantes, quando ex Regula, vel Conſtitutionibus Ordò ipſe poſſeſſiones habere prohibetur.

Quod comprobatur etiam exemplo; nam infirmariæ, ſeu valetudinaria Fratrum Minorum S. Franciſci poſſunt ha-

habere annuos redditus pro neceſſitatibus infirmorum, neque id repugnat regulæ ſi vera eſt opinio, Joan. de Anan. *conſ. 20. n. 3. verſ. Circa tertium*, relata à Rodriq. *qu. regular. tom. 2. quæſt. 127. art.* 4. de quo plenè ſcripſi ſupra *à num.* 55. *uſque ad num.* 65. & tamen nemo dixerit hujuſmodi infirmarias, & Fratres infirmos in eis degentes non eſſe Ordinis Mendicantium. Ergo pariter hoc dici non poteſt de Collegiis Societatis habentibus redditus in communi pro
115 neceſſitatibus ſtudentium. Cùm præſertim poſſidere bona
immobilia in communi non repugnet naturæ, & eſſentiæ
ſtatus Mendicantium, ut probat Lap. *alleg. 4. num. 2. & ſeqq.*
116 ubi firmat Mendicantes eſſe, qui ex fundatione ſuæ regu-
læ non habent redditus ad congruam ſuſtentationem, licèt
de facto, vel ex privilegio non mendicent; quia etiamſi ex
privilegio ſcripto ſint habilitati ad poſſeſſiones, non tamen
ſunt habilitati ad alia, nec liberati ab aliis juribus, quæ de
Mendicantibus loquuntur, & ſequuntur Franc. *in d. c. un.*
§. Confirmatos poſt num. 2. & num. 4. in fin. Felin. *in hoc cap.*
In præſentia num. 53. verſ. Et prædictis adde Lapum, & pro-
117 batur irrefragabiliter ex decreto Concilii Tridentini *cap. 3.*
ſeſſ. 25. de Regular. ubi Mendicantes omnes, exceptis Capuccinis, & Minoribus de Obſervantia S. Franciſci, habilitantur ad poſſidendum bona immobilia in communi, ſive ſint Mendicantes ex Conſtitutionibus, ſive ex Regula per privilegium non mitigata, & nihilominus Sancta Synodus eos appellat Mendicantes, & pro Mendicantibus ibi agnoſcit, & à non Mendicantibus ibi diſtinguit, *cap. ult. eiuſd. ſeſſ.*

Poſtremò non obſtat, quòd Scholares poſſint jus, & do- 118
minium bonorum ſuorum retinere ad tempus Generalis Præpoſiti judicio præſcribendum. Quoniam hoc objectum percutit ſolummodò proprium in particulari, quod concernit religioſam paupertatem, non autem proprium in communi, quod concernit ſtatum mendicitatis, de quo nunc eſt quæſtio, unde hujuſmodi objectum ſi quid probaret, hoc tantùm probaret, nempè Scholaſticos Societatis non eſſe religioſos. Sed abſit, ut hoc in controverſiam revocemus, quia Gregor. XIII. *in Conſtitutione* 89. incipien. *Aſcendente Domino*, non modò in §. 16. declaravit ejuſmodi dominium non obeſſe religioſæ paupertati, ſed etiam in §. 20. & 21. Tria vota Scholaſticorum ſimplicia ſubſtantialia eſſe, eaque emittentes veros religioſos eſſe decrevit: & ampliùs in §. 24. præcepit ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ, ne quis hoc in controverſiam, aut dubium revocare quocunque modo præſumat.

DE PROBATIONIBUS.

Idem Innocentius III.

CAPUT X.

PEr tuas nobis litteras intimaſti, quòd cùm T. Tiburtinus civis quandam per ſeptennium habuerit concubinam, nec prolem ſuſceperit interim ex eadem, ac ipſa poſtmodum divertens abeo, ad ipſum non poſt multum tempus rediiſſet, filium quem reverſa in domum ipſius peperit, ex eo ſe aſſeruit ſuſcepiſſe: & infrà. Quia verò mulier illa de dicto T. ſuſcepiſſe R. de quo agitur, primitùs conſtanter aſſeruit: & idem T. præfatæ mulieris præcipuè devictus inſtantia; ipſum ſuum filium publicè recognovit, & filius ejus nominatus communiter fuit, & habitus ab ambobus: ejuſdem mulieris poſtmodum juramento in contrarium præſtito non eſt ſtandum: cùm nimis indignum ſit (juxta legitimas ſanctiones) ut quod ſua quiſque voce dilucidè proteſtatus eſt, in eumdem caſum proprio valeat teſtimonio infirmare. Unde apparet per conſequens, quòd prædictus R. Sophiam neptem memorati T. cujus prima facie præſumitur conſobrinus, non poteſt habere aliquatenus in uxorem.

SVMMARIVM.

1 *SI qui nominant aliquem filium, & ita communiter reputatur, non creditur alteri eorum iuranti contrarium.*
2 *Filiatio etiam ex damnato coitu probatur præſumptivè ex tractatu, & nominatione parentum.*
Et diſſolvit matrimonium cum conſanguinea patris, ibidem verſ. Secunda concluſio.
3 *Filius ex Presbytero, & coniugata genitus, ex quo genere ſpuriorum ſit.*
Spurii ex damnato coitu patri non ſuccedunt, nec dicuntur agnati, ſed tantum lineam maternam agnoſcunt, ibid. verſ. Tales.
Proles ex Presbytero eſt adeo ſacris Canonibus exoſa, ut nec matri ſuccedat.
4 *Filius natus ex concubina, an & quando præſumatur eſſe filius illius, qui eam domi retinebat, ibid. verſ. Secundo idem, & num. 22.*
5 *Vulgo concepti finguntur patrem non habere.*
6 *Vulgo conceptus non venit filiorum appellatione etiam in materia, in qua ius natura inſpicitur.*
Declaratur, num. 19. & 22.
7 *Impedimentum dirimens matrimonium oritur in gradibus prohibitis etiam inter illegitimos, & natos ex damnato coitu, & num. ſeqq. uſque in fin.*
8 *Conſanguinitas, ſeu cognatio eſt quid naturale.*
9 *Cognati unde dicti.*
10 *Conſanguinitas quid ſit.*
11 *Conſanguinitatis vinculum oritur etiam ex complexu infidelium.*
12 *Affinitas eſt quid naturale, & oritur etiam ex copula illicita, & inter infideles.*
13 *Conſanguinitas eſt fortius vinculum, quàm affinitas.*
14 *Diſpoſitio contra filios legitimos, multò magis habet locum in ſpuriis; ſecus ſi conferat filiis legitimis aliquod beneficium.*
15 *Filii ſpurii etiam nefarii quoad effectum matrimonii dicuntur conſanguinei, & affines.*
16 *Filii nati ex damnato coitu non reputantur cognati patris quoad effectus civiles tantum; ſecus quoad naturale vinculum, & iura ſanguinis.*
17 *Spurius dicitur cognatus cognatione naturali.*
18 *Eccleſia in impedimentis matrimonii conſtituendis magis reſpexit ad ius naturale, quàm civile.*
19 *Filiorum appellatione veniunt etiam naturales, quando verba diſpoſitionis ſonant in nomen potiùs naturale, quàm civile.*
20 *Filia etiam nefaria admittitur ad vindicandam necem parentum.*
21 *Filiis ex inceſtis nuptiis non debentur alimenta de iure civili; ſecus de æquitate Canonica.*
22 *Vulgo quæſitus quomodo intelligatur poſſe cum omnibus matrimonium contrahere.*
23 *Filiatio vulgò quæſiti probatur per aſſertionem matris, & tractatum eius, qui eam domi aluit.*
24 *Filius Sacerdotis probatur ex tractatu, & nominatione ipſius.*
25 *Filiatio per ſolam famam non probatur.*
26 *Fama non probatur per teſtes deponentes ſe audiviſſe à multis.*

27 *Fi-*

27 *Filiatio præſumpta ex tractatu, & nominatione parentum impedit contrahendum, & dirimit contractum in gradibus prohibitis etiam inter illegitimos.*

1 PEr Tuas. Si qui nominent aliquem filium, & ita communiter reputatur, non creditur alteri eorum juranti contrarium. Hoc dicit, ſecundùm Joan. Andr. cum quo cæteri concordant.

2 Nota ex hac Decretali duas concluſiones. Prima eſt: ex tractatu, & nominatione parentum probatur præſumptivè filiatio etiam ex complexu illicito, prout hìc erat: ad quod vide bonam gloſſam, quæ hoc dicit de filio ex Presbytero, & concubina, in *cap. Michael, in ver. Conſtiterit, de filiis Presbyt.* nec mirum, quia hoc modo probatur etiam filiatio legitima, ut *in cap. Per tuas infra, qui filii ſint legit.* & ſcripſi latiſſimè *in cap. Lator eodem tit.*

Secunda concluſio eſt. Præſumpta hæc probatio filiationis etiam ex damnato coitu ſurgens ex tractatu, & nominatione parentum, eſt tantæ efficaciæ, ut dirimat matrimonium contrarium cum conſanguinea patris, ut hìc patet *in verſ. Unde apparet*, & ſic conſanguinitas etiam ex coitu damnato, & reprobato contrahitur, ut hìc, *& in l. Nihil intereſt, ff. de rit. nupt.* & in pluribus *cap. 35. quæſt. 2.* Dec. *hic num. 9.* & præſumptivè probata diſſolvit matrimonium, ut hìc dicit gloſſ. *fin.* & Butr. *num.* 10. Utramque concluſionem latiùs proſequor in quæſtione ſequenti. Facti ſeries ſic ſe habet.

Joannes Dominicus habuit uxorem Antonellam jam pridem defunctam: nunc vult ſibi matrimonio copulare Hiſpolytam neptem ex ſorore Joannis Antonii Presbyteri; & cùm juxta decretum Concilii Tridentini præmitterentur denunciationes, quidam teſtes revelarunt inter Joannem Dominicum, & Hiſpolytam eſſe impedimentum affinitatis in ſecundo gradu ratione Antonellæ prioris uxoris; quippè quæ fuit filia Joannis Antonii Patrui Hiſpolytæ, de cujus nuptiis nunc agitur; Antonellam verò eſſe filiam Joannis Antonii inde deducunt, quod Catharina tametſi virum haberet, quo tempore concepit Antonellam, erat concubina dicti Joannis Antonii jam tunc in ſacris conſtituti, & ab eo domi retinebatur. Secundò, quia Antonella publicè dicebatur eſſe filia Joannis Antonii. Tertiò, quia ipſa Catharina dixit ſe Antonellam filiam ex Joanne Antonio ſuſcepiſſe; & Joannes Antonius eandem Antonellam ſimul, ac nata eſt, domum ſuam afferri curavit, uti filiam tractavit, atque matrimonio cum Joanne Dominico conjunxit. Contra verò ad hujuſmodi probationes evertendas, ſeu enervandas Joannes Dominicus coram loci Ordinario nonnullos teſtes examinari fecit ad perpetuam rei memoriam. Ex quorum dictis habetur dictam Catharinam, quo tempore Antonellam concepit fuiſſe publicam meretricem, ad eamque omnibus acceſſum patuiſſe, quamvis in domo Joannis Antonii degeret, & cum eo frequentiùs rem haberet, à multiſque tunc dictum fuiſſe eam eſſe filiam Corſini, & à multis aliis eſſe filiam Julii.

His ita in facto ſe habentibus dubitatur, An ſubſit aliquod impedimentum, quo minus Joan. Dominicus poſſit cum Hiſpolyta matrimonium contrahere? Opinioni negativę, id eſt, nullum inter prædictos ſubeſſe impedimentum, & declaratoriam ſuper hoc eſſe concedendam, videntur ſuffragari infraſcripta.

3 Primò, quia etſi conſtaret Antonellam eſſe filiam Joannis Antonii; cùm tamen is tempore filiùs conceptionis eſſet Sacerdos, & Catharina conjugata; non eſt dubium eam eſſe natam damnato coitu, & propterea eſſe ex illo genere ſpuriorum; qui patrem quidem habent, ſed præ pudore illum demonſtrare non poſſunt, ad *leg. Vulgo concepti, ff. de ſtat. homin.* Hoſtien. *in Summ. tit. qui filii ſint legit. §. Quæ ſunt genera, verſ. Dicunt autem*, Ripa poſt alios *in l. Ex facto, §. Si quis rogatus num. 3. ff. ad Trebell.* tales autem ſpurii patri non ſuccedunt, nec ejus conſanguineorum agnati dicuntur, nec paternam lineam agnoſcunt, ſed tantùm maternam, DD. in Auth. *ex complexu, Cod. de inceſt. nupt.* Abb. *in cap. Tanta num. 13. qui filii ſint legit.* Dec. *in cap. In præſentia nu. 114. de probat.* Boer. *deciſ. 127.* Paleott. *in tract. de Noth. & Spur. cap. 60. num. 4.* Covarr. *in 2. part. Epit. de Sponſal. cap. 8. §. 5. num. 13.* inferens ex hoc duos fratres ex diverſis concubinis, nec jura agnationis, nec cognationis habere, nec ſibi invicem ſuccedere. Ex quo videtur ſequi, ut vir cum ſpuria contrahens matrimonium non efficiatur affinis patri illius, nec aliis per lineam paternam attinentibus, cùm non ſint ſuæ uxoris agnati, vel cognati, & ſic mortua uxore poſſit cum alia muliere nepte patris uxoris defunctæ matrimonium contrahere.

Quod fortiùs videtur procedere hoc caſu, in quo agitur de muliere ſuſcepta ex Presbytero; quæ proles adeò eſt ſacris Canonibus exoſa, ut nec matri ſuccedat, Covarr. *in loco ſupracit. num. 17.* 4

Secundò idem deducitur ex eo, quòd non conſtat hanc Antonellam eſſe filiam Joannis Antonii; quamvis enim quis præſumatur filius illius, qui matrem domi pro concubina conceptionis tempore retinebat, gloſſ. *in cap. Michael in ver. Conſtiterit, de filiis Presbyt.* tamen cùm ſit probatum eodem tempore concubinam cum aliis quoque ſe indifferenter commiſcuiſſe, non dicitur conſtare Antonellam tunc ab ea ſuſceptam eſſe filiam dicti concubinarii matrem domi retinentis, ut in terminis declarat Alber. adjiciens ſe ita in facto obtinuiſſe *in l. Filium diffinimus num. 13. ff. De his qui ſunt ſui, vel alien. iur.* Cùm enim talis filia ſit vulgò concepta, patrem non habet, *d. l. Vulgo concepti, & inſtit. de nupt. §. pen.* ubi gloſſ. illos verſus recenſet:

Cui Pater eſt populus, Pater eſt ſibi nullus, & omnis,
Cui Pater eſt populus, non habet ille patrem.

Paria autem ſunt quem patrem non habere, vel propter incertitudinem non liquere quiſnam ille ſit; ad regul. *leg. Duo ſunt Titii, ff. de teſtam. tutel. & l. In lege, ff. de contrah. empt.* de qua per Bart. *conſ. 234. num. 1. lib. 1.* Et ideò lex fin- 5
git hujuſmodi vulgò conceptum non habere patrem, Bald. *in l. Prius num. 33. qui accuſ. non poſſ.* ita ut propterea non ve- 6
niat filiorum appellatione etiam in materia, in qua jus naturæ inſpicitur, ut ait Bald. *dict. num. 33. verſ. Quo ad ſecundum articulum, & num. 34.* adjiciens judicem hoc caſu debere ſequi legis conſcientiam, ut judicet eum patrem non habere, ſicut lex judicat.

His tamen non obſtantibus, nullo pacto videtur declarandum licere huic Joanni Dominico matrimonium contrahere cum Hiſpolyta amittina uxoris defunctæ, & ſic ſibi conjuncta ſecundo affinitatis gradu comprehenſo in prohibitione, *cap. Non debet, de conſanguin. & affinit.* nam etiamſi proles ſit illegitima; tamen in gradibus prohibitis oritur impedimentum dirimens matrimonium, *l. Nuptiæ, la quarta*, juncta *l. ſeqq. ff. de ritu nupt.* nam *in l. Nuptiæ*, inquit, Cajus: nuptię conſiſtere non poſſunt inter eas perſonas, quę in numero parentum, liberorumve ſunt, ſive proximi, ſive ulterioris gradus ſint uſque ad infinitum. Et ſic ibi agitur de impedimento dirimente. Deinde *in l. ſeqq.* continuativè inquit Scævola: Et nihil intereſt ex juſtis nuptiis cognatio deſcendat, an verò non; nam & vulgò quæſitam ſororem quis vetatur uxorem ducere. Et de jure Canonico eſt textus clarus hìc cum concordant. 7

Ratio eſt, quia conſanguinitas, ſeu cognatio eſt quid naturale, *l. Non facile, ff. de gradib. & affin.* & eſt nomen naturæ, ut per Ruin. *conſ. 9. qu. 1. num. 3. lib. 4.* nam ſecluſa etiam omni lege Eccleſiaſtica, natura ipſa dictat ex propagatione ejuſdem ſanguinis oriri quandam conjunctionem, & amicitiam naturalem, ut ex Ariſtotele 8. *Ethic.* probat D. Thomas *in 4. diſt. 41. qu. 1. art. 1. qu. 1.* Et propterea *in dict. l. Non facile*, cognati ab eo dici putantur, quòd quaſi una, 9
communiterve nati, vel ab eodem orti, progenitive ſint. 8
Et conſanguinitas diffinitur eſſe vinculum perſonarum ab 10
eodem ſtipite deſcendentium carnali propagatione contractum *in cap. Series, verſ. Deinde 35. qu. 5.* & à D. Thoma *in 4. diſt. 40. qu. unic. art. 1.* & communiter à Theologis, & Juriſperitis. Et deciditur conſanguinitas, quaſi ſanguinis unitas, gloſſ. *penult. in cap. 1. de conſang. & affinit.* Hæc autem carnis propagatio, & ſanguinis unitas, cùm habeat fundamentum naturale, æquè fit ex complexu damnato, atque ex legitimo; ac proinde etiam inter natos ex prohibito coitu oritur hoc vinculum conſanguinitatis, ſi ab eodem ſtipite deſcendant.

Præterea conſanguinitatis vinculum oritur etiam ex 11
complexu infidelium ob eandem rationem propagationis ſanguinis, *cap. Gaudeamus cum ibi not. de divort.* Et converſi ad fidem ſeparantur, ſi conjuncti fuerint in gradibus lege divina prohibitis, licèt ſecus ſit in prohibitis ex Conſtitutione Eccleſiæ, ut ibi deciditur. Nulla igitur eſt ratio cur ſimi-

ſimiliter non oriatur ex complexu non conjugali inter fideles, itaut quoad eos, qui Conſtitutionibus Canonicis arctantur, impediat matrimonium contrahendum, & dirimat contractum, ut per Joan. Andr. *in eod. cap. Gaudea-*
12 *mus num. 3. verſ. Patet à contrario*. Ad hæc affinitas, cùm & ipſa ſit quid naturale ſecundùm D. Thomam *in 4. diſt. 41. qu. 1. art. 1. qu. 1.* oritur etiam ex copula illicita, & dirimit matrimonium poſteà contractum, *cap. Quadam 32. qu. 7. & toto tit. de eo qui cognov. conſang. uxor. ſuæ*, etiam de jure civili *dict. l. Et nihil, ff. de rit. nupt.* Et fuit opinio Azonis, ut not. *in l. Non facile in princ.* in gloſſ. *in ver. Per nuptias, ff. de grad. & affin.* Et hodie reſtricta eſt ad primum, & ſecundum gradum ex Concilio Tridentino *cap. 4. ſeſſ. 24. de refor. matrim.* Quinimò affinitas oritur etiam ex matrimonio conſummato inter infideles, ut conſtat *ex cap. final. de divort.* ubi infidelibus ad fidem converſis præcipitur ne ducant in uxorem relictam fratris ſui, quod certè Eccleſia non præciperet, niſi vinculum aliquod naturale inter eos ex hujuſmodi copula oriretur, quidquid contra ſcripſerit Henriq. *lib. 11. cap. 3. num. 5.* cui opponitur S. Thomas *in 4. diſt. 41. qu. unic. art. 1. qu. 1.* Durand. *ibid. qu. 1. num. 7.* Palud. *qu. 1. art. 1. num. 10. concluſ. 2.* Sot. *qu. ult. art. 1.* & S. Antonin. *in 3. part. Summ. tit. 1. cap. 11. in fin.* Ergo multò magis ex propagatione carnis ex illicita copula provenienti; oritur conſanguinitas itidem dirimens matrimonium, quia ut inquit D. Thomas *ubi ſuprà*, conſanguinitas eſt fortius vinculum, quàm affinitas.

13 Quibus demum accedit, quod ut ſpurii non habeantur pro filiis, & conſanguineis, introductum eſt in deteſtationem criminis, cùm non mereantur tales appellari, Authen. *Si qua illuſtris, C. ad Orfician. & cap. unic. 35. qu. 7.* Abb. *dict. conſ. 50. in princip. lib. 2.* Quod ſi eis liceret matrimonio copulari cum deſcendentibus ab eodem ſtipite, eſſent melioris conditionis, quàm nati ex legitimo matrimonio, cùm tamen oppoſitum potius eſſe debeat, ut per Alexan.
14 *conſ. 60. Viſa legitim. num. 7. lib. 2.* ubi dicit diſpoſitionem legis, vel ſtatuti diſponentis aliquid contra filios legitimos, multò magis habere locum in ſpuriis; Secus autem ſi conferat aliquod beneficium filiis, quia intelligitur de legitimis tantùm. Ex contrario autem parentes redderentur procliviores ad hujuſmodi crimina perpetranda, & inducta ad unum finem operarentur contrarium contra regul. *Legatam inutiliter, ff. de adimen. legat. cum vulgar.*

15 Unde filios ſpurios etiam natos ex Sacerdote, vel Monacho, qui dicuntur nefarii, & patrem demonſtrare non poſſunt, quoad effectum matrimonii eſſe conſanguineos, & affines, tradit notabiliter Bart. *in l. 1. num. 4. ff. de accuſat.* per notata *in l. Nec facilè, §. Affines, ff. de grad. & affinib.* & ſequuntur Ruin. *d. conſ. 9. num. 2. lib. 4.* Gratian. *conſ. 145. n. 9. lib. 2.* Capra *conſ. 108.*

Atque ita non obſtat, quod ſi Antonella eſt filia Joannis Antonii Presbyteri, & conſequenter nata coitu damnato, non dicatur conjuncta patri, nec ejus lineæ paternæ.

16 Siquidem hæc objectio diluitur, quia natus ex damnato coitu, ſed ex patre certo illa certitudine, quæ poteſt haberi de patre ſecundùm ea, quæ notat Bald. *in l. Prius, C. qui accuſ. non poſſ. num. 34.* non reputatur cognatus patris quoad effectus civiles tantùm; Et ideò illi non ſuccedit, nec ei à patre, vel patris conſanguineis ſuccedirur. Et in hunc ſenſum accipiendi ſunt DD. in contrarium citati, & probatur *in cap. 1. 35. qu. 7. in verſ. Non deputentur filii*, id eſt nullo parentibus jure ſuccedant. Et ibi notat Turrecrem. *num. 4.* At verò quoad naturale vinculum, & jura ſanguinis, quæ deleri non poſſunt, ut in reg. *Digeſtorum iura ſanguinis*. Filii ſpurii non ſecus, ac legitimi ſunt verè conſanguinei, & agnati patris, nempè quia æqualiter omnes ex illius carne, & ſanguine propagan-
17 tur, ut oſtenſum eſt ſupra. Et ita declarat Ruin. *conſil. 9. num. 4. verſ. Nec obſtat libro 4.* ubi dicit non obſtare, *leg. Si ſpurius, ff. Unde Cognati*, quia quantum ad effectum ſuccedendi verum eſt quod ſpurius ex parte patris non habet cognationem, ſed cognatio adeſt cum illo in ſubſtantia, & jus ſanguinis durat, quod tolli non poteſt cum ſit de jure naturali. Et infrà *num. 6.* ait ſpurium dici cognatum cognatione naturali, quamvis ex parte patris talis cognatio non habeat effectum ſucceſſionis. Et idem fuſiùs explicat paulò poſt *num. 8. verſ. Ad hoc reſ-*
pondetur. Cùm autem matrimonium ſit de jure naturæ, 18
Eccleſia in impedimentis conſtituendis magis reſpexit ad jus naturale, quàm ad civile; & non ſolùm ad id, quod licet ſecundùm leges, ſed etiam quod decet ſecundùm
honeſtatem, *leg. Semper, ff. de ritu nupt.* & declarat Ho- 19
ſtienſ. *in dict. tit. de conſang. & affinit.* Facit quod notat Felin. *in cap. In præſentia num. 23. de probat.* ubi ait appellatione filiorum venire etiam naturales, quando verſamur in materia, in qua verba ſonant in nomen potius naturale, quàm civile. Quod habere locum etiam in natis ex prohibito complexu, tradit Bald. *in dict. leg. Prius num. 23. Cod. Qui accuſ. non poſſ.* & Alex. *conſ. 144. Viſo ſtatuto per totum lib. 7.* & Ruin. *dict. conſ. 9. num. 8. lib. 4.*

Nec adverſatur Bald. in contrarium citatus *in d. l. Prius num. 33.* quia loquitur in filiis illis vulgò conceptis, quorum pater ignoratur; hi enim ſolùm ex accidenti non veniunt filiorum appellatione, ut mox dicemus *num. 22.*

Hinc filia ſpuria etiam nefaria admittitur ad vindican- 20
dam necem parentum, ut concludit Bartol. *in dict. leg. Prius num. 3. Cod. de accuſ.* quia naturalis dolor eam impellit, ut inquit Bald. *in dict. leg. Prius num. 33. circa finem, C. qui accuſ. non poſſ.* Hinc etiam, quamvis natis ex coitu repro- 21
bato jura civilia denegent alimenta, ut in Authen. *Ex complexu, Cod. de inceſt. nupt.* tamen ſecus eſt de æquitate Canonica, quæ vigorem ſumit à jure naturali, *cap. Cum haberet in fine*, & ibi gloſſ. *final. ad fin. de eo qui duxit in matrim.* Abb. *conſ. 50. in princip. lib. 2.*

Ad ſecundum reſpondetur: Quamvis vulgò quæſitus 22
poſſit contrahere cum omnibus, id tamen ex accidenti contingit, non quia deficiat jus, ſed probatio, ut per Hoſtienſ. *in Summ. in tit. qui filii ſint legit. §. An inter utramque*: nam etiam ipſe vulgò quæſitus poteſt probari eſſe filius alicujus ex eis, qui tempore conceptionis cum matre rem habebant, ut fatetur Bald. *in dict. leg. Prius num. 14.* ita intelligens *cap. Michael, de fil. Presbyt.* & admittit etiam
Hoſtienſ. *in dict. §. An inter utrumque propè fin.* Hoc au- 23
tem caſu ſatis probatum eſt Antonellam eſſe filiam Joannis Antonii, primò per aſſertionem matris, *leg. Matrem, Cod. de probat.* ſecundò per tractatum Joan. Antonii, qui eam domi aluit, & matrimonio copulavit, qui probat filiationem etiam non nati ab uxore, ut per Felin. *hic numer. 3.* Imò ſolùm tractatum ſufficere ſentit Felinus poſt
alios *num. 13.* & tradunt in terminis noſtris Innocent. 24
Hoſtienſ. & Henric. Boich. *in cap. Per tuas, qui fil. ſint legit.* ubi volunt, ut ſi certum ſit Sacerdotem peccaſſe cum muliere, & poſteà filium, qui ex ea natus eſt, & ab ea nutritus, vel filium nominaſſe, vel aliàs ut filium tractaſſe, verè præſumere debeamus eſſe filium illius. Quæ ſanè omnia in hoc caſu concurrunt. Nec obſtat quod poſſit probari contrarium, ut per gloſſ. *in dict. cap. Michael, in ver. Conſtiterit*, & DD. hìc, *& in dict. cap. Per tuas, qui filii ſint legit.* Et quòd oppoſitum hic probatum videatur per famam viciniæ, in qua à multis hic filius aliis duobus viris adſcribebatur: nam reſpondetur ſolam famam 25
non inducere probationem filiationis, ut hìc per Felin.
num. 15. Præterea non eſt probata hujuſmodi fama cum 26
ſuis requiſitis. Et in ſpecie teſtes deponunt ſe audiviſſe à multis, non autem à majori parte populi, ſeu per verbum, *communiter*, prout requiritur, Verall. *dec. 210. par. 2.* Regulare enim eſt, ut in teſte indefinita non æquipolleat univerſali, ut per DD. *in cap. Auditis, de præſcript.* Et tradit Rota in his terminis *in cauſa Parmen. Status 26. Martii 1618.* coram Sacrato in verſ. *Quoad tertium genus probationis*. Inſuper à multis hæc dicebatur eſſe filia Joannis Antonii: atque ita hi rumores contrarii invicem conquaſſantur, ut patet in hoc cap. & per Rotam in prædict. deciſ. Quamobrem cum Hoſtienſ. *in dict. §. Ac inter utrumque*, ſentiat prohiberi matrimonium vulgò concepti, ſi ſit fama quod maritus ſit filius patris ſponſæ, & conjuges id confiteantur, alioquin ſuæ conſcientiæ eſſe relinquendos; videtur etiam hoc caſu matrimonium prohiberi, in quo licèt fama non benè probetur, tamen conſtat
denominatione, confeſſione parentum, & tractatu. Et 27
de hoc videtur caſus in hoc cap. ubi quidam R. qui præſumebatur filius T. Tiburtini ex concubina ſuſceptus propter illorum nominationem, & tractatum non poteſt habere in uxorem neptem ejuſdem *l. Unde*, ibi gloſſ. *in ver. Conſobrinus*, notat ex conſanguinitate præſumptivè probata diſſol-

diſſolvi matrimonium, & ſequuntur Hoſtienſ. *num.* 3. Joan. Andr. *in fin.* & Cardin. *in* 1. *notab.* & alii communiter. Quod multò faciliùs procedit hoc caſu, in quo agitur de matrimonio contrahendo: nam præſumptio conſanguinitatis licèt non ſemper dirimat contractum, tamen impedit contrahendum, *cap. Licèt in fin. de teſt. cap. Super eo, de eo qui cogn. conſang.* Hoſtienſ. & Joan. Andr. *ubi ſuprà*. Ideòque nullo pacto videtur mandandum Epiſcopo, ut declaret hos poſſe matrimonialiter copulari, præſertim cùm etiam aliis modis poſſit lux afferri veritati, ſi Epiſcopus rem diligenter indagaverit.

DE TESTIBUS ET ATTESTATIONIBUS.

Gregorius Joanni Defenſori eunti in Hiſpaniam.

C A P U T II.

IN nomine Domini: & infrà. Quod autem dicit Epiſcopus, quia ſe abſente, etiam viliſſimi ſint teſtes exhibiti nullius momenti, lege noſcendum eſt conſtitutionis novellæ, quæ de teſtibus loquitur in hæc verba: Ne poſteà objiciatur eis, quòd per unam partem geſta [& confecta] ſunt, oportet ut teſtimonia dentur, illo admonito à judice, aut defenſore venire & audire teſtes. Si verò noluerit venire; & non ex inevitabili quadam neceſſitate venire non poſſit: Sancimus hujuſmodi teſtimonia ita valere, tamquam ſi non ex una parte conſiſterent, ſed etiam ipſo præſente facta fuiſſent. Ecce admonendus eſt ſemper adverſarius, ut ad audiendos teſtes veniat: quod, quia hìc omiſſum eſt, neceſſe eſt, ut quod contra legem actum eſt, non habeat firmitatem.

S V M M A R I V M.

1 *TEſtium receptio contra non citatum eſt nulla, & num.* 18.
2 *Invocatio nominis Domini præmittenda eſt in actionibus noſtris.*
3 *Item in arduis, perpetuiſque inſtrumentis, & n.* 7.
4 *Item in ſententia.*
5 *Invocatio nominis Domini qualiter ſit facienda.*
7 *Poteſt fieri à Notario Chriſtiano etiam in contractibus Iudæorum.*
7 *An ſit de ſubſtantia Inſtrumenti.*
8 *Facta à Notario in principio Prothocolli trahitur ad omnia inſtrumenta in eo comprehenſa.*
9 *Invocatio nominis Mahometi in terris Chriſtianorum fieri non debet publicè etiam à Saracenis.*
10 *Privatim an ſit eis prohibita.*
11 *Citari debet pars in receptione teſtium, ut audiat illos iurantes, non autem deponentes, & num. ſeqq.*
12 *Teſtes ſecreto, & ſingillatim ſunt examinandi.*
13 *Citatio ad videndum committi Notario iuramenta teſtium non ſuffragatur, niſi etiam dicatur ad videndum iurare.*
14 *Et hic defectus eſt inſanabilis.*
15 *Teſtium depoſitiones ſi pars audierit, non poterit poſteà ſuper iiſdem capitulis teſtes producere.*
16 *Si citetur Dominus, & non procurator, vel unus ex duobus procuratoribus in ſolidum, an valeant atteſtationes.*
19 *Teſtes examinati parte non citata, an ſufficiant pro mandato de manutenendo, & num. ſeqq. uſque ad num.* 48.
20 *Probatio plena non requiritur in ſummariiſſimo poſſeſſorio.*
21 *Sed ſufficit ſummaria, levis, & qualis qualis.*
22 *Item ſufficit fides extraiudicialis, ſi concurrant adminicula.*
23 *Et admitti ſolent etiam præſumptiones.*
24 *In poſſeſſorio ſummariiſſimo agitur de modico, & reparabili præiudicio.*
25 *Poſſeſſorium ſummariiſſimum eſt præparatorium poſſeſſorii pleni, ad quod ſe habet, ſicut plenum poſſeſſorium ad petitorium.*
26 *Manutentio datur ne partes veniant ad arma, & ut ſciatur quis ſit actor, & quis reus.*
27 *Eſt remedium ſummariiſſimum, & momentaneum.*
28 *Et interim appellatur.*
29 *Teſtes recepti ſine citatione, partis præſumptionem faciunt.*
30 *Item faciunt indicium.*
Sed contra, num. 34.
31 *Faciunt ſaltem adminiculum, & num.* 35.
Fallit, num. 45.
32 *Et ſufficiunt pro mandato de manutenendo ex multorum ſententia.*
*Sed alii contrà, num.*36.
33 *Probatio ſaltem ſemiplena requiritur ex ſtylo Rotæ in iudicio manutentionis.*
34 *Verba*, nullius momenti, *excludunt indicium quantumcunque leve.*
35 *Adminicula ſola non ſufficiunt ad obtinendam manutentionem, cùm non ſint probationes, ſed auxilia probationum, & num.* 37.
38 *Teſtes examinati ad perpetuam rei memoriam ſine citatione partis non probant etiam in iudicio manutentionis.*
39 *Teſtes recepti ante litis conteſtationem regulariter non probant, nec faciunt indicium.*
40 *Teſtes recepti citato procuratore non habente mandatum, vel minus ſufficiens, non probant etiam in ſummariiſſimo.*
41 *Mandati defectus includit etiam defectum citationis quoad ipſum principalem.*
42 *Et geſta cum falſo procuratore ſunt ipſo iure nulla.*
43 *Mandati defectus à ſignatura Papæ ſanari non ſolet, neque ex ſtylo Rotæ, etiam refectis expenſis.*
44 *Teſtes examinati coram iudice incompetenti fidem non faciunt etiam in ſummariiſſimo poſſeſſorio.*
45 *Nec ullum faciunt adminiculum ſi cum defectu iuriſdictionis concurrant defectus citationis, & iuramenti.*
46 *Teſtes non iurati, & recepti parte non citata æquiparantur.*
47 *Nullitates ſolas ex defectu citationis, iuriſdictionis, & mandati in Vrbe, & in Statu Eccleſiaſtico iudices debent attendere, & aliis reiectis ad cauſarum expeditionem procedere.*
48 *Teſtium receptio, an valeat ſi citatus ob inevitabilem neceſſitatem comparere potuit, & num. ſeqq. uſque in finem.*
49 *Impeditus ex iuſta cauſa non poteſt dici contumax.*
50 *Impedimentum citati notum iudici, reddit ipſo iure nullam ſententiam tam diffinitivam, quàm interlocutoriam, qualis eſt receptio teſtium.*
Secus ſi iudex impedimentum ignorabat, quia tenet proceſſus ipſo iure, ſed debet retractari, num. 54.
51 *Citatus ad domum, qui non comparuit allegans ſe citationem ignoraſſe audiri debet ad opponendum in perſonas teſtium, licèt non ſervaverit formam* c. Præſentium, *infrà eodem, & num.* 53.

52 *Teſtes recepti contra citatum legitimè impeditum faciunt faltem indicium.*
54 *Impeditus citari debet, ut ſaltem compareat per procuratorem, niſi eſſet cauſa nimis gravis.*

1 **I**N *Nomine Domini*. Nulla eſt receptio teſtium facta
contra non citatum. Hoc dicit, ſecundùm Abb. Antiq.
& omnes poſt eum. Dividitur in tres partes. Nam primò
ponit dictum. Secundò probat per legem. Tertiò con-
cludit. Secunda ibi, *ne poſteà*. Tertia ibi, *vere*,
2 Nota primò ex principio litteræ, in actionibus noſtris
præmittendam eſſe invocationem nominis Domini, ut
hic, *& in cap. In nomine Domini 23. diſtin.* Nam ut legitur
in cap. Non liceat 26. quæſt. 5. & habetur originaliter ad Co-
loſſen. 3. *Omne quodcunque facitis in verbo, aut in opere,
omnia in nomine Domini Noſtri Ieſu Chriſti facite, gratias
agentes Deo, & Patri per ipſum*, concordat. 1. ad Corinth.
10. & Act. 17. ut *cap. Non obſervetis 26. qu. ult.* Omnia
enim rectè, & competenter geruntur, ſi principium ſit
decens, & amabile Deo, ut in Auth. *Quomod. oport. Epiſc.
circa princip.* & ubi Chriſtus non eſt fundamentum, nul-
lius boni operis ſupereſt ædificium, *cap. Cùm Paulus 1. qu. 1.*
Hinc Imperator in ſui initio invocat nomen Domini di-
cens, *Deo nobis auxilium præbente, &c. leg. Deo nobis*,
3 *Cod. de Epiſcop. & Cleric.* & Inſtrumentum inchoetur au-
thore Deo, ut dicit text. in Authen. *Vt præpon. nom. Imper.*
§. 1. Unde hæc invocatio ſemper præmittenda eſt in ar-
4 duis, perpetuiſque inſtrumentis. In minoribus autem,
& intra tempus breve duraturis, & in publicationibus a-
ctorum judicialium, niſi ſit ſententia diffinitiva, non eſt
jus eam omitti inchoando ſic inſtrumentum, Anno Do-
mini, &c. ut inquit Speculat. *in tit. de Inſtrum. edit. §. Brevi-
ter num.* 2. & quod in principio ſententię imprimendum
ſit nomen Domini, eſt textus *in cap. Veritatis ſuprà de dol.
& contum.* & notat Gemin. *in cap. Præter hoc num. 2. 32. diſt.*
5 Nec eſt jus an dicatur: In nomine Domini, ut hic; an
in nomine Domini Noſtri Jeſu Chriſti, ut *l. In nomine Do-
mini, C. de offic. Præfect. Prætor.* Aphric. vel in nomine Pa-
tris, & Filii, & Spiritus ſancti, ut *cap. In nomine Patris
73. diſtin.* ſecundùm Specul. *ubi ſuprà*, vel in nomine ſan-
ctæ, & individuæ Trinitatis, ut notat Petrus de Unzola
*in ſua Pract. Artis Notariatus in 3. part. num. 17. inter tra-
6 ctat. comm. tomo 11. pag.* 179. Et poteſt fieri hæc invocatio à
Notario Chriſtiano etiam in contractibus Judæorum, ut
tenent Bart. & Alexand. *in prima Conſtitutione Digeſtorum*,
7 *& in prima Conſtitutione Codicis*. Communiter tamen
tenetur eam non eſſe de ſubſtantia inſtrumenti, nec inter
Judæos, ut notat Angel. in Authen. *Iusiurandum quod
præſt. ab his, §. 1. col.* 2. nec inter Chriſtianos, Felin. poſt
Abb. & alios *in cap. 1. num. 2. de fid. inſtrum.* & Jaſ. *in rubr.
de nov. oper. nunciat. num.* 7. Et quamvis ex conſuetudine
hæc ſolemnitas effecta ſit ſubſtantialis ſecundùm gloſſ. in
dicta Authen. *Vt præpon. nomen Imper. §. Vnde Sancimus in
ver. Auctore*, Felin. *loco citato*, Alexan. *in addit. ad Bart.
in leg. 1. in ver. Inſtrumentum, Cod. de novo, Cod. facien.*
tamen Bart. *in leg. Si quis ex argentariis, §. Si initium n. 7.*
8 *ff. de edën.* Sentit etiam ſtante hujuſmodi conſuetudine
ex omiſſione invocationis contractum non vitiari; Sub-
dit tamen ibi invocationem divini Nominis factam per
Notarium in principio Prothocolli trahi ad omnia inſtru-
menta comprehenſa in libro inſtrumentorum. Quod no-
ta ad ſalvandum inſtrumentum, in quo hæc ſolemnitas
9 fuit prætermiſſa. Invocatio autem nominis Mahometti
fieri non debet etiam à Saracenis publicè in terris Chriſtia-
10 norum, Clem. 1. *de Iudæis*. Sed privatim non prohibe-
tur, ut poſt Paul. de Eleazar. tenet ibi Cardin. *in 5. quæſt.*
pleniùs Vitalin. *num. 18. & ſeqq.* licèt Zenzelin. contra,
cum quo ſimpliciter tranſit Petr. de Anchar. *num. 4. verſ.
Sed an iſti ſint tolerandi.*
11 Secundò nota ibi, *venire, & audire teſtes*, & ſigna
practicam citationis in receptione teſtium: debet enim
pars citari, ut veniat, & audiat teſtes, ut eſt argumentum
hic ſecundùm Anton. de Butr. *in 4. notab.* Verumtamen hoc
non ita intelligat, ut pars audire debeat teſtes cùm deponunt
12 dictum ſuum. Hoc enim eſt falſum, cùm ſecretò, & ſin-
gillatim ſint examinandi, ut *cap. Venerabili infrà eodem, &
cap. Inquiſitioni, §. 1. de accuſat. & l. Nullum, Cod. de teſtibus*,
exemplo Danielis qui ſecretò examinavit ſenes accuſantes
Suſannam, & de falſitate convicit, Daniel. 13. Sed ita in-
telligas hanc litteram, ut pars venire debeat, & audire te-
ſtes jurantes, non autem deponentes, licèt publicatis atte-
ſtationibus poſſit etiam videre, & audire illorum depoſi-
tiones, ut hic firmant gloſſ. *in verb. Audire*, Goffred. &
Innocen. *num.* 2. Qui ſupplent verbum teſtes, ſcilicet ju-
rantes, Hoſtienſ. *num. 3. in ver. Teſtes*, Joan. Andr. *num.* 9.
Butr. *num.* 13. Aretin. *in 4. notab.* gloſſ. *in l. Sed & ſi quis in ver.
Atteſtationes, C. de teſtib.* gloſſ. *final. in §. Et hoc vero*, in Au-
then. *de Teſtibus, & in l. Si quando in ver. Noluerint, C. eod.
tit.* Specul. *in tit. de Teſte, §. Nunc tractandum in princip.* Et
quamvis Joannes Theutonicus *in cap. In primis, in gloſſ. in
ver. Si eo præſente 2. quæſt.* 1. dicat partem poſſe etiam exa-
mini intereſſe ſi velit; idque ob eam rationem, quia pars,
quæ novit cauſæ circumſtantias meliùs interrogabit, &
Abb. Antiq. *hic num.* 1. affirmet in Montepeſſulano, & in
multis aliis partibus ad litteram obſervat, quod hic dicitur,
ut ſcilicet pars citetur, ut veniat ad audiendas teſtium de-
poſitiones; tamen primum intellectum ſequuntur omnes
hic teſte, Felin. *num. 17. in gloſſ. in ver. Iurantes*, & ſic ſer-
vatur de facto ubique, & benè; ideòque ſic eſt tenendum,
ut formaliter inquit Specul. *loco citato*. Et de hac genera-
li conſuetudine atteſtatur etiam gloſſ. *in dict. leg. Si quan-
do in ver. Solverunt, C. de teſtib.* Et ita etiam hunc textum
ſemper intellexit Rota, quæ propterea ſæpiſſimè reſol-
vit citationem ad videndum jurare teſtes eſſe neceſſariam
per hoc capitulum. Ad hoc ut examen ſuſtineatur, Caputaq.
deciſ. 274. num. 3. part. 3. Rota *in recent. deciſ. 219. num. 2.
part. 7. & alibi paſſim*. Nec ſuffragatur citatio ad viden- 13
dum committi Notario juramenta teſtium, niſi etiam di-
catur ad videndum jurare, ut cenſuit *deciſ. 259. num. 4.
part. 1. recent.* & hunc defectum eſſe inſanabilem dixit
deciſ. 18. num. 12. in recent. part. 7. Nec obſtat contraria
tatio Joannis, quod interrogationes meliùs fiant per par-
tes. Quoniam ad hoc habemus remedium, ut interroga-
toria dentur in ſcriptis, ut *in cap. 2. hoc tit. lib.* 6. & ſic ju-
dex plenè per ſeipſum inquirere poterit, ut notat Bartol.
Brixieñ. *in dict. cap. In primis in gloſſ. in verb. Si eo præſente in* 14
fin. 2. quæſt. 1. Specul. *in dicto §. Nunc tractandum num. 1. verſ.
Nec obſtat*, & hoc modo teſtes liberius deponent, ut hic
per Joan. Andr. *num.* 6. & Abb. *num. 6. in gloſſ. in ver. Au-
dire.*
Verumtamen ſi caſu accideret, ut pars dicta teſtium au- 15
diret, non poſſet poſteà ſuper iiſdem capitulis teſtes produ-
cere ob timorem ſubornationis, ut in Authen. *de Teſtib.
§. Qui vero, & cap. Vltra tertiam infrà eodem*, ſecundùm
gloſſ. præallegat. *in d. cap. In primis*, Innocent. *hic num.* 2.
Hoſtienſ. *num. 3. in ver. Teſtes*, Joan. Andr. *num.* 9. Felin.
num. 17. verſ. Nec obſtat. Quod facit contra illos, qui ſtant
ad audiendum poſt cortinam, ſecundùm Bald. *hic num.* 2. &
Felin. *ubi ſuprà*.
Quid autem juris ſit ſi citetur dominus, & non procu- 16
rator, qui conteſtatus eſt litem: Et quid ſi duo procurato-
res ſimul ſint dati in ſolidum cum clauſula, ut occupantis
conditio non fieret melior, quorum alter conteſtatus eſt li-
tem, & alter produxit teſtes, an valeant atteſtationes, plenè
hic diſputat Joan. Andr. *num. 2. & 3.* & poſt eum Butr. *n.* 8. 9.
& Imol. *num. 7. & 8.*
Tertiò nota ibi; *ſi non ex inevitabili neceſſitate*, atte- 17
ſtationes receptas abſente citato non tenere, quando ex ju-
ſta cauſa detentus comparere non potuit, ut hic probatur
evidenter per argumentum à contrario ſenſu: nam cùm
textus dicat teſtimonia valere contra citatum non compa-
rentem ſi non ex inevitabili neceſſitate venire non potuit:
ergo à contrario valent, ſi fuit impeditus comparere ob ine-
vitabilem neceſſitatem, & ita hanc litteram inducunt Abb.
hic num. 11. verſ. Sed in alio eam, & Felin. *num.* 19. Sed hoc
pleniùs examinabitur infrà in gloſſ. *Inevitabili à nu. 48. uſ-
que in finem.*
Ultimò nota regulam, de qua ſuprà in Summario, vi- 18
delicet atteſtationes parte non citata eſſe nullas utroque ju-
re, & Cæſareo, & Pontificio, ut in Auth. *de Teſtib. §. Et
hæc verò collat.* 7. Cujus tenor refertur ad litteram in hac
Decretali, *l. Iudices, C. de fid. Inſtrum. l. Si quando, C. de teſtib.
cap. In primis 2. qu. 1. & cap. Chartæ 3. qu. 9. cap. 1. de cauſ. poſ-
ſeſſ. & propriet. c. Inter quatuor, de maior. & obed.* & hoc pro
regula conſtituunt hic gloſſ. *in ver. Admonendi*, Innocen. *n.* 2.
Hoſtienſ. *num.* 4. Abb. Antiq. Joan. Andr. & reliqui omnes *in
Summario textus*, & Felin. *num.* 3. ubi ex mente Docto-
rum ad eamdem regulam ponit quinque declarationes,
& qua-

& quatuordecim limitationes, quas per te videas uſque ad
num. 17.
19 QUÆRO, ultra alios an teſtes examinati parte non
citata fidem faciant in ſummariiſſimo poſſeſſorio; adeò
ut vigore talis examinis Judex concedere poſſit, aut debeat
mandatum de manutenendo.
20 Ad partem affirmativam facit, quia in hoc judicio
ſummariiſſimo non requiritur plena probatio, *l. In lege A-
quilia, la prima*, ibi, *re ſummatim expoſita ad ſuſpicionem
judicem adducant, ff. ad leg. Aquil. leg. 3. §. Cauſæ, ff. de
Carbon. edict. leg. 3. §. Sciendum, ff. ad exhiben.* & tradit
Raph. Cuman. *in leg. 1. §. fin. ff. de Prætor. ſtipul.* Natta
conſ. 121. *In cauſa poſſeſſoris num.* 9. Rota apud Gregor. XV.
dec. 258. *num* 3. nec requiritur probatio exacta, Plot. *de
in lit. jur. §. 3. num.* 43. Mantic. *deciſ.* 172. *num.* 2. *quæ eſt
deciſio* 152. *num.* 5. *part.* 4. *diverſor.* Rota *in recent. deciſ.*
21 387. *num.* 2. *part.* 2. *ſed ſufficit Summaria d. l. In lege Aqui-
lia*, Paul. de Caſtr. *conſ.* 3. *In cauſa quæ vertitur nu.* 2. *vol.* 2.
item levis Greg. *d. dec.* 258. *n.* 3. Menoch. *de retin. poſſeſſ. re-
med. ult. num.* 34. imò levior ſolet admitti Cardin. Seraphin.
deciſ. 8. *num.* 1. *& deciſ.* 190. *num.* 2. Rota *diverſor. dec.* 665.
num. 4. *part.* 3. licèt corruptè ibi legatur plenior, *& in recent.
deciſ.* 214. *num.* 3. *part.* 1. Item admittitur probatio qualis
qualis, Menoch. *d. remed. ult. num.* 9. Rota apud Card. Ca-
22 valer. *deciſ.* 75. *num.* 4. Et propterea etiam fides extrajudi-
cialis in hoc judicio fidem facit, ſi concurrant adminicula,
ut cenſuit Rota *deciſ.* 323. *num.* 2. *poſt* 2. *vol. conſ. Farinac. &
in recent. deciſ.* 122. *num.* 7. *par.* 1. *& in Salamantina ſtipen-
diorum* 3. *Decembris* 1607. coram Cardin. Lancelloto im-
preſſa apud Modern. *in tract. mand. de manutenend. deciſ.* 97.
23 *num.* 3. Imò admitti ſolent etiam præſumptiones, Boccac. *in
tract. de interdict. Uti poſſid. cap.* 14. *num.* 24. Rota *divers. dec.*
373. *num.* 1. *par.* 1. *lib.* 3. *& dicta deciſ.* 323. *num.* 2.
24 Et eſt ratio, quia in manutentione agitur de modico, &
reparabili præjudicio, Cæſ. de Graſſ. *deciſ.* 22. *aliàs* 2. *num.* 4.
de reſtitut. in integr. Seraphin. *deciſ.* 292. *in princip.* Rota
25 *diverſ. deciſ.* 641. *num.* 8. *part.* 1. Eſt enim hoc judicium præ-
paratorium judicii poſſeſſoriu principalis, atque plenarii,
Bero. *conſ.* 11. *nu.* 1. *lib.* 1. & habet ſe ad judicium principa-
le poſſeſſorium retinendæ, ſicut ſe habet judicium proprie-
tatis, quod petitorium appellamus, ut declarat Paul. de
Caſtro *d. conſ.* 3. & poſt alios Menoch. *de retinend. poſſeſſ. re-
med. ult. num.* 7. & datur manutentio à judice, ne partes ve-
26 niant ad arma, *l. Quæſitum, ff. de uſufr.* & ut ſciatur quis ſit
actor, & quis reus in judicio plenario, *§. Retinendæ inſtitut.
de interdict. l. Liberis, §. fin. ff. de liber. cau.* Paul. de Caſtro *lo-
co citato*: & habetur expreſsè hæc practica ſecundùm eum
in textu, & per Innocen. *in cap. Cum veniſſent infrà de in-
27 ſtitut.* & propterea hoc judicium eſt ſummariiſſimum,
Rota *diverſ. dicta deciſ.* 641. *nu.* 8. *par.* 1. & momentaneum,
Cagnol. *in leg. In pari num.* 6. *ff. de regul. iur.* Conrad. *de mo-
mentan. poſſeſſ. in rubr. num.* 35. Cæſ. de Graſſ. *dicta deciſ.* 22.
aliàs 2. *num.* 5. *de reſtitut. in integr.* & alicubi nuncupatur.
28 Interim Rota *in Tiraſonen. Decimarum* coram Cardinali
Marquemontio impreſſa apud Marcheſ. *de Commiſſ.
par.* 1. *fol.* 1262. *num.* 2. præcipuè in Hiſpania: ſic enim
judex interloquitur. *Entre tanto que eſte pleyto ſe vee, y
ſe determina diffinitivamentes in periuyzio del derecho de las
partes en poſſeſſion, y propriedad*, ut atteſtatur Covarr. *Pra-
ctic. quæſt. cap.* 17. *in rubr. & num.* 2. Quibus itidem verbis
utuntur Neapolitani, teſte Capyc. *deciſ.* 55. *col. ult. & de-
ciſ.* 189. *nu.* 11. Ad quod benè facit *d. cap. Cum veniſſent*, ibi,
poſſeſſione tuendum, donec, &c. de inſtit. Non igitur mirum
ſi in judicio manutentionis ſufficiat qualis qualis levior,
& imperfecta probatio etiam ex præſumptionibus, ut di-
ctum eſt.
29 Teſtes autem recepti ſine citatione partis utique præſum-
ptionem faciunt, ut notat Bart. poſt gloſſ. *in l. Res here-
ditarias in princip. ff. de crimin. expil. hæredit.* Dec. *conſ.* 559.
30 *In caſu venerabilis num.* 8. & ex multorum ſententia fa-
ciunt judicium Alexand. *conſ.* 147. *in princip. lib.* 6. Aym.
conſ. 198. *in fin.* eamque pluribus tuetur Dec. *hic num.* 32.
31 ubi addentes littera C. citant multos concordantes: & ſal-
tem negari non poteſt quin faciant adminiculum, ut per
Bart. *in leg. Admonendi num.* 41. *ff. de iureiuran.* & multo-
ties cenſuit Rota, Verall. *deciſ.* 206. *num.* 6. *lib.* 2. Seraphin.
deciſ. 525. *num.* 1. *& in recent. deciſ.* 342. *num.* 7. *par.* 1. *& deciſ.*
560. *num.* 4. *par.* 2. & ſæpè aliàs.
32 Et in terminis in hoc judicio ſummariiſſimo teſtes ſine
citatione examinatos ſufficere ad obtinendam manutentio-
nem, conſuluerunt Roland. *conſ.* 80. *nu.* 30. *vol.* 4. Cephal.
conſ. 19. *in fin. vol.* 1. Neviz. *conſ.* 86. *num.* 7. & contraria
opinio poteſt procedere in judicio plenario, non autem
in hoc ſummariiſſimo, prout eam limitat, & declarat Ma-
ſcard. *de probat. conſ.* 1366. *num.* 9. *vol.* 3. & evidenter tenuiſ-
ſe Domini de Rota *in Beuon. Affictus* 4. *Iulii* 1629. coram
Cardinali Virili impreſſa apud Modernos, de manutentio-
ne *deciſ.* 269. *num.* 5. in hæc verba: *Et licet teſtes ſint exami-
nati ſine citatione partis, tamen in hoc iudicio ſummariiſſimo
manutentionis, in quo leviores probationes ſufficiunt, & etiam
unicus teſtis, videbantur admittendi.* Allegant Neviz. Ce-
phal. & Rolan. *loc. cit.*
Sed his non obſtantibus contrariam opinionem puto ve- 33
riorem, & in praxi amplectendam: nam etſi judicio ma-
nutentionis ſufficiat probatio levior imperfecta, & qualis
qualis ſecundùm ea, quæ fusè dicta ſunt ſuprà à *num.* 20.
neceſſariò tamen requiritur aliquis gradus probationis,
vulg. *§. Retinendæ inſtit. de interdict.* & quidem ex ſtylo Ro-
tæ probatio debet eſſe ſaltem ſemiplena, ex notatis *in l.* 1. *in
gloſſa in ver. Petitor*, & ibi Raph. Cuman. *C. Quorum bonor.*
Rota *diverſ. deciſ.* 196. *num.* 6. *par.* 1. *& deciſ.* 375. *nu.* 1. *lib.* 3.
part. 3. *& in recent. deciſ.* 147. *num.* 1. *& deciſ.* 212. *ſub num.* 1.
par. 2. Seraph. *deciſ.* 624. *in fin. deciſ.* 1112. *num.* 1. *& dec.* 1326.
num. 1. Cavaler. *deciſ.* 379. *num.* 3. & de hoc ſtylo Palatii atte-
ſtatur Put. *deciſ.* 61. *lib.* 3. & Boccac. *de interdict. uti poſſid. cap.*
141. *num.* 22. Idem firmant Curtius Senior *in l. Admonendi
num.* 323. *verſ. Secundo moveor, ff. de iureiur.* Alexan. *conſ.* 103.
num. 3. *lib.* 7. Dec. *conſ.* 56. *col.* 2. Neviz. *conſ.* 80. *nu.* 11. Plot.
de in lit. iur. §. 3. *num.* 43. Menoch. *de retinen. poſſeſſ. remed. ult.
num.* 34.
Teſtes autem examinati ſine citatione partis tantùm ab- 34
eſt, ut ſemiplenam probationem conſtituant, ut nec fa-
ciant indicium quantumcunque leve, ut evidenter proba-
tur in hoc *cap. in princip.* ibi, *nullius momenti*. Ponderat
enim verbum, *nullius*, quod eſt univerſale negativum, &
verbum, *momenti*, quod excludit indicium quantumvis
modicum: & ita apertiſſimè hic probari, affirmat Abb. *nu.*
14. & ſequuntur Aretin. *in princ.* Felin. *num.* 3. & commu-
niter Doctores, Bart. *in l. Maritus num.* 3. *in fin. ff. de quæſt.*
Alexan. *conſ.* 179. *in cauſa col.* 3. *lib.* 2. Dec. ſibi contrarius
conſ. 54. *in cauſa num.* 1. Pariſ. *conſ.* 83. *num.* 13. *lib.* 1. Ruin.
conſ. 46. *num.* 2. *lib.* 4. Soccin. *conſ.* 253. *col.* 2. *in princip. lib.* 2.
Giudopap. *deciſ.* 231. latè Rimin. Jun. *conſ.* 213. *num.* 94. *cum
ſeqq.* Communem dicit Rolan. à Valle *conſ.* 12. *num.* 36. *lib.* 3.
& magis communem Burſatt. *conſ.* 20. *n.* 65. & alios quam-
plurimos citat Honded. *conſ.* 101. *nu.* 11. & veriorem dicit
Creſcent. *deciſ.* 264. *alias* 2. *de teſtibus*. Eamque ex profeſſo
amplectitur, & communem dicit Rota *deciſ.* 554. *per totum
part.* 4. *diverſ.* Et quamvis faciant adminiculum ſecundùm 35
unam opinionem, quam ſequutus eſt Bart. poſt gloſſam *in
l. Res hereditarias, ff. de crimin. expil. heredit.* & alii ſu-
pracitati *num.* 31. tamen adminicula ſola non ſufficiunt,
quia non ſunt probationes per ſe, ſed auxilia probationum,
ut inquit Bald. *in cap. Cum cauſam num.* 10. *de probat.* Cu-
jus dictum ſequuta eſt Rota *deciſ.* 18. *num.* 3. *par.* 2. *recent.*
Nec ſuffragantur, niſi præexiſtat aliquis gradus probationis,
cui conjungi poſſint, Rota *deciſ.* 558. *num.* 3. *& deciſ.* 768.
num. 1. *par.* 1. *recent.*
Conſequens igitur eſt, ut ex atteſtationibus receptis par- 36
te non citata nullatenus decerni poſſit à judice mandatum
de manutenendo; & ita in terminis multoties reſolvit
Rota, & in ſpecie *in Hebrien. Beneficii* 4. *Decembris* 1602.
coram Cardinali Lancellotto impreſſa apud Moder. *in tract.
mand. de manuten. deciſ.* 4. *per totam*, ubi Rota dedit ma-
nutentionem uni ex colligitantibus, qui probaverat poſſeſ-
ſionem inſtrumentalem de certo tempore, illamque dene-
gavit adverſario, quia teſtes, quos produxerat ad proban-
dam ſuam anteriorem poſſeſſionem, fuerant nulliter exa-
minati, & propterea etiam in illo judicio manutentionis
non erant habendi in conſideratione. Idemque reſolvit in
Veronen. Iurium Parochialium 23. *Martii* 1629. coram Car-
dinali Virili impreſſa poſt dictum tractatum *deciſ.* 260. *nu.* 1.
& in Hiſpalen. Primitiarum 3. *Maii* 1622. coram Navar-
ro poſt eumdem tract. *deciſ.* 268. *num.* 2. *& in Leodien. Be-
neficiorum* coram Cardinali Lancellotto apud Marcheſ. *de
Comm. par.* 1. *fol.* 959. & coram Gregor. XV. *deciſ.* 268. *nu.* 2.
& deciſ. 167. *num.* 7. *part.* 4. *diverſor.* Idem in hac ſpecie
firmant Ruin. *conſ.* 28. *num.* 2. *lib.* 4. Boccac. *de interdict.*

uti poſſid. cap. 14. *nu.* 44. Scacc. *de appellat. cap.* 2. *qu.* 17. *limit.* 6.
memb. 2. *num.* 28. *circa fin.* Cujac. *controverſ. forenſ. controverſ.*
344. *num.* 10. Ex quibus puto ab hac opinione in judicando
recedendum non eſſe præcipuè in Curia ob Rotæ authori-
tatem, adnotata per Joan. Franc. Pavin. *in Prælud. Extra-
vag. Joan. XXII. col.* 3. §. *Deciſiones Rotæ*.

37 Non obſtat prææallegata deciſio Rotæ in Bononien. Affi-
ctus coram Cardin. Virili. Quoniam dixit in hoc judicio
manutentionis videri admittendos teſtes examinatos ſine
citatione partis, non tanquam probationes per ſe, ſed
tanquam adminicula, & auxilia probationum: nam in
caſu illius deciſionis præexiſtebat civilis poſſeſſio locatoris,
quę concurrentibus aliis adminiculis ſufficiens erat ad dan-
dam illi manutentionem pro recuperanda poſſeſſione na-
turali juxta *deciſ.* Seraph. 77. *num.* 6. *cum aliis ibi allegatis*.
Et propterea Rota poſteaquam dixit hujuſmodi teſtes in
caſu illo videri admittendos, immediatè ſubjunxit ratio-
nem, quia teſtes etiam ſine citatione faciunt adminicu-
lum. Stat igitur concluſio, ut ſoli teſtes nulliter examina-
ti ob defectum citationis, niſi præexiſtat aliquis gradus
probationis, etiam ex ſententia Rotæ in illa deciſione,
ad obtinendam manutentionem non ſufficiant.

38 Ampliatur primò hæc concluſio, ut procedat etiam in
teſtibus examinatis ad perpetuam rei memoriam, qui de-
ficiente citatione, ſimiliter fidem non faciunt etiam in
judicio manutentionis, ut fuit deciſum in Rota *dec.* 306.
num. 20. & 21. *part.* 7. *recent.* Ratio eſt evidens, quia etiam
in examine, quod fit ad perpetuam rei memoriam, ne-
ceſſaria eſt citatio partis, ut eſt caſus in Anthen. *Sed & ſi
quis*; & ibi Bald. Salyc. & omnes, *Cod. de teſtibus*, & *in
cap. Significavit*, & gloſſ. *ult.* & Doctores *infra eodem*, Ro-
ta *in recent. deciſ.* 530. *num.* 2. *part.* 3. & *deciſ.* 429. *num.* 8.
part. 4. Unde ſi teſtes poſt litem conteſtatam examinati in
manutentione non ſufficiunt deficiente citatione, ut ſu-
39 periùs firmatum eſt; Longè minus ſufficere debent rece-
pti ſine citatione partis ante litis conteſtationem ad perpe-
tuam rei memoriam, cùm tales recipiantur ab eo, qui fu-
turus erit judex cauſæ principalis contra juris regulas, & ex
quadam indulgentia ne pereant probationes, ubi timor eſt
mortis, vel abſentiæ, ut *cap. Quoniam frequenter*, *ut lit. non
conteſt.* Socin. Jun. *conſ.* 86 *num.* 14. *lib.* 2. Rimin. Jun. *conſil.*
213. *num.* 106. *lib.* 2. Regulariter enim teſtes recepti ante
litis conteſtationem non probant, ut *in dict. cap. Quoniam
frequenter in princip.* imò nec faciunt indicium, & pari paſ-
ſu ambulant cum teſtibus examinatis parte non citata, ut
notat Bart. *in l. Maritus num.* 3. *in fin. ff. de quæſtion.* Non
igitur mirum ſi concurrente etiam citationis defectu nul-
lam fidem faciant.

40 Ampliatur ſecundò, ut procedat etiam in teſtibus re-
ceptis citato procuratore non habente mandatum, vel mi-
nus ſufficiens, quia defectus mandati includit etiam in ſe
41 defectum citationis quoad ipſum principalem. Unde
proceſſus cum falſo procuratore, principali aliter non vo-
cato etiam ex defectu citationis impugnari poteſt, ut pro-
bat Vantius *de nullitate ex defectu inhabil. vel mand. nu.* 61.
42 Idemque proceſſus, & omnia inde ſequuta ſunt ipſo jure
nulla, *leg. Licet*, *Cod. de procur. cap. In noſtra*, *verſ. At-
tendentes etiam eodem tit. cap. Licet de appellat. lib.* 6. Joan.
de Anan. *conſ.* 104. *num.* 2. Rota coram Gregor. XV. *dec.*
43 264. *num.* 1. Imò defectus hujuſmodi ſicut citationis, &
juriſdictionis dicitur magnus, & à Signatura Papæ ſana-
ri non ſolet, neque ex ſtylo Rotæ etiam refectis expenſis,
ut atteſtatur Sarnen. *in compen. utriuſque Signat. num.* 72.
Unde quemadmodum teſtes recepti in judicio manuten-
tionis non ſufficiunt, ſi pars nullo modo citata fuerit, ita
nec ſufficiunt ſi fuerit citatus falſus procurator, per præ-
dicta.

44 Ampliatur tertiò, ut locum habeat etiam in teſtibus
examinatis coram judice incompetenti, quia nec ipſi in
hoc judicio manutentionis ſufficiunt, ut reſolvit Rota
45 coram Cardin. Mantica *deciſ.* 199. *num.* 1. præſertim ſi cum
defectu juriſdictionis alii quoque defectus concurrant, pu-
ta citationis, & juramenti. Quo caſu nec ullum faciunt
adminiculum, ut dixit Rota *dec.* 129. *num.* 17. *par.* 7. *recent.*
allegando Abb. *hic num.* 14. Creſcen. *deciſ.* 2. *de teſtibus*, &
Ofaſch. *deciſ.* 69. *num.* 18.

46 Ampliatur quartò, ut procedat in teſtibus ex quovis ca-
pite nulliter examinatis, veluti in teſtibus examinatis ſine
juramento, quia teſtes non jurati, & recepti ſine citatio-
ne partis æquiparantur, ut notat Bald. in Authen. *Hodie in
princ. C. de iuram. calum.* & poſt eum Dec. *hic num.* 32. & ita
indefinitè ex teſtibus nulliter receptis non eſſe conceden-
dam manutentionem, firmavit Rota in præalleg. Hebren.
Beneficii coram Cardinali Lancellotto, de qua ſuprà *nu-
mer.* 36.

Sed cautè, quia etſi hoc ſit verum in terminis juris com- 47
munis, & Rota id generaliter dixerit; tamen hodie re-
ſtringi debet ad tres nullitates memoratas, videlicet ci-
tationis, juriſdictionis, & mandati: aliàs enim nullitates
judices attendere non debent, ſed illis rejectis tenentur ad
cauſarum expeditionem procedere, & ita in Tribunali Ro-
tæ ſervari juſſit Pius IV. in ſua Conſtitutione incipien. *In
throno*, §. 13. *in Bullar. tom.* 2. *pag.* 59. & hoc ipſum poſteà
idem Pontifex ſanxit quoad omnia Urbis tribunalia, ut in
alia Conſtitutione, quæ incipit, *Cum ab ipſo*, §. 13. *eodem
tomo pag.* 80. Quam quidem Conſtitutionem Clemens
VIII. tandem extendit ad quoſcunque Judices Ordinarios,
& Delegatos ditionis Eccleſiaſticæ, ut in Conſtitutione
incip. *Litium diſpendiis*, *in Bullar. tom.* 3. *pag.* 23.

In gloſſ. *Inevitabili*, QUÆRO, An valeat receptio 48
teſtium, ſi citatus ob inevitabilem neceſſitatem compare-
re non potuit. In hoc articulo tres ſunt Doctorum opinio-
nes. Prima opinio eſt gloſſæ noſtræ in ver. *Inevitabili*, quę 49
abſolutè tenet receptionem non valere, quia ex juſta cau-
ſa detentus, non poteſt dici contumax; & ideò atteſta-
tiones contra ipſum abſentem non ſuſtinentur, neceſſita-
te poſteà probata, *l. Si Prætor*, *ff. de iudic. leg. Si finita*, §.
Si forte, *ff. de damn. infect.* notatur *in cap. Cum Bertoldus*,
§. *Poſtmodum infra de re iudic.* & cum gloſſa conſentiunt hic
Abb. Antiq. *in fin.* Hoſtienſ. *nu.* 4. *in ver. Neceſſitate*, Butr.
num. 14. Abb. *num.* 11. *verſ. Adverte*, & *num. ſeqq.* Sed
& ſi anteà conſtaret de legitimo impedimento, teſtes non
eſſent recipiendi, *l. Si quando*, *C. de teſtibus*, ſecundùm
Hoſtienſ. *loco citato*.

Quinimò ſi Judex noverit inevitabile impedimentum 50
citati, examen eſt ipſo jure nullum, ut hic firmant Bald.
in 3. *notab.* Butr. *num.* 14. Imola *num.* 6. in gloſſ. *Inevita-
bili*, Abb. *num.* 12. & Felin. *num.* 18. per textum cum
gloſſa *in leg. Quæſitum*, *ff. de re iudic.* qui non reperitur
alibi ſecundum Joan. de Imola, ubi patet impedimentum
infirmitatis non levis notum judici reddere ſententiam ipſo
jure nullam; & idem dicendum de aliis impedimentis,
ut notat Bartol. *in leg.* 2. §. *final. num.* 3. *ff. de cuſtod. reor.*
& in Extravag. *Ad reprimendum*, *in ver. Neglexerit*, &
in leg. 2. *num.* 8. *ff. de in ius vocan.* Butr. & Imola *in cap.
Querelam ſupra de Procur.* & hinc collige, ſcientiam Ju-
dicis de legitimo impedimento nullam reddere ſententiam
non tantùm diffinitivam, ut in locis proximè citatis, ſed
etiam interlocutoriam, qualis eſt hæc, videlicet rece-
ptio teſtium, ſecundùm Felin. *dict. num.* 18. *verſ. Et ex
hoc dicto*.

Secunda opinio eſt Joan. Andr. *hic num.* 10. qui tenet, te- 51
ſtium receptionem non eſſe funditus nullam, ex quo præ-
ceſſit citatio, ſed non valere quoad hoc, quin poſſit abſens
in perſonas teſtium objicere, ſicut potuiſſet, ſi fuiſſet præ-
ſens; & ſic audietur ad opponendum etiam ultra caſus ex-
ceptos *in cap. Præſentium infra eod.* ut remittit adnotata per
eum *in cap. Præſumitur*, *de regul. iur. lib.* 6. *in Mercurial. in
fin. quæſt.* ubi poſt multa concludit citatum perſonaliter, qui
venire non potuit ad opponendum contra perſonas teſtium
reſtituendum eſſe ad facultatem opponendi ea, quæ tunc op-
ponere potuiſſet, etiamſi non præceſſerit proteſtatio juxta
formam *dict. cap. Præſentium*, & idem concludit in citato ad
domum, qui non comparuit allegans ſe citationem ignoraſ-
ſe: audietur enim ad opponendum in perſonas teſtium, licèt
non ſervaverit formam prædictæ Decretalis, *Præſentium*,
ſicut auditur fictus contumax appellans, *l. Ab eo*, *Cod. quo-
modo*, & *quando Iudex*, & notatur in Clem. *unic. de dolo*, &
contumacia, & cum Joan. Andr. ſimpliciter tranſit Card. *hic
num.* 7. Sed hanc opinionem in citato perſonaliter, & inevi-
tabili neceſſitate detento refellunt Doctores crebriori cal-
culo, maximè Butr. *nu.* 14. & pleniùs Abb. *n.* 11. *verſ. Ad-
verte*. Tum per hanc litteram à contrario ſenſu ibi, *Si non
ex inevitabili neceſſitate*, quæ verba apertiſſimè oſtendunt
atteſtationes non valere quando adeſſe non potuit ex inevi-
tabili neceſſitate, ut dixi ſuprà *in* 3. *notab.* Tum quia re-
gula eſt, quòd geſta contra abſentem legitimè impeditum
ſunt nulla, vel retractanda conſtito de impedimento, ut *c.*

Cum

Cum Bertoldus, de re indic. & *l.* 4. *§. Si fortè, ff. de damn. infect.* & *cap. Querelam, de Procur.* Tum denique, quia per teſtitutionem ad opponendum in perſonas teſtium non eſt ſufficienter conſultum indemnitati abſentis juſto impedimento detenti, cùm potuerit ab initio illos repellere ex toto, ut
52 non ſubjicerentur examini, ſecundùm ea, quæ notantur *in cap. Ex parte Adæ*, & *in cap. Cùm cauſam infrà eodem*, & examen illud facit ſaltem indicium, cùm precceſſerit citatio, ut notat Bart. *in l. Maritus num.* 3. *ff. de quæſtion.* & potuiſſet etiam dare interrogatoria uti meliùs informatus, quàm judex, unde totale intereſſe meretur totalem reſtitutionem, ſecundùm eos, cum quibus etiam tranſit Felin. *hic num.* 19.

53 Fatentur tamen prædicti veram eſſe opinionem Jo. Andr. in ſecundo caſu, ut ſcilicet citatus ad domum in illis caſibus, in quibus citatio hujuſmodi fieri potuit, ſit reſtituendus ad opponendum contra perſonas teſtium, ſi dicat ſe citationem ignoraſſe; quia & ſi atteſtationes ipſo jure valeant, cùm citatio legitima præceſſerit, ſuccurrendum eſt tamen illi ope reſtitutionis in integrum, cùm non ſit verus contumax, ſecundùm prædicta.

54 Tertia opinio eſt Abb. *hic num.* 12. *verſ. Unde dicerem*, qui diſtinguit ſic: Aut judex ſciebat impedimentum citati: & receptio teſtium eſt ipſo jure nulla, ut *l. Quæſitum, ff. de re indic. cap. Si duobus, de appellat.* & notatur *in cap. Querelam, de Procur.* & in hoc caſu procedat prima opinio gloſſæ, & ſequacium. Aut Judex ignorabat impedimentum: & talis receptio mero jure ſuſtinetur, ſed eſt tetractanda ſaltem ope reſtitutionis, ſi hoc pars poſtulaverit, & de impedimento docuerit, ut notatur *in dicto cap. Querelam*, & *in d. l. Quæſitum*, maximè ubi teſtes poſſunt ex integro examinari, argum. textus *in cap. Præſentium*, & *c. Cùm cauſam infrà eodem*, & videtur ſatis æqua diſtinctio, & fuit originaliter Bart. *in d. l.* 1. *num.* 8. *ff. de in ius vocan.* ubi tenet proceſſum eſſe nullum ipſo jure, ſi citatus erat conſtitutus in carcere, & Judex hoc ſciebat; ſed ignorabat, neceſſariam eſſe reſtitutionem, per id, quod legitur, & notatur *in d. l. Quæſitum*, & conſentit Bald. *hic num.* 12.

Adverte tamen, quia impeditus ex inevitabili neceſſitate citari debet, ut ſaltem compareat per procuratorem, 55
niſi eſſet cauſa nimis gravis, ut *cap. Querelam ſuprà, de Procur.* & notatur *in l. Verum, ff. de minor.* ſecundùm Innocen. *hic num.* 2. *in ver. Inevitabili*, Hoſt. & Joan. Andr. *num.* 4. & Bellam. *in princ. In ver. Inevitabili*: licèt Aretin. contra *in* 5. *notab.* & eſt ſimile in Epiſcopo, qui tenetur per ſcipſum ſtatis temporibus limina viſitare, ut *in cap. Ego N. infrà de iureiur.* Nam quandoque contingunt impedimenta, quæ eum excuſant à perſonali viſitatione tantùm, non autem à viſitatione per certum nuncium, ut innuunt Joan. de Fan. & Præpoſ. poſt eum *in cap. Iuxta ad fin.* 93. *diſtin.* & ſcripſi pleniùs *in d. cap. Ego N. num.* 2.

DE TESTIBUS ET ATTESTATIONIBUS.

Alexander III. Exoneñ. Epiſcopo.

C A P U T XVIII.

INtimavit R. Presbyter, quòd G. Clericus Capellanum ejus & alios quamplures de teſtibus ſuis juramento conſtrinxit, quòd teſtimonium, conſilium, & auxilium contra ipſum non præberent eidem: Ideòque injungimus, ut ſi teſtimonium eorum publicatum non eſt: nec eſt abrenuntiatum teſtibus: eos qui ſunt juramento adſtricti, & alios (ſi neceſſe fuerit) idoneos, in teſtimonium recipere non poſtponas.

S V M M A R I V M.

1 *TEſtificari compellitur, qui iuravit teſtimonium non dicere, ſi atteſtationes publicatæ non ſunt, nec renunciatum teſtibus, & num.* 8.

2 *Iuramentum temerarium, an & quando repellat à teſtimonio, & num. ſeqq. uſque ad num.* 8.

3 *Teſtis in odium illius, qui eum iuramento adſtrinxit ad non deponendum, teſtificari compellitur, etiamſi perſeveret in crimine, & veritas per alium probari poſſit, & num.* 7.

4 *Sed contra alium non admittitur, niſi pœnituerit, & n.* 7.

5 *Periurus repellitur à teſtimonio etiam poſt peractam pœnitentiam.*

6 *Quod procedit in periuro ſtrictè ſumpto, non autem in eo, qui temerè iuravit, qui largè tantùm periurus dicitur.*

7 *Teſtes publicatis atteſtationibus ulteriùs producendi non ſunt.*

9 *Niſi per viam reſtitutionis in integrum.*

10 *Subtrahens adverſario copiam probationum, an habeatur pro convicto, & cauſam perdat.*

11 *Teſtis ſubtractus ab adverſario habetur pro producto, perindè ac ſi contra eum depoſuiſſet, & numer. ſeqq.*

12 *Inſtrumentum ſi alicui ſubtractum fuerit, ſtatur illius iuramento, vel ei arbitrio boni viri iuramentum defertur.*

1 I*Ntimavit*. Qui juravit teſtimonium non dicere, nec auxilium, nec conſilium præbere, teſtificari compellitur, ſi atteſtationes publicatæ non ſunt, nec eſt renunciatum teſtibus producentis. Hoc dicit Baldus. In prima ponitur partis querela. In ſecunda Papæ proviſio, ibi, *Ideòque*.

2 Nota primò ibi, *Qui ſunt iuramento adſtricti*. Teſtem, qui temerarium præſtitit juramentum, à teſtimonio non repelli, prout hic notat gloſſa poſt figurationem caſus, ut in ver. *Iuramento*, & Bald. *num.* 2. Verùm Innocent. *in cap. Conſtitutis, el primo in princip. infrà eodem*, tenet hoc procedere in odium accuſati, qui juramentum extorſit; creditur enim ad veritatem celandam hoc procuraſſe, vel ſaltem ab aliis procuratum eſſe de illius voluntate, ſecundùm terminos *dict. cap. Conſtitutis*: aliàs verò temerarium perjurium non repellit à teſtimonio, *cap. Quiſquis* 11. *qu.* 3. *l. Eum qui, ff. de iniur.* Idem firmant *in dict. cap. Conſtitutis*, Hoſtienſ. *num.* 1. & Butr. *num.* 6. quia licèt in criminalibus teſtes non compellantur, *cap. Dilectorum infrà de teſtibus cogen.* & ideò juramentum non prohibendo videatur habere ſomentum juris: tamen cùm teſti liberum ſit teſtificari ſi voluerit, malum eſt, & contra bonos mores, & contra jus publicum hanc ſibi facultatem adimere, & ſe jurejurando conſtringere ad teſtimonium non ferendum, *d. c. Quiſquis*, & *cap.* 1. *de crim. falſ.*

Sed Abbas *in dict. cap. Conſtitutis num.* 4. & Felin. *hic n.* 7. 3
ſic diſtinguunt, & benè videlicet, An teſtis producitur contra partem, quæ illum juramento ſeduxit ad non teſtificandum, aut producitur contra alium. Primo caſu in odium extorquentis illicitum juramentum admittitur teſtis ad deponendum, etiamſi in crimine perſeveret: & in hoc primo membro conveniunt Innocen. & omnes, qui ſi reus excipiat de crimine perjurii, ſeu temerarii juramenti, competit producenti explicatio de paritate criminis contra eum, qui fuit in cauſa, & dolo inducendo teſtem ad temerè jurandum, ut *cap. penult.* & *cap. final. infrà de adulter.* Quinimò hoc caſu non tantùm admittitur teſtis, ſed etiam compellitur, ut hìc patet in fin. etiamſi veritas per alios probari poſſit, ut contra Butr. & nonnullos antiquos benè deducit Felin. *hic num.* 1. reſpondens ad verba hujus textus, *ſi neceſſe fuerit*.

In ſecundo autem caſu ſubdiſtingue: nam aut teſtis ad- 4
huc perſeverat in ſuo temerario juramento, & non debet

Proſp. Fagnan. in II. Lib. Decretal.

contra alium admitti, quia perſeverat in crimine, *cap. Te-*
ſtimonium infrà eod. Aut eſt emendatus, & hoc caſu poſt
peractam pœnitentiam admitti poteſt ad teſtificandum
etiam contra alium, quia hujuſmodi crimen non eſt pu-
blicum, ſed de gravioribus, ut colligitur ex textu, &
gloſſa *in cap. Qui Sacramento 22. quæſt. 4.* & non omne
crimen repellit à teſtimonio, ut *in dicto cap. Teſtimo-*
nium.
5 Et hinc collige notabilem limitationem ad Regulam,
quæ habet, perjurum indiſtinctè etiam poſt pœnitentiam
peractam repelli à teſtimonio, ut in prædicta Decretali *Te-*
ſtimonium, & ibi gloſſ. in ver. *Perjuriis*. Procedit enim in
6 perjuro ſtrictè, & propriè ſumpto, id eſt in eo, qui falſum ju-
ravit, ut *in cap. Homines 22. qu. 2.* Aut venit contra licitum
juramentum, juxta *cap. Querelam, de jurejuran.* non autem
in illo, qui juravit temerè; quia licèt talis etiam dicatur per-
jurus, ut *cap. Sicut noſtris, de elect. cap. Si aliquid in fin. & per*
totam 22. qu. 4. tamen non eſt perjurus ſtrictè, & propriè, ſed
largè, ut *dict. cap. Sicut*, & hic notant Felin. *num. 8.* quæ
limitatio eſt ex mente gloſſæ *in cap. Venerabilem, in ver. Per-*
jurium ſuprà de elect. quæ notabiliter declarat Regula, quòd
perjurus repellatur à teſtimonio, ut non procedat in perju-
ro, qui temerè juravit, juxta textum *in dict. cap. Sicut no-*
7 *ſtris*: & ibi ſimilis gloſſa in ver. *In cauſa*, eamdem
diſtinctionem originaliter poſuit Hoſtienſ. *in d. cap. Teſti-*
monium num. 9. infrà eodem, ubi concludit, temerarium
juramentum nunquam repellere à teſtimonio contra eum,
qui juramentum extorſit: ſed contra alium ita demum re-
pellere, ſi jurantem non pœnituit: aliàs verò juramentum
temerarium à teſtimonio non repellit, ſicut nec à dignita-
te: & ſubdit ita communiter DD. ſentire: & eum ſequi-
tur Abbas ibidem *num. 3. poſt medium, verſ. Hanc opinionem*,
& hoc teneas.
8 Secundò nota, ſi teſtimonium eorum publicatum non
eſt. A contrario ſenſu poſt publicatas atteſtationes, didici-
ta teſtificata teſtes non eſſe ulterius producendos, ut hic, &
in *cap. Conſtitutis, il ſecondo, verſ. Cùm materia, & in cap.*
Per tuas ſuprà eod. Gloſſ. *hic in ver. Eorum*, & in Clem. 2.
9 *in ver. Producere, de teſtibus*. Sed hoc limitant hic Inno-
cent. Hoſt. Joan. Andr. Bald. Butr. & communiter DD. ni-
ſi per viam reſtitutionis in integrum ex clauſula generali,
ſi qua mihi juſta cauſa eſſe videbitur, de qua in *l. 1. ff. Ex*
quibus cauſis maiores, quia per ipſam ſuccurritur publica-
tioni, ac renunciationi, præſertim præſtito juramento,
quòd hoc malitiosè non petatur, ut hic per eos, quod la-
tius proſequitur Felin. *num. 2.*
Ultimò nota ibi, *Teſtimonium recipere non poſtponas*. 10
Eum, qui ſubtraxit adverſario copiam probationum, non
haberi pro convicto, nec cauſam perdere, & ita ad hoc
ponderat hunc tex. Bald. *num. 2.* nam ſi perderet cauſam,
non eſſet opus iterùm teſtes examinari, cujus contrarium
hic ſtatuitur; licèt fateatur contra ſubtrahentem oriri præ-
ſumptionem, quia conatur veritatem celare: ſubdens hoc
eſſe benè notandum: & eum ſequitur Felin. *hic circa fi-*
nem, verſ. Ultimò dicit. Idem voluit gloſſa *ult. in l. Provi-*
dendum, C. de poſtulan. & fuit opinio Vincentii, & Phi-
lippi in *c. Pervenit, il primo infrà eodem*, quam dicit com-
munem Felin. *in cap. Cùm venerabilis num. 21. de except.* &
Boer. alios citans *deciſ. 292. num. 3.*
Sed oppoſitum è diametro tenuit hìc Innocent. *in princip.* 11
per textum *in dicto cap. Pervenit*, ubi idem tenet Hoſtienſ.
num. 1. in ver. Oſtendit infrà, de teſtibus cogen. & per §. Tria
3. quæſt. 7. & hoc ſequitur Bart. *in d. l. Providendum in anti-*
qua lectura in fin. & Angel. *in l. 1. §. Si reus, ff. de eo, per quem*
factum erit. Et fuit opinio gloſſæ ultimæ *in dicto cap. Per-*
venit, dum dixit, teſtem ab adverſario ſubtractum haberi
pro producto, perindè ac ſi contra eum depoſuiſſet. Et eum
ſequitur ibi Cardin. *num. 2. & 3.* ea ratione, quia ſicut cre-
dendum eſt juramento illius, qui volebat producere inſtru-
mentum ei ſubtractum, vel deferendum eſt illi juramen-
tum arbitrio boni viri, *l. Si quando, Cod. Unde vi, & l. Si de*
poſſeſſione, & ibi Cyn. *C. de probat. cap. final. quod met. cauſ.* Eo-
dem modo credendum eſt illi, cui teſtes ſubtracti ſunt, vel
deferendum eſt ei juramentum, quaſi teſtis habeatur pro
producto, ſecundùm eum.
Tu verò pro concordia opinionum diſtingue, ut plenè
ſcripſi in quæſtione facti *in d. c. Pervenit à nu. 10. uſque ad nu.*
23. & præcipuè *num. 19. infrà eodem.*

DE TESTIBUS ET ATTESTATIONIBUS.

Idem Alexander III.

CAPUT XXIII.

LIcèt univerſis: & infrà. Quia non eſt licitum alicui Chriſtiano, & multò minus Crucis Chriſti inimico, ut cauſæ ſuæ unius tantùm quaſi legitimo teſtimonio finem imponat: Mandamus, quatenus ſi inter vos & quoſcumque Judæos emerſerit quæſtio, in qualibet cauſa Chriſtiani, & maximè Clerici, non minus quàm duorum, vel trium virorum, qui ſint probatę vitæ, & fidelis converſationis teſtimonium admittatis: Juxta illud Dominicum: In ore duorum, vel trium teſtium ſtat omne verbum: Quia licèt quædam ſint cauſæ, quæ plures quàm duos exigant teſtes, nulla eſt tamen cauſa, quæ unius teſtimonio (quamvis legitimo) terminetur.

SUMMARIUM.

1 *IUdæus nil poteſt probare minus, quàm per duos teſtes fideles, & honeſtos ſi agat contra Chriſtianum, & n. 13.*
2 *Teſtes in multis cauſis plures, quàm duo requiruntur, ſed nunquam ſufficit unus, & num. 4. & 13.*
Declaratur, num. 7. & num. 12. uſque in fin.
3 *Iudæi teſtimonium contra Chriſtianum non admittitur.*
4 *Teſtes ultra duos in multis caſibus ſunt neceſſarii, ſed in nullo caſu ultra tres, ſi habeant qualitates à iure requiſitas, & explicatur lex Divina in ore duorum, &c. & num. 7.*
5 *Leges civiles requirentes maiorem numerum, quàm duorum, vel trium teſtium valent, & cenſentur approbata à Canone.*
Contra, num. 7. & num. 9.
6 *Princeps laicus ex magna cauſa poteſt ſtatuere cōtra præcepta moralia affirmativa, vel ſaltem iudicialia.*
Contrarium, num. 11.
8 *Teſtes tres in multis caſibus requiruntur.*
10 *Eccleſiæ poteſtas non extenditur ad peccatum.*
12 *Lex civilis, quæ in divortio requirit ſeptem teſtes, non valet ex defectu poteſtatis.*
13 *Teſtis unicus, quamvis legitimus non probat.*
14 *Quod locum habet in omnibus cauſis tam prophanis, quàm ſpiritualibus.*
15 *Teſtimonio unius creditur, ubi de nullius præiudicio agitur, puta an aliquis ſit baptizatus, an Eccleſia ſit conſecrata.*
Idem ſi agatur de modico præiudicio, num. 17.
Idem in pluribus aliis caſibus, remiſſive num. 19.
16 *Clericatus poteſt probari per unum teſtem.*
18 *Teſtis unicus ſufficit ad probandam poſſeſſionem in iudicio manutentionis.*
20 *Teſtis unicus in iudicio præſumptionem inducit.*

L*Icet Univerſis*. Judęus nil poteſt probare minus, quàm 1
per duos teſtes fideles, & honeſtos. Hoc dicit Joan.
Andr. Bellamer. Butr. Cardin. Anchar. Imol. & Joan. de
Anan. vel generalius ſecundùm Bald. & Felin. neque Ju- 2
dæus, neque Chriſtianus fundat probationem ad deciſio-
nem

nem cauſæ per unum teſtem tantùm, quia licèt aliquando
requirantur plures, nunquam ſufficit unus.
3 Nota primò, Judæum ſi agat contra Chriſtianum, nihil
probare poſſe per minorem numerum, quàm duorum te-
ſtium probatæ vitæ, & laudabilis converſationis, ut hìc eſt
caſus ſecundùm Aretin. & alios. Non ergo admittitur te-
ſtimonium Judæi, vel criminoſi, *c. Si hereticus, cap. Non po-
teſt, & c. Pagani 2. qu. 7. c. Judæi ſuprà eod.* & infrà *cap. Proxi-
mo, & c. Teſtimonium* : & hìc notant gloſſ. 2. Hoſt. *n. 1. verſ.
Fidelis converſationis*, & plerique alii.
4 Secundò nota multas eſſe cauſas, quæ plures quam duos
exigunt teſtes, ſed nullam eſſe cauſam, quæ unius teſtimo-
nio, quamvis legitimo terminari poſſit, ut dicitur in littera,
& ſic authoritas Divinæ Scripturæ legis: *In ore duorum, vel
trium ſtat omne verbum*. Deuteron. 17. & 19. Matthæi 18.
Joan. 8. exponi debet, id eſt non pauciorum, ſecundùm gloſ-
ſam hìc in verbo *Duorum*, Hoſt. *nu. 1. in verb. In ore duorum*,
Bald. *n. 1. verſ. Nam illa verba*, & ſic authoritas Divina non
excludit, quin poſſint eſſe plures, ſimilis gloſſ. habetur *in
5 Summ. 2. qu. 4.* Quinimò ex hac littera colligunt idem Bald.
n. 3. verſ. In text. ibi, Aretin. *n. 6. in 4. notab.* & Felin. *nu. 1. poſt
6 med. verſ. nota ſecundùm Bald.* valere leges civiles requiren-
tes majorem numerum, quàm duorum, vel trium teſtium,
& cenſeri approbatas à Canone. Et ex hoc inferunt Aretin.
& Felin. ut Princeps ſæcularis ex magna cauſa poſſit ſtatue-
re contra præcepta moralia affirmativa, vel ſaltem judicia-
lia condendo legem.
7 Sed ſalva reverentia tantorum Patrum, verius videtur
authoritatem illam, *in ore duorum, vel trium, &c.* eſſe refe-
rendam non modò ad minorem numerum, quàm duorum,
ſed etiam ad majorem, quàm trium, itaut æquè repugnet
Juri Divino, ut unicus teſtis ſufficiat, atque ut requirantur
plures quam tres, ut probat irrefragabiliter text. *in cap. Cum
eſſes infrà de teſtam.* ubi leges humanæ requirentes nume-
rum ſeptem, vel quinque teſtium in ultimis voluntatibus di-
cuntur eſſe contra legem Divinam, quia ſcriptum eſt, *In ore
duorum, vel trium, &c.* & ſic authoritas illa apertè intelligi-
tur etiam de exceſſu ultra numerum trium. Nec refragatur
hæc Decretalis, quia non dicit dari cauſas, quæ plures, quàm
tres exigant teſtes (hoc enim eſſet manifeſtè contra jus Di-
vinum) ſed dicit dari cauſas, quæ plures exigunt, quàm
duos, quod non repugnat legi Divinæ, quia Divina lex non
dicit præcisè, *in ore duorum, &c.* Sed alternativè *duorum, vel
trium*; & ſic relinquit legi humanę determinandum quan-
8 do non ſufficiant duo, ſed requirantur tres; ideòque lex hu-
mana tam Eccleſiaſtica, quàm ſæcularis providè ordinavit
in multis caſibus duos teſtes non ſufficere, ſed neceſſariò
tres eſſe adhibendos, ut patet *in d. c. Cum eſſes, de teſtam.* u-
bi in teſtamento ad non pias cauſas non ſufficiunt duo te-
ſtes, ſed ultra eos requiritur etiam præſentia Presbyteri Pa-
rochialis. Idem patet in depoſito pecuniæ, vel alterius rei
excedentis libram auri, in quo tres teſtes requiruntur, ut in
Auth. *de Inſtrum. caut. & fid. §. Si quis agitur*, & in Auth. *Si
quis vult, C. qui potior. in pignor. habeant*. Specul. *in tit. de teſte,
§. Reſtat nu. 5. verſ. Item in pecunia depoſitione*. Idem in con-
fectione inventarii, ubi ſimiliter non ſufficiunt duo teſtes,
ſed requiruntur tres, ut in Auth. *de hered. & Falcid. §. Si ve-
rò abſunt, & §. Sancimus, l. Sancimus, §. Si vero dubius, Cod. de
iure deliber.* Specul. *ubi ſuprà n. 5. verſ. Item in inventarii con-
fectione*, & in aliis caſibus ibi per eum relatis, & per Farinac.
in prax. criminal. qu. 63. c. 5. per tot. At nullus omnium datur
caſus, in quo tres teſtes non ſufficiant, dummodò ſint omni
exceptione majores, vel habeant qualitates à jure requiſi-
tas: Ideòque non obſtat *c. Præſul 2. qu. 4.* ubi ad condem-
nandum Cardinalem Epiſcopum requiruntur viginti ſep-
tem teſtes, quoniam ille textus intelligendus eſt ubi teſtes
ſunt ſuſpecti, ut dicit ibi Gratian. *in §. ſeqq.* Hoſt. *hìc nu. 3.* &
Joan. Andr. *n. 4. verſ. In gloſſa tertia*, Roman. *ſingular. 207. in
fin.* Abbas *in c. Per tuas in fin. de maior. & obed.* vel certè diſ-
poſitio *d. c. Præſul*, procedit de juris rigore, qui non eſt ſer-
9 vandus ſecundùm Hoſt. & Joan. Andr. *ubi ſuprà*. Item non
obſtat, quod ſecundùm leges in teſtamentis de jure civili re-
quirantur ſeptem teſtes, & in codicillis, & donatione cauſa
mortis requirantur quinque, ut hìc in gloſſ. in verb. *Qua-
dam*. Quoniam hujuſmodi leges tanquam adverſantes Juri
Divino, & naturali, ac nutrientes peccatum declarantur ir-
rationabiles *in d. c. Cum eſſes, de teſtam.* ut ibi dixi *in quæſt. de
cæco à n. 4. uſque ad n. 142.* Unde patet verum non eſſe, quod
dicunt Bald. Aretin. & Felin. leges civiles, de numero ſeptem
teſtium eſſe approbatas à Canone, id eſt in hoc cap. Imò
enim ſunt improbatæ *in d. c. Cum eſſes*, & cùm foveant pec-
catum, approbari non potuiſſent, quia poteſtas Eccleſiæ non 10
extenditur ad peccatum, *cap. 1. 40. diſt. c. Scripſit*, ibi, *& ideò
per nos fieri nullatenus poteſt, ne peccatum, &c. 7. qu. 1.* & in his
terminis tradit Abb. *in d. c. Cum eſſes n. 30.* Nec eis ſuffraga-
tur hoc cap. Quia loquitur de teſtibus ultra duos, ſed non
ultra tres, ut oſtenſum eſt ſuprà *n. 7.* & ſic non reſpondit ta-
citæ objectioni, quę poſſet fieri de teſtamentis, & codicillis.
Quemadmodum nec verum eſt, quod Aretin. & Felin. af-
firmant de poteſtate Principis ſtatuendi contra pręcepta
moralia affirmativa, aut ſaltem judicialia. Imò enim pręce- 11
pta moralia cùm ſint juris naturalis, immutabilia ſunt, *§.
His itaque*, & ibi gloſſ. 1. *6. diſt.* S. Thom. *in 4. ſent. diſt. 2. qu. 1.
art. 4. qu. 1. ad 2.* Præcepta verò judicialia non eſt opus, ut
tollantur ſtatuto Principis, quia ſunt evacuata per Adven-
tum Chriſti; & quamvis non ſunt mortifera, ſunt tamen
mortua, ut idem docet *in 1. 2. q. 103. art. 4. & qu. 104. art. 3.*
Minus obſtat text. *in l. Nullum, ff. de divort.* ubi in divortio 12
ſeptem requiruntur teſtes: & notat Speculat. *in d. tit. de te-
ſte, §. Reſtat n. 6. in fin. verſ. Item in divortio*, Nell. *de teſtib. n.
84. verſ. In divortio*. Etenim divortii cauſa ſpiritualis ſit, &
ad Eccleſiam pertinens, *c. Multorum 35. qu. 6. cap. 1. in fin. de
conſanguin. & affinit. c. Accedentibus de exceſſibus Prælator.
cap. Auditis de præſcript.* Concil. Triden. *ſeſſ. 24. de Sacram.
Matrim. Can. ult.* illa lex ponit falcem in meſſem alienam,
nec valet ex defectu poteſtatis, ſecundùm communes Theo-
ricas Doctorum *in cap. 1. infrà de novi oper. nunciat. & in cap.
Eccleſia ſanctæ Mariæ ſuprà de Conſtitut.* hæc de prima par-
te textus.
Quo verò ad ſecundam partem ponitur regula univerſa- 13
lis negativa, videlicet, nullam eſſe cauſam, quæ unius teſti-
monio, quamvis legitimo terminetur: & de hac præcipuè
loquitur Divinæ legis authoritas ſecundùm illud Deuteron.
19. *Non ſtabit teſtis unus contra aliquem, quidquid illud pec-
cati, & facinoris fuerit, ſed in ore duorum, aut trium ſtabit
omne verbum*, concordat *cap. Admonere*, ibi, *Quoniam nec
ulla Divina, humanaque lex unius teſtimonio etiam idoneo
quempiam condemnat, vel juſtificat, 33. qu. 2. cap. In omni, &
cap. Veniens ſuprà eodem*. Imò vox unius vox nullius, ut di-
citur *in l. Juriſiurando, C. De teſtib.* Specul. *in tit. de teſte, d. §.
Reſtat num. 7.* Roman. *ſingul. 672.* incip. *Dictum unius*, Mar-
ſil. *ſingular. 47.* incip. *Triſta, & vulgaris*: & locum habet 14
hæc regula in omnibus cauſis tam prophanis, quàm ſpiri-
tualibus, ut notat Abbas *in c. Cùm dilectus num. 4. de ſucceſſ.
ab inteſtat.* Anton. de Butr. *in dict. cap. In omni num. 7. & in d.
cap. Veniens num. 4.* plenè Tiraquell. *de rebus exig. in princip.
verſ. Secunda ratio eſt*.
Cæterum gloſſ. 3. hìc notabiliter declarat propoſitam re- 15
gulam, ut locum ſibi vendicet in alterius præjudicium, in
quibus terminis loquitur lex Divina ubi ſuprà, & Deute-
ron. 17. ibi, *Nemo occidatur contra eum uno teſtimonio dicen-
te*: & jura ſuperiùs citata. Secus verò ubi de nullius præju-
dicio agitur, quia in his creditur teſtimonio unius, puta u-
trum aliquis ſit baptizatus, *cap. Parvulos, & cap. Cum itaque,
de conſecrat. diſtinct. 4.* An Eccleſia ſit conſecrata, *c. Solemni-
tates*, & ibi gloſſ. *in verb. Nec certi teſtes de conſecrat. diſt. 1.*
Speculat. *in tit. de teſte, §. Reſtat n. 8. verſ. Nono*, gloſſ. *fin. in
cap. Nuper*, & ibi etiam Bald. *n. 40. infr. eod.* Et idem Baldus
hìc num. 4. qui ex hoc infert Clericatum poſſe probari per 16
unum teſtem, quia talis actus de ſe, & ſui natura nemini
præjudicat. Sequitur Felin. *n. 1. in fin.* Covarr. *practic. q. c. 33.
n. 3.* Et idem eſt ſi agatur de modico præjudicio. Aymon. 17
conſ. 182. Videtur n. 15. verſ. Alibi ſcribit, Anton. Gabriel.
commun. concluſ. in tit. de teſtibus concluſ. 2. n. 7. & hinc eſt, ut
poſſeſſio in judicio manutentionis per unum teſtem ſuffi- 18
cienter probetur, Grat. *conſ. 110. n. 8. lib. 2.* Seraph. *dec. 1326.
n. 1.* Rota *in recent. deciſ. 511. n. 8. part. 1. & deciſ. 15. n. 15. p. 6.*
Et prædictis adde Speculat. *in d. tit. de teſte, §. Reſtat, à n. 8.*
ubi ad propoſitam regulam, quod teſtis unicus non pro- 19
bet, ponit 30. limitat. *& num. 12.* concludit præmiſſos ca-
ſus eſſe ſpeciales, & ſæpè uni fidem adhiberi extra judi-
cium, putà ubi de nullius præjudicio agitur. In judicio 20
verò præſumptionem inducere ad hoc habes jura hìc alle-
gata in gloſ. *ult.*

DE TESTIBUS ET ATTESTATIONIBUS.

Innocentius III.

C A P U T XLV.

1 CONſtitutis in præſentia noſtra Archiepiſcopo, & M. Canonico Surrentin. dum ipſe illum de ſimoniæ crimine deferret: & infrà. Cæterùm quoniam à principio proteſtatus eſt præfatus M. ipſius Archiepiſcopi conſanguineos, multa impedimenta per ſuam potentiam præſtitiſſe, quominus probationum copiam in noſtra præſentia ſecum haberet, cùm quoſdam induxerint ad jurandum, ne adverſus Archiepiſcopum aliquid dicerent, & alios minis & terroribus à teſtimonio perhibendo arcere nitantur: Nos ex officio noſtro ſuper hoc providere volentes, mandamus, ut generalem feras excommunicationis ſententiam in omnes, qui impedimentum aliquod ipſi M. præſtare præſumpſerint in teſtibus producendis. Illos autem quos (ut dictum eſt) juraſſe conſtiterit, quòd contra Archiepiſcopum nihil dicerent, denunties juramento hujuſmodi non teneri. Si quis autem de conſanguineis dicti Archiepiſcopi aliquem de teſtibus præſumpſerit impedire (quia veriſimile non videtur, ut eo invito talia fierent, & ob hoc non caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, eò quòd ſi voluerit, potuerit prohibere: cùm ſecundùm legitimas Sanctiones, iniquam oſtendant ſe cauſam fovere; & experiri debeat judicis auctoritatem eluſam, qui defenſionis copiam ſubtrahit adverſario) eumdem Archiepiſcopum ab officio Pontificali ſuſpendas, & facias manere ſuſpenſum, donec illum fecerit à tali præſumptione ceſſare.

S V M M A R I V M.

1 *IN teſtibus producendis partem impedientes excommunicari poſſunt.*
2 *Conſanguinei ſi impediant teſtes actoris punitur reus, de cuius voluntate hoc fieri præſumitur, & num. 5.*
3 *Iuramentum de non teſtificando contra aliquem, non eſt*
4 *Veritatem in iudiciis occultare eſt mortale peccatum.*
obligatorium, & cur, & num. ſeqq.
6 *Delictum conſanguinei, amici, vel famuli præſumitur commiſſum de voluntate illius, in cuius commodum reſultat.*
Dummodo habeat cauſam continuam, ſeu ſucceſſivam: ſecus ſi delictum ſit momentaneum, num. 8.
7 *Domeſtici præſumuntur non facere, niſi quod placet maiori ſuo.*
9 *Hæc tamẽ præſumptio admittit probationem in contrariũ.*

1 C*Onſtitutis, il primo.* Excommunicari poſſunt qui partem impediunt in teſtibus producendis. Hoc primo, & denunciandi ſunt teſtes non teneri juramento de
2 veritate tacenda. Hoc ſecundo, & ſi conſanguinei impediunt teſtes actoris, punitur reus, de cujus voluntate hoc fieri præſumitur. Hoc dicit terriò ſecundùm Joan. Andr. & alios poſt eum. Secunda pars ibi, *Illos*. Tertia ibi, *Si quis autem.*

3 Nota primò ibi, *Iuramento huiuſmodi non teneri*, juramentum de teſtimonio contra aliquem non perhibendo non eſſe obligatorium, & denunciandum eſſe teſtem hujuſmodi juramento minimè teneri, Butr. *hic in 2. notab.* Abbas *num.* 2. Joan. Andr. & omnes *in Summ. textus*: & ita hìc eſt caſus apertus contra opinionem Laurentii, qui dicebat teſtem jurejurando adſtrictum à parte ad non teſtificandum contra ipſam, teneri juramentum ſuum ſervare, nec eſſe cogendum deponere ſuper negotio principali, ſed tantummodò ſuper coactione, ut notatur *in cap. Pervenit, il primo*, in gloſſa *in verb. Commentum infrà de teſtibus cogen.* Sed hoc expreſsè reprobatur hìc, & concordat *cap. Intimavit ſuprà eodem, & cap. Olim*, ubi de hoc, *infrà de accuſat.* Ratio eſt, quia licèt in criminalibus teſtes non compellantur, *cap. Dilectorum*, & ibi gloſſa magna, & DD. *de teſt. cogen.* tamen non poſſunt ſe juramento ad-
4 ſtringere ad teſtimonium non ferendum, ſecundùm Abb. *hic num.* 2. hujuſmodi enim juramentum eſt illicitum, ac temerarium, nec ſervari poteſt ſine interitu ſalutis æternæ, quia in judiciis veritatem occultare eſt culpa lethalis, *cap. Quiſquis* 11. *qu.* 3. *cap.* 1. *infrà de crimin. falſ.* & Reipublicæ intereſt peccata nocentium eſſe nota, *l. Eum qui, ff. de iniur. cap. Vt fama, de ſentent. excommun.* quas rationes adducit gloſſ. *ult. in dicto cap. Intimavit ſuprà eodem, & in dict. cap. Olim in ver. De tacenda veritate.* Item gloſſ. *hic in ver. Non teneri*, Hoſtienſ. *num.* 1. Abb. *d. num.* 2. & idem Abb. *in dict. cap. Pervenit in* 1. *notab. de teſt. cogen.* & Felin. *in d. c. Intimavit in* 1. *notab. ſuprà eodem.*

Secundò nota, quia veriſimile non videtur præſumptio- 5
nem eſſe contra accuſatum, ſi ejus conſanguinei accuſatorem impediant in teſtibus producendis: & ita hic eſt caſus ſecundùm Abb. Antiq. *in princip.* Joan. Andr. & omnes *in Summ. textus.* Propterea enim ille Archiepiſcopus jubetur ſuſpendi ab officio Pontificali, quia id factum præſumitur de illius voluntate, nec caret ſcrupulo ſocietatis oc- 6
cultæ, ut in littera; & hinc generaliter collige delictum commiſſum à conſanguineo, vel amico, aut famulo in dubio præſumi perpetratum de voluntate ipſius conſanguinei, amici, vel Domini, in cujus commodum, ſeu utilitatem reſultat: præſumitur enim contra ipſum, ex quo potuit prohibere, & non prohibuit; & ideò eſt puniendus, ut in textu, & notant gloſſ. *in ver. Veriſimile*, Hoſtienſ. *num.* 4. Butr. *in* 3. *notab.* Anchar. *num.* 6. & Abb. *in ultim. notab.* Nam ut inquit Baldus *num.* 2. præſumitur quòd 7
illi de domo non faciant niſi illud, quod placet majori ip-
ſorum. Verùm Abbas *hic num.* 2. hoc intelligit, & benè, 8
dummodò impedimentum, & delictum habeat cauſam continuam, ſeu ſucceſſivam, prout in caſu hujus Decretalis; ſecus verò ſi delictum ſit momentaneum; & ita intelligit *cap. Quia præſulatus* 1. *qu.* 4. & hanc declarationem Abbatis ſequitur Barboſa *in l. Si mora num.* 42. *ff. ſolut. matrim.*

Hæc tamen præſumptio, quæ reſultat ex delicto dome- 9
ſtici, non eſt juris, & de jure, ſed juris tantùm; ideò admittit probationem in contrarium, ut hic notat gloſſ. *in ver. Veriſimile*, & Bald. *num.* 2.

In textu ibi, *Iniquam oſtendant ſe cauſam fovere*, An ſubtrahens adverſario copiam probationum perdat litem, & habeatur pro convicto, & qua pœna pro ſubtractione ipſa ſit puniendus, ſcripſi latiſſimè in quæſtione facti *in dicto cap. Pervenit, in tertia quæſt. de teſtib. cogen.* ubi plenè videas.

DE TESTIBUS ET ATTESTATIONIBUS.

Honorius III. Præpoſito, & Magiſtro G. & R. Laudun. Canonicis.

C A P U T L.

PRæſentata nobis Sueſſioneñ. Archidiaconi petitio continebat, quòd cùm inter R. qnondam prædeceſſorem ſuum ex una parte, & Capitulum ſancti Petri Sueſſioñ. ex altera, ſuper juriſdictione, quam idem Archidiaconus ſe in dicta Eccleſia ratione Archidiaconatus proponebat habere, quæſtio verteretur; tandem Cancellarium Pariſieñ. & magiſtros R. Remeñ. & P. Britoñ. Canonicos ſuper hoc arbitros elegerunt: qui cùm ſuſcepto arbitrio adeò in negotio proceſſiſſent, quòd productis teſtibus, & depoſitionibus publicatis, receptiſque allegationibus utrorumque, & actis omnibus redactis in ſcriptis, ſigillorum ſuorum impreſſione ſignatis, arbitrium proferre deberent, nnus ipſorum viam fuit univerſæ carnis ingreſſus, & alius in Archiepiſcopum Ebreduneñ. aſſumptus, qui diſtat per duodecim dietas, & amplius ab eiſdem. Unde cùm prædicto R. ſolo, minimè arbitrari valente, videatur arbitrium expiraſſe. Diſcretioni veſtræ mandamus, quatenus cauſam juxta hujuſmodi acta ſine debito terminetis, optione Capitulo reſervata, ut vel recipiant depoſitiones eorum, qui ſuperſunt productorum teſtium, contra eos: vel eas reſpuentes conſentiant, ut iidem teſtes admittantur iterùm; ſalvo jure quod in utroque caſu eidem Capitulo competit, tam in perſonas teſtium, quàm in dicta.

S V M M A R I V M.

1 *IVriſdictio expirat, ſi index recedat à loco, in quo debet iudicare, & transferat ſe ad locum, in quo tenetur reſidere, & num. 6. & 11.*

2 *Collatio beneficii facta à Vicario Epiſcopali poſteaquam a diœceſi, ubi erat Vicarius, abſceſſit, & ad locum ſui Canonicatus ſe contulit, an valeat, & n. ſeqq. uſq. in fin.*

3 *Domicilium ut contrahatur, requiritur animus perpetuo habitandi.*

4 *Animus perpetuo habitandi quando præſumatur.*

5 *Domicilii tranſlatio ex quibus probetur.*

7 *Domicilium Clerici facile præſumitur in loco beneficii reſidentiam requirentis.*

8 *Ad domicilium contrahendum an ſufficiat ſola animi declaratio ſine alia probatione.*

9 *Procurator alium ſubſtituens non remanet amplius procurator.*

10 *Vicarius egrediendo locum Vicariatus animo non redeundi, cenſetur officio renuntiare.*

Si Legatus egrediatur Provinciam animo non redeundi an expiret munus legationis, ibid.

11 *Abſentia à loco cum obligatione alibi remanendi, morti æquiparatur.*

12 *Vicarius Epiſcopi habens ſpeciale mandatum ad conferendum beneficia, poteſt ea conferre etiam extra diœceſim.*

13 *Niſi per abſentiam extra diœceſim Vicariatus expiraverit.*

14 *Collatio beneficiorum non poteſt demandari ab Epiſcopo niſi Vicario Generali.*

15 *Beneficia conferendi facultas Vicario attributa non tranſit in Succeſſorem.*

P*Ræſentata*. Summatur, & dividitur, ut per Joan. Andr.

1 In textu ibi, *In Archiepiſcopum Ebredunen. aſſumptus*. Nota juriſdictionem expirare, ſi judex recedat à loco, in quo debet judicare, & transferat ſe ad locum, in quo tenetur reſidere ratione beneficii ſibi collati, prout hic receſſit iſte arbiter electus in Archiepiſcopum, ut latiùs dicam infrà *num.* 1.

2 Ex quo infero ad quæſtionem, An collatio beneficii facta à Vicario Epiſcopali, ubi erat Vicarius, receſſit, & ad locum ſui Canonicatus ſe contulit, ſit valida, necne.

3 Contigit hic caſus in Vicario Epiſcopi Placentini, qui beneficium contulit poſteàquam receſſit è diœceſi Placentina, & migravit ad Eccleſiam alterius Epiſcopatus, in qua erat Canonicus. Et reſponſum eſt collationem eſſe nullam, quia conſtabat eum tranſtuliſſe domicilium ad locum Canonicatus, cùm haberet animum ibi perpetuò habitandi, ut requiritur ad contrahendum domicilium, *l. Cives, C. de incol. lib.* 10. Abb. *in cap. fin. num.* 8. *infrà de Paroch.*
Felin. *in cap. Dilectus filius il ſecondo num.* 12. *in* 2. *limitat.*
verſ. Et hoc ſuprà de reſcript. Tametſi enim talis animus ex 4
ſola habitatione non præſumatur, niſi fuerit decennalis,
ut notat gloſſ. *unic. in l.* 1 *C. de incol. lib.* 10. Angel. *conſil.* 27.
Quidam Victor. num. 2. Doctores *in d. cap. final. de Paroch.*
Felin. *in d. cap. Dilectus filius num.* 11. *verſ. Primus caſus*, tamen brevis temporis habitatio ſufficit ad talem animum præſumendum, ſi cùm habitatione concurrant conjecturæ ſignificativæ domicilii, Abb. *loc. cit.* Marian. Socin. *in cap. fin. de foro compet. num.* 26. *verſ. Si vero habitatio*, Felin. *in d. cap. Dilectus filius num.* 11. *verſ. Secundus caſus*, quæ ſanè conjecturæ in caſu noſtro abundè concurrunt.

Primò quidem, quia receſſit de diœceſi cum rebus ſuis: 5
quod demonſtrat animum domicilium transferendi, ut notat Bart. *in l. Domicilium num.* 1. *ff. Ad municipal. & in l. Aſſumptio, §. Iuriſprudentibus num.* 2. *eodem tit.* Abb. *in loc. ſupra cit.* Marian. Socin. *in d. cap. fin. in* 5. *principali quæſtione num.* 54.

Secundò, quia tranſtulit ſe ad locum valdè diſtantem à 6
diœceſi Placentina, quod magnopere confert ad judicandum quem non habere animum revertendi, *arg. huius cap.*

Tertiò, quia Vicarius obtinet in loco, ad quem profe- 7
ctus eſt beneficium obligans ad reſidentiam; unde præſumitur ibi manſiſſe animo perpetuò habitandi: nam jura valdè prona ſunt ad præſumendum domicilium Clerici in loco beneficii reſidentiam requirentis, ſecundum Innoc. & alios *in cap. Ex ore de privil.* Felin. *in d. cap. Dilectus filius num.* 2. *in* 2. *concluſ.* Socin. *in d. cap. fin. in* 4. *principali quæſt. in ſecundo membro principali num.* 22. Cùm enim Clericus in tali beneficio ad reſidentiam teneatur, niſi præſumeretur ibi velle habitare, eſſet præſumere culpam, & delictum, contra *l. Merito, ff. pro ſoc.* & quamvis hìc Vicarius jam viſus ſit neglexiſſe reſidentiam quo tempore Vicariatum exercuit, cùm tamen poſteà reſipiſcens, de ea diœceſi receſſerit, & ad locum beneficii ſe contulerit: utique præſumendus eſt potiùs voluiſſe ſatisfacere obligationi reſidentiæ neceſſariæ, quàm muneri Vicariatus dependenti à mera voluntate, *arg. l.* 3. 4. *& l. Si quid ex famoſa, ff. de ſolut.* præſertim quia quantò diutius aberrat à reſidentia, tantò graviores pœnas incurrebat ex Decreto Concilii Tridentini *cap.* 12. *ſeſſ.* 24.

Quartò, cùm hìc Vicarius ad locum beneficii reverſus 8
declaraverit ſe nolle redire ad diœceſim Placentinam, ceſſat omnis difficultas: nam in hac materia ſola declaratio ſufficit ad animi probationem abſque alia exceptione temporis, Abb. *in d. cap. final. de Paroch. in fin.* Felin. *in d. cap. Dilectus filius num.* 12. *verſ. Secundus caſus*. Quòd ſine dubio procedit, quoties cùm declaratione concurrit etiam habitatio declarantis, ut in caſu noſtro, ſecundùm Marian. Socin. qui ita conciliat opiniones *in d. cap. final. de foro compet. in* 6. *principali quæſt. num.* 25.

Quintò, quia numquam eſt reverſus: unde præſumi-

tur

tut animum non revertendi ab initio habuiſſe, Cravet. *conſ.*105. *Pernoctatio arguit num.*4.

Neque obſtat, quòd idem Vicarius fuerit proteſtatus ſe velle retinere officium Vicariatus. Quia talis proteſtatio non eſt attendenda, cùm ſit contraria tot factis, ex quibus reſultat tam animus non recedendi à loco beneficii, quàm etiam tacita renuntiatio muneris Vicariatus, ut infrà dicetur: & ideò renuntiatio hujuſmodi per talem proteſtationem non tollitur, nec impeditur, *cap. Cum M.* Et ibi dixi *num.*19. poſt gloſ. *in ver. Præjudicio*, Innoc. *num.*1. Compoſt. *n.*6. & alios communiter *ſupra de Conſtit.* & probatur apertè *in cap. Sollicitudinem de appellat. propè fin.* ubi appellans, qui comparet coram judice à quo, & propterea cenſetur tacitè renuntiare appellationi; quamvis compareat, & ſimul declaret ſe velle appellationem proſequi; nihilominus renuntiatio inducitur non obſtante prædicta declaratione.

9 Rurſus non obſtat, quòd Vicarius alium ſui loco ſubſtituerit: quia inde colligitur potiùs habuiſſe animum non revertendi, nec perſeverandi in officio, in quo alium ſubſtituebat; ſicut dicimus de procuratore, qui ſi ex facultate ſibi tradita alium ſubſtituat, quaſi non habeat animum negotium proſequendi, non remanet ampliùs procurator, *cap. Is, qui de procurator lib.*6. *l. Verò procuratoris*, §. *Quid ergo*, & ibi Bart. *num.*4. *de ſolut.* Vant. *de nullitat. in tit. de nullitat. ex defect. inhabilitat. ſeu mandat. n.*104.

Conſtat igitur de domicilio in eodem loco per hunc Vicarium contracto, & de animo ibi perpetuò manendi, & ex conſequenti numquam redeundi ad diœceſim Placentinam, in qua Vicariatus officium ante diſceſſum exercebat.

10 Quo poſito ſequitur, ut per talem diſceſſum deſierit eſſe Vicarius, ejuſque officium, & juriſdictio expiraverit. Quòd probatur optimo ſimili de Legato, qui eſt Ordinarius, quemadmodum, & Vicarius, *cap.*2. *de offic. delegat. lib.*6. Si enim is provincia egrediatur animo non redeundi, expirat munus legationis, gloſſ. *in cap. Præſenti, in ver. Finitur eod. tit. & lib.* Villadieg. *de legat. quæſt.*16. *num.*7. Gambar. *eodem tract. lib.*9. *num.*5. & quamvis Hoſtien. *in cap. Novit, de offic. legat.* videatur intelligere gloſſ. de legato non tantùm egreſſo è provincia, ſed etiam revocato; quem ſequitur Archidiac. *in d. cap. Præſenti in* 2. *col. in ver. Finitur*, & ibid. Joan. Andr. *in* 2. *col. in gloſſ. in ver. Hæc poteſt tamen ea opinio*, quod revocatio non requiratur, videtur eſſe verior: aliàs hic modus finiendæ legationis per egreſſum de provincia animo non redeundi non eſſet diverſus à præcedenti relato per gloſſ. ut conſiderat ibid. Joan. de Fant. quem refert, & ſequi videtur Gemin. *in eodem cap. Præſenti*. Verùm etſi opinio Hoſtienſ. & Archid. vera eſſet in legato; tamen quatenus pertinet ad caſum noſtrum, probaret potiùs noſtram ſententiam: nam ipſi dicunt ideò per ſolùm receſſum de provincia animo non redeundi non expirare legationem, quia cùm legatus poſſit compelli invitus ad munus legationis obeundum, *l. Munerum*, §. *Indicandi, ff. de muner. & honor.* ſequitur ut quemadmodum expreſsè renuntiare non poteſt legationi, ita nec poſſit renuntiare tacitè per hujuſmodi egreſſum de provincia; Unde Doctores apertè ſentiunt eum, qui poteſt renuntiare expreſsè ſuæ juriſdictioni, cenſeri illi tacitè renuntiare egrediendo è loco, ubi eam exercet animo non redeundi. Et propterea cùm Vicarius, de quo agitur, non ſolùm non poſſet invitus compelli ad ſuſcipiendum officium Vicariatus ab Epiſcopo, cui non erat ſubditus, ſed potiùs cogi deberet ad reſidentiam in loco beneficii, conſequens eſt, ut ſicut expreſsè ipſe renuntiare poterat Vicariatui, ita egreſſus è diœceſi animo extra eam perpetuò manendi, eidem Vicariatui tacitè renuntiare cenſeatur.

Confirmatur id per textum *in hoc cap. Præſentata*, quo 11
in terminis noſtris probatur, eum, cui mandata eſt juriſdi-
ctio, ſi de loco recedat, ubi erat exercenda, & ad locum, in
quo tenetur reſidere, proficiſcatur, non habere amplius
juriſdictionem, unde poſt Cardin. hìc notat Felin. *num.*2.
abſentiam à loco cum obligatione alibi reſidendi morti
æquiparari. Et quamvis Felin. dicat id intelligendum eſſe 12
quoad actus, qui non poſſunt explicari extra territorium,
collatio antem beneficii fieri poſſit à Vicario habentis ſpe-
ciale mandatum etiam extra diœceſim, ut reſolvunt Do-
mini de Rota *deciſ.*5. *incipien. Numquid Vicarius de offic. Vi-*
car. in antiq. tamen quoad caſum noſtrum ſatis eſt ut indu- 13
catur revocatio Officii Vicariatus; inde enim ſequitur
etiam revocatio facultatis conferendi beneficia. Expiravit
itaque Vicariatus officium, & ita corruit etiam facultas con- 14
ferendi beneficia, quæ præſumitur ab Epiſcopo eidem tribu-
ta contemplatione officii Vicariatus; quia non poteſt Epi-
ſcopus talem facultatem tribuere alteri, quàm Vicario Ge-
nerali, gloſſ. *in cap. fin. de offic. Vicar. lib.*6. *in ver. Commiſſa,*
& in cap. Deliberationi in ver. Cuicumque de offic. Legat. eo-
dem libro, Oldrad. *conſ.*77. *Quod vero Epiſcopus num.*1.
Archid. *in cap. Statutum, in* 2. *col. in ver. Generaliter de*
*Præbend. lib.*6. Rota *deciſ.*287. *in antiquis*. Et ita cùm talis
facultas poſſet eſſe inutilis ſi cenſeretur tributa contempla-
tione perſonæ, & non officii; præſumitur Epiſcopus con-
templatus officium ut valeat actus. Decius poſt alios *in c.*
*Quoniam Abbas num.*49. *de offic. Delegat.* & per conſequens 15
non tranſit quidem in ſucceſſorem, licèt conceſſa ſit con-
templatione dignitatis, ut communiter tenent Doctores *in*
d. cap. Quoniam Abbas, ubi Decius *num.*61. ſed expirat per
revocationem Vicarii, tamquam acceſſoria ad ejus digni-
tatem extinctam. Et ita communem opinionem declarat
Abbas in *dict. cap. Quoniam n.*11. *in fin.* & Felin. *ibid. num.*7.
verſ. Sed primo, præſertim cùm ſine Vicariatu hæc facul-
tas ſtare non poſſit, ut per Doctores ſupracitatos.

Caruit igitur Vicarius facultate conferendi beneficium, de quo agitur. Et proptereà ejuſdem collatio facta ab Epiſcopo, licèt poſterior, prævalere debet, *cap. ult. ſuprà de ſuppl. negligen. Prælator. c. Congregato*, & ibi gloſſ. *ult. de elect.* Innoc. *in cap. Conſideravimus n.*3. *verſ. de hac electione eod. tit.* Bellam. *conſ.*10. *Factum eſt tale, Ioannes in* 6. *dubio n.*44. *& ſeq. facit cap. Non præſtat, de regul. jur. lib.*6.

DE TESTIBUS ET ATTESTATIONIBUS.

Idem Honorius III. Coriſopiten. & Trecoren. Epiſcopis.

CAPUT LII.

VEnerabili fratri noſtro Epiſcopo & Capitulo Coriſopiten. ac univerſis Abbatibus apud Ciſterc. in generali Capitulo congregatis: & infrà. Diſcretioni veſtræ mandamus, quatenus teſtes, quos Abbas & Monachi ſancti Martini Ciſtercien. Ordinis ſuper vita & miraculis piæ memoriæ M. Abbatis, Monaſterii ſupradicti, duxerint producendos, examinare ſigillatim curetis, cum ea diligentia, quæ ſolet & debet in receptione teſtium adhiberi.

SUMMARIUM.

1 *Teſtes diligenter, & ſigillatim ſunt examinandi, præſertim ſi agatur de vita, & miraculis Canonizandi, & n.*15.

2 *Canonizari ut quis poſſit pro Sancto, copulativè requiruntur ſanctimonia vitæ, & miracula.*

3 *Miraculum ad hoc ut ſufficienter probetur ad effectum Canonizationis, quatuor requiruntur.*

4 *Miracula ex vi verborum, aut ex vi parentelæ ad Canonizandum non ſufficiunt.*

5 *Teſtes niſi ſeorſim examinentur, teſtimoniū nō valet, et cur.*

Te-

6 *Teſtes deponere non debent per eumdem præmeditatum ſermonem.*
7 *Teſtes omnes in publicatione teſtamenti coadunantur.*
8 *Examen teſtium ſuper vita, & miraculis Canonizandi poteſt committi in partibus.*
9 *Commiſſarii ad teſtes examinandos an ſubdelegare poſſint.*
10 *Eccleſia in Canonizatione Sanctorum an poſſit errare, & n. ſeqq. uſque in fin.*
11 *Papa in particularibus actionibus poteſt errare, & n. 29. & 37.*
12 *Errare poteſt qui nititur medio fallibili.*
Declaratur, num. 40.
13 *Opera, quæ ſunt communia bonis, & malis, non poſſunt teſtimonium perhibere de ſanctitate alicuius.*
Declaratur, num. 41.
14 *Judicium Eccleſiæ aliquando ſequitur opinionem, quæ ſæpè fallit, & fallitur.*
15 *Quod procedit etiam in Eccleſia univerſali in his, quæ ad fidem non pertinent.*
Declaratur, num. 40. & 42.
16 *Eccleſia quantum poteſt, debet ſe conformare indicio Dei.*
17 *Romana Eccleſia numquam à tramite Apoſtolicæ traditionis erraſſe probatur.*
19 *Papa ante actum Canonizationis inducit populum ad orandum, ut Deus non permittat ipſum errare in hoc negotio, & n. 43.*
20 *Corpora multa Sanctorum veneramur in terris, quorum animæ cruciantur in inferno.*
Declaratur, num. 44.
21 *Judicium aliud eſt ſecundùm præſens inſtitutum, aliud ſecundùm æternam ſententiam.*
22 *Homo videt quæ foris apparent, Deus autem intuetur cor.*
23 *Credens ut loquitur, etiamſi falſa loquatur, fideliter loquitur, & è converſo.*
24 *Papa Canonizando aliquem ſecundùm informationem ſibi factam, quamtumcumque vera non approbet, tamen non errat.*
Contrarium, num. 27.
25 *Errare nihil aliud eſt, quàm unum pro alio putare, & num. 26.*
26 *Scire dicimur non ſolùm quæ videmus, ſed etiam quæ ab aliis audivimus, & quæ vehementer opinamur.*
30 *Papa in his, quæ ſpectant ad fidem, vel ad ſtatum univerſalem totius Eccleſiæ, errare non poteſt, & num. 40. & 42.*
31 *Canonizatio Sanctorum eſt ex his, quæ ſpectant ad ſtatum univerſalem totius Eccleſiæ, & n. 38.*
32 *Error damnabilis in Eccleſia eſſe non poteſt.*
33 *Mendacium aliquod ſi in Scriptura Canonica admittatur, mutabitur fides noſtra, quæ ex illa dependet.*
34 *Hæreticum eſt ſentire contra determinationem Concilii.*
35 *Judicium eorum, qui præſunt Eccleſiæ, poteſt errare in quibuslibet, ſi perſonæ eorum tantum reſpiciantur. Secus ſi conſideretur Divina Providentia.*
36 *Papæ iudicio in determinationibus fidei magis ſtandum eſt, quàm quorumlibet ſapientum in ſcripturis opinioni.*
38 *Canonizatio Sanctorum eſt medium inter diffinitiones fidei, & alias ſententias, quæ ad particularia facta pertinent.*
Honor, quem Sanctis exhibemus, eſt quædam fidei profeſſio, ibid.
39 *Opinio media eligenda.*
40 *In Canonizatione Sanctorum Divina Providentia præſervat Eccleſiam, ne medio fallibili atteſtationum fallatur.*
43 *Oratio fit ab Eccleſia etiam ut impleantur, quæ Deus promiſit, & infallibilia ſunt.*
45 *Error circa Reliquiarum approbationem non eſt præſumendus maximè in Eccleſia Romana.*

1 V*Enerabili.* Diligenter, & ſigillatim examinandi ſunt teſtes, præſertim ſi agatur de vita, & miraculis Canonizandi. Hoc dicit. In prima parte ponitur petitio. In ſecunda teſtium recipiendorum commiſſio, ibi, *diſcretioni.*

Nota primò ibi, *ſuper vita, & miraculis:* ad hoc ut 2
quis Canonizari poſſit ut Sanctus, duo copulativè eſſe probanda per depoſitionem teſtium fide dignorum, nempe ſanctimoniam vitæ, & miracula, ut hìc per Butr. *in 1. notabili*, Abb. *num.* 1. *verſ. Et ex hoc*, & Felin. *num.* 1. & eſt expreſſum in Conſtitutione Gregorii IX. *Cum dicat Dominus*, §. 3. *in Bullar. tom.* 1. *pag.* 53. de quo dic latiùs, ut ſcripſi *in cap.* 1. *num.* 3. *infra de Reliq. & vener. Sanctor.* Et adde hìc 3
quatuor requiri, ut miraculum ſufficienter probetur ad effectum Canonizationis. Primum eſt, ut ex Deo non ex arte procedat, neque ex Diabolo, nam quandoque etiam per malos miracula fiunt, *cap. Teneamus* 1. *quæſt.* 1. *& cap. Prophetavit, & cap. Item Balaam* 2. *quæſt.* 7. Secundum ut ſit contra, id eſt, ſupra naturam, ſicut patet de virga Moyſis converſa in Colubrum, & de Aſina loquente ad Balaam, *cap. Cum ex iniuncto*, §. 1. *&* 2. *infrà de hæret.* Tertium ut non fiat ex virtute verborum, ſicut accidit in Sacramento Euchariſtiæ, *cap. Panis, & cap. Quia corpus, & c. In quibus de conſecr. diſtin.* 2. *cap. Cum Marthæ*, §. *Quæſiviſti, infrà de celebrat. Miſſar.* Adde neque ex vi parentelæ, ut 4
in Rege Franciæ ſecundùm Felin. *hìc num.* 1. Sed ex merito hominis hoc contingat. Quartum ut ſit ad corroborationem fidei: herba enim tranſit in vitem miniſterio hominis, ſed propter hoc fides Catholica non corroboratur; & ideò ad Canonizationem faciendam niſi hæc quatuor ſimul concurrant, facta miracula non prodeſſent, ſecundùm Hoſtien. *hìc num.* 4. *verſ. Ad hoc autem*, cujus verba ad literam tranſtulit gloſſa *in cap. unic. ver. Sedis Apoſtolicæ, poſt med. verſ. Et quantum ad hoc de reliquiis, & venerat. Sanctor. lib.* 6. & Troil. Malv. *in tractat. de Canonizat. Sanctorum, in* 3. *dubio principali num.* 38. *& num.* 46. ubi teſtatur prædicta quatuor communiter approbari per Canoniſtas.

Secundò nota ibi, *ſigillatim*, teſtes præcipuè in cauſa Ca- 5
nonizationis eſſe ſigillatim examinandos, id eſt non duos ſimul, ſed unum ſeorſim ab alio: alioquin teſtimonium non valeret, ut tenet gloſſa 2. & Abb. *num.* 5. *in cap. Cum cauſa ſupra eodem*, Specul. *in tit. de teſte*, §. *Hunc tractandum, in princ. & verſ. Sed pone*: & hìc notant gloſſ. *in figuratione caſus in fine*, Joan. Andr. *num.* 2. *in ver. ſigillatim*, Butr. *num.* 3. Abb. *num.* 1. *verſ. Nota quod teſtes*, & Felin. *num.* 3. Et hoc multiplici ratione: Primo quia ſic liberius proferunt veritatem, ut notatur *in cap. Quia propter, ſuprà de elect.* ubi habetur ſimile. Secundò quia melius poſſunt convinci de falſitate exemplo Danielis, qui ſecretò, & ſeparatim examinavit Senes, accuſantes Suſannam, & de falſitate convicit, Daniel. 13. 51. *arg. cap. Ex tenore, ſuprà eodem.* Si enim eſſent ſimul, unus poſſet ab alio inſtrui, & 6
ipſum ſequi; & tamen teſtes deponere non debent per eumdem præmeditatum ſermonem, *l.* 3. *ff. de teſtibus.* Quæ ratio habetur hìc in gloſſ. 2. *hìc*, & communiter approbatur. Tertiò ne ipſis forſan altercationibus, vox contradictoria foris audiatur, *arg. cap. In cauſis, ſupra de elect.* & ſic partes diſcere poſſint teſtificata: in quo caſu non eſſet amplius locus productioni teſtium, *cap. Vltra tertiam infra eodem, cap. Conſtitutus*, §. *fin. ſuprà de conſtit.* Et tamen ca- 7
ſus in quo omnes coadunantur, in publicatione ſcilicet teſtamenti *l. Publicati, C. de teſtam.* Ita Hoſtienſ. *hìc*, & Joan. Andr. ambo, *num.* 2. *in ver. Sigillatim*, Butr. *num.* 6. & Abb. *num.* 3. Qui tamen refellit tertiam rationem, remittens ad notata *in d. cap. Vltra tertiam, infra eod.*

Tertiò nota ibi, *examinare curetis*: ad probandum vi- 8
tam, & miracula alicujus Canonizandi, non requiri ut teſtes ex longinquo perducantur ad curiam Romanam, ſed licitè poſſe examen committi in partibus, prout Papa hìc fecit, ſecundùm Abb. *num.* 2. & ſic ſervatur, ut patet in Conſtitutione Gregorii IX. de qua ſuprà *n.* 2. & in aliis pluribus. An autem iſti Commiſſarii examen hujuſmodi poſ- 9
ſint alteri ſubdelegare, Franciſcus Boattinus, aliàs Bonaguida putabat non poſſe ob arduitatem negotii, & induſtriam electam, *arg. c. fin. ſuprà de off. deleg.* Sed Joan. Andr. *hìc num.* 3. cum quo Abb. *num.* 2. Et alii tranſeunt, dicit in hoc tenendum eſſe quod habetur, & notatur in Clem. *Judices de offic. deleg.* ubi diſtinguitur, an ſit judex ſuper receptione teſtium, & tunc ſubdelegare poſſit alteri vices ſuas, ut ibi in littera: An verò nudus miniſter ad examen expediendum, & non poſſit, ut ibi plenè notatur in gloſſa 1.

Dubitari ſolet; an Eccleſia in Canonizatione Sancto- 10
rum poſſit errare.

Variæ ſunt opiniones. Prima opinio eſt Canoniſtarum, qui

qui frequentius opinati ſunt hunc caſum poſſe contingere
ut Eccleſia erret in Canonizatione Sanctorum, licèt non
ſit credendum. Idque non obſcurè ſupponit Innoc. *in c.* 1.
num.4. infrà de reliquiis, & venerat. Sanctor. & expreſsè
aſſerunt ibi Hoſt. *num.* 10. *circa fin. verſ. Quid ſi Eccleſia
erret.* gloſs. *in cap. unico, in ver. Sedis Apoſtolica ante med.
verſ. Et ſi Eccleſia eodem titulo lib.6.* plenè Felin. *hic n.2.* &
ex Theologis, licèt obiter, Card. Cajet. *in tract. de indulgent.*
11 *cap.8. circa fin. verſ. Præſumit enim Eccleſia*, ubi ſic ait, *Si-
cut poteſt intervenire error humanus in Canonizatione alicu-
jus Sancti, ut S. Thomas dicit, ita poteſt intervenire error
humanus in collatione indulgentiæ. Si quis autem putet Roma-
num Pontificem non poſſe errare in ſuis particularibus actioni-
bus, &c. putet quoque ipſum non eſſe hominem*. Hæc ille.
12 Primum, & præcipuum hujus opinionis fundamentum
eſt, quia qui innititur medio fallibili, poteſt errare, *cap. La-
tor, & cap. Conſanguinei, ſuprà de re iudic.* ſed Eccleſia in
Canonizatione Sanctorum innititur judicio humano, cùm
inquirat per teſtes de vita, & miraculis Canonizandi, ut
hic patet, & judicium humanum eſt fallibile, cùm teſtes
poſſint eſſe falſi, & corrupti, *cap. Sicut ſuprà de teſtib.* Ergo
Eccleſia in Canonizatione Sanctorum poteſt errare.
Secundò pro hac opinione arguitur, quia nullus poteſt
eſſe ita certus de ſtatu alicujus, ſicut ipſemet de ſe, quia quæ
ſunt hominis, nemo novit niſi ſpiritus hominis, qui in
ipſo eſt, ut dicitur primo ad Corinth.2. *Sed homo non poteſt
per certitudinem ſcire de ſeipſo, an ſit in ſtatu ſalutis:* dici-
tur enim Eccleſ.9. *Nemo ſcit utrum dignus ſit odio, vel amo-
re*. Ergo longè minùs id poteſt ſcire Papa, & conſequen-
ter poteſt in Canonizando errare.
13 Tertiò pro eadem opinione arguitur, quia opera, quæ
ſunt communia bonis, & malis, non poſſunt teſtimonium
infallibile perhibere de ſanctitate alicujus, *arg. l. Neque Na-
tales, C. de probat. & l. Non hoc, C. Unde legit.* Sed jeju-
nia, orationes, & eleemoſynæ, ac alia multa bona opera
ſunt communia bonis, & malis, *cap. Nihil enim de Con-
ſecr. diſtinct.5. cap. Odi 24. quæſt.1.* Ergo per opera hujuſmo-
di Papa non poteſt per certitudinem ſcire, an aliquis ſit Ca-
nonizandus ut Sanctus, & per conſequens in Canoniza-
tione errare poteſt.
14 Quartò ad hanc partem inducitur textus *in cap. A nobis,
il ſecondo, infrà de ſent. excomm.* quem in propoſito addu-
cunt Hoſtien. Joan. Andr. & Felin. *locis citatis*, ubi ſic le-
gitur, *judicium Eccleſia nonnumquam opinionem ſequitur,
quam & fallere ſæpè contingit, & falli, propter quod con-
tingit interdum, ut qui ligatus eſt apud Deum, apud Ec-
cleſiam ſit ſolutus; & qui liber eſt apud Deum, Eccle-
15 ſiaſtica ſit ſententia innodatus*. Hæc ibi, quem textum
Abb. *ibidem num.2.* intelligit procedere non tantùm in
Eccleſia particulari, ſed etiam in Eccleſia univerſali, in
his, quæ ad fidem non pertinent, quia eadem eſt ratio:
nam Eccleſia univerſalis ſequitur aliquando opinionem,
cùm de occultis divinare non poſſit, *c. un. infrà ut Eccleſ.
Benefic.* Unde etiam Concilium, per quod univerſalis Eccle-
ſia repræſentatur, errare poteſt excommunicando fortè
Prælatum, qui non erat excommunicandus ex cauſa laten-
16 te, & ſequitur Felin. *hic n.2. verſ. Sed facilius*. Nec refra-
gatur quòd Eccleſia debeat ſe conformare judicio Dei, ut
dicitur in *d. cap. unic. in princ.* Dei autem judicium veritati,
quæ nec fallit, nec fallitur, ſemper innititur, *d. cap. A no-
bis*. Quoniam debet ſe conformare quantum poteſt; ſed
interdum non poteſt, ut in occultis, *d. cap. un.* Abb. & Fe-
17 lin. *ubi ſuprà*. Quod ſi urgeas: Eccleſia univerſalis errare
non poteſt, *cap. A recta*, ibi, *numquam erraſſe probatur*
18 *24. quæſt.1.* Reſpondent Abb. & Felin. illud debere intelli-
gi in fide, & articulis fidei: nam pro hoc tantùm oravit
Chriſtus ad Patrem, Luc.22. *Ego pro te rogavi Petre, ut
non deficiat fides tua*. Sed in occultis errare poteſt ut in ju-
ribus ſuprà citatis.
19 Quintò multum habet ponderis, quòd antequam deve-
niatur ad ultimum actum Canonizationis, ſcilicet diffi-
niendo illum, de quo agitur, Sanctum eſſe, & Sancto-
rum Catalogo adſcribendum, & tanquam Sanctum eſſe
venerandum, Papa, fratres, & totus Clerus, & populus
conveniunt ſtatuta die ad aliquam certam Eccleſiam, &
Summus Pontifex ſermonem facit recitans proceſſum, &
inducit populum ad orandum, ut Deus non permittat
ipſum errare in hoc negocio, ut atteſtantur Hoſt. *in cap.* 1.
num.5. verſ. Nono, & Joan. Andr. *num.4. eodem verſ.* Ergo
Papa agnoſcit ſe poſſe errare in negocio Canonizationis;
alioquin ad quid cum populo deprecaretur Dominum ne
hoc permitteret? nam fruſtrà precibus impetratur, *&c. l.
1. C. de Theſaur. lib.* 10. gloſſ. 1. *in cap.1. ſuprà de reſcript.*
Ultimò pro hac parte adducitur illud Auguſtini, *Multa* 20
*corpora Sanctorum veneramur in terris, quorum animæ cru-
ciantur in inferno:* ut hìc per Felin. *num.2. verſ. Pro hac
parte*.
Secunda opinio eſt Auguſtini Triumphi *de poteſt. Eccleſ.* 21
cap.14. art.4. ubi ait duplex judicium poſſe dari de homine,
unum ſcilicet ſecundùm præſentem juſtitiam, aliud ſecun-
dùm æternam ſententiam. Differunt autem hæc duo judi-
cia, quia per primùm judicat homo habens pro teſte exte-
riorem evidentiam: Scribitur enim Joan.7. *Numquid lex
noſtra iudicat hominem, niſi ab ipſo audiverit, & cognoverit
prius quid faciat?* Per ſecundùm autem judicium judicat
Deus habens pro teſte interiorem conſcientiam, quia homo 22
judicat quæ foris apparent, Deus autem intuetur cor, 1.
Reg.16. Prætereà differunt hæc duo judicia, quia in primo
quatenus non inveniatur quid reprehendat homo, ſeu quid
culpabile ſit per hominem judicantem; poteſt tamen inve-
niri quid reprehendat Deus, & quid culpabile ſit in con-
ſpectu Dei. At in ſecundò nihil invenitur reprehenſibile,
nec culpabile, nec per Deum, nec per hominem. Papa 23
ergo Canonizando aliquem Sanctum ſecundùm præſentem
juſtitiam non errat, quia ſic credit eum eſſe Sanctum,
prout informationem recipit ſecundùm allegata, & proba-
ta ſibi. Nam, ut inquit Auguſtinus *in Epiſt.35. ad Seve-
rum Abbatem. Qui ſic creditur ut loquitur, etiam ſi falſa
loquatur, fideliter loquitur: qui autem non credit quæ loqui-
tur, etiamſi vera loquatur, infideliter loquitur. Ad hoc cap.
Homines, & c. ſeq. 22. quæſt.2.* Quantumcumque igitur 24
Summus Pontifex non vera approbet Canonizando, vel
approbando aliquem Sanctum, ex quo fideliter, & verè
approbat ſecundùm informationem ſibi factam, non errat:
Eamdem opinionem complectitur Troil. Malvet. *in tract.
de Canonizat. Sanctor. in 3. dub. principali n.48. verſ. ſed
quidquid ſit:* nam errare nihil aliud eſt, quàm pro alio pu-
tare, *cap. In quibus 22. quæſt.2.* & eſt gloſ. 1. relata ad textum
in cap. Quamvis 38. diſt. præcedente probatione Sanctita- 25
tis vitæ, & miraculorum quis non poteſt putare unum pro
alio, quia hoc eſſet craſſum, & ſupinum putare, cùm ipſa
probatio miraculorum concludat violentam præſumptio-
nem ſanctitatis; & ſic non ſolùm excludat errorem, imò
includat ſcientiam. Scire enim dicimus non ſolùm quæ
videmus, ſed etiam quæ ab aliis audimus, *cap. Hoc vide-
tur 2. quæſt.5.* Item ea, quæ non ambigimus, ſed vehemen- 26
ter opinamur, *l.2. §. Idem Labeo, ff. de aqua pluv. arcen.* ſe-
quitur ergo ut Eccleſia, cui facta fuerit talis probatio ſan-
ctitatis vitæ, & miraculorum, non poſſit putare unum pro
alio; & per conſequens errare non poterit, ſecundùm eum;
qui tamen remittit ſe ad Cardin. Turrecrem. *de poteſt. Papæ
quæſt.41. aliàs 51.*
Cæterùm hæc ſententia admittit poſſe contingere ut ali- 27
quis Sanctus ab Eccleſia Canonizatus ſit in inferno; atque
ita quoad rei ſubſtantiam non diſcrepet à prima opinione,
licèt diſſentiat in hoc, quod putat eo caſu Eccleſiam non
errare: cujus contrarium aſſerunt Authores primæ opinio-
nis. Quod & verius videtur: nam ſi Canonizatus eſſet in
inferno, utique Eccleſia putaret aliud pro alio, licèt fide-
liter; putaret enim Sanctum eſſe, qui ſanctus non eſt, &
ſic erraret, *ut in d. cap. In quibus 22. quæſt.2.* Præterea hæc 28
diſtinctio videtur deſtrui per textum *in d.c. A nobis il ſecon-
do, de ſent. excomm.* nam quando Eccleſia abſolvit non ab-
ſolvendum, vel ligat non ligandum, quamvis ritè, & rectè
procedat ſecundùm allegata, & probata; tamen illius judi-
cium dicitur falli, ut illic patet. Ad idem, §. *His ita 35. q.9.
& cap. Lator infrà de re iudic.* ubi Eccleſia dicitur decepta.
Facit text. *in cap. Cum olim, §. Nos igitur eodem tit. cap. Tum
ex litteris, §.1. verſ. Præſertim ſuprà de reſtit. in integr. &
cap. Cum olim, de dol. & contum.*
Tertia opinio primæ oppoſita fuit Joannis de Neapoli *in* 29
*quodl.*11. relatis à S. Antonin. *in 3. part. titul.* 12. §.2. qui di-
xit ea, quæ facit Papa cum Cardinalibus, eſſe duplicis ge-
neris. Quædam enim ſunt quæ pertinent ad particularia
facta particularium hominum; hujuſmodi ſunt collationes
beneficiorum Eccleſiaſticorum, promotiones ad gradus,
dignitates; & ſententiæ pro aliquibus, vel contra aliquos
latæ; & in talibus Papa poteſt errare; & ratio eſt, quia
cùm

cùm ſit purus homo, & viator, & non confirmatus in gra-
tia inordinatè poteſt affici ad aliquos, & poteſt decipi per
falſas probationes, & atteſtationes, ex quibus procedit in
hujuſmodi actionibus; & ſic poteſt errare, & ad hoc facit
quod dicetur *in d. cap. A nobis*, videlicet quod judicium
30 Eccleſiæ & fallit, & fallitur. Quædam verò ſunt, quæ fa-
cit Papa pertinentia ad Statum univerſalem totius Eccleſiæ,
vel quantum ad fidem, ut ſunt determinationes, & decla-
rationes, quæ ſpectant ad fidem, & articulos, & Eccleſiæ
Sacramenta, & omnia alia contenta in ſacra Scriptura;
vel quantum ad bonos mores, ut ſunt ſtatuta, decreta, &
decretales: & in talibus quamvis abſolutè penſatis ſolis
perſonis Papæ, & Cardinalium, Papa cum ipſis poſſit erra-
re; ſuppoſita tamen Divina Providentia, & Spiritum San-
ctum loqui per Eccleſiam, credendum eſt Papam non poſſe
errare, quia Chriſtus oravit pro Eccleſia Luc. 22. *Ego pro
te rogavi Petre ut non deficiat fides tua:* & dicere, in hujuſ-
modi Papam errare, eſſet hæreticum, & ad hoc facit quod
31 dicitur in *c. A recta fide 24. quæſt. 1.* & ad iſtud ſecundum
genus dicit ipſe pertinere Canonizationem Sanctorum, qui
proponuntur per Canonizationem ut exemplar & fidei &
Sanctæ vitæ, & ab omnibus adorandi, & in neceſſitati-
bus invocandi.
32 Huic opinioni ſuffragatur etiam quod in Eccleſia non
poteſt eſſe error damnabilis, *d. cap. A recta, c. Hæc eſt fides,
cap. In Sede, & cap. Cum beatiſſimus, 24. quæſt. 1.* Sed hic
eſſet error damnabilis ſi coleretur tanquam Sanctus, qui
fuit peccator, quia aliqui ſcientes peccata ejus, crederent
hoc eſſe falſum, & ſi ita contingeret, poſſent ad errorem
perduci. Ergo Eccleſia Canonizando Sanctos non poteſt
33 errare. Præterea, ut inquit Auguſtinus *in Epiſt. ad Hie-
ronym.* Si in ſcriptura Canonica aliquod mendacium ad-
mittatur, mutabitur fides noſtra, quæ ex ſcriptura Cano-
nica dependet, *ad hoc cap. Si ad Scripturas, 9. diſt. & c. Quid
34 ergo 23. quæſt. 5.* Sed ſicut tenemur credere illud, quod eſt in
ſacra Scriptura: ita illud, quod eſt communiter per Eccle-
ſiam determinatum; Unde hæreticus judicatur qui ſentit
contra determinationem Conciliorum, *cap. Sicut 15. diſt.*
Ergo commune judicium Eccleſiæ erroneum eſſe non
poteſt. De hac tamen tertia opinione vide quod dicam *in-
35 fra num. 39.* Quarta opinio eſt B. Thomæ *in quodl. 9. artic.
ult.* qui mediam viam ſequutus, docuit aliquid poſſe judi-
cari poſſibile, ſecundùm ſe conſideratum, quod relatum
ad aliquid extrinſecum impoſſibile invenitur, *Iudicium
ergo eorum, qui præſunt Eccleſia, poteſt errare in quibuslibet,
ſi perſonæ earum tantum reſpiciantur. Si verò Divina con-
ſideretur Providentia, qua Eccleſiam ſuam Spiritu ſancto
dirigit, ut non erret, ſicut ipſe promiſit Ioan. 14. quod Spiri-
tus adveniens docebit omnem veritatem, de neceſſariis ſci-
licet ad ſalutem: certum eſt quod iudicium Eccleſiæ univer-
ſalis errare in his, quæ ad fidem pertinent, impoſſibile eſt.
36 Vnde magis ſtandum eſt iudicio Papæ, ad quem pertinet de-
terminare de fide, quam in iudicio profert, quàm quorumli-
bet ſapientum in ſcripturis opinioni; cùm Caiphas, quamvis
nequam, tamen quia Pontifex, legatur etiam inſcius pro-
37 phetaſſe. Ioan. 11. In aliis vero ſententiis, quæ ad particu-
laria facta pertinent, ut cùm agitur de poſſeſſionibus, vel
de criminibus, vel de huiuſmodi, poſſibile eſt iudicium Eccle-
38 ſiæ errare propter falſos teſtes. Canonizatio vero Sancto-
rum medium eſt inter hæc duo: quia tamen honor, quem
Sanctis exhibemus, quædam profeſſio fidei eſt, qua Sancto-
rum gloriam credimus; piè credendum eſt, nec etiam in his
iudicium Eccleſiæ errare poſſe.* Hæc S. Thomas, cui conſen-
tiunt Cardin. Turrecrem. *in Summa de Eccleſ. ſeu de poteſt.
Papæ quæſt. 51. & 73.* & hoc præmittit *lib. 2. num. 110.* & S.
Antonin. *in 3. part. tit. 12. cap. 8. §. 2.* Melchior Can. *lib. 5.
de locis Theolog. cap. 5.* Silveſt. *in ver. Canonizatio num. 2.
circa fin.* Tabiena *in eod. ver. n. 2.* Covarr. *var. reſolut. lib. 1.
c. 10. n. 13.* & fuſiùs omnibus Ambroſ. Catharin. *in peculiari
libello huius quæſtionis.*
39 Hæc opinio mihi valdè probatur, tum quia eſt D. Tho-
mæ, qui in hujuſmodi ſecretis ſemper aut ratione, aut reve-
latione fuit edoctus, antequam ſcriberet, & cujus doctri-
na fuit per Eccleſiam approbata, ut apud Silveſtr. *in ver.
Omiſſa primo, n. 9. verſ. Et ideo circa iſtam quæſtionem, & in
ver. Lex, §. 13. in 3. dicto.* Tum quia eſt media inter pri-
mam, & tertiam opinionem ad invicem oppoſitas, *arg. l.
Antiqui, ff. Si pars hæredit. petat.* Deflectit enim à prima,
quia S. Thomas negat Eccleſiam in Canonizatione Sancto-
rum errare poſſe, quod prima opinio affirmat abſolutè, &
minus rationabiliter. Deflectit verò à tertia, quia S. Tho-
mas docet piè credendum eſſe Eccleſiam in hoc errare non
poſſe: ſed tertia opinio aſſerit, ita credendum ex neceſſi-
tate ſalutis; & ſic damnat primam opinionem tamquam
hæreticam, quod planè durum videtur, cùm habeat ſecta-
tores primarios Canoniſtas, & doctiſſimum Cajetanum,
& articulus nondum ſit ab Eccleſia diffinitus; per id, quod
habetur, & notatur *in cap. Cum Chriſtus, infra de Hæ-
ret. c.* & per Innoc. *in cap. Ne innitaris ſup. de Conſtit.*
ubi ait, *Si Sancti diverſas opiniones inter ſe habeant in his,
quæ ab Eccleſia non ſunt diffinita, licitum eſſe cuique quod
vult dicere.* Cujus dictum ſequuntur ibi Hoſt. *n. 3.* & Bart.
in l. final. C. de pœn. Iud. qui mal. indic. Ad hoc *cap. Ne-
que 9. diſt.*

Supereſt nunc reſpondere ad argumenta in contrarium
adducta pro prima opinione.

Non obſtat igitur primum. Quoniam, ut reſpondet S. 40
Thomas *dict. quodlib. 9. art. ult. ad 2.* Divina Providentia
præſervat Eccleſiam ne in talibus per fallibile teſtimonium
hominum fallatur; & ut inquit Covarr. *loc. citato*, piè cre-
dendum eſt Summum Pontificem in perſcrutandis ejus, qui
in Sanctos eſt referendus, & miraculis, & geſtis, ab ipſo Spi-
ritu Sancto inſtrui, *ad hoc c. Qui contempta, & cap. Fru-
ſtra, 8. diſtinct. cap. Loquitur 24. quæſt. 1. cap. Quis neſciat,
11. diſtinct.*

Non obſtat ſecundùm, quia Pontifex, cujus eſt Cano-
nizare Sanctos, poteſt verificari de ſtatu alicujus per inqui-
ſitionem vitæ, & atteſtationem miraculorum, & præcipuè
per inſtinctum Spiritus Sancti, qui omnia ſcrutatur etiam
profunda Dei. Ita S. Thom. *loc. cit. in reſponſ. ad primum.*

Non obſtat tertium, quia ut reſpondet Auguſt. Triumph. 41
*de poteſt. Eccleſ. quæſt. 14. art. 4. ad 2. Quamvis per iſta opera
non poſſint diſcerni boni à malis, quia ieiunia, & orationes, &
eleemoſynæ poſſunt fieri bono animo, & malo: ſunt tamen
quædam opera, quæ habent circumvolutam malitiam, nec poſ-
ſunt bono animo fieri, ut opera prohibita à lege divina, per quæ
boni diſcernuntur a malis, iuxta illud Matth. 7. A fructibus
eorum cognoſcetis eos. A talibus ergo ſi aliquis homo immu-
nis fuerit inventus, & comprobatum fuerit in bonis operi-
bus habuiſſe ſemper conſtantiam, & ſupra modum huma-
num excellentiam ſecundum præſentem iuſtitiam, poteſt
in Sanctum Canonizari cum atteſtatione miraculorum,*
Hæc ille. Sed eſto bona opera per ſe non perhibeant teſti-
monium infallibile Sanctitatis, tamen divina Providentia
præſervat judicium Eccleſiæ ne fallatur, ut dictum eſt ſupra
in reſponſ. ad primum.

Non obſtat quartum, nempe *cap. A nobis il ſecondo, de 42
ſent. excomm.* Quoniam procedit in his tantùm, quæ perti-
nent ad particularia facta, non autem in his, quæ concer-
nunt ſtatum univerſalem totius Eccleſiæ, qualis eſt Cano-
nizatio Sanctorum, ut conſtat ex dictis ſuprà *in 3. & 4. opi-
nione*, & eſt ex mente Hoſt. *in d. cap. A nobis, n. 3.* dum dicit
illum textum non habere locum in Eccleſia generali ſimul
congregata, quæ numquam errare poteſt, *c. A recta, 24. q. 1.*
conſentit ibi Jo. Andr. *n. 4.*

Non obſtat quintum, quia oratio fit ab Eccleſia, etiam ut 43
impleantur, quæ Deus promiſit, & infallibia ſunt, ſicut Sa-
muel in cinere, & ſacco poſtulabat impleri quod promiſerat
Deus, non quod eſſet incredulus futurorum, ſed ne ſecuri-
tas negligentem, & negligentia pareret offenſam, ut eſt text.
ſingularis *in c. Præduxerat, de pœn. diſt. 1.*

Non obſtat ultimum, tum quia dictum illud licèt paſſim 44
tribuatur Auguſtino, tamen hoc negant Covar. & alii. Ac
prætereà eſto illius author fuerit Auguſtinus, tamen ſecun-
dùm Covar. *ubi ſupr.* dum dixit, multa corpora Sanctorum
veneramur in terris, quorum animæ cruciantur in inferno,
hoc tantùm intellexit, videlicet nos venerari multa corpora,
quæ putamus eſſe Sanctorum ab Eccleſia Canonizatorum,
& tamen non ſunt illorum, ſed potiùs damnatorum homi-
num, & fortaſſe infidelium Latronum, Sicariorum, & hujuſ-
modi. Judicium ergo Eccleſiæ in hoc non fallitur, quia dif-
finit aliquem eſſe Sanctum, puta D. Hieronymum; ſed non
diffinit tale corpus eſſe D. Hieronymi: & fieri poteſt, ut ani-
ma, quæ illud corpus informabat, fuerit alterius, & crucietur
in inferno. Licèt nec circa approbationē reliquiarum error
ſit præſumendus, ut ibi per eum, maximè in Eccleſia Roma-
na. Ad hoc *c. 1. infr. de reliq. & vener. Sanct.* & notat per Jo.
Andr. *in c. A nobis il ſecondo n. 4. de ſent. excom.*

D E

DE TESTIBUS ET ATTESTATIONIBUS.

Gregorius IX.

CAPUT LVI.

NOn debet quis in criminibus (niſi forſan in exceptis) ad teſtificandum admitti , pendente accuſatione de crimine contra ipſum : cùm etiam accuſati (niſi prius ſe probaverint innocentes) ab accuſatione ac ſuſceptione ordinum repellantur.

SUMMARIUM.

1 *ACcuſatus criminaliter pendente accuſatione non poteſt in teſtem produci , niſi in criminibus exceptis .*
2 *Et quæ ſint hujuſmodi crimina .*
Item non poteſt alium accuſare , nec Ordines ſuſcipere , nec eſſe alterius procurator , n. 1. & 9.
3 *Secus ſi fuerit accuſatus civiliter .*
4 *Quod verum eſt ſi ſit emendatus de crimine , nec eum comitetur infamia .*
5 *Cùm accuſatur quis de crimine , ſtatim gravatur ejus opinio .*
6 *Accuſatio civilis infamiam non irrogat , nec repellit à promotione .*
7 *Teſtimonium , accuſatio , & Ordo æquiparantur in repellendo .*
8 *Accuſationis pendentia præjudicat in quærendis, ſed non in quæſitis ,*

NOn debet . Ponit regulam , & caſum exceptum, quam
ſecundò probat per duo ſimilia, ibi, *Cùm etiam* Joan.
1 Andr. Quæſitum fuit utrum accuſatus criminaliter pendente accuſatione poſſit in teſtem produci . Et reſpondet Papa non poſſe ; quia nec alium accuſare, nec Ordines ſuſcipere poteſt , juxta primum dictum . Fallit in criminibus
2 exceptis . Hoc dicit Baldus . Et quæ ſint crimina excepta , vide hìc plenè per Abbat. Antiq. *à num. 1. uſque ad n. 6.*
3 Nota primò ibi, *De crimine :* Accuſatum ita demum repelli à teſtificando, & aliis, de quibus in litera, ſi fuerit accuſatus criminaliter ad pœnam, ſeu vindictam ; ſecus ergo ſi civiliter ad intereſſe, ut hìc notant gloſſ. 1. *ante medium verſ. Præterea ex eo* . Innocen. Hoſtienſ. & Joan. Andr. omnes *in princ.* Bald. *num.* 3. Abb. & Joan. de Anan. *in ſummario textus* , & reliqui omnes . Quòd verùm eſt, ſecun- 4
dùm gloſſ. & Hoſt. *ubi ſupra* , ſi ſit emendatus de crimine , & eum non comitetur infamia, *ut in cap. Teſtimonium ſupra eod. & arg. cap. Per tuas infra de ſimon.* Ratio differentiæ eſt, 5
quia cùm aliquis accuſatur de crimine , ſtatim gravata eſt ejus opinio , ut hìc dicit gloſſ. 1. *in princ.* & eſt textus *in cap. Tantis Daniel* 81. *diſt.* ubi id notant Archid. Bellam. Turrecrem. Gemin. & Præpoſitus , omnes *in princip.* Unde nil mirum ſi repellatur à teſtimonio, ut hìc , & in *c. Teſtimonium ſupra eod.* At verò accuſatio civiliter intentata infa- 6
miam non irrogat , *ut cap. Tua ſupra de Procurat. & cap. Super his , infr. de accuſat.* Unde nec repellit à promotione, ut notat Innoc. *in cap. Qualiter il ſecondo in gloſſ. magna verſ. Et nota quod tres eodem tit.* & ex facto reſpondit Gemin. *conſ. 77. Quia ſuper præmiſſis, n. 4. verſ. Tertiò , ratione cauſa, & leg. & not. in d. c. Teſtimonium, ſup. eod.*
Secundo nota ex hac Decretali teſtimonium , accuſatio- 7
nem , & Ordinem æquiparari in repellendo , ſecundùm gloſſ. *hic ante medium verſ. Ex hac enim Decretali .*
In gloſſa magna pro intellectu textus fac regulam , quòd 8
pendentia accuſationis præjudicat in quærendis , ſed non in quæſitis , arg. *l. Pluribus, §. Et ſi placeat, ff. de ver. obligat. l. prima, §. Quamvis autem, ff. de poſtul. & §. ult. 15. quæſt. 1.* & ita hanc regulam conſtituunt *in cap. Omnipotens de accuſat.* Petr. de Anchar. *num.* 2. Joan. de Anan. *num.* 3. Mar. Socin. *eodem num.* & Felin. *in* 2. *not.* Et propterea accuſatus non 9
poteſt eſſe teſtis , nec alium accuſare , nec ad Ordines , vel dignitates promoveri , nec eſſe alterius procurator , ut in gloſſa , quia in his agitur de quærendis , ſed benè poteſt bona ſua adminiſtrare , teſtamentum condere , pecunias ſibi debitas exigere , inſtrumenta conficere ſi ſit Tabellio , & alia id genus ; quia in his agitur de quæſitis , ut ſcripſi in prædicta Decretali *Omnipotens, n. 7. 8. & 9. de accuſat.* ubi plenè videas .

DE TESTIBUS COGENDIS.

Alexander III.

CAPUT IV.

PErvenit ad audientiam noſtram , quòd cùm J. Prior ſancti Laurentii , coram te fuiſſet de ſimoniæ & adulterii crimine accuſatus, quemdam, qui contra eum ducendus erat in teſtimonium , juramento adſtrinxit , ut non deponeret contra ipſum : & infrà . Nos igitur attendentes , quòd nemo debet adverſario inſtrumenta (quorum appellatione teſtes continentur) ſubtrahere : & quòd tam ille qui ſubripit inſtrumenta, quàm qui adverſario parem advocationis copiam ſubtrahit, iniquam oſtendit à ſe litem foveri , & experiri debet in ſe judicis auctoritatem eluſam : Reſpondemus, ad detegendum tantæ fraudis & calliditatis commentum , ipſum teſtem meritò compellendum.

SUMMARIUM.

1 *TEſtis compellitur fraudem illius detegere , qui probationis copiam adverſario ſubtrahit .*
2 *Teſtes compelluntur etiam in criminali , quos accuſatus malitioſè accuſatori ſubtraxit .*
3 *Accuſari quis poteſt eodem libello de duobus criminibus capitalibus .*
4 *Teſtis , qui juravit contra aliquem non teſtificari , juramento non obſtante debet compelli .*
5 *Juramentum de teſtimonio contra aliquem non ferendo eſt illicitum , ac temerarium .*
6 *Reipublicæ intereſt peccata nocentium eſſe nota .*
7 *Inſtrumentorum appellatione veniunt etiam teſtes .*
8 *Procedit in materia lata ; ſecus in reſtringibili .*
Teſtem occultans domi ſua qua pœna puniatur , ibidem .
9 *Teſtis in criminali compellitur teſtificari an fuerit adſtrictus à parte ad non deponendum .*
10 *Archiepiſcopus , qui proceſſum contra ſe fabricatum ſubtra-*

traxit, an habeatur pro convicto de criminibus, de quibus fuit accuſatus, anve, & qua pœna pro ſubtractione ſit puniendus, & n. ſeqq. uſque in fin.
11 *Corpus delicti conſtare debet etiam ſi reus verè, vel fictè ſit confeſſus, nec aliàs poteſt ſequi condemnatio, & num. ſeq.*
12 *Confeſſio ficta vel præſumpta non poteſt magis operari, quàm vera.*
13 *Corpus delicti conſtare debet, ut damnari poſſit contumax qui in vim ſtatuti, vel conſuetudinis habetur pro confeſſo.*
14 *Probationes adverſario ſubtrahens oſtendit ſe iniquam litem fovere.*
15 *Et pro convicto haberi debet.*
Sed contra, num. 18.
Diſtinguitur, num. 19.
16 *Judicem qui tentat corrumpere, litem perdit, ſive privativa ſit lis, ſive publica, ſive fiſcalis.*
17 *Subtrahens inſtrumenta præſumitur habere malam cauſam, nec eſt opus aliud probare ad eum convincendum.*
20 *Stupri pœna de iure Canonico eſt depoſitio.*
21 *Adulterii pœna depoſitio, & perpetua detruſio in Monaſterium.*
22 *Fornicationis ſimplicis pœna quæ ſit.*
23 *Subtrahens adverſario probationes experiri debet in ſe Judicis auctoritatem eluſam.*
24 *Pœna ſurripientis inſtrumenta, & ſcripturas publicas eſt legis Corneliæ de falſis.*
25 *Niſi ſcripturæ ſubreptæ ſint nullæ, & informes.*
26 *Cauſæ commiſſio contra Epiſcopos debet eſſe ſpecialis, & manu Papæ ſignata.*
27 *Auditor Cameræ generalem habet facultatem procedendi contra Epiſcopos, eoſque puniendi abſque Signatura Papæ, & num. ſeqq.*
Etiam pro delictis, pro quibus veniret imponenda pœna depoſitionis, vel privationis, n. 29.
28 *Monitoria tamen ut perſonaliter compareant, decernere non poteſt ſine Commiſſione manu Papæ Signatæ.*
29 *Epiſcopi citari, vel moneri non poſſunt ad perſonaliter comparendum, niſi pro criminibus, pro quibus pœna depoſitionis veniret imponenda.*
30 *Clauſulæ* ſine præjudicio, *vel* dummodo non ſit alteri jus quæſitum, *& alia præſervativæ, intelliguntur præterquam in expreſſis.*

1 PErvenit, *il primo*, duos habet intellectus: quidam enim, ut Laurent. intelligunt hanc deciſionem, ut ſonat littera, ita ut teſtis ſit cogendus tantummodo revelare fraudem accuſati, qui eum adſtrinxit juramento, ad non deponendum contra ipſum; & ſic tantùm deponere ſuper coactione, non autem ſuper principali crimine, & ſecundùm hanc lecturam communiter ſic ſummatur. Compellitur teſtis fraudem illius detegere, qui probationis copiam adverſario ſubtrahit, ita Joan. Andr. Bald. Bellam. Butr. Card. Anchar. & Imol. Alii verò intelligunt hunc
2 textum largiùs, adeò ut teſtis ſit compellendus deponere etiam ſuper principali; & quod hìc dicitur ad detegendum tantæ fraudis commentum, ſupplent, & nihilominus ad deponendum ſuper principali. Et ſecundùm hunc intellectum, quem poſuit gloſ. *ultima hic*, & Abb. dicit eſſe verum, & communem. Decretalis hoc intendit. Compelluntur teſtes etiam in criminali, quos accuſatus malitioſè accuſatori ſubtraxit. Primò ponitur facti narratio. Secundò Judicis inſtitutio, ibi, *nos igitur*, vel communis diviſio, ut innuitur ibi, *reſpondemus*.
3 Nota primò, ibi, *ſimoniæ*, & *adulterii*, poſſe quem eodem libello accuſari de duobus Capitalibus criminibus, prout ex hac litera notat Bald. *poſt princ. verſ. In text.* ibi, *ſimoniæ*, & Anchar. *num.* 1.
4 Secundò nota ibi, *Juramento adſtrinxit, ut non deponeret contra ipſum* teſtem, qui juravit contra aliquem non teſtificari, non obſtante juramento, eſſe nihilominus com-
5 pellendum ad teſtimonium ferendum: & eſt ratio, quia hujuſmodi juramentum eſt temerarium, & illicitum; & ideò non ſervandum, *ut cap. Intimavit*, & ibi Bald. *num.* 2. *& cap. Conſtitutis il primo ſupra de teſtib.* & denunciari debet non teneri tali juramento, ut dicitur in prædicta Decretali *Conſtitutis, ut in cap. Olim, infra de accuſat.* & firmat gloſſ. 1. *hic* Hoſtienſ. *in princ. in ver. Iuramento*, & communiter Doctores.

Etenim cùm ferre teſtimonium ſit munus publicum, ad quod etiam invitus quis compellitur, non poteſt huic juri publico etiam intercedente juramento derogari, *cap. Si diligenti, ſupra de foro compet.* & notat Abb. *in d. cap. Intimavit in principio*. Item eſt contra bonos mores quemquam 6
inducere ad occultandam veritatem, cùm Reipublicæ intereſt peccata nocentium eſſe nota, *l. Eum qui nocentem, ff. de iniuriis, cap. Ut famæ, de ſent. excomm.* unde licèt teſtes in criminalibus non compellantur, tamen malum eſt eos ad teſtimonium non perhibendum jurejurando adſtringere, ut hìc in verſ. *Nemo debet*, & clariùs *in dict. cap. Conſtitutis, ſupra eod.* ſecundùm Abbat. *hic in* 1. *not.*

Tertiò nota ibi, *quorum appellatione teſtes continentur*. 7
Textum expreſſum, quod teſtes veniunt appellatione inſtrumentorum, nimirum, quia cauſam inſtruunt, unde meritò appellari poſſunt inſtrumenta, *l. 1. ff. de fide Inſtr. & l. In exercend. C. eod. cap. Notionem, §. Inſtrumentorum, de verb. ſignif.* ſecundùm Goffred. *hic*, & not. Bart. *in l. Admonendi in fin. ff. de iureiur.* quòd tamen procedit in lata ſigni- 8
ficatione; Secus in materia ſtrictè intelligenda, cùm aliud ſit inſtrumenta, aliud teſtes, ut hìc per Butr. *in* 2. *notab.* Abb. *num.* 1. & Felin. *num.* 1. *&* 2. *verſ. Ubi autem eſſemus*, ideòque licèt ſubtrahens inſtrumenta teneatur crimine falſi, ut dicam infrà *num.* 24. tamen occultans per vim teſtem domi ſuæ, ut veritas non appareat, non punitur pœna falſi, cùm hoc non reperiatur jure cautum, ſed alia arbitraria ſecundùm Bald. *hic num.* 2.

Quartò nota ibi, *experiri debet in ſe iudicis auctoritatem eluſam*, eum qui probationes adverſario ſubtrahit, eſſe puniendum, Butr. *hic num.* 3. & Abb. *in ult. notab.* Sed de hoc latiùs infra *in prima quæſtione*.

Ultimò nota ibi, *ad detegendum tantæ fraudis commentum*. In criminali cauſa teſtem compelli ad teſtificandum 9
ſuper hoc an fuerit adſtrictus à parte ad teſtimonium non perhibendum, Butr. *hic in* 1. *notab.*

QUÆRO, de notabili quæſtione facti. Quidam Ar- 10
chiepiſcopus in Regno Neapolitano inquiſitus de homicidio, adulterio, ſtupro, & aliis exceſſibus ſubtraxit proceſſum informativum contra eum per Commiſſarium Auditoris Cameræ deſuper fabricatum. Quæſitum eſt, an propter hujuſmodi ſubtractionem de talibus exceſſibus habeatur pro convicto, Anve, & qua pœna pro eadem ſubtractione ſit puniendus.

Circa primam partem quæſtionis, quod ſpectat ad cri- 11
men homicidii, palam eſt Archiepiſcopum condemnari non poſſe, quia non conſtat de corpore delicti, & cùm confeſſio reſultans ex ſubtractione proceſſus, ſit ficta, vel præ- 12
ſumpta, ſecundùm Hoſtienſ. *hic num.* 1. *in ver. Oſtendit*, non poteſt magis operari, quàm confeſſio vera, ut per Bald. *in l.* 2. *§. Quod ſi actor in fin. num.* 4. *verſ. Nota hic, & verſ. Facit ad quæſtionem, &c. C. de Iurament. propter calumn. dand.* Sed ſi reus verè confiteretur ſe homicidium commiſiſſe, non poſſet ex tali confeſſione damnari, niſi aliter de homine occiſo conſtaret, Bart. *in l. Divus num.* 2. *ff. de teſt. milit.* Angel. *de maleſic. in ver. Et veſtem cœleſtem num.* 25. *verſ. Quid ſi confitetur*, Boſſ. *tit. de delictis num.* 22. Clar. *in pract. criminal. §. final. quæſt.* 55. *verſ. Poteſt etiam*. Farinacius alios cumulans de inquiſitione, *quæſt.* 2. *num.* 7. Ergo longè minùs damnari poteſt ex præſumpta confeſſione re- 13
ſultante ex ſubtractione proceſſus; ideòque ſtante ſtatuto, vel conſuetudine ut contumax habeatur pro confeſſo, ſi de corpore delicti non conſtet, non poteſt ſequi condemnatio, quia ſi confeſſus verè non poteſt condemnari non conſtito de corpore delicti, multò minus fictè confeſſus. Ita Guilielm. de Benedict. *in cap. Raynutius part.* 2. *ver. Mortuo itaque teſtatore, il primo num.* 162. *& ſeq. de teſtament.* quem refert, & ſequitur Farinac. *d. num.* 7. *verſ. Amplia quintam ampliationem*.

Sed quòd pertinet ad alia crimina contra Archiepiſco- 14
pum inducitur primo hæc Decretalis ubi qui ſubtrahit adverſario probationes oſtendit iniquam à ſe litem foveri, quæ verba deſumpta ſunt ex *l. Providendum, C. de poſtulan.* & locum habent etiam in criminali, ut innuit littera hujus textus ibi, *de ſimonia, & adulterii crimine accuſatus*, & obſervant Hoſtienſ. *in princip.* Joan. Andr. *num.* 2. Abb. & Felin. *in Summario textus*. Ponderandum eſt enim verbum

oſten-

15 *oſtendit*, quod probat accuſatum ex hoc ſolo, quod malitioſè ſubtraxit probationes fiſci, cenſeri malam cauſam ſovere, & haberi pro convicto; videtur enim confiteri cri-16 men, *arg. l. Quoniam, ff. de his qui not. infam.* Idque ad exemplum ejus, qui tentat judicem corrumpere, *ut l. 1. C. de pœna judic. qui mal. judic.* ubi qui diffidentia juſtæ ſententiæ in pecuniæ corruptelam prorumpit, litem perdit, ſive privata ſit lis, ſive publica, ſive fiſcalis, ut ibi per Bald. & Salic.

Secundò ad hanc partem inducitur text. *in cap. Conſtitutis, il primo ſupra de teſtibus*, ubi cùm Archiepiſcopus eſſet de ſimoniæ crimine accuſatus, & ejus conſanguinei probationes accuſatori ſubtraxiſſent, textus decidit id factum præſumi de voluntate ipſius Archiepiſcopi. Ideòque ab officio Pontificali eum ſuſpendi jubet; ſi igitur Archiepiſcopus ibi punitur ex ſola præſumptione reſultante ex ſubtractione probationum facta per conſanguineos, eodem modo, & fortiùs puniri poteſt ex præſumptione reſultante ex propria ipſius ſubtractione.

17 Tertiò adducitur textus *in l. Si de poſſeſſione, C. de probat.* ibi, *ad emptionis probationem non eſt indiciis aliis opus, ſed inſtrumentorum furtum monſtrare ſufficit*: & ita ſubtractio probationum facit plenam fidem contra ſubtrahentem, ut ibi per Bart. *in princ. & num. 2. in ſecunda lectura*, & per Bald. *num. 1. verſ. Sed inſtat quærens*, ubi ait ſubtrahentem inſtrumenta præſumi habere malam cauſam, nec eſſe opus aliud probare ad eum convincendum.

Quartò adducitur authoritas Hoſtien. *hic num. 1. in ver. Oſtendit*, qui poſt Laurentium tenet apertè hunc Archiepiſcopum Genuenſ. qui malitioſè fiſco, ſeu accuſatori ſubtraxit probationes, ex hoc haberi pro convicto, & confeſſo de criminibus ſimoniæ, & adulterii, de quibus fuerat accuſatus. Idem tenet Cardin. *hic num. 2. & ſeq.* Bart. *in d. l. Providendum, in antiqua lectura in fin. C. de poſtulan.* Innocen. *in cap. Intimavit, in princ. ſupra de teſtibus*, dicens eum, qui ſubtrahere voluit adverſario copiam probationis, cauſam perdere, per hanc Decretalem, *& §. Tria 3. quæſt. 7.* Idem voluit Angel. *in l. 1. §. Si reus, ff. de eo per quem factum erit*, Guidopap. *ſing. 99.* Farinac. *de teſtibus, quæſt. 78. num. 144. & ſeqq.*

18 Sed pro Archiepiſcopo videtur gloſſ. *ultima in dict. l. Providendum*, quæ exponens literam, ibi, *oſtendet iniquam à ſe litem foveri, ſic ait, Præſumitur enim contra eum, ſed ex tali præſumptione non damnatur*; Idemque videntur ſentire gloſſ. *hic in ver. Oſtendit*, & Innocent. *in princ.* dum dicunt ſubtrahentem adverſario probationes ſovere injuſtam cauſam præſumptivè, & ſic videntur innuere, ut pro convicto non habeatur, quod apertè voluit hic Vincentius, qui tenuit ex ſola ſubtractione quem non haberi pro convicto, ſi aliàs foveat juſtam cauſam: & conſenſit Joan. Andr. poſt Philipp. *hic num. 5.* dicens talem non eo ipſo litem amittere, ſi bonam habeat cauſam Bald. *in dict. cap. Intimavit num. 2. & in dict. l. Providendum num. 4. in fin. C. de poſtulat.* ubi exponendo illum textum in ver. *Oſtendit*, dicit ſemiplena probatione, non autem efficaci præſumptione, & ſequitur Felin. *in eod. cap. Intimavit in fin.* & idem Felin. *in cap. Cùm venerabilis num. 21. de except.* ubi de communi Boer. alios referens *deciſ. 292. num. 3.*

19 Pro concordia Henric. Boich. *in hoc cap. num. 2.* diſtinguit ſic. Aut reus non eſt convictus ad plenum de hujuſmodi ſubtractione callida, vel malitioſa, & tunc ex hoc ſolo non habetur pro convicto, nec præſumitur contra ipſum in negotio principali: nam etſi præſumptionem probare non oporteat, quia jus illam inducit, tamen factum ipſum, ex quo reſultat, concludenter probari debet, *cap. Cùm inter N. ſeniorem, ſupra de elect. cap. Tertio loco de probat. & cap. Illud, & cap. Tertio loco de præſumption.* Aut de ſubtractione eſt plenè convictus; & tunc aut quæris utrum talis habeat contra ſe præſumptionem, quod malam cauſam foveat: & concludendum affirmativè, ut hìc patet; & ita intelligas opinionem gloſſ. & Innocent. *hic*, dum exponunt verbum, *oſtendit*, id eſt præſumptivè. Aut quæris, an pro convicto habeatur in negotio principali, & tunc ſubdiſtingue: nam aut talis non oſtendit claris, & evidentibus documentis innocentiam ſuam: & tunc pro convicto habetur; & ita procedat opinio Hoſtienſ. *arg. dict. l. 1. C. de pœn. jud. qui mal. jud. & l. Si de poſſeſſione, C. de prob.* Aut oſtendit claris, & evidentibus documentis juſtitiam cauſæ ſuæ, & hoc caſu non habebitur pro convicto, ſed in ſua juſtitia auditur: & ſic intellige opinionem Vincentii, & ſequacium: nam cùm talis propter ſubtractionem pro [illegible] tu judicis extraordinariè puniri debeat, ut mox dic[illegible] n ſecunda parte quæſtionis, iniquum eſſet ipſum [illegible] pœna, ſcilicet amiſſionis cauſæ, & ſic duplici pœna pu[illegible] *ut cap. At ſi Clerici, ſupra de judic. & arg. cap. Ex parte, infra de Cleric. ægrot. & l. Divus, ff. de off. Præſid.* Quam diſtinctionem totidem ferè verbis ſequitur Bellam. *hic num. 1.* & Boer. *d. deciſ. 292. num. 9.*

Et cùm ſit ſatis æqua, & opiniones conciliet, videtur omnino amplectenda.

Applicando igitur diſtinctionem Henrici ad caſum propoſitum, cum Archiepiſcopus de ſubtractione proceſſus violenta, & callida ad veritatem occultandam fuerit plenè convictus ex compluribus teſtibus de viſu contra ipſum formiter examinatis, ac repetitis, nec aliunde probaverit innocentiam ſuam claris, & evidentibus documentis, quin potiùs conſtet ſaltem ſemiplenè de oppoſito ex Summario proceſſus ab eodem recognito, & habito pro originali, conſequens eſt, ut conjungendo probationem ſaltem ſemiplenam, quæ reſultat ex ſurreptione proceſſus, cùm alia ſemiplena reſultante ex Summario teſtium, pro convicto haberi debeat de criminibus, de quibus fuit accuſatus. Quare de rigore juris eſſet deponendus, & in Monaſterium detrudendus, quia pœna ordinaria ſtupri de jure Canonico eſt depoſitio, ſecundum communem opinionem, de qua te- 20 ſtantur Diaz. *in pract. Criminal. Canon. cap. 77.* & Clar. poſt alios *in pract. Criminal. §. Stuprum verſ. Sed quæro*, & pœna 21 adulterii ſimiliter eſt depoſitio, & perpetua detruſio in Monaſterium, & ex communis opinio, ut dicunt Covarr. *in 4. Decretal. 2. part. cap. 7. num. 19.* Diaz. *ubi ſupra cap. 79.* & alii apud Clarum *in §. Adulterium, verſ. Sed quæro*, & probatur *in cap. Lator.* juncta gloſſ. *1. 2. quæſt. 7.* ubi Epiſcopus Dyaclinæ civitatis depoſitus fuit propter adulterium, vel inceſtum. Quinimò etiam pro ſimplici fornicatione 22 deponitur, & in Monaſterium detruditur non modo clericus, *cap. Si quis Clericus, & cap. Presbyter 71. diſtinct.* ſed etiam Epiſcopus, ut patet ex *Canone 25. Apoſtolorum*, cujus hæc ſunt verba, *Si quis Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus poſt Diaconii gradum acceptum fuerit fornicatus, aut mœchatus, deponatur, & ab Eccleſia projectus, inter laicos agat pœnitentiam*, refertur *in cap. ſi quis Epiſcopus 85. diſtinct.* & quamvis rigor antiquorum Canonum hodie non ſit uſquaque obſervandus, eo quod defectus noſtrorum temporum, quibus non ſolùm merita, ſed corpora ipſa hominum defecerunt, diſtrictionis Canonicæ non patitur in omnibus manere cenſuram, ut legitur *in cap. Fraternitatis, 34. diſtinct.* Ideòque pro ſimplici fornicatione hodie non fiat depoſitio, *ut cap. A multis, de ætat. & qualitat.* tamen ſecus eſt, ſi ſit notoria, vel ſcandaloſa, aut diu continuata, *cap. Quàm ſit infra de exceſſ. Prælat. & cap. Ex parte A, ſupra de teſtibus*, cum concordant. ut per Butr. *in cap. At ſi Clerici num. 13. verſ. Per hoc patet, ſimplex fornicatio*: & ibi etiam per Abb. *num. 35. de judic.* quia tamen hoc caſu Archiepiſcopus de hujuſmodi exceſſibus non fuit convictus, vel confeſſus per rei veritatem, ſed per præſumptionem à jure inductam ex ſubtractione proceſſus, ut hìc; benigniùs agendo, mitiori pœna extra ordinem videtur puniendus.

Circa ſecundam quæſtionis partem planum eſt Archiepi- 23 ſcopum eſſe puniendum etiam pro ſubtractione proceſſus, text. clarus eſt hìc in illis verbis, *& experiri debet in ſe judicis auctoritatem eluſam, & in l. Providendum, C. de poſtulat.* ibi: *authoritatem judiciariam à ſe deluſam experiretur*, ſcilicet pœna docente, ſecundùm Hoſtienſ. *hic num. 2. in ver. In ſe*, & Joan. Andr. *eodem num. in verb. Experiri debent*, & notant Butr. & Imol. *num. 3.* & Abb. *in ult. not.* nempè quia inſtrui non potuit ſuper meritis cauſæ illo procurante, *l. Nec quidquam, §. fin. ff. de offic. Proconſ.* gloſſ. *hic in ver. Eluſam*, Hoſtienſ. *num. 2. in eod. ver.* Subripiens au- 24 tem inſtrumenta, ſeu ſcripturas publicas tenetur crimine falſi, *ut l. Eum, C. ad leg. Cornel. de falſ. & l. Paulus, ff. eod.* Bald. *hic num. 1.* & pœna falſi eſt deportatio cum publicatione bonorum, *l. 1. §. fin. ff. eod. tit.* hæc tamen pœna hodie non eſt in uſu, ut atteſtatur Clar. *in pract. crimin. §. Falſum, verſ. Sed quæro.* Ideòque reus pro ſubtractione hujuſmodi extra ordinem pro motu judicis puniri debet, ut hìc dicunt Henric. Boich. *num. 3.* & Felin. *eod. num. circa fin. verſ. Et adde Baldum.*

25 Non obſtat quod ſubripiens ſcripturas nullas, & inſor-
mes nullatenus ſit puniendus, *ut l. Si quis aliquid, la ſecon-
da, §. Teſtamentum, ff. de pœn.* ubi dicitur, Teſtamentum,
quod nullo modo valet, impunè ſupprimitur, & per illum
text. not. Bart. *in l. Qui Teſtamentum num.1. ff. ad leg. Cor-
nel. de fal.* Menoch. *de arbitr. Iudic. lib.2. caſ.*306. *num.*15.
26 *& caſu* 311. *num.*19. Hoc autem caſu proceſſus fabricatus à
Commiſſario ſit nullus ex defectu juriſdictionis, quia illius
commiſſio non fuit ſignata manu Sanctiſſimi, prout re-
quiritur ex decreto Concil. Trident. *cap.5. ſeſſ.24.* quoniam
27 reſponſum eſt Auditorem Cameræ eſſe judicem Ordina-
rium quorumcumque Prælatorum, & habere facultatem
procedendi etiam contra Epiſcopos tam per viam inquiſi-
tionis, quàm accuſationis, ſeu denunciationis, & inſti-
gationis, eoſque culpabiles repertos puniendi, dummodo
tamen monitoria contra Epiſcopos ad comparendum per-
28 ſonaliter non niſi prævia commiſſione manu Papæ ſignata
decernat, ut expreſsè cavetur in Bulla Gregorii XIV. im-
preſſa poſt practicam Saluſtii Tiberii §. 12. & in alia, Pau-
li V. incipien. *Eximiæ*, §. 12. *&* 13. *in Bullar. tom.3. pag.*214.
Atque ita Signatura Papæ non requiritur, niſi in caſu illo
ſpeciali, cùm monitoria decernuntur ad perſonaliter com-
parendum. Quod etiam ſtatuit Pius IV. *in Conſtitutione*
10. *De ſalute Gregis*, §. 3. *tom.2. pag.*20. nam illa exceptio
firmat regulam in contrarium in aliis caſibus non exceptis,
l. Nam quod liquide, §. *fin. ff. de pœn. legat.*

29 Rurſus cùm Epiſcopus niſi ex cauſa, ex qua deponendus
veniret, nequaquam citari poſſit ad perſonaliter compa-
rendum, ut ſtatuitur ejuſdem Concilii decreto *ſeſſ.13. cap.*
6. exceptio illa *dummodo*, *&c.* declarat regulam de materia
exceptionis; & ſic etiam de gravioribus delictis eſſe intel-
ligendam juxta theoricam Bald. *conſil.*401. *ſuper facto nu.*2.
*verſ. Secundo quæritur lib.*5. quod etiam innuunt illa ver-
ba *Conſtitutionum*, *dict.* §. 12. pro quibuſcumque crimi-
nibus, cum dictio, *quibuſcumque*, ſit effrænata, & uni-
verſaliter omnia includat, *cap. Solita*, *ſupra de maior. &
obed.* unde ſenſus Conſtitutionum eſt; Auditor Cameræ ex
generali commiſſione procedere poſſit contra Epiſcopos,
pro quibuſvis criminibus etiam depoſitione dignis abſque
ſignatura Sanctiſſimi, dummodo tamen pro iiſdem crimi-
nibus eos non citet ut perſonaliter compareant ſine Com-
miſſione manu Sanctiſſimi ſignata; & conſequenter ſub-
lata eſt Concilii depoſitio *d. cap.5. ſeſſ.24.* quatenus requirit
Commiſſionem ſpecialem, & manu Sanctiſſimi ſignatam
in proceſſu per A. C. pro gravioribus delictis contra Epiſco-
pos conficiendo. Nec refert, quod Concilio Tridentino
non fuerit expreſsè derogatum. Quia hujuſmodi deroga-
tio non requiritur, ſed ſatis eſt, ut Pontifex ſtatuat, prout
ſtatuit hoc caſu contrarium ejus, quod Concilium diſpo-
nit, ut declaravit Pius V. & ſæpiùs cenſuit S. Congregatio
ejuſdem Concilii Interpres, ut ſcripſi plenè *in cap. Nulla*,
*num.*86. *infra de conceſſ. præben.* Quemadmodum nec refert,
quòd in præcitatis Bullis Gregorii XIV. §. 36. & Pauli V. 30
§. 38. adjecta ſit clauſula, *Per præſentes tamen non intendi-
mus Concilii Tridentini decretis in aliquo derogare, vel
aliàs præiudicare, ſed illa ſalva eſſe, & in ſuo robore per-
manere, eaque omnia omnino, & inviolabiliter ſervari
mandamus.* Quoniam cùm facultas procedendi contra
Epiſcopos ex generali Commiſſione abſque ſignatura San-
ctiſſimi obviet expreſsè Concilio Tridentino, ut oſtenſum
eſt ſupra, hujuſmodi clauſula præſervativa decretorum
Concilii, ut evitetur contradictio, intelligi debet, præter-
quam in expreſſis, prout de clauſula, *ſine alicuius præiudi-
cio*, tradit Oldrad. *conſ.*330. *Ad idem videtur in fin.* Card.
Seraphin. *deciſ.*1445. *num.*4. Rota *deciſ.*155. *num.*2, *part.*7.
recent. Et de clauſula, *dummodo non ſit alteri ius quæſitum*;
Creſcen. *deciſ.*7. *in fin. de iur. patr.*

Ex his cùm Archiepiſcopus memoratus per ſenten-
tiam diffinitivam Auditoris Cameræ condemnatus fue-
rit in pœnam extraordinariam relegationis in Mona-
ſterium Nurſiæ, ſuſpenſioniſque à Divinis, & ab exer-
citio juriſdictionis per triennium; ac deinde ad bene-
placitum Sanctiſſimi; In Congregatione ſuper reviſio-
ne prædictæ ſententiæ de mandato Sanctiſſimi D. N.
PP. Innocentii X. habita in ædibus meis die 10. Iu-
lii 1647. cui interfuerunt DD. Auditor Cameræ, Far-
neſius Epiſcopus Patracen. Vitricius Epiſcopus Alatri-
nus, Procurator Fiſcalis, & Locumtenens crimina-
lis A. C. re accuratè diſcuſſa, & Archiepiſcopo, ejuſ-
que Procuratoribus, & Advocatis ſæpiùs auditis, una-
nimiter cenſuimus benè fuiſſe per A. C. judicatum; &
ita referendum Sanctitati Suæ.

DE FIDE INSTRUMENTORUM.

Gregorius IX. Priori S. Bartholomæi, & Decano de Arcubus Londoñ.

CAPUT XII.

G. Perpetuus Vicarius Eccleſiæ de Rechan nobis expoſuit, quòd cùm Prior & Conventus de Ledis, eum ſuper decimis coram judicibus auctoritate Apoſtolica conveniſſent, & dictus G. ſuper ſimilibus coram ipſis reconveniſſet eoſdem; quia dicti judices copiam quorumdam inſtrumentorum communium, quæ habebat pars altera, & per quæ intendebat intentionem ſuam ſuper principali fundare, fieri non faciebant eidem, hoc cum inſtantia poſtulanti, noſtram audientiam appellavit: Ideòque mandamus, quatenus ſi eſt ita, revocato in ſtatum debitum, & cætera.

S V M M A R I V M.

1 *Appellari poteſt à iudice, qui parti hoc petenti non facit edi communia inſtrumenta.*

2 *Vicarii alii perpetui, alii temporales.*

3 *Vicarii perpetui qui ſint.*

4 *Et an habeant Eccleſiam in titulum.*

5 *Vicarius temporalis non eſt cenſendus Vicarius, nec comprehenditur Vicarii appellatione.*

6 *Vicarius perpetuus pro ſpectantibus ad Vicariam ſuam poteſt agere, & conveniri.*

7 *Reconventio coram iudice delegato fieri poteſt etiam in cauſa ſpirituali.*

8 *Inſtrumenta communia debent edi poſtulanti ad fundandam intentionem etiam in cauſa reconventionis.*

9 *Appellans ſi culpa iudicis, vel partis acta primæ inſtantiæ ad Iudicem appellationis transferre nequit, quo remedio ſit ei ſuccurrendum, & n.20. & ſeqq. uſque ad num.31.*

10 *Acta omnia primæ inſtantiæ tenetur appellans expenſis ſuis producere coram iudice appellationis tam de iure communi, quàm ex Concilio Tridentino.*

11 *Sive procedatur ex officio, ſive ad querelam partis, & tenetur transferre etiam acta, quæ occaſione eiuſdem cauſæ coram alio iudice geſta fuerint.*

13 *Etiamſi acta ad iuſtitiam cauſæ non faciant.*

14 *Quod ex Concilio habet locum etiam in prophanis ſpectantibus ad forum Eccleſiaſticum.*

Non autem in prophanis per appellationem ad iudicem Eccleſiaſticum devolutis, n.17.

Item locum habet etiam in actis factis coram Delegato Apoſtolico.

16 *Et iudex, & notarius cogi poſſunt exhibere acta originalia ſi de fide exempli ſit dubium.*

18 *Itẽ debet locum etiam ſi cauſa fuerit evocata ad Curiam.*

19 *Sententia non viſis actis etiam probatoriis eſt nulla.*

21 *Acta tradenda ſunt appellanti per iudicem à quo intra triginta dies, alioquin ſine illis cauſa prout iuſtitia ſuaſerit terminanda eſt.*

22 *Et iudex, vel notarius in hoc culpabiles puniuntur ut hic.*

23 *Acta ſi iudex à quo, vel appellatus negaverit ſe habere, vel noluerit exhibere, Iudex ad quem abſolvet appellantem, & pronunciabit acta ſi unquam reperiantur fore caſſa, & vana, & num.29.*
Dummodo appellans velit expenſas ſubminiſtrare, num.30.
24 *Sententia lata ſub conditione extrinſeca non valet ſecus ſi conditio dependeat à natura negotii in iudicium deducti.*
25 *Contumacia non eſt iuſta cauſa, ut quis iure ſuo privari debeat.*
26 *Nec audientia propter contumaciam denegatur in perpetuum, ſed ad tempus.*
27 *Niſi interveniat etiam contemptus.*
28 *Vel in præcepto fuerit comminata pœna.*
31 *Acta primæ inſtantiæ iudex à quo quantum in ſe eſt tenetur appellanti gratis exhibere: notarius verò congrua mercede accepta.*
32 *Niſi ſit Cancellarius Epiſcopi, & non notarius.*
33 *Appellatus tenetur ad expenſas tranſlationis actorum ſi ipſe, non autem appellans, proſequi cauſam voluerit.*

1 G. *Perpetuus*. Licitè appellatur à judice, qui parti hoc petenti non facit edi communia inſtrumenta. Hoc dicit Joan. Andr. Bald. Bellam. Butr. Anchar. Imol. Abb. Joan. de Anan. Barbat. Guidopap. & Felin. Dividitur in duas partes. In prima appellantis narratio. In ſecunda appellationis Commiſſio, ibi, *Ideòque*.
2 Nota primò ibi, *Perpetuus Vicarius*, duas eſſe Vicario-
3 rum ſpecies, alii enim ſunt perpetui, alii temporales. Vicarii perpetui ſunt qui canonicè à perſona Eccleſiaſtica, & auctoritate Epiſcopi ſunt inſtituti, aſſignata ſibi congrua fructuum portione ut hic, *& in c. Ad hæc, & in cap. Ex parte, de officio Vicar. & in cap. Poſtulaſti, de reſcript.* & notat
4 gloſ. 1. *in cap. final. eodem tit.* & Hoſt. hic *num.1.* Et iſti habent jus in re, id eſt in jus Vicariæ, ſed non dicuntur habere Eccleſiam quoad titulum: nam ſolus Prælatus eam habet intitulatam, ut ait gloſſ. *in d. cap. Ad hæc, in verb. Removere*. Niſi tamen tota Cura eſſet in Vicarium perpetuum tranſlata, quia tunc eſſet curatus actu, & habitu verum habens titulum, & veniret Parochi appellatione, ut dixi in *cap. Ex parte n.19. & ſeqq. ſupra de offic. Ordinarii.*
5 Vicarii temporales ſunt qui conſtituuntur ad tempus, ut habetur *in cap. Pervenit de Appellation. & in cap. Cum ex eo, de elect. lib.6.* & talis Vicarius ad tempus non eſt cenſendus Vicarius, ut hic dicit Vincentius, & poſt eum Butr. *num.4.* Anchar. *in 1. notab.* & Abb. *num.1.* qui ex hoc infert, ut Vicarii appellatione non comprehendatur Vicarius temporalis qui pro tempore neceſſitatis conſtituitur ad ſervitium Eccleſiæ. De differentiis autem inter Vicarios perpetuos, & temporales egi latiſſimè in prædicta Decretali, *Ex parte, de offic. Vicar.* ubi plenè videas.
6 Secundò nota ibi, *Eum ſuper Decimis coram iudicibus auctoritate Apoſtolica conveniſſent*, Vicarium Eccleſiæ perpetuum pro ſpectantibus ad Vicariam ſuam poſſe agere, & conveniri, Anchar. *hic num.2.* & Abb. *in 2. notab.* facit text. *in l. Officium, verſ. Denique ait, ff. de rei vendicat.* Generaliter autem an, & quando Vicarius perpetuus, vel temporalis poſſit eſſe in judicio, & an præjudicet Domino, diſtingue ut hic per Cardin. *num.1.* & Abbat. *num.2. circa med. verſ. Ego diſtinguerem latius.*
7 Tertiò nota ibi, *coram ipſis reconveniſſet, & eoſdem*, coram judice delegato poſſe fieri reconventionem etiam in cauſa ſpirituali, Butr. *hic in 3. notab.* Imol. *num.1.* Ad hoc *cap. Diſpendia, §. Reus quoque de reſcript. lib.6.* & eſt ſimile in judice laico, qui in cauſa civili reconventionis eſt judex competens, etiam contra clericum, *ut cap. primo de mutuis petition.* & ſcripſi *in cap. unico num.57. ſupra de obligat. ad ratiocin.*
8 Ultimo nota ibi, *copiam quorumdam inſtrumentorum communium*, Inſtrumenta communia eſſe edenda poſtulanti ad fundandam intentionem, non ſolùm in cauſa principali, ſed etiam in cauſa reconventionis, ut hic per Butr. & Abb. *in 3. notab.* & Imol. *num.2.* Generaliter autem circa editionem inſtrumentorum, vide gloſſ. *hic in verb. Communium*, magiſtraliter diſtinguentem, & Abb. Antiq. *num.1.* & Hoſtienſ. *in ſumma de fide inſtrument.* & Legiſtas *in l.1. §. Editiones, ff. de edendo.*

QUÆRO quid agendum ſi ſit appellans, vel dicens de nullitate ſententiæ culpa judicis, vel partis acta primæ inſtantiæ ad judicem appellationis transferre nequit. 9
Ad evidentiam præmitte appellantem teneri acta omnia primæ inſtantiæ producere coram judice appellationis, *ut l. Ne cauſas, l. A Proconſulibus, & l. Præcipimus, C. de appellat. l.2.* & ibi gloſ. Bart. & alii ſcribentes, *C. de edend. cap. Cupientes, verſ. Cum omnibus actis, iuribus, & munimentis ſuis, & verſ. Electos, & verſ. Si verò in diſcordia, de elect. lib.6.* & pluribus confirmat Vantius *de nullit. in tit. A quo, & quibus modis, &c. num.21. pag.56.* & cenſuit Rota coram Cardinali Cavalerio *deciſ.43. num.1.* & ſæpè alibi, & hodie ſancitum eſt à Concilio Tridentino *ſeſſ.13. cap.3.* ubi diſertis verbis ſtatuitur, ut reus in cauſa criminali appellans à ſententia Epiſcopi, vel eius Vicarii coram judice ad quem acta primæ inſtantiæ omnino producat, & judex 10
niſi illis viſis ad ejus abſolutionem non procedat: & Sac. 11
Congregatio ejuſdem Concilii Interpres cenſuit nihil hìc eſſe diſtinguendum an ex officio judicis, an ad querelam partis procedatur in cauſa criminali: ſed quia decretum illud loquitur de reo appellante in cauſis criminalibus; Ideò pro cauſis civilibus fuit editum aliud decretum *ſeſſ.24. cap.20. §. Præterea*, quo cautum eſt, ut ſi quis in caſibus à jure præmiſſis appellaverit, aut de aliquo gravamine conqueſtus fuerit, ſeu aliàs ad lapſum biennii ad alium judicem recurrerit, teneatur acta omnia coram Epiſcopo geſta ad judicem appellationis expenſis ſuis transferre, & S.
Congregatio cenſuit teneri; tum quia appellavit, vel ob la- 12
pſum biennii cauſam ab Ordinario avocavit, ex Concilio *ſeſſ.24. cap.20. §. Præterea*, transferre non ſolùm acta geſta coram Ordinario, à quo appellavit, vel cauſam avocavit, ſed & alia omnia ſi quæ occaſione eiuſdem cauſæ coram
alio judice geſta fuerint. Item cenſuit appellantem teneri 13
transferre propriis expenſis omnia acta ad judicem appella-
tionis, etiam ad juſtitiam cauſæ non facientia: idque ha- 14
bere locum etiam in cauſis prophanis ſpectantibus ad forum Eccleſiaſticum.
Item propoſito dubio, an Concilium *cap.20. ſeſſ.24. in* 15
verſ. Præterea, habeat locum etiam in actis factis in partibus coram judice delegato Apoſtolico, ut appellans non poſſit audiri in Curia, niſi dicta acta producantur, Sac. Congregatio cenſuit habere locum.
Imò cùm fuerit quæſitum an Epiſcopus, & ejus Nota- 16
rius cogi poſſint per delegatum Sanctiſſimi judicem appellationis, ut retenta copia exhibeant appellanti acta omnia originalia coram eodem Epiſcopo geſta; an verò integram actorum copiam tantùm tradere teneantur, *ex c.20. ſeſſ.24.* S. Congregatio cenſuit poſſe judicem appellationis jubere ſibi originalia exhiberi quatenus de fide exempli ſit dubius.
Non me latet decreta illa non comprehendere cauſas pro- 17
phanas per appellationem devolutas ad judicem Eccleſiaſticum, ut in ſubjecta declaratione. Cùm *in cap.20. ſeſſ.24.* decernatur, ut in cauſis appellationum debeat appellans acta omnia coram judice ad quem exhibere, quæſitum fuit an comprehendantur cauſæ ad forum Eccleſiaſticum quomodolibet pertinentes, de quibus in principio eiuſdem Decreti, an verò etiam & cauſæ prophanæ per appellationem ad judicem Eccleſiaſticum devolutæ: S. Congregatio cenſuit non comprehendi *d. §. Præterea cap.20.* etſi judici Eccleſiaſtico commiſſæ fuiſſent ſive in prima, ſive in ſecunda Inſtantia.
Verùm etſi de omnibus cauſis id cautum non ſit decre- 18
tis Concilii, tamen ſatis eſt cautum eſſe jure communi, quinimò id locum habet etiamſi cauſa fuerit avocata ad Curiam: Nam ille, qui vult ut in cauſa procedatur, tenetur acta tranſportare, ut reſolvit Rota coram Coccino *dec.424.*
n.1. & in recent. deciſ.184. n.8. par.7. ubi allegantur aliæ deci- 19
ſiones concordantes; & eſt ratio, quæ ſecundùm juris diſpoſitionem ſententia nõ viſis actis etiam probatoriis eſt nulla, ut notat Bart. *in l.2. n.5. C. de edend.* Rimin. Sen. *ibid. n.12. circa med. verſ. Tamen contraria opinio*, Felin. *in cap. Eccleſia Sancta Mariæ, n.17. de Conſtit.*
Quibus præmiſſis ſi judex a quo, vel appellatus fuerit in 20
cauſa quominus acta tradantur appellanti, ſeu de nullitate dicenti, quæſtionis eſt quo remedio ſit ei ſuccurrendum.
Concilio Tridentino *in d. cap.3. ſeſſ.13.* decernit ſimplici- 21
ter ut judex à quo intra triginta dies acta ipſa poſtulanti gratis exhibeat; alioqui abſque illis cauſa appellationis hujuſmodi, prout juſtitia ſuaſerit, terminetur: ſed non aperit

Con-

Concilium quo pacto cauſa ſine actis terminari poſſit, aut
22 debeat: ſimiliter *in d.cap.20.ſeſſ.24.* Statuit, ut ſi notarius in
differenda exhibitione actorum fraudem fecerit ab officii
adminiſtratione arbitrio Ordinarii ſuſpendatur, & ad dupli
pœnam quanta ea lis fuerit inter appellantem, & pauperes
loci diſtribuendam compellatur, & judex in hoc culpabilis
ad eandem dupli pœnam teneatur, ſed nec exprimit ſancta
Synodus quo remedio ſuccurrendum ſit appellanti in diffi-
nitione cauſæ.

23 Innocentius *hic num.1.* format hanc quæſtionem: Guliel-
mus petit ſententiam latam contra ſe pro Petro ſuper fundo
ſemproniano caſſari, vel quia nulla eſt, vel quia injuſta, & ab
ea eſt appellatum. Petrus reſpondet, exhibe ſententiam. G.
actor reſpondet: ego non habeo eam ſcriptam, quia judex
noluit de ipſa mihi copiam facere, vel quia amiſi eam, ſed tu
èxhibe, quia ipſam habes: an reus, ſcilicet Petrus, cogendus
ſit eam exhibere: & reſpondet Innocentius eſſe cogendum,
ut hìc, *& in l. Is apud quem, C. de edend.* Imò ſi reus non di-
car ſententiam latam, interrogabitur an talis ſententia pro
eo lata ſit, *l.penult.ff. de interrogat.action.* & ſi negaverit, co-
getur edere, ſive renunciare ſententiæ, vel judex pronuncia-
bit ſi qua ſententia apparuerit pro Petro lata, nullas vires
habeat, *arg.l. Non alienum eſt, ff.de interrogator.action.* Ita
Innocentius, quem totidem ferè verbis referunt, & ſequun-
tur hìc Hoſt. *n.3.in verb. Communium,* Jo.Andr. *num.5.* Bald.
n.3. & communiter Canoniſtæ. Et ex Legiſtis Bartol. *in d.
l.2.n.2.verſ.Sed circa hoc, C.de edend.* ubi primo notat ex le-
ctura ibi poſita judicem appellationis jubere primo judici,
vel etiam parti, contra quam appellatur, ut faciat ſibi copiam
actorum primæ cauſæ: & mox ſubdit, *Sed circa hoc quæro
quid ſi iudex, vel ille contra quem appellatur, hoc non faciat,
neque producat ſententiam, à qua eſt appellatum, quod erit offi-
cium iudicis, ad quem facta eſt appellatio?* dicit Innoc. *extra
de fide inſtrum.cap.G. Perpetuus, quod debet partem interroga-
re utrum habeat illud inſtrumentum ſententiæ, vel aliud, de quo
agitur, ut ſi dixerit ſe non habere, vel noluerit exhibere, pronun-
ciet, quod ſi aliquo tempore illud inſtrumentum reperiatur, ei
non exhibeatur fides, ſed ſit caſſum, & vanum, quod ſatis pla-
cet.* Hactenus verba Bart. qui eandem practicam repetit *in
l. Si appellationem, n.2. C.de appel.* ibi, ſi aliquis petit reſcin-
di ſententiam, vel aliquod inſtrumentum, quod adverſarius
habeat, & adverſarius non vult exhibere ſibi ſtatuto termi-
no à judice, quod judex poteſt pronuntiare, quod ſi quo tem-
pore illud inſtrumentum, vel alio appareat ſententia, non
poſſit illo uti. Et hanc theoricam Bartoli, ut præfertur ex
Innocentio deductam ſequuntur Roman. *in d.l.2.n.10.verſ.
Arbitror tamen verum eſſe,* Alex. *verſ. Quod tamen dicit Bar.*
Curt. Junior. *n.25.& n.31. in fin.* dicens Doctores communi-
ter cum Bartolo tranſire, Ripa *n.17.* qui ſimiliter dicit hanc
concluſionem communiter teneri, & videri veriſſimam non
ſolùm propter contumaciam, ſed propter contemptum, Dec.
n.30.verſ.Tertius eſt caſus, Cagnolus *n.42. verſ.Secundus eſt
caſus,* Lap. *alleg.10. in fin.* Covar. *var.reſol.lib.1.cap.18.num.1.*
Et quamvis Raphael Fulgoſ. Paul. de Caſtro, Alex. Curt. Ju-
nior. & Crottus dicant Innocentium id non dicere, ad quod
à Bartolo allegatur, ſive ut dicit idem Curtius, infideliter In-
nocent. à Bartolo allegetur; quia Innocentius loquitur
quando appellatus negat fuiſſe prolatam ſententiam: De
contumace autem in exhibendo nihil dicit: contrarium
tamen innuunt verba illa Innocenti, *Cogetur reddere,
ſive renuntiare ſententiæ:* Corruptè enim in aliqui-
bus Codicibus legitur *cedere.* Et legendum videtur *edere,*
prout legunt Butr. *hic n.3.* & Abb. *eod. num.* & Petr. de An-
char. in Clem.1. § *Cæterum, num.6. verſ.Sextò, & ultimò quæ-
ro de uſuris;* & ſic Innocentius loquitur etiam de contuma-
ce in exhibendo quemadmodum eum intelligunt idem An-
char. *hic num.4.* qui relatis illius verbis dicit ſic: *Si autem
exhibere nolit iudex contumaciter pronuntiabit, quod dictæ
ſententiæ non adhibeatur fides impoſterum,* & Joan. de Imol.
num.3. circa med. ibi, *Et ſi non exhibeat, poterit iudex pro-
nuntiare quod ſi aliquo tempore appareat ſententia pro illo la-
ta non valeat propter eius contumaciam:* & idem Anchar. *in
cap.Cordi num.6.verſ. Sed hic quæritur de appell. lib.6.* ubi re-
fert verba Innocentii ad eum modum, quo referuntur à Bar-
tolo concordant Felin. *hic n.13.* Bald. *in l.Noſtram, n.8. verſ.
Eſt modus, C. de teſtam.* ubi dicit valere ſententiam, in qua
pronuntiatur, ut ſi nunquam reperiatur bannum, ſit caſſum,
& nullum, Cagnol. *in d.l.2.n.49.& 50. C. de edend.* Nam, ut
ipſe ait, licèt judex appellationis non videatur judex com-
petens, niſi ſibi priùs conſtito de ſententia, de qua pars con-
queritur: nihilominus quando appellans fecit quidquid po-
tuit, & omnem diligentiam adhibuit, ut haberet copiam
ſententiæ, & actorum, & non potuit habere, nec appella-
tus vult edere, & exhibere; & ſententia, de qua conqueri-
tur, non eſt pro appellante, ſed contra eum, ita ut non ſit ve-
riſimile ut id diceret, niſi verum eſſet: propterea permiſſum
eſt, ut judex appellationis eo modo poſſit procedere, & pro-
nuntiare, ne appellans indebitè opprimatur, & ipſe judex
appellationis tueatur juriſdictionem, ſuam ſaltem modo
prædicto ſibi poſſibili.

Nec prædictis obſtat, quòd regulariter non valeat ſenten- 24
tia ſub conditione lata *ad l.1. §.Biduum, ff. quando appellan-
dum ſit.* Quoniam hoc vendicat ſibi locum quando ſenten-
tia profertur ſub conditione extrinſeca, veluti ſi navis ex
Aſia venerit, vel ſimili; ſecùs vero ſi fertur ſub conditione
dependente à natura negotii in judicium deducti, ut decla-
rat gloſſ. *fin. in l. Cum Iudex, C. de ſent.& interloq.omn.Iudic.*
Riminald. & Ripa *in d.l.2.C. de edend.*

Item non obſtat, quòd contumacia non videatur juſta 25
cauſa, ut quis jure ſuo privari debeat gloſſ. notabilis, quæ
communiter approbatur, *in l.1. §. Hoc iudicium,* in gloſſ. *ma- 26
gna, ff. Si quis ius dicen. non obtemp.* Bald. *in l. Et in multis
circa finem, C.ad appell.* ubi allegat text. *in auth. Et qui, C.de
bon. auct.Iud.poſſ.* & ideò audientia, quæ denegatur propter
contumaciam, non in perpetuum, ſed ad tempus denegari
debet, Bald. *in d. §. Hoc iudicium,* quem ibi refert, & ſequi-
tur Alex. *col.3.* Nam reſpondetur objectum procedere quan- 27
do verſamur in ſimplici contumacia: ſecus verò ſi interve-
niat etiam contemptus, Felin. *in cap. Ad petitionem col.pe-
nult.de accuſat.* Ripa *d.l.2. n.17. C. de edend.* vel ubi in præ- 28
cepto facto judici à quo de tranſmittẽdis actis eſſet commi-
nata pœna, Bart. *in l. Auſto n.2.ff.de iure deliberan.* Ripa *in d.
l.2.n.17.* & ibi etiam Decius, qui tribus modis ſolvit contra-
rium, *n.30. verſ. Sed ad iſta reſponderi poteſt.* Tene igitur 29
theoricã Innocentii à Canoniſtis, & Legiſtis frequentiſſimè
recepta, quam etiam probavit S. Congregatio Concilii expo-
nens verba illa *c.3. ſeſſ.13.* alioquin abſque illis (ſcilicet actis
primæ inſtantiæ) cauſa appellationis hujuſmodi, prout juſtitia
ſuaſerit, terminetur. Cenſuit enim conſtito de Contumacia
judicis à quo, recuſantis exhibere acta, partes judicis ad quẽ
eſſe abſolvere partem appellantem à moleſtationibus, &
pronuntiare acta, & ſententiam Judicis à quo ſi unquam re-
periantur caſſa fore, & vana. Dummodo tamen petens ve 30
lit expenſas ſubminiſtrare, ut adnotavit Cardinalis Carafa.

Ulterius QUÆRO, an acta appellanti edenda ſint gratis. 31

Breviter diſtingue, aut quæritur de perſona judicis, qui
ſententiam tulit, & à quo appellatum fuit: & is quantùm
in ſe eſt, utique debet acta primæ inſtantiæ poſtulanti gratis
exhibere, ita ut nullam mercedem eo nomine capiat, ut pa-
tet in Concilio Tridentino *ſeſſ.13. d.cap.3.* ibi: *Is autem à
quo appellatum fuerit intra triginta dies acta ipſa poſtulanti
gratis exhibeat.* Aut quæritur de perſona notarii: & is
tenebitur ipſam actorum copiam exhibere appellanti con-
grua mercede accepta, *ut ſeſſ.24.cap.20.ad finem,* ibi, *Porrò
ipſam actorum copiam teneatur notarius congrua mercede re-
cepta appellanti quanto citius, & ad minus intra menſem
exhibere.* Et ita hæc decreta intellexit Sac. Congregatio, 32
quæ tamen hoc limitavit niſi ſit Cancellarius Epiſcopi, &
non notarius, quia in tali caſu nullam recipit mercedem.

Item Sac. Congregatio cenſuit appellatum teneri ad ex- 33
penſas tranſlationis actorum, ſi ipſe, non autem appellans,
proſequi cauſam voluerit: Quod ſi poſteà appellans illis
actis voluerit uti, teneri eum expenſas pro ſua portione
ſubire niſi tamen aliter ſe habeat loci conſuetudo.

DE JUREJURANDO.

Gregorius IX. Petro Subdiacono.

CAPUT IV.

EGo N. Epiſcopus ab hac hora in anteà fidelis ero ſancto Petro, ſanctæque Romanæ Eccleſiæ, dominoque meo Papæ C. ejuſque ſucceſſoribus canonicè intrantibus.

Non ero neque in conſilio, neque in facto ut vitam perdat, aut membrum, vel capiatur mala captione.

Conſilium quod mihi aut per ſe, aut per literas, aut per nuntium manifeſtabit, ad ejus damnum nulli pandam.

Papatum Romanæ Eccleſiæ, & regulas ſanctorum Patrum, adjutor ero ad defendendum & retinendum (ſalvo ordine meo) contra omnes homines.

Vocatus ad Synodum veniam, niſi præpeditus fuero Canonica præpeditione.

Legatum Apoſtolicæ ſedis, quem certum eſſe cognovero, in eundo & redeundo honorificè tractabo, & in ſuis neceſſitatibus adjuvabo.

Apoſtolorum limina ſingulis annis, aut per me, aut per certum nuntium viſitabo: niſi eorum abſolvar licentia: Sic Deus me adjuvet, & hæc ſancta Euangelia.

S V M M A R I V M.

1 *IVramenti forma ſeptem capitula continens, ſecundùm quam Papæ iurant Epiſcopi.*
2 *Limina Apoſtolorum viſitare de iure tenentur Epiſcopi ſingulis annis per ſeipſos, vel per certum Nuntium, ad idque ſe iuramento adſtringunt.*
3 *Liminum viſitatio quo tempore in Eccleſia primùm inſtituta fuerit.*
4 *Quibus temporibus ſit facienda, & an Epiſcopi omnes ad id iureiurando ſe obligare debeant de iure communi.*
5 *Et quid poſt Conſtitutionem Sixti V.*
6 *Impedimenta, ob quæ Epiſcopi admittuntur ad Limina per Nuntium viſitanda, an probentur iuramento, & num. 9. uſque ad num. 19.*
7 *Et quæ sũt huiuſmodi impedimẽta, & n. 22. uſque ad n. 33.*
8 *Liminum viſitatio in quibus conſiſtat, & quid facere oporteat Epiſcopum, vel eius Nuntium pro illa integrè abſolvenda, & n. 61. uſque in fin.*
9 *Impedimenta an teſtibus, vel inſtrumentis probari debeant.*
10 *Anve, & quando probari poſſint iuramento.*
11 *Et an hoc pendeat ex arbitrio iudicis.*
12 *Iuramento impediti ſtandum eſt quando veriſimilis præſumptio eſt pro iurante.*
13 *Limina non viſitantium impedimenta ex Bulla Sixti V. probari debent ab Epiſcopis non iuramento, ſed legitimis probationibus tranſmittendis ad primum Cardinalem Diaconum, & hodie ad Sac. Congregationem Concilii.*
14 *Probatio per iuramentum non ſufficit, ubi Conſtitutio requirit legitimam probationem.*
15 *Nec quando fieri poteſt per Teſtes.*
16 *Probatio directa ubi fieri non poteſt, admittitur indirecta per circumſtantias.*
17 *Impedimentum adeſſe non ſufficit, niſi ob illud quis impediatur.*
18 *Nec ſatis eſt illud in genere allegare, niſi etiam exprimatur factum, & cauſa impedimenti.*
19 *Impeditus probare debet ſe non potuiſſe impedimentum removere.*
20 *Impedimenta legitima quæ ſint relinquitur arbitrio iudicis.*
21 *Liminum viſitatio ad quem finem inſtituta fuerit.*
22 *Aſſimilatur hodie Synodo Epiſcopali.*
23 *Exempla regulam non reſtringunt.*
24 *Infirmitas quando excuſet Epiſcopum à liminibus per ſe ipſum viſitandis.*
25 *Impedimentum iuſtum dicitur neceſſitas præciſa, ſeu impoſſibilitas.*
26 *Regia evocatio non excuſat Epiſcopum à viſitatione Liminum.*
27 *A Liminum viſitatione ſicut à reſidentia excuſat munus, & Reipublicæ officium Epiſcopatibus adiunctum.*
28 *Item ætas gravis.*
29 *Item hoſtilitas, & timor hoſtium.*
30 *Item incurſus latronum.*
31 *Item peſtis, dummodo non ſit levis.*
32 *Item itineris, ſeu viarum impedimentum, ſive terræ, ſive maris.*
33 *Ex prædictis impedimentis quædam excuſant à viſitatione perſonali tantum, quædam vero etiam à tranſmiſſione procuratoris.*
34 *Et hoc caſu tempus ad viſitandum dormit, & ſubducitur tempus impedimenti, eoque ceſſante tantumdem temporis inſtauratur.*
35 *Impedimentum quando abſorbet omnem diligentiam prius adhibitam, tota dilatio debet inſtaurari.*
36 *Limina viſitare quibus temporum intervallis Epiſcopi teneantur.*
37 *Et à quo tempore omnibus Epiſcopis incipiant currere triennia, quadriennia, quinquennia, & decennia, & num. ſeqq.*
38 *A, præpoſitio deſignat principium temporis, & terminum à quo.*
39 *Liminum viſitationis tempora quando incipiant currere Epiſcopis Italiæ.*
40 *Et quando Epiſcopis Germanis, Gallis, Hiſpanis, &c.*
41 *Et quando Epiſcopis Africanis.*
42 *Et quando Epiſcopis Aſiaticis.*
43 *Et quomodo hæc annorum ſpatia ſint computanda.*
Limina viſitationis tempus Epiſcopis præfixum durat uſque ad ultimum momentum diei ſupremæ, & dies termini non computatur in termino, ibid. & n. ſeq.
Imo excuſantur Epiſcopi à Cenſuris dummodo ad Vrbem perveniant in ultima die termini, licèt Baſilicas non viſitaverint, nec relationem ſtatus Eccleſiæ exhibuerint ante conſummationem eius diei, n. 45.
44 *Dies cœpta habetur, vel non habetur pro completa, prout favor aut odium ſuadet, ut habeatur, vel non habeatur.*
46 *Examen teſtium non poteſt dici extra terminum, quando teſtes intra terminum iurarunt.*
47 *Limina viſitandi tempus effluxum Prædeceſſori quomodo intelligatur excurriſſe Epiſcopo ſucceſſori.*
48 *Et quid ſi ſpatium ſit minus breve ad viſitationem perficiendam.*
49 *Ad Limina viſitanda non admittantur Epiſcopi nuper conſecrati prius quam ſe ad reſidentiam conferant.*
50 *Liminum viſitatio fieri debet in ultimo anno triennii, vel quadriennis, &c.*
51 *Capitulum provinciale non ſufficit celebrare in fine primi triennii, & ſtatim in principio ſecundi celebrare aliud.*
52 *Viſitatio facta ab Epiſcopo in ultima die anni non debet repeti, nec procuratio exigi in principio anni ſequentis.*
53 *Limina viſitandi impedimentum, ut ſit legitimum quo tempore debeat contingere.*
54 *Et an obſtacula parum duratura legitimum præſtent impedimentum.*

55 *Et quid ſi Incidant in anno viſitationis.*

56 *Et quid ſi Epiſcopus in fine ultimi anni de induſtria viſitationem diſtulerit, & num.ſeq.*

57 *Impedimentum ſuperveniens in ultimo momento non excuſat quando quis poſuit ſe in neceſſitate ultimi momenti diei, cùm potuerit antea eſſe diligens.*

58 *Limina non viſitantes ab ingreſſu Eccleſiæ, & adminiſtratione tam ſpiritualium, quam temporalium, & perceptione fructuum ſunt ipſo iure ſuſpenſi.*

59 *Non tamen incidunt in has pœnas niſi tranſacta ultima die ad viſitandum præfixa.*

60 *Et poſt lapſum remanent ligati, etiamſi antea eos pœnituerit.*

61 *Liminum viſitatio tribus actibus perficitur.*

62 *Primus actus eſt viſitatio Baſilicarum SS. Petri, Pauli de Urbe.*

63 *Quem actum Epiſcopi non tenentur probare iuramentis, aut teſtibus, vel fide Sacriſtæ, ſed ſtatur eorum aſſertioni.*

64 *Ad Limina viſitanda mandatum ſpeciale requiritur.*

65 *Et procuratores in Curia exiſtentes nunquam admittuntur etiam cum ſpeciali mandato.*
Quod ſervatur etiam cum Epiſcopis Indiarum, n.67.

66 *Sed impeditis potius dantur dilationes, vel prorogationes ad viſitandum.*

68 *Limina viſitantium ſecundus actus eſt exhibitio debitæ obedientiæ, & ſubiectionis Romano Pontifici, & num.ſeqq.*

69 *Limina Apoſtolorum ibi eſſe dicuntur, ubi eſt Papa.*

70 *Nec eſt ſecurus Epiſcopus viſitans Legatum.*

71 *Iuramentum, quod Epiſcopi præſtant Papæ in actu conſecrationis eſt ligium.*

72 *Limina viſitantium tertius actus eſt relatio Eccleſiæ tam materialis, quàm formalis.*

73 *Status materialis Eccleſiæ in quibus conſiſtat.*

74 *Et in qualibet Liminum viſitatione de ſtatu materiali ſit referendum.*

75 *Status formalis Eccleſiæ in quibus verſetur.*

76 *Limina viſitantium relatio Congregationi Concilij exhibenda quid præcipue continere debeat, & num. ſeqq. uſque in finem.*

77 *Synodum provincialem, vel diœceſanam Archiepiſcopi, vel Epiſcopi non celebrantes quas pœnas incurrant.*

79 *Viſitatio Diœceſis ſaltem biennio ab Epiſcopo perficienda eſt.*

80 *Congregatio Concilij reſpondet ad dubia ab Epiſcopis limina viſitantibus propoſita, etiamſi Concilii Tridentini interpretationem non concernant.*

81 *Diſtributiones quotidianæ iubentur dari Canonicis, qui Epiſcopum limina viſitantem comitati ſunt, aut eius nomine viſitarunt.*

82 *Limina viſitare tenentur etiam Epiſcopi, Archiepiſcopi, & Patriarchæ in partibus Infidelium, & n.ſeqq. uſque in fin.*

83 *Epiſcopi Titulares, quamvis Clero, & populo Chriſtiano careant, tamen ſunt veri Epiſcopi.*

84 *Loca ab hoſtibus capta non deſinunt eſſe Religioſa, & ſacra, & num.ſeqq.*

85 *Sacramenta Eccleſiæ vera ſunt apud hoſtes.*

1 E*Go N.* Ponit formam juramenti ſeptem capitula continentem, ſecundùm quam jurant Papæ Epiſcopi: & hoc ſit pro ſummario & diviſione.

2 Nota ex ultimo capitulo Epiſcopos teneri ſingulis annis aut per ſeipſos, aut per certum nuncium Apoſtolorum Li-
3 mina viſitare, ad idque jurejurando ſe obſtringere. Quamvis autem hanc juramenti formam primus fortè omnium introduxerit D. Gregorius Author hujus Decretalis ad Petrum Subdiaconum: tamen inſtitutio ipſa viſitandi Apoſtolorum Limina Spiritu ſancto dictante ortum habuit in primitiva Eccleſia poſt martyrium Beatorum Petri, & Pauli, ut clarè conjici poteſt ex decreto primo edito ab Anacleto; ac deinde à Zacharia renovato, quod refertur à Gratiano *in cap. Iuxta 93. diſtinct.* in hæc verba, *Iuxta Sanctorum Patrum, & Canonum inſtituta omnes Epiſcopi, qui huius Apoſtolicæ Sedis ordinationi ſubiacent, qui propinqui ſunt annuè circa idus Maii Sanctorum Principum Apoſtolorum Petri, & Pauli Liminibus præſententur omni occaſione ſepoſita. Quo verò de longinquo, id eſt extra Italiam conſtituti ſecundum primum Intellectum*, gloſſæ ibi, *& Turrecr. princip. iuxta chirographum ſuum impleant. Qui autem huius Conſtitutionis contemptor extiterit, præterquam ſi ægritudine fuerit detentus, ſciat ſe Canonicis ſubiacere ſententiis.* Hæc ibi: nam ſi Anacletus, qui ſucceſſit Clementi, & fuit Quintus in ordine Romanus Pontifex, jubet Principum Apoſtolorum Limina viſitari juxta Sanctorum Patrum, & Canonum inſtituta: Ergo neceſſe eſt fateri id ſancitum fuiſſe illico poſt martyrium Apoſtolorum. Verba enim illa Sanctorum Patrum, & Canonum, referri non poſſunt niſi ad Linum, Cletum, & Clementem, qui ſoli poſt Petrum præceſſerunt Anacleto, vel ad reliquos Apoſtolos, quorum aliquos non eſt ambigendum, quin viderit Anacletus, quippe qui ab ipſo Petro ordinatus Sacerdos, & inſtructus fuit, ut conſtat ex ejus Epiſtola ſecunda ad univerſos Epiſcopos in Italia conſtitutos, quæ habetur *tom.1. Concil. part.1. pag.46. col.1.* ibi, *Prout Dominus tribuit, & ut à Beato Petro Principe Apoſtolorum ſumus inſtructi, à quo & Presbyter ſum ordinatus.* Quòd quidem inſtitutum cum fortè in deſuetudinem abiiſſet, poſteà renovavit Zacharias in Synodo Romæ habita *Can.48.* Quòd autem hìc ſancitur, ut Epiſcopi jurent ſe 4
viſitaturos ſingulis annis, recipit declarationem paſſivam *ex d.cap. Iuxta*, ut procedat in Epiſcopis propinquis, ſeu in Italia exiſtentibus dumtaxat: nam in remotis, extra Italiam non annuè id præſtare debent, ſed juxta chirographum ſuum, id eſt ſcripturam, vel cautionem, quam fecerunt Domino Papæ in ordinatione, ſecundum Archidiaconum, & Præpoſ.

Neque obſtat, quod Abbas *hic num.6.* ſentiat Epiſcopos in remotis teneri quidem viſitare ad præſcriptum *d.cap. Iuxta*, ſed non adſtringi juramento, de quo loquitur textus hìc, quia juramentum non extenditur *cap. penult. infr. eod.* nam reſpondetur hìc non agi de extenſione ipſius juramenti; prout loquitur text. *in d.cap. penult.* ſed de obligatione ad jurandum, qua æquè omnes adſtringuntur, non enim eſt dare rationem diverſitatis cur Epiſcopi provinciarum Italiæ teneantur ſe juramento obligare ad Limina viſitanda, & ad id non teneantur Epiſcopi in longinquis, cùm omnes pariformiter arctentur ad ipſam viſitationem, licèt diverſis temporibus peragendam, *ut d.cap. Iuxta.*

Sed hodie has omnes ambages ſuſtulit nova Conſtitutio 5
Sixti V. quæ incipit: *Romanus Pontifex, Publicata Romæ 13. Kalend. Ianuarii 1585. in Bullario tom.2. pag.509.* in qua commemoratis graviſſimis malis, & incommodis, quæ ex intermiſſa ſacrorum Liminum viſitatione anteactis temporibus obvenerunt Eccleſiæ Dei, providè ſtatuitur, ut Epiſcopi, & alii majores Eccleſiarum Prælati per univerſum terrarum orbem conſtituti in manibus primi Diaconi Cardinalis ſi præſentes in Curia fuerint, ſi verò abſentes in manibus Antiſtitis, qui ad impendendum munus conſecrationis, aut ad tradendum Pallium à Sede Apoſtolica delegabitur, jurent juxta formulam in Quinterno Cancellariæ Apoſtolicæ deſcriptum ſe Beatiſſimorum Apoſtolorum Limina præſcriptis in ea conſtitutione temporibus perſonaliter viſitaturos, aut ſi legitimè impediti fuerint per certum nuntium ad id ſpecialiter ablegandum.

Qua conſtitutione poſita de pluribus dubitari contingit. 6

Et primò, An impedimenta, ob quæ Epiſcopi ex prædicta Conſtitutione admittuntur ad Limina per nuntium viſitanda, juramento probari valeant.

Secundò, quæ in ſpecie ſint ejuſmodi impedimenta, & 7
quo tempore debeant contingere, ut pro legitimis habeantur, & quomodo annorum ſpatia ad viſitandum ſint computanda.

Tertiò, in quibus conſiſtat hæc Liminum viſitatio, & 8
quid facere oporteat Epiſcopum, vel ejus nuntium pro illa integrè abſolvenda.

Quoad primum dubium impedimenta teſtibus, vel in- 9
ſtrumentis probari debere affirmant multi, quos ſuppreſſo nomine refert Joan. Andr. *in cap.1. n.1. verſ. Quidam dicunt de dolo, & contumac. lib.6.* & alii apud Menoch. *de arbitr. iudic. caſ.118. n.1.* quorum tamen opinio non procedit niſi quando impedimenta ſunt talia, ut veriſimiliter probari poſſint per teſtes, vel inſtrumenta, ut declarat Jaſ. *in l.2. §. Quod diximus num.2. ff. Si quis cautionibus.* Alii verò, ut Innoc. *in cap. Ex literis in fin. de reſtitut. in integr.* & Specul. *in titul. de appellat. §. Nunc breviter, verſ. Quid ergo dixerunt* 10

impedimenta juramento impediti poſſe probari, adjuncto maxime uno teſte; quam ſententiam tuetur Socin. Jun. *conſ.* 79. *n.* 14. *vol.* 1. quando impeditus eſt perſona honeſta, & fide
11 digna, & qualitas negotii videtur convenire. Alii demum dixerunt hoc totum pendere ex arbitrio judicis, qui perſonæ, loci, & facti qualitate perſpecta interdum admittet loco probationis ſemiplenam probationem, & aliquando etiam juramentum, *ut cap. ult.* §. *fin. infr. eod.* & in hoc reſident, *in d. cap.* 1. *de dol. & contumac. lib.* 6. Hoſt. *num.* 3. Joan. Monach. & Arch. ambo. *num.* 1. *verſ. Sed qualiter*, & Joan. Andr. *eod. n. verſ. Tenent prædicti*, & videtur de jure verius: nam, ut inquit Menoch. *d. caſ.* 118. *num.* 3. evenit nonnunquam, ut impedimenta occurrant in remotis regionibus, quæ nec teſtibus, nec inſtrumentis probari poſſunt, judicis ergo erit prudentia de his ſtatuere. Unde Præpoſ. *in cap.*
12 *Placuit in fin.* poſt alios, quos citat 18. *diſtinct.* ait Epiſcopum, qui vult excuſare ſe, quare non venerit vocatus ad Synodum, ſi eidem impedimentum contigerit, quia fuit detentus invitus, admittendum eſſe ad probandum impedimentum per ſolùm juramentum, *& num.* 3. addit: quod ſi vellet probare ſe ob infirmitatem impeditum, poſſet illud probare juramento, accedentibus conjecturis; ut quia ejus facies eſſet extenuata, tamquam ſurgentis ab infirmitate. Et eſt ex mente DD. de Rota *deciſ.* 302. Incipien. *Nota quod ubi alias* 3. *de jurejurand. in antiq.* ubi poſt Archid. *in d. cap.* 1. concludunt credendum eſſe juramento impediti, quando veriſimilis præſumptio eſt pro jurante dicente ſe impeditum.

13 Verùmtamen quod pertinet ad præſentem quæſtionem videtur reſpondendum impedimenta Epiſcoporum, qui admittuntur ad Limina per certum nuncium viſitanda, nequaquam juramento probari poſſe: nam etſi alias ſtatutum eſſet *in d. cap. Juxta* 93. *diſtinct.* ut omnes Epiſcopi juxta SS. Patrum, & Canonum inſtituta tenerentur temporibus ibi expreſſis, niſi ægritudine eſſent detenti, Liminibus Apoſtolorum ſe repræſentare: & poſteà in hac Decretali ſancitum eſſet, ut Epiſcopi tenerentur præſcriptis temporibus eadem Limina diſjunctivè per ſe, aut per certum nuncium viſitare: tamen cum ex vi Conſtitutionis Sixti V. jam ab omnibus Epiſcopis, Archiepiſcopis, Primatibus, & Patriarchis exigatur, ut de hujuſmodi impedimento doceant per legitimas probationes per eorum nuncium tranſmittendas ad primum S. R. E. Cardinalem Diaconum, & hodie ad Sac. Congregationem Concilii, quæ in ipſius Cardinalis locum ſubrogata eſt ab eodem
14 Sixto V. in Conſtitutione edita ſuper ipſius Congregationis erectione clarè conſtat de hujuſmodi impedimento aliter quam per juramentum eſſe docendum Dec. *in rubr. de probat. num.* 130. ubi per gloſſ. *in l. Cum de indebito in ver. Legitimis, ff. eod.* concludit non ſufficere probationem per juramentum, quando Conſtitutio, ut in caſu noſtro requirit legitimam probationem, *& col. penult. verſ. tertio eſt caſus num.* 168. concludit idem multò magis procedere, cum Conſtitutio ipſa legitimam probationem requirit per ſe, & principaliter, ut in hac ſpecie.

Et confirmatur: nam cùm Epiſcopi vinculo juramenti aſtringantur ex eadem Conſtitutione Sixti V. ad eadem Limina in certis annorum curriculis per ſeipſos viſitanda, niſi eſſent legitimè impediti, fruſtra eorumdem juramento ſtaretur de legitimo impedimento. Qui enim ſciens ſine legitimo impedimento nuncium tranſmittendo in perjurium incidere non veretur, utique nec timebit pejerare ſe legitimè impeditum. Quòd ſi id faceret ignorans ſe legitimè impeditum eſſe, utique & eadem facilitate jurabit ſe legitimè impeditum. Unde ne dicamus hanc Conſtitutionis particulam *per ſe & principaliter*, ſeriò appoſitam otioſam eſſe, fateri cogimur Conditoris mentem fuiſſe, ut de impedimento aliter doceri oporteat, quam per juramentum.

15 Neque huic concluſioni adverſantur opiniones initio relatæ; Siquidem & illæ tunc admittunt probationem per juramentum quando de impedimento attentis omnibus circumſtantiis non poteſt commodè aliter, quam per juramentum doceri. Qui caſus in materia noſtra vix poteſt contingere, cùm probationes non debeant recipi hìc Romæ, ubi fortè non poſſent reperiri teſtes de impedimento conſcii, ſed in partibus ipſis, in quibus ſunt Epiſcopi impediti, qui ſuper ipſo impedimento facilè poterunt recipere atteſtationes, & in publicam formam redactas ad præſcriptum Conſtitutionis per nuncium S. Congrega-
tioni Concilii exhibere. Et quamvis quædam reperiantur 16
impedimenta, quæ in partibus per teſtes plenè probari non poſſunt; atque ita juramento impediti ſit ſtandum: tamen quia circumſtantiæ ſaltem quæ ſimul debent concurrere cum aſſertione jurata, poſſunt per teſtes probari, ut in exemplo infirmitatis occultæ; Tunc etſi de ea non poſſit directè fides fieri per teſtes, poteſt tamen ut inquit Præpoſit. loco ſupracitato, per eoſdem teſtes probari circumſtantia; v. g. quod ex aſpectu, & macilentia cognoſcitur eumdem morbo detineri. Accedere etiam poteſt judicium Medicorum, qui ex iis, quæ videntur, vel tanguntur, ſuum poſſent proferre judicium; & ſic non videtur dari caſus, in quo impedimentum ſolo poſſit juramento probari, & non per teſtes; ſi igitur poteſt teſtibus ſaltem adminiculativè impedimentum probari, utique non erit talis probatio omittenda.

Sed urgebis: Imò de præſenti non poteſt fieri fides, niſi 17
juramento impediti, eò quòd etſi teſtes poſſint cognoſcere, & habere notitiam, ac deponere de facto: nullo tamen modo poſſunt judicare an ex eo facto Epiſcopus ſit cenſendus legitimè impeditus, nec ne, cùm hoc ſolus poſſit affirmare, qui ſe inde impeditum ſentit. Præſertim quia ut Menochius aſſerit *d. caſ.* 118. *in fin.* non ſolùm requiritur, ut adſit impedimentum, ſed etiam ut ob illud quis impediatur, alioquin non excuſaretur.

At reſpondetur hoc argumentum non concludere, cùm 18
non ſufficiat impedito in genere allegare ſe impeditum, ſed requiratur, ut exprimat factum, & cauſam in ſpecie, ob quam putet ſe legitimè impeditum exiſtere, ut in materia noſtra notat Turrecremata *in d. cap. Juxta* 93. *diſtinct.* Et in ſimili de Epiſcopo excuſante ſe cur non acceſſerit ad Synodum, notat idem Turrecrem. & Præpoſitus *in cap. Placuit num.* 2. poſt gloſ. ibi, *in verb. Ratione* 18. *diſtinct.*

Quibus accedit quod, ut dicit gloſſa *in cap. Si quis juſto, in verb. Detentus de elect. lib.* 6. cum hæc clauſula, *juſto detentus impedimento*, contineat verba juris, pars ipſa non debet illis generaliter uti, ſed tenetur exprimere verba facti, ex quibus poſteà jus, hoc eſt judex elicit an illud factum juſtum inducat impedimentum. Quòd ſatis patet *ex c. Placuit in fine*. Atque ita ut not. Turrecr. Præpoſ. tenetur factum ipſum, hoc eſt cauſam excuſantem exprimere, & per teſtes probare, & factum ipſum ſic probatum exhibere judici, qui judicabit an illa cauſa ſit ſufficiens.

Ex quibus concluditur hæc impedimenta aliter quàm ju- 19
ramento impediti eſſe probanda. Adde impeditum debere etiam probare ſe non potuiſſe impedimentum removere, alìàs non excuſatur *c. fin.* ubi text. *ſupra de elect. & l. Sed & ſi per Prætorem*. §. 1. *ff. ex quib. cauſ. maior. l. Quibus diebus*, ubi Bald. *ff. de condit. & demonſtr.* Dec. *in cap. In nomine Domini in* 4. *notab. ſupr. de teſtib.* & cenſuit Rota apud Seraph. *deciſ.* 1206. *num.* 2. *& in recent. deciſ.* 343. *n.* 1. *part.* 2. & hæc quoad primum dubium.

Quoad ſecundùm, cùm idem factum uni poſſit afferre 20
legitimum impedimentum, quod alteri non afferret, ratione diverſitatis individuorum; difficilè admodum, quin & periculoſum videtur aliquid circa hæc generaliter affirmare; ideòque quæ ſint juſta impedimenta, tamquam indeterminatum, relinquendum videtur arbitrio judicis, *l.* 1. *ff. de jur. deliber. c. De cauſis*, §. *Illis etiam*, *ſupr. de offic. delegat.* & in ſimili materia notat gloſſ. *in d. c. Si quis juſto de elect. lib.* 6. *in verb. Juſto*, ubi ait hoc eſſe judici relinquendum, quia nec numerari poſſunt. Unde ſatius eſſet ab hujuſmodi determinatione, ſeu enumeratione abſtinere: non tamen abs re erit nonnulla per modum exempli recenſere, cum exempla regulam non reſtringant, ut dicam infrà *n.* 23.

Itaque præmittendum eſt primò, & ſi antiquitus hæc 21
Liminum Apoſtolorum viſitatio exigeretur in ſignum obedientiæ, reverentiæ, & ſubjectionis, ut conjici poteſt ex §. *Epiſcopi verò, juncto cap. Juxta immediate ſeq.* 93. *diſt.* tamen ut patet *ex proœmio Extravagantis Sixti V.* dicta viſitatio requiritur etiam ad effectum, ut Romanus Pontifex de ſtatu Eccleſiarum certior factus, poſſit quæ ad onus ſupremi Apoſtolatus ſpectant, quoad omnes Eccleſias adimplere, & omnes Epiſcopos in partem dictæ ſolicitudinis aſſumptos Eccleſiaſticis monitis ſolidare, & inſtructiores remittere. Cui fini videntur etiam adſtipulari poſſe quæ in ſimili materia ponuntur *in c. Si quis in Metropolitana* 63. *diſtin.*
Unde colligi poteſt hanc viſitationem Liminũ nunc aliqua 22

ex

ex parte aſſimilari Synodis Epiſcopalibus, quarum mentio habeatur *in d. cap. Si quis, & in cap. Non oportet cum ſeq. 15. diſt.* in quibus quidem Synodis a Curatis exigebatur ratio curæ eiſdem commiſſæ, ut per Bothæum *de Synod. Epiſcop. part. 2. num. 46.* quod conjicitur etiam ex hac Decretali, ubi unuſquiſque Epiſcopus jurat per hæc verba: *Vocatus ad Synodum veniam, niſi præditus fuero Canonica præpeditione.* Et paulò infrà: *Apoſtolorum limina ſingulis annis, aut per me, aut per certum nuntium viſitabo, niſi eorum abſolvar licentia.* Unde infertur, ut quæ in materia accedendi ad Synodum ſcripta, repetiuntur, congruè applicari poſſint viſitationi Liminum, *arg. l. Non poſſunt, ff. de leg. & cap. Inter corporalia, de translat. Epiſcop.*

23 Præmittendum ſecundo, & ſi text. *in d. cap. Juxta 93. diſtinct.* pro juxta excuſationis cauſa non viſitandi Apoſtolorum Limina videatur admittere ſolam infirmitatem ibi: *præterquam ſi ægritudine fuerit detentus*: tamen, ut ibi not. Turrecrem. & Præpoſ. & poteſt colligi ex gloſ. *ibi, & in d. cap. Si quis Metropolitanus 95. diſtinct.* Hic caſus infirmitatis ponitur pro exemplo, quod regulam non reſtringit, *l. Damni infecti ſtipulatio, ff. de damn. infect. cap. Ius naturale 1. diſt. cap. Inter cæteras, ſupra de reſcript.* gloſſ. *in cap. 1. infra ne Clerici, vel Monachi.* Ideòque non prohibet quin alia etiam juſta impedimenta admittantur. Et propterea Archidiacon. ibi poſt Joan. de Fan. exponit verbum illud, *ægritudine*, id eſt juſto impedimento.

24 Porrò Canonicæ præpeditiones, ſeu cauſæ, quibus Epiſcopi excuſantur ab acceſſu ad Conventum Epiſcopalem, adeòque à perſonali ſacrorum Liminum viſitatione, infraſcriptæ inter aliàs recenſentur.

Infirmitas in primis pro ſufficienti cauſa à ſacris Canonibus in hoc ipſo caſu viſitationis admittunt *in d. cap. Juxta diſt. 93.* & habetur in ſimili materia *in cap. Non oportet, 18. diſt.* tamen infirmitas debet eſſe gravis ad hoc, ut excuſet *c. Si Epiſcopus, 18. diſt.* ibi: *excepta gravi infirmitate corporis*, gloſ. *in d. c. Placuit, in ver. Ne qui ægritudine.* Subdens *ex l. 1. §. Sed ſciendum, ff. de ædilit. edict.* levem febriculam, aut veterem quartanam non excuſare, & hoc dictum gloſſæ etiam approbat Bothæus *de Synod. in 2. parte num. 57. arg. l. Quæſitum, ff. de re judicat.*

25 De impoſſibilitate præciſa dubium non eſt, quin excuſet, ut ſi quis eſſet incluſus in carcere, vel circumdatus à cuſtodibus; hæc enim excludit omnino voluntarium; ideòque etiam à peccato, ac tranſgreſſione excuſat, *c. Sacris cum materia, de iiſque vi met. cauſ.* cum impoſſibilium nulla ſit obligatio, ut not. Turrecrem. *in d. cap. Pervenit in fin.* & ſtatutum eſt decreto Concilii Meldenſis, *cap. 23. tom. 3. Concil. part. 1. ſect. 2. pag. 550. col. 1.* in hæc verba, *Ut ſi quilibet Epiſcopus ad Synodum vocatus quacumque occaſione venire diſtulerit, niſi evidens impoſſibilitas præpedierit, ſalva cenſura ex hoc Patrum authoritate decreta, ceſſet ab officio, donec ſatisfaciat fratribus.* Facit text. *in cap. unic. verſ. Seu juſta, & rationabilis corporis neceſſitas de Cler. non reſid. lib. 6. & in cap. 1. verſ. Aut aliqua cum gravis neceſſitas detinuerit, 5. q. 3. & in cap. Placuit*, ibi: *neque alia graviori neceſſitate, 18. diſt. in l. Sed, & ſi quis, §. Illud, ff. ſi quis caut. & in l. Succurritur, ff. ex quib. cauſ. maior.*

26 De regia evocatione eſt textus *in cap. Si Epiſcopus, diſt. 18.* ibi: *aut præceptione Regia.* Ad idem text. *in cap. Cum parati.* In illis verbis: *quod in legatione Regis eſſes, & Deo non potuiſſes ad vocationem prædicti Cardinalis accedere, de appell.* & tradit gloſ. *in cap. 1. in verb. Aliena 5. qu. 3.* Verum gloſ. *in d. cap. Si Epiſcopus*, hanc cauſam reſtringit ad Epiſcopum tenentem feudum, quod etiam ſentit gloſ. *in d. cap. Cum parati in verb. In legatione Regis*, dum ait Epiſcopum teneri obtemperare mandato Regis, ſi ab ipſo teneat Regalia, aliàs non teneri, *cap. Quo auſu 23. quæſt. ult.* cum aliis ibi per gloſ. alleg. Deinde hujuſmodi cauſa reſtringitur per utramque gloſ. in loco citato, ut non procedat quando Epiſcopus eſt vocatus à Papa, ut contingit hoc caſu, in quo Epiſcopi per hanc Conſtitutionem Sixti vocantur ad Limina viſitanda; tunc enim vocatio Principis ſæcularis non excuſat: & ſequitur Præpoſit. *in d. cap. Si Epiſcopus.* De hoc artic. ſcripſi pleniùs *in cap. qualiter, infrà de Cler. non reſid.*

27 Munus item, & Reipublicæ officium Epiſcopatibus adjunctum, veluti cùm Epiſcopi electores occupantur in electione Imperatoris, *juxta c. Venerabilem de elect.* vel cum Epiſcopi actu interſunt Cōventibus, Dietis, vel Aſſembleis, quibus Eccleſiaſtici intereſſe ſolent, juſtam præbet excuſationem à viſitatione Liminum, ſicuti præbet à reſidentia ex decreto Concil. Trident. *c. 1. verſ. Niſi cum abſentia, ſeſſ. 23.*

Ætas etiam affert legitimum impedimentum ab hac viſitatione, ſicuti ab acceſſu ad Synodum *c. Placuit 18. diſtinct.* gloſ. *in d. cap. 1. in verb. Aliena, 5. quæſt. 3.* ubi ait, illum Canonem tria excipere impedimenta, ætatem, ægritudinem, & graviorem neceſſitatem. Quod tamen videtur intelligendum, dummodo ætas ſit admodum gravis, *arg. cap. Niſi cum pridem, §. Alia verò cauſa, ſupr. de renunciat.* In quo Sacr. Congregationis arbitrium maximè verſatur perſpecta Eccleſiarum diſtantia, perſonarum, ac temporum qualitate, atque aliis facti circumſtantiis, *arg. cap. Quoniam frequenter, §. Quod ſi forſan, ſupr. ut lit. non conteſt.* & ibi not. Joan. Andr. *num. 6. in verb. Senes*, & Felin. *ſub num. 4. col. 7. verſ. ad tertiam quæſtionem*, Bald. *in Margarita in verb. Senes*, & alii apud Menoch. *de arbitr. Judic. lib. 1. centur. 1. caſ. 59. num. 3.* 28

Hoſtilitas item excuſat, *arg. c. Ex tranſmiſſa de præſcript.* Bald. *conſil. 274. Factum tale eſt, lib. 1.* ſeu timor hoſtium gloſ. *fin. in d. c. Pervenit, in fin. 18. diſtinct. per text. in cap. Ex parte il primo de appellat.* Incurſus latronum, *l. Scire, etiam oportet, §. Sufficit in verb. Incurſu latronum, ff. de excuſat. tutor.* 29

Peſtis quoque affert legitimum impedimentum, dum tamen non ſit levis, Præpoſ. *in d. cap. Pervenit in fin. 18. diſtin.* quem refert, & ſequitur Bothæus *ubi ſupra n. 58.* 30 31

Itineris, ſeu viæ impedimentum ſolet pro legitimo admitti, *arg. d. cap. Ex parte, l. Si quis, §. Quod diffinimus, ff. Si quis cautio, l. Scire etiam oportet, §. Sufficit, ff. de excuſat. Tutor.* Et hoc ſive ſit impedimentum itineris terræ, ſive maris, puta ſi viæ eſſent obſtructæ à graſſatoribus, vel piratis, adeò ut acceſſus ad Urbem non pateret abſque evidenti vitæ periculo, ut patet *ex cap. 2. ſeſſ. 24.* Concil. Trident. *verſ. Exceptis iis*, quibus cum imminenti periculo transfretandum eſſet. Huic enim legi naturali cedit lex poſitiva, Turrecrem. *in d. cap. Pervenit, num. 3.* 32

Porrò ex his impedimentis, ut innuit Joan. de Jan. & Præpoſ. poſt eum *in cap. Juxta ad fin. 93. diſtinct.* quædam excuſant Antiſtites à viſitatione perſonali tantùm, non autem à viſitatione per certum nuncium, veluti ægritudo, decrepitas, munus Epiſcopatus adjunctum, & alia id genus, quæ tangunt perſonam ipſius Epiſcopi. Quædam verò excuſant etiam à tranſmiſſione procuratoris, ut peſtis, viarum obſeſſio, hoſtilitas, & conſimilia, dummodo tamen talia ſint, quæ impediant acceſſum Diœceſanorum ad Urbem: Si enim Epiſcopus non careat Clero, cæteri Sacerdotes non admittuntur ad Limina viſitanda pro non ſuo Epiſcopo; quia in Conſtitutione hac Sixti V. Sancitur, ut Epiſcopi legitimè impediti viſitare debeant per certum nuncium ex gremio ſuorum Capitulorum, aut in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutum, ſeu aliàs perſonatum habentem, & in eorum defectum, Diœceſanum Sacerdotem; At ſi clero careant, omnino per aliquem alium Presbyterum ſæcularem, vel regularem ſpectatæ probitatis, & Religionis, de Statu Eccleſiæ plenè inſtructum. 33

Quotieſcumque autem impedimentum eſt tale, ut excuſet Epiſcopum etiam à tranſmiſſione procurationis, tempus ad viſitandum non currit, ſed dormit, & ſubducitur tempus impedimenti, ita ut eo ceſſante reſtauretur tantundem temporis Epiſcopo ad viſitandum quantum abſorbuit impedimentum, juxta theoricam Baldi *in l. Quod tempore num. 1. & 2. C. de reſtit. milit.* Quando enim impedimentum abſorbet omnem diligentiam adhibitum per prius, tota dilatio debet inſtaurari, ut idem Bald. *ait in l. Si ita ſtipulari num. 2. ff. de verb. obligat.* & fit computatio temporum, cumulando tempus lapſum ante impedimentum, & poſt Roman. *conſ. 443. Quoad primum in principio.* Licèt hoc caſu ſi impedimentum abſumpſerit notabilem anni partem, eo ceſſante, tutius ſit petere prorogationem ad viſitandum, antequam triennium, vel quadriennium labatur, ſi ſpatium videatur nimis anguſtum. 34 35

Cæterùm quia in hac materia omnia ferè certam interpretationem habuerunt ex obſervantia, & ſtylo Sacræ Congregationis Concilii, cui univerſum hoc negocium excipiendi Præſules, Limina viſitantes, eorumque poſtulata audiendi impoſitum eſt à Sixto V. in locum primi Cardinalis Diaconi, ut in Bulla inſtitutionis ejuſdem S. Congregationis. 36

Supponendum eſt primò ex præfata Sixti V. Conſtitutione de viſitandis Liminibus Epiſcopos, & alios majores

Antiſtites Italos, & Italicis inſulis, & provinciis adjacentibus teneri hoc munus obire tertio quoque anno. Germanos vero, Gallos, & Hiſpanos, & cæteros, qui in Europa ſunt citra mare Germanicum, & Balticum, quarto anno: remotiores verò, qui intra fines Europæ ſunt, & Africanos quinto anno: Aſiaticos demum, & qui extra Aſiam ſunt ex omnibus mundi partibus decimo quoque anno, ut fuſiùs exprimitur in eadem Conſtitutione.

37 Hæc autem annorum ſpatia tam Epiſcopis Italiæ, quàm cæteris omnibus Chriſtiani ordinis incipiunt currere æqualiter à die publicationis ejuſdem Conſtitutionis, hoc eſt à die vigeſima Decembris anni 1585. Quod quidem quoad Epiſcopos & Archiepiſcopos, qui tempore publicationis præfatæ jam conſecrati erant, vel Pallium ſuſceperant, aut ad aliam Eccleſiam jam erant translati, eſt manifeſtum, quia ſic expreſsè cavetur in ipſa Conſtitutione, §. *Hi vero ex ſupradictis*. Quoad alios autem quamvis Conſtitutio in §. *Hæc autem annorum ſpatia*, ſtatuerit, ut ſpatia hujuſmodi tempore ſuſcepti muneris, conſecrationis, vel Pallii traditionis, aut translationis ad aliam Eccleſiam incipiant: tamen hæc verba non ita ſunt accipienda, ut initium computationis triennii, vel quadriennii, &c. ſumi debeat à die conſecrationis, ſuſceptionis, vel translationis hujuſmodi: ſed hunc habent ſenſum, ut eo ipſo quo quis eſt conſecratus, &c. incipiat ſibi currere obligatio viſitandi Limina, non autem, ut ſpatia ſupradicta ab eo tempore
38 computari debeant. Et propterea in Bulla videtur ſtudioſè omiſſa præpoſitio, *A*, quæ deſignat principium temporis, & terminum *à quo*, Clem. *Sicut*, & ibi Cardin. *n.3. de appell.* Felin. *in hoc cap. Ego N. in princ.* & fuit dictum ſimpliciter, tempore, &c. Et hanc interpretationem ſemper habuerunt ea verba in S. Congregatione Concilii.

39 Itaque Epiſcopis Italis cœpit currere primum triennium à die vigeſima Decembris anni 1585. qua Conſtitutio Sixti V. fuit publicata, & expiravit anno 1588. Similiter die vigeſima Decembris, à qua die itidem incœpit ſecundùm triennium, & duravit uſque ad diem vigeſimam Decembris anni 1591. & ita exinde de triennio in triennium; unde hoc præſenti anno 1636. à vigeſima die Decembris incipiet currere decimum octavum triennium æqualiter univerſis Epiſcopis Italiæ, & Inſularum adjacentium, & expirabit anno 1639. eadem die vigeſima Decembris, nimirum qui à die publicationis Bullæ uſque ad finem prædicti anni 1639. effluxi erunt anni 54. qui conſtituunt prædicta triennia decem & octo, & ſucceſſivè anno 1642. pariter menſe Decembris expirabit decimum nonum triennium anno 1645. expirabit vigeſimum, & ita in futurum perpetuis temporibus.

40 Similiter Epiſcopis Germanis, Gallis, Hiſpanis, &c. incœpit currere quadriennium primum ab ipſa die publicationis Bullæ, & duravit uſque ad diem vigeſimam Decembris anni 1589. Et hac ipſa die incœpit quadriennium ſecundum, & finivit anno 1593. in ipſa die vigeſima Decembris. Atque ita anno 1637. proximè futuro incipiet illis currere decimum quartum quadriennium duraturum uſque ad diem vigeſimam Decembris anni 1641. quia ab anno 1585. quo Bulla fuit publicata uſque ad finem prædicti anni 1641. intercedunt anni 56. qui conſtituunt quatuordecim quadriennia. Quocirca Europæi, qui per totam diem vigeſimam Decembris ejuſdem anni 1641. Limina non viſitarent pro decimoquarto quadriennio, incide-
41 rent utique in pœnas à Conſtitutione inflictas. Eodem modo pro Africanis primum quinquennium ſumpſit initium à die 20. Decembris 1585. publicationis Bullæ, & exivit anno 1590. in ipſa die 20. Decembris, & inde incœpit quinquennium ſecundum, & exivit ann. 1595. itidem menſe Decembris, adeò ut anno præterito 1635. inceperit illis undecimum quinquennium, quod deſinet anno 1640. & ſic
42 deinceps de quinquennio in quinquennium. Sed & Aſiaticis à publicatione Conſtitutionis effluxit primum decennium anno 1595. die 20. Decembris; ſecundùm anno 1605. eadem die. Unde cùm præterito anno 1635. à die 20. Decembris incœperit illis currere ſextum decennium, obſtricti erunt omnes æqualiter Limina viſitare pro tota die 20. Decembris anni 1645. & ſic in perpetuum ab uno aliud decennium.

43 Hæc autem computatio fieri debet ab ipſa die publicationis Bullæ excluſivè; & ſic in fine cujuſque triennii, vel quadriennii integra dies vigeſima Decembris cedit computo Epiſcoporum, adeò ut tempus ad viſitandum præfixum duret uſque ad ultimum momentum ejus diei. Ita enim ſtatuitur pro regula, ut dies termini non computetur in termino, *l.1. ff. Si quis cautionibus, cap.* 1. cum concordant. de quibus ibi per gloſ. *in verb. Proponitur de reſtitut. ſpoliat. num.6.* gloſſ. *fin. in cap. Super eo, infra de appellat.* Socin. *regul.16.* latè Tiraquell. *de retract. lignag. §.1. in gloſ.2.*

Neque obſtat, quòd annus ubi incipit ibi deſinat, & reſolvatur, ut inquit Bald. *conſ.458. num.4. in fin. vol.1.* gloſs. & DD. *in l. Ita vulneratus, §. Æſtimatio, ff. ad l. Aquiliam*. Et quod cum annus naturalis conficiatur diebus 265. & horis ferè ſex, gloſ. *in cap. Quadrageſima in verb. Dies, de conſecr. diſt.45.* gloſ. in Clem. 1. §. *Licet igitur de reliq. & venerat. Sanctor.* Idcircò triennia, vel quadriennia viſitationi præfixa ſimiliter deſinere debeant eodem momento, quo incœperunt. Id, inquam, non obſtat, quia cùm ſpatia hujuſmodi, ut diximus, incipiant à die publicationis excluſivè, utique facta computatione à primo momento diei vigeſimæ primæ Decembris, triennium, &c. conſummabitur, inde ad tres annos in ultimo momento diei vigeſimæ Decembris, in quo momento pertinget ad punctum ſui principii, & ſic deſinet ubi incœpit.

Prætereà quamvis maxima ſit inter DD. altercatio, an, 44
& quando tempus currat de momento ad momentum, & ultima dies anni cœpta habeatur pro completa, ut apud Tiraquell. *d. gloſ.11. num.17.* & apud Juriſtas *in l.1. ff. de manumiſſis*: & Canoniſtas *in cap. Cùm in cunctis, de election.* tamen frequentius recepta eſt opinio gloſſæ *in l.3. §. Minorum in verb. Momentum, ff. de minor.* ut diſtinguendum ſit an in materia, de qua agitur, verſetur favor, vel odium, ut dies cœpta impleta, vel non impleta habeatur, prout favor ſuadet haberi, vel non haberi. Quam gloſſæ opinionem ſequuntur ibi Bart. & Alberic. qui teſtatur in hac quæſtione ſemper ſolere ad eam gloſſam recurri, & explicat dilucidè diem cœptam non haberi pro completa, ubi eſt favor, ut tempus duret; & haberi ubi eſt favor, ut tempus finiatur. Idem tradit gloſ. *in cap. Cùm in cunctis, in verb. Exegerit de elect.* & Abb. *num.6.* teſtatur eam gloſſam communiter approbari: & de communi teſtatur etiam Tiraquell. *ubi ſuprà num.44.* At certum eſt hoc caſu verſari favorem, ut tempus viſitationi præfixum duret uſque ad ultimum momentum diei ſupremæ, ut ſic Epiſcopi ſint immunes à cenſuris, & pœnis Bullæ. Ergo ultima dies cœpta non debet haberi pro completa: nam, ut inquit Angel. *conſ.404. col. fin. verſ. Non obſtat Decretalis, ex benignitate*, & ad excludendam contumaciam totus dies termini cadit in terminum, maximè quia Sedis Apoſtolicæ nihil intereſt an Epiſcopi viſitent Limina in ipſa die 20. Decembris, an verò poſtridie; & de punctis horarum lex non curat, ut Bald. *ait in d. cap. Cùm in cunctis num.3. de elect.* Tam parva enim horarum momenta non ſatis digna videri poſſunt animadverſione Legiſlatorum Cujac. *lib.3. Comment. Iuris civilis cap.12. col.2. Ad hoc l.1. ff. Si quis cautionibus*, ubi in numero dierum, intra quos abſentes, debent ſe judicio ſiſtere, dies termini non computatur, & ſubnectitur ratio, quia talis dinumeratio neutri litigatorum oneroſa eſt.
Et ita uſu receptum eſt. Quinimò Sac. Congregatio con- 45
ſuevit benignè excuſare à cenſuris Antiſtites venientes ad Limina, dummodo ad Curiam perveniant per totam diem vigeſimam Decembris ultimi anni, in quo cadit viſitatio, licèt Baſilicas Beatorum Apoſtolorum actu non viſitaverint, nec relationem Status exhibuerint ante conſummationem ejus diei, eo quod negotium viſitationis videatur inchoatum per acceſſum ad Urbem *arg. c. In cauſis de elect.* & eorum quæ in materia viſitationis inchoatæ tradit Fede-
ric. de Sen. *conſ.141. Ioannes Epiſcopus n.3. in fine*, exemplo 46
etiam examinis teſtium, quod non poteſt dici extra terminum, quando teſtes intra terminum jurarunt. Seraphin. *deciſ.857. num.21.* Cùm præſertim hoc ipſum ſuadere videantur verba Conſtitutionis, quæ tantùm exigunt, ut Antiſtites tertio, quarto, quinto, & decimo quoque anno iter ſuſcipiant, & Deo concedente perficiant.

Supponendum eſt ſecundò ex præſcripto hujus Conſtitu- 47
tionis Sixti V. §. *Ad hoc autem, verſ. Quæ ne longius differantur*, &c. tempus qualecumque excurſum alicui ex Epiſcopis, qui ſive morte præventus, ſive alia quacumque de cauſa ob non finitum tempus ei præſcriptum Limina non viſitaverit, ita intelligi effluxiſſe, & excurriſſe illius ſucceſſori, ut

ter-

termino ipſo juxta Prædeceſſoris ſui jusjurandum comple-
to, debitam viſitationem conficere teneatur. Quæ ver-
ba non eum habent ſenſum, ut Epiſcopus ſucceſſor tenea-
tur viſitare pro omnibus trienniis, vel quadrienniis, &c.
pro quibus ejus prædeceſſor non viſitavit: alioquin ſeque-
retur, ut ſi Epiſcopus prædeceſſor namque Limina viſitaſ-
ſet, & diu Eccleſiam obtinuiſſet, & ſucceſſor teneretur
octies, aut decies uno anno viſitare, ac de Eccleſiæ ſtatu
rationem reddere pro octo, aut decem trienniis, quibus
anteceſſor prætermiſit viſitationem. Quod non eſt dicen-
dum; ſed illa verba ita ſunt accipienda, ut Epiſcopus nu-
per conſecratus ſi eo triennio, vel quadriennio, quod eo
tempore currit, ejus Prædeceſſor non viſitaverit, teneatur
ipſe viſitationem perficere; exempli gratia Epiſcopus Ita-
liæ conſecratus eſt die prima Maji hujus præſentis anni
1636. in quo currit tertius annus decimi ſeptimi triennii
ſecundùm ea, quæ dicta ſunt ſuprà *num. 39. verſ. Itaque E-
piſcopus Italis*, ſi ejus Prædeceſſor pro hoc triennio decimo
ſeptimo viſitaverit, Epiſcopus ipſe habebit ſpatium ad vi-
ſitandum pro 18. triennio uſque ad diem 20. Decembris
anni 1639. Atque ita differre poterit viſitationem ſpatio
annorum trium, atque octo ferè menſium à die prima
Maji ſuę conſecrationis. Sin autem idem Prędeceſſor non
viſitaverit pro eodem triennio decimoſeptimo nunc cur-
rente, tenebitur ſucceſſor viſitationem abſolvere hoc ipſo
anno 1636. ante exactam diem 20. Decembris proximè fu-
turi, & ſic a die prima Maji Conſecrationis ſuæ non ha-
bebit ſpatium ad viſitandum niſi ſeptem menſium, ac vi-
ginti dierum: & in hunc ſenſum intelligi debent ſibi ex-
48 curriſſe tempus Prædeceſſori effluxum. Quod ſi hoc ſpa-
tium nimis breve Epiſcopo videatur ad viſitationem perfi-
ciendam, & conficiendam relationem Status Eccleſię, po-
terit impetrare à S. Congregatione prorogationem ad hoc
46 munus obeundem: & in caſibus in quibus Epiſcopi con-
ſecrantur in Curia paulò ante finem triennii putà menſe
Octobris, vel Novembris, quia non ſubeſt tempus adeun-
di Eccleſiam, conficiendi ſtatus Eccleſiæ relationem, &
redeundi ad Urbem ad Limina viſitanda ante exactam
diem 20. Decembris immediatè ſequentis ex gratia admitti
ſolent ad viſitationem prius quàm abſcedant a Curia, ex-
hibita aliquali Eccleſiæ relatione, putà illa, quæ facta fuit
in Conſiſtorio, eiſque dantur litteræ teſtimoniales peractę
viſitationis, cùm eo tamen, ut cum ad reſidentiam ſe
contulerint, & diœceſim viſitaverint infrà ſex menſes,
vel aliud tempus eiſdem præſcribendum uberiorem relatio-
nem tranſmittant ad S. Congregationem.

50 Supponendum eſt tertio, Epiſcopos non debere infra
tempora ſuperiùs expreſſa quandocunque viſitare, ſed tan-
tùm in ultimo anno triennii, &c. idque ſatis apertè indi-
cant verba Conſtitutionis, quæ non præcipiunt ſimplici-
ter viſitationem infra illa annorum curricula, ſed jubent,
ut Epiſcopi Italiæ tertio, Germaniæ quarto, Africæ quin-
to, Aſiæ decimo quoque anno iter ſuſcipiant, & perfi-
ciant. Licèt cum Epiſcopis ultra montes, ac pręſertim
Indiarum ob ingentem locorum diſtantiam benignius agi
conſueverit; alioquin ſi liceret infra dicta temporum in-
tervalla viſitare quandoque, ſequerentur duo inconvenien-
tia. Primum, quia Epiſcopus Italiæ ſi exempli gratia viſi-
taret initio anni 1637. proximè futuri, qui erit annus pri-
mus decimi octavi triennii à publicatione Bullæ poſſet dif-
ferre aliam ſequentem viſitationem uſque ad diem 20. De-
cembris anni 1642. quo tempore abſolvetur decimum no-
num triennium. Atque ita ab una viſitatione ad aliam
intercederet ſpatium ſex annorum, quod eſt contra men-
tem, & verba Conſtitutionis, quę vult, ut tertio quoque
51 anno fiat viſitatio. Ita in ſimili cùm *in cap. In ſingulis de
ſtat. Monachor.* ſtatutum ſit, ut Capitula Provincialia Re-
ligioſorum fiant de triennio in triennium, Joan. Andr. *ibi
in princip.* dicit, *non ſufficere in fine primi triennii facere u-
num Capitulum Provinciale, & ſtatim in principio ſecundi
triennii facere unum aliud, quia id potius eſſet facere Capitu-
la de ſexto in ſextum annum, quam de triennio in triennium,
& multo tempore poſſet ſic tardari Ordinis reformatio; &
ſic etiam interpretata eſt conſuetudo*. Hæc Jo. Andr. quem
ibi totidem verbis ſequuntur Antonius de Butr. *nu.* 4. Car-
52 din. *num.* 3. Anchar. & Abb. & Joan. de Anan. *nu.* 1. *in* 1.
notab. Similem quæſtionem proponit Collectar. *in cap. Pro-
curationes num.* 13. *infrà de cenſ.* de Epiſcopo, qui in ultima
die anni viſitavit Eccleſiam, & in ſequenti, ſeu tunc in-
cipienti. Et reſolvit Epiſcopum non debere hoc facere,
etiamſi per annum integrum eſſet abſuturus, quia hæc non
eſt juſta cauſa gravandi illam Eccleſiam; ſed & tunc unica
videretur viſitatio, & continuata, ut *cap. Cum venerabi-
lis, de cenſ. & cap. Viſitandi 18. quæſt.* 2. Alterum inconve-
niens eſt, quia ſi Epiſcopus Italiæ viſitaret, verbi gratia
die prima Decembris hujus præſentis anni 1636. qui eſt an-
nus ultimus decimi ſeptimi triennii à Bullæ publicatione, ſi
admitteretur ad viſitationem primo anno ſequentis trien-
nii decimi octavi, poſſet viſitare iterùm hoc ipſo anno die
vigeſima prima ejuſdem menſis Decembris, in qua incipiet
decimum octavum triennium; & ſic infra dies unum, &
viginti. Quod ſimiliter eſſet tam contra verba, quàm
contra mentem prædictæ Conſtitutionis, quæ vult, ut Epi-
ſcopi Italię tertio quoque anno reddant rationem Epiſcopa-
lis adminiſtrationis, & contra præallegatam doctrinam
Joan. Andr. & aliorum *in dict. cap. In ſingulis, de ſtat. Mo-
nachor.* & Collectar. *loc. cit.* Itaque Epiſcopi præſertim Ita-
liæ non conſueverunt in primo anno triennii ad viſitatio-
nem admitti; in ſecundo autem anno nonniſi raro, & ex
aliqua rationabili cauſa, & ita cenſuit S. Congregatio ſuper
reſidentia Epiſcoporum, ut dixi *in cap. Qualiter num.* 42. &
47. *infrà de Cleric. non reſiden.*

His ita Conſtitutis, cùm de impedimentis fusè ſuperiùs 53
actum fuerit, conſiderandum eſt ante omnia, quo tempo-
re impedimentum cuique Epiſcopo contingat, & quandiu
veriſimiliter ſit duraturum: nam ſi Epiſcopus inciderit in
febrim primo anno currentis triennii, vel quadriennii, &c.
hęc non eſſet juſta cauſa mittendi nuncium ad viſitationem
peragendam, quia eo anno non tenetur, nec debet viſita-
re, & veriſimile eſt, ut ante ultimum annum triennii, vel
quadriennii ceſſet impedimentum infirmitatis, atque ita
Epiſcopus poſſet per ſeipſum præſcripto tempore Limina
viſitare. Quod ſi impedimentum inciderit in ultimo an-
no, quamvis tunc ſit juſta cauſa obligandi procuratorem,
tamen ſi impedimentum incideret initio illius anni, quo
tenetur viſitare, & eſſet ejuſmodi, ut veriſimiliter dura-
turum non eſſet ultra paucos aliquot dies: certè Epiſco-
pus non ſatisfaceret conſcientiæ ſuæ, qui hujus impedi-
menti prætextu abſtineret à perſonali viſitatione: requiri- 54
tur enim ad hoc, ut impedimentum ſit diutinum, ut ait
gloſſ. *in cap.* 1. *in verb. Legatum*, 5. *quæſt.* 3. Joan. de Imol.
*conſ.*86. *num.* 9. *verſ. Circa quintum*, aliàs vix daretur caſus,
ut Antiſtites tenerentur per ſeipſos viſitare, quia raro acci-
dit, ut integri anni ſpatio quis non reperiatur aliquandiu
impeditus. Unde impedimenta procellæ maris, impetus
fluminum, tranſitus piratarum, levis podagræ, ſeu alte-
rius morbi, vel obſtaculi parum duraturi pro legitimis ha- 55
benda non eſſent, etiamſi inciderent in anno viſitationis;
dummodò tamen non inciderent circa finem anni; adeò
ut ceſſante poſteà impedimento, probabiliter non ſupereſ-
ſet congruum ſpatium perſonaliter accedendi ad Urbem, 56
& Epiſcopus de induſtria in illud tempus acceſſum non di-
ſtuliſſet: nam hoc caſu ſecundùm Gemin. *conſ.* 91. *in fin.
num.* 12. *verſ. Secundo etiam*. Si quis ponat ſe in neceſſita- 57
te, vel negligentia ultimi momenti diei, cùm potuerit
ante eſſe diligens, quamvis ſuperveniat impedimentum in
ultimo momento, non excuſatur: quia imputandum eſt
ei, qui ſe taliter arctavit, allegat Speculat. *in tit. de dilat.* §.
Dilationem, verſ. Pone Iudex, & gloſſ. *in dicto cap. Cupien-
tes in ver. Comparere, de elect. lib.* 6. In quibus tamen omni-
bus plurimum exuberat arbitrium, & ęquitas Sacræ Con-
gregationis.

Ceſſantibus ergo ſupradictis impedimentis, ac ſi quæ 58
ſunt his ſimilia, Epiſcopi tenentur ipſi per ſe juxta interval-
la temporum ſuperiùs relata munus viſitationis conficere;
alioquin ab ingreſſu Eccleſiæ, ac etiam ab adminiſtratio-
ne tam ſpiritualium, quàm temporalium, necnon à per-
ceptione fructuum ſuarum Eccleſiarum à Capitulis earum
interim liberè exigendorum, & in opus fabricæ, ſeu or-
namentorum Eccleſiæ emptionem, prout major exegerit
neceſſitas inſumendorum, ipſo facto tandiu ſunt ſuſpenſi,
donec à contumaciæ reſipiſcentes relaxationem ſuſpenſio-
nis à Sede Apoſtolica meruerint obtinere, ut patet in Bul-
la in §. *Si verò quod abſit*; Non tamen incidunt in has pę-
nas, niſi tranſacta ultima die termini ad viſitandum præfi- 59
xi, etiamſi tantum temporis effluxerit, ut certum ſit, eos
ante præfinitum tempus viſitare non poſſe, ut optimè pro-
bat textus *in cap. Commiſſa in princip. de elect. lib.* 6. & per il-
lum

lum text. in ſimili caſu tradunt *in cap.fin.ne Clerici, vel Mo-
nachi*, Butr. *num.8. in 3. qu.* Cardin. *num.6. in 8. qu.* Anchar.
num. 6. in fin. expectandus eſt enim totius temporis lapſus
quaſi in diem tota obligatio ſit collata, *l. In illa, ff. de verbor.*
60 *obligat. l. Ita ſtipulatus, & l. Inſulam, ff. ſi quis caution.* Lapſa
tamen ultima die termini, remanebunt ligati conſtitutio-
ne, etiamſi ante lapſum eos pœnituerit, quia imputandum
eſt eis quod ſe arctaverunt, argum. *l. 2. §. Si quis tamen, ff.
Si quis caution. cap. Conſuluit, §. 1. ſuprà de offic. deleg. cum
ſuis concordan.* & not. Hoſt. *in d. cap. fin. num. 1. in verb. Re-
dierint ne Cler. vel Monach.* poſt Goffred. Vincent. & Abb.
Antiq. *ibi num. 3.* Butr. Card. & Anchar. *ſupracitat.*

61 Porrò ejuſmodi munus viſitationis Liminum in tribus
actibus potiſſimum conſiſtit, videlicet in materiali ſacro-
rum Liminum viſitatione, in exhibitione debitæ obedien-
tiæ, ac reverentiæ Romano Pontifici, & in relatione Sta-
tus Eccleſiæ. Quos tres actus complectitur Bulla in §. *Quo-
circa*: & eorumdem meminit S. Congregatio Concilii in
litteris patentibus, quas tribuere ſolet Epiſcopis poſt pera-
ctam viſitationem hac, vel conſimili formula, videlicet
Nos, &c. S. R. E. Presbyter Cardinalis, &c. Fidem faci-
mus, & atteſtamur Reverendiſſimum in Chriſto Patrem
Epiſcopum, &c. Conſtitutioni fel. record. Sixti V. &c.
cumulatè ſatisfeciſſe: nam & ſacras Beatorum Petri &
Pauli Baſilicas humiliter, & devotè præſens veneratus eſt;
& Sanctiſſimi D. N. pedibus provolutus Sanctitati Suæ,
& Sac. Congregationi, &c. ore, ſcriptoque retulit de ſta-
tu Eccleſiæ ſuæ, &c.

62 Itaque primus actus perficitur ab Epiſcopis adeundo Ba-
ſilicas SS. Petri, & Pauli de Urbe, ibique humiliter ve-
nerando Beatorum Apoſtolorum corpora. Nam & ſi obli-
gatio quam habent Epiſcopi de viſitandis Liminibus Apo-
ſtolorum ex forma juramenti poſita in hac Decretali non
intelligatur de Eccleſiis SS. Petri, & Pauli ſituatis in Ur-
be, ſed de Curia Romana, ut dicit hic Joan. de Anan. *n. 9.*
nec de Apoſtolis mortuis, ſed de Papa, ut per Joan. Andr.
in verb. *Apoſtolorum*, & dicemus infrà *num. 68. verſ. Se-
cundus actus*, tamen obligatio hæc viſitandi prædictas Ba-
ſilicas deducitur ex aliis Canonum, & Sanctorum Patrum
decretis, & præcipuè ex *dicto cap. Juxta 93. diſtinct.* ex
Leonis *Epiſtola 4.* ex Polycarp. *lib. 4. tit. 25.* ex Aniceto
lib. 6. cap. 164. ex hac Sixti V. Conſtitutione, & ex diu-
turna obſervantia, ut propterea non benè Anaſtaſ. Ger-
mon. Archiepiſcopus Tarantaſiæ excludat à viſitatione
Liminum hunc actum venerationis Baſilicarum in ſuo
63 tract. *de Indult. Cardin. ad fin.* Quem quidem actum Epi-
ſcopi non tenentur probare juramento, aut teſtibus, ut ſu-
prà de impedimentis dictum eſt; ſed ſatis eſt, ut ipſimet re-
ferant Cardinali Præfecto, vel Secretario S. Congregatio-
nis Concilii ſe perſonaliter Baſilicas viſitaſſe: nam qui è
ſua Diœceſi ad Urbem acceſſit ad Limina viſitanda dubi-
tari non poteſt, quin Baſilicas præſens veneratus ſit; ideò-
que eorum aſſertioni in hoc plena fides habetur; adeout
nec per fidem Sacriſtæ earumdem Baſilicarum de viſitatio-
ne docere debeant. Quinimò atteſtationes hujuſmodi,
quas aliquando Epiſcopi exhibuerunt, me Secretario, vel
ante actis temporibus non fuerunt receptæ, vel admiſſæ.
Et hìc ſtylus ſervatus eſt tam quoad Epiſcopos, quàm quo-
64 ad eorum nuncios, ſeu procuratores. A quibus tamen
procuratoribus hoc ampliùs exigitur, ut priuſquam hoc
nomine adeant Beatorum Apoſtolorum Baſilicas exhibeant
mandatum ſpeciale authenticum ſui Epiſcopi ad Limina
viſitanda. Etenim mandatum generale non conſuevit ad-
mitti, tum quia jus commune exigit certum nuncium, ut
hìc in textu, ubi Joan. Andr. *num. 8. in fin.* & poſt eum
Abb. *num. 6.* ſupplent, id eſt cum litteris patentibus Epi-
ſcopi. Tum quia qualitas materiæ hoc depoſcit, ne tam
grave, ac neceſſarium negotium quaſi obiter agatur, ac
perfunctoriè. Tum denique, quia Bulla diſertis verbis
præcipit, ut ſi Epiſcopi legitimo impedimento detenti fue-
rint, jurent ſe prædicta omnia adimpleturos per certum
nuncium ad id ſpeciale mandatum habentem. Quinimò
ſi aliqua ſuſpicio ſubſit ab ipſis Nunciis exquiritur etiam
delato juramento, an venerint expenſis Epiſcopi: licèt
quando Procuratores ad hoc munus principaliter fuerunt
ablegati, nihil obſtet quin poſteà, etiam negotia propria
65 expedire valeant, exiſtentes autem in Curia nunquam, &
ex quavis cauſa admittuntur ad viſitandum etiam cum ſpe-
66 ciali mandato ab Epiſcopis tranſmiſſo; Sed ſtantibus legi-
timis impedimentis viarum, peſtis, & aliis id genus con-
ſueverunt potius dari dilationes, ac prorogationes ad viſi-
tandum; adeòut ne ab Epiſcopis Indiarum quidem admit- 67
tantur procuratores, niſi ſpecialiter ab eorum Diœceſibus
fuerint ad Urbem ablegati. Excipiuntur tamen Epiſcopi
reſidentes in partibus Infidelium Sacræ Congregationi de
propaganda fide ſubordinati, qui de hoc habent ſpeciale
privilegium à felic. record. Urbano VIII. conceſſum 28. Ju-
lii 1626.

Secundus actus viſitationis, id eſt exhibitio obedientiæ, 68
& ſubjectionis Beatiſſimo Romano Pontifici elicitur etiam
ex hac Decretali, quæ dum loquitur de viſitatione Limi- 69
num Apoſtolorum intelligitur à Doctoribus de Papa, quia
Apoſtolorum Limina ibi eſſe intelliguntur, ubi Papa eſt.
Et ita hunc textum exponi debere patet ex verbis immedia-
tè ſubſequentibus, id eſt, *niſi eorum abſolvar licentia*,
quæ de neceſſitate oportet exponi, id eſt, niſi abſolvar per
Papam qui illis Liminibus præeſt, & eorum vices gerit, &
authoritate fungitur, ut formaliter dicit hìc Innocent. in
verb. Apoſtolorum, & poſt eum Hoſt. & Joan. Andr. am-
bo *num. 8.* Abb. *nu. 6.* Joan. de Anan. & Felin. ambo *nu. 9.*
Specul. *in tit. de legat. §. Nunc oſtendendum num. 88.* Cardin.
Turrecrem. *in cap. Juxta in verb. Liminibus 93. diſt.* Stepha-
nus de Gaeta *in repet. cap. Ad Limina num. 130. qu. 1.* Idipſum
conſtat ex *dicto c. Ad limina*, cujus hæc ſunt verba, *Ad Li-
mina Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum Principum hic
præſens homo nomine Stephanus orationis cauſa veniens, no-
ſtro Præſulatui ſuggerendo innotuit*, *&c.* ubi idem Stepha-
nus de Geata, *Nota*, inquit, *Primo quod Limina Apoſtolo-
rum ibi eſſe intelliguntur, ubi eſt Papa*, ut patet dum dicit,
Ad Limina Apoſtolorum, & ſubdit, *noſtro Præſulatui*: quod
ea ratione à Sanctiſſimis illis Patribus fuit conſtitutum, ut
Epiſcopi omnes eam, quam decet reverentiam exhiberent
Romano Pontifici, tanquam Summo Chriſtianorum,
Capiti, & Paſtori; Idque inſinuat Gratianus, qui in *c. 3.
93. diſt.* relatis verbis Cypriani de unitate Eccleſiæ, videli-
cet, *Qui Cathedram Petri, ſuper qua fundata eſt Eccleſia,
deſerit, in Eccleſia eſſe non confidat*, addit ipſe, *Epiſcopi vero,
qui Apoſtolicæ ordinationi ſubiacent, etiam hanc reverentiam
debent, ut ſeſe ſingulis annis Apoſtolorum Liminibus repræ-
ſentent*. Et immediatè ſubnectit *dict. cap. Juxta*. Hinc 70
Specul. *in d. §. Nunc oſtendendum in fin.* & Anton. de Butr.
hìc quærunt, An Epiſcopus, qui ſingulis annis viſitare
Limina Apoſtolorum jurejurando ſe adſtrinxit, ſit ſecurus
ſi viſitaverit Legatum: & reſpondent non eſſe, quia Li-
mina Apoſtolorum ibi eſſe intelliguntur ubi eſt Papa, &
aliud Sedes, aliud Legatus, non tamen requiritur forma-
le illud juramentum fidelitatis in hoc textu expreſſum, quod 71
dicunt eſſe ligium, Bald. *num. 11. verſ. Ibi contra*, & latiùs
Alexan. de Nævo *num. 24. verſ. Ex quo infert*, hoc enim
præſtatur ab Epiſcopis ſemel tantùm in actu Conſecratio-
nis. Sed ſatis eſt, & perficitur iſte actus, ſi Antiſtites ſi-
ſtant ſe ad pedes Summi Pontificis, eumque edoceant de
omnibus, quæ in eorum Eccleſiis ad Dei gloriam augen-
dam, ad Chriſtianam Religionem propagandam, & ad a-
nimarum ſalutem procurandam judicaverint deducenda
eſſe ad notitiam Sanctitatis ſuæ, & viciſſim mandata A-
poſtolica humiliter recipiant, ut in memorata Bulla Sixti
V. *in §. Quocirca, verſ. Ac nobis, & ſucceſſoribus no-
ſtris*.

Tertius actus perficitur, cùm Epiſcopi ore, ſcriptoque 72
de univerſo Statu Eccleſiæ ſuæ referunt S. Congregationi
Concilii. Ad quam quidem relationem faciendam tenen-
tur etiam ex juris communis præſcripto, ut hìc adnota-
runt Joan. Andr. *num. 8. in verb. Certum nuncium*, & Abb.
num. 6. Hic autem Status, aut materialis eſt, aut forma- 73
lis; materialis dicitur qui verſatur circa loca Urbana, ſubur-
bana, ruralia, ſylveſtria. Item circa Cathedralem, Colle-
giatas, Parochiales, & alias Eccleſias, & Oratoria. I-
tem circa Monaſteria tam virorum, quàm mulierum,
Hoſpitalia, Montem Pietatis, Collegia, Confraternita-
tes, & alia pia loca tam civitatis, quàm diœceſis, & cir-
ca earumdem Eccleſiarum, & locorum ſitum, fabricam,
ornatum, bona, redditus, ſacram ſuppellectilem, perſona-
rum, ac miniſtrorum numerum, & ordinem, & alia his
ſimilia. Et quoad hunc ſtatum materialem praxis eſt, ut 74
unuſquiſque Epiſcopus in prima ejus viſitatione plenam
exhibeat relationem: In ſequentibus autem viſitationi-
bus ſuper hoc ſtatu materiali ſimpliciter ſe referat ad rela-
tionem

tionem primo exhibitam, & tantùm adjiciat ſi quid addi-
tum, imminutum, aut immutatum fuerit, quod S. Con-
gregationem ſcire expediat.
75 Status verò formalis, in quo præcipuè Epiſcopi eniti de-
bent, verſatur circa paſtorale officium, atque omnia,
quæ ad ipſarum, quibus præſunt, Eccleſiarum regimen,
& animarum ſalutem quovismodo pertinent, de quibus
76 Sact. Congregatio peculiariter edoceri vult ad præſcriptum
Conſtitutionis ab eodem Sixto editæ ſuper inſtitutione
ipſius Congregationis, *in §. Patriarcharum in Bullar. tom. 2.
pag.* 614. videlicet. Quæ in Eccleſiis eorum curæ, ac fi-
deicommiſſis Cleri, populique morum diſciplina ſit, quæ
Concilii Tridentini decretorum cum in omnibus, tum
præſertim in reſidentiæ munère executio; quæ item piæ
conſuetudines, & qui omnium denique in via Domini
77 ſint progreſſus. In ſpecie autem, An quotannis celebra-
verint Diœceſanam Synodum, ac ſi Archiepiſcopi ſint,
an etiam eo triennio congregaverint Concilium Provin-
ciale: nam alioquin ſi in iis negligentes forent, pœ-
nas à ſacris Canonibus ſancitas incurrerent, cùm pœna
ſuſpenſionis, de qua *in cap. Sicut de actus*, æquè habeat
locum in diœceſana Synodo, atque in Provinciali, ut
per Abbatem ibidem in ſumma: & colligitur ex Con-
cilio Tridentino *cap. 2. in fine, verſ. Si Metropolitani,
vel Epiſcopi negligentes fuerint, &c. ſeſſ.* 24. quæ verba
cenſuit Sacra Congregatio referri tam ad Provincialem,
quàm ad diœceſanam Synodum: de quo tamen dicendum,
ut ſcripſi plenius in prædicta Decretali *Sicut in* 10. *quæ-
ſtione*.
78 Deindè Epiſcopi referunt Sacr. Congregationi, an
diœceſim ſuam quotannis viſitaverint, ac ſi ob ejus lati-
tudinem eam quotannis viſitate integrè non potuerint;
an ſaltem biennio viſitationem abſolverint. Neque
enim permittitur, ut latitudinis prætextu viſitatio integra
longius protrahatur, unde cùm in Concilio Provinciali
ultimo Burdegalenſi decretum eſſet, ut ſi Epiſcopi inte-
gram diœceſim ſingulis annis pro latitudine viſitare
nequirent, ſaltem triennio id perficerent: Sac. Congre-
gatio juſſit expungi illud verbum, *Triennio*, & in
ejus locum reponi verbum, *biennio*, ad præſcriptum
Tridentini Concilii *cap. 3. ſeſſ.* 24. dum autem referunt
de viſitatione diœceſis, indicant ſimiliter ſi quid in ea
79 viſitatione repererint, quod notitia Sac. Congregationis
dignum videtur; veluti an fides Orthodoxa ubique ſer-
vetur inviolata; An pravæ conſuetudines, & ritus ſu-
perſtitioſi alicubi irrepſerint: An Parochi jugiter in
ſuis Parochiis reſideant, doctrinam Chriſtianam do-
ceant, & ſuo muneri ſatisfaciant; An verbum Dei in
civitate, ac diœceſi conſuetis temporibus prædicetur;
an graves inimicitiæ, aut diſſidia ulllbi vigeant, quæ
componere, aut ſedare nequierint, an redditus Eccle-
ſiarum, & piorum locorum fideliter adminiſtrentur,
& erogentur in uſus à fundatoribus, vel aliàs legitimè
præſcriptos; an pœnæ, ac mulctæ pecuniariæ piis uſibus
applicentur, & an habeant ejuſmodi pœnarum depoſita-
rium; an divinus Cultus ulla in parte imminutus, anve
Cleri, populique diſciplina alicubi ſit collapſa, & alia
id genus.
Ampliùs referunt, an Sacramentum Chriſmatis admi-
niſtraverint; an in civitate erectum fuerit Seminarium
Clericorum; ſimiliter an erecta ſit præbenda Theologalis,
ac Pœnitentiarii.
Ad hæc, an in Monaſteriis Monialium inviolatè clau-
ſura cuſtodiatur; an Moniales ſervent vitam commu-
nem; & an aliqui abuſus in iiſdem Monaſteriis irre-
pſerint, qui conſilio, aut auxilio Sac. Congregationis
indigeant.
Item, An Cathedrali extent diſtributiones quotidianæ,
& Canonici, & Beneficiati divinis interſint ad præſcri-
ptum Concilii.
Ac demum, an habeant aliquod impedimentum à ju-
dicibus, ac magiſtratibus ſæcularibus, aut lis aliqua,
vel controverſia cum illis intercedat in iis, quæ ad Epi-
ſcopale officium, & juriſdictionem, immunitatemque,
ac libertatem Eccleſiaſticam pertinent, & quamplura
alia his ſimilia.
Relationi autem Status Eccleſiæ multi Epiſcopi con- 80
ſueverunt adjicere dubia, ſi quæ illis occurrant circa
Eccleſiarum ſuarum regimen, ſuper quibus Sacram Con-
gregationem conſulunt: conſuevit enim Congregatio
omnibus reſpondere occaſione viſitationis Liminum,
etiamſi dubia ejuſmodi non concernant Tridentini Con-
cilii interpretationem, juxta facultatem, quam ei Sixtus
V. attribuit in litteris erectionis ejuſdem Congregationis,
§. 1. *verſ. Patriarcharum*.
Demum relatio ab Epiſcopo, vel ejus nuncio, ut pro-
ponitur, exhibita legitur in plena Congregatione, quæ
ſingulis capitibus perpenſis, paſtoralem Epiſcopi ſollicitu-
dinem, aut laudat, aut excitat ſalutaribus adhortationi-
bus, & in omnibus providet, prout in Domino judicat
ſalubriter expedire.
Ac tandem cum litteris teſtimonialibus peractæ viſita- 81
tionis admonitos, inſtructos, & roboratos ad ſuas Eccle-
ſias remittit ad præſcriptum ejuſdem Conſtitutionis *dict.
§. 1. verſ. Ipſiſque det litteras*, mandatque aſſignari di-
ſtributiones totius temporis acceſſus, manſionis, ac re-
verſionis Canonicis, qui Epiſcopum ad Limina comitati
ſunt, quas jubet etiam aſſignari Præbendato, qui Epiſco-
pi nomine viſitavit ad præſcriptum Decreti ab eodem Six-
to V. hac de re editi.
Ultimò loco omittendo non eſt ad hanc viſitationem 82
ex ſententia Sacræ Congregationi teneri etiam Patriar-
chas, Archiepiſcopos, & Epiſcopos Titulares: nam
quoad primum, & ſecundum viſitationis actum, cer-
tum eſt Eccleſiæ captivitatem non eſſe illis impedimen-
to, quominus poſſint per ſeipſos Beatorum Apoſtolo-
rum Baſilicas venerari, & Summo Pontifici ſe præſen-
tare.
Quo verò ad tertium actum relationis, tametſi Ec- 83
cleſias habeant in partibus Infidelium, & careant Cle-
ro, Populoque Chriſtiano: non tamen propterea de-
ſinunt eſſe illarum Eccleſiarum Epiſcopi, *cap. Paſtoralis*,
ubi id notant Archidiac. *ſub num.* 4. & Præpoſitus *in* 1.
notab. 7. queſt. 1. Et quamvis lex civilis dicat, cùm lo- 84
ca capta ſunt ab hoſtibus, omnia deſinere religioſa,
& ſacra eſſe, ut *in leg. Cum loca, ff. de religioſ. & ſumpt.
funer.* tamen non eſt ita, quia ipſa Sacramenta Eccleſiæ
vera dicimus eſſe apud hoſtes, *cap. Quod quidam 1. quæ-
ſtion.* 1. & quod dicit lex locum deſinere eſſe ſacrum, 85
intelligitur, quia viduatus eſt ſacris miniſteriis, ut de-
clarat gloſſ. *in dicto cap. Paſtoralis, in verſ. Revertatis*.
Itaque tenentur prædicti de illis ovibus eſſe ſoliciti, ſi
fortè ſpes ulla divinæ miſerationis affulgeat aliquam ex
eis reducendi ad Ovile, & ſuper gregem illum, quan-
tum eis datur invigilare. Et propterea de ſtatu Eccle-
ſiarum ſuarum pro juribus inquirere debent, & San-
ctitati Suæ, ac S. Congregationi ſuggerere ſi quid illa-
rum animarum ſaluti prodeſſe poſſe judicaverint, ejuſque
Beatitudinis opem, & auxilium ſuper hoc implorare, at-
que ita in ſpecie Sacra Congregatio ſuperioribus annis reſ-
pondit conſulta à Patriarcha Geſualdo, qui per nuncium
ſpecialiter ablegatum ex ſua diœceſi Barenſi viſitavit
etiam tanquam Patriarcha Conſtantinopolitanus, ſta-
tuſque ejuſdem Patriarchatus relationem exhibuit. Quod
ipſum, & anteà reſpondit S. Congregatio ad conſultatio-
nem Thomæ de Avalos Patriarchæ Antiocheni.

DE JUREJURANDO,

Innocentius III. H. & S. & M. Civibus Venetis.

CAPUT XVI.

VEniens ad præſentiam noſtram A. nobis expoſuit, quòd olim cum M. Maurieſi. alternatim convitia inferendo certavit: propter quod cùm graves inimicitias incurriſſet, quidam qui partis utriuſque amatores extiterant, ſuggeſſerunt prædicto A. ut in ſatisfactione injuriarum veſtro juraret obedire mandato. Cùmque idem non crederet ſe tale quid commiſiſſe, propter quod ei aliquod grave deberet imponi, juramentumque illud ſub tali confidentia præſtitiſſet, ipſi ſub juramenti debito præcepiſtis, ut numquam curiam Ducis intraret, niſi cùm omnes per edictum ipſius generaliter ad curiam vocarentur: & infrà. Verùm quia idem A. qui dicti Ducis eſt conſiliarius, & in jure ſuo multis Eccleſiis, quarum eſt advocatus, ex promiſſo tenetur adeſſe, nequaquam taliter juraviſſet, ſi mandatum illud ſibi contrarium præſciviſſet: noveritis nos Patriarchæ Grandeſi. mandaſſe, ut ſi mandatum priori juramento licitè facto repugnet, ipſum auctoritate noſtra denuntiet non ſervandum.

S V M M A R I V M.

1 *IVramentum de parendo alicuius mandato non eſt ſervandum ſi præcipiatur aliquid quod obviet iuramento prius licitè facto, & num. 12.*
Et quid ſi obviet promiſſioni non iuratæ, num. 23.
2 *Inimicitiæ capitales contrahuntur ex verbalibus iniuriis.*
3 *Convicium quid, & unde dictum.*
4 *De iniuriis illatis, & earum ſatisfactione poteſt compromitti.*
5 *Compromiſſum, ubi agitur de crimine criminaliter, non poteſt fieri in privatum.*
6 *Secus ubi de crimine agitur civiliter.*
7 *Compromiſſum ſuper ſatisfactione iniuriarum fieri poteſt non ſolum in extraneum, ſed etiam in ipſum offenſum tanquam amicabilem compoſitorem.*
8 *Secus tanquam in arbitrum.*
9 *De iniuriis utrinque illatis fieri debet mutua compenſatio, ſi civiliter agatur ad pœnam parti applicandam: Secus ſi criminaliter, & num. ſeqq.*
10 *Compenſatio delictorum non fit, ubi pœna venit fiſco applicanda, ſive ſit ſpiritualis, ſive temporalis, ſive pecuniaria.*
11 *Iuramentum non extenditur ad ea, de quibus non fuit veriſimiliter cogitatum, & num. 24.*
13 *Iuramentum licitum tranſgrediens eſt periurus, & mortaliter peccat.*
14 *Iuramentum non eſt obligatorium, quando ſervari non poteſt ſine interitu ſalutis æternæ.*
15 *Iurans parere mandato alicuius, ſi præcipiatur aliquid, quod non adverſetur priori iuramento, ſed tamen ſit ita grave, ut de eo veriſimiliter non cogitaverit, an teneatur illud ſervare, & num. ſeqq.*
16 *Conſenſus eſt de ratione intrinſeca iuramenti.*
17 *Caſuum fortuitorum renunciatio non validatur iuramento ob defectum conſenſus.*
18 *Iuramentum non extenditur, niſi ad rationabilia, poſſibilia, & honeſta.*
19 *Iurans ſtare mandato Epiſcopi, & non appellare, ſi Epiſcopus præcipiat, ut renunciet beneficio, appellare poteſt, nec eſt opus petere relaxationem à iuramento.*
20 *Iurans non petere reductionem ad arbitrium boni viri, ſi enormiter lædatur, poteſt illam petere iuramento non obſtante.*
21 *Etiamſi dictum fuerit, ut compromiſſarius poſſit enormiter lædere.*
22 *Compromiſſi verba quantumcumque lata relata ad arbitrium tertii proferuntur ſub quadam confidentia legalitatis, & bonitatis eius, in quem compromittitur.*
24 *Iuramentum generaliter præſtitum de parendo mandatis alicuius non extenditur, niſi ad ea, de quibus cogitatum eſt, vel debuit meritò cogitari.*
25 *Paria ſunt ſcire, & ſcire debere.*
26 *Iuramentum ſpecificè præſtitum in foro animæ iuxta intentionem iurantis recipit interpretationem.*
Procedit quando iurans dolum non adhibet; alioquin interpretatur ſecundùm ſanum intellectum ſuſcipientis, num. 28.
27 *Iuramentum in foro iudiciali recipit interpretationem ſecundùm ius.*

V*Eniens*. Si is, cujus mandato ſtare juravi, aliquid 1
mihi præcipit contra juramentum per me prius licitè
factum, illud ſervare non teneor. Hoc dicit Joan. Andr.
Bald. Bellam. Butr. Cardin. Anchar. Imol. Abb. Joan. de Anan.
& Alexan. de Nævo. Dividitur in duas partes, in prima
ponitur imperantis querela, in ſecunda proviſio ibi, *Verum*.

Nota primò ibi, *Alternatim convicia inferendo*, Ini- 2
micitias graves, ſeu capitales contrahi ex conviciis, id eſt
ex verbalibus injuriis, *l. 1. §. Contumelia, & leg. Item apud*
Labeonem, §. Ais Prætor, ff. De iniur. Dicitur enim con- 3
vicium, id eſt conventus vocum, quaſi convocium, ſe-
cundùm Joan. Andr. *hic num.* 2. & Alex. de Nævo, concor-
dat textus *in l. Licèt, ff. de arbitr.* & hic notant Bald. *num.* 5.
Butr. *num.* 2. Anchar. *in 1. notab.* Imol. *in princip.* & Joan. de
Anan. *num.* 3. quod nota pro modo articulandi.

Secundò nota ibi, *Obedire mandato*. De injuriis illatis 4
poſſe compromitti, ut hìc per Bald. *num.* 5. & Abb. *num.* 1.
Quod gloſſa prima intelligit tanquam in arbitratorem, ſeu
amicabilem compoſitorem: propterea enim cùm iſti hic
malè fuerint arbitrati, & injuſtè compoſuerit, potuit pe-
ti reductio ad arbitrium boni viri, juxta textum *in leg. Si*
ſocietatem, ff. Pro ſocio. Et ſic quamvis ubi agitur de 5
crimine criminaliter, non poſſit fieri compromiſſum in
privatum, ſecundùm ea, quæ notantur *in cap. penult. §. 1.*
de in integr. inſtit. & in l. Non diſtinguemus, §. Iulianus, ff. de 6
arbitr. tamen ſecus eſt ubi agitur de crimine civiliter, ut *hic,*
& in cap. Quintavallis infra eod. in c. Litteras, de præſumpt.
& in l. Quid ergo, §. Et compromiſſo, ff. de his qui not. infam.
ſecundùm Abbatem *hic in 2. not.* & itaut idem ait *nu.* 1. ſu- 7
per ſatisfactionem injuriæ irrogatæ poſſunt partes compo-
nendo jurare de ſtando mandato non ſolùm tertii, ſed
etiam ipſius offenſi, de quo eſt caſus *in d. c. Quintavallis*.
Vel dic iſtos fuiſſe arbitros in re ſua, cùm eſſent conſan- 8
guinei partis offenſæ, ut in text. quod non licuit tanquam
in arbitros, ut *l. penult. ff. de arbitr.* & hic notatur in gloſſ.
Addit in verb. Mandato.

Ex his habes unam differentiam, an pro injuria illata 9
criminaliter agatur, an verò civiliter.

Alia notabilis differentia eſt, quia ſi duo ſibi mutuò di-
cant verba injurioſa, & criminaliter agatur, uterque
eſt puniendus: & in hoc caſu intelligendus eſt Speculat. *in*
tit. de Accuſat. §. 1. in fin. 2. col. verſ. Quid ſi te latronem vo-
cavi. Si verò civiliter agatur, ut quia uterque agit, ut
fiat condemnatio ad pœnam parti applicandam; tunc fieri
debet mutua compenſatio, & neuter eſt puniendus, & in
hoc caſu debet intelligi Abb. *hic num. 3. ad finem*, prout eos

di-

diſtinguendo conciliat Alex. de Nævo *num.* 17. & adde In-
10 nocen. *in cap. Sicut, il ſecondo nu. 7. infrà eod.* ubi dicit nullam fieri compenſationem quando agitur de pœna fiſco applicanda, ſive ſit ſpiritualis, ſive temporalis, ſive pecuniaria; ſecus ſi pœna veniat applicanda parti, & eum ſequitur Soccin. *in regula* 46. Delicta paria mutua compenſatione tolluntur, in ſecunda fallent.

11 Tertiò nota ibi, *Sub tali confidentia præſtitiſſet*, juramentum non extendi ad ea, de quibus non fuit veriſimiliter cogitatum: ad quod quotidie conſuevit allegari hoc capitulum, & hìc notat gloſſ. in vet. *Præſcriviſſet*, Innocent. *num.* 1. Hoſtienſ. *num.* 2. Butr. *in 2. notab.* Imol. *n.* 1. Joan. de Anan. *num.* 7. & reliqui omnes, gloſſ. *in cap. Ad noſtram, l'ult. in ver. Mente per illum textum infrà eodem*, Bart. *in leg. Si quis pro eo in 8. caſu num. 15. ff. de fidejuſſor.* Bald. *in leg. 2. in 9. quæſt. Cod. de reſcind. vend.* Federic. de Sen. *conſ. 199. Quæritur an Domina num. 2. & conſ. 62. Verius videtur num.* 2. Angel. *conſ.* 172. Ludovicus *num.* 1. Cardin. *conſ. 92. Favendo pupillis col. penult. verſ. Quæ ad juramentum*, Signorol. de Homod. *conſ. 61. Quæſtio talis eſt poteſtas col. 2. verſ. Nunc veniamus, & conſ. 250. ſuper dubiis col. 5. verſ. Item non videtur*, & alibi paſſim DD. & latiùs dicetur infrà cum gloſſ. *penult.*

12 Ultimò nota ibi, *ſi juramento prius licitè facto repugnat*, juramentum de parendo mandato alicujus non eſſe obſervandum, ſi præcipiatur aliquid, quod obviet alteri juramento prius licitè præſtito, prout hìc eſt caſus ſecundùm Joan. Andr. & omnes ſupracitatos in ſummario textus.
13 Ratio eſt, quia tranſgrediens primum juramentum licitum, pejerat, & mortaliter peccat, *cap. In novo, & cap. Prædicandum 22. quæſt. 1. cap. Qui pejerare quæſt. 2. & cap.*
14 *Si vero ſuprà eodem cum multis ſimilibus*: & conſequenter ſecundùm juramentum, quod repugnat primo, eſt illicitum, cùm inducat ad peccandum; ideòque non eſt obligatorium, quia ſervari non poteſt ſine interitu ſalutis æternæ, *cap. 1. 2. & 3. & per totam 22. quæſt. 4. dict. cap. Si vero, & cap. Non eſt obligatorium, de regul. jur. lib. 6.* & quoniam non eſt præſumendum, ut generaliter jurando, quis cogitaverit, ut ſibi aliquid mandaretur contrarium ſuo priori licito juramento, *cap. Ad noſtram, l'ult. infra eodem, & cap. Si compromiſſarii, de elect. lib. 6.* Ideò juramentum hoc intelligitur ſub tali confidentia præſtitum, itaut ad honeſta reſtringatur, & ad aliquod contrarium priori licito juramento non extendatur, ut hìc in littera, *& in cap. 1. infrà eod. lib. 6.*

15 Et ex hoc à contrario ſenſu infert gloſſa ultima hìc, ut qui juravit ſtare mandato alicujus, ſi mandatum non adverſetur priori juramento, teneatur illud ſervare, quamvis imponat aliquid grave, & de quo jurans non cogitavit, nec debuit veriſimiliter cogitaſſe, cùm hoc caſu ſervari poſſit ſine periculo animæ *dict. cap. Si verò ſuprà eodem*. Verùm tamen ſi jurans enormem læſionem hinc pateretur, hæc eſſet juſta cauſa petendi relaxationem à juramento, *cap. Abbas ſup. quod met. cauſ. & cap. Innocens §. Illicitum ultra medium, verſ. Quiſquis ergo, & cætera 22. qu. 4.* & in hoc reſidet gloſſ.

16 Sed eam reprobant hìc Doctores præſertim Abbas *num.* 5. exiſtimantes hoc juramentum mero jure non obligare, nec eſſe opus relaxatione: & meritò, quia in hoc caſu deeſt voluntas ſe obligandi, quæ eſt de ratione intrinſeca juramenti. S. Bonavent. *in 3. ſent. diſt. 39. quæſt. 1. reſp. 46.* adeout lex humana nil contrarium conſenſui jurantis adhuc ſtatuerit, *cap. Quintavallis infrà eodem, leg. Vltima, Cod. de non numer. pecun. l. ult. ff. Qui ſatisdar. cogan.* Nec verè quoad Deum juramentum dici poteſt abſque jurantis conſenſu, & mente, *cap. Humanæ 22. quæſt. 5.* Covarr. *in cap. Quamvis de pact. part. 1. §. 5. nu. 1.*
17 *verſ. Huic vero authoritati*, facit quod notat Joan. Andr. *in cap. unic. num. 26. de commodat.* ubi dicit renunciationem caſuum fortuitorum non validari juramento ex defe-
18 ctu conſenſus: & eum ſequitur Abbas *loco citato*. Unde ex hujuſmodi defectu juramentum de parendo alicujus mandato non extenditur niſi ad rationabilia, & honeſta, ut *cap. final. §. 1. in 1. reſp. ſuprà de offic. Archid.* & argum. *cap. Cauſam quæ ſuprà de elect. l. Libertus, ff. de oper. libertor. cap. 2. ſuprà de arbitr. cap. Quintavallis infrà eodem*, & poſt gloſſ. 1. hìc notant Hoſtienſ. *num. 1. in verb. Mandato*, Joan. Andr. *num.* 11. Anchar. *num.* 5. & plerique alii: non enim intelligitur fieri quod lædit verecundiam, & æſtimationem, *l. Pecunia*, & ibi not. *ff. de alim. & cibar. legat. l. Si filius, ff. de condit. inſtit.* & plenè per Dyn. *in regul. Scienti, de regul. jur. lib. 6.*

Hinc deciditur quæſtio Dominicalis 36. Bart. Brixien. 19
inter tractat. comm. tom. 17. fol. 39. de Clerico, qui juravit ſtare omni mandato Epiſcopi, qui tandem præcepit Clerico, ut Beneficium, de quo controverſia erat, perpetuò renunciaret, neque ſuper hoc appellaret: in qua quæſtione Joan. Andr. *hìc num.* 12. concludit Clericum poſſe appellare non obſtante tali præcepto, prout etiam concludit Brixien. quia beneficium juris non potuit ei Epiſcopus denegare, & iniquum fuit præceptum: ideòque juramentum ad illud non extendebatur, cùm de illo jurans veriſimiliter non cogitaſſet: & ſequuntur hìc Butr. *num.* 18. Anchar. *num. 5. verſ. Facit etiam ad quæſtionem*, & Abb. *eodem num.*

Hinc etiam ſolvitur alia quæſtio, ut jurans non petere 20
reductionem ad arbitrium boni viri, ſi enormiter lædatur, non obſtante juramento, poſſit illam petere, de quo per Dyn. *in dict. regul. Scienti col. 2. verſ. Item videtur facere regula ad quæſtionem, de regul. jur. lib. 6.* & per Bart. *in l. Quidam num. 4. ff. de verbor. obligat.* Quod adeò verum 21
eſt, ut ſi compromiſero in aliquem, ut poſſit etiam enormiter lædere; & compromiſſarius omninò irrationabiliter me enormiter lædat, poſſim petere reductionem ad arbitrium boni viri; quia verba quantumcunque lata rela- 22
ta ad arbitrium tertii proferuntur ſub quadam confidentia legalitatis, & bonitatis ejus, in quem compromittitur; unde ſi per oppoſitum poſteà comperiatur, & fallatur confidentia, ad boni viri arbitrium ſunt reducenda: ita notabiliter firmat Butr. *hìc num.* 4. & poſt eum Imol. *num.* 1.

Hinc demum ſolvitur aliud dubium, ut quamvis jura- 23
mentum non obviet priori juramento, tamen ſi adverſetur ſolemni promiſſioni anteà factæ, non ſit ſervandum; quia de hoc jurans non cogitavit, nec debuit veriſimiliter cogitare, prout contra Innocentium irrefragabilibus fundamentis firmat hìc Hoſtienſ. *num. 3. verſ. Quid ſi fiat præceptum*, cùm quo tranſeunt DD. præſertim Abb. *num.* 6. reprobata diſtinctione Anton. de Butr. inter obligationes dandi, quæ obligant præcisè, & obligationes facti, quæ præcisè non obligant, ſed ad intereſſe.

In gloſſa penultima QUÆRO, qualiter juramentum 24
ſit interpretandum.

Gloſſa arguit primò, ut ſit interpretandum ſecundùm intentionem jurantis, per *cap. Humanæ aures 22. quæſt. 5.* deindè arguit contra, ut ſit interpretandum ſecundùm intentionem ſuſcipientis, per *cap. Quacunque arte, ead. cauſ. & qu.* & non ſolvit, ſed remittit ad ea, quæ notantur *in c. Ex litteris infr. de ſponſal.*

Sed Innocen. *hìc num. 1. & num. 2. verſ. Et hæc vera ſunt*, ſic diſtinguit, videlicet, aut juramentum præſtatur generaliter de parendo mandatis alicujus: & non extenditur niſi ad ea, de quibus cogitatum eſt, vel debuit meritò cogitari, ut *cap. Quintavallis infrà eodem, & cap. Ex multiplici de decimis, cap. Audita, de reſtit. ſpoliat. cap. Ne quis arbitretur 22. quæſt. 2.* nam iſta ſunt paria ſcire, & ſcire debere, ut Bald. inquit hìc poſt caſum, *verſ. Dicit Innocentius*, per 25
text. *in l. Quod te, ff. Si certum pet.* Aut juramentum fuit præ- 26
ſtitum ſpecificè, & determinatè: & tunc in conſilio animæ ſecundùm intentionem jurantis recipit interpretationem, *cap. Quanto, & cap. Ad noſtram, il ſecondo infrà eodem*. Sed in judicio recipit interpretationem ſecundùm 27
jus, *cap. Venientes infrà eodem*. Quam diſtinctionem ſequitur hìc Hoſt. *num.* 4. & Abb. *eod. num. verſ. Ex dictis Innocentii*, Bart. Cæpoll. Veronen. *in rubr. Digeſtorum, de verb. ſignific. in 7. qu. 6. qu. principales*, Joan. de Selva *in tract. de jurejur. 2. part. qu. 2.*

Sed tu adverte, quia ſecundùm membrum diſtinctionis 28
Innocentii, quod juramentum in foro animæ ſit interpretandum juxta intentionem jurantis, non procedit ita generaliter, & indiſtinctè. Obſtat enim textus *in d. c. Quacunque arte 22. q. 5.* ubi patet juramentum in foro conſcientiæ intelligendum eſſe ſecundùm intentionem ejus cui juratur. Declara igitur dictum Innocentii, ut locum habeat in eo tantùm caſu, in quo jurans dolum non adhibet: & in his terminis intelligendus eſt textus *in dict. cap. Humanæ aures*. Secus verò ſi juret artificiosè, & cum dolo, ut audientem fallat, quia tunc juramentum in foro animæ interpretandum eſt juxta ſanam intelligentiam ſuſcipientis:

& de

& de hoc doloſo juramento loquitur Iſidorus *in d.cap. Quacunque arte*. Ita in effectu diſtinguit Gratianus poſt *c. Qui peierare*, §. *Ex his omnibus 22. qu.5.* & clarè S. Thom. *in 2.2. qu.89. art.7. ad 4.* Turrecr. poſt *cap. Hoc videtur*, §. *Queritur ead. cauſ. & qu.* & alii quos retuli *in cap. Falsidicus n. 76. & ſeqq. infra de crimin. falſ.* ubi etiam latiſſimè examinavi, an ſit mortale peccatum jurare falſum ſubaudiendo aliquid in mente, quod reddat ſenſum verum *à num. 20. uſque ad 145. maxime à n.80. & n.156. uſque in fin.* & an in juramento uti liceat verbis amphibologicis, ſeu æquivocis tam in juramento, quàm extra illud *à num. 145. uſque ad nu. 156.* illuc recurre.

DE PRÆSCRIPTIONIBUS.

Innocentius Helien. & Roffen. Epiſcopis.

CAPUT XV.

Auditis & intellectis meritis cauſæ, quæ vertitur inter Vigoren. Epiſcopum & Abbatem de Heveſcam, ſuper Eccleſiis in valle de Heveſcam, quas Epiſcopus aſſerit ad ſe diœceſana lege ſpectare: Abbas autem eas eſſe ab ejus juriſdictione prorſus exemptas: & infrà. Verùm tanto tempore probantur per teſtes ab Abbatibus de Heveſcam pleno jure poſſeſſæ, ut videantur in eis Epiſcopale jus legitimè præſcripſiſſe: & infrà. Quocircà mandamus, quatenus inſpectis privilegiis The. & Of. regum, quæ Abbas ſuper præmiſſa libertate aſſerit ſe habere, ſi per illa conſtiterit, quòd vallis de Heveſcam ſit ille locus, quem Cœleſtinus prædeceſſor noſter libertati donavit, abſolvatis Abbatem ab impetitione Epiſcopi ſuper Eccleſiis memoratis, & adjudicantes illas Abbati pleno jure ſubjectas, Epiſcopo ſuper illis ſilentium imponatis. Quòd ſi Abbas in hac probatione defecerit, audiatis probationes ſuper tempore, quo infra quadraginta annos ſedes Epiſcopalis vacavit: & ſi per tantum temporis vacaſſe conſtiterit, ut illo ſubducto non ſit quadragenaria completa præſcriptio, vos in illis Eccleſiis jus Epiſcopale adjudicetis Epiſcopo, & ſuper illo perpetuum ſilentium imponatis Abbati. Si autem exceptionem hujuſmodi Epiſcopus non probaverit: quia tamen interruptionem probavit, circa proceſſionem Pentecoſtalem, in villa & Eccleſia de Mortona, & receptionem ac procurationem Archidiaconi, necnon ſolutionem denariorum ſancti Petri in valle de Heveſcam: circa cognitionem quoque cauſarum matrimonialium, & Capellani ſuſpenſionem in prædicta villa de Mortona, & interdictum Capellarum in præfata villa de Heveſcam, vos ſuper his jus Epiſcopale adjudicetis eidem: ſi tamen circa ſuſpenſionem & interdictum hujuſmodi, infra quadraginta annos interruptio facta fuit: in cæteris ei ſilentium imponentes, quæ Abbas præſcripſiſſe probatur.

SUMMARIUM.

1 *Prælatus inferior poteſt præſcribere in certis Eccleſiis totum ius Epiſcopale. Subducitur tamen de præſcriptione tempus, quo vacavit Eccleſia Cathedralis.*
Præſcriptione eximi poteſt Eccleſia à poteſtate Epiſcopi, ſi alius præſcribat ſubiectionem, alias ſecus, ibidem verſ. Nota ſecundum.
2 *Præſcriptio iuris inſtituendi inferioris Prælati, an ſit cumulativa cum Epiſcopo, an vero actus Epiſcopi interrumpant præſcriptionem inferioris, & num. ſeqq. uſque in fin.*
Ius inſtituendi in beneficiis iuriſpatronatus de iure non ſpectat ad inferiorem, ſed ad Epiſcopum, poteſt tamen præſcribi ab inferiore, ibidem.
3 *Præſcriptio, vel conſuetudo completa non collitur ſi ſemel, aut bis fiat contrarium, ſed requiritur contraria præſcriptio, vel conſuetudo.*
4 *Abbas ſi incipiat præſcribere iura Epiſcopalia contra Epiſcopum, fit interruptio ſi Epiſcopus ſaltem una vice iiſdem iuribus utatur ante completam præſcriptionem.*
Declaratur, num. 6. & ſeqq.
Poſſeſſio titulata in concurſu ubi probationes ſunt pares, an & quando prævaleat, ibid. verſ. Quoniam ſententiam.
5 *Intellectus huius capituli.*
6 *Prælatus inferior ſi ſolus inſtituerit ſpatio annorum quadraginta, præſcribit excluſo Epiſcopo.*
7 *Actus iuriſdictionis Epiſcopi etiam unicus, an & quando interrumpat præſcriptionem iuriſdictionis inferioris.*
8 *Præpoſitus Buxeti habet iuriſdictionem cumulativam cum Epiſcopo Burgi S. Domnini.*
9 *Executor litterarum Apoſtolicarum tribuens ius inſtituendi præter fines reſcripti, præbet iuſtam cauſam præſcribendi.*
10 *Iuriſdictionis Epiſcopi exercitium ita demum interrumpit actus inferioris, ſi inferior præſcribat per modum excluſionis Epiſcopi.*
11 *Præſcriptio qualificatur ab animo præſcribentis.*
12 *Plebanus ſi præſcripſerit inſtitutionem in ſuo Plebanatu, Epiſcopus non debet ſe intromittere, ſi Plebanus habuit poſſeſſionem per excluſionem Epiſcopi; aliàs eſt cumulativa poteſtas.*
13 *Iuriſdictio poteſt eſſe penes plures in ſolidum, ut penes Epiſcopum, Archidiaconum, & Archipresbyterum.*
14 *Poſſeſſio unius non interrumpit poſſeſſionem alterius in his, quæ poſſunt eſſe penes plures in ſolidum.*
15 *Nec in diverſo iure poſſidentibus.*
16 *Interruptio non fit ſine animo.*
17 *Sententiæ acquieſcit qui non appellat.*
18 *Scientia, & patientia Epiſcopi elicitur ex illius viſitationibus.*
19 *Poſſeſſio unius eſt excluſiva poſſeſſionis alterius in corporalibus, vel in actibus oppoſitis; ſecus in incorporalibus, vel non oppoſitis.*

A*uditis*. Prælatus inferior poteſt præſcribere in certis 1
Eccleſiis diœceſis totum jus Epiſcopale: Subducitur tamen de præſcriptione tempus, quo vacavit Eccleſia Cathedralis. Hoc dicit ſecundùm Abbatem Siculum, qui redarguit Joannem Andr. quod perperam ſummaverit. Vel pleniùs ſecundùm Cardinal. Inferior præſcribit jura Epiſcopalia: & ſi contra præſcribentem plura jura Epiſcopalia fit interruptio in aliquibus, in aliis fit plenè præſcriptio, & de præſcriptione ſubducitur tempus vacantis Eccleſiæ, contra quam præſcribitur. Baldus comprehendendo ſingula dicta Decretalis ſic notabiliter ſummat. De præſcriptione detrahitur temporis intervallum, quo Eccleſia vacaſſe probatur, privilegium obſcurum non valet, interruptio prodeſt in capitulis interruptis, non in aliis; & ita demum ſi præſcriptio prius completa non ſit, poteſt quis ſecundùm qualitatem probationis in uno Capitulo ſuc-

ſuccumbere , in alio obtinere : nec utile Capitulum per inutile vitiatur : & qui in uno Capitulo calumniatur non perdit jus in alio , in quo calumnia non probatur . Dividitur in tres partes . Primò ponit proceſſum , & concluſionem negotii . Secundò indeciſè narrat reſtitutionem ab utraque parte petitam , & conceſſam , ut patet in *cap. Auditis ſupra de reſtit. in integr.* Tertiò committit probationes recipiendas ſuper reſtitutione , & cauſam diffiniendam . Secunda ibi , *Verum* . Tertia ibi , *Quo circa* .

Nota ſecundùm Anton. de Butr. *num.* 3. & Joan. de Imol. *num.* 2. Eccleſiam eximi poſſe per præſcriptionem à poteſtate Epiſcopi , dummodò alius ſubjectionem præſcribat ; ſecus ſi Rector Eccleſiæ vellet ſimpliciter præſcribere libertatem , quia hoc non licet , *cap. Cùm non liceat ſupra eodem* .

2 QUÆRO , An jus inſtituendi , cùm tam Epiſcopus , quàm inferior inſtituerunt ſpatio 40. annorum , cenſeatur cumulativè præſcriptum ; an verò inſtitutiones ejus , qui jus inſtituendi habet , interrumperint præſcriptionem alterius .

Cùm ab aliquot menſibus in Sac. Congregatione Concilii actum eſſet , An Præpoſito Buxeti diœceſi Burgi S. Domnini competeret jus inſtituendi ad Canonicatus , & Eccleſias ſibi ſubjectas in vim privilegii Eugenii IV. S. Congregatio re diligenter examinata , cenſuit eidem competere jus hujuſmodi , ad Canonicatus , & Eccleſias in litteris Eugenii deſignatas : quia etſi ex diſpoſitione juris communis in beneficiis juriſpatronatus , qualia ſunt hæc , de quibus agitur , jus inſtituendi ad Prælatum Eccleſiæ , inferioris non ſpectet , ſed ad Epiſcopum , ut apud Caſſad. *dec.* 22. *num.* 3. *verſ. Et in patronali præſentatione tit. de præben.* Et per litteras Eugenii non eſſet Præpoſito attributa hujuſmodi facultas ; favebat tamen ipſi antiquiſſima quaſi poſſeſſio inſtituendi ; conſtabat enim eum inſtituiſſe ab anno 1506. uſque ad annum 1601. Atque ita S. Congregatio exiſtimavit jus inſtituendi fuiſſe illi acquiſitum præſcriptione juxta doctrinam Cardinalis in Clem. 1. *ſub num.* 11. *col.* 9. *in fin. de ſupplen. neglig. Prælat.* Gemin. *in cap.* 1. *num.* 6. 21. *diſt.* Abb. poſt alios *hic ſub num.* 6. *verſ. Ex quo not.* & Caſſad. *loco citato* . Verùm cùm Præpoſitus ab anno 1506. uſque ad annum 1558. per lapſum annorum quadraginta complevilſet præſcriptionem , nec Epiſcopus intra illud tempus ullam , quod conſtaret , inſtitutionem feciſſet , quo caſu graviſſimi Authores exiſtimant jus inſtituendi inferiori competere in privationem , & excluſionem Epiſcopi : valdè anceps fuit Sac. Congregatio . Utra opinio in hac Decretali eſſet verior , an Abbatis cenſentis id jus cumulativè præſcribi , quando uterque utitur jure inſtituendi ; an Pariſii probantis contra Prælatum , qui inſtituendi jus habet , non poſſe alium cumulativè præſcribere , eò quòd ſi idem Prælatus aliquando inſtituat , ex his actibus inſtitutionem interrumpitur alterius præſcriptio nondum completa ; ideòque de hujuſmodi articulo maturiùs cenſuit deliberandum . Itaque tum temporis S. Congregatio habuit pro Conſtanti Præpoſito competere facultatem inſtituendi quæſitam per præſcriptionem , & dubitavit tantùm , an competeret cumulativè cum Epiſcopo , qui poſt præſcriptionem Præpoſiti completum inſtituerat unà cum Præpoſito per ſpatium quadraginta annorum ; an verò privativè quoad ipſum ; atque ita tunc certum erat Præpoſito competere jus inſtituendi , incertum an competeret Epiſcopo . Sed in præſentia per contrarium res erit diffinienda ; quia certum eſt Epiſcopo competere jus inſtituendi , incertum an competat Præpoſito : nam Epiſcopus exhibet inſtitutiones quadraginta ab anno 1496. priuſquam Præpoſitus compleviſſet præſcriptionem inſtituendi , uſque ad annum
3 1613. Unde Epiſcopo competit inſtituendi facultas ob aſſiſtentiam juris communis , & continuatam quaſi poſſeſſionem inſtituendi , cui Præpoſitus non potuit præjudicium inſerre , tum quia nondum fuerat illi acquiſitum jus per præſcriptionem , tum quia actus illius nequaquam potuerunt interrumpere , aut imminuere jus Epiſcopi certum , & radicatum , ut probat textus hic *in verſ. Si autem* , *& in l. Nemo alieno* , *§. Temporalia* , juncta gloſſ. *ff. de regul. iur.* ubi patet præſcriptionem , vel conſuetudinem non completam non interrumpi , nec tolli ex eo quod ſemel , aut bis fiat contrarium , ſed requiri contrariam præſcriptionem , vel conſuetudinem . Quod tenet hic Abb. *in ult. not. nu.* 10. poſt Speculat. *hoc tit.* §. 1. *verſ. Quid ſi poſt completum* , & Joan. Andr. *in cap. fin. de conſuet.* Et quamvis Præpoſitus exhibeat inſtitutiones ſupra centum annos ; tamen quia hoc ſpatio Epiſcopus quoque inſtituit , eſt dubium an inſtitutiones Epiſcopi interruperint præſcriptionem Præpoſiti .

Quæſtio igitur eſt , utrum cùm tam Epiſcopus , quàm inferior Prælatus inſtituerint ſpatio quadraginta annorum , inferior cenſeatur præſcripſiſſe cumulativè cum Epiſcopo , quæ eſt opinio Abbatis hic . An verò nullo modo præſcripſerit , eò quòd illius præſcriptio interrupta fuerit per Inſtitutiones Epiſcopi , quæ eſt opinio Pariſii .

Reperio antiquos , & graviores Canoniſtas hic probare hanc ſecundam opinionem : nam Innoc. *ſub nu.* 4. *verſ. Poteſt etiam* , *& num.* 5. *verſ. Item fit interruptio* , ſi Abbas , inquit , incipit præſcribere contra Epiſcopum jura Epiſcopalia , fit interruptio , ſi Epiſcopus ſaltem una vice eiſdem juribus utatur ante completam præſcriptionem Abbatis . Atque hoc idem ſentit Hoſt. *col. pen. num.* 2. *in fin. verſ. Potes etiam dicere* , *& num.* 3. *verſ. Fit etiam* , Joan. Andr. *col.* 2. *num.* 5. *verſ. Et fit etiam in his ſpecialis interruptio* , Butr. *num.* 10. *verſ. Oppono quod dato* , *& ſub num.* 11. *verſ. Erit etiam* , Anchar. *ſub num.* 8. *in* 5. *oppoſit.* Jo. de Anan. *num.* 9. & Cravett. *conſ.* 134. Scripſi alìas *num.* 19.

Quorum ſententia videtur etiam infraſcriptis rationibus 4
probari : nam cùm duo ſunt in quaſi poſſeſſione alicujus actus , & uterque illam probat æqualis temporis , ſed unus probat verum titulum , & alter non ; tunc verum titulum oſtendens , obtinet Bart. *in l. Si duo in princ. num.* 4. *verſ. Sed ſi uterque* , *ff. uti poſſid.* Bald. *in l. Accuſare circa fin. Cod. de eden.* & alii omnes , ut latiùs apud Menoch. *de retinend. remed.* 3. *num.* 733. *verſ. Decimus eſt caſus* , ſed tam Epiſcopus , quàm Præpoſitus eſt in quaſi poſſeſſione inſtituendi , & uterque illam probat æqualis temporis , ſed Epiſcopus habet verum titulum à jure communi in Eccleſiis omnibus ſuæ diœceſis ex *cap. Cùm ex iniuncto , de heret.* Præpoſitus verò titulum infectum ab executore Apoſtolico , qui id jus inſtituendi reſervavit præter fines delegationis . Ergo Epiſcopus obtinere debet .

Deindè hanc opinionem videtur probare efficaciter hæc 5
Decretalis *in ver. Si autem exceptionem* ; ubi Epiſcopus interrumpit præſcriptionem exemptionis Abbatis per ſolùm exercitium quorundam actuum juriſdictionalium , nempè ſuſpenſionis , interdicti , & aliorum ſimilium ; hi enim actus cenſentur facti ab Epiſcopo , ut probat littera *in verſ. Vos ſuper his ius Epiſcopale adiudicetis eidem* . Quod autem præter exercitium Epiſcopi etiam actus prohibiturus interceſſerit , ut Abb. interpretatur , vel eſt divinare , vel redarguere Pontificem , quod diminutè locutus fuerit , ut hic perpendit Pariſ. *verſ. Pro opinione tamen* .

Neque obſtat , quòd per exercitium Epiſcopi interrumpatur quaſi poſſeſſio Præpoſiti ad effectum ne ipſi quæratur jus inſtituendi privativè , non autem ad effectum ne quæratur cumulativè . Quia ut reſpondet Pariſ. *in hoc text.* circa interruptionem non poteſt conſiderari acquiſitio cumulativa , ſed privativa tantùm ; quia in articulis interruptis totum jus fuit adjudicatum Epiſcopo ; atque ita impoſitum ſilentium inferiori Prælato .

Verùm his non obſtantibus videtur reſpondendum Præ- 6
poſitum præſcripſiſſe jus inſtituendi cumulativè cum Epiſcopo . Quod ut evidentius appareat , recenſenda ſunt verba Alex. de Nævo hic qui clariùs , quàm cæteri expoſuit gloſſam Innoc. ac ſenſum hujus textus , *& ſub num.* 25. in hac materia conſtituit tres concluſiones . Prima , inquit , ſit concluſio . *Si* ſolus præſcribens fuit uſus juriſdictione , Epiſcopus autem infra tempus præſcriptionis nullum actum juriſdictionis exercuit , videtur præſcripta juriſdictio excluſo Epiſcopo , ut ſentit Innoc. *in cap. Cum olim , de reſtit. ſpoliat.* Et hic non eſt caſus noſter . Quia Epiſcopus in hac 7
ſpecie ſæpiùs inſtituit ante completam præſcriptionem Præpoſiti . Secunda concluſio , inquit , ſi appareat ex titulo præſcribentis , quod præſcribebat juriſdictionem excluſo Epiſcopo : per ſolùm exercitium juriſdictionis factum ab Epiſcopo interrumpitur præſcriptio , etiamſi non prohibeat præſcribentem uti juriſdictione . Caſum dicit eſſe in hac Decretali : & ſufficere unicum actum ſecundùm Innoc. cum quo alii tranſeunt . Et hic ſimiliter non eſt caſus noſter , quia Præpoſitus noluit unquam præſcribere excluſo Epiſcopo , ſed ſimul cum eo tanquam juriſdictionem ti-

habens cumulativam ex privilegio Eugenii IV. ut inferiùs dicetur. Tertia concluſio, ſubdit ibi Alex. de Nævo, ſi ex titulo, vel alio modo non appareat præſcribentem præſcribere excluſo Epiſcopo, juriſdictionis uſus Epiſcopi non interrumpit præſcriptionem, quia intelligit præſcribere cu-
8 mulativè, & non excluſivè. Et hic propriè eſt caſus, de quo agitur, quia Præpoſitus ex privilegio Apoſtolico habet cum Epiſcopo juriſdictionem cumulativam, ut jam cenſuit Sac. Congregatio re diligenter examinata, ac proptereà non inſtituit, ut Epiſcopum excluderet, ſed ut jure
9 ſuo uteretur, credens id ſibi licere ob facultatem ſibi attributam ab executore litterarum Apoſtolicarum, quæ ſibi juſtam cauſam præbuit cumulativè præſcribendi, *c. Cum dilectus*, & ibi Butr. *de conſuet.* qua ratione interdum etiam inſtituit tanquam Vicarius Epiſcopi exiſtimans hanc poteſtatem ad utrumque ſimul pertinere.

Itaque nec text. hic, nec doctrina Innocent. & aliorum quicquam obſtat Præpoſito, quominus cumulativè præſcripſerit, quia procedunt quando inferior intendebat præſcribere in privatione Epiſcopi. Hunc eundem intellectum ad hanc Decretalem poſuerunt, licèt ſubobſcurius Ant. de Butr. *col. 3. verſ. Dic ergo*, quod in dubio, & Joan. de Imol. *propè fin.* ubi probant ideò hic per exercitium Epiſcopi interrumpi præſcriptionem Abbatis, quia Abbas noluit creare novum jus, id eſt cumulare juriſdictionem juriſdictioni, ſed tantùm ut juriſdictione eo reſpectu, quo Epiſcopus utebatur, ut ſic Eccleſia eximeretur ab Epiſcopo, & ſibi ſubjiceretur; idque patere, quia dicebat Eccleſiam ſibi pleno jure ſubjectam, & prorſus exemptam à
10 juriſdictione Epiſcopi. Idem apertius docuit hic Ægid. Bellam. *num.* 8. ubi ait ita demum per ſolùm exercitium Epiſcopi interrumpi præſcriptionem inferioris, ſi inferior præſcribat per modum excluſionis Epiſcopi: alias ſecus. Et infrà *ſub num.* 30. *verſ. Quod dixi*, hunc ait, eſſe intellectum gloſſæ Innocen. quia ibi hic agebat Abbas per modum excluſionis Epiſcopi cùm diceret Eccleſias à juriſdictione Epiſcopi prorſus exemptas; ac propterea illo excluſo præſcribere non potuit; quia cùm Epiſcopus per unicum actum jus, ac poſſeſſionem ſuam conſervaverit; neceſſario etiam impedivit quominus inferior privativè præſcriberet. Non enim poterat procedere præſcriptio excluſiva illius, qui priuſquam inferior præſcriptionem com-
11 pleviſſet, eoſdem actus aliquando exercuerat. Præſcriptioni autem cumulativæ non potuit eſſe locus, quia deſuit animus præſcribendi, à quo præſcriptio qualificatur, *l. fin. ff. Quemadmodum ſerv. amitt. l. ult. ff. de itin. actuque privat.* & notat hic Bellam. *num.* 32. *verſ. Ad ſecundam quæſtionem*. Quod tacitè etiam ſenſerunt hic Anchar. *num.* 6. & Joan. de Anan. *num.* 9. volentes interrumpi præſcriptionem Abbatis per ſolùm exercitium Epiſcopi, ſi Abbas plenè probaverit ſe jus Epiſcopale exercuiſſe, id eſt voluiſſe præſcribere plenam juriſdictionem, excluſo Epiſcopo.
12 Conſuluit pro eadem opinione Bald. *conſ.* 439. *nu.* 11. *verſ. De quinta quæſtione princ. vol.* 3. ubi ſic diſtinguit; Aut quis præſcribit tanquam ſub alio, aut tanquam ſuper, aut tanquam ſecus ab alio: & primo caſu, in quo propriè verſatur Præpoſitus, dicit præſcriptionem eſſe cumulativam, *& num.* 12. *Si Plebanus*, inquit, *in ſuo Plebanatu præſcripſit inſtitutionem, Epiſcopus nullo modo ſe intromittere debet, quod eſt verum ſi habuit poſſeſſionem per excluſionem Epiſcopi*. Et infrà, *Licet Plebanus habeat pro ſe conſuetudinem, non tamen Epiſcopus eſt factus exul à jure communi; & ſic ille, cui præſentabunt Patroni, inſtituet, quia eſt cumulativa poteſtas, & non abſorta*. Hæc Baldus, qui, ampliùs teſtatur ſic practicari Florentiæ inter Archiepiſcopum, & Plebanos. Præter authores ſupra relatos allegatur etiam pro Præpoſito, Abb. hìc Bald. *de præſcr.* 3. *par.* 6. *princ. in* 4. *qu. verſ. Et primo quæro*, & Covarr. *in cap. Alma mater in* 1. *par. rel.* §. 12. *ſub num.* 3. qui ſimpliciter cenſet præſcriptionem eſſe cumulativam, quando Epiſcopus quoque exercuit.

Quamobrem ex his patet hanc magis communiter approbari, quando inferior intendit ſolùm cumulativè præſcribere, ut hoc caſu, & ut eſt communior, validioribus etiam rationibus fulcitur: nam hic modus interruptionis per ſolùm exercitium Epiſcopi abſque prohibitione non numeratur inter alios modos interrumpendi præſcriptionem, nec Bart. *in l. Naturaliter, ff. de uſuc.* de eo mentionem fecit dum recenſuit dicta Innoc. *hic*, ut animadvertit Abbas, nec habenda eſt ratio Pariſii dicentis ex hoc textu induci hunc modum interruptionis: quia ſupra oſtendimus hunc textum non habere locum in eo, qui intendit tantùm cumulativè præſcribere.

Præſertim verò quia ſi eſſet vera opinio Pariſii, nunquam daretur præſcriptio cumulativa, ut Abb. perpendit, cujus tamen contrarium voluerunt gloſſ. & Doct. *in cap. Paſtoralis, de offic. Ordin.* Nec tollit obicem reſponſio Pariſii, quod dari poterit hujuſmodi præſcriptio in duobus Prælatis, quorum neuter habeat verum titulum juxta terminos *l. Si duo, ff. uti poſſid.* Quinimò DD. admittunt præſcriptionem cumulativam etiam in Prælato inferiore contra Epiſcopum, qui verum habet titulum à jure communi, ut ibi per gloſſ. & Felin. *in* 8. *limit.*

Quibus accedit, quod in his, quæ poſſunt eſſe penes 13
plures in ſolidum, ut eſt juriſdictio, quæ poteſt eſſe penes Epiſcopum, Archidiaconum, & Archipresbyterum, *cap.* 1. *&* 2. *& cap. final. de offic. Archid. & cap. fin. de offic.*
Archipresbyteri, poſſeſſio unius non interrumpit poſſeſ- 14
ſionem alterius, quia unuſquiſque actus facit, ut ſuo jure utatur, non ut poſſeſſionem alterius interturbat. Ita Ægid. *hìc num.* 31. & probat totus ferè *tit. de offic. Archid.* nam illa majori parte ſpectant ad Archidiaconum ex conſuetudi-
ne, ut *in cap. fin. eod. tit.* ſecundùm Abb. *loc. cit.* Et Bellam. 15
in cap. De quarta num. 52. *verſ. Si vero ſum in poſſeſſione ſuprà eodem*, ait in diverſo jure poſſidentibus actus unius, poſſeſſionem alterius non interrumpere: putà ſi unus poſſideat jure ordinario, alter ex privilegio, vel conſuetudine, ut hoc caſu. Ratio eſt, quia unuſquiſque intendit jus ſuum exercere, non jus alterius præripere, & interruptio non
fit ſine animo, Bald. *conſ.* 267. *In cauſa Petri, in princ. lib.* 3. 16
Quod cùm generaliter ſit verum, ſpecialiùs tamen apparet in caſu præſenti, quia Epiſcopus potius voluit approbare, quam interrumpere præſcriptionem cumulativam Præpoſiti.

Primò, quia citatus ab executore Apoſtolico in reſer- 17
vatione inſtituendi, acquievit ſententiæ poſteà latæ ad favorem Præpoſiti, cùm ab ea non appellaverit, *l. final. Cod. de ſent. quæ pro eer. quan.*

Deindè ob annuas viſitationes Epiſcoporum, ex quibus 18
elicitur eorum ſcientia, & patientia, Rota *diverſ. part.* 2. *deciſ.* 106. *num.* 8.

Tertiò, ob inſtitutiones Præpoſiti multiplicatas, & effectum ſortitas ſpatio ſupra centum annorum, Salyc. *in l. Authoritatem, verſ. Quæro de quæſtione facti, Cod. unde vi*, Rot. *diverſ. deciſ.* 28. *num.* 7. *part.* 1.

Quartò, quia Examinatores Synodales Epiſcopi diverſis temporibus ſæpiùs approbarunt Presbyteros coram Præpoſito præſentatos, ac poſteà ab ipſo inſtitutos, ut patet ex publicis inſtrumentis, ac exhibitis in faſciculo *fol.* 45. *à tergo, & in fol.* 150. *& ſeqq.*

Ac poſtremò, quia cùm Promotor fiſcalis Epiſcopi anno 1601. præcepiſſet Præpoſito ne ſe ingereret in quadam præſentatione facta prius coram eo, & poſteà coram Vicario Epiſcopi; idem Vicarius cognita præventione Præpoſiti, remiſit cauſam ad eum tanquam juriſdictionem cumulativè habentem cum Epiſcopo ex Bulla Eugeniana, & aliis privilegiis, ut ex authentica ſcriptura ſignata littera E. Atque ita elicitur ex parte Epiſcopi animus approbandi potius, quam interrumpendi præſcriptionem Præpoſiti, non ſolùm ex juris præſcriptione, ſed etiam ex actibus poſiti jus, ut dictum eſt.

Ex quibus ſublata ſunt etiam argumenta, quæ ſupra 19
in contrarium retulimus; nam quod in controverſia poſſeſſionis præferri debeat poſſeſſio Epiſcopi tanquam titulata, procedit quando poſſeſſio unius non eſt compatibilis cum poſſeſſione alterius, juxta *l. Si duo, ff. uti poſſid.* tunc enim cum una, & eadem res non poſſit à pluribus in ſolidum poſſideri, *l. Si ut certo*, §. *Duobus vehiculum, ff. comm.* Si probationes utrinque ſint pares, poſſeſſio titulata præfertur, *cap. Licet cauſam, de probat.* At ſecus eſt in his, quæ poſſunt eſſe apud plures in ſolidum, ut hoc caſu, quia tunc unuſquiſque in ſua poſſeſſione conſervatur, & eſt locus cumulativæ, ut jam probavimus.

Et eodem modo reſpondetur ad id, quod dicitur ſuam præſcriptionem Præpoſitum interrupiſſe, quia aliquando inſtituit tanquam Vicarius per doctrinam gloſſ. *in l. Cum notiſſimi*, §. *Imo, &* §. *Illud ver. Innovata circa fin. verſ. Etiam*

quæ-

quædam, Cod. de præſcript. 30. annor. & Put. *deciſ.* 188. *nu.* 6. *lib.* 2. Nam d. gloſſ. habet locum in rebus corporalibus tantùm, quæ non poſſunt à pluribus in ſolidum poſſideri, vel in actibus de directo contrariis; tunc enim actus geſtus nomine alterius propriam poſſeſſionem interrumpit; quia nimirum poſſeſſio unius eſt excluſiva poſſeſſionis alterius, juxta terminos *d. l. Si duo*. At verò in incorporalibus, & aliis non oppoſitis non eſt ita, quia cùm poſſint eſſe in ſolidum apud plures, propria quaſi poſſeſſio non excluditur per actum alieno nomine geſtum, ſicut non interrumpitur per ſolùm exercitium alterius, ut abundè diximus, atque ita declarat Put. *d. deciſ.* 188.

Cætera verò quod jus inſtituendi non poſſit acquiri præſcriptione, quod Præpoſitus non habeat titulum, nec bonam fidem, quod ejus inſtitutiones pluribus patiantur defectus, & quod illas caſſaverit ſententia arbitramentalis Ormanetti, jam plenè ſuſtulit S. Congregatio in priori deciſione hujus cauſæ: & ita reſolutum, ut dixi *in cap. Cùm Eccleſia Sutrina num. 24. ſuprà de cauſ. poſſeſſ. & proprietat.*

DE PRÆSCRIPTIONIBUS.

Idem Innocentius Epiſcopo Lucano.

CAPUT XVIII.

CUm olim, frater Epiſcope, cum Abbate & Monachis ſancti Salvatoris de Ficheto, ſuper plebe Salamazanæ, & adjacentibus capellis ipſius in noſtra præſentia litigando, inſtitutionem in eis, & alia ad jus Epiſcopale pertinentia vendicares: ad fundandam intentionem tuam jus commune principaliter allegabas, cujus auctoritate dicebas, univerſa ſpiritualia in prædictis locis, quæ ſunt in diœceſi tua conſtituta, ad te tamquam ad Diœceſanum Epiſcopum pertinere: arbitrium prætereà ſuper hoc promulgatum à Piſtorieñ. Epiſcopo, Archipresbytero, ac Primicerio Lucanis allegans. Ad elidendam autem intentionem tuam, Abbas Gregorii VII. Papæ [prædeceſſoris noſtri] privilegium exhibuit: quod prædictum arbitrium multo videbatur tempore præceſſiſſe: per quod tam Monaſterium, quàm plebs & capellæ prædictæ, videbantur libertati donatæ: & infrà. Aliorum quoque Romanorum Pontificum dictus Abbas privilegiis utebatur, poſt arbitrium promulgatum obtentis, qui libertatis privilegia ſibi concedere videbantur: & infrà. Quia prædictus Abbas ſufficienter oſtendit, Monaſterium ſuum ſuper inſtitutionibus, deſtitutionibus, & ordinationibus Plebani, & Clericorum, baptiſmo, pœnitentia in levioribus culpis, ſepultura, decimarum perceptione, ac divinis officiis celebrandis tam in plebe, quàm in capellis prædictis, in excommunicando, atque interdicendo, & etiam abſolvendo, legitima præſcriptione munitum, Abbatem ipſum ab impetitione tua, ſuper jam dictis articulis, duximus abſolvendum, ſuper illis tibi perpetuum ſilentium imponendo, ſuper aliis omnibus quæ ad jus Epiſcopale ſpectare noſcuntur, juxta tenorem arbitrii, eumdem Abbatem, quoad plebem & capellas prædictas, ſententialiter condemnantes.

SUMMARIUM.

1 *ABbas in Capellis præſcribere poteſt iura Epiſcopalia, ſed obtinet in his ſolis, quæ præſcripſit, & num.* 10.

2 *Loca adiacentia præſumuntur de iuriſdictione illius civitatis, cuius territorio magis adiacent.*

3 *Compromitti poteſt de iuribus Eccleſiæ in Clericos ipſius:*

4 *Prælatus in iuribus Eccleſiæ ſuæ poteſt eſſe arbiter, & iudex.*

5 *Epiſcopus fundat intentionem de iure communi ſuper iuriſdictione univerſali in omnibus Eccleſiis ſuæ diœceſis.*

6 *Si iuriſdictio ſpiritualis ſit; ſecus ſi temporalis.*

7 *Diœceſanus ſolus dicitur Epiſcopus.*

8 *Ordinarius dicitur quilibet habens in loco ordinariam iuriſdictionem.*

9 *Diœceſani appellatione, an & quando veniat inferior Prælatus.*

10 *Prælatus inferior poteſt præſcribere iura Epiſcopalia contra Epiſcopum, licet non ſit exemptus ex privilegio.*

11 *Præſcribere poteſt inferior Prælatus contra Epiſcopum ius inſtituendi, & deſtituendi.*

12 *Et quid inſtitutione authorizabili.*

13 *Præſcribere an poſſit inferior ius ordinandi Clericos tam per ſe ipſum, quàm per alium.*

14 *Et quid poſt Concilium Tridentinum, & num. ſeqq.*

15 *Regulares non poſſunt ſuos ſubditos ordinandos dimittere, niſi ad Epiſcopum diœceſanum.*

16 *Et quid ſi ſint nullius diœceſis.*

17 *Baptiſmus, id eſt ius tenendi in Eccleſia fontem baptiſmalem, poteſt præſcribi.*

18 *Prælatus inferior an poſſit præſcribere ius abſolvendi à caſibus Epiſcopo reſervatis.*

Proſp. Fagnan. in II. Lib. Decretal.

Et quid poſt Concilium Tridentinum, num. 21. uſque ad num. 25.

19 *Iuriſdictio baſſa facilius præſcribitur, quàm merum imperium.*

20 *Præſcribi poſſunt per inferiorem Epiſcopo omnia, quæ ſunt iuriſdictionis, & dignitatis Epiſcopalis.*

21 *Caſuum reſervatio facta ab Epiſcopo diœceſano non afficit perſonas nullius diœceſis.*

22 *Præſcriptio iuriſdictionis Epiſcopalis in certa parte diœceſis excluſo Epiſcopo includit etiam facultatem ſibi caſus reſervandi.*

23 *Caſus ſibi reſervare, an & quando poſſit inferior Prælatus, num. ſeqq.*

24 *Præſcriptio non procedit in his, quæ ſunt contra diſciplinam Eccleſiaſticam.*

25 *Sepultura, ſeu ius liberè recipiendi aliquem ad ſepulturam poteſt præſcribi.*

26 *Quarta Decimarum Epiſcopo debita præſcriptibilis eſt.*

27 *Monachus, qui præeſt Eccleſiæ ſæculari non debet ibi divina officia celebrare iuxta ritum Monaſticum, niſi hoc ius præſcripſerit.*

28 *Præſcribi poteſt ab inferiori Prælato poteſtas excommunicandi, interdicendi, & abſolvendi.*

29 *Præſcribens contra univerſaliter poſſidentem in certis articulis etiam animo acquirendi iuriſdictionem univerſalem, illam univerſaliter non acquirit, ſed tantum præſcribit, quantum exercuit.*

20 *Secus ſi nemo univerſaliter poſſidebat, quia totum præſcribit, ſi ea intentione hoc faciat.*

31 *Poſſeſſio fundi ut acquiratur, non oportet omnes glebas circumambulare.*

32 *Iuriſdictionem exercens in actu, retinet in omnibus ſi habeat conceſſionem ab eo, qui ius concedendi habet.*

33 *Præſcribens unum actum univerſalem acquirit univer-*

ſam iuriſdictionem ſi habeat cauſam univerſalem, ſeu intentionem fundatam de iure communi

34 *Præſcribens poteſtatem excommunicandi, an cenſeatur etiam præſcribere poteſtatem interdicendi, ſuſpendendi, & abſolvendi, remiſſive.*

35 *Prælatus inferior, qui nititur ſola præſcriptione, non obtinet contra Epiſcopum, niſi illam ſufficienter probet.*

36 *Archiepiſcopus Theatinus, an ſit manutenendus in poſſeſſione viſitandi loca ſubiecta Abbatiæ S. Ioannis in Venere, donec Commendatarius probaverit per rem iudicatam ſe in illa utramque iuriſdictionem exercere, & num. ſeqq. uſque in fin.*

37 *Abbatia S. Ioannis in Venere ex ſententia Rotæ eſt intra fines Theatinæ diœceſis.*

38 *Epiſcopus poteſt cauſas matrimoniales, & criminales cognoſcere, prædicandi licentias concedere, & Confeſſores approbare in locis intra ſuæ diœceſis fines exiſtentibus, donec probetur ſtatus nullius diœceſis.*

39 *Viſitationi Epiſcopi non ſubſunt loca, in quibus inferior exercet utramque iuriſdictionem, niſi idem Epiſcopus maiorem in illis auctoritatem exerceat.*

40 *Congregatio Concilii, quæſtiones facti reiicit ad iudices competentes.*

41 *Prælatus inferior ad excludendum Epiſcopum à viſitatione, an docere debeat per rem iudicatam de exercitio utriuſque iuriſdictionis in Parochos, & Parochianos.*

42 *Epiſcopus habet aſſiſtentiam iuris, & Concilii Tridentini ſuper iuriſdictione ſpirituali in omnibus Eccleſiis etiam regularibus intra fines ſuæ diœceſis, quamdiu non probentur exemptæ.*

43 *Concilium Tridentinum* cap. 11. ſeſſ. 25. de Regul. *expenditur, num. 52.*

Monaſteria in his, quæ pertinent ad animarum curam perſonarum ſæcularium, ſubſunt iuriſdictioni Epiſcopi diœceſani, ibidem.

Niſi Abbas in loco Epiſcopalem, & temporalem iuriſdictionem exerceat.

45 *Non ſufficit tamen nudum exercitium, ſed requiritur iuſtus titulus.*

46 *Prælato inferiori, an & quando danda ſit manutentio contra Epiſcopum in exercitio iuriſdictionis Epiſcopalis.*

47 *Monaſterii S. Ioannis in Venere privilegia quæ?*

48 *Iuriſdictio Epiſcopalis quibus conſtet.*

49 *Exemptio non inducitur ex ſola receptione ſub protectione Sedis Apoſtolicæ.*

50 *Prælatus inferior non poteſt iuvari ſola poſſeſſione contra Epiſcopum in interdicto retinendæ.*

51 *Poſſeſſio titulata, & quæ fomentum habet à iure, præfertur in concurſu.*

52 *Abbates allegantes utramque iuriſdictionem onerantur duriori probatione, quàm allegantes ſtatum nullius diœceſis.*

1 CVm olim. Abbas in Capellis præſcribere poteſt jura Epiſcopalia obtinet tamen in his ſolis, quæ præſcripſit. Hoc dicit. Dividitur in tres partes. In prima ponit petitionem Actoris, & ipſius jura. In ſecunda ponit jura Abbatis ibi, *Ad elidendam*. In tertia diffinit ibi, *Quia prædictus*. Et partim pro Abbate uſque ad *verſ. Super aliis*. Et abinde pro Epiſcopo.

2 Nota primò ibi, *adiacentibus*, loca adjacentia præſumi de juriſdictione illius civitatis, cujus territorio magis adjacent, arg. §. *Inſulæ inſtit. de rer. diviſ.* & hic notat Bald. *nu.* 1. Hinc eſt, ut quamvis viſitare loca nullius diœceſis, & illarum perſonas ordinare eiſque dimiſſorias ad Ordines ſuſcipiendos concedere, non ſpectet ad Epiſcopum viciniorem, ſed ad Epiſcopum intra cujus diœceſis fines eadem loca ſita ſunt ad præſcriptum *c.* 10. *ſeſſ.* 23. Concilii Tridentini: tamen ſecus ſit ſi loca ipſa ſint omninò extra fines cujuſque diœceſis; quia tunc prędicta facultas pertinet ad Epiſcopum, cujus Cathedralis Eccleſia proximior eſt ex decreto *c.* 9. *ſeſſ.* 24. Præſumuntur enim diſmembrata à territorio illius civitatis, cui magis adjacent, ut ex ſententia S. Congreg. Cardinalium ipſius Concilii Interpretum ſcripſi plenius *in cap. Nullis infrà de Paroch.*

3 Secundò nota ibi, *Archipresbytero, ac Primicerio Lucanis*, juncta ſupraſcriptione. In perſonas Eccleſię poſſe de juribus ipſius Eccleſiæ compromitti. Nam Pontifex hic arbitrium approbat, ut patet in fine capituli, & notat Jo. Andr. *n.* 4. *in ver. Lucanis*, dicens cordi tenendum, & remittit adnotata per ſe *in c. Cum inter. in ver. Subſcribimus, de re iudic.* & in Specul. *in tit. de arbitro*, §. *Sequitur*, *verſ. Sed numquid*, Abbas idem notant Butr. *n.* 6. *in* 9. *notab.* Cardin. *nu.* 1. Anchar. & Abb. ambo *in* 5. *notab.* Quod intellige dummodò compromiſſum fiat in Clericos, ut hic; aliàs ſecus, ut *in cap. Contingit ſuprà de arbitr.* ſecundùm Cardin. Non obſtat textus *in l. penult. ff. de arbitr.* quàm Joan. Andr. allegat in contrarium. Siquidem illa lex ſecundùm Abbatem nihil facit: 4
tantùm enim decidit neminem poſse in re propria eſſe arbitrum, hic verò Archipresbyter, & Primicerius non erant arbitri in re propria, ſed in juribus Eccleſiæ, ſuper quibus nedum Eccleſiæ Clerici, ſed ipſe quoque Prælatus poteſt eſſe arbiter; ut hic per eum. Et idem voluit Ant. de Butr. *in cap. Cum inter*, §. 1. *in* 1. *col. infrà tit. prox.* & Florian. *in l. Si ſocietatem*, §. *Arbitrorum in princ. ff. pro ſoc.* quos refert, & ſequitur Felin. *hic nu.* 2. *verſ. Dum dicit Abbas*. Nec mirum, quia in cauſa Eccleſiæ ſuæ Prælatus poteſt etiam eſſe judex, *c. Si quis ergo* 3. *qu.* 7. *cap. Sicut* 7. *qu.* 1. *& c. Guiliſarius* 23. *qu.* 4. & tenet gloſſ. *unica in cap. Cum veniſſent, verſ. Sic Epiſcopus Iudex eſt in cauſa Eccleſiæ ſuæ*, & ibi Abb. & DD. *ſuprà de iudic.* & notat *in c.* 1. *de pœn. lib.* 6. & hic per Butr. *num.* 12. *verſ. Inducitur ad quæſtionem.*

Tertiò nota ibi, *ad fundandam intentionem ſuam ius* 5
commune, &c. Epiſcopum de jure communi fundare intentionem ſuper juriſdictione univerſali in omnibus Eccleſiis ſuæ diœceſis, ut hic, *& in cap. Omnes Baſilicæ* 16. *quæſt.* 7. cum aliis hic allegatis in gloſſ. 1. & per Hoſt. *ante n.* 1. *in ver. In tua diœceſi*. Idem notant Cardin. *in* 1. *notab.* Butr. Anchar. & Abb. omnes *in* 3. *notab.* & latius dicam infra *num.*
42. Intellige in ſpecialibus, in quibus Epiſcopus obtinet eo 6
ipſo, quod probat Eccleſiam intra ſuæ diœceſis fines exiſtere, quamdiu non probetur exempta. Secus verò in temporalibus, in quibus ſuccumbit, niſi aliter doceat de jure ſuo. Textus eſt, in quo utrumque membrum probatur *in c. Cum venerabiles*, ubi omnes notant *infrà de relig. domib.*

Quartò nota ibi, *tanquam Diœceſanum Epiſcopum*, ap- 7
pellatione Diœceſani venire Epiſcopum tantùm, non autem Prælatum inferiorem, licèt habeat in loco ordinariam juriſdictionem. Quod tenet gloſſ. 1. in Clem. 1. *verſ. Item nota verbum Diœceſanis, de vita, & honeſt. Cleric.* & in Clemen. 1. *in ver. Diœceſanis, de inrepatr.* & Abb. *hic n.* 1. *in* 4. *no-*
tab. qui hinc colligit differentiam inter Diœceſanum, & Or- 8
dinarium: nam Diœceſanus dicitur ſolus Epiſcopus; Ordinarius verò etiam quilibet alius habens ordinariam poteſtatem in loco, ut *in cap. Ordinarii*, juncta gloſſ. *in ver. Locorum, de offic. Ordin. lib.* 6. gloſſ. in Clem. 1. *in ver. Locorum Ordinariis, de teſtam.* de quo plenè per Archidiac. *in cap. Licet Canon num.* 6. *in ver. Ordinarius, de elect. lib.* 6. Idque confirmatur etiam ex etymologia, & alluſione vocabuli: nam Ordinarius dicitur qui habet ordinariam juriſdictionem; unde hoc nomen convenit cuilibet eam juriſdictionem habenti: Diœceſanus verò dicitur, qui preeſt diœceſi, quod convenit ſoli Epiſcopo, ut *in cap. Cum Epiſcopus, de offic. Or-*
dinar. lib. 6. Fatetur tamen Abbas Diœceſani appellatione 9
comprehendi quemlibet habentem in loco ordinariam juriſdictionem ubi ſubjecta materia pariter eſt apta concernere tam Epiſcopum, quàm alium Ordinarium. Et ita ſalvat quod ſcripſit Joan. Andr. *in c. Ioannes ſuper ver. Diœceſanum, de teſtam.* Tu verò adde gloſſam in Clem. 1. §. *Volumus in ver. Diœceſanis, de foro compet.* quæ notabiliter dicit pro Diœceſanis intelligi eos, qui habent in loco Epiſcopalem juriſdictionem, vel quaſi; dummodo tamen illam habeant privativè ad Epiſcopum. Quam gloſſam ſequitur ibi Card. *n.* 2. *in* 4. *qu.* Imola *nu.* 38. Abb. *nu.* 15. & Vitalin. *n.* 4. Similis gloſſ. eſt in Clem. 1. *in ver. Proprii, de reb. Eccleſ. non alien.* quam hic ſequitur Felin. *nu.* 1. *verſ. Secundò limita*, per hoc enim inferior conſtituitur in proprio territorio, ut notat Gemin. poſt Joan. de S. Georgio *in cap.* 2. *col.* 4. *verſ. Quæro an inferiores Prælati ab Epiſcopis habeant territorium, de conſtit. lib.* 6. & dixi pleniſſimè *in cap. Significaſti, de offic. Archid.* & *in cap. Cum contingat, de foro compet.*

Quintò nota Abbatem, & ſic inferiorem Prælatum poſ- 10
ſe præſcribere jura Epiſcopalia contra Epiſcopum, ut hic eſt caſus ſecundùm Joan. Andr. & omnes in Summa: concordat text. *in cap. Audiſtis ſuprà eodem*. Et quamvis Hoſt. *hic in princip. in verb. Abbate*, dicat hoc procedere, ſi Abbas ſit exemptus ex privilegio, quia alias non poſſet præſcribere

bere jura Epiſcopalia : tamen oppoſitum determinat In-
nocent. *num.* 2. Cui conſentiunt Butr. *num.* 10. *in ult. notab.*
& Anchar. *nu.* 2. *in* 2. *not.* & Innocentii opinionem putat ve-
riorem Abbas *nu.* 4. *in* 7. *not.* & *in d. c. Auditis*, & ibi dixi.
11 Sextò nota *in verſ. Quia prædictus Abbas*, octo jura,
quæ contra Epiſcopum præſcribi poſſunt ab inferiori Præ-
lato, de quibus hìc per Hoſt. *num.* 2. *verſ. Sed hoc nota*, Joan.
Andr. *ſub num.* 4. *in ver. Oſtendit*, Butr. *num.* 10. *in* 10. *notab.*
& Abb. *in* 8. *not.*
12 Primò enim præſcribi poteſt jus inſtituendi in Eccleſiis,
& Capellis, necnon jus deſtituendi. Et quod dictum eſt de
jure inſtituendi, Abbas intelligit contra Hoſtienſem etiam
de inſtitutione authorizabili dicens hoc probari apertè in
hac Decretali, ubi ſimpliciter inſtitutio reſervatur Abbati
in plebe, & Capellis : & fuſiùs hoc proſequitur *in d. c. Audi-
tis ſuprà eod.* Tu verò hoc intellige, ut dixi *in c. Eam te nu.* 3.
ſupra de ætat. & qualit. & in cap. Cum contingat num. 31. 37.
& ſequitur de foro compet.
13 Secundò præſcribi poteſt ordinatio Clericorum, quod
duobus modis poteſt intelligi. Uno modo, ut ipſe Prælatus
præſcribat jus ordinandi Clericos per ſe ipſum. Et hoc ca-
ſu jure communi inſpecto, præſcriptio procedit tantùm quo-
ad illos ordines quos inferior poteſt conferre, ut *in c. Quo-*
14 *niam 69. diſt. & in c. Abbates, de privil. lib.* 6. Dixi jure com-
muni inſpecto, qui ex Conc. Trident. *c.* 10. *ſeſſ.* 23. Abbati-
bus, & aliis inferioribus non licet primam tonſuram, vel
minores Ordines conferre cuiquam, qui regularis ſubditus
ſibi non ſit, non obſtantibus privilegiis, præſcriptionibus,
vel conſuetudinibus etiam immemorabilibus. Unde aut
Abbas vult ordinare ſuos ſubditos regulares, & non eget
præſcriptione, cùm habeat poteſtatem eos ordinandi, ut *in
d. c. Quoniam*. Aut vult ordinare ſibi non ſubditos : & ei
obſtat Concilium, de quo dic latiùs, ut ſcripſi *in c. Cùm con-
tingat, de ætat. & qual. in c.* 1. *de ſuppl. negl. Prælat. & in c. A-
qua, de conſecr. Eccl.* Quo verò ad alios ordines, quos inferior
non poteſt conferre, abſolutum eſt etiam jure communi in-
ſpecto, non procedere præſcriptionem; quia quæ ſunt ordi-
nis Epiſcopalis nullo unquam tempore præſcribi poſſunt, *c.
Quanto*, & ibi dixi *ſuprà de conſecr. & d. c. Aqua*.
15 Alio modo ordinatio Clericorum poteſt intelligi, ut Præ-
latus jus ordinandi præſcribat non per ſeipſum, ſed per
alium, id eſt, ut poſſit ſuos ſubditos ordinandos dimitte-
re ad quem maluerit Catholicum Antiſtitem. Et de jure
communi procedit præſcriptio, ut hìc, *& in c. Veniens in-
fra eod.* ſecundùm Hoſt. & alios præallegatos. Verùm
poſt Concilium Tridentinum ſecus dicendum eſt, quia
Abbates, & alii inferiores Prælati Clericis ſæcularibus lit-
teras dimiſſorias nullatenus concedere poſſunt, ut ab aliis
ordinentur, & quamvis poſſunt illas concedere ſuis ſub-
ditis Regularibus; non poſſunt tamen eas dirigere, niſi ad
16 Epiſcopum Diœceſanum, ut *in c.* 8. *ſeſſ.* 23. Aut ſi ſint nul-
lius diœceſis, ad Epiſcopum intra cujus diœceſis fines exi-
ſtunt, ut præcipitur *in d. c.* 10. ubi derogatur præſcriptioni-
bus, & conſuetudinibus etiam immemorabilibus. Quod ſi
omninò ſint extra fines cujuſque diœceſis, ex ſententia Sac.
Congregationis Concilii, dimiſſoriæ dirigendæ ſunt ad vici-
niorem Epiſcopum, qui tanquam Sedis Apoſtolicæ Delega-
tus poteſt eos viſitare ex decreto *cap.* 9. *ſeſſ.* 4. ut dixi ſupra *in*
1. *notab.* de quo vide quod ſcripſi latiſſimè *in cap. Significaſti
ſuprà de offic. Archid.*
17 Tertiò præſcribi poteſt baptiſmus, id eſt, ut inferior Epi-
ſcopo jus habeat in Eccleſia tenendi fontem baptiſmalem.
Simile *in cap.* 2. *de Capell. Monach.*
18 Quartò præſcriptibilis eſt pœnitentia in levioribus cul-
pis. Et hinc arguit Anton. de Butr. *n.* 8. *in* 11. *notab.* ut Præ-
latus inferior non poſſit præſcribere jus pœnitentiæ injun-
gendæ quoad graviores culpas, & caſus Epiſcopo reſerva-
19 tos, de quibus *in c.* 2. *de pænit. & remiſſ. lib.* 6. Et videtur ex
mente Baldi *nu.* 2. *in ver. In levioribus culpis*, qui hinc colligit
baſſam juriſdictionem faciliùs præſcribi, quam merum im-
perium, de quo *in l. More majorum, ff. de juriſdict. omn. in-*
20 *dic. & in l. Viros, Cod. de diverſ. offic. lib.* 12. Sed oppoſitum
tenet Abbas motus ea ratione, quia omnia, quæ ſunt ju-
riſdictionis, & dignitatis Epiſcopalis, poſſunt per inferio-
rem Epiſcopo nomine ſuæ Eccleſiæ præſcribi, ut *in c. Audi-
tis ſuprà eodem*. Et ad hunc textum reſpondet propterea hìc
dictum de levioribus, quia in illis dumtaxat fuerat præſcri-
ptum; non tamen negat Abbatem potuiſſe præſcribere in
gravioribus.

Verùm hanc controverſiam ſuſtulit Concilium Triden- 21
tinum *de Sacram. Pœnit. ſeſſ.* 14. *c.* 7. *de caſ. reſer.* Unde in
hoc articulo hodie ſic diſtingue. Aut Abbas, vel alius infe- 22
rior Prælatus ex privilegio Apoſtolico, vel legitima præ-
ſcriptione habet omnimodam juriſdictionem quaſi Epiſco-
palem in certa parte diœceſis, excluſo Epiſcopo, itaut ſit
in ſtatu nullius diœceſis, ſecundùm ea, quæ ſcripſi latiſſimè
in cap. Nullus infrà de Paroch. & tunc non eget præſcriptio-
ne ad abſolvendum à caſibus Epiſcopo reſervatis, quia
reſervatio Epiſcopi non afficit ſubditos ipſius Abbatis,
cùm non ſint de ſua diœceſi, ut plenè probavi *in cap. Om-
nis infrà, de Pœnit. & remiſſ.* & Abbas ipſe quoad ſubditos
poteſt ſibi caſus reſervare, ut mox patebit. Neque hoc
caſu eſt locus decreto Concilii *in dict. cap.* 7. *de caſ. reſerv.*
quia loquitur de reſervatione, quam faciunt Epiſcopi in
diœceſibus, ut patet ibi, *Epiſcopis omnibus in ſua cuique
diœceſi*. At locus nullius neque eſt in diœceſi Epiſcopi, ut
dixit Rota *deciſ.* 207. *num.* 2. *part.* 2. *diverſ.* & fuſiùs nota-
vi *in cap. Cum contingat num.* 32. 35. & 37. *ſuprà de foro
compet.*

Et in hoc primo caſu ſalvari poteſt opinio Abbatis.
Tunc enim inferiori ſuffragari poteſt præſcriptio quoad ab-
ſolutionem à caſibus Epiſcopo reſervatis, quando præſcri-
pſit totalem juriſdictionem Epiſcopalem, vel quaſi privati-
vè ad Epiſcopum in certa parte diœceſis juxta terminos *cap.
Auditis ſuprà eod.* & notata per gloſſam in Clem. 1. §. *Vo-
lumus in ver. Diœceſanis, de foro compet.* Nam in dicta præ-
ſcriptione juriſdictionis univerſalis includitur etiam jus ſi-
bi reſervandi caſus, ut paulò infrà patebit.

Aut inferior ex privilegio, vel præſcriptione non eſt in 23
ſtatu nullius diœceſis, ſed eſt ſimpliciter exemptus, vel
præſcripſit jura Epiſcopalia in aliquibus tantùm capitibus,
ut fecerat iſte Abbas in octo capitibus, de quibus in tex-
tu. Et tunc non valet præſcriptio abſolvendi à gravio-
ribus caſibus Epiſcopo reſervatis : quia cùm inferior hoc
caſu adhuc remaneat ſubjectus Epiſcopo Diœceſano,
nec ipſe inferior poſſit quoad ſubditos caſus ſibi reſer-
vare; obſtat illi reſervatio Epiſcopi Diœceſani. Unde
ab ipſo tantùm abſolutio petenda eſt ad præſcriptum Con-
cilii Tridentini *in dict. cap.* 7. Quod multò clariùs procedit
poſt decretum S. Congregationis ſuper negotiis, & conſulta-
tionibus Epiſcoporum, & Regularium præpoſitæ editum
juſſu felicis recordationis Clementis VIII. ſuper abſolutio-
ne à caſibus reſervatis. Quod reſervatur à Stephano
Quaranta *in Summa Bullarii in ver. Caſus reſervati pag.*
162. Et in hoc caſu tenenda eſt opinio Antonii de Butrio : 24
Magnoperè enim pertinet ad diſciplinam populi Chriſtia-
ni, ut in qualibet diœceſi adſit Superior, qui poſſit gra-
viora crimina reſervare. Is autem in ſua Diœceſi non
eſt niſi Epiſcopus. Neque enim in hoc ſuffragatur infe-
riori aliqua præſcriptio; tum quia obſtat Concilium;
tum quia in his, quæ ſunt contra diſciplinam Eccleſiaſti-
cam, præſcriptio non procedit, *cap. Cum inter, de conſuet.*
Felin. *in cap. Accedentes num.* 6. *ſupra eodem*, Bald. *in tra-
ctat. de præſcript. in* 1. *par. ſextæ partis principalis num.* 7.
Unde partes Sacerdotis ſunt, cùm extra mortis articulum
nihil poſſit in caſibus reſervatis, id unum pœnitentibus
perſuadere, ut ad Superiores, & legitimos judices pro
beneficio abſolutionis accedant, ut legitur *in dict. cap.* 7.
Et hanc diſtinctionem non obſcurè probavit Sac. Congre-
gatio ejuſdem Concilii Interpres : nam conſulta, an
inferior aliquis ab Ordinario in ea parte diœceſis, quæ ju-
riſdictionis ſuæ ſubjecta eſt, poſſit ſibi reſervare aliquos ca-
ſus, quemadmodum Ordinariis licet in ſuis diœceſibus :
Die 5. Julii 1582. reſpondit poſſe; ſi tamen habeat juriſdi-
ctionem quaſi Epiſcopalem in eo loco, & nulli Diœceſano
ſubſit, nec ipſe, nec ejus ſubditi.

Quintò præſcribi poteſt ſepultura, id eſt jus recipiendi 25
aliquem ad ſepulturam liberè, ut *in c. Nimis iniqua, §.* 1. *verſ.
Et fratres infrà de exceſſ. Prælat.*

Sextò decimarum perceptio. Quod intelligi poteſt, 26
primò ut Abbas præſcripſerit quartam decimarum Epiſco-
po debitam, ut *in c. De quarta ſuprà eodem*, ſecundùm Hoſt.
& Joan. Andr. Nam in perceptione decimarum Abbas non
egebat præſcriptione cum de jure communi ſpectent ad ple-
bem, *cap. Cum contingat, de decim.* Deindè poteſt intelligi, ut
Abbas præſcripſerit decimas, ut caperet ad utilitatem ſui
Monaſterii ſecundùm Abbatem.

Septimò poteſt præſcribi jus celebrandi divina in Ec- 27

cleſiis Epiſcopo ſubjectis. Quod ſimiliter poteſt intelligi
duobus modis. Primò ut Abbas præſcripſerit facultatem
liberè celebrandi in prædictis Capellis ſecundùm Innocen.
in fin. in verb. Celebrandis. Et ſecundùm hunc intellectum
Prælatus regularis de jure communi non poteſt liberè ce-
lebrare in Eccleſiis ſæcularibus ſibi ſubjectis. Secundo
modo intelligi poteſt, ut Abbas præſcripſerit jus celebran-
di in Eccleſia ſibi ſubjecta juxta officium Monachale:
nam de jure Monachus., qui præeſt Eccleſiæ ſæculari non
debet ibi officiare juxta ritum monaſticum, arg. *cap. Illa
12. diſtin.* & notat gloſſa *unica in fine in c. De Monachis 16.
qu. 1.* Et hic intellectus magis placet Hoſtien. *num. 5. in verb.
Ac divinis officiis, & in ver. ſeqq.* Abb. *n. 5. verſ. Octavo ius
celebrandi*, ubi ait eſſe mente tenendum hoc jus eſſe præ-
ſcriptibile, & Joan. de Anan. *num. 3.*

28 Octavò, & ultimò præſcriptibilis eſt poteſtas excommu-
nicandi, interdicendi, & abſolvendi. Quod intelligunt
Doctores reſpectu Clericorum, & Eccleſiarum ſæcula-
rium; nam ſubditos ſuos poteſt Abbas de jure communi
excommunicare ſine alia præſcriptione, ut *in cap. Sicut de
Simon. & in cap. Cum in Eccleſiis, de maior. & obed.* ſecun-
dùm Abb. *num. 5. in fine*.

29 Septimò nota ibi, *Super iam dictis articulis*, necnon
ibi, *Super aliis omnibus*, ad præſcriptionem unius articuli
juris Epiſcopalis non inferri ad præſcriptionem alterius ſub
eodem genere, prout ſentit gloſſ. *fin. hic*, & notat Butr.
num. 5. in 6. notab. Calder. *conſ. 192. circa med. verſ. In
omnibus autem, aliàs 2. de præſcript.* Roman. *conſ. 368. n. 8.
verſ. Unde videmus*, Abb. *conſ. 71. Videtur num. 1. lib. 2.*
Atque ita alio exercente, & poſſidente univerſalem ju-
riſdictionem in loco, ſi alius exerceat juriſdictionem in
certis articulis, etiam animo acquirendi univerſalem ju-
riſdictionem; Per hoc tamen illam non acquirit univer-
ſaliter, ſed tantum præſcribit quantum poſſedit, & exer-
cuit. Et ita eſt hic caſus pro his, quæ notat Innocent. *in
cap. Dilectus, de Capell. Monach.* ſecundùm Abb. *hic nu. 6.*

30 Secus autem eſt ſi nemo univerſaliter poſſidebat; quia
tunc ex uno actu infertur ad præſcriptionem aliorum ejuſ-
dem generis, ut ibi Innocen. notat, quando ea intentio-
ne hoc facit, ut univerſalem juriſdictionem acquirat, ut
declarat Alexan. *conſ. 68. num. 19. verſ. Ad prædicta benè
31 facit lib. 2.* & probatur optimè *in c. 1. de relig. dom.* ubi ſi
dubitatur in cujus diœceſi ſit Baſilica conſecranda, ille
Epiſcopus conſecrabit, qui priùs in illo loco Epiſcopalia
exercebat. Ad idem textus *in l. Poſſideri in princip. ff. de
acquir. poſſeſſ.* ubi habetur ad acquirendam fundi poſſeſ-
ſionem non eſſe opus, ut quis omnes glebas circumambu-
let, ſed ſufficere quamlibet partem fundi introire, dum-
modò mente, & cogitatione hoc fiat, ut totum fundum
32 uſque ad terminum velit poſſidere. Et hæc ſit prima limi-
tatio ad concluſionem ſuperiùs propoſitam. Aliam limi-
tationem ponit Bart. *in l. 1. §. Si quis hoc interdicto num. 1.
ff. de itiner. actuque privato*, ubi in præſcribenda, inquit,
juriſdictione, probata quaſi poſſeſſione certi actus, in il-
lo tantùm actu præſcribet, non in aliis: ſecus ſi haberet
conceſſionem ab alio, qui habet jus concedendi; tunc
enim ſi uteretur juriſdictione in actu uno, retineret in
33 omnibus. Itaque ex præſcriptione unius actus infertur ad
præſcriptionem alterius ſub eodem genere, quando præſcri-
bens habet cauſam univerſalem, ſeu fundat intentionem
de jure communi, quia tunc ex præſcriptione unius actus
univerſalis acquirit univerſa juriſdictio, ſecundùm theo-
ricam Innocentii communiter approbatam *in d. c. Dilectus
in princip.* Oldrad. *conſ. 354. num. 17. verſ. Quinto opponi-
tur*, Feder. de Sen. *conſ. 130. Factum eſt tale num. 2. verſ.
Sed contra*, Bald. *conſ. 433. num. 7. lib. 3.* plenè Alexan.
34 alios cumulans *in conſ. 68. Et viſo num. 18. lib. 2.* An au-
tem præſcribens poteſtatem excommunicandi videatur
etiam præſcribere poteſtatem interdicendi, ſuſpendendi,
& abſolvendi, dic ut plenè per Abb. *hic num. 7.* & Felin. *in
cap. Auditis in princ. num. 11. ſuprà eodem*, ubi declarat do-
ctrinam Abbatis hic. Et an, & quando qui poteſt excom-
municare, poſſit abſolvere, vide per eundem Felin. *in c.
Paſtoralis, §. 1. de offic. Ordin.*

35 Ultimò nota ibi, *ſufficienter oſtendit*, non ſufficere,
ut inferior Prælatus alleget ſe legitimè præſcripſiſſe jura
Epiſcopalia ad hoc, ut obtineat contra Epiſcopum, niſi
de præſcriptione hujuſmodi plenam fecerit fidem, ut hìc,
& in cap. Cum perſona, de privileg. lib. 6. Quod ta-
men declara, ut latiùs dicam *infrà à num. 46.*

Ex facto quæſitum eſt, an Archiepiſcopus Theatinus 36
ſit manutenendus in quaſi poſſeſſione viſitandi loca ſubje-
cta Abbatiæ S. Joannis in Venere, donec Commendata-
rius per rem judicatam probaverit ſe in illa utramque ju-
riſdictionem Epiſcopalem, & temporalem in Parochos,
& Parochianos exercere.

Cùm die 4. Maji 1612. in Rota deciſum fuiſſet, Abba- 37
tiam S. Joannis in Venere, circumſcripto effectu, intra fi-
nes Theatinæ diœceſis exiſtere; ac deindè Archiepiſcopus
obtinuiſſet mandatum de manutenendo in quaſi poſſeſſio-
ne viſitandi ipſam Abbatiam, ac loca ab ea dependentia,
atque in illis ea, quæ à Concilio præſcribuntur, exercen-
di: Poſteà Sac. Congregatio Concilii ab eodem Archiepi- 38
ſcopo conſulta declaravit, donec per tres ſententias con-
formes, vel unicam, quæ in rem judicatam tranſierit di-
ctam Abbatiam, ac loca illi ſubjecta nullius diœceſis eſſe
conſtiterit, ſpectare ad Archiepiſcopum Theatinum dum-
taxat cauſas ibi matrimoniales, & criminales cognoſce-
re, licentias concionandi concedere, ac Sacerdotes ap-
probare ad confeſſiones audiendas. Sed cùm Archiepiſco-
pus vellet viſitare in vim dicti mandati de manutenendo;
oppoſitum fuit inter alia loca Abbatiæ ſubjecta extare
Caſtrum de Foſſaceca, Caſtrum de Rocca, & Villam S.
Euſanii, in quibus Commendatarii dictæ Abbatiæ exer-
cebant utramque juriſdictionem Epiſcopalem, & tempo-
ralem in Parochos, & Parochianos; ac proindè exem-
pta eſſe ab Archiepiſcopi juriſdictione, & viſitatione in
vim *cap. 11. ſeſſ. 25. de Regular.* Unde ſuper his Sac. Congre- 39
gatio conſulta reſpondit, ſi Commendatarius dictæ Ab-
batiæ in prædictis Caſtris Epiſcopalem, & temporalem
juriſdictionem exerceat, loca hujuſmodi minimè ſubeſſe
juriſdictioni, & viſitationi Archiepiſcopi, & decretum
ab ipſa Congregatione jampridem editum ad hunc caſum
non pertinere, niſi Archiepiſcopus majorem in prædicta
loca juriſdictionem exerceat. Cæterùm an verè Abbas in 40
ſupradicta loca utramque juriſdictionem, aut Archiepiſco-
pus majorem exerceat auctoritatem, non ſpectare ad ju-
dicium S. Congregationis, ſed in Rota, ubi cauſa pendet,
eſſe diſcutiendum.

Nunc itaque cùm ad excludendam Archiepiſcopi viſita- 41
tionem Commendatarius teneatur probare ſe in dicta loca
exercere utramque juriſdictionem: Quæritur à S. Con-
gregatione, an de hujuſmodi juriſdictione conſtare debeat
per tres ſententias conformes, vel unicam, quæ in rem
judicatam tranſierit, quemadmodum de ſtatu nullius diœ-
ceſis jam cenſuit S. Congregatio, itaut intereà Archiepi-
ſcopus non ſit impediendus uti ſuo mandato de manute-
nendo in quaſi poſſeſſione viſitandi: An verò ad impe-
diendam Archiepiſcopi manutentionem ſatis ſit inconti-
nenti docere de exercitio utriuſque juriſdictionis per teſtes,
ſcripturas, & alia ejuſmodi genera probationum.

Pro ſolutione ſupponendum eſt primò, Epiſcopum ha- 42
bere aſſiſtentiam juris, & Concilii Tridentini ſuper juriſdi-
ctione ſpirituali in omnibus Eccleſiis intra ſuæ diœceſis fi-
nes conſiſtentibus, ſive illæ ſæculares, ſive regulares exi-
ſtant, quamdiu non probentur exemptæ, ut de ſæculari-
bus patet hìc, *& in cap. Omnes Baſilicæ 16. q. 7. in c. Cum ve-
nerabilis, de relig. domib.* & dictum eſt ſuprà *nu. 5. in 3. notab.*
& de Monaſteriis eſt text. *in cap. Abbate*, ubi notat gloſſ. *in
ver. Epiſcoporum, & in cap. Monaſteria 18. qu. 2. in cap. Tua
nobis*, ubi id notat Dec. *num. 16. de confir. util. vel inutil. in
cap. Cum dilectus, & in cap. De Xenodochiis, de relig. domib.*
ubi Hoſt. *ſub num. 6. in ver. Per ſolicitudinem*, hìc patet,
inquit, manifeſtè quod Monaſteria, & alia loca religioſa,
& pia ad diœceſanum pertinent de jure communi, de
quo ipſe diœceſanus petens, vel agens fundat intentionem
ſuam, ut hìc patet, *& 16. qu. 5. cap. Si quis Epiſcoporum, &
qu. 3. cap. 2. & 18. qu. 2. cap. Quidam Monachorum*. Unde
ſemper dabitur ſententia pro eo, niſi privilegium, & aliud
Canonicum quid obſiſtat, *18. qu. 2. cap. Abbatibus, de præſcr.
cap. Non liceat, de Inſtit. cap. 3.* & *cap. Cum veniſſent cum
aliis per eum allegatis*; & decidit Rota *deciſ. 78. num. 1.
par. 1. diverſ.* & ſtatuitur decreto Concilii *cap. 11. ſeſſ. 25.
de Regul.* Nam ibi primò conſtituitur regula, ut Mona- 43
ſteria curata in his, quæ pertinent ad animarum curam
perſonarum ſæcularium ſubſint juriſdictioni, & viſita-
tioni Epiſcopi, in cujus diœceſi ſita ſunt. Et quamvis 44
deindè excipiantur loca, in quibus Abbates utramque
juriſ-

juriſdictionem exercent tamen, cùm Regula ſit pro Epiſcopo, exceptio pro Regularibus; Epiſcopus dicitur habere juris aſſiſtentiam, quamdiu exceptio à Regularibus concludenter probata non fuerit, ut eſt text. *in c. Cum Epiſcopus*, & ibi gloſſ. *in verb. Habere*, *de off. Ordin. lib. 6.* & tradit Bald. *in cap. 1. col. 2. de alien. judic. mutan. cau. facta*, & alii apud Dec. *in l. 1. num. 8. ff. de reg. jur.*

45 Deindè ſupponendum eſt Concilium ubi eximit à juriſdictione Epiſcopi Abbates utramque juriſdictionem exercentes, non eſſe intelligendum de his, qui nudum habent exercitium juriſdictionis abſque ullo titulo, ſed de his, qui juſte, & legitimè dictam juriſdictionem exercent: abſurdum enim eſſet, ut Concilium voluiſſet in ſua poſſeſſione manuteneri intruſos, & juriſdictionis Eccleſiæ uſurpatores, quos anathemati ſubjecit *in c. 11. ſeſſ. 22.* excluſis Epiſcopis, qui fundatam habent intentionem de jure communi, ut in præallegatis juribus. Et fuit ſæpiùs deciſum in Rota, ut *in cauſa Valentina juriſdictionis 9. Aprilis* 1590. coram Bubalo, Caputaq. *dec.* 201. *par.* 2. Seraph. *deciſ.* 1104. ubi refert ita etiam cenſuiſſe Sac. Congregationem Concilii.

46 Quibus ſuppoſitis, videtur reſpondendum Archiepiſcopum Theatinum eſſe manutenendum in ſua quaſi poſſeſſione viſitandi ejuſmodi loca, quamdiu Commendatarius non probaverit per tres ſententias conformes, vel unicam, quæ in rem judicatam tranſierit, ſe in dictis Caſtris juriſdictionem Epiſcopalem, & temporalem exercere: nam cùm decretum *d. c.* 11. non tollat, imò potius præſervet juris aſſiſtentiam, quam habent Epiſcopi in Monaſteriis ſuæ diœceſis, ut dictum eſt; inferior Prælatus non eſt conſervandus in ſua poſſeſſione, niſi in duobus caſibus. Primus eſt, ſi exhibeat privilegium, quod per ſe ſit inſufficiens ad dictam juriſdictionem exercendam. Secundus eſt, ſi dicat ſe munitum privilegio, & præſcriptione, & privilegium exhibeat, quod licèt per ſe non ſit ſufficiens; tamen juſtam cauſam præbeat præſcribendi, & de poſſeſſione fidem faciat. His enim duobus caſibus dumtaxat datur manutentio inferiori contra Epiſcopum, text. eſt ad litteram *in c. Cum perſona*, *de privileg. in 6.*

47 At verò hoc caſu nullum quidem exhibetur privilegium per ſe ſufficiens ad utramque juriſdictionem legitimè exercendam: ſi enim de tali privilegio appareret, lis eſſet finita tam in poſſeſſorio, quàm in petitorio judicio, *cap. 1. de privileg. lib. 6. & d. cap. Cum perſona*, *c. Quanto infrà eod. tit. c. Inſtitutionis 23. qu. 2. cap. Cum dilectus*, & ibi Joan. Andr. *num. 3. de relig. domib. cum multis ſimilibus*. Similiter nec exhibetur privilegium, quod præbeat juſtam cauſam exercendi Epiſcopalem, & temporalem juriſdictionem: nam in privilegiis exhibitis Alexandri III. & aliorum Pontificum ſolùm conceditur Monachis dicti Monaſterii S. Joannis in Venere, ut ea, quæ ſunt Ordinis, poſſint accipere à quo maluerint Catholico Epiſcopo; atque ut intra fines Abbatiæ nullus Epiſcopus, niſi vocatus ab Abbate Synodum celebret, aut Clericos conſtringat, cùm hanc curam ad Abbatis ſolicitudinem Sedes Apoſtolica voluerit pertinere; & Monaſterium ſub protectione dictæ Sedis ſuſcipitur. Quæ verba ita reſtricta, & limitata tantùm abeſt, ut potuerit præbere juſtam cauſam præſcribendi Epiſcopalem, & temporalem juriſdictionem, ut potius oſtendant
48 hanc juriſdictionem à Commendatariis uſurpatam fuiſſe: juriſdictio enim Epiſcopalis conſtat cognitione cauſarum criminalium matrimonialium, & aliarum civilium inſtitutione, ac deſtitutione, aliiſque pluribus, de quibus *in cap. Conquerente*, *& cap. Dilectus*, ubi gloſſ. *in ver. De lege juriſdictionis*, *de offic. Ordin.* & tamen in dictis privilegiis conceditur ad ſummum Abbati ſola Clericorum conſtrictio, ac Synodi celebratio. Et quamvis Monaſte- 49
rium recipiatur ſub Sedis Apoſtolicæ protectione hæc tamen receptio nullam exemptionem importat, ut eſt caſus *in cap. Ex parte, il ſecondo de privileg.*

Unde ſequitur, ut cùm Abbas ſit ſola præſcriptione 50
munitus, Archiepiſcopus, qui fundat intentionem de jure communi, non ſit prohibendus viſitare, donec Abbas de præſcriptione Canonica plenam fecerit fidem, juxta verba *dict. cap. Cum perſona*: Inferior enim non poteſt juvari ſola poſſeſſione, nec obtinere contra Superiorem in interdicto retinendæ, ut tradit Bart. *in l. 1. §. Hujus auctoritate interdicti ſub num. 3. verſ. Nam interdictum hoc*, *ff. uti poſſid.* & Verall. *deciſ.* 306. *num. 4. par.* 1.

Idque eo magis, quia Archiepiſcopi Theatini bis viſita- 51
runt dictam Abbatiam, ac loca eidem ſubjecta, itaut propterea res videatur ſine difficultate, cùm Archiepiſcopus præter juris aſſiſtentiam, habeat etiam actus poſſeſſorios, Rota *deciſ.* 382. *num. 4. & 5. par. 2. in recent.* Præfertur enim in concurſu poſſeſſio titulata, & quæ fomentum habet à jure, *cap. Licèt cauſam de probat.* Bart. *in l. Si duo col. 2. ff. uti poſſid.* Bald. *in l. Qui accuſare col. fin. in ult. notab. Cod. de eden.* Menoch. *de retinen. remed. 3. numer.* 733.

Præterea conſiderandum eſt Concilium non reſiſtere, imò potius aſſiſtere, ut Prælati nullius diœceſis poſſint cauſas matrimoniales, & criminales cognoſcere, ut ſæpiùs fuit reſolutum, & ſcripſi plenè *in cap. Accedentibus infrà de exceſſ. Prælator.* & tamen in hac cauſa, quia Abbas nititur ſola præſcriptione, Sac. Congregatio declaravit ejuſmodi cauſas eſſe ab Archiepiſcopo Theatino cognoſcendas, donec per rem judicatam conſtiterit dictam Abbatiam nullius diœceſis exiſtere. Ergo ſimiliter etiamſi Concilium non reſiſtat, imò potius aſſiſtat Regularibus utramque juriſdictionem exercentibus, itaut ab Epiſcopis viſitari nequeant; tamen donec per rem judicatam de exercitio ejus juriſdictionis conſtiterit, non erit Archiepiſcopus prohibendus ejuſmodi loca viſitare; cùm Abbas nullum privilegium exhibeat, quod ſaltem præbeat juſtam cauſam præſcribendi.

Rurſus conſiderandum eſt duriori probatione onerari 52
Abbates utramque juriſdictionem exercentes, quam Prælatos nullius diœceſis: his enim ſufficit probare omnimodam juriſdictionem Epiſcopalem in certa parte diœceſis excluſo Epiſcopo, ut *in cap. Audis ſuprà eodem*: hoc enim includit ſeparationem territorii, & ſtatum nullius diœceſis, juxta gloſſ. communiter receptam in Clem. 1. §. *Volumus in verb. Diœceſanis*, *de foro compet.* Dixi *in cap. Nullus infrà de Paroch. & in cap. Cum contingat ſuprà de foro compet.* At verè exercentibus utramque juriſdictionem non ſufficit probare Epiſcopalem, ſed requiritur etiam probatio temporalis juriſdictionis, itaut teneantur probare ſtatum nullius diœceſis, qui includitur in probatione Epiſcopalis juriſdictionis, ac præterea etiam exercitium juriſdictionis temporalis. Unde ſi data eſt Epiſcopo manutentio, quando Abbas non tenebatur probare, niſi ſtatum nullius diœceſis in terminis *cap. 9. ſeſſ. 24.* longè magis debet illi dari in caſu *cap. 11. ſeſſ. 25. de regul.* quando Abbas tenetur probare non ſolùm ſtatum nullius diœceſis, ſed etiam temporalis juriſdictionis exercitium.

DE SENTENTIA ET RE JUDICATA.

Gregorius.

CAPUT III.

NOn poteſt quemquam à ſacerdotali gradu (niſi juſtis ex cauſis) concors Sacerdotum ſententia ſubmovere.

S V M M A R I V M.

1 *SAcerdos ſine juſta cauſa non eſt ab Epiſcopis etiam in unam ſententiam concordantibus deponendus.*
2 *Depoſitio & degradatio Epiſcoporum, Presbyterorum, & aliorum Clericorum quem numerum Epiſcoporum requirat.*
3 *Et quid poſt Concilium Tridentinum.*
4 *Cauſæ criminales graviores contra Epiſcopos à ſolo Romano Pontifice cognoſcuntur, minores verò a Concilio Provinciali.*
5 *Character Ordinis durat etiam poſt mortem, & Clericus reſuſcitatus non eſſet iterum ordinandus.*
6 *Sententia requirit juſtitiam cauſæ, & poteſtatem judicantis.*
7. *Regulares excommunicati ob notorium delictum, an poſſint ab Epiſcopo denunciari, & num. ſeqq. uſque in fin.*
8 *Miles Hieroſolymitanus, qui Parochum publicè percuſſit, non poteſt ab Epiſcopo declarari excommunicatus, & num. 12.*
9 *Declaratoria excommunicationis an requirat citationem partis, & num. 17.*
10 *Citatio non poteſt decerni ab Epiſcopo contra exemptum.*
11 *Citatio eſt decretum interloquutorium.*
12 *Regulares Sacramenta adminiſtrantes ſine Parochorum licentia poſſunt ab Epiſcopo denunciari excommunicati.*
13 *Denunciatio, ſeu declaratio circumſcripta citatione non eſt actus juriſdictionis, & num. 15.*
14 *Sententia lata poſt appellationem eſt nulla.*
Declaratio poſt appellationem eſt valida, ibid.
16 *Exemptus notorie excommunicatus poteſt declarari ab Epiſcopo.*
18. *Excommunicationis ſententia, & declaratoria in quo differant.*
19 *Citatio requiritur in diſcuſſione cauſæ etiam publica, ob quam fertur declaratoria.*
20 *Secus ſi cauſa ſit notoria.*
21 *Citandus non eſt cui notorium eſt defenſionem non competere.*
22 *Publicum, & notorium in quo differant.*
23 *Citatio pro declaratoria ob notoriam excommunicationem contra exemptum non eſt arctatoria.*
24 *Citatio quatenus ſua putet intereſſe, poteſt fieri etiam non ſubdito.*
25 *De notorio ſatis eſt, ut conſtet etiam extraindicialiter.*

1 NOn poteſt. Joan. Andr. non ſummat, quia breve eſt. Sed per alia verba ſecundùm Abb. ſic ſummari poteſt. Sacerdos ſine juſta cauſa non eſt ab Epiſcopis etiam in una ſententiam concordantibus deponendus. Hoc dicit: & verbum, *Sacerdos*, intelligas largè pro Epiſcopo, Presbytero, & Diacono, & Subdiacono, juxta text. *in cap.*
2 *2. de cohab. Cler. & mul.* ſecundùm Hoſtienſ. *hic in princip. in verb. A ſacerdotali, & num. 3.* & Joan. Andr. *n. 1.* Quot autem Epiſcopi requirantur in depoſitione Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, vel Clerici in minoribus conſtituti plenè examinat Abb. *hic num. 4. in fin. verſ. Expediendo materiam*, ad quem recurre.
3 Verùm etſi de jure in cauſa depoſitionis, & actualis degradationis certus Epiſcoporum numerus requiratur, ut *c. Si quis cum ſeqq. 15. qu. 7. cap. Degradatio, de pæn. lib. 6.* tamen quia ſi omnes adhibere difficile eſſet, debita juris executio differretur, ſi quando autem intervenire poſſent, eorum reſidentia intermitteretur: Providè à Trident. Synod. *ſeſſ. 13. cap. 4.* ſancitum eſt, ut Epiſcopo per ſe, vel per ejus generalem Vicarium ad condemnationem, & verbalem depoſitionem, & per ſe ipſum tantùm ad actualem degradationem procedere liceat contra Clericos etiam in Presbyteratus Ordine conſtitutos, adhibitis tamen totidem Abbatibus, ſi ibi reperiantur, alioquin tot aliis perſonis in
4 dignitate Eccleſiaſtica conſtitutis: cauſæ verò criminales graviores contra Epiſcopos, quę depoſitione, aut privatione dignæ ſunt, ab ipſo tantùm Romano Pontifice ſunt cognoſcendæ, & obſervandæ, *& cap. 8. ſeſſ. 13. & cap. 5. ſeſſ. 24.* Nec Concilium Provinciale cognoſcere poteſt, niſi cauſas minores Epiſcoporum, ut *in d. c. 5. in fin.*

Nota primò ibi, *A ſacerdotali gradu*, Clericum per de- 5
poſitionem dejici à gradu ſuo, non tamen per hoc amittit characterem ſemel impreſſum in anima; quia indelebilis eſt, adeò ut etiam poſt mortem; unde Clericus ſi millies reſuſcitaretur, non eſſet iterum ordinandus, ut notat gloſſ. *in cap. 1. in verb. Nunquam 32. qu. 7.* & Abb. *hic num. 1.* & adde quod in propoſito ſcripſi *in cap. 1. nu. 52. de ſupplen. negl. Prælat.* poſt Innoc. & omnes *in cap. ult. de Sacr. non iteran.*

Secundò nota ex textu duo copulativè requiri ad validi- 6
tatem ſententiæ, ſcilicet juſtitiam cauſæ, & poteſtatem judicantis, ut hìc per Butr. *in 1. notab.* Quid autem in denunciatione, nunquid requiratur poteſtas, ſeu juriſdictio in perſonam contra quam fit denunciatio, dic ut *in qu. ſeqq.*

QUÆRO, An Regulares exempti, qui ob notorium 7
delictum in excommunicationem inciderunt poſſint ab Epiſcopo publicè denunciari excommunicati, ut ab aliis evitentur.

Cùm olim quidam Eques Hieroſolymitanus ſuum Pa- 8
rochum publicè alapa percuſſiſſet, & citatus ab Ordinario ſua privilegia oppoſuiſſet, & quamvis ipſo jure excommunicatus eſſet, cùm omnibus tamen converſaretur: re ad Congregationem Concilii delata, S. Congregatio cenſuit non poſſe Ordinarium exercere in eum ullam juriſdictionem neque excommunicando, neque declarando excommunicatum, quia ex privilegio exemptus eſt, ut *in c. 11. ſeſſ. 24.* Concilii Tridentini. Tamen ex quo ipſe ob talem percuſſionem incidit in excommunicationem, *cap. Si quis ſuadente*, poſſe Epiſcopum præcipere omnibus Parochis, & Canonicis, & aliis Sacerdotibus, ne eum admittant intra Eccleſias eidem Epiſcopo ſubjectas. Atque idem poſteà reſpondit S. Congregatio annis præteritis ab
Archiepiſcopo Salernitano conſulta. Quæ quidem decla- 9
ratio in ea parte, in qua dicit Epiſcopum non poſſe exercere ullam juriſdictionem in exemptum etiam declarando eum excommunicatum, eam habet rationem, quia hujuſmodi declaratio requirit partis citationem, gloſſ. in Clem. *præſenti in ver. Conſtiterit de cenſ.* & in Clem. *2. eod. ver. de pæn.* Felin. *in cap. Rodulphus num. 41. de reſcr.* & Cardin. *conſ. 132. num. 4.* aut certè requiritur citatio partis in diſcuſſione cauſæ, & verificatione facti, propter quod fertur declaratoria, licèt in declaratoria ipſa non requiratur, ut infe-
riùs dicetur. Citatio autem cum ſit actus juriſdictionis, 10
non poteſt decerni ab Epiſcopo contra exemptum, cujus non eſt judex competens, *cap. De illicita 24. q. 3. c. Ex parte, in verb. Auctoritate judicis citatus de reſcr.* & tradit Vant.
de nullit. tit. de nullit. ex defectu citationis n. 27. & 35. Eſt enim 11
citatio decretum interlocutorium, ut probatur *in l. cum Clericos*, ibi, *ſententiarum tuarum auctoritate pulſantur*, atque ibi tradit gloſſ. & Bald. *C. de Epiſcopis, & Cler.*

Ac prætereà ſpeciale eſt, ut Religioſi Sacramenta admi- 12
niſtrantes ſine Parochorum licentia poſſint à locorum Ordinariis denunciari excommunicati, Clem. *Religioſi, de privil.* Ergo in contrarium eſt jus commune, *l. Jus ſingulare, & l. Quod vero contra, ff. de legib.* Quod ſatis innuit in d. Clem. Joan. de Jmol. *ſub num. 3.* his verbis, *Nota benè taliter excommunicatos poſſe per Ordinarios denunciari non obſtante privilegio exemptionis*, ex quo nota argumentum à contrario, quod aliàs extra caſum iſtum Religioſus exemptus excommunicatus non poteſt denunciari excommunicatus per Ordinarium.

Verùm hæc poſſunt procedere, ſi delictum ſit ſimpliciter publicum, ut in caſu illius Equitis, qui proprio Parocho publicè alapam impegit; Nec cum eo caſu requiratur partis citatio, quæ non poteſt committi in non ſubditum, veriſſimum eſt Epiſcopum non poſſe ullam juriſdictionem exercere in exemptum etiam declarando eum excommunicatum. Et hoc modo intelligi declaratio S. Congregationis ſuperiùs relata. At verò ſi delictum ſit notorium, ut ſupponitur in dubio, tunc verius videtur Epiſcopum poſſe denunciare
exemptos excommunicatos, ut ab aliis vitentur. Ratio eſt, 13
quia denunciatio ex ſe circumſcripta citatione non eſt actus juriſdictionis. Ideòque qui non poteſt judicare, poteſt tamen declarare, ſecundùm Cardinalem in Clem. *ſi ut in [illegible] de
pænit. & remiſſ.* Felin. *hic n. 3.* Et ſimiliter quamvis ſententia 14
excommunicationis lata poſt appellationem ſit nulla, *c. Cùm contingat, de off. deleg. & c. Per tuas, de ſent. excomm.* tamen de-

denunciatio, ſive declaratio eſt valida, *cap. Paſtoralis in ſin.*
15 *de appell.* Roman.*conſ.482. prope finem, verſ.2.* Et denuncia-
tio fieri poteſt ab Ordinario etiam in cauſa, in qua juriſdi-
ctionem non habet, ut tradit Imol.in Clem.1.*num.19.de ſe-*
queſt.poſſ. & fruct. Ad idem eſt gloſſ.notabilis *in c.Si Papa in*
ver. Nemine 40. diſtinct. quæ in ultima ſolutione vult, ut
qui dicit alium poſſe actus facere, non cenſeatur alium ju-
16 dicare. Atque ex illa gloſſ. in propriis terminis bujus quæ-
ſtionis poſt Gemin. colligit Præpoſ. *num.* 12. Epiſcopum
poſſe declarare excommunicatos exemptos, qui ex facto
ſuo notorio excommunicationem incurrunt, nec per hoc
cenſeri eos judicare. Et idem tradit Guil. in Clem.*fin. in*
fin. de pænit. & remiſſ. & Gemin.*in cap. Epiſcoporum, de pri-*
vil. lib.6. verſ. Sed poſſet ſalvari, ubi ſi delictum, inquit,
exemptorum eſſet notorium, & ex tali delicto ipſo facto
incurrerent excommunicationem ex juris diſpoſitione,
tunc Ordinarii locorum poſſent illos denunciare excom-
municatos ad finem, ut per ſuos ſubditos evitentur; nec
poteſt dici, quod tunc imponant eis pœnam, quia illa eſt à
jure inducta, nec denunciatio aliquid addit. Ad boc bonus
text. *in l.Haredes palam, §. Quod vero*, ibi, *nihil enim nunc*
dat, ſed datum ſignificat, ff.de teſtam. cum ſimilibus, ut ſcri-
pſi *in cap.Quoniam à num. 15.ſupra de conſtit. & ſeqq.in d.c.*
Epiſcoporum, Franc. *verſ.Si tamen ex delicto*, Marian. Soc-
cin. *in cap. Accepimus tt. col. verſ. Secundum Lapum de pri-*
vil. & Felin. *bic num.* 3. qui dicit de hoc eſſe textum valdè
apertum in d.Clem.1. *poſt princ.de privil.* ibi, *locorum Ordi-*
narii excommunicatos faciant publicè denunciari.
17 Nec obſtat boc caſu, quod dictum eſt ſupra de citatio-
ne, quæ non poteſt decerni in non ſubditum: nam reſ-
pondetur in declaratione excommunicationis à jure infli-
ctæ non requiri citationem, ſecundùm opinionem, quæ
veriſſima eſt, & pro qua conſuluit Roman. *conſ.482. à n.5.*
uſque in finem.
18 Prima ratio eſt ſecundùm eum, quia qui excommuni-
catus eſt, per declarationem ampliùs non ligatur, cùm à
principio ligatus fuerit, ſed ſolùm declaratur, ut ab aliis
evitetur. Unde ex declaratione non infertur pœna graviſ-
ſima, quæ infertur ex ſententia excommunicationis; ideò-
que tanta ſolemnitas non exigitur, per text. *in d. c. Paſtora-*
lis, §. Verum ad fin. de appell.
Secunda ratio eſt, quia jura in favorem animæ perſonæ
excommunicati, majorem, ut Romanus ait, acceleratio-
nem, & minorem ſolemnitatem exigunt in declaratione
excommunicationis, quam in ipſa excommunicatione
inferenda, ad hoc ut declaratus excommunicatus poſt-
quam ex notitia excommunicationis ex declaratione inſur-
gente videt ſe vitari, dum cupit hominum habere com-
mercium, feſtinet citius reconciliari ei, qui eſt, & per
hoc redeat ad ſalutem, quæ ſunt verba textus *in cap. Si ini-*
micus 93. diſt. & in cap. 1. de except. lib.6.
Ac demum, quia etſi in diſcuſſione cauſę, propter quam 19
quis dicitur in excommunicationem incidiſſe, citatio re-
quiratur ſecundùm gloſſ. initio citatas, quas quidem non
intelligentes aliter allegant, ut dicit *in eod. conſ.*Roman.*n.6.*
tamen in declaratione, quod quis inciderit in excommuni-
cationem propter aliquid illicitum commiſſum, citatio,
aut monitio non requiritur ſecundùm Romanum ibidem,
qui de hoc dicit eſſe textum ſingularem *in cap. Irreprehenſi-*
bilis, ubi Abb. not. *de appell.* Quamvis autem, ut dictum 20
eſt in diſcuſſione facti, propter quod quis pœnam incurrit,
requiratur citatio, ut in caſu dicti Equitis, in quo deli-
ctum erat ſimpliciter publicum: hoc tamen non habet lo-
cum, ſi factum ipſum ſit notorium, ut in dubio ſupponi-
mus. Ita tradit Gemin. & Franc. *in d.c. Epiſcoporum, de*
privileg. lib. 6. Neque enim eſt citandus, cui notorium eſt 21
defenſionem non competere, Alex. *conſ.6. col. fin. lib.* 3. ubi
teſtatur de communi opinione, & alii relati à Vant.*de nullit.*
tit. de nullit.ex defect.cit. num. 20. Et hanc diſtinctionem in- 22
ter publicum, & notorium in hac materia denunciationis
ponit expreſsè Vital.in d.Clem.1. *num.51.de privil.*
Poſſet etiam reſpondere ſecundùm Felin. poſt Abb. *bic d.* 23
num. 3. verſ. Imo vult, ibi Abb. Ordinarium poſſe hoc
caſu decernere citationem etiam contra exemptum: nam
cùm jura velint, ut ad ejuſmodi denunciationem pars cite-
tur, concesso conſequenti, videtur etiam conceſſum an-
tecedens, *c. Præterea de off.Deleg.* Neque hoc modo ſecun-
dùm Felin. dicitur violari exemptio, quia talis citatio non
eſt arctatoria, ſed ſimilis illi, quę habet clauſulam, *ſi tua pu-*
tas intereſſe, quę non arctat nolentem compatere, & poteſt 24
fieri etiam non ſubdito, Bart. *in l.Teſtamenta col.2. Cod. de*
teſtam. Felin.*in cap.Eccleſia S.Mariæ ad fin.1. qu de conſtit.*
Ac denique ſatis erit, ut de facto notorio conſtet Epiſco- 25
po per extrajudicialem informationem, de qua *in cap. Cùm*
contingat, de reſcript. ut poſt Abb. tradit Felin.*bic eod. nu.* 3.
verſ. Vel poterit ſibi conſtare.

DE SENTENTIA ET RE JUDICATA.

Innocentius III. Archidiacono, & Sacriſtæ Magaloneñ.

CAPUT XII.

CUm olim Magaloñ. Epiſcopus P. de Caſtro novo ad vacantem Archidiaconatum ejuſdem Eccleſiæ nominaſſet, J. præpoſito, vt nullus ibi (niſi prius duplici ſibi voce conceſſa) inſtitueretur per appellationem interpoſitam inhibente, Epiſcopus dictum P. de Archidiaconatu per annulum inveſtivit. Præpoſitus verò alium ad eumdem Archidiaconatum nominare præſumpſit. Tandem C. prædeceſſor noſter, quod factum fuerat ab utraque parte caſſavit: pronuntians quòd aliquibus ſcriberet, ut tam Epiſcopum, quàm perſonas ad ordinandum concorditer Archidiaconatum monerent; & eorum fortè monitis non admiſſis, hoc ipſi exequi non differrent: poſt hæc verò dictus prædeceſſor noſter G. qui nondum ad Diaconatus erat promotus officium, præter conſcientiam procuratoris Epiſcopi, apud Sedem Apoſtolicam tunc morantis, ipſum Archidiaconatum contra pronuntiationem ſuam contulit, ſicut credimus circumventus. Nos igitur inhærentes veſtigiis prædeceſſorum noſtrorum dicentium, ſententiam Romanæ Sedis, cùm aliquid fuerit ſubreptum, poſſe in melius commutari: quod de prędicto G. factum eſt, non obſtante donatione, quam ab eodem Epiſcopo in eluſionem donationis Apoſtolicæ nuper dicitur recepiſſe, In irritum revocamus, & ei licèt abſenti, cùm de ſubreptione liquidò conſtet, ſuper dicto Archidiaconatu perpetuum ſilentium imponentes, præcipiendo mandamus, quatenus ſæpedictum Archidiaconatum (plena omnium veſtrum qui præſentes fuerint in Eccleſia interveniente concordia) ordinare curetis.

SUMMARIUM.

1 *SUbreptitia dicitur collatio, & non tenet, ſi Papa contra pronunciationem ſuam confert beneficium hoc tacito.*
2 *Papa ſi veniat contra factum proprium concedendo alicui officium, vel beneficium a ſe prius alteri conceſſum, præſumitur circumventus, & ſecunda conceſſio non valet, & num.11.*
Et hac eſt præſumptio iuris, & de iure, qua non admittit probationem in contrarium, num.17.
Etiamſi Papa diſponat motu proprio, num.21.

Et per viam declarationis, num. 15.

3 *Iudicia ſua non præſumitur quis velle impugnare.*

4 *Variatio & inconſtantia reprobatur maxime in perſonis Eccleſiaſticis.*

*Et præcipue in Papa, num.*6.

5 *Epiſcopus ſi mandet uni beneficium conferri, non poteſt variare etiam re integra.*

7 *In Principe tanquam iuſtitiæ fonte debet eſſe conſtans, & perpetua voluntas.*

8 *Cœleſtinus Papa de manè conferebat gratiam, & de ſero auferebat, & alteri conferebat.*

9 *Mutationes, quæ ſine rationabili cauſa fiunt in officiis, & beneficiis Eccleſiaſticis, ſunt contra dignitatem Apoſtolicam.*

10 *Gratia ſecunda nunquam præſumitur præiudicare primæ alteri conceſſæ.*

11 *Et potius præſumitur circumventio, quàm variatio.*

*Et probatio in contrarium non admittitur, num.*17.

*Etiam in gratia motu proprio, num.*21.

12 *Principis actus debent eſſe ſtabiles, & perpetuo manſuri.*

13 *Gratia ſecunda etiamſi videatur revocatoria primæ, tamen ſi de mente Papæ non appareat clare, nunquam præſumitur revocatio.*

14 *In dominio potior habetur, cui res primo tradita eſt, licèt alius in titulo prævenerit.*

Sed hoc non procedit in Clericis, ibid.

15 *Declaratio Apoſtolica alicuius conceſſionis, ſi non conveniat actui declarato, habendus eſt Pontifex pro circumvento.*

16 *Declaratio Papæ iniqua eſt ipſo iure nulla, & tribuenda circumventioni, vel importunitati, aut errori.*

18 Credimus, *verbum exponitur, id eſt,* ſcimus.

19 *Princeps quando revocat ſuam conceſſionem præſumitur circumventus, & contrarium probari non poteſt.*

20 *Et an hoc procedat in actibus de proximo geſtis.*

22 *Motus proprius non firmat gratiam contra præſumptam mentem concedentis.*

23 *Maximè in præiudicium tertii, & num.* 40.

24 *Citatio in impetratione gratiæ tertio præiudicialis non requiritur.*

Dummodo Princeps procedat de plenitudine poteſtatis, num. 31.

*Et adverſarius non ſit præſens in Curia, num.*32.

*Declaratur, num.*33.

25 *Vbi privilegium conceditur non eſt de more, nec de iure, ut aliquis citetur.*

26 *Princeps ſicut ſolus legem condit, ita ſolus privilegium concedit nullo citato.*

27 *Diſpenſationes, & privilegia conceduntur nemine citato.*

28 *Citatio generalis in litteris præiudicialibus non ſufficit, quando adverſarius eſt præſens in Curia, ſed procurator citandus eſt ad hoſpitium.*

29 *Procedit in litteris iuſtitiæ, non autem in litteris gratiæ.*

30 *Citatio quamvis non requiratur in impetratione gratiæ tertio præiudicialis, tamen ius illi quæſitum non auffertur.*

34 *Stylus Curiæ, quoad citationem in impetrationibus litterarum eſt ſervandus.*

35 *Citatio quamvis non requiratur in impetratione gratiæ præiudicialis, requiritur tamen in proceſſu ad ulteriora; etiamſi citatio per Principem fuerit remiſſa, numer.* 36.

36 *Spoliatus auctoritate propria, & in vim clauſulæ motu proprio poteſt agere remedio reſtitutorio contra talem ſpoliatorem.*

37 *Motus proprius Principis facere non poteſt, ut quis minus legitime excludatur à poſſeſſione.*

38 *Citatio eſt de iure divino, & naturali, ideò per Principem tolli non poteſt, & num.* 47.

39 *Si Papa det alicui facultatem capiendi poſſeſſionem propria auctoritate, hoc intelligitur niſi poſſeſſio ſit plena.*

41 *Clauſula,* amoto quolibet detentore, *intelligitur iuris ordine ſervato.*

42 *Citatio requiritur etiam in notoriis, niſi conſtet reo nullam defenſionem competere.*

43 *Notorium licet non conſtet iudici, tametſi verè ſit tale, ſententia irrevocabiliter tenet, ſed iudex peccat.*

44 *Sententia non eſt revocanda ſi ex poſt facto conſtat iudici factum eſſe notorium, & abſenti nullam defenſionem competere.*

45 *Citatio requiritur quantumcunque factum ſit notorium, ubi pœna corporalis debet infligi.*

46 *Notorii dicuntur multi qui non ſunt, & ideo tutius eſt nullum quantumcunque notorium fore damnandum ſine citatione.*

47 *Super notorio poteſt procedi in abſentia partis cognoſcendo, ſed non exequendo.*

C*Um olim*. Si Papa contra pronunciationem ſuam 1
confert beneficium, hoc tacito, ſubreptitia dicitur
collatio, & non tenet. Hoc dicit Abb. Antiq. Jo. Andr.
Bald. Collect. Bellam. Butr. Card. Anchar. Abb. Sicul. Jo.
de Anan. Guidop. & Alex. de Nævo.
In textu ibi, *contra pronunciationem ſuam ſicut credi-* 2
mus circumventus. Nota ſingulariter hanc litteram, &
nunquam obliviſcaris, quod ſi Papa veniat contra factum
proprium concedendo alicui officium, vel beneficium ſuper
quo prius ordinationem fecerat in favorem alterius præſu-
mitur circumventus, & ſecunda conceſſio non tenet, & ita
hìc eſſe caſum expreſſiſſimum dicit Ludovicus Rom. *conſ.*
298. *Circa præmiſſam num.* 1. *verſ. Secundo eadem concluſio*,
quem ſecuti ſunt Ruin. *conſ.*98. *Quia per privilegium nu.* 22.
*vol.*4. Dec. *conſ.*588. *Viſo puncto num.* 18. Ferrett. *conſ.*6. *Fa-*
*ctum tale eſt alias num.*4.
Rationem reddit Gemin. *in conſ.*36. incipien. *Quæ colla-* 3
tio num. 5. quia non præſumitur quis velle ſua judicia impu-
gnare: notaretur enim de variatione, inconſtantia, & 4
illuſione, quę reprobatur à jure, maximè in omnibus Ec-
cleſiaſticis, Clem. *Cum illuſio, de renunc.* Cardin. *conſ.* 136.
Factum ſic ſe habet vacantibus num. 16. Ideòque Epiſcopus, 5
qui mandavit uni beneficium conferri non poteſt variare
etiam re integra, ut dixit Rota *dec.*1. *num.*1. *de præben. & dec.*
27. *de conceſſ. præben. in antiq.* Felin. *hic num.*5. *col.*4. *circa med.*
verſ. Et dixit Rota. Præcipuè autem variatio, & incon- 6
ſtantia reprobatur in Papa, ut per Gemin. *ubi ſuprà*. Nam ut 7
eleganter inquit Bald. *conſ.* 327. incip. *In die enim in* 1. *vol.*
num. 4. [In Principe tanquam juſtitiæ fonte debet eſſe
conſtans, & perpetua voluntas, & convenit ei illud ver-
bum, *ſemel locutus eſt Deus*: & iterùm, *Quod ſcripſi ſcri-*
pſi. Unde Princeps debet unum calamum, & unam lin-
guam, & non plures linguas habere, quia ſcriptum eſt, *quæ*
procedunt de labiis meis, non faciam irrita: & ideò debet eſ-
ſe immobilis ſicut lapis angularis, & ſicut polus in cœlo.]
Hæc Bald. & loquitur de Papa Cœleſtino, ut patet *n.*3. *verſ.* 8
Item Cœleſtinus, ſicut de alio Cœleſtino loquitur hæc De-
cretalis. Et in eundem invehit ipſemet Bald. *in cap.*1. *nu.*1.
de natur. feud. quod de manè conferebat gratiam, & de
ſerò auferebat, & alteri conferebat. Cujus dictum refert 9
Andreas Barbatia *conſ.*1. *num.*1. *vol.*1. Porrò, ut inquit Car-
din. *conſ.*142. *Punctus S.D.N. num.* 5. Summa eſt viliſicatio
dignitatis Apoſtolicæ, & ſtatus Eccleſiaſtici, ut ex nulla ra-
tionabili cauſa fiant mutationes in officiis, & beneficiis
Eccleſiaſticis, *cap. Querelam de iurepatr.* Et ideò gra- 10
tia ſecunda nunquam præſumitur præjudicare primæ alteri
conceſſæ. Et potiùs præſumitur circumventio, quam va-
riatio per iſtum text. Sed & Gemin. *d. conſ.* 36. *num.* 2. Non 11
præſumitur, inquit, quod D. Papa ita de facili revocet ea,
quæ fecit; imò diſpoſitio facta per eum contra ea quæ fe-
cit, cenſetur ſubreptitia, & non valet, quia præſumitur
circumventus contra ea, quæ leguntur, & notantur *in cap.*
Ex parte, il primo de offic. Deleg. & in hoc cap. Similiter Ro-
ta *deciſ.*33. *col. penult. num.* 18. *de præben. in antiq.* dicit actus 12
Principis debere eſſe ſtabiles, & perpetuò manſuros, ut *in c.*
Decet, de reg. iur. in 6. adeò ut etiamſi ſecunda gratia videre- 13
tur revocatoria primæ, tamen ſi de mente Papæ non appa-
ret clarè, nunquam præſumatur revocatio. Quinimò Ho- 14
ſtienſ. *in cap. Continebatur num.* 1. *in verb. Robur firmum de*
iis, quæ fiunt à Prælat. ſine conſenſ. capituli. In tantum dixit
varietatem eſſe exercendam in perſonis Eccleſiaſticis, ut pu-
taverit diſpoſitionem, *l. Quoties, C. de rei vendicat.* quia cau-
tum eſt, ut in dominio is potior habeatur, cui res primo tra-
dita eſt, licèt alius in titulo prævenerit, non vendicet ſibi
lo-

locum quando diverſæ conceſſiones fiunt ab Eccleſia, ſeu
Eccleſiaſtica perſona, ut conſentiunt Rom. *d.conſ.298.Circa*
præmiſſam n.2. verſ.Ultimo videtur,& conſ.70.Viſis themate
col 3.num.3.verſ.Vel ſecundo, in Clem.1. *num.1.de renunc.* &
15 Felin.*hic d.n.5. verſ. Et in tantum*, qui in hanc rem de more
plura congerit, *& verſ. Et adduci poteſt*, notabiliter ad hoc
ponderat hunc text. quod ſi Papa declaret in aliqua conceſ-
ſione qualis fuerit ſua intentio, prout quotidie facit, ſi talis
declaratio non conſonet verbis actus declarati, habendus
eſt Pontifex pro circumvento, cùm tollat jus alteri quæſi-
tum. Allegat Bellam. *deciſ. 724. etiam extra Rotam col. 6.*
16 *verſ. Sexta ratio*, qui dicit declarationem Papæ iniquam
eſſe ipſo jure nullam, & tribuendam circumventioni, vel
importunitati, aut errori.
17 Amplia concluſionem ſuperiùs firmatam dupliciter. Pri-
mò ſcilicet, ut hujuſmodi præſumptio circumventionis po-
tiùs, quam variationis in Summo Pontifice ſit præſumptio
juris,& de jure non admittens probationem in contrarium,
ita ſingulariter voluit hic Innocent.*in princ.in verb.Circum-*
ventus, dicens, *Hoc ita violenter præſumimus, quod in contra-*
rium probationem non admittimus. Quem totidem verbis
ſequuntur Hoſt.*n.5.* Joan.Andr.*hic n.4.* Bellam. *n.2.* Alex.de
18 Nævo *n.22.* & Cardin. *n.9. verſ. Et dicit Innocent.* ſubdens
non obſtare, quod Papa hic dicat, *ſicut credimus*: nam ver-
bum *credimus*, exponitur, id eſt *ſcimus*, prout etiam expo-
nunt Hoſt. *num.5.* Bellam.*num.2.* & plerique alii. Idem vo-
19 luit Bald. *in præalleg.conſ.327.num.4. vol.1.* ubi dicit Princi-
pem fingi circumventum quando revocat ſuam conceſſio-
nem, adeo ut contrarium probari non poſſit, quaſi hæc ſit
præſumptio juris, & de jure, quæ probationem in contra-
rium non admittit: & ita ſecundum eum ampliatur hæc
Decretalis, quod ſecunda conceſſio contraria primæ non
valeat, allegat bonum text. *in l.Prædia, C. de locat.civil.lib.*
11. & illud conſilium, ferè ad literam tranſcribunt, & ſequ-
untur Dec. *conſ.193.pro tenui facultate n.9.& conſ.580. Quæ-*
ritur an petitio n.4. in fin. verſ. Et hoc idem comprobatur,& d.
conſ.588. Viſo puncto num.19. & in l.Nemo poteſt mutare,n.3.
ff.de reg.iur. Ferret.*d.conſ.6. Factum tale eſt aliàs, n.4.* Goz-
zad.*conſ.63.n.19.* Ruin. *conſ.98. Quia per privilegium n.22.*
dicens ita tenere Innocen. & omnes hic. Quod etiam aſſe-
20 rit Felin. *hic n.5. col.5. verſ. Amplia iſta*. Et quamvis eos
intelligat in actibus ex intervallo geſtis, non autem de pro-
ximo, & putet eos ita ſentire; tamen hæc limitatio non
colligitur ex Innocent. vel aliis proximè citatis, quia tan-
tum dicunt in hoc puncto præciſa verba, quæ ſupra retuli,
& nihil præterea.
21 Amplia ſecundo etiamſi Princeps diſponat motu proprio,
quia nihilominus præſumitur circumventus,& contrarium
22 probari non poteſt. Et in conceſſione motus proprii lo-
quuntur Bald.Dec.Ruin.& Ferret.*loc.cit.*prout etiam loqui-
tur Cardin. *d.conſ.136.* ut patet in themate, & hìc tenent
Abb. *n.5.verſ. Amplia ſecundo*, & Alex.de Nevo *n.23.* red-
dentes rationem, quia motus proprius non firmat gratiam
contra præſumptam mentem concedentis, ut notat Joan.
Andr. *in c. Si motu proprio, de præben. lib.6.* & Joan.Cald. *in*
c.Cum dilectus, de iurepatr. & pluries firmavit Rota, ut dixi
in cap. Cauſam quæ, n.18. & ſeqq. ſupra de reſcript. Quod
23 maximè procedit ubi ſecunda diſpoſitione tendit in præju-
dicium alterius. Princeps enim non præſumitur velle ter-
tio præjudicare, *l.2. §. Si quis à Principe, ff. Ne quid in loc.*
pub.& in cap. Super eo, de off. deleg. cum pluribus concor-
dantiis, quas dedi *in d. cap. Cauſam quæ, n.11. & ſeqq.* poſt
Bolognett. *conſ.2. n.37. 38. & 39.* multò autem fortiùs hæc
locum habent ſtante Regula Cancellariæ de non tollendo
jus quæſitum,ut ibi dixi *num.35.* & fuſiùs *in cap. Cæterum, à*
n.18. de reſcript.
24 In gloſſ. Circumventus: nota ſecundùm Bald.*hic num.3.*
in impetratione gratiæ nullum eſſe citandum, quia eſt quæ-
dam donatio: Item non eſt actus, qui debeat expediri in
contradictorio judicio argum. illius notab. gloſſ. quæ eſt *in*
l.3. §. pen. in verb. Pro tribunali, ff. de bon.poſſeſſ. unde quan-
do proceditur ad collationem, nemo eſt citandus *cap. Licèt*
Epiſcopus de præbend. lib.6. & cum Bald. conſentiunt hìc
Abb. *num. 16.* Joan.de Anan. *circa fin. verſ. Nota ſecundum*
25 Hoſt.Alex. de Nævo *n.5.*& Felin.*n.6.*Et idem Bald.*in l. Nam*
ita Divus col.1.n.2. ff. de adoption. ubi ait: Quando privi-
legium conceditur, non eſſe de more, nec de jure, quod
aliquis citetur, quia eſt donum Superioris, allegat *l. Liber-*
26 *tus, ff. de in ius vocand.& in cap. Eum qui de præb.lib.6.* Sicut
enim ſolus Princeps legem condit, ita ſolus privilegia con-
cedit nullo citato, ut idem dixit *in l. fin. C. quib. res iud. non*
obſt. Item actus privilegiandi eſt ſupremæ poteſtatis, quam
alterius præſentis contradictio non impediret, ut per eun-
dem Bald. *in l.fin. ad fin. verſ. Extra oppo. C. de fruct. & lit.*
expenſ. Ideòque diſpenſationes, & privilegia concedun- 27
tur nemine vocato, ut dicit Innocen. *in cap. Albericus,*
propè fin. de teſtib. & poſt eum Archidiac. *in cap. Con-*
tra morem poſt princ.100. diſtinct. Butr. *in cap. Debitores,*
col. penult. num.7. verſ. Secus ſi iuramentum, de iureiur.
Imol. *in cap. Cum dilectæ, num.28. verſ. Sed quia de confir.*
util. vel inutil. Milis *in repert. verb. Citatio non requiri-*
tur, quos refert, & ſequitur hic Felin. alios cumulans *num.6.*
& quamvis Hoſtien. *hic num.4.* dicat literas præjudiciales 28
non debere tranſire ſine audientia; & quãdo adverſarius eſt
præſens in Curia citationem generalem non ſufficere, ſed
procuratorem citandum eſſe ad hoſpitium, & ita Curiam
ſervare: tamen hic ſtylus Curiæ procedit in literis juſtitiæ 29
duntaxat, non autem in literis gratiæ, ut declarat Gaſp. de
Cald.hìc, & poſt eum Abb. *n.16. verſ.Sed de iure puto*, Joan.
de Anan.*circa fin.verſ.nota ſecundum*,Hoſt.Guidopap.*num.2.*
verſ Ibi debuit requiri,& Alex.de Nævo *n.24.verſ.Gaſp.Cal-*
der. dicit, & num.25.
Declara hæc primò, ut quamvis in impetratione gratiæ 30
tertio præjudicialis non oporteat aliquem citari, non tamen
propterea jus illi quæſitum ullatenus aufertur, ut poſt Joan.
de Lignan.& Butr.declarat Abb. *in c. At ſi Clerici,§.de adul-*
teriis, col.11. n.18. verſ. & per hoc dicit Joan. de Lignan. *de*
iudic. & Felin. *hic num.7.*
Declara ſecundò dummodo in conceſſione gratiæ in præ- 31
judicium alterius non vocati appareat Principem uti velle
plenitudine poteſtatis, gloſſ.& Bart. *in l. nam ita divus, ff.de*
adopt. & Felin. *hic num.8.* Sed hodie an hoc procedat ſtante
regula Cancellariæ *de non tollen.Iure quæſito*,dixi *in cap.Cæte-*
rum in 4. ampliat. n.23. de reſcriptis.
Declara tertiò niſi is, cujus intereſt, ſit præſens in Curia, 32
quia tunc citari debet, ut notat gloſ. præallegata *in l. Nam,*
ita divus, ff. de adoption. quam dicit ibi Bart. benè notan-
dam,& ita obſervat Curia Romana, ut dicit gloſſ. *in auth.*
Offeratur, in verb. petierit,C. De Litis conteſtat. Item gloſſ.1.
in fin. in l. Obſervandum, ff. de iudiciis, & ſequuntur ibi
Bart.Ang. & Bald. qui addit gloſ. *in verb. Nolle*, in Clem.
Conſtitutionem de elect. & Innocen. *in c.ſignificante, in verb.*
Inhibitio de appell. Alios refert Felin. *hic num.9.* qui ab hac
declaratione *num.10.* excipit tres caſus, quos per te videas.
Sed certè præcitatę gloſ. & DD. quos allegat Felin. loquun- 33
tur in literis juſtitiæ, & reſcriptis ad lites, non autem in
literis beneficialibus, & gratioſis. Et in Curia quotidiè à
piſcatoribus fiunt impetrationes certo modo, & ſupplica-
tiones ſignantur indiſtinctè nemine vocato, nulla habita
diſtinctione an is, qui læditur, ſit præſens in Curia, an non.
Et ego ipſe plurimas ſignavi in officio meo Signaturæ per
Conceſſum. Si tamen ſtylus Curiæ aliter ſe haberet, ſer- 34
vandus eſſet. *c.Ex litteris de Conſtit.& c. Quam gravi, de*
crimin.falſ. & hìc notant. Abb. *num.16. verſ.ego relinquo hoc*
ſtylo Curiæ, & Alex. de Nævo *num.25.*
Declara quartò,ut quamvis citatio partis non ſit de eſſen- 35
tia, nec requiratur in ipſo actu impetrationis gratiæ tertio
præjudicialis: benè tamen requiritur poſteà in proceſſu ad
ulteriora, Bald. *in l.2.n.2.verſ. Item nota, Cod.de temp.appell.*
Felin. *hic n.6.* Quod locum habet etiam ſi citatio per Prin- 36
cipem fuerit remiſſa, ut decidunt DD. de Rota apud Mohe-
dan. *deciſ.7. de reſtitut. ſpoliat.* ubi Papa primò conceſſerat
uni Officium Cuſtodiæ pontis, & portæ Salariæ Urbis, ac
deinde idem officium alteri conceſſerat motu proprio, ac de
plenitudine poteſtatis non obſtante conceſſione alteri facta,
& cum clauſula, ut propria auctoritate poſſet capere poſſeſ-
ſionem remoto exinde quocumque alio Cuſtode, & deten-
tore, & Rota reſolvit primum officialem ſpoliatum debere
reſtitui, quia ſine ordine juris per ſecundum fuit capta poſ-
ſeſſio, & ſpoliatio facta, ad not. *in l.3. ff. Quod vi, aut clam,*
& in l. extat, ff. Quod metus cauſ. & in c. Ex tranſmiſſa de
reſt. ſpoliat. nec motus proprius Principis potuit præjudi- 37
care, ut legitimè excluderetur à poſſeſſione, *ad l. Memine-*
rint, C. unde vi. Nec etiam Principis poſſeſſionem vacan- 38
tem ſine maxima cauſa potuit mandare capi, *ad l.2.* cum
gloſ.*ff. Ex quib. cauſ. ſervit. amitt.* nec id potuit facere ſine
citatione, nec eam potuit tollere, cùm ſit de jure divino, &
naturali,ad notata *in c.1.de cauſ.poſſ. & propriet.*Felin.*in cap.*

quæ

39 *quæ in Eccleſiarum num.*43. *de Conſtitut.* ubi quod ſi privat
aliquem ſua poſſeſſione, tenetur dare cambium. Nec vi-
ſum fuit obſtare, quod ſecundo officiali in literis fuerit data
poteſtas capiendi poſſeſſionem propria auctoritate, quia in-
telligitur niſi poſſeſſio eſſet plena, quia non poteſt tolli. Alle-
gat Alex. *conſ.*83.*col.*2.*vol.*2. Dec.*conſ.*95.*&* 96. *part.*1. *col.*7.
40 Nec etiam virtute clauſulæ motus proprii, & de plenitudi-
ne poteſtatis potuit primus Officialis privari jure ſuo. In-
nocen. *in c. Innotuit de elect.*& ibi Abb.Bald. *in l.fin.col.*2.*C.*
41 *de quadrien. præſcript.* Et infrà dicit non ſuffragari clauſu-
lam, *amoto quolibet detentore*, quia intelligitur juris ordine
ſervato, Bald. *in rubr. de off. deleg.* Felin.*in c.de cætero,col.*3.
ſupra eodem. Item dicit obſtare regulam de jure quæſito non
tollendo, & ſic fuit concluſum. Et hìc junge quæ in propo-
ſito ſcripſi *in c.Cæterum à n.*35. *uſque in fin. de reſcript.*
42 In gloſ. in verb. *Licèt abſenti*, ex ipſa nota in notoriis non
requiri citationem. Nam gloſ. *in fine* dicit hìc potuiſſe ferri
ſententiam in abſentem etiam non citatum, quia conſtabat
de ſurreptione. Unde ex hac gloſ. limitari poſſunt aliæ
gloſſæ, quæ dicunt in notoriis requiri citationem, & ſenten-
tiam, *ut in c. Ad noſtram*, *il* 3. in gloſ. *in verb. obſervandus
de jureiurand. & in c. Porro in verb. notoria, de divortiis.*
Nam debent intelligi, ubi non conſtat abſenti nullam de-
fenſionem competere ſicut etiam intelligi debet, *c.fin.§.Vices
de off.deleg.lib.*6. ubi textus videtur innuere, ut Conſervato-
res teneantur citare, & tamen nõ poſſunt cognoſcere niſi de
cauſis notoriis, *ut in c.*1.*eod.tit.& lib.* Nam illud intelligitur
quando non conſtat abſenti nullam defenſionem compete-
re. Et eodem modo intelligi debet Innoc. *in c. Tua, num.*3.
in fin. de cohabitat. cler.& mulier. dum dicit, citationem
ſemper eſſe in quolibet notorio neceſſariam: alioquin ſen-
tentiam eſſe nullam, cujus oppoſitum dixit *in c. Quanto n.*1.
de translat. Prælat. & in c.ex Inſinuatione in fin.de appel. ubi
ait in notoriis ſententiam ferri non citata parte. Et idem
ſenſit Archid. *in c. Quæ Lotharius, num.*2. *qu.*1. & Bart. *in l.*2.
*§. Quod ſi de frumentaria num.*1. *ff. De adminiſtr. rer. ad ci-
vit. pertinent.* Et probatur *in c. Venerabilem verſ. Sunt enim
notoria* juncta gloſ. *in verb. Publica*, *& in c.*60. *me. Mogun-
tinæ*, ibi: *exceſſus notorius examinatione non indiget*, *ſupra
de elect.* hoc enim debet intelligi, ubi certum eſt abſenti nul-
lam competere defenſionem, & hoc modo dicta gloſſarum,
& Innoc. conciliant hìc Doctores, maximè Alex. de Nævo
*num.*29. *&* 30. Abb. dicens hanc eſſe veritatem *in conſ.*68.
Quamquam ſuper vacatione, *n.*4. *verſ. Quinimo plus voluit*,
*lib.*2. Soccin. ſen. *conſ.*4. *ſuper quæſtione num.*24. *verſ. Nec ha-
bet obſtare*, *& conſ.*87. *Viſis inveſtitura*, *num.*22. *verſ. Sextò
quatenus lib.*3. Pariſ. *conſ.*1. *viſa facti ſerie num.*39. *lib.*1. De-
cian. *conſ.*19. *n.*355. *lib.*1. & latius Curt. ſen. *conſ.*20. *Sæpenu-
mero, num.*12.*&* 17. quinimò, ut formaliter inquit Innoc. *in* 43
d.c.Tua in fin. de cohab. cler. & mulier. etiamſi judici non
conſtet factum eſſe notorium, dummodo verè ſit notorium,
licèt judex peccet ſi fert ſententiam, antequam probetur fa-
ctum ſibi notorium: tamen ejus ſententia irrevocabiliter
tenet. Quare indiſtinctè teneas ſententiam non eſſe revo- 44
candam, ſi ſaltem ex poſt facto conſtet factum eſſe noto-
rium, & reo nullam defenſionem competere, ut hìc per
Butr. *n.*14. & Alex. de Nævo *n.*36. *in fine.*
Hæc tamen notabiliter limitat Collectarius *hic n.*1. ut lo- 45
cum non habeant ſi pœna corporalis deberet infligi, quia
tunc reus eſſet vocandus, quantumcumque factum eſſet no-
torium. Allegat Guil. de Monte Lauduno in Clem. *Paſto-
ralis de re judicat.* & Archid. *in c.*1. *in gloſ. in verb. Præterquã
de offic. deleg. lib.*6. Dicunt etiam Hoſt. & Jo. Andr. *in c.Cum
ſit Romana, in fin. de appellat.* juſtius, & tutius eſſe nullum 46
quantumcumque notorium fore damnandum ſine citatio-
ne, vel admonitione, quia multi dicuntur notorii, quia non
ſunt *c.Conſuluit, de appell.* unde dicebat Petrus de Sampſone 47
ſuper notorio poſſe procedi in abſentia partis cognoſcendo,
ſed non exequendo: ſequitur Collect. *hic poſt medium verſ.
Licèt idem Hoſtien.* & ad prædicta adde Julium Clarum *in
pract. criminal. §. fin. q.*9. *n.*4. *verſ. Quæro nunquid in notoriis*,
& Anton. Gomes *tom.*3. *var. reſol. cap.*1.
An autem, & quando citatio poſſit tolli per Principem, 48
vide pleniſſimè per Curt. Senior. *d.conſ.*20. *per tot.*

DE SENTENTIA ET RE JUDICATA.

Idem Innocentius III. Abbati, & Conventui S. Zenonis Veroneñ.

CAPUT XIII.

CUm inter vos pro Eccleſia veſtra, & Archipresbyterum, & Clericos ſancti Proculi, ſuper ſubjectione ejuſdem Eccleſiæ quæſtio verteretur: ex parte veſtra fuit propoſitum, quòd dicta Eccleſia monaſterio veſtro, pleno jure debet eſſe ſubjecta: videlicet in inſtitutione, deſtitutione, inveſtitura Archipresbyteri, & ejuſdem fidelitate, ipſius & fratrum obedientia, correctione, repræſentatione ad ordines, tonſuratione, ſuſceptione chriſmatis, litaniis, & aliis ſimilibus, per quæ plena ſubjectio declaratur: ad quod probandum inſtrumentum publicum conceſſionis B. quondam Veronenſis Epiſcopi, pars veſtra in medium producebat: quam conceſſionem ſucceſſor ejus T. ratam habuit, & etiam confirmavit. Super his quoque tam Romanorum Pontificum, quàm Patriarcharum Aquilejeñ. privilegia & confirmationes induxit: quorum unus de ſubjectione plenaria, in privilegio ſuo evidenter expreſſit, quod ſub teſtimonio R. quondam Veroneñ. Epiſcopi, qui ejuſdem Eccleſiæ Archipresbyter extitit, factum fuerat & completum, & in eo à Priore ſancti Zenonis mandavit ſua vice ſubſcribi. Adjecit etiam pars veſtra, quòd inter B. quondam Abbatem ejuſdem monaſterii, & ſancti Proculi Archipresbyterum, & fratres ipſius, procedente tempore de fidelitate & obedientia manuali, controverſia fuit exorta, ad quæ duo illi ſe dumtaxat teneri negabant, & ſuper his teſtes producti fuerunt, tandem præfatus T. Veroneñ. Epiſcopus quemdam Cardinalem ſequens, à quo idem fuerat judicatum, quòd vel Archipresbyter dimitteret Eccleſiam, aut Abbati obedientiam repromitteret, ſententialiter diffinivit: cujus ſententia (cùm nulla fuerit appellatione ſuſpenſa) in rem tranſiit judicatam: & infrà. Quamvis fortè dicto inſtrumento donationis non ſit plurimum innitendum, nec confirmationibus vel privilegiis, quæ de ipſo cauſam & originem acceperunt: attendentes tamen quòd quantum ad litigantes ipſos, jus ex ſententia factum fuit, poſtquam in rem tranſiit judicatam, etiam ſi contra jus litigatoris lata fuiſſet: cùm contra jus conſtitutionis expreſsè lata non fuerit: veritate geſtorum ſermonibus prævalente, quæ præſumitur ritè per omnia celebrata: diffinimus, ut Archipresbyter ſancti Proculi, qui pro tempore fuerit, fidelitatem & obedientiam præſtet Abbati ſancti Zenonis.

S V M M A R I V M.

1 *SEntentia contra ius litigatoris valet ſi ab ea infra decem dies non fuerit appellatum.*
2 *Eccleſia per ſententiam, a qua non fuit appellatum, poteſt ſubiici inferiori Prælato.*
3 *Abbas in Eccleſiis ſibi pleno iure ſubiectis poteſt primam Tonſuram conferre ſuis ſubditis etiam ſæcularibus, & num.5.*
Secus poſt Concilium Tridentinum, n.6.
4 *Eccleſia dicitur pleno iure ſubiecta inferiori, cum Epiſcopus nullum ius Epiſcopale ibi exercet, ſed tota iuriſdictio ad inferiorem pertinet.*
7 *Abbas an poſſit novitio ſui Monaſterii primam Tonſuram conferre, & num. ſeqq. uſque in fin.*
8 *Novitius contrahit domicilium in loco, ubi agit annum probationis.*
9 *Canonica portio novitii decedentis non debetur Eccleſiæ, cuius erat Parochianus ante ingreſſum religionis.*
10 *Poteſtas recte ordinandi pendet a Iuriſdictione.*
11 *Novitius eſt ſub iuriſdictione Eccleſiæ, & conveniri debet coram iudice Eccleſiaſtico.*
12 *Novitium percutiens eſt excommunicatus.*
13 *Tonſura Monachalis, de qua in c. Monaſterium 19.q.3. incaute accipitur a Summiſtis pro Tonſura clericali, & num.ſeqq.*
14 *Tonſura magna in Novitio inducit tacitam profeſſionẽ.*
15 *Profeſſio tacita non inducitur per ſuſceptionem primæ Tonſuræ, vel minorum Ordinum.*
16 *Novitii mores pro collatione primæ Tonſuræ, & minorũ Ordinum qualiter præcogniti eſſe debeant, & n.ſeq.*
17 *Epiſcopus poteſt ordinare eum, qui momento temporis declaratione ſua acquiſivit domicilium in Diœceſi.*
18 *Abbas poteſt abſolvere Novitium ab excommunicatione Canonis, ſi quis ſuadente, niſi Clericum percuſſerit ante ingreſſum Religionis.*
19 *Novitius an, & quo reſpectu Religioſus ſit iudicandus & num.21.*
20 *Actus perfecte geſti à Novitio non reſolvuntur per egreſſum è Religione.*

1 CVm inter. Valet ſententia contra jus litigatoris lata ſi
ab ea infra decem dies non fuerit appellatum. Joan.
Andr. Bald. Bellam. Butr. Cardin. Anch. Joan. de Anan. Gui-
2 dopap. & Alex. de Nævo vel aliter ſecundùm Abb. Per ſen-
tentiam a qua non fuit appellatum, poteſt Eccleſia ſubjici
Prælato inferiori Epiſcopo, ſeu ad aliam Eccleſiam pertinè-
re. Hoc dicit.
3 In textu ibi, *Tonſuratione*. Nota Abbatem in Eccleſiis
ſibi pleno jure ſubjectis poſſe primam clericalem conferre
tonſuram, ſicut hunc text. ad hoc ponderat Hoſt. in *Summa
de tempor. ordinat. §. & à quo n.5.* & ſic tonſurare poteſt non
tamen Monachos ſui Monaſterii, dummodo ſit Presbyter,
& Benedictus, *c. Quoniam 69. diſtinct. & c. Cum contingat,
ſupra de ætate & qualitate.* Sed etiam ſæculares, in quos ha-
bet ordinariam, & quaſi Epiſcopalem juriſdictionem. Ta-
les enim dicuntur Eccleſiæ ſibi ſubjectæ pleno jure, de qui-
4 bus loquitur iſta litera; id eſt cùm Epiſcopus nullum jus Epi-
ſcopale ibi exercet, ſed tota juriſdictio ad Abbatem pertinet,
ut notat Abb. *in c. In Lateranenſi, n.4. de præben. & in cap.
Auditis in 4. notab.* & ibi etiam Felinus *n.4. de præſcription.*
gloſſ. *in c. Quoniam in verb. Vtroque iure*, ubi etiam Ho-
ſtienſis *ante num.1. in eodem verb. de privileg. & eſt expreſ-
5 ſum in c. Abbates eod. tit. lib.6.* ibi, nec eis (ſcilicet Abbati-
bus) *licitum ſit aliis quàm Monaſteriorum ſuorum Conver-
ſis, & qui ad illa convolaverint, & in quos Eccleſiaſticam;
& quaſi Epiſcopalem iuriſdictionem obtinent, primam Cleri-
6 calem conferre Tonſuram.* Licèt hodie hæc facultas reſtricta
ſit à Concilio Tridentino ad ſubditos regulares dumtaxat,
ut *in c.10. ſeſſ.23.* de quo dic ut ſcripſi *in c. Nonnulli n.24. &
ſeqq. de reſcr.* & latiùs *in d.c. Cum contingat, à num.1. & in c.
Statuimus de ſupplen. neglig. Prælat.*
7 Sed numquid Abbas poſſit novitio ſui Monaſterii pri-
mam Tonſuram conferre.

Contigit hic caſus in quodam Antonio, qui ingreſſus Religionem Ordinis ſancti Benedicti in Monaſterio, quòd per Abbatem Benedictum regebatur, habitum ſuſcepit, atque intra annum probationis ab eo ad primam Tonſuram promotus, anno deinde probationis non expleto, atque ita profeſſione non emiſſa, ad ſæculum reverſus eſt.

Quæſitum eſt an dictus Abbas intra annum probationis potuerit ei primam tonſuram conferre, adeò ut ordinatus non ſit ſuſpenſus?

Hæc quæſtio nullam habet dubitationem quoad impreſſionem characteris: nam etiamſi Abbas Benedictus contuliſſet primam tonſuram ſæculari, qui habitum Religionis non aſſumpſiſſet, quamvis id facere non debuiſſet, tamen contuliſſet Ordinem, & characterem impreſſiſſet, licèt ordinatus careret executione, ut notat Archid. *in c. Quoniam, 69. diſt.* Lap. *alleg.138. n.5.* & alias cenſuit Sac. Congregatio Concilii. Quod tamen intelligendum eſt de Abbate ſolemniter Benedicto juxta textum *in d. cap. Quoniam, & in cap. Cum contingat, de ætat. & qual.* & declarat ibid. Lap. & ſcripſi pleniùs *in d.c. Nonnulli, n.24. & ſeq. de reſcr.*

Sed dubium eò reſpicit, an ſic ordinatus rectè ordinatus fuerit, adeo ut in ſuſpenſionem non inciderit.

Hoc dubium ſi Summiſtis ſit deferendum, negativè decidendum fuerit; ita enim ſenſerunt Raym. Goffred. *& ſumm. confeſſ.* quos refert, & ſequitur Silveſt. *in verb. Religio, 5. n.10.* Angel. *in verb. Novitius n.19.* Tabien. *in eod. verb. n.14.*

Hi omnes nullam aliam rationem adducentes, nituntur textu *c. Monaſterium, 19. quæſt.3.* ubi habetur ad converſionem ſuſceptos ante biennium non eſſe tonſurandos, quod biennii tempus ad annum poſtea fuit coarctatum, ut notat Vervec. relatus per Silveſt. *ubi ſupra*. Ratio hujus opinionis Summiſtarum colligitur *ex d. cap. Monaſterium*, quia ante hujus temporis lapſum vita, moreſque novitii non ſatis poſſunt eſſe perſpecti.

Verùm neque tanta eſt Summiſtarum authoritas, neque textus, ac ratio, quibus moventur uſque adeò hanc ſententiam comprobant, ut contraria non videatur potiùs ſequenda, quæ graviſſimos authores Canoniſtas habet, & gravioribus eſt rationibus munita.

Quod enim novitius poſſit à ſuo Abbate ſuſcipere primam tonſuram, ac minores Ordines apertè ſcripſerunt gloſſ. *in c. Abbates, in verb. Convolaverint, de privil. lib.6.* dum exponit verb. Convolaverint, id eſt ut convertantur, & fiant Monachi. Idem ibi clarè tradit Jo. Andr. tametſi conſulat, ut Abbas abſtineat à tali ordinatione intra annum, quia poſſet poſtea exire, & ita fraus fieret ſuo Diœceſano. Jo. Andr. ſequuntur ibidem Lapus Abbas ejus diſcipulus, Anchar. Gemin. & Franch. Idem ſentit Archidiaconus *in c. Nullus de tempor. ordinat. lib.6. in verb. Infanti*, ibi: *Et tunc poſſet etiam Abbas conferre Clericalem Tonſuram infanti ingreſſo Religionem.*

Hæc opinio probatur primò per text. *in d.c. Abbates in verb. Convolaverint*, juncta expoſitione gloſſæ ibi probata à Doctoribus: deinde per text. *in c. fin. de tempor. ordin. lib.6.* dum ibi diſponitur; infanti poſſe conferri Clericalem tonſuram, ſi ingrediatur Religionem, quia Ordinarius ad effectum ordinationis dicitur ratione originis, beneficii, vel domicilii, *c.
Cum nullus ubi omnes, eod. tit. & lib.* At Novitius contrahit 8
domicilium in loco, in quo agit annum probationis, ex notatis per Doctores *in d.c. Cum nullus, §. fin.* quo textu cùm decernatur, ut Religioſi in non exemptis Monaſteriis manentes poſſint ordinari à Diœceſano loci Monaſterii quamvis aliunde originem ducant, Doctores hoc jus ordinandi tribuentes domicilio, inferunt idem procedere in Novitio, ut & ipſe a Diœceſano loci, in quo eſt in probatione poſitus, debeat ordinari: quod ibi notat Lapus, Petr. de Anchar. & Franch. Quorum opinio caſui noſtro optimè congruit: nam ſicut ibi contrahitur domicilium reſpectu Epiſcopi, quia Prioratus, in quo novitius morabatur, non erat exemptus, ſed ſubjectus Diœceſano; ita in caſu noſtro, in quo agimus de novitio manente in Monaſterio exempto, cui præeſt Abbas habens ordinandi facultatem, is contrahit domicilium quoad Abbatem; & ita illius ratione illi ſubditus efficitur ad effectum ordinationis: & quod Novitius videatur voluiſſe mutare domicilium, tradit etiam poſt Goffred. Hoſt. Arch. & Guil. de Monte Laudun. Henric. Boych. *in c. De his,
in 2. col. in fin. de ſepultur.* Quod etiam probant omnes, qui 9
exiſtimant Canonicam portionem Novitii ante profeſſionem decedentis non deberi Priori Eccleſiæ, cujus erat ante ingreſſum Parochianus, quia ſcilicet eſſe deſiit per talem ingreſſum, Joan. Andr. Barbatia, & alii congeſti per Tiraquell. *de retract. lignag. §.1. gloſ.8. num.23.* & quamvis novitius exire poſſit, tamen ſatis eſt, ut poſſit etiam in Monaſterio manere, & quidem perpetuò ad effectum ordinationis

ju-

judicetur, ut notat Lap. Anchar. & Franch. *in d. cap. Cum nullus, §. fin. in fin.*

10 Tertiò poteſtas rectè ordinandi pendet à juriſdictione, ut
habetur *in d.cap. Cum nullus, & in c.1.& per tot.9. quaſt.2.&*
11 *in c.3.de Paroch.* Novitius autem etiam durante anno pro-
bationis quamvis non ſit Religioſus cum effectu, negari ta-
men non poteſt quin interim ſit ſub juriſdictione Eccleſia-
ſtica, adeò ut perpetuò ſit conveniendus coram judice Ec-
cleſiaſtico Hoſtienſ. Arch. & Jo. Andr. *in c. Religioſo, §. fin. de
ſent. excomm. lib.6.* quo textu ait Archid. corrigi ſententiam
Innocentii, qui negabat perſonam hujuſmodi eſſe Religio-
12 ſam *in c. Statuimus de regul.* Hinc, & rectè annotavit Lapus,
quem Gemin. & Franc. ſequuntur *in d.c. Abbates,* & ſi Joan.
Andr. poſtquam expreſſit novitium poſſe ordinari ab Abba-
te, ſubjiciat eum facere contra *c. Religioſo*, tamen revera *d.c.
Facit pro*: nam quamvis eo textu dicatur non eſſe Religio-
ſus cum effectu, idque videatur adverſari ſententiæ noſtræ;
tamen revera potius faciet dum diſponit, ut ſi quis in eum
manus violentas injiciat, incidat in excommunicationem
latæ ſententiæ.

Huic opinioni adſtipulatur etiam *conſ.* Feder. de Sen. 32.
incipien. Quæſtio talis eſt, Quidam de populo, ubi reſpondit
eum, qui cum eſſet de populo interdicto, ingreſſus erat Re-
ligionem, poſſe in anno probationis ordinari ab Epiſcopo,
quamvis in ſtatu laicali non poſſet abſque abſolutione à ſen-
tentia interdicti: & ſic Federic. ſentit ad effectum ordina-
tionis novitium cenſeri uti Religioſum, & judicari talem
qualem præſens tempus demonſtrat, tametſi poſteà conſul-
tius eſſe cenſeat à tali ordinatione abſtinere, quàm tamen de
jure licitam putat.

Hinc patet poſteriorem hanc ſententiam graviores habe-
re authores, nam Canoniſtas *in d.cap. Abbates*, atque eos, *qui
in cap. Cum nullus*, ſentiunt novitium eſſe ordinandum à
Diœceſano loci Monaſterii: nam & hi ut ſupra ponderati
pro hac ſententia numerari poſſunt, patet etiam firmiores
habere rationes.

13 Nec obſtat text. *in d.c. Monaſterium, 19.q.3.* quid illud ver-
bum, *Tonſurari*, incautè acceptum eſt à Summiſtis pro pri-
ma Tonſura, cùm tamen ibi ſignificet Tonſuram Mona-
chalem, ex qua profeſſio inducebatur, ut ibi notavit Turre-
crem. & videre eſt ex his, quæ tradunt Doctores *in c. Non ſo-*
14 *lum de regul. l.6.* dum caventes Novitio, monent illi eſse peri-
culoſum facere ſibi magnam Tonſuram, quia ex illâ induci-
tur tacita profeſſio, quod in ſpecie tradit ibi Franch. *in 2. col.
verſ. Quarto quando*, & hanc interpretationem valdè com-
probat text. *in c.2. de regul.* ubi cùm diſponitur, ut quis Ton-
ſurari non debeat ante ætatem legitimam, Doctores ita acci-
piunt, ut non debeat Tonderi, ut fiat Monachus per profeſ-
ſionem, ut notat ibi Abb. *n.2. in fin.* quod etiam indicat *d. cap.
Monaſterium*, dum ſubdit, ne quis eorum non ſit contentus,
15 eo quod noluit, aut ratum non habeat quod elegit. Quæ ra-
tio congruit profeſſioni inducendæ per Tonſuram Mona-
chalem, non autem ſuſceptioni primæ Tonſuræ, quia nec
per illius, nec per minorum Ordinum ſuſceptionem indu-
citur in Religione tacita profeſſio, ut per DD. *in d.c. Abba-
tes*, quæ tamen inducitur per Tonſuram Monachalem DD.
in d.c. Non ſolum, & in d.c.2.

16 Non obſtat, quod Abbas noſse eo tempore non potuerit
mores novitii: nam reſpondetur, quamvis non ſatis eos
noverit ad effectum profeſſionis, ad quam major, & diutur-
nior probatio requiritur ob mutuam, & indiſſolubilem
obligationem ex parte Religionis, & novitii inſurgentem
juxta c. Ad Apoſtolicam, de Regularibus, potuit tamen ſuffi-
cienter noſse ad effectum conferendi primam Tonſuram,
cùm indole illius non cognita non ſit veriſimile, ut illum ad-
miſerit ad Religionem *cap. Priſcis 55. diſtinct.* Ac prætereà
dummodo Abbas in eum juriſdictionem habeat, quamvis
undequaque ſibi non ſit notus, eum poteſt ordinare, cùm
notitia non ſit neceſſaria ex commoratione, ſed aliunde
deſumi poſſit. Quod ſatis liquet ex eo, quod Epiſcopus po- 17
teſt ordinare eum, qui declaratione ſua momento temporis
acquirit domicilium in Diœceſi, Franch. *in d.c. Cum nullus*,
ubi etiam alii ſuper gloſ. *in ver. Domicilium, de tempor. ordin.
lib.6.*

Item ex eo, quod Epiſcopus poteſt ſtatim ordinare eum,
cui beneficium contulerit, ut ibidem per DD. & tamen
utroque caſu ordinandus incognitus eſſe poteſt ordinatori:
ſic etiam Epiſcopus ordinat eum, cujus pater in diœceſi
originem habet, quamvis ipſe alibi natus ſit, ut tradunt
ibi DD. & hic tamen incognitus eſſe poteſt. Innumera
alia exempla colligi poſſunt, quibus abundè liqueat ordi-
nantem, dum in ordinatum habeat juriſdictionem, non
excludi à facultate illum ordinandi ob notitiæ defectum,
dum tamen illam debitis modis aſſumat; licèt congruen-
tius fortaſſis eſſet, ſi talem ordinationem ad Epiſcopum, in
cujus diœceſi ordinandus vixit, & notior eſt, rejiceret,
ſicut Epiſcopo loci beneficii, & huic noſtro Abbati pruden-
ter conſuluerunt DD.

Minus obſtat, quòd ſi quis injiciat manus violentas in 18
Clericum, & deinde Religionem ingrediatur, non poſſit
abſolvi ab Abbate, quaſi ei non ſubjectus durante anno
probationis. Innoc. *in c. Cum illorum, de ſentent. excomm.*
Joan. Andr. Lap. Anchar. & alii cumulati à Tiraquell. *d. loco
n.31.* Nam prætereàquamquod huic opinioni contradicunt
nedum Archid. *in d.cap. Religioſo*, quem ſolùm ab ea diſſen-
tire falsò ait Tiraquell. ſed etiam Raym. & Hoſt. *ibid.* ab Ar-
chid. *citati*, quatenus tamen eadem opinio vera eſſet, intel-
ligeretur cùm quis incidiſſet in Canonem ante ingreſſum;
quod ſi incidiſſet durãte anno probationis, ab Abbate poſſe
abſolvi. Ita conciliando Innoc. *qui in cap. Monachi, de ſent.
excomm.* ſcribit contrarium ejus, quod tradiderat *in d. cap.
Cum illorum*, docuit Joan. Andr. ibid. Franch. *in d. cap. Reli-
gioſo*, dicens ita ibi ſentire DD. ex quo ſequitur ut Abbas
habeat juriſdictionem abſolvendi, dum tamen in Canonem
non inciderit ante ingreſſum.

Tandem non adverſatur huic opinioni, quòd hic novi- 19
tius vel ſit Religioſus ſub conditione, adeò ut ante conditio-
nis implementum Religioſus non ſit, vel ſaltem ſit purè Re-
ligioſus ſub conditione reſolutiva, adeò ut eo poſteà ad ſæcu-
lum remeante, & ſic non impleta conditione, numquam vi-
deatur fuiſſe Religioſus: quod traditum eſt ab Anchar. *in
conſ.69.n.8. & 9.* Nam utcumque ſe res habeat, tam quoad
veritatem hujuſmodi opinionis, quàm aliarum multarum
traditionum, quæ habentur in hac materia apud Tiraquell.
ubi ſupra, & DD. *in c. Beneficium, de Regul. lib.6. & d. cap.
De his, de Sepultur.* & Feder. de Sen. *d. conſ.32.* An ſcilicet
ex quo novitius eſt in ſtatu dubio, de eo ſit judicandum ac
ſi ſit Religioſus, vel Sæcularis: certè quantum ad noſtram
quæſtionem pertinet, omiſſis aliis effectibus, ſatis eſt ut
ſubſit juriſdictioni Abbatis, & in ejus Monaſterio domi-
cilium contraxerit, cùm ex horum altero proveniat jus 20
illum interim ordinandi, & quamvis hic ſtatus poſteà reſol-
vatur per egreſsum novitii, non tamen reſolvuntur actus
perfecti medio tempore geſti, ut patet ex plenè notat. per
Tiraquell. *de retract. convent. §.2. gloſ. un. n.74.*

Nec cùm ita ſe habeant, apertè ſequitur ut hoc jus duret 21
etiam poſt Concilium: cùm decretum *cap. 10. ſeſſ.23.* adi-
mens Abbatibus jus ordinandi alios, quàm Regulares ſibi
ſubditos, Novitium non excludat, de quo tamquam de
Regulari ad hunc effectum judicatur, ut ſentit Feder. *d. conſ.
32. in fin.* Præſertim cùm Novitius etiam abſolutè Regula-
ris, & Religioſus dici poſſit ſaltem largo modo, Jo. Andr.
Franc. & alii *in d. c. Beneficium*, ex communi Navar. *conſ.5.
& 6. de foro competen.* Rebuff. *in prax. de diſpenſat. cum Re-
gularibus facta num.23.* & ſufficit ut ſint tales largo modo,
ut non excludantur à Concilio, & minuſquam fieri poſſit
corrigatur jus antiquum, *cap. Cum expediat, de elect. lib.6.*
cum concordantibus.

DE

DE APPELLATIONIBUS.

Alexander III. Abbati ſancti Petri.

CAPUT III.

AD noſtram: & infrà. Quia verò remedium appellationis non ideò eſt inventum, ut alicui à Religionis & ordinis obſervantia exorbitanti, debeat in ſua nequitia patrocinium exhibere: Mandamus, quatenus ſi quando quilibet ſubditorum tuorum, ad remedium appellationis convolaverit, non ideò minus eum juxta tenorem mandati, quod in prædicta regula continetur, & inſtitutionem ordinis corrigas, & caſtiges.

SUMMARIUM.

1 *Regularibus à correctione Prælatorum ſuorum appellare non licet.*
2 *Appellationis remedium ad quid inſtitutum, & n.4.*
3 *Prælatus Regularis corrigens ſubditorum exceſſus recuſari non poteſt.*
4 *Appellatio à correctione legitima non admittitur.*
5 *Appellatio in his, quæ ad viſitationem, & morum correctionem ſpectant admittitur ad effectum devolutivum tantum, non ſuſpenſivum, & n.ſeqq.*
6 *Appellare non licet in cauſis viſitationis, & correctionis ante diffinitivam ſententiam à quocumque gravamine.*
7 *Niſi à diffinitiva appellari non poſſit, aut gravamen ſit irreparabile.*
8 *Appellari poteſt poſt diffinitivam in cauſis viſitationis, & correctionis, ſed appellatio non ſuſpendit executionem.*
9 *Concilium Tridentinum à decretis viſitationis, & correctionis ſuſtulit appellationem ſuſpenſivam, non devolutivam.*
10 *Metropolitanus poteſt cognoſcere de exceſſu, ſi Epiſcopus carceret ſubditos in materia correctionis, dummodo non impediat executionem.*
11 *Appellari poteſt ad utrumque effectum, ſi Prælatus excedat modum in corrigendo, & procedat tela judiciaria, & n.ſeq. uſque in finem.*
12 *Monachus, ſicut & Clericus appellare poteſt à correctione ſi fiat in forma judicij.*
13 *Correctio fit ad pœnitentiam.*
14 *Blaſphemia, ſeu adulterij punitio non comprehenditur correctionis morum appellatione, quando Epiſcopus judicialiter proceſſit.*
15 *Corrigere quid ſit.*

A*D noſtram*. A correctione non appellatur, niſi modus excedatur. Hoc dicit. Dividitur in duas partes. Primò ponit cauſam mandati. Secundò ipſum mandatum ibi, *mandamus*.

1 Nota ex textu à correctione Prælati Regularis non dari
appellationem. Et pondera rationem in litera expreſſam,
2 quia remedium appellationis non ideò eſt inventum, ut alicui à Religionis, & Ordinis obſervantia exorbitanti, id eſt
quaſi per cæcitatem mentis devianti ſecundùm Hoſt. *n.5.*
debeat in ſua nequitia patrocinium exhibere, concordat *c.*
Reprehenſibilis, ibi: *Ne Religioſi cùm pro aliquo exceſſu fuerint corrigendi, contra Regularem Prælati ſui, & Capituli*
3 *diſciplinam appellare præſumant*. Et ob eamdem rationem
non admittitur recuſatio, *c. Cùm ſpecialı*, ubi id notant
Innoc. Hoſt. Joan. Andr. & alii *infra eod.* gloſſa *fin. hic*, &
Guidopap. *n.2. verſ. Qua de cauſa*.
4 Cæterum etſi hæc Conſtitutio loquatur in Regularibus,
tamen inſpecta mente, vendicat ſibi locum etiam in aliis
ſubditis, prout illam Doctores communiter intelligunt, præſertim Innocen. *poſt princ. Et quod dicimus*, inquit, *in corrigendis exceſſibus Regularium, idem intelligemus etiam de exceſſibus aliorum ſubditorum*, & Hoſt. *num.3. in verſ. A Religionis*, Bald. *n.2.* Abb. *n.7. & 8.* Alex. de Nævo *n.13 & 14.* Et
propterea in prædicta decretali *Reprehenſibilis*, dicitur hoc
præcipuè in Religioſis eſſe obſervandum: quia ſcilicet in
eis viget peculiaris ratio propter obedientiam, & Regularia inſtituta. Sed tamen ſuperiùs ponitur generalis prohibitio, *Nec ſubiecti contra diſciplinam Eccleſiaſticam in vocem appellationis erumpant*. Concordat *cap. Licet, & c. Irrefragabili in princ. ſupra de Offic. Ordin. & c. Pervenit, il 1. infra eod.* remedium namque appellationis non ad defenſionem iniquitatis, ſed ad præſidium innocentiæ eſt inſtitutum, ut legitur *in d.c. Cùm ſpeciali, §. Porro*, & unaquaque re utendum eſt ad eum uſum, in quem fuit inſtituta, *c. Is autem 22. quæſt. 2. c. Licet, il 2. 45. diſt.* cum aliis allegatis per gloſſam primam, & Hoſt. *in princ.* Præterea appellatio inducta eſt, ut ſententiæ in melius reformentur, licèt aliquando in deterius fiat per judicem ad quem, ut dicit tex. *in l.1. in princ. ff. de appell.* & ideò cùm per appellationem debeant ſententiæ in melius reformari, & iniquitas primi judicis corrigi, non debet ejus contrarium operari, *arg. l. Legata inutiliter, ff. de adimen. legat. in l. Cùm tale, §. Falſam legati, ff. de condit. & demonſtr.* & obſervat hìc Guidopap. *n.2.* Unde hanc Regulam videlicet à correctione legitima non appellari generaliter ponunt hìc gloſſa *fin.* & Hoſt. *ubi ſupra*, Joan. Andr. Butr. Cardin. Bald. Abb. & alii omnes *in principio*.

Declaratur hæc Regula, ut procedat quoad effectum ſu- 5
ſpenſivum tantum, ut ſatis innuunt verba *d.c. Irrefragabili*
de off. Ordin. ibi, *Executionem ipſorum nulla conſuetudo, vel*
appellatio valeat impedire, & apertiùs hodie ſancitum eſt à
Tridentina Synodo *in c.1. verſ. Nec appellatio, ſeſſ. 22.* & fuſiùs *in cap. 10. ſeſſ. 24.* ubi, [ut Epiſcopi aptiùs quem regunt populum, poſſint in officio, atque obedientia continere, ſtatuitur, ut omnibus iis, quæ ad viſitationem, ac morum correctionem ſubditorum ſuorum ſpectant, jus habeant etiam tamquam Sedis Apoſtolicæ delegati ea ordinandi, & exequendi, quæ illis pro ſubditorum emendatione, & Diœceſis ſuæ utilitate neceſſaria videbuntur. Nec in iis, ubi de viſitatione, & morum correctione agitur exemptio, aut ulla inhibitio, appellatio ſeu querela etiam ad Sedem Apoſtolicam interpoſita, executionem quoquomodo impediat, aut ſuſpendat.]

Sed ad effectum devolutivum benè admittitur appella- 6
tio etiam à correctione, ut patet ex alio ejuſdem Concilii
decreto, nempe *ex c.1. ſeſſ. 13.* ubi ſtatuitur, ut in cauſis viſitationis, & correctionis ab Epiſcopo, ſeu illius Vicario
ante diffinitivam ſententiam ab interlocutoria, vel alio
quocumque gravamine non appelletur. Nec Epiſcopus ſeu 7
Vicarius appellationi hujuſmodi tamquam frivolæ deferre
teneatur, niſi gravamen hujuſmodi per diffinitivam ſententiam reparari, vel ab ipſa diffinitiva appellari non poſſit.
Quibus verbis apertè admittitur in cauſis correctionis licete appellare poſt diffinitivam ſententiam, vel anteà ſi gravamen ſit irreparabile. Hoc autem intelligi debet quoad effe- 8
ctum devolutivum, non autem ſuſpenſivum, & ita Sacra
Congregatio Concilii hoc decretum intellexit, & conciliavit cum præallegatis decretis *c.1. ſeſſ. 22. c.10. ſeſſ. 24.* Nam
conſulta an in cauſis viſitationis, & correctionis appellari
poſſit poſt diffinitivam: reſpondit poſſe: ita tamen, ut appellatio non ſuſpendat executionem, ut ſancitum eſt *c. 10.*
ſeſſ. 24. & c.1. ſeſſ. 22. Item conſulta an decretum *c.10. ſeſſ. 24.* 9
ſuſtulerit appellationem devolutivam: cenſuit non ſuſtuliſſe
devolutivam, ſed ſuſpenſivam tantùm; Et quamvis Epiſcopus id faciat tamquam Sedis Apoſtolicæ delegatus, prout
habetur *in d.c. 10.* tamen cùm juriſdictio jure ſuo ordinario
ei etiam ante Concilium competeret; non impedire appellationis devolutivam ad Metropolitanum.

Et iterùm ſuborta dubitatione an in materia correctio- 10
nis, ubi Epiſcopus etiam ſine proceſſu, & ſine ſcriptis carce-

rat

rat ſubditos, & tenet diu carceratos, poſſit Metropolitanus cognoſcere de exceſſu in corrigendo, ſi carcerati appellaverint ad eum: cenſuit poſſe dummodo interim non impediat, aut ſuſpendat executionem eorum quæ ab Ordinario decreta fuerint.

11 Cæterùm ſi Prælatus Regularis excederet modum in corrigendo, tunc liceret ſubdito appellare ad utrumque effectum; & ita procedit text. *in c. De priore, infra eod. in c. Super quaeſtionem, §. nos autem, ſupr. de off. deleg.* ſicut appellatur ab executore, cùm modum excedit, *c. Quod ad conſultationem in fine, ſupra de re iudic.* à quo aliàs appellari non poteſt, *cap. novit. infra eod. c. Et qui, §. ſunt quorum verſ. Ab executore 2. qu. 6.* & notat hìc gloſſa *fin.* Innoc. *in princ.* ubi dicit hodie non eſſe differentiam inter Regulares, & alios, & inter correctionem, & alium proceſſum, cùm ſemper liceat appellare ſi excedat, ſeu gravet *per c. Licèt, de off. ordin. & c. Inquiſitionis, de accuſat.* ſequitur Hoſt. *n. 3. in ver. A Religionis, & n. 6. in verſ. Corrigas,* & Bald. *n. 2.* Unde infertur, ut ſi Prælatus in cauſa viſitationis, ſeu correctionis procedat ſervata tela judiciaria, liceat appellare etiam ad effectum ſuſpenſivum, ut colligitur *ex c. Irrefragabili, in princ.* ibi, *niſi formam in talibus exceſſerint obſervandam, de off. Ordin.* & tenent hìc Tan-
12 cred. & Vincen. & poſt eos Jo. Andr. *n. 6. in gloſ. ult.* ibi, *judicii,* ubi dicit poſſe Monachum, ſicut & Clericum appellare, ſi
13 correctio fiat in forma judicii, & eſt mens gloſſ. *ult. hic*, & Hoſt. *n. 8.* dum dicunt idcircò à correctione non poſſe appellari, quia fit ad pœnitentiam, & extra formam judicii; innuentes per hoc ſecus dicendum eſſe, ſi procedatur ſervato ordine judicario.

14 Et hanc ſententiam aliàs probavit S. Congregatio Concilii. Conſuluit enim Auditor Cameræ, an cum Epiſcopi ſervata tela judiciaria ferunt ſententiam diffinitivam contra delinquentes, habeant locum decreta Concilii de viſitatione loquentia, & præcipuè *c. 10. ſeſſ. 24.* adeò ut appellatio ad effectum ſuſpenſivum nullatenus debeat admitti etiamſi ſententia lata fuerit ad puniendum delictum blaſphemiæ, vel adulterii, Sac. Congregatio cenſuit appellatione correctionis morum non comprehendi blaſphemiæ, & adulterii correctionem, ſeu punitionem, quando Epiſcopus judicialiter proceſſit, cognovit, & pronunciavit. Ita
omnes excepto Cardinali Caraſa, quia correctio ultra 15
quod videtur reſpicere tantùm ea, quæ concernunt regulam, & inſtitutum Ordinis, *cap. Ad noſtram, de appell.* ubi Abb. Videtur etiam ſentire Concilium *cap. 1. ſeſſ. 22.* ubi exprimendo, quibuſcumque criminibus Eccleſiaſticis, tamen requirit etiam aliud, ut fiat extra formam judicii, & ad pœnitentiam, gloſſa etiam *d. c. Ad noſtram,* Anchar. Butr. Imola, Gemin. & Abb. *in c. Si quis contra Clericum, in repet. n. 50. & c. Cùm contingat n. 39. de foro compet.* ubi conſtituit differentiam an Epiſcopus proceſſerit correctionaliter, vel judicialiter, & corrigere eſt id quod aliquando tenuit tranſmutare, Cardinal. in Clem. *ſi Romanus, in princ. de præben.* Archiepiſcopus Florentinus *in Summa 2. par. de correctione.* Et condonare blaſphemum, vel adulterum eſt punire delictum, non corrigere mores. Et quamvis *d. c. 10. utatur ver. puniendi*, & ſic extra pœnitentiam, & utatur etiam verb. *iudicata*, & ſic etiam in forma judicii: tamen quia loquitur de viſitatione, & correctione, ad viſitationem, & correctionem debent referri. Ideòque ſi Epiſcopus in dictis duobus criminibus judicialiter proceſſit, admittendam eſſe appellationem etiam ad effectum ſuſpenſivuum; tamen Cardinalis Moronus dixit agendum cum Sanctiſſimo.

Sanctitas ſua Congregationis ſententiam approbavit, ut ſi Epiſcopus judicialiter proceſſit ad diffinitivam nō comprehendatur hìc caſus appellatione correctionis morum, & detur appellatio etiam ſuſpenſiva nedum in prædictis duobus caſibus blaſphemiæ, & adulterii, ſed etiam in omnibus aliis ſimilibus ubicumque Epiſcopus judicialiter proceſſit.

DE APPELLATIONIBUS.

Alexander III.

CAPUT XII.

ii SUper eo: & infrà. Sacri Canones, ante & poſt litis conteſtationem, & in prolatione ſententiæ & poſt, ſingulis facultatem tribuunt appellandi: leges autem ſæculares appellationem (niſi in caſibus) ante ſententiam non admittunt. In cauſis quoque Eccleſiaſticis, ubi appellationis remedium tollitur, ſicut appellationi, ita recuſationi, non eſt aliquatenus deferendum. Si autem infra certum tempus lis decidenda committitur, ex tunc terminus incipit currere, cùm judices contigerit literas recepiſſe.

SUMMARIUM.

1 *APpellari poteſt ſecundùm Canones tam ante, quàm poſt litis conteſtationem, in actu prolationis ſententiæ, & poſt; ſecundùm leges verò poſt ſententiam dumtaxat, & n. 16. & ſeq.*
2 *Et ratio differentiæ triplex aſſignatur.*
3 *Inſtantia cauſarum de iure civili perit triennio, ſed de iure Canonico cauſæ inſtantiam non habent, & cur.*
Et quid poſt Concilium Tridentinum, n. 29. in fin.
4 *Appellans temerè punitur de iure civili, non autem de iure Canonico.*
5 *Appellari poteſt ſecundùm Canones etiam extra iudicium, non ſecundùm leges.*
6 *Sententiæ appellatione venit diffinitiva.*
7 *Appellatione remota an, & qualiter intelligatur remota recuſatio, & n. 14. & ſeq.*
8 *Recuſatio iuriſdictionem ſuſpendit, ſicut appellatio.*
9 *Terminus iudici aſſignatus in reſcripto ad cauſam diffiniendam currit à tempore præſentationis litterarum, & non ante.*
10 *Quod procedit quoad exercitium iuriſdictionis, non autem quoad vires reſcripti.*
11 *Item procedit ſi tempus fuerit limitatum per numerum dierum, hebdomadarum, menſium, vel annorum. Secus ſi ad certum diem.*
12 *Et facta aſſignatione per numerum menſium, quot dies ſint computandi.*
13 *Et an dies aſſignationis computetur in termino, remiſſivè.*
14 *Executor poteſt recuſari, & tamen ab eo appellari non poteſt, niſi excedat fines mandati.*
15 *Clauſula,* appellatione remota, *quid operetur.*
16 *Appellari poteſt poſt ſententiam diffinitivam, etiam nulla cauſa expreſſa, & ſufficit dicere,* Appello.
17 *Quod procedit etiam in cauſis electionum, licèt in his tutius ſit cauſam exprimere.*
18 *Item procedit etiam in appellatione, quæ fit à iudice extra iudicium.*
Et quid in appellatione extraiudiciali, quæ fit à parte contra partem, remiſſivè, n. 20.
19 *Appellatio à diffinitiva cum expreſſione cauſæ manifeſtè frivolæ non tenet.*
21 *Appellari non poteſt à diffinitiva niſi gravet.*
22 *Sufficit tamen qualecumque gravamen etiam modicum.*
23 *In appellationibus recipiendis à diffinitiva, & inhibitionibus decernendis ſervari debet forma c. Romana, de appell. lib. 6. et Decretum S. Congregationis Epiſcoporū.*
24 *Appellatio admittitur ſecundùm Canones ab interlocutoria, vel gravamine aliquo, dummodo concurrant decem, quæ hìc exprimuntur.*
25 *Appellatio ſub conditione quatenus propoſita petitio non admittatur, non valet.*

Appel-

26 *Appellari poteſt ab interlocutoria de iure civili quando non expectantur alia ſententia diffinitiva.*
Item à gravamine, quod per diffinitivam, vel per appellationem à diffinitiva reparari non poteſt, n.28.
27 *A ſententia, qua quis pronunciat ſe iudicem incompetentem appellari poteſt etiam ſecundum leges.*
29 *Appellatio ab interlocutoria vel alio gravamine ante diffinitivam in quibus caſibus admittatur ex Conc. Trid. & n.ſeqq. uſque 51.*
30 *Appellari poteſt poſt ſententiam diffinitivam etiam in cauſis viſitationis, & correctionis, ſed ad effectum devolutivum tantum, non ſuſpenſivum, niſi gravamen ſit irreparabile.*
31 *Sententia diffinitiva.*
32 *Et quæ ſententia quaſi diffinitiva, & n.34.*
33 *Sententia lata ſuper poſſeſſorio dicitur quaſi diffinitiva.*
35 *Appellatio à diffinitiva in multis caſibus non admittitur.*
36 *Metropolitanus non poteſt cognoſcere de gravamine ante diffinitivam, nec ſimpliciter mandare ut ſibi tranſmittatur copia proceſſus expenſis appellantis.*
37 *Appellari poteſt à gravamine etiam irreparabili quando iudex extraiudicialiter procedendo gravat partes.*
38 *Sententia interlocutoria quæ dicatur.*
39 *Tortura infert gravamen irreparabile, & ideò ab illius comminatione datur appellatio.*
40 *Carcer infert onus, & gravamen continuum, & nunquam tranſit tempus appellandi à gravamine carcerationis.*
41 *Carcer regulariter inſtitutus eſt ad cuſtodiam, & locus ſanctus eſt.*
42 *Carceratus etiam cuſtodiæ cauſa dicitur luere pœnam in corpore.*
43 *Carcer infamiam irrogat, & damnum irreparabile, & num. ſeq.*
44 *Appellationi ab indebita carceratione Ordinarius tenetur deferre, & proceſſum tranſmittere ad Metropolitanum, reo tamen interim manente in carceribus.*
45 *Iudex appellationis iuſtificato gravamine ante diffinitivam an debeat principalem cauſam remittere ad Ordinarium.*
46 *Cenſura Eccleſiaſtica trahit ſecum executionem, & ab ipſa appellatur ad effectum devolutivum tantum, non ſuſpenſivum.*
47 *Sed à comminata cenſura datur appellatio ad utrunque effectum.*
Sententia excommunicationis eſt potius interlocutoria, quam diffinitiva, ibid.
48 *Appellatio in iudicio non admittitur à futuro gravamine, niſi illud ſit irreparabile.*
49 *Citatus ad dicendam cauſam quare non debeat excommunicari, poteſt appellare.*
50 *Secus ſi citetur ad dicendam cauſam quare non debeat declarari excommunicatus.*
51 *Appellari an poſſit viva voce dum ſententia excommunicationis profertur, & n.ſeq.*
52 *Actus ſpiritualis eſt penetrabilior, quàm actus humanus.*

S*Vper eo.* Ipſum ſe ſummat, ſed per alia verba ſic ſummari poteſt. Secundùm Canones appellatur etiam ante ſententiam. Secundùm leges non, niſi in quibuſdam caſibus. Hoc dicit primò. Appellatio & recuſatio parificantur in hoc, quod ſicut in appellatione requiritur cauſa probabilis, ita & in recuſatione. Hoc ſecundò juxta verum, & communem intellectum. Terminus, judici aſſignatus ad cauſam decidendam non incipit currere niſi à tempore præſentationis reſcripti. Hoc tertiò dividitur in tres partes prout ſunt tria dicta. Secunda ibi, *In cauſis*, Tertia ibi, *Si autem.*

1 Nota primò, ex prima part. textus inſignem differentiam inter jus Canonicum, & jus civile in materia appellationis: nam de jure Canonico appellari poteſt quatuor tēporibus. Primò ſcilicet ante litis conteſtationem. Secundo poſt litem conteſtatam. Tertiò in ipſo actu prolationis ſententiæ, id eſt dum ſententia legitur, de quo eſt caſus hic qui non reperitur alibi, ſecundùm Bald. *n.6.* Quartò poſt ſentētiæ promulgationem, concordat, §. *Patet ergo, ver. Tempus vero*, qui habetur poſt *c. Qui ſeit, 2.q.6. & c. Cum ſit Romana, ſup. eod.* De jure civili autem exceptis quibuſdam caſibus ante ſententiam non appellatur, *ut hic l. Apertiſſimi, C. de iud. l. fin. C. de ſent. interloc. omn. iud. & l. Ante ſententia tempus, C. Quorum appell. non recip.*

Prima ratio differentiæ eſt, quia de jure civili per appellationem à diffinitiva reparantur omnia gravamina in proceſſu illata. Unde cùm leges civiles inſpiciant ſolùm gravamen, & pars in effectu non remaneat gravata; quia aut obtinebit in deffinitiva, & parum remanebit læſa ex interlocutoria; aut ſuccumbet, & per appellationem à diffinitiva gravamina illa remanebunt emendata: ideò nil mirum ſi ſecundùm leges talis appellatio non permittatur: quæ ratio colligitur ex textu juncta *gloſ. 1. in l. 2.* & ibi per Bald. *C. de Epiſcopali Audient.* At jus Pontificium nō tantùm reſpexit gravamen, ſed etiam injuſtitiam, cùm potiſſimùm invigilet ſuper correctione peccatorum, *ut c. Novit, ſupr. de iud.* Unde quamvis gravamen ſit modicum eò quod reparetur, vel per diffinitivam, vel appellationē ab ipſa; tamen per hoc non tollitur quin à judice ſit facta injuſtitia, & ſic peccatum. Meritò ſacri Canones admittunt appellationem à quocumque gravamine. Et hanc rationem differentiæ aſſignat Præpoſ. *hic num. 6.* 2

Secunda ratio eſt, quia jus civile magis ſtudet fini inſtātiæ litium, quàm jus Canonicū ex notatis *in c. pen. ſup. de iud.* quā rationem differentiæ conſtituit Bald. *in d. l. 2. & in l. Ante ſententia, C. Quor. appell. nō recip.* Et hæc eſt ratio, quare de jure Canonico cauſæ non habeant inſtantiam, nimirū propter amplam facultatem appellandi conceſſam, *ut d. c. pen.* nā cùm tot appellationes à quovis gravamine admittantur inſtantia ſi eſſet concluſa triennio plerumque periret ante diffinitivam. At de jure civili ceſſat hujuſmodi inconveniens propter reſtrictam facultatem appellandi, & ideo inſtantia finitur triennio *l. Properandum in fin. princ. C. de iudic.* prout innuunt hìc Hoſt. *n.3. in ver. Leges autem*, & Jo. Andr. *n.2.* & apertius Abb. *n.5.* & Præpoſ. *n.6. in fin.* 3

Tertia differentiæ ratio eſt, quia ſacri Canones mitiùs procedunt, quàm leges ſeculi: & propterea ſecundùm Canones indiſtincte appellari poteſt non ſecundū leges, ut ait gl. *notab. in l. 1. in ver. ab eo provocare, C. A quib. appell. nō liceat;* & Abb. *hic n.3. verſ. Item dic.* Quo fit, ut jure civili puniatur temerè appellans, non jure Canonico, *ut l. ab executione, §. fin. C. quor. appell. nō recip.* & not. gloſ. præalleg. ſed an hoc ſit verum vide per Abb. *in d. c. Ut debitus, inf. eod.* Inde etiam fit ut ſecundùm Canones liceat appellare etiam extra judicium, quamvis nō liceat ſecundū leges, ut *not. in c. Cum ſit Romana, ſup. eod.* & in prædicta Decr. *Ut debitus*, & per Hoſt. *hic n. 3. ver. Sed et extr. iudic.* Jo. And. *n.1.* & Abb. *n.2. ver. Adde & quintum tempus.* 4 5

Secundò nota ibi, in probatione ſententiæ, junctis verbis præcedentibus: ſentētiæ appellatione intelligi de diffinitiva, ad idem *c. Cum olim, & ibi gloſ. ult. ſup. de teſt.* & hìc notant Abb. *n.6.* Frāc. *in 2. notab.* & Præp. *n.4. facit Rubrica, C. de ſent. & interloc.* omnium judicum ponderando copulam, *&*, quæ ponitur inter diverſa, *l. ſi duo, C. per quas perſonas nobis acquiritur*, & notat Bart. *in l. 1. num. 1. ff. de pactis.* 6

Tertiò nota ex ſecunda parte textus Appellationem, & recuſationem æquiparari; quia ſublato appellationis remedio cenſetur etiam ſublatum remedium recuſationis, ut hìc videtur caſus, ſi verba inſpiciantur, & not. Butr. *in 2. not.* & Abb. *n.6. in §. In cauſis.* Quòd procedit ſive appellatio tollatur per jus comm. *ut c. 3. & c. Cum ſit in fin. ſup. eod.* ſive per ſpeciale reſcriptum Principis, *ut c. 1. de reſcr. & c. ſuper quæſtionū de off. Deleg.* utroque enim caſu & recuſatio intelligitur ſublata, ſecundùm Hoſt. *n.3. in ver. Tollitur.* Jo. Andr. *n.2. in eod. ver.* & But. *n.4. ver. Quæro an procedat*, ſed an hoc ſit verum latiùs dicam inſt. in gloſ. *pen. n.14.* Æquiparantur etiam in hoc appellatio, & recuſatio, quia ſicut per appellationem ſuſpenditur juriſdictio, *c. Venientes ſupr. de iureiur.* ita & per recuſationem, ut voluit gloſ. *not. in c. Quoties Epiſcopi, in ver. Appellent, 2.q.6.* quæ dicit, quidquid fit poſt recuſationē æquè caſſari ac ſi fieret poſt appellationem, per text. *in c. Cum ſicut, in fin. ſupr. de eo qui mit. in poſſeſſionem*, & ſequitur Philipp. Franc. *in 3. not. & in c. Cum ſpeciali, inf. eod.* Adde Bald. *conſ. 26. incip. Dum lis, & quæſtio, n.1. & 5. ver. Non repetendo, l.1.* 7 8

Ultimò nota ex tertia parte textus, Terminum aſſignatū judici in reſcripto ad cauſam diffiniendā currere à tempore præſentationis literarum, & non antea, ut hìc eſt caſus. Ratio eſt, qui ante receptas literas juriſdictionē nō habet; ac proinde illam exercere nō poteſt, *ut c. Paſtoralis, ad fin. ſup. de reſcr.* Unde limita primò hunc textū ut procedat quoad exercitiū juriſdictionis, in quo attēditur tempus præſentationis literarū, ut hìc dicitur. Secus verò quoad vires reſcripti impetrati, quia inſpicitur tēpus impetrationis, ſeu datæ, ut per Collect. *hic n.3.* Super quo remitit ad Archid. *in c. Is qui, de Rec. l. 6.* 9 10

Li-

11 Limita ſecūdò, ut locū habeat ſi tempus hujuſmodi diffinitū
fuerit per numerum dierum, hebdomadarum, menſium, vel
annorum. Secus ſi fuerit limitatum ad certum diem, puta
intra feſtum Aſſumptionis, vel intra tales Calendas: tunc
enim certum eſt tempus poſt datam currere, & ſemper labi,
ſecundùm Jo.And. *hic n.2.in ver.Certum tempus*, & Butr.*n.5.*
12 Sed hìc incidit dubitatio ſi tempus fuerit diffinitum per
numerum menſium indeterminatè, quo modo ſit facien-
da computatio dierum. Dic breviter tot dies fore compu-
tandos, quot habet ille menſis, in quo aſſignatur ipſa dilatio,
quod ſi quid lapſum fuerit de illo menſe ſupplebitur in mēſe
ſequenti: & ideò ſi dilatio unius menſis aſſignetur in menſe
Auguſti computabuntur dies unus & triginta: ſi in menſe
Septembri, dies triginta: ſi in menſe Febr. dies 28. ut poſt Gu-
liel. declarat gloſ. *not.in c.Quam ſit, in ver. Menſem, de elect.l.*
6. dicens hoc probari apertiſſimè *in c. Licèt ſup. de ſupplen.*
negl.Præl. inducendo illud, ut ibi per gloſ. & ſequuntur Præp.
hic n.28. Bart. plenè *in l.Cum Biſſextus, n.1.ff.de verb.ſignif.* &
Mar.Soc.*conſ.99. Sereniſſ.Rex, col.1.vol.3.* Non obſtat text.*in*
l.Vbi lex, ff.de reg.iur. ubi pro duobus menſibus computatur
dies unus & ſexaginta; quoniam, ut inquit Bart. intelligi de-
bet ſecūdùm diſtinctionem ſuam, & de intellectu illius legis
vide Signor. de Homodeis *conſ.48. Si quæratur. in princ.* &
13 Alex.*conſ.114.Viſa ſcriptura, n.10.& ſeq. verſ. Et ſi diceretur*
lib.5. An autē dies aſſignationis termini computetur in ter-
mino, vide hic pro, & contra *in gloſ. ult.* per Hoſt. *n.6. in ver.*
Cum iudices. Jo.And.*n.10.* Collect.*n.3.* Bald.*n.1.* Butr.*n.12.* &
Præp.*n.27.* dixi *in c.Ad noſtram, n.9.21.22.& 23.infr.de reg.*
14 In gloſſa penultima QUÆRO cùm textus dicat ſublato
appellationis remedio, ſicut non eſt deferendum appellatio-
ni, ita nec recuſationi, an hoc ſit verū ſimpliciter, & abſolu-
tè, ut appellatione remota intelligatur remota & recuſatio.
Dicunt Doctores, & præſertim Hoſt. *n.3. in ver. Sicut ap-*
pellationi. Verba textus eſſe ſanè intelligenda: non enim ſe-
quitur, Non poteſt appellari à ſententia judicis: ergo judex
non poteſt recuſari: nam ab Auditore, ſive ab Executore
appellari non poteſt niſi excedat fines mandati, & tamē po-
teſt recuſari, *ut leg.& not.in c.Super quæſtionum, §.Verum, ſupr.*
de offic. Delegat. Similiter à judice nō appellatur, niſi gravet;
ut dicam infrà *n.21.* at benè poteſt recuſari etſi non gravet.
Rurſus appellare poſſum a judice in quem conſenſi, & nihil-
ominus eum recuſare non poſſum, niſi nova cauſa superve-
niat, *ut c.Inſinuante, de offic. Deleg.* Sed & notoriè delinquens
prohibetur appellare, qui tamen fortè non prohibetur recu-
15 ſare, ut leg. & notatur *in c.Cum ſpeciali, §.1.infr.eod.* Quid er-
go ſibi volunt verba textus? Dic ſecundum gloſs.*pen.* & Hoſt.
hanc eſſe mentem; ut quemadmodū ſecundùm Canones nō
admittitur appellatio ſine rationabili cauſa *c. Cū in Eccleſia,*
& c.Vt debitus, infr.eod. ita nec recuſatio, *ut c.Secundo requi-*
ris, §.fin.& c.Cum ſpeciali, §.1.infr.eod. Quapropter illa verba
reſpiciunt tantùmodo formalitatem, & modum, quaſi dicat
ſicut appellatio frivola non admittitur, ita nec frivola recu-
ſatio: & ſicut deferendum eſt rationabili appellationi, ita &
rationabili recuſationi: ſed in reliquis hæc non æquiparan-
tur, nec remota appellatione cenſetur recuſatio remota. Et
hic intellectus Gloſſæ, & Hoſtiēſis placet etiam Jo.Andr.*n.9.*
in gloſſ. *pen.* Butr.*n.11.* Præpoſ.*n.12.* & communiter Docto-
ribus, ut dicit Abbas *n.9.* Verùm communis intellectus vide-
tur literam corrumpere; quia textus decidit apertè ut ubi
tollitur remedium appellationis, ibi & recuſationis, nec ullā
facit mentionem de cauſa, quare non diſceſſerim ab alio in-
tellectu Abbatis, ut hæc decretalis procedat ſecundùm anti-
qua tempora quādo licebat appellare indiſtinctè; tunc enim
omnis appellatio, niſi eſſet manifeſtè frivola deferebat cau-
ſam ad ſuperiorem, *ut in c. Ad Romanā, 2.q.6.* & notatur *in c.*
Vt debitus, infr. eod. Et ideò tunc remota appellatione ſicut
non intelligebatur remota appellatio cum iſta cauſa, ita nec
recuſatio. Et hoc ſenſit etiam Bald.*qui in 2.part.* ſic ſummat
hanc Decretalem, videlicet, Remota appellatione intelligen-
dum eſt de frivola, etiam judicis recuſatio frivola videtur
eſſe remota. Sed hodie ſecus; quia remotio appellationis tol-
lit omnem appellationem, quæ in jure non reperitur ſpeci-
ficè permiſſa, ut eſt textus *in c.Paſtoralis*, & ibi omnes notāt
infr.eod. Unde remota appellatione non cenſebitur remota
recuſatio, ita ut non liceat judicem recuſare niſi ex cauſa in
jure expreſſa; imò enim licebit etiam ex alia ſimili, ut proba-
tur *in c.Poſtremo*, ibi, *vel alia iuſta cauſa, infr. eod.* Nimis
enim durum eſſet ut Princeps removēdo appellationem co-
geret quem litigare coram judice ſuſpecto, *arg.c.Cum inter,*
ſupra de except. Hæc igitur ſit concluſio, ut per clauſulam,
appellatione remota, non intelligatur excluſa recuſatio, quod
tenet gloſ.*in l.1.§.Interdum, in ver. Ab eo provocare, ff. A qui-*
bus appell.non lic. & videtur text. *in l.fin.C.de ſent.& interloc.*
omn.iud.contr.gloſ. ibi, quæ à Doctoribus communiter repro-
batur, teſte Præpoſito *hic n.12.* Fallit hæc concluſio ſi in re-
ſcripto remota ſit appellatio reſpectu cauſæ; quia tunc ſicut
intelligitur remota frivola appellatio, & ita frivola recuſatio,
ut declarant Abb. & Præpoſ. *ſupr.cit.* An autem hæc proce-
dant de jure civili, vide per Abb. negativè reſolventem *n.10.*
verſ. Puto tamen, quod de iure civili. Item ſuper prædictis
vide Ant.de Butr. plenius diſtinguentem *in c. Paſtoralis, n.7.*
ver. Si eſt dubium an remota appellatione, infr.eod.
Secundò QUÆRO cùm hic dicatur ſecundùm Canones 16
poſſe appellari tam ante, quàm poſt ſententiam diffinitivam;
ſecundùm leges verò poſt ſententiam duntaxat, an utraque
regula ſit vera generaliter, & indiſtinctè.
Et quidem poſt ſententiam diffinitivam manifeſtum eſt
utroque jure poſſe appellari indiſtinctè, etiam nulla cauſa
expreſſa: ſufficit enim dicere, *Ab iniqua ſententia appello* aut
etiam ſimpliciter *appello; ut l.Scio, ff.de appell. c.Cordi, §.His*
quæ, ubi hoc notant Archid. & Jo.Andr. *inf.eod. lib.6. c. Poſt*
appellationem, §. Si verò poſt datam, 2.q.6. ubi ponitur forma
appellationis interponendæ à ſententia diffinitiva, & hìc no-
tant *gloſ.1.* Hoſt. *n.3.in ver. Et poſt.* Butr.*n.10.* & alii commu-
niter. Henric. Boich.*in c.Conſtitutis, col.2. verſ. Si quæras de*
appell.indic. infr.eodem. Et eſt ratio ſecundùm eum, quia in
cauſa appellationis à tali diffinitiva interpoſitæ appellans po-
teſt quibuſcumque modis ſententiam impugnare, *ut in d.l.*
Scio, in fin. Ideoque quando appellatur à diffinitiva, judex te-
netur omninò appellationi deferre, *arg.c.Non ſolum, infr.de*
appell.lib.6. & notat gloſ.*in d.c.Cordi, in ver.Statuit, lib.6.* no-
tat Zenz. in Clem. *un.de dolo, & contum.* Quòd procedit etiā 17
in cauſis Electionum, licèt tutiùs ſit in talibus cauſam expri-
mere, ut notat Jo.Monach.*in c.Quamvis, il ſecondo, de elect.*
lib.6. in gloſ. *Dicunt quidam*, & Jo. Andr. *ibid.* In gloſſ. dicit
Garzias, & Henric.Boich.*ubi ſupra*, de quo tamen vide Rot. 18
deciſ.2. n.2. de elect.in novis. Rurſus hoc procedit etiam in
appellatione quæ fit à judice extra judicium; in qua idem per
omnia quod in judiciali, *ut in d. c.Cordi in princ.* ſecundùm
Henric.Boich.*in d.c.Conſtitutis, col.2.verſ. Aut Quæris.* Ad- 19
verte tamen, quia ſi appellans à diffinitiva, exprimeret cau-
ſam manifeſtè frivolam, ut ſi diceret appello, quia digito cu-
lū non tangis, non teneret appellatio, ut ſic impoſſibilis cau-
ſæ adjectio vitiet appellationem, ſicut regulariter vitiat con-
tractum, *ut c.ult.inf.de condit.appoſ.cum concord.ibi alleg.* Nec
reſragatur, quod non teneretur cauſam exprimere, quoniam
talia expreſſa nocent, non expreſſa nō nocent, *ut l.Expreſſa,*
ff.de reg.iur. dixi talia, quia ſi exprimeret cauſam non mani-
feſtè frivolam, tunc poſſet aliam proſequi, *ut in d.l.Scio*, &
notat gloſſ.*in c.Cum cauſam, infr.eod.* Jo.Andr.*in d.c.Cordi, §.*
His quæ, & Henr.Boich. *in d.c.Conſtitutis, col.2. verſ. Tamen*
ſi appellans, infr.eod. Quid autem juris ſit in appellatione ex- 20
trajudiciali, ſeu potius provocatione, quæ fit à parte contra
partem, & non à judice, an ſcilicet in tali neceſſe ſit cauſam
exprimere, vide plenè per Henr. *ibid. col.1. verſ. Et tunc aut*
quæris. Cæterùm in hujuſmodi appellatione, quæ à diffinitiva 21
interponitur, licèt non oporteat cauſam exprimere in ſpecie,
requiritur tamen gravamen; alioquin non licèt appellare,
ſecundùm Innoc. & Hoſt. *hic n.3.in ver. Appellandi*, & Butr.
in 1. not. Licèt ſufficiat qualecumque gravamen etiam mo- 22
dicum, *ut c.prex. ſupr.eod.* & hic notat Franc. *in 1.notab.* Præ- 23
tereà in appellationibus recipiendis à diffinitiva, & inhibi-
tionibus decernēdis ſervari debet forma *c.Romana de appell.*
lib.6. quacumque conſuetudine, aut ſtylo, vel privilegio in
contrarium non obſtantibus; alioquin inhibitiones, & pro-
ceſſus, & inde ſequuta quæcumque ſunt ipſo jure nulla, ut
ſtatuitur à Conc. Trid. *ſeſſ.22.c.7.* Item ſervari debent decre-
tum à S. Congregatione Epiſcoporum ſanctæ memoriæ
Clem. VIII. juſſu editum die 16. Octob. 1600. Quod hic non
tranſcribo, quia haberi poteſt à Steph. Quaranta *in ſumma*
Bullar. in ver. Archiepiſcopi auctoritas, verſ. Sciēdum eſt dem-
que, pag.68. A[illegible] verò ante ſententiam diffinitivam ſecundùm 24
Canones po[illegible] quidē appellari ab interlocutoria, vel grava-
mine aliquo, *ut hic & in d.c. Cordi, infr. eod. lib.6.* Sed tamen
in hujuſmodi appellatione, facta in judicio decem requirun-
tur, quorum ſi vel unum defuerit nō valebit appellatio. Pri-
mùm eſt cauſa gravaminis illati, vel cōminati, ut *c.Cum ceſ-*
ſante, infr.eod. Secundùm ut cauſa hujuſmodi ſit probabilis,
id

id eſt talis ut ſi foret probata deberet legitima reputari, *ut in d.c.Vt debitus,& c.Cum ſpeciali, §.Exceſſu,infr. eod. & c.Romana, §.Cum autem,eod.tit.lib.6.* Tertium ut ſit vera,*c.Interpoſita,infr.eod.* Quartum ut ſit expreſſa, *c.Cum cauſam,infr.* 25 *eod.ut d.c.Vt debitus.* Quintum ut appellantis petitio non ſit admiſſa,*ut in d.c.Interpoſita.* Sextum ut propterea,quod petitio non admittebatur extiterit appellatum, *c.Dilecto, §.ult. infr.eod.* quod eſt contra quoſdam Juris imperitos, qui propoſita exceptione dicunt,*& appellamus ſi eam nõ admittatis:* nam talis appellatio non impedit quin valeat quidquid ſit poſteà. Septimum,ut appellatio fiat in ſcriptis. Octavum, ut petantur Apoſtoli, quia non petens Apoſtolos dicitur non appellaſſe. Rota *deciſ.50.n.2.& 3.de appell.in novis.* Nonum, ut ſi appellatus hoc petierit veniat inſtructus appellans, & hæc tria probantur *in d.c.Cordi, infr.eod. lib.6.* Decimum ut appellatio fiat intrà decem dies, *c.Romana, & c.Concertationi, infr.eod.lib.6.c.Bona, de confirm.util.vel inut. c.Cum inter, & c. Quod ad conſultationem,de re ind.* ita Hoſt.*in ſumm.eod. tit.§. Qualiter, ſub §. Ego Martinus,& in c. Dilecto,infr.eod. & in d.c.Cordi,* Archid.*ibid.in ver.Permiſſis,& in c. Non ita, in gloſ.3.2.qu.6.* & Henric.Boich.*in d.c.Vt debitus, col.4.verſ. Super eod.c.Si quaris utrum in appell.infr.eodem.*

26 Sed de jure civili etiamſi prædicta decem concurrant, appellari non poteſt ante diffinitivam ab interlocutoria, vel gravamine aliquo, niſi in quibuſdam caſibus ut hìc dicitur & hoc pro regula conſtituunt Abb.& Franc.ambo *in 1.not.* Ad dignoſcendum verò qui ſint hujuſmodi caſus in quibus de jure civili licitum eſt appellare, & ad quos reſpexit hæc litera in prædicta exceptione, communiter traduntur à Doctoribus duæ regulæ.

27 Prima regula eſt,ubi poſt interlocutoriam non expectatur alia diffinitiva; tunc licèt ab hujuſmodi interlocutoria appellare, etiam ſecundum leges: ita colligitur *ex gloſ.fin.* in Auth.*Habita,C.Ne filius pro patr.* dum ait a ſententia qua quis pronunciat ſe non eſſe judicem competentem licitum eſſe appellare, quia non expectatur alia diffinitiva, & hanc regulam tradunt hìc Abb. *n.3. verſ. Et qui ſunt iſti caſus*, Franc.*in 2.not.verſ.Et communis conclusio eſt*, Præpoſ.*num.7. verſ.Eſt & alia regula.*

28 Secunda regula eſt, quotieſcumque gravamen ante diffinitivam illatam per ipſam diffinitivam vel per appellationem à diffinitiva reparari non poteſt, tunc ab hujuſmodi gravamine etiam de jure civili licitum eſt appellare: hanc theoricam ponit gloſ.in Clem.1.*in ver.Ipſo iure de heret.* & probatur *in l. 2. ff. de appell.recip.* & hoc ſimiliter pro regula tradunt Abb.Franc.& Præpoſ.*loc.ſupra cit.*

29 Tu verò adverte, quia hodie ex Decretis Conc. Trident. jus Canonicum in his exæquatum eſt juri civili: nam S.Synodus animadvertens reos criminũ plerumque ad evitandas pœnas, & ſubterfugienda judicia Epiſcoporum, gravamina ſimulare: & appellationis diffugio judicis proceſſum impedire ne remedio ad innocentiæ præſidiũ inſtituto, ad iniquitatis defenſionem abutantur,ſtatuit,ut in cauſis viſitationis, & correctionis,ſive habilitatis, & inhabilitatis, necnon criminalibus ab Epiſcopo, ſeu illius Vicario ante diffinitivam ſententiam ab interlocutoria,vel alio quocumque gravamine non appelletur: nec Epiſcopus, ſeu Vicarius appellationi hujuſmodi tamquam frivolæ deferre teneatur; niſi gravamen hujuſmodi per diffinitivam ſententiam reparari,vel ab ipſa diffinitiva appellari non poſſit, ut latius habetur *in c.1. ſeſſ.3.* ac deinde hoc decretum extendendo ad cauſas omnes ad forum Eccleſiaſticum pertinentes *in c.20.ſeſſ.24.* decrevit ut appellationes per ſuperiores quoſcumque non recipiãtur, niſi à diffinitiva, vel diffinitivæ vim habente, & cujus gravamen per appellationem à diffinitiva reparari nequeat: & quia ſic reſtrinxit facultatem appellandi; propterea cauſis Eccleſiaſticis inſtantiam biennii præfixit in eo *d. cap.20. in princ.* ad quod vide quæ dixi ſupra *num.3.*

30 Ex quibus decretis collige in judicio poſſe in univerſum appellari in quatuor caſibus dumtaxat. Primò ſcilicet à ſententia diffinitiva, *ut in d.c.20.* quod procedit etiam in cauſis viſitationis,& correctionis, *ut in d.c.1.ſeſſ.13.* licèt in his appellatio executionem non ſuſpendat,ut ſtatuitur *in c.1.in fin. ſeſſ.22.& in c.10.ſeſſ.24.* & ita in cauſis prædictis poſt diffinitivam ſententiã admittitur appellatio devolutiva, ſed nõ ſuſpenſiva, niſi gravamen eſſet irreparabile, quia tunc liceret appellare ad utrumque effectũ,ut declaravit S.Congr. ejuſdẽ
31 Concilii interpres. Dicitur autem ſententia diffinitiva quæ principali quæſtioni finem imponit,ut diffinit gloſ. in Clem. *un.in ver. Diffinitiva, de ſeq. veſtr. poſſ. & fruct.* poſt Specul. *in tit. de ſentent.prol.col.1.* vel quæ finem imponit toti cauſæ in judiciũ deductæ, ſecundùm Abb. *in Rub. de ſent. & re ind. n.4.in fin.* ſed magis placet diffinitio gloſſæ,quia quando pronunciantur ſuper aliquo articulo, ſuper quo facta fuit principalis petitio,ſentẽtia dicitur diffinitiva,licèt finẽ toti cauſæ non imponat,ut ex Bart. accuratè deducit Imola *in l.1. §.fin. col.ult.ff.de præt.ſtip.*& ſequitur Felin.*in Rubr.de ſentent.de re iud.n.2.verſ.Et adde.* Idem tenet Bald.*conſ.378.Pro parte cuiuſdam in princ.l.1.* & Romanus *conſ.357. Dicitur, in princ.*

Secundò appellari poteſt ex Concilio à ſententia habente 32 vim diffinitivæ, quæ ab aliis appellatur quaſi diffinitiva, ut colligitur ex gloſ.magna *in cap. Conſultationibus.poſt medium verſ.Quaſi diffinitive procederetur,ſup. de offic.deleg.*& notat Abb. *loc.cit.n.6.ver.Reperitur quedam quaſi diffinitiva*,qualis 33 eſt ſententia lata ſuper poſſeſſorio: nam habito reſpectu quod poteſt deinde intentari petitorium,non dicitur ex toto diffinitiva. Unde ſententia quaſi diffinitiva generaliter illa 34 dici poteſt, quæ expectat aliam diffinitivam poſt ſe, ut notat gloſ.in Clem.ult. *in ver.Repulſione, poſt med. ver. Item ſi ſententia ſuper peremptorio,de appell.* & ita in hoc ſecundo caſu à pari procedunt Concilium,& jus civile.

Tertiò appellatur ex Concilio ab interlocutoria, vel alio quocumque gravamine quando gravamen hujuſmodi per diffinitivam ſententiam reparari non poteſt,*ut in d.c.1.in fin. ver.Niſi gravamen,ſeſſ.13.& d.c.20. poſt princ. ſeſſ.24.* quod etiam licèt ſecundum leges,ut dictum eſt ſupra *in 2.reg.n.28.* Exempla gravaminũ hujus generis habebis *infr.n.39.& ſeq.*

Quartò ex Cõcilio appellari poteſt ab interlocutoria quo- 35 tieſcumque à ſententia diffinitiva appellari non poteſt,ut expreſsè habetur *in d.c.1.in fin.* puta à ſentẽtia ſuper manifeſto, & notorio crimine,vel de quo quis in judicio confeſſus extitit, juxta textũ *in c.Romana, §.Si autè inf.eod.l.6.*& in quamplurìbus aliis caſibus,quos ad *n.45.*poſt Specul.*in tit.de appell.* recenſet Marant.*in ultima parte Speculi:*& hìc quartus caſus coincidit cum illo,qui ponitur *in d. cap.20. ſeſſ.24.* videlicet quando gravamen per appellationẽ à diffinitiva reparari nõ poteſt: nam ubi ab ipſa diffinitiva non poteſt appellari, utique non poteſt reparari gravamen per appellationem ab ipſa diffinitiva,ut ex ſe patet. Unde hoc caſu admittitur appellatio ex utroque decreto Concilii Trid. ſicut admittitur de jure civili,ut firmatum eſt *ſup.ead.2.reg.* Extra hos caſus ab interlocutoria, vel quovis alio gravamine ante diffinitivã ſententiam hodie in judicio appellare non licèt, quemadmodũ licebat de jure veteri; atque ita hæc Decretalis, *& c.Cordi, infr.eod.lib.6. cum concordant. ſupra c. in 1.not.* quatenus permittunt appellationem ante diffinitivam à quocumque gravamine,hodie modificata,& reſtricta ſunt à Concilio, & redacta ad terminos juris civilis ex rationabilibus cauſis in præallegato *cap.1. exaratis.* Unde Metropolitanus ex Sac. 36 Congregationis ſententia non poteſt cognoſcere de gravamine ante diffinitivam, nec poteſt ad effectum prædictum abſque ulla inhibitione mandare ſimpliciter, ut ſibi tranſmittatur copia proceſſus expenſis appellantis.

Hæc vendicant ſibi locum,ut prædixi, in appellationibus, 37 quæ interponuntur in judicio, aliàs ſecus ut ead. Sac. Congregatio declaravit: nam propoſito dubio an decretum Concilii *ſeſſ.24.c.20. in princ.* locum habeat quando Ordinarius extrajudicialiter procedendo gravat partes, adeò ut non liceat partibus à tali actu extrajudiciali ad alios Superiores judices appellare, ſeu reclamare, quatenus id jus permittat; ſed omninò cauſa gravaminis in prima inſtantia coram eod. Ordinario cognoſci debeat: Reſponſum eſt, Hoc caſu non habere locum decretum Concilii. Unde jura,quæ permittunt appellationẽ extra judicium à quocumque gravamine etiam reparabili per diffinitivã ſententiam,*ut in d.c. Cordi*, in hoc non ſunt correcta à Concilio,ſed in ea tantùm parte,in qua concedunt poſſe appellari ab interlocutoria, vel alio gravamine judicialiter illato, eſt autem ſententia inter- 38 locutoria, quæ inter principium, & finem cauſæ fertur ſuper his, quæ incidunt,vel emergunt,ut diffinit gloſ.in Clem.1.*in ver. Diffinitiva,de ſequeſt. poſſeſſ.& fruct.* & dicitur interlocutoria vel quia judex cauſam non diffinit;ſed interloquitur inter principiũ,& finem; vel quia inter partes loquendo ſine ſolemnitate ſcripturæ pronunciat, ut poſt Goffred. inquit Hoſt. *in ſumm.hoc tit.§.2.in princ.* Plenè Ant. de Butr. *conſ.6. per totum*, & Abb. *in Rubr.de ſent.& re indic.n.6. verſ. Interlocutoria eſt*, ſed de hac, & aliis diffinitionibus interlocutoriæ, & de ratione dignoſcendi an ſentẽtia ſit interlocutoria, vel diffinitiva vide plenè per Felin.*in d. Rubr.de ſent.et re ind. n.2.* Alex.Jaſ.& Doctor.*in Rubr.& in l. Quod iuſſit, de re ind.*

39 Ex concluſionibus ut ſuprà firmatis infertur primò, ut à
decreto torturæ, vel alius comminatione ex Concilio Tri-
dentino detur appellatio ad utrumque effectum, ſicut datur
de jure civili, ut text.notab. *in l.2. ff. de appell.recip.* ubi ſi ju-
dex interloquitur aliquem eſſe torquendum, admittitur
appellatio; nempè quia gravamen hujuſmodi poſteà repa-
rari non poſſet per appellationem à ſententia diffinitiva, &
ita ibi notant Bart. & omnes Franc.*hic in 2.not.* & alii com-
muniter. Navar.*conſ.2.n.2. de appellat.* ubi tenet jus civile
in hoc concordare cum diſpoſitione Conciliari.

40 Infertur ſecundò, ut ob eamdem rationem detur appella-
tio ab indebita carceratione; quia ſcilicet cùm gravamen
illatum cohæreat perſonæ, poſteà reparari non poſſet: Car-
cer enim dicitur mala manſio, ut eſt textus cum gloſ. *in l.Si
hominem.ff.Depoſiti,& in l.Apud Labeonem, §. Quæſtionis,ff.
de minor.* & gravior pœna eſt in carcere detineri, quam labo-
rare in agro ſeu in opere publico, ut probat textus *in l.In ſer-
vorum,ff. de pœnis*, & ibi notat gloſ.a. Imò carcer dicitur ſpe-
cies ſervitutis *in l.1.& 2.ff.de liber.hom.exhibendo*, & ſpecies
tormentorũ, ut notatur in Clem.1. *de heret.* & per Bald. *in l.
Si Clericus,n....C.de Epiſc.audien.* Non igitur mirũ ut ſicut
à decreto torturæ, ita & à captura perſonæ detur appellatio,
prout concludit ibi Bald. & ſeq. hìc Abb. *n.3.*Franc.*in 2.not.*
& Præpoſ.*n.7.* Guidop. *deciſ.236.* ubi dicit onus, & grava-
men continuum inferri ex carceratione; ideòque nunquam
tranſire tempus appellandi à gravamine carcerationis, &
ſemper poſſe appellari.

41 Non obſtat, quod carcer ſit regulariter ordinatus ad cu-
ſtodiam, non autem ad pœnam, *ut l. Aut damnum, §.Solent,
ff.de pœn.* ideòque locus ſanctus ſit, ſicut muri Civitatis, *l.
Sacra,§.Propriè,& l.fin.ff. de rer. diviſ.* Raph. Cuman. *conſ.*
42 106. *Caſus talis eſt in fin.* quoniam id verum eſt inſpecta
principali intentione, ſed nihilominus pœnam infert ſe-
cundariò, quia detentus in carcere etiam cuſtodiæ causâ di-
citur luere pœnam in corpore, ut notat Angel. *in l.Si quis,id*
43 *quod,ff. de iuriſd. omn. ind.* & quamvis relaxari poſſit, tamen
incurrit aliquam infamiæ notam, & damnum ex toto irre-
parabile, ut tradit Alex. *conſ.17. Requiſitus,col.3. n.7.lib.1.*

44 Demum hanc ſententiam alìàs probavit Curia: nam
cùm Epiſc. Brunduſ. inter cætera conſuluiſſet S.Cong.Con-
cilii, An quod decreto Conc.Trid. *ſeſſ.13.c.1,* & alio *ſeſſ.24.
c.20.de refor.* dicitur de gravamine quod per appellationem à
diffinitiva reparari non poteſt intelligi poſſit; & debeat de
gravamine indebitæ carcerationis: S.Congregat.reſpondit,
ita eſſe intelligendum; & ideò ab hujuſmodi gravamine ap-
pellari poſſe, & Ordinarium teneri huic appellationi deferre,
& teneri proceſſum transferre ad judicem appellationis; In-
terim tamen reo manente in carceribus, donec judex appel-
lationis cauſa cognita aliud juſſerit: carceratio enim irro-
gat infamiam, & damnum irreparabile, Bald. Caſtrenſ. &
Alex. *in l.4.§. Condemnatum, ff. de re ind.* Præpoſ. *in c.Super*
45 *eo,il 2.col.3.de appell.*& Franc.*ibid.in 2.col.* Quod ſi judex ap-
pellationis pronunciaverit carceratum eſſe gravatum, debe-
bit relaxari à carcere, ſed non ideò tota cauſa avocanda, puta
carceratus propter concubinatum, ſi appellat cognoſcet Me-
tropolitanus ſi legitima indicia erant ad carcerandum, ſi nõ
erant jubebit excarcerari, ſi erant debebit pronunciare ut
maneat in carcere, ſed neutro caſu debebit proſequi cauſam
in meritis concubinatus, ſed relinquere Epiſcopo. Quam
ſententiam Congregat. Sanctiſſ.probavit: ita reperi adnota-
tum in libris publicis S. Congreg. qui olim penès me aſſer-
vabantur: ſed decretum fuit poſteà editum nomine Sanctiſſ.
uſque ad verſ. *Carceratio enim.* Omiſſa etiam poſteriori
clauſula, quæ loquitur de remiſſione cauſæ ad Epiſcopũ ſu-
per negotio principali: fortè quia de jure, quando appellatur
à gravamine ante ſententiam diffinitivam, judex appellatio-
nis datur quaſi ſub conditione quoad principalem cauſam;
unde primò cognoſcet de gravamine; & tunc ſi invenerit ap-
pellationem minus legitimam pronunciabit malè fuiſſe ap-
pellatum, & remittet partes ad priores judices appellantẽ in
expenſis condemnando: ſed ſi invenerit appellationem legi-
timam eſſe, pronunciabit benè appellatum fuiſſe, & hoc caſu
non remittet partes ad judicem gravantem, ſed ipſe proce-
det ſuper principali. Hic eſt caſus *in c.Ut debitus, ver. Cum
autem,infr.eod.* ubi ſic declarat gloſ.*pen. communiter approba-
ta.* Unde Abb.*ibi n.8.*ex textu colligit juſtificata appellatio-
ne ab interlocutoria judicem ad quem ſuccedere loco judi-
cis à quo: & Præp.*n.12.* Similiter ex eo textu colligit regulã
quod appellatione legitima pronunciata devolvitur ad ju-
dicem ad quem negotium principale: & propterea procedit
in illo. Idem probat text.à contrario ſenſu *in c.Romana,§.fin.
infr.eod.lib.6.* licèt S.Congreg.alias voluerit hoc dubium de-
clarare; etenim conſulta, an ſi pendente cauſa in prima in-
ſtantia corã ordinario, ante diffinitivam a gravamine per eũ
illato appelletur ad Metropolitanum debeat juſtificato gra-
vamine ad Ordinarium cauſa remitti, vel potius apud eundẽ
Metropolitanum in eadem inſtantia terminari, non obſtan-
te decreto Concilii *c.20. ſeſſ.24.* Reſpondit quoad cauſas ex
juris communis diſpoſitione ad Ordinarium necne remit-
tendas, nihil innovaſſe Tridentinum Concilium.

Infertur tertiò, ut cùm à cenſura Eccleſiaſtica, qualis eſt 46
excommunicatio, ſuſpenſio, & interdictum, *cap. Quærenti, de
verb.ſignif.* non appelletur ad effectum devolutivum: quia
trahit ſecum executionem, *c.Paſtoralis, §.Verùm,infr.eod.c.
Ad reprimendam, ſup. de off.Ord.& cap.Is cui, de ſent.excom.*
Innoc.*in c.Per tuas,n.3. in verb.Abſolvere,eod.tit.* licitum ſit 47
appellare à comminata cenſura; quia etiamſi illius ſenten-
tia ſit potiùs interlocutoria, quàm diffinitiva, ut notat In-
noc. *in d.c.Per tuas,gl.in ſum.2.q.1.* Jo.Andr.*in c.Venerabili-
bus, de ſent.excom.lib.6.*& Doct.*in Rub.de re ind.* tamen ſem-
per infert gravamen quod per appellationem reparari non
poteſt; & ideo ante ſententiam admittitur appellatio ab hoc
futuro gravamine ex his, quæ dicta ſunt *ſup.n.29.* ita ut ſi à
comminata excommunicatione appellatum fuerit excom-
municatio poſtea lata ſit ipſo jure nulla, *ut c.1. & ibi gloſ.2.
ſup.eod.& d.c. Per tuas.* Quamvis enim regulariter in judi- 48
cio non detur appellatio à futuro gravamine, ut hìc, *& in c.
Ut debitus, infr.eod.* & notat Felin. *in c.Significaverunt, n.9.
de teſt.* tamen hoc fallit, ſi comminatum gravamen ſit irre-
parabile, qualis eſt cenſura Eccleſiaſtica, ut per Felin. *in cap.
Cùm non ab homine,n.12. ſup.de ind.*& Duen.*in reg.42.num.8.*
Quamobrem citatus ad dicẽdam cauſam quare non debeat 49
excommunicari poteſt appellare, & Ordinarius debebit huic 50
appellationi deferre, ut ex dictis conſtat; ſecus eſt ſi quis cite-
tur ad dicendam cauſam quare nõ debeat declarari incidiſſe
in excommunicationem, quia cùm a declaratoria detur ap-
pellatio etiam ſuſpenſiva præterquàm in judicialibus, *c.Solet
in fin.de ſent.excom.lib.6.* Rot.*deciſ.....n.5.de dol.& cont.in no-
vis.* Rom.*conſ.481.In caſu permiſſo, n.9. verſ. Præterea vide-
mus,*Felin.*in c. Rodulphus,n.42.de reſcr.* illius comminatio nõ
infert gravamen quod reparari non poſſit per appellationem
à diffinitiva; & ideò à Concilio prohibita eſt appellatio.
Quam differentiam inter comminationem excommunica-
tionis ferendæ, & comminationem declaratoriæ excommu-
nicationis jam latæ ponunt Felin.& Duenn.*ubi ſupra*, & ſæ-
piùs probavit S. Congreg. ejuſdem Concilii Interpres.

QUÆRO, an viva voce poſſit appellari dum ſententia 51
excommunicationis profertur.

Format hanc quæſtionem Hoſt. *in ſum. de ſent.& re ind.§.
Qualis,ſub §.Pura,ver. Quid ſi excommunico te*, & diſputat
egregiè Jo. And. *in c.Cùm ſunt partium, n.2.de regul.iur.lib.6.
in Mercur.* Quoad effectum devolutivum non cadit dubita-
tio; quoniam appellatio devolvit, etiamſi fuerit interpoſita
poſt latam excommunicationem, ut dictum eſt *ſup.n.46.* ſed
quæſtio eſt quoad effectum ſuſpenſivum.

Pro ſolutione ſic diſtingue, aut conſtat verbum, *appello*,
fuiſſe pronunciatum ante prolationẽ verbi, *excommunico*; &
excommunicatio non tenet tamquam lata poſt interpoſitam
appellationem, *c.Per tuas,infr.de ſentent. excom.* Aut conſtat
verbum, *appello*, fuiſſe pronunciatũ poſt verbum, *excommuni-
co*, & non valet appellatio tamquam interpoſita poſt excom-
municationem, cum cenſura trahat ſecum executionem, *d.c.
Paſtoralis,§.Verùm, infr.eod.cum alis ſup.alleg. n.46.* Proba-
tur hæc diſtinctio *in c.Si duo,de procur.lib.6.* ubi non ponde-
ratis præambulis litis, ille ex pluribus procuratoribus cenſe-
tur occupaſſe, vel prævenire, qui prius litem eſt conteſtatus;
ſic in propoſito non conſiderantur præambula, vel exordia
ſententiæ, vel appellationis, ſed ſolùm quis in ſubſtantiali-
bus illorum actuum prævenerit: quod probant jura ibi alle-
gata in gloſ. *in ver.Litis conteſtationem*, & in his conveniũt
Doctores. Aut eſt dubium quis prævenerit, an ſcilicet reus
in prolatione verbi, *appello*, an Epiſcopus in prolatione ver-
bi, *excõmunico*, & ſunt opiniones Jo.Andr. *in d.reg.Cùm ſunt
partium, n.11.in fin. verſ.Secundo verò caſu*, cùm quo tranſit
hìc Jo.de Imol.*n.2.*concludit reum eſſe ligatum: & præſumi
excommunicationem præceſſiſſe. Ratio eſt, quia de juriſ-
dictione Epiſcopi, & de communicatione conſtat; de præce-
dente verò appellatione non conſtat, alleg. *c. Venerabilibus,
ad fin. &* quod ibi not. *de ſentent.excomm.lib.6.* præſertim 52
quia excommunicatio eſt medicinalis, *cap.1. eod. tit. & lib.*

&

& actus ſpiritualis eſt penetrabilior, quàm actus humanus, ſecundum quod notat Innoc. *in c. Præterea, il 2. infr. hoc tit.* & pro hac opinione optimè facit *gloſ. ult. ut in d. c. Venerabilibus, in ver. Poſtquam*.

Contrarium tenet Bald. *hic n. 7.* qui videtur in dubio præſumi appellationem præceſſiſſe *per l. Si quis id quod, ver. Quod ſi dum proponitur, ff. de iuriſd. omn. iud. & per l. Arethuſa,* ibi incipiente naſci, *ff. de ſtatut. hominum*: nam reus per appellationem, incipit liber eſſe.

Placet mihi diſtinctionem Præpoſ. *hic n. 3. verſ. Et fortè* quæ colligitur ex dictis Innoc. *in c. Cùm tu, ſupr. de teſt.* videlicet ut prima opinio Jo. Andr. procedat in foro conſcientiæ, in quo debet quis in dubio ſequi partem tutiorem, & æſtimare ſe cenſura innodatum. Ad quod allego textum optimum *in c. Illud, infr. de Cleric. excom. miniſtr.* Hoſt. & Joan. Andr. *in c. fin. n. 3. ſup. de bigam. facit c. Ad audientiam, c. Significaſti, il 2. & c. Petitio, de homicid.* Secunda autem opinio Baldi obtineat in foro contentioſo, in quo judex in dubio non debet judicare quem excommunicatum, *arg. c. Si quid 86. diſt. & c. Innocens 22. q. 4.* pro qua diſtinctione vide bonã gloſ. *in c. unum, in ver. Æſtimare, ſup. de ſcrut.* S. Tho. 2. 2. q. 60. *art. 4.* & quod ſcripſi *in c. Ne innitaris, n. 140. & 164. de conſt.*

DE APPELLATIONIBUS.

Idem Alexander III.

CAPUT XXXI.

DE Priore: & infrà. Cæterùm ſi præfatus Canonicus Priorem propter ſuas enormitates manifeſtas, quæ ipſum notabilem reddunt, ad Sedem Apoſtolicam appellavit: & ipſe tali appellationi deferre contempſit: eum cum literis tuis veritatem continentibus, de tanto exceſſu ſatisfacturum ad Sedem Apoſtolicam venire compellas.

SUMMARIUM.

1 *APpellationi interpoſitæ ad Papam non deferens mittitur cum literis Ordinarii, ad Curiam puniendus.*
2 *Subditus poteſt Prælatum ſuum propter eius exceſſus manifeſtos appellare ad Superiorem.*
3 *Appellari poteſt à correctione Prælati, & Regularis ſi ſit manifeſtè criminoſus.*
Contrarium, num. 5.
4 *Prælatus notoriè criminoſus nõ poteſt ſubditum corrigere.*
Contrarium, num. 5.
5 *Prælatus quantumcumque notoriè criminoſus, & irregularis ante depoſitionem poteſt iuriſdictionem in ſubditos exercere.*
6 *Notabilis, ideſt infamis redditur quis propter delicta, & malos mores, & n. ſeq.*
7 *Fama poteſt ſe habere ad bonum, & ad malum.*
8 *Appellationi etiã extraiudiciali nõ deferens puniendus eſt.*
9 *Si appellatio ſit iuſta, & rationabilis: alias ſecus.*
10 *Iudex peccat deferendo appellationi manifeſtè frivolæ.*
11 *Et quid in appellatione ab interlocutoria.*
12 *Appellatio in dubio præſumitur iuſta, eique eſt deferendũ.*
13 *Appellatio à correctione morum non admittitur, & n. 28. 29. & 34.*
14 *Niſi Prælatus etiam Regularis modum excedat in corrigendo.*
15 *Auditor Cameræ an in cauſis Regularium poſſit concedere monitoria, & inhibitiones, & cum quibus clauſulis, diſtinguitur, & num. ſeqq. uſque in fin.*
16 *Quid in cauſis Regularium Epiſcopis ſubiectorum.*
Et quid in cauſis Ordinariis, quæ vertuntur inter diverſas Religiones, num. 20.
Et quid in cauſis inter Regulares, & Sæculares ſive Clericos, ſive laicos, num. 21.
Et quid in cauſis Prælatorum Regularium Sedi Apoſtolicæ immediatè ſubiectorum, num. 22.
Et quid ſi agatur de debito, ſalario, vel contractu in Curia inito, num. 23.
Et quid ſi agatur de executione literarum Apoſtolicarum, vel decretorum ſacrarum Congregationum, n. 24.
Et quid ſi rei ſpontè ſe conſtituant in carceribus, n. 26.
Et quid in criminibus atrocioribus, n. 27.
Et quid ſi agatur de Regularium diſciplina, & morum correctione, num. 28.
17 *Appellari poteſt vel ad Metropolitanum, vel ad Papam omiſſo medio à ſententiis per Ordinarios latis in cauſis Regularium ſibi ſubiectorum, & n. 37.*
18 *Appellari non poteſt de iure civili ad Imperatorem omiſſo medio, ſed gradatim eſt procedendum.*
19 *Auditor Cameræ eſt iudex appellationum, quæ à ſententiis quorumcumque Ordinariorum ad Sedem Apoſtolicam devolvuntur, & n. 36.*
Proſp. Fagnan. in II. Lib. Decretal.
20 *Congregatio Epiſcoporum, & Regularium cognoſcit cauſas vertentes inter diverſas Religiones, dummodo formam iudiciariam non requirant.*
21 *Cauſæ inter Regulares, & Sæculares, ſive Clericos, ſive laicos, à quibus ſint cognoſcendæ.*
22 *Cauſas Prælatorum Regularium Sedi Apoſtolicæ immediatè ſubiectorum cognoſcere poſſunt tam Legati & Nuncii Apoſtolici, quam Auditor Cameræ, & inter eos eſt locus præventioni.*
23 *Curiales etiam Regulares pro debitis, & contractibus in Curia initis; & pro ſalario conveniri poſſunt coram Auditore Cameræ.*
24 *Auditor Cameræ pro executione literarum Apoſtolicarum, & Decretorum, ſeu Declarationum Congregationum dat monitoria etiã in cauſis, et negotiis Regularium.*
Et quid in hoc fuerit proviſum per Congregationem à Sanctiſſimo deputatam, n. 25.
25 *Monitoria pro executione literarum Apoſtolicarum, &c. in negotiis Regularium qualiter ab Auditore Cameræ ſint concedenda.*
28 *Monachorum etiam Epiſcopo ſubiectorum correctio ſpectat ad Abbatem.*
29 *Appellatio non admittitur ubi de Regulari diſciplina, & morum correctione agitur, niſi adſit exceſſus.*
30 *Auditor Cameræ an poſſit procedere in prima inſtantia in cauſis Ordinariis tam civilibus, quam criminalibus inter Religioſos eiuſdem Ordinis.*
Et quid in gradu appellationis, n. 36. & ſeqq. uſque in fine.
31 *Auditor Cameræ poteſt cognoſcere de exceſſibus exemptorum privative quoad omnes.*
32 *Declaratur ſi exempti ſint Sedi Apoſtolicæ immediatè ſubiecti, & alium Iudicem non habeant.*
33 *Cauſæ inter Religioſos ab illorum ſuperioribus ſunt terminandæ iuxta quorumcumque Religionum Inſtituta.*
34 *Auditor Cameræ prohibetur quidquam decernere, quod locorum Ordinarios impedire poſſit, ne ad executionem Decretorum Concilii Tridentini, & correctionem morum liberè procedant.*
35 *Et eius facultates limitantur, ut non obvient Concilii Decretis.*
37 *Provinciales ſunt Ordinarii in Provincia, & comparantur Prælatis habentibus quaſi Epiſcopalẽ iuriſdictionẽ.*

DE Priore. Legitur quatuor modis, ut hìc per Abbatem *num. 2. in fin. verſ. in gloſ. 1.* ſed communiter ſic ſummatur. Qui non detulit appellationi interpoſitæ ad Papam, mittitur cum literis Ordinarii ad Curiam puniendus. Hoc dicit. 1

Nota primò ibi, *Priorem propter has enormitates manifeſtas*. Secundum intellectum Innocentii, quod ſubditus poteſt Prælatum ſuum propter ejus exceſſus manifeſtos appellare ad Superiorem: & hujuſmodi appellatio eſt quæ- 2

dam provocatio ad cauſam, ut in cap. Cum ſit Romana, ſupra
eod. dicunt Abb. & Alex. de Nævo hic in 1. not. de hoc mi-
randum non eſſe, quia ſubditus poteſt accuſare Prælatum
ſuum, & ejus crimen denunciare Superiori, ut c. Licet Heli,
de ſimonia, c. Ex parte, & c. Veniens, de accuſ. Unde eodem
modo poteſt eum provocare ad cauſam. Intereſt enim cu-
juslibet ſubditi habere bonum Prælatum, c. Audacter, &
cap. Qualis, 8. quæſt. 1.
3 Secundò nota in eiſdem verbis, Propter ſuas enormitates
manifeſtas. Secundùm intellectum Jo. Andr. in c. 1. n. 9. ad
fin. verſ. Dicit autem de cenſib. lib. 6. Hoſt. & Jo. Andr. in c.
Licèt in corrigendis, ſupra de offic. Ordin. quod ubi Prælatus
etiam Regularis eſt notoriè, & manifeſtè criminoſus, ſi cor-
rigat ſubditos, poteſt ab ejus correctione appellari, dicendo
4 Amice ejice trabem de oculo tuo: nam ex quo notoriè eſt cri-
minoſus, vel famoſus, non poteſt alium corrigere, c. Iudicet.
5 3. quæſt. 7. ſecundum eos. Sed in contrarium eſt veritas, quia
Prælatus quantumcumque notoriè criminoſus ante depoſi-
tionem poteſt juriſdictionem in ſubditos exercere etiam ſi
ſit irregularis ex homicidio, ut eſt textus notabilis in c. Veri-
tatis, ſupra de dolo, & contum. & tenet gloſſa in cap. Cum non
liceat, in ver. Recedere, ſupra de præſcript. Innoc. in c. Cum
noſtris, n. 2. infra de conceſſ. præben. Abbas in c. Sciſcitatus,
n. 9. ſupra de reſcript. & ibi DD. & in c. Nonne 8. quæſt. 2. Un-
de meritò prædictam lecturam reprobant hìc Abb. num. 5.
Franc. col. 2. in fin. verſ. Sed adverte, Præpoſ. n. 2. verſ. Sed
in contrarium. Alex. de Nævo, n. 20. & Dec. n. 10. verſ. Sed
iſte intellectus reprobatur communiter. Nec obſtat dictum c.
Iudicet, 3. q. 7. quia non loquitur de poteſtate judiciali exer-
cendæ, ſed quoad meritum vitæ, & damnationem Prælati,
qui magis delinquit corrigendo alium, & non ſe, ſed nihil-
ominus poteſt corrigere, ſecundum Abbatem, & alios præ-
allegatos.
6 Tertiò nota ibi, Quæ ipſum notabilem reddunt. Delicta, &
malos mores reddere quem notabilem, ideſt infamem. Un-
de expone textum, ibi, notabilem, ideſt infamia notatum:
7 ſicut enim fama poteſt ſe habere ad bonum, & ad malum,
ut in l. Capitulum, §. Famoſos, ff. de pœn. & per Bart. in l. De
minore, §. Plurium n. 5. ff. de quæſtion. Ita & hoc ver. Notabilis,
quia poteſt referri ad virum moribus, & origine generoſum
& ad virum criminibus infectum; quia ille reddit ſe notum
ex bonis operibus, hic verò ex pravis, ut in text. & in c. Ex
parte A. ibi, Infames, & notabiles ad teſtimonium dicitur
produxiſſe; ſupra de teſtib. & ita exponunt hanc literam.
Hoſt. ante n. 1. in ver. Notabilem. Joan. Andr. n. 1. Abb. Alex.
de Nævo, in 2. notab.
8 Quartò nota ex textu, non deferentem appellationi etiam
extrajudiciali eſſe puniendum, ut hìc patet, & notant Ab-
bas n. 2. Franc. in 1. notab. Præpoſ. n. 2. in fin. verſ. Et ideo
9 intelligit, Dec. n. 6. Alex. de Nævo in ult. not. Quod verum
eſt ſi appellatio ſit juſta, & ex rationabili cauſa interpoſita;
ſecus verò ſi injuſta ſit, aut frivola, ut hìc probatur ibi, ipſe,
tali à contrario ſenſu: nam ex quo punitur hìc non deferens
appellationi juſtæ: Ergo ſi injuſta eſt, appellatio non defe-
rens non punitur, ut diſtinguit Bald. in l. Iudicibus, n. 1. C. de
10 appellat. Abbas, & alii proximè citati. Quinimò peccat de-
ferendo, quia declaratio hujuſmodi eſt interlocutoria, quæ
debet eſſe juſta. Si ergo appellatio eſt manifeſtè frivola, pec-
cat judex eam admittendo: facit text. in cap. 1. de re indicat.
lib. 6. Et quemadmodum peccat non deferendo appellationi
juſtæ, ita peccat deferendo injuſtæ, cùm contrariorum ea-
dem ſit diſciplina, c. Hoſpitiolum, 32. diſt. cap. Intellectum, de
jureiur. & hìc firmant Card. n. 2. ubi quod mortaliter peccat.
Abb. Franc. & Alex. de Nævo locis citatis, & Præpoſ. num. 3.
11 qui tamen limitat hoc procedere in appellatione à diffiniti-
va: ſecus verò in appellatione ab Interlocutoria, quia non
peccat judex illi non deferendo, niſi à die inhibitionis factæ
per judicem ad quem c. Non ſolum, & c. Romana, §. Quod ſi
objiciatur, eodem tit. lib. 6. & notat Angel. in l. Quoniam iudi-
ces, n. 4. C. de appell. In dubio tamen appellationi potiùs eſt
12 deferendum, quia præſumitur juſta gloſ. notabilis in l. 1. in
ver. Locupletiorem, C. ſi adverſ. credit. Specul. eod. tit. §. Nunc
dicamus, poſt medium, verſ. Vincentius dixit, Archidiac. in c.
Si à iudice, n. 1. verſ. Nota tamen quod ubi dubium eſt, eod. tit.
lib. 6. Franc. hic col. 1. in fin. verſ. Et ideo à quo. Alex. de
Nævo n. 14. Præpoſitus num. 3. in fin. verſ. In dubio tamen, &
adde quod ſcripſi in c. Paſtoralis, n. 25. infra eodem.
In gloſſa prima nota benè intellectum gloſſæ: nam iſte
Prior fecerat ſpoliari Canonicum Regularem ſibi ſubje-
ctum uſque ad interulam, & ſic exceſſerat modum in cor-
rigendo: unde Canonicus à tali exceſſu appellavit ad Pa-
pam, & quia Prior non obſtante appellatione proceſſit enor-
miter contra eum, Papa mandat Priorem ad Curiam vo-
cari de tanto exceſſu ſatisfacturum. Et ita caſum hic for-
mant Bernardus, Baldus, & alii: & colligitur hic intelle-
ctus ex antiqua: nam, ut dicit Abb. Antiq. num. 1. In anti-
qua continebatur, quod uſque ad effuſionem ſanguinis iſte
Canonicus fuit verberatus, & caſtigatus, & ob hoc appel-
laverat: & verba antiquæ ſunt infraſcripta, videlicet, de
Priore, qui non deferens protectioni noſtræ, & appellationi ad
Sedem Apoſtolicam factæ, quemdam Canonicum ſuum veſti-
bus fecit omnibus uſque ad camiſiam ſpoliari, & accuſatio-
ni, & appellationi renunciare coegit, quia de ſuis, & quorum-
dam fratrum enormitatibus murmuravit, refertur integra ab
Antonio Auguſtino in 2. Collect. Decretal. lib. 2. tit. 19. c. 3.
& ex hac lectura, & ex textu collige notabiliter, quod etſi à 13
correctione non appellatur, c. Ad noſtram, & c. Reprehen-
ſibilis, in ult. reſponſ. ſupra eodem, & c. Cum ſpeciali, in fin.
infr. eodem, & patet ex antiqua, ut præfertur, relata ab An-
tonio Auguſtino, ut dicitur: Sacroſanctam Romanam
Eccleſiam non conſueviſſe hujuſmodi appellationem ad-
mittere, ne Monachis, vel Canonicis Regularibus præbea-
tur audacia delinquendi: & ex Concilio Tridentino ſeſſ. 13.
cap. 1. verſ. In cauſis viſitationis, & correctionis, ſeſſ. 22. c. 1. in
fin. Tamen ſi Prælatus etiam Regularis modum exceſſerit 14
in corrigendo, benè admittitur appellatio, & tenetur Præ-
latus hujuſmodi appellationi deferre, aliàs punitur, ut hìc
eſt textus, qui ad hoc quotidie a Doctoribus allegatur: &
notant gloſſ. 1. Abb. Antiquus n. 1. Hoſt. eod. n. Jo. Andr. n. 4.
Butr. n. 6. & plerique alii, Calder. conſ. 209. in princ. aliàs 3.
de appellat. verſ. Sed prædicta ſunt vera, concordat textus in
c. Licet in corrigendis, & ibi notat gloſſ. ult. ſupra de offic. Or-
dinar. & in c. ſequenti circa princ. ibi: Niſi formam in talibus
exceſſerint, & in c. Univerſitatis infr. de ſent. excomm. & hoc
caſu Religioſus Epiſcopo ſubjectus poteſt ab illius ſententia
appellare, vel ad Metropolitanum, ut eſt caſus in d. cap. Licèt
in corrigendis, vel ad Papam, ut hic eſt expreſſum.
Ex facto quæſitum eſt, An in cauſis Regularium conce- 15
denda ſint monitoria, & inhibitiones a Tribunali Audito-
ris Cameræ vel Commiſſiones à Signatura Juſtitiæ: &
quatenus concedenda, quomodo, & cum quibus clauſulis.
Die 5. Aprilis 1650. In Congregatione Cardinalium, &
Prælatorum ſuper appellationibus, & inhibitionibus Tri-
bunalis Auditoris Cameræ, & aliorum Tribunalium Cu-
riæ Romanæ à ſan. mem. Urbano VIII. deputata; & à San-
ctiſſ. D. N. Innocentio X. nunc renovata conceptum fuit
dubium ut ſupra propoſitum, per manus tranſmiſſum, & in
ſequenti Congregatione diſcutiendum. Pro cujus faciliori 16
ſolutione videntur excludendi aliquot caſus non dubii, in
quibus Auditor Cameræ poteſt concedere monitoria, & in-
hibitiones in cauſis, & negotus Regularinm.
Primus caſus non dubius eſt in Regularibus Monaſterio-
rum Epiſcopis ſubjectorum, prout ſunt plures Abbatiæ, &
Monaſteria in Germania, Belgio, & Polonia in Congrega-
tionem non redacta, quæ nulla potiùtur prærogativa exem-
ptionis, ſed Epiſcopis Diœceſanis ſunt ſubjecta quemadmo-
dum erant Monaſteria omnia de jure veteri, c. Si quis Abbas,
& c. Abbates 18. q. 2. c. Qui verè, in fin. 16. q. 1. c. Cum dilectus,
& ibi dixi n. 1. & 12. infra de Relig. domib. Nam ſi in eorum 17
cauſis ordinarius Epiſcopus pronunciaverit, à tali ſententia
poteſt appellari, vel ad Metropolitanum, cap. Licèt in corri-
gendis de offic. Ordinar. vel ad Papam omiſſo medio, cap. Ad
Metropolitanum, 2. qu. 7. c. Ad Romanam 1. & 2. & c. Si quis,
2. quæſt. 6. gloſſ. 1. in c. Si duobus ſupra eodem. Licèt de jure 18
civili non poſſit immediatè appellari ad Imperatorem, ſed
gradatim ſit procedendum, l. Imperatores, ff. de appellat. Ge-
min. conſ. 73. Quia ſubtiliter n. 2. ita ſi appelletur ad Papam, 19
poterit procedere, & inhibitiones concedere Auditor Ca-
meræ, qui eſt judex ordinarius appellationum, quæ à ſen-
tentiis per quoſcumque Ordinarios latis etiam extra ſtatum
Eccleſiaſticum ad Sedem Apoſtolicam interponuntur, ut
in Bulla 28. Pauli V. Ad eximia fidelitatis, §. 10. in Bullar.
tom. 3. pag. 212.
Secundus caſus itidem non dubius eſt in cauſis ordina- 20
riis, & telam judiciariam requirentibus, quæ vertuntur inter
diverſas Religiones: nam S. Congregatio Epiſcoporum,
& Regularium in hujuſmodi cauſis ſe non ingerit, cùm in
Bulla Sixti V. ſuper inſtitutione Cōgregationis Regularium, §. 1.
ſta-

ſtatutum ſit per hæc formalia verba, *Audiant itidem, ac*
decidant prædicti Cardinales cauſas, & controverſias inter
prædictos Ordines vertentes in univerſum, ſive ratione parti-
cularium locorum, dummodo formam iudiciariam non requi-
rant, in Bullar. tom. 2. pag. 615. Quare in cauſis prædictis una
Religio convenienda erit coram ſuo Conſervatore ſi illum
habeat; alioquin coram loci Ordinario ad præſcriptum
Conſtitutionis Gregorii XV. *de exemptorum privilegiis*, &
Auditor Cameræ erit judex competens in cauſa appellatio-
nis ad Sedem Apoſtolicam interpoſitæ à ſententia per Con-
ſervatorem, vel Ordinarium lata, *ut in d. §. 10.* Bullæ Pauli V.
21 Tertius caſus non dubius eſt cùm lis, & cauſa vertitur in-
ter Regulares, & Sæculares, ſive Clericos, ſive Laicos: nam
ſi Regulares ſint, conveniendi ſunt coram ſuo Conſervato-
re, vel Ordinario, ut dictum eſt in caſu præcedenti: ſi verò
ſint actores, & agant contra laicum, tenentur ſequi forum
rei, *c. Si Clericus Laicum, de foro compet.* & tunc extra ſtatum
Eccleſiaſticum à ſententia judicis Laici appellatur ad ſupe-
riores judices laicos gradatim, *ut in d. l. Imperatores, ff. de ap-*
pellat. non autem ad Curiam, ſeu ad Auditorem Cameræ;
ſed in ſtatu Eccleſiaſtico poteſt appellari ad Sedem ex dicta
Bulla 28. Pauli V. §. 10. Si verò reus ſit Clericus, convenien-
dus erit coram ſuo Ordinario in prima inſtantia, ut in Con-
cilio Tridentino *ſeſſ. 24. c. 20.* & in ſecunda inſtantia appellari
poterit omiſſo medio ad Papam, ut dictum eſt ſupra *n. 17.* &
in utroque caſu in gradu appellationis ad Sedem interpoſi-
tæ Auditor Cameræ eſt judex competens *ex d. §. 10.*
22 Quartus caſus ſimiliter non dubius eſt in cauſis Prælato-
rum Regularium, qui generalibus Capitulis, aut Epiſcopis
non ſubſunt, nec ſuos habent Ordinarios Regulares viſita-
tores, ſed ſub immediata Sedis Apoſtolicæ protectione exi-
ſtunt, de quibus in Concil. Trident. *cap. 8. ſeſſ. 25. de Regular.*
Has enim cauſas in prima inſtantia cognoſcere poſſunt tam
Legati, & Nuncii Apoſtolici, quàm ipſe Auditor Cameræ,
tanquam Judex ordinarius exemptorum, ut in d. Bulla 28.
Pauli V. §. 12. & quamvis in hoc caſu facultatem habeat pri-
vativè quoad omnes, ut ibi diſponitur, tamen in his proce-
dunt etiam Legati, & Nuncii ex ſpeciali facultate, quam ha-
bent à Sede Apoſtolica, ideòque inter eos, & Auditorem
Cameræ, cùm juriſdictio ſit cumulativa, eſt locus præven-
tioni, *arg. c. Præpoſuiſti, de jur. compet. cum concordan.* de qui-
bus ibi *in gloſſ. 1. & c. Cum ſit generale*, cum ibi notatis per
Abbatem, & DD. *eod. tit.* & notat Paul. de Caſtro *in l. Si*
quis in hoc genus, n. 4. verſ. Item nota, C. de Epiſc. & Cleric. &
in Monitoriis apponenda eſſet clauſula, *quatenus lis non pen-*
deat, alioquin præſentes literæ minimè ſuffragentur. Quod
ſi Legati, vel Nuntii in cauſa prævenerint, ab eorum ſen-
tentiis appellabitur ad Sedem Apoſtolicam, & in ſecunda in-
ſtantia Auditor Cameræ erit Judex competens juxta ſuas
facultates.
23 Quintus caſus pariter non dubius eſt cùm agitur de debi-
tis in Curia contractis, aut de ſalario ſeu contractu in ipſa
inito: nam Auditor Cameræ poteſt citare, & monere ad ſa-
tisfaciendum Curiales, Eccleſiaſticos ſæculares, vel Regu-
lares etiam ab ipſa Curia abſentes pro quibuſvis rebus, &
pecuniarum ſummis ad inſtantiam quorumvis etiam ab-
ſentium, ut diſertis verbis cavetur in eadem Bulla §. 16.
24 Sextus caſus adhuc non dubius eſt ubi agitur de execu-
tione literarum Apoſtolicarum, vel decretorum ſeu declara-
tionum Congregationum, quia Auditor Cameræ pro hu-
juſmodi executione dat monitoria etiam in cauſis, & nego-
tiis Regularium ex ead. Bulla 28. Pauli V. §. 14. & expedit,
ut hæc facultas ei conſervetur, quia favorabilis eſt Religio-
nibus, quæ hoc præſidio ſe tuentur adverſus eos, qui eorum
privilegia convellere, aut lædere moliuntur. Hinc tamen
in dies oriuntur multa inconvenientia, quia cùm Religio-
nes ferè omnes habeant Conſtitutiones à Sede Apoſtolica
confirmatas, & innumera quaſi privilegia, & monitoria
concedantur in genere cõtra quoſcumque nullaque expreſſa
cauſa inde fit, ut nullum ſit negocium, in quo prætextu exe-
cutionis alicujus ſtatuti, vel privilegii, aut declarationis ex-
torqueri non poſſit monitorium. Unde multoties contigit,
ut in actu celebrationis Capituli, vel electionis etiam in
partibus ultramontanis præſentata fuerint monitoria non
ſine gravi turbatione, & ſcandalo. Et ſæpè etiam Ordina-
riis, & Nunciis manus ligatæ fuerunt in cauſis in eorum
Tribunali pendentibus, & in calculo ferendæ ſententiæ.
25 Quare proviſum eſt expedire, ut de cætero pro executione
hujuſmodi non dentur monitoria niſi expreſſis perſonis,
contra quas, & ex qua cauſa, & cum clauſula, *Quatenus*
lis non pendeat: lite autem pendente, dari quidem poſſint
ſine prædicta clauſula, ſed nonniſi parte citata, & audita.
His additi fuerunt duo alii caſus, in quibus Auditor Cameræ 26
procedit in cauſis Regularium, videlicet cùm rei ſponte ſe
conſtituunt in illius carceribus, & in criminibus atrocibus,
in quibus procedere poteſt ex particulari oraculo Sanctiſſimi 27
eidem notificato per Secretarium S. Congregationis. Hic
tamen ultimus caſus non eſt ex vi ſuarum facultatum, ſed
ex ſpeciali commiſſione.
Rurſus excludendus eſt alius caſus non dubius in quo vi- 28
ceverſa Auditor Cameræ non procedit in cauſis Regularium,
nempe ubi de Regulari diſciplina, & morum correctione
agitur: hæc enim ſpectant ad Abbatem, etiam ſi Monaſte-
rium eſſet Epiſcopo ſubjectum, *c. Corripiantur, 24. qu. c. Re-*
prehenſibilis, in fin. ſupra eodem, gloſ. in c. Quanto, in ver. ſi
Prælati, de offic. Ordinar. unde Auditor Cameræ in his non
poteſt ſe ingerere in prima inſtãtia; ſed neque in gradu appel- 29
lationis, quia in prædictis niſi adſit exceſſus, ut in hoc *c. Non*
datur appellatio, ut in d. c. Reprehenſibilis, ibi, *Nec ſubiecti*
contra diſciplinam Eccleſiaſticam in vocẽ appellationis erum-
pant, & infrà ibi, *Præcipuè vero hoc in Religioſis volumus*
obſervari, ne Religioſi cum pro aliquo exceſſu fuerint corri-
gendi, contra Regularem Prælati ſui, & Capituli diſcipli-
nam appellare præſumant, ſed humiliter, ac devote ſuſci-
piant quod pro ſalute ſua fuerit eiuſdem injunctum. Concor-
dat *cap. Ad noſtram, ſupra eodem*, cum aliis ſupracitatis
in gloſ. 1. num. 14.
Itaque excluſis caſibus, in quibus nulla eſt dubitatio, 30
propoſitum dubium reſtringitur ad cauſas ordinarias tam
civiles, quàm criminales, quæ vertuntur inter Religioſos
ejuſdem Ordinis, vel inter ſubditos, vel inter ſubditum,
& Prælatum, vel inter ſubditos, & Capitulum, vel inter
Monaſterium, & Monaſterium, vel inter Provinciam,
& Provinciam, vel aliàs quomodolibet.
Pro ſolutione examinandum eſt, an Auditor Cameræ
poſſit in his cauſis ſe immiſcere vigore ſuarum facultatum
ſive in prima inſtantia, ſive in gradu appellationis.
Et quidem pro juriſdictione Auditoris Cameræ reſpectu 31
primæ inſtantiæ facit Bulla 28. Pauli V. §. 12. ubi datur ei fa-
cultas cognoſcendi tam per ſe, quam per Notarios ſuos, eo-
rumque ſubſtitutos de exceſſibus commiſſis per quoſcum-
que exemptos à juriſdictione Ordinarii, & Sedi Apoſtolicæ
immediatè ſubjectos, & culpabiles repertos puniendi. Ta-
les enim videntur eſſe etiam Regulares cum Religiones ferè
omnes ex ampliſſimis privilegiis ab omnimoda ordinario-
rum juriſdictione ſint exemptæ, ac Sedi Apoſtolicæ imme-
diatè ſubjectæ, ut plenè ſcripſi *in c. Tuarum, infra de privil.*
& cum ſupradicta Bulla Pauli V. loquatur de exemptis per
verba univerſalia, & geminata, videlicet cujuſcumque ſta-
tus, gradus, ordinis, vel conditionis fuerint, videtur inclu-
dere etiam Regulares, licèt de illis expreſſam mentionem
non faciat, ad gloſ. *in c. Paſtoralis, in ver. Temporaliter, infr.*
de donation. cum ſimilibus, ut dixi *in c. Ex parte, n. 31. & 44.*
de privileg. præſertim ponderando verba *cuiuſcumque ordinis*,
quæ propriè conveniunt Regularibus, *ut c. Unico de Religioſ.*
domib. lib. 6. & Clem. 1. *de Regular. cum ſimilibus.*
Sed nihilominus in Congregatione habita die 5. Julii
1650. contrarium fuit reſolutum, videlicet in cauſis Regu-
larium ejuſdem Religionis ſive ſint inter ſubditos, ſive
inter ſubditum, & Prælatum, ſive inter Monaſterium,
& Monaſterium, ſive aliàs quomodolibet, Auditorem
Cameræ ſe immiſcere non poſſe in prima inſtantia.
Nam præcitata Bulla Pauli V. *in d. §. 12.* debet intelligi de illis 32
exemptis, qui ſunt immediatè ſubjecti Sedi Apoſtolicæ, &
alium Judicem non habent, quales ſunt plures Abbates in
Germania in Congregationem non redacti, qui nec Epiſco-
pis, nec Capitulis ſubſunt, nec ſuos habent Ordinarios vi-
ſitatores, de quibus loquitur Concilium Tridentinum *cap.*
8. ſeſſ. 25. de Regular. quales etiam ſunt multi Prælati infe-
riores; & Commendatarii nullius diœceſis, de quorum
criminibus, & exceſſibus Auditor Cameræ poteſt inquire-
re, & in culpabiles animadvertere. Sed Bulla non proce-
dit in exemptis Regularibus in Congregationem redactis,
qui ſubſunt Prælatis ſuis, *c. In ſingulis, de ſtat. Monachor. c.*
Reprehenſibilis, ſupra eodem cum multis ſimilibus. Quod
ex eo convincitur manifeſtè, quia in *d. §. 12.* datur facultas
Auditori Cameræ cognoſcendi de criminibus Exemptorum
privativè quoad omnes. Ergo non poteſt hoc verificari in

Regularibus, qui ſuis Prælatis, Viſitatoribus, & Capitulis ſubſunt: alias ſequeretur, ut Superiores Regulares non poſ-
33 ſent punire exceſſus ſuorum ſubditorum, quod eſſet intolerabile, & contra Sacros Canones, Generalia Concilia, & Decreta Apoſtolica, Statuta Ordinum, & communem obſervantiam, & ſignanter contra Bullam Sixti V. erectionis S. Congregationis Regularium *in Bullar. tom. 2. pag. 613.* ubi *in* §. 1. ſic legitur: *Cauſas verò, quas inter ipſos Religioſos oriri contigerit, juxta quarumcumque Religionum inſtituta, earumque diſpoſitionem Superiores illorum definiāt, atque terminent.*

Præterea Concilium Tridentinum *ſeſſ. 24. c. 20.* ſtatuit ut cauſæ omnes ad forum Eccleſiaſticum quomodolibet pertinentes in prima inſtantia coram Ordinariis locorū cogno-
34 ſcantur, & terminentur, & in Bulla 113. Pii V. *ſuper reformatione Tribunalis Auditoris Cameræ*, §. 16. *in Bullar. tom. 2. pag. 219.* diſponitur, ut nihil ſine ſpeciali commiſſione Pontificis Auditor Cameræ decernat, aut mandet, quod Epiſcopos, & alios locorum Ordinarios impedire poſſit, ne ad exe-
35 cutionem Decretorum Sac. Concilii Tridentini, correctionemque morum liberè procedant, & in dicta Bulla 28. Pauli V. poſt facultates Auditori Cameræ attributas, *in* §. 38. Legitur clauſula infraſcripta, videlicet, *Per præſentes autem non intendimus Decretis Concilii Tridentini in aliquo derogare, vel aliàs præiudicare, ſed illa ſalva eſſe, & in ſuo robore permanere.*

36 Quo verò ad cauſas Regularium in gradu appellationis ex eadem Bulla 28. Pauli V. §. 10. Auditor Cameræ poteſt cognoſcere cauſas appellationum, quæ à ſententiis quorumcumque Ordinariorum etiam extra ſtatum Eccleſiaſticum
37 ad Sedem Apoſtolicam devolvuntur. Provinciales autem ſunt Ordinarii in Provincia, & comparantur Prælatis habentibus quaſi Epiſcopalem juriſdictionem: & ita obſervatur teſte Cardinale *conſ. 89. Caſu ſuper quo, n. 2. verſ. Nam tales miniſtri*: & ab eorum ſententiis de jure communi appellari poteſt ad Papam omiſſo medio, ut hic, & in concordantiis, de quibus ſupra in primo caſu non dubio *n. 17.* & ita ſi appelletur ad Papam, Auditor Cameræ videtur poſſe appellationes recipere, & inhibitiones decernere in vim ſuarum facultatum.

38 Cæterum Sac. Congregatio Epiſcoporum, & Regularium anno 1587. decrevit, ut infrà, videlicet.

Quoniam nonnulli Regulares vagandi ſtudio ſecundum imminentem admiſſorum criminum pœnam ex ſuis Conſtitutionibus, aut aliàs debitam, ſibi metuentes falſa, & cōmentaria gravamina cauſari, non ad immediatos ſui Ordinis Superiores, ſcilicet à gravamine Prioris ad Provincialem, à Provinciali ad Generalem, à Generali ad Protectore, prout per cujuſcumque Religionis Conſtitutiones diſponitur, ſed ad hanc Romanam Curiam ſæpius fugiunt, potiùs quam recurrant: ex quo Ordinum diſciplina relaxatur, Prælati contemnuntur, & ipſi in dies audaciores evadunt: Placuit Sac. Congregationi Regularium ex ordine Sanctiſſimi ſtatuere, ut ſi quis Regularium impoſterum temerè, levique ex cauſa hanc almam Urbem, ſeu Curiam abſque ſui Superioris licentia, & ſupradicta forma prætermiſſa adire præſumpſerit ad ſuos eoſdem Superiores ſeveriori pœna plectendus remittatur.

Et ſanè expedire non videtur, ut Religioſi in ſuis cauſis litigent extra Ordinem; quia ſic datur eis materia vagandi extra clauſtra, & diſcurrendi per Curias contra Canones, *ut c. Si cupis, & c. Placuit communi, 16. q. 1. c. Quanto, de offic. Ordin. c. Monachi, de ſtat. Monachor.* Clem. *Ne in agro*, §. *Quia verò, eodem titul.* cum multis concordantibus; tum quia propter ingentes ſumptus, qui fiunt in litibus proſequendis, coguntur pecunias quandoque etiam illicitis mediis ſibi comparare, & proprietatem habere, contra *c. Cum ad Monaſterium, de ſtat. Monachor.* tum quia eorum delicta ſic publicātur in ſæculo cum ignominia Religionum, & ſcandalo ſæcularium, contra *c. In ſcripturis, 96. diſt.* ubi refertur Conſtantinum dixiſſe: verè ſi propriis oculis vidiſſem Sacerdotem Dei, aut aliquem eorum, qui Monaſtico habitu circumamicti ſunt, peccantem, chlamydem meam expoliarem, & cooperirem eum, ne ab aliquo videretur. Tum denique quia ex hoc enervatur Monaſtica diſciplina, & Prælatis Regularibus debita ſubtrahitur obedientia, contra textum *in c. Reprehenſibilis, ſupra eodem.* Quam ob cauſam multæ Religiones obtinuerunt à Sede Apoſtolica, ut ab ordinationibus Superiorum nō liceat ſubditis appellare, & in ſpecie Sixtus IV. dicitur conceſſiſſe Generali Ordinis S. Auguſtini, & Carmelitarum, ut poſſint ſua officia exercere rejecta quacumque appellatione. Et Julius II. dicitur prohibuiſſe Fratribus Prædicatoribus ſub pœna excommunicationis appellare à mandatis, & ordinationibus Prælatorum dicti Ordinis, ut refertur *in Cōpendio Privilegiorum Mendicantiū in ver. Appellare.*

Et ex his reſultat etiam reſolutio ad tertium dubium ſuperiùs propoſitum de Commiſſionibus Signaturæ Juſtitiæ, quia videtur non expedire, ut cauſæ Religioſorum extra Ordines committantur.

Verumtamen in Sac. Congregatione deſuper habita die 19. Julii 1650. tantummodo fuit proviſum, ut in caſibus, in quibus Auditor Cameræ poteſt appellationes recipere à ſententiis, & gravaminibus Prælatorum Regularium, inhibitiones minimè decernat, nec Præfectus Signaturæ Juſtitiæ dat Commiſſiones, niſi citato Procuratore Ordinis.

DE APPELLATIONIBUS.

Innocentius III. Cancellario Meteñ.

CAPUT XLVI.

COnſtitutis in præſentia noſtra Decano ſancti Salvatoris, & Cantore Meteñ. & infrà. Meteñ. Epiſcopus intimavit, quòd ſancti Salvatoris præpoſitura vacante, die electioni præfixo, per Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum in virtute obedientiæ, ac ſub animæ periculo Canonicos adjuravit, ut ſecundùm Deum & juxta conſcientiam ſuam, unum eligerent de duobus, in quos partes videbantur oculos extendiſſe, quem Eccleſiæ magis utilem & idoneum reputarent. Decanus autem cum duobus Diaconibus & Subdiaconibus tribus, dictum Cantorem in Præpoſitum nominavit: Cantor verò ipſe, qui Presbyterali officio fungitur, & Cuſtos cum Scholaſtico & Magiſtro B. ſacerdotibus, Levitis duobus, & Subdiaconibus quinque te concorditer elegerunt: cujus electionem tamquam à majori, & saniori parte Capituli factam (cùm de perſonæ tuæ honeſtate conſtaret) prædictus Epiſcopus confirmavit: & cùm tibi vellet domum, & inveſtituram porrigere, (ut eſt moris) Decanus ad ſedem Apoſtolicam appellavit: contra te impotentiam dumtaxat allegans; proponendo te in partibus illis, quaſi penitùs impotentem, in quibus præpoſituræ poſſeſſiones exiſtunt; addens, quòd alia tibi objiceret in præſentia noſtra, quæ tunc in præſentia judicis ſuſpecti noluit explicare. Nos ergo, quia conſtitit evidenter illam appellationis cauſam, quæ fuit expreſſa, rationabilem non fuiſſe: aliam autem tunc non expreſſit: & ſi dixerit idem Decanus, quòd aliam vellet objicere coram nobis: decernimus tuæ confirmationis effectum, non debere per ea, quæ ſunt propoſita, impediri. Si quid tamen contra te non in modum exceptionis ad impediendum electionis & confirmationis effectum, ſed in modum denuntiationis vel accuſationis duxeris proponendum, poſtquam pacificam ipſius præpoſituræ poſſeſſionem fueris aſſecutus, proponendi licentiam non negamus.

SVM-

SVMMARIVM.

1 Appellatio contra electum, & confirmatum non admittitur ad impediendum electionis, vel confirmationis effectum, & n.17.
Fallit primo in appellatione iudiciali, n.18. & 19.
Fallit ſecundo in confirmatione clandeſtinè facta, n.20.
Fallit tertio ſi in loco vigeat conſuetudo confirmandi, non poſitis edictis, n.21.
Fallit quarto in collatione, ſeu proviſione, ibid. n.22.
2 Electio an, & quando poſſit reſtringi ad duos.
3 Electio honeſtius eſt ut fiat de idoneo de eodem Collegio, quam ut fiat tranſitus ad magis idoneum alterius Collegii.
4 Electoribus deferri poteſt iuramentum à Superiore, ut magis idoneum eligant.
5 Patronis poteſt Epiſcopus deferre iuramentum de præſentando magis idoneum, ſi ſubſit ſuſpicio ne moveantur aliquo inordinato affectu.
6 Fallit ſi contra Patronos eſſet præſumptio periurii.
7 Iuramentum numquam eſt deferendum illi, contra quem vehementer præſumitur de tranſgreſſione.
8 Electio in foro conſcientia debet fieri de magis idoneo.
9 Eligens dignum poſthabito digniore mortaliter peccat.
Et magis idoneus dicitur non tantùm reſpectu ſui, ſed etiam in ordine ad utilitatem Eccleſiæ, n.14.
10 Electio de digno, omiſſo digniore, in foro externo valida eſt, nec debet retractari.
11 Quod procedit non obſtante iuramento de eligendo magis idoneum.
12 Et quid ſi à contraria electione fuerit appellatum.
13 Et quid in concurſu Parochialium Eccleſiarum.
14 Prælatus eligendus eſt melior non ſimpliciter, ſed ordine ad Eccleſiam regendam, & n.ſeq.
Et an dives, & potens pauperi, & litterato ſit præferendus, vel è converſo, n.16.
15 Epiſcopi non debent eſſe tantummodo revolutores chartarum, ſed etiam factores operum.
19 Confirmatio facta iudiciali ordine obſervato habet vim diffinitivæ.
20 Confirmatio electionis clandeſtinè facta quando dicatur.
21 Conſuetudo confirmandi electum non poſitis edictis valida eſt.

1 Conſtitutis, il ſecondo. Appellatio fruſtratoria poſſeſſionem confirmandi non impedit. Hoc dicit. Joan. Andr. Bald. Bellam. Butr. Card. Anch. & Imol. Vel aliter ſecundum Abb. Franch. Præpoſ. & Alex. de Nævo. Contra electum, & confirmatum nullum aliud jus expectantem non admittitur regulariter exceptio, vel appellatio, maximè fruſtratoria ad impediendum electionis, & confirmationis effectum, ſed poſſeſſione habita poterit accuſari, vel denunciari. Hoc dicit: & eſt caſus notabilis. Dividitur in tres partes. In prima narrat factum. In ſecunda diffinit, ibi *Nos ergo*. In tertia proteſtatur, ibi, *Si quid tamen*.

2 Nota primò ibi, *Vnum eligerent de duobus*. Electionem poſſe reſtringi ad duos: quod verùm eſt in duobus caſibus, ſecundum Imol. *hic num.2.* & Joan. de Anan. *num.3.* & Præpoſ. *num.11.* Primus eſt quando ipſimet eligentes in tractatu ad hoc ſe reſtrinxerunt: hoc enim non eſt contra formam Concilii generalis *in cap. Quia propter de elect.* cùm nuſquam inveniatur prohibitum, quin de duobus tantùm poſſit fieri ſcrutinium, vel compromiſſum *arg. cap. 2. §. Sed*
3 *neque de translat. Epiſc.* Secundus eſt quando non eſſent niſi duo idonei de Collegio: nam de ſuo potiùs, quàm de extraneo debet fieri electio, *cap. Nullus invitis, 61. diſt.* & interdum ex gremio certæ Eccleſiæ, *c. Cùm dilectus, de conſuet. cap. Abbate de ver. ſignific.* Honeſtius enim eſt, ut idoneus eligatur de eodem Collegio, quam ut fiat tranſitus ad magis idoneum alterius Collegii, ſecundum Abb. *hic n.8. verſ. Et intellige prædicta*, & Præpoſ. *num.18. verſ. Si tamen in Eccleſia illa*, & in hoc reſident Innoc. *in princ.* Abb. Antiqu. *num.1.* Hoſt. *num. 2. in ver. Vnum*, Joan. Andr. *num.5.* Bellam. *num.2. in ver. De duobus*, Butr. *num.3.* Anchar. *num.4.* Imol. & Joan. de Anan. Præpoſ. *locis citatis*. Aliàs verò electio per ſuperiorem reſtringi non poteſt, cùm debeat eſſe libera, ſecundum ea, quæ leguntur, & notantur *in cap. Cùm terra, de elect.* Unde Sacra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum conſulta à Generali Ordinis ſancti Auguſtini, An ei liceat in electiooe Provincialium, Priorum, aliorumque Officialium facienda aliquos nominatim proponere, ex quibus unus Canonicè per ſecreta ſuffragia ad officium eligatur: Reſpondit non licere.

Secundò nota ibi, *magis idoneum, & utilem reputarent*. Superiorem, ad quem ſpectat jus confirmandi, 4
poſſe deferre Sacramentum electoribus; & ſic eos jurejurando adſtringere, ut ſecundum Deum, & conſcientiam ſuam eligant magis idoneum: nam obteſtatio, ſeu adjuratio, de qua in textu loco juramenti habetur gloſſ. 2. *hic*, Hoſt. *num.2.* Abb. Præpoſ. & Alex. de Nævo omnes *in 1. notab.*

Et ex hoc, ex textu deducitur primò notabilis theorica 5
ſecundum Abb. *ubi ſupra*, videlicet quod ubi Epiſcopus timeret, ne patroni moverentur aliquo inordinato affectu, poſſet eis deferre juramentum de præſtando magis idoneum, & ſequuntur Præpoſ. *num.2.* Alex. de Nævo *n.3.*
& Dec. *in 1. notab.* Qui tamen intelligit hoc verum 6
eſſe, oiſi contra Patronos eſſet præſumptio perjurii, quia tunc non deberet adjuratio fieri, ſeu juramentum deferri. Quod ſatis placet per text. *in cap. Clericos, de cohabitat. Clericor. & mulier.* ubi non debet Prælatus deferre juramentum Clericis concubinariis de noo redeundo ad concubinas, ne in perjurii reatum incurrant. Ex quo textu
Abb. *num.2.* generaliter infert, ut numquam juramentum 7
ſit deferendum illi, contra quem vehementer præſumitur de tranſgreſſione: imò deferens peccat, ut eſt text. optimus *in cap. Ille 22. quæſt.5.* Ubi Auguſtinus ait, *Ille, qui hominem provocat ad iurationem, & ſcit eum falſum iuraturum, vincit homicidam, quia homicida corpus occiſurus eſt, ille animam, imo duas animas, & eius, quem iurare procuravit, & ſuam.*

Secundò ex textu deducitur manifeſtè Electores in foro 8
conſcientiæ teneri digniorem eligere, oec ſuæ obligationi ſatisfacere dignum eligendo: nam ſi adhuc teneretur, nollatenus poſſet eis juramentum deferri, ut in text. concordat *cap. Licèt ergo, 8. quæſt.1.* ubi qui præſtantior eſt ex omni populo, qui doctior, qui ſanctior: & qui in omni virtute eminentior; ille eligitur ad Sacerdotium, *c. Illud, ead. cauſ. & quæſt. c. Vnum omnium, §. Nunc autem*, ibi; *Sed talis eligatur, cuius comparatione cæteri grex dicantur, 25. diſt. cap. Viliſſimus, 1. quæſt.1. cap. Metropolitano, 63. diſt. in fin.* ubi, *ex Presbyteris einſdem Eccleſiæ, vel Diaconis optimus ordinatur, cap. Quoniam de iurepatr.* ibi, *Ille præficiatur Eccleſiæ qui maioribus iuvatur meritis, cap. final. de offic. cuſtod.* ibi, *Vt ad hoc opus tales ordinentur, quales & meliores, & ſanctiores eſſe videntur.* Et quamvis gloſs. *in d. cap. Licet ergo, in ver. Qui* 9
præſtantior, 8. quæſt.1. relatis aliorum opinionibus concludat cum Hugone eligentes non peccare ſi eligant dignum, licèt potuerint eligere digniorem, & cum gloſ. conſentiunt hìc Joan. de Imol. & Philippus Franchus: tamen opinio gloſſ. procedit in voluntariis tantùm; ſed in neceſſariis, ut in electione, oportet meliorem eligere, ot ibidem declarat Archidiac. *num.3.* Et hæc opinio communiter tenetur, & videtur etiam de jure verior, ut atteſtatur hic Decius *num.6. & 12.* Itaque eligentes dignum vulnerant conſcientiam, ſi potuerunt eligere meliorem, ut ait Fedéricus de Senis *conſ. 95. Super dubitationum articulis, num.1.* & Abbas *hic num.7.* Imò peccant mortaliter, & eſt orandom pro eis, quia multi incidunt in hunc laqueum, ut formaliter inquit Butr. *in c. Inter cætera, num.5. de offic. Ord.* Idem pluribus relatis tenet Covar. *in reg. Peccatum, part.2. §.7. num.4. verſ. Is verò, qui dignum*, ſubdens ita communi omnium conſenſu receptum eſſe in hoc Cap. Et eſt ſententia D. Thom. *in 2.2. quæſt.63. art.1. & q.185. art.3. & quodlib. 8. ar. 6. & quodlib. 6. art.9.* quam etiam probavit Rota *deciſ.65. num.8. part.1. recent. & in Toletana Canonicatus 18. Maii 1584.* coram ſan. mem. Clem. VIII. impreſs. apud Marcheſ. *de Commiſſ. part.1. cap.7. fol.287.* Hodie hæc opinio in iis, qui majoribus Eccleſiis præficiuntur, eſt indubitata, quia Concilium Tridentinum, *in cap.1. ſeſſ.24. Omnes, & ſingulos, qui ad promotionem præficiendorum quodcumque ius à Sede Apoſtolica habent, aut alioquin operam ſuam præſtant, hortatur, & monet, ut imprimis meminerint nihil ſe ad Dei gloriam, & po-*

pulorum ſalutem utilius poſſe facere, quàm ſi bonos paſtores,
& Eccleſiæ gubernandæ idoneos promovere ſtudeant, eoſ-
que alienis peccatis communicantes, mortaliter peccare, niſi
quos digniores, & Eccleſiæ magis utiles ipſi judicaverint,
non quidem precibus, vel humano favore, aut ambientium ſug-
geſtionibus, ſed eorum exigentibus meritis præfici diligenter cu-
10 *raverint*. Hæc ibi. Cæterùm in foro externo, & poſt factum
electio de digno poſthabito digniore valida eſt, nec debet re-
tractari, *c. Monaſterium, 16. quæſt. 7. c. Cum terra, c. Cum nobis*
olim, & c. Cum in cunctis, juncto c. Quia propter, de elect. c. Niſi
cum pridem, §. Pro defectu, de renunc. c. fin. de præſumpt. & hic
firmat gloſ. *in ver. Magis utilem*, Butr. *n. 15.* Cardin. *ſub n. 3.*
Abb. *n. 6. & 7.* Præpoſ. *n. 2. & 18.* Dec. *n. 12.* & reliqui omnes,
Rota *in d. Toletana Canonicatus n. 3. & d. deciſ. 65. n. 8. part. 1.*
recent. S. Thom. *in 2. 2. qu. 63. art. 2. ad 3.* dicens quantum ad
hoc, ut electio impugnari non poſſit in foro judiciali ſatis
eſſe eligere bonum, nec oportere eligere meliorem, quia ſic
omnis electio poſſet habere calumniam. Et idem repetit
quol. 8. art. 6. ad 5. verſ. Vel dicendum, & quolib. 6. art. 9. verſ.
Sed contra, Silveſt. *in ver. Electio, in 1. quæſt. n. 26.* & alii plu-
res tam Theologi, quàm Canoniſtæ, quos cumulat Covar.
in d. reg. Peccatum, 1. part. 2. §. 7. num. 3.

11 Quod procedit etiam ſtante juramento, de eligendo ma-
gis idoneo, quia nihilominus electio de digno non retracta-
tur, ut probatur hìc, & tenet Cardin. *d. n. 2.* & Præpoſ. *eod. n.*
Covar. *ubi ſupra, verſ. Secundo probatur*, & Rota *in dicta*
Toletana Canonicatus, d. num. 3.

12 Fallit hæc concluſio ſi ab initio Electoribus denunciatum
fuiſſet, ut digniorem eligerent, & à contraria electione fuiſ-
ſet appellatum, quia tunc electio de digno prætermiſſo di-
gniori non valeret, ut hic Abb. *n. 7. verſ. In hac materia*, id eſt
irritanda eſſet per viam attentati, quaſi contra appellatio-
nem facta, non quia nulla eſſet ipſo jure ſecundum Præpoſ.
n. 18. Et quamvis Franchus *col. 2. circa med. verſ. Sed adver-*
te, poſt Imol. oppoſitum ſentiat, putans etiam hoc caſu ele-
ctionem de digno validam eſſe, nec retractari poſſe, ejuſque
opinionem in practica admittendam putet, Covar. *in d. reg.*
Peccatum num. 3. verſ. Contra Imol. ob eam rationem, quia
alioquin quælibet electio revocari poſſet in diſcrimen, &
omnia litibus involverentur: tamen primam opinionem
Abb. complectitur, & benè ab objectis tuetur Dec. *hic n. 12.*
quæ etiam mihi magis placet, nec videtur urgere conſidera-
tio Covarruviæ, quia hìc caſus denunciationis, & appella-
tionis à futura electione de digno omiſſo digniori eſt admo-
dum rarus, & rarò etiam contingit in Parochialibus Eccle-
ſiis non obſtante, quod ex Conſtitutione Pii V. ſint confe-
rendæ magis idoneo in concurſu, & rejecto licitum ſit ap-
pellare à prælectione facta de digno, & conſtito de irratio-
nabili judicio, prælectio ſit retractanda, ut plenè dixi in *c.*
Eam te, ſupra de ætat. & qualitat.

13 Et hinc collige ſecundam fallentiam ad regulam ſuperiùs
propoſitam, quod electio de digno omiſſo digniori valida ſit
in foro judiciali: fallit enim in Eccleſiis Parochialibus, quæ
conferuntur prævia forma examinis per concurſum ad præ-
ſcriptum Concilii Tridentini *c. 18. ſeſſ. 24.* Nam in his Epi-
ſcopus inter probatos ab Examinatoribus Synodalibus de-
bet omnino eligere magis idoneum; alioquin licebit poſt-
poſito appellare, & provocare prælectum ad novum exa-
men, & electio per judicem appellationis erit retractanda,
conſtito de irrationabili judicio Epiſcopi, & Parochialis
magis idoneo erit conferenda, ut in præcitata Conſtitutio-
ne Pii V.

14 Tertiò nota in eiſdem verbis *magis idoneum, & utilem re-*
putarent. Eligendum in Prælatum debere eſſe magis ido-
neum, non tantùm reſpectu ſui, ſed etiam in ordine ad utili-
tatem Eccleſiæ ut hìc per Abb. *in 3. not.* concordat Conciliũ
Tridentinum *in d. cap. 1. ſeſſ. 24.* ibi: *Niſi quos digniores, &*
Eccleſiæ magis utiles judicaverint, neque enim Epiſcopi de-
15 bent eſſe tantummodò revolutores chartarum, *ut in cap. In*
Canonibus 16. qu. 1. & alibi ſimpliciter repellit à promotione,
ut c. Petrus 39. diſt. Itaque non oportet, ut ad Prælationem
ſemper eligatur, qui eſt melior ſimpliciter; Poſſibile eſt enim,
ut illi, qui eſt in charitate perfectior, deficiant multa, quæ re-
quiruntur ad hoc, ut aliquis ſit Prælatus idoneus, quæ in
alio, qui eſt minoris charitatis inveniuntur, ut ſunt ſcientia,
induſtria, potentia, & alia hujuſmodi. Unde non oportet
ſemper eligere meliorem ſimpliciter, ſed eum, qui ſit melior
ad Eccleſiam regendam, ita S. Thom. *d. quolib. 8. art. 6. &*
quolib. 6. art. 9. Conſiderandum eſt igitur, an perſona ſit
ſufficiens etiam reſpectu ipſius beneficii, an verò non, ut
hìc per Imol. *num. 8.* & Præpoſ. *num. 6.* puta ſi beneficium
habeat poſſeſſiones inter inimicos, eligetur potius Primas
in civitate, & Dux factionum, vel homo potens, & robuſtius,
quam literatus, *c. Officii ſupra de elect.* & innuit text. noſter
in illis verbis: *In quibus Præpoſitura poſſeſſiones*, ſimiliter ſi
beneficium eſſet ære alieno gravatum, potius eligeretur Di- 16
ves, & potens, quam pauper, & Doctor *arg. c. Hos jus porre-*
ctum 10. quæſt. 2. Quod ſi beneficium vel inter hæreticos, vel
inter abhorrentes à cultu, præferendus eſſet Theologus, vel
Canoniſta diviti, & potenti ad notata *in c. infra de conſangu.*
& affin. Quod latiùs diſcurrẽdo per ſingulas qualitates pro-
ſequitur *hic* Hoſt. *n. 7.* Jo. Andr. *nu. 21.* licèt gloſ. notabilis *in*
c. Quoniam vetus, in ver. Invidia 24. quæſt. 1. referat, cùm duo
certarent de electione & unus alleget ignobilitatem, & pau-
pertatem alterius, alium exadverſo reſpondiſſe: Piſcatori
Petro fabri filio ſucceſſorem quærimus, non Auguſto; unde
gloſ. additionalis ibi:

Nobilitas faſtum, faſtus litem parit, & amat
Lis odium, capiunt hæc tria mortis iter.

Facit *c. Venerabilis, & c. de multa in fin.* cum utrobique no-
tatis per DD. *infra de præben.* qua de re plura cumulat hic Jo.
Andr. *n. 21.* & adde quod de qualitatibus concurrentium
ſcripſit *in d. c. Eam te, in ult. quæſt. de ætat. & qualit.*

Ultimò nota, ibi, *Confirmationis effectum.* Appellationem 17
interpoſitam poſt confirmationem electionis non impedire
quominus confirmatus poſſeſſionem conſequi debeat, ut
hìc eſt caſus ſecundum Abb. & alios ſupracitatos in Summ.
text. Ratio quia poſſeſſio illa eſt quid facti, & effectus conſe-
cutivus juris præcedentis; ac proinde ob interpoſitam ap-
pellationem differri non debet, ut hìc *in gloſ. ult. ad fin.* & no-
tat Imol. *n. 6. & 13.* Abb. *n. 6.* & Præpoſ. *n. 12.*

Declara primò text. noſtrum, ut procedat in appellatione 18
extrajudiciali, prout intelligunt communiter DD. nam con-
firmatio, de qua text. loquitur, facta fuit abſque ſolemni cau-
ſæ cognitione, & ideò cauſa etiam rationabilis appellationis
emiſſæ extra judicium non caſſat, quod factum eſt ante ap-
pellationem, nec impedit illius executionem, vel effectum, ut
in text. At ſecus eſt in appellatione emiſſa in judicio, quando 19
ſcilicet confirmatio fit oblato libello, lite conteſtata, & alio
judiciali ordine obſervato, quia tunc confirmatio habet
vim diffinitivæ; & idcircò appellatio judicialis ſuſpendit
ſententiam, & effectum ejus, ſecundùm Innoc. *hic n. 2.* cum
quo tranſeunt Abb. *n. 14.* & communiter DD.

Declara ſecundò text. noſtrum, ut locum habeat in con- 20
firmatione, in qua fuerit ſervata forma *c. fin. de elect. lib. 6.* ſe-
cus autem in confirmatione clandeſtinè facta, veluti quia
edictum inſpici non potuit, vel quia fuit appoſitum tempo-
re incongruo, vel in loco, unde potuit de facili auferri, vel
quia fuit à pluviis corruptum: hoc enim caſu appellatio
etiam extrajudicialis benè impedit cõfirmationis effectum,
quia ceſſat ratio, de qua infra in quarta declaratione, ita de-
terminat Innoc. *in c. penult. num. 3. ſupra de cauſ. poſſ. & pro-*
priet. & ſequitur Præpoſ. *hic num. 14.*

Declara tertiò, ut non procedat ſi in loco vigeat conſue- 21
tudo de non ponendo edictum juxta formam dicti, *cap. fin. de*
elect. lib. 6. talis enim conſuetudo valida eſt, ut ibi notatur
per DD. nihilominus appellatio extra judicium ſuſpendit
effectum confirmationis, ut per Præpoſitum *ubi ſupra verſ.*
Vel pone quod conſuetudo: nam & hoc caſu ceſſat ratio, de
qua infra proximè.

Declara quartò hunc textum, ut locum non habeat in 22
collatione ſeu proviſione: nam appellatione extrajudicialis
benè impediet, ne proviſus poſſeſſionem aſſequatur, *ut cap.*
Accedens, infra de Accuſat. & poſt Innoc. firmat Butr. &
alii *in d. cap. penult. de cauſ. poſſeſſ. & propriet.* & Præpoſ.
hic num. 13. Ratio differentiæ inter confirmationem, &
collationem eſt, quia in confirmatione citatur pars, vel
ſaltem per edictum fit citatio generalis, *ut in d. c. final. de*
elect. lib. 6. Unde veriſimile eſt, ut ſi quid eſſet diſcutiendum
illud fuiſſet diſcuſſum in ipſa confirmatione, ideòque exce-
ptio, ſeu appellatio videtur poſteà calumnioſè interponi
ad impediendum, ne confirmatus poſſeſſionem adipiſca-
tur. At ſecus eſt in collatione, quia licèt habeat vim con-
firmationis, ut notat gloſ. *in cap. 1. de elect. lib. 6.* Tamen
in ea non requiritur citatio illa, ſeu propoſitio Edicti, quæ
requiritur in confirmatione, ut eſt gloſ. communiter
approbata *in d. cap. fin. in ver. Electione circa fin.* Unde nil
mirum ſi volens opponere ſit admittendus antequam tra-

datur

datur poſſeſſio, cùm non potuerit contradicere in collatione, ut benè hic per Præpoſ. *d. nu.* 13. Eamdem differentiam inter confirmationem electionis, ſeu inſtitutionem, & liberam collationem, ſeu proviſionem ponit Lambert. *de Iure-patr. lib. 2. par. 2. qu. 11. art. 5. nu. 5.* Quamobrem non videntur audiendi Gonzalez *ad regulam de menſibus gloſſ. 9. §. 1. in Annatas. num. 17.* & Lancellot. *de attent. 2. par. cap. 12. limit. 5. num. 4. & 5. & lim. 1. 40. num.* 5. citati à modernis Collectoribus hic, dum dixerunt quando proceditur extrajudicialiter, nullam appellationem exadverſo interpoſitam ſuſpendere collationem, nec poſſeſſionis traditionem: Etenim text. noſter, & DD. ab eis citati non loquuntur in collatione, ſed in confirmatione, in qua diverſa militat ratio, ut dictum eſt.

DE APPELLATIONIBUS.

Idem Innocentius III. Epiſcopo Heliñ.

CAPUT LIII.

PAſtoralis officii diligentia: & infrà. Quæſiviſti utrùm, quando inhibetur appellatio in reſcripto, fruſtratoria tantùm inhibita videatur? Nos igitur attendentes, quòd per appellationem fruſtratoriam, etiamſi non fuiſſet inhibita, negotium non debeat impediri, reſpondemus, quòd quælibet provocatio intelligitur removeri, quæ à jure non indulgetur expreſsè: ſed ſi appellans fuerit gravatus injuſtè, gravamen hujuſmodi per ſuperiorem poterit emendari. Verùm quia multotiens quis ad tempus per appellationem legitimam, à judicis ſui, quoad aliquem certum articulum, eximitur poteſtate: conſuluiſti nos, utrùm ſi quis excommunicationis ſententia innodatus, ante denuntiationem ipſius ab ea tamquam minus rationabiliter promulgata, in eo caſu, in quo ante ſententiam appellatio vires obtinuiſſet, curaverit provocare, eò quòd per appellationem interpoſitam excommunicantis videtur juriſdictio dormitaſſe, ipſe denuntiare poſſit eumdem, & ad tempus Eccleſiaſticis beneficiis Clericum ſpoliare? Nos itaque reſpondemus, quòd cùm executionem excommunicatio ſecum trahat, & excommunicatus per denuntiationem ampliùs non ligetur, ipſum excommunicatum denuntiare potes, ut ab aliis evitetur. Et illi proventus Eccleſiaſtici meritò ſubtrahuntur, cui Eccleſiæ communio denegatur.

SUMMARIUM.

1 *CLauſula,* appellatione remota, *tollit omnem appellationem, quæ à iure non eſt expreſsè permiſſa.*
2 *Et datur à Summo Pontifice tantum in terris Eccleſiæ indiſtinctè, ſed in terris Imperii in cauſis ſpiritualibus, vel mixti fori, aut inter perſonas Eccleſiaſticas, & num. 4.*
3 *Clauſula,* appellatione remota, *non datur à Congregationibus Cardinalium, nec à Signatura iuſtitia.*
4 *Datur ab Imperatore in locis imperio ſubiectis in cauſis temporalibus, & inter laicos.*
5 *Item à Regibus, & Principibus non cognoſcentibus Superiorem in temporalibus.*
6 *Appellatio cum ſit ſpecies defenſionis, quæ eſt de iure naturali, qualiter tolli poſſit à Principe.*
7 *Clauſulam,* appellatione remota, *à ſententia interlocutoria, an Iudices inferiores dare poſſint in ſubdelegatione cauſarum.*
8 *Clauſula utcumque odioſa in reſcripto appoſita debet intelligi, ut aliquid operetur ultra ius commune, & n. ſeqq.*
9 *Appellationis remedium nulli denegandum.*
10 *Privilegio fruſtra impetratur, quod de iure communi competit.*
11 *Expreſſio eius, quod tacitè ineſt, debet aliquid augere.*
12 *Statutum debet interpretari, ut non ſit de caſu indubitabili, & à iure communi deciſo.*
13 *Verba ſtatuti debent impropriari, ut aliquid operentur.*
14 *Appellationi frivolæ deferendum non eſt, licet appellatio in reſcripto non ſit inhibita, & num. 20.*
15 *Clauſula,* appellatione remota, *tollit appellationem, quæ à iure non indulgetur expreſsè ad effectum ſuſpenſivum tantum, non autem devolutivum.*
16 *Ex ſtylo Curiæ quoad partes nihil operatur, ſed tantum quoad iudicem ne teneatur deferre.*
17 *Et gravamina à iudice illata poſt appellationem non revocantur per viam attentati, ſed per viam querelæ, & num. 30.*
18 *Clauſula,* appellatione remota, *an hodie aliquid operetur, & quid, & num. ſeqq. uſque in fin.*
19 *Appellationis quatuor ſunt ſpecies.*
20 *Appellatio manifeſtè frivola ſemper inhibetur à iudice, & à iure.*
21 *Clauſula,* appellatione remota, *nihil operatur reſpectu appellationis, quæ à iure indulgetur expreſsè, & nu. 23.*
22 *Et quando appellatio dicatur à iure expreſsè indulgeri.*
24 *Clauſula,* appellatione remota, *non impedit appellationem ubi manifeſtè quis gravatur.*
25 *Appellatio latens frivola inhibetur à iure, ſed non à Iudice, quamdiu falſitas latet.*
26 *Iudex datus cum clauſula,* appellatione remota, *an hodie teneatur deferre appellationi ex cauſa probabili, quæ à iure non indulgetur expreſsè, & an hoc cap. ſit correctum per cap. Ut debitus infrà eodem.*
27 *Intellectus cap. Edoceri de reſcript.*
28 *Appellatio ex cauſa probabili non expreſſa in iure non ſuſpendit iuriſdictionem iudicis procedentis appellatione remota, quin poſſit ſententiam exequi.*
29 *Fallit in tribus caſibus hic expreſſis.*
31 *Clauſula,* appellatione remota, *effectus octodecim, remiſſivè.*
32 *Clauſula,* appellatione remota, *nihil operatur de conſuetudine ſi apponatur in litteris Executorialibus, quæ expediuntur per Contradictas; ſecus ſi in litteris Commiſſionis.*

PAſtoralis. Per clauſulam, *appellatione remota*, omnis appellatio prohibetur, quæ à jure non eſt expreſsè 1
permiſſa. Hoc dicit uſque ad §. *Verùm*. Communis diviſio. Conſultatio, & reſponſio. Secunda ibi, *Reſpondemus*.
Nota primò ibi, *inhibetur appellatio in reſcripto*, appella- 2
tionem tolli non poſſe, niſi per reſcriptum Apoſtolicum, ſive bullatum, ut *c. Si ſupra de reſcript.* ſive in corpore juris clauſum, ut *in c. Ad noſtram ſuprà eodem, & in c. Licèt de off. Ordin. & in c. Paſtoralis, §. final. de offic. deleg. cum ſimilib.* de tali enim reſcripto intelligitur hæc littera, ut notant Hoſt. & Joan. Andr. ambo *in princ.* Inferior autem a Papa non reſcribit appellatione remota, quia non poteſt tollere jus alterius, *c. Super quæſtionum, §. 1. cum ibi notat. de off. deleg.* & ita tranſeunt communiter Doctores hìc, ut teſtatur Abb. *nu. 4.* Un- 3
de non ſemel audivi Sanctiſſimum Dominum noſtrum Urbanum VIII. dicentem Congregationes Cardinalium non poſſe dare clauſulam, *appellatione remota*, quam nec Signatura Juſtitiæ dare poteſt, ut affirmat Marcheſ. *de Commiſſ. par. 1. cap. 10. in tit. de Commiſſ.* cum clauſula, *appellatione remota, in princ.* & dixit Rota apud Cardin. Seraph. *deciſ. 857. num. 2.* Hanc concluſionem declarat Abb. *hic eod. num. 4.* ut 4
habeat locum in cauſis ad juriſdictionem Eccleſiaſticam pertinentibus, in quibus ſolus Papa removet appellationem, in aliis verò ſolus Imperator. Tu dic in locis, quę ſunt de

tem-

temporali juriſdictione Eccleſiæ, ſolùm Romanum Pontifi-
cem appellationem tollere etiam in cauſis prophanis, & in-
ter laicos. In terris autem Imperii in cauſis Eccleſiaſticis tã-
tùm, vel mixti fori, aut inter perſonas Eccleſiaſticas ex his,
quæ notat gloſſ. *in cap. 2. in ver. Lex civilis, verſ. Sed quid di-
ces de arbitr. lib. 6.* & Bart. *in l. Privilegia n. 2. C. de Sacroſan.*
5 *Eccleſ.* Sed in cauſis temporalibus inter Laicos, & in terris
Imperio ſubjectis ſolus Imperator dat judices appellatione
remota, ut eſt textus *in l. 1. §. final. ff. à quib. appellar. non lic.*
Per hoc tamen non excluditur quin idem poſſint alii Re-
ges, & Principes non recognoſcentes Superiorem in tempo-
ralibus, quia eſt eadem ratio, ut firmat Bart. *in d. §. fin. nu. 3.*
Anton. de Butr. *in c. Venientes nu. 8. ſupra de iurerur.* Felin. *in
hac rubr. n. 2. & in cap. 1. in princ. de reſcript.* plenè Roland. à
Valle *conſ. 29. Quæritur an à ſententia nu. 13. & 15. vol. 1.*
6 Prædictis non adverſatur, quod appellatio ſit defenſio, *cap.
Cum ſpeciali, §. Porro infra eod.* & defenſio ſit de jure natu-
rali, *l. Ut vim, ff. de iuſt. & iur.* Clem. *Paſtoralis de re iudic.* jus
autem naturale a Principe tolli non poſſit, ut *in Summa 5.
diſtin. & §. Sed naturalia inſt. t. de iur. natur. gent. & civil.* &
notant Innoc. & alii *in cap. Quæ in Eccleſiarum ſuprà de con-
ſtitut.* Nam, ut reſpondet hic Prepoſ. *num. 7.* Quamvis de-
fenſio ipſa tolli non poſſit, tamen modalitas, ſeu forma ſe
defendendi benè poteſt tolli, cùm fuerit inducta de jure
poſitivo, ut in ſimili notat Bart. in Extravag. *Ad reprimen-
dum in ver. Sine figura*, & tenet hic Butr. *num. 4. & in cap. 1.
col. 1. ſuprà de reſcript.*

7 Limitat concluſionem ſuperiùs firmatam gloſſ. 1. *in l. fin.
C. de ſentent. & interlocut. omn. iudic.* ut procedat tantummo-
dò in appellatione à ſententia diffinitiva; ſecus in appella-
tione ab interlocutoria, quam removere poſſunt etiam in-
feriores judices in ſubdelegatione cauſarum, & illam gloſ-
ſam ſequitur, & extollit ibi Bart. *num. 4.* dicens neminem
poſſe niſi ſolùm Principem committere cauſam appellatio-
ne remota à diffinitiva, ſed benè ab interlocutoria: & ſub-
dit de hoc eſſe ibi caſum notabilem. Hanc etiam limitatio-
nem dicit eſſe mirabilem Abb. *hic d. nu. 4. verſ. Vide ad præ-
dicta.*

Contrarium tenet idem Bart. *in præalleg. §. fin. num. 2.* ubi
concludit judices, nec à diffinitiva, nec ab interlocutoria
poſſe appellationem removere. Idem tenent Albet. *in d. l. fin.
in princ. C. de ſentent.* Præpoſ. *hic n. 13. verſ. Secundus caſus*, &
Dec. *n. 11.* Probatur hæc opinio duplici fundamento. Pri-
mum eſt, quod adducit Bart. nempè quia hoc eſſet tollere
jus Superioris, ad quem appellatur, quod non poteſt inferior,
arg. *l. penult. ff. de aqua pluv. arcen.* & eſt textus optimus *in c.
Venientes de iureiur.* Alterum fundamentum eſt, quia cùm
judex non poſſit non deferre appellationi legitimæ, ut notat
Abb. *in c. De priore ſuprà eodem*, conſequẽter nec poteſt hanc
facultatem alteri ſubdelegare, *c. Nemo poteſt plus iuris, de re-
gul. iur. lib. 6.* Et ita teneas. Non obſtat textus *in d. l. fin. C. de
ſentent.* Quoniam intelligi debet de appellatione frivola,
quàm judex poteſt removere in ſubdelegatione cauſæ ſe-
cundùm Bart. *in dict. §. fin.* & ad objectum Abbatis, quod ſe-
cundùm hunc intellectum illa lex eſſet ſupervacua, quæ ta-
men videtur edita cum magna ſolemnitate; reſponde ut hic
per Dec. *n. 11.* poſt Alber. *in d. l. fin. in princ.*

8 Secundò nota in verſ. *Nos igitur attendentes*, clauſulam
utcumque odioſam, & reſtringibilem appoſitam in reſcri-
pto ita eſſe intelligendam, ut aliquid operetur ultra jus com-
9 mune. Clauſula enim, *appellatione remota*, eſt valde odioſa,
quia appellationis remedium, nec Diabolo denegandum
foret, ſi eſſet in judicio, ut dixit Rota *deciſ. 16. n. 3. de dol. &
contumac. in nov.* per textum *in cap. Cum inter ſuprà de ex-
cept. & c. Cum ſpeciali infrà eodem*: & tamen quia ſi intelli-
geretur de appellatione frivola, nullius eſſet effectus, cùm
talis appellatio jam remota eſſet de jure antiquo, ut notatur
in cap. Ad Romanam, & cap. ſeqq. 2. qu. 6. idcircò intelligitur,
ut locum habeat etiam in appellatione legitima, ut ſic ali-
quid operetur ultra terminos juris communis, ut hic patet.
10 Fruſtra enim precibus impetratur quod de jure communi
competit, ut *leg. 1. C. de theſaur. lib. 10. & l. 1. §. Quod benefi-
cium, ff. de municipal.* & notat gloſſ. 1. *in c. 1. ſuprà de reſcript.*
& ita ex hac littera deducit Abb. Antiq. *num. 5.* quem ſe-
11 quuntur communiter Doctores. Unde Baldus *num. 2.* ſimi-
liter colligit ex textu expreſſionem ejus, quod tacitè ineſt,
habere aliquid augere; allegat concordantem *leg. 3. C. ſi pend.
appellat. mors interven.* & Butr. *num. 3.* notat clauſulam pri-
vilegiatam ſonantem contra jus in dubio debere intelligi,

ut in aliquo detrahat juri, vel addat: ad hoc *cap. Si Papa, de
privileg. lib. 6. leg. Si quando, C. de inoffic. teſtamen. & in d. l. 1.
in fin. ff. ad municipal.* ſequitur Abbas Siculus *in 2. notab.*
Quod nota perpetuò pro ſtatutis, ut hic per Bald. *n. 3.* Facit 12
quod notat Dynus *conſ. 32. Quæſtio talis eſt, Ordinamus in
princ. & per totum*, ubi pluribus firmat ſtatutum debere
interpretari, ut non ſit de caſu indubitabili, & à jure com-
muni deciſo. Idem voluit Federicus de Senis *conſ. 109. Quæ-
ſtio num. 2. verſ. Nec eſt veriſimile*, cùm enim, inquit, lex de-
beat eſſe utilis, & neceſſaria, *cap. Erit autem lex 4. diſt.* quam
utilitatem ſequimur ſi ſolùm jus commune contineat? ut
quid membranas occupet? Eamdem theoricam poſuit Bar-
tol. *in leg. 4. §. Prætor ait nu. 15. ff. de damn. infec.* ubi dicit ſta-
tutum debere intelligi, ut aliquid addat juri communi, quia
aliàs nihil operaretur: & ſequuntur Roman. *conſ. 83. Licet
iure communi num. 2. verſ. Nec præmiſſa ſententia*, Alex. *conſ.
196. Perſpectis num. 2. lib. 6.* & alibi paſſim Doctores. Qui- 13
nimò ſecundùm Abb. *hic num. 2. verſ. Et adde ad prædicta*: &
Præpoſ. *num. 3. verſ. Et ideo infert*, quando diſpoſitio ſtatuti
eſſet prorſus inutilis intelligendo verba ut jacent, debent
verba impropriari ut aliquid operentur, licèt diſpoſitio ſit
odioſa, & pœnalis, ut ſingulariter probat textus *in cap. Si
ſententiam in fine, de ſentent. excommunic. lib. 6.* Et idem vo-
luit hic Baldus, dicens de hoc eſſe textum meliorem de jure
in l. Hæredibus, §. fin. ff. ad Trebell.

Tertiò nota ibi, *Etſi non fuiſſet inhibita*, appellationi fri- 14
volæ deferendum non eſſe, licèt appellatio in reſcripto non
ſit remota: & eſt ratio, quia ceſſat cauſa finalis appellationis,
quæ fuit ad removendum gravamen, ut *cap. Suggeſtum ſuprà
eodem*. Fruſtratoriè autem appellans non cenſetur gravatus,
ut hic per Præpoſ. *in 1. notab.* de quo latiùs dicam infrà *n. 20.*

Quartò nota ex textu per clauſulam, *appellatione remota*,
prohiberi appellationem probabilem, & ex juſta cauſa inter-
poſitam, dummodò tamen cauſa hujuſmodi non ſit in
jure expreſſa, ut hic eſt caſus ſecundùm omnes, qui non re-
peritur alibi. Sed an hodie hoc ſit correctum per Decreta-
lem, *Ut debitus infrà eodem*, plenè dicam infrà *in gloſſ. 1.*

Ultimò nota ibi, *gravamen huiuſmodi per Superiorem po- 15
terit emendari*. Quod etiamſi clauſula, *appellatione remota*,
tollat appellationem legitimam, quæ à jure non indulgetur
expreſsè: tamen ſi juſta ſit cauſa gravaminis, poterit grava-
tus adire Superiorem etiam per modum appellationis: nam
etſi aliqui, præſertim Hoſt. *num. 1. in fine, verſ. Aut ex cauſa
non expreſſa in iure*, & Joan. Andr. *num. 4. in ver. Emendari*,
magis probaverint intellectum, ut hoc caſu gravatus adire
poſſit Superiorem per viam ſupplicationis, ſeu querelæ, arg.
l. 1. ff. de offic. Præfec. Prætor. juncta Authen. *Quæ ſupplicatio,
C. de precib. Imperat. offeren. & cap. Tum ex litteris, cum ibi no-
tatis ſuprà de in integr. reſtitut.* Verior tamen intellectus ha-
bet, ut id liceat etiam per viam appellationis, ut clarè innuit
hæc littera dum dicit, ſed ſi appellans fuerit gravatus, pote-
rit gravamen hujuſmodi per Superiorem emendari; & ſic
apertè ſupponit eum fore audiendum per viam appellatio-
nis: non enim diceretur appellans, niſi appellaret, ut inquit
Abb. Antiq. *num. 3. in eodem verſ.* Sed ſi appellans, & hanc
opinionem dicit magis communem Abb. *num. 15. verſ. Sed
opinio.* Hunc etiam intellectum communem eſſe atteſtatur
Præpoſ. *num. 6.*

Quod ſi objicies. Quid ergo operabitur clauſula, *appel-
latione remota*, ſi etiam in caſibus non expreſſis in jure
gravatus poteſt appellare? Reſpondeo, hæc appellatio non
operabitur reſpectu judicis à quo, ſed reſpectu judicis ad
quem, ut ſic devolvat negotium ad eum, ſed non ſuſpendat
juriſdictionem primi judicis, ut hic declarant Butrius *nu. 2.
& num. 5. verſ. Alius eſt effectus*, & Abb. *num. 9.* & hoc in-
tendunt Abb. Antiq. *num. 5.* Hoſt. *num. 2. verſ. Tu dicas ex-
preſſè, & num. 4. in ver. Iniuſtè*, Joan. Andr. *eodem num. verſ.
Ex hoc ſecundo*, dum dicunt judicem à quo non teneri hoc
caſu appellationi deferre, docentes practicam, videlicet ut
judex tradat libellos, ſeu apoſtolos refutatorios, in quibus
exprimat; & ideò non detuli, quia cauſa non erat expreſſa
in jure, & appellatio remota fuerat in reſcripto, ut *cap. Cor-
di, §. 1. infrà eodem lib. 6.* Qui intellectus poteſt etiam con-
firmari ex eo, quod etiam Concilium Tridentinum in mul-
tis caſibus removet appellationem, puta in cauſa viſitatio-
nis, & correctionis, & ante diffinitivam, ut *in cap. 1. ſeſſ. 13.
& c. 20. ſeſſ. 24.* & tamen Sacra Congregatio ejuſdem Con-
cilii interpres declaravit in illis caſibus eſſe inhibitam ap-
pellationem ad effectum ſuſpenſivum tantùm, ſed non de-

vo-

volutivum, ut ſcripſi pleniùs *in cap. Super eo, il ſecondo n. 29.*
16 *& 30. ſuprà eodem* : & ita ſe habet ſtylus Curię, ut hic atte-
ſtatur Collectar. *num.* 1. ubi ait Curiam tenere, ut clauſula,
appellatione remota, quo ad partes nihil operetur quominus
ſemper ex cauſa juſta poſſit appellari, ſed benè quo ad judi-
cem ne teneatur deferre; & ita removet appellationem ſuſ-
17 penſivam, ſed non devolutivam. Hinc autem reſultat no-
tabilis effectus : nam etſi appellatio admiſſibilis ad utrum-
que effectum ſuſpendat juriſdictionem judicis à quo, itaut
quidquid fit per ipſum poſt interjectam appellationem re-
vocari debeat tanquam attentatum, ut *cap. Non ſolum infrà
eodem lib. 6.* tamen ſecus eſt, quando judex à quo non tene-
tur appellationi deferre, & ſic inhibita eſt appellatio ſuſpen-
ſiva, ſed non devolutiva : nam tunc gravamina per ipſum
illata poſt appellationem non revocabuntur per viam at-
tentati, ſed per viam querelæ, cùm illius juriſdictio non
ſit ſuſpenſa, ut hìc benè per Abb. *d. num.* 15. *verſ. Et intelli-
ge*, & latiùs dicam infrà *num.* 30.
18 In gloſſa prima QUÆRO, An clauſula, *appellatione re-
mota*, hodie aliquid operetur, & quid.
19 Ad evidentiam permitto (quod ſpectat ad rem præſen-
tem) quatuor eſſe ſpecies appellationis ſecundùm Petrum
de Sampſon. & Abb. Antiq. *hic num.* 2. & Joan. Andr. *nu.* 5.
Prima eſt manifeſtè fruſtratoria, ſeu frivola, veluti cùm quis
appellat à ſententia ſuper notorio crimine, vel de quo in
judicio confeſſus eſt, ut *c. Romana, §. ſi autem poſt ſententiam
infrà eodem lib.* 6. Secunda eſt latens fruſtratoria, ut cùm
appellatur ex cauſa legitima, ſed non vera, puta ſi quis ap-
pellet, quia trahitur ultra duas dietas extra diœceſim, quod
tamen non eſt verum, ut *cap. Olim ſuprà de except.* Tertia
eſt latens probabilis; veluti cùm appellatur ex caſu probabi-
li, & vera, non tamen expreſſa in jure, ut *in dict. cap. Roma-
na, §. Quod ſi obiiciatur*. Quarta eſt manifeſtè probabilis,
veluti cùm appellatur ex cauſa expreſſa in jure, cujus veri-
tas eſt notoria, ut patet in *cap. Accedens, il ſecondo ſuprà, ut
lite non conteſt. & in cap. Cum R. de offic. deleg. cum concord.* de
quibus infrà *num.* 23.
20 His præmiſſis ad apetiendam quæſtioni veritatem ante
omnia excludam caſus non dubios, & erit bonus modus
ſolvendi ne ſit prolixa diſtinctio, ut docuit Joan. Andr. *in c.
Cum ſunt partium num. 8. verſ. Ad aperiendam, de regul. iur.
lib. 6. in Mercurial.*
Primum igitur extra dubium eſt clauſulam, *appellatione
remota*, nihil operari reſpectu primæ ſpeciei appellationis,
ſcilicet manifeſtè fruſtratoriæ, quia tali appellationi, nec ju-
ſtitia defert, nec eſt à judice deferendum, etiamſi appellatio
in reſcripto non ſit inhibita, ut hic patet apertè *in verſ. Nos
igitur attendentes, & in cap. Cum appellationibus infrà eodem
lib.* 6. & notatur *in cap. Ad Romanam, il primo 2. qu. 6.* Atque
ita hæc ſpecies appellationis ſemper inhibetur à judice, & à
jure, ut inquit Abb. Antiq. *dict. num.* 2.
21 Similiter extra dubium eſt hanc clauſulam, *appellatione
remota*, nihil operari reſpectu appellationis quartæ ſpeciei,
quæ ſcilicet à jure indulgetur expreſsè, ut hic eſt caſus ſe-
22 cundùm Joan. Andr. & omnes *in ſumma*. Unde talis appel-
latio ſecundùm Abb. Antiq. ſemper admittitur à judice, &
à jure, ad hoc autem, ut appellatio dicatur expreſsè à jure
indulgeri, non requiritur ut jus permittat appellationem
in eo caſu, in quo remota eſt appellatio in ſcripto juxta ter-
minos *c. Ex parte, & c. Poſtremo ſuprà eodem, & c. Ex con-
queſtione ſuprà de reſtit. ſpoliat.* ut putavit gloſſ. 1. *hic*, quę ni-
mis reſtrinxit diſpoſitionem hujus Decretalis. Sed ſatis eſt,
ut appellatio ſit expreſsè in jure approbata, licèt jura non
loquantur in caſu appellationis in reſcripto inhibitæ, ſe-
cundùm Hoſt. *num.* 5. *in verſ. Tu dicas expreſsè*, cùm quo
tranſeunt communiter Doctores, ut teſtatur Abb. *num.* 14.
23 Exempla patent *in cap. Significante, in cap. Rodulphus, & cap.
Significavit ſuprà de reſcr. in cap. Exhibita, de iudic. in cap.
Dilecti, cap. Dilecta, & cap. Significaverunt, de except. & in
cap. Significavit ſuprà eodem*. In his ergo, & conſimilibus
caſibus in quibus jura expreſsè indulgent appellationem,
24 nihil operabitur clauſula, *appellatione remota*. Et eſt ratio
ſecundùm Abb. *nu.* 14. quia ex quo jura permittunt expreſ-
sè appellare, gravamen cenſetur notorium, ac proindè nihil
debet operari remotio appellationis, *arg. cap. Secundò requi-
ris ſuprà eodem*, & eſt textus ſingularis *in dict. cap. Ex con-
queſtione de reſtit. ſpoliat.* ubi gloſſ. *penult.* ex eo textu colli-
git remotionem appellationis in litteris non impedire
appellationem ubi manifeſtè quis gravatur, quam gloſſam
ſequuta eſt Rota apud Puteum *deciſ. 414. lib.* 3.
Rurſus extra dubium eſt appellationem ſecundæ ſpeciei, 25
ſcilicet latentis fruſtratoriæ, etiamſi in reſcripto non ſit re-
mota appellatio, non eſſe admittendam ubi conſtat de falſi-
tate cauſæ. Ratio eſt, quia tunc deſinit eſſe latens fruſtra-
toria, & tranſit in primam ſpeciem manifeſtè fruſtratoriæ,
quæ ſemper rejicitur, ut dictum eſt ſuprà in prima ſpecie *nu.*
20. Oportet enim cauſam in appellatione exprimendam
nedum eſſe probabilem, ſed etiam veram, ut *cap. Interpoſita
ſuprà eodem*, & dixi in *cap. Super eo, il ſecondo num. 24. ſuprà
eodem*. Sed antequam conſtet de falſitate cauſæ, quamvis
hujuſmodi appellatio non admittatur à jure, à quo nulla
falſitas approbatur : tamen admittitur à judice, ſecundùm
Abb. Antiq. Atque ita hæc appellatio latens fruſtratoria,
quamdiu non apparet falſitas reſpectu judicis regulatur per-
indè, ac ſi eſſet latens probabilis. Unde in ſolutione quæ-
ſtionis omiſſa appellatione latenter frivola, agemus tantùm
de tertia ſpecie latenter probabili, ſub qua reſpectu judicis
includitur latenter frivola. Qua ratione, & Innocentius *hic
num.* 1. poſuit tres tantùm ſpecies appellationis, videlicet fri-
volam, cui nunquam eſt deferendum; & expreſsè conceſ-
ſam a jure, cui ſemper eſt deferendum; & mediam, ut cùm
quis gravatur in caſu, in quo appellatio non eſt à jure ex-
preſsè conceſſa, veluti ſi dentur dilationes, vel nimis bre-
ves, vel non tot, quot ſufficiant.
Demum extra dubium eſt non obſtante clauſula, *appella-
tione remota*, appellationem probabilem, quę à jure non
indulgetur expreſsè, admittendam eſſe ad effectum devolu-
tivum, quia talis clauſula appellationem devolutivam non
tollit, ut dixi ſuprà *in ult. notab. num.* 15.
Quibus ita conſtitutis, dubium ad hoc reſtringitur, vide- 26
licet an judex datus cum clauſula, *appellatione remota*, te-
neatur deferre appellationi probabili, & ex juſta cauſa in-
terpoſitæ, quæ tamen à jure non indulgetur expreſsè.
Gloſſatores hìc, *& in cap. Vt debitus infrà eodem*, & alibi
ubicumque attingunt hunc articulum, communiter in ea
ſunt opinione, ut hodie clauſula, *appellatione remota*, nul-
lius ſit effectus. Et quidem reſpectu appellationis manifeſtę
frivolæ, & reſpectu appellationis, quæ expreſsè indulgetur
à jure, hoc eſt clarum. Quo verò ad appellationem proba-
bilem moventur, quia prædicta clauſula non tollit appella-
tiones in jure expreſſas, ut hìc deciditur. Sed hodie in jure
expreſſum eſt, ut liceat appellare ex quacumque cauſa pro-
babili, ut *in dict. cap. Vt debitus infrà eodem*. Ergo hujuſmo-
di clauſula non tollit appellationem ex quacumque cauſa
probabili interpoſitam. Atque ita in effectu gloſſæ ſentiunt
hanc Decretalem eſſe correctam per illud *cap. Vt debitus*, &
conſenſit Innocen. *hic num. 1. verſ. Sed hodie remota eſt hæc
Decretalis, & in dict. cap. Vt debitus*, dicens hoc eſſe tenen-
dum, licèt alii aliter ſomniaverint. Et pro hac opinione
videtur textus *in cap. Edocteri ſuprà de reſcript.* ubi quamvis
inhibita ſit appellatio, tamen poteſt ex rationabili cauſa ap-
pellari.
Sed his non obſtantibus in oppoſitum eſt magis commu-
nis opinio, quam tenent hìc Abb. Antiq. *num. 3. & 4.* Hoſt.
num. 8. verſ. Sed ſi benè advertas, Joan. Andr. *num.* 13. Colle-
ctar. *in princip.* Bellam. *num. 3. in 2. & 3. quæſt.* Butr. *num. 5.
& 7.* & communiter Doctores ſequentes, ut teſtatur Abb.
Sicul. *num.* 8. & ſequitur Philipp. Franch. *col. 3. verſ. Sit ergo
concluſio*, dicens ita reſidere communiter omnes Doctores
hìc, ut *in dict. cap. Vt debitus*. Hæc igitur ſit concluſio, ut ju-
dex procedens cum clauſula, *appellatione remota*, non tenea-
tur deferre appellationi ex cauſa probabili interpoſitæ, quæ
in jure expreſsè non approbatur, & hoc cap. non ſit corre-
ctum per Decret. *Vt debitus*, quod evidenter probatur tri-
plici conſideratione. Prima conſideratio eſt, quia text. *in c.
Inquiſitioni infrà eodem*, qui emanavit poſt Decretalem, *Vt
debitus*, decidit clauſulam, *appellatione remota*, in medio
litterarum appoſitam referri ad præcedentia, quibus anne-
ctitur, non autem ad ſequentia. Quod utique ille textus
non feciſſet, ſi hujuſmodi clauſula poſt *cap. Vt debitus*, ni-
hil operaretur. Secunda conſideratio eſt, quod illud *cap. Vt
debitus*, non loquitur de appellatione interponenda à ſen-
tentia diffinitiva, ſed ab interloquutoria tantùm. Hoc au-
tem cap. loquitur indefinitè; & ſic de appellatione tam à diſ-
finitiva, quàm ab interloquutoria. Ergo non eſt veriſimile,
ut illa Decretalis voluerit hanc corrigere indiſtinctè. Ter-
tia, & validior conſideratio eſt, quia prædictum *cap. Vt de-
bitus*, non loquitur in judice dato cum clauſula, *appellatione*
remo-

remota, hìc verò deciditur caſus, in quo ſpecialiter remota eſt appellatio in reſcripto. Ergo (ut verbis Hoſt. utar) quæ neceſſitas, quæ æqualitas, quæ utilitas, quæ juſtitia, quæ ratio, imò potius, quæ inſania eſt, ut quæſtionem ſpecialem tam ſeriosè, tam rationabiliter cum diſtinctione hìc ſolutam per illam generalem Conſtitutionem cogat dicere abrogatam? Nec eſt hæc ſana doctrina, ſecundùm quam ſpeciei per genus detrahitur; imò potius edocemur in omni parte juris generi per ſpeciem derogari, *l. In toto*, *ff. de reg. jur.* & notatur *in cap. 1. ad fin. ſuprà de reſcript.* & *in c. Studuiſti*, *§. 1. in princ. de offic. legat.* Ita Hoſt. Cujus verba tranſcripſerunt Joan. Andr. *num.* 13. Bellam. *in 3. quæſt.* & alii præcitati.

27 Non obſtat textus *in dict. cap. Edoceri*, *de reſcript.* quia dum decidit à ſententia judicis procedentis appellatione remota poſſe appellari ex rationabili cauſa, intelligi debet, id eſt in jure expreſſa, ut ſic illa Decretalis declaretur per iſtam, ut *leg. Non eſt novum*, cum *l. ſeqq. ff. de legib.* ſecundùm Hoſt. *hìc num. 2. in ver. Expreſsè*, & Joan. Andr. *eodem num. & ver.*

Ex his habes primum effectum hujus clauſulæ, *appellatione remota*, quia tollit omnem appellationem, quę expreſsè non reperitur a jure conceſſa, ut fusè oſtenſum eſt ſupra.

28 Secundus effectus eſt, quia judex à quo non tenetur hujuſmodi appellationi deferre, ut ſimiliter patet ex dictis, unde & poterit ſententiam ſuam executioni demandare, ut colligitur ex *cap. Paſtoralis*, *§. Præterea de offic. deleg.* & hìc notat Abb. *num.* 9. cùm enim appellatio alias ſuſpendat juriſdictionem judicis à quo, hunc effectum tollit clauſula, 29 quia juriſdictio non ſuſpenditur, niſi judex à quo deferat appellationi, vel niſi fuerit inhibitus à judice ad quem, ut *c. Roman. de appellat. lib. 6.* vel niſi Superior deliberet de appellatione admittenda, tunc enim primi judicis juriſdictio ſuſpenditur ab eo tempore, quo ex certa ſcientia appellationem admittit, ut *d. §. Præterea*, & notat Butr. *hìc nu. 5. verſ. Primo enim appellatio.*

Tertius effectus, qui ex præcedenti conſequitur eſt, quia judex non deferens appellationi quantumcumque probabili non incidit in pœnam, *cap. Decreto 2. qu. 6.* ex quo appellatio à jure non indulgetur expreſsè: hoc enim facit juris authoritate, unde Principis majeſtatem non contemnit, nec peccat, *cap. Qui peccat 23. qu. 4. & l. Gracchus, Cod. ad leg. Jul. de adulter.* ſecundùm Hoſt. *hìc num.* 9. Butr. *num. 5. verſ. Ex hoc ſecundo*, & Abb. *num.* 10.

30 Quartus effectus eſt, quia cùm innovata poſt appellationem interpoſitam ante omnia revocari debeant per judicem appellationis tanquam attentata, ut *cap. Non ſolum infrà eodem lib. 6.* Hoc operabitur clauſula, *appellatione remota*, ut non revocentur per viam attentati, vel nullitatis, & ita tenent omnes teſte Franch. *hìc col.* 3. & Put. *dec. 328. in princip. lib. 2.* Quoniam cùm juriſdictio judicis à quo non ſit ſuſpenſa, proceſſus non eſt irritus, niſi in caſibus, quos poſui ſupra proximè in ſecundo effectu. Per Superiorem tamen poterit revocari per viam querelæ, ut concludunt Hoſtienſ. *num. 9. verſ. Quartò quod ſi pendente*, Joan. Andr. *num. 4. in ver. Emendari*, Butr. *num. 5. verſ. Tertius effectus*, Abb. *nu.* 11. & plerique alii.

31 Hi ſunt præcipui effectus clauſulæ, *appellatione remota*. Sed in univerſum Philipp. Franc. *hìc col. 3. circa med. verſ. Operatur ergo primo*, proſequitur ſeptemdecim effectus, quos prædicta clauſula operatur, & octodecim, Præpoſ. *n. 32. verſ. Succedit tertia quæſtio principalis.*

32 Adverte tamen ad id, quod idem Præpoſ. dixit *num.* 22. videlicet de conſuetudine clauſulam, *appellatione remota*, nihil operari, allegando Hoſt. *in Summa de offic. deleg. §. Quod ſit eius officium, verſ. Quod autem hæc clauſula*, Specul. *eodem tit. §. In quibus, verſ. Ego dico*, Lap. *alleg.* 128. Angel. *in l. fin. Cod. de ſentent. & interlocutor. omn. iudic.* & Butr. *hìc circa fin.* Adverte, inquam, ne decipiaris, quia hoc intelligi debet quando hujuſmodi clauſula apponitur in litteris executorialibus, quæ expediuntur per contradictas, ex quo dantur ſine aliqua cognitione cauſæ, & paſſim in omnibus clauſula apponitur, & hoc caſu tenenda eſt opinio Hoſt. *ubi ſuprà*: nam, ut ait Bald. *hìc in 1. oppoſ. cùm hodie dicta clauſula apponatur potius de ſtylo generali* (intellige in litteris executorialibus) *quam de miniſterio ſpeciali, ſonat potius in quamdam monitionem, videlicet, ut non deferatur appellationi fruſtratoriæ, quam quod in aliquo deroget, & iuri communi.* Hæc. Bald. Secus verò ſi dicta clauſula apponatur in reſcripto commiſſionis, quia cùm Princeps, vel Signatura talem clauſulam non apponat, niſi cum cauſæ cognitione; tunc benè operatur effectus ſuos. Ita ſingulariter declarat Rota apud Put. *dec. 328. incip. In una Hiſpalen. lib. 2.* De quo dic latiùs, ut ſcripſi *in c. Studuiſti in 1. qu. nu. 40. ſuprà de offic. leg.*

DE APPELLATIONIBUS.

Honorius III. Decano Cancellario, & Cantori Linconieñ.

CAPUT LXII.

CUm cauſam, quæ inter Abbatem & fratres de Valle ſancti Joannis ex parte una, & Priorem & Canonicos de Novo loco ex altera, ſuper Eccleſia de Holiſeth vertitur, R. ſancti Angeli Diacono Cardinali commiſerimus audiendam: & infrà. Procurator prædictorum Prioris & Canonicorum propoſuit, quòd cùm coram ſubdelegatis judicum delegatorum inducias ad proponendum exceptiones dilatorias petiiſſet: quia advocatus ipſius ductus errore reſpondit, quòd Eccleſia de Novo loco, Eccleſiam, de qua erat quæſtio, per quadraginta annos & ampliùs pacificè poſſederat, licèt ipſe eadem die advocati errorem corrigens, ipſius reſponſionem, quæ ſuæ petitioni contradicere videbatur (ne per eam aliquod ſibi poſſet præjudicium generare, pro eo quòd ante litis conteſtationem ſunt exceptiones dilatoriæ proponendæ) coram eiſdem judicibus revocavit. Judices tamen per hujuſmodi reſponſionem erroneam advocati, litem conteſtatam fore credentes, ad receptionem teſtium partis alterius proceſſerunt: & infrà. Mandamus, quatenus ſi dicti Prior & Canonici legitimè probaverint, quòd per Procuratorem ipſorum eadem die advocati reſponſio extiterit revocata, quia ſic per conſequens lis conteſtata non fuit: vel quòd delegati teſtes receptos à ſubdelegatis ſubdelegatorum ſuorum approbaverint: cùm nonniſi delegatus à Principe cauſam alii valeat delegare, quidquid ab Ipſis poſt appellationem eorum factum eſt (dummodò hæc in appellatione ipſa expreſſa fuerint) nuntietis irritum & inane.

SVMMARIVM.

1 *ADvocati confeſſionem eadem die revocatam, ſi iudex velit habere pro lite conteſtata, vel proceſſum ſubdelegati ratificet, ab eo licitè appellatur.*

2 *Delegatus ab aliquo, quam à Principe non poteſt cauſam alteri delegare.*

3 *Delegatus ab inferiore à Principe ad univerſitatem cauſarum poteſt unam cauſam ſubdelegare.*

4 *Delegatus ad univerſitatem cauſarum Ordinario æquiparatur, & num. 15.*

5 *Et idem poteſt quod Ordinarius.*

Et ab eius ſententia non appellatur ad Delegantem, ſed ad Superiorem ipſius Delegantis, num. 7.

6 *Ordinarius dicitur cui cauſarum univerſitas eſt commiſſa.*

8 *Au-*

8 *Auditor Nuncii an poſſit cognoſcere cauſas ad Nuncii forum pertinentes, quamvis non habeat requiſita cap. Statutum, de reſcriptis lib.6. & Concil. Trident. cap. 10. ſeſſ.24. & num. ſeqq. uſque in fin.*

9 *Auditores Nunciorum non poſſunt cognoſcere cauſas appellationum à ſententia Epiſcopi, vel eius Vicarii in criminalibus lata.*

10 *Et ſententiæ ab eis latæ in cauſis appellationum huiuſmodi non ſuſtinentur ex communi errore.*

11 *Auditores Legatorum an habeant iuriſdictionem ordinariam, vel delegatam, & num. ſeqq.*

12 *Legati æquiparantur Proconſulibus Provinciarum.*
Legati Proconſulis delegatam habent non ordinariam iuriſdictionem, ibidem.

13 *Auditores Legatorum an cenſeantur Ordinarii, licèt cauſas cognoſcant ex delegatione ſpeciali.*

14 *Ordinarius ex ſpeciali commiſſione non efficitur Delegatus.*

1 C*Vm cauſam*. Si judex confeſſionem Advocati eadem
die revocatam pro lite conteſtata velit habere, vel
proceſſum à ſubdelegato factum ratificet, ab eo licitè appel-
latur. Hoc dicit ſecundùm Joan. Andr. & omnes.
2 In Gloſſa *in verb. Delegatus circa finem, verſ. Et quod di-
citur*, nota benè hanc gloſſam, quia etſi Delegatus ab alio,
quàm à Principe non poſſit cauſam alteri delegare, ut dici-
tur hìc in textu circa finem: tamen ut dicit gloſſ. hoc intel-
3 ligitur de eo, qui eſt Delegatus ab inferiori à Principe ad u-
nam cauſam tantùm: ſecus verò ſi ei eſſet delegata univer-
ſitas cauſarum, quia tunc benè poſſet unam cauſam alteri
ſubdelegare, *leg. Cùm Prætor*, §. 1. *ff. De iudic. leg. Legatus*,
ſecundùm unam lecturam, de qua ibi in gloſſ. *unic. ff. de off.
Proconſul. & Legat.* & voluit Bart. *in leg. More num.* 11. *ff.
de iuriſdict. omnium iudic.* dicens id communiter teneri, &
4 pondera rationem in gloſſ. noſtra expreſſam, quia talis
Delegatus ad univerſitatem cauſarum quaſi Ordinarius vi-
detur: & cum gloſſ. concordant hìc Hoſtienſ. *num.* 3. Jo.
Andr. *num.* 6. Butr. *num.* 11. *verſ. Hæc vera dicit*: & re-
liqui omnes; & ſic non eſt verè, & propriè Ordinarius,
ſed Ordinario ſimilis, ut per Jaſon. *in dict. leg. More n.* 19.
circa medium, verſ. Et ideò reſpondendo, & tenet um-
bram Ordinarii, ut inquit Butr. *ubi ſuprà*: & Ordinarium,
& Delegatum ad univerſitatem cauſarum æquiparat gloſ. 1.
in l. fin. Cod. de iudic. Bart. *in dict. leg. More num.* 5. *verſ. Venio
ad fin. ff. de iuriſdict. omn. iudic.* & ibi etiam Jaſon. *dicto n.* 19.
Alexand. *conſ.* 12. *Viſo proceſſu num.* 4. *lib.* 6. Felin. alios cu-
5 mulans *in cap. Qualiter, & quando, il primo num.* 40. *de ac-
cuſat.* Bald. *in leg. Si ut proponit, la prima num.* 10. *Cod. quo-
6 mod. & quand. iud.* ubi ait Delegatum ad univerſitatem cau-
ſarum, cùm remaneat in eſſentia juriſdictionis univerſa-
lis, idem poſſe quod Ordinarius. Quinimò gloſſ. appel-
lat eum Ordinarium *in cap. Statutum*, §. *Inſuper in verb.
Moderatas, de reſcript. lib.* 6. prout illam gloſſ. ad hoc
ponderat Jaſon. *loco citato*. Item Specul. *in titul. de offic.
Ordinar. num.* 2. ait Ordinarium dici cui univerſitas cauſa-
rum eſt commiſſa: & idem dixit Petr. de Ancliar. *in cap.
Licet undique col.* 2. *ad finem, verſ. Nec mirum, de offic. De-
7 legat.* Quo fit, ut à ſententia Delegati ad univerſitatem
cauſarum non appelletur ad Delegantem, quaſi idem ſit
tribunal, ſed ad Superiorem ipſius Delegantis, ut *leg.* 1. *in
finem, ff. Quis & à quib. appellat.* & argum. *cap.* 2. *de conſue-
tud. lib.* 6. *& leg. final. Cod. de offic. Vicar.* & notat Jaſon. *in d.
leg. More num.* 19. *circa med. verſ. Et ideo reſpondendo, ff. de
iuriſdict. omn. iudic.*
8 Hinc ſumpta occaſione QUÆRO, An Auditor Nun-
cii Sedis Apoſtolicæ poſſit cognoſcere cauſas ad Nuncii fo-
rum pertinentes, quamvis non habeat qualitates requiſi-
tas *in cap. Statutum, de reſcriptis lib.* 6. nec ſit deputatus in
Synodo diœceſana juxta Decretum Concilii Tridentini
cap. 10. *ſeſſ.* 25.
Si quæratur de cauſis appellationum à ſententia Epiſco-
9 pi, vel ejus Vicarii in criminalibus lata, jam Sacra Con-
gregatio declaravit Auditorem Nuncii non poſſe eas co-
10 gnoſcere, obſtareque *cap.* 2. *ſeſſ.* 13. Ac poſteà adjecit ſenten-
tias Auditoris in cauſis hujuſmodi appellationum latas ex
communi errore non ſuſtineri: & hæ declarationes audi-
tis partibus editæ miſſæ fuerunt ad Nuncium Florentiæ.
Quoad alias cauſas appellationum non comprehenſas *in
dicto cap.* 2. remanet dubium, an Auditor Nuncii eas poſ-
ſit cognoſcere, quamvis nec ſit in dignitate Eccleſiaſtica
conſtitutus, nec in Synodo Diœceſana deputatus juxta
dictum *cap. Statutum*, & Decretum Concilii *dict. c.* 10.
In qua difficultate Corneus *in conſ.* 48. *Repetito Divino Nu-
mine*, latiſſimè diſcuſſa *in* 2. *dubio num.* 3. *volum.* 1. apertè 11
ſentit Auditores Legatorum etiam de latere non habere
ordinariam juriſdictionem, ſed tantùm delegatam, red-
ditque optimas rationes, inter quas ea eſt præcipua, quod
Legati æquiparantur Proconſulibus Provinciarum, *cap.* 2. 12
de offic. Legat. lib. 6. Legati autem Proconſulis delegatam
habent, non ordinariam juriſdictionem, *leg. Legati Pro-
conſulis, ff. de offic. Proconſul.* Quæ opinio ſi vera ſit inde
ſequitur, ut ipſi Auditori cauſæ committi non poſſint, niſi
concurrant in eo qualitates *dict. cap. Statutum*, & decreti
dict. cap. 10.
Verùm quia hæc opinio totum ferè orbem commoveret 13
ob innumeras propemodum ſententias latas, & quæ paſ-
ſim feruntur ab Auditoribus Nunciorum non habentibus
has qualitates, videtur potius adhærendum ſententiæ, ut
Auditores Nunciorum ſint Ordinarii, & ſic neque com-
prehendantur *in cap. Statutum*, neque in Decreto Conci-
lii. Ad quod probandum adducitur Bald. *in leg. final. n.* 4.
Cod. ubi Senat. vel claris, qui tamen id magis præſupponit,
quam diſcutit; non enim ibi quærit, an ſint Ordinarii,
ſed præſupponens duos Auditores Cardinalis Sabinenſis eſ-
ſe Ordinarios, quærit an ex eo, quod non cognoſcebant
cauſas niſi ex delegatione ſpeciali, cenſerentur delegati,
& putat non cenſeri Delegatos, ſed Ordinarios, quia illa
eſt potius diſtractio cauſarum, ac partitio curæ, quam ve-
ra delegatio. Quæ doctrina vera quidem eſt poſito quod
ſint Ordinarii: Nam ex illa ſpeciali commiſſione non effi-
ciuntur delegati. Quod ſcripſerunt Pavin. *in tract. de of-
fic. & poteſtat. cap. Sede vacante in* 2. *qu. primæ partis prin-
cip. num.* 4. Vant. *in tractat. de nullit. tit. Coram quo num.* 14.
Verùm Bald. ut dictum eſt, ibi non diſputat, an ſint Ordi-
narii, vel Delegati, ſed tantùm ſupponit eſſe Ordinarios,
ſentiens ex ſpeciali commiſſione non effici ex Ordinariis
Delegatos, ſed remanere Ordinarios, ut prius erant.
Quod potuit contingere, quia fortè à Principe eſſent con-
ſtituti Ordinarii, & deputati Auditores Nuncii, ſed quia
hoc eſt divinare; ideò Bald. pro hac ſententia ſimpliciter
referunt Jaſon. *in leg. Ex hoc iure, ff. de iuſt. & iur. num.* 8. *in
4. limitat.* Felin. *in cap. Sunt & alii*, vel *in cap. Nonnulli*, §.
Sunt & alii num. 49. *verſ. Pro iſta opinione de reſcript.* Joan.
Bapt. Ferrett. *conſ.* 204. *num.* 10. 20. *& ſeqq.* & Pavin. *di-
cto loco num.* 3. *in fin.* Hæc itaque opinio videtur eſſe com-
munior, & certè tutior eſt, quàm uſus, & praxis quoti-
diana comprobavit; licèt opinio Cornei in puncto juris
fortè videri poſſit verior, & ſolidioribus nixa rationibus,
ex qua opinione communi ſequitur reſolutio ad dubium:
Nam cùm Auditores Nunciorum ex prædicta opinione ſint
Ordinarii, in eis non poteſt habere locum *cap. Statutum*,
nec text. Concilii loquens de iis, quibus delegandæ ſunt
cauſæ; quamvis enim Nuncius ei ſpecialiter cauſas com-
mittat, ex Ordinariis non effici propterea delegatos, ſen-
tiunt Doctores citati à Vant. & Joan. Franc. Pavin. *in locis
ſupra allegatis*.
Prætereà etiamſi hujuſmodi Auditores eſſent delegati, 14
non tamen videntur in eis habere locum *cap. Statutum*, &
Decretum Concilii loquentis de cauſis delegandis: nam
Delegatus ad univerſitatem cauſarum æquiparatur ordi-
nario, & tenet gloſſ. *penult. hic*, & fusè oſtenſum eſt ſu-
pra *num.* 4. Concilium verò jure voluit, ut tam Sedis A-
poſtolicæ Nuncii, quàm Legati cauſas in partibus com-
mittendas perſonis deſignatis in Synodo committerent,
ne ex ignorantia perſonarum rudes, & ignari ad cau-
ſas cognoſcendas delegarentur. Quæ ratio non procedit
in Auditore Nuncii, qui ab ipſo ad cauſarum univerſita-
tem deligitur.
Ad hæc ita Concilium videtur eſſe intelligendum ex
conſuetudine ita obſervata, quæ eſt optima Concilii in-
terpres, *l. Si de interpretatione, ff. de legib. cap. Cùm di-
lectus de conſuetudin.* Nam ſemper Auditores etiam non
deſignati in Synodo, & non præditi qualitatibus re-
quiſitis *in cap. Statutum*, cauſas cognoverunt, & de-
ciderunt. Quæ omnia in dubium revocarentur, ſi ex-
ceptio nullitatis ex hoc capite eſſet admittenda. Validæ
igitur, niſi aliud obſtet, eſſe videntur hujuſmodi ſen-
ten-

tentiæ ab Auditoribus Nunciorum latæ, ſed ad tollendam omnem difficultatem expedire videtur, ut Sanctitas ſua, ſi ita ei viſum fuerit, per Breve eidem Nuncio directum declaret licuiſſe Auditori prædicto à Nuncio electo, & deputato hujuſmodi cauſas cognoſcere, quamvis non háberet qualitates requiſitas in *cap. Statutum*. Nec eſſet in Synodo Diœceſana deputatus. Atque ex hoc capite ſententias ab eo latas, ac ab eo, aliiſve Auditoribus de cætero ferendas minimè impugnari, aut nulla dici poſſe, vel debere.

DE CONFIRMATIONE UTILI VEL INUTILI.

Alexander III. Exoneñ. Epiſcopo.

CAPUT I.

SI quis rei litigioſæ confirmationem impetravit ab Apoſtolica Sede, non minus poteſt judex de cauſa cognoſcere, & eam fine debito terminare. Sed ſi rem tunc pacificè poſſidebat, cùm inde confirmationem obtinuit, non eſt licitum judici de quæſtione poſteà exorta decernere, aut eam diffinire, abſque Sedis Apoſtolicæ mandato.

S V M M A R I V M.

1 *De re ſcienter confirmata per Papam iudex inferior non cognoſcit, niſi tempore confirmationis res eſſet litigioſa, vel confirmatio alias ſubreptitia.*

2 *Confirmatio rei litigioſæ etiam ex certa ſcientia, non facta mentione litis, eſt ipſo iure nulla, nec impedit iudicem in cauſa procedere.*

Declaratur, num. 17.

3 *Impetratio ſubreptitia privilegii, vel beneficii non valet.*

4 *Iudex poteſt in cauſa procedere non obſtante privilegio poſt motam litem impetrato, ſi in eo litis mentio facta non fuerit. Alias ſecus, & num. 17.*

5 *Poſſidere quis non dicitur rem pacificè, ſi ſuper ea quæſtio ſibi moveatur.*

6 *Litigioſa res eſt, de cuius dominio cauſa movetur inter petitorem, & poſſeſſorem iudiciaria conventione.*

7 *Idem ſi cauſa moveatur de quaſi dominio directo, vel utili.*

8 *Litigioſi vitium non naſcitur ſuper bonis, ſi actio perſonalis fuerit intentata.*

9 *Litigioſi vitium non indúcitur ſuper proprietate, ſi lis moveatur ſuper poſſeſſione.*

10 *Poſſeſſio tamen efficitur litigioſa.*

11 *Confirmatio ex certa ſcientia quando dicatur, & num. 28. & 29.*

12 *Confirmatio in qua inſeritur tenor rei confirmatæ, dicitur in forma ſpecifica.*

13 *Confirmatio in qua exprimitur ſubſtantia rei, probat abſque eo, quod doceatur de confirmato.*

14 *Confirmatio ex certa ſcientia ligat manus iudicis, quominus poſſit cognoſcere de quæſtione exorta ſuper re confirmata.*

15 *Niſi conſtat notoriè confirmationem eſſe ſubreptitiam, & num 17.*

16 *Iudex inferior non cognoſcit de quæſtione, an confirmatio Apoſtolica ſit valida, necne.*

Et quid poſt Conc. Trid. num. 26.

18 *Confirmatio in forma communi, quæ ſit.*

19 *Parum, aut nihil operatur.*

20 *Non impedit iudicem cognoſcere de re confirmata.*

Ad quid impetretur, num. 22.

Dat cauſam, & titulum legitimum præſcribendi, n. 23.

21 *Confirmatio ſine cauſæ cognitione, an ſit vera, vel falſa, ſolus Papa cognoſcit, & num. 26.*

24 *Concordiæ à Sede Apoſtolica confirmatæ non ſunt ſublatæ à Conc. Trid. c. 6. ſeſſ. 25. & num. 34.*

25 *An hoc procedat tantùm in confirmationibus ex certa ſcientia, an verò etiam in confirmationibus in forma communi, & num. ſeqq. uſque in fin.*

26 *Confirmationum Apoſtolicarum Concilium Trident. non meminit, niſi in cap. 14. ſeſſ. 24.*

27 *Confirmatio in forma communi, & ex certa ſcientia in quibus differant.*

28 *Confirmatio an ſit ex certa ſcientia, ſi fiat cum clauſula,* ſicut juſtè poſſides.

29 *Et quid ſi cum clauſula,* ex certa ſcientia.

30 *Confirmatio ut ſuos producat effectus, duo requiruntur, id eſt ut fiat ex certa ſcientia, & cum cauſæ cognitione vocatis partibus.*

31 *Iuramentum eſt fortiùs vinculum, quàm confirmatio in forma communi, & firmat actum invalidum.*

32 *Concordiæ, ut ſint reales, & obligent ſucceſſores, debent eſſe confirmatæ ex certa ſcientia: alias ſunt perſonales.*

33 *Per Confirmationem in forma communi Papa non cenſetur præiudicare Ordinariis.*

35 *Confirmationis appellatione in dubio venit illa, quæ fit ex certa ſcientia.*

37 *Concordia à Sede Apoſtolica confirmatæ in forma communi intelligitur derogatum à Concilio Tridentino, etiamſi cum ea concurrat immemorabilis conſuetudo.*

38 *Conſuetudines à Sede Apoſtolica confirmatas, an Concilium Tridentinum ſuſtulerit.*

S*I quis*. De re ſcienter confirmata per Papam judex in- 1
ferior non cognoſcit, niſi tempore confirmationis res
eſſet litigioſa, vel confirmatio alias ſubreptitia. Hoc dicit
cum *cap. ſeqq.* & ſunt duo dicta, ſecundùm ibi, *Sed ſi*.
Nota primò ex prima parte textus, confirmationem 2
à Sede Apoſtolica impetratam lite pendente, nullam eſſe
ipſo jure, adeòut ea non obſtante poſſit judex cauſam cognoſcere, ac diffinire perindè, ac ſi confirmatio non emanaſſet, ut hic notant Abb. & Decius ambo *in 1. notab.* Quod verum eſt etiam ſi confirmatio emanaverit à Papa ex certa ſcientia, & cum cauſæ cognitione; de hac enim intelligunt hunc textum Abb. Antiq. Joan. Andr. Bald. Bellam. Cardin. Anchar. Abb. & Joan. de Anan. omnes *in princip.* & benè, quicquid dicat Decius *hic in 3. not.* nam cùm textus dicat judicem poſſe cognoſcere, ſi confirmatio ſit rei litigioſæ, & non poſſe cognoſcere, ſi ſit rei pacificè poſſeſſæ: utique neceſſariò ſupponit utroque caſu confirmationem emanaſſe ex certa ſcientia: aliàs enim ſi ſub communi forma, ſive res eſſet litigioſa, ſive non, indiſtinctè poſſet judex in cauſa procedere, ut tangetur in gloſſ. *ult. num. 14.* & hoc eſt ex mente Innocen. dicentis hunc intellectum eſſe planiorem *num. 1. verſ. Planior eſt intellectus*. Prædicta tamen procedunt dummodò in litteris confirmationis non ſit facta mentio litis pendentiæ; tunc enim confirmatio reſpectu illius rei, ſuper qua lis vertitur, eſt ſubreptitia, & ipſo jure nulla, *cap. Ad noſtram*, ibi, *denuncietis irritas, & inanes, & cap. Porrecta*, ibi, *denuncies*
non valere infrà eodem. Et eſt communis regula non ſolùm 3
in confirmationibus, ſed etiam in privilegiis, beneficiis, ut impetratio ſubreptitia non valeat, ut notat Calderin. *in conſ. 1. de feud.* Dec. *hic num. 3.* & ſcripſi plenè in *cap. Ad audientiam, il ſecondo* poſt Abb. & Felin. *ſuprà de reſcript.*
Et tenet hìc Innocen. *num. 1. verſ. Imo quod plus eſt*, di- 4
cens, judicem poſſe procedere non obſtante privilegio poſt motam litem impetrato, in quo litis mentio facta non fuerit, per *cap. Cauſam, il ſecondo ſuprà de teſtam.* ſecus verò ſi in confirmatione, vel privilegio diceretur, *non obſtante quod res ſit litigioſa*; quia tunc illa cauſa eriperetur à juriſdictione judicis inferioris, ut *cap. fin.* ibi, *de dicta quæſtione facta mentio non fuiſſet ſuprà, ut lite pendente*, ſecun-

cundùm Innocen. *hic num.* 1. cui ſubſcribunt Hoſt. *eodem num. verſ. Sed ſecundum Dominum noſtrum*, Joan. Andr. *nu.* 5. Butr. Imol. Abb. & Dec. omnes *in* 1. *notab.*

5 Secundò nota ibi, *ſed ſi rem tunc pacificè poſſidebat*, quem non dici pacificè rem poſſidere, ſi ſuper ea quæſtio ſibi moveatur, ut hic notant Butr. & Imol. ambo *in ult. notab.* Abb. *num.* 3. & Decius *num.* 19. Cardin. in Clem. *Gratia in* 3. *quæſt. de reſcript.* Archid. Joan. Andr. & Gemin. *in cap. Commiſſa, de elect. lib.* 6.

6 Adverte tamen, quia per hoc res ipſa non efficitur litigioſa, niſi quæſtio, ſeu lis moveatur inter petitorem, & poſſeſſorem judiciaria conventione dicit text. in Auth. *Litigioſa, C. de litigioſ.* & ibi notant Jacob. Butricar. Bald. & Salycet. omnes *in Summario*, Oldrad. Cyn. uterque *num.* 1. Petr. de Bellapert. *verſ. Dicit enim*, Hoſt. *in cap. Eccleſia San-*
7 *cta Maria num.* 2. *ſuprà ut lit. pendent.* Et idem dicendum ſi lis moveatur ſuper quaſi dominio directo, vel utili, puta per Publicianam in rem actionem, vel aliquam utilem rei vendicationem, ut notat gloſſ. in d. Auth. *Litigioſa in ver.*
8 *Dominio*, Odofred. Bellapert. & Hoſt. *locis citatis*. Secus verò ſi actio perſonalis fuerit intentata, quia ex hoc ſuper bonis vitium litigioſi non naſcitur, ut eſt textus *in l. Quamquam, §. Julianus, ff. de aqua pluv. arc.* & voluit Rota *dec.* 173.
9 *nu.* 6. *par.* 7. *recent.* Item ſecus ſi quæſtio moveatur ſuper poſſeſſione, quia per hoc vitium litigioſi non inducitur ſuper proprietate, & ita intelligas gloſſam primam, hic ſecundum Abb. *n.* 5. Alberic. in d. Auth. *Litigioſa num.* 1. Caſſador. *dec.* 6. *num.* 2. *de reſcript.* Sarnen. *in regul. de Triennal. qu.* 53. *num.* 8.
10 Sed tamen poſſeſſio ipſa, ſuper qua movetur controverſia, efficitur litigioſa, & ita procedit hoc cap. ut declarat Abb. *d. nu.* 5. *verſ. Secundo poteſt*, Cravett. *in conſ.* 279. *Scripſi alias num.* 3. *verſ. Præſuppoſito*; & fuit reſolutum in Rota, ut refert Lancellott. *de attent. par.* 2. *cap.* 4. *in præfat. num.* 493.

11 In gloſſa ultima nota confirmationem eſſe in duplici differentia. Alia eſt, quę conceditur ex certa ſcientia, & cum cauſæ cognitione veluti, cùm totum negotium fuit Papæ reſervatum, & ipſe nulla conditione adjecta ſimpliciter confirmat; tunc enim intelligitur confirmare ex certa ſcientia, ut hic firmat gloſſ. noſtra poſt medium, *verſ. Et hoc*
12 *intelligitur*, Abb. Antiq. *num.* 3. & Abb. Sicul. *num.* 6. *verſ. Et dicitur ex certa ſcientia*, & idem eſt ſi in litteris inſeratur tenor rei confirmatæ, *cap. Venerabilis infrà eodem*, Rot. *in recent. dec.* 157. *num.* 8. *par.* 6. quo caſu dicitur confirmatio in forma ſpecifica, ut per Rotam *dec.* 222. *num.* 12. *&* 13. *par.* 7.
13 *recent.* & ubi fuit expreſſa ſubſtantia rei, confirmatio probat abſque eo, quod doceatur de confirmato, ut decidit Rota *deciſ.* 36. *num.* 1. *& ſeqq. part.* 2. *diverſ. & deciſ.* 226. *num.* 22. *par.* 7. *recent.* Et talis confirmatio habet tres effectus, quos notat gloſſ. *in cap. Cum acceſſiſſent in ver. Confirmatum ſuprà*
14 *de Conſtitut.* & fuſius proſequitur Abb. *hic num.* 6. *&* 7. Sed quod pertinet ad textum noſtrum, hæc confirmatio ligat manus judicis, quominus poſſit cognoſcere de quæſtione exorta ſuper re confirmata, ſine mandato Papæ, ut hic eſt
15 caſus in fine: & ita intelligi debet Vincentius hic allegatus in gloſſa *ultima*, niſi tamen confirmatio eſſet ſubreptitia, puta, quia fuit obtenta ſuper re litigioſa non facta mentio-
16 ne de lite, vel alio modo peccat in ſubreptione; tunc enim quamvis judex inferior non poſſit cognoſcere de quæſtione orta, an ipſa confirmatio valeat, necne, ſecundùm opinionem Laurentii, quam dicit veram Bernardus *hic in ultima gloſſ. ante medium, verſ. Laurentius dicit*: & tacitè approbavit Tridentina Synodus *in cap.* 14. *ſeſſ.* 24. ut dicam infrà *num.* 26. tamen non impeditur cognoſcere de re confirmata, quia ſi certum eſſet confirmationem fuiſſe obtentam per falſi ſuggeſtionem, impetratio non valeret, ut *cap. Proxim. infrà eodem*: & probatur hic in prima parte textus, & fuit opinio Tancredi, quam hic ſequitur gloſſ. *ultim. in fi-*
17 *ne*, & Rota *deciſ.* 351. *num.* 14. *part.* 6. *recent.* Ad hoc tamen requiritur, ut notoriè conſtet de vitio ſubreptionis, puta ex partis confeſſione, vel ex tenore ipſius Bullæ, ſecundùm Innocent. *in cap. ſeqq. in fine*, & Abb. *num.* 8. *verſ. Et hoc intellige*, & vide quod legitur, & notatur *in cap. Cum veniſſent ſuprà de Iudic.*

18 Alia eſt confirmatio, quæ conceditur in forma communi, videlicet adjecta conditione, ſi juſtè, canonicè, aut providè factum ſit, vel alia conſimili, ut per Abb. *hic nu.* 6. *verſ. Et dicitur*, quæ hodie in confirmationibus ſtatutorum, & privilegiorum ex ſtylo conſuevit exprimi per illam clauſulam, *Dummodo ſacris Canonibus, Tridentini Concilii Decretis, & Conſtitutionibus Apoſtolicis non adver-*
ſentur: & talis confirmatio, ſeu innovatio nihil novi juris 19
tribuit juribus hic allegatis in gloſſ. 2. eamque parum, aut nihil valere aſſerunt hic gloſſ. *ult.* Abb. Antiq. *num.* 2. *verſ.*
Aut non apponitur, Bald. *num.* 2. Abb. Sicul. *num.* 6. & paſſim 20
alii, Caſſador. *deciſ. unic. hoc tit.* Rota *deciſ.* 84. *num.* 8. *par.* 7. *recent.* Unde per hujuſmodi confirmationem non præcluditur via judici ordinario cognoſcendi de validitate juris confirmati, *cap. Bona infra eod. & cap. Quia diverſitatem, de conceſſ. præben.* & in hoc conveniunt omnes: & eſt ratio ſecundùm gloſſ. 2. quia Summus Pontifex cenſetur hæc facere ſine alicujus præjudicio, ut patet in juribus præallegatis, *& in cap. final.* ubi gloſſ. *unic. infra eod.* Bald. *hic num.* 10. Rota
deciſ. 356. *num.* 19. *part.* 6. *recent.* Cæterùm etſi judex, ut præ- 21
dixi, non impediatur cognoſcere de validitate juris confirmati, tamen ſi quæſtio ſit, an confirmatio ipſa obtenta ſine cauſæ cognitione ſit vera, vel falſa, ſolus Papa cognoſcit, ut poſt Innocen. firmat Bald. *hic num.* 5.

Sed dices, Ad quid ergo prodeſt talis impetratio? Reſ- 22
pondeo cum gloſſ. 2. & Abb. *num.* 6. parum prodeſſe, & impetrationem fieri ad cautelam, ne videatur ſine ſcientia Papæ proceſſiſſe, & ad hoc ut ob illius reverentiam magis
timeatur, arg. *c. Quamquam* 23. *diſt.* Adde tu alium effectum 23
valdè notabilem hujus confirmationis, vel privilegii ſub communis forma, quem tangit Abb. Antiq. *hic num.* 2. *verſ. Sed dic, & in cap. Dudum num.* 2. *verſ. Et eſt nota dignum infrà de decim.* quia ſcilicet dant cauſam, & titulum legitimum præſcribendi: ad *hoc cap. Cum perſona, §. Quod ſi tales, de privileg. lib.* 6.

QUÆRO, poſita deciſione S. Congregationis Conci- 24
lii, qua declaratum fuit, concordias à Sede Apoſtolica confirmatas non eſſe ſublatas decreto Conc. Triden. *cap.* 6. *ſeſſ.*
25. An hujuſmodi deciſio vendicet ſibi locum in confirma- 25
tionibus tantum, quæ emanarunt ex certa ſcientia, & cum cauſæ cognitione; an verò etiam in confirmationibus in forma communi.

Confirmationes Apoſtolicę ex certa ſciẽtia emanatæ nul- 26
lo caſu per Conc. Triden. videntur ſublatæ: obſervandum eſt enim de confirmationibus Apoſtolicis expreſſam mentionem haberi duntaxat *in cap.* 4. *ſeſſ.* 24. ubi ſolùm tribuitur facultas Ordinariis tanquam Sedis Apoſtolicæ Delegatis cognoſcendi de earum ſubreptione, & obreptione, & intentionis defectu; quæ facultas aliis Epiſcopis non competebat *in cap. Proxim. infrà eod.* & dictum eſt ſuprà *num.* 16. *&* 21. Quippè Patres Concilii pro debita reverentia de Proviſionibus Apoſtolicis judicari noluerunt, niſi maturè, & Apoſtolica authoritate, quę reverentia in plurimis ejuſdem Concilii decretis elucet.

Pro ſolutione dubii præmittendum videtur, hanc di- 27
ſtinctionem confirmationum eſſe legalem, ut patet *in cap. Quia diverſitatem, de conceſſ. præben. & in cap. Illa, ne Sede vacante*, quibus in locis fit expreſſa mentio de confirmationibus in forma communi ad differentiam aliarum, quæ emanant ex certa ſcientia, & cum cauſæ cognitione. Item eſſe realem, & diverſos inter ſe effectus producere, ut per gloſſ. *in dictis iuribus, & in cap. Paſtoralis, §. Præterea de off. deleg.* Hoſt. *in ſumma de confirm. util. vel inut.* Caſſador. *deciſ. unic. eod. tit.* & patet ex *dictis ſuprà num.* 11. *&* 18.

Præmittendum ſecundò ad diſcernendas invicem has 28
confirmationes, tradi à Doctoribus, & gloſſis regulas; nec eſſe tutum dicere illas eſſe in forma communi, in quibus appoſita eſt clauſula, *ſicut ſine pravitate, vel ſicut juſtè poſſides*, ut dicebat Abb. Antiq. *hic num.* 2. quia hæc verba poſſunt ſumi conditionaliter, & cauſaliter, ut notat alter Abb. *in cap. Venerabilis, & in cap. Examinata in fin. infrà eo-*
dem. Quemadmodum neque omnes, in quibus ponitur 29
clauſula, *Ex certa ſcientia*, negant eſſe in forma communi, ut per eumdem Abb. & apertius Paris. *conſ.* 19. *num.* 12. *vol.* 1.
poſt Aretin. *conſ.* 15. Nam duo copulativè requiruntur, ut 30
confirmatio Apoſtolica ſuos producat effectus, nempè ut fiat ex certa ſcientia, & cum cauſæ cognitione vocatis partibus, ut plenè per Rotam *deciſ.* 166. *num.* 45. 8. *&* 14. *par.* 5. *recent.* Denique præmittendum, quantum attinet ad propoſitam quæſtionem, confirmationes in forma communi illas intelligi, quæ novum jus tribuunt, nec firmant ea, quæ aliàs ſunt ex ſe invalida, juxta communes traditiones, & conſtat ex dictis ſuprà *num.* 19.

His præmiſſis ad propoſitam quæſtionem reſpondetur, has confirmationes in forma communi cenſeri ſublatas,

ſive

ſive afficiant concordias, ſive ſtatuta, ſeu alia, quæ per Concil. Trident. expreſsè tolluntur tam *in cap. 4. ſeſſ. 6.* quam alibi.

31 Probatur primò, juramentum eſt fortiùs vinculum, quàm confirmatio in forma communi; ſiquidem illud firmat actum invalidum, Auth. *Sacramenta puber. C. ſi adverſ. vendit.* Pariſ. *conſ. 33. num. 24. lib.* 1. poſt gloſſ. & Doctores hìc, *& in cap. Dilecta infrà eodem*. At Concilium tollit vinculum juramenti, non obſtante, quod præſupponat aliud vinculum præcedens, ſive ſit ſtatutum, ſive concordia, ſuper qua interponitur. Ergo etiam confirmationem in forma communi.

32 Secundò Concilium ſecundùm declarationem S. Congregationis præſervat illas concordias, quæ alioqui reales ſunt, & aptæ ligare ſucceſſores, aliàs præſervatio nulla eſſet earum concordiarum, quæ perſonales ſunt, & obligant tantùm auctores, ſecundùm ea, quę leguntur, & notantur *in cap. Veniens ſuprà de tranſact.* At ſolæ confirmationes emanatæ ex certa ſcientia reddunt concordias reales, ut obligent Succeſſores *d. cap. Veniens*, ubi expreſsè Innocen. Rota *deciſ. 2. de confirm. util. vel inutil. in addit. in novis*. Ergo &c.

33 Tertiò illa interpretatio facienda eſt, quæ proximior eſt menti ſtatuentis, & per quam omnia conciliantur, & vitantur abſurda. Talis autem eſt hæc, quæ non ſolùm ſequitur intentionem confirmantis Papæ, qui per confirmationes in forma communi non intendit præjudicare Ordinariis, *cap. final. infrà eodem*, *cap. Ex parte de Conſtitut. cap. Dudum*, §. *final. de decim.* & dictum eſt ſuprà *num.* 20. Sed deſervit etiam menti Patrum in Concilio, qui voluerunt tolli funditùs omnia obſtacula impedientia Capitulorum viſitationes, ſcientes rara eſſe Capitula, quæ non poſſent juvari hujuſmodi confirmationibus in forma communi, ut ex inſpectione actorum ejuſdem Concilii planè colli-
34 gitur. Nec diſcrepat à ſententia S. Congregationis, quæ difficilè deſcendit in hanc partem, per quam confirmationes Apoſtolicæ præſervantur, ex rationibus, & effectibus militantibus dumtaxat in confirmationibus ex certa ſcientia.

Accedit, quod gloſſ. *antepenult.* in Clem. *Dudum de ſepultur.* propter quam primum Rota, deindè Sac. Congregatio mota fuit, loquitur in pacto ex ſententia confirmata ex certa ſcientia, ut ex lectura, & iis, quæ Doctores ibidem dicunt, facilè deducitur Bellam. *deciſ.* 534. Quare in eiſdem terminis tum deciſionis Rotæ, tum Sac. Congregationis declaratio erit intelligenda ad tex. *in l.* 1. & ibi Bart. *in princip. ff. de conjug. cum emancip. liber. cum ſimilib.* ut dixi *in cap. Quoniam num.* 23. *ſuprà de conſtitut.* ſi ſola ratio duplicis vinculi talem declarationem perſuaſiſſet, eadem ratione intelligi deberent præſervatæ illæ concordiæ, quæ juramento vallatæ, & inſuper ſententiis eſſent confirmatę; quia triplex funiculus difficiliùs rumpitur, *cap. 1. de treug. & pac.* quod tamen alienum eſt à ſententia tum Rotæ, tum Sacr. Congregationis.

35 Ad hęc verba declarationis debent accipi in potentiori ſignificatu, *l. 1. ff. Si ager vect. vel emphyt. pet.* Ideòque in dubio appellatione confirmationis intelligitur illa, quæ fit ex certa ſcientia, Joan. Andr. *in cap. penult. in fin.* Abb. *in cap. Examinata num. 5. verſ. Conclude infrà eod.* per text. *in cap. Inter dilectos de fid. inſtr. & in cap. Conſtitutus*, juncta gloſſ. *in verſ. Confirmavit*, *de religioſ. domib.* Ergo declaratio Sac. Congregationis non eſt intelligenda de ea, quæ fit in forma communi.

Quod verò dicitur Concilium tollere concordias, quæ 36
ſuos tantùm ligent auctores, *cap. 4. ſeſſ. 6. & cap. 6. ſeſſ.* 25. directè adverſatur diſpoſitioni Concilii, quod imò præſervat concordias quoad hunc effectum, ut ſuos obligent auctores, procederet propoſitio, quando Concilium loqueretur modo indicativo, quæ ſuos tantùm ligant auctores. Cæterùm cùm loquatur modo imperativo, quæ ſuos tantùm ligent auctores oſtendit verba hæc accipienda eſſe non demonſtrativè, ſed potius limitativè, quaſi Concilium derogando omnibus concordiis etiam illis, quæ aptæ erant ligare Succeſſores, reſtringat obligationem ad earum auctores dumtaxat, & ſecundùm hunc intellectum textus inducitur ad probandum ſublatas eſſe, vel ſaltem modificatas concordias confirmatas etiam ex certa ſcientia; aliàs enim ſuperflua videri poſſet derogatio Concilii: Siquidem omnes alię concordiæ, præter has confirmatas ex certa ſcientia, ſunt perſonales, *cap. Veniens de tranſact.* Poſtremò Concilium intelligendum de vinculo Confirmationis valido, quod ſit ſimile aliis expreſſis in Concilio, quæ fiunt cum matura conſideratione. Unde ſequitur ut ſit intelligendum potius de vinculo Confirmationis ex certa ſcientia, quod eſt validius, & fit cum majori deliberatione: Confirmatio enim in forma communi ex ſe debile vinculum eſt, imò nec vinculum, quia non vincit, nec fit ad vinciendum, ſed ut magis timeatur ob reverentiam Sedis Apoſtolicæ, ut fuſiùs dictum eſt ſuprà *num. 19. & 22.*

Et hanc ſententiam in fortioribus terminis olim proba- 37
vit S. Congregatio Concilii: nam propoſito dubio, An decreto *cap. 6. ſeſſ.* 25. intelligatur derogatum concordiæ confirmatæ à Papa in forma communi, ſi ſimul cum ea concurrat immemorabilis conſuetudo: Sac. Congregatio cenſuit intelligi derogatum.

Porrò cùm Rota decidiſſet in una Salamantina juriſdi- 38
ctionis *cap. 9. ſeſſ. 24. & cap. 10. ſeſſ.* 23. loquentia de viſitatione, & conceſſione dimiſſoriarum, non ſuſtuliſſe conſuetudines à Sede Apoſtolica confirmatas, Sac. Congregatio die 12. Januarii 1581. cenſuit deciſionem Rotæ revocandam per ipſammet Rotam, tanquam decretis Concilii non congruentem, & permanendum in decretis aliàs ab hac S. Congregatione in hujuſmodi materia editis, rationibus adductis in duobus votis; & id ſignificandum Rotæ Auditori, coram quo cauſa pendet in tertia inſtantia. Sed prius omnia referenda S. D. N. ſi Sanctitas ſua id fieri probaverit.

Die 16. Januarii 1581. in Conſiſtorio Sanctiſſimus reſpondit audiendum Epiſcopum: & inſtitit propter duplex vinculum.

Hanc deciſionem videtur ſequuta Rota coram Finetto in una Palentina in qua quærebatur, an Archidiaconus de Cavore poſſet viſitare in territorio ſui Archidiaconatus non ſervata forma decreti Concilii; & Epiſcopum viſitantem impedire; & Rota ſenſit non poſſe niſi ſervata forma, non obſtante vinculo ſimplici, ſcilicet conſuetudinis, ſententiarum Rotalium, & Confirmationis Apoſtolicæ.

Finis Secundi Libri Decretalium.